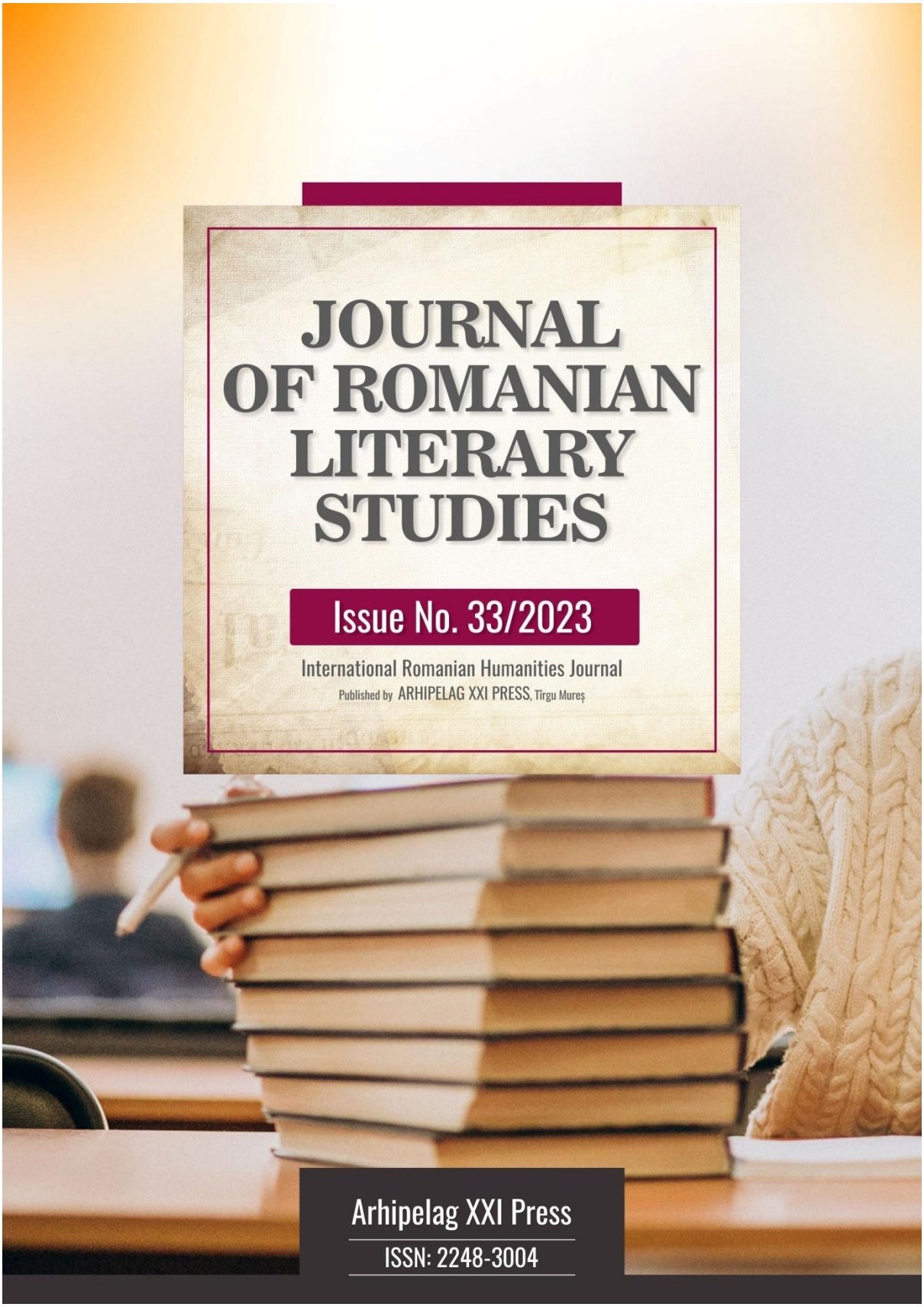

JOURNAL
OF ROMANIAN
LITERARY
STUDIES
Issue No. 33/2023
International Romanian Humanities Journal
Published by ARHIPELAG XXI PRESS, Tîrgu Mureș
Arhipelag XXI Press
ISSN: 2248-3004

The Journal of Romanian Literary Studies is an international online journal published by the ALPHA Institute for Multicultural Studies in partnership with the Department of Sciences and Letters 1 at UMFST in Targu Mures and the "Gh. Şincai" Institute of Social and Human Research Research of the Romanian Academy. It is an academic publication open to academics, literary critics, theoreticians or researchers who are interested in the study of Romanian literature, as well as the Humanities. Our essential goal is to set communication paths between Romanian literary and humanistic research and the contemporary European cultural discourse, bringing the most valuable phenomena recorded in the Romanian culture into a beneficial dialogue with the other European cultures.

SCIENTIFIC BOARD:

Prof. Virgil NEMOIANU, PhD
Prof. Nicolae MANOLESCU, PhD
Prof. Eugen SIMION, PhD
Prof. George BANU, PhD
Prof. Alexandru NICULESCU, PhD

EDITORIAL BOARD:

Editorial Manager:
Prof. Iulian BOLDEA, PhD

Executive Editor:
Prof. Al. CISTELECAN, PhD

Editors:
Prof. Cornel MORARU, PhD
Prof. Mircea A. DIACONU, PhD
Prof. Dorin ŞTEFĂNESCU, PhD
Assoc. Prof. Luminița CHIOREAN, PhD
Assoc. Prof. Dumitru-Mircea BUDA, PhD

The sole responsibility regarding the contents of the articles lies with the authors.

Published by
Arhipelag XXI Press, Târgu Mureș, România, 2023
8 Moldovei Street, Târgu-Mureș, 540519, România
Tel: +40-744-511546
Editor: Iulian Boldea
Editorial advisor: Dumitru-Mircea Buda
Email: tehnoredactare.jrls@gmail.com
ISSN: 2248-3004

JOURNAL OF ROMANIAN LITERARY STUDIES is indexed in CEEOL and submitted for indexation in ERIH Plus

Contents

NICHITA STĂNESCU. A POETICS OF THE FRAGMENTARY 17
Iulian Boldea 17
Prof., PhD, UMFST Târgu Mureș 17
THE LITERARY PROSE OF ANA BLANDIANA – MYTHICAL SCENOGRAPHY AND TRAGIC SYMBOLISM IN THE REPORTAGE 23
Simona Antofi 23
Prof., PhD, „Dunărea de Jos" University of Galați 23
POSSIBLE INTERACTIONS AND METAMORPHOSES BETWEEN THE CULTURAL AND THE INTERCULTURAL 29
Teodor Pătrăuță 29
Prof., PhD, "Vasile Goldiș" Western University of Arad 29
KANT'S ETHICS IN THE ENLIGHTENMENT CONTEXT 36
Nicolae Iuga 36
Prof., PhD, "Vasile Goldiș" Western University of Arad 36
SEMIOTIC ASPECTS OF PERSONAL BRAND – ROGER FEDERER 44
Cristian Arhip, Odette Arhip 44
Prof., PhD, Ecological University of Bucharest, University of Medicine and Pharmacy „Gr. T. Popa" Iași, Assist. PhD, Ecological University of Bucharest, University of Medicine and Pharmacy „Gr. T. Popa" Iași 44
THE PEDAGOGICAL IDEAS OF MIHAI EMINESCU IN CONTEMPORARY TIMES 51
Vasile Cojocaru, Oana Bejan 51
Prof., PhD, „Ion Creangă" Pedagogical State University, Chișinău, Moldova, PhD Student, „Ion Creangă" Pedagogical State University, Chișinău, Moldova 51
FICTION AS REALITY OR REALITY AS FICTION IN IAN MCEWAN'S "ATONEMENT" 59
Anca Bădulescu 59
Assoc. Prof., PhD, „Transilvania" University of Brașov 59
A RAPSODY IN WHITE AND BLACK WITH LEONARD BERNSTEIN BY GINA SEBASTIAN ALCALAY: AN OPEN CONFESSIVE NOVEL 63
Luiza Catrinel Marinescu 63
Assoc. Prof., PhD, Romanian Language Institute, University „St. Kliment Ohridsky", Sofia 63

PRACTICAL WAYS FOR THE NUTRITIONIST TO COMMUNICATE WITH THE PATIENT WITH DISABILITIES 75
Maria Dorina Pașca 75
Assoc. Prof., PhD, UMFST Târgu Mureș 75
THE TIME BETWEEN CREATION OF THE WORD AND CONFIGURING TIME OF THE NARRATIVE 81
Roxana Anca Trofin 81
Assoc. Prof., PhD, Politehnica University of Bucharest 81
THE EDUPRENEUR: EMPOWERING EDUCATION THROUGH ENTREPRENEURIAL INNOVATION 88
Carmen Liliana Maruntelu 88
Assoc. Prof., PhD, ,,Ovidius" University of Constanța 88
THE IMPACT OF RESTORATIVE JUSTICE ON CHILDREN'S LIFE 95
Roxana Topor 95
Assoc. Prof., PhD, ,,Spiru Haret" University 95
PSYCHOANALYTIC INTERPRETATIONS ON THE PSYCHOSOCIAL REALITIES OF THE DEPORTATIONS FROM THE MOLDAVIAN SSR: THE ISSUE OF ENVY 101
Zinaida Bolea 101
Assoc. Prof., PhD, Moldova State University, Chișinău 101
QUALITY OF LIFE OF INSTITUTIONALIZED TEENAGERS WITH MENTAL DEFICIENCY. A THEORETICAL PERSPECTIVE 110
Adriana Ciobanu, Assoc. Prof., PhD, The Innovation and Technology Transfer Research Institute within the „Ion Creangă" State University of Moldova, Chișinău, Republic of Moldova 110
Mihaela Tănăsoiu, PhD Student, „Ion Creangă" State University of Moldova, Chișinău, Republic of Moldova 110
THE IMPACT OF COGNITIVE SCHEMES ON THE WELL-BEING OF THE ELDERLY
Angela Potâng, Monica Andreea Popescu 118
Assoc. Prof., PhD, State University of Moldova, PhD Student, State University of Moldova 118
GROTESQUE TONGUE-IN-CHEEK: ROSES FOR GOOD COUNTRY PEOPLE 123
Dragoș Avădanei 123
Assoc. Prof., PhD, ,,Alexandru Ioan Cuza" University of Iași 123

GENERAL CONSIDERATIONS REGARDING THE RIGHTS OF SUCCESSION'S OPTION UNDER THE ROMANIAN CIVIL LAW 131
Rareş Patrick Lazăr 131
Assoc. Prof., PhD, „Spiru Haret" University of Bucharest 131
DEVELOPMENT OF THE DIGITAL AREA IN THE WORK OF A SCHOOL PSYCHOLOGIST AT HIGH SCHOOL LEVEL 136
Victoria Maximciuc, Assoc. Prof., PhD 136
Research Institute Innovation and Technological Transfer within the „Ion Creangă" State University of Moldova, Chișinău, Republic of Moldova 136
CANONS AND ENEMIES IN LITERATURE: THE WITCH OF FUNTINEL AND ITS AUTHOR 142
Nagy Imola Katalin 142
Assoc. Prof., PhD, „Sapientia" University of Târgu Mureș 142
ANXIETY IN ADOLESCENCE: WAYS OF MANIFESTATION AND MANAGEMENT
Iulia Racu, Assoc. Prof. Habilitate, PhD 156
Research Institute Innovation and Technological Transfer within the „Ion Creangă" State Pedagogical University, Chisinau, Republic of Moldova 156
THE VALUES OF LEARNING IN THE CONTEXT OF SOCIAL CHALLENGES 164
Nina Petrovschi 164
Assoc. Prof., PhD, „Ion Creangă" University of Chișinău 164
THE ROLE OF THE VOCABULARY IN THE INTELLECTUAL DEVELOPEMENT OF THE PRE-SCHOOL CHILDREN 173
Marius Grecu, Ancuța Ionescu 173
Assoc. Prof., PhD, University of Pitești, Lecturer, PhD, University of Pitești 173
OCTAVIAN PALER. THE DANGER OF CIVILITY 179
Nicoleta Sălcudeanu 179
PhD, "Gheorghe Șincai" Institute for Social Sciences and Humanities of the Romanian Academy, Târgu Mureș 179
THE LAKOTA UNIVERSE OF SPIRITS IN WEIDEN'S WINTER COUNTS 185
Oana-Andreea Ghiţă-Pîrnuţă 185
Senior Lecturer, PhD, „Transilvania" University of Braşov 185
DREAMING –THE APPROACH OF THE SACRED FOR THE LAKOTA PEOPLE IN WEIDEN'S WINTER COUNTS 191
Oana-Andreea Ghiţă-Pîrnuţă 191
Senior Lecturer, PhD, „Transilvania" University of Braşov 191

LAKOTA NATIVE AMERICANS VS WHITE PEOPLE IN WEIDEN'S WINTER COUNTS 197
Oana-Andreea Ghiţă-Pîrnuţă 197
Senior Lecturer, PhD, „Transilvania" University of Braşov 197
THE IMPORTANCE OF LANGUAGE IN SOCIETY 203
Alexandra Burghelea-Arabu 203
Lecturer, PhD, Politehnica University of Bucharest 203
CHALLENGES AND BENEFITS OF TEACHING ROMANIAN AS A FOREIGN LANGUAGE IN A MULTICULTURAL CLASS 207
Silvana Diana Stoica 207
Lecturer, PhD, Politehnica University of Bucharest 207
EXAMPLES OF HAIKU DEVIATIONS FROM RULES 213
Irina-Ana Drobot 213
Lecturer, PhD, Technical University of Civil Engineering, Bucharest 213
LOUIS HENRI BOUSSENARD-BETWEEN PICARESQUE NOVEL AND MEDICINE 225
Mirela Radu 225
Lecturer, PhD, „Titu Maiorescu" University of Bucharest 225
EQUIVALENCE AND ITS IMPLEMENTATION IN THE FIELD OF TRANSLATION 231
Ana-Blanca Ciocoi-Pop, Alina-Elena Oneț 231
Lecturer, PhD, „Lucian Blaga" University of Sibiu, Lecturer, PhD, „Nicolae Bălcescu" Land Forces Academy of Sibiu 231
NEGATIVE ASPECTS OF THE TEACHING STAFF THAT INFLUENCE THE ACTIVITY OF LANGUAGE TEACHING-LEARNING IN HIGHER TECHNICAL EDUCATION 239
Anca Greculescu, Liliana-Luminița Todorescu 239
Lecturer, PhD, Politehnica University of Bucharest, Lecturer, PhD, Politehnica University of Timişoara 239
QUALITY ASSURANCE IN EUROPEAN PROJECT SEMESTER AT UNIVERSITY POLITEHNICA OF BUCHAREST 243
Anca Greculescu, Liliana-Luminița Todorescu 243
Lecturer, PhD, Politehnica University of Bucharest, Lecturer, PhD, Politehnica University of Timişoara 243

THE SACRIFICE OF THE APOSTLE PAUL EMBELLISHES A LIFE SPENT FOR THE GOSPEL: «I HAVE FOUGHT THE GOOD FIGHT...» (CF. 2 TIM 4, 6-8) 250
Călin-Daniel Pațulea 250
Lecturer, PhD, „Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca 250
(IN)FLEXIBILITY IN TRANSLATION – A CONCISE ANALYSIS OF SOME OF M.I. LERMONTOV'S POEMS AND THEIR TRANSLATION INTO ROMANIAN 258
Marta-Teodora Boboc 258
Lecturer, PhD, University of Bucharest 258
THE ORIENTATION OF ROMANIAN COMPOSERS TOWARDS FOLK FROM THE FIRST HALF OF THE 20TH CENTURY 273
Ancuța Simona Sandu 273
Lecturer, PhD, University of Craiova 273
LEFTIST MYTHS AND THE COMMUNIST CENSORSHIP 286
Iulian Băicuș 286
Lecturer, PhD, University of Bucharest 286
THOMAS PAVEL, THE EXILE AND THE KINGDOM 296
Iulian Băicuș 296
Lecturer, PhD, University of Bucharest 296
THE DUPLICATION OF THE HUMAN PERSONALITY THROUGH CLOTHING – THE CARNIVAL COSTUME 307
Sandra Celia Chira 307
Lecturer, PhD, West University of Timișoara 307
GENERAL ASPECTS REGARDING THE CONTRACTUAL FREEDOM 314
Liliana Marilena Lazăr 314
Lecturer, PhD, „Spiru Haret" University of Bucharest 314
CATEGORIZING EDUCATION: A CALL INTO QUESTION OF CATEGORIES ASSIGNED TO ENGLISH LANGUAGE LEARNERS, EDUCATORS, LEARNING AND TEACHING PROCESSES 321
Laura Diana Cizer 321
Lecturer, PhD, „Mircea cel Bătrân" Naval Academy of Constanța 321

CONSIDERATIONS REGARDING THE ACTIVITY OF THE SARMATIANS NORTH OF THE LOWER DANUBE IN THE 4TH CENTURY REFLECTED IN LITERARY SOURCES....326
Ștefan Lifa, Alexandru Fodor....326
Lecturer, PhD, West University of Timișoara, Master Student, West University of Timișoara....326
THE IMAGE OF THE CITY OF CAHUL IN LITERATURE: GHEORGHE REABȚOV, TEODOR NENCEV AND OTHERS....338
Elisaveta Iovu....338
Scientific Researcher, PhD, „Eugen Coșeriu" Philological Research Center, State University of Moldova, Chișinău, Republic of Moldova....338
THE IMPACT OF EVOLVING AI ON THE CONCEPT OF CREATIVITY AND COPYRIGHT IN POETRY....347
Rodica Gotca....347
Scientific Researcher, PhD, Moldova State University....347
THEATRE AND EXPERIMENTS....354
Veronica-Alina Constănceanu....354
Scientific Researcher III, PhD, Romanian Academy, Timișoara Branch, Institute of Banat Studies....354
THE THEMATIC UNIVERSE OF RĂZVAN CODRESCU'S POETRY....360
Garofița Dincă....360
Scientific Researcher, PhD, „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti" Institute of Linguistics of the Romanian Academy, Bucharest....360
THE RISKS OF FINANCING ENVIRONMENTAL PROTECTION....366
Gabriela-Cornelia Piciu....366
Senior Researcher, PhD, Centre for Financial and Monetary Research "Victor Slăvescu"....366
CRAIOVA AND THE CHOICE OF THE COFFIN OF THE UNKNOWN HERO....373
Florin F. Nacu....373
Scientific Researcher, PhD, ICSU „C.S. Nicolăescu-Plopșor", Romanian Academy, Craiova....373
DOBRUDJAN LANDSCAPE ON THE PERMANENT EXHIBITION SIMES OF TULCEA ART MUSEUM....377
Gabriela Radu....377
Scientific Researcher III, "Gavrilă Simion" Eco-Museum Research Institute, Tulcea....377

DIMENSION OF PUPILS' AFFECTIVITY - PSYCHOLOGICAL ASSISTANCE MODELS
Mariana Batog, Scientific researcher 384
Research Institute Innovation and Technological Transfer within the „Ion Creangă" State Pedagogical University, Chisinau, Republic of Moldova 384
RESEARCH ON ENSURING PSYCHOLOGICAL ACTIVITY IN GENERAL EDUCATION THROUGH THE PRISM OF CONTEMPORARY SOCIETAL APPROACHES 397
Angela Cucer, Associate Researcher, PhD 397
Institute for Research, Innovation and Technological Transfer within the „Ion Creangă" State Pedagogical University, Chisinau, Republic of Moldova 397
SOME CHARACTERS AND AN AUTHOR IN SEARCH FOR A PERSONAL AND NATIONAL IDENTITY 404
Ioana Grecu Alexandrov 404
Assist. Prof., PhD, ,,Grigore T. Popa" University of Medicine and Pharmacy, Iași 404
THE THEME OF BIASED SELF IN THE FICTIONAL APPROACH OF THE WRITERS JEAN VAUTRIN AND REJEAN DUCHARME 408
Ioana Grecu Alexandrov 408
Assist. Prof., PhD, ,,Grigore T. Popa" University of Medicine and Pharmacy, Iași 408
A POETICS OF THE STAGE DIRECTIONS. INDICES OF NON-VERBAL COMMUNICATION AND FIGURATIVE LANGUAGE IN CAMIL PETRESCU'S DRAMATIC WORK 412
Ruxandra Coman 412
Assist. Prof., PhD., Dimitrie Cantemir Christian University 412
THEORIES OF ADAPTATION AND APPROPRIATION IN THE POSTHUMOUS PAPERS OF THE PICKWICK CLUB BY CHARLES DICKENS 418
George Costin Rusu 418
Assist. Prof., PhD, ,,Carol Davila" University of Medicine and Pharmacy, Bucharest 418
FROM HUMOR TO SUBTLETY: USING IDIOMS IN THE PRESS TO CAPTIVATE READERS 427
Mădălina Toader 427
Assist. Prof., PhD, University of Bucharest 427
LA VISION DE UMBERTO ECO SUR LA TRADUCTION LITTERAIRE 440
Monica Alina Toma 440
Assist. Prof., PhD, Bucharest University of Economic Studies 440

USING YOUTUBE IN THE ESP CLASS – WHY, WHEN, HOW IN POST-PANDEMIC TIMES....444
Alexandra Georgiana Sălcianu....444
Assist. Prof., PhD, Politehnica University of Bucharest....444
THE HERO IN SEARCH OF MAGICAL OBJECTS. SOME MYTHICAL-SYMBOLIC ASPECTS IN THE FOLK FARE TALE PETREA VOINICUL AND ILEANA COSÂNȚANA, BY I. G. SBIERA....452
Sergiu Crăciun....452
PhD, „Ștefan cel Mare" University of Suceava....452
SELF - EXPRESSION : FROM AUTOBIOGRAPHY TO AUTOFICTION....457
Alina Mușat....457
PhD, University of Craiova....457
THE POST – GENERATIVE PROCESS OF A STYLISTIC PHENOMENON....462
Violeta Bercaru Oneata....462
PhD, „Ion Luca Caragiale" National College, Ploiești....462
THE EDUCATIONAL NETWORK IN AN OPPIDUM IN SZEKLERLAND FROM THE EARLY MODERN PERIOD TO THE MIDDLE OF THE 20TH CENTURY....466
Sipos István....466
PhD, „Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca....466
DIASPORA MISSIOLOGY THEORY, METHODOLOGY, AND PRACTICEIN AMY TAN'S 'THE VALLEY OF AMAZEMENT'....472
Maria Cristina Chintescu....472
PhD, University of Craiova....472
INTERNATIONAL MIGRATION: DRIVERS, FACTORS AND MEGATRENDS....480
Maria Cristina Chintescu....480
PhD, University of Craiova....480
MODERN TECHNOLOGIES IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING....487
Claudia-Sorina Popa (Barbu)....487
PhD, University of Pitești....487
CULTURAL DISCOURSE VS CODIFIED SEMANTIC STRUCTURES IN ROMANIAN PROVERBS AND THEIR ENGLISH VERSIONS....493
Anca-Mariana Pegulescu....493
PhD, Bucharest University of Economic Studies....493

ROMA IMAGOLOGY IN THE ROMANIAN WAR NOVEL OF THE INTERWAR PERIOD 498
Iuliana-Gabriela Blăjan (Popa) 498
PhD Student, „Lucian Blaga" University of Sibiu 498
HISTORY PAGES-"BUNA VESTIRE" CHURCH OF TULCEA 511
Florentina Trif 511
PhD, Eco-Museum Research Institute "Gavrilă-Simion" Tulcea 511
NEW APPROACHES TO LOCAL AND REGIONAL DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF EUROPEAN POLICIES 517
Cristina Vasiliu (Patrașcu) 517
PhD, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iași 517
Introducere 517
A STUDY ON TRANSLATING HIGHLY SPECIALIZED TERMINOLOGY IN PHARMACEUTICAL TEXTS 524
Ana-Maria Mangher (Chitac) 524
PhD Student, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iași 524
OBSERVATIONS ON LANGUAGE AND LEGAL-ADMINISTRATIVE STYLE IN THE WRITINGS OF NICOLAE BĂLCESCU 530
Irina Ion Guță (Vlad) 530
PhD Student, University of Pitești 530
OBSERVATIONS ON SOCIAL-POLITICAL TERMINOLOGY IN NICOLAE BĂLCESCU'S WORK 541
Irina Ion Guță (Vlad) 541
PhD Student, University of Pitești 541
VASILE VOICULESCU - AT THE CONFLUENCE OF TWO GREAT VOCATIONS: DOCTOR AND WRITER 548
Mariana Pavel (Buliga) 548
PhD Student, University of Pitești 548
NORA IUGA. DRAWING THE POSSIBLE WORLDS 556
Alexandra Roxana Lazăr (Mălureanu) 556
PhD Student, University of Bucharest 556
INTERNAL AND EXTERNAL IMPLICATIONS OF THE FRANCO-PRUSSIAN WAR ON ROMANIA 564
Denisa Anamaria Burnei 564

PhD Student, University of Craiova 564
THE ARCHETYPE OF THE HERO(INE): SHAPING THE 'CHOSEN ONE' 572
Andra-Astrid Belibou 572
PhD Student, „Ovidius" University of Constanța 572
THE DYNAMIC STRUCTURE OF THE LIBRARY TERMS IN ROMANIAN LANGUAGE 581
Cristina Caterev 581
PhD Student, "Bogdan Petriceicu-Hasdeu" Institute of Romanian Philology 581
DECREE NO. 770 OF 1966 FROM THE FEMININE PERSPECTIVE. THE IMPACT ON THE FAMILY RELATIONSHIPS 591
Nina-Florentina Cristea 591
PhD Student, The Library of the Romanian Academy, Institute of History "Nicolae Iorga", Romanian Academy 591
SORIN TITEL AND THE SYNCHRONY OF EXPERIENCES IN THE PROSE OF THE 60S GENERATION 597
Izabela Rențea (Manolache) 597
PhD Student, University of Bucharest 597
HOMONYMS IN THE USUAL DICTIONARIES OF THE ROMANIAN LANGUAGE 603
Loredana Popescu (Tomescu) 603
PhD Student, University of Craiova 603
ECHOES THROUGH TIME. A POETICS OF COMPLEMENTARITY IN VINTILĂ HORIA'S NOVELS 610
Elena-Luiza Negură 610
PhD Student, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iași 610
THE CLOSE-UP: A PICTURE IS WORTH A THOUSAND WORDS 620
Mădălina Eugenia Ciucu (Răsniceanu) 620
PhD Student, University of Craiova 620
ASPECTS CONCERNING TEACHING AND LEARNING OF CULTURAL HERITAGE
Maria-Mihaela Avram 627
PhD Student, „Valahia" University of Târgoviște 627
SOCIAL-ECONOMIC-POLITICAL AND RELIGIOUS EVOLUTION DURING THE PERIOD OF THE FANARIOT REGIME FROM THE ROMANIAN PRINCIPALITIES 633
Marinel Pădure 633
PhD Student, „Ovidius" University of Constanța 633

AROMANIAN FOLKLORIST IOAN D. CARAGIANI 640
Mirela Averikios 640
PhD Student, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iași 640
DISCOURSE STRUCTURE. A RETHORICAL PERSPECTIVE ON THE CURRENT ROMANIAN EDITORIAL 650
Roxana Prisacaru 650
PhD Student, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iași 650
DECRYPTING THE IDEAL OF WHITE BEAUTY AS ILLUSTRATED IN TONI MORRISON'S *THE BLUEST EYE* 658
Ștefania Elena Degeratu 658
PhD Student, University of Bucharest 658
G. CĂLINESCU AND THE ANECDOTAL SPIRIT 664
Smărăndița-Elena Vasilachi 664
PhD Student, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iași 664
FACTORS OF ROMANIZATION IN THE DACIAN AREA OF THE LOWER OLT RIVER 670
Mihaela Florentina Dumitrașcu (Lală) 670
PhD Student, University of Craiova 670
FIGURES OF SPEECH IN CURRENT PRESS LANGUAGE 682
Emilia-Mihaela Costescu (Crînguș) 682
PhD Student, University of Craiova 682
THE POLITICS OF CLASS IN VICTORIAN LITERATURE – AN OVERVIEW 689
Laurențiu Boșog 689
PhD Student, University of Craiova 689
PROLETCULT LANDING IN THE DESTINY OF IOANA POSTELNICU AND HENRIETTA YVONNE STAHL 693
Felicia Rodica Aliu (Brîncoveanu) 693
PhD Student, University of Pitești 693
CONFLUENCES AND INTERFERENCES OF CUSTOMS IN THE ROMANIAN-BULGARIAN BORDER AREA 702
Nicoleta Diana Jilavu (Matei) 702
PhD Student, University of Craiova 702

BIBLICAL SOURCES OF THE BARTOLOMEU VALERIU ANANIA NEW TESTAMENT (1993) TRANSLATION 707
Cătălin Varga 707
PhD Student, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iași 707
PERSONAL DEICTICS IN CURRENT ROMANIAN ADVERTISING DISCOURSE 716
Mădălina Chirilă 716
PhD Student, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iași 716
TYPES OF PRAGMATIC MARKERS IN WHICH PRONOUNS FUNCTION IN CURRENT ROMANIAN ADVERTISING DISCOURSE 727
Mădălina Chirilă 727
PhD Student, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iași 727
CONTEXTUAL VALUES OF THE IMPERFECT IN THE CURRENT ROMANIAN LANGUAGE 738
Mirela-Alina Oprescu 738
PhD Student, University of Craiova 738
EXILE – THE ROAD TO AN OPEN IDENTITY 746
Laura-Mariana Lungu 746
PhD Student, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iași 746
TRANSLINGUISME – THE WRITER BETWEEN TWO OR MORE LANGUAGES 756
Laura-Mariana Lungu 756
PhD Student, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iași 756
FASHION-FROM CONCEPT TO FORM OF COMMUNICATION 764
Violeta Marinela Preduț (Dumitru) 764
PhD Student, University of Piteşti 764
MAN AS AN OBJECT OF CONTEMPORARY SPIRITUAL REFLECTION 769
Marius Ionuț Haba 769
PhD Student, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iași 769
THE TEACHING ABOUT THE HOLY CHURCH IN THE VISION OF METROPOLITAN NICODIM MUNTEANU 778
Petru-Ionuț Irimia 778
PhD Student, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iași 778
CHRISTIAN PRINCIPLES IN THE PEDAGOGY OF SIMION MEHEDINȚI 787
Ioan Puiu 787
PhD Student, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iași 787

PRINCIPLES OF SIMION MEHEDINȚI'S PEDAGOGY 800
Ioan Puiu 800
PhD Student, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iași 800
EDUCATION OF YOUNG PEOPLE IN THE CHURCH THROUGH CATECHESIS. MOTIVATION AND METHODS 816
Alexandru Baciu 816
PhD Student, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iași 816
THE DIVINE ATTRIBUTES – PHILOSOPHICAL AND THEOLOGICAL CONSIDERATIONS 828
Sorin Benescu 828
PhD Student, University of Bucharest 828
SOCIAL DYNAMICS AND ROMANTIC PURSUITS IN JANE AUSTEN'S EMMA: EXPLORING STATUS, COMPETITION, PRIVACY AND MARRIAGES 839
Gina-Geta Fojica-Chiroiu 839
PhD Student, University of Craiova 839
CITIES OF EXILE IN ALFRED GONG'S LITERATURE 847
Ștefan Mihăilă 847
PhD Student, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iași 847
BUCHAREST TOPOI IN "MEMOIRES OF AN ANTI-SEMITE" BY GREGOR VON REZZORI 856
Ștefan Mihăilă 856
PhD Student, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iași 856
THE SECRET TO HAPPINESS IN FRANCES BURNETT'S THE SECRET GARDEN 864
Cristina Dalgacev 864
PhD Student, University of Craiova 864
WAITING FOR GODOT AS A PERSPECTIVE ABOUT THE SECULARIZATION OF THE FICTIONAL SPACE 870
Paul-Cristian Albu 870
PhD Student, University of Craiova 870
RISKY DRIVING BEHAVIOR: IMPORTANCE OF PSYCHOSOCIAL INTERVENTION PROGRAMS IN REDUCING DANGEROUS BEHAVIOR ON THE ROAD 880
Felicia Haidu 880
PhD Student, „Ion Creangă" Pedagogical State University, Chișinău, Moldova 880

INVOLVEMENT OF EMOTIONAL FACTORS IN THE LEARNING PROCESS 890
Gabriela Leuțanu 890
PhD Student, „Ion Creangă" Pedagogical State University, Chișinău, Moldova 890
PERSONALITY AND JEALOUSY AS ATTACHMENT TRAUMA 898
Gabriela Leuțanu 898
PhD Student, PhD Student, „Ion Creangă" Pedagogical State University, Chișinău, Moldova 898
THE MYTH OF DON QUIJOTE 905
Angelica Valerica Ionce 905
PhD Student, Technical University of Cluj-Napoca, North University Center of Baia Mare 905
NATIONAL ARTISTRY AND SPECIFICITY IN ART HISTORIOGRAPHY FROM THE INTERWAR PERIOD 913
Emanuel Sărmăşan 913
PhD Student, UMFST G.E. Palade of Targu Mureş 913

NICHITA STĂNESCU. A POETICS OF THE FRAGMENTARY

Iulian Boldea
Prof., PhD, UMFST Târgu Mureş

Abstract: Many of Nichita Stănescu's poems have the vibration of a poetic creed, the lyrical images exposing a conception of art, poetry, incompleteness, but also a poetics of the fragmentary, the scenario of creation being energized by the idea of sacrifice, self-sacrifice and communion through love. Existence itself is perceived under the sign of paradox and antinomies, whereby the multiple, the spiritual and the corporeal, the dynamic and the static seem to be devoted to the complementary and fascinating meanings of existence, the relation of the self to being ambiguous, insofar as affirmation and negation, essence and phenomenality, come together in the combinatory games of consciousness and language. Fragmentary writing meets the fragmentary world, major meanings dissolve, they reflect the disintegration of the coherence of things.

Keywords: poetics, fragmentary, language, negation, communion

The poem that opens the volume *Operele imperfecte* (1979), *Lesson on the Cube* has, like many of Nichita Stănescu's poems, the vibration of a poetic creed, the lyrical images exposing a conception of art, poetry, incompleteness, but also a poetics of the fragmentary, the scenario of creation being energized by the idea of sacrifice, self-sacrifice and communion through love: "One takes a piece of stone,/ chisels it with a chisel of blood,/ polishes it with Homer's eye,/ scrapes it with rays,/ until the cube comes out perfect. / Then kiss the cube over and over again/ with your mouth, with the mouths of others/ and especially with the mouth of the child." Capturing the thrill of existence implies fragmentarism, incompleteness, existential and aesthetic "imperfection" ("Afterwards a hammer is taken/ and suddenly a corner of the cube is broken"). Fragmentary writing meets the fragmentary world, major meanings dissolve, they reflect the disintegration of the coherence of things, for, as Cristian Moraru observes "after the constitution of the stanescian "system" as a poetic way of gnoseological ordering of the world and of exploiting language to the point of disintegration in this "knowing" attempt, the constituted "dogma", the de-written world of it, and therefore also the world of writing, faces emptiness. With the absence, with the loneliness of a universe of disintegration and self-emptying. Being as identity and absolute fullness can only evolve through splitting, difference, and then disintegration as the ontological extension of difference". Nichita Stănescu establishes, in this and other poems, a poetics of the fragmentary and of difference capable of rendering the multiform, protean geography of the universe, all told in an oracular, grave, solemn tone, until the end marked by a playful and slightly parodic accent ("-What a perfect cube this would have been/if it hadn't had a broken corner!"). The cube lesson expresses, in allegorical metaphors, a poetics of self-reflection, through which the text mirrors itself, explains its relief and its mechanisms of functioning.

Another poem with the meanings of a poetic art is the Arghazi-titled Testament, a text in which meditation on the human condition intersects with interrogations of art and especially poetry. Writing the poem is tantamount to building one's own destiny, "writing with oneself" being a metaphor frequently used by the author as an emblem of the ineffable relationship between writing and life, between living and text. Writing implies the stamp of authenticity, the act of restoring the world through poetic creation designating a certain and profound existential assumption, with undeniable symbolic accents. For Nichita Stănescu, the

word is synonymous with living, having therapeutic qualities, in that it cures the ontological evil, saving the poet's being, "fallen in time", subject to temporal dissolution and fragmentation: "I mend myself with words, with nouns,/ I sew my wound with a verb. / Noble paleatives/ of service.// I write your life with my body/ and I write the walk of the stars./ The longest vowel is the thread/ with which I sew the dead alive". Poetry has, however, also a depositional value, as a testimony of a life, a body and a time, through which precarious, ephemeral things and beings acquire the stamp of aesthetic becoming, of symbolic transfiguration through the word, as Marin Mincu says: "Through the answers given, Nichita Stănescu's work proposes a poetics of rupture capable of advancing another visionary opening onto the compensatory possibilities of postmodern poetry. The novelty of his discourse operates at semantic and syntactic levels. He restructures the ontological status of poetic being as a way of being in and through language. To be for Nichita Stănescu means to be exclusively in the language or the language of poetry. His poetics is a poetics of the institution of the emanating instance (of the verbalized self) as the only way of taking possession of the real".

In a lucidly visionary tone, the poet renders the brilliance of the moment of now and the spontaneous relationship between life and death, fragility and durability ("For we must bear witness,/ otherwise nothing would be,/ in sweet late writing/ holding together the dead and the living.// You umbilicus from which flows/ the speech of only other mouths/ without knowing where it leads us/ in which dazzling streams. // So that I do not know who lives-/ the word perhaps, perhaps the body./ The white snow, Lord, perhaps,/ or the trace in it that the wolf leaves"). In the poem Testament, Nichita Stănescu is represented by the serious, oracular and founding face of poetic creation, which is purification, diaphanous ascension, in the geometry of lyricism, through the symbolic image of snow at the end of the poem. The linguistic material of poetry, the word, is an ontological instance, a deposition of the being that thinks and writes itself, a form of authentication of the self, of inner clearing.

In the volume A Vision of Feelings the universe is dominated by the effluvium of eros, which produces an empathic, visionary communion with orphic, grounding reflections. On the other hand, the poet transcribes spiritualized landscapes, shrouded in a seraphic light and melodious ambience, in which beings find themselves in ecstatic harmony. Nicolae Manolescu notes the way in which emotions are decanted, the transfiguration of emotions, elevated to metaphysical significance: "By self-expressing, by communicating a specific experience, the poet elevates it to a philosophical significance. He extracts from the contemplation of his own being reasons for meditating on the composition of the universe. This shift from the biological to the cosmic plane is remarkable and personal. The soul repeats in specific space the universal dialectic, the continuity". The poem Song illustrates the spiritualization and transfiguration of experiences, love being, for the poet, "a happening of being", a liberation of energies and harmony of soul mates: "It is an accident of my being:/ and-then, the happiness inside me/ is stronger than me, than my bones,/ which you squeeze me in an embrace/ always painful, always wonderful". Love is twinned with the logos that transmits soulful energy and emotional harmony. Words are "long, glassy", delimiting opposites, dissociating the component elements under the founding force of eros ("Let us talk, let us speak, let us say words/ long, glassy, like chisels separating/ the cold river from the hot delta,/ day from night, basalt from basalt").

The transfiguring occurrence of love makes the transition from the empirical being to the cosmic imaginary, the hypostases suggesting the state of happiness of the self being inscribed on an ascensional axis, with suggestions of flight, floating, soaring: 'Take me happiness, upwards, and strike me/ my temple against the stars, until/ my long and endless world/ becomes a column or something else/ much higher, and much sooner'. Corporeality spiritualizes under the transfiguring force of eros, dematerializes, the lovers' creatures

transforming into two "different songs" that collide, mix, lose their distinct identity, being parts of a primordial, archetypal whole, with mythical reflections: "How good that you are, what a wonder that I am! / Two different songs, hitting each other, blending,/ two colours that have never been seen,/ one very low, turned to the ground,/ one very high, almost broken/ in the furious struggle/ of the wonder that you are, of the chance that I am".

The state of falling in love in the poem Song is also a privileged, quasi-symmetrical state, an expression of the unity of opposites, a reconciliation of the antinomies of being and existence, for down and up, present and past, here and there, then and now are the landmarks of an essential communion of the two lyrical actors of eros. "Wonder", "wonder", "chance" are terms that transcribe such a state of being that undergoes a shift from the everyday existential register into the register of the miraculous, the diaphanous and the sublime. Song is one of the masterpieces of Nietzsche's erotic lyricism, through the suggestive power of the experiences and the expressiveness of the images that transcribe the privileged state of love.

The dominant spirit in the poem Dezîmblânzirea is playful, the poet imagining a paradoxical fictional cosmos, in which the laws of everyday life are attenuated or abolished, thus establishing a carnivalesque time, an atmosphere of linguistic farce and derision, in which words have their meanings turned upside down, the logic of discourse being premeditatedly and consistently contradicted, in a space of opposites, semantic antinomies, in a dynamic field of the random and paradoxical: "I had been whitened by much black/ I had been drowned by much sun/ I had died by much living/ I had been dreaming". The middle sequence of the poem emphasizes the state of eros, a privileged feeling, intense experience, communion with the other and recovery of one's own identity. Love is thus a way of knowing and a form of living in the space of the sublimity of being, establishing a paradisiacal space in a precarious, apparent world of fragility and ephemerality: "Come, you, with you, all of you/ so that we can form a wheel/ Come, you, without you/ so that I can be with me, me/ O sprout, sprout, sprout/ on my hell, a heaven". The poem's ending gives the feeling of love soteriological properties. Eros is an affective state through which the being is redeemed from ontological evil, the creature taking on diaphanous contours, transfigured by the sublime intensity of love: 'O, stay, stay, stay/ Palm clap me/ on the cross of flesh/ when the world falls asleep'. Dezîmblânzirea is imposed by the poet's ability to raise the feeling to a metaphysical reverberation, giving eros unusual meanings and semantic configurations of relevant lyrical vibration.

In the volume *11 elegies* we witness a mutation of sensibility, through the echoes of a splitting of the lyrical ego, which assumes the distance between body and soul, between spirit and affectivity, through a retreat into the depths of being, thus founding an authentic and fundamental knowledge. Cristian Moraru notes the effects of such a split: "we remain in the empire of identity and fullness, of the integrating impulse, but the poetic being undergoes a first split, that between body and soul first. Between the irrationality of the visceral and the rationality of a spirit which, although it will function according to Seele's logic, still has the claim to ground. To construct, to oppose a routine, "banal", Euclidean state of affairs, a narrow and unproductive "Copernicanism" (as in the Laus Ptolemaei) with a new "reason", a new "common sense", essentially poetic". The First Elegy transcribes a meditation on the phenomenology of consciousness, self-consciousness configuring a trajectory of knowledge dominated by a dual movement (expansion and retreat into the self, exteriorisation and interiorisation). In the beginning, the spirit is defined by a state of absolute purity, being sufficient in itself, for it has no boundaries and has no finality beyond itself, being equal to itself, autotelic, reduced to self-imposed limits, incapable of estrangement: 'It begins with itself and ends/ with itself./ No halo proclaims it, no/ comet's tail follows it.// Nothing penetrates out of it; therefore it has neither face/ nor form. It would somewhat resemble/ the sphere,/ which has the most body/ wrapped in the tightest skin/ possible. But it has not even/

as much skin as the sphere.// It is inside - perfect,/ and,/ though boundless, it is deeply/ limited.// But to see it is not seen.// It does not follow the history/ of its own movements, as/ the horseshoe sign follows/ faithfully/ the horses...".

The spirit is a dematerialized hypostasis that escapes the limits of temporality, it has an elevated status of virtual perfection, of absolute interiorization, through which it does not communicate with the exterior, with the manifestations of the other elements of the universe, being like a Leibnizian monad, sufficient in itself, carrying full meaning, without "windows" to the universe. It mirrors nothing outside, on the contrary, it reflects exclusively on itself, it reflects its own insubstantial, immaterial and diaphanous face into its own abysses: "It does not even have a present,/ although it is hard to imagine/ how it does not have one.// It is inside the complete,/ inside the point, more enclosed/ in itself than the point itself.// It does not strike anyone/ and anything, because/ it has nothing given outside/ through which it could strike".

Existence itself is perceived under the sign of paradox and antinomies, whereby the multiple, the spiritual and the corporeal, the dynamic and the static seem to be devoted to the complementary and fascinating meanings of existence, the relation of the self to being ambiguous, insofar as affirmation and negation, essence and phenomenality, come together in the combinatory games of consciousness and language ("Here I sleep, surrounded by him. // Everything is the inverse of everything./ But it does not oppose him, and/ much less deny him:// He says No only he/ who knows Yes./ But he, who knows everything,/ to No and Yes has the sheets torn off.// And it is not only I who sleep here,/ but also the whole string of men/ whose name I bear.// The string of men populates/ one shoulder. The women's row/ another shoulder.// And they have no room. They are/ the feathers that cannot be seen./ They flap their wings and sleep -/ here,/ inside the perfect,/ which begins with itself/ and ends with itself,/ unclothed by any aura,/ unclothed by any comet's/ tail"). The poet's aspiration is, Mircea Martin observes, "that of an exemplary, organic and cosmic unity". Beyond appearances, beyond the multiplicity of objects, the ego finds a form with the value of an archetype, an original model by which the universe is defined under the aegis of coherence and unity.

In the *First Elegy*, Nichita Stănescu lyrically rewrites the Hegelian trajectory of the idea, in its state of self-sufficiency, of pure virtuality. The poem's lines have a gnomic cut, they are clear, precise, with an esoteric sound and an imagistic cipher close to Hermeticism. If at the beginning the word as an instrument of poetic communication, but also as an expression of communion with the world, was perceived under the species of identity and identification with things and with the knowing self, as a consequence of the unmediated assumption of the vitalist, sensorial impulse, from the 11th volume of elegies onwards the poet mirrors in his verse more and more the aporias and states of crisis, meditating on the fundamental difference, on the rupture between the inner and the outer dimension of the logos.

In *Elegies*, the suggestions of the mythologization of the poetic word are revealed, to which is added the tragic feeling of the caesura between the self and the world, a feeling heralded by the painful insertion of dissolving time in the volume Right to Time and by the discovery of otherness as the ontological and gnoseological distance between subject and object. The antinomy I/universe is the result of the alienation of the human being, the word becoming a cognitive simulacrum, as Ștefania Mincu observes: 'The word is an absence that precariously supplants otherness, the distance between the self and its other, a distance that is essentially due to time. The definition of time is becoming increasingly difficult; its uniqueness is revealed, but as a closure, as an impossibility of being reflected outside, bordered by the abyss of time, which is different from the time of consciousness". Describing in Elegies the drama of the self triggered by the alteration of being under the pressure of time

and the dramatically felt distance between interiority and exteriority, the poet defines the word as a monolithic, eleated, self-sufficient reality, which is not part of the dynamics of reality, being the expression of a sealed interiority, like the Hegelian Idea: "It begins with itself and ends/ with itself. / No halo announces it, no comet tail follows it.// Nothing penetrates out of it; therefore it has neither face nor form. It would somewhat resemble the sphere,/ which has the most body/ wrapped in the tightest skin/ possible. But it has not even/ as much skin as the sphere.// It is inside perfect, and,/ though boundless, it is profound/ limited./ Only to be seen is not seen" (*Elegy I*). The suggestion of the ideality of the word exists in the Elegies, even if they convey the arbitrary and tragic character, at the same time, of words, linguistic entities that name and betray objects, designate and de-signify them, thus humanising and mystifying the objectuality of the world. In The Book of Rereading, Nichita Stănescu stresses that "poetry in its essence is not about words. The essence of poetry must not first be sought in language... Language for poetry is nothing but a vehicle. But it, poetry, makes itself felt through language, because, of all the parts of the body, speech is the least like its root, the body, just as the leaf is the least like the root of the tree". On the other hand, if in the first elegy the theme of identity is placed under the spectre of interiority, in an eleatic perspective, whereby Being, sufficient in itself, is not dislocated from the objectuality of the world ("He is within the complete,/ within the point, more enclosed/ within itself than the point itself"), in the second Elegy, the getic insinuates the idea of otherness, of the distance between subject and object and, implicitly, the suggestion of the alienation of Being.

The fifth elegy, entitled *The Temptation of the Real*, thematizes a state of crisis of the subject in the face of the multiplicity of the universe, in the face of otherness. The lyric ego witnesses a "trial" brought against it by the elements of the cosmos, in the name of their irreducible otherness, in the name of consciousness's inability to decipher the world other than in rational, human, mystifying and alienating language ("I was never angry at apples/ for being apples, at leaves for being leaves,/ at shadows for being shadows, at birds for being birds/ But the apples, the leaves, the shadows, the birds/ were suddenly angry at me. / Here I am taken to the tribunal of shadows, apples, birds,/ round tribunals, aerial tribunals/ thin, cool tribunals"). The guilty "ignorance" of the lyric ego stems from the absence of harmony with the world, for consciousness perceives the surfaces of things, the deceptive and superficial appearances, without access to the original, the ultimate essence, the vital thrill with archetypal value: "Here I am condemned for ignorance,/ For boredom, for restlessness,/ For stillness. / Sentences written in the language of pips./ Indictments initialled/ with bird's entrails,/ cold grey sentences, decided upon for me". The bewilderment, the stupefaction of the ego derives from the confrontation of the individual consciousness with the multiplicity of the universe, at a time when the protean faces of the real refuse to allow themselves to be deciphered in their inner being, exposing only their appearances, their exteriority, denying the human subject the possibility of exploring the ultimate mystery of the elements: "I stand bareheaded,/ I try to decipher what is mine/ for ignorance.../ and I cannot, I cannot decipher/ anything,/ and-this state of mind, itself/ is angry with me/ and condemns me, indecipherably,/ to a perpetual waiting,/ to a twisting of meanings within themselves/ until they take the form of apples, leaves,/ shadows,/ birds".

In this way, the proper understanding of the world in its authentic form is utopian in character, just as the fallacy between the self and the multiplicity of the universe is culpable, as is the dichotomous relationship between word and object, between consciousness and the words that are delegated to express reality. To decipher, to understand, to figure, to represent have the force of verbs exponential to Nichita Stănescu's lyrical vision in A cincea elegie, they are keywords that transpose the relationship between interrogative consciousness and the indecipherable universe as irreducible intimacy. The temptation of the real implies the refusal of the summary, unfulfilled and unfulfilled understanding of the world, it is a temptation of

the limits of knowledge, a challenge to the consciousness of elements. The guilt of the lyric ego is beatific, for the meanings of objects and creatures are extensions of the poet's questioning consciousness and shaped in the fragile contours of the word. Eugen Simion considers that "in Elegies the theme is the suffering of division, the longing for unity, raised to the cosmic level [...]. The obsession with rupture immediately brings, in this fecund and twisted dialectic, the idea of guilt. The restoration of primordial unity is not possible until the poet knows the language of the seeds, the language of the grass". The poetic ideal is, in the Fifth Elegy, dictated by the desire to harmonise consciousness with things, to bring together the one and the many, to restore balance and the primordial unity between self and world. Stylistically, the poem is imposed by the same abstract vision, typical of Nietzschean lyricism, in which the fervour of the idea is shaped in terms of an interweaving of the vitality of lyric language with the vocation of cultivating abstractions, as Alex. Ștefănescu: "Nichita Stănescu is, more than other of our poets, a lover of abstractions. A simple statistical operation shows that in his verses abstractions appear with the same frequency as in Vasile Alecsandri's diminutives. Figures and letters, long infinitives, geometrical figures, notions from various sciences enter routinely, like transparent threads, into the fabric of his poetry, and to them are added numerous ordinary words, emptied of all concreteness - bird, leaf, horse, goat, cloud, flower - as if, before use, they had been held in spirt". Summing up the eternal confrontation between subject and object, between consciousness and the plurality of the world, Nichita Stănescu expresses a poetics of the crisis of knowledge, of the enciphered meaning and the random dynamics of words, in so far as the intellectualised language, the gnomic turn of lyrical discourse, the abstracting phrasing are also to be found in the *Tenth Elegy*, with an edifying subtitle (*I Am*) expressing the miracle of individual existence, as the bodily and affective unity of the ego's identity with itself.

BIBLIOGRAPHY

Mircea Bârsilă, *Introducere în poetica lui Nichita Stănescu*, Editura Paralela 45, Pitești, 2006

Iulian Boldea, *Istoria didactică a poeziei româneşti*, Editura Aula, 2005

Iulian Boldea, *De la modernism la postmodernism*, Editura Universităţii „Petru Maior”, Târgu-Mureș, 2011

Iulian Boldea, *Modernism and Postmodernism in Romanian Poetry. A brief Outline*, Lambert Academic Publishing, Saarbrucken, Germany, 2015

Corin Braga, *Nichita Stănescu – orizontul imaginar*, ediția a II-a, revizuită și adăugită, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002

Daniel Dimitriu, *Nichita Stănescu – geneza poemului*, Editura Universității „Al. Ioan Cuza”, Iași, 1997

Ion Pop, *Nichita Stănescu – spațiul și măștile poeziei*, Editura Albatros, București, 1980

Eugen Simion, *Scriitori români de azi*, vol. I, Editura Cartea Românească, București, 1974; ediția a doua, revăzută, 1978

Alex. Ștefănescu, *Introducere în opera lui Nichita Stănescu*, Editura Minerva, București, 1986

Doina Uricariu, *Nichita Stănescu – lirismul paradoxal*, Editura Du Style, București, 1998

THE LITERARY PROSE OF ANA BLANDIANA – MYTHICAL SCENOGRAPHY AND TRAGIC SYMBOLISM IN THE REPORTAGE

Simona Antofi
Prof., PhD, „Dunărea de Jos" University of Galaţi

Abstract: Ana Blandiana's narratives depicts special possible worlds in which the imaginative textual strategies and resources build up a symbolic network mythically endowed so as to readjust the palimpsest reality by using autobiographic data and culturally representations.

Keywords: symbol, palimpsest, possible world, literary fantasy.

Experimentul de succes reprezentat de proza literară a Anei Blandiana – ca și eseurile, interviurile, publicistica, de altfel – coagulează, în jurul unui instrumentar retorico-stilistic cu evidente reverberații poetice și construiește, prin fiecare secvență narativă distinctă, reprezentări afective ale realității. Această ecuație – firească, atunci când e vorba de o poetă devenită (și) prozatoare, se complică atunci când încerci să identifici mărcile de discurs și formula diegetică aparte – a Anei Blandiana, de pildă, din prozele reunite în volumul *Cele patru anotimpuri. Proiecte de trecut*.[1] Marcajul autobiografic, sincretismul mitic și simbolic, sinuozitățile discursului și tipul de fantastic sunt componente și, în egală măsură, efecte ale scriiturii. La care se adaugă o dimensiune subversivă purtată - și camuflată – prin elementele de parabolă adăpostite, și ele, de scenografia mitică.

Înainte de a trece la analiza uneia dintre prozele din volumul sus-amintit, să menționăm câteva opinii critice punctuale, relativ la prozele Blandianei, ca un (necesar) ancadrament al abordării noastre. În articolul intitulat Miraculosul subversiv al Anei Blandiana[2], Vitalie Ciobanu reține și comentează „Panoplia *procedeelor tehnice* ale Anei Blandiana (care) implică ştiinţa amânării revelaţiei prin sugestie, abilitatea menţinerii suspansului prin concentrarea atenţiei pe detalii şi pe reflecţia acestora în conştiinţa protagonistei (un *alter ego* al autoarei), ca atunci când relatează ieşirea *îngerilor-pu*i din ouăle puse în cuibarul de la balcon, sau aşteptarea încordată a pescarilor dinaintea iminentei *arătări* plutitoare. Aceste *tertipuri de meseriaş* te împiedică să intuieşti deznodă-mântul prozelor *fantastice* ale Blandianei. Abia te stăpâneşti să nu dai câteva pagini înainte ca să afli cu ce se termină. Titlurile sunt, cu intenţie, seci, sobre, făcute să cripteze conţinutul: *Reportaj, La ţară, Lecţia de teatru, Gimnastica de seară, Imitaţie de coşmar, Cel visat* etc. Finalul este, de regulă, sibilinic, te lasă cu sentimentul inconfortabil că ai primit un mesaj important, care îţi scapă. Sensurile învăluite ale naraţiunii îţi creează o respon-sabilitate: *să înţelegi*."[3]

Delia Ungureanu comentează, la rândul ei, strategiile de scriitură prin care prozatoarea construiește lumi posibile – „Calitatea de martor înseamnă ecranarea obiectului și vizualizarea sa de la distanță, uneori scenică, precum în *Lecția de teatru*, sau de la distanță estetică, precum contemplarea Parisului inundat de albastru, ca în pictura onirică a lui

[1] Ana Blandiana, *Cele patru anotimpuri. Proiecte de trecut*, Jurnalul Național, București, 2011.
[2] Vitalie Ciobanu, *'Miraculosul subversiv' al Anei Blandiana*, disponibil la adresa http://www.contrafort.md/old/2004/122/775.html
[3] Ibidem.

Chagall, din piesa *Reportaj*. (…). Preferând distanța estetică unei prea mari apropieri de obiect, Ana Blandiana creează insule de semnificant fără alt referent și sens decât propria lor existență, ceea ce duce la unul dintre cele mai importante efecte ale prozei sale: picturalul estetic. (…). Mai înainte de orice, povestirile fantastice ale Anei Blandiana sunt tablouri care, fără să îl înspăimânte sau să îl subjuge pe lector, ăl cheamă să învețe o estetică a privirii, estetică ce va fi explicitată în eseurile poetei. (…). Martorul devine contemplator panoramic al tabloului propriei sale vieți, văzute ca autoportret învelit în straturi de palimpsest."[4]

Iar într-un interviu, Ana Blandiana însăși se explică: „Am început să scriu proză într-un moment în care am simţit că trebuie să pun între realitate şi poezie mai mult decât meditaţiile pe care le publicam săptămână de săptămână în revistele literare. Mai precis, am simţit că dacă nu voi încerca să descriu tot ce văd, tot ce trăiesc, tot ce înţeleg - ceea ce nu puteam să fac decât în proză -, realitatea care mă înconjoară îmi va intra fără să mă întrebe în poezie, cu amănuntele ei sordide, întâmplările ei promiscue, personajele ei duplicitare şi sensurile ei maculatoare. Şi nu-mi era greu să-mi închipui poemele cufundându-se ca nişte corăbii de hârtie în care s-a încărcat minereul de fier. Era o obligaţie pe care o aveam în egală măsură faţă de poezie şi faţă de realitate. Pentru că în mod evident realitatea trebuia exorcizată prin scris. Şi dacă nu mă hotăram să folosesc mijloacele de îngânare ale prozei, nu-mi rămânea decât să asist la sacrificiul poeziei, obligată să alunge demonii transformându-se în înger exterminator".[5]

În textul intitulat *Reportaj,* pe fondul de amplitudine mitico-simbolică impresionantă a unui diluviu parizian, proiectat în oniric și recuperat în scriitură ca o anticipare de tip *punere în abis* a unui eveniment provocat de un alt diluviu devastator – revărsarea apelor Dunării asupra Insulei Mari a Brăilei – „Se pare că eu am fost cea care a anunțat prima pericolul, pentru că tot prima am ajuns pe un deal de la maginea orașului, un deal înconjurat deja, ca o insulă, de apă."[6], se insinuează în text o anume tensiune a așteptării unui pericol ce urmează să se manifeste, și din ale cărui mreje se vor putea salva doar norocoșii ce se vor fi putut cățăra într-un foișor localizat pe o insulă – simbol al refugiului, al salvării, dar și al izolării voluntare.

De aici înainte, narațiunea fantastică se constituie prin acumularea de straturi suprapuse ale unei (i)realități incerte, căci este evidentă permeabilitatea graniței dintre visare și vagonul de tren în care se află subiectul visător – naratoarea plecată să se documenteze pentru un reportaj tocmai în locul, în timpul și cu privire la ieșirea din matcă a Dunării. Apa sapă cu îndârjire în pământul care îi stă în cale, terasamentul căii ferate se subțiază din ce în ce, sinistrații se adună în coloane mari, tăcute și înnegurate, fugind din calea fluviului dezlănțuit, iar drumul cu trenul devine un experiment apocaliptic perceput acut, senzorial – „De altfel, trenul însuși înainta printr-un fel de hașură cenușie de apă care se scurgea, fără să-și piardă liniile paralele, pe ferestre. (...). Totul era rece și umed, sfârșitul lui mai nu se trăda decât în violența topirii zăpezilor și, peste întreaga priveliște, frisona pentru mine spaima sfârșitului, care încă nu mă părăsise din vis".[7]

Imaginea trenului suspendat pe șine, dedesubtul cărora pământul a fost măturat de ape, se asociază perturbării echilibrului dintre două stihii primare, pământul și apa, fapt perceput, de asemenea, senzorial și acut-tensionat, ca sub presimțirea unei tragedii ce încă nu

[4]Delia Ungureanu, *Ana Blandiana in zodia luciditatii imperturb*abile, disponibil la adresa https://www.observatorcultural.ro/articol/ana-blandiana-in-zodia-luciditatii-imperturbabile-2/

[5] Ana Blandiana, *Am început să scriu proză pentru ca realitatea cu sensurile ei maculatoare să nu-mi intre în poezie şi să o sacrifice*, interviu disponibil la adresa https://jurnalul.ro/cultura/carte/ana-blandiana-am-inceput-sa-scriu-proza-pentru-ca-realitatea-cu-sensurile-ei-maculatoare-sa-nu-mi-intre-in-poezie-si-sa-o-sacrifice-804279.html

[6] Ana Blandiana, *Cele patru anotimpuri. Proiecte de trecut*, p. 165.

[7] Idem, p. 167.

se declanşase cu adevărat – „Oricum, raportul culorilor ameninţa să se inverseze, haşura întunecată a ploii prin văzduhul mai deschis devenea, după rapida depăşire a unui echilibru monocrom, o alergare de linii abia luminiscente pe un fond din ce în ce mai poros”.[8]

Un alt segment anticipatoriu are în centru un bărbat şi un copil, ambii sub ploaie, pe puntea şlepului pe care naratoarea-reporter s-a urcat pentru a ajunge la destinaţie, împreună cu o mulţime de fugari din calea apelor – „Un bărbat destul de tânăr, poate de treizeci de ani, poate de patruzeci, şi un copil mai degrabă urât, dar de o urâţenie adultă, care îl făcea într-un anume fel fascinant”.[9] Telescoparea evenimentelor narative are, aici, rolul de a amplifica evenimentele percepute ca similare şi, pe fondul regresiei temporale sau al anticipărilor simbolice, suprapunerea palimpsestică a semnificaţiilor actualizate ori reconstituite în noi rame narative permit insertul autobiografic - episodul arestării tatălui poetei, re-povestit aici, şi reconfigurarea simbolică a acestuia.

Pe de o parte, apar trenul şi şlepul – ca instrumente ale re-întoarcerii într-un timp afectiv al memoriei recalibrat prin sugestii de tip parabolă, pe de altă parte, scena mai degrabă statică în care personajele – familia celui ce urmează a fi arestat şi emisarul mecanismului coercitiv – prizonierii unui simulacru de normalitate şi de decenţă a comportamentului ce ascunde o teamă teribilă, dar şi o neistovită grijă pentru cei dragi: „-Otilia, spuse tata, ca şi cum ar fi ştiut că aşa se va întâmpla şi pregătise dinainte soluţia unei astfel de situaţii, musafirul nostru va mânca din aceeeaşi farfurie cu Getuţa o omletă pe care o va face chiar dumnealui. Tu nu trebuie decât să-i arăţi unde găseşte ce-i trebuie..”.[10] Pe fondul unor repere evidente, preluate din biografia afectivă a autoarei înseşi, se derulează aproape filmic o serie de scene aproape încremenite în care, cu un minimum de mişcare, personajele par a juca o scenetă cu mutiple semnificaţii: perechea (aparent) paradoxală, formată dintr-un copil (aici, al viitorului condamnat), şi un bărbat (aici, emisarul sumbru al sistemului, trimis cu misiunea precisă de a elimina un potenţial opozant), mâncând, amândoi, din aceeaşi farfurie, aceeaşi hrană sărăcăcioasă. Copiii prezenţi în această ecuaţie aluziv-simbolică nu înţeleg mai nimic din ceea ce se întâmplă, nu percep stranietatea situaţiei („Mândră de importanţa ei, al cărei sens, desigur, nu-l înţelegea, dar de care nu putea să nu fie conştientă, Geta mânca emoţionată şi, ca niciodată, tăcută, iar emoţia dădea expresiei şi mişcărilor ei copilăreşti un hieratism care contribuia la aura stranie a clipei.”[11]) care se clarifică abia acum, retrospectiv, prin vocea naratoarei şi graţie colaborării interpretative a cititorului care înţelege rostul musafirului neaşteptat şi motivul dispariţiei îndelungate a tatălui naratoarei.

Similitudinile dintre aventura diluviană a naratoarei, situată în prezentul narării, şi episodul autobiografic excavat din trecut, graţie memoriei afective, se dezvoltă pe coordonatele simbolice ale Dunării – loc al purgatoriului şi furie dezlănţuită a unui element primordial. Căci, după cum putem înţelege, munca forţată la care tatăl Anei Blandiana (şi mulţi alţii asemenea lui) fusese condamnat, avea scopul de a zăgăzui apele fluviului, de a-i forţa traseul şi, implicit, destinul, lucru pentru care, chiar dacă mai târziu, în felul său, fluviul se revoltă. Conotând, în mod evident, moartea violentă, întorcând spre oameni agresivitatea cu care ei înşişi o supuseseră, precum şi obligativitatea sacrificiului ca fundament şi garanţie a oricărei întemeieri, apele fluviului inundă, acum, în prezentul naraţiunii, suprafeţe imense, dublate de ploile care par a anunţa, şi ele, pedepsitor, o catastrofă – „Inundaţiile catastrofale şi ploile care păreau să anunţe cu obstinaţie sfârşitul nonşalant al lumii creau acum, când o vedeam, un cadru pe măsura vechilor îngroziri. Trecută, pentru a se salva, din domeniul

[8] Idem, p. 169.
[9] Ibidem.
[10] Idem, p. 173.
[11] Ibidem.

istoriei în cel al geologiei, moartea refuza să părăsească – în ochii mei oripilați – malurile fluviului”.[12]

Prin tehnica telescopării, proiectând faptul biografic asupra dramei colective, provocate de inundații, ca și pe aceasta din urmă într-un scenariu mitic, axat pe înfruntarea dintotdeauna a omului cu natura, narațiunea leagă între ele momente biografice distincte, le recalibrează semantic și dă, astfel, o nouă semnificație explicativ-simbolică existenței la care naratoarea se raportează. Mai mult, visul – ca pârghie de racordare a trecutului la prezent, a episodului arestării tatălui la inundațiile de acum, care pun în pericol, după cum putem deduce, Insula Mare a Brăilei – cauționează realitatea, proiectând-o în oniric și exorcizând-o astfel, tot așa cum camuflează și subversivitatea textului.

Realitatea este extrem de dură – „Părea că Dunărea însăși, marea zeitate, după ce îngăduise ani la rând sfidarea, se răzgândise deodată și fălcile mari ale valurilor mușcau ciozvârte întregi de pământ, pe care-l scuipau în grabă, cu scârbă, pentru a încerca din nou, imediat, să înghită, să mestece, să înlăture obstacolul indigest așezat cu atâta suficiență în calea ei milenară.”[13] - și delicata dar încăpățânata rezistență a plopilor fragili la năvala de neoprit a apelor nu face decât să accentueze forța diluviului. Pe acest fond, acutizat de simțurile parcă mereu în alertă, în așteptarea unui dezastru iminent, ale naratoarei, ca și de similitudinile abia bănuite, deocamdată, ale acestei întâmplări aparte cu episodul din copilărie, când tatăl este ridicat dintre ai săi și condamnat la muncă silnică, de către puterea comunistă, imaginea oamenilor adunați în jurul unei mese goale este nu doar îngrijorătoare, dezolantă și plină de neliniște, ci și prevestitoare de rău.

Obosiți și uzi, murdari și nervoși, oamenii respiră toți, la unison, teamă. Extenuarea lor, evidentă, este atât fizică, cât și psihică. Copleșiți de responsabilitatea supraviețuirii insulei atacate de ape, oamenii aceștia refac, în felul lor, destinul sisific al celui care se încăpățânează să se opună evidenței, soartei, voinței cuiva mult mai puternic, și pe care e inutil să-l înfrunți. Și totuși, înfruntă stihia dezlănțuită a apelor, căci cealaltă amenințare, a puterii nevăzute, reprezentate fidel de superiorul ierarhic venit din capitală să coordoneze acțiunea de salvare a insulei, este mult mai periculoasă. Ca și pușcăriașii, oamenii aceștia se hrănescu cu o libertate iluzorie, dorită, mai degrabă decât simțită, iar suferința lor fizică („Îi dureau mușchii nemaiobișnuiți cu mișcarea, îi ustura pielea nemaiobișnuită cu murdăria, obrazul nemaiobișnuit să nu fie proaspăt ras.”[14]) contrastează vădit, dureros chiar, cu sloganurile rostite de cel venit de la centru – „Vorbea despre strângerea forțelor, despre neprecupețirea efortului, despre concentrarea tuturor resurselor, despre salvgardarea realizărilor, afară ploua în continuare, din când în când își frecau ochii și fețele nerase ca să se țină treji, (...)”.[15]

Reverberațiile acestei polarizări se regăsesc în vestimentația impregnată material și chiar afectiv de greutatea stihiei dezlănțuite – hainele localnicilor sunt stropite cu noroi, boțite și mirosind a blană udă, în contrast vădit cu costumul de vânătoare elegant, de piele fină, purtat de superiorul ierarhic. Mai mult, testarea la maximum a rezistenței lor fizice și psihice lasă, și ea, urme adânci în ochiul de reporter al naratoarei – frigul, foamea, suferința fiecărei fibre și a fiecărei celule, pielea care ustură, mușchii tensionați dincolo de limită, toate amplifică contextul dramatic și situația de criză acută – „Apele care aveau s-o formeze, vărsate din Someșuri, Crișuri și Mureș, aveau deja la activul lor orașe și sate inundate, uzine și poduri distruse, ogoare acoperite; coborau spre mare strânse în aceeași albie care nu el mai încăpea și nu mai putea să le țină în frâu”.[16] Căci timp pentru a ridica noi diguri nu este,

[12] Idem, p. 174.
[13] Idem, p. 177.
[14] Idem, p. 179.
[15] Ibidem.
[16] Ibidem.

materialele necesare lipsesc, mașinile de transport au căile tăiate, insula însăși, scoasă din circuitul ei firesc, și transformată în unealtă necesară hrănirii omului, nu oferă nimic care ar putea folosi eforturilor disperate pe care oamenii de aici le fac pentru a menține, cu price preț, vie această insulă – simbol al victoriei omului în lupta cu natura.

Situația de criză descrisă aici cu o empatie evidentă are, desigur, reverberații mitice. Efortul fizic și de voință al oamenilor consună fie cu perseverența lui Sisif, fie cu o înfruntare care îi așează față în față pe măruntul David și pe gigantul Goliath, dar cu semnificațiile profund tulburate de impactul emoțional avut asupra naratoarei. A cărei participare afectivă la scena pe care o comentăm aici este scripturală, retrospectivă și, oricum, inutilă – „-Suntem datori să gândim, aș fi vrut să-i strig, dar chiar gândirea mă împiedica să mai continui. Plopii, ale căror rădăcini vii erau singura armă a țărmului împotriva apei, căzuseră, odată cu logica, la examen”.[17]

O propunere de ieșire din această situație-limită urmează să se facă, dar reporterița alege să iasă din celula de criză și să viziteze insula. Ghidul pe care îl primește în acest scop va face, pentru naratoarea care începe să înțeleagă dublul rost al insulei – grânar și loc de detenție și de muncă forțată –, al barăcilor acum refuncționalizate, ca și pentru cititorul care începe, la rândul său, să priceapă în ce constă istoria secretă a acestei insule în care suferința umană și-a putut depăși limitele, un exercițiu de declasificare parțială a unor informații tăinuite. Relicvă vie a acelor vremuri, torționarul numit Zmârcea aparține unei tipologii umane reale – intermediarul dintre mecanismul opresiv generalizat și oameni.

După modelul madlenei lui Proust, și aici există un liant afectiv, și un element declanșator al memoriei recuperatorii care excavează din trecut figuri, scene, decoruri ce au marcat definitiv existența celei care povestește: „Îmi dădusem seama de ce mi se părea cunoscut personajul care mă trezise pe puntea șlepului. Nu-l mai văzusem. Și nu semăna cu nimeni dintre cunoștințele mele. Aparținea însă unei categorii pe care o știam, a cărei existență mă marcase încă din copilărie și pe care o recunoșteam oriunde și sub orice formă”[18]. Mai mult decât atât, pe insulă există și o groapă comună din care ies, excavate de ape, ca un *memento* pentru o memorie colectivă văduvită, indiferentă sau doar neștiutoare, rămășițe ale celor care au murit aici, prizonieri, în tăcere și suferință.

Naratoarea și însoțitorul ei par, dintr-o dată, transferați în altă lume, mult mai gravă, cu resorturile blocate într-un timp al crepusculului și al teroarei care răspunde în note acute bănuielii – imediat confirmate de însoțitor – că rămășițele umane din groapa comună ar putea fi folosite ca armătură a unui nou dig în calea apelor. Pe acest fond se realizează, în limitele și cu pârghiile specifice textului fantastic, un trasfer de vitalitate între regnuri – plopii par vii, iar soldații de acum, ca și deținuții de altădată, par a sta în anticamera morții, căci cu toții stau, pavăză fragilă a insulei, în calea apelor – „Crengile, aureolate de spuma încă foarte verde a frunzelor, formau pe țărm un morman imens din care soldații legau grăbiți fascii firave și le treceau mai departe spre apă”.[19]

Zidul uman, format din soldații ale căror chipuri încep să se coloreze în cenușiu, cu greu distingându-se de mâlul care aproape că îi acoperă – „În apă, de-a lungul malului, așezați la mai puțin de un metru unul de altul, se înșirau soldații. Frigul și oboseala le dăduseră o culoare cenușie ce nu se mai deosebea prin nimic de cea a apei care le ajungea până la subsuori și de cea a apei care curgea peste ei din norii coborâți până deasupra creștetelor lor încărunțite de mâl. Spre deosebire de plopi, nu mai păreau vii de foarte de mult, nu trezeau compasiunea, ci bocetul.”[20], evocă jalea care însoțește morții la groapă, un inedit ceremonial funebru fiind performat de natură pentru cei care, asemenea plopilor ei

[17] Idem, p. 181.
[18] Idem, p. 183.
[19] Idem, p. 185.
[20] Idem, pp. 185 – 186.

fragili, aproape că au trecut pragul dintre viață și moarte. Digul uman, alcătuit din soldații care sprijină cu trupurile lor pământul insulei, pe care apele fluviului sunt gata să îl acopere din nou, căci acesta fusese rostul inițial al locurilor, barează cu încăpățânare șuvoiul de ape. Printre alte semne, apar, copleșitoare ca simbolistică, în acest context supraordonat semantic de atmosfera de apocalipsă și de ochiul privitoarei, impregnat deja de dureroase aduceri-aminte – ale morții violente, provocate de furia apelor: cadavre de vite înecate, copaci smulși din rădăcină sau cu trunchiurile rupte etc. la care se adaugă capetele celor încă vii, rămase deasupra apelor, prizonieri ai condiției lor dublu încătușate, de ființe umane prinse într-o luptă aproape larvară cu stihiile aflate ele însele într-un conflict colosal, și de spirite altădată libere, acum supuse forțat unei puteri supraumane, ideologice, aducătoare de teroare și de moarte.

Suspendați între ființă și neființă – „(...) eu întindeam oase de părinți și ramuri de plop tinerilor morți care sprijineau într-un efort eroic, ca niște statui răstignite, pământul și mă gândeam că poate e numai un coșmar, (...).”[21], soldații și zidul pe care îl alcătuiesc preiau și amplifică un coșmar individual – al naratoarei, martor trist al acestei agonii fără cuvinte a oamenilor și a naturii împinse spre haos. Astfel, episodul arestării tatălui, diluviul și oamenii care se opun, livizi, aproape striviți, fluviului, reverberează în aventura scrierii unui reportaj, legate fiind, la nivelul discursului ce le resemnifică pe ambele, de alte episoade precum călătoria cu trenul prin potop, sau imaginea bărbatului și a copilului potopiți de ploaie, pe ambarcațiunea ce traversează Dunărea.

În acest ansamblu de imagini, reprezentări și fapte, ceea ce face narațiunea să progreseze, și instaurează fantasticul drept condiție și resort al acesteia, este ansamblul de clivaje ce funcționează între aceste episoade ale memoriei și ale scriiturii. De la coșmarul ce are în centru potopul abătutu asupra Parisului, până la imaginea zidului uman aproape înecat de ape, naratoarea rătăcește printre frânturi de realitate proiectate dureros ca reprezentări coșmaresți ale istoriei individuale, traumatizate de sincopa Istoriei numite, în România anilor 70 - 80, dictatură.

BIBLIOGRAPHY

Alexandrescu, Sorin, *Blandiana 80, Eseu despre o nuvelă a autoarei: „Imitaţie de coşmar”*, disponibil la adresa https://www.observatorcultural.ro/articol/blandiana-80/

Blandiana, Ana, *Am început să scriu proză pentru ca realitatea cu sensurile ei maculatoare să nu-mi intre în poezie şi să o sacrifice*, interviu disponibil la adresa https://jurnalul.ro/cultura/carte/ana-blandiana-am-inceput-sa-scriu-proza-pentru-ca-realitatea-cu-sensurile-ei-maculatoare-sa-nu-mi-intre-in-poezie-si-sa-o-sacrifice-804279.html

Blandiana, Ana, *Cele patru anotimpuri. Proiecte de trecut*, Jurnalul Național, București, 2011.

Ciobanu, Vitalie, *'Miraculosul subversiv' al Anei Blandiana*, disponibil la adresa http://www.contrafort.md/old/2004/122/775.html

Ungureanu, Delia, *Ana Blandiana in zodia luciditatii imperturb*abile, disponibil la adresa https://www.observatorcultural.ro/articol/ana-blandiana-in-zodia-luciditatii-imperturbabile-2/

[21] Idem, p. 186.

POSSIBLE INTERACTIONS AND METAMORPHOSES BETWEEN THE CULTURAL AND THE INTERCULTURAL

Teodor Pătrăuţă
Prof., PhD, "Vasile Goldiş" Western University of Arad

Abstract: In between the cultural and the intercultural there can be possible and, at the same time, real interactions and metamorphoses. We believe this to be true, and these can be transformed, in most of the time, in different forms and modalities. Culture is the one auctioning through the intervention of both the values and norms of some individuals, but mostly of humanity. Its contribution is unlimited in space and time to what the forming and development of human personality means.

Keywords: culture, intercultural, inter culturalism, categorisation, metamorphosis

Cultura – ca un ansamblu de norme și valori apare ca o reacție a unui grup de oameni la nevoile concrete care apar în perimetre existențiale speciale. Își prezintă propria morfologie și găsește un echilibru între nevoile și posibilitățile fiecăruia, pe de o parte, și societate, pe de altă parte. Se naște dintr-un schimb între comunitate, care prescrie, impune, iar individul, care acceptă, are setul de valori dezirabile. Cultura este expresia sintetică a cunoașterii realului, a poziționării noastre față de el. Cultura este o „extindere" a naturii, a realității în gândurile, atitudinile și sentimentele noastre față de acestea.

Cultura acționează prin intervenția în domeniul fenomenelor într-o rețea de unități în cadrul căreia ne ajută să detectăm, să clasificăm și să ierarhizăm grupurile. a elementelor care se balansează sub un anumit aspect; contribuie la operațiunile de clasificare, de către persoane fizice, a realităților interne sau externe. În funcție de cultură, diferențele intervin în conținutul categorizării, în distribuirea prototipurilor sau a punctelor focale ale categoriilor. Este o operație de bază cu mai multe funcții. În continuare vom prezenta două dintre ele.

Categorizarea direcționează activitățile perceptive; plasate în fața acelorași stimuli, indivizii cu culturi diferite nu-i organizează în același sistem de categorii perceptive și nu percep neapărat aceleași. sau, dimpotrivă, le putem ascunde pe cele existente. Se știe că eschimoșii fac discriminări între condiții de zăpadă foarte diferite, această separare având etiologii experimentale, culturale. Bogăția limbajului, ca principal mediator cultural, concurează pe deplin în acest sens. Numeroase studii au arătat că unele populații au o sensibilitate ridicată la iluziile optico-geometrice, unele fiind legate de mediul dominant, natural sau construit.

Indivizii organizează spațiul mai mult orizontal sau mai mult vertical, în funcție de dominanta geometriei spațiului în care trăiesc (la câmpie, la munte) Aceasta variație. tradusa prin iluzii perceptive corespunzătoare, este posibilă prin faptul că stimulii proiectați pe retină sunt întotdeauna ambiguu. Ei cer in mod necesar o interpretare, care se face pe baza interferentelor cauzale, pornind de la experiența noastră anterioară, procesul de enculturație ne determină să împrumutăm inferențe de bază în toate aspectele interacțiunii cu mediul socio-cultural înconjurător. Vedem și dispunem lumea și lucrurile din jur în funcție de experiențele noastre fundamentale.

Categorizarea intervine in mod egal în actul de memorizare, apelul la amintiri este favorizat prin gruparea în jurul unor categorii.

Cultura proiectează asupra unităților pe care le decupează semnificații care conduc la anumite moduri de înțelegere și de acțiune Se poate spune că o primă funcție a culturii este de a fasona experiența umană și de a diviza continuum-ul existențial în segmente semnificative pentru a înțelege și a acționa eficient asupra ei. Reprezentările se răsfrâng. in cele din urmă, asupra existentei ca atare. Diferențele culturale pot afecta chiar modul de conducere a raționamentului

Cultura contribuie la fixarea valențelor pozitive și negative, atașând semnificații proiectate anterior asupra stimulilor, distingând semnificațiile interesante de cele neutre, organizându-le și ierarhizându-le. Ea intervine in mod suveran In imensul câmp al valorilor. Configurațiile de atitudini și de motivații care se țes in jurul situațiilor și mizelor valorizate colectiv pot avea efecte asupra codului de utilizare a funcțiilor ce sunt solicitate. Valorile tutelează scopurile și aspirațiile indivizilor, deci acționează asupra orientării generale a personalității, urmând atitudinile dominante din viața sociala Valorile indue o configurare determinată a expresiilor subliminale și a represiunilor cu efecte variate, mai ales in legătură cu structurarea inconștientului. G. Devereux vorbește chiar de un inconștient „etnic", structurat prin constituirea unei culturi, recunoscută colectiv, ca o formă de apărare tipică pentru o societate dată.

Cultura intervine asupra profilului dezvoltării subiectului, prin emergenta, afirmarea sau, dimpotrivă, prin frânarea unor aptitudini sau atitudini Această acțiune se dovedește importantă mai ales in copilărie, prin interacțiunea cu mediul cultural și familial, ce intervine în diferite moduri

1. De la orice subiect se induc așteptări specifice prin reprezentările culturale. care stimulează la acesta răspunsuri in sensul și in modalitățile de expresie așteptate de la el. Este știut că etnoteoriile parentale fixează la copil reprezentări despre normalitate sau „anormalitate", prescriind și performante adiacente. Prin diversitatea lor, aceste sisteme de așteptare antrenează diferențe in modul tipic de dezvoltare, prescris individului într-un mod inerent.

2. Pe lângă presiunea indirectă a teoriilor, anturajul condiționează direct anumite evoluții ale subiectului, prin practicile conforme normelor culturale ambiante. Astfel, avansul senzorio-motric al copilului african din anumite triburi tradiționale se datorează in bună parte bogăției stimulilor tactili și vestibulo-kinestezici (legănare, balansare) experimentați de mama acestuia.

3. Este demnă de subliniat influența proceselor de învățare, ele însele supuse modelelor culturale, asupra dezvoltării diferențiate a aptitudinilor și performantelor individului, din perimetrul informal de învățare, prin care multe scheme sunt achiziționate prin imitare (Camilleri, Vinsonneau, 1996, pp. 26-32).

Valorile formale și normele instituite în societate au o geneză și o etiologie culturală. Câte societăți, atâtea sisteme normative. Diversitatea societăților generează multiplicitatea sistemelor de drept, de pildă. Anumite acte sunt proscrise în unele societăți, altele sunt condamnate peste tot. Internaționalizarea juridică ridică probleme noi. Comunitățile dețin sisteme normative proprii, iar tendințele de mondializare reclamă unificări juridice, cel puțin privind unele aspecte. Problemele comune revendică soluționări in comun. Chestiunile legate de bioetică, de crimele împotriva umanității, de xenofobie presupun poziționări comune, rezolvări unitare din punctul de vedere al dreptului internațional. Numai că aceste probleme sunt semnificate diferit, de la țară la țară, întrucât sunt codificate în mod divers datorită traiectelor specifice de categorizare culturală. Acesta este un obstacol veritabil, care trebuie depășit prin apelul la strategiile intercultural. Termenul „intercultural" este utilizat atât din cauza sensului bogat al prefixului inter-, cât și a sensului (antropologic) al cuvântului „cultură". Astfel, când spunem intercultural, spunem în mod necesar interacțiune, schimb, reciprocitate, interdependență, solidaritate. Spunem, de asemenea, recunoașterea valorilor, a

modurilor de viață, a reprezentărilor simbolice la care se raportează ființele umane, individul sau grupurile în relațiile cu semenii și în înțelegerea lumii, recunoașterea interacțiunilor care intervin la un moment dat între multiplele aspecte ale aceleiași culturi și între culturi diferite în timp și în spațiu.(Rey, 1984.)

Dacă educația multiculturală pune accentul pe măsuri care să vizeze coexistența (în înțelesul literal al termenului) a mai multor culturi, în mod separat, educația interculturală este axată pe cooperare și acțiune conjugată.

Abordarea interculturală are două dimensiuni. La nivelul realității, al descrierii obiective și științifice, ea invită la a lua act de dinamica interacțiunilor realizate prin comunicare, migrație, mișcări ale populației (regionale sau transcontinentale) și de a recunoaște realitatea interacțiunilor care dau o anumită formă comunităților care, plecând de la ele, se transformă. Întreaga viață, orice relație, este dinamică, orice cultură este hibridă, și noi suntem, într-un fel sau altul, imigranți sau hibrizi. Este un paradox, dar nu este ușor nici a lua in considerație aceste schimbări și aceste transformări și nici a le accepta întotdeauna. Plecând de aici, la nivelul proiectului de educație și de organizare socială, abordarea interculturală invită la a face astfel încât aceste interacțiuni să concureze la respectul reciproc și la îmbogățirea unuia prin celălalt. Astfel, ‚intercultural" este, în același timp, semn al:

recunoașterii diversității reprezentărilor, referințelor și valorilor ;

dialogului și schimbului între persoanele și grupurile ale căror referințe sunt diverse, multiple și, adesea, divergente;

interogației (aici se concretizează încă o nuanță a lui „inter" : interogație) în reciprocitate, prin raport cu viziunea egocentrică (sau socio-, etno-, culturo-, europeano- -centrică) din lume și din relațiile umane;

unei dinamici și al unei relații dialectice, de schimbări reale și potențiale, în spațiu și timp.

Odată cu dezvoltarea comunicării, culturile și identitățile se transformă, și fiecare participă la transformarea altor culturi(Rey, 1996, p. 22).

Societățile sunt, de fapt, pluri- sau multiculturale. Ele regrupează indivizi sau grupuri ivite sau raportate la foarte multe culturi diferite. Într-o abordare „multiculturală" interacțiunile nu sunt excluse, dar ele nu sunt puse în evidență în mod explicit, ele nu sunt deci implicite conceptului (multiculturalismul poate să satisfacă juxtapunerea de cultură și să ajungă la apartheid), spre deosebire de ceea ce se întâmplă cu ‚interculturalitatea" și cu perspectiva pe care termenul o definește.

În Denoux (Denoux 1992, p. 72) găsim explicitat termenul „interculturare" in felul următor: „pentru indivizii și grupurile care aparțin de două sau mai multe ansambluri culturale reclamându-se de la culturi diferite sau având legături cu acestea, numim «interculturare» procesele prin care, în interacțiunile pe care ei le dezvoltă, se angajează implicit sau explicit diferența culturală pe care ei tind să o metabolizeze". Termenul „intercultural" are o dimensiune interacționistă, dinamică; el trimite la schimb, reciprocitate, interdependență, invită la decentrare, la găsirea unor forme de dialog.

La unii autori întâlnim concepte corelate, precum educație multietnică și educație globală. Educația multietnică este un concept care s-a impus în SUA, Canada, Australia etc. după 1960 și vizează pregătirea pentru înțelegerea și acceptarea dintre exponenții etniilor diferite.

Alături de conceptul de educație multietnică este folosit și termenul „‚educație globală", în accepțiunea de educație pentru înțelegerea interdependențelor dintre națiuni în lumea contemporană, clarificarea atitudinilor față de alte națiuni și reflectarea personală asupra acestor probleme, dar nu ne-am propus să abordăm acum aceste concept nuanțate.

Mulți cercetători înțeleg prin termenul „cultură" un ansamblu de conduite și simboluri purtătoare de semnificații, moștenit social și transmis prin diferite practici, un sistem de

reprezentări și un sistem de forme simbolice, un mijloc prin care oamenii comunică, își perpetuează și își dezvoltă cunoștințele și atitudinile față de viață. După opinia unei cercetătoare elveține (Perregaux, 1999, p. 85), dimensiunile puternice de modificare și creație trebuie adăugate la această ultimă definiție. Cultura nu mai trebuie înțeleasă ca o sumă finită de trăsături particulare care vine cu stereotipuri, iar abordarea interculturală devine astfel posibilă în măsura în care se admite că negocierile, care nasc legături între indivizii de culturi diferite, pot determina crearea de noi practici culturale, transferuri valorice, noi conjuncții între diferite secvențe ale acestora. Odată cu ivirea unor contacte între mai multe culturi se creează noi practici culturale, purtătoare de semnificații noi. Nu este vorba de o însumare sau o juxtapunere a practicilor culturale, fiecare semnificativă într-un context particular, ci de o creație ale cărei semnificații sunt operante mai ales în comunitățile multiculturale.

Cultura rezidă în distinctivitate față de alte expresii spirituale. O cultură iese în evidență când este raportată la altele. De aceea, ea devine valoroasă. Fiecare cultură, cu cât este mai diferită de altele, cu atât iese mai mult în evidență. Diferența nu este de natură axiologică (nici o cultură nu este superioară altora), ci de natură morfologică, a cuprinsului de valori și a expresiilor de manifestare. „Nici o cultură nu constituie locul privilegiat din care pot fi judecate celelalte culturi. Fiecare cultură este actualizarea unei potențialități a ființei umane, într-un loc bine precizat de pe Pământ și într-un moment bine determinat al Istoriei... Ființa umană, în totalitatea sa deschisă, este locul fără de loc a ceea ce traversează și trece dincolo de culturi" (Nicolescu, 1999, p. 126). Cultura se ivește din tăcerea dintre diferitele expresii spirituale ale omului. Ea denotă că aceste resorturi spirituale sunt individualizate, particulare, și de aceea ele pot exista ca ceva distinct, căci numai lucrurile diferite există cu adevărat. Cultura, crede Clanet(Clanet,1993, p. 16), poate fi înțeleasă ca un ansamblu de forme imaginare/simbolice care mediază relațiile subiectului cu alții și cu el însuși, în plus, cu grupul și cu contextul; în același timp, în mod invers, formele imaginare/simbolice mediază relațiile la nivelul contextului, grupului și subiectului individual. Interculturalitatea desemnează ansamblul de procese - psihice, relaționale, grupale, instituționale - generate de interacțiunile dintre culturi, în raportul unor schimburi reciproce, în perspectiva salvgardării unei relative identități culturale, ale partenerilor respectivei relații(Clanet, 1993, p. 21).

Todorov constată că, de când există societățile umane, ele întrețin relații culturale mutuale. Nu se poate concepe, spune el, o cultură care nu ar avea nici o relație cu altele: unniversitateaidentitatea naște diferența, mai mult, o cultură nu evoluează decât prin actele sale : interculturalul este constitutiv culturalului".(Todorov, 1991 p. 116) Dar, trebuie să recunoaștem, chiar dacă atenția față de o altă cultură este atestată prin fapte, atitudinile de respingere sunt mult mai numeroase". (Idem,p. 118).

Individul însuși este de multe ori centrat multicultural, alimentându-se cu registre valorice dinspre mai multe direcții. Multiplicitatea culturală se poate constata la una și aceeași persoană. Fiecare dintre noi se înscrie în mai multe apartenențe și, câteodată, chiar în toate. Nu există cultură pură, care să fie conservată intactă, cultura este un amestec, o îngemănare care se realizează în timp. Pluralitatea este condiția normală a creșterii spirituale.

Școala, universitatea înainte de fi instituții sociale, trebuie să fie plurală, să reunească și să recompună pluralitatea intrinsecă a culturii, să vină în întâmpinarea diversității aspirationale a publicului său. Miza interculturală ar consta în aceasta: să faci in așa fel încât pluralitatea culturală să nu se insinueze ca o juxtapunere fără interpenetrare, ca o realitate fixă și construită pe separări și închideri reciproce. A scăpa de imobilismul generat de multiplicitatea apartenențelor culturale constituie cheia educației de tip inter(Abdallah-Pretceille, 1996, p. 19). Atunci când analizează raporturile dintre culturile de apartenență a elevilor, Camilleri (1988) subliniază „tendința printre elevi, ca și pentru profesor, în general, de a se considera și unii, și alții ca relevând civilizații inegale, care pot fi distribuite de-a

lungul unei scale valorice, aceea a grupului dominant fiind in mod obișnuit percepută în frunte. Aceasta determină, în mod spontan, judecăți „ontologice" asupra conduitelor, adică evaluează realitatea în conformitate cu repere ce se consideră a fi în manieră absolută, adevărul, binele, frumusețea"(Camilleri, 1988, p. 566). El subliniază, de asemenea: se spune că, în interiorul aceleiași societăți, ale aceleiași etnii, rețeaua ierarhizărilor nu este mai redusă; oare școala nu ne oferă în mod curent spectacolul disprețului băiatului pentru fată, al orășeanului pentru cel de la țară, al tânărului din clasele favorizate pentru colegul său din mediile comune?"(Idem,p. 569). Universalul este prezent în fiecare persoană particulară în măsura în care aceasta aparține din plin umanității. Referințele valorice sunt stabilite de un sistem de valori care transcende situația dată a indivizilor sau societăților (Ardouin, 1997, pp. 18-21).

Pentru ca elementele universale să aibă consistență, ele trebuie să se traducă in conduite concrete ale oamenilor, Universalul prinde contur la nivelul unor dispozitive concrete. În constituirea unui perimetru de înțelegere interculturală se cere a fi evitată perspectiva intelectualistă asupra interculturalității. Cunoscând alte culturi, nu dispar prejudecățile. Cunoașterea reprezintă o primă treaptă spre acceptarea culturii celuilalt. Trebuie să se instituie și sentimentul respectului față de alteritatea culturală, prin comprehensiune și intropatie. Cultura nu înseamnă doar contemplație și raportare la o stare potențială. Aceasta presupune aducerea unui potențial spiritual în prezent, consumarea acestuia într-un perimetru precis determinat. „Culturile trebuie, întâi de toate, să fie considerate nu produse ale trecutului pe cale de dispariție, ci matrici de acțiune și de gândire, care se testează în funcție de constrângeri noi" (Demorgon, 1996, .p.10). Ne raportăm la elementele culturale ca la ceva care transcende datele limitate ale unei existențe determinate. Dialectica unitarului și pluralului constituie paradoxul creșterii și diversificării valorilor. Din acest paradox se poate ieși prin recursul la un plan superior, care transcende planul concret al manifestării valorilor: metavaloricul. Trebuie să căutăm repere mai bine întemeiate și cu un grad mai larg de generalitate. Ele constă în instanțe metaculturale. „Metaculturalitatea este postulată ca acel nivel de cunoaștere și existență care face posibilă un anumit tratament al tuturor culturilor umane în ansamblu”(Demorgon, 1996, p. 27).

Metavalorile depășesc, prin constrângere și putere de semnificație, anumite sisteme axiologice. Reprezintă instrumentul chintesențial pentru punerea în scenă a universalei dialectică particulară, această dialectică poate fi actualizată prin scenarii de învățare – apare o problemă în acest context: cum poate fi conectat individul cu generalul, cum pot caracteristicile de captare individuale ale universalului? Reconcilierea și articularea dintre cele două componente: particularismul și universalismul structurilor axiologice. Școala reprezintă spațiul universalizării ființei umane. Elevul vine aici să adere la valorile generale, chiar universale. În numele acestei dorințe, singularitatea individului este sacrificată. În funcție de raportul universal – singular, pot fi concepute două sisteme de învățământ: unul pentru salvgardarea individului, integrarea particularităților culturale ale învățământului în curriculum, și altul pentru ascunderea particularităților, alinierea tuturor tinerilor la valorile generale, propuse la timp dat. Care strategie este mai bună? Depinde de intențiile și motivațiile companiei.

Cultura contemporană poate fi considerată o suită de traduceri/transformări constante ale câtorva motive de bază. Prin această „traducere” (transcriptic, transpozitic, reiterare, variație), „structurile de profunzime” ale unei culturi rezistă și se actualizează contextual în „„structuri de suprafață”, în funcție de o referențialitate socio-culturală determinată. Configurațiile spirituale occidentale sunt, în fond, variații tematice ale acelorași motive care se pot găsi în toate culturile. Așa-numitele renașteri culturale nu sunt decât mutații de accente, redescoperiri ale unor expresii spirituale ocultare, restabiliri ale unor coduri culturale uitate. Orice nouă expresie culturală apare pe o bază valorică preexistentă și în interiorul ei.

Tradiția noastră culturală se instalează pe aceeași „sintaxă”, dimensionată funciarmente pe măsura omului dintotdeauna și de pretutindeni. Nu se poate nega existența unor invariante sau „universalii” culturale, ce se păstrează în orice timp sau spațiu cultural și care sunt expresii ale unității și unicității omenirii.

BIBLIOGRAPHY

Abraham, A., (2006), *Desenul persoanei*, Editura Profex, Timișoara;

Andruszkiewicz, M. (2007), *Concepte, politici șiactivităţi în școalaincluzivă,*Editura Didactică și Pedagogică, București;

Bârlogeanu, L. (2006), *Educaţie interculturală*. Ministerul EducaţieișiCercetării,Proiectul pentru Învățământul Rural, București;

Bellak, L.,2008, T.A.T.,T.A.C.,T.A.B. în utilizarea clinică, Editura Profex, București

Block, J., 2008 The Q-sort in CharacterAppraisal; EncodingEubjectiveImpressions of PersonsQuanntitatively, Washington DC, American Psychological Association;

Bocoș M, 2007, Teoria și practica cercetării pedagocice, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca;

Bocoș, M. (2003), *Cercetarea pedagogică, Suporturi teoretice și metodologice*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;

Ciolan, L. (2008), *Învăţarea integrată. Fundamente pentru un curriculum transdisciplinar*, Editura Polirom, Iași;

Cristea, S. (1998), *Dicţionar de termeni pedagogici*, EDP, București;

Cristea,S. (2000), *Dicţionar de pedagogie,* EdituraLitera Internaţional, București;

Cucoș, C. (2000), *Educaţia. Dimensiuni culturale și interculturale*, Editura Polirom, Iași;

Cucoș, C. (2003), *Pluralismul valoric și exigenţele educaţiei interculturale*, în *Didactica Pro*., nr.4-5 (20-21);

Dasen, P., Perregaux, C., șiRey, M. (1999), *Educaţia interculturală*, Editura Polirom, Iași;

Gardner H., 2006, Inteligențe multiple. Noi orizoturi. Editura Sigma, București

Hampson S.E., 2005, Advances in PersonalityPsychology: Volume 1, Psychology Press, T&C Group;

Hampson S.E., 2005, Advances in PersonalityPsychology: Volume 2, Psychology Press, T&C Group,

http://www.agentiaimpreuna.ro/uploads/educatia%20interculturala.pdf accesat la data de 21.05.2023;

Ivasiuc,A., (2010), *Educaţia interculturală: de la teorie la practică*;

Jinga, I. (1998), *Manual de pedagogie*, Editura ALL Educaţional, București;

Jourdan-Ionescu C., 2006, Desenul familiei, Editura Profex, Timișoara

Monteil, J. M. (1997), *Educaţieși formare. Perspective psihosociale*, Editura Polirom, Iași;

Poledna, R., (2003), *Interculturalitate. Cercetări și perspective românești*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;

Potolea D., 1989, Profesorul și strategiile conducerii învățării în Structuri, strategii și performanțe în învățământ, Editura Academiei, București;

Tudorică, R. (2007), *Managementul educaţiei în context european*, Editura Meronia, București;

Zapan, Gh., 1983, Cunoașterea și aprecierea obiectivă a personalității, Editura Științifică și Enciclopedică, București;

Zlate, M. (1972), *Psihologia socială a grupurilor școlare*, EdituraPolitică, București;

Zlate, M. (1984), *Model sintetic-integrativ al dezvoltării personalităţii*, în *Revista de Pedagogie*, nr. 8, București;

Zlate, M. 2004, Tratat de psihologie organizațional-managerială. Editura Polirom, Iași.

KANT'S ETHICS IN THE ENLIGHTENMENT CONTEXT

Nicolae Iuga
Prof., PhD, "Vasile Goldiş" Western University of Arad

Abstract: We can admit that Immanuel Kant's ethical doctrine is opposed to all classical systems, be they eudemonistic or idealistic. Kant agrees with modern naturalists, precisely in order to be able to move away from the claims of the ancients to develop a healthy morality with the means discovered in the nature of things. The rules of good conduct are not something to be discovered, but are known and more or less respected in real life. The purpose of the philosopher is not to invent them, but to understand their nature and to explain how it is that we know them. Kant is also receptive to the idea of a given consciousness, but he will represent it in a completely different way than his psychologist predecessors did.

Keywords: Immanuel Kant, Ethical doctrine, categorical imperative, Religion within the limits of simple reason, ethical naturalism

Principiul etic fundamental al lui Immanuel Kant este acela că voinţa trebuie să fie necondiţionat bună, în spiritul imperativului categoric, indiferent dacă este sau nu este suficientă pentru a produce efectul urmărit. Putem admite că doctrina etică a lui Immanuel Kant este opusă tuturor sistemelor clasice, fie acestea eudemoniste sau idealiste[1]. Kant este de acord cu naturaliştii moderni, tocmai spre a se putea îndepărta de pretenţiile anticilor de a elabora o morală sănătoasă cu mijloacele descoperite în natura lucrurilor. Regulile bunei conduite nu sunt ceva care ar urma să fie descoperit, ci sunt cunoscute şi mai mult sau mai puţin respectate în viaţa reală. Menirea filosofului nu este aceea de a le inventa, ci de a înţelege natura lor şi de a explica cum se face că noi le cunoaştem. Kant este receptiv de asemenea la ideea unei conştiinţe date, dar o va reprezenta în cu totul altfel de cum au făcut-o predecesorii lui psihologi[2].

Dacă cunoştiinţa regulilor de bună conduită depinde de un raţionament just pe care filosoful ni-l poate preda, atunci regula morală va fi subordonată premiselor acestui raţionament, iar voinţa de a se supune faţă de această regulă va fi subordonată unei intenţii prealabile: dacă vrei să fii fericit – zicea Epicur – atunci observă / respectă cutare sau cutare regulă. Urmează deci că regula morală va fi condiţionată, şi va fi suficient să renunţăm la dorinţa de a fi fericit, pentru ca aceasta să nu mai fie respectată. Or, ceea ce este propriu voinţei morale, spune Kant, este însuşirea de a fi necondiţionată. Ceea ce ni se adevereşte conştiinţei noastre ca fiind moralmente recomandabil, ni se impune conştiinţei noastre fără nici o condiţie. Acesta este un comandament moral formal. Noi nu facem binele în vederea altor scopuri, ci facem binele pentru el însuşi, binele este un scop în sine. Că binele este ceva de ordin imediat şi nu efectul vreunui raţionament, acest lucru a fost susţinut de către psihologişti şi proclamat elocvent de către Rousseau. Morala se află în noi ca un ceva nemijlocit, sub forma înclinaţiilor naturale.

Kant respinge în mod energic întreaga morală a sentimentului. După naturalişti şi psihologişti, moralitatea este ceva ca un fel de a fi al naturii noastre umane, la fel de exemplu ca şi poziţia verticală a corpului sau ca şi forma membrelor noastre. Dar lucrurile nu pot să

[1] Eugène Dupréel, *Traité de Morale,* Tom I, Presses Universitaires de Bruxelles, 1967, p. 152.
[2] Ibidem.

stea aşa, ne arată Kant. Legea morală nu are nici un raport cu latura sentimentală, patologică cum îi spune Kant, a naturii noastre, aceasta nu este ceva de ordinul pasiunii, ci este de ordinul voinţei dirijată de către conştiinţă, ceva ce Kant numeşte „raţiune practică". Omul care acţionează în virtutea unor motivaţii morale nu este determinat nici de înclinaţii şi nici de avantaje, ci de o regulă morală de ordin formal, pe care el o cunoaşte şi în raport cu care el vrea să-şi conformeze conduita, indiferent care ar fi consecinţele care ar rezulta de aici. Dacă se ajunge ca acest om să fie mişcat în acelaşi timp de către o atracţie sau inclinaţie naturală, acest mobil „patologic" diminuează caracterul moral al acţiunii sale.

Morala autentică este – spunea Kant – un imperativ categoric. În afara comandamentelor sale formale, tot ceea ce poate acţiona asupra voinţei noastre nu se traduce altfel decât sub forma imperativului ipotetic, adică sfaturi ale prudenţei sau recomandări ale ambiţiei. În concluzie pentru Kant, la fel ca şi pentru predecesorii săi naturalişti, morala este o realitate, este un dat, despre care noi avem o cunoaştere suficientă dar, la fel ca şi clasicii, Kant face din morală nu o problemă a sentimentului sau a dispoziţiei naturale, ci o cunoştinţă a raţiunii[3]. Şi iată că astfel natura specifică a moralei este degajată, iar de aici înainte se pune o singură problemă, cum anume ideea unei datorii necondiţionate, a unei porunci morale absolute este posibilă?

Şi care este diferenţa între Kant şi predecesorii săi psihologişti? În realitate, Kant a transpus într-o ordine a conştiinţei ceea ce psihologiştii au menţinut pe planul instinctului sau al sentimentului, anume că morala este un fapt şi moralitatea este un dat imediat al conştiinţei. El pune problema nu în psihologie, ci în logică: morala este o cunoştinţă imediată, aceea a datoriei, sau a a regulii morale care se impune neconditionat voinţei noastre.

Teoria imperativului categoric este subordonată astfel unei probleme de logică. Aceasta postulează că pot să existe în conştiinţa noastră propoziţii care nu vin nici din observaţie şi nici din vreun raţionament cu punctul de plecare într-o altă propoziţie prealabilă. Pentru a înţelege natura imperativului categoric, trebuie să ne raportăm la celebra teorie a judecăţilor sintetice apriori. Observaţiile noastre asupra obiectelor experienţei comune, precum şi propoziţiile ştiinţei sunt posibile numai graţie unor forme pe care spiritul nu le primeşte de nicăieri de altundeva decât numai din propria sa constituţie. Astfel, timpul şi spaţiul, sau afirmaţia că toate fenomenele au o cauză etc., spiritul însuşi le aplică la obiectele simţurilor noastre. În context, doctrina morală a lui Kant se prezintă ca o aplicare asupra demersurilor voinţei noastre a acestgei teorii a conştiinţei, respectiv a cunoştinţelor apriori. În ceea ce privește ideea de datorie, noi nu o afirmăm nici în urma unei experienţe pe care am avut-o şi nici ca o concluzie derivată dintr-o cunoştinţă prealabilă, ci o avem sub forma unei judecăţi sintetice apriori, care exprimă şi afirmă totodată timpul, spaţiul, cauzalitatea, categoriile, ca fiind scoase din natura raţiunii noastre.

Lucrurile se complică însă enorm atunci când ajungem pe tărâmul antinomiilor raţiunii pure, care pun sub semnul întrebării obiectele metafizice tradiţionale, precum ideile de Dumnezeu, nemurire a sufletului, caracterul finit sau infinit al Universului, existenţa libertăţii în raport cu necesitatea.

Atunci când procedăm la o evaluare critică a raţionalismului etic al acestui mare gânditor, nu trebuie să ne scape din vedere că Immanuel Kant a fost cel care a desfiinţat ideile de Dumnezeu, libertate, nemurire a sufletului ca obiecte ale cunoaşterii raţional-metafizice, instituind totodată modul de considerare a acestora exclusiv ca obiecte de credinţă, o profundă modificare şi schimbare de perspectivă, a cărei undă de şoc s-a propagat puternic până în filosofia contemporană, făcându-l pe un Habermas să numească secolul XX drept unul al kantianismului în descompunere[4]. Iar Friedrich Nietzsche a purces la

[3] Idem, p. 154.
[4] Jurgen Habermas, *Discursul filosofic al modernităţii,* Ed. All, 2000, p. 65.

desfiinţarea a ceea ce a mai rămas de la Kant şi după el, adică Dumnezeu însuşi ca obiect de credinţă şi cortegiul de reprezentări morale care îl însoţesc, procedând la clamarea furibundă a unui deicid, răzbătătoare, de asemenea, până în zilele noastre. Kant a fost ultimul mare creştin, iar Nietzsche primul mare anticreştin, sub raportul spiritului moral al acestei religii.

Problema reală, care persistă, este: dacă tradiţia filosofică în linia Kant - Nietzsche duce în chip necesar la nihilism etic? Iar apoi: ce poate fi şi, mai ales, ce trebuie să fie reconstruit din spiritul creştinismului, după străbaterea şi lăsarea în urmă a acestor piscuri, într-un fel sterpe, ale istoriei filosofiei? Este posibil să existe oameni cultivaţi care să ştie despre Kant doar un singur lucru, şi acela regretabil, anume că, prin arătarea imposibilităţii argumentelor raţionale cu privire la existenţa lui Dumnezeu, el ar fi deschis drumul relativismului, nihilismului şi ateismului contemporan. Lucru cum nu se poate mai neadevărat. În fond, se poate la fel de plauzibil susţine şi contrariul, anume că, prin demolarea amintitelor argumente, Kant nu a făcut decât să cureţe şi să pregătească terenul pentru o nouă reconstrucţie a eticii şi religiei creştine pe dimensiunea credinţei, respectiv pentru o nouă regândire a credinţei în cele mai proprii manifestări ale sale. Faptul este confirmat istoric. Prin ideea sa, de a considera problemele metafizico-teologice privind existenţa lui Dumnezeu şi nemurirea sufletului drept postulate ale raţiunii practice, Kant a inaugurat o veritabilă şcoală etico-teologică de lungă durată chiar, în linia F. Schleiermacher (1768-1834) - Albrecht Ritschl (1822-1889) - Karl Barth (1886-1968), şcoală care, după cum se vede, sub denumirea de „teologie dialectică", este viabilă până în prezent. A-i imputa lui Kant nihilismul lui Nietzsche, bunăoară, fără alte nuanţe, este echivalent cu a-i imputa lui Nietzsche fundamentarea ideologiei fasciste.

Mai mult, Kant a determinat într-un fel sau altul momente de răscruce în teologia şi morala secolului XX. Astfel, în situaţia dramatică şi în deruta spirituală a lumii germane de după primul război mondial, teologul protestant Karl Barth scria că (pentru ei, atunci): „nu există decât două căi: întoarcerea la teosofie sau la Kant”[5], împrejurare în care, după cum se ştie, din nefericire o parte a lumii germane a optat pentru un anumit gen de teosofie degradată. Dacă în a doua jumătate a secolului al XlX-lea, în planul epistemologiei şi-a făcut loc lozinca „înapoi la Kant!", nevoia reîntoarcerii la Kant în planul eticii se face resimţită în primele decenii ale secolului XX, poate până în prezent.

Apoi teologii, chiar şi atunci când vădesc lipsă de înţelegere faţă de particularităţile demersului filosofic kantian, ei conced totuşi că în acest caz este vorba de un gânditor de factură creştină. Astfel, teologul ortodox grec Hr. Andrutsos afirmă că: „sistemul de morală al lui Kant nu este opus creştinismului, pentru că porneşte de la firea spirituală a omului”[6]. Sau catolicul francez Paul Archambault: „Kant nu a fost nicidecum ateu, nici mărturisit şi nici deghizat. El era un bun creştin protestant pietist, care îşi lua foarte în serios credinţa şi riturile confesiunii sale, străduindu-se permanent să le afle o semnificaţie raţională"[7]. Sau un altul, E. Rolland: „Morala lui Kant poartă amprentă creştină, asupra acestui lucru nu trebuie să ne facem iluzii"[8]. Să urmărim aşadar aceste presupuse elemente etice creştine, examinând sumar chiar scrierile lui Kant în speţă.

În *Critica raţiunii pure* (1781) există, după cum se ştie, un număr de patru antimonii, cu privire la: (1) caracterul finit (creat) sau infinit al lumii; (2) existenţa unei substanţe simple (suflet nemuritor) sau inexistenţa acesteia; (3) existenţa unei lacune în determinismul cauzal (libertatea umană) sau inexistenţa acesteia; (4) existenţa unei fiinţe necesare (Dumnezeu) sau inexistenţa acesteia. Caracterul antinomic al acestor idei ale raţiunii pure constă în faptul că există argumente atât în favoarea afirmării lor, adică în favoarea tezei, cât şi a negării lor,

[5] Karl Barth, *La mistique et les mistiques*, Paris, 1965, p. 341.
[6] Hr. Andrutsos, *Sistem de morală,* Sibiu, 1947, p. 9.
[7] Paul Archambault, în: *Apologètique,* Saint Dizier, 1939, p. 159.
[8] E. Rolland, idem, p. 204.

adică în favoarea antitezei, iar aceste argumente contradictorii sunt izostenice, respectiv au o tărie logică egală.

În *Critica raţiunii practice* (1788) însă este afirmată existenţa libertăţii ca *ratio essendi* a legii morale[9], rupându-se în acest fel echilibrul izostenic existent între teză şi antiteză. De asemenea, împreună cu libertatea, mai sunt afirmate şi existenţa lui Dumnezeu şi nemurirea sufletului, ca postulate ale raţiunii practice. Interesant este că reluarea ideilor de Dumnezeu şi nemurire a sufletului în raţiunea practică nu se face prin susţinerea adevărului tezei şi/ sau a falsităţii antitezei, aici nu sunt reluate antinomiile corespunzătoare din raţiunea pură, spre a fi tranşate în favoarea tezelor, ci este vorba de o postulare în sensul cel mai propriu al termenului. În raţiunea pură, întrucât noi nu cunoaştem lucrurile în sine, ci numai fenomenele, nu vom avea niciodată totalitatea absolută a condiţiilor unui condiţionat, adică Necondiţionatul[10]. În ordine practică, acest condiţionat înseamnă suma înclinaţiilor şi trebuinţelor naturale, iar Necondiţionatul în raport cu acesta este Binele suveran. Scopul filosofiei ar fi, potrivit lui Kant, tocmai determinarea acestei idei, a Binelui suveran. Acesta, Binele suveran, nu trebuie considerat principiul determinant al raţiunii practice, acest principiu este legea morală, şi dacă legea morală ar fi determinată de altceva, atunci ar fi vorba de heteronomie, nu de autonomie morală. Ci, împreună cu Kant trebuie să admitem că: „în conceptul de Bine suveran este inclusă deja legea morală: astfel legea morală, inclusă în conceptul Binelui suveran şi concepută împreună cu el, determină voinţa în chip autonom"[11]. Urmarea este că raţiunea practică primeşte un anumit primat faţă de cea speculativă. Prin „primat" Kant înţelege situaţia în care, în cazul a două sau mai multe lucruri legate între ele prin raţiune, unul dintre ele este principiul determinant al tuturor celorlalte.

Nemurirea sufletului ca postulat al raţiunii practice, în genere postulatele, atestă că morala kantiană nu este doar una „formală", întrucât s-ar fi oprit la simpla „formă" a imperativului categoric, ci are totodată un „obiect", care constă în realizarea Binelui suveran. Conformitatea deplină a voinţei cu legea morală înseamnă pentru Kant *sfinţenie,* adică o afirmare categorică a eticismului, o „perfecţiune de care nu este capabilă nici o fiinţă raţională din lumea sensibilă, în nici o clipă a existenţei ei"[12]. Cum, pe de altă parte, această conformitate este totuşi necesară, aceasta nu poate fi realizată decât într-un progres la infinit, iar acest progres infinit nu este posibil decât admiţând supoziţia unei existenţe personale care continuă la infinit, deci admiţând nemurirea sufletului. Acesta este un postulat al raţiunii practice. Prin „postulat" Kant înţelege „o judecată indemonstrabilă, dar care depinde inseparabil de o lege practică având *a priori* valoare necondiţionată[13]. În lipsa unei atari judecăţi, omul riscă să se piardă în extravagante visuri teosofice, în totală contrazicere cu cunoaşterea de sine.

Apoi, existenţa lui Dumnezeu are de asemenea statut de postulat în raport cu Binele suveran; fără Dumnezeu, Binele suveran nu ar fi posibil. Binele suveran este, după Kant, oarecum echivalentul sintagmei evanghelice „împărăţia lui Dumnezeu". În legea morală nu se află nici un principiu pentru o conexiune între moralitate şi fericire, prin urmare trebuie să se postuleze existenţa unei cauze a naturii întregi, diferită de natură, care să conţină principiul acestei conexiuni. Această cauză este Dumnezeu[14], o *ipoteză* în raport cu raţiunea pură şi o problemă de *credinţă* în raport cu raţiunea practică. Preceptele creştine ale moralei se află într-o deosebire evidentă faţă de cele ale filosofiei antice. Ideile morale ale cinicilor, ale stoicilor şi ale epicureilor sunt, în ordinea enumerării: simplitatea naturală, prudenţa şi

[9] Imm. Kant, *Critica raţiunii practice,* E.S., Bucureşti, 1972, p. 90.
[10] Imm. Kant, op. cit., p. 197.
[11] Ibidem, p. 204.
[12] Ibidem, p. 212.
[13] Ibidem, p. 213.
[14] Ibidem, p. 216.

înţelepciunea; spre deosebire de acestea, ideea creştinilor este sfinţenia. Prin idee morală Kant înţelege aici o perfecţiune căreia nu i se poate da nimic adecvat în experienţă, un prototip al perfecţiunii practice, iar prin sfinţenie înţelege o conformitate deplină a voinţei cu o atare idee.

Este deci de remarcat că şcolile filosofice antice găseau suficientă simpla folosire a forţelor naturale ale omului. În schimb morala creştină, având preceptul sfinţeniei, atât de pur şi riguros, nu-i lasă omului încrederea că îl va putea atinge în această viaţă, de aici nevoia credinţei şi a speranţei într-o viaţă viitoare. În plan religios, este normal ca datoriile să apară ca porunci divine, dar fără să fie dublate de sancţiuni, precum în *Vechiul Testament,* deoarece dacă frica de pedeapsă sau speranţa într-o viaţă viitoare ar deveni principii, atunci ar fi distrusă toată valoarea morală a acţiunilor.

În religia creştină, lui Dumnezeu I se conferă diverse atribute dar, după Kant, cele mai importante sunt nu cele metafizice, ci cele morale, trei la număr: Dumnezeu creator, cârmuitor şi judecător al lumii[15], atribute care sunt suficiente şi includ în ele tot ceea ce face ca Dumnezeu să fie obiect al religiei. Dacă scopul creaţiei este gândit ca fiind slava lui Dumnezeu, această slavă nu trebuie să o înţelegem antropomorfic, ca pe înclinaţie a lui Dumnezeu de a fi slăvit, ci ca pe un respect faţă de poruncile Lui.

Probleme deosebit de importante privind fundamentarea moralei se găsesc şi în lucrarea *Religia în limitele simplei raţiuni* (1794), o scriere care prezintă sistematic şi integral filosofia etico-religioasă a lui Kant. Cartea debutează cu demolarea a două mituri, al omului bun de la natură şi al omului rău de la natură, deoarece se pot susţine cu argumente, la fel de bine, ambele ipostaze. În fond, Kant originează natura umană în dimensiunea libertăţii, ceea ce numim noi „firea" omului, aceasta este dată de principiul subiectiv al utilizării libertăţii. Natura nici nu este vinovată şi nici nu are vreun merit, ci caracterul omului este opera fiecăruia[16]. Există, cu toate acestea, şi o „înclinare spre rău" în firea omenească, de vreme ce omul este alcătuit nu doar din raţiune, ci şi din înclinaţii. Treptele alunecării spre rău sunt: (1) fragilitatea naturii omeneşti de a nu putea înfăptui binele în mod consecvent; (2) impuritatea aceleaşi naturi, tendinţa de a amesteca motivele morale cu cele imorale; (3) răutatea efectivă a firii omeneşti, înclinarea de a primi maxime rele, înclinare care poate fi considerată de fapt ca un *rău radical* înrădăcinat în om. Cauza răului radical nu poate consta în sensibilitatea noastră, de a cărei existenţă de altfel noi nu suntem răspunzători, explicarea prin sensibilitate ar însemna *prea puţin,* deoarece ar face din om o simplă fiinţă animală şi nimic mai mult. La fel, cauza răului radical nu poate consta în pervertirea raţiunii moral-legislative, deoarece aceasta ar presupune o raţiune complet eliberată de legea morală şi o voinţă absolut rea, ceea ce ar însemna *prea mult* şi ar face din om o fiinţă diabolică. Or, omul nu este în totalitate nici animal şi nici diavol. Adevărata cauză a răului se află în coexistenţa perversităţii raţiunii morale cu o voinţă bună; aceasta provine din slăbiciunea firii omeneşti, care nu este suficient de puternică pentru a pune în practică principiile pe care le-a adoptat[17]. Este un fel stângaci de a ne reprezenta răul ca venind prin moştenire de la primii oameni, de la Adam, deoarece acţiunea fiecărui om este liberă, iar vina şi meritul ne vin din întrebuinţarea originară a liberului arbitru. În stare originară însă, omul trebuie să se supună legii morale, care se impune sub forma unor interdicţii (porunci divine), deoarece omul nu este o fiinţă pură, ci ispitită de înclinări.

Omul, rău din naştere, trebuie să se lupte spre a deveni mai bun. Binele constă în sfinţenia maximelor, care îl fac să împlinească datoria; virtutea este hotărârea puternică, devenită obicei, de a împlini datoria. Raţiunea, de obicei leneşă atunci când e vorba de perfecţionare morală, invocă tot felul de idei religioase necurate. Potrivit lui Kant, toate

[15] Ibidem, p. 221.
[16] Imm. Kant, *Religia în limitele raţiunii,* Ed. Agora, Iaşi, 1992, p. 83.
[17] Ibidem, p. 89.

religiile pot fi reduse la două: (1) religia care caută să obţină favoruri de la Dumnezeu prin simplul cult, şi (2) cealaltă care este religia morală sau a bunei purtări. În cazul celei dintâi, oamenii îşi închipuie că Dumnezeu îi va face mai buni, fără ca ei să aibă altceva de făcut decât să-l roage (şi, cum Dumnezeu vede şi cunoaşte tot, nici nu ar mai fi nevoie să-l rugăm, ci ar fi suficient să dorim un lucru sau altul). În cea de-a doua, în religia morală, există un principiu fundamental potrivit căruia fiecare trebuie să facă tot ceea ce depinde de el spre a deveni mai bun. Principiul este: nu este esenţial să ştim ce face Dumnezeu pentru mântuirea noastră, ci ce facem noi pentru a merita ajutorul lui.

Ispitele ne pândesc la tot pasul şi ne ademenesc primejdios. De altfel, noi nu am putea fi ispitiţi de către spiritul rău, dacă nu ne-am afla într-o tainică înţelegere cu el[18], arată Kant fără menajamente, deci trebuie să luptăm împotriva ispitelor prin virtute şi sfinţenie. Scopul creaţiei nu poate fi decât omenirea, în toată perfecţiunea ei morală. Minunile pot fi admise drept evenimente produse în lume de către cauze ale căror legi de operare sunt şi trebuie să ne rămână necunoscute. De asemenea, Sfintele Taine (misterele) sunt ceva ce nu este universal comunicabil, ceva ce priveşte modul de acţiune al lui Dumnezeu în sine. Dar pentru noi nu este deloc important să ştim ce este Dumnezeu în sine, ci important cu adevărat este să ştim ceea ce este El pentru noi ca fiinţe morale. Rugăciunea, concepută ca un cult formal, nu este decât o eroare superstiţioasă, căci ea este o declarare a dorinţelor noastre în faţa unei fiinţe care oricum nu are nici o nevoie să i se explice sentimentele noastre intime. Dar rugăciunea poate fi concepută şi altfel, anume să doreşti să fii plăcut lui Dumnezeu prin intenţiile şi faptele tale, să ai adevăratul spirit al rugăciunii. Frecventarea Bisericii, concepută ca un fel solemn de a oferi lui Dumnezeu un cult exterior, este binevenită, căci constituie reprezentarea sensibilă a unirii credincioşilor şi un preţios mijloc de edificare. Botezul (consacrarea) este o ceremonie care impune mari obligaţii neofitului, scopul botezului este sfânt, acela de a face din cel botezat un cetăţean al statului divin. Dar, ca bun protestant pietist, Kant socoate că actele preoţeşti ar avea drept scop de a menţine dominaţia asupra sufletelor, făcând să se creadă că preoţii au posesiunea exclusivă a uneltelor pentru obţinerea harului. Principalele atribute ale lui Dumnezeu sunt, după Kant, cele morale, trei la număr şi anume: Sfinţenia, Bunătatea şi Dreptatea. Oamenii sunt însă tentaţi să le separe şi să reţină numai atributul Bunătăţii, spre a scăpa astfel de obligaţia sfinţeniei din perspectiva Judecăţii de Apoi. Oamenii se dedau la ceremonii impunătoare spre a arăta respectul pentru poruncile divine, fără să le mai practice, voind ca rugăciunile lor inerte (exclamaţiile Doamne, Doamne!) să repare toate călcările de lege, în loc să se străduiască să fie virtuoşi, „virtutea împreună cu devoţiunea alcătuind pietatea - sentimentul adevărat al religiei"[19].

Aşa stând lucrurile, nu este de mirare că teologii catolici de primă mărime ai secolului XX îl subsumează pe Kant unor veritabile curente religioase. Astfel, H. Jaeger scrie că: „Idealismul german, al cărui iniţiator a fost Kant, este forma definitivă a protestantismului"[20]. Sau P. Archambault: „Kant a fost iniţiatorul unei adevărate religii: religia datoriei... Afirmarea categorică şi necondiţionată a datoriei este o concepţie religioasă a vieţii, ideea unei perfecţiuni de sine subzistente. Îl putem oare defini pe Dumnezeu într-o manieră mai puţin echivocă?"[21]. Curentul teologico-moral iniţiat de către Kant îl are ca prim reprezentant pe F.D.E. Schleiermacher (1786-1834), contemporan şi coleg cu Hegel la Universitatea din Berlin. Schleiermacher a fost pastor la o capelă, profesor la Facultatea de Teologie, dar şi traducător al lui Platon în limba germană. Lucrarea sa principală, *Credinţa creştină* este de fapt cursul universitar ţinut între 1821-1831. După Schleiermacher, Biblia nu poate fi considerată drept o istorisire a intervenţiilor divine, ci doar o simplă consemnare a unei suite

[18] Ibidem, p. 99.
[19] Ibidem, p. 131.
[20] H. Jaeger, *La mistique et les mistiques,* Bruges, 1965, p. 324.
[21] Paul Archanbault, *Apologetique,* ed. cit., p. 160.

de experienţe religioase[22], în consecinţă el s-a străduit să analizeze diverse experienţe religioase, spre a extrage de aici esenţa religiei. În acest fel Schleiermacher a putut reinterpreta credinţa creştină într-un mod acceptabil pentru omul modern. După el, elementul comun al tuturor manifestărilor evlaviei îl constituie conştiinţa de a fi absolut dependent, de a te afla în permanenţă în relaţie cu Dumnezeu. Iisus Christos a fost la fel ca toţi ceilalţi oameni, în virtutea identităţii sale cu natura umană, dar deosebit de ei prin forţa constantă a conştiinţei Sale de Dumnezeu, care a fost o veritabilă existenţă a lui Dumnezeu în El[23].

Un kantian declarat a fost şi Albrecht Ritschl (1822-1889), după unii cel mai important teolog sistematic din Germania celei de a doua jumătăţi a secolului al XIX-lea[24]. Ritschl, fost profesor de teologie la Gottingen, a procedat asemeni lui Kant, respingând metafizica şi transformând etica în esenţă a religiei. El a creat termeni care au intrat ulterior în limbajul filosofic uzual, anume a distins între judecăţi de existenţă şi judecăţi de valoare. După Ritschl, esenţa ştiinţei este aceea de a realiza experimente controlate, dar în religie noi nu putem să realizăm atare experimente controlate cu Dumnezeu, prin urmare afirmaţiile religiei nu pot fi judecăţi de existenţă, ci judecăţi de valoare. După alţi autori, Ritschl respinge teologia negativă, deoarece aceasta este de neconceput în contextul kantian al conştiinţei transcendentale[25]. Teologia negativă admite o legătură mistică cu fiinţa supremă, în timp ce teoria kantiană a cunoaşterii nu admite decât legătura gândirii cu o sferă a unei experienţe posibile, limitată în spaţiu şi timp. Din perspectiva lui Ritschl, Dumnezeul teologiei negative nu reprezintă decât o fiinţă nedeterminată, ceea ce atrage după sine dispariţia oricărui fundament determinant pentru obligaţiile morale.

Tot un kantian este şi Karl Barth (1886-1968), fost în perioada interbelică pastor şi profesor la Gottingen şi Basel. Barth prezintă problemele teologice în termeni filosofici, preluaţi mai cu seamă din Kant şi Kierkegaard[26]. El îl vede pe Dumnezeu în întregime transcendent, evident nu în sens fizic, ci Dumnezeu este un *Absolut-altul* în raport cu omul şi cu procesele naturale. Bunătatea acţiunilor omeneşti constă în conformitatea cu voinţa lui Dumnezeu, poruncile divine fiind echivalentul imperativului categoric kantian[27]. Singura posibilitate, singura cale de cunoaştere a lui Dumnezeu este prin Iisus Christos, potrivit preceptului evanghelic: „Eu sunt Calea, Adevărul şi Viaţa; nimeni nu vine la Tatăl decât prin Mine". Este dar limpede că nu-1 putem cunoaşte pe Dumnezeu aşa cum este el în sine, ca lucru-în-sine kantian. Pentru cunoaşterea lui Dumnezeu nu pot exista dovezi în sensul unei evidenţe exterioare, vechile dovezi privitoare la existenţa lui Dumnezeu nu ne conduc la Dumnezeul cel viu, care rămâne un mister. Întâlnirea mistică cu Dumnezeu poartă în sine propria sa dovadă; argumentul poate părea circular, dar în plan mistic acest lucru nu ar trebui să conteze. Dumnezeu care se revelează nu este un obiect în spaţiu şi timp. Biblia, prin care se revelează Dumnezeu, utilizează, e adevărat, limbajul spaţio-temporal, dar pentru a vorbi despre un Dumnezeu care se află dincolo de timp şi spaţiu, prin urmare limbajul Bibliei trebuie privit ca având un caracter metaforic şi analogic[28]. Există unii, continuă Barth, care consideră Biblia drept revelaţie atunci când se află la amvon, şi drept o colecţie de povestiri antice, care pot fi adevărate sau nu, atunci când se află la catedră sau în bibliotecă, dar este evident vorba de o gândire duplicitară.

O altă problemă importantă şi actuală ridicată de către Barth este aceea dacă se poate apela la revelaţie spre a lămuri unele probleme filosofice. Apelul la revelaţie înseamnă oare,

[22] Colin Brown, *Filosofia şi credinţa creştină,* Oradea, 2000, p. 114.
[23] Idem, p. 116.
[24] Ibidem, p. 158 şi urm.
[25] H. Jaeger, *La mistique et les mistiques,* Bruges, 1965, p. 344.
[26] Colin Brown, op. cit., p. 256.
[27] Karl Barth, *Dogmatique,* vol. I, Geneve, 1953, p. 288 şi urm.
[28] C. Brown, op. cit., 260.

necondiţionat, doar iraţionalism? Spre a răspunde la întrebare, trebuie văzut mai întâi ce se înţelege prin „iraţionalism". În măsura în care admitem că există probleme care se situează dincolo de înţelegerea raţională şi verificarea experimentală, probleme pe care şi le pun nu doar teologii ci şi filosofii şi oamenii de ştiinţă, în această măsură dimensiunea iraţionalului este inevitabilă. Sau, în măsura în care admitem că demersul ştiinţific înseamnă a trage concluzii din anumite experienţe, atunci şi teologia face acelaşi lucru, trăgând concluzii din experimentarea revelaţiei lui Dumnezeu. Prin urmare, şi problematica ştiinţifică poate pune în evidenţă limite iraţionale, după cum teologia poate prezenta o dimensiune raţională. Experienţa teologică fundamentală, revelaţia, poate să fie relevantă pentru omul modern şi filosofia sa. Barth susţine că toţi putem avea propria noastră filosofie preconceptă, naivă sau elaborată, că nici o filosofie nu poate fi exhaustivă şi că între aceste filosofii teismul creştin este o viziune cu sens, dacă nu chiar singura de acest fel[29].

[29] Karl Barth, *Dogmatique,* vol. II, Geneve, 1953, p. 720.

SEMIOTIC ASPECTS OF PERSONAL BRAND – ROGER FEDERER

Cristian Arhip, Odette Arhip

Prof., PhD, Ecological University of Bucharest, University of Medicine and Pharmacy „Gr. T. Popa" Iași, Assist. PhD, Ecological University of Bucharest, University of Medicine and Pharmacy „Gr. T. Popa" Iași

Abstract: Our contribution offers a semiotic analysis of the advertisements in which Roger Federer, a sports legend, appears. The material also includes a swot analysis and one of the consumer market that the Swiss player has a beneficial influence on. The personal brand is always a current problem, and the name Federer is enough to provide a complete and astonishing flowering even after the end of the actual career.

Keywords: brand, analysis, symbol, influence, tennis.

Roger Federer este unul dintre deținătorii recordului pentru cele mai multe victorii în turneele de Mare șlem, cu șaisprezece astfel de succese, și în Turneul Campionilor, cu șase trofee. A fost pentru mai mult de cinci ani lider al clasamentului mondial al tenismenilor profesioniști. Roger Federer este un jucător versatil, cu un joc complet, ce stăpânește atât raliurile lungi din spatele terenului, cât și venirile la fileu, smash-ul, stopul, voleul, lobul, lovitura scurtă sau drive.Aspectul general al jocului său este unul fluid, dinamic, dar fără risipă de energie, venit din talent dar guvernat de strategie. Serviciul este de foarte bună calitate, nefiind unul deosebit de puternic sau rapid, dar se remarcă ca foarte bine plasat și imprevizibil. Deși a fost bun în defensivă, jocul lui Federer era unul deosebit de ofensiv. Jocul său s-a adaptat cel mai bine terenului pe iarbă și ciment (hard), dar a fost foarte bun și pe zgură.

În 2003, acesta a fondat The Roger Federer Foundation, fundație care ajută țările slab dezvoltate cu o rată a deceselor în rândul copiilor mai mare de 15% și, de asemenea, se preocupă de dezvoltarea sistemului educațional și sportiv.

Analiză SWOT a brandului personal

Am ales să analizăm activitatea și situația tenismenului Roger Federer, deoarece acesta este unul dintre cei mai importanți jucători de tenis din istorie, alături de Boris Becker sau Pete Sampras. A ocupat primul loc în clasamentul mondial masculin pentru un număr record în istoria tenisului de 237 săptămâni consecutive, între 2 februarie 2004 și 17 august 2008, detronându-l pe americanul Jimmy Connors (160 săptămâni) și ulterior a mai condus ierarhia timp de un an, între iunie 2009 și iunie 2010, oprindu-se la un total de 285 de săptămâni, cu o săptămână mai puțin decât recordul absolut deținut de Pete Sampras. Roger Federer este o legendă așa cum, la categoria feminină, sunt Martina Navratilova, Steffi Graf ori Serena Williams. Despre ultima s-a făcut recent un film biografic în care rolul tatălui a fost interpretat de Will Smith (premiul Oscar pentru actor în rol principal în 2022).

În 2012, a ajuns la trei sute de săptămâni. De asemenea, acesta a avut cele mai multe puncte detinute la sfârșitul unui an. Deține șaptesprezece victorii în turneele de Grand Slam, depășind cu trei victorii, fostul record deținut de către Pete Sampras. A jucat douăzeci și patru de finale de Grand Slam, depășind cu cinci finale fostul record deținut de către Ivan Lendl. Roger Federer este un jucător versatil, cu un joc complet,

ce stăpânește atât raliurile lungi din spatele terenului, cât și venirile la fileu, smash-ul, stopul, voleul, lobul, lovitura scurtă sau drive.Aspectul general al jocului său este unul fluid, dinamic dar fără risipă de energie, venit din talent dar guvernat de strategie. Serviciul este de foarte bună calitate, nefiind unul deosebit de puternic sau rapid, este în schimb foarte bine plasat și imprevizibil, obținând un mare număr de ași și servicii nereturnate.

- **Puncte forte și puncte slabe**

Deși bun în defensivă, jocul lui Federer este unul deosebit de ofensiv, preferând mingile scurte, dar decisive în locul raliurilor lungi. Pentru a realiza acest lucru, Federer amestecă în jocul său lovituri ale mingii cât mai timpurii, în urcare, demivoleu sau voleu fără să imprime mult efect (lovitura plată, dar rapidă și bine plasată) cu lovituri tăiate, cu mult efect „top sau under spin care plutesc mai mult, conferindu-i timp să revină în ofensivă. A făcut apel frecvent la serviciu-voleu sau scurta stopată la fileu. Roger Federer este dreptaci și, după spusele sale, lovitura preferată este cea de dreapta (forehand), iar despre lovitura de rever executată cu o mână, deși este una dintre cele mai bune din circuitul ATP, el spune că mai are loc de perfecționare. Jocul său se adaptează cel mai bine pe iarbă și ciment (hard) dar este foarte bun și pe zgură. Roger a avut o mare capacitate de a anticipa. În tenis, nu trebuie doar să fii rapid. Trebuie mai ales să alergi în linii curate și să-ți folosești inteligent viteza. Roger a dovedit inteligență, iar acest capitol include: percepţia spaţială a terenului, anticiparea și maturitatea. Ca un punct slab, uneori în jocul său apar greșeli sau perioade cu greșeli pe care mulți le pun pe seama lipsei de concentrare și a relaxării survenite după un moment de dominare a adversarului său, pe dorința lui Federer de a lovi mingile cât mai perfect, astfel că marja de eroare este ridicată.

Dimensiunile pieței

Aria

Aria pieței, în acest caz, reprezintă toate turneele și țările în care acesta a jucat, făcându-se cunoscut și câștigând titlu după titlu. Acesta a fost recunoscut la nivel mondial, fiind si Ambasador UNICEF.

Structura

Pentru a reuși să păstreze caldă relația cu fanii, acesta a fost și este foarte activ in mediul online, avand peste paisprezece de milioane de aprecieri ale paginii de Facebook. De asemenea, sunt nenumarate pagini de Fan Base, unde oamenii din toata lumea îi aduc laude și discută despre realizarile sale.

Capacitatea

Capacitatea pieței lui Roger Federer este determinată la nivel internațional, acesta creând o adevarată isterie oriunde merge, iar la fiecare meci al său, arenele dețineau număr record de spectatori. Fanii acestuia au străbătut mii de kilometric în fiecare an, pentru a fi alaturi de acesta la meciurile importante, arătându-i astfel apreciere.

Ca principali concurenți îi putem enumera pe: Novak Djokovic, Rafael Nadal, Thomas Berdych, Andy Murray, dar și pe ceilalți jucători din circuitul ATP. Drept concurenti indirecți, îi putem cataloga pe marii sportivi din celelalte domenii ale competiției sportive în general, precum: fotbal, baschet, hockey, handbal etc.

Roger Federer se adreseaza tuturor pasionatilor de sport, în special tenis. Pe lângă asta, acesta a fost și este si imaginea unor marci de renume, precum Nike, Mercedes-Benz, Jura, Lindt si Rolex, reprezentând aceste companii peste tot în lume și promovându-le imaginea. De asemenea, prin reprezentarea acestor firme, acesta devine și mai cunoscut în zonele pasionaților de mașini, ciocolată, paste (domeniul culinar în general), vestimentație casual, sportivă și de gală sau chiar pentru ceasuri de lux.

Nu ne propunem să enumerăm toate aceste domenii, dar acestea se regăsesc evidențiate majoritar în contribuția noastră.

Astfel, dulciurile vestite ale Elveției reţin atenţia personalului de la punctul de securitate ale unui aeroport. Bomboanele Lindt, un deliciu cu o tradiție din 1845 pentru ţara cantoanelor, „îmblânzește" vigilenţa celor două tinere care verifică bagajele tenismanului. Ispita e atât de puternică, încât cele două se înfruptă imediat, savurând produsul fin şi reţinându-l ca pe un obiect interzis a fi luat în avion. Se reține culoarea roşie, culoare a extremelor. Roşul tinde să aibă aceleaşi semnificaţii în toate culturile şi tradiţiile lumii. Potrivit psihologilor, culoarea roşie incită şi stârneşte pasiuni, puternice emoţii, atât pozitive, cât şi negative. Este culoarea lui Cupidon şi a diavolului, a dragostei patimaşe şi a războiului, a seducţei şi violenţei, a sângelui şi a focului. Rosul este cea mai „fierbinte" dintre culorile primare, cea mai turbulenta din punct de vedere vizual, cea mai intensa din spectrul cromatic. Nu întâmplător, oamenii afectaţi de o orbire temporara, din cauza unei afectiuni cerebrale, încep să intrezareasca rosul cu mult inainte de a distinge orice alta culoare. Cu semnificatii magice şi religioase, simbolizeaza eroismul supraomenesc din miturile grecesti, dar şi răstignirea lui Iisus. Femeile par să fie atrase de tonalităţi reci de rosu spre violet. Gama lor de preferinte se încadrează între "rosul de cireasa" si purpuriu/ rosu aprins (magenta) şi roşu fierbinte (fuchsia). Atunci când i se adauga culorii rosii mai mult alb, se ajunge la tonalitati pastelate de roz, cu o semnificatie mult diferita. Reactiile constiente si subconstiente se îndreaptă în acest caz spre o senzatie de delicatete si pură feminitate, cu atât mai mult cu cât tonalitatea devine mai pală. Bărbaţii, pe de altă parte, optează pentru nuanţe de rosu spre portocaliu, de la roşul de tomata pâna la roţul indian şi cărămiziu. Atunci când se adaugă negru şi gri pentru a se crea tonalităţi calde, se obţine un maro roşcat cu sugestii subtile de fiinţe masculine sau pământene. De asemenea, aceasta culoare se regăseşte pe steagul Elveţiei, patria jucătorului de tenis. Semnificaţiile simbolice ale roşului sunt: virilitate, pasiune, dragoste, îndrăzneală, independenţă, acţiune, dinamizare, energie, viteză, acaparează atenţia, distracţie, incitare (intelectuală şi emoţională), vigoare, virilitate, curaj, putere. Dimpotrivă, cele negative ar putea fi: pericol, rău agresivitate, mânie, violenţă, moarte, sânge, sacrificiu de martir, război, înfruntare.

Trecerea simplă prin poarta de depistare a oricăror mecanisme periculoase se prelungeşte cu rugămintea semipoliticoasă de a-şi expune corpul atletic din toate unghiurile, ceea ce evidenţiază forma fizică excepţională a sportivului aflat la vârf de carieră. Ca în toate reclamele în care apare, Federer a adăugat farmec prin zâmbetul extrem de plăcut, prietenos şi faţa senină a unui bărbat încrezător în forţa sa, în succesul pe care îl distinge, cu siguranţă, în orizontul unui viitor plin de trofee. De asemenea, se remarcă talentul actoricesc şi firescul mişcărilor, ultimul element conotând complementar legeritatea jocului sportivului. Suplimentar, distigem şi reţinem încălţămintea Nike de foarte bună calitate şi pentru care Federer a fost endorser o lungă perioadă.

Nu se poate omite faptul că jucătorul elveţian şi-a lansat propria linie de încăţăminte sportive, ediţie limitată. Se numeşte „The Roger Centre Court", pentru că locul preferat al jocurilor din turnee era pe terenul central. Sunt articole extreme de comode, practice şi flexibile, ideale pentru un orice jucător dinamic, aflat mereu în căutarea mobilităţii. Mişcarea necesită energie, ceea ce a permis o facilă asociere a lui Roger cu diverse branduri de cafea. Un spot îl înfăţişează sosind acasă de la antrenament, iar un robot îl întâmpină prompt cu o cafea gata pregătită. Deşi are zâmbetul pe buze, Federer îşi doreşte produsul preferat: cel preparat de aparatul Jura. Până la obţinerea acesteia, privitorul poate remarca complexitatea minunei tehnologice din apartament: oferă muzică spre ascultare, dansează, are un mecanism de aruncat mingi pentru ca jucătorul elveţian să poată exersa oricând şi în interior, îndeplineşte funcţiile de valet sau de chelner. La un moment dat, cu un forehand nimicitor şi bine plasat, tenismanul îl anihilează şi se poate duce la celălalt device care îi oferă savoarea

aşteptată. Decorul şi designul acestui spot impresionează prin simplitate, modernitate, funcţionalitate, interiorul sugerând calmul şi charisma pentru care, de asemenea, este apreciat Federer, o legendă şi pentru stilul de viaţă armonios.

Dinamismul nu se împacă cu lâncezeala ori plictiseala. Acestea, trebuie evitate în viaţa cotidiană, ca să nu mai vorbim de o petrecere. Astfel, un alt spot îl prezintă sosind la un banchet la care atmosfera lâncezeşte şi, luând pulsul atmosferei, se îndreaptă spre bucătărie pentru a-i bine dispune pe toţi cu o delicatesă în prepararea căreia se implică — pastele Barilla. Într el şi chef se stabileşte contactul visual ca acela de pe terenul de tenis ori dintre tenisman şi minge. Impresionează curăţenia, somptuozitatea, disponibilitatea jucătorului de a învăţa, de a se perfecţiona, iar ritmul dinamizator al muzicii crescendo sugerează energizarea mişcărilor din bucătărie, dar şi printre invitaţi (melodia este un sirtaki). Iureşul dansului este transpus pe ecran prin amalgamarea invitaţilor cu personalul care pregăteşte mâncarea şi cu membrii orchestrei, totul fiind o dezlănţuire de fericire, veselie, nerăbdare, poftă şi excitare în faţa unui preparat în acelaşi timp clasi, dar şi special. Diversitatea ingredientelor construieşte o paralelă solidă cu pluralitatea loviturile pe care le stăpâneşte Federer. Suculenţa roşiilor feliate induce aceeaşi savoare a punctelor lungi de pe teren unde orice mişcare a rachetei maestrului oferă desfătare, delectare. Totodată, roşiile au forma unei mingi de tenis cu care Federer e atât de obişnuit.

Prezenţa focului intervine cu o multitudine de valori simbolice. În mitologie, focul este un element primordial, la fel ca apa cu care se află într-o permanentă opoziţie. Este un element complex, care a generat multe întrebări, dar şi un element schimbător, având trei ipostaze complet diferite. Focul uman sau al meşteşugurilor este focul prieten omului pe care acesta îl cunoaşte şi îl foloseşte în meşteşugurile sale. Multor zei care guvernează asupra metalurgiei sau a fecundităţii li s-a atribuit şi acest foc. Mai târziu, chiar câţiva zei ai războiului au primit aceleaşi atribuţii, ca nişte zei ai focului. În multe mitologii, focul uman este de fapt foc sacru adus pe pământ şi adaptat de oameni. Mitologia greacă are chiar o legendă legată de acest proces. Titanul Prometeu a fost cel care a furat focul din ceruri şi l-a adus oamenilor, faptă pentru care a fost crunt crunt pedepsit. Federer dăruieşte invitaţilor un deliciu, iar publicului, care l-a urmărit pe parcursul carierei, frumuseţea, consistenţa şi virtuozitatea tenisului pe care îl practică. O altă culoare, care se reţine, este albul, de fapt o nonculoare, un simbol al purităţii care se translează în acurateţia schimburilor de mingi. Aceeaşi cromatică conotează infinitate şi transparenţă, ceea ce presupune sinceritate în transmiterea şi permanentizarea acestui brand cu tradiţie. Federer şi Barilla reprezintă eterne legende care alimentează dragostea fanilor sportivi şi a gurmanzilor sau a amatorilor de mâncare/joc de înaltă clasă. Aceeaşi marcă de paste e susţinută şi de un spot caritabil prin care jucătorul dovedeşte că a făcut fapte caritabile şi a fost preocupat de soarta copiilor (mai ales a acelora pasionaţi de tenis). El ascultă din culise interviul oferit de două fete şi li se alătură, făcându-le o supriză. Cu toţii sunt de acord să joace de pe un acoperiş de casă pe altul, în vreme ce locuitorii din modestul oraş Italian este în extaz.

Din patriotism şi pentru că ţara sa e o destinaţie de vis pentru vacanţele oricui, Roger Federer se plasează în centrul atenţiei alături de actorul Robert de Niro într-un spot („No drama") care înfăţişează priveliştele pitoreşti, superbe ale zonelor alpine din patria jucătorului. Acesta se află la o cabană şi se străduieşte să îl convingă pe artistul american să vină. Se mişcă cu mobilul în toate direcţiile pentru a surprinde, în primul rând, vârful Zermatt (de altfel, acesta este logo pentru ciocolata Toblerone), dar şi pajiştele verzi, curate, pe care vestitele vaci pasc şi se mişcă agale. Spotul reflectă toate anotimpurile, iar, la început, un localnic în costum naţional flutură steagul în semn de bun-venit. Federer e apelat de actor şi între cei doi are loc o discuţie prietenească, dar persuasivă din partea jucătorului. Un alt motiv al deplasării lui de Niro este implicarea acestuia într-un spot de promovare a locaţiei. La mobil, Robert afirmă că nu îi place, nu este interest, pentru că totul e prea idilic, lipsind

latura dramatică. Din punctul de vedere al actorului, Elveția este prea perfectă; nu există pericole, motive de îngrijorare, pericole care să vizeze viața turiștilor, încât nu înțelege cu ce ar putea contribui. Oamenii sunt prea amabili, ospitalieri, nu înjură așa cum e obișnuit să audă zilnic în Statele Unite. Declinând invitația, el refuză și la propunerile referitoare la schiat, sky – diving, picknic etc. Sugestia finală a lui de Niro e de a încerca să îl convingă pe Tom Hanks.

Totodată, numele jucătorului elvețian prilejuiește o abordare legată de o sintaxă a opulenței, eleganței și a luxului, deoarece are numele asociat cu multe branduri exclusiviste și scumpe. În afară de reclama la Rolex pe care deja am menționat-o, sportivul face endorsement pentru brandul Mercedez, alimentat hibrid și ecologic (benzină și electricitate). Elvețianul se află într-un mic orășel italina în care bătrânii stau la sfat, bârfesc și analizează dificultățile vieții: prețuri mari, poluare, aspect politice etc. Se contrazic când își face apariția mașina. Problematica consumului de produse și de servicii de lux se supune, inerent, unei abordări integrative, interdisciplinare, dacă este privită din perspectiva comunicării, care ea însăși constituie un domeniu al plural, transdisciplinar. Un util și necesar supliment de înțeles îl aduc antropologia culturală și psihosociologia. Luxul se referă la o stare de confort și de eleganță, ambele costisitoare. Unii îl califică ca un exces, un fel de păcat sau un răsfăț exagerat al sinelui. Economistul Thorstein Veblen a introdus chiar conceptual de „consum epatant". Acesta se opune produselor și serviciilor necesare, de o calitate modestă, cu un preț mai mic, chiar redus față de cel initial din cauza deprecierii ori a perimării mărfurilor. Cel mai des, produsele de lux au rol de poziționare în ierarhia socială. Indivizii doresc să își etaleze public puterea financiară în majoritatea cazurilor. Stăruind asupra acestui aspect, atragem atenția că o poșetă sau o valiză Louis Vuitton nu este un must, dar un ceas Rolex (pentru care Federer face reclamă) oferă precizie, punctualitate și se armonizează cu exactitatea matematică a loviturilor jucătorului pe marginea liniei, încât e necesară intervenția aplicației Hawk pentru a confirma că mingea a fost în teren.

Consecințele unui comportament, în care primează articolele de lux, se pot regăsi în sentimente sociale cum sunt acelea de regret și dezamăgire. Cei mai mulți punctăm anii cu regrete mărturisite sau nu: ne pare rău de atâtea lucruri pe care nu le-am făcut sau de și mai multe pe care le-am făcut. Într-o măsură sau alta, într-un moment sau altul al vieții regretăm deciziile pe care le-am luat în diferite împrejurări. Am dori ca timpul să se întoarcă înapoi să luăm decizii mai bune, care să nu producă suferință nimenui. Cel mai adesea oamenii regretă faptul că nu au acționat mai intens, mai determinat și mai inteligent în situațiile în care au eșuat în atingerea scopului prestabilit. Inacțiunea generează mai mult regret decât acțiunea. „Regretul este universal; aproape toată lumea îl resimte. Regretul transcende vârsta, sexul, rasa, cultura, naționalitatea, religia, limba, statusul social, locația geografică".

Obișnuită cu succesul, faima, confortul material, o anume dinamică a vieții, o celebritate fie se retrage discret, evitând aparițiile publice (Pete Sampres, Bjőrn Borg), fie se implică în activitatea de tutoriat/antrenament/organizare de mari turnee de tenis (Boris Becker, Ion Țiriac) sau în aceea a unor canale de televiziune consacrate sportului pe care l-au practicat (Matz Wilander, Barbara Schett). De asemenea, fostele glorii încearcă și reușesc să devină oameni de afaceri (Ion Țiriac) sau doar încearcă să păstreze și să sporească câștigul din perioada excelentă (Ilie Năstase). Ion Țiriac este singurul român inclus în cea mai recentă ediție a topului miliardarilor, publicat de revista americană Forbes, cu o avere de 1,2 miliarde de dolari, care îl plasează pe locul 1.818 la nivel mondial.

În noiembrie 2009, Credit Suisse – cea mai valoroasă bancă elvețiană de pe piață – și Roger Federer a semnat un parteneriat de zece ani fără semnătură. Banca a cumpărat dreptul de a folosi Federer imagine, promițându-i că îi plătesc în jur de 20 milioane de dolari SUA pe parcursul celor zece ani de parteneriat. Atributele pe care aprobarea se bazează pe excelență și rădăcinile elvețiene ale partenerilor. Venind din

aceeaşi ţară, Federer şi Credit Suisse acţionează comun valorile naţionale pentru clienţi, cum ar fi calitate si seriozitate. Mai mult, atât jucătorul de tenis, cât şi banca reprezintă excelenţă. Clienţii îi percep ca urmăritori ai excelenţei: Credit Suisse deoarece rezultatele sale financiare remarcabile şi tradiţia sa bancară îndelungată şi Federer pentru numeroasele sale sporturi realizări, inclusiv mai mult decât 15 Grand Slam-uri câştigate. Avizul Credit Suisse este bazat pe o campanie de publicitate globală banca a lansat sub sloganul „One Credit Suisse".

Roger Federer este susţinătorul oficial al Gillette, producătorul de aparate de ras înfiinţată în 1895 la Boston. Federer, Henry şi Woods au fost alese să fie ale lui Gillette susţinători din cauza lor pozitive imagine, cât şi în afara terenului de sport. Pe lângă calitatea lor sportivă, Gillette insistă, de asemenea, asupra aspectului frumos al celor trei atleţi. Pentru că aparatele de ras Gillette sunt folosit de bărbaţii care vor să aibă un moale piele, compania a intrat într-un parteneriat cu trei vedete care se adresează celor public ţintă: au succes, arătos şi să promoveze un puternic imaginea masculinităţii. Sub sloganul „Cel mai bun om poate obţine, Federer face parte din Gillette Campania Campionilor, constând în TV, publicitate tipărită şi în afara casei, ca precum şi a diferitelor evenimente de marketing. De exemplu, emisiunea săptămânală „Gillette World Sports începe şi se termină cu spoturi cu cei trei sportivi. În reclama pentru Gillette razorul Fusion Power Phenom, Federer este prezentat ca un fenomen al tenisului. Calitatea sportivă a lui Federer, prezentată prin cuvântul fenomen, folosit pentru a caracteriza o persoană fenomenală ca abilitate, aceasta fiind legată de numele unui produs, facilitând transferul imaginii între sponsor şi susţinător şi garantarea calităţii: aparatul de ras Gillette este pentru un bărbat ceea ce este pe Roger Federer terenul de tenis, locul ideal şi un campion. Prin această campanie de publicitate, Gillette face marketing prin sport, prin folosirea tenisului ca „instrument de promovare pentru produsele/serviciile companiei [..] care nu este activ pe piaţa sportului. Aşa cum se vede în exemplul Gillette Fusion Power Fenomenul pe care îl folosesc companiile marketing prin sport pentru o mai bună poziţionarea noului lor lansat produse pe piaţă şi pentru vânzare produse mai noi sau mai vechi. Alături de publicitate, ca parte a afacerii cu Gillette, a participat şi Federer în evenimente de marketing, cum ar fi, de exemplu evenimentul *Boys To Men*, a avut loc în Shanghai în 2008.

În martie 2006, Federer şi producătorul de articole sportive Wilson au semnat un acord pe viaţă. Folosesc deja Wilson de când avea zece ani, Federer a devenit client şi partener al Wilson în 1998, când a devenit profesionist, şi compania din Chicago a insistat să devină oficialul furnizor. Marca comună, sub conducerea lui Wilson şi Roger Federer, a avut un succes atât de mare, datorită victoriilor sportive ale atletului elveţian, Wilson identificând corect oportunitatea unui parteneriat pe tot parcursul vieţii. Chiar şi după ce nu mai joacă, Federer va rămâne o icoană în lumea sportului. Performanţele sale îi garantează brandul pozitiv. Va continua să fie un valoros girant pentru companii. La fel cum Ilie Năstase susţine Adidas după mai bine de douăzeci ani după ce a părăsit tenisul profesionist, Federer promovează Wilson pentru restul vieţii. Până la pensionare, Federer este aprovizionat de Wilson cu rachete, mingi, termobag-uri şi alte tipuri de accesorii. Prin utilizarea acestor bunuri în turneele de tenis organizate şi difuzate în întreaga lume, the Swiss promovează imaginea lui Wilson la nivel mondial. Mai mult decât atât, Federer este un expert în tenis. Alegându-l Wilson, el comunică încredere în calitatea acestor produse. Prin Federer, Wilson se apropie de clienţii săi. Pe de altă parte, avantajul pentru tenismen este că nu trebuie să-şi facă griji cu privire la echipament, pentru că Wilson le oferă gratuit. Federer cedează imaginea lui Wilson, care are dreptul de a-l folosi în activitati promoţionale. La distribuţie şi promovare, noul articol este ajutat de imaginea lui Federer, în timp ce starul tenisului

și-a îmbunătățit capitalul de marcă. Un alt avantaj de a fi furnizorul oficial al lui Federer, a fost echipamentul Wilson care a avut șansa să apară în reclamele vedetei, cum ar fi de exemplu, în unele reclame TV Gillette, în care elvețianul a utilizat o rachetă aparținând acestui brand.

BIBLIOGRAPHY

Arhip, Odette, *Retorica identităţii naţionale*, Editura Junimea, Iasi, 2008.

Baudrillard, J. , *Celălalt prin sine însuşi,* Cluj Napoca, *Casa Cărţii de Ştiinţă*, 1997.

Baylon, Ch., Mignot, X. , *Comunicarea*, Iaşi, ed. Universităţii „Al.I.Cuza", 2000.

Bonnange, Claude, Thomas, Chantal, *Don Juan sau Pavlov*?, Bucureşti, ed. Trei, 1998.

Brooks, P., *Reading for the Plot. Design and Intention in Narrative,* New York, Vintage, 1985.

Brune, Fr., *Fericirea ca obligaţie. Psihologia şi sociologia publicităţii,* Editura Trei, Bucureşti, 2003.

Cathelat, B., *Publicitate şi societate,* Editura Trei, Bucureşti, 2005.

Chelcea, Septimiu, *Psihologie aplicată. Publicitate,* Iași, Editura Polirom, 2016.

Chevalier, J., Gheerbrant, A., *Dicţionar de simboluri,* vol. I - III, Editura Aramis, Bucureşti, 1995.

Chiciudean, Ion, Țoneș, Valeriu, *Gestionarea crizelor de imagine,* Editura comunicare.ro, Bucureşti 2002.

Chiciudean, Ion, Halic, B. Alexandru, *Analiza imaginii organizaţiilor,* S.N.S.P.A., Bucureşti, 2021.

Eco, Umberto, Tratat de semiotică generală, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1982.

Moraru, Mădălina, *Mit și publicitate*, București, Editura Nemira, 2010.

THE PEDAGOGICAL IDEAS OF MIHAI EMINESCU IN CONTEMPORARY TIMES

Vasile Cojocaru, Oana Bejan

Prof., PhD, „Ion Creangă" Pedagogical State University, Chişinău, Moldova, PhD Student, „Ion Creangă" Pedagogical State University, Chişinău, Moldova

Abstract: The article presents Eminescu's pedagogic guide marks and specially the problem of educational ideal of the pupil an teacher's personality. Resources which suply the universe of Eminescu's pedagogic ideas has as a support meditations upon education and life, which are found in published articles and outline clarly the pedagogic vision of our national poet. The anaysis of the pedagogic thinking is achieved on the base of the history of the culture, interpretative commentary increasing in this way clear-sighted valence regarding national education because in education are limited and summed up like in a lens all the tendencies of an epoch.

Keywords: school inspection, access to education, equality of opportunity, school auditor, capacity, governance, learning, conscious learning, permanent self-education, ideal, the ideal of education, curriculum

Învăţământul modern, reforma demarată în ultimii ani în RM are nevoie de repere valorice, autentice, or, mediu socio-cultural este un factor decisiv în formarea unei personalităţi autentice. Din această perspectivă, opiniile înaintaşilor noştri, în special ale lui M. Eminescu, sunt de o valoare inestimabilă. Opera sa literară, clarviziunea sa pedagogică, experienţa de profesor, de revizor şcolar, merită să fie studiată şi apreciată de către contemporani.

Înatre 1874-1877, fiind, pe rând, bibliotecar, revizor şcolar, profesor de logică şi apoi de germană, la 01 iulie, 1875 Maiorescu îl va numi pe M. Eminescu revizor şcolar pe două judeţe: Iaşi şi Vaslui.

„Cu preluarea noii slujbe pierde liniştea prielnică studiului şi poetul naţional se aşază la lucru cu o străşnicie aşa de lipsită de orice diletantism, cu atâta clarviziune pedagogică, socială şi spirit administrativ, încât acest an reprezintă pe o suprafaţă mică, în istoria învăţământului rural înainte de Spiru Haret, cel mai ridicat nivel al conştiinţei culturale naţionale. Noul revizor avea atribuţii îndoite, administrative şi pedagogice, trebuia, într-un cuvânt, să conducă cancelaria revizoratului şi să facă inspecţiuni la şcolile dependente de circumscripţiile sale din judeţele Iaşi şi Vaslui" [1. p. 224].

Mărturii ale laborioasei activitati şi a implicării cu maximă responsabilitate în îndeplinirea muncii de revizor şcolar le găsim în documentele adunate în volumul „Scrieri pedagogice", seria Eminesciană, Editura Junimea, 1977, ediţie critică de Mihai Bordeianu şi Petru Vladcovschi.

În scurt timp, după preluarea funcţiei, noul revizor şcolar îşi începu inspecţiile la şcolile din cele două judeţe, mărturie sunt rapoartele care reflectă situaţia din teren cu observaţii meticuloase asupra calităţii vieţii din mediul rural, însoţite inclusiv de propuneri de soluţii pentru ieşirile din impas.

Din perspectiva pedagogiei moderne, poetul nepereche se referea la următoarele aspecte care ar determina şi asigura o educaţie de calitate:

- *Acces la educaţia de bază;*
- *Implicarea comunităţii în viaţa şcolii;*
- *Mecanismul care să garanteze echitatea şanselor de învăţare;*

- *Politici guvernamentale care promovează dezvoltarea și remunerarea adecvată a forței complete de muncă.*
- *Politici publice, legi și mecanisme care să asigure echitatea.*
- *Lipsa unei capacități locale de guvernare (administrare)*

Aplecat asupra mesajului spiritual al culturii pedagogice, a unui management autentic, rătăcitorul Petaloizi – cum îl numește G. Călinescu pe marele nostru poet, decantează valori și semnificații, cele 31 de articole dedicate învățământului național punând în lumină universalitatea acestui mesaj.

Încercând să reținem punctele notabile ale viziunii pedagogice, așa cum o regândește M. Eminescu, prezentăm matricea pe care și-a construit citadela viziunii sale pedagogice:

Reorganizarea sistemului de învățământ, cu precădere a învățământului rural „emanație a unei trebuințe reale a poporului", fiindcă *„impresia generală pe care mi-au făcut-o scalele rurale din acest județ a fost rea. Pretutindenea frecvența mică și incuria administrativă mare, pretutindeni sărăcia muncitorului agricol, mortalitatea adesea înspăimântătoare, greutățile publice și angajamentele de muncă născute din aceste greutăți aproape insuportabile. Atât mediu soțial cât și administrația fac ca școala să fie aproape un lucru de prisos. Nu cutez încă a mă pronunța asupra cauzelor acestei stări de lucruri, însă cred de pe acuma, că ea nu se poate schimba decât prin alt sistem de dări și prin organizarea mai liberă a muncii"* [3, p. 17].

Și astăzi, de se va obosi cineva să verifice bugetele comunale alocate învățământului și sănătății, va avea surpriza să constate că sunt mult sub cele dirijate către administrația comunei (primărie).

În manuscrise există pagini care, deși n-au ajuns la destinatar, sunt cu trimitere directă la activitatea poetului de inspector școlar.

Într-o scrisoare, în care nu aflăm numele destinatarului, citim câteva observații de mare acurateță privind asigurarea instrucției publice: „Dacă instrucția va fi generală, putem spera că țăranul viitor va ști să-și caute de interese mult mai bine decât cel de astăzi. Căci în faptă, stimate domnul, tot aparatul greoi al statului nu-i făcut pentru binele țăranului nostru" [ibidem, p.86].

Mai mult decât atât, pentru M. Eminescu învățământul trebuie să aibă și o coordonată practică. Fiind un adept al unui învățământ care să corespundă cerințelor economiei naționale, distinsul gazetar de la „Timpul" apără cu intransigentă debordantă învățământului clasic: „studiile clasice cresc spiritul tinerimii, ... stimulează capacitatea „de a înțelege lesne, de a coordona repede orice altă materie a cunoașterii omenești" [2, p.354].

Trebuie reținut faptul că și învățământul real ar fi relevant pentru propășirea învățământului național, spune M. Eminescu.

Astfel, „trebuie să avem scoli pentru toate clasele societății" pentru a asigura dezvoltarea înainte a societății, scoli destul de multe și bune și o generație sănătoasă, care ar ști să gândească limpede și cu temei. [5, p.344].

Ca urmare a inspecțiilor la școlile din tara, Eminescu a cunoscut, practic, Tara profund, fapt ce-i va asigura un material sociolog de mare folos la scrierea unor excelente articole de ziar despre învățământul românesc.

Eminescu insistă asupra învățării conștiente a gramaticii, și nu numai, recomandă chiar excluderea unor manuale care îndeamnă la acest tip de învățare.

Nici notarea nu i-a scăpat inspiratului revizor școlar, îndemnând pe învățător să practice notarea corectă.

Într-un succint proces-verbal, revizorul M. Eminescu scoate în evidentă aspecte semnificative care ar caracteriza un învățământ de calitate și un management autentic. Comparând acest material cu cele elaborate acum, constatăm că aceleași idei sunt dezvoltate în prezent numai că în mai multe pagini.

Deosebit de actual este și principiul autoinstruirii permanente, distinsul revizor școlar fiind adeptul deplin al maximei: „non multa, sed multum", adică școala trebuie să asigure

cunoștințe și competente esențiale, necesare care limpezesc conștiința și disciplinează gândirea, o aprofundează: „prin exigențe ale muncii intelectuale dictate de viața însăși, căci fiecare ramură de învățământ s-a specializat și sub specializat atât de mult, încât cere viața întreagă a unui om spre a fi pe deplin știință și profesată cu bună credință și cu conștiință". [3. p. 97-101].

Ceea ce trebuie remarcat este faptul că pentru M. Eminescu, idealul educației presupune cu necesitate formarea oamenilor pentru timpurile ce vin, adică excluderea superficialității predării, valorificarea valențelor educaționale ale diferitelor discipline, curriculum atractiv care să nu fie încărcat cu materii de prisos, manuale școlare de calitate, profilul personalității profesorilor de calitate.

Acestea ar constitui ideea motrice a întregului proces educativ.

Pornind de la astfel de considerații, Eminescu va sublinia că programele școlare sunt defectuos întocmite, anoste, elevii fiind prea încărcați cu teme care sunt asimilate mecanic, suprasolicitând memoria.

Pe această linie, cu nuanțările și completările de rigoare, pedagogul M. Eminescu **contestă incapacitatea, lipsa de calitate a dascălilor, în toate planurile, optând pentru vocația nobilei profesii de educator care ar trebui să aibă următoarele însușiri: erudiție, dreaptă cumpănire, blândețe, spiritual, comunicativ, să posede cunoștințe profunde.**

Or, este sigur că mulți profesori nu întrunesc aceste însușiri: „Școala oricând e o închisoare când învățătorul va fi mărginit, e oricând o grădină, când acesta va fi de spirit care va ști să intereseze pe elevii săi pentru obiectul ce-l propune ..." [5, p.76].

Un profesor de vocație, în viziunea lui Eminescu, este acel care știe să mențină interesul viu al auditorului prin voce vie, electrizantă, prin „grai și intuițiune", oricât de neatractivă ar fi tema predată. [3, p.91].

O primă constatare ce ni se impune este aceea că **problema idealului educativ** a constituit o preocupare a revizorului școlar pentru județele Iași și Vaslui. Necesitatea derivării demersului paideici dintr-un concept unic al scopului educației pare atât de evidentă încât Eminescu afirma că **„Instituțiile noastre nu produc decât sute de exemplare ale logofătului Coate-goale care primejduiește mersul bazat în esență pe muncă și pe producțiune a oricărei societăți omenești."** [6, p.122].

Poetul nostru național anticipa începutul secolului XX, care marchează o înnoire în câmpul științei educației prin dezvoltarea pedagogiei experimentale, chiar dacă începutul secolului la care ne referim, desemnează, totodată, despărțirea de idealul pedagogiei clasice-formarea individualității morale sau a caracterului-concept care ocupă un loc semnificativ în cuprinsul tablei de valori creată și promovată insistent de Luceafărul poeziei românești, iar accepția conceptului este, în general, kantiană. (Poetul nostru național fiind un intelectual de formație germană) „Omul e mai, întâi o ființă **vie,** apoi o ființă **vie** și rezonabilă, și, în sfârșit, ca personalitate, o ființă **rezonabilă** și responsabilă". [3, p.108].

În viziunea eminesciană, caracterul frumos pentru personalitatea umană de calitate este însușirea supremă care se înscrie în varietate de concepte ale personalității afirmate.

Personalitatea rațională spiritual-morală, afirmată de Fr. Poulsen, personalitatea ca ființă al cărei triumf spiritual ridică întreaga existenta la un nivel superior, pe care îl precizează R. Eugen, personalitatea eroică gândită de Fr. W Forster, personalitatea morală liberă și autonomă concepută G. Rerchensteiner, personalitatea văzută de H. Gaudig ca autoîmplinire integrală și armonioasă a omului, personalitatea înțeleasă de K. Kesseler ca ființă ridicată la „universalitatea culturii", personalitatea ca om dezvoltat armonios și integral, cum o înțeleg sub diferite formule alți mari specialiști în domeniu - iată câteva modele care ilustrează preocuparea majoră a pedagogiei de a așeza în centrul educației personalitatea și care nu i-au scăpat marelui M. Eminescu care pune în centrul viziunii sale pedagogice conceptul de ideal educativ – individual, omul de caracter: „**Inteligențele se găsesc foarte adesea, caracterele foarte rare."** [10, p.182].

Ca ideal al educaţiei, personalitatea umană de calitate este înţeleasă de M. Eminescu ca fiind „**Omul a cărui fapte sânt dictate de principiile bune sau rele**, salutării ori pernicioase, e om de caracter; /.../, omul care lucrează sub impresiile momentului fără ca prin faptele lui **să se ţese firul cel roşu al principiilor, e om fără caracter, e un factor cu care nu poţi calcula, e un individ de care nu poţi şti cum se va purta anume în împrejurarea cutare sau cutare**" [4, p.252].

Acestei formule, M.Eminescu îi rămâne fidel de-a lungul întregii opere politice, publicistice şi literare, ea prefigurând, în mare parte, esenţa şi împlinirea concepţiei sale pedagogice.

Originalitatea acestei concepții asupra personalității se reduce la:

-Consistența caracterului personalității umane constă în coerența și consecvența dintre intenție (acțiune) și faptă, criteriul faptei, fiind singurul certificat autentic al caracterului.

-Substratul individului, aspirațiile lui, trebuie să armonizeze cu cele ale colectivității, cu alte cuvinte, revizorul școlar M. Eminescu promovează principiul armoniei cu mediul, cu socialul.

Trebuie reținut faptul că acest deziderat eminescian privind formarea unei personalități umane de calitate îi revine școlii, fiindcă misiunea ei este de a făuri oameni potrivit unor table de valori ale timpurilor care urmează să vină, fiindcă **„școala oricând e o închisori când învățătorul va fi mărginit, e oricând o grădină când acesta va fi un om de spirit** care va ști să intereseze pe elevii săi (instruirea centrată pe elev) pentru obiectul ce-l propune, la semănarea adevărului și cultivarea lui la elevii săi" [6, p.134].

Interesează aici ca semnificație sublinierea faptului că politica de cultură a statului trebuie să aibă ca un obiectiv permanent: crearea culturii și participarea la ea a întregii națiuni, educarea muncii creatoare, cultivarea iubirii de neam.

În „Ilustrații administrative" („Timpul," 18 decembrie 1877), remarcând viziunea organicistă a poetului asupra dezvoltării socii-economice și impactul ei asupra educației, a învățământului național, Eminescu consideră că „**Temeiul unui stat e munca, şi nu legile şi că bogăţia unui popor stă, nici în bani, ci iarăşi în muncă".** [11, p.41].

Categoricul revizor școlar subliniază cu mult rafinament faptul că măiestria profesorului constă în verificarea la lecții a informatorilor în atragerea (motivarea) elevilor pentru prezentarea în lecții a cunoștințelor acumulate: în aceste situații se manifestă profesorul ca moderator al clasei.

Observațiile formulate în legătură cu profilul profesorului (învățătorului) care trebuie să modeleze în permanentă elevul, altfel spus, să situeze elevul în centru procesului de predare-învățare.

Fiind un bun cunoscător al programei școlare și a necesităților copiilor pentru consolidarea și creșterea sa intelectuală și națională, M. Eminescu susține introducerea de reforme în învățământ, dar în limitele necesităților: și nu putem decât să fim în acord cu revizorul școlar M. Eminescu, care, în „Timpul" din 29 octombrie 1883, cere: „Când este vorba de interese mari, naționale, între care ocupă primul loc educația și instrucția tinerimii noastre, toți românii trebuie să aibă un singur sentiment, o singură inimă, și-n ea trebuie să fie gravate cuvintele: progres de moralitate!" [4, p. 51]

Vom enumera, fără pretenții de exhaustivitate, ideile care certifică clarviziunea pedagogică eminesciană:

Idei	**Trăsături caracteristice ilustrate prin citate din opera eminesciană**
Reorganizarea sistemului de învățământ cu precădere a învățământului rural, vezi „Educație de calitate în mediul rural"	„emanație a unei trebuințe reale a poporului" sesizarea în cele mai multe localități rurale a unei nevoi acute de știință de carte, necesare unei populații școlare discriminate. Frecventarea neregulată a școlilor rurale este explicată de sărăcie și nu a ignorării de către țărani a învățământului.
Deosebirea dintre	„Socoalele sunt o sinecură, căci învățătorii, sau din lipsa

învățământul urban și rural	tacticii, sau din neglijență și a puținului control ce au, mai totdeauna nu țin clasa ... autoritățile comunale … nu se îngrijesc de școală și cari nu aplică cu rigoare legea învățământului și ceea ce privește competenta lor" [5, p. 428]
Învățământul trebuie să aibă o direcție practică, aflându-se în concordanță cu stadiul de dezvoltare a societății	„Nu poate fi vorba nici de utilitarismul, nici de alte, ci un amestec nerumegat de elemente cele mai diverse, cele mai de prisos limbilor clasice, pentru că pan-acum n-avem a înregistra oameni care să fi învățat vreo latinească acătării în școală"[4, p. 24]
Învățământul real să corespundă cerințelor economiei naționale	
Educația autentică are valoare formativă	Dezvoltarea inteligenții pentru ea însăși și „unirea aparatului intelectual într-o stare în care să se poată adapta cu ușurință oricărei probleme ... în școală primară și un liceu numai obiectele acelea sunt folositoare, care au o influenta sigură asupra creșterii." [4, p. 106].
Omul poate deveni om numai prin educație (ideea lui Kant)	Numai educația „te deprinde a face bunăvoie, fără speranță de plată sau teama de pedeapsă, ceea ce e bun, drept, adevărat." [3, 43].
Conținuturile educaționale trebuie să cuprindă valențe formative esențiale care se ating prin corelarea idealului atitudinal cu cel etic, de aici și finalitățile educației	„Învățătura consistă în mulțimea celor știute, cultura în multilateralitatea cunoștințelor creșterea ... consistă în influenta continuă pe care o au lucrurile învățate asupra caracterului și în disciplinarea inteligenței" [6,p. 106].
Procesul educațional este formulat de către poet în funcție de necesitățile stringente și latente ale poporului, fiind ajustat riguros la ideea de instrucțiune în scopul socializării.	Poporul rural „sărăcește din zi în zi ... Pentru ca țăranul să nu se stingă, trebuie ca fiu-său să fie alt fel de om, trebuie ca acesta cu același număr de puteri să producă mai mult și (în) acestea toate să le învețe la școală." [3, p. 86]
Modelarea / formarea generațiilor eliberate de clișeele și complexele tradiției rutinare	„Pentru adevărata și deplina înțelegere a instituțiilor noastre de azi ne trebuie o generațiune ce avem de-a creste de-acu-aninate" [ibidem, p.86].
Necesitatea dezvoltării / eficientizării școlii rurale	„Pan-acum o singură instituție ni s-a părut creată cu dezinteresare pentru poporul rural și aceasta-i școala rurală. Dar cum este ea tratată? ..." [ibidem, p. 86]
Rolul de in-formator la sat este învățătorul, pledând pentru aprecierea adecvată a rolului acestuia și din punct de vedere moral, dar și material	„Scribi netrebnici sub formă de primari, ajutori de perceptori etc. să se treacă pe seama învățătorului, singurul de la care clasa țărănească va avea folos." [Ibidem, p.86-87]

Racordarea învățământului la standardele europene, dar care trebuie adus la condiția de sine, să fie eficient în context național	„Nu sunt condiții normele pentru scoli bune”... deplina lipsă a oricărei influențe educative ...” subprefecții – oameni care să știe administrația, finanțe și economie politică, învățătorii, pedagogii ...” numai astfel „va fi școala școală, statul stat și omul om precum e în toată lumea” [3 p. IX].
Ineficiența învățământului; ineficacitatea învățământului.	„deplina” lipsă a oricărei influențe educative în scoli, iar cauza principală invocată este „modul vițios al formării și numirii cadrului didactic” [5 p. 114].
Formarea învățătorilor, gradul de pregătire, facultățile umane și măiestria pedagogică. Inacceptabil pentru învățător este ignoranță, cunoștințele aproximative. Punctul vulnerabil al procesului educativ este metodica studierii/ predării.	„Eu știu chinul ce l-am avut eu însumi cu matematicile, în copilărie din cauza modului rău în care mi se propunea, deși, înde altfel, eram unul din capetele cele mai deștepte” [3 p. 92]. Contestarea principiului memorării mecanice pe care se întemeia „sistemul instrucției”, prin urmare solicită dezvoltarea gândirii, în același cadru a gândirii critice. [7, p. 211]
Priceperea celor predate-învățate, „facultatea judecății sunt puse în prim-planul demersului didactic	La disciplinele „care cer dezvoltarea judecății copilului, cartea trebuie alungată din școală, ca un ce periculos, căci pedagogul e aici tot. [ibidem, p. 211]
Metoda cea mai indicată este metoda inductivă care trebuie să eficientizeze predarea-învățarea în formula de metodă integratoare de component al tuturor celorlalte	„cea mai priincioasă, după care să se delie școlarilor învățătura convenită; ... „încărcarea programelor cu fel de studii elementare și neelementare din domeniul celor mai deosebite științe.” [3, p.194]
Un proces educațional eficient solicită elaborarea „unui concept sistemic” al educației precum și o reformă curriculară: decongestionarea acoperită de nevoile formative ale educației.	„Statele apusene au ajuns a simți că liceul nu mai e un institut de educație, ceea ce a fost în scolii trecuți ci un institut al învățăturii pe de rost a mii de lucruri, care n-au nici un efect asupra dezvoltării normale a inteligenței sau asupra formării caracterului” [6, p. 106].
Învățarea conștientă în baza gândirii proprii, aplicarea cunoștințelor în situații noi, aerisirea conținuturilor, motivarea lor punerea continuă în valoarea inteligenței.	„elevul să învețe mai mult decât se predă, mai mult decât știe însuși profesorul.” [3, p. 195]
Prioritatea abilității de a gândi la propriu și original.	„Școlile elementare și secundare” nu sunt scoli de învățătură propriu vorbind, ci sunt scoli de educațiune – non multa, sed multum [3, p. 157]
Statul trebuie să armonizeze aspirațiile individului cu obiectivele colectivității, de a valorifica virtuțile lui pozitive și	Acest proces se poate realiza doar printr-o organizare sănătoasă a statului, organizarea întemeiată pe principiile adevărului și dreptății, ale binelui și frumosului validate în mod autentic de realitatea faptei.

de a le neutraliza pe cele malefice	
Imoralitatea, incompetența și iresponsabilitate politică, demagogia și despotismul	„Statele scad și mor sau prin demagogie sau prin despotism ...” nici un alt soi de guvernământ, ca cel despotic nu favorizează dezvoltarea tuturor viciilor [5, p. 47].
Programele defectuos întocmite, anoste ...	„care ostenesc și pe profesori și pe elevi” [3, p.].
Asimilarea mecanică a cunoștințelor, suprasolicitând memoria, descalificarea dascălilor, lipsa de vocație a unor profesori	„o generație întreagă de ignoranță umplu catedrele liceale și gimnaziale, predându-și neștiința lor drept știința lor drept știință, va niște somnoroși fără vocațiune ...” [3, p.78]
Principiul autoinstruirii permanente: cunoștințe esențiale disciplinează cugetul, normă care reglementează întreaga viață intelectuală.	„Fiecare ramură de învățământ s-a specializat și sub specializat atât de mult, încât cere viața întreagă a unui om spre a fi pe deplin știută și profesată cu bună credință și cu conștiință” [4, p.139].
Învățarea prin metoda intuitivă, care apelează la inteligenta copilului și nu la cea mecanică unde esențială este memorarea, în absența înțelegerii	ONOR minister, adresa nr. 256 din 26.05.1876 – introducerea în toate școlile, la clasa I-a, „Povățuitoarea la cetire prin scriere abecedar scris de I. Creangă și Ienăchescu [3, p. 78].
Raportul dintre educație și cultură	„E multă diferență între educațiune și cultură. Așa, d. e., educațiunea străină implică spirit străin, cultură străină. Educațiunea e cultura caracterului, cultura e educațiunea minții. Educațiunea are a cultiva inima și moravurile, cultura are a educa mintea.” [3, p.89]
Necesitatea reformelor în învățământ, dar în limitele necesității și întru crearea unei clase de mijloc, având tehnicieni, industriași, meseriași, comercianți și agricultori buni.	Se impune existenta unor scoli reale „care dă o cultură generală, numai potrivită pentru clasa de mijloc, dar fără a renunța la liceele cu profil umanist.” [3, p.].

În concluzie, pentru M. Eminescu educația este o forță capabilă să producă sistematizări fundamentale nu numai în plan cultural, ci și în plan socioeconomic.

Problema personalității profesorului, îi permite revizorului școlar identificarea însușirilor educatorului, într-o încercare de tipologie ale cărei coordonate esențiale rămân astăzi, în liniile sale generale, pe deplin valabile. Arhitectul ce dirijează devenirea întru umanitate și cultură a ființei umane, adică adevăratul EDUCATOR, nu poate fi decât o personalitate animată de „voință de desăvârșire”, și nu un profesionist obscur și suficient!

Iar adevărul axiomatic că determinând prin educație viitorul tinerilor, societatea își determină astfel propriul său viitor implică pentru orice societate responsabilă o atenție de prim – plan față de învățământ, pedagogie și profesor. A desconsidera un atare fapt echivalează cu ignorarea uneia din principalele pârghii ale progresului social.

Individualizarea învățământului, apreciază Eminescu, impun diagnosticarea vocațională a elevului. În acest sens, sesizăm pledoaria pentru o tipologie vocațională care să surprindă deopotrivă însușirile cu un caracter global pe care diverși elevi le arată și însușirile îndeosebi aferente cutărui obiect de învățământ.

Cercetător surprins și fascinant, Eminescu încearcă să reclădească din cele constate în perioada cât a fost revizor școlar, și nu numai, mari probleme ale pedagogiei sistematice: posibilitatea educației, idealul pedagogic, mijloacele educației, comunitatea pedagogică.

BIBLIOGRAPHY

1. Călinescu, G., Viața lui Mihai Eminescu, seria Eminesciana, Iași, Ed. Junimea, 1977
2. Crețu, I., Mihail Eminescu: biografie documentată, București, Ed. Pentru Literatură, 1968
3. Eminescu, M., Scrieri pedagogice, ediție critică de Mihai Bordeianu și Petru Vladcovschi, Iași, Ed. Junimea, 1977
4. Eminescu, M., Opere politice, volumul II – III, Iași, Ed. Timpul,1998
5. Eminescu, M., Opere V Publicistică, Ediție îngrijită de D. Vatamaniuc, București, 2000
6. Eminescu, M., Statul II, Personalitatea statului și organele puterii, Antologie, prefață, note și comentarii de D. Vatamaniuc, București, Ed. Saeculum I.O., 1999
7. Spiridon, Cassian Maria, Un vis al inteligenței libere, ediție digitală, București, Ed. Ideea Europeană, 2017
8. „Timpul," din 18 decembrie 1877
9. „Timpul," din 29 octombrie 1883
10. Limbă și literatură. (1986). România: Societatea de Științe Istorice și Filologice.
11. Revista de istorie și teorie literară. (1980). România: Editura Academiei Republicii Populare Române.

FICTION AS REALITY OR REALITY AS FICTION IN IAN MCEWAN'S "ATONEMENT"

Anca Bădulescu
Assoc. Prof., PhD, „Transilvania" University of Braşov

Abstract: "Atonement" definitely strikes as a complex, intricate narrative structure. Ian McEwan – the narrator, in fact - constantly plays with the readers, manipulating, deceiving, misleading them until the very end of the novel. Briony Tallis, an ailing, aged novelist finally owns having been the author all along. As a last, surprising 'stratagem' she even gives two completely different endings to her story, the fictitious one but also the 'real' one. Thus, "Atonement" is no longer just the story of guilt and expiation but a masterfully wrought novel about misinterpretation. This article endeavors to trace back the two threads: the fictitious and the 'real' one, which, in fact, is fiction as well.

Keywords: God, creation, guilt, atonement, war

At first sight, Ian McEwan's "Atonement", first published in 2001, is likely to be perceived as a family chronicle, a story of love and war, of childhood and social class or as one of guilt and redemption. It seems to faithfully trace back life-changing events in the life of the Trallis family, starting in 1935, all through the World War and ending in 1999. At a deeper level, though, the novel relies on a quite intricate design based on a jaw-dropping shift between fiction and reality, at the same time navigating through multiple perspectives and revealing the challenges of writing. When everything has been said and written, "Atonement" is most of all about the danger of misinterpretation.

It is significant that the epigraph of the novel is a quotation from Jane Austen's "Northanger Abbey". Austen's heroines face moral challenges in order to find the suitable husband. Along this path, there are important life lessons to be learned, and pride, arrogance, impulsiveness have to be overcome. Austen's heroine, Catherine Morland and McEwan's protagonist, Briony Tallis share a rich, at times, sick imagination.

"Atonement" starts as a novel of manners, the author showing a major preoccupation with detail. Briony Tallis, the youngest child of the Tallis family is minutely portrayed in the beginning of the novel: *But hidden drawers, lockable diaries and cryptographic systems could not conceal from Briony the simple truth: she had no secrets. Her wish for a harmonious, organized world denied her the reckless possibilities of wrongdoing. (McEwan 2016, 5)* The reader finds out that she wrote her first story *a foolish affair, imitative of half a dozen folk tales and lacking, she realized later, that vital knowingness about the ways of the world which compels a reader's respect. (Mc Ewan 2016, 6)* at the age of eleven. At thirteen, when the novel begins, she has finished a play titled "The Trials of Arabella" which is meant to be a welcome present for her brother Leon. When the performance fails to take place, Briony decides that she will only write stories: *A story was direct and simple, allowing nothing to come between herself and the reader – no intermediaries with their private ambitions or incompetence, no pressures of time, no limits on resources. (McEwan 2016, 37)* And this is how the novelist in the novel is introduced.

In the same spirit of the realist novel of manners, McEwan minutely describes places and objects thus creating the atmosphere of the 1930s in the house and garden of the Tallis grand summer refuge: *I love these little things, this pointillist approach to verisimilitude, the*

correction of detail that cumulatively gives such satisfaction. (McEwan 2016, 359) This is a statement made by the old Briony in the end of the novel, but it can easily be attributed to Ian McEwan himself.

The garden fountain, which will be the witness of a key event, is realistically depicted: *Of the four dolphins whose tail supported the shell on which the Triton squatted, the one nearest to Cecilia had its wide-open mouth stopped with moth and algae. Its spherical stone eyeballs, as big as apples, were iridescent green. (McEwan 2016, 28)* Such minute descriptions constitute a network of significant specifics which will make the incredibly fictitious incredibly true to life. In the second part, the Dunkirk retreat, war scenes and places devastated by fierce fights create the backbone of this story within the main tale: *Scattered around were shreds of striped cloth with blackened edges, remains of curtains of clothing, and a smashed-in window frame draped across a bush, and everywhere, the smell o damp soot. (McEwan 2016, 192)*

But things are not at all that simple in McEwan's book. "Atonement" is not an 'Austean' novel of manners. If Austen relies on free indirect discourse in order to get into her characters' minds, McEwan resorts to a more complicated combination of free indirect style, multiple perspectives and metafiction, inciting his readers to think and, ultimately, *see.*

The first part is told from multiple perspectives. The narrator moves across the different points of view in a breath-taking speed. The novel opens with a description of what it is to invent a world. Briony Trallis, a thirteen- year-old girl is in thrall of writing: *you had only to write it down and you could have the world. (McEwan 2016,6)* She has not only written a play, but has also created the posters, programs and tickets and has even built the sales booth. Along with Briony's point of view, the reader gets into Cecilia, Robbie, Emily and other characters' heads. The crucial scene at the fountain, involving Cecilia and Robbie, is watched from the window of her room by Briony. From Cecilia's perspective, in retrospect, her entering the pool in her underwear is a spontaneous, confusing gesture. Robbie, on the other hand, starts realizing that his feelings for Cecilia are not merely those of a childhood friend. As for Briony, she wholly misunderstands and misinterprets the event, considering Cecilia the victim and Robbie the villain. She will jump to wrong conclusions again when intercepting and reading Robbie's letter to Cecilia, when intruding upon the couple in the library and, finally, tragically indeed, when wrongly stating that she has seen Robbie raping her cousin, and sending him to prison. Briony's imagination going wild ruins lives and, as a consequence, she will be haunted by guilt the rest of her life. As a novelist, she will write a number of accounts of her initial mistake in a desperate attempt to be granted atonement. The reader will only read the very last version of Briony's fight with culpability.

The next two section are set five years later, in 1940, as Europe steps into World War II. Robbie has been released from prison and, accompanied by two mates, walks twenty-five miles towards the beach of Dunkirk, despite the shrapnel wound below his heart. The Dunkirk retreat, another story within the story, is mainly told from Robbie's perspective.

The next chapter brings into focus Briony again; the eighteen-year-old, guilt-ridden girl is in London training to become a war nurse. She has sent a fragment of a first draft of her novella "Two Figures by a Fountain" to an editor. She finally musters the courage to visit her sister, seeking forgiveness, atonement. Once again, there is a rapid shift of perspectives, the readers are able to enter the heads of the characters in turn, thus creating their own variant of the tale.

The last section comes with a leap in time up to 1999, when we meet the seventy-seven- year-old seriously ill Briony, a well-known novelist, who is finishing the last version of the story. This final part of the book is told from a first-person perspective and feels like a last confession in Briony's attempt to be forgiven. The reader is suddenly thrown back to the beginning of the novel, and the circle is closed. This time, though, "The Trials of Arabella" is

really played: *Suddenly, she was right there before me, that busy, priggish, conceited little girl, and she was not dead either, for when people tittered appreciatively at 'evanesce' my feeble heart – ridiculous vanity! – made a little leap. (McEwan 2016, 367)* As she falls asleep, she believes that she can bring back Cecilia and Robbie and that they grant her expiation. And this is the happy end of Briony, Cecilia and Robbie's fictitious life story, but it is not the end of the 'real fictitious' tale.

At this point, there is a sudden shift between worlds, the world of Briony's novel and the lived truth. In the postscript, the reader finds out about Cecilia and Robbie's death in the Blitz and Dunkirk respectively. This revelation certainly is shocking and frustrating for the involved reader, who was content with the happy ending. This is what McEwan stated about this switch: *Over the years I've encountered many people who will be absolutely infuriated by the ending…But I can't help feeling very flattered by that. Those are just the people I wanted to address, because they are heavily invested in the story. (vulture.com/article)*

Along with the writer, Briony Tallis, the unreliable author, and her six versions of the tale, which starts at the country house fountain, the readers misinterpret and misunderstand, thus playing the role of 'hostages' likely to be fooled and manipulated by the Creator. It is only at the end of the novel that we find out that what we have just read is the sixth draft of a story by a much older and famous Briony. Therefore, we can imagine a sixfold frame story, six versions of a 'real-life' tale, one of guilt and misinterpretation, of which we only get to read the last one.

Within this complex structure we witness Briony's becoming a successful novelist starting with the writing of "The Trials of Arabella" in the beginning of the novel, followed by "Two Figures by a Fountain" and the next variants of the saga, including the stories within the main story, concluding with a happy ending, which proves to be 'untrue'. The reader gets immersed in a long realist account in the manner of Austen and Richardson, only to be brought back to 'reality', that is the 'real life' postmodern ending of the novel. But what reality? Rather fiction doubled by fiction. By offering a second, truthful end Briony owns to have reshaped the story according to her wish and whim, thus playing the role of the Creator who literally has the power of life and death over her characters. Her writer's intuition pushes her to falsify the past in order to give satisfaction to the readers. The postscript, on the other hand, reveals the truth – the fictional truth – and makes Briony's atonement impossible. Maybe the lesson to be learned is that all that counts is the effort to atone.

Being asked about the real meaning of "Atonement", McEwan explained :*…it's really a book for other writers about reading and writing*. *(Goodreads.com/notes)* This statement speaks for the complexity of the novel's structure. Besides multiple perspectives, an unreliable author, a double ending, a shift between worlds, and the circularity of the narrative, metafiction completes the picture. It is obvious that a major focus of "Atonement" is the challenging, tedious, sometimes painful process of writing.

Significantly, the beginning of the novel introduces ambition-driven Briony and the play she has *written …in a two-day tempest of composition. (McEwan 2016,6)* At the early age of eleven, she had written her first story which, in retrospect, she considers to be *imitative of half a dozen folk tales…(Mc Ewan 2016, 6)* While writing "The Trials of Arabella, though, she discovers that, despite her vivid imagination and her facility with words, reality keeps intruding in the process of creation. When the performing of the play fails, she reconsiders her decision to become a playwright. She realizes that the story is a much simpler and more direct way to address the readers, as nothing comes between the writer and the audience. The creator is the god-like figure who, by pure magic, gives birth to a world just by using words: *By means of inking symbols onto a page, she was able to send thoughts and feelings from her mind to her reader's. (McEwan 2016, 37)*

Right after witnessing the fountain scene, Briony confesses that she would be the only one able to give significance to what has happened. She even thinks of at least three perspectives from which she could write the story. Up to the end of the novel she has 'concocted' six drafts, the last of which is the amazing "Atonement". When she is eighteen, she sends a version of "Two Figures by a Fountain" to a real-life magazine editor, Cyril Connolly. His rejection letter encapsulates methods and techniques used by McEwan in his novel. Connolly calls her style *arresting (McEwan 2016, 311),* but warns her that her way of writing reminds too much of Virginia Woolf's experimental techniques, and that it would have been better had she chosen a simple narrative thread. He also advises her to think of her readers who expect to be told a story, to be held in suspense. We do not know if Briony takes these suggestions seriously, but she keeps writing draft after draft until she is incapacitated by disease and will not be aware or even alive when the novel is finally published. The preoccupation with the 'ordeal' and joy of writing is constant all through the novel. Briony hints at her shifting and changing the story even until the very end of the book.

While reading "Atonement", the readers get carried away by a 'real' story, but are reminded repeatedly that they are witnessing the interesting experience of participating in the process of creation. And yet, they are all the time conscious that they are reading a novel, a 'real' invented story. McEwan opens his readers so many gates, leading them through the intricate network of fictitious and real life situations.

BIBLIOGRAPHY

Byrnes, Bernie, 2006: *Ian McEwan's 'Atonement' and 'Saturday',* Nottingham, England, Paupers' Press

Malcolm, David, 2002: *Ian McEwan,* University of South Carolina

Goodreads.com/notes/5324495-atonement/155509093-ian-mcewan?re=bsfknh

Vulture.com/article/atonement-twist-ending-ian-mcewan.html

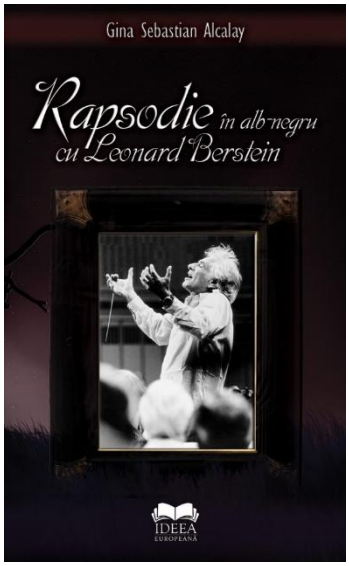
A RAPSODY IN WHITE AND BLACK WITH LEONARD BERNSTEIN BY GINA SEBASTIAN ALCALAY: AN OPEN CONFESSIVE NOVEL

Luiza Catrinel Marinescu

Assoc. Prof., PhD, Romanian Language Institute, University „St. Kliment Ohridsky", Sofia

Abstract: One of the most important Romanian memorial novels about the last years of the communist regime in Romania and the immigration of the Romanian musicians in western countries, the book of Gina Sebastian Alcalay, "Rapsody in black and white with Leonard Bernstein" published in 2010 is a gift for Romanian culture. Eugen Alcalay, her sun, began playing piano at the age of two and composing at the age og eight. At fourteen he eas einning a Romanian National Music Competition, In 1980 Eugen Alacalay s compositions were brought to the attention of Leonard bernstein, whi requested a personal meeting and audition in Israel, and afte that decided to supervise and sponsor his musical education. Under his sponsoship, Eugen Alcalay began studiying piano and composition in Tel Aviv. After that he continued hismusical studies in America. Eugen Alacalay was a professor of piano at Azusa Pacific University School of Music. He has graduated The Juilliard School, D.M.A., Piano Performance in 1998 with a Doctoral Document: Thematic Transformation/Continuous Variation in Brahms' Late Piano Cycles, with Implications for Performance; The Juilliard School, M.M., Piano Performance in 1993; The Juilliard School, M.M., Composition in 1993; The Curtis Institute of Music, Diploma, Composition in 1990; Indiana University School of Music, B.M., Piano Performance in 1988; Indiana University School of Music, B.M., Composition in 1988. Eugen Alcalay had an important teaching experience at: Azusa Pacific University School of Music, Professor between 2015-2019 teaching Applied Studio Piano. Chamber Music. Instrumental Collaboration and Applied Composition. Keyboard Ensemble. Keyboard Literature; at Crescendo Summer Institute, Tokaj, Hungary, Piano Faculty between 2015, 2016 teaching Applied Studio Piano. Chamber Music Coaching; at University of Wisconsin Platteville, Professor between 2005-2015 teaching Applied Studio Piano. Chamber Music. Piano Literature. Piano Pedagogy and Piano Ensemble. Accompanying Class. Piano Techniques. Applied Composition; at Masterworks Festival, USA (Indiana, Ohio) Piano Faculty between 2002-2016 teaching Applied Studio Piano. Chamber Music Coaching; at China Three Gorges University, Yichang, Hubei, China in 2013 as a Visiting Professor of Piano Master Classes, Applied Studio Piano; at South Central University for Nationalities Wuhan, China between 2013, 2014 in a Short-term residency working with undergraduate piano students; at Universidad Nacional de Colombia Conservatorio de Musica, Bogota, in 2009; at Colombia Artist-in-Residence. Short-term residency working with graduate piano performance students; at Fundacion Universitaria Juan N. Corpas, Bogota, Colombia in 2004 as a Fulbright Senior Specialist. Short-term residency sponsored by the Fulbright Commission. Applied Studio Piano. Chamber Music and Composition. Master Classes; at Masterworks Festival Europe, London, UK Piano Faculty in 2004 teaching Piano Master Classes. Applied Studio Piano; at Universidad Nacional de Colombia Conservatorio de Musica, Bogota, in 2003;Colombia, Fulbright Scholar. 5-month position as Visiting Professor of Piano sponsored by the Fulbright Commission. Applied Studio Piano forgraduates and undergraduates. Chamber Music Coaching. Master Classes, Coordinated M.M. Piano Degree Program; at Sixth International Music Festival and School, Bogota, Colombia, in 2000, Piano Faculty, teaching Applied Studio Piano. Chamber Music Coaching; at Geneva College, Beaver Falls, PA, Assistant Professor of Piano between1999-2005, teaching Applied Studio Piano. Keyboard harmony, form and analysis and Composition. Accompanying. Theory. Chamber Music Coaching and Piano Literature. Piano Pedagogy; at The Juilliard School, Piano Teaching Fellow between 1997-1999.

Keywords: Rapsody in black and white with Leonard Bernstein, Gina Sebastian Alcalay, novel

Întorcându-mă de la Sofia în ajunul Crăciunului în 2022, mergeam spre casă cu un taxi care a trecut prin fața unei mici clădiri cu câteva etaje aflată cândva pe strada Nicolae Iorga, astăzi Bulevardul Dacia, în porțiunea dintre Piața Romană și Biblioteca Academiei Române. Nu mă gândeam la nimic, când, ajunsă în fața casei respective, mi-a trecut prin minte: aici a locuit Eugen Alcalay, fostul meu coleg de la Liceul de Muzică George Enescu; oare ce o mai fi făcând?... Am ajuns acasă, a venit Crăciunul și, în ciuda tuturor gândurilor de a nu mai deschide internetul, până la urmă am aflat: Eugen Alcalay (13 octombrie 1966-26 iunie 2019) In Memorium: Eugene Alcalay, DMA, Oct. 13, 1966 - June 26, 2019 - College of the Arts - Azusa Pacific University (apu.edu). Eugen Alcalay nu mai era. Micul geniu, așa cum îl porecleau colegii din anii 80 de la Liceul George Enescu plecase de pe acest Pământ. Avusese un turneu în România, la Iași și la întoarcere sufletul lui s-a desprins.... A rămas muzica lui pe câteva DWD-uri care se găsesc pe internet, câteva înregistrări puse pe youtube și cartea scrisă de mama lui, Gina Sebastian Alcalay.

Rapsodie în alb și negru cu Leonard Bernstein, romanul memorialistic al scriitoarei de limba română din Israel, Gina Sebastian Alcalay, este ilustrarea prețului succesului pentru un pianist plecat din România dictaturii ceaușiste, ca urmare a intersectării destinului său cu mari personalități ale artei muzicale precum Sergiu Celibidache și Leonard Bernstein la București. Autoarea, născută la Bacău în 1927, licențiată a Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București a activat ca ziaristă, traducătoare și ca profesoară de engleză. După ce Eugen, fiul său, l-a întâlnit pe Leonard Bernstein și acesta s-a oferit să îi sponsorizeze și să îi patroneze educația artistică întâi în Tel Aviv și apoi în America, Gina și soțul său, Alexandru Alcalay, sosesc în Israel în 1983, pentru a își reîntâlni fiul și mama. Leonard Bernstein prin avocatul său și o seamă de „prieteni" apropiați îi propune familiei ca fiul lor să rămână să studieze la Tel Aviv. Cum majoritatea clauzelor contractului nu fuseseră respectate de „prietenii" lui Leonard Bernstein, banii se evaporaseră instant fără ca niciunul să ajungă propriu-zis la beneficiarul bursei, iar Eugen, adolescentul de 14 ani, era forțat să trăiască singur, să își poarte singur de grijă, izolat, alungat, înfometat, refugiat în casa de bătrâni în care trăia bunica lui, fără să își desfășoare programul de studiu și regimul normal de viață pe care contractul cu avocații lui Leonard Bernstein îl stabiliseră, părinții lui se străduiesc să vină rapid la fiul lor, la Tel Aviv și printr-un complex de împrejurări să accepte inacceptabilul: „Nu numai o dată în acel an și jumătate pe care l-a petrecut la Tel Aviv, fu nevoit să-și găsească adăpost în camera bunicii sale de la Beit Avot (cămin de oameni în vârstă), printre bătrâni și suferinzi, fiind privat de continuitatea necesară în studiul pianistic, ca și de multiplele posibilități oferite altor tinere talente din Israel. «Avem și noi talentele noastre!" era laitmotivul directorului de atunci al AICF. În România băiatul fusese prea evreu; și la Tel Aviv, după cât se pare, era prea român." (Sebastian Alcalay, 2010: 46)

Membră a Asociației Scriitorilor Israelieni de Limba Română și a Uniunii Scriitorilor din România, Gina Sebastian Alcalay a acceptat să rămână în Țara Sfântă, a continuat să scrie și să predea engleză, a continuat să se străduiască să îi facă lobby fiului său, a continuat colaborarea la publicații precum *Viața noastră* transformată în *Ultima oră* și la *Jurnalul săptămânii, Minimum, Lumea liberă românească, Izvoare, România literară, Contemporanul Ideea europeană.* Volumele sale sunt: *Poate mâine,* roman, 1994, ed. a II-a, refăcută şi completată, cu o prefaţă de acad. Solomon Marcus, 2004; *Cei de dincolo*, 1996; *Pe urmele altora,* eseuri, 1997; *Peregrinări*, 1997; *Singurătatea alergătorului de cursă scurtă,* roman, 2003; *Înainte de a fi prea târziu*, eseuri, 2006. A primit : Premiul „Brickman", HOR – Ierusalim; Premiul de Creaţie „Nicu Palty/Acmeor"; Premiul Fundaţiei Sara şi Haim Ianculovici, Haifa; Premiul Iacob Groper, Ierusalim; Premiul „SION" al Asociaţiei Scriitorilor israelieni de limba română.

Romanul memorialistic *Rapsodie în alb și negru cu Leonard Bernstein,* ilustrează, în primul rând, condiția unei familii de intelectuali evrei din România comunistă, care au un copil excepțional de înzestrat pentru lumea fermecătoare a muzicii, care cred din tot sufletul în potențialul creator al copilului, care îl sprijină financiar, moral și se sacrifică de dragul lui, care își pun întrebări post-factum asupra deciziilor pe care le-au luat, care au fără îndoială remușcări pentru faptul că de la 14 ani au trăit departe de cel căruia i-au dat viață și care, departe de ei, cu un bun-simț și cu o măsură demnă de educația pe care a primit-o de la ei își face loc singur în lumea muzicală internațională, ca o floare rară cu proprietăți excepționale, răsărită în locuri puțin știute din jungla amazoniană, care nu e amazoniană, ci românească, de fapt.

Cariera unui muzician în România ultimilor ani ai dictaturii comuniste era o problemă de șansă, pe care mama lui Eugen a exploatat-o cât a putut de bine în favoarea tânărului pianist și compozitor, care înainte de orice avea nevoie de diplome de la instituții de prestigiu occidentale, de o educație recunoscută, de uși care să se deschidă, de colegi de școală cu care să se împrietenească și cu care să colaboreze. Și ea, ca toți elevii de la Liceul de Muzică George Enescu, credea în povestea maestrului George Enescu și a discipolilor săi, micul Dinu Lipatti, faimosul Yehudi Menuhin, dar nimeni nu ne povestea ce îndurase maestrul, acolo unde se refugiase de teama comunismului. Locul la Conservator în București erau unu la doi ani pentru pianiști. Repartizarea pianiștilor absolvenți se făcea în final obligatoriu ca profesori de muzică și sport la școli generale din Câmpia Română, fără sfârșit și fără început. Ca urmare, mai devreme sau mai târziu, elevii sau studenții rămâneau, fugeau pe unde puteau în speranța că își vor putea continua cariera. Ca pianist era mai greu. Lipsa instrumentului era o mare problemă. Mai ușor reușeau cei de la coarde, suflătorii și percuționiștii în orchestre mai mult sau mai puțin cunoscute din Occident. Teoretic, toate aceste lucruri fac parte din viața unui muzician de duzină din anii 80 ai secolului în care m-am născut. Nu exista o viziune de marketing de durată pentru acești elevi instruiți, talentați și fără copilărie. Practic, un pianist, pentru a se putea întreține singur, are nevoie de o perioadă mult mai îndelungată și abia, poate, pe la 35 sau 40 de ani poate ajunge o celebritate internațională. Când era vorba despre pianiste, ideologia de gen nu exista pe vremea respectivă, și, practic, ți se spunea clar că Schumann da, a reușit, dar Clara Schumann – nu.

Generația de pianiști din anii 80 din România avea repere internaționale atât muzicieni maturi precum Arthur Rubinstein, Arturo Benedetto Michelangeli, Florica Musicescu, Cella

Delavrancea, Aldo Ciccolini, Sofia Cosma precum și mai tinerii Radu Lupu, Valentin Gheorghiu, Dan Grigore, Sviatoslav Richter, dar și copiii-minune Wolfgang Amadeus Mozart, George Enescu, Dinu Lipatti, Mihaela Ursuleasa. Foarte puțin li se explica micilor pianiști de atunci și părinților lor ce efort presupune această meserie și în ce fel se realizează selecția, care sunt șansele de afirmare, cât trebuia să fie de robust și de corect hrănit un pianist, material și spiritual, pentru a putea face față cu seriozitate, dând dovadă de disciplină și de studiu până la epuizare. Nu li se explica nici părinților și nici copiilor ce înseamnă epuizarea unui copil-minune, din punct de vedere al celorlalte paliere ale vieții sale și nici că accelerarea ritmului de evoluție pe plan profesional în absența maturizării afective și intelectuale îi transformă în tineri rataţi la maximum 30 de ani.

Maturizarea unui pianist este un proces îndelungat, uneori niciodată desăvârșit, marcat uneori de blazări, cum ar fi revenirea de pe podiumul de concert la sala de studiu și de predare a pianului elevilor săi, fără a fi înțeles niciodată psihologia învățării, nici măcar pedagogia muzicală. Profesorii sufereau de concurită în continuare, de nevoia de afirmare prin elevii lor, și, pentru aceasta, procedau exact așa cum fuseseră învățați să procedeze pentru a obține rapid performanța. Părinții, majoritatea necunoscători, susțineau, fără să cunoască consecințele, demersurile prezentate totdeauna în sensul îmblânzirii „loazelor” (care voiau să se joace, pentru că sonatele baroce de Haydn, albumul pentru Ana Magdalena Bach și sonatinele de Clementi la 6, 7, 8, 9 sau 10 ani, exercițiile de virtuozitate ale lui Czerny sau cele de tehnică pianistică ale lui Hannon le epuizau timpul de joacă!!!).

Rolul familiilor cu relații în lumea largă de a face lobby copiilor lor, de a face marketing pentru produsul excepțional, unic, super educat pe care îl ofereau și de a oferi muzicianului tânăr statutul de a trăi independent pentru viața de scenă era fundamental. Părinții nu comunicau între ei, elevii erau învățați să observe, să asculte și să tacă, să nu spună ce planuri au, ce studiază, pentru ce concurs se pregătesc. De aici rolul de impresar al mamei, care își asumă toate riscurile pentru a-l face cunoscut pe fiul său:

„Când băiatul avea 11-12 ani, Sergiu Celibidache veni în vizită la București pentru o serie de concerte cu Filarmonica George Enescu, eveniment muzical care captivă întreaga capitală. Celibidache însuși, foarte euforic, părea cuprins de un val de patriotism muzical, sau poate că întâlnise la tinerii muzicieni români o receptivitate, o supușenie, o sete de a învăța și mai ales o adorație personală ce nu-i erau întotdeauna arătate în străinătate, în ciuda geniului său unanim recunoscut. (...) un prieten din tinerețea ieșeană a maestrului (jucaseră cândva în echipa de fotbal Macabi) îi vorbi despre băiatul pianist și compozitor la 12 ani și-l rugă să-l primească. Toate repetițiile lui Celibidache erau publice și întreg Bucureștiul venea să le urmărească. Ne aflam și noi în sală în fiecare dimineață, ducând cu noi o valijoară încărcată cu partituri, din cauza căreia așteptam ca pe spini în tot timpul repetiției. Când era mai bine să ne ducem la maestru? Cum o să ne primească? Când plecam de acasă, băiatul promitea că o să încerce, dar odată ajuns în sală îl apuca tremuriciul și-n ultimul moment simțea că-l părăsește curajul de tot. Până la urmă, la sfârșitul uneia din repetiții, cineva care îl cunoștea pe directorul administrativ al Atheneului îl luă de mână și-l împinse practic de la spate în camera lui Celibidache. Îi înmână compozițiile, stătură de vorbă. Celibidache se pregătea tocmai de plecare, impozant și masiv în haina lui de blană mițoasă: băiatul, iedul cel mic în fața lupului, apoi din ce în ce mai destins, mai vesel, mai însuflețit: marele maestru nu era nici pe departe un profesor sever și greu de mulțumit cum îi apăruse pe scenă când apostrofa

pe câte un membru al orchestrei, ci un domn fermecător care vorbea aceeași limbă ca și el. Conveniră să se vadă și altă dată (pentru a afla părerea maestrului despre compozițiile pe care i le lăsase) și ieșiră împreună, urmați de cârduri de oameni care continuau să-l omagieze frenetic pe dirijor.

P[1] (șefa catedrei de pian de atunci de la Liceul G. Enescu n.n., L.M.) se afla și ea printre privitorii din marele hol al Atheneului – era pe vremea când Eugen bătea degeaba drumurile la ea acasă pentru lecții – dar de-abia răspunse la salutul nostru. Explodă, în schimb, la telefon în aceeași după-amiază: „Ce-ați căutat acolo? Eu, și nu m-am dus la el!" „Ne-am gândit că n-ar fi rău pentru viitorul băiatului să-l cunoască pe Maestru... Știți, are cursurile acelea grozave de vară de la Triers, la unii le oferă burse...." Mă bâlbâiam, încercam să mă disculp: este pentru prima oară că îl arătăm unui mare artist, voiam să știm în ce direcție să-l îndreptăm... Iar ea, profesoara la apogeul carierei, se punea pe același plan cu elevul aflat la răscruce de drumuri, vocifera împotriva «celor din rasa noastră (nu ca ea, ci ca noi) care încearcă întotdeauna să obțină un profit.»

«Vă recomand un tânăr compozitor român», îi anunță Celibidache pe membrii orchestrei, înainte de a-i cere băiatului la cea de a doua întâlnire, să-și interpreteze la pian compozițiile. Și după aceea: «O să te învăț cum să compui fără să ai nevoie de pian, să compui doar cu capul, la masa de scris. Și când revin în țară, să te ții scai de mine – unde o să fiu eu, să fii și tu.» Deci să-l dăm să facă muzică fără greș cu toate pânzele sus? «Neapărat. Dar cu o condiție: să aibă profesori buni și să nu aibă părinți nebuni. Tatăl meu m-a lăsat de capul meu, era un tip genial, veneam de la fotbal transpirat, cu hainele rupte, nimeni nu-mi spunea nimic! Să ducă și el viața unui copil ca toți ceilalți, chiar dacă îl doare gâtul, chiar dacă îl doare burta.» De unde știți, Maestre? «Așa se întâmplă cu toți copiii ăștia supertalentați. Da, este un supertalent. Și nu uitați: să mănânce mult usturoi.» Celibidache avea și el un băiețel acasă, pe care-l adora. A fost oricum mai ușor să ajungem la el și să stăm de vorbă despre viitorul fiului nostru decât la P[1] . Ea – bine informată ca întotdeauna – a povestit în școală că părinții i-au cerut Maestrului să le prezică dacă odrasla lor va face sau nu carieră în muzică și el i-a repezit pe toți trei cât colo...." (Sebastian Alcalay, 2010: 32-34)

Pe Eugen Alcalay îl cunoșteam de la grădiniță. Cred că aveam șase ani când l-am văzut prima dată, într-o zi de septembrie 1972. Într-una din zile, la grădinița din curtea Bisericii Precupeții Noi, în locul în care astăzi se află casa parohială în care se desfășoară conferințele organizate de către părintele Gheorghe Holbea, la intrarea în acea grădiniță se afla o femeie care povestea educatoarei mele de atunci, doamna Pacioca, despre micuțul ei, pe care îl adusese la grădiniță să se obișnuiască cu colectivitatea. Era doamna Alcalay, mama lui Eugen. Doamna Pacioca, doamna cu nume de bomboană portugheză-braziliană (Paçoca e un desert făcut din alune sfărâmate, cu sare și zahăr, specific sărbătorii de 24 iunie, ziua sf. Ioan**),** era un pedagog blând, o ființă omenoasă, atentă cu copiii, pe care îi încuraja de parcă ar fi fost cei patru copii ai dânsei. Eugen Alcalay era pe atunci un copil delicat, foarte drăgălaș, cu ochi albaștri, cu un zâmbet pur, inocent, cu părul creț și blond ca o păpușă de porțelan, un copil slăbuț, firav și mititel, cam speriat, așa cum sunt toți copiii când vin prima dată la grădiniță, nu cunosc pe nimeni, se înroșesc și tac și, dacă îi întrebi ceva, le e rușine să îți răspundă, lasă privirea în jos, întorc capul, pentru că nu te cunosc și nu înțeleg ce te interesează pe tine cum îi cheamă. Dar apoi se uită cu coada ochiului să vadă, ai plecat? Te mai uiți la el? Era drăguț de tot când zâmbea.

Mama lui Eugen îi arăta educatoarei noastre caietul cu desenele lui Eugen și îi povestea ce frumos știe să cânte micuțul. Eu am trecut, am auzit fără să vreau toată discuția și mă tot gândeam de ce nu i-a arătat și mama mea doamnei Pacioca caietele mele de desen și nici nu i-a spus că tata mă duce la pian. Tata îmi spunea că dacă știu să cânt la pian nu voi fi niciodată singură. Pe vremea aceea cântam mereu, din tot sufletul, toate melodiile frumoase de muzică ușoară care se difuzau la radio. Auzindu-mă cu ce ușurință cântam, la grădiniță m-au pus să dirijez cântecul copiilor la o serbare, iar părinții mei m-au înscris la lecțiile de pian de la Casa Centrală a Armatei, unde o profesoară blândă, în vârstă, doamna Elena Marinescu ne preda pianul după metoda Mariei Cernovodeanu. Era și Dana Ciocârlie elevă a doamnei Marinescu. Mă ducea tata la pian de două ori pe săptămână, aveam acasă o claviatură de carton, făcută de tata, pe care repetam ceea ce aveam de învățat. Eram un copil obișnuit, care învăța cu plăcere, cu ușurință și care cânta cu bucurie. Școala de muzică pe care am urmat-o m-a făcut să nu mai vreau să cânt...

Mama lui Eugen, doamna Gina Sebastian Alcalay, povestește și surprinde atmosfera ciudată în care trăiau părinții noștri, care se refugiau în plăcerea de a-și învăța copiii Binele, Frumosul și Adevărul: „încercam să uit pe atunci, pe cât posibil, ce era în jurul meu, crescându-mi băiețelul cu o dăruire totală și exclusivă, pe care descoperirea talentului lui precoce o făcea și mai ardentă, și mai fanatică. Și câte nu erau de făcut pentru drăguțul ăla bucălat, cu ochii albaștri mirați, larg deschiși spre lume, cu gropițe în obraji și în pernițele mâinilor, cu părul blond și cârlionțat, cu buzițe groase, ușor răsfrînte într-un zâmbet angelic sau râs gâlgâitor ca un pârâiaș de munte, cu degetele scurtuțe și pufoase pe vremea aceea care însăilau pe clape melodii după melodii.” (Sebastian, Alcalay, 2010: 19, 20)

Bunica maternă a lui Eugen Alcalay era profesoară de pian. Ea a descoperit talentul și dragostea pentru muzică a nepotului său, delicatul Cri, cum îi spuneau acasă, i-a înțeles imaginația și creativitatea pe care copilul o manifesta în jocul lui cu sunetele pianului. Mama lui s-a dedicat educației fiului și mai ales, îngrijirii sale: „Între problemele de sănătate ale lui Eugen, care în primii ani și până aproape de adolescență a continuat să fie incredibil de fragil și cele ale înzestrării lui ieșite din comun, pasionalitatea mea larvară, concentrată exclusiv într-o singură direcție, a irupt în cele din urmă la suprafața conștiinței, măturând cu violență explozivă orice alte implusuri – fie ele pentru noi încercări literare în perioada zisă a dezghețului, pentru flirturi și reverii amoroase sau pentru ascensiuni administrativ-profesionale (de fapt i-am detestat întotdeauna pe băgăreții buni de gură care avansau pe spinarea altora, pe dătătorii de coate și manipulatorii de profesie, poate și pentru că pe vremea aceea am început să lucrez, acestea erau, cu rare excepții, singurele căi de parvenire).” (Sebastian, Alcalay, 2010: 21)

Timpul a trecut. Eu am dat examen de intrare la Liceul de Muzică George Enescu și, prin 1979-1980, eram în clasa a VII-a. Studiam pianul și făceam parte dintr-o clasă de vreo 20 de copii, care mai de care, într-o școală în care eu credeam sincer pe vremea aceea că în muzică există patru tipuri de profesori: evrei, armeni, maghiari și țigani (așa își spun lor înșiși lăutarii), pentru că în general elevii erau repartizați după etnie profesorilor respectivi. Românii nimereau unde se mai găseau locuri. „Pian: Step...” scria pe carnetul meu de elev din clasa întâi. În școala respectivă am învățat să nu mai spun că îmi place să cânt, am învățat că nu contează cât de bun eşti, dacă nu ai relații și bani. Părinților li se spunea de la bun început la ședințele cu părinții că aceasta nu e o școală gratuită, ci una foarte scumpă.

Învățătoarea noastră a devenit pentru mine modelul pentru cum să nu fie un pedagog, mai ales la sfârșitul clasei a IV-a, când m-a certat că părinții mă trimiseseră cu un buchet de flori în ultima zi de școală. Profesorii de muzică, majoritatea nu știau ce înseamnă pedagogia muzicală, habar n-aveau de psihologia copilului, a adolescentului, aplicau metode pavloviene, rudimentare de încercare și eroare, care transformau orele de instrument în ore de supliciu, în majoritatea cazurilor. Era vremea când se făceau ore și sâmbăta după-amiaza, de două ori pe săptămînă. Uneori eram chemați și duminica la studiu. Eram copii, dar orarul de școală era de 6 ore de cultură generală și 6 ore de studiu instrumental zilnic. Munceam aproximativ 12 ore pe zi, și a doua zi o luam de la capăt într-o veselie. Singurul profesor care se comporta frumos cu noi la orele de muzică era profesorul de cor. Într-un turneu la Timișoara, văzându-ne cum eram, ne-a dat lămâie și miere înainte de a cânta pe scenă, pe vremea când în București începuse mizeria cozilor la alimente. Abia după Revoluție am aflat că de fapt domnul profesor era preot ortodox.

Erau profesori care își aduseseră copiii la Liceul de Muzică George Enescu, dar îi luaseră la clasele lor pentru a-i forma ei înșiși: Alexandru Tomescu este un exemplu în acest sens. În anii aceia, fibrele lui de suflet, de har și de dar se împleteau cu sunetele muzicii de la Liceu, unde mama lui, Mihaela Tomescu era profesoară de vioară, iar tatăl, Adrian Tomescu, profesor de pian. Pregătindu-se să apară pe lume (doamna Tomescu era în ultimele luni de sarcină) și să se bucure cu viața sa de copil-minune, premiat la 8 ani cu Premiul I absolut „Citta di Stresa", la Stresa, în Italia, un copil-minune educat de părinții săi muzicieni, pe care l-am urmărit cu drag, pentru că îmi închipuiam cine avea să devină, încă de când nu se născuse...

În clasa noastră rămăseseră mai puțini colegi. Mulți se retrăseseră, alții plecaseră în America. Oana Moucha, cea mai bună prietenă a mea, plecase la New-York cu părinții ei, medici și va deveni medic de medicină generală ca și părinții ei Oana Patricia Moucha-Hantar, MD at NewYork-Presbyterian Medical Group Westchester - Primary Care & Specialty Care: Internal Medicine | NewYork-Presbyterian Doctor in Eastchester, NY (nyp.org). Veniseră fetele lui Stavros Deligiorgis, traducătorul român de origine greacă născut la Sulina, autorul antologiei (împreună cu Ioana Deligiorgis) carte intitulată *100 years of Romanian Poetry bilingual series*, publicată la Iași, la editura Junimea în 1982, iar Katerina, fiica cea mică, e astăzi profesoară de literatură comparată, cu expertiză în idealismul german și filosofia lui Kant și Hegel (Katerina Deligiorgi : University of Sussex.) Veniseră colegi din Ardeal la instrumente de suflat: fagot și trompetă. La pian reușiseră cu note maxime doi băieți. Unul dintre ei a devenit mai târziu rector al Universității Naționale de Muzică, celălalt, era Eugen Alcalay și a fost repartizat în clasa noastră, la A. Trăiam niște vremuri superbe, alergam în pauze până nu mai puteam, pentru că de jucat nu aveam timp să ne jucăm acasă. Între timp, dincolo de programul restricționat, la TVR se transmitea *Cum să înțelegem muzica* în fiecare duminică dimineața de la ora 10 cu Leonard Bernstein, un profesor de muzică excepțional, pe care ai fi stat să îl asculți fără să te plictisești, pentru că zâmbea, explica clar, nu țipa. Între timp, mama îmi cumpărase și cartea Cum *să înțelegem muzica* de Leonard Bernstein, carte care se găsea tare greu, publicată la Editura Muzicală, în București abia în 1982.

La Atheneul Român, Sergiu Celibidache susținuse repetițiile cu porțile deschise, la care ne duseserăm cu toții, chiulind de la nu știu ce ore două zile de-a rândul cu voia profesorilor

de cultură generală. După toate aceste întâmplări descrise de autoarea romanului memorialistic, apăruseră răutățile. Eugen era persiflat permanent de niște colegi, cam repetenți, cam violoniști urechiști, cum li se spunea celor din taraf.

„Mi se rupea inima de milă când îl durea burta, când se temea să rămână singur în locuință, când venea acasă înspăimântat, terorizat de haimanalele din clasa lui. O detestam pe doamna P[1], șefa catedrei de pian de la Liceul de Muzică George Enescu, *la bête noir* a copilăriei lui Cri, pentru că își bătea joc de el și îl umilea în fel și chip; mă bucuram de bucuriile lui, eram fericită să-l văd neîncetat lângă mine - mă pensionasem mult înainte de termen, special pentru el - noi doi, noi doi mereu împreună: la masă, la joacă, în excursii în țară, în grădini, la patinaj, la înot, la pian.... (...) universul întreg se numește Cri, și Cri trebuia scos din țară. Totul este însă atât de încurcat și totodată atât de important!" (Sebastian Alcalay, 2010: 51)

Unele haimanale din clasa lui îl porecliseră micul geniu și, de fapt, repetau ca papagalii ce auziseră de la profesorii lor. Eugen nu reacționa, dar se necăjea. Eu mă tot întrebam ce au de împărțit, pentru că ei erau la coarde, nu la pian. Răspunsurile pentru întrebările de atunci vin pentru mine odată cu cartea scrisă de mama lui.

Aveam recitaluri trimestriale, notate la miime și ierarhii, care creau antagonisme și o concurență acerbă între pianiști. Erau concursuri de muzică la care plecau doar cei aleși pe gene și sprâncene, concursuri în țară și în străinătate. Sponsorii acestor deplasări ale elevilor și profesorilor erau, firește, părinții unora cu bani și relații. Liceul de Muzică era frecventat la data respectivă de copiii unor familii de condiție modestă, medie și peste medie. Ierarhiile valorice ale muncii copiilor pur și simplu răsturnau ierarhiile sociale și economice ale părinților, care făceau ceea ce știau că trebuie făcut pentru a-și susține copiii, unii surzi, surzi, dar care promovau la limită. Ierarhiile acestea se păstrau doar la școală. Dincolo de zidurile școlii, contau tot banii și, mai ales, relațiile Aveam profesori foarte buni de cultură generală, de la care învățam lecțiile din clasă, pentru că acasă nu aveam timp nici măcar să ne facem temele, din cauza programului de studiu instrumental. Ne făceam temele în pauze, imediat după orele de predare. Câștigam olimpiade de matematică și de română până la faza pe municipiu cu ușurință, spre uimirea profesorilor noștri de instrument. Ei se mirau, ba mai mult, ne umileau, spunând că am copiat de nu știu unde descrierea piesei pentru pian sub formă de compunere, pe care ți-o dădeau de studiat, dar nu își dădeau seama că noi vizualizam muzica, că muzica ne modela inteligența și expresivitatea verbală, nu înțelegeau că frazările, respirațiile și nuanțele repertoriului nostru ne creau în minte tablouri muzicale, pe care eram în stare să le redăm prin manualitatea și digitația dresată pe principiile pavloviene ale școlii ruse, la care majoritatea profesorilor noștri fuseseră nutriți.

Cartea doamnei Gina Sebastian Alcalay este o frescă în miniatură a lumii școlilor de muzică românească din București, din perioada penultimului deceniu al dictaturii comuniste din România, a concurenței dintre profesori pentru elevi, a elevilor între ei, a festivalurilor naționale politizate și a încercărilor de rezistență prin cultură, prin muzica clasică, în condițiile în care secțiile de pian de la Conservatorul din București aveau un singur loc la pian din doi în doi ani. Muzica studiată era cea vest-europeană, preclasică, clasică, romantică și modernă și cea rusă. Repertoriile tuturor elevilor erau asortate cu piese de muzică românească, obligatorii la toate audițiile trimestriale. Partiturile erau relativ ușor de procurat, întrucât ele erau furnizate prin surse est-germane la magazinul *Muzica*. Uneori partiturile

veneau și prin multiplicare, foarte greu de realizat într-o lume fără scannere sau xerox. Profesorii realizau ei înșiși copii manuale ale partiturilor lui Gershiwin și, de exemplu, în acest fel, la cor se putea face aranjamentul pentru pian și cor la *Rapsodiei albastre*, la pian interpretând Constantin Sandu, elev pe atunci în clasa a XI-a. (Constantin Sandu)

Elevii Liceului de Muzică *George Enescu* studiau teorie și solfegiu din școala primară și, începând cu clasele a VII-a și a VIII-a de gimnaziu, aveau ore de cor, inclusiv cursuri de ascultare și de înțelegere a structurilor muzicale. Singurele ore în care micii muzicieni erau puși să colaboreze, erau cele de orchestră și cele de cor. La cele de orchestră participau suflătorii, cei de la coarde și percuție, iar dirijorul era un profesor care trebuia să țină în frâu toată energia unor tineri adolescenți, talentați și, de foarte multe ori, dificili. Mijloacele coercitive nu lipseau, iar profesorul era renumit pentru ieșirile sale, dar și pentru concertele sale. Exista și un taraf al elevilor, formație care pleca peste hotare de cele mai multe ori, dar care era privită de la înălțimea cu care muzica cultă europeană se uită la cea lăutărească: cu invidie și cu frustrare. Orele de cor erau mai ales pentru cei care studiau pianul și încercau crearea armoniei între niște tineri educați instrumental separat, care se întâlneau la teorie și la orele de cultură generală, dar care de cântat împreună nu aveau ocazia să cânte, să se asculte și să interpreteze omogen. Corul era unul de voci egale și se numea *Viva la Musica!*

„Cred, de altfel, că fiecare din noi purtăm în forul nostru interior niște universuri tăcute numite trecut, pe care o imagine văzută într-un film, un rând dintr-o carte, un obiect regăsit, îl readuc în mod miraculos în actualitate. Pentru mine, oricât ar părea de curios, cuvântul «și» a avut un asemenea rol catalizator.”...

„*Și*! îi spunea profesorul de cor fiului meu, când vocea întârzia o câtime de măsură. Același profesor de cor, care amâna la nesfârșit să-i programeze compozițiile proprii, făcându-i mizerii pentru fiecare absență de la repetițiile lui anoste – și pentru mulți dintre elevi – nefolositoare.

Și! spuneau profesoarele de pian.....” (Sebastian Alcalay, 2010: 21, 22, 23)

Și! însemna că în secunda următoare trebuia să fii pe fază și să intri, cum se spune, să începi să îți urmezi vocea, replica, întrebarea sau răspunsul muzical din partitura respectivă. *Și*! înseamna *acum, aici*.

În liceu se făcea istoria muzicii, însă scurte introduceri se făceau ori de câte ori era predată spre studiu opera unui compozitor dintr-o epocă nouă pentru un elev din clasele primare. Profesorul de instrument avea un carnet special de corespondență cu părinții elevilor, în care explica succint performanțele elevului și mijloacele de studiu: tipuri de exerciții ș.a. Lecțiile de la școală continuau în particular, contra cost, cu profesorul de la școală sau cu profesori recomandați de acesta, prieteni, foști elevi. Dintre aceștia pentru mine, domnișoara Elena, studenta la Conservator în anul I, a fost singura ființă calmă, cu răbdare cu care puteam să vorbesc în clasa a IV-a, în sensul că primeam și răspunsuri clare la întrebările pe care i le puneam. La sfârșitul clasei a VIII-a, la audiția trimestrială, a trebuit să particip obligatoriu pentru a mi se încheia situația școlară, deși nu mai lucrasem în particular cu nimeni, nici la pian, nici la teorie. Aveam media 10 la teorie și, după audiția de sfârșit de an la pian, unde am ieșit pe locul al doilea, după un coleg, Aladár Rácz, profesoara mea de pian, căreia nu-i venea să creadă, curioasă de rezultat m-a întrebat cu cine lucrez, și când i-am spus că am lucrat singură m-a acuzat că nu crede, așa cum făcea de obicei.

Ideea e că în muzică transferurile de energie de la profesor la elev joacă un rol esențial pentru construirea personalității discipolului și a încrederii în forțele proprii. Ce scrie doamna Alcalay despre profesorii cu care lucra fiul său și care nu știau unul de celălalt făcea parte din strategia câștigătoare, care evita certurile, mofturile profesoarelor care se socoteau jignite dacă te duceai să înveți meserie și de la un alt profesor.

„În anul 1982, înainte de a pleca în Israel ca să-l întâlnească pe Leonard Bernstein la invitația acestuia, fiul meu avea trei profesori de pian particulari și o profesoară oficială. Niciunul nu știa de existența celorlalți. Și la fiecare lecție auzeam: *Și*!" (Sebastian Alcalay, 2010: 35)

Cartea doamnei Gina Sebastian Alcalay surprinde atmosfera creată de șefa catedrei de pian de atunci și de ceilalți profesori, mai mult sau mai puțin tineri, atitudinea față de elevii preferați sau chiar detestați de profesori și autoarea înțelege că școala pregătește muzicieni mediocri, cam fără perspectivă. Ea este cea care alege pentru fiul său calea cea mai potrivită. Eugen Alcalay era un copil care, timid fiind și foarte interiorizat, era pur și simplu terorizat în momentul în care devenea centrul atenției. Era stângaci, tremura și se fâstâcea, chiar atunci când era lăudat pentru rezultatul la dictare, la teorie (de exemplu). Auzea perfect și scria corect.

Există în scrierea doamnei Gina Sebastian Alcalay două voci ale romanului memorialistic: una a mamei și alta a „*băiatului*", denumire care ilustrează cumva depărtarea și influența acesteia asupra psihologiei ulterioare a pianistului matur, care a crescut printre străini de la 14 ani, din cauza unor situații greu de anticipat, imposibil de trăit și dificil de trecut peste. Eugen Alcalay a trăit ca apatrid în America și situația respectivă s-a rezolvat abia după Revoluție, abia după moartea lui Leonard Bernstein din 1990. Ca apatrid, el a trăit la limita subzistenței după ce moștenitorii lui Bernstein i-au tăiat subvențiile exact în anul al III-lea de facultate. Perioada aceasta de sărăcie, de umilință ca apatrid care nu avea nici un fel de drept în țara în care trăia de la 14 ani, profesorii evrei care erau în realitate „antisemiți" ei înșiși, prietenii din Israel ai lui Leonard Bernstein care îi iau banii muzicianului fără să se țină de cuvânt față de Eugen Alcalay sunt o mărturie despre lipsa de compasiune. E imposibil să nu înțelegi că romanul este, de fapt, o balanță memorialistică în care mama se întreabă în permanență dacă a procedat corect sau dacă a greșit. Numai că cititorul nu are voie să judece. Are voie să înțeleagă, să asculte, să învețe și să aleagă.

Ca dovadă că întâlnirea cu Leonard Bernstein care a schimbat destinul lui Eugen Alcalay și al familiei părinților săi a fost mereu o alegere, autoarea scrie că „ în cartea de față am folosit cu ajustările necesare, anumite fragmente disparate din romanul meu *Singurătatea alergătorului de cursă scurtă,* firește, într-o altă alcătuire decât aceea a transfigurării din ficțiunea literară." (Sebastian Alcalay, 2010: 4) Tema este deci recurentă pentru că nu și-a găsit rezolvarea. În țesătura memorialistică transpar impresii din propria copilărie din Bacău a mamei lui Eugen, din anii urâți ai deportărilor când „Lumea zicea despre ea că e deșteaptă, ea dorea în secret să audă că e frumoasă (poate pentru a-i demonstra mamei că nu avusese dreptate când îi repeta de mic copil: «Tu nu ești frumoasă, ai grijă ce faci.»" (Sebastian Alcalay, 2010: 12)

Trecută cu repeziciune de prima tinerețe, Eugen este un dar pentru ea, autoarea rândurilor de față și mama lui. Și viața alături de Eugen e transformată prin cuvântul menitor, premonitor. „Băiatul" e soarele microcosmosului familial. Mama va folosi în preajma

copilului, ca o adevărată ursitoare, cuvântul *muzică*. „Băiatul" va deveni țelul universului său. „El va deveni opera mea de artă." (Sebastian Alcalay, 2010: 14) Cuvântul magic, *muzică* face să vibreze o lume întreagă: „Acum îmi amintesc doar cât de mândră și fericită am fost atunci, când refugiată în microcosmosul familial, l-am auzit pe Eugen (Cri, cum îl alintam noi din cauza gânguritului de greieraș neobosit, dar și a țipetelor cam prea frecvente ale bebelușului) scoțând primul lui chiot vesel, mai mult un țiuit prelung în melodioase triluri succesive – în timp ce la radio se cânta o piesă de Chopin. O să iubească muzica, să știți, a spus mama mea, care era profesoară de pian, luând pruncul în brațe și săltându-l de câteva ori.

La trei ani l-am pus la pian, la cinci-șase ani compunea deja scurte cântecele ale căror titluri le inventam eu: *Mama, Sfârșit de vacanță,* mai târziu, *Temă cu variațiuni, Fantezie cu clopoței,* și câte altele." (Sebastian Alcalay, 2010: 17-18)

Cartea doamnei Gina Sebastian Alcalay este și o ilustrare a prețului succesului unui pianist, compozitor și profesor, pentru o mamă care, în anii de ucenicie ai fiului său a fost preocupată în permanență de cariera fiului său, carieră pe care în România comunistă și după aceea era mai greu, dacă nu imposibil să o ducă la îndeplinire.

„1 octombrie 1999

Deci am rămas singură complet. Toți cei dragi, Alexandru (dispărut în 1994), Lenny, acum și Remy (și farmecele Parisului său iubit) nu mai sunt. Cu Cri tot mai departe de mine mă simt, mai mult ca oricând, abandonată, gata să mă transform într-o magmă inertă. Mi-a crescut o gușă plină de lacrimi." (Sebastian Alcalay, 2010: 265)

Vocea întâi a acestui roman este vocea lui Cri, artistul onest, având coloană vertebrală, străduindu-se și muncind din greu să absolve cu note maxime toate cursurile școlilor faimoase de muzică la care Leonard Bernstein i-a sponsorizat educația, străduindu-se să ducă la bun sfârșit ceea ce începuse și, când a rămas fără sprijin financiar și apatrid, în urma morții lui Leonard Bernstein la 14 septembrie 1990. Modestia este de fapt virtutea uitată, marca sufletelor alese. Eugen Alcalay este un exemplu de personaj memorialistic, care ne ajută să înțelegem că e nevoie de ani, ca să înțelegem cât de importante ne sunt clipele. Că între conștiința ta și reputația ta e important să îți înțelegi conștiința ta. Reputația ta, ceea ce gândesc ceilalți despre tine, „e problema lor". Cu modestia-i caracteristică, cu delicatețea și finețea de spirit pe care i-o remarcasem de când era elev, Eugen Alcalay e ilustrarea perfectă a artei, a binelui și a adevărului în spiritul cărora a fost educat. Nu reacționa niciodată când era jignit, avea în ochi o mirare tristă. Se străduia să nu se murdărească cu nimic și să nu murdărească sufletele. El pare că îi scrie o scrisoare mamei lui, iar rândurile atestă maturitatea opțiunilor sale de artist:

„Probabil, mami, nu toată lumea mă consideră foarte deștept poate și pentru că a-ți etala cu tot dinadinsul inteligența în fața oricui, încordându-ți tot potențialul cerebral cu orice prilej, asemenea atleților care își bombează pieptul pentru a se lăuda cu musculatura lor, mi se pare în ultimă instanță unul din păcatele majore ale vanității, ca și fuga cu limba scoasă după glorie, în comparație cu zecile de mii de artiști cu mult mai celebri decât tine, în timp ce milioane și miliarde de indivizi nici măcar nu au auzit și nu vor auzi vreodată de tine? Chiar dacă nu e așa cum bănuiesc, mie mi se pare că o mare dovadă de inteligență constă în puterea de o face din când în când – adică atunci când trebuie – pe prostul: ca să eviți dușmăniile, rivalitățile acerbe, invidia și pericolele de tot soiul care îi pândesc pe cei ce râvnesc prea ostentativ să ajungă în vârful piramidei. Aceștia se vlăguiesc astfel de tineri, se consumă

prematur și mai târziu nu sunt capabili să ofere nimic omenirii. Nu mă refer, desigur, la anumite excepții notabile, la artiști de tip mozartian sau goethean, vorbesc de tineri obișnuiți ca mine, pe care Lenny în mod greșit i-a împopoțonat cu titlul de genii, făcându-i pe părinții și prietenii lor să se aștepte la cine știe ce fapte extraordinare din partea lor. Știu că din cauza lui, tu, imprudentă, ți-ai căptușit sufletul cu iluzii și ai așteptat enorm de la mine, canalizându-ți toate ambițiile nesatisfăcute în direcția mea. Dar mai știu că eu, nelăsându-mă tulburat și influențat de ceea ce nu ținea de natura mea intimă (dorințele tale și ale lui Lenny de pildă de a deveni un compozitor și dirijor de renume), am mers pe drumul meu, încet dar sigur și iată: astăzi am ajuns la un liman. (...) Să nu ne înșelăm, mami, întâmplarea oricât de fericită, nu ne poate face altceva decât ceea ce suntem. Ai crezut că sunt un Radu Lupu. Nu sunt." (Sebastian Alcalay, 2010: 218-219)

Eugen Alcalay este muzica de pian pe care a creat-o interpretând-o, răspândind lumina și făcând ca întunericul să se risipească de la sine. Destinul lui sugerează că nu putem opri vântul, dar putem direcționa pânzele și că, dacă te-ai născut cu aripi, prin viață trebuie să înveți să te înalți dincolo de opiniile celorlalți și să zbori cu încredere, către lumea imaginației tale care să se transforme în realitate. Eugen Alcalay a trăit el însuși schimbarea pe care a vrut să o vadă în lume prin intermediul muzicii și el a demonstrat tuturor că, fără un vis, nu ajungi nicăieri.

Bibliografie:

Gina Sebastian Alcalay *O rapsodie în alb și negru cu Leonard Bernstein*, roman memorialistic, București, Editura Ideea europeană, Biblioteca Ideea euroepană, colecția Memorii, corespondență, jurnal, 2010

PRACTICAL WAYS FOR THE NUTRITIONIST TO COMMUNICATE WITH THE PATIENT WITH DISABILITIES

Maria Dorina Pașca
Assoc. Prof., PhD, UMFST Târgu Mureș

Abstract: Communication with the disabled patient is necessary to start from the saying "Primum non nocere" so that the relationship between the two actors meets the requirements of interrelational efficiency.
From the perspective of the nutritionist with the disabled patient, it is necessary to remove the barriers that appear in a given context, highlighting the specifics of each individual disability but also the appropriate psycho-nutritional logistics, the result being the expected one.

Keywords: beneficiary, disability, nutrition, communication, psycho-nutrition.

Comunicarea cu pacientul cu dizabilități din partea nutriționistului, trebuie să pornească de la faptul că: Nu uita că eu (e gândul de înțelegere al pacientului)

- am nevoie de iubire ca să pot străbate drumul vieții, fără mari greutăți;
- trebuie să fiu acceptat așa cum sunt nefiind o pedeapsă, ci o "încercare";
- am încredere în ajutorul tău, atunci când sănătatea mea, poate deveni o… povară;
- te înțeleg chiar dacă tu nu mă poți înțelege, dar, totuși… înțelege-mă;
- iau atitudine față de răutățile celor din jurul meu, zâmbind și mergând mai departe;
- îmi găsesc în fiecare dimineață porția de speranță și sănătate, cu credință că pot să răzbesc mai departe;
- știu că dragostea ta pentru mine nu are unitate de măsură, de aceea la rându-mi îți dăruiesc … iubire;
- cred în puterea ta ca eu, să fiu acel cineva, prețuit și considerat… om;
- pot să ating infinitul, doar învățându-mă să mă cunosc, știind că eu, … sunt. eu… exist;

Pentru o bună comunicare și relaționare între pacientul cu dizabilități și medicul nutriționist, e necesar a înlătura acele bariere care inerent pot apărea, atât din partea unuia cât și a celuilalt.

În acest context, este necesar a evidenția, Stanton N (1995) câteva din barierele în comunicare, cum ar fi/sub forma de:

- diferențe de percepție = modul în care noi privim lumea este influențat de experiențele anterioare, astfel că percepțiile ca și interpretarea unor situații se va face în mod diferit, astfel încât aceste deferențe de percepții sunt numai rădăcina multor altor bariere de comunicare;
- concluziile greșite = deseori vedem și auzim doar ce dorim, evitând să recunoaștem realitatea în sine;
- stereotipiile = învățând permanent din experiențele proprii, vom întâmpina riscul de a trata diferitele persoane ca și cum ar fi una singură, fără să facem diferența între ele;

- lipsa de cunoaștere = este dificil să comunicăm eficient cu cineva care are o educație diferită de a noastră, ale cărei cunoștințe în legătură cu un anumit subiect de discuție sunt mult mai redus, iar cel care comunică trebuie să fie conștient de discrepanța între niveluri de cunoaștere și să se adapteze în consecință;
- dificultăți de exprimare = dacă sunteți emotiv și aveți probleme în a vă găsi cuvinte pentru a exprima ideile proprii, aceasta va fi în mod sigur o barieră în comunicare și inevitabil trebuie să remediați situația, iar lipsa de încredere ca și cauză a dificultăților de comunicare, poate fi învinsă prin pregătirea și planificarea atentă a mesajelor;
- lipsa de interes = este una din cele mai mari bariere de comunicare legate de interlocutor pentru mesaj; acolo unde lipsa de interes este evidentă, trebuie acționat cu abilitate pentru a direcționa mesajul, astfel încât să corespundă intereselor și nevoilor celui ce primește mesajul;
- emoții = emotivitatea, atât a emițătorului cât și a receptorului, pot constitui o barieră ce poate bloca complet comunicarea, de altfel în asemenea situații, e preferabil a evita comunicarea, fiind necesar un echilibru în controlul acestora;
- personalitatea = ”ciocnirea personalităților” este una dintre cele mai frecvente cauze ale eșecului în comunicare, e necesar să fim pregătiți pentru orice schimbare atât a noastră cât și a interlocutorului pe care îl avem;

Din perspectiva comunicării și a relaționării cu pacientul cu dizabilități întâlnim bariere, Egener B - 1997 (după Pașca MD-2007):

La toate acestea și nu lipsită de interes, vizând perspectiva din care barierele de comunicare, se dovedește a fi și următoarea întâmplare: “Pe podul Brooklyn într-o dimineață de primăvară, un orb cerșește având pe genunchi un carton pe care scrie - orb din naștere. Mulțimea trece indiferentă, până în momentul în care, un necunoscut se oprește, ia cartonul, îl întoarce, mâzgălește câteva cuvinte pe el și pleacă. Imediat după aceea miracol. Fiecare trecător întoarce capul și mulți, înduioșați, se opresc și aruncă un bănuț în cutie. Cele câteva cuvinte spun foarte simplu: este primăvară, iar eu nu pot să o văd.” Mucchelli A 2002.

De asemenea, la nivelul de **comunicare și relaționare a pacientului cu dizabilități**, cu **nutriționistul**, se pot găsi unele inavertențe cum ar fi din partea:

- ***nutriționistului***:
  - neacceptarea pentru consult a unui pacient cu dizabilități;
  - lipsa empatiei privind tipul de handicap;
  - diferențe culturale;
  - diferențe de limbă;
  - vârsta;
  - sexul;
  - incapacitatea de a gestiona o situație - problemă ivită;
  - lipsa de experiență privind activitatea cu pacientul cu dizabilități;
  - probleme personale;
- ***pacientul cu dizabilități:***
  - diferențe culturale;
  - diferențe de limbă;
  - vârsta;
  - sexul;
  - neputința de a se exprima coerent;

- tipul de handicap;
- neacceptarea unor probleme de nutriție;
- orgoliu;
- carențele afective;
- conduita, atitudinea și comportamentul deviant ce pot interveni la un moment dat.

Atât în cazul nutriționistului, cât și a pacientului cu dizabilități pot apărea ad-hoc, **bariere** în comunicarea și relaționarea, dintre cei doi actori, acestea personalizând personajele în cauză, dar și individualizându-le.

Găsirea pe moment a ceea ce reprezintă impasul și soluționarea situației-problemă, prin **dezamorsarea unui posibil conflict**, reprezintă din partea celor dintâi:

- profesionalism;
- responsabilitate;
- calitatea actului de intervenție;
- empatie;
- onestitate;
- acceptare;
- înțelegere;
- toleranță;
- încredere;

dar mai ales, **respect** pentru beneficiar făcându-și-l prieten și nu… dușman, căci, sănătatea e mai bună decât toate, pornind inevitabil de la proverbul chinezesc "Cuvintele sunt doar cuvinte, fără inimă nu au nici un sens!"

Din punctul de vedere al nutriționistului, abordarea față de pacientul cu dizabilități, din perspectiva tipului de handicap, trebuie să țină cont de, Pașca MD (2017):

1. handicapul de auz:

- să stea în fața pacientului ca acesta să poată înțelege mesajul din privire;
- să nu-și acopere fața, mai ales buzele, pacientul putând face labi-lectură;
- să vorbească mai tare și mai rar dacă observa o ușoare enervare din partea pacientului;
- să folosească un minim de elemente din limbajul mimico-gestual;
- să aibă o atitudine plină de respect, înțelegere și acceptare dar, să nu uite să-i zâmbească la sfârșitul întâlnirii, salutându-l;

2. **handicapul de văz**:

- tonalitatea vocii să fie calmă, liniștită, astfel încât să transmită încredere pacientului;
- dacă pacientul este însoțit, explicațiile vor fi date pentru ambele părți;

- dacă este cazul, pentru credibilitate și este permis, să-i poată da la cerere alimentul respectiv sau produsul, pentru perceperea lui (miros, mărime, gust, greutate, ambalaj etc);
- dacă pacientul începe o conversație, în limitele cerute de bunul simț, o va putea susține;
- oferă-te să-l ajuți cu deplasarea până la ușă, în cazul în care observi că întâmpină greutăți, mulțumindu-i totodată pentru că a apelat la serviciile tale;

3. **handicapul de intelect**:

- nu te arăta impresionat neplăcut de sindromul de care suferă;
- zâmbește-i, încurajează-l să-ți vorbească;
- nu te enerva dacă repetă de mai multe ori un cuvânt, o frază sau o informație pe care o deține, legat de un produs, ajutându-l să se liniștească;
- nu te arăta deranjat de zâmbetul, râsul sau rânjetul permanent (fără rost) pe care-l manifestă, ca o consecință a handicapului;
- fă abstracție de un tic nervos, pe care-l are, fiind inconștient de el;
- nu răspunde chiar dacă te simți frustrat, la anumite apelative vulgare pe care ți le poate adresa în inconștiența lui;
- nu riposta la modul lor de înțelegere față de cele explicate, deoarece la aceste persoane, pacienți, vârsta cronologica nu coincide cu vârsta psihologică;

4. **tulburările de limbaj**:

- păstrează-ți calmul când persoane în cauză se bâlbâie și crează o atmosferă hilară;
- roagă pacientul în cauză să repete rar, în situația în care debitul lui verbal este exagerat de rapid, ceea ce dorește;
- dacă vorbește prea încet, roagă-l să se exprime doar puțin mai tare;
- poziționează-te în fața lui pentru a-i putea urmări și mișcarea buzelor;
- acordă-i atenția cuvenită;
- dacă persoana manifestă elemente de afazie, ajută-l să-ți spună ce-și amintește depsre subiectul în cauză;
- dacă dezvoltă o stare de mutism, roagă-l:
  - să-ți indice produsul, alimentul;
  - să-ți arate produsul, alimentul;
  - să-ți scrie totul pe un... bilețel,

astfel încât forma de comunicare a nutriționistului duce și spre o personalizare a intervenției nutriționale într-o situație dată.

5. **handicapul de motricitate** (locomotor):

- fă abstracție de deficitul morfologic global pe care o are pacientul, ce poate fi de:
  - creștere;
  - nutriție;
  - atitudine;
  - tegumente;
  - musculatură;
  - oase;
  - articulații;
  - comportament;
- nu fă observații nejustificate privind o dietă sau un regim alimentar pentru persoanele obeze sau anorexice;
- ascultă-i varianta pe care o poate avea referitor la medicamentația prescrisă;
- consideră-l persoană egală cu care poți conversa intr-o situație dată;
- cere-i părerea dacă aceasta se impune în anumite cazuri sau situații;
- acordă-i tot respectul cuvenit;
- oferă-i sprijinul de care are nevoie și pe care ți-l poate cere.

Sub asemena auspicii, particularizând și personalizând fiecare întâlnire cu pacientul cu dizabilități/beneficiarul, nutriționistul **are posibilitatea** de a aduce un plus de valoare atât comunicării cât și relaționării, formând împreună un tot, unde cuvântul și respectul față de el, rămâne o mare.. taină, așa că:

1. “Doamne, acordă-mi seninătatea de a accepta lucrurile pe care nu le pot schimba, curaj să pot schimba lucrurile pe care nu le pot schimba și înțelepciunea de a vedea diferența!” (Rugăciunea Seninătății);
2. “Singurul handicap în viață este o atitudine nepotrivită (Scott Hamilton)”;
3. “Inteligența nu este vorbire si raționament de logică, este pătrundere și convingere!” (Thomas Carlyle);
4. “A nu fi cum sunt ceilalți, nu înseamnă neapărat a fi mai puțin bun. Nu înseamnă decât a fi altfel în raport cu alții.” (Sass S 2012);
5. “Singura dizabilitate reală a omului nu vine cu limita de vârstă, nici cu boală, nici cu o oarecare formă de invaliditate. Singura dizabilitate reală a omului este: incapacitatea de a simți iubire pentru alții.” (Corina Abdulahm Negura);
6. “M-am săturat să fiu bolnavă!”;
7. Ruga persoanelor cu handicap

- **Binecuvântat** este cel care ascultă cu răbdare cuvintele noastre greșite, căci așa ne dăm seama dacă suntem statornici și ne putem face înțeleși.
- **Binecuvântat** este cel căruia nu-i este rușine să iasă în public cu noi, nepăsându-i de ochii ațintiți asupra noastră, viața noastră fiind mai ușoară în compania lor.

- **Binecuvântat** este cel care nu se grăbește și nu scoate munca din mâna noastră, ca să rezolve el în locul nostru, pentru că de cele mai multe ori, de timp avem nevoie și nu de ajutor.
- **Binecuvântat** este cel care stă lângă noi atunci când începem ceva nou, pentru ca văzând rezultatele, greșelile noastre se micșorează;
- **Binecuvântat** este cel care ne cere ajutorul, pentru că cel mai mare ajutor de care avem nevoie, este să fie nevoie de noi;
- **Binecuvântat** este cel care ne dovedește că nu mușchii noștri distrofici și nici sitemul nostru nervos distrus ne fac pe noi ființe, ci personalitate care ne este dată de Dumnezeu și nici cea mai mică slăbiciune nu micșorează personalitatea noastră.
- **Binecuvântat** este cel care ne înțelege fără a ne cere ceva;
- **Binecuvântat** este cel care vede persoana din adâncul sufletului nostru făcându-ne astfel să uităm, de infirmitatea trupului nostru.
- **Binecuvântați** sunt cei care nu ne consideră un rebut sau greșeala Creatorului, ci ne văd oameni întregi și unici;
- **Binecuvântați** sunt cei care ne iubesc așa cum suntem și nu se gândesc la ce am putea deveni;
- **Binecuvântați** sunt prietenii noștri, cei de care depindem, pentru că ei sunt esența și bucuria vieții noastre. (Marjorie Chapp 2010 în Să construim poduri).

Nimic mai mult, doar iubire, respect, credință și fii-le alături.

BIBLIOGRAPHY

1. Mucchelli A (2002) - *Arta de a influența*, Ed Polirom, Iași;
2. Pașca MD (2019) - *Texte și ... pretexte*, Ed Ardealu l, Tg-Mureș;
3. Pașca MD (2007) - *Noi perspective în psihologia medicala*, Ed. University Press, Tg-Mureș;
4. Pașca MD (2017)- *Identități ale consilierii psihonutriționale*, Ed University Press, Tg- Mureș;
5. Sass S (2012) - *Omul și iluziile sale*, Ed Sper, București;
6. Stanton N(1995) - *Comunicarea*, Ed Știință și Tehnică, București;
7. Să construim poduri (2010) - Asociația HIFA Tg-Mureș;
8. Raport mondial pentru dizabilitate - 2002 - București - World Health Oranization;

THE TIME BETWEEN CREATION OF THE WORD AND CONFIGURING TIME OF THE NARRATIVE

Roxana Anca Trofin
Assoc. Prof., PhD, Politehnica University of Bucharest

Abstract :This article will question the way in which time is established in the sacred narrative by God the Word and in fiction by the narrator and will analyze the way in which unfolded time contributes to the ontological construction of being. I will dwell on the articulation of the three temporal instances past-present-future in the definition of real human existence or in the universe of fiction.

Keywords: establishment of time, broken chronology, ontologically configuring time

Le temps créé par le Verbe

Notre perception humaine limitée, spatiale selon Bergson, saisit le temps comme succession linéaire des moments passés- présents – futurs. Abstrait et homogène (Bergson) le temps acquiert de l'épaisseur, de la qualité par les émotions, les désirs, il devient durée vécue par notre conscience forcément subjective.

Pour Saint Augustin le temps tient essentiellement à notre perception subjective et en tant que tel il est extension du moment présent, décliné en actualisation de la mémoire, présent factuel, perceptif et attente du futur.

Si dans le domaine profane le temps est lié au mouvement, à l'action et il est associé à la transformation continue de la nature (Aristote) dans le domaine sacré le temps comme tout l'univers est création de Dieu. Mircea Eliade a bien montré que pour l'homme religieux le temps n'était pas homogène, car succession de moments appartenant au temps profane et de fêtes, marquant le temps sacré. « …. le Temps sacré, se présente sous l'aspect paradoxal d'un Temps circulaire, réversible et récupérable, sorte d'éternel présent mythique que l'on réintègre périodiquement par le truchement des rites. »[1] Le temps sacré rend présent les événements, les actualise « Quelle que soit la complexité d'une fête religieuse, il s'agit toujours d'un événement sacré qui a eu lieu ab origine et qui est rituellement rendu présent »[2]

La problématique que je me propose d'aborder dans cet article se réfère à la nature et la valeur du temps dans le récit de fiction, selon le modèle d'instauration du temps sacré par Jésus, le Verbe. Le temps de la fiction est-il un élément fondateur de l'univers fictionnel, déterminant ontologiquement les héros ou simple artifice mimétique ? voilà la question à laquelle je vais essayer de répondre.

Dieu créa le monde et également le temps. Dans la *Genèse* il est écrit :

« Au commencement, Dieu créa les cieux et la terre. /La terre était informe et vide: il y avait des ténèbres à la surface de l'abîme, et l'esprit de Dieu se mouvait au-dessus des eaux. / Dieu dit: Que la lumière soit! Et la lumière fut. /Dieu vit que la lumière était bonne; et Dieu sépara la lumière d'avec les ténèbres./ Dieu appela la lumière jour, et il appela les ténèbres nuit. Ainsi, il y eut un soir, et il y eut un matin: ce fut le premier jour. …. Dieu appela

[1] Eliade Mircea, *Le sacré et le profane,* Paris, Gallimard, 1965, p 178
[2] Ibidem

l'étendue ciel. Ainsi, il y eut un soir, et il y eut un matin: ce fut le second jour. » (La *Genèse* 1.1 -1.8)

Saint Ambroise, évêque de Milan au IVe siècle, écrit dans son *Hexaméron*: « C'est au commencement du temps que Dieu a créé le Ciel et la Terre. Car le temps existe depuis qu'existe ce Monde, il n'existait pas avant le Monde. »[3] Dieu créateur du monde et du temps a posé sa création par Jésus Chris « Dieu est le maître du temps (Daniel 2.21) Dieu est le créateur de toutes choses (*Genèse* 3.9). « Tu as créé toutes choses, et c'est par ta volonté qu' elles existent et qu'elles furent créées » (*Apocalipse* 4.11). Et c'est œuvre s'est réalisée en Jésus Chris le verbe qui est ainsi à l'origine de toute chose ainsi que écrit l'apôtre Paul « C'est par le Christ que Dieu a tout créé dans les cieux et sur la terre, ce qui est visible et ce qui est invisible » (*Colossiens* 1.16).

En partant du *Nouveau Testament* qui représente une actualisation du temps sacré dans la mesure où il raconte le ministère des Jésus sur terre et il rend présente la parole fondatrice, je vais essayer d'analyser la valeur du temps divinement créé pour voir par la suite quel est le rôle du temps dans l'univers de fiction, avec une focalisation, pour exemplifier, sur le roman *La Maison verte* de Mario Vargas Llosa.

Dans le *Nouveau Testament* le passé est le temps du raconter qui relate le parcours de Jésus et certaines de ses actions tandis que le présent de la parole est de temps de l'enseignement et de la vérité, une vérité souvent inaccessible à ceux qui l'entendent, le futur est, lui, le temps de la prophétie dont le sens reste caché aux contemporains de Jésus. Le sens du futur biblique, lourd en symboles se dépile après l'Ascension de Jésus, à caque lecture, en couches signifiantes superposées pour toute personne religieuse. L'homme religieux dont parle Eliade et qui vit dans le temps sacré, découvre ces significations ontologiques, éclairé par le discours des théologiens.

Au temps de Jésus le futur correspond à ce qui sera révélé, dont le sens n'est pas encore accessible à ceux qui entendent Ses enseignement, plus tard ce sens sera expliqué dans les textes de ceux qui ont été illuminés par Le Saint Esprit. Dans le présent biblique c'est souvent Jésus lui même qui explique la signification des faits présentés, son discours étant simultanément fondateur et pédagogique

« Après ces paroles, il leur dit: Lazare, notre ami, dort; mais je vais le réveiller. /Les disciples lui dirent: Seigneur, s'il dort, il sera guéri. /Jésus avait parlé de sa mort, mais ils crurent qu'il parlait de l'assoupissement du sommeil. /Alors Jésus leur dit ouvertement: Lazare est mort. » (Évangile selon Jean 11.11 – 11.15)

Ou bien : « Jésus leur dit: En vérité, en vérité, je vous le dis, si vous ne mangez la chair du Fils de l'homme, et si vous ne buvez son sang, vous n'avez point la vie en vous-mêmes. /Celui qui mange ma chair et qui boit mon sang a la vie éternelle; et je le ressusciterai au dernier jour /Car ma chair est vraiment une nourriture, et mon sang est vraiment un breuvage. /Celui qui mange ma chair et qui boit mon sang demeure en moi, et je demeure en lui. /Comme le Père qui est vivant m'a envoyé, et que je vis par le Père, ainsi celui qui me mange vivra par moi. /C'est ici le pain qui est descendu du ciel. Il n'en est pas comme de vos pères qui ont mangé la manne et qui sont morts: celui qui mange ce pain vivra éternellement. » (*Évangile selon Jean* 6.53 -6.58) – 11.15)

Même la structure syntaxique du discours est explicative car Jésus essaie d'expliquer la morale de la vie pour qu'elle soit accessible aux premiers chrétiens.

Les pères de l'église montrent que seul le temps présent appartient à l'homme et lui est accessible car le futur appartient à Dieu qui, seul , en connaît la valeur. Dans la prière Notre Père par exemple on demande le pain pour aujourd'hui et non pas pour tous nos jours «Donne-nous aujourd'hui notre pain quotidien » (Évangile selon Matthieu 6.65) car on n'a

[3]Saint Ambroise, "Hexaemeron libri sex", dans Migne, *Patrologiae... Series latina*, XIV, 1882, c. 131-288

pas de contrôle et de pouvoir sur les jours à venir (Sermon du 25 juin 2023, https://www.youtube.com/watch?v=G_ig7oJhzco)

Dans les Évangiles le passé actualise les faits, les transforment en présent ontologique. Ils l racontent le parcours de Jésus révélé en tant que Dieu et homme dans le monde pendant les trois années de son ministère et crée le mystère par les prophéties du Christ. Dans l'univers de fiction c'est le narrateur qui détient la vérité et fournit des bribes de cette vérité. Dans le discours fondateur Jésus le Verbe, maître absolu de la vérité, du temps et de la vie, présente les faits dont la signification échappe aux participants à l'histoire. Il déplie le temps dans une démarche pédagogique enseignants aux homme ce qu'ils doivent accomplir pour accéder à l'essence de la vie et recevoir la grâce divine, pour faire perdurer le temps dans la mesure où le respect de Ses enseignement garantit l'accès à l'éternité.

Le temps configurant du récit

Toute la création se réalise à travers le Verbe. Dans le registre profane le récit est la forme par excellence de création d'univers seconds, dans le monde de la fiction le narrateur est le créateur du monde inventé, par qui tout se fait. C'est lui qui construit le temps et l'espace dans lequel vont se dérouler les histoires.

La prémisse de laquelle je pars est que la fiction crée son propre temps, qu'il s'agisse du temps intérieur, le temps de la conscience ou du temps de l'action, celui qui nous met en relation avec les autres. La temporalité est par conséquent immanente à tout récit de fiction. Les problèmes qu'on pourrait soulever concernent d'une part les rapports entre le temps de la fiction et le temps réel, et d'autre part la valeur de la temporalité à l'intérieur du texte narratif.

La première question qui se pose est si le temps est ou non un élément structural du récit raconté, de l'histoire. La temporalité est-elle créatrice de sens au niveau de l'histoire? ou bien elle est un simple artifice narratif en dehors de tout déterminisme signifiant. Les réponses sont, on le sait bien, multiples et souvent même contradictoires. Elles vont de l'exclusion de la composante temporelle du champ de l'analyse jusqu'à l'identification du temps comme élément structural essentiel de la mise en intrigue, et donc du récit.

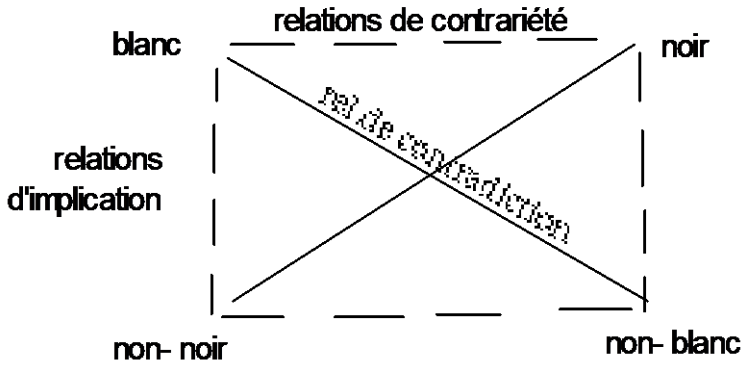
La sémiotique narrative, dans sa tentative de dégager les invariants fonctionnant dans tout récit fictif, a procédé à une déchronologisation et à une logicisation du récit. La temporalité en tant que productrice de sens fut presque éliminée de l'analyse.

Roland Barthes a ainsi subordonné les aspects syntagmatiques qui impliquent les enchaînements temporels à ceux paradigmatiques qui leur correspondent.

Propp a dégagé le système de fonctions repérables dans tout texte narratif, fonctions dont la succession et la combinaison étaient seules capables de rendre compte de la spécificité du récit.

Le modèle actanciel greimassien tend vers la même déchronologisation du récit. Ainsi Greimas situe-t-il, à un premier palier « les structures profondes » qui nous aident à comprendre et à interpréter les objets sémiotiques. C'est le niveau atemporel de la grammaire fondamentale. Pour que la structure puisse être narrativisée, il l'articule dans le carré

sémiotique qui définit un objet en fonction des relations de :

A un deuxième palier il place les « structures superficielles » mais non encore figuratives. C'est le niveau de la grammaire superficielle, et de l'aventure antropomorphisante, celui de l'énoncé - programme qui ajoute les modalités à l'énoncé narratif simple.

Le véritable accès au plan narratif se fait en vertu de la relation polémique entre deux programmes, relation qui mène aux concepts de sujets et d'anti-sujet. Au troisième palier, est placée la catégorie de transfert.

Le récit apparaît donc comme parcours entre les sommets du carré sémiotique, un parcours fait en vue d'un transfert. La temporalité caractérise ainsi, selon Greimas, seulement la narrativité superficielle, qui se trouve dévalorisée dans son modèle au détriment de la structure de profondeur, qui elle, est achronique.

Mais peut-on réellement parler de narrativité en dehors d'un déterminisme temporel? Y a-t-il vraiment une atemporalité de la structure profonde du récit raconté?

Avant de répondre à cette question arrêtons-nous à un autre modèle narratif, celui proposé par Claude Bremond. Partant d'une réflexion critique de l'œuvre de Propp, Bremond observe que l'enchaînement des fonctions proppiennes est excessivement rigide, mécanique et qu'il est soumis aux contraintes culturelles : le méchant doit être puni, les bons finissent par gagner, le bien s'impose et la vérité triomphe. La fonction comme unité minimale du récit apparaît comme insatisfaisante. L'unité de base proposée par Bremond, plus courte que la série proppienne mais plus longue que la fonction, va être la *séquence élémentaire,* qui contient une situation ouvrant la possibilité, l'actualisation de cette possibilité et l'aboutissement de l'action.

La séquence élémentaire telle qu'elle est définie par Bremond, implique une transformation du sujet, entre un moment initial t^o et un moment final t^n, contient aussi bien la réalité narrative que la virtualité, rouvrant ainsi les alternatives fermées dans le modèle proppien, et elle présuppose un rapport d'implication entre la composante temporelle et l'action du sujet. Les séquences élémentaires se combinent en séquences complexes par l'intermédiaire du rôle, puisque toute action implique logiquement un agent qui l'accomplit ou un patient qui la subit. Le rôle est donc « l'attribution à un sujet personne d'un prédicat - processus éventuel, en acte, ou achevé. »[4] La structure du récit repose ainsi *"*non sur une séquence d'actions, mais sur un agencement de rôles. »[5]

Claude Bremond procède ensuite à la mise en place de l'inventaire systématique des rôles narratifs; systématique parce qu'il engendre des spécifications de rôles de plus en plus

[4] Bremond Claude, *Logique du récit* , Paris, Éd. du Seuil, 1973, p. 134
[5] Ibid. p. 133

complexes, dérivant les uns des autres, et aussi parce qu'on peut aboutir à des groupements de rôles complémentaires par leur corrélation. Le rôle contient la temporalité, dans la mesure où il implique une superposition de relations temporelles, relations de cause à effet, de moyen à fin ou d'obstacle à fin.[6]

D'ailleurs en analysant le modèle de Greimas, Claude Bremond remarquait : « L'objet du récit est le temps, non l'éternité : l'énoncé du devenir des choses épuise leur sens proprement narratif. »[7] Bien que son modèle ne prenne pas en considération la composante temporelle, il la présuppose comme immanente à l'action.

Revenons maintenant à la question que j'ai formulée plus haut sur l'atemporalité du récit raconté. Existe-t-elle ou pas? Eh bien ma réponse va être non. Dans la mesure où tout récit s'articule autour d'une séquence d'action, il ne peut pas se dérouler en dehors du temps. Le récit raconté ou l'histoire représente dans l'univers fictif l'expérience temporelle d'un sujet. Il reprend un devenir, des transformations qui ne peuvent se produire qu'en fonction de la composante temps. Les rôles ne présentent d'intérêt que dans la mesure où ils sont agencés dans une intrigue. Mais l'histoire ne peut pas exister en dehors du temps. Tout récit nous introduit dans un monde fictionnel et nous fait part d'une expérience fictive du temps qui est néanmoins construite et interprétée d'après les mêmes critères que ceux qui déterminent notre expérience réelle du temps. Et on sait bien depuis Ricœur que le temps constitue une dimension fondamentale de la narration et qu'il est une condition sine qua non de la narrativité.

Dans la vision de Ricœur seule la mise en intrigue (muthos) réussit à résoudre les apories sur le temps car : « le temps devient temps humain dans la mesure où il est articulé sur un mode narratif et le récit atteint sa signification plénière quand il devient une condition de l'existence temporelle. »[8]

On ne s'attardera plus à montrer comment, dans la conception de Ricœur, le récit qui est figure de concordance répond à l'aporétique temporelle qui était discordance (distentio) dans la concordance (intentio). On en retiendra l'idée que l'acte configurant narratif tire de la pluralité temporelle des événements une unité temporelle, et le fait que le « récit se présente comme une structuration dans le temps, qui permet au sujet de résoudre le problème du devenir, en se forgeant une identité narrative, permet de résoudre le problème de l'antropomorphisation tel que l'avance la sémiotique narrative. »[9]

La manière dont les personnages se rapportent au temps, (à ce temps immanent de l'action) et l'assument en assumant de la sorte leurs destinées constitue l'un des axes importants des romans du XX e siècle.

L'histoire ne se présente pourtant pas par elle-même au lecteur, elle est racontée, assumée par le récit racontant, énoncée par un narrateur. Il arrive rarement que le temps du récit racontant coïncide avec le temps du récit raconté. Même si l'histoire ne naît qu'à travers le discours, tout récit impose deux ordres conformément auxquels le temps devient signifiant : celui de l'histoire et celui du récit racontant. Et c'est également de ce jeu savamment mené par les écrivains de talent et assumé par le narrateur, entre les deux temporalités que naît l'originalité d'une œuvre. Le jeu subtil qui permet à l'instance narrative de raconter dans un désordre longuement recherché les faits qui se sont succédé conformément à une chronologie normale, de passer sous silence pour ne dévoiler qu'à la fin, des éléments du récit raconté, de présenter simultanément des événements fort éloignés dans le temps, ce jeu donc est celui qui permet au lecteur d'accéder à un univers mystérieux où la mimesis naît à travers l'illusion et l'ordre se construit à partir du chaos.

---

[6] Ibid. p. 329
[7] Ibid. p. 89
[8] Ricœur Paul, *Temps et récit 1 L'intrigue et le récit historique* , Paris, Éd. du Seuil, 1983, p.105
[9] Ibid. p.70

L'homme et le récit se posent dans le temps pour s'ancrer dans le réel car l'homme perçoit le temps dans sa succession parce que « Le temps narratif est le temps humain ». Ainsi que le montrait Baroni les histoires inventées dévoilent « l'historialité constitutive de l'être »[10]

La temporalité est immanente au récit et la chronologie articule la fiction à la réalité « Le passage de « ce qui vient avant » à « ce qui vient après » n'est pas seulement l'ordre de la nature, il est aussi l'ordre de la causalité, et donc de la cohérence propre à l'intrigue »

Jésus déplie le temps dans le monde réel afin de conduire les hommes vers la rédemption, de rendre celle-ci accessible. Dans l'univers de fiction le narrateur procède ,de la même manière pour construire la succession de moments et amener le lecteur à la découverte de soi-même et du sens de son existence.

***La maison verte* ou la valeur constructrice du temps de fiction**

Dans *La maison verte* les 5 histoires des personnages émergent simultanément dans le récit racontant, à des moments différents de leur déroulement et le lecteur ne peut pas faire, au début, la connexion entre les parcours, ignorant que ce qui semble être deux histoires distinctes sont en fait un même parcours du personnage. Entre Bonifacia, adolescente, totalement dépendante des sœurs de la mission catholique et très obéissante et Bonifacia, devenue La Sauvage, prostituée dans la Maison Verte il y a tout un abîme événementiel et psychologique, que le récit comble au fur et à mesure qu'il avance. Entre Lituma militaire consciencieux, « brave type » et Lituma salaud, fraîchement sorti de prison il y a un écart que le lecteur ne peut pas gommer.

Ce jeu narratif et temporel :

anticipation | - confirmation
- démenti

crée une tension entre narration et lecture, mais également une tension au sein du récit racontant qui doit instaurer l'ordre chronologique afin de répondre aux principes de finalité et de causalité.

D'autre part, présenter simultanément des fragments qui vont s'enchaîner syntagmatiquement dans la chronologie retrouvée permet des reconstruire avec plus de profondeurs les paradigmes des personnages. Ce qui est irréversible dans le temps paraît, ne serait-e que pour un instant, réversible en vertu de la chronologie brisée.

La simultanéité au niveau du récit racontant instaure un présent qui est à la fois passé – présent – futur mais non pas dans l'acception de Saint Augustin de triple extension du présent mais à travers « la mise en présence » des trois instants. Elle devient signe d'ouverture du récit.

Les personnages dont l'existence individuelle n'a rien d'extraordinairement, acquièrent de la consistance , se parent de mystère l'histoire s'épaissit grâce au jeu avec deux catégories narratives le temps et l'espace.

Le temps a le rôle d'un miroir déformant qui donne l'illusion de profondeur voire même l'illusion mythique.

Vargas Llosa crée dans ce roman un monde protéiforme, foisonnant qui s'organise et s'ordonne petit à petit, à partir d'un chaos absolu, jusqu'à une linéarité chronologique et une t géométrie spatiale, grâce à agencement spatio-temporel des récits racontés

Dans *La maison verte* le lecteur a accès à des couches différentes du temps qui éclairent l'histoire depuis plusieurs angles.

La première dans l'ordre du temps est l'histoire d'Anselme, personnage messianique qui acquiert une aura mythique : il vient on ne sait pas d'où, s'installe à Piura, se fait accepter

[10] Baroni Raphaël, *L'œuvre du temps*, Paris, Éditions du Seuil, 2009 , p 27

aimer même par les Piurans et puis construit à l'extrémité de la ville, dans le désert, presque comme un défi un bordel : la Maison verte (car elle est toute peinte en vert). La Maison verte va changer complètement la vie des habitants de Piura et deviendra un endroit mythique. Incendiée lors du soulèvement des habitants contre cette incarnation du Mal, elle renaîtra de ses cendres grâce à Chunga, la fille d'Anselmo. Cette histoire qui est la plus ancienne dans la chronologie du roman, crée un temps mythique et elle est l'axe du roman. Elle est aussi la seule à chronologie normale linaire à laquelle se joignent à des moments distincts les histoires circulaires de Bonifacia et de Lituma présentés à deux époques différentes de leur vie et convergeant vers le moment présent de manière à refermer le cercle

Le temps devient ainsi dans le roman élément de construction ontologique dans la mesure où le lecteur a accès simultanément à des couches existentielles totalement distincts. La technique de présenter la même histoire par un récit normal et par un récit régressif, qui remonte le temps permet au narrateur d'amplifier la diégèse et de relativiser la perspective, le temps est ainsi déplié et éclairé simultanément depuis plusieurs angles. Les histoires se contaminent et s'enrichissent réciproquent, une certaine tension s'instaure. La vision est cinématographique. On nous offre des flash-back, pris à des moments différents et la caméra revient ensuite dans le présent du récit. Les analepses ne sont jamais complètes, elles se recomposent grâce à la conjonction avec les analepses des autres histoires car le m^me épisode est remémoré par des personnages différents et éclairé ainsi par des vécus distincts. Ce temps fragmentaire, brisé est reconstruit à la fin par le narrateur omniscient qui à l'instar de Dieu le Verbe fonde le temps et il est le seul à en maîtriser le sens.

BIBLIOGRAPHY

Saint Ambroise, "Hexaemeron libri sex", dans Migne, *Patrologiae... Series latina*, XIV, 1882, c. 131-288

Baroni Raphaël, *L'œuvre du temps*, Paris, Éditions du Seuil, 2009

La Bible en français, version Louis Segond 1910, https://info-bible.org/lsg/INDEX.html

Bremond Claude, *Logique du récit* , Paris, Éd. du Seuil, 1973

Eliade Mircea, *Le sacré et le profane,* Paris, Gallimard, 1965

Ricœur Paul, *Temps et récit 1 L'intrigue et le récit historique* , Paris, Éd. du Seuil, 1983

THE EDUPRENEUR: EMPOWERING EDUCATION THROUGH ENTREPRENEURIAL INNOVATION

Carmen Liliana Maruntelu
Assoc. Prof., PhD, „Ovidius" University of Constanța

Abstract: This paper examines the concept of edupreneurship and its impact on the education system. Edupreneurship is an innovative approach that combines elements of entrepreneurship and education, aiming to transform and improve the learning process. The paper highlights the main characteristics of edupreneurship, including initiative, creativity, risk-taking and entrepreneurship. The benefits of edupreneurship in terms of developing key 21st century skills such as critical thinking, problem solving and collaboration are also analysed. A relevant case study is also presented, illustrating how edupreneurs are contributing to the transformation of education systems in Romania. The paper highlights the importance of support and collaboration between education, business and government to promote edupreneurship. By implementing edupreneurship, we can create an educational system adapted to the needs of society and prepared for the challenges of the future.

Keywords: edupreneur, education, creativity, innovation, edupreneurship

1.Introduction

In the dynamic and ever-changing world of education, a new concept has begun to gain attention: edupreneurship. Edupreneurs are the pioneers who combine passion for education with entrepreneurial skills to bring innovation to the education system. They are called sometimes 'education entrepreneurs' (Smith, Kim; Petersen. Julie Landry, 2006), other times 'educational entrepreneurs' (Frederick M. Hess, 2006) or simply 'edupreneurs' (Charles W. Lavaroni, M.S. and Donald E. Leisey, 2007).

Edupreneurship is a form of social entrepreneurship, in which individuals engage in innovative educational projects, developing solutions for educational needs and challenges. These edupreneurs take risks and use their creativity to create and implement unique educational programs and platforms.

A key aspect of edupreneurship is the holistic approach to the learning process. Edupreneurs are concerned not only with the transmission of knowledge, but also with the development of the skills and competencies necessary to face the demands of today's society. They explore new teaching and assessment methods, integrating technology and innovative approaches into the educational process.

Edupreneurs also assume an important role in promoting the entrepreneurial spirit among young people. They encourage students to develop their critical thinking, creativity and personal initiative. Through special programs and workshops, edupreneurs inspire students to explore their entrepreneurial potential and turn their ideas into reality.

Another notable aspect of edupreneurship is the emphasis on collaboration and partnerships. Edupreneurs collaborate with educational institutions, non-governmental organizations, the business environment and other relevant entities to create synergies and amplify the impact of their educational initiatives.

Edupreneurship represents an innovative approach to the educational system, which combines elements of traditional education with the entrepreneurial spirit. According to The Edupreneur's Guidebook "Edupreneurship is the marriage of education and entrepreneurship,

unlocking the potential to revolutionize the way we learn and teach. It empowers educators to create innovative solutions that bridge the gap between traditional classroom settings and the demands of the modern world." (Sarah Cordiner, 2017, p. 101).

Edupreneurs are professionals passionate about education, who aim to bring positive changes in the field of education through innovation, creativity and initiative.They are "In the realm of education, the catalysts for change, driving the transformation of outdated systems into vibrant and inclusive learning communities. They envision a future where education is personalized, accessible, and empowering for all learners." As Tait and Faulkner state. (Aaron Tait and Dave Faulkner, 2018, p.87}.

These edupreneurs have a vision for the education system and are eager to put it into practice. They are involved in the creation and development of innovative educational solutions that meet the current needs and challenges of pupils and students. From online learning platforms, mobile apps, to non-formal education projects, edupreneurs seek to provide accessible, engaging and relevant learning opportunities for new generations.

An important aspect of edupreneurship is the fact that these professionals are not limited to the development of solutions, but are also involved in their implementation. They are open to collaboration with educational institutions, non-governmental organizations or other entities interested in improving the educational system. Thus, edupreneurs become agents of change, contributing to the transformation of education into a more dynamic process and more adapted to the needs of contemporary society.

In addition, edupreneurship has the potential to create economic and social opportunities. By developing innovative educational products and services, edupreneurs can help create jobs and boost the local economy. At the same time, by offering quality educational solutions, edupreneurs contribute to the formation of a better educated society, with equal development opportunities for all individuals.

2.Theoretical background

Edupreneurship, or entrepreneurship in education, refers to the application of entrepreneurial principles in the field of education. While there is no rigid theoretical framework for edupreneurship, there are certain concepts and theories that can be applied in this context. Here are some key elements that can be considered in the theoretical framework of edupreneurship:

1.Entrepreneurship: Edupreneurship borrows principles and approaches from traditional entrepreneurship. This includes innovation, risk-taking, results-oriented approach and finding opportunities to solve problems in education.

2. Design thinking: This method of problem solving focuses on deeply understanding user needs and generating innovative solutions. By applying design thinking in education, edupreneurs can develop products and services that meet the specific needs of students and teachers.

3. Entrepreneurial Learning Theory: This theory focuses on the development of entrepreneurial skills and mindset. It emphasizes the importance of learning by doing, taking responsibility, problem solving, decision making and self-confidence. Edupreneurs can use these principles to encourage entrepreneurship in students and prepare them to develop their skills outside the educational environment.

4. Organizational change theory: Edupreneurs who want to bring innovations in the educational system can use principles from organizational change theory. This includes understanding the process of change, managing resistance to change and creating an enabling climate for innovation and educational improvement.

5. Theory of Innovation in Education: This theory explores how innovations are adopted and implemented in the field of education. Edupreneurs can study the factors that

influence the adoption and success of innovations in schools and use this knowledge to develop their implementation strategies.

These are just some of the theories and concepts that can be considered in the theoretical framework of edupreneurship. It is important to note that edupreneurship is a constantly evolving field and practitioners can bring innovative contributions and approaches to promote progress in education through entrepreneurship.

There are a number of books and literature that address the topic of edupreneurship, providing information and practical guidance for those interested in developing their education business.

3.Research methodology

In the digital age we live in today, the Internet has become an inexhaustible source of knowledge and information. Access to information is at our fingertips, and Internet research has become an essential method in the study of various fields.

When we embarked on the research process on edupreneurship, we found the Internet to be an indispensable resource in obtaining relevant and up-to-date information. Through the search engine, we were able to explore different sources such as scientific articles, blogs, reports and websites of organizations specialized in education and entrepreneurship. This variety of sources allowed us to approach the subject from multiple perspectives and to obtain a complex picture of the edupreneurship phenomenon.

As we ventured into the world of online research, we discovered that there are numerous case studies and examples of success that have been documented and published on various platforms. We were able to identify entrepreneurs in the field of education who turned their visions into reality through the Internet and digital technologies. These examples inspired us and gave us a deeper insight into how edupreneurs build their businesses and their impact in society.

Another advantage of Internet research in the study of edupreneurship was the opportunity to interact with the online community and participate in discussions and debates on forums and social networks. We had the opportunity to communicate directly with edupreneurs, experts in the field and even with the beneficiaries of the products or services offered by them. These interactions allowed us to ask questions, get clarifications and better understand the needs and challenges faced by edupreneurs in practice.

Internet research has not only meant getting information, but also participating in online learning programs specifically designed for education entrepreneurs. We had access to courses and webinars that gave us practical knowledge about business strategies, instructional design, digital marketing and other critical aspects for success in this field. These learning resources helped us develop our skills and enrich our knowledge in an interactive way and adapted to our own learning paces.

The internet research method was essential in studying edupreneurship in an effective and engaging way. Through access to varied information, case studies and success stories, direct interaction with industry specialists, and participation in online learning programs, we were able to gain a complex and current perspective on edupreneurship. The Internet has opened doors to a vast world of knowledge and development opportunities, allowing us to be true "digital edupreneurs" in our own learning and research process.

On the other hand, in our quest to better understand the concept of edupreneurship and its impact in Romania, we decided to venture on an online journey. We opened the browser and started exploring the rich digital resources, looking for information about edupreneurship and how this movement took off in Romania.

With each page accessed and each article read, we began to understand the importance of edupreneurship in the Romanian context. We have come across many examples of passionate people who have turned their ideas and knowledge into education businesses. We

discovered that Romanian edupreneurs want to offer innovative and effective solutions to improve the educational system in our country.

One of the remarkable aspects of our online research was the diversity of ideas and approaches regarding edupreneurship in Romania. We found examples of start-ups developing online learning platforms, mobile apps for education, tutoring services and more. These initiatives were created by people committed to providing access to quality education regardless of location or social conditions.

4.Edupreneurship in Romania

During our research, we also noticed that edupreneurship in Romania is heavily based on technology. The Internet and new digital technologies play a crucial role in creating and promoting educational businesses. Through online platforms and apps, edupreneurs can reach a larger number of students and provide personalized and interactive content.

In addition to the impact in the educational sphere, edupreneurship also has a significant influence on the Romanian economy. These educational businesses not only bring innovation and a proactive approach to education, but also generate jobs and contribute to the economic development of the country. Romanian edupreneurs have demonstrated that they can bring about a significant change and have a positive impact on society.

Our online research about edupreneurship in Romania made us realize that this movement is booming in our country. We discovered a community of passionate people who want to revolutionize the education system and provide quality education for all. Technology and innovation are key elements in this movement, and the results are visible both in the educational sphere and in the economy of the country.

Edupreneurship in Romania is a relatively new concept that combines elements of education and entrepreneurship. The term refers to the development and implementation of innovative educational projects and initiatives, which aim to promote an entrepreneurial culture in the Romanian education system.

In recent years, entrepreneurship education has become increasingly important in Romania, and edupreneurship has begun to gain ground as a method to prepare young people for the labor market and to encourage them to develop their own businesses. This approach aims to combine theory and practice, to encourage critical thinking, creativity and entrepreneurship in pupils and students.

There are various organizations and initiatives that support and promote edupreneurship in Romania. They offer specific educational programs and resources to develop the entrepreneurial skills of pupils and students. These programs may include training sessions, business competitions, internships in the business environment or supporting the establishment of student start-ups.

There are also partnerships between educational institutions and the business environment in which joint projects are carried out or special events are organized to promote entrepreneurship among pupils and students. Thus, an attempt is made to create a bridge between the world of education and that of business, in order to stimulate the interest and entrepreneurial skills of young people.

5.Findings

Edupreneurship in Romania represents an important initiative in developing the entrepreneurial skills of young people and in promoting the entrepreneurial culture in the education system. By integrating entrepreneurial education into school and university programs and by involving the business environment, the aim is to train a new generation of entrepreneurs and innovators in the country. In other words,

In Romania, there are several institutions and organizations that support the development and promotion of entrepreneurship in the field of education. Here are some notable examples:

1. Business School - It is a private educational institution that offers training and education programs in the field of entrepreneurship and entrepreneurial education. Business School promotes the development of entrepreneurial skills and competencies among teachers and students.

2. The Romanian Association for Entrepreneurship - It is a non-governmental organization that supports and promotes entrepreneurship among young people and local communities. It organizes various programs and events to develop entrepreneurship and support young people in starting and managing their own businesses.

3. Junior Achievement Romania - It is a non-profit organization that aims to educate and prepare young people for business life and inspire them to become successful entrepreneurs. It offers educational programs, such as "Company", where students learn to create and manage their own business.

4. School of Values - It is an organization that offers entrepreneurial and leadership education programs for young people. Their aim is to develop critical thinking skills, creativity and entrepreneurship among participants.

5. Institute of Entrepreneurial Education - Offers training and training programs in the field of entrepreneurship and entrepreneurial education, both for teachers and students. Their aim is to promote entrepreneurship in schools and develop the entrepreneurial skills of young people.

These are just a few examples of institutions and organizations that support entrepreneurship education in Romania. There are other initiatives and projects that encourage the development of the entrepreneurial spirit and promote education in this field.

In Romania, currently, there are no institutions specialized exclusively in edupreneurship, but rather there are organizations, programs and initiatives that support entrepreneurship in the field of education. They can be found in academia, the private sector or non-governmental organisations, and focus on developing and promoting innovation in education.

Case study:

Here is an example of a method that the Entrepreneurial Education Institute could use to promote edupreneurship:

Name of the method: Edupreneurship Development Program

Purpose of the method:

The Edupreneurship Development Program aims to promote entrepreneurial skills and innovation in the field of education, encouraging teachers and educational staff to become edupreneurs. The method aims to inspire and prepare participants to transform their ideas and knowledge into innovative educational solutions, generating positive impact in the education system.

Objectives of the method:

To encourage entrepreneurship among teachers and educational staff.

To develop innovation, creative thinking and problem solving skills in the context of education.

To support the development and implementation of innovative educational solutions in schools and educational institutions.

To provide support and resources for turning ideas into innovative educational products or services.

To facilitate networking and collaboration between edupreneurs, teachers and other stakeholders in the field of education.

Method steps:

Identifying needs and opportunities: Participants will be encouraged to identify challenges and opportunities in the education system and generate innovative ideas to address them.

Development of entrepreneurial skills: Participants will be involved in training sessions and interactive workshops that aim to develop the entrepreneurial skills needed to transform ideas into educational products or services.

Mentoring and coaching: Participants will benefit from mentoring and coaching from entrepreneurship and education experts who will support them in the process of developing and implementing innovative educational solutions.

Access to resources and funding: Participants will be guided and supported in accessing available resources and funding to develop their ideas and put them into practice.

Presentation and evaluation: Participants will have the opportunity to present their innovative educational solutions to an audience and a jury of experts in the field of education and entrepreneurship. Solutions will be evaluated and awarded according to their potential impact.

Networking and collaboration: The program will facilitate interaction and collaboration between edupreneurs, teachers and other stakeholders in the field of education, by organizing dedicated events, conferences and online platforms.

The benefits of the method:

Developing entrepreneurial and innovative skills in education.

Promoting entrepreneurship among teachers and educational staff.

The generation of innovative educational solutions, adapted to the current needs and requirements of the education system.

Increasing the quality of the learning process by introducing new methods and technologies.

Creating an environment of collaboration and exchange of best practices between edupreneurs, teachers and other interested parties in the field of education.

This is a general method that the Entrepreneurship Education Institute can adapt and customize according to needs and available resources. The main goal is to encourage and support the development and implementation of innovative educational solutions that bring real benefits to the education system and students.

6.Conclusions

In conclusion, edupreneurship is an innovative movement that is transforming the way we learn and educate. Edupreneurs are courageous pioneers who bring positive changes in education, developing programs and solutions that meet the needs of society in the 21st century. Through their creativity and passion, edupreneurs are shaping the future of education, preparing future generations for the challenges and opportunities of the ever-evolving world.

Edupreneurship in Romania has become a growing force in the country's educational and entrepreneurial landscape. In recent years, more and more people have seen the unique potential of education and have chosen to combine their passion for learning with entrepreneurship, thereby creating valuable opportunities for themselves and the community.

An obvious conclusion is that edupreneurship represented a significant source of innovation and change in the field of education in Romania. From online learning platforms and digital tutorials, to exam preparation centers and alternative educational programs, edupreneurs have brought new approaches and methods to the learning process, adapting to the specific needs of students.

This trend is also supported by the increased interest of young entrepreneurs and investors in the education sector. Many Romanian entrepreneurs see opportunities in the development and commercialization of technological solutions and innovative educational

programs. This entrepreneurial initiative brings economic and social advantages, generating jobs and improving access to quality education.

However, for edupreneurship to continue to thrive, collaboration between the public and private sectors is essential. The government should create a favorable environment for the development of educational businesses by providing tax incentives, facilities and support in the training and development of skills necessary to run a business in this field.

In conclusion, edupreneurship in Romania represents an important source of innovation and development in the field of education. With the right support from the government and the continued involvement of young entrepreneurs, this sector can significantly contribute to improving the education system and creating innovative learning opportunities for students.

BIBLIOGRAPHY

Charles W. L., M.S. and Donald E. L., Ed.D., *Bringing the Excitement of Entrepreneurism to the Public Schools,* ,[online], Available at <http://www.edentrepreneurs.org/edupreneur.php >, [Accessed 1 June 2023].

Cordiner, S., 2017, *Edupreneur: How To Monetise Your Expertise and Profitably Educate Your Market,* London, Maintraining Pty Ltd.

Frederick M.H., *Educational Entrepreneurship: Realities, Challenges, Possibilities*, Harvard Education Press, 2006.

Smith, K., Petersen. J. L., 2006, *What Is Educational Entrepreneurship?, Written for Educational Entrepreneurship: Realities, Challenges, Possibilities*, edited by Frederick M. Hess, Harvard Education Press 2006,[online], Available at

<http://gseweb.harvard.edu/hepg/educationalentrepreneurship.html> , [Accessed 1 June 2023].

Tait, A., and Faulkner, D., *Edupreneur: Unleashing Teacher Led Innovation in Schools*, Independently published.

https://ideisioferte.ro/florina-russu-academia-globularia-este-un-hub-educational/

THE IMPACT OF RESTORATIVE JUSTICE ON CHILDREN'S LIFE

Roxana Topor
Assoc. Prof., PhD, „Spiru Haret" University

Abstract:Restorative justice for children is an alternative approach to the criminal justice system, focusing on repairing harm and restoring damaged relationships. This involves restorative justice conferences, reparation programs, victim-offender mediation, counseling and reintegration programs. Core principles include respect for human dignity, active participation of all parties, focus on the needs of victims, accountability of offenders, reconciliation and community collaboration. The aim is to promote the recovery and reintegration of child offenders, providing them with opportunities for change and development, and creating an environment of reconciliation for victims and the community.

Keywords: child, justice, crime, victim, responsibility

Contextul justiției restaurative

Justiția restaurativă este o practică prietenoasă cu copilul-victimă și urmărește o mai bună protecție a acestuia.

Contextul justiției restaurative este un cadru de abordare a justiției penale care se concentrează pe nevoile victimelor, infractorilor și comunității în procesul de rezolvare a conflictelor și de restaurare a relațiilor afectate de infracțiuni. În contrast cu abordarea tradițională a justiției, care se concentrează în principal pe sancțiuni punitive și exclusiv pe stat, justiția restaurativă pune accentul pe reparație, reconciliere și reintegrare socială.

Justiția restaurativă este o modalitate de a soluționa dauna apărută în urma unei infracțiuni. Ea presupune implicarea tuturor celor afectați pentru a ajunge la o înțelegere comună a celor întâmplate și la un acord cu privire la modul în care prejudiciul sau infracțiunea pot fi reparate și, astfel, justiția realizată.

Această abordare se bazează pe câteva principii fundamentale, cum ar fi:

Centrarea pe victimă: Justiția restaurativă acordă o atenție deosebită nevoilor, îngrijirii și reparației victimelor. Se încearcă să se ofere victimelor o voce în procesul de justiție și să se încurajeze implicarea lor activă în procesul de rezolvare a conflictelor.

Responsabilizare: Justiția restaurativă încurajează infractorii să-și asume responsabilitatea pentru acțiunile lor și să se angajeze în procesul de reparație și reconciliere. În loc să fie tratați doar ca infractori, li se oferă oportunitatea de a-și conștientiza impactul asupra victimelor și comunității și de a-și schimba comportamentul în mod pozitiv.

Participarea comunității: Justiția restaurativă implică comunitatea în procesul de rezolvare a conflictelor și de reintegrare a infractorilor în societate. Comunitatea este considerată un partener esențial în promovarea reconcilierii și prevenirii recidivei.

Reintegrare socială: O preocupare centrală a justiției restaurative este să faciliteze reintegrarea infractorilor în societate într-un mod pozitiv și să promoveze o schimbare de comportament durabilă. Se urmărește reducerea stigmatizării și marginalizării, astfel încât infractorii să poată deveni membri productivi ai comunității.

Contextul justiției restaurative a evoluat ca o alternativă la abordarea tradițională a justiției penale și s-a răspândit pe plan global în ultimele decenii. Este implementată în

diferite țări și sisteme de justiție ca modalitate de a promova soluționarea pașnică a conflictelor, reparația și reconcilierea, și de a reduce recidiva și daunele cauzate victimelor.

Importanța abordării justiției restaurative în cazul copiilor

Importanța abordării justiției restaurative în cazul copiilor este semnificativă, având în vedere vulnerabilitatea și nevoile specifice ale copiilor implicați în sistemul de justiție penală. Iată câteva aspecte care evidențiază importanța acestei abordări:

Protecția drepturilor copilului: Justiția restaurativă pune în centrul atenției bunăstarea și drepturile copiilor. Prin abordarea sa centrată pe copil, se asigură că interesele și nevoile copiilor sunt respectate și luate în considerare în procesul de rezolvare a conflictelor.

Dezvoltarea abilităților sociale și emoționale: Prin justiția restaurativă, copiii au oportunitatea de a învăța abilități de comunicare, empatie și rezolvare a conflictelor într-un mod constructiv. Aceasta îi ajută să-și dezvolte capacitățile sociale și emoționale, care sunt esențiale pentru relațiile interpersonale sănătoase și pentru integrarea lor în comunitate.

Evitarea stigmatizării și etichetării negative: Sistemul de justiție penală tradițional poate aduce cu sine stigmatizare și etichetare negativă asupra copiilor infractori. Justiția restaurativă oferă o alternativă prin care copiii pot fi văzuți într-un context mai amplu, luând în considerare circumstanțele și nevoile lor individuale, și oferindu-le șansa de a-și repara greșelile și de a se reintegra în societate fără a li se impune o etichetă negativă pe termen lung.

Restaurarea relațiilor interpersonale și comunitare: Justiția restaurativă facilitează dialogul și interacțiunea între copii infractori, victime și comunitate. Prin aceasta, se încearcă să se repare relațiile afectate de infracțiuni și să se promoveze reconcilierea și înțelegerea reciprocă. Acest proces contribuie la reconstruirea încrederii și coeziunii în comunitate.

Recidiva redusă: Studiile arată că justiția restaurativă poate contribui la reducerea recidivei în rândul copiilor infractori. Prin implicarea lor activă în procesul de rezolvare a conflictelor și prin acordarea de sprijin și îndrumare adecvată, se creează oportunități pentru schimbare pozitivă și reintegrare durabilă în societate.

Abordarea justiției restaurative în cazul copiilor are un impact semnificativ asupra vieții acestora, oferindu-le șansa de a învăța din greșeli, de a se dezvolta într-un mod sănătos și de a-și construi un viitor mai promițător. Prin centrarea pe nevoile copiilor și promovarea reconcilierii și reintegrării sociale, justiția restaurativă poate contribui la creșterea rezilienței copiilor și la prevenirea recidivei, având un impact pozitiv asupra vieții lor pe termen lung.

Este important de subliniat că justiția restaurativă în cazul copiilor nu înseamnă ignorarea sau minimizarea responsabilității pentru acțiunile lor. Aceasta implică înțelegerea că copiii pot învăța și evolua prin procese de reparație, învățare și reintegrare, în loc să fie doar pedepsiți. Abordarea justiției restaurative promovează o perspectivă mai holisitică și umană asupra copiilor infractori, punând accentul pe dezvoltarea lor pozitivă și pe crearea unui mediu în care aceștia pot înflori.

În concluzie, justiția restaurativă în cazul copiilor este deosebit de importantă pentru a proteja drepturile și bunăstarea copiilor, pentru a dezvolta abilități sociale și emoționale, pentru a evita stigmatizarea și etichetarea negativă, pentru a restabili relațiile interpersonale și comunitare și pentru a reduce recidiva. Prin promovarea unei abordări centrate pe copil și pe reconciliere, justiția restaurativă poate juca un rol semnificativ în asigurarea unui viitor mai luminos și mai echitabil pentru copiii implicați în sistemul de justiție penală.

Definirea justiției restaurative

Justiția restaurativă este o abordare alternativă a sistemului de justiție penală care se concentrează pe repararea daunelor cauzate de infracțiuni și pe restabilirea relațiilor afectate de acestea, prin intermediul procesului de reconciliere și participare activă a tuturor părților implicate. În esență, justiția restaurativă pune accentul pe nevoile victimelor, infractorilor și

comunității, în contrast cu abordarea tradițională care se concentrează mai mult pe pedeapsă și pe aplicarea legii.

Caracteristicile cheie ale justiției restaurative includ:

Repararea daunelor: Justiția restaurativă se concentrează pe identificarea și repararea daunelor cauzate de infracțiuni. Acest lucru implică recunoașterea consecințelor și impactului acțiunilor infracționale asupra victimelor, comunității și chiar asupra infractorilor.

Participare activă: Procesul justiției restaurative implică participarea activă a tuturor părților implicate, inclusiv a victimelor, infractorilor și comunității. Ei sunt încurajați să-și exprime punctele de vedere, să participe la luarea deciziilor și să găsească împreună soluții pentru rezolvarea conflictului.

Reconciliere și reintegrare: Un obiectiv cheie al justiției restaurative este de a facilita reconcilierea între părți și de a promova reintegrarea infractorilor în comunitate. Prin intermediul dialogului, înțelegerii și sprijinului, se urmărește restabilirea relațiilor și crearea unui mediu propice pentru recuperare și reintegrare.

Responsabilizare și schimbare de comportament: Justiția restaurativă încurajează infractorii să-și asume responsabilitatea pentru acțiunile lor și să-și schimbe comportamentul. În loc să fie doar supuși unei pedepse, li se oferă oportunitatea de a învăța din greșeli și de a se angaja într-un proces de creștere și transformare personală.

Colaborare și implicare comunitară: Justiția restaurativă implică comunitatea în procesul de rezolvare a conflictelor și de reintegrare socială. Comunitatea este văzută ca un partener esențial în promovarea reconcilierii și prevenirii recidivei, oferind sprijin și resurse pentru toate părțile implicate.

Prin urmare, justiția restaurativă își propune să depășească abordarea pur punitivă a justiției tradiționale și să aducă o perspectivă mai umană, reparatorie și reconstruitoare în procesul de rezolvare a conflictelor și de tratament al infracțiunilor.

Principii și valori fundamentale ale justiției restaurative

Justiția restaurativă se bazează pe o serie de principii și valori fundamentale care stau la baza abordării sale. Acestea includ:

Respectarea demnității umane: Justiția restaurativă recunoaște demnitatea și valoarea fiecărei persoane implicate în procesul de rezolvare a conflictelor. Toate părțile sunt tratate cu respect și onoare, iar deciziile și acțiunile sunt ghidate de prețuirea demnității umane.

Implicarea și participarea tuturor părților implicate: Principiul participării active subliniază importanța ca toate părțile afectate de infracțiune să aibă ocazia de a-și exprima punctele de vedere, de a-și spune povestea și de a contribui la luarea deciziilor. Participarea activă stimulează responsabilizarea și promovează angajamentul în procesul de rezolvare a conflictelor.

Focalizarea pe nevoile și interesele victimelor: Justiția restaurativă acordă o atenție deosebită nevoilor, intereselor și drepturile victimelor. Se încearcă să se asigure că acestea primesc sprijin, informații și reparare adecvată în urma infracțiunii. Prin implicarea lor activă, victimele pot fi implicate în procesul de rezolvare a conflictelor și pot obține satisfacție și vindecare.

Responsabilizarea infractorilor: Un principiu cheie al justiției restaurative este responsabilizarea infractorilor pentru acțiunile lor. Aceasta implică recunoașterea faptului că infractorii au o responsabilitate față de victime, față de comunitate și față de sine însiși. Prin luarea responsabilității, infractorii sunt încurajați să-și conștientizeze greșelile, să-și schimbe comportamentul și să-și repare daunele.

Reintegrarea și reconcilierea: Justiția restaurativă urmărește să promoveze reconcilierea și reintegrarea infractorilor în comunitate. Prin dialog, înțelegere și restaurare a relațiilor, se creează oportunități pentru reconstruirea încrederii și reconectarea cu comunitatea.

Colaborarea și cooperarea: Justiția restaurativă pune accentul pe colaborarea și cooperarea între toate părțile implicate, inclusiv victime, infractori, familiile acestora, comunitatea și profesioniștii din domeniul justiției. Prin lucrul în echipă și împărtășirea responsabilității, se poate ajunge la soluții mai satisfăcătoare și mai eficiente în procesul de rezolvare a conflictelor.

Aceste principii și valori fundamentale stau la baza justiției restaurative și ghidă implementarea sa în sistemele de justiție penală. Ele subliniaz

Modalități de aplicare a justiției restaurative în cazul copiilor

Există mai multe modalități de aplicare a justiției restaurative în cazul copiilor implicați în sistemul de justiție penală. Aceste modalități pot varia în funcție de jurisdicție și de resursele disponibile, însă câteva exemple comune includ:

Conferințe de justiție restaurativă: Acesta este un proces în care victimele, infractorii, familiile acestora și alți participanți relevanți se întâlnesc sub îndrumarea unui mediator sau facilitator pentru a discuta despre infracțiune, consecințe și modalități de reparare și reconciliere. Participanții pot împărtăși povestea lor, pot exprima emoții, pot discuta impactul infracțiunii și pot lucra împreună pentru a ajunge la o soluție care să aducă reparație și reconciliere.

Programul de reparație: Acesta implică infractorul în a-și asuma responsabilitatea pentru acțiunile sale și a se angaja într-un proces de reparare a daunelor cauzate. Reparația poate lua forme diferite, precum cererea scuzei, restituirea materialelor sau servicii aduse victimelor sau comunității, participarea la programe de educație sau voluntariat, învățarea de abilități alternative, etc. Scopul este de a permite infractorului să repare într-o anumită măsură daunele și să-și dezvolte abilități pentru a evita recidiva.

Medierea victimă-infractor: Aceasta implică reunirea victimei și a infractorului într-un proces structurat de mediere, în prezența unui mediator neutru. Scopul medierii este de a facilita dialogul între părți, de a permite victimelor să-și exprime emoțiile și nevoile, de a permite infractorilor să-și conștientizeze impactul acțiunilor lor și de a ajunge la un acord asupra modalităților de reparare și reconciliere.

Programul de consiliere și suport: Acesta oferă servicii de consiliere și suport atât victimelor, cât și infractorilor. Scopul este de a ajuta părțile implicate să facă față traumei și consecințelor infracțiunii, să dezvolte abilități de gestionare a emoțiilor și să se angajeze într-un proces de vindecare și creștere personală.

Programe de prevenire a recidivei și reintegrare: Aceste programe vizează evitarea recidivei și reintegrarea infractorilor în comunitate. Acestea pot include servicii de consiliere, sprijin în găsirea unui loc de muncă sau educație, îndrumare în dezvoltarea abilităților sociale și emoționale și crearea unui sistem de suport comunitar.

Aceste modalități de aplicare a justiției restaurative în cazul copiilor sunt doar câteva exemple și pot fi adaptate și personalizate în funcție de nevoile și resursele specifice ale fiecărei comunități sau jurisdicții. În general, aceste modalități se concentrează pe implicarea activă a tuturor părților implicate, pe repararea daunelor, pe responsabilizarea infractorilor și pe promovarea reconcilierii și reintegrării sociale.

Este important de menționat că implementarea justiției restaurative în cazul copiilor necesită o abordare sensibilă și adaptată la specificul și nevoile copiilor. Aceasta poate implica colaborarea între instituțiile și profesioniștii din domeniul justiției, asistenței sociale, educației și sănătății, precum și implicarea comunității în ansamblu.

În final, modalitățile de aplicare a justiției restaurative în cazul copiilor au ca scop principal promovarea recuperării, dezvoltării și reintegrării copiilor infractori în societate, oferindu-le oportunități de învățare, responsabilizare și schimbare de comportament, precum și creând un mediu de susținere și reconciliere pentru victime și comunitate.

Evaluarea impactului justiției restaurative în rezolvarea conflictelor și promovarea recuperării copiilor

Evaluarea impactului justiției restaurative în rezolvarea conflictelor și promovarea recuperării copiilor este esențială pentru a evalua eficacitatea acestei abordări și pentru a informa practicile viitoare. Cercetările existente indică unele beneficii semnificative ale justiției restaurative în cazul copiilor, cum ar fi:

Reducerea recidivei: Studiile au arătat că justiția restaurativă poate contribui la reducerea recidivei la tinerii infractori. Prin implicarea activă a infractorilor în procesul de responsabilizare și reparare, aceștia pot dobândi înțelegere și empatie față de consecințele acțiunilor lor, ceea ce poate reduce probabilitatea săvârșirii altor infracțiuni.

Satisfacția victimelor: Justiția restaurativă oferă victimelor oportunitatea de a fi implicate în procesul de rezolvare a conflictelor și de a-și exprima nevoile și dorințele. Acest lucru poate contribui la o mai mare satisfacție a victimelor și la o senzație de justiție restauratoare, în comparație cu sistemul de justiție penală tradițional.

Recuperare și reintegrare: Participarea la procesele de justiție restaurativă poate avea un impact pozitiv asupra recuperării și reintegrării copiilor infractori în comunitate. Prin promovarea dialogului, a înțelegerii și a responsabilizării, justiția restaurativă oferă oportunități de dezvoltare personală, învățare de abilități și reconectare cu resursele comunitare.

Reducerea stigmatizării: Abordarea justiției restaurative în cazul copiilor poate contribui la reducerea stigmatizării și etichetării acestora ca infractori. Prin punerea accentului pe responsabilizare, reparație și reintegrare, se promovează imaginea copiilor infractori ca fiind capabili de schimbare și dezvoltare pozitivă.

Este important de menționat că evaluarea impactului justiției restaurative în cazul copiilor necesită cercetări suplimentare și diverse metode de evaluare, cum ar fi studii comparative și studii pe termen lung. De asemenea, este necesară o abordare holistică și integrată care să țină cont de nevoile și particularitățile individuale ale copiilor în procesul de evaluare.

Concluzii

Justiția restaurativă în cazul copiilor reprezintă o abordare valoroasă și eficientă în sistemul de justiție penală. Aceasta pune accentul pe reparație, responsabilizare și reconciliere, având în vedere nevoile victimelor, infractorilor și comunității. Prin implicarea activă a tuturor părților implicate și promovarea dialogului și înțelegerii, justiția restaurativă oferă oportunități de vindecare, dezvoltare și reintegrare socială pentru copiii infractori. În plus, această abordare are potențialul de a reduce recidiva și de a promova o comunitate mai sigură și mai coezivă. Cu toate acestea, implementarea și extinderea justiției restaurative în cazul copiilor necesită resurse adecvate, colaborare între diferitele entități și instituții și un angajament continuu pentru a asigura drepturile și bunăstarea copiilor în procesul de justiție.

BIBLIOGRAPHY

Bazemore, G., & Umbreit, M. (Eds.). (2011). Juvenile Justice Reform and Restorative Justice: Building Theory and Policy from Practice. Willan.

Bradshaw, W., & Umbreit, M. (Eds.). (2016). The Routledge International Handbook of Restorative Justice. Routledge.

Latimer, J., Dowden, C., & Muise, D. (2005). The effectiveness of restorative justice practices: A meta-analysis. The Prison Journal, 85(2), 127-144.

McCold, P., & Wachtel, T. (2003). Restorative justice theory validation. In H. Strang & J. Braithwaite (Eds.), Restorative Justice and Civil Society (pp. 37-59). Cambridge University Press.

Sherman, L. W., Strang, H., & Woods, D. J. (2000). Recidivism Patterns in the Canberra Reintegrative Shaming Experiments (RISE). Journal of Experimental Criminology, 18(2), 199-218.

Umbreit, M. (2001). Mediating Interpersonal Conflicts: A Pathway to Peace. Jossey-Bass.

https://childhub.org/sites/default/files/library/attachments/qa_justitie_restaurativa.pdf

https://childhub.org/ro/biblioteca-online-protectia-copilului/qa-justitia-restaurativa-concepte-cheie-si-intrebari-frecvente

PSYCHOANALYTIC INTERPRETATIONS ON THE PSYCHOSOCIAL REALITIES OF THE DEPORTATIONS FROM THE MOLDAVIAN SSR: THE ISSUE OF ENVY

Zinaida Bolea

Assoc. Prof., PhD, Moldova State University, Chișinău

Abstract:The deportations from the Moldavian SSR took place during the first decade of the Sovietization of Bessarabia and represent a traumatic event in the contemporary history of the Republic of Moldova. Given the collective silence during the Soviet period on this phenomenon, the last two decades have been marked by efforts to create scientific and cultural representations of this historical event. Being part of the category of anthropogenic historical traumas, in which the traumatic factor is individually human, the subject of transformations of human relations in a totalitarian context is a central one for research projects dedicated to deportations. This article deals with deportees' representations of the causes and conditions of deportations and highlights hypotheses formulated by deportees. One of the deportees' hypotheses refers to local social animosities, and the issue of envy is invoked. The article presents the deportees' arguments, followed by psychoanalytic theorizations of this hypothesis.

Keywords: deportations, envy, psychoanalysis, historical trauma, totalitarian regime.

Introducere

Cercetarea de față se referă la un eveniment traumatic din istoria contemporană a Republicii Moldova, și anume la deportările forțate din RSSM în perioadele 1940-1941 și 1944-1953. Deportările din RSSM au fost parte a politicii de stat a URSS de strămutare a popoarelor, operaționalizată în perioada 1920-1959. Ca urmare a semnării la 23 august 1939 a Pactului Ribbentrop-Molotov, un an mai târziu, la 28 iunie 1940, Basarabia și Bucovina de Nord devin parte a URSS, în acest context politica represivă fiind accentuat aplicată în regiunile ocupate. În contextul acestui fenomen, circa 60 000 de basarabeni au fost deportați în Siberia și în Kazahstan (Petrencu, 2013). Un specific important al deportărilor din RSSM a fost imposibilitatea persoanelor deportate de a împărtăși într-un spațiu public trăirile legate de experiența traumatizantă. Basarabenii deportați au fost nevoiți, timp de câteva decenii, să-și ascundă statutul de deportat pentru a avea acces la studii și la un parcurs profesional. Tot în acest sens, și studiile științifice asupra deportărilor au demarat abia după anii ’90 ai secolului trecut, ca urmare a schimbărilor social-politice ce au făcut posibilă abordarea acestui fenomen. Respectiv, actualmente, suntem într-o perioadă de creare a reprezentărilor asupra fenomenului deportărilor din RSSM – reprezentări științifice, civice, culturale. Având în vedere că deportarea reprezintă un traumatism antropogen, în care individul uman este în poziția factorului care induce traumatismul, identificarea valențelor relaționale ale fenomenului deportărilor a constituit o preocupare epistemologică centrală în cadrul cercetării noastre.

Aspecte metodologice

Studiul empiric prezentat în această lucrare reprezintă un demers calitativ de cercetare, baza conceptual-teoretică a proiectului de cercetare fiind una psihanalitică. Materialul empiric utilizat în cercetare reprezintă materialul narativ obținut în baza interviurilor aprofundate semistructurate realizate de Institutul de Istorie Socială

„ProMemoria” în cadrul Programului de Stat „Recuperarea și valorificarea istorică a memoriei victimelor regimului totalitar-comunist din R.S.S. Moldovenească în perioada anilor 1940-1941, 1944-1953”. Textele interviurilor utilizate în cercetare sunt publicate în culegerile de carte *Românii în Gulag. Memorii, mărturii, documente* (Petrencu, Cojocaru, Pădureac, 2014; 2015) și *Arhivele Memoriei* (Cojocaru, 2016; Postică, 2016; Pădureac, 2017). Pentru analiza textelor obținute în baza interviurilor de istorie orală a fost utilizată analiza de conținut prin teoretizare (Glaser & Strauss, 1968; Kaufmann, 1992; Agabrian, 2004).

Reprezentări ale persoanelor deportate asupra cauzelor și condițiilor deportării

Referindu-ne la reprezentările persoanelor deportate asupra cauzelor și condițiilor deportărilor, identificăm câteva tematici prevalente în narațiunea persoanelor deportate, ce țin de aspectul relațional al acestui fenomen.

Trădarea

Ca urmare a analizei de conținut a mărturiilor de istorie orală, iese în evidență ca tematică centrală a narațiunilor persoanelor deportate „trădarea din partea consătenilor”: „*Vasile Ciocan la noi mânca, la noi bea, eram mahalagii, dar până nu l-a scos pe tata din casă, nu s-a lăsat*” (Petrencu, Cojocaru, Pădureac, 2015, p. 253). Important de menționat: „consăteanul-trădător” nu este văzut doar ca parte a echipei de organizare a represiunii, dar îi sunt atribuite, în narațiunea unor deportați, roluri decizionale importante în procesul deportărilor: „*Ai noștri din sat ne-au pus pe liste!*”; „*Vinovați de deportare sunt cei din sat, din sat aceștia pe care îi știu*” (Pădureac, 2017, p. 124). În descrierea momentului venirii echipei de represiune sunt invocate personajele care alcătuiau echipa, iar consăteanul este personajul cel mai negativ investit în acest sens.

Invidia: „Cel care muncește, este și invidiat: că are…”

În narațiunile persoanelor deportate referințele la trădare au o continuitate explicativă în comentariile acestora despre invidie. Invidia consătenilor este văzută ca fiind provocată de poziția economică și/sau socială mai înaltă a familiilor de deportați: „*Poate erau oameni invidioşi atunci, că dacă unul muncește și are, iar altul care nu muncește și nu face nimic – este invidios pe cel ce are. Sunt două ogrăzi, la unul crește totul în ogradă, dar la altul crește numai buruiană, care e pricina? Cel care muncește este și invidiat: că are*” (Postică, 2016, p. 207).

Stigmatizarea reciprocă: „culaci” și „golani”

Respectiv, în mărturiile persoanelor deportate identificăm calificative negative atribuite consătenilor implicați în organizarea deportărilor. Dacă sistemul represiv a oferit calificative de stigmatizare economică celor deportați, denumindu-i „culaci”, persoanele deportate îi numeau pe consătenii cu care erau în relații de animozitate „golani”. Astfel, constatăm o stigmatizare reciprocă în interiorul comunității: „*După noi, pe la ora 10 a venit mașina. Erau mai mulți în maşina ceea. Ne-au încărcat în maşina ceea și ne-au dus în Siberia fără tata. Tata era primul pe listă. Cine a făcut lista? Golanii ăștia din sat. Au venit și le-au spus: «Pe cine dai?» «Iată, culac, aista-i Bunescu!» Nici nu lămureau ce înseamnă culac. Vasăzică, cel mai bogat e Bunescu! Le-au spus pe cine să facă lista*” (Petrencu, Cojocaru, Pădureac, 2014, p. 95).

Mărturiile persoanelor deportate relevă că logistica represivă a operaționalizat o confruntare între „culaci” și „golani”, momentele „ridicării” deportaților fiind descrise uneori în termeni care fac trimitere la o stare maniacală a unor consăteni: „*Erau activiștii ăștia din sat. Eiii, cine erau? (pauză) Eu îi știu pe toți, dar ei nu-s demult, au murit... [...] ... toți umblau, ca cu nunta, cu maşina ceea: «aista trebuie ridicat», «la aista de dus», «la aista, la aista»*” (Pădureac, 2017, p. 21).

De la ipoteze și interpretări la reprezentări identitare: „Moldovenii sunt invidioși”

Analizând narațiunile persoanelor deportate, constatăm că în unele texte ipoteza referitoare la invidia consătenilor capătă un statut aproape paradigmatic în sensul reprezentării pe care o elaborează și o promovează despre moldoveni.

Cea mai frecventă paradigmă în acest sens este cea referitoare la faptul că „*moldovenii sunt invidioși*" și constatăm că această tematică implică un cadru atitudinal marcat de generalizare, ca o manifestare a clivajului, prin care trăsături negative sunt atribuite de unii deportați tuturor moldovenilor, fiind, prin contrast, idealizate alte naționalități: „*Kazahul niciodată în viață nu te-a vinde! Și, uitați-vă, cum s-au purtat moldovenii cu noi!*"; „*Mi s-a întâmplat și nu o dată să mi se amintească în Moldova că eram din represați. Moldovenii sunt invidioși... Nu-mi spuneau deschis, dar mi se dădea de înțeles să nu prea ridic nasul*" (Petrencu, Cojocaru, Pădureac, 2014, p. 42). Considerăm această tendință spre generalizare o consecință a incapacității de elaborare a traumatismului și o dovadă a menținerii poziției clivate în interpretarea realităților sociale (Bolea, 2019, 2022).

Această ipoteză referitoare la invidie prezentă în narațiunile deportaților (o considerăm o ipoteză defensivă, prin care cel deportat încearcă să găsească semnificații traumatismului antropogen din fenomenologia căruia a făcut parte) poate fi identificată uneori și în explicațiile elaborate la nivelul comunicării cotidiene în cadrul comunității – „*I-au deportat din invidie. Tot ai lor i-au trădat!*". Considerăm că această presupoziție este una reducționistă și periculoasă, întrucât pare să pretindă a explica fenomenul represiunilor nu ca pe un eveniment elaborat și implementat de un sistem totalitar, ci ca pe un fapt divers al funcționării umane, pericolul acestei atitudini constând în faptul că se mușamalizează resorturile și pericolul sistemelor totalitare.

Referințele și interpretările psihanalitice pe care le vom prezenta în continuare vor servi drept argument pentru susținerea poziției noastre, și anume că invidia ca trăire individuală nu poate reprezenta un factor determinant în dezlănțuirea unui fenomen represiv, ci reprezintă, mai degrabă, un resort important în manipularea maselor și este actualizată de sistemele totalitare, întrucât acestea plasează întotdeauna membrii comunității pe poziții antagonice – pe criterii etnice, sociale, economice ș.a.

Tematica invidiei – perspective psihanalitice adaptate fenomenului deportărilor din RSS Moldovenească

Pentru a ajunge la o perspectivă mai clară asupra felului în care s-a construit traumatismul relațional în contextul fenomenului deportărilor din RSSM, urmează să stabilim care este statutul invidiei în dezvoltarea umană ontogenetică și care sunt transformările patologice ale acestei trăiri. Din perspectivă psihanalitică, invidia face parte din cele mai primitive trăiri umane, manifestându-se în cea mai timpurie perioadă a ontogenezei, atunci când psihicul funcționează în baza instinctelor și a pulsiunilor, neavând încă suficient acces la atașament, relaționare și sentimente umane elaborate.

Perspectiva freudiană asupra invidiei: „Fiecare dorește, poate, să fie rege!"

În anii 1912-1913 Freud scrie lucrarea *Totem și tabu*, în care încearcă să identifice originile morale și religioase ale umanității. Freud plasează conflictualitatea oedipiană la începuturile istoriei morale: este descris un Oedip arhaic, în cadrul orânduirii primitive – organizare în care exista un Tată autoritar ce deținea puterea supremă asupra întregului trib, inclusiv asupra fiilor. Freud susține că în condițiile acestei conflictualități oedipiene strămoșii noștri și-au devorat tatăl, astfel fiind săvârșită crima originară care a determinat apariția la omul primitiv a primelor rudimente de vinovăție. Conform ipotezelor freudiene, tatăl devorat va fi reprezentat de un totem – un obiect sacru al tribului, care este transmis ereditar și solicită respect și pietate din partea tuturor membrilor comunității. Freud asociază constituirea totemului cu sentimentul de vinovăție și frica de pedeapsă, derivate din crima săvârșită în raport cu tatăl tribului. Astfel, prin aceste ipoteze, Freud încearcă să clarifice traiectoria dezvoltării conștiinței morale și a culpabilității, definind conștiința morală drept

„percepția unei judecăți interioare de condamnare pentru dorințele simțite de către nevrotic, sentiment terifiant care nu este diferit de comandamentul conștiinței sale morale legat de tabuul sălbaticului, a cărei violare face să apară «copleșitorul sentiment de vinovăție»". În vizunea lui Freud, „copleșitorul sentiment de vinovăție" presupune o funcționare nevrotică a individului și a grupului, iar sentimentul de vinovăție și teama de pedeapsă, derivate din ambivalența sentimentelor, conturează un Supraeu, în calitate de instanță morală internă și tendință de reparație.

Deci, după cum afirmă Freud, ambivalența, prin caracteristicile sale atât de paradoxale și atât de umane – a urî și a iubi în același timp, este omniprezentă de la începuturile omenirii. Respectiv, și individul, și comunitatea, la fiecare etapă a dezvoltării lor, sunt solicitați să facă o muncă de elaborare în raport cu aceste realități psihice. Atunci când descrie această realitate a hoardei primitive, Freud se referă la invidia oedipiană, în care conflictul de ambivalență atinge tot ce înseamnă putere, statut, prestigiu, autoritate etc., menționând că admirația pentru reprezentantul puterii întotdeauna comportă reversul constituit din invidie și dorința de a-i lua locul. Astfel, o persoană sus-pusă în societate va fi tabuizată, deoarece, după cum explică autorul, „se află în starea care are proprietatea de a isca poftele interzise, de a trezi conflictul de ambivalență. Cele mai multe poziții și situații de excepție sunt de această natură și au această forță periculoasă. Prin privilegiile lor, regele sau căpetenia trezesc invidia; fiecare dorește, poate, să fie rege!"

Freud îi numește pe strămoșii noștri preocupați de găsirea soluțiilor pentru înfrânarea tendințelor lor inconștiente „tovarăși de totem". Această nevrotizare asociată invidiei, intenției de înlăturare sau unei crime deja comise actualizează ceea ce Freud numește „groaza sacră" atașată tabuului. Dar se pare că Freud descrie în *Totem și tabu* traiectoria psihică a unei evoluții nevrotice, care implică prezența sentimentului de vinovăție și dorința de a repara consecințele gestului distructiv. Or, știm că tot ce ține de primitivul umanității și al individului nu urmează întotdeauna un parcurs nevrotic-sănătos din punct de vedere moral.

Perspectiva kleiniană asupra invidiei: invidie și recunoștință

După Freud, psihanalistul care a conceptualizat invidia ca fenomen fundamental în ontogeneză, în relaționarea umană, dar și în patologie este Melanie Klein. În lucrarea *Invidie și recunoștință* (1957), Klein descrie invidia ca o stare trăită într-o formă pronunțată și inconștientă, atât de copilul mic, cât și de adulții psihotici. Din perspectivă kleiniană, invidia își are sorgintea în trăirile cele mai timpurii, autoarea referindu-se și la caracterul universal al acestei trăiri: „Am ajuns la concluzia că invidia reprezintă un factor extrem de puternic în subminarea de la rădăcină a sentimentelor de iubire și recunoștință, din moment ce ea afectează cea mai timpurie relație dintre toate, cea cu mama". Și tot în această lucrare autoarea precizează că „invidia este o expresie sadic-orală și sadic-anală a impulsurilor distructive ce acționează încă de la începutul vieții și că are o bază constituțională".

În viziunea lui Klein, psihicul bebelușului este influențat constituțional de agresivitatea înnăscută, respectiv acesta va fi dominat la începutul vieții de anxietăți persecutorii și mecanisme schizoide de apărare împotriva acestor angoase. Conform teoriei kleiniene, la începutul vieții individul uman nu are capacitatea de percepere integră a Celuilalt, acesta din urmă fiind perceput într-o manieră clivată – ca „obiect bun" sau ca „obiect rău", în funcție de calitatea relației, dar și de caracteristicile constituționale ale bebelușului. În virtutea proiecției masive specifice etapei timpurii a vieții, bebelușul va trăi propriile tendințe distructive ca proiecții, aceasta provocând anxietate de persecuție. Astfel, Klein susține că invidia este parte din tendințele distructive de la începutul vieții și este întotdeauna în legătură cu stările persecutorii. Trecerea la următoarea etapă de dezvoltare – poziția depresivă – presupune capacitatea de sinteză și integrare a bebelușului, respectiv perceperea obiectului ca fiind total. La această etapă, anxietatea prevalentă va fi cea depresivă, ca urmare a conștientizării atașamentului față de obiect, dar și a conștientizării

propriilor tendințe distructive în raport cu obiectul. Angoasa depresivă de pierdere a obiectului va fi urmată de vinovăție și tendințe de reparație, în acest sens poziția depresivă presupunând creșterea psihică a individului și accesul la capacitatea de elaborare a tendințelor distructive primitive, inclusiv a invidiei. Vedem că individul la începutul vieții, așa cum este descris de Klein, are puține trăsături psihice umane și este, mai degrabă, corp, instincte, pulsiune, agresivitate înnăscută, în plan psihic reprezentând un spațiu arhaic, dominat de realități psihotice, în care odată cu nașterea se dă lupta pentru intrarea în cultură, umanitate, pentru a se ajunge la o relaționare în care Celălalt va fi investit și iubit.

În aceeași ordine de idei, Klein susține că atunci când invidia patologică se manifestă la adult, se activează sentimentul invidiei din cele mai timpurii surse ale sale, dintr-o perioadă de viață în care trăirile psihice au o natură omnipotentă, ceea ce se reflectă asupra sentimentului ulterior de invidie trăit față de o figură-substitut. Tot Klein relatează despre mecanismele de apărare utilizate de psihicul uman pentru a face față invidiei, menționând următoarele defense: idealizarea obiectului, devalorizarea obiectului, provocarea invidiei la ceilalți, devalorizarea propriei persoane, înăbușirea sentimentelor de iubire și intensificarea corespunzătoare a urii, punerea în act a agresivității.

Klein susține că devalorizarea urmează idealizării, iar repeziciunea trecerii de la idealizare la devalorizare depinde de intensitatea invidiei. Beneficiul primar al persoanei ca urmare a acestui mecanism de apărare este că „obiectul care a fost devalorizat nu mai trebuie invidiat". Celălalt va fi în permanență atacat și această agresiune nu este determinată de frustrări obiective care vin dinspre Celălalt. Invidia determină atacul asupra persoanei care este percepută ca fiind bună, anume cu scopul păstrării impresiei de omnipotență și autoidealizare. Analizând realitatea deportărilor, constatăm că mecanismele de apărare descrise de Klein sunt relevante pentru înțelegerea relaționării traumatice în cazul fenomenului deportărilor, întrucât în retorica deportărilor identificăm idealizări și devalorizări masive, puneri în act și trăiri maniacale.

Perspective psihanalitice contemporane asupra invidiei: invidia și perversiunea relațională

Tematica invidiei se regăsește și în elaborările asupra fenomenelor perverse descrise de autori precum André Sirota și Jean-Claude Racamier, aceștia referindu-se la felul în care individul devine parte dintr-o funcționare perversă și în care problematica invidiei este, la fel, foarte importantă. În lucrarea sa *Conduite perverse în grup* (1998) – o lucrare de psihologie socială de inspirație psihanalitică – Sirota alocă invidiei un loc important în conduitele de grup. Autorul introduce conceptul de „loc social de invidiat", atribuind invidiei un rol central în relaționare, propunând chiar statuarea invidiei ca entitate psihică centrală în organizarea psihicului, în acest sens venind cu intenția de a o include în lista fantasmelor originare descrise de Freud (scenă originară, castrare, seducere): „Am avansat ipoteza teoretică a existenței unei a patra fantasme originare, care ar conține un scenariu de unicitate și de exclusivitate imaginară a locului social de invidiat. Astfel, se poate înțelege răul cvasigeneral al vieții sociale, pentru că foarte rar auzim pe câte cineva spunând că se simte bine în locul pe care îl ocupă în cadrul grupului sau că el consideră acest loc potrivit pentru el. Totul se întâmplă ca și cum, în grupuri sau organizații, nu ar exista – la nivelul imaginației – decât un singur loc interesant, valoros sau de dorit". Sirota susține că în funcționarea perversă de grup sunt atacate legătura socială, instanța colectivă și regulile sale. În acest sens, autorul descrie într-o manieră aproape kleiniană rezonanța și alianța grupală perversă în care „pofta de distrugere și de revanșă este antinomică dorinței de depășire, care presupune o recunoaștere a Celuilalt sau a ceea ce este el. Această poftă are ca scop de a-l neantiza pe Celălalt sau obiectul pe care nu-l poate avea sau care nu poate fi".

Sirota face multiple referințe la lucrările lui Paul-Claude Racamier și la conceptul acestuia de perversiune narcisică. Lucrările lui Racamier, psihiatru și psihanalist francez, nu

se referă la invidie în mod prioritar, dar definesc profilul de personalitate al perversului narcisic, care pare foarte apropiat de artizanul pervers al lui Sirota. Racamier descrie în felul următor viziunea perversului narcisic asupra comunicării cu Celălalt: „Un pervers narcisic are două imperative vitale: el nu trebuie niciodată să depindă de obiect și el nu trebuie niciodată să se simtă inferior. [...] Celălalt va fi suportat doar dacă îi este negată valoarea și dacă este dominat și stăpânit". Felul în care Racamier conceptualizează fenomenul perversiunii narcisice face trimitere, în primul rând, la mecanismele psihotice de apărare (întrucât Racamier spune că perversul nu-și poate conține angoasele și nu poate face doliul), dar și la ura și invidia perversului în raport cu obiectul valoros.

În acest sens, personajului descris de Racamier îi pot fi asociate figurile centrale ale ideologiei totalitare, în cazul deportărilor – Stalin și susținătorii acestuia, care au obținut în mentalul colectivității un statut central. Enorma capacitate de seducție a personajului pervers, într-un sistem totalitar, este relatată și în mărturiile persoanelor deportate: „*Pentru noi Stalin era «bog, zemlea, vojdi, oteț» [trad. «Dumnezeu, pământ, conducător, tată»] ... așa ne-au vârât în cap... Învățătoarea din prima clasă ne spunea: «Eto naș vojdi, roditeli – Iosif Visarionovici Stalin!» [trad. «Acesta este conducătorul nostru, părintele nostru –Iosif Visarion Stalin»]. Asta știa fiecare copil care trecea pragul școlii*" (Pădureac, 2017, p. 35).

Contribuția centrală a lui Racamier constă în faptul că acesta anunță despre psihoza ascunsă a perversului. În aspect social, inclusiv cu privire la traumele istorice ale secolului al XX-lea, la care se referă și deportările, Racamier menționează despre impactul demersului pervers asupra minții celorlalți, la nivel individual și colectiv, accentuând că gândirea perversă este social periculoasă, iar capacitatea ei de a se manifesta poate fi copleșitoare: „De la a minți la a oficializa, de la vorbărie la dezinformare, de la destabilizare în familii, grupuri și instituții la exercițiul terorii intelectuale asupra națiunilor – gândul pervers se specializează în transmiterea nongândirii."

Examinând traumatismul relațional în deportări prin prisma teoriilor lui Freud, Klein, Sirota, Racamier, încercăm să arătăm că traumatismul relațional este construit de sistemul represiv, care se bazează pe mize și strategii perverse (conștiente și inconștiente), actualizând și valorificând trăiri primitive. Concepțiile psihanalitice pun în evidență ușurătatea cu care trăiri precum invidia, atitudinea persecutorie și devalorizarea pot fi actualizate într-un sistem represiv, în care un element central îl constituie desemnarea dușmanului, dezumanizarea și distrugerea acestuia.

Invidia,* „*narcisismul micilor diferențe*" *și mizele ideologice ale sistemului represiv

Lucrarea lui Freud *Disconfort în cultură* (1930) relatează despre dificultățile cu care individul uman intră în spațiul culturii și despre faptul că acest travaliu de intrare în cultură se realizează atât filogenetic, cât și ontogenetic, fiecare individ începând la naștere propriul travaliu de acces la civilizație. În sens psihanalitic, intrarea în cultură presupune renunțarea la satisfacerea anumitor scopuri pulsionale, Freud referindu-se la sexualitate și agresivitate, menționând că, odată cu instalarea prohibiției canibalismului, crimei și incestului, „cultura a început să se desprindă de starea primitivă, animalizată" și specificând, în același timp, că aceste prohibiții și tabuuri nu sunt asigurate iremediabil de efortul civilizației. Travaliul culturii este de fiecare dată amenințat în situațiile de violență socială, în care pulsiunea distructivă și tendința narcisică mortiferă se manifestă. Freud susține că atitudinea culturală împotriva acestor dorințe pulsionale nu este uniformă: „doar canibalismul pare să fie interzis tuturor și unei viziuni neanalitice îi pare pe deplin biruit". Freud susține că sufletul uman a trecut printr-o transformare de-a lungul istoriei, iar un progres important în maturizarea spirituală este dezvoltarea Supraeului: „Această întărire a Supraeului este o proprietate culturală psihologică foarte valoroasă. Persoanele la care ea s-a produs devin din oponenți ai culturii purtători ai culturii… Cu cât într-un cerc cultural numărul lor este mai mare, cu atât mai asigurată este această cultură, cu atât mai ușor ea se poate lipsi de mijloace

constrângătoare exterioare". Dar, în același timp, Freud afirmă că „un număr nemăsurat de mare de oameni civilizați, care ar fi îngroziți de crimă sau incest, nu-și refuză satisfacerea cupidității lor, a poftei lor de agresiune, a poftelor lor sexuale, nu pregetă să-l vatăme pe Celălalt prin minciună, înșelăciune, calomnie, dacă pot rămâne nepedepsiți pentru asta și așa au stat lucrurile timp de multe perioade culturale."

Vorbind despre complexitatea și paradoxurile psihicului individual și ale psihicului colectiv, Freud menționează despre felul în care însăși achiziția culturală poate fi investită narcisic într-o manieră care va compromite conviețuirea cu alte culturi: „Satisfacția pe care o acordă idealul participanților la cultură este deci de natură narcisică, ea se bazează pe mândria față de activitatea deja reușită. Pentru deplina dumneavoastră înțelegere este necesară compararea cu alte culturi, care s-au dedicat altor activități și au dezvoltat alte idealuri. Datorită acestor diferențe, fiecare cultură își arogă dreptul de a le disprețui pe celelalte. Astfel, idealurile culturale devin prilejuri pentru divizare și adversitate între diferite cercuri culturale, așa cum se petrece mai clar, între națiuni." În contextul acestor reflecții, Freud propune termenul de „narcisism al micilor diferențe", referindu-se la fenomenul animozităților între comunități umane învecinate sau foarte apropiate – la modul concret, Freud menționează spaniolii și portughezii, germanii de sud și germanii de nord, englezii și scoțienii. Grație „narcisismului micilor diferențe", un Celălalt apropiat va fi desemnat în rolul dușmanului în anumite contexte social-politice, Freud oferind o exemplificare mai extinsă prin invocarea experienței Germaniei naziste și a Rusiei comuniste: „… Nu este o întâmplare incomprehensibilă faptul că visul unei supremații mondiale germane a evocat spre completarea sa antisemitismul și trebuie să recunoaștem că încercarea de a ridica, în Rusia, o nouă cultură comunistă își află susținerea psihologică în persecutarea burghezilor. Ne întrebăm doar cu îngrijorare de ce se vor apuca Sovietele după ce își vor fi exterminat burghezii." Și tot aici, prin referința la Uniunea Sovietică, prezintă felul în care comuniștii interpretează natura umană și consideră proprietatea privată principala cauză a răului: „Comuniștii consideră că au găsit calea spre mântuirea de rău. Omul este unilateral bun, gândește bine spre aproapele lui, dar organizarea proprietății private i-a pervertit natura. … Nu am de a face cu criza economică a sistemului comunist, nu pot cerceta dacă abolirea proprietății private este utilă și avantajoasă. Dar vreau să arăt că premisa ei psihologică este o iluzie de nesusținut."

Deportările din RSSM, dar și din alte regiuni ale fostei URSS reprezintă un exemplu *princeps* prin care această premisă ideologică și presupoziție asupra fericirii omenirii au fost aplicate. Sintagma „dușman al poporului" și cuvântul „chiabur" făceau referire la diferențele economice dintre membrii comunității, activând fenomenul „narcisismului micilor diferențe" după principiul economic și desemnând tranșant dușmanul care stă în calea bunăstării colective. Aceste diferențe economice, actualizate și valorificate ca mari răni narcisice, au rămas un subiect dureros pentru mulți deportați: „*De ce ne-au deportat? Pentru că am muncit și am avut…*"

În reflecțiile sale asupra acestui concept, psihanalistul britanic Karl Figlio (2019) susține că antipatia și violența construite în baza a ceea ce Freud numește „narcisism al micilor diferențe" sunt înrădăcinate mai mult în asemănare decât în diferențe. Această asumpție are la bază mecanismul primitiv al proiecției, care asigură reamenajarea confortabilă a conflictelor intrapsihice: „În mod conștient, îi excludem pe ceilalți care sunt diferiți, dar în mod inconștient, urâm asemănarea și o evităm prin crearea unor diferențe iluzorii. … Simțul comun al urii diferenței este mai ușor de crezut, deoarece întărește o apărare împotriva autoexaminării, o autoexaminare care ar putea dezvălui o similaritate urâtă sau, mai fundamental, ura față de similaritatea care este, la limită, propria persoană". Deci, nu antipatia pentru ceea ce este Celălalt ar fi motivul intim al urii, ci dorința de a fi ca Celălalt, susține autorul. Figlio continuă cu vicisitudinile narcisismului, menționând că acesta pornește

de la și prin sine însuși, dar întotdeauna în relație cu Celălalt, astfel că „pentru eul narcisic, obiectul este o replică a lui însuși și, în măsura în care obiectul continuă să existe în sine, el nu poate însemna decât extensia Eului". Referindu-se la relația dintre narcisism și ură, Figlio menționează că la baza proiecției se află dorința de a avea calitățile Celuilalt, de a fi ca Celălalt.

În ceea ce privește egalitatea socioeconomică promisă de ideologia comunistă, trebuie să avem în vedere faptul că aceasta nu a fost realizată conform promisiunilor, stratificarea socioeconomică fiind prezentă și în perioada comunistă, chiar dacă printr-o concretețe mai puțin polarizată, dar cu aceeași componentă narcisică. Important este faptul că însuși conceptul de egalitate economică a eșuat. O retrospectivă de dată relativ recentă ne amintește că în ultimul deceniu al epocii comuniste – anii '80 – inegalitatea comunistă era la vedere, chiar dacă în continuare neavizată ideologic (Țîcu, 2018).

Concluzie

Studiile psihanalitice relevă că invidia arhaică face parte din arsenalul de trăiri psihice care însoțesc regresiile masive ale indivizilor și ale grupurilor în momente de haos social, cum ar fi războiul, deportările ș.a. Dar aspectul asupra căruia dorim să insistăm în elaborările noastre privind fenomenul deportărilor este acest pericol, despre care am menționat mai sus, de schimbare a accentului de pe realitatea sistemului totalitar pe invocarea unor vicii umane ca fiind fundamentale în condiționarea fenomenelor de violență a Statului. Or, considerăm important să menționăm că valorificarea viciilor umane și a patologiei psihice face parte din arsenalul strategic al sistemelor totalitare, viciile umane manifestându-se/sensibilizându-se în orice context care prin factori de natură socială și politică favorizează apariția unui context totalitar. Și tot în acest sens ne întrebăm dacă există națiuni mai invidioase decât altele… Răspunsul nostru este, evident, unul negativ, pornind de la premisa psihanalitică conform căreia invidia reprezintă o trăsătură general-umană, iar represiunile argumentate prin logica echității economice și sociale reușesc să actualizeze forme arhaice și patologice ale invidiei.

BIBLIOGRAPHY

Agabrian, M. (2004). *Cercetarea calitativă a socialului.* Iași: Institutul European, 232 p. ISBN 973-611-284-5.

Bolea, Z. (2019). Atribuirea vinovăției și specificul iertării în fenomenul deportărilor din RSSM. În: *Integrare prin cercetare și inovare. Științe sociale. Rezumate ale comunicărilor*. vol. 1, 7-8 noiembrie Chisinau, Republica Moldova: CEP USM, 2019, pp. 139-141. ISBN 978-9975-149-50-1.

Bolea, Z. (2022). The fates of the group subjected to terror in the totalitarian regime. In: *Romanian Journal of Psychoanalysis*, 2022, vol. XV, issue 1, p. 58-68.

Figlio, K. (2019). The dread of sameness: social hatred and Freud's narcissism of minor differences**"**. În: Auestad L. (ed). Psychoanalysis and Politics. Exclusion and the Politics of Representation. London: Routledge, 288 p., ISBN 9780429478741

Freud, S. (1913/2010). Totem și tabu. În: *Studii despre societate și religie*. București: Trei, pp. 337-536. ISBN 978-973-707-351-8

Freud, S. (1930/2010). Disconfort în cultură. În: *Studii despre societate și religie*. București: Trei, pp. 223-316. ISBN 978-973-707-351-8.

Fonda, P., (2017). A mind at war. In: *Romanian Journal of Psychoanalysis*. X (2), pp. 135-156.

Glaser B., Strauss A. (1968). *The Discovery of Grounded Theory. Strategies for Qualitative Research*. New Brunswick: Aldine Transaction, ISBN 0-202-30260-1.

Kaufmann, J.-C. (1996/1998). Interviul comprehensiv. În: FR DeSINGLY et Al. *Ancheta și metodele ei: chestionarul, interviul de producere a datelor, interviul comprehensiv*. Iași: Polirom, 220 p. ISBN 973-683-141-8

Klein, M. (1937/2011). Iubire, vinovăție și reparație. În: *Iubire, vinovăție și reparație*. București: Trei, pp. 479-536. ISBN 978-973-707-558-1.

Klein, M. (1937/2011). Doliul și relația sa cu stările maniac-depresive. În: *Iubire, vinovăție și reparație*. București: Trei, pp. 536 - 576. ISBN 978-973-707-558-1.

Klein, M. (1957/2008). Invidie și recunoștință. În: *Invidie și recunoștință*. București: Trei, pp. 294 - 390. ISBN 978-973-707-127-9.

Petrencu, A. (2013). *Teroarea stalinistă în Basarabia. Studii, documente, memorii.* Chișinău: Tipografia Balacron, ISBN 978-9975-100-94-6.

Petrencu, A., Cojocaru, L., Pădureac, L. (2014). *Românii în Gulag*. Chișinău: Tipografia Balacron, ISBN 978-9975-128-10-0.

Petrencu, A., Cojocaru, L., Pădureac, L. (2015). *Românii în Gulag*. Chișinău: Tipografia Balacron, ISBN 978-9975-128-42-1.

Postică, E. (2016). *Arhivele Memoriei*. Chișinău: Tipografia Balacron, ISBN: 9789975128636.

Racamier, P.-C. (2014). On narcissistic perversion. In: *The International Journal of Psychoanalysis*, vol. 95, nr.1, pp. 119-132.

Sirota, A. (1998). *Conduite perverse în grup. Interpretări și intervenții.* Iași: Polirom, 200 p. ISBN: 973-683-136-1.

Țîcu, O. (2018). Homo Moldovanus Sovietic. Teorii și practici de construcție identitară în R(A)SSM (1924-1989). Chișinău: Editura Arc, 420 p. ISBN 978-9975-0-0158-8.

QUALITY OF LIFE OF INSTITUTIONALIZED TEENAGERS WITH MENTAL DEFICIENCY. A THEORETICAL PERSPECTIVE

Adriana Ciobanu, Assoc. Prof., PhD, The Innovation and Technology Transfer Research Institute within the „Ion Creangă" State University of Moldova, Chișinău, Republic of Moldova

Mihaela Tănăsoiu, PhD Student, „Ion Creangă" State University of Moldova, Chișinău, Republic of Moldova

Abstract: This article aims to theoretically analyze the quality of life of institutionalized teenagers with intellectual disabilities. By examining existing literature and relevant theories, the article provides a deeper understanding of this issue and suggests directions for future research and practice. Quality of life (QoL) has become a central theme in psychological research on people with intellectual disabilities. This article reviews the existing literature on quality of life in institutionalized youth with intellectual disabilities, focusing on indicators of physical, emotional, and social well-being.

Keywords: mental, disability, quality of life, institutionalization, teenagers.

În ultimele decenii, interesul pentru calitatea vieții persoanelor cu deficiență mintală a crescut semnificativ [18]. În ciuda acestui interes, există o lipsă de înțelegere și de cercetare comprehensivă în ceea ce privește calitatea vieții în rândul tinerilor cu deficiență mintală care sunt instituționalizați [33]. Această lucrare își propune să abordeze această lacună prin examinarea literaturii existente și prin sugestii de îmbunătățiri ale practicilor curente [18]. Calitatea vieții tinerilor cu deficiență mintală instituționalizați este o problemă de importanță majoră în domeniul psihologiei și al serviciilor sociale [1]. Autorii au concluzionat că dezinstituționalizarea este necesară pentru a îmbunătăți calitatea vieții persoanelor cu dizabilități intelectuale [44] și că îngrijirea comunitară poate oferi rezultate mai bune în ceea ce privește integrarea socială, independența și bunăstarea generală. Jingree, T. în 2008 sugera că o abordare centrată pe persoană a îngrijirii este esențială pentru a se asigura că persoanele cu dizabilități intelectuale pentru a primi sprijin adecvat, adaptat nevoilor lor individuale [26]. În ciuda acestui fapt, există o lipsă de analiză teoretică a acestei probleme, ceea ce limitează înțelegerea noastră și capacitatea de a îmbunătăți calitatea vieții acestor tineri [33].

Literatura existentă pe această temă este vastă, însă există lacune semnificative [33]. Deși există studii care examinează calitatea vieții tinerilor cu deficiență mintală în general, precum studiile efectuate de Havercamp, Scandlin & Roth (2004), Schalock et al. (2005), Emerson & Hatton (2007), Schalock et al. (2000), Jahoda, Pert & Trower, (2018), care au evidențiat faptul că persoanele cu dizabilități intelectuale se confruntă cu disparități în ceea ce privește sănătatea și bunăstarea în comparație cu populația generală și că o abordare centrată pe persoană a îngrijirii este esențială pentru îmbunătățirea rezultatelor calității vieții lor, puține se concentrează specific pe cei instituționalizați [22], [41], [15], [36], [25]. Studiile efectuate de Lachapelle, Wehmeyer, Haelewyck (2003), Gomez-Vela et al., (2016), Cumella & Rillott (2018), Stancliff (2017), au evidențiat faptul că instituționalizarea poate avea un impact negativ asupra calității vieții tinerilor cu dizabilități intelectuale și că sprijinul social și stima de sine pot juca un rol semnificativ în îmbunătățirea bunăstării acestora [29], [19], [9], [43]. În plus, majoritatea studiilor Felce & Perry (1995), Cummins & Lau (2005), Schalock et

al., (2005), se concentrează pe aspecte practice, lăsând deoparte o analiză teoretică profundă [18], [11]. [41].

Teoriile existente despre calitatea vieții tinerilor cu deficiență mintală pot fi aplicate în contextul instituționalizării [39]. De exemplu, teoria lui Maslow a nevoilor [31] sugerează că nevoile de bază, cum ar fi siguranța și securitatea, trebuie îndeplinite înainte ca o persoană să poată atinge o calitate mai bună a vieții. În contextul instituționalizării, aceasta implică asigurarea unui mediu sigur și de susținere pentru tineri [33].

Evaluarea calității vieții este un proces complex care implică evaluarea subiectivă și obiectivă a diferitelor aspecte ale vieții unei persoane [24] inclusiv sănătatea fizică și mentală, relațiile sociale, mediul înconjurător, nivelul de autonomie și independență, accesul la resurse și oportunități, satisfacția cu viața și multe altele. Există mai multe instrumente de evaluare a calității vieții, disponibile pentru utilizare în cercetare și practică clinică [28]. Aceste instrumente pot fi generale sau specifice pentru anumite grupuri de populație sau condiții medicale [28].

Evaluarea calității vieții poate fi utilizată pentru a identifica nevoile individuale ale unei persoane și pentru a dezvolta planuri personalizate de îngrijire sau intervenție [6]. De asemenea, poate fi folosită pentru a evalua eficacitatea tratamentelor sau intervențiilor în timp. Potrivit Organizației Mondiale a Sănătății (1997), evaluarea calității vieții este un proces complex care implică evaluarea subiectivă și obiectivă a diferitelor aspecte ale vieții unei persoane, inclusiv sănătatea fizică și mentală, relațiile sociale, mediul înconjurător, nivelul de autonomie și independență, accesul la resurse și oportunități, nivelul de satisfacție referitor la viața pe care o trăiește și multe altele. Felce și Perry în 1995 a subliniat importanța abordării multidimensionale în evaluarea calității vieții care ia în considerare atât factori obiectivi cât și subiectivi care contribuie la bunăstare [18]. Există mai multe instrumente de evaluare a calității vieții disponibile pentru utilizare în cercetare și practică clinică, iar abordarea multidimensională este esențială pentru o evaluare completă și precisă a calității vieții.

Cummins și Lau (2005) au dezvoltat Personal Wellbeing Index-Intellectual Disability (PWI-ID), un instrument specific pentru evaluarea calității vieții persoanelor cu dizabilități intelectuale [11]. Acest instrument măsoară satisfacția subiectivă a persoanei cu viața lor în general, precum și în ceea ce privește diferite aspecte ale vieții, cum ar fi sănătatea, relațiile sociale, autonomia și independența, mediul înconjurător și realizarea personală. PWI-ID a fost validat în mai multe țări și este utilizat pe scară largă în cercetarea calității vieții persoanelor cu dizabilități intelectuale, la identificarea nevoilor de suport social sau de îngrijire medicală [3]. De asemenea, poate fi folosit pentru a evalua eficacitatea tratamentelor sau intervențiilor în timp [30], [40]. Evaluarea calității vieții poate ajuta la evaluarea impactului unui program de reabilitare asupra bunăstării si satisfacției persoanei [17]. Evaluarea calității vieții a tinerilor cu deficiență mintală instituționalizați implică măsurarea mai multor domenii, inclusiv starea de sănătate fizică și mentală, nivelul de independență, relațiile sociale, accesul la oportunități de dezvoltare personală și participarea la activitățile sociale [37]. În concluzie, evaluarea calității vieții este un proces important care poate ajuta la identificarea nevoilor individuale ale unei persoane și la dezvoltarea planurilor personalizate de îngrijire sau intervenție [17].

Există dovezi că instituționalizarea poate avea un impact negativ asupra calității vieții a tinerilor cu deficiență mintală [2]. Problemele includ lipsa de autonomie, de stimulare cognitivă adecvată și de interacțiune socială pozitivă [34]. De asemenea, instituțiile pot fi incapabile să îndeplinească nevoile individuale ale fiecărei persoane, ceea ce poate afecta negativ bunăstarea lor generală [14]. În articolul său, Buljevac, Marko. (2012) evidențiază aspectele negative ale instituționalizării precum: izolarea socială, discriminarea, abuzul fizic și emoțional, lipsa de autonomie și independență, precum și condițiile de trai inadecvate [7].

De asemenea, autorul subliniază că instituționalizarea poate duce la stigmatizare și marginalizare socială a persoanelor cu dizabilități intelectuale. Hannah A. et al. (2021) subliniază importanța respectării drepturilor persoanelor cu dizabilități intelectuale și implicarea lor în deciziile care le privesc[21]. Potrivit unui articol publicat în The Atlantic, Centrele de Îngrijire și Asistență pentru Persoane Adulte cu Dizabilități ar putea fi înlocuite cu centre comunitare de sănătate mintală, permițând astfel pacienților să trăiască și să beneficieze de îngrijire psihiatrică în comunitate [35]. În plus, UNICEF recomandă să accelerăm eforturile de a pune capăt instituționalizării copiilor, prin programe de suport. Consolidarea familiilor pentru a preveni separarea familiilor cu copii și îmbunătățirea protecției și bunăstării copiilor. Redirecționarea resurselor și prioritizarea îngrijirii alternative bazate pe familie în cadrul comunităților [46]. Potrivit unui articol publicat în Semanticscholar, este necesar să se ofere servicii personalizate și adaptate nevoilor individuale ale fiecărei persoane cu dizabilități intelectuale [13]. Un studiu publicat în Biblioteca Națională de Medicină recomandă ca serviciile de asistență medicală să fie cât mai aproape posibil de propriile comunități ale oamenilor, inclusiv din zonele rurale [16]. Instituționalizarea persoanelor cu dizabilități intelectuale poate avea un impact negativ semnificativ asupra calității vieții acestora. Potrivit unei revizuiri sistematice publicate în Biblioteca Națională de Medicină, dezinstituționalizarea poate avea un efect pozitiv asupra calității vieții pentru adulții cu dizabilități intelectuale [32]. Studiul a constatat că trecerea de la mediul rezidențial la cel comunitar poate avea un impact pozitiv asupra calității vieții. a persoanelor cu dizabilități intelectuale [32]. Persoanele instituționalizate pot experimenta izolarea socială, lipsa de autonomie și independență, precum și condițiile de trai inadecvate [7]. De asemenea, autorul subliniază că instituționalizarea poate duce la stigmatizare și marginalizare socială a persoanelor cu dizabilități intelectuale [7]. În schimb, oferirea de servicii personalizate și adaptate nevoilor individuale ale fiecărei persoane cu dizabilități intelectuale în comunitate poate îmbunătăți semnificativ calitatea vieții acestora. Potrivit unui studiu publicat în SpringerLink, calitatea vieții poate fi măsurată atât în mod obiectiv, prin frecvențe și cantități, cât și subiectiv prin sentimente [12]. Studiul a mai constatat că oferirea de servicii personalizate adaptate nevoilor individuale ale fiecărei persoane cu dizabilități intelectuale în comunitate, le poate crește semnificativ calitatea vieții [12].

Autorii Khalilah R. Johnson and Nancy Bagatell, (2018) sugerează că este necesară o schimbare fundamentală în cultura din mediul instituționalizat și atitudinile față de cultivarea și susținerea alegerilor rezidenților. De asemenea, se subliniază importanța suportul și sprijinul de care au nevoie persoanele cu deficiență mintală instituționalizate și încurajează personalul să faciliteze independența acestora, în loc să le ofere doar îngrijire generală [27] și că mediul trebuie să fie adaptat pentru a permite alegeri și că personalul trebuie să fie instruit pentru a recunoaște și sprijini alegerile făcute de rezidenți [27]. Un alt studiu efectuat de Burke T. et al. (2022) a constatat că asigurarea că persoanele cu dizabilități intelectuale primesc îngrijire și sprijin adecvat în societate necesită o luare în considerare amănunțită a calității vieții individuale, deoarece o dizabilitate intelectuală afectează independența, bunăstarea și capacitatea de a se implica pe deplin în comunitate [8]. Studiul subliniază importanța sprijinului și încurajează personalul să faciliteze independența mai degrabă decât doar îngrijirea generală [8]. Potrivit lui Verdugo et al. (2012), calitatea vieții este un concept complex și subiectiv care se referă la percepția individului asupra stării sale de bine și satisfacției cu viața sa [48]. Aceasta poate fi influențată de diferiți factori, cum ar fi sănătatea fizică și mentală, relațiile interpersonale, mediul social și fizic, accesul la resurse și oportunități, precum și capacitatea de a lua decizii și a controla propriile alegeri [8]. Pentru persoanele cu dizabilități intelectuale, calitatea vieții poate fi îmbunătățită prin sprijinirea auto-determinării, alegerilor informate și independenței în activități zilnice [49].

Promovarea calității vieții implică îmbunătățirea bunăstării și satisfacției individuale în diferite domenii ale vieții, cum ar fi sănătatea, relațiile interpersonale, mediul social și fizic și realizarea personală. În cazul persoanelor cu dizabilități intelectuale, promovarea calității vieții poate include dezvoltarea abilităților de viață independentă, încurajarea participării sociale și a incluziunii comunitare și asigurarea accesului la servicii de sănătate mintală [20]. Potrivit lui Schalock et al. (2007), promovarea calității vieții pentru persoanele cu dizabilități intelectuale implică ,,creșterea autonomiei personale, îmbunătățirea relațiilor interpersonale, creșterea participării sociale și a incluziunii comunitare, îmbunătățirea stimei de sine și a respectului de sine, creșterea satisfacției cu viața și creșterea accesului la serviciile de sănătate mintală [38, p.3]. În plus, promovarea calității vieții poate implica dezvoltarea unor strategii personalizate pentru fiecare individ în parte [20]. Conform lui Claes et al. (2013), ,,strategiile personalizate ar trebui să se concentreze pe nevoile individuale ale persoanelor cu dizabilități intelectuale si probleme de sănătate mintala si ar trebui să fie dezvoltate într-un mod colaborativ, implicând persoana în cauză, familia și furnizorii de servicii" (p. 28). Există mai multe strategii care pot fi utilizate pentru a îmbunătăți calitatea vieții a tinerilor cu deficiență mintală instituționalizați [20]. Acestea includ dezvoltarea unui plan de îngrijire individualizat, asigurarea accesului la terapii și activități care pot îmbunătăți starea de sănătate fizică și mentală, precum și încurajarea interacțiunilor sociale pozitive și a oportunităților de dezvoltare personală [42]. Paradigma calității vieții este o abordare care se concentrează pe evaluarea și îmbunătățirea bunăstării și satisfacției individuale în diferite domenii ale vieții, cum ar fi starea de sănătate, relațiile interpersonale, mediul social și fizic și realizările personale. Conform lui Cummins (1997), calitatea vieții este o evaluare subiectivă a faptului dacă viața unei persoane este bună sau nu [10, p. 119].

Paradigma calității vieții se aplică la diferite grupuri de populație, inclusiv persoanele cu dizabilități intelectuale. Conform lui Schalock et al. [44], paradigma calității vieții pentru persoanele cu dizabilități intelectuale se bazează pe opt principii: ,,1) valoarea personalizată; 2) respectul pentru drepturile umane; 3) incluziune socială; 4) libertate de a face alegeri; 5) dezvoltare personală; 6) bunăstare emoțională; 7) siguranța fizică și financiară; și 8) dreptul la autodeterminare" [42, p. 62]. Studiul efectuat de Van Loon et al., (2013) care și-a propus să investigheze dacă paradigma calității vieții, a evidențiat faptul că poate fi aplicată și persoanelor cu dizabilități intelectuale. Studiul a constatat faptul că domeniile calității vieții sunt universale, dar este mai dificil să aplici paradigma calității vieții operaționale pentru această populație și sistemul său de îngrijire decât pentru sistemele de sprijin în care conceptele de incluziune și participare sunt mai evidente [47]. Coexistența dizabilităților intelectuale și a problemelor de sănătate mintală poate avea efecte de anvergură asupra funcționării zilnice a persoanei și asupra calității vieții [47].

Potrivit unui studiu publicat la Universitatea din New Brunswick, gradul de independentă îmbunătățește calitatea vieții și incluziunea socială la persoanele cu deficiență mintală, de exemplu, persoanele care sunt implicate în comunitate sau sunt angajați au un sentiment mai mare de incluziune socială și au mai multă autonomie financiară decât acestea care nu sunt implicate în programe de angajare integrate în comunitate [5]. Un alt studiu publicat în PubMed Central a constatat că măsurarea calității vieții în dizabilitățile intelectuale reflectă o varietate de indicatori, adesea grupați în domeniile vieții [4]. Studiul subliniază că promovarea calității vieții poate include dezvoltarea abilităților de viață independentă, încurajarea participării sociale și incluziunea comunitară și asigurarea accesului la serviciile de sănătate mintală [4]. Studiul sugerează că membrii familiei și lucrătorii de sprijin ar trebui să permită persoanelor cu deficiențe intelectuale și probleme de sănătate mintală să facă propriile alegeri, oferind totuși o anumită cantitate de reglementare. În plus, studiul evidențiază importanța relațiilor interpersonale și a incluziunii sociale pentru această populație.

Este esențial ca cercetarea și practica să se concentreze pe îmbunătățirea calității vieții pentru tinerii cu deficiență mintală instituționalizați, prin înțelegerea mai profundă a factorilor care contribuie la îmbunătățirea calității vieții și prin implementarea strategiilor de îmbunătățire, putem spera să îmbunătățim starea de bine acestor tineri. De exemplu, evaluarea calității vieții poate ajuta la identificarea nevoilor de suport social sau de îngrijire medicală pentru o persoană cu o boală cronică sau o dizabilitate [3], la evaluarea impactului unui program de reabilitare asupra bunăstării si satisfacției persoanei [17] și pentru a evalua eficacitatea tratamentelor sau intervențiilor în timp [30]. O varietate de factori contribuie la calitatea vieții persoanelor cu dizabilități intelectuale, inclusiv la maxim control individual, autonomie și incluziune. Pe măsură ce apar evoluții în domeniul intelectual studii și practică pentru dizabilități, apar modele noi, creative de locuințe, care se concentrează pe îmbunătățire control individual, autonomie și incluziune socială. Această revizuire a literaturii evidențiază nevoia de mai multe cercetări privind programele de viață independentă. Evaluarea calității vieții mai poate fi utilizată și pentru a identifica nevoile individuale ale unei persoane și pentru a dezvolta planuri personalizate de îngrijire sau intervenție [6]. De asemeni, ajuta la identificarea nevoilor individuale ale unei persoane și la dezvoltarea planurilor personalizate de îngrijire sau intervenție [17]. Trebuie luat în considerare faptul că, evaluarea calității vieții a tinerilor cu deficiență mintală instituționalizați, implică măsurarea mai multor domenii, inclusiv starea de sănătate fizică și mentală, nivelul de independență, relațiile sociale, accesul la oportunități de dezvoltare personală și participarea la activitățile sociale [37].

Înțelegerea teoretică a acestei probleme are implicații semnificative pentru cercetarea și practica viitoare. De exemplu, poate ajuta la dezvoltarea de intervenții mai eficiente pentru îmbunătățirea calității vieții tinerilor cu deficiență mintală instituționalizați. Concluziile acestui studiu pot fi folosite pentru a dezvolta strategii de sprijin care sunt adaptate nevoilor specifice ale persoanelor cu deficiențe intelectuale și probleme de sănătate mintală. Cercetările viitoare ar trebui să se concentreze pe îmbunătățirea calității vieții tinerilor cu deficiență mintală instituționalizați, prin înțelegerea mai profundă a factorilor care contribuie la îmbunătățirea calității vieții și prin implementarea strategiilor de îmbunătățire adaptate nevoilor specifice ale persoanelor cu deficiențe intelectuale și probleme de sănătate mintală.

BIBLIOGRAPHY

1. Beadle-Brown, J., Mansell, J., & Kozma, A. Deinstitutionalization in intellectual disabilities. Current Opinion in Psychiatry, 20(5), 437-442. 2007

2. Borthwick-Duffy, S.A. Quality of Life and Quality of Care in Mental Retardation. In: Rowitz, L. (eds) Mental Retardation in the Year 2000. Disorders of Human Learning, Behavior, and Communication. Springer, New York, NY. 1992

3. Bos, G & Triemstra, Mattanja. Quality of life as an instrument for need assessment and outcome assessment of health care in chronic patients. Quality in health care : QHC. 8. 247-52. 10.1136/qshc.8.4.247. 2000

4. Brown I, Hatton C, Emerson E. Quality of life indicators for individuals with intellectual disabilities: extending current practice. Intellect Dev Disabil. Oct;51(5):316-32. 2013

5. Blick, R. N., Litz, K. S., Thornhill, M. G., & Goreczny, A. J. Do inclusive work environments matter? Effects of community-integrated employment on quality of life for individuals with intellectual disabilities. Research in Developmental Disabilities, 53, 358–366. 2016

6. Buitenweg, David & Mheen, Dike & Oers, Hans & Van Nieuwenhuizen, Chijs. Psychometric Properties of the QoL-ME: A Visual and Personalized Quality of

Life Assessment App for People With Severe Mental Health Problems. Frontiers in Psychiatry. 2022

7. Buljevac, Marko. The institutionalization of people with intellectual disabilities: What have we learned from history?. Revija Za Socijalnu Politiku. 19. 255-272. 2012

8. Burke T, Deffew A, Stafford O, Docherty C, Burke S, Mostert R, van Loon J, Lombardi M, Vaughan M, Brickell R, Keogh M, Mahon W and O'Halloran D. Quality of Life Outcomes in a Community Cohort of Adults With an Intellectual Disability Using the Personal Outcome Scale. Front. Rehabilit. Sci. 3:848492. 2022

9. Cumella, S., & Rillotta, F. Quality of life in institutionalized young adults with intellectual disabilities: The role of social support and self-esteem. Journal of Intellectual Disabilities, 22(2), 135-147. 2018

10.Cummins RA. Assessing quality of life. In: Brown RI, editor. Assessing Quality of Life for People with Disabilities: Models, Research, and Practice. London, UK: Stanley Thornes;. pp. 116–150. 1997

11.Cummins, R.A., & Lau, A.L.D. Personal Wellbeing Index-Intellectual Disability (PWI-ID) manual. Melbourne: Deakin University. 2015

12.Cummins, R.A. Quality of Life of Adults with an Intellectual Disability. Curr Dev Disord Rep **7**, 182–187. 2020

13.Diaz, María Pallisera i. "Personalized support for people with intellectual disabilities: functions and training of socio-educational professionals for social inclusion." Pedagogía Social: Revista Interuniversitaria: 125-138. 2020

14.Emerson, E., & Hatton, C. Deinstitutionalization in the UK and Ireland: Outcomes for service users. Journal of Intellectual & Developmental Disability, 21(1), 17-37. 1996

15.Emerson, E., & Hatton, C. Mental health of children and adolescents with intellectual disabilities in Britain. The British Journal of Psychiatry, 191(6), 493-499. 2007

16.Ervin DA, Hennen B, Merrick J, Morad M. Healthcare for persons with intellectual and developmental disability in the community. Front Public Health. Jul 15;2:83. 2014

17.Estoque, R.C., Togawa, T., Ooba, M. et al. (2019). A review of quality of life (QOL) assessments and indicators: Towards a "QOL-Climate" assessment framework. Ambio 48, 619–638

18.Felce, D., & Perry, J. Quality of life: Its definition and measurement. Research in Developmental Disabilities, 16(1), 51-74. 1995

19.Gomez-Vela, M., Verdugo-Alonso, M.A., Arias-Martínez, B., & Navas-Sánchez, C. Quality of life in institutionalized and non-institutionalized people with intellectual disability: A preliminary study.International Journal of Developmental Disabilities, 62(4), 239-247. 2016

20.Grogan C., Campbell C., Hache-Wilczak A., Fox E., Melnik J.W., Social Inclusion And Quality Of Life For Individuals With Intellectual Or Developmental Disabilities, New Brunswick Association. 2019

21.Hannah A. Pelleboer-Gunnink, Jaap van Weeghel & Petri J. C. M. Embregts. Public stigmatisation of people with intellectual disabilities: a mixed-method population survey into stereotypes and their relationship with familiarity and discrimination, Disability and Rehabilitation, 43:4, 489-497. 2021

22.Havercamp, S. M., Scandlin, D., & Roth, M. Health disparities among adults with developmental disabilities, adults with other disabilities, and adults not reporting disability in North Carolina. Public Health Reports, 119(4), 418-426. 2004

23.Hay, L. You Can Heal Your Life. Hay House, Inc. 2004

24.Hughes C., Hwang B., Kim J. H., Eisenman L. T., and Killian D. J., “Quality of life in applied research: a review and analysis of empirical measures,” American Journal on Mental Retardation, vol. 99, no. 6, pp. 623–641. 1995

25.Jahoda, A., Pert, C., & Trower, P. Quality of life and mental health: From ‘objective’ to ‘subjective’ indicators in people with intellectual disabilities.Intellectual and Developmental Disabilities, 56(5), 317-329. 2018

26.Jingree, Treena & Finlay, W. 'You can't do it.. it's theory rather than practice': Staff use of the practice/principle rhetorical device in talk on empowering people with learning disabilities. Discourse &amp Society. 2008

27.Khalilah R. Johnson and Nancy Bagatell, “No! You can’t have it”: Problematizing choice in institutionalized adults with intellectual disabilities: Journal of Intellectual Disabilities 2018 24:1, 69-84. 2018

28.King, S., Exley, J., Parks, S. et al. The use and impact of quality of life assessment tools in clinical care settings for cancer patients, with a particular emphasis on brain cancer: insights from a systematic review and stakeholder consultations. Qual Life Res 25, 2245–2256. 2016

29.Lachapelle, Y., Wehmeyer, M.L., Haelewyck,M.C. The relationship between quality of life and self-determination: An international study.Journal of Intellectual Disability Research47(4-5),291–302. 2003

30.Lee, Keun & Cascella, Marco & Marwaha, Raman. Intellectual Disability. Research Gate. 2019

31.Maslow, A. H. A theory of human motivation. Psychological Review, 50(4), 370-396. 1943

32.McCarron M, Lombard-Vance R, Murphy E, et al. Effect of deinstitutionalisation on quality of life for adults with intellectual disabilities: a systematic review BMJ Open;9:e025735. 2019

33.Morisse F., Vandemaele E., Claes C, Claes L. and Vandevelde S. "Quality of Life in Persons with Intellectual Disabilities and Mental Health Problems: An Explorative Study", The Scientific World Journal, vol. 2013, Article ID 491918, 8 pages. 2013

34.Orben A., Tomova L., Blakemore S.L. The effects of social deprivation on adolescent development and mental health, The Lancet Child & Adolescent Health. 2020

35.Roth A. The Truth about Deinstitutionalization, The Atlantic. 2021

36.Schalock R. L., Keith K. D., Verdugo M. A., and Gomez L. E. “Quality of life model development and use in the field of intellectual disability,” in Quality of Life:Theory and Implementation, R. Kober, Ed., pp. 17–32, Sage, New York, NY, USA, 2010. 2000

37.Schalock, R.L., Brown, I., Brown, R., Cummins, R.A., Felce, D., Matikka, L., Keith, K.D., & Parmenter, T. Conceptualization, Measurement, and Application of Quality of Life for Persons with Intellectual Disabilities: Report of an International Panel of Experts. Mental Retardation, 40(6), 457-470. 2002

38.Schalock, R.L., Gardner, J.F., & Bradley, V.J. Quality of Life for People with Intellectual and Other Developmental Disabilities: Applications Across Individuals, Organizations, Communities, and Systems. American Association on Intellectual and Developmental Disabilities. 2007

39.Schalock, R.L., van Hove, G., van Loon, J., Vandevelde, S., & Schalock, H.D. Quality of life measurement in the field of intellectual disabilities: Eight principles for assessing quality of life-related personal outcomes. Social Indicators Research, 98(1), 61-72. 2010

40.Schalock, R. L., & Luckasson, R. Intellectual disability, developmental disabilities, and the field of intellectual and developmental disabilities. In L. M. Glidden, L. Abbeduto, L. L. McIntyre, & M. J. Tassé (Eds.), *APA* handbook of intellectual and developmental disabilities: Foundations (pp. 31–45). American Psychological Association. 2021

41.Schalock, R.L., Verdugo-Alonso, M.A., Jenaro-Rio, C., Wang, Y.P., Wehmeyer, M.L. Cross-cultural study of quality of life indicators.American Journal on Mental Retardation110(4), 298–311. 2005

42.Stancliffe, R. J., Abery, B. H., & Smith, J. Personal control and the ecology of community living settings: Beyond living-unit size and type. American Journal on Mental Retardation, 105(5), 431-454. 2000

43.Stancliffe,R. J. Quality of life and intellectual disability: Knowledge application to other vulnerable populations.Springer International Publishing. 2017

44.Thompson J. R., Bradley V. J., Buntinx W. H. E., Schalock R. L., Shogren K. A., Snell M. E. et al. "Conceptualizing supports and the support needs of people with intellectual disability," Intellectual and Developmental Disabilities, vol. 47, no. 2, pp. 135–146. 2009

45.Tracy, B. No Excuses!: The Power of Self-Discipline. John Wiley & Sons. 2010

46.UNICEF Children in alternative care, Growing up in an institution puts children at risk of physical, emotional and social harm. 2021

47.Van Loon, J., Van Hove, G., & De Corte, K. Quality of life in persons with intellectual disabilities and mental health problems: An explorative study. Journal of Policy and Practice in Intellectual Disabilities, 10(1), 22-30. 2013

48.Verdugo MA, Navas P, Gomez LE et al. Conceptul de calitate a vieții și rolul său în îmbunătățirea drepturilor omului în domeniul dizabilităților intelectuale. Journal of Intellectual Disability Research 56(11): 1036-1045. 2012

49.Wehmeyer M and Abery B. Autodeterminarea și alegerea. Intellectual and Developmental Disabilities 51(5): 399-411. 2013

THE IMPACT OF COGNITIVE SCHEMES ON THE WELL-BEING OF THE ELDERLY

Angela Potâng, Monica Andreea Popescu

Assoc. Prof., PhD, State University of Moldova, PhD Student, State University of Moldova

Abstract: Psychological well-being and cognitive schemas are two interconnected concepts in the field of psychology. Cognitive schemas are mental structures or thought patterns being developed in order to organize and interpret information from the environment. These cognitive schemas are essential for processing information, making decisions, and understanding the world. Positive self-reflection and awareness of our thinking can contribute to improve well-being. By identifying and replacing negative or dysfunctional thoughts with healthier and more realistic thoughts, individuals can improve their attitude and overall well-being. Cognitive schemas play a significant role in the way people think, feel, and behave, and how they relate to these cognitive schemas can influence their psychological well-being. Awareness and improvement of dysfunctional cognitive schemas can be an important aspect of well-being and mental health.

Keywords: aging, cognitive maladaptive schema, well-being, elderly, mental health

Îmbătrânirea populației este un fenomen demografic semnificativ și global care se referă la creșterea proporției de persoane în vârstă în raport cu numărul total al populației. Acest proces este determinat de mai mulți factori, inclusiv scăderea ratei natalității și creșterea speranței de viață. În prezent, îmbătrânirea populației este o tendință observată în majoritatea țărilor din lume, iar acest fenomen aduce cu sine provocări și oportunități pentru societate.

Sistemele de sănătate, economia, tehnologia, valorile sociale, sistemele de pensii și asigurările sociale sunt domeniile în care se observă cele mai importante efecte ale impactului îmbătrânirii populației. În plus, se produc schimbări sociale și demografice, iar îmbătrânirea populației are potențialul de a afecta structurile sociale și demografice ale unei societăți. Dinamica familiei și relațiile intergenerționale pot fi afectate la rândul lor de îmbătrânirea populației. Este esențial ca guvernele, comunitățile și alte organizații să elaboreze strategii și politici adecvate pentru a satisface nevoile persoanelor în vârstă cu scopul de a le oferi o calitate înaltă a vieții pe parcursul procesului de îmbătrânire. Acest lucru necesită o abordare cuprinzătoare și colaborare între diversele sectoare ale societății.

Impactul îmbătrânirii populației manifestat la nivelul sănătății mintale este complex și poate varia de la o persoană la alta. Un complex de schimbări psihologice cauzate de procesul îmbătrânirii afectează individul la nivel emoțional, cognitiv și comportamental.

Sănătatea emoțională a unei persoane poate fluctua odată cu înaintarea în vârstă. Bătrânii pot simți emoții precum tristețe, îngrijorare, bucurie și mulțumire. Sănătatea emoțională a persoanelor în vârstă poate fi afectată de circumstanțe precum pierderea partenerului de viață, izolarea socială sau probleme de sănătate. Stima de sine și autovalorificarea unei persoane pot fi de asemenea impactate. Vârstnicii pot experimenta incertitudini cu privire la calitățile lor și pot avea tendința de a se compara cu alții din generații mai tinere sau cu generațiile anterioare. Funcționarea cognitivă a unei persoane poate suferi schimbări, manifestată prin scăderea memoriei, a capacității de concentrare și de

rezolvare a problemelor. Cu toate acestea, este important să subliniem că îmbătrânirea nu duce neapărat la declin cognitiv semnificativ în toate cazurile.

Îmbătrânirea implică deseori schimbări majore în viața unei persoane, cum ar fi retragerea de la locul de muncă, pierderea partenerului de viață sau a prietenilor apropiați. Aceste schimbări și pierderi pot necesita o adaptare emoțională și pot afecta starea de bine a bătrânilor. Unii vârstnici pot dezvolta o bună reziliență în fața provocărilor vieții și pot găsi modalități de a se adapta la schimbări și la noile circumstanțe. Învățarea pe tot parcursul vieții și menținerea unui angajament cognitiv și social activ pot contribui la menținerea unei sănătăți mintale mai bune. Persoanele de vârsta a treia pot răspunde diferit la tratamentele și intervențiile pentru problemele de sănătate mintală. Este important ca intervențiile să fie personalizate și adaptate nevoilor individuale ale vârstnicilor. Îmbătrânirea poate veni cu propriile provocări și stresuri, dar și cu o mai bună capacitate de a face față acestora, în special datorită experienței acumulate de-a lungul vieții.

Procesul de îmbătrânire poate avea un impact semnificativ și asupra stării de bine a unei persoane. Experiențele și starea de bine a bătrânilor pot varia în funcție de persoană și de circumstanțele individuale, iar suportul social și accesul la servicii și îngrijire adecvată pot influența semnificativ starea de bine a vârstei a treia. Cu toate că fiecare individ experimentează îmbătrânirea în mod diferit, există anumite aspecte comune care pot influența în mod pozitiv sau negativ calitatea vieții în perioada bătrâneții.

Aspectele pozitive fac referire la menținerea unei sănătăți fizice bune și a unei sănătăți mentale pozitive, astfel îngrijirea psihologică, socializarea și activitățile mentale pot susține sănătatea mentală. Relațiile cu familia, prietenii și comunitatea pot influența în mod semnificativ calitatea vieții la vârsta înaintată, prin angajamentul social, menținerea unui grad ridicat al autonomiei și independenței. Pentru mulți bătrâni, relațiile interpersonale devin din ce în ce mai importante. Cu timpul, se dezvoltă relații de încredere și afecțiune cu partenerul de viață, familia, prietenii și comunitatea. Aceste conexiuni sociale pot contribui semnificativ la starea de bine a bătrânilor.

Participarea la activități plăcute și menținerea unui sentiment de scop în viață sunt aspecte esențiale ale stării de bine la vârsta a treia. Angajarea în activități sociale, culturale, artistice sau voluntariat poate îmbunătăți calitatea vieții și poate sprijini o stare de bine pozitivă. Îmbătrânirea aduce cu sine schimbări fizice, psihologice și sociale, iar indivizii care acceptă aceste schimbări și le integrează în mod sănătos, pot beneficia de o starea de bine psihologică.

În schimb, calitatea vieții poate fi influențată și de factori negativi, dintre care sănătatea precară, izolarea socială și singurătatea, probleme financiare sau pierderea persoanelor dragi. Starea de bine psihologică în timpul îmbătrânirii poate fi influențată de o multitudine de factori, iar fiecare persoană este unică în ceea ce privește nevoile și experiențele trăite.

Starea de bine a unei persoane se referă la o îmbinare a aspectelor de ordin fizic, psihologic și social care definesc în final o bună calitate a vieții. Pe măsură ce oamenii înaintează în vârstă, pot experimenta diverse schimbări în procesul de gândire și în modul în care percep lumea din jurul lor. Schemele cognitive dezadaptative reprezintă modele de gândire negative și rigide, care pot afecta în mod semnificativ starea de bine și se pot activa din cauza provocărilor specifice cu care se confruntă vârstnicii.

Schemele cognitive dezadaptative se dezvoltă de-a lungul vieții, începând din copilărie, prin interacțiunea complexă dintre experiențele de viață, mediul înconjurător, factorii genetici și modul în care persoana interpretează și procesează gândurile și emoțiile. Experiențele de viață timpurii pot juca un rol crucial în formarea schemelor cognitive dezadaptative. Copiii care au crescut într-un mediu nesigur, abuziv sau cu lipsă de afecțiune pot dezvolta scheme cognitive dezadaptative. De asemenea evenimentele și relațiile din viața

adultă pot amplifica sau consolida aceste scheme cognitive dezadaptative- traume, pierderi importante, eșecuri repetate sau relații conflictuale pot contribui la dezvoltarea gândurilor negative și rigide. Atunci când aceste scheme sunt activate, ele pot influența gândirea, emoțiile și comportamentul, având efecte pe termen scurt și pe termen lung.

Persoanele cu scheme cognitive dezadaptative pot avea o percepție distorsionată asupra evenimentelor și informațiilor din jurul lor și pot acorda o atenție excesivă, interpretând în mod negativ anumite experiențe și ignorând aspectele pozitive. Activarea schemelor cognitive dezadaptative poate conduce la apariția și intensificarea emoțiilor negative, cum ar fi anxietatea, tristețea, furia sau sentimentul de vinovăție. Persoanele pot deveni copleșite de emoții puternice și pot avea dificultăți în a le regla.

Odată ce o schemă cognitivă dezadaptativă a fost formată, persoanele pot dezvolta tendința de a căuta confirmarea și validarea acesteia în propriile experiențe. Astfel se crează un cerc vicios, în care interpretările negative sunt întărite de experiențele negative- se extrapolează negativ evenimentele, se filtrează informațiile pozitive și se catastrofează situațiile vieții de zi cu zi. Schemele cognitive dezadaptative pot afecta și modul în care o persoană se autopercepe, generându-se gânduri negative despre sine, o stima de sine scăzută și o senzație generală de neîncredere și inutilitate.

Schemele cognitive negative pot conduce la comportamente dezadaptative și la strategii de a face față problemelor în mod nesănătos, astfel indivizii pot evita situațiile care le provoacă disconfort, pot căuta confirmarea negativă a gândurilor lor sau pot recurge la mecanisme de apărare ineficiente.

Impactul activării schemelor cognitive dezadaptative poate avea consecințe asupra sănătății fizice și mentale. Stresul cronic și emoțiile negative pot afecta sistemul imunitar, pot agrava afecțiunile medicale existente și pot contribui la apariția unor probleme de sănătate mentale, cum ar fi depresia și anxietatea. În cazul persoanelor care tind să aibă stări depresive, pot apărea scheme cognitive negative, cum ar fi interpretarea evenimentelor într-un mod pesimist sau autocritic, gânduri de sine depreciative și tendința de a exagera sau generaliza aspectele negative ale vieții lor. Aceste scheme pot contribui la întreținerea și agravarea stării de depresie.

Specificul schemelor cognitive dezadaptative la bătrâni poate varia în funcție de individualitatea fiecărui vârstnic și de experiențele și contextul de viață. Cu toate acestea, există câteva tipare cognitive dezadaptative comune întâlnite la unii bătrâni. Aceștia pot manifesta o schemă cognitivă dezadaptativă prin care să se simtă ineficienți, slabi sau neputincioși și să depindă în mod excesiv de ajutorul celor din jur. Aceasta poate afecta capacitatea lor de a se descurca în viața de zi cu zi și de a se implica în activități obișnuite.

Odată înaintarea în vârstă, vîrstnicii se pot confrunta cu pierderea partenerilor, a prietenilor și a altor persoane dragi. Aceasta poate duce la dezvoltarea unor scheme cognitive dezadaptative legate de singurătate și izolare socială, percepându-se ca fiind neputincioși în a-și construi noi relații sau de a fi implicați în activități sociale.

Schemele cognitive dezadaptative pot avea un impact semnificativ asupra stării de bine la vârsta a treia. Odată cu înaintarea în vârstă, persoanele pot dezvolta anumite tipare de gândire negative și rigide care afectează modul în care percep lumea și reacționează la evenimentele din viața lor. Aceste scheme pot fi influențate de experiențele de viață, de mediu și de factori genetici, iar manifestarea lor poate avea consecințe serioase asupra sănătății mentale și fizice.

Vârstnicii care manifestă gânduri negative și pesimiste pot fi mai susceptibili la sentimente de tristețe, descurajare sau dezamăgire față de evenimente curente sau trecute.

Schemele cognitive dezadaptative pot afecta modul în care persoanele interacționează cu ceilalți și influențează calitatea relațiilor sociale. Vârstnicii care se simt neputincioși sau inutili pot avea dificultăți în a stabili și menține relații sănătoase cu familia și prietenii.

Izolarea socială și retragerea din interacțiuni sociale pot deveni o consecință a schemelor cognitive negative, ceea ce duce la o calitate scăzută a vieții și la un sprijin social limitat.

Persoanele peste 65 de ani, cu scheme cognitive dezadaptative pot fi mai puțin dornici sau capabili să se adapteze la schimbările din viața lor. Rezistența la schimbare poate fi cauzată de teama de necunoscut, de teama de a eșua sau de gândurile negative care sugerează că nu pot face față noilor situații. Aceasta poate duce la evitarea oportunităților noi și la limitarea creșterii personale, afectând în final starea lor de bine și satisfacția cu viața.

Schemele cognitive dezadaptative legate de sănătate se manifestă prin temeri exagerate sau preocupări constante despre sănătate care în final cauzează dezvoltarea simptomelor somatice, precum dureri sau probleme de somn, care pot afecta calitatea vieții lor fizice. De asemenea, gândurile negative pot influența capacitatea de a gestiona bolile cronice și de a adopta un stil de viață sănătos. Deteriorarea sănătății fizice și limitările funcționale pot activa gânduri negative și pesimiste legate de capacitatea de a se descurca cu activitățile de zi cu zi și de a-și menține independent, preocupări exagerate cu privire la sănătatea lor, temeri legate de diverse afecțiuni sau anxietate față de procesul de îmbătrânire și de perspectiva morții.

Activarea schemelor cognitive dezadaptative poate afecta stima de sine și autovalorificarea. Gândurile negative despre sine, precum „nu sunt destul de bun” sau „nu am valoare”, pot submina încrederea în sine și pot duce la sentimente de neînsemnătate. Aceasta poate afecta modul în care persoanele se văd pe ele însele și modul în care se raportează la ceilalți, ceea ce poate afecta în mod semnificativ starea lor de bine și bunăstarea emoțională.

La nivel cognitiv, o schemă cognitivă dezadaptativă legată de memorie sau concentrare poate afecta capacitatea de a se concentra și de a-și aminti lucrurile, ceea ce poate duce la o scădere a performanței cognitive și la sentimente de frustrare sau inutilitate.

În anumite societăți, îmbătrânirea poate fi asociată cu stereotipuri negative sau cu lipsa contribuției în societate. Aceste stereotipuri pot influența modul în care vârstnicii se percep pe ei înșiși ca fiind inutili sau lipsiți de valoare pentru societate sau pentru cei din jur, fiind astfel afectată stima de sine și starea de bine psihologică.

O schemă cognitivă dezadaptativă specifică vârstei a treia se manifestă prin rezistența la schimbare sau prin adoptarea unor noi moduri de gândire sau de comportament, cauzată fiind de obișnuința cu anumite rutine și moduri de viață și de teama de necunoscut.

Schimbarea schemelor cognitive dezadaptative poate contribui semnificativ la îmbunătățirea stării de bine psihologice. Acest proces poate fi realizat cu îngrijire și sprijin din partea familiilor, comunității și a specialiștilor. Este important ca persoanele de contact să aibă conversații empatice cu persoanele în vârstă și să asculte în mod activ îngrijorările și gândurile acestora, într-o manieră non-critică, oferindu-le un spațiu sigur pentru a se exprima. Înțelegerea profundă a perspectivelor și a experiențelor poate fi un prim pas în identificarea schemelor cognitive negative și a gândurilor dezadaptative.

O altă modalitate de îmbunătățire a schemelor cognitive dezadaptative cu impact asupra stării de bine psihologice se poate realiza prin analizarea activă a gândurilor dezadaptative prin intermediul întrebărilor critice, precum "Este acest gând realist?", "Există dovezi care să susțină acest lucru?", "Ce altă perspectivă ar putea exista?".

La fel de important este ca bătrânii să identifice dovezi care contrazic gândurile dezadaptative, prin identificarea momentelor în care gândurile negative nu au fost adevărate sau despre situațiile în care au avut rezultate pozitive. Aceștia trebuie încurajați să înlocuiască gândurile negative cu afirmații pozitive și realiste, care să reflecte adevăruri echilibrate și să ofere un punct de vedere optimist.

Pe de altă parte, se poate pune accentul pe menținerea unui stil de viață sănătos, care include alimentație echilibrată, activitate fizică regulată, somn suficient și evitarea

obiceiurilor nesănătoase. Participarea la evenimente sociale care le plac și care îi motivează, poate îmbunătăți starea de spirit și încuraja dezvoltarea relațiilor sociale.

În situația în care gândurile și emoțiile negative persistă și afectează în mod semnificativ bunăstarea vârstnicilor, este importantă asistența profesională- psihoterapia poate fi utilă în sprijinirea schimbării schemelor cognitive dezadaptative și a stării de bine psihologice.

În concluzie, schemele cognitive dezadaptative pot juca un rol semnificativ în influențarea stării de bine a persoanelor de vârsta a treia. Îmbunătățirea stării de bine psihologice poate necesita un efort susținut din partea tuturor celor implicați. O abordare integrată care îmbină sprijinul social, angajamentul familial și intervenția profesională poate oferi un mediu propice pentru schimbarea schemelor cognitive dezadaptative și pentru promovarea unei stări de bine mentale și emoționale.

BIBLIOGRAPHY

BALTES, P. B.; BALTES, M. M., *Psychological perspectives on successful aging: the model of selective optimization with compensation*, Successful Aging: Perspectives From the Behavioral Sciences, 1990.

BÖRSCH-SUPAN, A. et. al., *Health, ageing and retirement in Europe – First results from the Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe*, Mannheim: Mannheim Research Institute for the Economics of Aging, 2005.

KURYSHEVA O., *Age Schemas and Their Contribution to Age Identity in The Elderly*, Procedia - Social and Behavioral Sciences, 2014.

LEE, C.; KEYES, M. *Social well-being*, Georgia: Social Psychology Quarterly, 1998.

LEGRA, M. J. H. et al. *A first step toward integrating schema theory in geriatricpsychiatry: a Delphi study*, International Psychogeriatrics, 2017

OBEID, S., et al. *Living environment and activation of early maladaptive schemas specific to the elderly: Comparative study among 80 individuals*, L'Encéphale, 2015

VIDELER, A. C., et al. *Effects of schema group therapy in elderly outpatients: a proof of concept study*, International Psychogeriatrics, 2014

GROTESQUE TONGUE-IN-CHEEK: ROSES FOR GOOD COUNTRY PEOPLE

Dragoș Avădanei

Assoc. Prof., PhD, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: Faulkner's " A Rose for Emily" and O'Connor's "Good Country People" have already been compared or read together quite a number of times, especially in terms of their portrayal of character and community, insanity and other psychological features of the female protagonists, the uses of irony in their "Southern Gothic" settings, symbols, morality and religion, or style as such. Our own paper looks at structural elements, organization, the role of space and setting, the heroines themselves and the two villains, other characters and the role of the two communities, vision and language use, and the grotesque tongue-in-cheek lessons offered by the two great authors. However, let it also be said that the comparative effort behind this paper is less important than the occasion it offers for a parallel interpretation of two excellent stories, whose theme places them at the very heart of literature

Keywords: Faulkner, O'Connor, Southern Gothic, grotesque, irony/tongue-in-cheek

"I keep clear of Faulkner, so my little boat won't get swamped." Flannery O'Connor

Both "tongue-in-cheek" and "grotesque" in this title imply, at various levels, certain amounts of irony and distortion; so, a doubly ironic title indicating, in its second part, two well-known twentieth-century American short stories, almost always included in such collections as "Great American Short Narratives/Texts/Fiction-s…"; with "A Rose for Emily" and "Good Country People," we are probably looking at the best two short stories written by two of the best American writers in the 20th-century; also two of the most idiosyncratic and challenging—in a variety of ways. Once again, our own title is at least idiosyncratic itself, pointing out, for one thing at least, how irremediably contagious even their casual statements can be.

First, Flannery O'Connor (1925-1964) in a letter included in her posthumous The Habit of Being: "I don't deserve any credit for turning the other cheek as my tongue is always in it…"—two combined figures of speech that already tell the reader the king of writing to be expected; if tongue-in-cheek is a figure of speech describing a statement or expression that the speaker/author does not mean literally (but literarily and subtly sarcastically), then, if we didn't know better, we would find its synonym in "pulling one's leg" (also meaning to tease or deceive, but rather in a friendly way); and this way one would think it might be taken as a cheap shot at what O'Connor presents in her final scene (see infra). Only with writers like O'Connor (and Faulkner), you can never be sure (as to how language works for them).

And thus, in his turn, William Faulkner (1897-1962) explains in an interview ("Soliloquies at Nagano Seminar") his own, often discussed and questioned title: "It was an allegorical title; the meaning was there was a woman who had had a tragedy, an irrevocable tragedy and nothing could be done about it, and I pitied her and this was a salute… to a woman you would hand a rose." In other words, "a rose for a necrophiliac" in a story that seems to illustrate the author's (biographically motivated) conviction concerning the hatred men and women feel for each other, at least once in a while or in certain moments/periods

(see also, among others, "Miss Zilphia Gant").. So much for (the grotesque) "tongue-in-cheek"—at least for the time being.

In spite of obvious differences (see also the epigraph), comparisons between Faulkner and O'Connor have been both numerous and pertinent; though Faulkner's imaginary Yoknapatawpha and O'Connor's actually Protestant Georgia may look far apart in terms of constructive thought and human composition, they are both parts of the soul of the complex culture of the American South; and what immediately comes to mind are the elements that make up and characterize the Southern Gothic and the grotesque.

As compared to the 19th-century literary movement of the Gothic (novel)—wild and frightening scenarios, supernatural occurrences, spooky haunted and decrepit castles, chilling terror, gloom-mystery-horror, fantastical devices and aberrant behavior (Dickinson: "'Tis so appalling—it exhilarates…")—the American Southern Gothic (a term apparently first used—pejoratively—in 1935 by Ellen Glasgow) confines itself to a less frightening—and more realistic derelict landscape, warped rural communities, dusty gravel roads in decayed settings, stubble grass in the cotton fields, all these against the tortured history of the region, with its poverty, alienation, crime and violence, slavery, prejudice and ugliness, Jim Crow…; much like Erskine Cauldwell, Carson McCullers, Harper Lee, Tennessee Williams, Eudora Welty, Anne Rice, Truman Capote, John Kennedy Toole, Cormack McCarthy…, Faulkner's and O'Connor's characters are, almost without exception, damaged (physically and/or psychologically/mentally or socially) and delusional ones, ostracized or oppressed, broken, deeply flawed, even depressed; as Jamie Kornegay sees them, all are "difficult people in depressing circumstances," and all are touched by the underdog mentality (see To Kill a Mocking Bird, for instance); hence also a general character deformity, marked by dark obsessions, perversity, madness, drug addiction or alcoholism, crippled egos, twisted psyches, almost typically involved in disturbing, unusual, ironic, violent, morally ambiguous events; once again, this is a culture of racial bigotry, violence, poverty, and corruption; the accidental reader of these pages should not be surprised to learn that, among our working titles, we had "Patterns of Catastrophe in…" or "Underdog Mentality and Tongue-in-Cheek Grotesqueries…"

Which conveniently brings us to the grotesque as an appropriately specific feature of this literature (and of these stories); the first element of this category that comes to mind is distortion, and the writers' efforts for achieving it, that is, most often, caricature (O'Connor also made cartoons) will almost always have the catharctic effects of embarrassment, bitterness, and discomfort (the final scenes in both stories); if love happens to be the theme, than the elements composing it are unnatural, strange, disgusting, absurd, hideous or bizarre, i.e. unlike anything that love implies; if the characters are not monsters, as much of literary history and teratology have given (Cyclops, werewolves, vampires, zombies…), then they are human freaks, and O'Connor explains in "Some Aspects of the Grotesque in Southern Fiction": "Whenever I am asked why Southern writers particularly have a penchant for writing about freaks, I say it is because we are still able to recognize one. Our terrible choice, as readers, here is between a young Bible salesman caressing a wooden leg and an old woman sleeping beside the partener she had killed.

We have already seen that both Faulkner and O'Connor—like many other Southern writers—are imaginatively attracted by such freaks, and when they are compared the selections are ironically from among the beautiful and the good: "A Rose for Emily," "Good Country People," " A Good Man Is Hart to Find," with an occasional Hawthorne thrown in to top the list ("Young Goodman Brown"); the comparative effort in our two stories has mainly focused on character/individual—female protagonists face to face with their deepest fears, insanity and other psychological aspects such as pride and/or arrogance--, the various

uses of irony (tongue-in-cheek narrators, grotesque heroines and situations…), symbolism, morality, style and others that may seem less relevant.

The two stories were published twenty-five years apart and it would be difficult to assume O'Connor did not read Faulkner's "Rose"; written in 1924, "A Rose for Emily" was Faulkner's first short story published in a major magazine (Forum, April 30, 1930); it was first classified in the "spinster group" (together with "Dry September" and "Miss Zilphia Gant")—all three revelations of sexual repression; one year later "A Rose for Emily" and Other Stories were described as making the "Yoknapatawpha Group" (also including "Red Leaves," "A Justice," "Hair," "That Evening Sun"…), republished in These 13 and later in his 1950 Collected Stories; another frequent comparison was between " A Rose…" and "Evangeline" (the room, a dead body, the vigil over the lost one…), illustrative examples of Faulkner's "overlapping imagination," i.e. "the grinding out of stories, many of which become part of a repeating, overlapping sensibility…" (Karl, 44).

A quarter of a century later, the admittedly autobiographical "Good Country People," written in only four days, was published in Harper's Bazaar (June 1955), and Allen Tate immediately greeted it with—"It is without exception, the most terrible and powerful story of Maimed Souls I have ever read;" one can incidentally note that Heidegger's Existence and Being (which Dr. Hulga Hopewell—and Flannery O'Connor—must have read pen in hand) had been published in an English translation in 1949.

Our first comparative observation is in terms of structure: "A Rose…" is ostensibly organized in five numbered sections, and the narrative progress is from the protagonist's death in section 1, back in time by way of memories and personal or community history; the beginning gives much of the relevant information: "When Miss Emily Grierson died, our whole town went to her funeral: the men through s sort of respectful affection for a fallen monument, the women mostly out of a curiosity to see the inside of her house, which no one save an old man-servant—a combined gardener and cook—had seen in at least ten years." Section 2 takes us back, thirty years earlier, when the new mayor (after Colonel Sartoris) and eldermen reminded her of her taxes, when her father had just died, her lover abandoned her, and Emily became increasingly reclusive; in Section 3 the community witnesses Emily's long illness after her father's delayed burial and the introduction of Homer Barron, who enters her house in Section 4 and will never be seen again (alive); Emily becomes plump and gray, gives china painting lessons and refuses to acknowledge her tax bill; in Section 5 the reader and the community are allowed to see Emily's macabre upstairs room, with items for an upcoming wedding, a man's suit laid out, Homer Barron's body stretched on the bed in an advanced state of decay, and the indentation of a head in the adjoining pillow, with a long strand of Emily's gray hair.

In O'Connor's story, the first section—with the kitchen as the main setting—introduces the "community": Mrs Hopewell, her tenant farmer Mrs Freeman, daughters Glynese and Carramae; the second—enters Hulga/Joy Hopewell, thirty-two, with a PhD in philosophy and a prosthetic leg; the villain—Manley Pointer for the time being—intrudingly joins this community for dinner as a bible salesman; in the fourth section a picnic trip (Hulga and Manley) is planned and done and in the last one the terribly grotesque hayloft seduction scene is presented; these five sections, subtly paralleling Faulkner's, are not numbered or otherwise textually suggested, but they appear quite pregnantly individualized as "chapters" of progress in the protagonist's bizarre and ugly adventure.

It can easily be noticed (see also Ruth Sullivan) that both stories are patterned upon the idea of an outsider who intrudes upon a family/group/community with destructive consequences for the identity and life of the protagonists; these disruptive villains may have similar functions in the two narratives, only they differ very much in terms of other features. Villain/antagonist one is a Northerner (the enemy) come South as foreman of the company

brought to pave sidewalks and put up mail boxes (for gossip and letters, respectively, i.e. improved communication); he is a drunk and probably gay ("not a marrying man"), with "had cocked and cigar in his teeth," plus "reins and whip in a yellow glove" as he drives Emily in a cab around the town; though of a gregarious nature and with a good sense of humor, he is distrusted by the townspeople and finally disappears in Emily's house to decompose in an attic bedroom after she kills him.

Villain two is skinny, nineteen-year old Manley Pointer (not his "real" name), who had sold seventy-seven bibles before the beginning of the story, and turns out to be an evil conartist, a cunning manipulative nihilist, a liar and a swindler with a black suitcase, in a light blue suit and yellow socks, "a moral monster without human motivation even towards evil: he is evil…" (Allen Tate in 1985); in his final symbolic rape—after which he simply disappears—Pointer steals Joy's prosthetic leg and goes away like a carefree "morality play devil…"(Richard Giannone in 1989); one critic even thinks "there is grace in his devastation"(Jonathan Rogers); therefore one heroine executes vengeance, the other, seemingly, just writes a memorable story.

What really brings and keeps the two stories together in our reading is the South—which is not just space, i.e. Faulkner's Yoknapatawpha and O'Connor's "Bible belt," more specifically Hopewell's tenant farm in Georgia (or Flannery's mother's farm in Milledgeville); this South also means a historical legacy that includes the Civil War and the Reconstruction, the tensely violent present (in both stories) and the uncertain future (vaguely delineated by the moral implications of history, religion, race, social hierarchy, and politics in general)—i.e. a time that changes continually against the past's vibrant and dynamic role; no wonder Faulkner's time of several decades (Emily dies at seventy-four) is fractured, shifted, and manipulated, while O'Connor uses her stylized Southern setting (tumbledown farms, fields of dead grass…) as the background for her violently disturbing situations, involving grotesques and outsiders; the aristocratic house in one and the anonymous far (Mrs. Hopewell is addressed as Mrs. Cedars by the "Bible belt" devil) in the other are both emblems of isolation, decay or decline, mental illness, perversity, love lost, obscurity, and old values that cannot be defended; a pall of dust and/or hopelessness hangs over both spaces (and stories).

Still, the main focus of each writer is the chillingly grotesque portrayal of aberrant psychology in the two heroines, both of whom are first touched by the most deadly sin of pride (hubris for the ancient Greeks); and in one of her letters (see The Habit of Being…), O'Connor refers to all Southern stories, which "are about the action of grace on a character who is not very willing to support it…" (because of his/her pride). With her life warped by a selfish father. Faulkner's Emily is one of "the Griersons…/who/…held themselves a little too high for what they really were"; eccentric, unbalanced and subject to bizarre behavior, the old aristocrat dismisses the law (taxes and numbers attached to the house), refuses to give up her father's body and imposes her control over life and death by killing Homer Barron. Even more daring and arrogant, O'Connor's Hulga ignores her relationship to God and denies that she has any need to rely upon Him; and this because "she was brilliant but didn't have a grain of sense;" no wonder this highfalutin intellectual atheist wants to make herself as unpleasant (stomping about and being rude) as possible (hence her choice of an ugly name instead of Joy); moreover, "she looked at nice young men as if she could smell their stupidity," plus her belief that "true genius can get an idea across to even an inferior mind."

Faulkner's five sections in his story seem to correspond (see also Alice Petry in 1986) to the five words describing Emily, as "she passed from generation to generation dear, inescapable, impervious, tranquil, and perverse;" throughout the stages of her life, Emily's appearance shows more than it is (notice her omnipresent hair); in Part I she is "a small, fat woman in black, with a thin gold chain descending to her waist…, leaning on an ebony cane with a tarnished gold head. Her skeleton was small and spare; perhaps that was why what

would have been merely plumpness in another, was obesity in her…"; "when we saw her again, her hair was cut short, making her look like a girl, with a vague resemblance to those angels in colored church windows—sort of tragic and serene…"(Part III); "when we next saw Miss Emily, she had grown fat and her hair was turning gray. During the next few years it grew grayer and grayer until it attained an even pepper-and-salt iron gray… She died… in a heavy walnut bed with a curtain, her gray head propped on a pillow yellow and moldy with age and lack of sunlight…"(Part IV); and finally, in Part V: "we noticed that in the second pillow was the indentation of a head. One of us lifted something from it, and leaning forward, that faint and invisible dust dry and acrid in the nostrils, we saw a long strand of iron-gray hair." Herself a victim of family and community, but also of her repressed sexuality (like Hulga), Faulkner's black widow or crazy spinster arouses conflicting responses (pity/admiration/horror) in the reader.

O'Connor believes that "such a writer" (like Faulkner and herself) "will be interested in what we don't understand rather than in what we do…"; her own Hulga (the character "I just by the grace of God escape being…"—letter to her friends the Tates) is most difficult to understand as an ungrateful, childish adult with a bad temperament, a large, overgrown, joyless, spectacled, hulking physically and emotionally crippled heroine, who "lumbers" and "stumps" on her wooden leg—the result of a childhood trauma, soon turned into an intensely private experience; doctor of philosophy Hulga Hopewell can quote from Malebranche, Nietzsche and others all day long, only she gets corrupted and changed from an existentialist to a nihilist; her constant haughty attitude is counterbalanced by her mother's, who sees her as "bloated, rude, and squint-eyed," so the end result of her nihilistic philosophy remains hideous.

The "other characters" in both stories are either foils or symbolic representations meant to highlight the protagonists; in "A Rose…," Tobe is the dehumanized, disrespected Southern "nigger": "The negro met the first of the ladies at the front door and let them in, with their hushed, sibilant voices and their quick, curious glances, and then he disappeared. He walked right through the house and out the back and was not seen again." Other Southerners are eighty-year old mayor, Judge Stevens, the controlling father, Mr. Grierson as a looming presence, and Colonel Sartoris, the former mayor of Jefferson, Yoknapatawpha, who absolves Emily of any tax burden after the death of her father..

O'Connor's Georgian Southerners are the over-simplifying optimist Mrs. Hopewell, divorcee and owner of the farm and mother of Joy/Hulga, who lives in a world of stereotypically human clichés or homespun truisms; the tenant farmer, nosy and paradoxically named Mrs. Freeman is also a hypocrite, a foil to Mrs. Hopewell just as her daughters, Glynese and Carramae, eighteen and fifteen, are foils for Hulga in their sticky sweetness; in terms of Southern Gothicism and the grotesque, it is interesting to note that Mrs. Freeman (no first names for her and Mrs. Hopewell) had a special fondness for the details of secret infections, hidden deformities, and assaults upon children.

As already mentioned, these are also part of the Southern communities in the two stories, once again paralleling the ancient Greeks and their dramatic choruses; interesting enough, in Faulkner's story the Southern town community is also the narrator, who may just as well be the most important character (hence our own hesitation; see also Brooks and Warren's Understanding Fiction and Ruth Sullivan's 1971 essay); the town is in fact the one who watches—"We sat back to watch developments..."--, feels, thinks, knows, does and, most importantly, says through gossip and by passing judgment mostly in the form of harsh pronouncements; this collective mode of narration ("We, the people…") is based upon Southern commonly held beliefs (see O'Connor) and creates the effect of a peculiar and powerful omniscience. There is just one moment in the story where Faulkner seems to mix up (willingly, or by oversight) the "we" and the "they": "Already we knew that there was one

room in that region above stairs which no one had seen in forty years, and which had to be forced. They waited until Miss Emily was decently in the ground before they opened it." (Part V)

The two emblematic characters in "Good Country People," Mrs. Hopewell and Mrs. Freeman (like most of the community?) live in the world of self-satisfied Christian-sounding clichés: "Nothing is perfect"; "That is life"; "Everybody's different"; "It takes all kinds of people to make the world go round"; "Some people are more alike than others"; "The world would be better off if we were all that simple…," and others, making up together a community of thought, character and behavior that may seem even more powerfully bonded than one which speaks up its own mind. Like almost always, O'Connor explains in one of her essays (in Mystery and Manners…): "…The good is something under construction. The modes of evil usually receive worthy expression. The modes of good have to be satisfied with a cliché or a smoothing down that will soften their real look…"—and she goes on to distinguish between what is good and what is meaningful and the dangers of mistaking platitudes for original insights.

We have already used enough quotes from both authors for anyone to see that the Southern Gothic also refers to a type of vision materialized in a specific kind of writing (language, style…); here is one more quote, showing how Faulkner sees his protagonist—"She looked bloated like a body long submerged in motionless water, and of that pallid hue. Her eyes, lost in the fatty ridges of her face, looked like two small pieces of coal pressed into a lump of dough as they moved from one face to another…"(Part I); and two from O'Connor: "The kiss, which had more pressure than feeling behind it, produced that extra surge of adrenalin in the girl that enabled one to carry a packed trunk out of a burning house" or "she was as sensitive about the artificial leg as a peacock about his tail"; and in "Some Aspects of the Grotesque" the author theorizes—"In these grotesque works, we find that the writer has made alive experience which we are not accustomed to observe every day, or which the ordinary man may never experience in his ordinary life. We find that connections which we would expect in the customary kind of realism have been ignored, that there are strange skips and gaps which anyone trying to describe manners and customs would certainly not have felt…"; and, elsewhere, for audiences that hold other beliefs than you, "you, the writer have to make your vision apparent by shock…" And one is certainly shocked to see, in her final scene, "a winnable missionary and a knee-jerk atheirst alone together" (Alison MacLeod) in a remote hay-loft of a barn, with a country bumpkin that turns out to be a liar and a fraud, using a hollowed out bible containing his sexual paraphernalia (a bottle of whiskey, obscene sex cards and some condoms), all meant to persuade the girl to "show…/him/… where…her/your/… wooden leg joins on"; romanticism taken to a grotesque extreme: "Very gently he began to roll the slack leg up. The artificial limb, in a white sock and brown flat shoe, was bound in a heavy material like canvas and ended in an ugly jointure where it was attached to the stump…"

All in all, one could safely say, with the author of "…Nihilist Hypocrites," that Faulkner and O'Connor teach, in their two stories, veritable lessons in the "grotesque tongu-in-cheek" method; in other words, "nothing is what it seems" in either of them because, first, of the use of irony (which is communicating the opposite of what the words usually mean), and second, because of the use of the grotesque (which is distortion on top of a contradiction); the lessons are attended by the main characters, i.e. the "ghostly narrator" in Faulkner (see Thomas Klein) and Joy/Hulga in O'Connor: together with the reader, these two were supposed to find out, much too late in fact, that "evil is not simply a problem to be solve, but as mystery to be endured…" (O'Connor, "The Catholic Novelist in the Protestant South" in Mystery and Manners…, p.209); so they both (together with some of the readers?) are taken in and distorted themselves by the grotesqueness of this irony; as one other internet

critic puts it (Stephen Sparrow, 2 Nov. 2002), this whole thing amounts to indicating a central theme of all literature—"the fallacy of certainty."

BIBLIOGRAPHY

Bakhtin, M., Rabelais and His World (Cambridge, MA: MIT Press, 1968);

Brinkmeyer, Robert M., Jr., The Art and Vision of Flannery O'Connor (Baton Rouge: Louisian State Univ. Press, 1989);

Brooks, Cleanth, William Faulkner: The Yoknapatawpha County (New Haven: Yale Univ. Press, 1963);

Colas, Brandon, "Flannery O'Connor. Good Country People. Nihilist Hypocrites," www.literature-study-online.com/essays/oconnor.html;

Edmonton, Henry T., Returns to Good and Evil: Flannery O'Connor's Response to Nihilism (Lanham, MD: Lexington Books, 2002);

Faulkner, William, Collected Short Stories of… (New York: Random House, 1950);

Fitzgerald, Sally (ed.), Flannery O'Connor: Collected Works (New York: The Library of America, 1988); "Some Aspects of the Grotesque in Southern Fiction," pp.813-821;

Fitzgerald, Sally (ed.), The Habit of Being: Letters of Flannery O'Connor (New York: Farrar, Straus and Giroux, 1988/1978);

Hardy, Donald E., Narrating Knowledge in Flannery O'Connor's Fiction (Columbia: Univ. of South Carolina Press, 2003);

Jeliffe, Robert A., Faulkner at Nagano (Tokyo: Kenkyusha, 1966/1956);

Karl, Frederick R., William Faulkner: American Writer. A Biography (London, Boston: Faber and Faber Limited, 1989);

Kayser, Wolfgang, The Grotesque in Art and Literature (New York: McGraw-Hill Book Company, Inc., 1966/1957);

Kirk, Robert W. and Marvin Klotz, Faulkner's People: A Complete Guide and Index to the Characters in the Fiction of William Faulkner (Berkeley: Univ. of California Press, 1963);

Klein, Thomas, "The Ghostly Voice of Gossip in Faulkner's 'A Rose for Emily'," online, 07 Aug. 2010, from The Explicator, vol.65, 2007, issue 4, pp.229-232;

Malin, Irving, William Faulkner: An Interpretation (Stanford: Stanford UP, 1957);

Marshall, Bridget, Defining Southern Gothic. Critical Insights: Southern Gothic Literature (Salem Press, 2013);

O'Connor, Flannery, The Complete Stories of… (New York: Farrar, Straus and Giroux, 1971); "Good Country People," pp.271-291;

O'Connor, Flannery, Mystery and Manners: Occasional Prose, edited and with an introduction by Robert and Sally Fitzgerald (New York: Farrar, Straus and Giroux, FSG Classics, 1969);

Orvell, Miles, Invisible Parade: The Fiction of Flannery O'Connor (Philadelphia: Temple Univ. Press, 1972);

Skei, Hans H., Reading Faulkner's Best Short Stories (Columbia: Univ. of South Carolina Press, 1999);

Sparrow, Stephen, "Stamping Out Joy. The Fallacy of Certainty in 'Good Country People'," 2 Nov. 2002, www.flanneryoconnor.org/sstamping.html;

Sullivan, Ruth, "The Narrator in 'A Rose for Emily'," The Journal of Narrative Technique, 1 (Sept. 1971), pp.159-178;

Towner, Therese M. and James Carothers, Reading Faulkner's Collected Stories (Jackson: University Press of Mississippi, 1999);

Volpe, E., A Reader's Guide to William Faulkner: the Short Stories (Syracuse, NY: Syracuse UP, 2004);

Wagner-Martin, Linda (ed.), William Faulkner: Six Decades of Criticism (East Lansing: Michigan State Univ. Press, 2002).

GENERAL CONSIDERATIONS REGARDING THE RIGHTS OF SUCCESSION'S OPTION UNDER THE ROMANIAN CIVIL LAW

Rareş Patrick Lazăr
Assoc. Prof., PhD, „Spiru Haret" University of Bucharest

Abstract: The right of succession or inheritance's option is the subjective right of the successors called to inheritance at the time of the death, to choose between accepting or giving up the inheritance, between consolidating the title of heir by accepting the inheritance and abolishing this title by renouncing inheritance, becoming a foreigner to the inheritance.

Keywords: succession's option, succession vocation, subjects of the succession option's right, heirs, legal succession option.

Considerații generale

Moștenirea reprezintă transmiterea către una sau mai multe persoane fizice sau juridice a patrimoniului defunctului. Transmisiunea universală a patrimoniului persoanei fizice poate avea loc numai la decesul acesteia, patrimoniul, fiind o universalitate juridică, neputând fi transmis prin acte juridice *inter vivos*. (1)

Atât în situația transmiterii prin moștenire legală cât și prin testament, transmiterea patrimoniului succesoral operează de drept din momentul deschiderii succesiunii **(2)**, fără a fi necesar să existe vreo manifestare de voință din partea succesibilului.

În acest fel patrimoniul succesoral nu rămâne niciun moment fără titular.

Cu toate acestea, persoana care îndeplinește condițiile pentru a putea moșteni are dreptul de a alege (numit ***drept de optiune succesorală***) între consolidarea titlului de moștenitor prin acceptarea moștenirii și desființarea acestui titlu prin renunțarea la moștenire, devenind persoană străină de moștenire.

Altfel spus, deşi transmiterea patrimoniului succesoral operează de drept din momentul deschiderii succesiunii, nu are caracter definitiv şi obligatoriu. Potrivit art. 1100 alin. 1 C. civ., cel chemat la moştenire în temeiul legii sau al voinţei defunctului, denumit succesibil, poate accepta moştenirea sau poate renunţa la ea. Prin succesibil, potrivit alin. 2 al aceluiaşi articol, se înţelege persoana care îndeplineşte condiţiile prevăzute de lege pentru a putea moşteni, dar care nu şi-a exercitat încă dreptul de opţiune succesorală. Aşadar, succesibilii devin succesori după consolidarea calității lor prin actul de acceptare a moștenirii **(3)**

Dreptul de opțiune succesorală reprezintă astfel, acel drept subiectiv al succesibililor chemați la moștenire la data morții celui care lasă moștenirea, de a alege între acceptarea sau renunțarea la moștenire. În Codul civil anterior, dreptul de opțiune succesorală era statuat în art. 686: "nimeni nu este obligat de a face acceptarea unei moșteniri ce i se cuvine" **(4).**

Subiectele dreptului de opțiune succesorală

Dreptul de opțiune succesorală aparține tuturor moștenitorilor cu vocație succesorală, indiferent dacă vocația acestora este legală sau testamentară, universală, cu titlu universal sau cu titlu particular.

Potrivit art. 1103 C.civ., dreptul de opţiune succesorală se exercită în termen de un an de la data deschiderii moştenirii.

Dacă titularul dreptului de opțiune succesorală decedează înainte de a-și exercita dreptul și dacă nu s-a stins prin prescripție, acest drept se transmite asupra propriilor moștenitori legali sau testamentari, împreună cu toate celelalte drepturi patrimoniale lăsate moștenire.

Potrivit art. 1105 C.civ., moştenitorii celui care a decedat fără a fi exercitat dreptul de opţiune succesorală îl exercită separat, fiecare pentru partea sa, în termenul aplicabil dreptului de opţiune privind moştenirea autorului lor. Partea succesibilului care renunţă profită celorlalţi moştenitori ai autorului său.

În ceea ce-i privește pe creditorii personali ai succesibilului, potrivit art. 1107 C.civ., aceştia pot accepta moştenirea pe cale oblică, în limita îndestulării creanţei lor deoarece dreptul de opțiune succesorală este un drept patrimonial și nu un drept personal **(5).**

Referitor la renunțarea frauduloasă, creditorii succesibilului care a renunţat la moştenire în frauda lor pot cere instanţei revocarea renunţării în ceea ce îi priveşte, însă numai în termen de 3 luni de la data la care au cunoscut renunţarea. Admiterea acţiunii în revocare produce efectele acceptării moştenirii de către succesibilul debitor numai în privinţa creditorului reclamant şi în limita creanţei acestuia (art. 1122 C.civ.). Acest text consacră practic acțiunea revocatorie (pauliană) în acest domeniu și pentru a fi admisă, trebuie să se facă dovada că succesibilul a renunțat tocmai cu intenția de a deveni insolvabil sau de a-și micșora solvabilitatea, astfel păgubindu-l pe creditor **(6).**

Actul juridic de opțiune succesorală

Dreptul de opțiune succesorală se exercită prin intermediul actului juridic de opțiune succesoarală. Acest act reprezintă manifestarea de voință prin care titularul dreptului subiectiv de opțiune succesorală are posibilitatea de alegere între a accepta sau a renunța la moștenire.

Actul juridic de opțiune succesorală, chiar dacă nu se precizează expres în Codul civil, reprezintă un act juridic de dispoziție, fie că este vorba despre acceptarea moștenirii, fie despre renunțarea la moștenire **(7).**

În ceea ce privește acceptarea, aceasta are loc de regulă atunci când succesibilul cunoaște că moștenirea este categoric solvabilă. Aceasta întrucât, deși moștenitorii răspund pentru pasivul succesoral numai cu bunurile din patrimoniul succesoral, acceptarea uneori se poate dovedi neavantajoasă pentru moștenitor. Este posibil ca moștenirea să fie insolvabilă dar să presupună procese sau proceduri de executare silită a unor titluri executorii, iar moștenitorii, în cazul în care se pierd procesele, să avanseze cheluieli care nu mai pot fi recuperate. Pe de altă parte, moștenitorii pot fi obligați să execute sarcini împovărătoare stabilite de către defunct prin testament **(8).**

Trasaturile caracteristice ale actului de opțiune succesorală

Actul de opțiune succesorală este un act **unilateral** întrucât reprezintă voința unei singure persoane, a succesibilului, în sensul acceptării ori a renunțării la moștenire.

Dacă există mai mulți succesibili, fiecare dintre ei va trebui să se pronunțe individual iar nu colectiv, ceea ce conduce la faptul că soarta juridică a opțiunii unuia dintre ei nu afectează cu nimic opțiunea celorlați **(9).**

Actul de opțiune succesorală nu este un act esențialmente personal întrucât acesta poate fi realizat de către succesibil, dar și de reprezentantul legal sau convențional, atunci când este cazul cu încuviințarea instanței de tutelă.

Actul juridic este în principiu, **voluntar,** în sensul că, așa cum este precizat în art. 1106 C.civ., nimeni nu poate fi obligat să accepte o moștenire ce i se cuvine. De la această regulă există însă și câteva excepții:

potrivit art. 1113 C.civ., pentru motive temeinice, la cererea oricărei persoane interesate un succesibil poate fi obligat, cu aplicarea procedurii prevăzute de lege pentru ordonanţa preşedinţială, să îşi exercite dreptul de opţiune succesorală înăuntrul unui termen

stabilit de instanţa judecătorească, mai scurt de un an; succesibilul care nu optează în termenul stabilit de instanţa judecătorească este considerat că a renunţat la moştenire.

art. 1119 prevede faptul că succesibilul care, cu rea-credinţă, a sustras ori a ascuns bunuri din patrimoniul succesoral sau a ascuns o donaţie supusă raportului ori reducţiunii este considerat că a acceptat moştenirea, chiar dacă anterior renunţase la ea, fără a avea însă vreun drept cu privire la bunurile sustrase sau ascunse, fiind obligat să raporteze ori să reducă donaţia ascunsă fără a participa la distribuirea bunului donat; acest moştenitor este ţinut să plătească datoriile şi sarcinile moştenirii proporţional cu cota sa din moştenire, inclusiv cu propriile sale bunuri.

În cazul folosirii acțiunii oblice și acțiunii pauliene de către creditorii personali ai succesibilului, se poate observa numai o atenuare a principiului libertății de alegere **(10).**

Actul juridic este în principiu **indivizibil,** întrucât succesibilul acceptă sau renunță la moștenire în întregul ei, iar nu în parte. Astfel, potrivit art. 1101 C.civ., sub sancţiunea nulităţii absolute, opţiunea succesorală este indivizibilă şi nu poate fi afectată de nicio modalitate.

Acest principiu are și câteva excepții:

în ceea ce privește vocația multiplă la moștenire, potrivit art. 1102 C.civ., moştenitorul care, în baza legii sau a testamentului, cumulează mai multe vocaţii la moştenire are, pentru fiecare dintre ele, un drept de opţiune distinct, legatarul chemat la moştenire şi ca moştenitor legal îşi putându-şi exercita opţiunea în oricare dintre aceste calităţi; dacă, deşi nu a fost încălcată rezerva, din testament rezultă că defunctul a dorit să diminueze cota ce i s-ar fi cuvenit legatarului ca moştenitor legal, acesta din urmă poate opta doar ca legatar.

moștenitorul care a renunțat la moștenirea fostului proprietar decedat nu poate beneficia de reconstituirea dreptului de proprietate în cazul stabilirii măsurilor reparatorii privind imobilele preluate abuziv în perioada 6 martie 1945-22 decembrie 1989 **(11).**

divizibilitatea opțiunii poate decurge din relativitatea puterii lucrului judecat; de regulă, opțiunea succesorală produce efecte *erga omnes* și poate fi opusă succesibilului de oricine are interes, însă, dacă opțiunea succesorală rezultă dintr-o hotărâre judecătorească, aceasta va avea efecte relative numai între părțile din proces (de exemplu, în situația revocării renunțării pentru fraudă ca urmare a intentării acțiunii revocatorii pauliene de către un creditor, succesibilul va fi acceptant pentru creditorul care a obținut revocarea renunțării la moștenire și va rămâne renunțător pentru un comoștenitor al său) **(12).**

Actul de opțiune succesorală este, în principiu, **irevocabil**, întrucât moștenitorul care și-a exercitat dreptul de opțiune nu mai poate reveni asupra alegerii făcute (**13).**

Acest principiu are caracter absolut numai în privința acceptării moștenirii. În ceea ce privește renunțarea la moștenire, art. 1123 C.civ. prevede că în tot cursul termenului de opțiune, renunțătorul poate revoca renunțarea, dacă moștenirea nu a fost deja acceptată de alți succesibili care au vocație la partea care i-ar reveni. Revocarea renunțării valorează acceptare, bunurile moștenirii fiind preluate în starea în care se găsesc și sub rezerva drepturilor dobândite de terți asupra acelor bunuri.

Actul de opțiune succesorală are un caracter **declarativ de drepturi**, în sensul că opțiunea succesibilului produce efecte retroactive, de la data deschiderii moștenirii. Astfel, art. 1114 alin. 1 C.civ. prevede că acceptarea consolidează transmisiunea moștenirii realizată de plin drept la data decesului iar art. 1121 alin. 1 C.civ. prevede că succesibilul care renunță este considerat că nu a fost niciodată moștenitor.

Actul de opțiune produce efecte declarative și în situația în care se produce prin revocarea renunțării. Însă, potrivit art. 1123 alin. 2, revocarea renunțării valorează acceptare, bunurile moștenirii fiind preluate în starea în care se găsesc și sub rezerva drepturilor dobândite de terți asupra acelor bunuri.

Actul de opțiune succesorală este un act ce **nu poate fi afectat de modalități**, termen sau condiție, deci trebuie să fie un act pur și simplu. Potrivit art. 1101 C.civ., sub sancţiunea nulităţii absolute, opţiunea succesorală este indivizibilă şi nu poate fi afectată de nicio modalitate.

Condițiile de validitate ale actului de opțiune succesorală

În ceea ce privește **capacitatea succesibilului,** trebuie să avem în vedere faptul că actul de opțiune succesorală este un act de dispoziție. Ca atare, succesibilul trebuie să aibă capacitate deplină de exercițiu. Persoanele lipsite de capacitate de exercițiu își exercită dreptul de opțiune prin reprezentat legal iar cele cu capacitate de exercițiu restrânsă cu încuviințarea ocrotitorului legal, în ambele situații fiind necesară și autorizarea instanței de tutelă.

Pentru ca opțiunea succesorală să fie valabilă, **consimțământul** succesibilului trebuie să fie **neviciat.**

Practica judiciară a admis că dolul poate vicia nu doar acceptarea, ci și renunțarea la moștenire și poate proveni de la orice parte **(14).**

Violența, dar și eroarea, atât cea de drept cât și cea de fapt, pot constitui temei al anulării actul de opțiune succesorală.

Cu toate acestea, eroarea asupra conținutului patrimoniului succesoral nu poate fi reținută ca viciu de consimțământ. Renunțarea la moștenire nu ar putea fi atacată pe motiv că s-au descoperit ulterior active ale patrimoniului succesoral și nici acceptarea moștenirii nu ar putea fi atacată pe motiv că s-au descoperit pasive **(15).**

În ceea ce privește viciul leziunii, acesta nu este acceptat în această materie, întrucât leziunea nu este aplicabilă în materia liberalităților.

Sancțiunea erorii asupra cauzei determinante, dar și a celorlalte vicii de consimțământ este nulitatea relativă; dacă însă cauza determinantă este imorală sau ilicită, atunci sancțiunea este nulitatea absolută.

Privitor la **condițiile de formă**, acceptarea moștenirii este un act consensual și nu necesită manifestarea în vreo formă anume. Însă actul de renunțare este un act juridic solemn, valabil numai dacă este încheiat în condițiile cerute de lege *ad validitatem.* Potrivit art. 1120 alin. 2 C.civ., declaraţia de renunţare se face în formă autentică la orice notar public sau, după caz, la misiunile diplomatice şi oficiile consulare ale României, în condiţiile şi limitele prevăzute de lege.

Nerespectarea condițiilor de validitate se sancționează cu nulitatea. Astfel, nerespectarea condițiilor privitoare la capacitate se sancționează cu nulitatea relativă. Cu aceeași formă a nulității se sancționează și viciile de consimțământ, cu precizările de mai sus. Se sancționează însă cu nulitatea absolută nerespectarea formei solemne și nerespectarea regulilor cu privire la obiectul actului de opțiune succesorală.

Potrivit art. 1124 C.civ., dreptul la acţiunea în anularea acceptării sau renunţării se prescrie în termen de 6 luni, calculat în caz de violenţă de la încetarea acesteia, iar în celelalte cazuri din momentul în care titularul dreptului la acţiune a cunoscut cauza de nulitate relativă.

Dreptul la acțiunea în nulitate absolută este imprescriptibil, astfel că poate fi exercitat oricând.

În urma nulității, fie relativă, fie absolută, actul de opțiune se desființează retroactiv, succesibilul putând opta din nou, în condițiile legii.

BIBLIOGRAPHY

L. M. Lazăr, *Drept civil. Drepturile reale,* Editura Sitech, Craiova, 2016, p. 13-14.

P. Lazăr, *The Inheritance Opening and its Legal Consequences in Light of the Entry into Force of the New Civil Code*, în *Proceedings of the 2nd IISHSS International Conference*

on Law and Social Order, March 2-3, Volume 1, ISBN 978-1-935494-31-7, Adleton Academic Publishers, New York, 2012, p. 42 .

Al. Bacaci, Gh. Comăniță, *Drept civil. Succesiunile*, Editura Universul Juridic, București, 2013, p. 8.

Al. Bacaci, Gh. Comăniță, *Drept civil. Succesiunile. Ediția 2,* Editura C.H. Beck, București, 2006, p. 173.

D. C. Florescu, *Drept succesoral în noul Cod civil. Ediția a III-a revăzută și adăugită,* Editura Universul Juridic, București, 2013, p. 180.

Fr. Deak, R. Popescu, *Tratat de drept succesoral conform noului Cod civil. Ediția a III-a actualizată și completată. Vol. III. Transmisiunea și partajul moștenirii,* Editura Universul Juridic, București, 2014, p. 22-24.

Al. Bacaci, Gh. Comăniță, *op.cit.*, 2013, p. 192.

Fr. Deak, R. Popescu, *op.cit.*, p. 26-27.

Fr. Deak, *Tratat de drept succesoral. Ediția a II-a actualizată și completată,* Editura Universul Juridic, București, 2002, p. 388.

Fr. Deak, R. Popescu, *op.cit.*, p. 31.

Pentru mai multe detalii a se vedea **Fr. Deak, R. Popescu,** *op.cit.*, p. 37-43.

D. C. Florescu, *Drept succesoral în noul Cod civil. Ediția a III-a revăzută și adăugită,* Editura Universul Juridic, București, 2013, p. 182-183; Fr. Deak, R. Popescu, *op.cit.*, p. 43.

P. Lazăr, *Drept civil. Succesiuni. Curs în tehnologia ID-IFR*, Editura Fundației România de Mâine, București, 2011, p. 91.

D. Chirică, *Drept civil. Succesiuni și testamente,* Editura Rosetti, București, 2003, p. 380.

Fr. Deak, R. Popescu, *op.cit.*, p. 29.

DEVELOPMENT OF THE DIGITAL AREA IN THE WORK OF A SCHOOL PSYCHOLOGIST AT HIGH SCHOOL LEVEL

Victoria Maximciuc, Assoc. Prof., PhD

Research Institute Innovation and Technological Transfer within the „Ion Creangă" State University of Moldova, Chișinău, Republic of Moldova

Abstract: The modern educational process makes intensive use of digital and multimedia technologies. This also refers to the implementation of these technologies in the area of school psychological service at high school level. The article considers the issue of the application of information and multimedia technologies in the work of the school psychologist. The definition of multimedia technologies and examples of application are given. The article shows the results of the students' questionnaire on the work of the school psychologist by applying digital and multimedia sources in different formats of activity.

Keywords: school psychologist, high school, digital environment, digital technologies, resources, skills, multimedia technologies.

Cerințele societății moderne duc din ce în ce mai mult, la necesitatea de a utiliza activ în practica de zi cu zi diverse instrumente de diagnosticare, complexe de prevenire și dezvoltare personală, implementate prin intermediul utilizării TIC.

Psihologul școlar își construiește propriul traseu profesional, folosind instrumentele dictate de situația actuală în dezvoltarea societății. În ultimii ani, tehnologiile informației - comunicațiilor și multimedia au devenit astfel de instrumente. Aceste tehnologii fac posibilă nu numai asigurarea variabilității muncii de intervenție psihologică, ci și îmbunătățirea calității serviciilor oferite de serviciul psihologic școlar.

Prin urmare, implementarea unui mediu educațional creativ și mobil al serviciului psihologic școlar devine o sarcină actuală. Acest lucru va avea un efect pozitiv nu numai asupra eficacității muncii practice, ci și asupra normalizării confortului psihologic general al întregii instituții de învățământ.

Potrivit unor cercetători I. Albulescu, C. Horațiu [1].Batog M. [2], V. Maximciuc [5],Maximciuc V., Corcevoi N. [6], A. Cucer A., G. Leuțanu [3], S. Vaida S., C. Bota [7],un loc aparte în activitatea serviciului psihologic școlar îl ocupă tehnologiile de rețea, care oferă mari oportunități în implementarea prevenirii, diagnosticării, intervenției psihologice cât și dezvoltării profesionale.Problema implementării mediului educațional instrumente digitale și multimedia poate fi acum rezolvată cu destul de mult succes.Pe baza experienței pe care psihologii școlari o au deja în utilizarea tehnologiilor multimedia de bază la nivelul de liceu, în formatul predării tradiționale la clasă (crearea de prezentări interactive și multimedia; hărți mentale pe platforma Mindmeister; utilizarea conținutului video suplimentar etc.), devine posibilă, utilizarea productivă a instrumentelor de lucru mixt, hibrid și de la distanță.Cu toate acestea, majoritatea cercetătorilor subliniază necesitatea de a revizui sau transforma rolul psihologului școlar în cadrul unei astfel de realități educaționale О.В. Калимуллина [10]. Psihologul școlar și elevul sunt parteneri pe tot parcursul procesului de învățământ în ceea ce privește prevenirea, identificarea problemelor și implementarea activităților profesionale care vizează reducerea sau rezolvarea problemelor.

Odată cu trecerea la formate de învățare inerente diferite și introducerea tehnologiilor digitale, există o nevoie urgentă de a crea un nou mediu educațional digital (MED) care să îndeplinească toate condițiile lumii moderne, care să funcționeze pe baza principiului rețelei. Întregul proces educațional este implementat în MED, toți participanții acestuia trebuie să interacționeze la diferite niveluri. Un astfel de mediu educațional digital ar trebui să fie multivariat cu diverse instrumente educaționale multimedia, pentru care au fost dezvoltate noi metode de intervenție psihologică. Principala dificultate în activitatea serviciului psihologic școlar la nivelul liceului este disponibilitatea cât și variabilitatea competențelor profesionale al psihologului.Aceasta face necesară accentuarea a unei pregătiri practice în formarea competențelor digitale la nivelul serviciilor raionale și municipale de asistență psihopedagogică care supraveghează serviciul psihologic școlar.

Mediul educațional digital este un ansamblu de sisteme informaționale care vizează îndeplinirea sarcinilor educaționale, inclusiv pot fi utilizate în activitatea de intervenție psihologică А.Р. Зенков [9]. Mediul educațional digital implică posibilitatea utilizării diverselor sisteme informaționale în cadrul procesului educaţional.Printre principalele cerinţe care se aplică noului mediu educaţional se regăsesc condiţii optime pentru alegerea unui proces educaţional cu posibilitatea corectării acestuia; varietatea instrumentelor de informare şi metode de utilizare; organizarea feedback-ului; mobilitatea acestui sistem.

Noul mediu educațional digital va oferi informații și reechipare multimedia, va extinde capacitățile de activitate a psihologilor școlari.În cadrul acestui proces, Republica Moldova ar trebui să dezvolte programul „Mediul Educațional Digital Modern”, care are ca scop crearea unui spațiu educațional unic electronic în țara noastră. Dezvoltarea mediului educațional digital permite tuturor participanților la procesul educațional să-și formeze nu numai competențe profesionale care sunt necesare pentru lucrul cu beneficiarii, ci și competențe interprofesionale pentru interacțiunea eficientă cu mediul în lumea modernă.

Atunci când se formează un mediu educațional digital în cadrul unei organizații educaționale, este necesar să se țină cont de disponibilitatea competențelor relevante al psihologului, profesorilor, părinților și elevilor;posibilitatea introducerii tehnologiilor informaționale şi comunicaţiilor în procesul educaţional; nivelul de asigurare a resurselor tehnice necesare; condițiile de utilizare a instrumentelor digitale de către toți participanții în realizarea procesului educațional; posibilitatea accesului deschis la canalele de informare atât în interiorul, cât și în afara rețelei educaționale locale; dezvoltarea continuă a infrastructurii tehnice a mediului educațional digital MED (Н.С. Сахарова[11]).

Pentru formarea, dezvoltarea și utilizarea resurselor educaționale digitale în universități, la pregătirea cadrelor din domeniul psihologiei, este necesar să se țină cont de acele instrumente multimedia care sunt cele mai eficiente în dezvoltarea competențelor viitorilor psihologi școlari Зенков А. Р. [9].

Diferiți specialiști I. Albulescu, C. Horațiu [1], R. Foloștină,E. Simion [4], Н. С. Анисимова[8] s-au ocupat de organizarea formării folosind tehnologii multimedia. Într-un sens larg, termenul „multimedia” înseamnă un set de tehnologii informaționale care utilizează simultan diferite canale de transmitere a informațiilor. Tendința de introducere a tehnologiilor multimedia corespunde obiectivelor educației, care necesită actualizarea metodelor, mijloacelor și formelor de organizare a educației, inclusiv a metodelor de intervenție psihologică.

Principalele direcții de dezvoltare digitală și de formare a mediului educațional digital în învățământul preuniversitar pot fi identificate ca formarea de complexe psiho-metodologice de înaltă calitate care să susțină procesul educațional (teste, diverse metode și materiale de prevenire și dezvoltare personală), care sunt create folosind tehnologii multimedia moderne și sunt realizate fizic, de la distanță sau într-o versiune mixtă;dezvoltarea profesională a psihologilor și a altor cadre didactice; utilizarea unui

ecosistem digital unic pentru a asigura procesul educațional la toate nivelurile;îmbunătățirea sistemelor de colectare, stocare și transmitere a informațiilor despre desfășurarea procesului de învățământ; actualizarea constantă a listei de aplicații, metode și tehnologii utilizate în spațiul educațional digital.

Tehnologiile multimedia pot fi văzute ca tehnologii educaționale în dezvoltare rapidă care extind semnificativ posibilitățile de interacțiune cu elevii. Acest lucru se datorează faptului că în timpul învățării multimedia, la o persoană sunt conectate canale de informații suplimentareB.A. Цветков [12], ceea ce crește eficiența procesului cognitiv și a caracteristicilor personale.

Termenul „multimedia" este un concept polisemantic. AreurmătoareleinterpretăriH. C. Анисимова[8]:

● tehnologie bazată pe utilizarea mijloacelor de prelucrare și prezentare a informațiilor de diferite tipuri;

● o resursă informațională care combină diferite tipuri de informații;

● software de calculator specializat;

● un tip special generalizat de informații care combină atât modele vizuale statice, cât și dinamice.

Cele mai frecvent utilizate tehnologii media sunt: ecosistemul digital Microsoft 365;mesageri (Telegram, What's app, etc.);E-mail; sisteme digitale (Classroom), prelegeri video;prezentări care ilustrează materialele de lecție; demonstrarea și utilizarea materialelor din tehnologiile digitale existente pentru lucrul cu copiii (Mersibo, etc.); o bibliotecă video unică de cazuri pentru copii;utilizarea bibliotecilor electronice și a altor mijloace.

Experiența de lucru în format forțat la distanță și mixt în timpul unei pandemii descrisă de mulți cercetători I. Albulescu, C. Horațiu [1], R. Foloștină, E. Simion [4], V. Maximciuc, N. Corcevoi [6] a arătat, de asemenea, necesitatea dezvoltării opțiunilor de scenariu pentru desfășurarea activității unui serviciu psihologic școlar. Această abordare poate fi implementată în diferite versiuni, dar fiecare dintre ele ar trebui să utilizeze în mod activ tehnologiile multimedia [8].

Vorbind despre strategiile de utilizare a diverselor tehnologii multimedia în activitatea serviciului psihologic școlar la nivel liceal, este important să subliniem lipsa unei abordări unificate a înțelegerii de către autori a termenilor „cu normă întreagă", „la distanță" , "învățământ mixt".

În practica străină de a desfășura întâlniri în diferite variante, cu mult înainte de pandemie, termenii Întâlnire virtuală / online / la distanță vs întâlnire față în față au fost utilizați pentru a determina formatul solicitat de întâlnire.Primul tip de interacțiune are loc de la distanță, este mediat de utilizarea Internetului și a unui sistem de videoconferință . Face-to-Face, respectiv, este o întâlnire live în sală fără o legătură digitală intermediară. În contextul pe care l-am indicat, expresia „față în față" are mai puțin succes decât „față în față" folosită în Moldova. În dicționar, expresia „față în față" este definit ca „desfășurat în prezența directă a cuiva, în contact direct cu cineva", adică „ochi în ochi", și nu pe ecranul unui monitor, smartphone sau tabletă. Etimologic, termenul „față în față" transmite mai exact natura directă a interacțiunii fără prezența intermediarilor. Mulți cercetători moderni subliniază necesitatea dezvoltării unui nou glosar pentru a defini mai clar tipurile, formatele și formele de utilizare a tehnologiilor informaționale.

Un fapt important al perioadei a două valuri de pandemie poate fi identificat ca o reflectare și generalizare a practicilor consacrate de lucru la distanță ale psihologilor școlari. Formatul prelegerii video sau al unui video filmat cu camera este unul dintre ele.Această opțiune, desigur, necesită echipament tehnic, abilități de filmare și editare video, ceea ce îngreunează accesul la acest tip de organizare a cursurilor. Cu toate acestea, prelegerile video bine concepute care conțin o prezentare multimedia încorporată, diverse opțiuni de animație

2d și 3d, infografice video pe tema prezentată sunt una dintre cele mai productive modalități de a oferi informații sau o situație specifică.Trebuie remarcată disponibilitatea atât a introducerii, cât și a revizuirii unor astfel de materiale pe orice dispozitiv, în orice moment convenabil pentru student sau elev. În formatul desfășurării cursurilorla distanță sau hibrid, este eficientă alternarea utilizării unei prelegeri video filmate și a unei discuții „în direct" asupra celor vizionate.

Formatul unei lecții practice sau de modelare la distanță sau hibrid poate fi, de asemenea, implementat folosind tehnologia informației sub forma unei situații din viața reală (de exemplu, comportamentul unui elev într-o anumită situație) sau o înregistrare video gata făcută a supra unui chestionar sau a anumitui caz.Înregistrarea finalizată poate fi prezentată și fragmentar sub forma unei prezentări interactive pentru a construi o situație reală în care elevul poate face alegerea corectă sau greșită. Acest lucru poate fi implementat sub formă de testare încorporată, unde după un anumit fragment al videoclipului cu un factor „indicativ", elevul va avea o întrebare despre corelarea acestui factor cu unul sau alt factor comportamental.O astfel de activitate poate fi transformată dintr-o opțiune de învățare sincronă într-una asincronă.

Pentru a obține o interacțiune eficientă în echipă a elevilor dintr-un grup, pot fi folosite forme de lucru în grup, care sunt destul de ușor construite pe platforme de învățare sincronă la distanță.De exemplu, pe platforma MS Teams, este posibil să se creeze mai multe canale sau săli în care elevii, împărțiți în subgrupe, pot îndeplini anumite sarcini. Psihologul, la rândul său, este liber să se alăture oricărui grup pentru ajutor și să discute despre implementarea acestei sarcini.

În cadrul domeniului problematic propus, am realizat un studiu, al cărui scop a fost analizarea principalelor dificultăți și a gradului de satisfacție față de elevii de nivel liceal de activitate a serviciului psihologic școlar. Pe baza scopului studiului, au fost formulate următoarele sarcini:

•Identificarea principalelor dificultăți de adaptare a elevilor la tranziția de la învățământul cu frecvență la învățământul la distanță, iar apoi mixt

•Determinarea popularității instrumentelor multimedia utilizate în formate de întâlnire la distanță și hibride

•Identificarea dificultăților de interacțiune între psihologii școlari și elevii în formatul învățământului la distanță.

Studiul a fost realizat în cadrul Liceului Teoretic Mihai Viteazul din martie până în iunie 2023 folosind următoarele metode: chestionarea și intervievarea elevilor, convorbirea cu psihologul. La studiu au participat 50 de absolvenți din clasa a XII-a.

Toți participanții la sondaj au studiat în formatul fizic, apoi, din cauza situației epidemiologice dificile din țară, în modurile la distanță și hibride, ceea ce este de o valoare deosebită pentru studiul nostru în ceea ce privește evaluarea calității activității serviciului psihologic școlar de către aceiași elevi.

În acest articol, am dori să luăm în considerare mai detaliat rezultatele sondajului elevilor. ChestionarulafostcreatfolosindMicrosoftForms.Sondajul a fost realizat anonim, deoarece presupunem că acest lucru asigură veridicitatea și deschiderea în alegerea răspunsurilor.Chestionarul a conținut 16 întrebări, dintre care 4 întrebări au sugerat un răspuns detaliat al participantului, 3 întrebări au permis să marcheze mai multe răspunsuri, 9 au fost întrebări cu alegerea unui singur răspuns. Mai jos sunt prezentate rezultatele sondajului.

Toți elevii chestionați au declarat că adaptarea la condițiile de învățământ la distanță a fost ușoară, 80 % (40 de elevi) s-au putut adapta la noul format de învățare în câteva săptămâni, 20% (10 elevi) s-au adaptat în câteva luni. Niciunul dintre elevii chestionați nu a remarcat dificultăți de adaptare la condițiile formatului la distanță. O rată atât de mare este

asociată cu abilitățile elevilor de a deține un computer personal și multe programe. Figura 1 prezintă rezultatele sondajului privind beneficiile interacțiunii cu un psiholog școlar de la distanță.

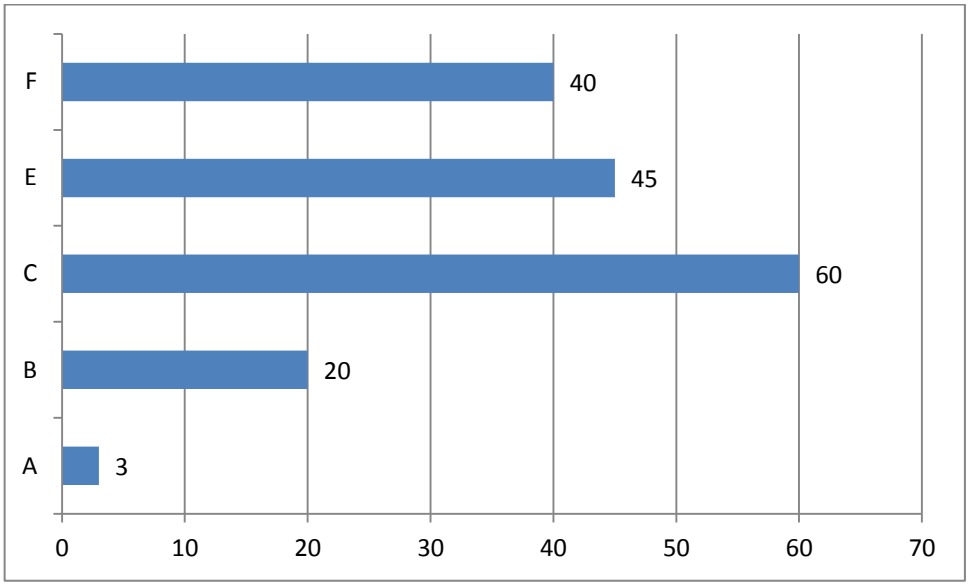

Figura. 1. Avantajul interacțiunii de la distanță cu psihologul școlar

A - nu văd niciun avantaj;B - orice material este disponibil;C - comunicare într-un mediu confortabil cu un psiholog școlar; D - posibilitatea unei interacțiuni constante cu psihologul școlar;E - capacitatea de a se combina cu un alt tip de activitate; F — flexibilitatea interacțiunii cu psihologul școlar.

În ceea ce privește avantajele interacțiunii de la distanță cu un psiholog școlar, indicatorul principal a fost oportunitatea de a comunica într-un mediu confortabil. Indicatori nu mai puțin importanți au fost „Abilitatea de a combina cu alte activități" și „Flexibilitatea interacțiunii".

Pe lângă avantajele evidente ale învățământului la distanță, respondenții au identificat cele mai semnificative dezavantaje în tranziția către acesta folosind TIC. Mai mulți elevi au menționat faptul că nu aveau discuții suficiente față în față cu psihologul școlar - 30%.

La întrebarea despre cea mai preferată formă de educație, majoritatea respondenților au ales o formă mixtă de comunicare.De remarcat că elevii acestui grup au avut experiența comunicării în forme fizice, mixte și la distanță.Acest indicator indică necesitatea de a combina metodele de predare tradiționale și inovatoare (într-un raport rezonabil).

Astfel, rezumând datele sondajului, putem concluziona că este necesară creșterea nivelului de cunoștințe al elevilor și al psihologilor școlari în domeniul tehnologiilor informaționale și multimedia, a căror utilizare adecvată și rațională are un efect pozitiv asupra performanței lor academice. Analizând datele, putem concluziona că o formă mixtă de învățământ, în care învățământul la frecvență și la distanță este combinat în mod competent, este cel mai de preferat datorită eficienței ridicate a stăpânirii unui nivel mai înalt de implicare a tuturor participanților la procesul educațional.

Tema formării unui mediu educațional digital unificat pentru potențialul de dezvoltare al serviciului psihologic școlar este relevantă, dar insuficient studiată.Este necesar să folosiți instrumente digitale și multimedia în munca unui psiholog școlar la nivel de liceu, dar, în același timp, e nevoie să fim atenți în selectarea lor. Este necesar să îi includeți în lucru doar acele instrumente care s-au dovedit a fi cei mai eficiente.

BIBLIOGRAPHY

1.Albulescu I., Horaţiu C. e– Didactica procesul de instruire în mediul online. Bucureşti: Didactica Publishing House, 2021. 416 p.

2.Batog M. Consilierea psihologică online: avantaje, riscuri şi probleme. În: Curriculum şcolar: provocări şi oportunităţi de dezvoltare, 7-8 decembrie, 2018. Materialele Conferinţei Ştiinţifice internaţionale IŞE, 7-8 decembrie, 2018. Coord. şt: Pogolşa L., Bucun N. Chişinău: Tipogr. Lyceum, IŞE, 2018, p.593-599.

3. Cucer A., Leuțanu G. Utilizarea mediului on-line în activitatea profesională a cadrelor didactice. În: Profesionalizarea cadrelor didactice: tendințe și realități socio-psiho-pedagogice. Materialele Simpozionului Pedagogic Transfrontalier. Chișinău: IȘE, 2021, p. 90- 94. ISBN 978-9975-3336-2-4. Foloștină R., Simion E. Învățarea digitală la copiii cu nevoi educaționale de suport. București: Editura universitară, 2020. 192 p.

5. Maximciuc V. Aplicarea surselor și instrumentelor digitale în activitatea psihologului școlar. În: Prevenția, evaluarea și intervenția psihologică: domeniul psihocomportamental : Ghid metodologic / Angela Cucer, Jana Racu, Iulia Racu [et al.] ; coordonatori științifici: Angela Cucer, Jana Racu ; Ministerul Educației și Cercetării, Universitatea Pedagogică de Stat "Ion Creangă", Institutul de Cercetare, Inovare și Transfer Tehnologic. – Chișinău : S. n., 2022 (CEP UPSC), p.20-45.

6. Maximciuc V., Corcevoi N. Formarea competenţelor la părinţi în formatul instuirii la distanţă. În: Lucrări Conferinţei A.P.A.R. Ediția XVI. Restructurări psihologice în criză. Braşov: Editura A.P.A.R., 2021, p. 110-115.

7. Vaida S., Bota C. Eficiența intervențiilor online în formarea strategiilor de coping și reducerea a stresului la școlari, o perspectiva teoretică. În: *Revista de psihologie*, 2020, vol. 66, nr.1, p.49-60. ISSN 2344-4665.

8. Анисимова, Н. С. Мультимедиатехнологии в образовании: понятия, методы, средства Санкт-Петербург : Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена. 2002. 89 с.

9.Зенков, А. Р. Цифровизация образования: направления, возможности, риски. Вестник Воронежского государственного университета. Сер. «Проблемы высшего образования», 2020, № 1,с. 52–55.

10. Калимуллина О. В. Современные цифровые образовательные инструменты и цифровая компетентность: анализ существующих проблем и тенденций. Открытое образование, 2018, Вып. 22., № 3, С. 61–73.

11. Сахарова, Н. С. К вопросу о реализации цифровых технологий в образовании.Филологические чтения : материалы Всероссийской науч.-практ. конф. с международным участием (Оренбург, 18–19 нояб. 2021 года). — Оренбург : Оренбургский государственный университет, 2022,с. 530–535.

12. Цветков, В. Я. Паралингвистические информационные единицы в образовании. Перспективы науки и образования2013, № 4, с. 30–38.

articolul este elaborat în cadrul proiectului: **BAZELE TEORETICE ȘI METODOLOGICE ALE ASIGURĂRII ACTIVITĂȚII PSIHOLOGICE ÎN SISTEMUL DE ÎNVĂȚĂMÂNT GENERAL DIN PERSPECTIVA ABORDĂRILOR SOCIETALE CONTEMPORANE**, *Cifrul Proiectului*:**20.80009.1606.10.**

CANONS AND ENEMIES IN LITERATURE: THE WITCH OF FUNTINEL AND ITS AUTHOR

Nagy Imola Katalin
Assoc. Prof., PhD, „Sapientia" University of Târgu Mureş

Abstract: In this study, we aim to bring to readers the figure of a highly controversial writer: Albert Wass. The Hungarian writer is still banned from Romanian public discourse and still questioned by some in Hungary, as he is often considered solely a war criminal, and not a writer of fiction. Not many Romanian readers are aware that, on the one hand, Wass is a Sadoveanu of Hungarian literature in Transylvania, and he is, on the other hand, a man who lived a personal and a collective drama which, of course, influenced the narrative voice he adopted. We also approach the issue of judging the creation of writers by what they write and decide upon their value only based on aesthetic criteria, as extra-aesthetic issues should not interfere in this process. We are aware that we cannot find complete truth in the case of this disputed writer. Nevertheless, we investigate one of his most famous and popular novels, The Witch of Funtinel, to find out whether he indeed fits the profile of a xenophobic person who hated the Other (in this case Romanians). We also highlight some aspects regarding the touch of magical realism that can be spotted in this novel.

Keywords: Albert Wass, The Witch of Funtinel, cultural identity, criteria of literary criticism, canonization vs. enemization

In this study we investigate the life and work of Albert Wass, the Hungarian novelist, trying to find out the reasons for which he still stirs so many controversies and disputes, trying to find out whether the writer belongs to the Hungarian literary canon or is a character in the periphery of literature. Virgil Nemoianu (2011) refers to two categories of writers: canon writers and curriculum writers. Curriculum authors are chosen for utility reasons to meet certain needs: a cause of major importance is the *forma mentis* of a given age, predominant prejudices and sensibilities, writing styles and aesthetic tastes bring some of the past writers into study programs, increase their reputation and radically change their perception. The curricula of a certain epoch are, in a way, negotiated agreements between the defining, hegemonic elements of a time and place in history and the broader canonical field. On the other hand, the canons are smaller and more comprehensive. They include constant values, interrogations, and intentions regarding human nature. Canonical works are those chosen by most readers in a cross-section of history, points out Nemoianu (2011: 264-266). Among the parameters of the canonization of a writer or work, Nemoianu (2011: 264-266) includes: the number of readers, the multitude of the attached meanings, the living interaction and the compatibility with various value domains and discourse types, but not the alignment to these discoursal categories, the ability of a work to create sustainability and aesthetic transcendence, the ability to mediate between qualified and less qualified readers, and the ability of a writer to mediate between curricular and commercial works. Many times in history, politics has massively intervened in accepting or rejecting some writers or works and time alone could eventually decide whether these interventions were successful or not. It is, however, natural that, from time to time, there should be reviews, re-investigations designed to settle and neutralize the ideological and political derails. As Adrian Dinu Racheru puts it, the shock of complete truth in case of disputed writers implies, the investigation of the work,

the focus on the artistic creation, the honest recording of tribulations (options, hesitations, falls, retractions), without pretermiting the ideological and moral sins of the man. The authors who have been revisited this way can not be excommunicated from the cultural heritage (Racheru 2013: 14).

Throughout the twentieth century, the emigration of intellectuals and especially writers accompanied Eastern and Central European history. Writers decided to leave their homeland for different reasons: political, cultural, social and personal. Convicted as a war criminal in Romania, Albert Wass spent fifty years in exile in the USA and, like all writers who left to the West, was generally ignored in Hungary under socialist rule. Wass was sentenced to death *in absentia* for war crimes by the Romanian People's Tribunal in 1945[1]. In the USA he often felt as an Eastern European *Other*, while in his native country (which, in the meantime, suffered the second border shift during the twentieth century), he was considered either a dubious figure, a dissident or a war criminal. Posthumously Wass become one of the most celebrated authors in Hungary and one of the best known Transylvanian writers from the Diaspora. "In addition to his literary work, Wass played a leading role in the world-wide campaign to arouse public opinion over the fate of suppressed Hungarian minorities in his native land.[2] Among his writings we mention a few: 1934 / *Farkasverem* (*Wolfpit*), 1940 / *Csaba*, 1940 / *Mire a fák megnőnek* (*By the Time the Trees Grow*), 1940 / *Jönnek!* (*They Are Coming!*), a writing which made Romanian authorities ban his work in 1944 (cf. Pomogáts, 2015, 81), 1943 / *A kastély árnyékában* (*In the Castle's Shade*), 1943 / *Egyedül a világ ellen* (*All Alone Against the World),* 1943 / *Vérben és viharban* (*In Blood and Storm*), 1944 / *Tavaszi szél és más színművek* (*Spring Breeze and Other Plays*), 1945 / *Valaki tévedett (Somebody Made a Mistake*) (short stories from 1945-49), 1945/ A *költő és a macska* (*The Poet and the Cat*) (short stories), 1947 / *A rézkígyó* (*The Copper Snake*), 1949 / *Adjátok vissza a hegyeimet*! (English edition: *Give Back My Mountains to Me!*, 1970, translated by Eric Massey), 1951 / *Ember az országút szélén* (English edition: *Man by the Side of the Road*, 1984), 1952 / *Elvész a nyom* (*The Trail Perishes*), 1953 / *Tizenhárom almafa* (*Thirteen Apple Trees*), 1958 / *Az Antikrisztus és a pásztorok* (*The Antichrist and the Shepherds*), 1959 / *A funtineli boszorkány* (*The Witch of Funtinel*), 1964 / *Átoksori kísértetek* (English edition: *The Purple Ghosts of Damnation Row*, 1964), 1965 / *Elvásik a veres csillag* (English edition: *The Red Star Wanes*, 1965), 1967 / *Magukrahagyottak* (English edition: *Forsaken are the Brave*,1967), 1974 / *Kard és kasza* (*Sword and Scythe*), 1978 / *Halálos köd Holtember partján* (English edition: *Deadly Fog at Dead Man's Landing*), 1982 / *Eliza and the House that Jack Built: Historical Novel* (in English), 1985 / *Hagyaték* (*Inheritance*), 1989 / *Te és a világ* (*You and the World*) (short stories), etc. His books include such outstanding samples of contemporary Transylvanian literature as *The Witch of Funtinel* but also writings of poor, questionable aesthetic quality. His fable *A patkányok honfoglalása – Tanulságos mese fiatal magyaroknak* (*The Conquest by the Rats – A Fable for Young Hungarians*) is considered paradigmatic for anti-Semitic or xenophobic story-telling[3].

Albert Wass, just like the Romanian novelist Mihail Sadoveanu, is a writer who wrote a lot and wrote unequally. He has works of good aesthetic value, but also has mediocre or sub-mediocre writings. The appreciations that the work and the figure of Wass have received are numerous and unequal. In the Hungarian cultural discourse, there are voices, not few, who dispute the quality of his work (cf. Huszár 2014, Pogany 2019). It should be noted, however, that many of these criticisms of the writer and the writing are made by profoundly politicized extra-aesthetic criteria, the main guilt of his novels being that of the audience with

[1] For details concerning the activity of People's Tribunals see also TRIALS OF THE WAR CRIMINALS https://www.yadvashem.org/yv/en/about/events/pdf/report/english/1.12_Trials_of_War_Criminals.pdf
[2] http://www.hungarianhistory.com/lib/hunspir/hsp58.htm
[3] https://alchetron.com/Albert-Wass

conservative political views. Ágnes Huszár (2014), states that the inclusion of Wass's work in the national curriculum is not justified, the only work on which it makes positive critical remarks is the novel *The Witch of Funtinel*.

Others judge his creation not by citing present-day political regards, but simply criticizing his attitude to historical events, nevertheless not giving any arguments concerning the literary or aesthetic defects of his writing: they merely talk about "the disturbingly popular Transylvanian author, Albert Wass, whose work conveys a belief in Hungarian cultural supremacy and instigates nostalgia for the pre-Trianon boundaries of Hungary." (Gárdos–Péter–Pikli–Vince 2011: 9).

John Neubauer (2009) explains Wass's popularity by his simple, easy-to-read style and the topics he engages: the life of mountaineers, and of rural people of Transylvania. The scholar also reinforces the idea that Wass's work is still avoided by respectable critics and publications, as literary critics and scholars have conspicuously avoided his work (Neubauer 2009: 569). His popularity is explained by the panegyrics of disciples, the large number of admirers and right-wingers. Sándor Hites (2009: 534) also questions Wass's position in the Hungarian literary field: "The reception of two emblematic exile writers around the millennium stirred up such interest that it all but transformed the whole Hungarian literary scene: Sandor Marai and Albert Wass have rather unexpectedly become the most popular and best selling writers on the Hungarian literary market." Hites calls Wass, "a Transylvanian novelist who wrote parables of the Trianon trauma that were repressed during the communist era, had not attracted much attention until his suicide in 1998, certainly not one that could be compared to his recent inexplicably vast popularity. He became a right-wing cult figure, a code for ideological identification: admiring him or being indignant about him reveals political predilections. The leftist philosopher Gaspar Miklos Tamas labeled him "our only entertaining fascist," others find his new-fangled cult of myths and counter-myths rather psychotic. From the extreme right some label him "the last Hungarian writer with a true national sentiment." Wass' enormous success is not the product of new critical currents, but ideology and interest in minority issues do not explain it fully either. Being a right-wing Transylvanian author did not bring him much popularity in the early 1990s; he became an object of worship only when a younger right-wing generation appeared on the scene. Some of his less politicized fans probably enjoy just his old fashioned storytelling, a counterpart to "postmodern decadence" (Hites 2009: 535). Suspiciously enough, Hites dismisses Wass's literary contribution once again not according the aesthetic criteria, but rather introducing the well-known pragmatic device of implicature, by blatantly flouting the maxim of relevance, when he communicates that "According to the latest news he dominates the prison libraries" (Hites, 2009, 535), suggesting that his popularity is tightly linked to the mundane world of prisoners and convicts, who are all but expert or elite readers.

Likewise bringing current ideological sympathies and/or dislikes as arguments against Wass, Stephen Pogany (2019) points out that "Scholars and others have expressed doubts about the literary merit and pedagogic value of these authors' works." (Pogany 2019) The critic reiterates the scholarly neglect of Wass's creation as a sign of depreciation, as he mentions the Amsterdam professor, John Neubauer's article (2009, 569) in which he states the serious Hungarian critics belittle Wass's *oeuvre* as boring, irritating and of poor quality. Pogany condemns the propaganda in Wass's literature and his "intense Hungarian nationalism is that he presents readers with a self-serving and heavily distorted version of Hungarian history. […] Wass's work, much of which was produced in exile, is also an exercise in nostalgia for a Transylvania and a Hungary that only ever existed in the minds of conservative Hungarian noblemen, like Wass himself. The reality, at least for most peasants, agricultural laborers, estate workers, domestic servants and urban poor, as well as for many members of ethnic and religious minorities, was almost always less agreeable, whether in

terms of poverty, social exclusion or outright persecution" (Pogany 2019: 16). What is more, Pogany's study is full with present-day political references and opinions, which is highly counterproductive in literary criticism. What Pogany forgets is the fact that Wass's writings belong to the category of literary fiction, and they are not historical or sociological essays: even in the field of history, events are remembered by individuals and communities in mutually exclusive ways, therefore no wonder that in the case of fiction, historical reality may be distorted or highly subjective. In the case of Transylvania, it still seems impossible to write a uniformly acceptable historical narrative of the region (though the past of this area is a perfect example of *entangled histories*), no wonder that the homeland he subjectively depicts in his fiction is the lost land of his remote childhood and youth.

One of the false premises by which Wass's work is approached is that he is a mediocre writer and that this is unanimously accepted by Hungarian criticism. Zsuzsa Tapodi (2011 a: 130-135) points out that the writer's and his works' appreciation and evaluation are highly polarized and politicized. The researcher refers to some studies on the sociology of reading, which show that alongside Mór Jókai, Albert Wass, is the second most popular writer among Hungarian readers. Tapodi (2011 a, 2011 b, 2014) argues that Wass's work has failed to provoke a favorable critical reception, the critics of the writer preferring not to approach at all or to belittle him and his work.

In the mid 1980s the names of Hungarian exile writers were mentioned only in studies published abroad: "Much of Hungarian-American literature—particularly that of the post-World War II period-remains uncollected and unexplored. The exceptions to this rule are some of the writings of a few *avant garde* poets (e.g., J. Bakucz, L. Baránszky-Jób, A. Makkai, etc.) and the writings of those few who had already established their reputation in interwar Hungary (e.g. L. Zilahy, S. Márai, F. Körmendi, A. Wass, etc.) (Várdy-Huszár-Várdy 1985: 91).

Amadeo Di Francesco (2001: 22) is convinced that the reading of the works of the Hungarian writer must be done and can be done through a hermeneutical approach lacking historical and political prejudices, as Wass is a complex personality, whose creation is, from a qualitative viewpoint, in the gallery of the best Hungarian literary works of the twentieth century. Mihály Takaró (2004: 91) emphasizes the large network of intertextual liaisons Wass's work enters (the way his aesthetic milieu can be related to Kálmán Mikszáth's, Mór Jókai's, Zsigmond Kemény's or János Arany's creations).

The cult of the writer was formed, states Ádám Paár[4], against the background of the representation of Hungarian history as a history of suffering. Living in the United States for decades, Wass broke down from the real reality in the Eastern and Central part of the European continent and wrote with a mental representation of Transylvania that he could not see anymore. The representation of Romanian-Hungarian relationship followed the same path and mechanism, as it was based solely on his personal memories, many of them burdened by the trauma and suffering of his own family. That's why, believes Paár, the Romanians in his fictional world are usually represented as bad, and the Hungarians are perceived as good. The victimization of the Hungarians and the demonization of the Romanians are due, according to the same author, to this psychological mechanism of *in absentia* representation, based on subjective memories, loaded with personal trauma.

Nevertheless, we must add that neither auto-topias nor heterotopias in Wass's novels are very uniform and flat: it is not always the Romanian personage who is the worst (though there are such examples) and not just the Hungarian character is the victim suffering the abuses of the others. There are many Romanian characters painted in warm colors (*The Witch of Funtinel* and its gallery of Romanians is illustrative in this sense) and examples of

[4] http://gondola.hu/cikkek/81163-Tabusitott_irok_A_befagyott_mult_es_az_uj_szimbolikus_harc.html

Hungarians – negative characters (and the list is rather long here too). Albert Wass has the tendency to oppose the two poles of human ethics: good *vs.* evil, positive *vs.* negative, and one who fails to stand up to a standard of morality is the one who becomes a negative character. One amendment can be that many of his characters are rather vague and one-dimensional, there is no progress and no change of the character, but despite this, his characters are not always and exclusively insipid and flat, some of them do undergo serious shifts and/or growth. As the Romanian critic Felician Pop (2012: 59) puts it, Wass skillfully manipulates Manichaeism, the binary tracing of characters.

Éva Vörös's article (2009) attempts to analyze where the extraordinary magical force of Wass's novel comes from, how can a text about a nineteenth-century peasant woman produce such an effect on the postmodern (female) reader of the twentyfirst century. The *Witch of Funtinel* was written between 1945-1948, when the writer was spending some years in Germany, awaiting for his departure to America. Vörös (2009) believes that act of writing, the act of creation is, in this sense, a form of dissidence and resistance for the writer on the verge of exile. That is why writing the novel *The Witch of Funtinel* was part of the mechanisms of coping with the feeling of homelessness, a device of inner mourning.

The Hungarian writers belonging to the Transylvanian current had, believes Vilmos Keszeg[5], a particular attitude to the theme of witchcraft. Transylvanianism succeeded in coalescing two opposite hermeneutical tendencies, that is to reconcile, in a way, the critical inclination towards the topic and the romantic approach to it. Transylvanianism was, to a certain degree, an emotional approach to the past with all its phenomena, it meant a discarding of historical prejudices, the cultivation of traditions and the opening towards modernism, the popularization of national values and the knowledge of the values of proximal ethnicities, etc. (cf. Nagy 2014). These attitudes specific to the Transylvanian current led to the remarkable revival of the motive of the witch and the theme of magic and witchcraft. We can identify an impressive number of Transylvanian novels on the topic of witches and witchcraft: Iván Aba : *A szegedi boszorkányok (The Witches of Szeged)*, Ildikó Boldizsár: *Boszorkányos mesék (Witch Tales)*, Géza Gárdonyi: *Az utolsó boszorkány (The Last Witch)*, Edit Gergely: *A boszorkánymester. Versregény (The Witch Master. A Novel in Verse)*, Ferenc Herczeg: *Éva boszorkány (Éva, the Witch)*, János Kemény*: Víziboszorkány (The Witch of Waters)*, Sándor Makkai: *Ördögszekér (Devil's Cart)*, Attila György: *A boszorkányok feltámadása (The Resurrection of Witches)*, Borbála Nagy: *A csíki boszorkány (The Witch from Csík)*, György Szántó: *A boszorkány (The Witch)*, Albert Wass: *A funtineli boszorkány* I-III. *(The Witch of Funtinel)*, or Zsolna Ugron: *Erdélyi mennyegző (Transylvanian wedding)*. This number suggests that the motif of witchcraft and magic are part of the specific theme and motif inventory of the Transylvanian discourse, meant to highlight the *couleur locale*.

One of the most widespread criticisms Wass's work usually receives is that critics fail to approach it. However, there are at least three monographs dedicated to the Hungarian writer: Ildikó Balázs's *Wass Albert erdélyi korszaka (1923-1944)/ The Transylvanian Period of Albert Wass (1923-1944)* (2010), Mihály Takaró's *Wass Albert regényeinek világa. A XX századi Erdély krónikása a világban/ The World of Albert Wass's Novels. The 20th Century Chronicler in the World (*2004), and Enikő Szücsné Harkó's *Wass Albert írói pályaképe/ Albert Wass's Career as a Writer* (2005), but also some collections of essays and studies, among which we mention: Péter Turcsány, *Wass Albert utóélete. Isten kenyere/ The Afterlife of Albert Wass. God's Bread* (2004), or Pál Nagy, *Wass Albert. Sors és pályakép/ Albert Wass. Fate and Career* (2005).

[5] http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/elbuvolt_irok_aldozatta_valt_boszorkanyok/

Another preconceived idea is that the reception of Wass by the Romanians would be exclusively negative. Negative evaluations of the writer are very numerous indeed, but most of these remarks feed on those ideas that have come to pass with which the virtual world is so loaded, and all the assertions that disqualify it are based on extra-aesthetic criteria. Some notable exeptions could be the articles signed by Felician Pop (2012), and Antonela Capelle-Pogăcean (2010). The figure of the Hungarian writer became the subject of a much disputed cult, a *lieu de mémoire.*. Numerous interpretations are based on an instrumental conception of identity symbols, which generates the dissonance that can be spotted in the reception of his *oeuvre*: center-right intellectuals worship his work, left-wing intellectuals deny it vehemently. The latter explain the writer's popularity and the large number of books sold by the taste and reading habits of the average reader, neatly different from the options of the elite reader (although not a single research has proven that Wass's novels are read and/or appreciated by less gifted readers with less sophisticated literary tastes).

Albert Wass's most famous novel is *A funtineli boszorkány/The Witch of Funtinel*, the only novel translated into Romanian by Cornel Câlţea under the title *Lângă Scaunul Domnului/ By the Peak Scaunul Domnului*. Wass creates a fictional world to which he attributes reality, a mythical world of lakes, mountains and forests populated by heroes and fascinating characters. On this *theatrum mundi*, fabulous, magical characters occasionally appear, thus the author succeeds in preserving an internal microcosm that recreates, replicates and reproduces the colors, shades, scents and moods of the external macrocosm: the Transylvania of his childhood. Wass's work must also be seen as an attempt to recover lost time and space, as the approach of a man in a crisis situation that seeks to overcome the moment by recourse to writing, narrative writing deeply impregnated in the soil of culture and the world that define its identity and to which he has no access but through fiction.

The figure of the main character, Nuca, coagulates elements of the destiny of the writer: exile, alienation, isolation, loneliness. Wass chooses the farthest model possible, in the figure of a young girl, a Romanian orphan, grown almost in the wild, away from any human community, with a disadvantaged social situation. The incipit of the novel brings to the fore the figures of Nuca and Toderik, a reminiscent of *Biedermeier* romanticism, a true *bon sauvage*, who no longer has money, no longer has wealth and does not want to have any. He arrives in the village from beyond the mountains, he is the typical stranger: he does not speak much, and especially he does not talk about himself. Toderik is an opaque character, underlines Takaró (2004: 77). He builds a round house without the use of nails, using an ancient technique. The place of the house is set in an isolated clearing where there is not even a path, the place is found with a yellow butterfly. A reading based on a dense network of intertextuality can not bypass the profound meaning of this symbol: the yellow butterfly has a great significance, it is the symbol and the announcer of death in the novel *One hundred years of solitude* by Gabriel Garcia Marquez.

Nuca, the little girl and the future witch of Funtinel, is a daughter of the forest, a typical loner who manages to survive alone in the woods whilst Toderik is taken to prison. The girl in the first volume is a pure being, deeply attached to nature, a child who thinks and dreams, who is hardworking, vulnerable and sensitive, a girl who proves later that she possesses that kind of ancestral knowledge that the modern man has lost. As she grows, she becomes more and more beautiful, an easy target for the village villains. The first encounter with people beyond the forest edge, with the people from the world below, brings about the first awareness of a special, extrasensory capacity: she is able to read in the eyes and heart of the people. The kind of people she befriends belong to the world above. The world below is the world of the valleys, of the villages, the world above is the space of the mountains and peaks. There is a huge gap between the morality of the mountainers and that of the villagers in the valley. For instance, the old Romanian shepherd, Şandru represents the archetype of

ancient, patriarchal morality, he is the archetype of the mountain man who is guided by strong and stable moral principles, based on respect, honesty and the power of the given word. The history of Şandru 's family offers one of the keys to reading the writer's worldview. Through the figure of renegade son of old Şandru (Indrei Şandru turned Sándor András), Wass condemns the phenomenon of denationalization, on the one hand, and emphasizes the importance of one's own roots in human life, on the other hand: the person who tries to break his own roots has no chance of survival and dries slowly like a tree overthrown by the storm. Sándor András is not happy even though he has tailored himself a new destiny: a new name, a family, career and social success. At one point, he no longer finds himself and his place in this new circle, that has never fully accepted him, but he cannot find a way to return to the old family either, as they already symbolically buried him.

Albert Wass, so frequently and fervently accused of xenophobic attitudes towards Romanians, presents, through this young man's history, some significant social phenomena of the 19th-century society, such as the image of the renegade, denationalization, uprooting of the person who resorts to absolute compromise: identity change for the sake of social advancement or slavish integration into superior social strata. Wass presents, at the same time, the verticality and character strength of old Şandru who symbolically buries his lost son, as the change of name is an act of betrayal, which is not compatible with the existential horizon and the philosophy of life of the old Romanian shepherd.

An important moment in Nuca's life is the providential encounter with Gáspár, son of the old Hungarian noble Éltető: both are fatalities in the destiny of the other. Éltető, Şandru, Toderik are equally the archetype of the inner man, as are all the people with whom Nuca will get along well: the pursuers of old Éltető (Gyerkó, Estevány, Ivan Boskurov, Birtalan, Vénség, Farkas Dumitru) and her father's companions from the band of thieves (Bandilla and the others). Happiness does not last long, and Gáspár is killed, and their child is kidnapped and taken to the Éltető mansion, to be brought up as the last offspring of the noble family. From that moment on, Nuca's life becomes an endless pursuit of lost time and an incessant attempt to fight against her destiny.

Typical of Wass's narrative is the description of nature, the evocation of the Mureş Valley, the mountains, the forests that represent the absolute beauty of the virgin nature, from time immemorial. This unspoiled world, with endless forests, mysterious valleys and mysterious mountains, lies on the land of old Éltető, a great lover of mountains (from this perspective Wass's novel also lends itself to an ecological reading). The lives of the mountain people are heavy and retreated: those who survive here are the *connoisseurs* of the mountains' secrets and the harshness of the peaks. It is a world populated by bears, deer and wolves, and a few people resembling these wild creatures; silent, secretive, ugly and savage in appearance. They speak the language of beasts; they know the life of the forest and the language of wind, sun, rains and birds. They talk to the trees and animals and see life differently from the valley people. On top of the mountain, they have another perspective on the perenniality and transience of things.

The second volume is dedicated to Nuca's love story with Gáspár, the losses she suffers and the recovery of her father, while in the third volume the amount of surrealistic, mythical elements is increasing (cf. Szücsné 2005: 108). Here, the woman is transforming into a witch, and the world is changing (signs of the industrial revolution, modernization and technology are present). The scene of her meeting with Schwartz reveals the conditions in which Nuca lives: surviving in the woods, she sleeps in deserted caves or deserts, feeds on what nature offers (sponges, fruits, roots, plants). Schwartz's figure and his encounters with her invalidate the widely propagated vision of the author's anti-Semitism, as the Jewish appears as a frail and lonely figure, who woefully tries to find what he misses most in life: love, kindness and human affection.

The novel *The Witch of Funtinel* is an epic of the world and the people of the mountains. The setting depicted in the novel is a real and well-defined, concrete geographical area: the world of Călimani Mountains, sometimes passing through the Bârgău Mountains to the Rodna Mountains. All place names and hydronyms, as well as the entomological terms are real, still identifiable today. Thanks to this real geographical setting he uses in his fiction, Wass manages to get a realistic impression, which he skillfully combines with the unreal, mystical feature of events and characters, which seem to have descended from legends and myths.

One of the fundamental coordinates of the novel is the magic and motive of witchcraft. We cannot fail to notice the resemblance to the magical realism of South American literature, through the insertion of the magical elements into the existence of the modern man, the survival of the imaginary man under the rational man's mantle. Wass's popularity can also be explained by this need for magic, the recovery of a lost sense of existence (embodied today by the fascination of creations like *Harry Potter, Lord of the Rings, Castle* and all the literary or filmmaking related to vampires).

Tamás Bényei's volume (1997) reviews some aspects relevant to magical realism. Thus, magical realism is, in his opinion, first and foremost a way of writing, an ontological-hermeneutical approach with scientific, thematic and poetic implications. Magical realism can be inscribed to the subspecies of postmodern and postcolonial writing. After Bényei reviews the history of the concept of magical realism, operating a descriptive analysis of some theoretical positions such as that of Franz Roh (*Nach-Expressionismus: Magischer Realismus*, 1925), in which magic realism is defined as a process of wondering related to the mystery of reality or that of Angel Flores (*Magical Realism in Spanish American Fiction*, 1955), by which the concept is moved into the South American cultural space. Bényei (1997: 47) states that magical realism is born at the point of interference of post-colonial and post-modern literature. It is a type of text that feeds on the feeling of ontological anxiety caused by the awareness of the plurality of the world, it is a literature nourished by a peripheral culture that assumes its difference, its alterity (cf. Bényei 1997: 50).

What are the characteristics of magical realism in Bényei's opinion? First, the presence of the supernatural elements (Bényei 1997: 56), the subversion, the dilution of the borders between the real and the imaginary (Bényei 1997: 65), the existence of intermediate spaces, in which the everyday, the real and the supernatural or the miraculous, the magical become uniform (Bényei 1997: 70), the presence of the zeugma through which the events of the individual or universal scale are uniformized (Bényei 1997: 66), the massive presence of the inversion (Bényei 1997: 70-71), such as the role reversal, the reversal of the characteristics (human / animal), natural / supernatural, etc.), the reversal of mythical or metaphysical schemes, the introduction of magical causality (Bényei 1997: 79), causality thus becoming an activity of search and identification of secret relations between magical events or entities. This type of causality will result in the heavy presence of repetition in the realistic-magical text (repeated events, repeated occurrences of human types, recurrence of traits within the same family, etc.). Another characteristic of magical realism is (cf. Bényei 1997: 88-96), magical "figurativity", that is, the pictorial, imaginary representation or remembering of events, especially in the narrations told in the first person singular.

From a textological point of view, magical realism displays some peculiarities. Such a peculiarity is the presence of a hybrid code, which translates by mixing the real and supernatural elements, a type of heteroglossia, plurivocity or polyphony with a carnivalistic aspect, mixing different mythologies, mixing concrete and abstract plans, a thematic hybridization translated by mixing categories such as sacred and profane, human and animal, etc. (Bényei 1997: 128). The second particularity of the realist-magic text is the excess, the abundance, the hyperbola, the hypertrophy of some features, events (beauty, ugliness,

cataclysms, suffering are often hyperbolized), which translates, linguistically, through the agglomeration of details, adjectives, repetitions. Everything has meaning and significance in the realist-magical text, every detail, object, and element has a well-defined function in the story's unfolding. In the realist-magical writing the character is often subordinate to the narrative (Bényei 1997: 133), the text becomes self-reflexive. The hierarchy between history / reality and fiction / magic is reversed, the fictional, the magical, the supernatural becoming a priority. As a result, language becomes a performative language, few words are used in communication, but those few words equate with actions, they become speech acts. The performative language of magical realism is explained by Bényei (1997: 135) by the fact that these texts approach many taboos, and the tabooed topics must be spoken in the figurative way.

Applying the reading grid proposed by Bényei (1997) on Albert Wass's novel, we should note a few aspects[6]. Even if the text of the Hungarian novelist does not have all the textual, thematic, narratological characteristics identified in the great classical novels of magical realism, there are nevertheless some details that are worth mentioning. The presence of magical elements is undoubted, especially through the main female character, but also through the ontological horizon of the people who believe in dreams, premonitions, the foretelling of the future, the ability of people chosen to read the future and to cure suffering (the presence of the gypsy in the fair, the people who can recognize the sign of the witch, etc.). The supernatural is present in human life in the most natural way possible. The phenomenon of inversion is also present: the inversion of the human and animal categories, the taking of some particularities or behavioral elements from the animal world by humans (e.g. Farkas Dumitru), the inversion or hybridization of the sacred and profane elements (the black priest becomes the satanic presence, the priest becomes a thief, the witch is perceived and named a holy woman by the villagers). Another feature of the realistic-magical texts is the pictorial representation of events, a remarkable aspect especially in the retrospective micro-narratives in the second volume, in which various secondary characters narrate their lives or tell the lives of others: these micro-narratives are noted by the abundance of the visual, pictorial, descriptive elements. Genealogy, family history is also an important topic of Wass's novel, family histories are gradually constructed from 3rd person narration but also from 1st person retrospective looks. The story about life is an event with captivating, magical force. The purpose of these stories is the therapy, the healing of those who have experienced those usually dramatic events. The interference of the abstract and concrete plans is also noticeable, as the agglomeration of details, the multitude of information and enumerations of plants, animals, lives, and the detailed description of the simple, daily activities are all part of the gallery of magical-realist rhetorical features. Hybrid mythologies are equally detectable in the novel: the presence of folklore or mythological elements from Hungarian, Romanian or even Russian mythologies. What is more, the iterative occurrence of events, characters within the same family is another reason which gives a magical realistic touch to Wass's text. In the fictional universe created by Wass, an important place is occupied by legends and myths, a type of favorite character is the clairvoyant, the healer, the quack, the holy man or the witch: all these are instantiations of the archetype of the man of nature, who lives in an isolated area, acts as the protector of nature and helps the others, who do not see and do not know the secrets of the world as he, the natural man does. An important aspect in creating these figures of people, saints or healers, different from the rest, is that none of them comes from the circle of church people, a sign that the concepts of church and sacredness are not necessarily linked

[6] Although an in-depth analysis of Wass's text and its implications regarding magical realism is the subject of a forthcoming study.

in Wass's world, as the Hungarian writer has a rather pantheistic view of the world, as it is highlighted by Szücsné (2005: 84).

Performative language, people who do not speak much but act through the few words that they say, bring the novel closer to magical realism (the case of Toderik, old Șandru or Éltető senior and their ability to use language economically and performatively are just a few examples in this sense). The excess, the abundance, the hyperbola, the hypertrophy of some traits, events are also present, such as the incredible beauty of the woman (as well as the beautiful Remedios from *One Hundred Years of Solitude*). In both novels beauty destroys and leads to death. Hyperbole is also present in the proportions of the destruction (the fire that consumes Ursu Mountain or the fire that is lit by Nuca's father to revenge Elena's death) or in the almost immeasurable amount of loneliness the people in Wass's novel have to face. The micro-textual motifs related to the theme of magic are all present in the novel: dreams, premonitions, spell, healing, palm reading, cartomancy and witchcraft, foretelling the future or seeing the past. All of these contribute to a metaphorization or thematicization of magic, through a type of knowledge that is not rational knowledge. The irrational bursts into the narrative but will not lead to healing or salvation for the characters possessing this irrational, ancestral, magical knowledge. Time is of two types, as in many realistic-magical novels, a time before and a time after the catastrophe. The time before the catastrophe is a good time, the aftermath is a bad time, related to the time before only by the miraculous capacity of memory. The memory is, at the same time, a recession in the past and an awareness of death. Time and space are nonetheless non-atomistic, and the central character will be, at the end of the novel, beyond space and time or will transcend the space and time she enters at the beginning of the novel.

There are several reading keys to Wass's novel. As Vörös (2009) points out, through the tragic love story between Nuca – a Romanian peasant and Éltető Gáspár - a young Hungarian aristocrat – Wass Albert represents the wounds produced by history in the common destiny and history of the two nations. Another key could be, Vörös (2009) believes, the subject of alienation, a fundamental theme of postmodern existence. The alternation between settling in a house that never becomes a home, and the moments of departure, alienation, eternal search and eternal return make this novel, we also think, a surprisingly modern novel.

Wass's acceptance and appreciation of his work is today somewhere between the total denial of any aesthetic value in the least and the overstepping of his work as a whole, qualifying superlatively his mediocre or poor writings. The truth is that Wass wrote a lot and unequally, he has works of undeniable value and has unsuccessful writings. Absolute negation of his literary work is as unjustifiable as the eulogizing the low-quality pieces. His *oeuvre*, just like his life, has ups and downs. Beyond the qualification of the writer as an extreme right writer, a war criminal and the circumvention of the work in the name of historical justice, it is appropriate to address the literary character Wass as a typical writer of emigration, since the recovery and/or rehabilitation of the exile literature also occurs in post-communist Romanian and Hungarian literatures. The Romanian scholar Otilia Ignătescu (2005: 139-140) appreciates that among all the fields of humanities, literature seems to be the most compelling case, as the (re)integration of exile creations into the national circuit is a tremendously complex recovery process.

Our research (Nagy 2017 a, 2017 b, 2018) has infringed at least two stereotypes about the figure of the Hungarian writer. The first stereotype suggests that his work has not been approached or has been avoided by literary criticism, and therefore would be of no aesthetic value whatsoever. We have attempted to synthesize the most important writings on Wass's work, using both monographs and studies, articles in Hungarian and Romanian. The second stereotype, massively fueled by prejudice, is related to the idea that Wass's work would be a

large conglomerate of anti-Romanian manifestations. We have tried to show that his stories (especially the novel *The Witch of Funtinel*), present a fairly nuanced image of the Other, of the Stranger (i.e. Romanians, Jews, Armenians, etc.), the problem of other-ness being related not only to ethnicity (namely, in his works not all Hungarians are good and all Romanians are evil).

Nevertheless, what do his critics find so unacceptable in Wass's writing? The fetish-isation of his homeland, ethnic (self-)stereotyping, the bunch of symbols of remembering traumatic events, the promotion of a trans-generational duty to mourn and his own subjective memory perceived as a repository of truth? Perhaps, all these. But personal truth is always subjective and quite often painful, and for him, personal and/or national cultural identity is not a commodity. Wass witnessed and then recalled the events of a difficult century, and his narrative upon such times cannot be dispassionate. The post-Trianon Transylvania seems to him a waste land, and the literary response he gives to this deserted land echoes the narrative of an important segment of inter-bellum Hungarian fiction, haunted by the deep feeling of loss.

The process Wass's work underwent after the collapse of the Soviet Union and the fall of socialist regimes in Eastern and Central Europe is, in fact, a constantly changing dynamics of denial and praise, 'enemization' and canonization, the author being equally considered a pariah (just like in the years prior to 1989) and a master of traditional prose. The process of 'Othernization' of the political adversaries was a well-known technique of socialist regimes, and quite often writers who did not match the official profile of 'socialism-friendly artist' were forced to leave or were simply reduced to silence. Literature has always been an arena of intense social intercourse, thus the mainstream social-political discourse has often managed to influence seemingly apolitical areas such as aesthetic value construction, canonization or marginalization of authors, or the process of deciphering the relationship between the centre of the literary field and its peripheries (i.e. who is a good writer and who is not). However, the politicization of art is as harmful as the implementation of one-sided, present day, moral, ideological, political, aesthetic or linguistic criteria to quondam creations[7]. The poor quality of all writings should disqualify a writer, and not the *snarl words* that their name is attached to (we have borrowed the term introduced by Samuel Hayakawa 1964: 44). Although in current interpretative and critical practices, based on methodological diversity, it is generally acknowledged that the value and meaning of literary pieces can and should be subject to continuous re-readings and reinterpretations, the variety of methods does not always mean infallibility of methods. New readings do not always invalidate old readings and new ideologies should not prescribe past creations or writings. What is more, mixing present-day ideologies, or caduceus mainstream social and political criteria in the judgment of literary works or writers might lead to value-nihilism or value-decrial (by emphasizing current meanings of a text at the expense of immutable, profound meanings), and this has nothing to do with what literature really is and with what the reading and evaluation of a literary text or of a writer should be.

Wass's novel bears some of the features of magical realism, such as the presence of the supernatural, inversion, genealogy, hybridization of motifs, self-reflexive and thaumaturgic nature of narration, etc. The act of story-telling and writing generally and the novel *The Witch of Funtinel* particularly have a strong thaumaturgy aspect, the writer heals his internal wounds and contradictions, heals the crises and the identity trauma of the ethnic group he is part of, heals the overwhelming sense of defeat and alienation, heals his own

[7] Among the most well-known examples we could mention the case of Dostoyevsky, whose name (and work) was simply erased from all printed texts in the 1930s (cf. Vladimir Seduro. *Dostoevski in Russian literary criticism 1846-1956*. New York, Octogon Books, 1969) or the ban imposed by certain American schools upon Harper Lee's *To Kill a Mockingbird and* Mark Twain's *The Adventures of Huckleberry Finn.*

sudden and painful awakening in a foreign world, where the story is no longer the story of his life. The novel is a compensatory act by which the author is saved by an immense internal abyss and by the throb generated by the loss of the natural environment of existence. Wass's example clearly demonstrates that literature is, in the same time, an individual, compensatory, and protective universe, but also an exposed, historically, socially and politically conditioned, fragile space. Though an in-depth and objective analysis of Albert Wass's biography and the deeds he was accused of is still to be done in the future, his texts can be read, analyzed, criticized or appreciated, rejected or expounded, interpreted and translated, as this is what literary criticism should do.

BIBLIOGRAPHY

Studies and articles

Balázs Ildikó. 2010. *Wass Albert erdélyi korszaka (1923-1944*). [*The Transylvanian Period of Albert Wass (1923-1944)*].Târgu-Mureș: Editura Mentor.

Bényei Tamás. 1997. *Apokrif iratok. (Mágikus realista regényekről).* [*Apocryphal Papers. (About Magic Realistic Novels)]*. Debrecen: Kossuth Egyetemi Kiadó.

Capelle-Pogăcean, Antonela. 2010. Wass Albert újraolvasása Magyarországon és Romániában: egy identitás jelképkonstrukciója. [Re-reading Albert Wass in Hungary and Romania: a Symbolic Identity Construction]. In Martin, Denis-Constant (ed..). *L'identité en jeux. Pouvoirs, identifications, mobilisations.* [*Identity at Stake. Powers, Identifications, Mobilizations*]. Paris : Karthala. 245–266, republished in *Multunk*. 3/2010. 161-175.

Di Francesco, Amadeo. 2001. Intertextualitás Wass Albert-művekben. [Intertextuality in Albert Wass's Works]. In Mózes Huba (ed.). *A próza intertextualitásának retorikája és pragmatikája*. [*Rhetoric and Pragmatics of the Intertextuality of Prose*]. Miskolc: Egyetemi Kiadó.

Gárdos Bálint – Péter Ágnes – Pikli Natália – Máté Vince (eds.). 2011. *Confrontations and interactions. Essays on Cultural Memory*. Budapest: Publisher L'Harmattan.

Hayakawa, Samuel Ichiye 1964. *Language in Thought and Action*. New-York – Burlingame: Harcourt, Brace & World. Inc.

Hites, Sándor. 2009. Losing Touch, Keeping in Touch, Out of Touch: The Reintegration of Hungarian Literary Exile after 1989. In Neubauer, John – Borbála Zsuzsanna Török (eds.): *The Exile and Return of Writers from East-Central Europe. A Compendium*. Berlin–New York: Walter de Gruyter, 2009. 521-537.

Huszár, Ágnes. 2014. Nationalism and Hungarian Education Policy: Are the Literary Works of Cécile Tormay, József Nyirő, and Albert Wass Appropriate for the Hungarian School Curriculum? *Hungarian Cultural Studies.* e-Journal of the American Hungarian Educators Association, Volume 7 (2014): http://ahea.pitt.edu DOI:10.5195/ahea.2014.140 (Retrieved 10th February 2017)

Ignătescu, Otilia. 2005. Între oglinzile paralele ale istoriei: elemente de structură a exilului literar românesc dintre anii 1945-1989. [Between the Parallel Mirrors of History: Structural Elements of the Romanian Literary Exile from 1945-1989]. *Codrul Cosminului*. 11/ 2005. 139-143.

Ilie, Rodica – Bodiu, Andrei – Lăcătus Adrian (eds.). 2010. *Legitimarea literaturii în secolul XX. Studii asupra discursurilor şi strategiilor culturale*. [*Legitimizing Literature in the 20th Century. Studies on Cultural Discourses and Strategies*] Braşov: Editura Universităţii Transilvania.

Keszeg Vilmos, *Elbűvölt írók, áldozattá vált boszorkányok*. [*Enchanted Writers, Victimized Witches*]. http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/elbuvolt_irok_aldozatta_valt_boszorkanyok/ (Retrieved 2nd June 2016)

Nemoianu, Virgil. 20111. *Postmodernismul şi identităţile culturale. Conflicte şi coexistenţă*. [*Postmodernism and Cultural Identities. Conflict and Coexistence*]. Iaşi: Editura Universităţii Alexandru Ioan Cuza.

Neubauer, John. 2009. *Albert Wass: Rebirth and Apotheosis of a Transylvanian-Hungarian Writer*. In: Neubauer, John – Borbála Zsuzsanna Török (eds.): *The Exile and Return of Writers from East-Central Europe. A Compendium*. Berlin–New York: Walter de Gruyter. 538–575.

Nagy Imola Katalin. 2014. Transylvanianism as identity discourse. *Acta Universitatis Sapientiae, Philologica*. 6, 3 /2014. 317−333.

Nagy Imola Katalin. 2017 a. Ipostaze ale alterității și demonizarea unui scriitor: cazul Wass Albert. [Instances of Other-ness and Demonization of a Writer: the Case of Albert Wass]. In Zsuzsanna Ajtony – László Attila Hubbes – Katalin Lajos – Zsuzsa Tapodi (eds.). *Stranger-Străinul*. Miercurea Ciuc-Cluj Napoca: Editura Status-Erdélyi Múzeum Egyesület. 181-200.

Nagy Imola Katalin. 2017 b. Lângă Scaunul Domnului – aspecte imagologice și traductologice. [The Witch of Funtinel. Imagological and Translation Issues]. In Iulian Boldea, Cornel Sigmirean (eds.). *Debating Globalization. Identity, Nation and Dialogue*. Târgu-Mureș: Editura Arhipelag XXI. 147-176.

Nagy Imola Katalin. 2018. Autotopii şi heterotopii în romanele lui Albert Wass Autotópiák ésheterotópiák Wass Albert regényeiben Аутотопи и хетеротопи у романима Алберта Васа Autotopes and Heterotopes in Albert Wass's Novels. in Popovic, Virginia – Toldi, Eva –Bădescu, Marina Puia (eds.). *Studii interculturale româno-maghiare*. [*Romanian/Hungarian Intercultural Studies*]. Novi Sad: Universitatea din Novi Sad Facultatea de Filosofie. 51-68.

Nagy Pál (ed.) 2005. *Wass Albert. Sors és pályakép*. [*Albert Wass. Fate and Career*] Odorheiu Secuiesc: Erdélyi Gondolat Publishing House.

Pogany, I. Stephen. 2019. *Multiculturalism and propaganda: Depictions of Romanians and Jews in the Fiction of Wass Albert*. https://www.academia.edu/39288450/Multiculturalism_and_Propaganda_Depictions_of_Romanians_and_Jews_in_the_Fiction_of_Albert_Wass (Retrieved 2nd August 2019)

Pomogáts Béla. 2015. Erdélyi krónikás. Wass Albert munkásságáról. [The Transylvanian Chronicler. About Albert Wass's work]. *Korunk*, 8/2015. 74-84.

Pop, Felician. 2012. Wass Albert sau perspectiva mitică asupra românilor: o abordare epopeică. [Wass Albert or the Mythical Perspective on Romanians: an Epic Approach]. *Citadela*. 8-12 (46-50)/ 2012. 53-61.

Paár Ádám, *Tabusított írók. A befagyott múlt és az új szimbolikus harc*. [*Tabooed Writers. The Frozen Past and the New Symbolic Struggle*]. http://gondola.hu/cikkek/81163-Tabusitott_irok_A_befagyott_mult_es_az_uj_szimbolikus_harc.html (Retrieved 23rd November 2016)

Racheru, Adrian Dinu, 2013. *Literatură şi ideol*ogie. [*Literature and Ideology]*. Timişoara: Editura Excelsior Art.

Szücsné Harkó Enikő. 2005. *Wass Albert írói pályaképe*. [*Albert Wass's Career as a Writer*]. Odorheiu Secuiesc: Havas Kiadó.

Takaró Mihály. 2004. *Wass Albert regényeinek világa. A XX századi Erdély krónikása a világban.*[*The World of Albert Wass's Novels. The 20th Century Chronicler in the World*]. Budapest: Masszi Kiadó.

Tapodi Susana Monica. 2014. Forme de legitimare a literaturii maghiare din România. [Forms of Legitimizing Hungarian Literature in Romania]. In Andrei Bodiu, Andrei – Ilie, Rodica – Lăcătuş, Adrian. *Dilemele identităţii. Forme de legitimare a literaturii în discursul cultural european al sexolului XX*. [*Dilemmas of Identity. Forms of Legitimizing Literature in 20th Century European Cultural Discourse*]. Braşov: Editura Universităţii Transilvania.

Tapodi Zsuzsa. 2011 a. Nemzeti és etnikai sztereotipiák a Wass Albert-életmű körül. [National and Ethnic Stereotypes around Albert Wass's Oeuvre]. In Pap Levente – Tapodi Zsuzsa (eds.) *Kapcsolatok, képek. Imagológiai tanulmányok*. [*Relations and images. Imagology Studies*]. Miercurea Ciuc: Státus Kiadó.

Tapodi Zsuzsa. 2011 b. A románságkép változatai a XIX századi magyar regényekben. [Images of Romanians in 19th Century Hungarian Novels] In Pap Levente – Tapodi Zsuzsa. (eds.) *Tükörben. Imagológiai tanulmányok*. [*In the Mirror. Imagology Studies*]. Cluj-Napoca: Scientia Kiadó.

Turcsány Péter (ed.). 2004. *Wass Albert utóélete. Isten kenyere*. [*The Afterlife of Albert Wass. God's Bread*]. Pomáz: Kráter Kiadó.

Várdy, S.B. – Várdy Huszár, Ágnes. 1985. Historical, literary, linguistic and ethnographic research on Hungarian-Americans. A Historiographical Assessment. *Hungarian Studies.* (1985) Budapest: Akadémiai Kiadó. 77-122.

Vörös Éva. 2009. *A posztmodern spiritualitás női arca – és a funtineli boszorkány*. [*The Feminine Face of Postmodern Spirituality - and the the Witch of Funtinel*]. files.faragoferenc.webnode.hu/.../**Vörös**%20É.%20A%20**posztmodern**%20**spiritualitás**... (Retrieved 20th June 2016)

Wass Albert. 1999. *A funtineli boszorkány*. I-III. [*The Witch of Funtinel. I-III*]. Budapest: West Cost Tr. (Malomfalvi Kiadó).

Online resources

Az önmegdicsőülés rítusai (Wass Albert szobra) http://kapuvar.blog.hu/2009/02/24/az_onmegdicsoules_ritusai_wass_albert_szobra (Retrieved 3rd December 2016)

https://www.yadvashem.org/yv/en/about/events/pdf/report/english/1.12_Trials_of_War_Criminals.pdf (Retrieved 3rd December 2016)

https://alchetron.com/Albert-Wass (Retrieved 3rd August 2019)

http://www.hungarianhistory.com/lib/hunspir/hsp58.htm (Retrieved 3rd August 2019)

ANXIETY IN ADOLESCENCE: WAYS OF MANIFESTATION AND MANAGEMENT [1]

Iulia Racu, Assoc. Prof. Habil,, PhD,

Research Institute Innovation and Technological Transfer within the „Ion Creangă" State Pedagogical University, Chisinau, Republic of Moldova

Abstract: The article describes the ways of manifestation of anxiety in adolescents and anxiety management. For our research we selected a sample of 73 adolescents aged from 15 till 18 years old: 31 boys and 42 girls. As results of investigation we established that for half of our adolescents are characteristic a moderate and a high level of anxiety – state and anxiety – trait. For girls and for the end of adolescent age are more particular the intense level of anxiety – state and anxiety trait. Effective and positive techniques in anxiety management are: expressive – creative techniques, awareness techniques and cognitive restructuring exercise and body awareness techniques.

Keywords: anxiety- state, anxiety – trait, adolescents, anxiety management

Cercetătorii din domeniul psihologiei au accepțiuni distincte pentru fenomenul anxietății. Varietatea explicațiilor și abordărilor reiese din complexitatea acestui fenomen psihologic. În psihologia contemporană anxietatea este definită ca stare și ca trăsătură[2, 3, 6]. Cercetătorii Ch. Spilberger, R. Cattel, A. Ellis, I. Holdevici și C. Izard evidențiază că anxietatea – stare se manifestă în lipsa factorilor care să o determină și creează disconfort, neliniște și tensiune [apud 6, 7]. R. Cattel, R. Doron, N. Sillamy și Ch. Spilberger făcând referire la anxietatea – trăsătură menționează că aceasta este o formațiune stabilă de personalitate, care îl predispun pe individ să perceapă lumea înconjurătoare ca fiind amenințătoare, ostilă și neprietenoasă cu pericole inevitabile [apud 6, 7].

Anxietatea poate fi înțeleasă ca o stare legată de anumite circumstanțe cu o durată limitată de timp, care poate apărea în viaţa fiecărui individ, fie ca trăsătură a „veşnicilor îngrijoraţi" care reprezintă manifestarea relativ constantă, puţin dependentă de circumstanţele de mediu a unei predispoziţii durabile a personalităţii[7].

O etapă esențială în dezvoltarea umană este adolescența. Despre adolescență se menționează că este o etapă plină de transformări pe toate planurile, inclusiv și în sfera emoțională. Experiențele emoționale ale adolescenților se intensifică, devin mai labile, totodată iau amploare emoțiile cu caracter negativ [1, 4, 5, 8]. Adolescenții resimt și trăiesc anxietate care poate fi condiționată de modificări biologice complexe, schimbări la nivel cognitiv, social și cele de personalitate [1, 2, 4, 5, 8].

C. Buchanan, J. Eccles, J. Becker, J. Eckersleyd, E. Erikson, J. Marcia, R. Simon, D. Eder și C. Evans evidențiază că adolescenții experimentează anxietate în situațiile și circumstanțele legate de: aspectul fizic, căutarea și dezvoltarea identității, școală (tranziția școlară, examene), viitor, relațiile atât cu părinții cât și cu prietenii și interesul față de sexul opus[1, 2, 4, 5, 6, 7, 8].

Împreună cu schimbările ce țin de caracteristicile de vârstă, adolescenții contemporani se confruntă cu realități absolut noi: crize în multiple domenii: economico-financiar, social, familial, precum și fenomene nemaiîntâlnite până acum: digitalizarea, perioada

[1] **Notă:** Articolul este elaborate în cadrul proiectului: Bazele teoretice şi metodologice ale asigurării activităţii psihologice în sistemul de învăţământ general din perspectiva abordărilor societale contemporane, *Cifrul:* 20.80009.1606.10.

postpandemică, etc. Toate acestea condiționează apariția noilor exigențe, presiuni și provocări pentru fiecare adolescent și potinterfera cu modul de funcționare a acestuia. Astfel, în concordanță cu cele expuse ne propunem să cercetăm modalitățile de manifestare a anxietății la adolescenții contemporani, precum și să descriem cum aceasta poate fi gestionată.

Pentru a cerceta modalitățile de manifestare ale anxietății (anxietatea – stare și anxietatea – trăsătură) la adolescenți am selectat un lot de 73 de adolescenți de la 15 la 18 ani dintre care 31 de adolescenți și 42 de adolescente și am administrat *Inventarul de expresie a anxietăţii ca stare şi ca trăsătură de Ch. Spilberger.*

Inițial vom prezenta frecvențele adolescenților pentru anxietate – stare (figura 1).

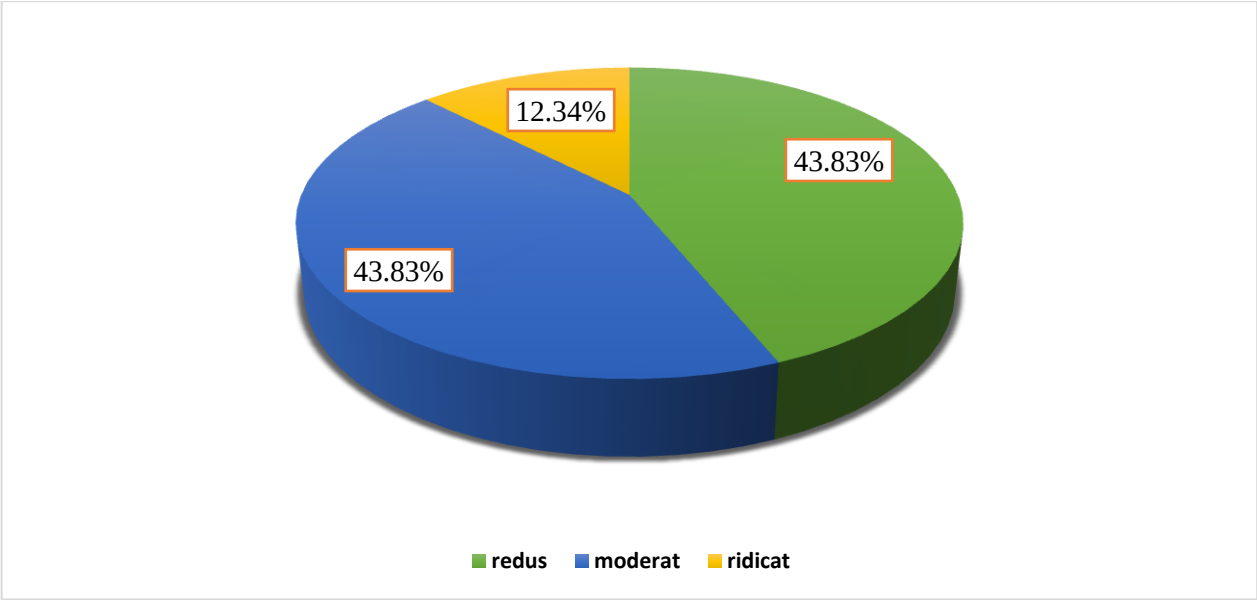

Figura 1. Anxietatea – stare la adolescenți (%)

Analiza frecvențelor din figura 1 ne permite să evidențiem că același număr de adolescenți și anume (43,83%) manifestă nivel redus și moderat de anxietate – stare. La adolescenții cu nivel redus de anxietate – stare identificăm următoarele note distinctive: stări de liniște și echilibru, satisfacție și împlinire din toate activitățile în care sunt implicați și o interrelaționare armonioasă și pozitivă cu semenii și adulții. Ei mereu sunt binedispuși și deschiși în fața noilor provocări și experiențe. Cei ce prezintă nivel moderat de anxietate – stare dau dovadă de sentimente de neliniște, tensiune, îngrijorare față de circumstanțele și evenimentele prezente, precum și cele din viitor. Ei atribuie o conotație negativă și pesimistă evenimentelor. Comunicarea cu cei din jur, atât cu semenii cât și cu adulții este neîndemânatică și defectuoasă.

12,34% din adolescenți se caracterizează prin anxietate – stare ridicată. În multiple situații și circumstanțe ei se simt copleșiți de temeri, îngrijorări și frici puternice. Deseori resimt agitație, nevrozitate, disconfort și o alertă interioară, percep lumea înconjurătoare drept plină de pericole și amenințări. În ceea ce privește încrederea în sine vom menționa că aceasta este una scăzută și cu îndoieli permanente cu referire la propriile capacități și potențial. Modul de comunicare cu semenii și adulții este rezervată și distanțată.

În continuare vom ilustra frecvențele adolescenților și adolescentelor pentru anxietate – stare (figura 2).

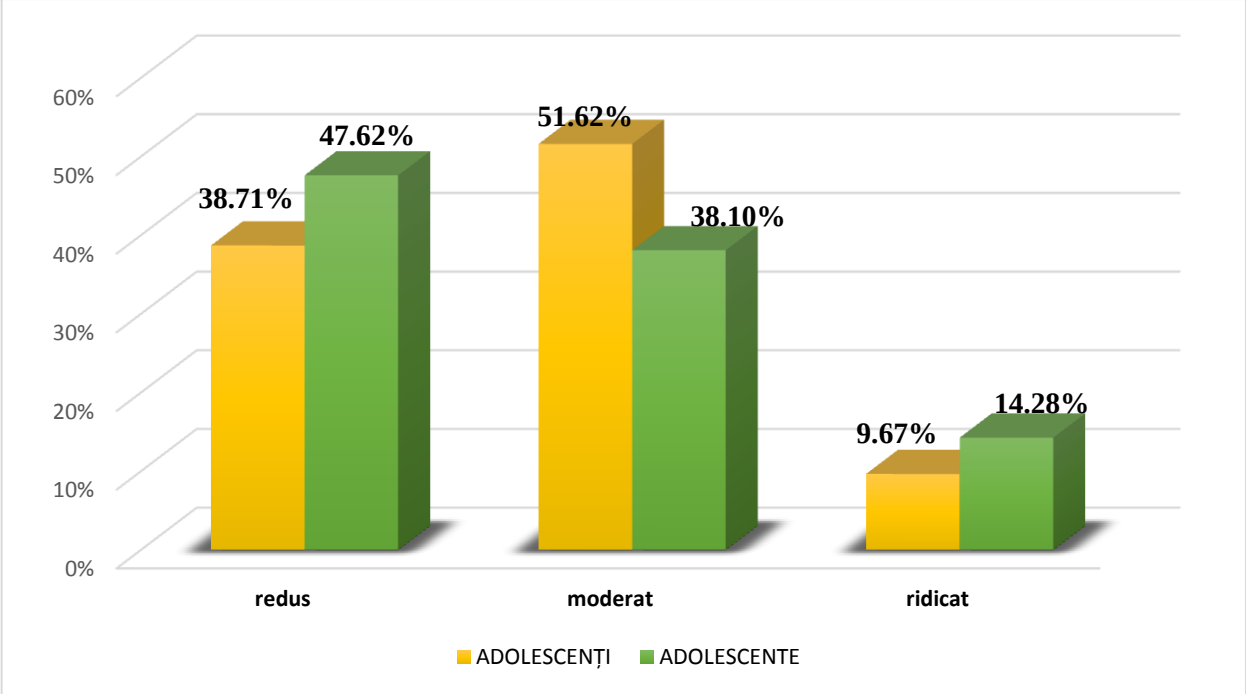

Figura 2. Anxietatea – stare la adolescenți și adolescente (%)

Conform frecvențelor din figura 2 identificăm distribuții diferite în rândul adolescenților și adolescentelor. Nivelul redus și cel ridicat de anxietate – stare prevalează în mod evident la adolescente (47,62% și 14,28%) spre deosebire de adolescenți (38,71% și 9,67%). O tendință inversă de frecvențe atestăm pentru nivelul moderat de anxietate – stare: 51,62% din adolescenți și 38,10% din adolescente se caracterizează prin acest nivel. Deși nu consemnăm diferențe statistice în funcție de gen, anxietatea – stare se întâlnește în frecvențe mai mari la adolescente. Vom explica anxietatea mai accentuată la adolescente prin caracteristicile de gen care influențează modul acestora de a răspunde și atitudinea lor față de evenimentele și circumstanțele vieții cotidiene.

Frecvențele adolescenților de 15 ani, 16 ani, 17 ani și cei de 18 ani pentru anxietatea – stare pot fi vizualizate în figura 3.

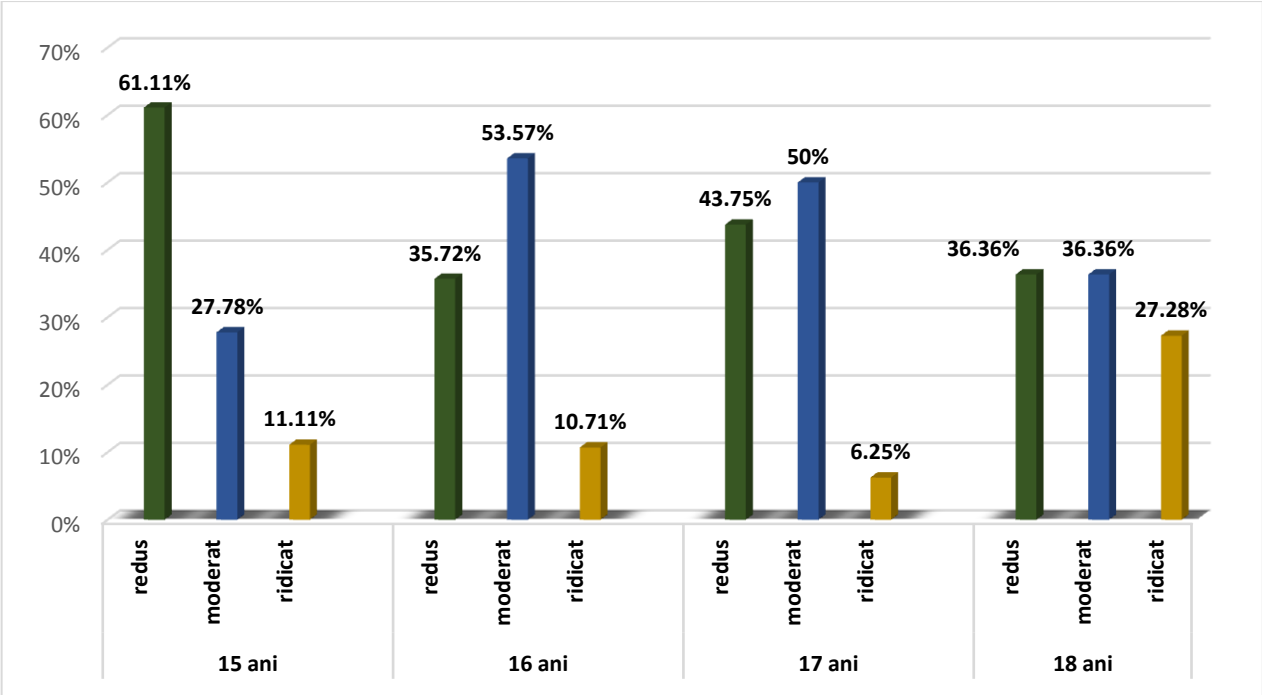

Figura 3. Anxietatea – stare la adolescenţii de 15 ani, 16 ani, 17 ani şi cei de 18 ani (%)

Nivelul redus de anxietate – stare este mai evident în rândul adolescenţilor de 15 ani (61,11%), înregistrând o descreştere în funcţie de vârstă după cum urmează: 43,75% din adolescenţii de 17 ani, 36,36% din adolescenţii de 18 ani şi 35,72% din adolescenţii de 16 ani. Frecvenţele cele mai ridicate pentru nivelul moderat de anxietate – stare le atestăm în rândul adolescenţilor de 16 ani (53,57%) şi 17 ani (50%). O frecvenţă mai mică este caracteristică pentru adolescenţii de 18 ani (36,36%) şi 14 ani (27,78%). Nivelul ridicat de anxietate – stare este particular într-o frecvenţă înaltă pentru adolescenţii de 18 ani (27,28%). Adolescenţii de 14 şi 15 ani au frecvenţe foarte apropiate (11,11% şi 10,71%), în timp ce 6,25% din adolescenţii de 17 ani prezintă nivelul sus menţionat. Pentru rezultatele expuse la anxietatea – stare consemnăm diferenţe statistic semnificative între rezultatele adolescenţilor de 15 / 16 ani şi cei de 18 ani ($U=61$, $p\leq 0,05$ şi $U=168$, $p\leq 0,05$). Astfel adolescenţii de 18 ani se caracterizează prin anxietate – stare mai evidentă comparativ cu cei de 15 şi cei de 16 ani. Constatarea descrisă poate fi explicată prinparticularităţile definitorii ale finele acestei perioade, când adolescenţii iau decizii legate de viitorul său. Încă o explicaţie a legităţii consemnate poate fi şi pregătirea pentru examenele, cât şi examenele propriu-zise pe care adolescenţii trebuie să le susţină la finele treptei liceale.

Prin *Inventarul de expresie a anxietăţii ca stare şi ca trăsătură de Ch. Spilberger* am examinat şi anxietatea – trăsătură la adolescenţi. Frecvenţele adolescenţilor pentru anxietate – trăsătură pentru întregul lot de adolescenţi, pentru adolescenţi în funcţie de genul şi de vârsta acestora sunt înfăţişate în figura 4, 5 şi 6.

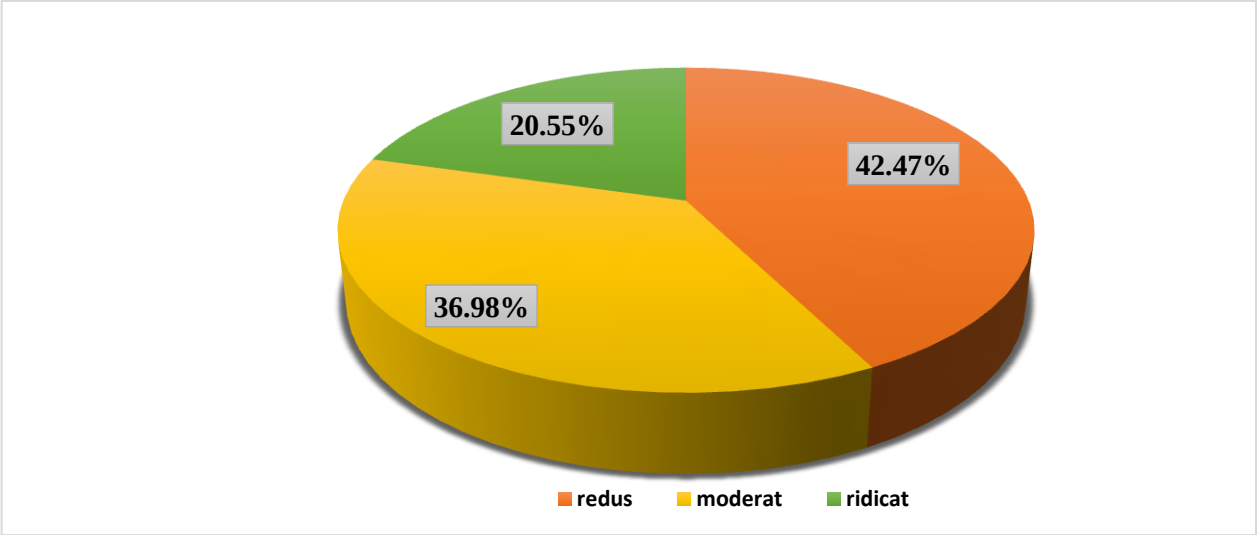

Figura 4. Anxietatea – trăsătură la adolescenţi (%)

Examinând figura de mai sus, cei mai mulţi din adolescenţi au nivel redus de anxietate – trăsătură (42,47%), un număr mai mic de adolescenţi (36,98%) dau dovadă de nivel moderat de anxietate – trăsătură. În acelaşi timp evidenţiem că 20,55% din adolescenţi prezintă nivel ridicat de anxietate – trăsătură. Adolescenţii ce prezintă anxietate – trăsătură se caracterizează prin comportamente anxioase indiferent de circumstanţele şi situaţiile de viaţă cu care se confruntă. Anume anxietatea – trăsătură este o dimensiune a personalităţii ce are repercusiuni asupra sferei cognitive, emoţionale, a celei relaţionale şi interferează cu performanţa atinsă de adolescenţi.

În scopul evidenţierii relaţiei între anxietate – stare şi anxietate – trăsătură am calculat coeficientul de corelaţie Pearson. Coeficientul de corelaţie şi pragul de semnificaţii sunt prezentate în tabelul 1.

Tabelul 1. Studiul corelaţiei între anxietate – stare şi anxietate – trăsătură după coeficientul Pearson

Variabilele	*Coeficientul de corelații*	*Pragul de semnificații*
Anxietate - stare / anxietate - trăsătură	r= 0,4566	p≤ 0,01

Conform tabelului 1 putem menționa că între anxietatea – stare și anxietatea – trăsătură există o interrelație confirmată prin coeficientul de corelație (r= 0,4566, p≤ 0,01). Adolescenții cu nivel ridicat de anxietate – stare dau dovadă și de anxietate ca formațiune stabilă de personalitate.

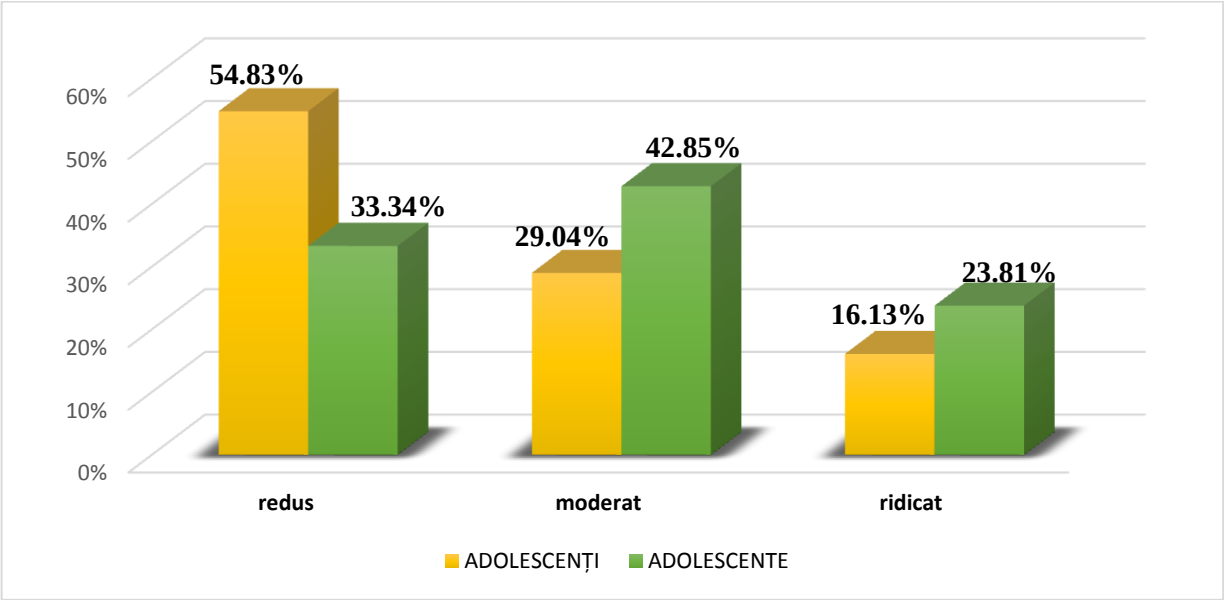

Figura 5. Anxietatea – trăsătură la adolescenți și adolescente (%)

Ca rezultat al comparării frecvențelor pentru nivelele anxietății – trăsătură la adolescenți în funcție de gen vom sublinia următoarele: doar nivelul redus de anxietate – trăsătură predomină la adolescenți, în timp ce nivelul moderat și ridicat de anxietate – trăsătură sunt mai evidente la adolescente. Astfel vom menționa că peste jumătate din adolescenții din lotul experimental manifestă nivel redus de anxietate – trăsătură (54,83%), iar o frecvență mult mai mică se întâlnește la adolescente (33,34%). 42,85% și 23,81% din adolescente se caracterizează prin nivel moderat și ridicat de anxietate – trăsătură spre deosebire de adolescenți (29,04% și 16,13%). Cu toate că pentru anxietatea – trăsătură nu evidențiem diferențe statistic semnificative, frecvențele sunt mai ridicate în rândurile adolescentelor. Vom clarifica această legitate prin modul în care adolescentele reacționează la modificările fizice și cele sociale, precum și sensibilitatea în fața multiplelor circumstanțe și situații cotidiene care condiționează statornicirea anxietății ca trăsătură consolidată a personalității.

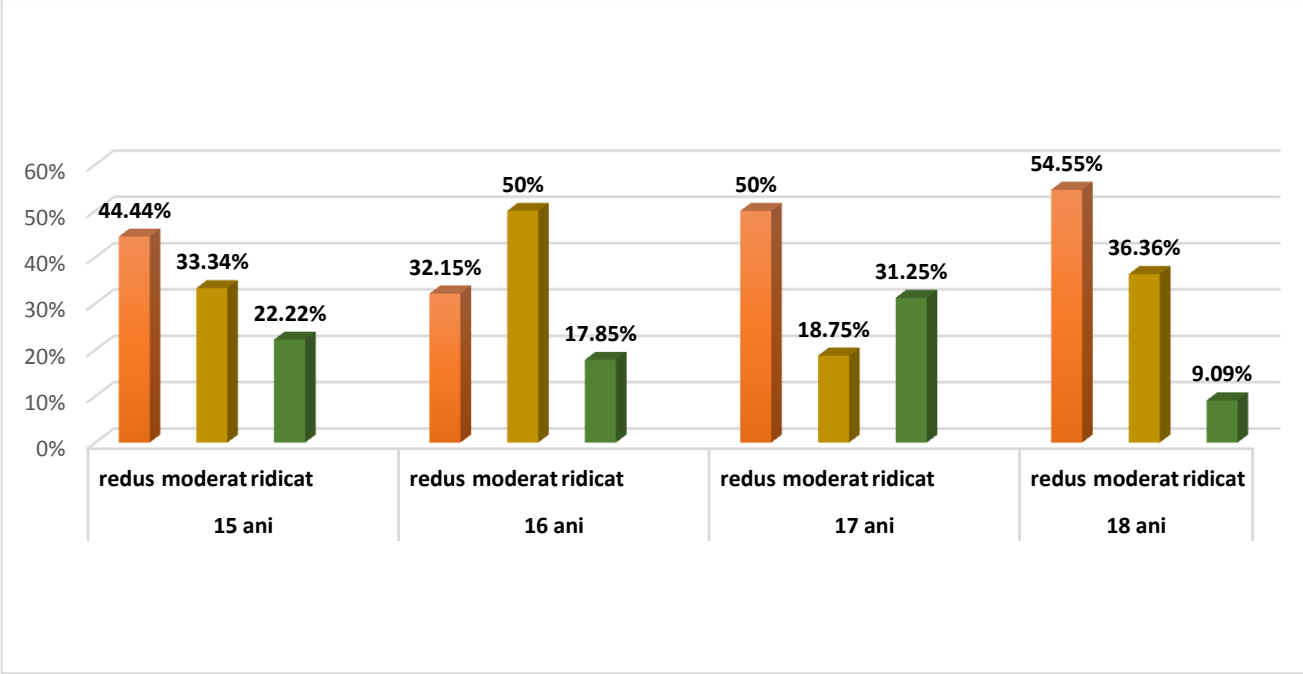

Figura 6. Anxietatea –trăsătură la adolescenții de 15 ani, 16 ani, 17 ani și cei de 18 ani (%)

Nivelul redus de anxietate – trăsătură este mai evident la adolescenții de 18 ani, 54,55% din ei prezintă acest nivel. În rândul adolescenților de 16 și cei de 17 ani atestăm că jumătate din ei (50%) se caracterizează prin nivelul redus de anxietate – trăsătură, 44,44% din adolescenții de 15 ani manifestă nivelul sus menționat. Nivelul moderat de anxietate – trăsătură este specific în descreștere adolescenților după cum urmează: 50% din adolescenții de 16 ani, 36,36% din adolescenții de 18 ani, 33,34% din adolescenții de 15 ani și 18,75% din adolescenții de 17 ani. Nivelul ridicat de anxietate – trăsătură predomină la adolescenții de 17 ani (31,25%), fiind urmați de adolescenții de 15 ani (22,22%), adolescenții de 16 ani (17,85%) și adolescenții de 18 ani (9,09%). Vom justifica o anxietate – trăsătură ridicată în rândul adolescenților de 17 ani prin faptul că către finele adolescenței are loc consolidarea trăsăturilor de personalitate.

Cercetarea experimentală descrisă evidențiază un număr destul de mare de adolescenți cu nivel moderat și ridicat de anxietate – stare (56,17%) și anxietate – trăsătură (57,53%). Anxietatea experimentată de adolescenți afectează modul de funcționare a proceselor cognitive, a sferei emoționale, motivației, personalității (identității de sine, încrederii în sine, autoaprecierii) și a comunicării condiționând retragere și distanțare socială, pesimism, stări depresive, sentimente de vinovăție, ostilitate față de cei din jur și diminuarea performanței. Conform ideilor expuse considerăm că este important ca adolescenții să fie învățați să-și gestioneze și depășească anxietatea.

Gestionarea anxietății la adolescenți se poate realiza prin:

1. identificarea, recunoașterea și depășirea motivelor, situațiilor și circumstanțelor ce cauzează anxietate, neliniștile, temerile și fricile;
2. dezvoltarea încrederii în sine, optimizarea autoaprecierii prin cunoașterea de sine și valorificare propriilor capacități și potențial, exersarea și învățarea comportamentelor curajoase, pozitive, fericite și optimiste; favorizarea dezvoltării abilităților de relaționare și integrare socială;
3. învățarea și practicarea tehnicilor de relaxare, meditație și respirație în scopul eliberării tensiunii psihomusculare și emoționale.

Din bogatul și vastul instrumentariu psihologic cele mai eficiente tehnici în gestionarea anxietății la adolescenți sunt apreciate a fi următoarele:

Tehnicile expresiv – creative sunt în consens și corespunzătoare cu caracteristicile vârstei adolescente și potrivite necesităților și intereselor copiilor de această vârstă. Din cele mai folosite tehnici expresiv – creative vom evidenția desenul, colajul, terapia prin povești și exprimarea prin mișcare. *Desenul* poate fi utilizat în controlul anxietății pentru comunicarea și exteriorizarea anumitor emoții și sentimente și este benefic în special cu adolescenții timizi și neîncrezuți în sine. *Colajul* este o tehnica captivantă și atrăgătoare de exprimare emoțională în care adolescentul prin căutarea și selectarea informațiilor și materialelor și prin recurgerea la creativitate și imaginație poate crea un produs. *Terapia prin povești,* adolescenților le pot fi citite povești sau ei în mod independent pot citi povești despre copii și adolescenți încrezuți în sine, curajoși, neînfricați și învingători. Adolescenții vor imita eroul din poveste și vor dori să fie ca el. *Exprimarea prin mișcarea* este o tehnică în care prin mișcări adolescentul învață să-și accepte corpul și să-și stăpânească mișcările. Prin mișcări adolescentul își elimină blocajele și tensiunile psihomusculare resimțite la nivel de corp ca consecință a anxietății. Foarte binevenită pentru adolescenți este și *exprimarea prin dans*. Dansul ameliorează starea fizică și mentală a adolescenților. Dansul este pozitiv și benefic pentru starea fizică și mentală și favorizează diminuarea anxietății, tensiunilor și neliniștilor, precum și contribuie la ridicarea autoaprecierii. Anume prin această tehnică terapeutică adolescentul învață să se accepte pe sine, să se simtă armonios în propriul corp[6, 7].

Tehnici de conştientizare şi exerciţii de restructurare cognitivă – prin astfel de tehnici se produc modificări la nivelul înțelegerii anumitor comportamente, situații, precum și ele stimulează înțelegerea cu sine, cu semenii și adulții. Din tehnicile de conștientizare și exercițiile de restructurare cognitivă fac parte tehnica fanteziei ghidate și tehnica de diminuare și integrare. Prin *tehnica fanteziei ghidate* se poate recompune și evoca etapele de desfășurare a anumitor circumstanțe și situații experimentate în trecut, reintegrându-le prin dezvăluirea înțelesului adevărat care poate desluși sau construi o imagine acceptată a propriei persoane sau a altcuiva, prin înglobarea unei parți a „Eu-lui" respinsă sau a unei persoane neacceptate anterior. *Tehnica de diminuare și integrare*, adolescenții au tendința de gândi într-un anumit fel situațiile și circumstanțele cu care se confruntă. Anume prin această tehnică adolescentul este pus în situația de a-și imagina opusul la ceea ce el afirmă sau la ceea ce el gândește. Astfel adolescentul este învățat să perceapă și să înțeleagă o anumită situație sau un anumit om dintr-un alt punct de vedere, dintr-o perspectivă absolut nouă. Folosind această tehnică adolescentul poate descoperi și revela aspecte și sensuri noi, înraport cu care el se deschide şi reexperimenteazăsituaţia[3, 6, 7].

Tehnici de conştientizare corporală favorizează conștientizarea tensiunilor și agitației psihomusculare, a ritmului respirator și a altor modificări ce se produc la nivel de corp determinate de anxietatea ridicată. Tehnicile de conștientizare corporală învață adolescentul cum poate acționa asupra propriului corp pentru a-și gestiona anxietatea. O formă de tehnici de conștientizare corporală sunt tehnicile de relaxare. Cele mai comune tehnici utilizate în gestionare emoțiilor la adolescenți sunt trainingul autogen și relaxarea progresivă Jacobson. Prin *trainingul autogen* se poate amplifica capacitatea vitală, se pot crește rezervele psihofizice și se pot diminua disconfortul psihologic. Caracteristicile trainingului autogen sunt: poziția corpului, închiderea ochilor, condițiile de mediu, toate acestea stimulează o stare de relaxare. Astfel tonusul muscular se reduce și mușchii se disting. Încă o tehnică de conștientizare corporală este *relaxarea progresivă Jacobson* care cuprinde un șir de exerciții de gimnastică care au consecințe fortifiante, înviorătoare și reconfortante. Mecanismul acestei tehnici constă în succesiunea relaxării și a tensionării principalelor grupe de mușchi până la eliminarea încordării musculare și atingerea relaxării. Prin această tehnică adolescentul învață să operaționalizeze conceptele de relaxare și tensiune. Datorită repetării acestei tehnici, are loc fortificarea relației între forma verbală de relaxare și starea emoțională pe care aceasta o definește. Adolescentul învață verbal și voluntar să-și gestioneze relaxarea musculară[6, 7].

Rezultatele prezentate și interpretările psihologice de mai sus ne permit să formulăm următoarele concluzii care vin să fundamenteze modul de manifestare a anxietății în adolescență. Adolescenții din lotul experimental demonstrează anxietate – stare și anxietate – trăsătură. Cu îngrijorare evidențiem că peste jumătate din adolescenți se caracterizează prin nivel moderat și ridicat de anxietate – stare și anxietate – trăsătură. Pentru anxietatea – stare cât și pentru anxietatea – trăsătură consemnăm frecvențe mai înalte în rândul adolescentelor. Totodată vom consemna că anxietatea – stare și anxietatea – trăsătură predomină la finele adolescenței. Legitățile remarcate de noi reies din particularitățile de gen și specificul de vârstă. O altă concluzie esențială este că anxietatea în cele două modalități de manifestare (anxietate – stare și anxietate - trăsătură) trebuie diminuată pentru a asigura o dezvoltare emoțională și de personalitate armonioasă. Activitatea de gestionare a anxietății la adolescenții trebuie să fie orientată la: evidențierea situațiilor care provoacă anxietate; dezvoltarea și optimizarea încrederii în sine, a autoaprecierii, abilităților de comunicare și inserție socială, precum și exersarea tehnicilor de relaxare, mediație și respirație. Eficiente și benefice în gestionarea anxietății la adolescenți sunt: tehnicile expresiv – creative, tehnicile de conștientizare și exerciții de restructurare cognitivă și tehnicele de conștientizare corporală.

BIBLIOGRAPHY

1. Adams G., Berzonsky M.Psihologia adolescenței. tr. de D. Nistor, G. Oancea, A. Hrab, M. Andriescu. Iași: Polirom. 2009. 704 p.
2. Eckersleyd J. Copilul anxios. Adolescentul anxios. tr. de B. Chircea. Prahova: Antet XX Press. 2005. 111 p.
3. Holdevici I. Psihoterapia anxietății. Abordări cognitiv-comportamentale. București: Universitară. 2011. 403 p.
4. PapaliaD., WendkosOlds S., DuskinFieldmanR. Dezvoltarea umană. tr. de A. Mîndrilă-Sonetto. București: TREI. 2010. 644 p.
5. Pănișoara G., Sălăvastru D., Mitrofan L. Copilăria și adolescența. Provocări actuale în psihologia educației și dezvoltării. Iași: Polirom. 2016. 308 p.
6. Racu Iu. Anxietatea la preadolescenţi: abordări teoretice, diagnostic, modalităţi de diminuare: ghid pentru studenţi şi masteranzi. Chişinău: Totex-Lux SRL. 2013. 154 p.
7. Racu Iu. Psihologiaanxietății la copiișiadolescenți. Monografie. Ed. a 2-a rev. șiadăugită. Chișinău: UPS „Ion Creangă”, 2021. 309 p.
8. Racu I., Racu Iu. Psihologia dezvoltării. Manual. Chișinău: CEP USM. 2013. 212 p.

NOTĂ: Articolul este elaborat în cadrul Proiectului Bazele teoretice și metodologice ale asigurării activității psihologice în sistemul de învățământ general din perspectiva abordărilor societale contemporane. Cifrul: 20.80009.1606.10.

THE VALUES OF LEARNING IN THE CONTEXT OF SOCIAL CHALLENGES

Nina Petrovschi
Assoc. Prof., PhD, „Ion Creangă" University of Chişinău

Abstract: The intense process of globalization requires the learner to be able the better prepared for adapt to rapid and multidimensional changes of life. In this new conditions is outlined a typology of learning based on transverse conceptual and methodological structures inter, pluri, many, and three – dimensional, holist.

Keywords: values, constructivism, Global learning, learner- centred learning.

În marea diversitate de abordări ale învăţării şi cunoaşterii, astăzi tot mai activ se vorbeşte despre *învăţarea de tip constructivist*, constructivismul fiind nu doar o teorie a cunoaşterii, ci şi o filosofie de viaţă, punându-se accent nu atât asupra psiho-logicii şi logicii conţinuturilor, cât asupra logicii comportamentale – particularitatea şi viabilitatea cunoştinţelor, situarea cunoaşterii, autenticitatea situaţiilor propuse în exerciţii, relevanţa personală şi profesională a situaţiilor concrete propuse [В Трайнев, 17; J. Bergeron, 1; N. Burbules, 2; E. Glaserfeld, 8]. Constructivismul nu elimină metodele de învăţare, doar că „admiraţia" pentru ele nu îi este proprie, fără a uita să adauge că sunt potrivite toate metodele care te pun pe gânduri, care mijlocesc şi care stimulează o schimbare a perspectivei şi deschid privirea asupra unor orizonturi noi, mai largi. În acest proces, pedagogii nu deţin educaţia, dar trebuie să constituie un model (doar unul dintre cele mai multe) prin eforturile lor educative [14, p. 9].

Învăţarea înseamnă schimbare structurală, adică o schimbare survenită în structurile cognitive, în modelele de interpretare, în construirea realităţii, în strategiile de rezolvare a problemelor. Învăţarea este un proces total, fără ca totul să se întâmple în acelaşi timp. F. Simon pleacă de la ideea că învăţarea nu constituie neapărat un progres şi nici nu este, în general, „însoţită" de o înclinaţie. Mai mult chiar, afirmă că uneori învăţarea este inutilă, ceea ce contravine societăţii informaţionale. Prin urmare, învăţarea nu este o valoare în sine şi trebuie să medităm constant asupra *învăţării raţionale şi iraţionale.* Învăţarea este, la fel ca şi gândirea şi cunoaşterea, un proces automat, determinat structural de atribuirea de semnificaţii. În felul acesta, H. Siebert constată că una dintre tezele centrale susţinute de constructivism constată ca hotărâtoare ***semnificaţia*** pe care o atribuim unei persoane, situaţii, conţinut. În funcţie de această semnificare se va decide care dintre provocările informaţionale/ educative sunt utile şi care nu. În acest sens, chiar şi refuzul de a învăţa poate fi justificat, dacă slujeşte integrităţii propriei identităţi şi a propriilor intenţii. Învăţarea este un proces activ şi constructiv, care are loc întotdeauna într-un context, deci este situativ, multidimensional şi sistemic. Rezultatele învăţării nu pot fi prevăzute, deoarece procesele de construire a realităţii sunt individuale şi situaţionale [14, p. 30]. Procesele învăţării nu pot fi imaginate prin înlocuirea tuturor conţinuturilor vechi cu altele noi, învăţarea fiind o activitate a reconstrucţiei cognitive în mintea elevilor. Modelul „înainte-după", „uită ce e vechi şi învaţă ce e nou" nu funcţionează în acest fel. Constructivismul afirmă că reprezentările existente deţin o funcţie importantă în sistemul psihic şi în concepţia cognitivă despre lume. Dacă este distrus acest echilibru, intervine disconfortul.

Pedagogia învăţării nu caută să inventeze cu orice preţ ceva pentru a se declara

modernă sau postmodernă. Studiul problematicii învăţării este o acţiune complicată, însă destul de tentantă, deoarece lărgeşte *frontierele cunoaşterii şi antrenează o mişcare spre „câmpurile" interdisciplinare.* Întrebarea este dacă pot fi inventariaţi noi factori comprehensivi, noi rigori sau atitudini în domeniul învăţării care să restructureze, să transforme pozitiv imaginea, reprezentările şi motivaţiile în raport cu acest fenomen important. Noile modele de gândire, de imaginare şi de acţiune au influenţat, evident, şi poziţionarea faţă de învăţare. Printre acestea se înscrie modelul învăţării autoorganizate, teoriile procesării în abordarea cunoştinţelor, modelele de analiză tranzacţională, colaborativă, algoritmii euristici în învăţare etc. De asemenea, I.Neacşu menţionează aici câteva schimbări de factură modelatoare la nivelul orientărilor în educaţie, printre acestea înscriindu-se:

- învăţare semidirijată sau chiar prin autoorganizare, în loc de învăţare dirijată;
- încurajarea reflecţiei în procesul învăţării;
- valorizarea experienţelor pozitive ale celor ce învaţă;
- elevul devine tot mai mult un constructor al propriei cunoaşteri;
- personalizarea rutelor de învăţare;
- stabilirea unor noi tipuri de relaţii educaţionale;
- învăţarea e plină de reprezentări noi, este deschisă experienţei personale [12, p. 228].

Actualmente, se conturează o tipologie a învăţării în baza structurilor conceptual-metodologice transversale, inter-, pluri-, multi- şi transdisciplinare, holistice. În acest sens, două modele sunt relevante prin modernitatea lor:

- *Învăţarea structural-sinergetică,* dominată de valenţele combinatorice de extensiv şi intensiv, de selectiv şi constructiv, de structural organizat şi autoorganizator, de cooperativ şi sincronic şi evolutiv transformatoare [Ibidem, p. 241];
- *Învăţarea globală,* specifică societăţii cunoaşterii, corespunzătoare întâlnirii între dimensiunile orizontale ale vieţii, cele verticale şi cele transversale [6, p.82].

În opinia lui I. Neacşu, învăţarea este eficace, dacă elevii sunt activi, angajaţi/implicaţi în procesul concret al acesteia; este creat un climat de cercetare stimulativ, elevii simt provocările acestuia şi le conectează la rosturile educaţiei în general; activităţile instructive sunt interesante, le creează elevilor oportunităţi pentru creşterea diversităţii experienţelor de învăţare; mediul de învăţare oferă situaţii reflexive, facilitează crearea şi explorarea propriilor interese, le schimbă şi le dezvoltă noi practici, noi înţelegeri alternative ale propriei lumi; elevii văd/simt sensul şi relevanţa celor învăţate pentru evoluţia lor personală; elevii învaţă şi se comportă într-un relativ acord cu stilurile lor de viaţă şi cunoaştere [12, p. 247].

Din perspectiva modelului procesual-organic al capacităţilor de procesare umană a informaţiei, care reprezintă o *psihologie nouă,* se redimensionează şi se restructurează, primind un nou conţinut, teoria învăţării. Învăţarea este acceptată ca o modificare, păstrare sau sedimentare a posibilităţilor funcţionale ale *interpretorilor,* singurii care generează comportamente interpretative şi motrice noi. Învăţarea se interpretează ca intervenţie în procesorii de informaţii ce fac posibil omul ca fiinţă socială. Învăţarea presupune specificarea/diferenţierea interpretorilor, precum şi sporirea fineţei şi preciziei funcţionale a fiecărui gen de interpretor. De asemenea, învăţarea înseamnă păstrarea şi modificarea tipurilor de interpretori: verbali, figurativi, muzicali. Învăţarea nu se poate realiza în lipsa unor disponibilităţi importante ale funcţionalităţii procesorului de informaţii, cum ar fi motivaţia şi memoria [13, p. 39].

Este evident că pedagogia constructivistă insistă asupra caracterului procesual al învăţării: construcţie, reconstrucţie, deconstrucţie permanentă a realităţii prin efortul celui

care realizează actul de învăţare. Se insistă, de asemenea, pe dimensiunea afectivă în învăţare şi punerea în evidenţă a diversităţii, pluralităţii, recunoaşterii şi acceptării diferenţelor [16, p. 155].

Pentru înţelegerea procesualităţii şi modalităţii de desfăşurare a actului învăţării, este necesar să descoperim şi să descifrăm principalele variabile şi elemente componente, să surprindem ponderea şi valoarea calitativă a factorilor implicaţi şi incidenţa condiţiilor şi contextelor în care se produce activitatea de învăţare. Din această perspectivă, transmiterea de cunoaştere nu înseamnă doar comunicarea de cunoştinţe, în viziunea lui Gh. Dumitru, ci şi *acţiunile* întreprinse pentru dobândirea şi stăpânirea informaţiilor, a operaţiilor şi comportamentelor cognitive corespunzătoare. În acest sens, trebuie avut în vedere faptul că procesualitatea şi rezultatele învăţării sunt determinate şi influenţate, în mare măsură, de factori psihologici (capacitatea intelectuală, structura cognitivă, interese, stil cognitiv, atitudini, trăsături de personalitate, stare afectivă, grad de conştiinţă etc.); psihosociali (relaţii interpersonale, statusuri şi roluri sociale, procese de cunoaştere, organizare, comunicare etc.); personalitatea profesorului (aptitudini didactice şi ştiinţifice, trăsături de caracter, stiluri de predare, tact psihopedagogic etc.); contextul socioeducaţional (norme, valori, principii socioculturale, cerinţe şi oferte, prestigiu sociomoral etc.) [7, p. 34].

Constructivismul se impune ca epistemologie în perioada modernă, deşi idei şi sugestii semnificative pentru această paradigmă se regăsesc şi în Antichitate. După cum afirmă E. Glasersfeld, scepticii Antichităţii surprind paradoxul că „orice cunoaştere este adevărată dacă poate fi considerată reprezentarea mai mult sau mai puţin exactă a realităţii, o realitate care există în sine, înainte şi independent de experienţa celui care cunoaşte” [9, p.115].

E. Glaserfeld consideră că paradoxul vizează convingerea filosofilor „dogmatici” că pot oferi o cale către reprezentările adevărate ale realităţii pe de o parte, iar pe de altă parte, vizează incapacitatea spiritului uman de a şti, independent de procesul cunoaşterii, cum arată realitatea, pentru a putea evalua măsura în care descrierile sunt adecvate sau nu realităţii respective.

Comentând influenţa lui Vico şi Im. Kant în configurarea paradigmei constructiviste, care considerau că oamenii pot cunoaşte doar lucrurile pe care ei însăşi le-au creat, E. Glasersfeld afirma că noi toţi dispunem de cunoştinţe demne de încredere în funcţie de care adoptăm decizii privind acţiunile noastre şi că suntem capabili să descoperim cum este lumea reală.

O sursă a constructivismului se regăseşte şi în controversele legate de statutul ştiinţei. Astfel Osiander, apoi Bellarmino, au afirmat că ştiinţa nu oferă imaginea lumii „reale”. Ei au susţinut că ştiinţa şi calculele sunt doar instrumente utile în anticiparea rezultatelor experienţelor umane, dar nimeni nu a pretins niciodată că ar cuprinde adevărul [9, p.110].

Concepţia lor instrumentalistă a fost dezvoltată de E. Mach, apoi de pragmatici, iar dintre precursorii mai apropiaţi, pot fi menţionaţi S. Ceccato şi J. Piaget. S. Ceccato a pus accentul pe capacitatea constitutivă a minţii şi pe rolul atenţiei în producerea conceptelor. Opera lui J. Piaget, după cum am menţionat, se bazează pe două idei fundamentale: cogniţia produce structurile conceptuale prin intermediul reflecţiei asupra materialului care este disponibil în cadrul sistemului existent şi a operaţiilor prilejuite de acest material; funcţia cogniţiei este adaptivă în sens biologic.

Paradigma constructivistă are consecinţe şi în registrul învăţării prin fundamentarea unei teorii specifice. Conform paradigmei constructiviste, învăţarea este procesul de reajustare a modelelor mentale în vederea acomodării lor cu experienţele noi. Reflectând asupra experienţelor proprii, fiecare individ construieşte propria sa concepţie despre lume, îşi elaborează propriile reguli şi modele mintale pe care le va utiliza pentru a-şi înţelege experienţele. În viziunea constructivistă învăţarea se întemeiază pe pluralitatea realităţii, pe

diversitatea soluţiilor, pe acceptarea adevărurilor relative şi acceptarea probabilităţii erorii, pe considerarea cunoaşterii ca o construcţie personală.

O sursă importantă a dezvoltării constructiviste o constituie *neurobiologia.* Din perspectiva acesteia, H. Siebert constată că schemele cognitive sunt considerate reţele neuronale, care sunt întărite prin învăţare. Învăţarea, subliniază H. Siebert, reprezintă o formulare permanentă de ipoteze pe baza reţelelor neuronale, care s-au format prin experienţe. Reiese că învăţarea înseamnă schimbarea schemelor cognitive de interpretare şi construire a realităţii, schimbarea strategiilor de rezolvare a problemelor [11, p.24].

Elevii îşi construiesc ca şi adulţii o realitate, de multe ori cu mai multă creativitate decât adulţii, adulţii îşi controlează constructele mai riguros, pe fondul experienţelor precedente. Reiese că cei care învaţă construiesc cunoaşterea pentru ei înşişi, fiecare elev construieşte înţelesul în mod individual în ritmul în care învaţă.

Conform perspectivei constructiviste, un loc central în învăţare îl ocupă *sensul.* Atât obiectul cunoaşterii cât şi procesul ca atare nu sunt concepute ca având o stare finită: ele se construiesc, se deconstruiesc şi se reconstruiesc continuu pe parcursul investigării. Prin urmare, paradigma constructivistă a învăţării presupune trei secvenţe:

a) construcţie – elevii construiesc realităţi, se raportează afectiv la acestea, le acordă semnificaţii, le verifică viabilitatea;

b) reconstrucţia – construirea realităţilor presupune apelul la „reţelele neuronale existente";

c) deconstrucţia – convingerile, obişnuinţele sunt puse la îndoială, ceea ce presupune chiar contestarea acelei identităţi a individului [15, p.161].

Referindu-se la educaţie ca reconstrucţie, J. Dewey are în vedere o reconstruire permanentă a existenţei, în vederea transformării ei calitative. Ceea ce s-a învăţat cu adevărat în fiecare etapă a experienţei constituie chintesenţa acelei experienţe. Experienţa reprezintă o activitate importantă a vieţii în orice element al său, pentru a face ca viaţa să contribuie la îmbogăţirea semnificaţiei sale perceptive [4, p.105].

Deconstrucţia, construcţia şi reconstrucţia stau la baza realizării procesului învăţării, în viziunea concepţiei constructiviste. În procesul învăţării, astfel conceput, experienţele, cunoştinţele şi perspectiva de abordare a unor realităţi, diversitatea soluţiilor propuse pentru rezolvarea problemelor sunt valorificate, exersate şi îmbunătăţite, fapt care conduce la crearea unei noi viziuni asupra lumii.

În învăţarea constructivistă nu acţiunea exercitată din exterior asupra elevului prezintă importanţă, ci acţiunea care îşi are originea în interioritatea acestuia, care pune în joc operaţiile mentale prin care se acţionează asupra obiectului cunoaşterii. La baza învăţării este pusă experienţa proprie a elevului, care implică procese interne în interacţiunea cu mediul înconjurător.

În acest sens, orice achiziţie nouă este privită ca un construct, ca un produs al activismului. Elevul care învaţă este elevul care îşi elaborează prin el însuşi cunoştinţele. Reiese că, pentru a atinge esenţa cunoaşterii, elevul trebuie să acţioneze direct, să câştige experienţă de învăţare, să înveţe prin acţiune proprie.

Astfel, constatăm că învăţarea trebuie să înceapă cu problemele în jurul cărora elevii construiesc înţelesul, iar scopul învăţării este ca elevul să-şi construiască propriul său înţeles. În acest scop, predarea va începe cu crearea oportunităţilor de „a forţa" gândirea elevilor, de a-i determina să trăiască o stare care să-i oblige la reflecţie. Pentru a sprijini construcţia propriului înţeles al elevului, profesorul trebuie să ştie modalităţile lor de a gândi, ideile şi concepţiile lor. Astfel, el va putea să le orienteze construcţiile şi reconstrucţiile conceptuale. În învăţarea constructivistă profesorul nu mai reprezintă sursa fundamentală de informaţii. El implică elevii în experienţe care contrazic ideile şi concepţiile lor anterioare, orientează activitatea în funcţie de întrebările şi răspunsurile elevilor, încurajează discuţiile între elevi,

utilizează informaţii neprelucrate şi surse primare, nu separă cunoaşterea de procesul producerii acesteia.

Constructivismul acceptă caracterul conflictual al sălii de clasă, pentru că sunt acceptate şi încurajate autonomia şi iniţiativa elevilor, stimulează gândirea abstractă, elevii sunt încurajaţi să se angajeze în dialog cu profesorul, să experimenteze şi să formuleze ipoteze.

Şcoala constructivistă urmăreşte deci *învăţarea prin înţelegere, învăţarea cu sens,* ceea ce presupune că lucrurile nou învăţate sunt construite pe cele deja cunoscute. Înţelegerea unui concept, în acest cadru, înseamnă capacitatea de a-l explica prin referire la alte concepte. Acest tip de învăţare este un proces fizic, deoarece când se învaţă ceva nou se produc legături între neuroni, creându-se o reţea ce codifică noile elemente în învăţare. Când trebuie să reţinem ceva nou învăţat, apelăm ca neuronii să citească informaţie. Dacă înţelegem ce învăţăm, atunci informaţia nouă se conectează la cea existentă. Gândurile „călătoresc" pe legăturile dintre învăţarea nouă şi cea existentă. În acelaşi timp, învăţarea cu succes are loc într-un proces personal de construire. Cel care învaţă îşi construieşte cunoştinţele.

În cadrul constructivismului, prin urmare, profesorul trebuie: să formuleze sarcini de lucru de *nivel înalt,* iar competenţele de nivel înalt trebuiesc formate, ele nu sunt un dar „ceresc", or, învăţarea lor implică realizarea unor sarcini repetate, precum analiza problemelor, elaborarea soluţiilor etc.; să stabilească trepte ale sarcinilor, utilizând metodele active, valorificând cât mai plenar concepte; să verifice şi să corecteze permanent, făcând atât învăţarea cât şi evaluarea plăcută. Strategiile didactice constructiviste implică descoperirea ghidată, formularea întrebărilor de diagnostic, formularea întrebărilor de nivel înalt, identificarea punctelor –cheie şi legarea lor într-un întreg etc.

Aşadar, ideea centrală a constructivismului este următoarea: cunoaşterea umană se construieşte printr-un proces creator şi activ, cei ce învaţă construiesc o nouă cunoaştere pe temeliile învăţărilor anterioare, *experimentând şi reflectând asupra experienţelor.* În jurul ideii de cunoaştere construită gravitează două noţiuni importante: (a) cei ce învaţă *construiesc înţelegeri* noi, folosind ceea ce deja ştiu. Cei ce învaţă *vin în „întâmpinarea" experienţei de învăţare* cu achiziţiile pe care le-au dobândit şi modifică reflectarea pe care o vor construi pe baza noilor situaţii de învăţare; (b) învăţarea este un proces activ, mai mult decât o simplă recepţionare pasivă a informaţiilor, cei ce învaţă confruntă cunoştinţele lor cu ceea ce întâlnesc în ocaziile nou create de învăţare. Dacă noul material nu se potriveşte cu ceea ce sunt informaţi elevii, atunci se caută modalităţile de adaptare şi de îmbogăţire a înţelegerii, la situaţia dată. Acest fapt presupune reflecţie şi aplecare asupra experienţelor de cunoaştere. Prin urmare, constructivismul defineşte învăţarea ca o construcţie pozitivă a realităţii, în care subiectul devine conştient de caracterul relativ al realităţii, recunoaşte modul de percepere a partenerilor, acceptând în acelaşi timp diversitatea, varietatea şi chiar opoziţia interpretărilor [10, p. 91].

Deci *centrarea pe învăţarea celui ce învaţă* poate fi considerată cea mai importantă contribuţie a constructivismului. În viziune constructivistă, învăţarea presupune existenţa unor structuri anterioare pentru că toate cunoştinţele se bazează pe acumulările existente, iar experienţele noi se raportează la alte experienţe, punându-se accent pe interacţiunea dintre subiect şi lume. Sistemele cognitive sunt determinate structural, aceasta însemnând că individul stabileşte, în conformitate cu propriile structuri formate, ce semnificaţie să dea evenimentelor/mesajelor venite din exterior. Importantă în învăţare este *semnificaţia* pe care o acordă subiectul situaţiei, *experienţei cu care vine în contact.* Acest fapt argumentează necesitatea şi valoarea conştientizării de către elevi a necesităţii însuşirii unei teme anume, prin cunoaşterea obiectivelor, prin captarea atenţiei şi menţinerea interesului. Constructivismul promovează ideea că „sunt de preferat acele metode care te pun pe gânduri, care stimulează o schimbare a perspectivei şi deschid orizonturi noi, mai largi". Activităţile

trebuie să fie experimentale, active, interactive. Constructivismul promovează *învăţarea din viaţa reală pentru viaţa reală,* stimulând astfel curiozitatea naturală şi interesele elevilor [10, p. 95-96].

Mesajul etic al constructivismului este acela de a presupune că „cei ce gândesc altfel decât tine au la fel de multă raţiune şi responsabilitate ca şi tine, cel puţin până la proba contrară", iar *mesajul pedagogic* al constructivismului este faptul că elevii sunt capabili şi dornici de învăţare, însă de cele mai multe ori nu aşa cum şi când vor alţii, ci aşa cum consideră ei înşişi" [14, p. 212]. Pedagogia constructivistă, în acest fel, are în vedere stimularea participării elevului la procesul de elaborare a cunoştinţelor, elevul construindu-şi singur înţelegerea. Or, activ este elevul care depune eforturi de reflecţie personală, interioară şi abstractă, care întreprinde o acţiune mentală de căutare, de cercetare şi redescoperire a adevărurilor, de elaborare a noilor cunoştinţe.

Aşadar, constructivismul reprezintă cea mai importantă teorie a învăţării, deoarece adevărurile se construiesc prin experienţe relevante pentru elev. Cel ce învaţă devine un *elev pragmatic,* care intervine implicativ în activitatea didactică şi îi modifică variabilele prin acţiunea sa personală, bazată pe experienţă, care depune eforturi de reflecţie personală, de gândire, care efectuează acţiuni mentale şi practice de căutare, cercetare, redescoperire a noilor adevăruri, care reelaborează noi cunoştinţe, conştientizând faptul că influenţele experimentale acţionează prin intermediul condiţiilor interne.

Abordarea procesual-operaţională sau operaţional-structurală a cunoaşterii sau a formării cunoştinţelor a dezvoltat, după cum afirmă I. Cerghit [5, p. 95] o didactică *constructivistă centrată pe acţiunea elevului,* acţiune care „îşi are originea în interior, în operaţiile mentale prin care acesta acţionează asupra obiectelor cunoaşterii. Este deci o metodologie ce promovează efortul de construire a cunoştinţelor, reprezentărilor. În această viziune, actul învăţării apare ca o construcţie activă de reprezentări, cunoştinţe şi comportamente, pe baza construirii operaţiilor mentale, a schemelor şi structurilor operatorii, de care elevul se foloseşte pentru a transforma şi structura realul, inclusiv conţinuturile culturale care pentru el sunt tot timpul în reconstrucţie". În această idee, construcţia unor conţinuturi are în vedere selectarea şi structurarea cunoştinţelor în funcţie de capacitatea acestor conţinuturi de a contribui la construirea structurilor mentale şi la transformarea ascendentă a acestor structuri. Prin urmare, conţinuturile sunt elaborate prin activităţi practice ori de câte ori acestea ar putea să pregătească activităţile verbale şi conceptuale. De asemenea, pornind de la specificul fazelor învăţării, asimilarea şi acomodarea, se vor propune conţinuturi asimilabile, pe care elevii să fie în stare să le sesizeze cu ajutorul cunoştinţelor, structurilor cognitive pe cale le posedă deja în minte, la acel moment. Evident, se vor propune noţiuni sau situaţii cu proprietăţi sau caracteristici noi, susceptibile de a determina o transformare a reprezentărilor sau a schemelor achiziţionate până la momentul dat. Cu atât mai mult, este preferabilă utilizarea unor activităţi generativ-structurale active, o predare activă, centrată pe provocarea operaţiilor intelectuale şi materiale, într-o manieră care să faciliteze asimilarea cunoştinţelor şi exprimarea ideilor, o predare care să stimuleze angajarea elevului, a capacităţii de adunare, de sintetizare, de organizare, de asociere şi de comunicare a informaţiilor. O astfel de învăţare, prin procesare de informaţii, are întotdeauna un caracter activ, deoarece angajează procese interne profunde şi complexe, predominant cognitive, dar nu numai cognitive.

În sens mai larg, transformarea informaţiilor care are loc în cursul învăţării are darul să acopere mai multe funcţii principale ale activităţii mentale: conservare, stocare a structurilor cognitive permanente în memorie; elaborarea de decizii de acţiune pentru realizarea unor sarcini; construirea de reprezentări (*structuri cognitive transistoriale*); producere de inferenţe, adică producerea de informaţii noi pornind de la informaţii existente în memorie , care poate avea o finalitate epistemologică, contribuind la elaborarea de

reprezentări sau pragmatică, contribuind la adaptarea unor decizii de acţiune; construire de cunoştinţe şi reglare de control al activităţii, aşa cum arată I. Cerghit [5, p. 159].

Ceea ce ne atrage atenţia în procesul învăţării şi rezultatele acestuia depind, în egală măsură, de modul în care factorii de meditaţie înfăţişează noile informaţii şi de modul în care elevul receptează şi prelucrează aceste informaţii. Dar cel mai important este faptul că informaţiile devin cunoaştere (cunoştinţe) doar prin efortul personal de învăţare (procesare) al celui care învaţă. Accentul este pus deci pe *activismul elevului*, care devine un element activ al procesării informaţiei, capabil să-şi creeze prin aceste transformări noi şi noi potenţialităţi de cunoaştere şi acţiune.

În altă ordine de idei, a învăţa înseamnă a pune în lucru strategii cognitive care acţionează asupra proceselor mentale, care vizează organizarea, orientarea şi gestiunea proceselor cognitive de procesare a informaţiei. A studia modul în care învaţă elevul înseamnă a studia, aşadar, procesele şi mecanismele prin care el ajunge să transforme informaţia, iar a vorbi despre *capacitatea de învăţare* a acestuia înseamnă avea în vedere capacitatea de prelucrare a informaţiei de care este capabil.

Este relevant faptul că prin constituirea unui mecanism specializat pentru a cunoaşte, subiectul ajunge să dispună de mecanisme de semnificare capabile să acopere ansamblul domeniului cu care el se confruntă şi *să întoarcă actul cunoaşterii asupra sa. Cunoaşterea cunoaşterii* este o performanţă care condiţionează însăşi capacitatea cognitivă [3, p. 20].

Educaţia prin ştiinţă constituie demersul fundamental în formarea fiinţei raţionale, fiind *axa educaţiei integrale*, sfera câmpului educaţional extinzându-se continuu. Ea îşi propune maturizarea intelectuală a subiectului, adică dobândirea concomitentă a cunoştinţelor de bază şi funcţionale, care să-i permită integrarea într-o formă de viaţă spirituală. Fără a fi scop în sine, însuşirea cunoştinţelor selectate după criterii logice, epistemologice şi pragmatice rămâne un obiectiv fundamental al educaţiei prin ştiinţă [3, p. 20]. În acest context, s-a schimbat şi limbajul educaţiei şi a rolului său, deoarece pe prim plan se înaintează dezvoltarea competenţei de a comunica eficient, care incumbă îmbogăţirea şi nuanţarea limbajului, cultivarea preciziei, de adaptare a limbajului la fiecare domeniu al cunoaşterii, cultivarea atitudinii critice etc. De asemenea, un rol decisiv aparţine cultivării ***sentimentelor intelectuale***, motivarea şi dorinţa de a cunoaşte.

Educaţia prin ştiinţă, în accepţiunea lui S. Cristea, [Ibidem, p. 21] reprezintă activitatea de formare /dezvoltare a personalităţii ***prin ştiinţă pentru ştiinţă***. În accepţia sa de „educaţie ştiinţifică", acest tip de educaţie avansează premisele pedagogice, informative şi formative, necesare pentru realizarea calitativă a dimensiunilor educaţiei. Prin resursele sale formative, afirmă, cercetătorul, rigurozitate, esenţialitate, obiectivitate, legitate, stabilitate epistemică, deschidere metodologică, educaţia respectivă reprezintă o dimensiune cognitivă de formare /dezvoltare a personalităţii umane. Observăm, de asemenea, că cercetătorul avansează ipoteza echivalării termenului de *educaţie intelectuală* cu cel de *educaţie ştiinţifică*. Or, în toate dimensiunile, activitatea de formare /dezvoltare permanentă a personalităţii umane angajează valorile intrinseci adevărului ştiinţific, obiectivate pedagogic prin dobândirea unor cunoştinţe, capacităţi şi atitudini ştiinţifice fundamentale. Prin urmare, în sens larg, educaţia intelectuală poate fi interpretată ca o educaţie prin ştiinţă, angajată la nivelul procesului de învăţământ, oferind cadrul principal de realizare a obiectivelor generale şi specifice ale acestuia. În această accepţie, ea asigură premisele informative (cunoştinţe ştiinţifice fundamentale şi operaţionale) şi formative (capacităţi şi atitudini ştiinţifice), necesare pentru realizarea la nivel calitativ a tuturor dimensiunilor generale ale educaţiei.

Iar distincţia dintre *educaţia intelectuală* şi *educaţia cognitivă* rezidă, în general, în faptul că intelectul reprezintă treapta superioară a activităţii de cunoaştere (gândire, memorie, imaginaţie), iar cogniţia reprezintă treapta concretă a activităţii de cunoaştere (senzaţii, percepţii, reprezentări), ambele prelucrând informaţiile acumulate la nivel abstract, afirmă M.

Zlate [Apud 3, p. 21]. E. Joiţa constată, în această ordine de idei, că *cognitivul* devine o explicaţie adăugată interpretării clasicului *intelect* pentru înţelegerea funcţionării lui, a unei noi utilizări, necesare persoanei pentru integrarea ei în mediul complex care o înconjoară. Este, în consecinţă, un punct superior al spiralei cunoaşterii şi realizării educaţiei intelectuale.

Autorii care abordează educaţia intelectuală oferă soluţii pentru realizarea unor aspecte ale educaţiei cognitive: prelucrarea variată a cunoştinţelor, dezvoltarea capacităţii intelectuale, însuşirea instrumentelor de cunoaştere, formarea de scheme mentale de asimilare şi structuri operatorii, dezvoltarea motivaţiei cunoaşterii, a inteligenţei, creativităţii, formarea atitudinilor faţă de valorile şi specificul cunoaşterii etc. Educaţia actuală prin ştiinţă este o aprofundare a educaţiei intelectuale clasice şi are deci în vedere aspectul procesual şi calitativ al *formării pentru cunoaştere,* prin cunoaştere activă, directă, având ca obiectiv micşorarea decalajului între creşterea exponenţială a informaţiilor, ca volum, complexitate, diversitate şi capacitatea persoanelor de a le asimila, de a le aborda critic, de a le aplica eficient, dar şi de a le dezvolta prin cercetare, creaţie.

Constatăm că reperul principal de referinţă este orientarea spre *centrarea pe învăţarea celui ce învaţă* (a elevului) şi valorificarea învăţării ca proces de schimbare a comportamentului elevului, de dobândire a unei experienţe proprii de învăţare, de concepere a lumii, fiind un proces activ şi durabil. Acest proces evolutiv are ca produs învăţarea sau cognitivizarea elevilor, adică formarea reprezentărilor cognitive, cu ajutorul diverşilor interpretori, făcând apel la competenţele interpretative şi valorizând experienţa prin acţiune a elevilor. Aceste două componente generează structurarea tehnologică a învăţării, în care un rol aparte îl au activităţile de reajustare, de construire a semnificaţiilor fenomenelor abordate şi de personalizare a învăţării.

BIBLIOGRAPHY

1. Bergeron J. L. & Herscovics N. (EDS). Learning as Constructive Activity. Html/080.html.

2. Burbules N. Deconstructing "Difference"and the Makes to Education. http://www.ed. Uiuc.edu/EPS/Pes-yearbook/94-docs/Burbules.HTM.

3. Callo T. Şcoala ştiinţifică a pedagogiei postmoderne. Chişinău: Pontos, 2010.

4. Călin M. Filosofia educaţiei. Bucureşti. Editura: Aramis, 2001. 105 p.

5. Cerghit I. Sisteme de instruire alternative şi complementare. Structuri. Stiluri şi strategii. Bucureşti: Editura Aramis, 2002. 325 p.

6. Clitan Gh. Pragmatică şi postmodernism. Timişoara: Editura SOLNESS, 2002. 251 p.

7. Dumitru I. A. Dezvoltarea gândirii critice şi învăţarea eficientă. Timişoara: Editura de Vest, 2000.

8. E. von Glaserfeld. Radical Constructivism and Teaching. http://www.umasss.edu/srri/ von Glaserfeld/online Papers/html/Geneva.

9. E. von Glaserfeld. Knoving without metaphysics: aspects of the radical constructivist pe- sition, http://www.douglashospital.oyc.ca/folg./kjf/17-TAGLA.htm

10. Oprea-C. L. Strategii didactice interactive. Repere teoretice şi practice. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, RA, 2009. 315 p.

11. Petrovschi N. Învăţarea interactivă în contextul paradigmei constructiviste. Univers Pedagogic, nr.3 - 4, Chişinău: MET. 2008. p. 24 – 29.

12. Potolea D., Neacşu I., Iucu R. B., Pânişoară I.-O. Pregătirea psihopedagogică. Iaşi: Editura Polirom, 2008. 542 p.

13. Popovici D. Didactica. Soluţii noi la probleme controversate. Bucureşti: Editura Aramis, 2000. 125 p.

14. Siebert H. Pedagogie constructivistă. Iaşi: Editura Institutul European (Euronovis), 2001. 228 p.
15. Stan E. Pedagogie postmodernă. Iaşi: Editura Institutul European, 2004. 161 p.
16. Stanciu M. Didactica postmodernă. Fundamente teoretice. Suceava: Editura Universităţii, 2007. 315 p
17. Трайнев В. А. Конструктивная методика: учебное пособие. Москва, 2004.

THE ROLE OF THE VOCABULARY IN THE INTELLECTUAL DEVELOPEMENT OF THE PRE-SCHOOL CHILDREN

Marius Grecu, Ancuţa Ionescu
Assoc. Prof., PhD, University of Piteşti, Lecturer, PhD, University of Piteşti

Abstract: The acquisition of vocabulary by children must be carried out in a favorable climate and in accordance with age and individual characteristics, with the psychological and pedagogical requirements of the activity carried out. Vocabulary development cannot be done without synonymy, which is a complex phenomenon of Romanian language and makes the student to understand a nuanced lexicon.
Synonyms, antonyms, homonyms represent active elements that pursue the expressive potential, the ability to specify and the exactness of the meaning. They make it possible to express the most varied nuances of thought. Thanks to synonyms, the speaker has the possibility to choose from two or more words with similar meaning the one most suitable to the situation in which he finds himself, with the intentions of his communication.

Keywords: lexicon, vocabulary, pre-school children, language.

La sfârşitul perioadei preşcolare, sub **aspect fonetic**, copilul trebuie să pronunţe corect sunetele limbii române, îndeosebi consoanele labiodentale (f, v), velare (x, g), siflante (s, z), şuierătoare (ş, j), vibrante (r), şi unele grupuri de consoane consecutive, cuprinse în cuvinte din vocabularul activ al copiilor. Tot acum trebuie să avem grijă la dezvoltarea auzului fonematic, deprinderea de a despărţi corect cuvintele în silabe şi de a pronunţa corect sunetele în diferite poziţii ale cuvintelor; identificarea şi înlăturarea unor deficienţe de pronunţie (omiterea şi inversarea sunetelor).

Astfel, am putea desfăşura cu preşcolarii nivelului I diverse jocuri exerciţiu şi jocuri didactice, necesare dezvoltării aparatului fono-articulator, precum şi exersării şi consolidării pronunţiei: *„Focul şi vântul”, „Şarpele şi albinuţa”, „Spune cum face?”,„Să facem ca şarpele”, „Cocoşul şi gâsca”, „Spune după mine*”. Gândirea preponderent concretă a copilului preşcolar, având vârsta cuprinsă între patru-cinci ani, îi permite abilitatea de a despărţi propoziţiile în cuvinte, cuvinte în silabe, silabele în sunete, depistarea unor sunete aflate în diferite poziţii ale cuvântului dat, precum şi constituirea unor silabe, cuvinte, plecând de la unitatea minimală „sunetul dat” prin jocuri de tipul: *„Câte cuvinte are?”, „Carnavalul silabelor”, „Găseşte sunetul…”.*

Sub aspect **lexical,** copiii trebuie să-şi însuşească treptat şi continuu un bogat fond de cuvinte legate de realitatea înconjurătoare (despre obiecte, fenomene şi aspecte ale mediului înconjurător, fiinţe, mediul lor de viaţă, ocupaţii şi meserii, reguli de circulaţie, mijloace de transport, animale şi plante, norme de convieţuire, să-şi îmbogăţească şi să-şi activizeze vocabularul cu diferite părţi de vorbire, fără ca acestea să fie denumite ca în gramatica limbii:

- cu substantive (comune şi proprii), ce exprimă noţiuni cu grad mare de generalizare, sentimente sau norme de comportare civilizată;
- cu adjective ce exprimă însuşiri referitoare la formă, mărime, culoare, ordinea, trăsături de caracter (curajos, cinstit, bun, leneş, rău etc);
- pronume (personale, de politeţe etc);
- numerale cardinale şi ordinale (unu, primul, al doilea etc);

- verbe referitoare la acţiuni îndeplinite de copii în grădiniţă sau acasă (a mânca, a se îmbrăca, a desena, a picta etc);

- adverbe care exprimă poziţia obiectului în spaţiu (sus, jos, stânga, dreapta), timpul în care se petrece acţiunea (azi, mâine), locul unde se petrece acţiunea (aici, acolo);

- prepoziţii simple şi dezvoltate (de, pe, sub, despre, dinspre);

- conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale (dacă, deşi, pentru ca să);

Educatoarea trebuie să cunoască bagajul lexical al fiecărui copil şi al grupei în ansamblu şi să selecteze conţinuturile ţinând cont de acest lucru.

Însuşirea vocabularului de către copii trebuie să se realizeze într-un climat favorabil şi în concordanţă cu particularităţile de vârstă şi individuale, cu cerinţele psihologice şi pedagogice ale activităţii desfăşurate.

Dezvoltarea vocabularului nu se poate face fără sinonimie, care constituie un fenomen complex al limbii române, ce îl determină pe elev să înţeleagă un lexic nuanţat.

Sinonimele, antonimele, omonimele reprezintă elemente active care urmăresc potenţialul expresiv, capacitatea de precizare şi exactitate a sensului. Ele fac posibilă exprimarea celor mai variate nuanţe ale gândirii. Datorită sinonimelor, vorbitorul are posibilitatea de a alege dintre două sau mai multe cuvinte cu sens asemănător pe cel mai potrivit situaţiei în care se găseşte, cu intenţiile comunicării lui.

Pentru realizarea acestor conţinuturi am apelat la diverse jocuri exerciţiu şi jocuri didactice, pe care le-am adaptat în funcţie de nivelul grupelor şi de vârsta lor, de exemplu: *„Eu spun una, tu spui multe*” (utilizarea corectă a substantivelor la singular şi plural), „*Care este culoarea ta*?”(însuşirea corectă a adjectivelor), „*Spune ce face*?” (utilizarea corectă a verbelor), „*Cui am dat jucăria*?”(folosirea corectă a cazurilor), „*Ce ştii despre*?”(descrierea formei, culorii, a dimensiunii, a cantităţii - la singular, plural), „*Cine este*?” (folosirea pronumelor personale), „*Spune unde (cum) este*?” (poziţii spaţiale, adverbe de loc, de mod), „*De-a magazinul*” (utilizarea corectă a formulelor de politeţe, a dialogului), „*Când se-ntâmplă*?”(folosirea corectă a adverbelor, precizarea reprezentărilor de timp: ziua, noaptea, dimineaţa).

Noţiunile de limbă (forme, categorii, valori, funcţii, relaţii) reprezintă generalizări şi abstractizări de un nivel superior, ele fiind rezultatul unor procese complexe. Însuşirea unor cunoştinţe elementare de limbă, îmbinarea şi coordonarea lor, transformarea acestora în instrumente ale unor noi cunoaşteri îi obligă pe copii să gândească, să înfăptuiască trecerea de la gândirea concretă la cea abstractă, de la cunoaşterea senzorială la cea logică.

După o analiză atentă a comportării copiilor în activitatea de educarea limbajului s-a constatat că aceştia demonstrează un grad mare de participare. Însoţind firul epic al poveştilor, care se deapănă dintr-o lume total necunoscută, copilul face un intens efort de a şi-o reprezenta şi în acelaşi timp încearcă a o judeca cu modesta sa putere de discernământ după fapte şi situaţii, exersându-şi limbajul şi devoltându-şi astfel vocabularul. Acum el este creatorul propriilor imagini, povestitorul fiind cel care le sugerează verbal. Efortul copilului de a-şi imagina şi înţelege nu poate fi conceput în afara unei gimnastici imense a memoriei, gândirii, voinţei şi a limbajului.

Corespunzând setei nepotolite de cunoaştere a copilului aflat la vârsta „de ce-urilor”, literatura pentru copii este uşor asimilată de ei, datorită proverbelor, zicătorilor care contribuie activ la biciuirea trăsăturilor de caracter: încăpăţânarea, laşitatea, minciuna sau a celor pozitive: hărnicia, cinstea, dragostea, dreptatea etc.

Dacă avem în vedere spiritul de imitaţie al copilului mic, capacitatea slabă de selecţie şi discernământ a modelelor pe care le imită, înţelegem necesitatea de a selecta aspectele comportamentale oferite de literatură, de a găsi forma în care le oferim şi posibilitatea de a le analiza.

Copilul apreciază o faptă bună sau rea, dreaptă sau nedreaptă, cinstită sau necinstită după experienţa pe care o are, după cum l-au învăţat părinţii sau educatoarea, cei implicaţi direct în educaţia lui.

Conţinutul poveştilor şi al basmelor îi transpune într-o lume mirifică, le cultivă fantezia. Literatura concepută ca o adevărată artă a cuvântului, ca un limbaj şi o construcţie proprie, de a crea un univers, o existenţă paralelă cu lumea dată a realităţii şi indirect, o reflectare a acesteia, reprezintă filonul din care-şi trag sursele atâtea experienţe pe care copilul, de altfel, nu le-ar cunoaşte.

Literatura desemnează o paletă vastă de genuri şi specii literare. Cele mai îndrăgite bucăţi literare şi care le îmbogăţesc vocabularul copiilor sunt: basmele, poveştile, povestirile, legendele, poeziile, precum şi speciile aparţinând genului aforistic: proverbele, zicătorile etc.

Odată cu însuşirea treptată a lexicului, preşcolarii rebuie să dobândească deprinderea de a se exprima corect şi sub aspectul ***structurii gramaticale a limbii.***

Însuşindu-şi corect limba, copilul va dobândi posibilitatea de a se exprima corect, închegat, transmiţând bogăţia de nuanţe şi corelaţii ale limbii.

După cum se ştie, limba română dispune de o mare capacitate lexicală, ce contribuie la exprimarea celor mai subtile idei şi mai nuanţate stări afective, toate acestea cu condiţia ca elementele de vocabular să fie folosite corect din punct de vedere gramatical. Nu întotdeauna copiii respectă această condiţie elementară şi uneori folosesc cuvinte cu sens impropriu, de multe ori în legătură cu neologisme.

Nestăpânind sensul propriu al cuvintelor, copiii folosesc în exprimarea lor cuvinte însuşite după ureche, fără să respecte anumite norme gramaticale.

Educatoarea trebuie să urmărească permanent modul în care copiii mânuiesc cuvintele în exprimare, la toate activităţile susţinute în grădiniţă, deoarece cuvintele acumulate în ciclul preşcolar pregătesc trecerea la etapa următoare, când toate cunoştinţele, priceperile şi deprinderile sunt la nivel înalt.

Copilul preşcolar trebuie să utilizeze la sfârşitul învăţământului preşcolar construcţii corecte din punct de vedere gramatical, aceştia fiind familiarizaţi cu:

- exprimarea corectă a formelor articulate şi nearticulate ale substantivelor la singular şi plural, la toate cazurile;
- folosirea corectă a desinenţelor cazurilor substantivelor la singular şi plural (copil, copilului, copiii, copiilor);
- exprimarea gradelor de comparaţie ale adjectivelor cunoscute (mare, înalt, mic);
- folosirea corectă în propoziţii a diferitelor forme de pronume: personal, de politeţe, posesiv, demonstrativ, interogativ, relativ, nehotărât;
- folosirea corectă a verbelor auxiliare: *a fi, a avea, a vrea* şi a altor verbe neregulate, la timpul prezent, trecut şi viitor;
- schimbarea corectă a formelor verbale după persoană, timp şi număr, folosind prezentul, trecutul şi viitorul;
- utilizarea cu exactitate a prepoziţiilor (de, la, de la, între, despre);
- exprimarea corectă a acordului dintre subiect şi predicat;
- constituirea frazelor care cuprind propoziţii simple şi dezvoltate, folosindu-se corect conjuncţiile: şi, dar, iar, sau, dacă, deşi, fiindcă, pentru că.

O vorbire corectă presupune şi **claritate.** Aceasta se realizează prin formarea deprinderii preşcolarilor de a respecta ordinea cuvintelor în propoziţii, de a folosi în mod corespunzător formele gramaticale, morfologice şi sintactice.

Trebuie stimulată totodată şi exprimarea coerentă a copiilor, care presupune o înlănţuire logică, succesivă a ideilor în propoziţii şi fraze, punând în evidenţă unitatea de sens a acestora. Ca atare, se realizează treptat vorbirea corectă în strânsă legătură cu dezvoltarea gândirii logice a copilului.

O altă calitate a vorbirii, care are o mare însemnătate în educarea limbajului este ***expresivitatea comunicării***, prin stimularea copilului de a vorbi respectând pauzele, ritmul, accentul, intonaţia, tonul şi nuanţarea vocii corespunzătoare, însoţite de mimică şi gesturi, pentru a capta prin farmecul său.

Prin expresivitate înţelegem un mod firesc de a exprima atitudinea vorbitorului faţă de cele comunicate, fie în anumite discuţii libere, fie în reproducerea unor poveşti, poezii sau a unor creaţii folclorice (colinde, proverbe, ghicitori, zicători).

Pentru aceasta, preşcolarul trebuie să înveţe cum să comunice cu cei din jur, cum să primească şi cum să transmită ideile, stările pe care le simte raţional şi afectiv.

Curiozitatea la această vârstă reprezintă un avantaj, un mijloc benefic de informare prin intermediul întrebărilor. Ea constituie un pivot esenţial, deoarece poate dezvălui frumuseţea limbajului pe de o parte, iar pe de alta, prin expresivitate şi afectivitate se pot clădi numeroase trăsături morale: hărnicia, dreptatea, dragostea pentru muncă şi semenii săi etc.

Alături de programă, educatoarea trebuie să vină în întâmpinare cu entuziasmul său, cu experienţa şi creativitatea sa, având ca scop formarea unei experienţe conştiente, la cotele cele mai înalte ale exigenţei.

Prin activităţi specifice, se va dezvolta la copii capacitatea de a percepe frumuseţea şi armonia limbii române, normele de comunicare orală, dialogată şi monodialogată, exprimarea nuanţată, prin utilizarea unor expresii artistice însuşite anterior.

În redarea conţinuturilor poveştilor, povestirilor, se va insista pe însuşirea formulelor de început şi de sfârşit, a expresiilor consacrate asigurării continuităţii întâmplărilor redate. Se va urmări dicţia corectă în reproducerea poeziilor, antrenând copiii în sesizarea sonorităţii, fluenţei, muzicalităţii, a ritmului şi a rimei versurilor, a frumuseţii şi expresivităţii acestora.

Realitatea preşcolară impune creativitate propunătorului în activitatea desfăşurată, tocmai pentru a corela cerinţele generale valabile ale programei preşcolare cu situaţia concretă specifică grupei: nivelul de dezvoltare, accesibilitate, mediul familial, disponibilităţi afective, aptitudini.

În concluzie, dezvoltarea vorbirii copiilor preşcolari are loc în procesul de însuşire a cuvintelor şi al comunicării cu cei din jur şi implică asimilarea diferitelor aspecte ale limbii: compoziţia fonetică, lexicală şi aspectul semantic, structura gramaticală şi aspectul expresivităţii.

În plin secol al inovaţiilor, al numeroaselor descoperiri specifice domeniului tehnic şi informatic, educaţia copiilor a necesitat o transformare din toate punctele de vedere. Mediul ambiant, mereu supus transformărilor, influenţează copiii, care, martori la acest lucru, asimilează date, informaţii, ca sprijin al dezvoltării propriei personalităţi.

Pentru a realiza acest lucru, se începe cu educarea copiilor pantru a-şi putea stabili scopuri în viaţă conform posibilităţilor proprii. Toate acţiunile umane vizează atingerea unor scopuri şi este firesc ca ele să tindă spre cunoaşterea efectelor pe care le-au produs, a rezultatelor obţinute .

Cunoscând faptul că întreaga activitate din grădiniţă se axează pe comunicare orală, educatoarea are în vedere verificarea nivelului evoluţiei limbajului copiilor. Precum ştim, vorbirea este o activitate comunicativă ce se însuşeşte prin acumulări treptate, se învaţă şi se sistematizează prin numeroase exersări. Desigur, limbajul se dezvoltă în strânsă legătură cu gândirea şi se interacţionează reciproc, deşi nu sunt fenomene identice.

Ca proces comunicaţional, limbajul transmite un conţinut informaţional şi semantic, ştiut fiind faptul că fiecare cuvânt are o semnificaţie principală şi multe sensuri secundare atribuite de latura semantică a limbii.

Dar la un nivel evoluat nu se poate gândi fără mijloacele limbajului, iar vorbirea fără înţeles sau conţinut cognitiv nu are sens. Formulările verbale sunt garanţia memoriei de

durată, prin semnificaţia pe care o capătă percepţiile şi reprezentările datorită verbalizării. Tot prin verbalizare se face departajarea dintre motive şi scopuri, voinţa apărând ca un proces de autoreglaj verbal condiţionat de funcţiile limbajului.

Pe de altă parte, limbajul este cel care ajută la evaluarea majorităţii activităţilor ce se desfăşoară la nivel preşcolar. Având în vedere acest lucru, educatoarei îi revine sarcina de a contribui la formarea, exersarea şi dezvoltarea limbajului copiilor preşcolari.

Jean Piaget spunea autoritar: *Toate conduitele comportă un aspect înnăscut şi unul dobândit, dar nu se ştie unde se află frontiera dintre ele. (Jean Piajet, Naşterea inteligenţei la copil, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1973, p.38);* este firesc să fie aşa, pentru că o nouă achiziţie se clădeşte pe un sistem de cunoştinţe şi deprinderi sedimentat deja şi nu pe un teren gol.

În grădiniţă, învăţarea orală a limbii constituie un instrument indispensabil pentru învăţarea cititului şi scrisului.

Cercetările psihologice au arătat, iar experienţa muncii didactice din grădiniţă confirmă că dezvoltarea vorbirii copiilor, a limbajului, în special, are loc sub influenţa mediului şi a educaţiei. Acest lucru se realizează cu eficienţă optimă în cadrul întregului program din gradiniţă, în procesul relaţiilor copil-copil şi copil-educatoare, pe baza experienţei cognitive căpătate.

Respectând obiectivele sub aspect fonetic, sub aspect lexical, sub aspectul structurii gramaticale, al comunicării orale, al expresivităţii vorbirii, şi totodată particularităţile psihologice ale limbajului cu ceea ce este caracteristic în acest sens, acestea se materializează, se realizează.

Însuşirea limbii materne se realizează prin respectarea unor reguli (fonetice, lexicale, morfologice şi sintactice). Funcţia esenţială a limbajului este comunicarea, cu cele două aspecte: limbaj interior, limbaj exterior. în perioada preşcolarităţii, copilul învaţă limbajul prin care îşi exprimă dorinţele, nevoile, gândirile, emoţiile, intenţiile sale. La vârsta preşcolară, limbajul capătă noi valenţe şi permite copilului să realizeze relaţii complexe cu adulţii şi cu ceilalti copii, să-şi organizeze activitatea psihică, să-si exprime ideile şi stările ulterioare, dar şi să înţeleagă şi să acumuleze informaţii.

Prin intermediul limbajului, copilul îşi dezvoltă propria-i experienţă şi mai cu seamă învaţă din experienţele altora. Cu ajutorul limbajului se formează şi se organizează sisteme în care sunt integrate cunoştinţele, ceea ce contribuie la sistematizarea şi la complicarea condiţiilor interioare de formare a personalităţii.

Intervenţia adultului asupra dezvoltării vorbirii copilului se face fie prin canalele verbale, fie prin cele ocupaţionale, în special prin cele de organizare a jocului, exersării sau executării unor

Prin intermediul limbajului, educatoarea face cunoscut copiilor denumirea lucrurilor, fenomenelor, a legăturilor cauzale dintre acestea. Educatoarea realizează prin comunicarea cu copilul stimularea proceselor psihice, a gândirii cu procesele ei (analiză, sinteză, comparatie etc.). Interacţiunea cognitivă verbalizată a educatoarei cu copilul va fi cu adevarat formativă, numai dacă în această relaţie copilului îi va fi satisfăcută curiozitatea şi dacă va găsi răspuns la atâtea "necunoscute" ale realităţii cu care vine în contact.

BIBLIOGRAPHY

Albu, M., *Literatura română şi literatura pentru copii, note de curs,* Editura Aius, Craiova, 2014.

Andrei, M., *Introducere în literatura pentru copii,* Editura Tiparg, Geamăna, 2010.

Grecu M., Lazăr A., *Literatura română şi literatura pentru copii, suport de curs,* Buzoeşti, Editura Ars Libri, 2020.

Grecu M., *Sinteze de literatură pentru copii,ediţia a doua, revizuită şi îmbogăţită,* Editura Universităţii Transilvania din Braşov, 2021.

Negrilă, I., *Literatura pentru copii*, Editura Multimedia, Arad, 1996.

Piajet,J., *Naşterea inteligenţei la copil*, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1973

Raţiu, I., *O istorie a literaturii pentru copii*, Biblioteca Bucureştilor, 2003.

OCTAVIAN PALER. THE DANGER OF CIVILITY

Nicoleta Sălcudeanu

PhD, "Gheorghe Şincai" Institute for Social Sciences and Humanities of the Romanian Academy, Târgu Mureş

Abstract: Octavian Paler is a successful writer, his books enjoyed, and still enjoy, an enviable bookstore success. He is a popular author, and his memorable formulas have become intellectual folklore. The great success with the public is paradoxical, like the oxymoronic title, which has become an emblem, like the author himself a paradoxical being. Octavian Paler didn't give lessons, didn't launch appeals to anyone, lucidly assumed his vulnerability. But this encapsulated vulnerability becomes a formidable weapon. "The danger of civility" is more ferocious, as a revelation, than ever before, for a world in which lies are not less, but more cynical and diverse, a world in which we live our freedom badly.

Keywords: Romanian literature, moralist, ethic, polemics, society

Polemici cordiale[1] is a title that has already acquired a totem aura, it has become an emblem that has conquered its independence and is enjoying a career on its own.

So much so that many of those who use it as a rhetorical spice have forgotten that it once appeared on a book cover or that it was invented by a book author. It has become a currency of cultural exchange. Octavian Paler is a successful writer, his books enjoyed, and still enjoy, an enviable bookstore success. He is a popular author, and his memorable formulas have become intellectual folklore. The great success with the public is paradoxical, like the oxymoronic title, which has become an emblem, like the author himself a paradoxical being.

The austerity, the sententiousness, the severity of the style, a certain grandiloquence, the apparently grumpy air, are not attributes that are supposed to be sympathetic, they would rather pass for unsympathetic, and gloom and skepticism are not exactly conducive to popularity, on the part of a public naturally inclined towards entertainment rather than sobriety. And yet the confession, the meditation, the scholarly reflection, saturated with ethical principles, goes directly to the soul of the reader. Octavian Paler enjoys success, and still among the general public; of a prompt and significant success (in a meaningful, not adjectival sense), possibly even more extensive than among colleagues and critics. The enigma of the recent success cannot be solved only by the argument of the assiduity of appearances on television, just as the pre-revolutionary success cannot be left to the account of his position in the mass media. And from the current Jacobinist perspective, as crooked as it can be, the condition of being an official of the communist state (former general director of Romanian Television, vice-president of Radiodiffusion, editor-in-chief of the second most important communist newspaper, "Romania liberă") it becomes an aggravating circumstance, if not more than that, even an indictment. According to the same crude vision, tributary to a rudimentary logic, the biographical conjunctures do not really recommend him as one of the most justified moral judges, as what is commonly called "a conscience".

[1] Octavian Paler, *Polemici cordiale*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1983.

On the other hand, we read, in the Dictionary of Romanian Writers (Zaciu, Papahagi, Sasu)[2], the reverse: "P. he is a perfect stylist and a moralist incapable of compromise, from the spiritual family of E. Cioran". First of all, you cannot be a moralist, an authentic, living one, if you are incapable of compromise, if you have not tried it yourself, if you have not burned it with your fever. Then there was no one living in communism who did not at least make a political compromise (by deed or passivity, by zeal or by silence). Duplicity, if it was not absorbed with the mother's milk, was learned on the go and practiced since kindergarten. There was no man on earth, in communism, who did not practice the double measure of being, who did not somatize the split being. And this is a major compromise, a compromise of being.

And it is the very theme that arms the entire writing of Octavian Paler, it is the blood that irrigates it, it is the flame that sets it on fire. It is the torrid core around which page after page is wrapped. The writer's paradoxical being is crushed between the cliché of moral judgment and the placid flagstone of non-compromise. But if you analyze his writing without prejudice, it simply impresses the assumed vulnerability of man. A man tormented by guilt, reddened by his own weakness, haunted by the obsession of "crossing the Rubicon", equivalent to "coming out in open resistance" and "entering into open conflict with the regime". Judging others, Octavian Paler always judges himself first. Weakness can only be redeemed by honesty: "Well, I confess that I never had the courage to cross that Rubicon. At the time, if we remember correctly, we were convinced that the communist regime, if it would not be eternal, would in any case surpass the level of our generation. No one imagined that that authoritarian, autocratic regime was rotting under our eyes, under our feet, and that in a very short time we would see it collapse. As crossing the Rubicon meant a risk, a step that no longer allowed the step back. Beyond the Rubicon, there were few options at the time; if not prison, in any case conversations in the dungeons of the Security or exile and, as I said, a leprosy, the ban on publishing" - he confesses in a radio interview given to Mircea Iorgulescu and broadcasted on October 24, 1998[3]. But precisely under the pressure of generalized transactionality and appropriate guilt, Octavian Paler reached a moral conscience. He did not scrutinize from a serene plateau the bewildered spectacle of compromise as humiliation, nor from the sheltered one. He took it on dramatically, scaled its walls from the inside, step by step, step by step, coming out to the light of the word cruel and ravenous. Octavian Paler is a transgressor. Octavian Paler can be a moral judge precisely because he knows what sin is. After all, "we owe the history of art to a good extent to sin. Innocence would have left the museums almost empty. And if we excluded love from them, the museums would be filled with cold. (…) Certain ancient peoples counted only happy days. And the case of a wise man who, on the verge of death, wrote this epitaph: "I have crossed fifty-six years and lived four". I don't know what figure I should call, but I know quite well that I only really lived on the days when I felt sinful. I have forgotten the days when I felt innocent. All I remember are my sins" (*Elogiul izgonirii din Paradis. Conferința unui apostat*)[4]. He spoke to the people among them, not over their heads. Between Paradise - "a kind of park where instead of writing 'Don't step on the grass', it says 'Don't love each other'" and where "God sits like a guard hidden in the bushes and spies on his believers" - and the world, he chose the world. The one that says "Don't step on the grass".

A special aspect would be that of the amplitude and pitch of the tone; of scholarly references (literary, historical, mythological). There is a certain protocol and a certain pump

[2] Dicționarul Scriitorilor Români, Mircea Zaciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, București, Editura Albatros, 2001, M-Q, pp. 560-566.
[3] Mircea Iorgulescu, *Convorbiri la sfârșit de secol,* Editura Fundației Culturale Române, București, 2006, p. 126.
[4] Octavian Paler, *op. cit.*, p. 144.

of speech. Between seriousness and grandiloquence there is a distance of the price of a blade of grass. The distance between the sublime and the ridiculous is a knife blade. The question is, how does Octavian Paler manage to walk the tightrope between extreme territories, avoiding the traps on both sides, without collapsing into the ridiculous, but neither aspiring to the sublime? An observation by Mircea Iorgulescu - the most attentive companion of Palerean books - can be taken as a magic formula and a first step towards an answer: "using book references, he asserts with insistence and vigor values of existence, reflection becoming a form of confession, but purged of biographical and psychological elements. Confession does not, however, acquire an abstract character; the removal of the fact of life and documentary reconstruction is compensated by the creation of a space of reflexive imagination capable of ensuring not only freedom of thought and confession, but also their protection. (...) Although scholarly and slightly precious, this space is no less an expression of subjectivity: culture becomes the screen on which an intimacy is projected" (*Ceara și sigiliuș*).[5] And the answer, subtly embedded in the quoted fragment, is sincerity. Octavian Paler does balancing by levitation. By purifying the "biographical and psychological elements", fertilizing the abstract, it brings the confession to a state of pure, distilled, agravitational aggregation. Through sincerity, it cuts through the ridiculous and manages the sublime. A burning sincerity. And in the final sound the human chord vibrates. There can be no room for compromise here. There is not a single page or line imputable to any form of felony. Even if parabolic, his writings are less Aesopian than a good part of the literature from communism, considered "brave". They are resistant to time.

Read from today's perspective, *Polemici cordiale* keep their freshness intact. All the moral or aesthetic themes, with an ethical lining, problematized in these essays (disguised in letters, speeches and imaginary conversations), are fully validated by and reverberate in the present. The appearance of the volume, in 1983, marks a point of evolution, biographical and creative, significantly, a crossroads. The year is described, with a tumult of details, in *Jurnal* , the published diary of Mircea Zaciu (vol. 2). Here we also find a sketch of a portrait, as finely encrusted as possible, extensible from the stylistics of the man to that of the writer: "He tells extensively, unhurriedly, in detail, slightly insistent, slightly rigid, with an undissolved peasant harshness in him, today's citizen. This somewhat scrofulous sobriety suits him well, it's only his, it inspires confidence, you know it's a sign of deep moral probity".[6] And moral probity will soon be proven. Shortly after the appearance of the *Polemici cordiale*, the news of his dismissal from the management of the newspaper "România liberă" fell like a bolt of lightning in the middle of summer (August 1983). The episode is reproduced in the manner in which the news was propagated in communism, in the same diary of Mircea Zaciu (the episode is also detailed in *Conversations with Octavian Paler* - Daniel Cristea-Enache) and we reproduce it for the burlesque flavor of the document from that era: "G. has called: they fired Paler. In his place is Comrade Costache, head of the women of the S.S.R. (or something like that). There are no details yet... (...) Does Paler pay for the publication of Păunescu's articles on "competence"?" Then: "In the case of Paler, it seems that the order came directly from Cabinet no. 2 (Cabinet of Elena Ceauşescu, n.n.). Not only because the publication of Păunescu's texts raised apprehensions at the spring palace, but also because she wanted to have "her own organ", as he has one and his son has the supplement *Scânteia tineretului*. Now she also has a newspaper that she runs and that's why she made Costache the head. The woman, completely incompetent, was somewhere in the bathroom, they took her out of the closet, so to speak, to bring her to Bucharest for installation. Previously, they convened a pro forma editorial meeting to criticize Paler and demand his replacement. One of the most

[5] Mircea Iorgulescu, *op. cit.*, pp. 130-131.
[6] Mircea Zaciu, *Jurnal*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1995, vol. 2, p. 308.

vehement "critics" was the unfortunate Boris Buzilă (lamentably missed in criticism), who accused Paler of unilaterally using the second page (dedicated to literature and the arts), bringing in collaborators from outside and depriving they, those from the editorial office, from "their" tribune. Paler was not even present, only the next day he was called to Tamara Dobrin, who, in her capacity as vice-president of FDUS, in the presence of an instructor from C.C., informed him that he was discharged. He only asked for an explanation of the term "discharged": that is, he is dismissed, released or whatever... Released, he was told, a more benign term, which can possibly offer him another function." But another function did not come. Determined not to make any concessions, eager to exercise his job as a journalist and that's all, O. Paler refuses the "functions" offered and becomes a kind of "unemployed" of the regime (under communism, apparently, there is no unemployment), he retires of illness and will remain so until 1989. For the younger reader, it is very difficult to understand what the "Golden Stag" International Pop Music Festival (in which international stars such as Amalia Rodriguez, Connie Francis, Rita Pavone, Tom Jones or Cliff Richard) meant in the 60s) or the very popular police series Sfântul, brought by O. Paler, during his short stay at Romanian Television. Even less can the young reader take into account the impact of that second page of "Free Romania". The stubborn, dogmatic content of the communist newspaper was volatilized even if only through the second page, the forum for the cream of our cultural intellectuality. At least for these mouths of oxygen, in full ideological obscurantism, and the silencing of a redoubtable journalist, in the suffocating climate of the era, amounted to an irreparable loss. Freedom of opinion has been disconnected from yet another ventilator. This is where, in part, the huge success capital that O. Paler recovered after '89 is derived. Romania needed, and still needs, fresh air.

Polemici cordiale marchează un punct de creştere, mai ales dacă potrivim cursorul pe fundalul din ce în ce mai smucit al vieţii literare. Uniunea Scriitorilor reprezenta, fusese, o "rezervaţie de zimbri", o enclavă incredibilă de aproape-normalitate, într-o lume anapoda. Dezbaterile erau vii, alegerile netrucate, şedinţele deloc formale, uluitoare pentru politrucii trimişi de la "centru" să le prezideze. Scriitorii mergeau în delegaţie la Ceauşescu şi-şi negociau direct, aproape de la egal la egal, interesele de breaslă. Pentru un "popor vegetal", aceste răbufniri democratice erau, eufemistic vorbind, neobişnuite. 1983 este încă un an al strângerii şurubului, iar în plan literar un an al degringoladei. Se schimbase conducerea Uniunii, dar într-o manieră nestatutară, manipulată. Uniunea însăşi devenise nestatutară, Elena Ceauşescu interzisese şedinţele Consiliului acesteia, presiunile puterii erau din ce în ce mai greu de parat. De aceea volumul de publicistică *Polemici cordiale* aduce o notă în plus faţă de tonul aulic, desprins, al precedentelor scrieri, chiar dacă în *Apărarea lui Galilei, dialog despre prudenţă şi iubire* sau în romanul *Viaţa pe un peron*, interogaţia şi scrâşnetul parvin la inflexiuni mai acute. La apariţia volumului *Mitologii subiective*, anterior celor menţionate, Dan Culcer (*Serii şi grupuri*) se întreba "dacă limpiditatea şi răcoarea stilistică ce caracterizează scrisul eseistului nu vor fi tulburate, incendiate (cum ar fi de aşteptat) de dramatismul reţinut încă al întrebărilor pe care le va mai formula autorul acestei frumoase cărţi". Referindu-se la aceeaşi carte, Eugen Simion, în DGLR, remarcă în plus "acel stil războinic – un stil al deciziei şi al ultimatumului". În *Polemici cordiale*, scrisul îşi va păstra răcoarea de marmură, dar îşi va spori radicalismul moral şi marţialitatea nesmintit cordială; se va lăsa, de data asta, străbătut de sticlirea rece a interogaţiei tăioase, de răceala învăpăiată a laserului, nelăsând însă loc, nici o clipă, tăcerii muzelor. Formula ce-l cuprinde ca în ambră îi aparţine lui Mircea Iorgulescu (*Prezent*): "Forţa ideilor şi a culturii este atât de mare încât se dispensează de ideea de forţă şi de ameninţare cu forţa". Un stil războinic, dar în interiorul culturii, nici un moment în periferia ei.

The phrase "cordial polemics", originally circulated in magazines, as an older obsession, outlined and hatched in an interview in "Romania literară" (no. 31/29 July 1982),

gives rise to a reply by E. Barbu who, hypocritically, considers the idea of cordiality a nonsense, given the belligerent meaning of the polemic. In this context, Paler's words are more than transparent, they become sharp: "It is necessary, I think, to distinguish polemics that serve ideas, from those that only serve interests, passions that catch fire, from those that just want to set fire. The problem is not whether the battles of opinions endanger (because they do not) the unity of the culture, but whether all the opinions, all the polemics are part of the culture"[7]. And the conclusion of the text (*Polemică și polemici*) is directly addressed: "If the sleep of reason gives birth to monsters, the sleep of dialogue gives birth to dogmas. And dogmas always end up stifling what they claim to sanctify". But the actual answer to Barbu is contained in *Neutralitatea activă*. And it can interest today, even more usefully, an infinitely wider category of addressees. The volume is, if that is possible, more current than when it appeared. If then it was aimed at more compact frustrations, restricted to the cultural climate, today the circles and bolgies have expanded in the social, fermenting in geometric progression, immediately after the decompression produced in the revolutionary year 1989. What then echoed, by force of circumstances, muffled, today is a deafening echo. The words are not only prophetic: "at one point, I found myself pronouncing this word "cordiality", without realizing that it could seem to some as a challenge, a defiance, even an insult. What do you mean? To confront our opinions without offense? What an illusion! And what a danger! How do we silence those who dare to disagree with us if we are having a normal conversation? No, under no circumstances can such a thing be accepted. Long live the etymological meaning of polemic. Aux armes, boys... I didn't understand all these things from the beginning. (…) But I swear on the ashes of my illusions that I believed in the chance of an intellectual dispute. I swear by my sadness that I did not know what serious confusion my ideas of cordiality were sowing and what a nightmare the danger of civility was. I swear on my loneliness that I did not realize how unacceptable the evil of normal discussion was and that, by supporting it, I was exposing myself like Saint Sebastian to all the arrows".[8]

The "danger of civility" today divides the post-communist society into labyrinthine trenches. In the war of everyone with everyone there appeared even a paroxysmal species of warrior, without having anything quixotic, the one without object, but fanatical, the purist infatuated against nothing. Here is one of the most recent portraits of the new man, outlined in his conversations with Daniel Cristea-Enache: "I am horrified by hatred, malice, the pleasure of raising pillars of infamy and throwing stones. I can't suppress my thought that the uproar that is being made today on the topic of "files" is the reverse of the cowardly silence before '89. And am I wrong, having the impression that the most vocal "judicial officers", now, did not raise a whisper against the communist regime before the fall of Ceausescu? Then I notice that they are discussing hell with the air that we are in a semi-paradise or, at least, in a purgatory. Does he lie less today than before '89? Communism crippled man through terror. Today, man is crippled by freedom lived ugly. Before, the rule was to "keep your mouth shut". The rule, now, is to "beat your mouth". In my opinion, the species of "anti-communists with a Bolshevik face" (Adam Michnik's expression) is in brotherhood with the species of "patriotic securists" (as they present themselves today). This species can only conceive of the "purification" of the nation as a stone-throwing competition; or embalming the mud to secure it a lasting place in the ruins of our historical destiny". Bitterness and disgust: "I can possibly understand the hysteria. Even the way we combat boredom through gossip. What stuns me is to see how a McCarthyism of Dâmboviţa takes proportions".[9]

More current than ever, Octavian Paler didn't give lessons, didn't launch appeals to anyone, lucidly assumed his vulnerability. But this encapsulated vulnerability becomes a

[7] Octavian Paler, *op. cit.*, pp. 122-123.
[8] Idem, pp. 126-127.
[9] Daniel Cristea-Enache, *Convorbiri cu Octavian Paler*, Editura Corint, București, 2007, pp. 211-212.

formidable weapon. "The danger of civility" is more ferocious, as a revelation, than ever before, for a world in which lies are not less, but more cynical and diverse, a world in which we live our freedom badly. We can only dream of a better one, to hope for a world in which Octavian Paler will no longer have the success he currently enjoys.

BIBLIOGRAPHY

Cristea-Enache, Daniel, *Convorbiri cu Octavian Paler*, Editura Corint, București, 2007.

Dicționarul Scriitorilor Români, Mircea Zaciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, București, Editura Albatros, 2001, M-Q.

Iorgulescu, Mircea, *Convorbiri la sfârșit de secol*, Editura Fundației Culturale Române, București, 2006.

Paler, Octavian, *Polemici cordiale*, ediția a II-a, prefață de Nicoleta Sălcudeanu, Editura Polirom, 2008.

Zaciu, Mircea, *Jurnal*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1995.

THE LAKOTA UNIVERSE OF SPIRITS IN WEIDEN'S WINTER COUNTS

Oana-Andreea Ghiţă-Pîrnuţă
Senior Lecturer, PhD, „Transilvania" University of Braşov

Abstract: The present study aims at telling the story of Virgil Wounded Horse and his nephew, Nathan, as it is presented in David Heska Wanbli Weiden's novel entitled "Winter Counts" focusing on the spiritual dimension of the book. They are two Native Americans from Rosebud reservation. At the beginning Virgil is the avenger of the reservation and he seems to be heartless in his jobs, reckless, without a sense of belonging. But gradually we discover his weakness as well as his strength – family. Spirituality and nature are two main recurrent issues in the novel. Both Virgil and Nathan get spirit names. Nathan got his spiritual name for his bravery in front of death. Throughout his spiritual journey, Virgil finds his true love, he finds a son, a family, a community. In his quest, he also finds his spirituality and his ancestors. In his fight against the outside evil, he managed to overcome the evil inside him, the evil within, and let the spirits heal him and help him protect his community.

Keywords: spirits, community, Native American, nature, protection, family, quest.

David Heska Wanbli Weiden's novel entitled *Winter Counts* tells the story of Virgil Wounded Horse and his nephew, Nathan Wounded Horse. They are two Native Americans from Rosebud reservation in South Dakota. Joseph M. Marshall III is a well-known writer and craftsman who was born and raised on the Rosebud reservation having as first language Lakota and writing about the Lakota way and the Lakota values, which might save the modern world.

While in the beginning of the novel entitled *Winter Counts* Virgil is the avenger of the reservation seeming to be heartless in his jobs, throughout the chapters of the book we gradually discover his weakness as well as his strength, that is, family.

In the Native American culture family does not necessarily mean being blood related, but family is everyone in the community. When troubles and bad people corner the reservation, Virgil tries to remove them until his nephew gets involved. He has to make choices that will define their future, he has to make choices that will eventually bring him closer to the spirits, spirituality and his family. Virgil's journey represents a step towards his inner peace.

One of the central themes of the novel *Winter Counts* is spirituality as the Native Americans' ways in life always include spirituality. For them, spirituality is an important part of nature, they are part of nature and they worship many elements of nature. Their whole life revolves around nature and spirits. According to Vine Deloria Jr., "tribal peoples observed the world around them and quickly concluded that it represented an energetic mind undergirding the physical world, its motions, and provided energy and life in everything that existed. This belief is the starting point, not the conclusion" (Deloria Jr., 2006:197). The Native Americans communicate with the spirits by means of dreams and visions. In every decision Virgil takes, he makes appeal to the spirits even though sometimes it is not intended.

As Virgil is a hired vigilante, he was contacted to trace down Rick Crow as he was known for bringing drugs into the rez. He initially refused the offer, but as soon as Nathan got in troubles with drugs and overdosed, he was there to protect him. He took up on the quest of finding Rick Crow and drove with his ex-girlfriend, Marie, to Denver. On the way, they

stopped to Carhenge, a place where cars were aligned to resemble the monument of Stonehenge. In this place, Virgil had his first epiphany.

At the beginning of his quest and journey, he had this revelation to help him guide him in his quest: "I saw my mother, gone but still with me, my father, who'd died too soon, and my sister, who I'd loved like my own life. Grandparents, aunts, uncles, friends. They appeared before me, all of my relations, my ancestors, Native and white, who'd loved and struggled, hunted and gathered, worked and played; they'd stood on this continent, looking up at these stars and these planets. It was daylight, but I could see the stars now, all of them, surrounding me, lighting the air, their brilliance shining and radiating off the monoliths. And then it was dark, a black-hole sky. But I looked down and saw that the stars – every one of them – were now in my hands, lighting up my veins, my muscles, my bones. I stood there, alone with my ancestors, and listened to them. Finally, I turned away. As I walked back to my life, the words my mother used to say finally came to me. Wakan Tanka nici un. May the Creator guide you" (Weiden, 2022: 70-71). This epiphany symbolizes that he will always have his ancestors by his side to guide him in life.

Virgil may have lost this important thing along the way in his life, the sense of belonging to his ancestors. But the previously mentioned revelation connects him with his ancestors by means of nature. The stars represent a constant element on the sky, even by daylight protecting and guiding him and as we shall see, they will protect both Virgil and Nathan in their quest. When he saw the stars in his hands lighting up his veins, muscles and bones, he stood alone listening to his ancestors and this shows how connected the Natives are with nature and the spirits. They are one and the same. Their souls, their minds and even their bodies are connected. They also respect their ancestors by praying and listening to them.

The interesting fact is that Virgil lost his spiritual heritage along his way, but faced with hardness, he rediscovers that the ancestors and spirits and nature were and always will be by his side to guide him. And maybe the most important motif in this novel is Virgil's spiritual awakening.

Another cultural aspect that shows the Native Americans' respect for their ancestors is the respect they have for their elders. They are appalled by the white people's practices to throw their elders in nursing homes instead of taking care of them. Even if for the Whites, the elders represent a liability, something they have to deal with; for the Natives, they are a source of wisdom as they are closer to joining the ancestors' world, they become wiser: "You know Indians don't hide away our elders, we keep them with the little takojas so they can learn from us. Pass it on to the little ones, that's what the Creator wants" (Weiden, 2022:112).

The wisdom the elders share is vital in their communities and respect it. They have their children learning from them and teach them the Native ways. They follow these principles faithfully as this is the Creator's wish. And throughout the novel we will see Virgil respecting his elders and their opinions, and each time he has a setback he will seek help from the elder in their community, Jerome - the healer.

Joseph M. Marshall III opens his book entitled *The Lakota Way: Stories and Lessons for Living* as follows: "Among us the old ones are the best models for how we should live our lives. Every old person is a collection of stories because of all that each one has seen and lived and all that happens in the world around them in a lifetime" (Marshall III, 2002:1).

Every time Virgil has to take an important decision or he has a choice to make, he will be seen meditating or asking for a piece of advice from an elder. When he had to choose whether to let Nathan cooperate with the feds in helping them catch the drug dealers from the rez, he went to the Cosmos Truth Chair, a place in the middle of nature where he wanted to meditate. In that place, he saw his grandfather's face sculpted in the mountain and connected with him and nature. "It was crazy, but the shape of the rocks – the fractures, fissures, and crevices – looked like the wrinkled face of an elderly Native man. In fact, I thought it looked

a lot like my grandfather, who'd lived to be ninety years old. He'd died when I was young, maybe eight or nine. He'd spent most of his later years in a small shack without running water or electricity. And now that shack was demolished, just a pile of old lumber on a deserted road. I thought about him and the kindness he'd shown me, even when he could barely walk or move around. He'd endured so much trauma in his life, and yet he'd survived and found some peace, some acceptance. I stared at that mountain - the rock that looked like my tunkasila – for a long time" (Weiden, 2022:140).

It is extremely interesting how nature and the spirits and the ancestors are interwoven in their lives and how they live by these aspects. Also, the Natives' ways of living teach that the less is more, they go by a simple respectful life which also shows modesty. They live according to the laws of nature.

Virgil went there to meditate: "I listened to the wind and the birds and the sound of some water off in the distance, then looked at the mountain across from me, rising up into the sky" (Weiden, 2022:140). Nature forms a circle of life from the mountain rising into the sky and the birds' song intertwining with the waters and the wind forming a safe space for Virgil to meditate. In his revelation, he sees his grandfather sculpted in the mountain and remembers his kindness and his teachings. His grandfather had endured trauma but eventually survived to find peace and this could be an epiphany of how Virgil has endured and will endure trauma, but, in the end, he still finds peace with the loved ones next to him, his family.

The Natives' respect for their ancestors goes into the gastronomic domain as well. Because even though many of their practices have been forgotten because of modernity, and many of them turned to commodity food just because it was more accessible and easier to prepare, some of them were still fighting to preserve the indigenous food. "Indigenous people need to eat indigenous foods, the proteins and wild plants our ancestors lived on … Thank you again for letting us nourish you – your beliefs and your spirits" (Weiden, 2022:148). As many of them looked up to the practices of the indigenous people before the whites came along, some of them were trying to preserve the indigenous food. Their food is more natural and organic and it is not always seen as a means to fuel your body, but also to nourish your spirit. For them, nature was very important, so it played an important part in their foods as well. There are many plants and herbs that are important in their Native American culture. They use tobacco in ceremonies and they also smoke it, but it seems like a practice that nourishes their spirits. The natural world and the spiritual realm are interwoven into the Native Americans' lives.

When Virgil feels lost again, he turns to Jerome, the medicine man for advice. As Virgil lost his parents and his sister, besides Marie, he did not have anyone to turn to when he felt lost or looking for an item of advice. Thus, it seems that Jerome took the place of his parents and helped him any time he needed, and many times no questions were asked. Jerome could feel what was going wrong with Virgil: "I sat down with him on a battered plastic chair. We were quiet for a long time, drinking java and listening to the wind. After a while, I held out a cigarette as a tobacco offering. He took it and lit up, then looked into the sky" (Weiden, 2022:166).

A tobacco offering in the Native American culture is a way of asking for help without actually uttering the words. By accepting the tobacco, the person agrees to listen and not to judge, but help if he can. And this gesture is often seen along the book. The fact that they stand still and meditate is still a form of communicating with nature and by doing so, Virgil clears his head and tries to make peace with himself: "I think Indian justice means putting the oyate first, healing the community. That's what my father told me, anyway. […] He told me, Jerome, always remember the Lakota values, especially waohola, respect for yourself and respect for the community. You got to act with respect for others" (Weiden, 2022:168).

While Virgil was unsure if to have Nathan wear the wire and help the feds catch the drug dealers in the rez, Jerome gave him the advice his father gave him: to help and protect the community being the most important value. If the drug dealers were willing to destroy their community and murder the kids, Virgil had to protect the rez and he could do that by letting Nathan cooperate with the feds.

When Nathan had to do his part in catching the bad guys, he had to go on this journey alone. But the love that Virgil carried for him, made him offer Nathan his medicine bag, which was also a gift from his mother. The symbolical value of that medicine bag was great for Virgil, but so did the love for Nathan. And it was offered to protect him. "'This is for you', I said to Nathan. 'My mom – your grandma – gave it to me a long time ago. My medicine bag'. […] My mother gave it to me, said that it would bring me strength and protection" (Weiden, 2022: 219). In their culture, the handmade objects had a greater power besides the actual usage of the item, they were seen as sacred objects. Some meant to protect the one who wore it, others to heal, others to guide and so on. It seems that everything has a place in their culture and everything has another meaning besides the usage of that item. For example, in the western culture, smoking a tobacco cigarette is seen only as a vice, while for them it is a symbol for asking for help. The same applies to the medicine bag. It will be used to protect Nathan when he is in great danger. One thing is for sure. You have to believe in them. Another thing to be respected in the Native American culture is the fact that they have faith in them. And that is why these things work.

Their faith puts forward that life is infinite. Nature is life and spirits are life and ancestors are life. And they are joined together in a circle which is never broken. "*THERE IS NO WORD for goodbye in Lakota*. That's what my mother used to tell me. Sure, there were words like *toksa*, which meant 'later', that were used by people as a modern substitute. She'd told me that the Lakota people didn't use a term for farewell because of the idea that we are forever connected. To say goodbye would mean the circle was broken" (Weiden, 2022:246). You will always have memories of the loved ones and the ancestors are always present guiding them in life until they meet. Thus, the circle is complete.

The cliffhanger of the story is the part where Nathan gets kidnapped by the gang he was trying to set up with the feds. From the information gathered, Virgil found out that Nathan could be in great risk or not even alive anymore. His fear of losing him was so great that he started looking for him everywhere around the rez. He was looking desperately everywhere, asking anyone, but he was not to be found. When Marie suggested a yuwipi ritual, he was reluctant as he did not want to lose time on a ceremony while he could use that time to search for Nathan. "Most people think it's for healing, but he said it's also used for other stuff, like finding missing objects – or people. […] 'He said if you pray hard enough at the ceremony, the spirits will grant your request, tell you what you need to know'" (Weiden, 2022:274).

William K. Powers, in his book entitled *Sacred Language*, identified the spirits which take part in the yuwipi ceremony: "not only are all aspects of the Lakota universe represented in the meeting in terms of ritual paraphernalia and altar decorations, but also all generations are represented. The generational aspects of yuwipi are made more consistent by the fact that all yuwipi spirits, human and animal, are actually spirits of those who once lived on the earth, hence the Oglala feel the sense of continuity between the living and nonliving, and their belief that the spirit world is simply an extension of the earthly world is reinforced" (Powers, 1983:96).

The yuwipi ceremony is based on faith. They need to have faith that the spirits will help him find Nathan. The ritual itself consists of a medicine man performing the ritual of healing or searching. "Then a ceremony would supposedly call up the spirits, who would heal the sick person and release the yuwipi man from the ropes. I'd never heard it could be used to

gain information or find missing people. But I knew one thing. It was a goddamn waste of time. And right now, time was critical if I had any chance of getting Nathan back alive" (Weiden, 2022:274-275).

The fact that Virgil was suspicious about the result of these rituals is no surprise because until now we did not see him that much involved in the spiritual world. Or he was not used to put his destiny and faith in the hands of the spirits. He was more of a take the matter into my hands kind of guy and this proposal did not actually appeal to him. But as it will turn out, he wears out all his options in finding Nathan, so he goes to the ritual where people were waiting for him. The space for the ceremony was already set up. "Someone had plugged in a few table lamps, but that was the only light. The windows had been covered with heavy paper and duct tape, and even the gaps between doors and frames had been sealed. Hundreds of colorful tobacco ties had been placed around the room and on the makeshift altar set up at the far end. Prayer flags, sweetgrass braids, a pitcher of water, and some food were placed around the altar. Two drummers and two singers sat off to the side, and dozens of others were sitting on the floor against the wall, looking at me silently. Some were smiling, but most looked serious. Marie was there, sitting right next to the altar – the place of honor – with a small smile on her face" (Weiden, 2022:279).

For the ritual it was necessary the room to be pitch black and wonderful tobacco ties being placed around the room as a request to the spirits to help them with their request. As the tobacco plays an important part, there was also a pipe that ought to be smoked by the healer when the ceremony starts. Every element in the ceremony was intertwined with its purpose, to ask the spirits for guidance towards Nathan. And as soon as Virgil was ready to give into the ritual, they began. The ritual started with a few words coming from the healer Jerome where he asked the spirits to return Nathan in safety to Virgil and also to remove the evil from the rez.

As the ritual started, Jerome's helpers "went over to him and tied his hands behind his back with a leather cord. Then a large star quilt was draped over him, and they bound him with ropes seven more times, from neck to ankles. In each knot, Rocky placed a small piece of sage. When Jerome was tied up completely, the helpers laid him down in front of the altar. The table lamps were turned off, and we were shrouded in total darkness" (Weiden, 2022:281). They started chanting and singing and praying to the spirits when all of the sudden Virgil started to have a vision, where white soldiers were slaughtering Natives all around him on a field. They would kill men and women and babies mercilessly as in this battle he was aimed by a soldier, he found out that he could not move and then Nathan helped him run.

When he woke up from the vision, he knew exactly the place was where he could find Nathan. He confronted Rick Crow, his nemesis but only to find out that Marie's father was behind this whole mess with the drugs on the rez in the first place. While trying to set Nathan free, he had to confront the evil - the gang that brought heroin on the rez and which was responsible for so many dead children. In this fight he manages to kill Loco, the leader and the evil on the rez but in the confrontation he gets hurt. Nathan manages to get to him and as it turns out they manage to get away from that place and Virgil gets the help needed.

The last scene we have with the two of them is at a powwow ceremony where the healer also gives Nathan and Virgil spirit names. "He brought an eagle feather over to Nathan and tied it in his hair. 'Nathan Wounded Horse, your spirit name is Tatanka Ohitika; that means *Brave Buffalo*. You earned this name through your courage – your bravery – in the face of harm and death. You stared at your enemy's face and stood strong. You are a true Lakota warrior, the Seventh Generation. Tatanka Ohitika, we greet you'" (Weiden, 2022:317).

Nathan got his spirit name as a reward for his bravery in face of death. He remained strong and helped people of the rez get rid of the evil that surrounded their rez. In his journey

he did not back down from the reasonability he has got even though he knew what danger he walked in. He got his bravery to the end and he was rewarded for it.

Virgil got his spirit name as well: "'Virgil Wounded Horse, your spirit name is Tatanka Ta Oyate, Buffalo Nation. This name means you are a defender and guardian of the community. You are our inyan hoksila, our stone boy, the protector who is made of rock and can't be hurt. Our legend tells us that inyan hoksila once faced a great enemy, one much larger and more powerful than him. But inyan hoksila refused to surrender, and he looked the enemy straight in the eye and it shattered into a thousand pieces. You too gazed in the face of evil and did not turn away. Tatanka Ta Oyate, we greet you'" (Weiden, 2022:317).

His courage and bravery stood behind his name as well. He fought the enemy of their community and their family and took his quest to a good end. He honored his family, his sister, his ancestors and he protected everyone from the evil. His destiny was to guard, but he did not know it until the real enemy showed and he was compelled to take him down with the cost of his life.

To conclude, Virgil's quest was about finding his true calling towards spirituality, towards his path in life. If in the beginning he was portrayed as lost, reckless and without a sense of belonging, throughout his journey he finds his true love, he finds a son, a family, a community. He also finds his spirituality and his ancestors. In his fight to the outside evil, he managed to overcome the evil inside him and let the spirits heal him and help him protect his community.

The Lakota Native Americans have a very rich spiritual universe which offers us lessons that could show us the rights path in life and thus can help us enrich our lives, giving more meaning to our existence and illuminating our minds as well as warming our hearts.

BIBLIOGRAPHY

Deloria Jr., Vine (2006) *The World We Used to Live In. Remembering the Powers of the Medicine Men.* Golden, Colorado: Fulcrum Publishing

Marshall III, Joseph M. (2002) *The Lakota Way: Stories and Lessons for Living*. New York: Penguin

Powers, William K. (1983) *Sacred Language*. Norman: University of Oklahoma Press

Weiden, David Heska Wanbli (2022) *Winter Counts*. New York: SIMON & SCHUSTER

DREAMING –THE APPROACH OF THE SACRED FOR THE LAKOTA PEOPLE IN WEIDEN'S WINTER COUNTS

Oana-Andreea Ghiţă-Pîrnuţă
Senior Lecturer, PhD, „Transilvania" University of Braşov

Abstract: The present study analyzes dreaming as the approach of the sacred in David Heska Wanbli Weiden's novel entitled "Winter Counts". For the Native Americans, dreams represent a medium that connects people with the spiritual realm especially if there is an animal or bird communicating with the person. The novel lays emphasis upon the importance of dreams and dreaming for the Lakota people through the protagonist Virgil Wounded Horse who no longer believed in the values of his tribe due to the losses in his family: his father, mother and his sister, Sybil. He lives with his nephew, Nathan, Sybil's son, a highschool teenager. Throughout the novel, both Virgil and Nathan are caught in the middle of two rival gangs who sell drugs on the reservation they live.

Keywords: dreaming, vision, sacred, daydreaming, shared dream, Lakota, meaning.

Today a special emphasis is placed on the experiences of the vision quest, "but surely dreams must have preceded this ritual. That the experiences of the vision quest had a close relationship with dreams is certain, since many tribes refer to the vision quest encounters as *dreaming*" (Deloria Jr., 2006:1).

David Heska Wanbli Weiden's novel entitled *Winter Counts* highlights the importance of dreams, the action in it is foreseen by a dream Virgil Wounded Horse had. The dream is explained through a flashback of a conversation between him and Sybil: "You know, I had a dream last week that I left the rez and never came back" (Weiden, 2022:11). However, Virgil did not remember where he left to in his dream, an indicator that the meaning of the dream was not about leaving it all behind, it was about something else.

Virgil describes the dream as follows: "But this dream, it was so real. An eagle flew in the house and started to talk, and I knew what it was saying, even though its beak didn't move. The eagle told me to get ready, that I had to leave soon, I was going on a journey. I asked how long I'd be gone, but it wouldn't tell me, just looked at me with these strange eyes. I asked if Nathan was coming with me, but it flew away" (Weiden, 2022:11).

While the protagonist interpreted the eagle's words literally: leaving the reservation and going on a journey, it could also be interpreted as a spiritual journey that will help the protagonist to find the right path in life and the eagle is willing to lead him.

Later on, Virgil explains why he no longer believes in the Lakota values because of what happened during the last moments of his father's life, not being able to say goodbye to him as he was praying in the woods for him to heal, at the advice of the medicine man: "He said an animal might come and send me a message, maybe one of healing, and if I got a message, then I could end my prayers early and come home" (Weiden, 2022:16).

Young Virgil had not one but two dreams during his prayers: "I dreamed that a deer came by my camp, but the animal had two faces. I was so scared, I turned away from the creature. Later I dreamed that a white hawk flew in from the north and started speaking to me about my father and his life. It seemed like the bird was telling me I shouldn't worry, that I should go home" (Weiden, 2022:16-17).

According to the website *AZ Animals*, the Lakota cultural group believes that a deer is a shapeshifter, which could explain the two faces. These two faces could be interpreted as an internal conflict of the protagonist: confusion or disarray. It was difficult for him to see his family suffer while being unable to do anything about it.

The second dream includes a white hawk, and just like the eagle, it can communicate with the spirits. After these dreams, Virgil goes back home only to find out that his dad had already passed away, which leads us to believe that, in connection with the second dream, the white hawk might have been his father trying to ease his son's worries. Unfortunately, these series of events made Virgil believe that the Lakota traditions were nonsense.

Throughout the novel, Virgil tries to locate the drug dealers that sell their stuff around the reservation, afraid of his people overdosing on heroin as his nephew did and almost lost his life. One of the Lakota tribe members, Rick Crow, was suspected as one of the dealers, so Virgil was trying to locate him. In his quest to find Rick Crow, he turned to the medicine man, Jerome Iron Shell, who knew everyone and their activities around the reservation. In order to have a talk with Jerome, Virgil agreed to join a ritual he calls "sweat lodge", similar to sauna.

During the ritual, Virgil began seeing and hearing unusual things: "I tried to focus on the beat of the drums, but became distracted by someone sobbing on my left. It sounded like one of the women, but it was hard to tell. The crying and wailing went on for what seemed like hours, and it began to rise and lower in pitch, so it became less like sobbing and more like a chant of some sort. Then it sounded like the sobbing was somebody speaking or whispering very softly. It seemed important that I understand what was being said, and I tried to quiet every thought so that I was utterly still" (Weiden, 2022:33).

The line between reality and dream is blurry, the crying begins to lose its verisimilitude when it sounds like a chant, then a whispering. This is the spirit's attempt to communicate with Virgil, known for protecting those who cannot defend themselves, the spirit takes the form of a woman in distress trying to reach him but is unable to do this at this particular point in the novel.

While still in the sweat lodge, Virgil dreams of his sister: "At some point I must have fallen asleep despite the heat, because I dreamed that my sister, Sybil, was next to me. She whispered things I didn't understand at first, and I felt sad and told her to go away. But she kept telling me, over and over, to remember the birds. And to hurry. Remember the birds. And the lost bird. What does that mean? I asked, but she wouldn't say any more" (Weiden, 2022:33).

The woman who Virgil heard crying could have been Sybil, but he was not ready to face her: "…I felt sad and told her to go away" (Weiden, 2022:33), he was not yet prepared to communicate with the spiritual realm because he abandoned his faith. Virgil explains this dream himself: "The year our mom died, Sybil and I had drawn a picture of dead birds on our winter-counts calendar to represent her death. That winter, not only had our mother passed away, but it had been so cold on the reservation that many birds froze to death as well. To us, that time had always been the year our mother and the birds left us" (Weiden, 2022:33). As it has been previously mentioned, birds are direct connectors to the spirit realm, so not only the literal birds froze to death, but Virgil felt like the spirits abandoned him and his family.

During Virgil's hospital visit to Nathan, Virgil has a monologue which shares another reason why he lost his belief: the cruel conditions the Lakota kids had to live in. Seeing Nathan struggling between life and death after an overdose makes Virgil contemplate on the teen suicides he has heard of. Drugs and crimes make him think of leaving the reservation. He gives a reason for not being able to leave the reservation: "Putting aside Native ways and assimilating, adapting to suburban life. But I thought about the sound of the drummers at a powwow, the smell of wild sage, the way little Native kids looked dressed up in their first

regalia, the flash of the sun coming up over the hills. I wondered if I could ever really leave the reservation, because the rez was in my mind, a virtual rez, one that I was seemingly stuck with. Then I fell into a half-sleep, immersed in fugue dreams and transient thoughts, images of Indian children dancing in my head" (Weiden, 2022:46). Virgil is, whether he wants it or not, connected with his tribe, especially the children, the future generation.

To further prove that Virgil Wounded Horse is a protector for his tribe, a flashback is mentioned in the novel when Virgil is on the verge of relapse, as he previously struggled with alcoholism. The flashback is described in Chapter 14, an elderly woman turns to Virgil to check on her grandchild whom she has not seen in a while. Sadly, he found the mother inebriated and the child frozen to death in the car due to the drunken state of the mother. She forgot her child in the car overnight and due to the low temperatures, the child did not survive. This flashback is linked with Virgil's spiritual awakening as this memory stops him from relapsing and continuing his misson to find Rick and remove the drug gangs from the reservation.

Virgil has a conversation with his friend Tommy about a white man Tommy met at a party who had his arms missing. Tommy explains that "Dude said he had to sacrifice them to keep the world safe" (Weiden, 2022:221). The unusual reason behind this man's decision to chop off his arms is unusual. "Said he wasn't drunk or high, he was having a vision" (Weiden, 2022:221). This is either a white man who had gone through a terrible accident and used it to mock the Natives' belief in dreams and visions, or he had been surrounded by so many Natives that he adhered to their beliefs and took that dream for a prophecy or it genuinely was a warning dream. Dreaming of losing body parts often signifies either a fear of losing something important in life or a recent valuable loss. His role in this novel is to be put in antithesis with Virgil, who is known as a vigilante who uses his fists to fight and is in denial about his people's beliefs, while this white man cannot defend anyone neither himself, who believes in spirituality and took a dream at face value.

After Virgil and Nathan got caught up in the middle of drug dealing gangs and police officers, Nathan was forced to go undercover to do a drug deal as he was framed by a drug gang and this was the only way to avoid jail time. Unfortunately, the gang realized that Nathan was undercover and kidnapped him, and the police force lost their trail. In Virgil's attempt to process what was happening, he experienced another strange encounter: "It was just beyond my field of vision, but it looked like a pair of buffalo, slowly trotting in the grass. An older bull and a calf. But that was impossible" (Weiden, 2022:263). The pair of buffalo stood for a vision representing Nathan (the calf) and Virgil (the old bull). According to *What is My Spirit Animal?*, the buffalo gives the strength to carry out heavy burdens. The buffalo, alongside the eagle and the hawk are all guiding Virgil through his spiritual journey.

Marie planned a yuwipi ritual for Virgil, to help him reconnect with the spirits and reach his objectives. Virgil, while clearing his mind for the ceremony, was contacted by birds and an owl: "The birds twittered and I heard an owl call, far off in the distance. In my half-conscious state, it seemed like a warning, a caution. Then I heard it again, very faintly, muffled, barely audible, and the world went dark" (Weiden, 2022:278). *What is My Spirit Animal?* claims that an owl appears in one's vision to help that person find out the truth. Due to the first-person narrator describing the owl's call as a warning or a caution, we can say that the owl warns Virgil that in order to find out the truth, he will come across violent encounters, painful realizations and betrayals.

During the ritual, Virgil felt something touching his head: "Beginning to feel dizzy and disoriented from the heat and the sounds, I tilted my head back to breathe more deeply, and when I did that, something touched my head, something soft. It felt like a bird circling me, tapping the sides of my face and neck. Then it flew away" (Weiden, 2022:282). Once again, Virgil is being contacted by the spiritual realm that sends their connectors, the birds, to

send a message to a chosen person. The type of bird is not explained, but considering past encounters, it could be either an eagle/ a white hawk or an owl.

After he felt the bird touching him, Virgil had a very detailed vision: "Then I heard voices, screaming, and the sound of gunfire off in the distance, but coming closer. I opened my eyes and saw women and children running in terror, being chased by men in uniforms. Soldiers. (…) I saw one soldier shoot a woman carrying a baby. When she went down, the child wailed in terror, but then stopped crying for a moment and looked straight at me. I wanted to reach out and help her, but the soldier ran over and shot the child in the head" (Weiden, 2022:282).

The bird that touched Virgil did so with the purpose of showing Virgil this vision because women and children are the ones Virgil tends to look out for and protect the most throughout the novel, the child looking at Virgil could indicate that Virgil is seen as a protector. Virgil realized that he is experiencing a historical event: "I was at Wounded Knee, the massacre unfolding before me. The remaining Natives were running at top speed, racing up the hill and into the museum for shelter" (Weiden, 2022:283).

Why would the spirit show Virgil this massacre? The spirits may have shown him the massacre as a comparison between the past and present, innocent people, even children, caught up in a conflict that does not involve them but they suffer because of it anyway, just like him, Nathan, and the other children on the reservation. Then something even stranger appeared before his eyes: "Then somebody grabbed me and pulled me up onto my feet. Still unsteady, I looked at who'd helped me. It was Nathan" (Weiden, 2022:283). Another connection to the massacre is the place itself, where Nathan was taken by the drug gang, this is how the spirits chose to help Virgil and Nathan.

After this powerful vision, Jerome, who performed the ritual passed out: "All of a sudden a dim light came on, and I could see people crouching around a fallen man, trying to help him. I peered over somebody's shoulder and saw that it was Jerome, flat on his back, freed from the ropes, but his face gray and ashen" (Weiden, 2022:283). This indicates that not only Virgil saw the massacre, but so did Jerome.

Daydreaming is known by the Native Americans to be dangerous, Virgil and Jerome possibly experienced what is known as a "shared dream" when spirits choose to communicate with multiple people about an event that will take place in the future. Dreams or visions may be apparently shared by several people. Such events are perceived as weird or unusual, the main aim being that of conveying certain messages to the human beings. The message was intercepted: "'Come on', I said to Marie. 'We have to leave right now. I know where Nathan is'" (Weiden, 2022:264).

According to Vine Deloria Jr., "as much as possible, the Sioux elders tried to discourage people from taking naps during daytime. They felt that people became inordinately vulnerable to the Heyokas and other spirits that might require them to do shameful and embarrassing things. There was an uncompromising mischievous aspect of the Thunder powers, and if a person did not do as they instructed, there were often dire consequences" (Deloria Jr., 2006:6).

Virgil had finally regained the Lakota faith and started believing in the spiritual power of dreams, thanks to the people around him, like Marie, whom he shared his vision with: "While we drove, I told her about what I'd seen at the yuwipi. I was worried she might doubt my vision or tease me, but she just asked questions about what I'd witnessed. I told her it was no dream; it was real" (Weiden, 2022:286).

Having people near and dear to him helped Virgil reconnect with the tribe's values, he confirms it himself when he finally uses the word "vision" instead of "dream" when he reached the abandoned museum: "I had no idea what I'd find inside – the entire gang or maybe just Nathan, as I'd seen in my vision" (Weiden, 2022:287).

Before entering the museum, Virgil waits for a sign to burst in: "I stood outside the door, waiting for a sign telling me when to go in. I heard the wind in the trees, and then an owl hooting. Good enough for me" (Weiden, 2022:287). As previously mentioned, an owl appears when a truth is about to come out, this truth being about who framed Nathan and who sells drugs on the reservation, as there were two rival gangs selling their stuff on the reservation. This truth also represents the plot twist of the novel: Ben Short Bear, the tribal councilman and Marie's father, was dealing pills on the reservation, then Rick Crow began selling heroin and a gang war between the two took off.

Ben Short Bear framed Nathan by putting pills in his locker so he will be forced to turn against those who gave him heroin, then the heroin gang would either be caught or too scared to sell their stuff anymore and Ben Short Bear will get away with all the illegalities he committed.

Virgil was eager to shoot Rick Crow for the pain he caused to him and the tribe, but something stopped him from committing this vile act: "I started to pull the trigger, then stopped, momentarily disoriented. I saw my sister, Sybil, standing behind Rick, and I wondered if I was still affected by the yuwipi and having some flashback. She looked sad, desolate, and it was like she was talking to me without speaking. I could understand what she was saying, even though her lips weren't moving. She said that, while I didn't like it, I was connected to Rick, that he was my relation. I needed to sacrifice, to take the tougher road by granting forgiveness to Rick, and to myself" (Weiden, 2022:293-294). The apparition of his Sibyl behind Rick reminded Virgil of the Lakota principle: "to repair whatever harm had been done" (Weiden, 2022:294) and he no longer wanted to take revenge on Rick Crow.

After Virgil rescued Nathan from the gang members, he was badly injured and began losing touch with reality: "I thought I saw an eagle fly above me in the room, which didn't make any sense. I heard sounds, but they were just like the ghostly voices in my dream, fleeting and evanescent" (Weiden, 2022:311).

The Lakota way lays emphasis upon a very important concept, that is humility, which is translated as "unsiiciyapi (un-shee-ee-cee-yah-pee)" in the Lakota language standing for "to be humble, modest, unpretentious" (Marshall III, 2002:1).

According to Joseph M. Marshall III, "to traditional Lakota, humility was the one virtue that enhanced other virtues. To be generous was good, for example, as long as one did not call attention to his or her generosity. Anything good that was done or said with humility carried more impact" (Marshall III, 2002:9).

The apparition of the eagle circles back to the first dream Virgil had in the novel, meaning that the "journey" Virgil was told about was reconnecting with the Lakota way and finding his purpose. As established before, eagles are also believed to communicate with the spirits.

Although Nathan was safe and trying to talk to Virgil, he could not focus on what Nathan was telling him: "I thought again about the vision I'd had in the yuwipi, and the little child – the lost bird – who had been shot by the soldier at Wounded Knee. The baby had looked at me in her last moments, and that's when I'd seen everything I would ever need to know. The expression on her face was compassionate, and I saw she'd accepted her fate and wanted me to understand that. She wanted me to know that I was forgiven, and that there was mercy for me and for all the wounded and the lost. I focused on the baby, her little face filled with love, and closed my eyes" (Weiden, 2022:311).

The eagle connected Virgil with the spirit of a child, who confirms through her facial expression that Virgil is indeed a protector of those who cannot protect themselves, completing his "journey" to the spiritual realm that the eagle had told him in the beginning of the novel.

In the *Epilogue*, a powwow is organized for Virgil and Nathan, who were now seen as the heroes of the reservation. Jerome was the one to perform the ritual, which reminded Virgil of the incident at the yuwipi: "I think he'd had the same vision as me, but had somehow taken the full brunt of the pain into his own being, so that I could go out and save my nephew" (Weiden, 2022:315). Jerome refused to speak of it, but it was most certainly a case of shared dream and did not wish to shift the focus of Virgil on him. Nathan and Virgil were given their Lakota spirit names and were given eagle feathers to showcase their strength and courage, Nathan was seen as a warrior while Virgil as "a defender and guardian of the community" (Weiden, 2022:317).

The main theme of the novel is the internal struggle fought by Virgil Wounded Horse regarding his identity. There were various factors that made the protagonist lose his faith: family tragedies, poverty, unjust legal system and his status as an *iyeska*, making him feel like he did not belong to the world. In the end, he managed to find himself with the help of the people around him, even those who had passed but continued to keep watch.

According to Vine Deloria Jr., "a person might well be told in dreams that it would be necessary for him to undertake a vision quest to expand his knowledge and receive more powers" (Deloria Jr., 2006:2).

Winter Counts is truly a unique approach that shows how ancient beliefs can coexist with modern beliefs in the 21st century, especially in the thriller genre, which has a small number of Native American writers.

BIBLIOGRAPHY

Deloria Jr., Vine (2006) *The World We Used to Live In. Remembering the Powers of the Medicine Men.* Golden, Colorado: Fulcrum Publishing

Le, Luxia (2023) "Deer Spirit Animal Symbolism & Meaning". *AZ Animals*. January 14, 2023. https://a-z-animals.com/blog/deer-spirit-animal-symbolism-meaning/.

Marshall III, Joseph M. (2002) *The Lakota Way: Stories and Lessons for Living*. New York: Penguin

Weiden, David Heska Wanbli (2022) *Winter Counts*. New York: SIMON & SCHUSTER

*** (2022) "Indigenous Symbols & Mythological Figures. Spirits of the West Coast". *Spirits of the West Coast*. Art Gallery Inc. 2022. https://spiritsofthewestcoast.com/pages/native-american-symbols

*** (2021) "Mammal Symbolism & Meaning. Spirit, Totem & Power Animal". *What is My Spirit Animal? Spirit, Totem & Power Animals*. July 6, 2021. https://whatismyspiritanimal.com/spirit-totem-power-animal-meanings/mammals/.

LAKOTA NATIVE AMERICANS VS WHITE PEOPLE IN WEIDEN'S WINTER COUNTS

Oana-Andreea Ghiţă-Pîrnuţă
Senior Lecturer, PhD, „Transilvania" University of Braşov

Abstract: The present study aims at analyzing the relationship between the Lakota Native Americans and the White people in David Heska Wanbli Weiden's novel entitled "Winter Counts", how things evolved, what changes may appear with time and the reasons for which there is so much tension and conflict between them. This work lays emphasis upon issues, such as: justice for the white people versus justice for the Natives, the differences between their institutions, their ways of doing things, their beliefs, cultures and history. The relationship between the Natives and the White people is complex tackling every aspect of their lives and connecting with other issues both groups face. There are a lot of things that could improve their relationship, but unfortunately there is little desire to try and fix things. Both sides just go on doing what they used to do, none of them stopping for a second to try to communicate and find a solution that would make everything better. There are issues, such as: substance abuse, crimes that go unpunished, starvation, poor education, poor health, lack of acceptance and lack of opportunities. With a little patience, the two groups could fix some of these issues, but instead, everything just gets worse and no one claims responsibility for the people's suffering.

Keywords: Native Americans, white people, relationship, conflict, tension, suffering, justice.

The Lakota Native Americans brought their contribution to the foundation and development of the American Nation but gradually, throughout the centuries, clashes started to occur between them and the White Americans. As Pekka Hämäläinen considers, "for Lakotas the clash with the United States, culminating in the horror of the Wounded Knee Massacre, was a shattering experience, but it did not define them as a people or their place in history" (Hämäläinen, 2019:2).

Gary C. Anderson's perspective on the White Americans' struggle with the Natives is the following one: "As the American nation invaded the lands west of the Mississippi River, a monumental struggle erupted with the original owners. The Americans saw the land as theirs for the taking since they carried the dual banner of civilization and Christianity. They perceived it as their duty to rid the vast western expanse of "savagery" and "lawlessness" and to institute government. The Indian, despite his ownership of the land, had no place in this new order" (Anderson, 2007:3).

The Lakotas reinvented themselves. "Lakotas knew what Europeans were, what colonialism was, how empires operated, and how thin the line separating violence from conciliation would have to be. That knowledge was their greatest asset as they pushed into new worlds beyond the horizon" (Hämäläinen, 2019:2).

Even from the beginning of the first chapter of David Heska Wanbli Weiden's novel entitled *Winter Counts,* the author shows a glimpse of the relationship between the two groups, the White people and the Lakota Native Americans. They are in conflict, but they have to co-exist. Thus, rules are imposed, all of them on the Native American category: "The tribal police couldn't do anything. The feds prosecuted all felony crimes on the rez, and they

didn't mess with any crime short of murder. Now the little girl was too scared to go back to her class, and he was free to molest other kids" (Weiden, 2022:1-2).

The readers find out that the White authorities will not let the Native Americans prosecute their people as they see fit, even if the reservation land is supposed to be theirs. The power to decide what punishment to give to wrong-doers Native American tribe possessed was taken away from them. What is even worse than taking away something so crucial is that the White people prosecute just the worst crimes such as murder, letting anything else that is illegal pass. This shows the lack of interest in the well-being of the Natives because the Whites refuse to put away rapists, even if the rapist made a large number of victims, all of them children. The power dynamics on the reservation seems to be in favor of the White people.

The following quote shows the difference in the traditions between the two groups and how the White way of doing things affects the life and culture of the Native Americans. "'They get presents! Shitloads of presents!' 'We give our kids birthday presents'. 'Because we're colonized. Exactly what I'm saying. What do Natives do at a naming ceremony?' 'Give the kid a Lakota name?' Yeah, but that's not what I mean. The giveaway! The giveaway, man, before the spirit name is announced. That's what I'm talking about. Indian kids give away presents to everyone there, they don't get stuff for themselves. That's the Native way'" (Weiden, 2022:14). This quote shows the power the White people hold, which allows them to change customs and traditions, enforcing their way on the Native Americans that contradicts their way, but it is strong enough to succeed in doing it without Natives even acknowledging the change.

Virgil sees the birthday gifts for their children as something normal because he was raised with a little less access to the way of his people, being born on the reservation and having to accept the White traditions. After all, it was easier to embrace than fight against it at a young age. The White way is affecting the Natives from a young age and hurting their relationship with their cultural heritage. In time many customs will be abandoned and replaced by the stronger and majoritarian White tradition.

The Lakota Native Americans had to face many problems and they had numberless hardships on the reservation, even though the presence of a White Authority should help them. "'Why don't you go to tribal police?' 'You know why. Even if they catch him, tribal court can't hand out any sentence over a year. No point'. This was true. 'Why not go to the feds?' He sneered. 'They won't take any case short of murder'. […] 'Plenty of other drugs floating around here if you want to start some sort of crackdown. You can buy weed on every corner'" (Weiden, 2022:20).

Having to deal with drugs and substance abuse on their own with a weak justice system because the White Authorities refuse to look into anything else but murder, the Native Americans are forced to resort to violence or make justice on their own. In this quote, we can notice that the White people do not show much interest in the Natives, letting drugs flow freely on the reservation they are supposed to keep safe and in control, allowing the already weakened Natives' access to drugs that will only worsen their lives.

The Lakota Native Americans have to deal with conflict in other institutions, too, not just with the justice system enforced and ruled by the White people. "The doctor smiled at me, but the smile didn't reach his eyes. 'IHS doesn't have any drug programs here? You gotta be kidding'. I looked at him, but he averted his eyes. 'I'll remind you that your care here is paid for, courtesy of the US government. No charge to you. If I were you, I'd be grateful he survived and that you didn't have to pay for it. Now, please excuse me'. He turned and walked away" (Weiden, 2022:48-49).

Even though IHS is the health system provided by the American Government for Indians free of charge, Indians still get basic treatment that is barely enough to count for all the hardships the White race brought around.

Allowing drugs to flow freely on the reservation, and not giving any type of support to Natives dealing with addiction shows that the White people are doing the bare minimum and criticize the Natives for not being grateful for it. Considering that the White authorities will not help with the consequences of their own choice to ignore the issues on the reservation, telling a suffering Native to go to another facility shows a lack of responsibility and care for the Natives.

Winter Counts provides perfect examples to illustrate how White people focus on patronizing, controlling, using and putting in a negative light the Natives. From the following quote "Of course every visiting newspaper reporter and TV camera crew had to take shots of the Indians passed out in town by the stores. The bums with the dirty clothes and the vomit smeared across their faces. Poverty porn" (Weiden, 2022:68), we can learn that media focuses on the bad aspects of the Natives showing them as drunks, lazy or jobless, in desperate need to be helped by kind White people. This portrayal in the media only perpetuates the harmful idea that Natives deserve bad treatment because they are irresponsible and savages.

Media biased bad stereotypes of the Natives are shown and there are ignored all the good things that they do, such as: art, preserving their traditions or running their businesses without the help of the White people: "There was plenty of sadness on our rez as well, but why not cover the good things that were happening at Rosebud and Pine Ridge? All the rez artists and musicians, the skateboard parks, the new businesses, and the groups revitalizing Lakota language and culture?" (Weiden, 2022:68).

By showing only the evil, the viewers will live with the impression that helping the Natives in any way is a waste of time and resources because they are already supported by being placed on reservations and getting health care and commodities. The good side is ignored because it may affect the power dynamics between the two groups.

The novel shows how little the White authorities care about the Natives' well-being: "So he beat the crap out of her, trying to end the pregnancy. He succeeded. She miscarried the next day but kept quiet about it. Lonnie found out and called the tribal police. They referred the case to the feds, who didn't even bother to interview Angela in person. Instead, they just did a phone call and declined to prosecute, calling it a standard spousal abuse case, not worth their time" (Weiden, 2022:92). This quote shows that not even severe beatings of Native women are enough for the White authorities to take a look and get involved in the life of the people they are supposed to protect.

The police did not bother to even call the victim for a statement, not to mention offer her any kind of medical assistance, protection from the abuser, or counseling sessions. If it had been a White woman going through what Angela went through, the police would have arrested the abuser, but as long as the victim is a Native, her safety and well-being do not matter enough to schedule a meeting. The police have the time only for murders and cases that will give them good publicity and promotions, such as murder or busting huge heroin operations.

As stated before, Natives have to deal with drugs on their own because the White authority refuses to get involved in the petty stuff such as drugs and the following quote shows some reasons why the drug problem is so big. "'Rest of the market is saturated, at least out west. And it makes sense to expand to the reservations – lack of police presence. What are there, like fifty tribal police out where you guys are?' 'Not even that many', I said. 'Problem is, the cartel doesn't have people on the reservations', he said. 'They'll stand out if

they try to sell there themselves. So they're starting to recruit local Native Americans for their cells – using gangs here in Denver who have connections out there'" (Weiden, 2022:98).

The first reason is that the members of the tribal police are too weakened to do something really visible, having the right to apply small punishment. The second reason is that the White authorities do not get involved in drug traffic unless there is some big catch. This means that on reservations it is extremely easy to sell drugs and get away with it, and hiring Natives to do the selling and distribution shows that Natives face hardships on the reservation and will resort to selling drugs just to afford a living for their families.

It is important to realize that the relationship between the White people and the Native Americans develops from a young age and sometimes it does not require institutions such as the police or the hospital to harm the trust between the two races. Sometimes just like in the next quote, some strangers are powerful enough to escalate the conflict between the groups, harm each other and cause hardships. "'Things got worse. He made some friends, and there was one kid that invited him to his house for a sleepover. When he got there, the boy's mother made Rick go home. He wouldn't let him stay at their house because he wasn't white. He was so humiliated, he cried and told us that he didn't want to be Indian anymore. He said he wouldn't speak Lakota, wouldn't go to powwows, wouldn't do anything Indian" (Weiden, 2022:114).

Even though the children were open to playing with a Native, and having him come over, the White parents preserved their negative views about Natives and decided to kick out an innocent child, hurting his feelings and beliefs. Treating a child in this way is powerful enough to make him want to erase his Indian heritage and appropriate as much as possible the White heritage that would allow him to feel normal and accepted among the White people.

When it comes to the tension between the two groups, age is something irrelevant when justice is made. Being a Native child or teenager is punished the same way as being an adult and the teenagers will not go to a facility for their age, but will be put together with adults, in federal prison, who did worse crimes: "'Don't know. All I know is that he's in custody at juvenile, but he'll be handed over to the feds next week. You want to prevent that if you can. Frank told me there's no federal juvenile facility here, which means he could be thrown in with the wolves if the feds get him. You get me? Federal prison'" (Weiden, 2022:129). This shows the lack of institutions meant to help and educate the young Natives on reservations. If the case was about a White teenager, federal prison would be out of the discussion, and he would be sent to juvenile where he would pay for his mistakes. Natives do not have a chance to reform if they do something wrong, they are just sent away to prisons with criminals, where the environment is unfit for adults, not to mention young Natives.

According to Joseph M. Marshall III, in the past, a strong sense of community, family and identity prevented any bad attitude or aberrant behavior: "Lakota children grew from a life of being indulged by parents, grandparents, and all adults into young men and women who knew their place in the society that nurtured and taught them. They were prepared to perpetuate the process that gave them their purpose and identity. Because of this process, aberrant behavior in adolescents and adults was the exception rather than a common occurrence. In the instances when it did occur, judgment by the community was swift, to the point of recompense for any injury that might have been caused" (Marshall III, 2019:8).

The Natives are in constant conflict with the White people on reservations and things are even worse for the Natives outside their reservations: "I left early for my appointment with the lawyer in Rapid City. Indians called it Racist City, due to the countless stories about Natives being harassed by locals or the police for the crime of being indigenous. Just a few years ago, a group of middle school kids from Pine Ridge had gone to a minor-league hockey game as a reward for making the honor roll, but a group of fifteen white men sitting in a corporate box above them poured beer on the kids and shouted nasty slurs at them. The

children were humiliated and left the arena in shame. They identified the men that did the deed and charged one of them – just one – with disorderly conduct. To no one's surprise, the jury acquitted the man, and the kids learned a bitter lesson in how the justice system works in the good old USA. And people wonder why Natives want to stay on the reservation" (Weiden, 2022:134-135).

According to the previous quote being born a Native is a crime enough and even children are punished for it because something that was supposed to be a gift for them ended up as an unreasonable humiliation. The worst part is that the Native children are forced to learn that justice in their country is always against them and no matter how innocent they were, someone decided to hurt them and got away with it because the white system of justice does not care about the Native minority.

Even when negotiations are held in an attempt to ease the tension and the conflict between the two groups, we realize that it is more than just justice, or money. For example, even if retributions are paid to the Natives, their culture and ways stand against accepting what is given to them. "Even the Supreme Court agreed that the Black Hills had been illegally seized, and the Lakota nation won a big lawsuit against the government in 1980, with hundreds of millions of dollars awarded in damages. But the leaders of the Lakota nations refused to accept the settlement, stating that they wanted the land back, not the money. The government wouldn't hand over the Hills, and the Lakotas wouldn't take the blood money, and so the settlement sits in a bank account earning interest, over $1 billion" (Weiden, 2022:139).

The Native way rejects what they consider blood money, and would rather put all the Natives in hardships and pain, not afford to run their reservations, to provide healthcare or commodities on their own, and would rather accept the minimum the white people do. $ 1 billion is a sum with which better education, better health care, better housing and jobs could be given to the Natives.

And maybe paying money to make up for every wrong thing that the White people did to the Natives is not enough. It could be a step forward to a better relationship between the two groups. Holding grudges and refusing to accept something better just to offend the other group seems like a poor decision and is affecting both sides. On the reservation there is starvation, there are drugs and suicides and crimes that could be diminished with the use of money in a good way, for both groups.

The White citizens are misinformed about the Natives. "I rang the bell on the front desk and waited. After a minute a middle-aged white guy came out wearing a T-shirt that proclaimed GOD, GUNS, AND GLORY. He looked me over, up and down, and I could tell he didn't like what he saw. It wasn't hard to figure out that this guy probably hated Indians, thought we were all a bunch of welfare-cheating, food-stamp-loving drunks that had interfered with his God-given right to possess our land" (Weiden, 2022:266). Any White individual treats Natives as lazy people, stupid, or savages that do not deserve what the Government gives them, forgetting that the Natives had been wronged by the White, not the other way round.

The White people do not acknowledge that Native history is a part of their country's history, too; they are misinformed about the history of their own country: "'And let me tell you one more thing, shitbag. More Indians serve in the military than any other group. Defending the country that broke every promise. So keep your goddamn mouth shut, or I'll knock out any teeth you got left. Agreed?" (Weide, 2022:268).

The White people accepted the Natives to fight for them, but now refuse to pay back to them for all their suffering and loss, as human beings, as cultural groups and as individuals. Natives died in war, died when reservations were created and died when their

lands were taken away from them, but the White people still feel like they are doing too much for the Natives that in their opinion did nothing for them.

"The greatest paradox of Lakota history is that by helping prevent the realization of other Wests - French, British, Spanish – Lakotas inadvertently paved the way for an *American West* and, eventually, their own downfall" (Hämäläinen, 2019:6).

As a conclusion, the White authorities control a big part of life on the reservations, from providing healthcare and food to stopping the Natives from getting their justice. The Natives were supposed to own the land and everything on it, but instead of that they just had to put up with poor conditions, their children suffering from discrimination or being locked up for things they did not do. Leaving the reservations is not a solution to all these problems because outside them the White people are even harsher to the Natives.

As Pekka Hämäläinen considers, "The Lakota emerge as central and enduring protagonists who contended with a range of colonial powers since the seventeenth century, variously diverting, foiling and boosting their ambitions. They emerge as superbly flexible people who went through a series of geneses from pedestrian foragers to sedentary farmers to equestrian hunters to nomadic pastoralist, each a precarious attempt to carve out a safe place in a world where European newcomers had become a permanen presence" (Hämäläinen, 2019:2).

Another aspect worth mentioning is that some attempts were made to make the situation more bearable, such as paying the Natives enough money to build their lives as they should be. They could afford better health care, better foods and housing, thus creating opportunities for the young generation. Unfortunately, this will not happen because the conflict is not just with the White Authorities, but with the White way of doing this.

The cultures of the two groups are in conflict and they will not allow for the situation to be improved because each side wants their values preserved and protected while the other group is supposed to throw away their culture, beliefs and ways and just give away a huge part of their identity to be able to co-exist with the other group.

BIBLIOGRAPHY

Anderson, Gary C. (2007) *Sitting Bull and the Paradox of Lakota Nationhood*. Edited by Mark C. Carnes. Lincoln: University of Nebraska Press/ Pearson Education Inc.

Hämäläinen, Pekka (2019) *Lakota America: A New History of Indigenous Power*. New Haven: Yale University Press

Marshall III, Joseph M. (2019) *Crazy Horse Weeps: The Challenge of Being Lakota in White America*. Golden, Colorado: Fulcrum Publishing

Weiden, David Heska Wanbli (2022) *Winter Counts*. New York: SIMON & SCHUSTER

THE IMPORTANCE OF LANGUAGE IN SOCIETY

Alexandra Burghelea-Arabu
Lecturer, PhD, Politehnica University of Bucharest

Abstract:The origin of any language has as its main purpose to serve as an exclusive mean of communication, however this process varies according to the orator who use different linguistic variants, in order to express a certain word, according to the ages of the speakers, but also to the history of the country. The main purpose of this article is to explain why communication is important in everyday life, but also to show that there is an enormous variety of ways through which we can communicate: signs and signals, gestural language, mime language, but the easiest modality that allows us to carry out communication itself is given by the language.

Keywords: language, sociolinguistics, communication, language evolution, linguistic variation

1. Introducción

Como somos seres humanos y vivimos en una sociedad sentimos la necesidad de comunicar y dado este hecho dependemos uno del otro. Hay una variedad enorme de modos a través de los cuales podemos comunicar: los signos y señales, el lenguaje gestual, lenguaje mímico, pero la modalidad más fácil que nos permite realizar una comunicación propiamente dicha es dada por la lengua. Esta ponencia tiene como base los estudios del lingüista rumano Graur (1972) que comenta el papel que desempeña la comunicación para la evolución de las lenguas.

Empezamos con decir que cualquier idioma para poder considerarse lengua propiamente dicha tiene que cumplir tres principios principales: la función comunicativa, el componente denominativo y el componente expresivo.

Tal como un matemático anota a través de las letras cada uno de los ángulos de un triángulo para diferenciarlas, lo mismo pasa en el caso de los hablantes cuando quieren comunicar algo, por ejemplo, cuando un hablante quiere decir que ha visto a un perro en el patio del colegio, debe tener un recurso para la denominación del patio, del perro y también del encuentro. Con la ayuda de la palabra *patio del colegio* designa que el encuentro no tuvo lugar en la calle y mediante la palabra *perro* sugiere que el animal visto no es un lobo, y tampoco un gato. Dadas estas circunstancias, se puede pensar que la función denominativa es la más importante de todas, porque sin tener un referente para cada palabra, no podíamos señalar lo que estamos expresando.

La función expresiva se refiere al hecho de que con la ayuda del lenguaje podemos matizar el proceso comunicativo para así evidenciar nuestros sentimientos, evidenciar si estamos felices o no en distintos acontecimientos, pero también con la ayuda de esta función se pueden elaborar y crear las obras artísticas, poemas, etc.

2. El papel fundamental de la comunicación

Consideramos normal el hecho de que el nacimiento de cualquier idioma apareció dado el desarrollo de la humanidad y la necesidad que la gente mostró para comunicar entre sí. Incluso se podría afirmar que cualquier lengua apareció al mismo tiempo que el pensamiento de la gente, ya que fue imprescindible para comunicar los sentimientos, las ideas y los razonamientos y todos estos factores no podían ser expresados sin la existencia del lenguaje verbal y escrito.

Hay también otras opiniones de los lingüistas según las cuales antes de que existiera el lenguaje de los sonidos, existió el lenguaje de los gestos, es decir la gente primitiva comunicaba a través de los gestos que eran muy bien percibidos por sus cohabitantes. Incluso hoy en día frecuentemente hacemos uso del lenguaje gestual para definir o delimitar mejor lo que decimos, y a menudo usamos nuestras manos para poder de esta manera expresar ciertas ideas como: *ven aquí* o *movemos la cabeza* cuando queremos decir *si* o *no.* No obstante, hay que aclarar que los gestos solamente tienen el papel de definir mejor el proceso de comunicación ya que el interlocutor puede percibir estos gestos y traducirlos en su mente en palabras.

Sin duda alguna, admitimos también el hecho de que incluso los animales hacen ciertos gestos para comunicar a los seres humanos ciertos signos, como, por ejemplo, el perro ladra cuando siente que algo ocurre a su alrededor, lo hace para avisar a su dueño y empieza a correr hacia el lugar en donde está el peligro.

La teoría de los reflejos condicionados de I.P.Pavlov nos ayuda a entender como las personas han empezado a hablar y a comunicar. Si damos a un perro un trozo de azúcar después de haber hecho un cierto gesto, por ejemplo palmotear, y repetimos este gesto varias veces, el animal tiene la esperanza de recibir el trozo de azúcar cada vez que palmoteamos, de tal modo, nos podemos convencer que para un perro es suficiente oír los sonidos para segregar baba.

De este mismo modo, los bebes empiezan a aprender hoy en día a hablar, ellos mueves los labios inconscientemente y el resultado es la producción de un grupo de sonidos que los padres interpretan como signos claros del proceso de comunicación. Este proceso se puede repetir varias veces y luego el bebé espera una reacción por parte de sus padres al pronunciar los sonidos que, con el paso del tiempo, se convierten en palabras puras. El filósofo alemán Herder[1] llego a la conclusión de que la base del proceso de comunicación es representada por las onomatopeyas que proceden del latín pero que son ascendientes del griego. Herder ofrece como ejemplo la siguiente situación: un niño ve una oveja y observa los sonidos que hace, el sonido *be.* Luego la imita empezando a decir el también *be*, utilizando así la onomatopeya y aclara en su mente que el animal que hace *be* es una oveja y no un perro. Sin embargo, hay lingüistas que no están de acuerdo con esta teoría porque consideran que un niño no es capaz de imitar el sonido de las ovejas. Los mismos lingüistas están de acuerdo que las onomatopeyas que se definen claramente como copias propias de los sonidos presuponen la existencia del lenguaje.

Graur (1972) considera que la mejor prueba que atesta claramente que las onomatopeyas no están excluidas en el proceso de nacimiento del lenguaje humano, es dada por la diferencia que existe entre las onomatopeyas de un idioma y otro. Aunque los sonidos que produce un animal son idénticos en todo el mundo, la gente las percibe mediante otras palabras, en función del país. Por ejemplo el ladrido del perro se designe en rumano mediante el sonido[2]: *ham-ham* pero en alemán es *wau-wau*, en francés *jaap*, en ruso *lai* y en búlgaro mediante el sonido *lam* . En todos los casos notamos que la vocal es *-a* pero la estructura del sonido difiere de un país a otro según las habilidades y competencias lingüísticas de los hablantes.

Resulta claro que el lenguaje nació por medio de los sonidos. El hombre primitivo no era capaz de producir estos sonidos pero después de miles de años se diferenciaron y la gente empezó a hacer una conexión entre los sonidos y su contenido. Hoy en día pasa lo mismo, nosotros como hablantes de un cierto idioma nos damos cuenta a diferenciar los motivos por

[1] ap. Alexandru Graur (1972): *Lingvistica pe întelesul tuturor*, editura Enciclopedică Română, București.
[2] Exemplos tomados del libro de Graur (1972)

los cuales un perro ladra: nos damos cuenta si lo hace porque está feliz, o si esta triste o si siente algún peligro.

A medida que los sonidos empezaron a servir como instrumentos propios del proceso de comunicación, se aumentaron y presentaron cierta diversidad porque cada uno de los hablantes también tenía su modo propio de hablar. No hay duda alguna de que esta evolución de los sonidos fue muy lenta y a lo largo de distintas generaciones, el proceso haya llegado a tener un sentido propio y una nueva inflexión de la voz.

Poco a poco, empezaron a crearse nuevas palabras, grupos de sonidos ligados a distintos sentidos que, con el paso del tiempo, llegaron a convertirse en frases dentro de las cuales, si las leyéramos hoy, encontraríamos solamente sujeto, predicado, verbo y un sustantivo.

Las primeras palabras que aparecieron en cualquier lengua debieron de tener ante todo una motivación, es decir a través de su contenido, mostrar cual era la intención comunicativa del hablante. Como no había existido ninguna herramienta de explicar y mucho menos de traducir, el mensaje no había podido ser entendido si los receptores no habían creado una conexión entre los sonidos y la imagen de ellos.

Para poder entender mejor estos procesos hay que aludir al carácter objetivo de la lengua que muestra claramente dos principios fundamentales de cualquier lengua. Se trata en primer lugar, por un lado, de la relación que se nace entre **una cierta lengua** y **la realidad circundante**, es decir, todas las cosas que nos rodean, los contextos sociales y lingüísticos, a las cuales nosotros los hablantes reflejamos por razonamiento. Por otro lado, existe otro principio característico del carácter objetivo de la lengua, según el cual, cualquier lengua pertenece a una entera sociedad y un solo individuo no la puede cambiar arbitrariamente.

Si analizamos los principios enumerados anteriormente, se plantea un problema que probablemente hoy en día nace muchas polémicas, la formación de nuevas palabras que desde al principio no tuvo ninguna relación con la realidad y que fue, desde luego, arbitraria. Teóricamente este proceso puede ocurrir, sin embargo, no hay ningún ejemplo en ninguna de las lenguas romances que nos pueda aclarar este hecho. Graur (1972) opina que uno de los ejemplos que puede probar esta afirmación es la palabra *gas* que apareció en el siglo XVII y que fue creado justamente para designar los campos gaseosos, por el holandés Jan Baptist van Helmont. Luego se ha llegado a la conclusión de que *gas* es la pronunciación holandesa de la palabra *caos*. Por lo consiguiente *gas* es solo una figura retórica con la ayuda de la cual una palabra ya existente llega a designar una nueva noción.

„Se susține uneori că se pot face cuvinte fără nicio legătură cu ceva din realitate, deci, de la început arbitrare. În teorie, nu se vede de ce un s-ar putea întampla așa. S-a crezut un timp că poate servi ca probă cuvântul gaz, care a apărut în secolul XVII-lea ca termen tehnic, pentru a denumi corpurile gazoase, și care ar fi fost creat, dintr-o fantezie personală, de chimistul olandez Helmont. S-a constatat însă curând că *gaz* este de fapt pronunțarea olandeză a cuvântului vechi grecesc *haos.* Prin urmare, nu este vorba decât de o figură de stil, cu ajutorul căreia un cuvânt existent dinainte a denumit o noțiune nouă". Graur (1972: 45)

2. Conclusiones

Dado que la comunicación supone pensamientos, ideas, sentimientos que debemos expresar mediante palabras y sin la ayuda de las ellas no podemos comunicar entre sí, hay que admitir que la aparición de cualquier lengua pone de relieve la necesidad de comunicar y todo lo implica este proceso. Tal y como lo señala Luckman[3] (1984: 1-14) los avances de las diversas disciplinas que, en contradicción con la limitación tradicional de las diversas filologías al lenguaje tal como se encarnaba en los textos literarios, asumieron la

[3] „Language in society" en *International social science journal, XXXVI*, pp. 5-20, 1984, disponible en https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000060186

investigación sistemática del lenguaje *vivo*, del lenguaje en uso, podrían haber sido ciertamente basado en la noción de que el lenguaje es un factor social.

La rápida acumulación reciente de conocimientos detallados sobre el lenguaje, en disciplinas como antropología, sociología, psicología y lingüística moderna, no se puede atribuir principalmente a la solidez teórica de este punto general, sino a la minuciosa exploración de sus amplias implicaciones, se debe a años de investigación concentrada en la construcción social, la transmisión social, las funciones sociales y el cambio social del lenguaje.

La comunicación social está determinada por la estructura social tanto diacrónica como sincrónicamente. Los idiomas se originan, se desarrollan y cambian bajo diversas circunstancias sociales. Las circunstancias sociales, que pueden permanecer relativamente estables o cambiar lento o rápidamente, determinan las condiciones bajo las cuales se usa el lenguaje en los actos comunicativos.

Los actos comunicativos son fundamentales para cambiar las circunstancias sociales y además, influyen en el desarrollo de la estratificación externa del lenguaje, influyen en el mantenimiento y el cambio de los elementos en la estructura interna del lenguaje.

Las condiciones sociales, la comunicación social y el lenguaje se influyen mutuamente el distintas maneras, en el espacio humano y en el tiempo social. Los eventos en los que estas influencias se manifiestan concretamente son *actos comunicativos.*

Teniendo en cuenta lo que hemos mencionado anteriormente, podemos estar de acuerdo con la teoría de Luckmann[4] al decir de las lenguas son sistemas de signos históricos. Los miembros de la especie comparten los esqueletos del sistema humano de comunicación social; todo lo demás es producto de la construcción social y la sedimentación histórica.

BIBLIOGRAPHY

GRAUR, Alexandru (1972): *Lingvistica pe înțelesul tuturor*, editura Enciclopedică Română, București

LUCKMANN, Thomas (1984): ,,Language in society" en *International social science journal, XXXVI,* pp. 5-20, disponible en https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000060186 [16/06/2023]

MONTGOMERY, Martin (2008): *An Introduction to Language and Society, 3rd* ed. *Routledge,* University of Macau

Real Academia Española: Diccionario de la lengua española https://dle.rae.es/ [20/06/2023]

[4] *Op.cit* , p.14

CHALLENGES AND BENEFITS OF TEACHING ROMANIAN AS A FOREIGN LANGUAGE IN A MULTICULTURAL CLASS

Silvana Diana Stoica
Lecturer, PhD, Politehnica University of Bucharest

Abstract: This study has been devised having several reasons as a starting point. A teacher of Romanian as a foreign language must be able to understand cultural diversity in a multicultural class. There is no precedent of this type of class in the Romanian educational system. Due to immigration, the world has become "a small village", therefore Romanian teachers have had to adapt to this new sociopolitical context. During communism, Romanian teachers had mostly monocultural classes (with very few exceptions in certain areas in the country) and thus students had many things in common, in theory. Nowadays, in multicultural classes, teachers of Romanian as a foreign language are facing several challenges and they have to use communication skills and a thorough cultural background.

Keywords: cultural awareness, intercultural communication, language proficiency, authentic material, multicultural literature

Introduction

Foreign Languages (FILS) of the POLITEHNICA University of Bucharest organizes courses of Romanian as a Foreign Language (RFL) for master and doctoral level students coming from a variety of countries and cultures, and who wish to study in Romania, in accordance with the norms of quality and efficiency able to ensure the trainees a high level of Romanian language proficiency. Moreover, it was the department's decision to organize such courses – even for a number of students as large as over 60 learners, distributed in three groups - mainly (if not totally) based on internal teaching staff resources.

This is one of the factors which can contribute to ensuring a high level of homogeneity of the intensive courses provided, as the teachers should – and do - have the skills and openness to:

- collaborate closely in designing the course content and structure,
- set up a methodological approach based on modern pedagogical principles, and
- communicate quite closely throughout the study modules in order to adjust/amend course elements with a view to improving its quality.

The permanent concern towards the optimization of the RFL course is generated by an effort of DCLM to contribute to an increase of visibility and prestige of the university – and, not less important – to its ranking among the best ones in Europe.

Hence an increased interest of the teaching team and DCLM management to carry out optimization of the RFL course in an appropriate way, by putting together various methods, among which getting feedback from all the actors in the instructional process is one of utmost significance.

Rationale

This study has been devised having several reasons as a starting point. First of all, being able to understand cultural diversity in a multicultural class is one key point. This type

of class has no precedent in the Romanian educational system. Due to immigration, the world has become 'a small village', hence teachers have had to adapt to this new sociopolitical context. During communism, Romanian teachers had mostly mono cultural classes (with very few exceptions in certain areas) and thus students had many things in common, in theory. Nowadays, in multicultural classes, teachers are facing several challenges and they have to present communication skills and a thorough cultural background.

Teaching students who come from different cultural and religious backgrounds can present serious challenges to teachers. In this paper I will look at both the challenges and the benefits of multicultural classrooms. Another goal of the paper is to try to identify the most effective competencies teachers should be expected to have in order to be able to face such a challenging yet extremely rewarding experience.

In this regard, the question is to what extent should the teacher adapt the class so to meet the needs and expectations of today's students and, on the other hand, how should students face the expectations of multicultural classes?

When a student joins a multicultural class, how do we know, as teachers, if that student has knowledge of what he will encounter there. Does he have the social and emotional skills that will help him adapt?

Global and cultural awareness are essential aspects when it comes to teaching a foreign language and they enable learners to effectively navigate intercultural communication and develop proficiency in the language. By employing authentic materials, intercultural activities, and fostering critical discussions, educators can create an inclusive learning environment that prepares students to be effective global communicators.

In an increasingly interconnected world, global and cultural awareness play a pivotal role in language learning classrooms and Romanian as a foreign language is no exception. These elements promote intercultural communication, enhance language proficiency, and foster a deeper understanding of diverse perspectives.

Cultural understanding is central to effective communication, as language and culture are inherently interconnected. By exposing learners to authentic materials such as literature, films, and news articles from Romanian culture, educators facilitate intercultural competence development, allowing students to understand and appreciate different perspectives and compare them to their own.

By exploring cultural practices, customs, and values, learners gain insights into the nuances of language usage, idiomatic expressions, and non-verbal communication. Language and culture are inseparable; they mutually reinforce each other. For example, learning about cultural norms related to greetings and dressing code can enable learners to communicate more effectively in real-life situations.

When Romanian started to be taught as a foreign language, many RFL teachers had no formal training in incorporating cultural elements that instructors can use as a guide and there is no universally accepted set of criteria.

When the foreign students embark on the journey of studying Romanian as a foreign language, they can experience culture shock, difficulties related to cultural adaptation, cultural adjustment, and the fact that people from other culture may interpret similar situations differently. As teachers, our job is to prepare students for the challenges they may encounter when they travel or move to Romania. To achieve acculturation, students move through four stages the first is the feeling of excitement to be in a new country, or what I call 'falling in love' stage. The second is culture shock when you start feeling frustration and hostility when you see traditions and behaviors different from your own culture. The third stage is recovery and emerging yourself and feeling comfort in the new culture. The fourth stage is adaptation wherein the individual bridges cultural barriers and accepts the new culture. The particular cultures define specific cultural communities and particular elements

of the culture such as history, geography and political systems. In fact, people with different cultures might not communicate in different ways but also experience a situation differently. All in all, by opposing the cultural values between the two cultures, we can examine how to successfully negotiate these differences and take into consideration how people from different cultural backgrounds respond in certain situations. To foster students' curiosity to learn not only to speak the language of the culture but also to be open to people who speak this language and belong to this culture, teachers are advised to use in their RFL classroom the following activities: cultural collections, web quests, and role plays. The first activity consists of a 'collection of cultural information' that include popular movies, music, literary online sites, and daily objects or realia such as stamps, currency, magazines and local Romanian newspapers. To enhance students' critical thinking, teachers can ask students how the artifacts fit into the levels of cultural 'iceberg'.

Critical cultural awareness involves reflecting on one's own cultural assumptions and biases, as well as recognizing and challenging dominant cultural narratives. In order to develop these skills in RFL, it is important to incorporate authentic materials and culturally responsive teaching practices into the curriculum. Authentic materials, such as news articles, films, and literature, provide students with opportunities to engage with diverse perspectives and develop cultural knowledge and understanding. Culturally responsive teaching practices, such as building relationships with students (in this regard, foreign students have a Romanian buddy to accompany them in the first weeks after arrival in the country), valuing students' cultural backgrounds, and using culturally relevant materials, can help create a supportive and inclusive learning environment that encourages cross-cultural communication and understanding.

Strategies used in order to develop cultural awareness among the foreign students in a classroom where Romanian as a foreign language is taught. Use authentic materials: incorporate authentic materials, such as news articles, broadcasts, or videos, from a variety of cultural perspectives. This can help students develop a better understanding of cultural differences and similarities between Romanian culture and their own. Encourage interaction among students from different cultures: assign group work that requires students from different cultural backgrounds to work together. This can help students develop empathy for one another and understand how culture shapes communication. Teach language in context: rather than teaching vocabulary and grammar in isolation, use language in context to illustrate cultural norms and practices. For example, for the very first vocabulary lessons, take students to the nearest supermarket, split them into teams, give them clear tasks for collecting vocabulary related to food, clothes, etc. Build relationships with students: get to know your students and their cultural backgrounds. In this regard, one can organize cultural evenings dedicated to a specific area/country where students can present their country of origin. Use culturally responsive teaching practices: incorporate culturally responsive teaching practices, such as valuing students' cultural backgrounds and incorporating culturally relevant materials, into your instruction. This can help create a supportive and inclusive learning environment.

Global and cultural awareness are essential aspects of Romanian language learning as they help students develop intercultural communicative competence and critical cultural awareness. Teachers can incorporate various strategies and activities in their instruction to facilitate the development of these skills. Using authentic materials, encouraging interaction among students from different cultures, teaching language in context, building relationships with students, and using culturally responsive teaching practices are some effective strategies that teachers can use to create a supportive and inclusive learning environment. By incorporating these strategies and activities, teachers can help their students become successful communicators in a globalized world where intercultural communication is becoming increasingly important. It is the responsibility of teachers to promote global and

cultural awareness in their classrooms and to help students develop the skills and knowledge necessary to communicate effectively across cultures. By doing so, they can help create a more just and equitable society where diversity is valued and celebrated.

The importance of including cultural viewpoints in language acquisition must be understood by educators. Teachers may establish an inclusive and engaging atmosphere that helps students in their language learning journey by being sensitive and compassionate toward students' ideas, attitudes, actions, and values. To achieve this, teachers must familiarize themselves with the diverse cultural characteristics, history, and customs of their students' native countries. By understanding the multiple facets of culture that influence students' perceptions, attitudes, and behaviors— such as ethnicity, religion, sexuality, gender identity, and economic background-teachers can better tailor their instructional approaches to meet the diverse needs of their learners. The teacher who teaches Romanian as a Foreign Language and who deals with students from such a diverse cultural background should always try to adapt its teaching methods in ways that will facilitate the academic achievement of students from diverse racial, cultural, gender, and social-class groups. This includes a variety of teaching styles and approaches that are consistent with the wide range of learning styles within cultural and ethnic groups. It is crucial to create a welcoming environment in the classroom where foreign students are eager to learn. Respect for cultural diversity and inclusivity are crucial components of a successful learning environment in this particular context. Incorporating group activities that promote open and honest, yet courteous conversations about current events, comparing different traditions and customs, and encouraging students to express their personal narratives and cultural experiences are all ways that teachers may help students do this.

Such activities not only encourage cultural awareness but also cross cultural appreciation and understanding among students. Teachers may enable students to become global citizens with international communication skills and a deep understanding of different viewpoints by adopting global cultural awareness in the Romanian language classroom. Additionally, this strategy is advantageous for both students and instructors since it fosters a more positive and stimulating learning atmosphere that embraces the diversity of cultures. I will go more deeply into five subtopics that offer useful methods for incorporating global cultural awareness into Romanian language education in the sections that follow. These subtopics include intercultural communication, multicultural literature, cultural celebrations and traditions, global current affairs, and cross-cultural collaboration. By exploring these areas, teachers can equip themselves with the tools and knowledge necessary to nurture cultural sensitivity and awareness among their students, fostering a more inclusive and effective language learning environment. Intercultural communication can be employed as a means of sharing knowledge and understanding between people from various cultural backgrounds. Intercultural dialogue is extremely important in the Romanian language classroom for developing students' knowledge of other cultures.

There are a variety of activities and methods that may be used in the Romanian language learning classroom to promote intercultural dialogue. For instance, teachers may provide real resources from many cultures, such as books, movies, and articles, to expose students to multiple viewpoints and promote debate. Students may connect with people from other cultures or with Romanian students and hone their language abilities via group projects, role-plays, and language exchanges with native speakers.

The ultimate purpose of integrating intercultural communication in the Romanian language learning classroom is to encourage students' international competence, foster global cultural awareness, and provide them with the tools they need to interact successfully in a Romania that is becoming more interconnected and multicultural. How do you, as a teacher of Romanian as a foreign language, go about being culturally aware? The first step in

encouraging cultural awareness in your foreign students is to become sensitive to and knowledgeable about their ideas, attitudes, actions, and values. Be proactive in learning about the varied cultural backgrounds of your students. Learn about the cultures, traditions, and history of the countries where your students are from. Speaking with your colleagues may help you better identify any possible cultural difficulties in the classroom. They may look at this issue from a more interesting perspective.

Allow to debate news stories or current events that are pertinent to international concerns. Use news websites made especially for Romanian language learners or provide articles from reliable sources. Encourage students to participate in debates and conversations so they may communicate their ideas, consider alternative viewpoints, and improve their language skills. This enhances their reading and writing abilities while also exposing them to other international viewpoints. Choose vocabulary terms or phrases that are connected to current events on a global scale and include them in language exercises or games. The discussion of pertinent international issues while expanding their vocabulary and developing their language skills benefits the students. Utilize multimedia resources such as videos, podcasts, or TEDx Romanian Programs that explore global current affairs. These resources can serve as listening comprehension activities and provide authentic language input while exposing students to different Romanian personalities and perspectives. Initiate discussions or role-plays so students may discuss current events from a variety of perspectives while playing various characters. Assign group tasks including worldwide current events study, analysis, and presentation. Promote a multicultural learning environment by asking students to contribute news or current events from their nations or cultures. This makes it possible for cross-cultural conversations and lets students benefit from one another's experiences. The integration of worldwide news in the Romanian language classroom is crucial in developing students' cultural awareness, language proficiency, and critical thinking skills. It is essential to use authentic materials such as news articles, videos, and podcasts to provide students with real-world examples that reflect current events and issues. Teachers should also consider the relevance and appropriateness of the materials to the level, future career and interest of their students.

As a conclusion, teachers must create a diverse classroom where students from different cultures should be represented and be given a voice. This will encourage the exchange of various perspectives and experiences and enhance cross-cultural connections. Teachers should also encourage cultural sharing by giving students the opportunity to discuss the variety of their cultures, traditions and customs. This can be done by organizing food fairs, film exchange evenings or art exhibitions. Students must be encouraged to share ideas, to discover the differences but, most importantly, the things that unite them. Activities like peer tutoring, between Romanian and foreign students, and language immersion trips can also be included. Students must feel the class as a safe and inclusive environment where all students feel cherished, valued and encouraged to express themselves.

BIBLIOGRAPHY

Byram, M. (1997). Teaching and assessing intercultural communicative competence. Clevedon, UK: Multilingual Matters.

Byram, M., & Wagner, M. (2018). Making a difference: Language teaching for intercultural and international dialogue. Foreign Language Annals, 51(1), 140–151.

Cohen, A.D., R.M. Paige, B Kappler, M. Demmessie, S.J. Weaver, J.C. Chi, and J.P.Lassegard. (2003). Maximizing study abroad: A language instructor’s guide to strategies for language and culture learning and use. Minneapolis: Center for Advanced Research in Language Acquisition, University of Minnesota.

Gupta, P. (2013). The importance of multicultural literature in schools: Challenges and benefits. International Journal of Humanities and Social Science Invention, 2(3), 45-48.

Kramsch, C. 1988. The cultural discourse of foreign language textbooks. In A. Singerman (ed.), Toward a New Integration of Language and Culture. Middlebury, VT: Northeast Conference on the Teaching of Foreign Languages.

Kumaravadivelu, B. (2008). Cultural globalization and language education. New Haven, CT: Yale University Press.

Liddicoat, A. J., & Scarino, A. (2013). Intercultural language teaching and learning. Malden, MA: Wiley-Blackwell.

Othman, M. S. (2019). Teaching culture in the EFL classroom: From theory to practice. Journal of Language Teaching and Research, 10(1), 85-91.

Romanowski, P., & Bandura, E. (2019). Intercultural foreign language teaching and learning in higher education contexts. Hershey, PA: IGI Global.

EXAMPLES OF HAIKU DEVIATIONS FROM RULES

Irina-Ana Drobot
Lecturer, PhD, Technical University of Civil Engineering, Bucharest

Abstract: The purpose of the present paper is to understand haiku poems not from the perspective of expected rules, but, instead, from the way these rules are broken. This phenomenon is visible in present day haiku, as a means of experiment, but also as a means of showing that we can be the product of several cultures, and that our perception can be influenced by our previous education and experience, while we can also acquire new ways of seeing life. The haiku poem is very adaptable to all ages and cultures, which is why it is so popular.

Keywords: Buddhism, moments of revelation, nature, city, metaphor

1. Introduction

The present paper will look at features of haiku poems, as well as definitions.

A definition of the haiku poem is, however, surprisingly difficult, if not impossible, to give. Haiku has been practiced in many ways and, while being defined in dictionaries as a fixed form of poetry, we can, if we observe today's and the past haiku writing communities, from all over the world, realize that there is not one single way of writing haiku. According to Yasuda (2011: 44), "even in Bashō's day," the haiku was still undergoing a process of change, as back then "the term haiku had not yet received its modern, clear-cut definition." Back then, all we had was a set of rules we still see around today. Yasuda (1957) has understood haiku based on the "haiku moment," which expressed the writer's personal experience. Thus, according to him, a haiku poem is "'an aesthetic moment' of a timeless feeling of enlightened harmony as the poet's nature and the environment are unified" (Otsujii in Yosida, ed., 1947). Such moments are not restricted to Japanese culture, but are universal. The Romantic poets referred to moments of enlightenment of revelation and, in turn, these moments were taken over by Modernist writers such as Virginia Woolf, who used the term "moments of being," as well as by James Joyce. In the works of Modernist writers, the moments of revelation and unity could also be achieved with respect to city life. These moments were needed since the modern life was chaotic, especially after the stability started to be questioning from all sides: traditions, values, rules, and even faith itself.

This poem is relevant to study since, while belonging to one culture, originally, it has extended its appeal worldwide. It is "a Japanese form of short poetry," yet, it "enjoys international popularity," one of the reasons being "The combination of simplicity of form and profoundness of meaning" (Blasko & Merski 1998: 39). Haiku is an experience that is concentrated, which makes its effect be even stronger. What is more, the haiku poem is about the present moment, due to its Zen Buddhist influence. According to Basho, haiku is "Simply what is happening in this place at this moment" (qtd in Kennedy & Gioia 1995: 668). It has appealed to Western cultures due to the popularity of therapies such as mindfulness and various therapies based on Buddhist meditation, which help clients of patients to get into contact with themselves and with nature, in order to achieve relaxation and to focus on the here and now. In various psychological affections, we tend to think either about the past, such as in depression, or about the future, such as in anxiety disorders, about something negative that could happen in a certain situation, and we are blocked there, unable to live in the present

moment and enjoy it. At this point, haiku could be considered as an occasion to live during the present moment, to take the time to observe our surroundings, to allow us to feel and be aware of the experience, as well as to break up with the routine of our everyday lives by bringing up a new perspective on the elements of reality we are so used to. The haiku poem allows us to experience a change of perspective, which is prompted in fact by all therapeutic approaches of meditation and psychological techniques. While we may not need serious interventions from therapists, we could make beneficial changes for our psychological well-being in our lives by ourselves; haiku reading and writing could be an example of such a practice. It could be considered a practice at the intersection of a hobby, therapy, means of well-being, creativity, and experiencing another culture's mindset.

We are told by magazine submission rules and by rules on Facebook groups for users gathering to write haiku poems together that we should not use the figurative language we are used to in Western poetry, and that the two parts of the poem should lead to establishing a new meaning, beyond the two separate images brought together by the haiku poem. We can, thus, experience and explore a different understanding of poetry, which contradicts the expectations we have from our previous experience. We tend to rely on what we know, on what we have already experienced, and start creating classifications and patterns based on which we judge subsequent situations or cultural products such as poems. When something breaks up this pattern, we tend to feel confused, but we also feel that we have the opportunity to try something new and experience reality from an entirely new perspective. We can see this as an opportunity for our personal development, creativity, and for our well-being, since we believe we can open our minds for new discoveries and for new experiences. Sticking to rules can block our access to new experiences and to our need to maintain our minds open.

For the Western readers and authors wishing to start writing haiku, this is a surprising type of poem that defies our usual expectations of poetry's use of language, which we tend to believe to be lyrical, in spite of exceptions to this rule, including narrative epic poems and contemporary poetry, which sometimes uses everyday language: "Haiku is unusual among poetic genres in that poets are cautioned to avoid the use of figurative language such as metaphor, which may obscure the expression of a simple perceptual truth" (Blasko & Merski 1998: 39). Zen Buddhism teaches us that we should simply see the world as it is, not as we have been taught that it should be. This means that we need to leave background knowledge behind and try to see everything anew, in a way that is similar to children's, who have not yet been taught about patterns which we apply when we look at our surroundings, nature included. Yet, the figures of speech are not actually left out in haiku poems. Instead, they are built in a different way, based on the allusions brought up by the combination of the two parts. According to Blasko & Merski (1998: 39), "good haiku usually have two elements in tension that create in the reader a new insight -- a definition that sounds remarkably like modern views of metaphor."

The haiku poem is perceived as having the rules of a fixed poetry form. For instance, it has three lines, arranges in a pattern of 5-7-5 syllables, a kireji or cutting word, which separates the poem in two parts, either after the first line or after the first two lines, a seasonal element giving the clue as to during what season everything goes on, and having as a theme related to nature (Literary Devices 2023). Generally, we are told, if we want to try writing haiku, that we need to focus on concrete images and not on abstract ideas. The haiku poem becomes more and more difficult to define, due to all the deviations from its so-called rules. It is no longer even a poem with fixed form, 17 syllables in total. Some authors and associations have formed disputes over the way a haiku poem should be: written with capital letter in the first line or with small letter, follow the "classic" 5-7-5 syllables format and three lines, and whether or not it should necessarily contain a kigo word. Some authors have abandoned placing the kireji altogether, while others have replaced it with "…" or ":". What

is more, rhyme is not present in haiku. While we also have blank verse in Western poetry, the general perception is that of a certain musicality to poems, reinforced by rhyme and rhythm. Another issue is that of the way the haiku author is supposed to remain objective, and not use markers of his subjectivity, such as the pronoun "I" in a haiku poem. Yet, this rule is frequently broken. The idea is, however, that there should not be direct expression of subjectivity since, through the putting together of two images, which can even work together to create a contrast, not only a similarity, but to actually even go as far as to express a contradictory attitude, can be, after all, the result of a subjective perception. However, the reader is simply given the result through apparently objective images, as the "I" and other clues to the way the author feels, at least not directly expressed, are not present. Japanese culture is known to be an indirect communication culture (Nishimura et al 2008: 783-796), meaning that, in general, in order to do self-preservation acts of the interlocutor, or to not offend him/ her and to maintain the harmony in the relationship, the Japanese do not say what they mean. They can go as far as to say "Yes" when they really mean "No," and instead offer clues as to what they actually mean (Adair et al 2001: 371). The "yes" refers to the fact that they wish to continue the collaboration with the respective person, and to maintain a good relationship, but that they do not agree with a certain course of action, which needs to be remedied. They give clues by body language, hesitations, even silence in their speech, so that the interlocutor understand that this is a polite way to say that something is wrong and needs to be fixed.

The haiku poem can be seen as an indirect way of communication, more than as an objective way. After all, through writing haiku, the authors are supposed to meditate on nature, and to see reality for what it is. Objectivity can be related to culture perception of the surroundings. Besides, objectivity can be debatable as to the extent to which it could be achieved. This is especially concerning nowadays, as Modernism and Postmodernism went as far as to claim that everything could be questioned and that there was no one single truth. Even belief in God was shattered through questioning. Objectivity implies stability, which is not possible nowadays due to all the questioning and the chaos of life brought by questioning all rules and norms.

The present paper will look into some examples of haiku poems, grouping them according to which rule is defied and how. The examples are chosen from haiku authors belonging to the international community, and writing haiku in the English language. The haiku examples were selected based on the observations of the author of the present paper on the publications shared by authors on their personal Facebook pages or in Facebook groups of haiku communities such as Buds of Haiku, where information on publishing opportunities and good published haiku is posted. This paper is based on online communities studies, which are included in netnographic research (Kozinets & Gretzel 2022: 316-319). The author of the present paper can be understood as doing participant observation (Kozinets 2012: 101), or, to more detailed, online participant observation (Kulavuz-Onal 2015: 426). The author of the present paper is a participant in haiku publications, online workshop groups, online contests, and, therefore, is part of the community herself, which enables her to notice tendencies in writing haiku poems.

2. Breaking the Rules

It is through breaking the rules that we can find a means to create something new. Breaking the rules in literature could be understood as a means of allowing ourselves to experiment. From the point of view of rules, literature should be flexible, since it is so much associated with creativity, the latter which can imply the existence of a certain degree of freedom. What is more, since writing haiku is a present day phenomenon and practice, it could be related to the larger context of today's world. In literature, experimentation began with Modernism and continued with Postmodernism, and it relied on breaking the rules of

everything that had been until then generally outlined rules to write literature: authors began experimenting with mixture of genres (Grabes 2008: 125-132), with disregarding the usual structure of the plot, which was, to a large extent, chronological, and relied more on reflections than on the actual action. Due to the questioning of everything brought up with Modernism and Postmodernism, we can see the experimenting mode with form and content as deriving directly from this mindset. We could mention that the haiku poem can be seen as a very adaptable poetry form to any age, our contemporary one included. Throughout history and throughout cultures, it has taken over preoccupations of the authors and has sounded just as powerful and convincing, having the same huge impact, in any age and culture.

In the case of haiku poems, the rules given as an introduction to beginners in online communities groups, are simply a way to provide them with some orientation for the start of their writing attempts. These rules are meant more to draw a distinction between two understandings of poetry, which could be traced to cultural influences, and which rely, mainly, on the differences between Asian and Western cultures. For Western culture member, respecting the rules, as beginners, of haiku, can help them practice until they break down their previous assumptions about poetry, using usual figures of speech and abstract language, together with direct declarations and exclamations. The use of rules as beginners could be understood as an exaggeration, but which serves a practical purpose: that of differentiating between mindsets and perception of the poem. In this way, Westerners get to have a little practice and gain a little experience in writing and, especially, understanding another form of poetry. Generally, we tend to apply a schema or a pattern to our understanding of the world, which is created by the culture we live in and by the experiences with various situations we have encountered in our lives. Poetry is generally associated with lyricism, and figurative language, removed from the everyday experience yet, at the same time, it does refer to everyday experience. Poetry can be understood as an interplay of both familiar and unfamiliar, a combination which serves to present reality from a fresh perspective. Reality may not be understood only as real life surroundings, objects and happenings, but as our emotions which influence our perception of reality. For example, we could refer to the conceptual metaphor of life as a journey (Lakoff 2006: 185). This is based on common experiences, yet, at the same time, a poet can write about this using a very distinct and surprising language.

Translators themselves can break down rules. For instance, Yasuda's translations (1957) bring rhyme to "the first and third lines," while the "5-7-5 syllable count" is preserved in English. The rules can be broken down as a desire for experimenting, or simply as an automatic application of the way we have been taught to conceive of poetry.

2.1. Use of Abstract Words

Abstract words are an aspect which beginner haiku authors are told to avoid. They are told to keep in mind that they need to express their ideas by using images and not abstract words or ideas. We can notice how Japanese culture is a visual culture, an aspect which is suggested by the wide appeal for all ages, not only of children and teenagers, of manga and anime. They can use concrete elements in haiku poems, perhaps as a reflection of this culture. Nature, on the other hand, offers plenty of concrete images, with which we can make various associations, not only to other images but also to abstract words.

While Western culture beginners in haiku writing are advised to avoid abstract words, we can notice how such abstract words are used, in certain circumstances, by appreciated haiku authors whose poems are considered good enough to be published in prestigious journals. In turn, we can classify these abstract words as not referring to the present, as is usually expected in a haiku poem judging by the rules that are enumerated for beginners who are just starting to explore this type of poem. The past can be part of a good haiku poem, nevertheless.

2.1.1. Abstract Words Referring to the Past

In the two poems below, noted as (a) and (b), selected by Dhugal J. Lindsay, *for Mainichi Japan*, on May 25, 2023 and May 2022, 2023, respectively, we can see how the abstract words "memories" and "memory" are used, in combination with two concrete images in the first parts of the poems:

(a)
empty vase
holding bouquet of
old memories
(A. Sethuramiah, Bangalore, India)

(b)
cornfields...
a jeep stirs up clouds
of memory
(Kala Ramesh, Pune, India)

Here, in these two examples, we can notice how, in (a), the "empty vase" is associated with "old memories", while in (b), the "cornfields" bring up memories. Yet, in both cases, we do not deal with simple associations, or even with two simple images separated in the two parts. We notice a slip from concrete images to abstract ones. In (a), the concrete slips towards the abstract through the bouquet which, usually associated with being made up of flowers, in this case is made up of memories, and not any memories, but specifically old ones. The haiku poem can be understood as a dialogue between author and reader, since the author suggests through powerful words and images various ideas, and which images can be combined to refer to a common experience between author and reader. It is like a discussion, where the person transmitting the message expresses him or herself indirectly. In poem (b), the clouds are not in the sky, as expected, but they are the result of an assumed fast moving jeep. What is more these are "clouds/ of memory". Clouds are associated with rain, very frequently, which alludes to the idea that the nostalgia is very strong, to the point where the poetic persona may cry over the loss of the memories.

Such expressing of feelings could be seen by beginners of Western culture to go against the rules, in the sense that, while the feelings are not directly expressed, but suggested through concrete and abstract images sliding down naturally and also unexpectedly into one another, the poems still resonate with Western culture style of experiencing loss. At least, they suggest this. In the meantime, Buddhism teaches us to accept loss (Wong 2006: 207-219), since it is a natural part of life; therefore, we should feel detachment.

2.1.2. Moving Smoothly from Concrete to Abstract

The move from concrete to abstract noticed in (a) and (b) is present in a different way in poem (c). This is because we start with a concrete element, the pond, then we have the idea of connecting ourselves to peace, where peace is an abstract image and the connection is clearly spiritual, or abstract, and definitely not concrete, yet the last line places us in a position of doubting the previous assumptions. The poem ends with the idea of being "connected to peace" by a concrete element, which is the "fishing line":

(c)
by the pond
connected to peace
by his fishing line

(Arch Haslett, in Constantineau & Montreuil, eds. 2023: 44)

If we look at the poem again, we might get a concrete experience, however: namely, that of a peaceful day fishing. Yet, this experience is expressed in a way that is, at first sight, figurative, especially in the first part, and in the last line it proves to be concrete, after all. In poem (c) we deal with playing with perspectives, in-between abstract and concrete. Additionally, the poem is seemingly written as a continuous idea, without a break signaled by kireji. However, it can be read as a continuous idea (which goes against the rules of haiku taught to beginners), as well as a poem made of two parts. We can feel a brief pause after "by the pond," which is the first line, and the rest of the second lines following.

2.2. Use of Abstract Ideas

Abstract ideas are used together with concrete images, just as abstract words. However, looking back at the poem, we can notice how the two parts move towards expressing together an abstract idea, in a manner that is similar to the way such ideas are expressed in the stereotypical image we have of Western poetry.

2.2.1. Philosophical Haiku

The poems in (d) and (e) have been selected by Dhugal J. Lindsay and published in the *Mainichi* on May 29, 2023, and May 2, 2023, respectively. We can see in them entire ideas which can be understood as philosophical reflections after reading them. Thus, in (d) we see how the "skipping stone" is given as a concrete example for the idea that follows in the next two lines, which contains a discussion, which is in itself abstract and made of ideas, and which is, additionally made up of two abstract images: "existence" and "absence":

(d)
skipping stone
we discuss existence
to absence
(Christopher Calvin, Kota Mojokerto, Indonesia)

The readers could imagine a master and a discipline, just like in ancient times, with the master, after exemplifying the idea with the stone, telling his disciple that the stone has existed, now it is gone in the lake, and it also still exists but we can no longer see it. Now we can speak about an absence, since the stone was there in our hand, we threw it in the lake, watched it skip, then disappear. From the point of view of Buddhism, this could refer to exemplifying the idea of loss. The last two lines in (d), "we discuss existence/ to absence" can sound at first sight absurd, and require more thinking on the part of the reader to actually understand what it refers to. From a Buddhist perspective, which teaches us that we constantly deal with loss in our lives, this is an example which can show acceptance of loss. It is, after all, only natural for the stone to sink in the lake once it is thrown.

Poem (e) starts with the abstract idea expressed in the first two lines and ends up with the concrete image of the cherry blossoms. The readers will ask themselves what could be the connection between the abstract idea in the first part and the concrete image in the second part. Therefore, the poem invites to interpretation:

(e)
today the problem
not quite as big
cherry blossoms
(Stephen A. Peters, Washington, USA)

We could start speculating that the poetic persona takes a break from everyday life issues and enjoys the present moment. In this life, as Buddhism teaches us, everything can be lost, and everything is ephemeral. At the same time, we can remember that we should focus on the present moment in order to live here and now. Meanwhile, perhaps, the problem the poetic persona had dealt with may have been a bit reduced, since we are told that "today" it is "not quite as big". Therefore, there is no benefit to linger in the past.

The poem in (f) appears to be built on a similar pattern to poem (e), as it consists of an abstract idea in the first part and the concrete image of cherry blossoms in the second:

(f)
no need
to explain
cherry blossoms
(Julie Schwerin, Sun Prairie, WI, USA, Honorable Mention, The Betty Drevniok Award, Haiku Canada, 2023)

This poem suggests that, in front of the beauty of the cherry blossoms, words can never be enough to express our awe.

2.2.2. Wishes Related to the Future

The poem in (g), selected by Dhugal J. Lindsay and published in the *Mainichi* on June 12, 2023, presents a wish related to the future, which is another apparent breaking up with usual rules:

(g)
where he wants
his ashes scattered
weeping willow
(Alvin B. Cruz, Manila, Philippines)

However, while the first two lines express a wish related to the future, or a daydream, which is both abstract and not real, just before us, the "weeping willow," is both a concrete image, as well as an assumed reality just before us, here and now. As a philosophy, the poem could be understood as expressing a deep connection with nature, which is religious in Japanese culture, if we consider Shintoism, the native religion of Japan.

2.3. Honesty

Honesty in haiku poems could be related to breaking with the rule of objectivity, since it signals personal and emotional involvement. Another rule that is breached in the upcoming example in (h) is the use of kigo, which is treated in a manner reminding of a Postmodernist device of irony and also self-reflexivity (Spanos 1990: 108-115), meaning a comment about the writing the text itself, which, in this case, is suggested with respect to a question: can we actually realistically be able to use kigo at all times? To add more details, can we truly know all plants and animals species? Does this practice not go, after all, against the original Japanese haiku's idea of seeing reality for what it truly is, leaving aside what we have been taught about it?

2.3.1. Not Knowing Tree Species

'Do we need to know and to search species of plants and animals to write haiku?' can be one of the questions that immediately come to mind. If we work at translations of haiku poems, we can immediately notice how not knowing plant and animals species can make understanding the poem difficult. However, the author below, in (h), in the poem published

on June 8, 2023, in the *Mainichi*, makes fun of it all, showing that not knowing what a tree really is should be usual and could be taken lightly:

(h)
an owl in the pine...
or perhaps
in the oak
(Jeffrey Ferrara, Massachusetts, USA)

The author here is very honest, showing how he does not know if the tree is a pine or an oak. However, by doing this, the author, besides irony and self-reflexivity, also shows that we have been taught to see things in a certain way, such as in this case, to be expected to know the difference between pine and oak for writing haiku. For writing poetry, we do not need terminology from science, but simply to express a point of view.

2.3.2. Not Knowing the Language

We cannot claim that we understand what animals are saying. Otherwise, this would clearly be an example of figurative language and a distortion of nature according to our own perception. When we observe nature, we do not need to change anything, as shown in (i), another poem published in the Mainichi, on May 31, 2023:

(i)
listening to a frog croaking
without knowing
what it is saying
(Salvatore Tempo, Bron, France)

The poem in (i) is another example of breaking the rule of having two separate parts, also broken by syntax. The reader can choose to make a pause after the first line, or simply to read it as a continuous idea. After all, the message remains the same. The last two lines are very powerful, showing that the author sees reality for what it is, and in this case this coincides with honesty of the part of the author, as well as with realism.

2.4. Using City Life and Nature

While beginners tend to believe that it is part of the rules of writing haiku to focus on nature as a theme and as a setting, as well as on natural elements, in the examples below city life and nature coexist.

In (j), a poem published on June 14, 2023 in the *Mainichi*, the author does not put down the kireji, yet the pause is clearly felt by readers after the first line. What is more, he creates a contrast between the human world, where you need to pay for everything, and the birdsong, which is there for everyone to listen without asking for payment:

(j)
sidewalk cafe
the birdsong
is free
(Stephen A. Peters, Washington, USA)

The staff needs to be paid if we stop by in a café, as well as what we order. Yet, in nature, music is for free and, besides, it is natural, and birds can sing beautifully without having taken any lessons. The natural world and our artificial worlds are shown in contrast and, also, further contrasts are suggested.

The poem in (k), published on June 9, 2023 in the Mainichi, shows how nature can be an inspiration for people to feel in a good mood and to start speaking to people they had not known before:

(k)
easy talks
with strangers
spring breeze
(Christopher Calvin, Kota Mojokerto, Indonesia)

The changes in nature, such as the "spring breeze," show how people can start anew and connect to one another, all of a sudden. They can behave naturally and not feel constrained by rules or be ruled by their own inhibitions.

2.5. Sticking or not to Reality? The Use of Metaphor

The use of metaphor in haiku poems is, apparently, against the set of rules we are given, as beginners, in haiku writers' workshop groups on Facebook, such as Mugur de Haiku (Bud of Haiku), whose administrator is Elena Malec, a haiku author herself. She has started exploring this type of poetry and then has wished to connect to other writers, by teaching them and by offering them suggestions. She is currently living in the USA, is a Romanian, and has wished to also see this group as an occasion to communicate more in the Romanian language with users sharing common preoccupations. She lists in the set of rules simple language, without metaphors and figurative language we are used to in Western poetry, together with objectivity. The administrator of the Facebook group Autori romani de haiku (Romanian Haiku Authors), master Corneliu Traian Atanasiu, who is also the leader of the Romanian Kukai online community, considers that through using figures of style we distort reality, and gain nothing. Objects in themselves, according to him, have their own strong power of suggestion, as he teaches the members of his group. He believes that simple language is the key when writing haiku. Yet, the use of metaphor has been documented by previous research in haiku poems, starting with Basho, one of the well-known haiku masters. One such example is given by Reichhold (2023), according to whom Basho uses the crow as a metaphor for the autumn dusk in the following haiku: "on a bare branch/ a crow settles/ autumn dusk."

While the use of metaphor seems to contradict the idea that we should focus on reality, we need to keep in mind that "Modern views of metaphor suggest that it is much more than literary embellishment and, in fact, often speak of it as closely akin to perceptual processes" (Blasko & Merski 1998: 39). Metaphor could be an occasion to see reality anew through haiku, as we can notice in (l), a poem published on May 27, 2023 in the Mainichi:

(l)
starry night
I dry seeds
in the window
(Jeffrey Ferrara, Massachusetts, USA)

The "starry night" is presented from a new perspective, namely that of a poetic persona preparing for it by preparing the seeds "in the window". The experience of enlightenment, or of witnessing the beauty of nature, could be one that we have long been waiting for until we have the occasion to live it.

One reason why we feel, nowadays, the need to break rules, could be related to the rising individualism at world level (Santos et al 2017), which focuses on encouraging the creativity and initiatives of each and every individual.

What is preserved, however, at all times, is the brief from of haiku. It could be structured around the 5-7-5 syllable pattern or even be shorter. The reasons for this could be the following: haiku is an expression of Zen Buddhism, and "Zen Buddhism distinguishes itself by brilliant flashes of insight and its terseness of expression." As a result, "The haiku verse form is a superb means of studying Zen modes of thought and expression, for its seventeen syllables impose a rigorous limitation that confines the poet to vital experience" (Aitken & Merwin 2023: 192).

Nowadays, we need to feel in contact with ourselves and with the others, as well as with our surroundings. We can recall Rosa's concept of resonance (2019), which refers to feeling in harmony with the world around us, as well as in our relationships with the others, and which is considered to be a solution to the alienation brought by the modern world. The haiku could be understood as a solution to feel connected to the world and to experience moments of revelation, which ensure our well-being.

By looking at haiku poems through a Western culture perspective, we can become aware of how haiku poems are, as Harr (1975: 112) pointed out, both simple and sophisticated. It is simple in form and language, but sophisticated in meaning.

3. Conclusions

For Western culture members, the haiku poem could be seen as an occasion to experiment, not only with a different mindset, but with a combination of mindsets, their own and that of the culture where the haiku poem originates. From such combinations, which are often unwilling and inevitable, something new can arise. Authors can include elements used in their cultures and enrich the haiku poem. Nowadays, innovation and creativity are highly appreciated in poems. This could be seen as a result of the growing dimension of individualism worldwide, leading to a focus on the individual's development and achievements, and not on trying to make the individual act at all times in the interest of the community he/ she is part of.

The haiku poem is not so much about rules nowadays, but about a certain state of mind and way of suggesting the message which is different from the Western poetry. At the same time, the haiku poem contains the universal aspect, that of moments of illumination or revelation, which could be understood as secular such forms in our world nowadays. Since the modern age was associated with Nihilism, and with skepticism regarding all life aspects, the stability of our lives was exchanged for chaos. Moments of revelation provide us with finding meaning, at least temporarily, in a world that is not only chaotic, but also unfriendly and where we feel isolated.

Defying rules, in the case of haiku poems, could be understood as a flexible attitude, of adapting to the world and culture we are currently living in.

BIBLIOGRAPHY

Adair, W. L., Okumura, T., & Brett, J. M. (2001). Negotiation behavior when cultures collide: The United States and Japan. *Journal of Applied Psychology*, *86*(3), 371.

Aitken, R. B., & Merwin, W. S. (2003). Zen Wave: Basho's Haiku and Zen. Retrieved from: https://buddhism.lib.ntu.edu.tw/DLMBS/jp/search/search_detail.jsp?seq=128313

Blasko, D. G., & Merski, D. W. (1998). Haiku poetry and metaphorical thought: An invitation to interdisciplinary study. *Creativity Research Journal*, *11*(1), 39-46.

Calvin, Christopher. (2023). June 9, 2023. In Mainichi Japan. Selected by Dhugal J. Lindsay. Retrieved from https://mainichi.jp/english/articles/20230525/p2g/00m/0su/052000c

Calvin, Christopher. (2023). May 29, 2023. In Mainichi Japan. Selected by Dhugal J. Lindsay. Retrieved from https://mainichi.jp/english/articles/20230418/p2g/00m/0su/063000c

Cruz, Alvin B. (2023). June 12, 2023. In Mainichi Japan. Selected by Dhugal J. Lindsay. Retrieved from https://mainichi.jp/english/articles/20230525/p2g/00m/0su/054000c

Ferrara, Jeffrey. (2023). June 8, 2023. In Mainichi Japan. Selected by Dhugal J. Lindsay. Retrieved from https://mainichi.jp/english/articles/20230525/p2g/00m/0su/051000c

Ferrara, Jeffrey. (2023). May 27, 2023. In Mainichi Japan. Selected by Dhugal J. Lindsay. Retrieved from https://mainichi.jp/english/articles/20230418/p2g/00m/0su/062000c

Grabes, H. (2008). The Aesthetic of the Strange as the Aesthetic of Modernism and Postmodernism. In *Making Strange* (pp. 125-132). Brill.

Harr, L. E. (1975). Haiku Poetry. *Journal of Aesthetic Education*, *9*(3), 112–119. https://doi.org/10.2307/3331909

Haslett, Arch. (2023). In Constantineau, Vera & Montreuil, Mike, eds. Connected to Peace. Haiku Canada Members' Anthology 2023. Haiku Canada Press, Canada.

Kennedy, X. J., & Gioia, D. (1995). *Literature: An introduction to fiction, poetry, drama, and writing* (p. 2192). Pearson.

Kenneth, Yasuda. (1957). The Japanese haiku. Its essential nature, history, and possibilities in English with selected examples. Charles Tuttle Co Rutland.

Kozinets, R. (2012). The method of netnography. *SAGE internet research methods*, *3*, 101-119.

Kozinets, R. V., & Gretzel, U. (2022). Netnography. In *Encyclopedia of Tourism Management and Marketing* (pp. 316-319). Edward Elgar Publishing.

Kulavuz-Onal, D. (2015). Using netnography to explore the culture of online language teaching communities. *calico journal*, *32*(3), 426-448.

Lakoff, G. (2006). Conceptual metaphor. *Cognitive linguistics: Basic readings*, *34*, 185.

Literary Devices. (2023). Haiku. Retrieved from: https://literarydevices.net/haiku/

Nishimura, S., Nevgi, A., & Tella, S. (2008). Communication style and cultural features in high/low context communication cultures: A case study of Finland, Japan and India. *Teoksessa A. Kallioniemi (toim.), Uudistuva ja kehittyvä ainedidaktiikka. Ainedidaktinen symposiumi*, *8*(2008), 783-796.

Otsuiji, Hairon-shu. (1947). In Yoshida, Toyo, ed. Otsuiji's Collected Essays on Haiku Theory, 5th edition. Tokyo, Kaede Shobo.

Peters, Stephen A. (2023). June 14, 2023. In Mainichi Japan. Selected by Dhugal J. Lindsay. Retrieved from https://mainichi.jp/english/articles/20230525/p2g/00m/0su/056000c

Peters, Stephen A. (2023). May 2, 2023. In Mainichi Japan. Selected by Dhugal J. Lindsay. Retrieved from https://mainichi.jp/english/articles/20230418/p2g/00m/0su/036000c

Ramesh, Kala. (2023). May 22, 2023. In Mainichi Japan. Selected by Dhugal J. Lindsay. Retrieved from https://mainichi.jp/english/articles/20230418/p2g/00m/0su/057000c

Reichhold, Jane. (2023). "Metaphor in Basho's Haiku," *The Haiku Foundation Digital Library*. Retrieved from: https://www.thehaikufoundation.org/omeka/items/show/834.

Rosa, Hartmut. (2019). *Resonance: A sociology of our relationship to the world*. Hoboken, New Jersey, John Wiley & Sons.

Santos, H. C., Varnum, M. E., & Grossmann, I. (2017). Global increases in individualism. *Psychological science*, *28*(9), 1228-1239.

Schwerin, Julie. (2023). Sun Prairie, WI, USA, Honorable Mention, *The Betty Drevniok Award*, Haiku Canada.

Sethuramiah, A. (2023). May 23, 2023. In Mainichi Japan. Selected by Dhugal J. Lindsay. Retrieved from https://mainichi.jp/english/articles/20230418/p2g/00m/0su/060000c

Spanos, W. V. (1990). What Was Postmodernism? [Review of *Modern/Postmodern: A Study in Twentieth-Century Arts and Ideas*, by S. Gaggi]. *Contemporary Literature*, *31*(1), 108–115. https://doi.org/10.2307/1208640

Tempo, Salvatore. (2023). May 31, 2023. In Mainichi Japan. Selected by Dhugal J. Lindsay. Retrieved from https://mainichi.jp/english/articles/20230418/p2g/00m/0su/065000c

Wong, D. B. (2006). The meaning of detachment in Daoism, Buddhism, and Stoicism. *Dao: A Journal of Comparative Philosophy*, *5*(2), 207-219.

Yasuda, K. (2011). *Japanese haiku: its essential nature and history*. Tuttle Publishing.

LOUIS HENRI BOUSSENARD-BETWEEN PICARESQUE NOVEL AND MEDICINE

Mirela Radu
Lecturer, PhD, „Titu Maiorescu" University of Bucharest

Abstract: Medical studies, knowledge of the human spirit and adventurous character characterized some of Asclepius' disciples. This is also the case of the French doctor and writer Louis Henri Boussenard (1847-1910) who traveled through the French colonies as a doctor, bringing together his life experiences in unique literary pages. Following the Franco-Prussian war, Louis Henri Boussenard remains with a nationalistic nostalgia that can be found in some of his literary writings. Satirical accents, the use of slang language and the investigation of social mores are some of the characteristics of Boussenard's novels demonstrating the acuteness of this doctor's observation.

Keywords: medicine, literature, picaresque novel, nationalistic nostalgia, adventure

Fine humor, criticism of social norms and vices that inhabit the most diverse social categories, but also sarcasm characterize the first novels of doctor Boussenard: *À travers Australie: Les dix millions de l'Opossum rouge* (1879), *Le tour du monde d'un gamin de Paris* (1880), *Les Robinsons de la Guyane* (1882), *Aventures périlleuses de trois Français au pays des diamants* (1884), *The Crusoes of Guyana* or *The White Tiger* (1885), *Les étangleurs du Bengale* (1901), *Capitaine Casse-Cou* (1901). To these picaresque novels the author added those with a science-fantasy falavour *Les secrets de monsieur Synthèse* (1888) and *Dix mille ans dans un bloc de glace* (1890).

Boussenard began writing in fashionable weekly magazines such as *Figaro, Le Peuple, Le Petit Parisien, La Justice*. He was initially chronicling various events over several months. In recent years, retired to his country estate, Boussenard regularly travels the roads of Beauce on a tandem bicycle with his wife. He also wrote village chronicles in a local newspaper, *Le Gâtinais*.

A travers l'Australie (1879) is the pathos-filled description of a distant and exotic land for 19th-century Europeans—Australia. The novel follows the journey to Cape Otway, through Port-Philipp Bay and Sandrigge to reach the destination of Melbourne. The novel begins with the recollection of a shipwreck of the Royal British Academy in 1853. A land still under exploration, Australia was in the mid-19th century still dominated by native populations that Europeans considered backward. All the greater is the astonishment of the shipwrecked Europeans when they discover that the chief of the tribe, covered in opossum skins, with ears and nose adorned with bizarre ornaments, was an ex-English convict.

The shock that the group of castaways would experience was the cannibalism of the natives who ended up eating the anatomical parts that the academic team was carrying. The macabre episode is recounted by Boussenard with the luxury of details that only a doctor could have known "Vous savez que les pièces anatomiques sont rendues inaltérables au moyen de certaines préparations qu'il se- rait superflu de vous détailler ici. Les veines et les artères sont injectées avec des mélanges solidifiables qui empêchent leur affaissement et leur conservent leur calibre primitif. La matière injectée est bleue pour les veines et rouge pour les artères; de plus, les nuances et les tons de la chair sont conservés à l'aide de couleurs et de vernis produisant une illusion complè-te. Ce fut plus qu'un pillage, ce fut une orgie de canni-

bales. Ils s'arrachèrent comme des furieux ces débris secs comme du carton-pâte, et qui n'avaient plus que l'apparence de la chair."[1]

The image of the cannibalistic pleasure, the macabre anatomical details and the almost graphic evocation of the event make this passage by doctor Boussenard unique in the adventure literature of the 19th century. The episode is haunted by the consumption of a fresh corpse and by the discovery by the cannibals of the jars of preserved fetuses that the European scientists had with them to equip the future anatomy laboratory.

The narrator's story continues with his arrival in Melbourne, a city of stunning contrasts, a mixture of dizzying debauchery, abundance and frightening squalor. Poor people live alongside the rich, the motley world of gamblers and gold-seeking adventurers make this Australian town a pandemonium.

Boussenard proves to be a fine observer of human nature with the literary ability to paint a motley society, dominated by worldly desires, eager to greedily satiate itself from all the pleasures that gold procures, to feed on violent emotions. Boussenard was a lover of adventure, medical, social or psychological experiment. Thus, his travels allowed him to get to know the most diverse cultures, in distant lands.

The doctor's narrative fascinates us and brings to our attention a world totally different from that of his native Europe. Boussenard's amazing story takes us to a distant land - like Australia, but it is also full of melancholy, because the aborigines are a marginalized population, at the limit of subsistence, wandering like hungry dogs, searching in garbage heaps.

As charming as the landscape of this faraway continent is, as magnificent as its flora and fauna, it can appear dangerous to those unaccustomed to the privations—famine, disease, and numerous other dangers seem to make this land fantastic one of perdition. And doctor Boussenard manages to capture these gaps, discrepancies and contradictions in a realistic fabric of his novels. The mastery with which the author describes the landscapes, traditions, natives and the ability he has to transpose his reader into his story make this writing neophyte a master of the pen.

A little later, doctor Boussenard returns to the literary scene with a new adventure novel *Le tour du monde d'un gamin de Paris* (1880). The starting point of the novel is the inspiration that a young Parisian, Friquet, discovers in the writings of Jules Verne. The young man sets off around the world and his first stop is in Africa where he meets his future companions - the military doctor Lamprière and an heir to a fortune André. The adventures of the three comrades are among the most exotic: taken hostage by cannibals, they manage to survive the deadliest animals (a gorilla and a venomous snake), shipwreck off the coast of South America and reach the pampas of Rio Grande Do Sul.

The feats through which the doctor Boussenard manages to carry his characters create a fine web of dangers through which these three Frenchmen manage to push themselves to the limit. Whether dangers lurk at sea or on land, the three companions manage to escape unscathed. The description of one of the last adventures proves the mastery with which the author manages to create the suspense of a modern thriller "Animal ou projectile, sa vitesse fut incalculable, son passage instantané. Cela fila à dix mètres à peine de l'avant de l'embarcation. Les passagers entendirent un bruit strident, râle de cétacé, ou sifflement d'obus, qui s'éteignit presque aussitôt."[2]

The research mission that the author had in Guyana would create the premises of a new adventure novel - *Les Robinsons de la Guyane* (1882). On each trip, he writes down his impressions, writes a story that he sends for publication in the *Journal des Voyages*.

---

[1] Louis Henri Boussenard, *A travers l'Australie*, Montréal : J. Rolland; St. Hyacinthe, 1880, p. 12

[2] Louis Henri Boussenard, *Le tour du monde d'un gamin de Paris; Les mangeurs d'hommes ; Les bandits de la mer; Le vaisseau de proie*, Paris, La Librairie Illustrée, 1880, p. 414

The nature that Boussenard manages to describe is, as he accustomed his readers, a wild and luxuriant one: “Les arbres géants de la forêt équatoriale se tordaient sous la rafale. Le ton nerre grondait furieusement. Les éclats de la foudre, simultanément sonores ou étouffés, brefs ou prolongés, secs ou crépitants, bizarres parfois, terribles toujours, semblaient se confondre en une seule et interminable détonation. (…) Des éclairs aveuglants, affectant toutes les formes et toutes les couleurs, mêlés dans une colossale fulguration, s'en échappaient comme d'un cratère renversé. De ces vapeurs trop lourdes qu'un implacable soleil avait fait surgir d'insondables marais et de solitudes inexplorées, roulaient de véritables trombes. Ce que nous nommons en Europe des gouttes de pluie, semblait de larges coulées de métal en fusion, à travers lesquelles se reflétaient étrangement les éclairs. Les feuilles tombaient, hachées comme par un ouragan de grêle, mieux encore, comme par des millions de jets de pompes à vapeur. De temps en temps, un acajou énorme, l'orgueil de la forêt vierge, s'abattait lourdement; une ébène verte, au tronc élevé de plus de quarante mètres, aussi dur que le fer, voltigeait comme une paille; un cèdre séculaire, que quatre hommes n'eussent pu entourer de leurs bras, éclatait, ainsi qu'une planchette de sapin, un simaruba, un boco, ou un angélique, dont les cimes trouaient la nue, roulaient, fracassés les premiers”[3]

Boussenard proves to be a master not only of penning extraordinary adventures, but also of descriptions. These episodes, which we can even find pedagogical, are a way for the author to endow the reader with the knowledge of exotic forms of life. The digressions in explaining the flora and fauna have an educational role, but they create that literary lace that adorns the background ddventure.

With this majestic debut, the doctor introduces readers to the South American jungle. Robin, the central character, manages to escape from the prison where he was kept. Unjustly convicted, he fights tenaciously for his freedom and receives the most beautiful lessons of life. Together with the leper Casimir, Robin becomes, despite the dangers he faces, a better man with a deep understanding of the human being, the fears, the doubts but also the generosity of which the human being is capable. Botanical and zoological descriptions occupy a central place in this novel against the background of which this Promethean struggle with the fury of nature is described, and not only.

Aventures périlleuses de trois Français au pays des diamants (1884) depicts the perilous life of diamond prospectors who seem possessed by the fever of discovering precious resources like gold and diamonds. Financial shortfalls, illness and suffering don't seem to stop the adventurous spirits from following their dreams. The obsession of getting rich takes hold of souls and enslaves them in the misery of everyday life. Boussenard even uses the term hypnotism to describe the torment these poor souls experience: “Peu importent aux travailleurs les maux de gorge ou les ophtalmies, les ulcères malins ou les abcès froids, nul n’a souci de son corps ! Tel qui possède une fortune enfouie dans le sol de sa baraque de toile, marche pieds nus, couvert de loques, et vit de biscuit trempé dans du Cape brandy (eau-de-vie du Cap). La vie pour tous ces enragés se résume dans un seul mot, dont les lettres flamboyantes les éblouissent jusqu’à l’hypnotisme : Diamant.”[4]

His next novel, *Les étrangleurs du Bengale*, begins with an assassination attempt. Called to save the victim, the military doctor gives intravenous injections of caffeine to restart the heartbeat. The scene of the surgical intervention is described with a complexity that would have been impossible for a neophyte: “Afin d'empêcher une syncope mortelle, un brusque arrêt du coeur, il pratiqua vivement une injection hypodermique d'éther, puis immédiatement, une autre de caféine. Le pouls devint perceptible et une légère tache rouge apparut aux pommettes. Comme la malheureuse femme avait déjà perdu une énorme quantité

[3] Louis Henri Boussenard, *Les Robinsons de la Guyane*, Paris, 1893, p. 1-2

[4] Louis Henri Boussenard, *Aventures périlleuses de trois Français au pays des diamants*, Marpon et Flammarion, Paris, 1884 p. 13

de sang, il fallait promptement, et dans les limites du possible, réparer cette perte. Aidé, d'ailleurs d'un personnel expérimenté, le chirurgien fit une injection intra-velneuse de sérum artificiel dont l'effet fut instantané."[5]

This purely medical scene would have been impossible to translate to the written page if the author had no experience in the field. The fact that Louis Henri Boussenard participated as a doctor on the front during the Franco-Prussian war that ended with a territorial loss that affected France would also be reflected in the literature signed by him. Enlisted in the army as a medical assistant in 1870 Boussenard was wounded at the Battle of Champigny. Only after the end of the war would he finish his *medical studies and from 1873 he began to publish articles in the magazines of the time, such as Le Figaro, Le Petit Parisien, Le Corsaire, L'Éclipse, Le Peuple, La Marseillaise or La Justice*. All of Doctor Boussenard's novels are crossed by a strong vein of national consciousness.

After another two years, in 1873, Boussenard devoted himself exclusively to writing so that in 1879 he was hired as a travel journalist by the *Journal des voyages magazine*. In the pages of this weekly magazine, Boussenard would publish, in the form of foil, his first novel *Le Tour du monde d'un gamin de Paris.* The success of this novel would bring him not only confidence in his literary powers but also an official mission in French Guiana.

Between 1888-1889, the doctor signed another leaflet published in the weekly popular science magazine *La Science illustrée*. *Les Secrets de Monsieur Synthèse* is a door that the author opens to a special world. In its pages, the novel gathers various scientific theories, curiosities of the natural sciences, surprising applications of hypnotism and suggestion, ways of artificially manufacturing diamonds, the effects of the displacement of the Earth's axis, the idea of artificially creating life.

In the same period, Boussenard also publishes *Dix mille ans dans un bloc de glace*, a continuation of the first feuilleton. Monsieur Synthesis, who had been trapped in a cave for 2000 years, comes back to life and witnesses a superior humanity capable of levitation. The increase in brain mass of the yellow and black races makes this dominant population, les Cérébraux, dominate the other races. Earth lives in a new ice age and is habitable only in a small area. Some of the avant-garde ideas are borrowed by Boussenard from his predecessors.

Just as in the Grand Duchy of Tuscany during the enlightened period in Lorraine, with the increase of the population, the problem of solving the food shortage by making provisions was raised, Boussenard remembers the Marquis Cosimo Pietro Gaetano who had done experiments to preserve wheat grains. Other experiments that the doctor Boussenard introduces in the pages of his novel are those carried out by the biologist Lazzaro Spallanzani, the agronomist Louis Doyère, the physiologist and neurologist Alfred Vulpian, the naturalist Pierre de Maupertuis, the zoologists Constant and Auguste Duméril and the physiologist John Hunter.

These two science fiction novels are another literary side of the doctor-writer. Jean-Paul Sartre, in *Les Mots* (1964), expounds the narrative technique of Louis Boussenard and Jules Verne, which he made his own during his first attempts at writing. It was about educating while entertaining. Jean Paul Satre makes this analogy between Boussenard and Jules Verne „Je prenais tout mon temps pour transcrire l'article (...) je me sentais délicieusement ennuyeux, aussi distingué que Boussenard et, n'ayant pas encore trouvé le moyen de sauver mes héros, je mijotais dans des transes exquises."[6] Louis Boussenard's comparison with Jules Verne is not only obvious but claimed by the author: the hero of his

[5] Louis Henri Boussenard, *Les étrangleurs du Bengale*, St-Henri Montréal, 1901, p. 14
[6] Jean Paul Satre, *Les Mots*, Paris, Gallimard, 1964 p. 213

first novel, *Le Tour du monde d'un gamin de Paris*, decides to go on an adventure after read Around the World in 80 Days by Jules Verne.

But the novel of Boussenard is above all close to that of Jules Verne because it is inspired by the writing model set up contractually between Jules Verne and the publisher Hetzel: it is a question of educating his readers while entertaining. Adventures that the physician describes are a good opportunity for divagations describing customs, customs, peoples, geography, climates, fauna and flora.

The attachment that doctor Boussenard showed to the colonies of France is evident by the protective attitude towards the indigenous populations, towards the fauna and flora of those places he visited and which provided him with the literary framework of his adventures. Often his novels have French central characters who discover the world, representatives of Western civilization. Boussenard was recognized for his radical views that meant breaking away from outdated ideologies, old political structures and outmoded customs.

The action, the joy of the stories, the need to maintain the attention of the audience, leding Boussenard to carry out his story at a frantic rhythm. Boussenard's stories were above all intended for reading in serials. This technique supposes a different rhythm from that of continuous reading.

Adept of science, nourished by new ideals, Boussenard is part of a new generation of writers, along with Jules Verne, who wanted a society based on knowledge and innovation. However, the doctor has a didactic literary style, which he knows how to temper with fast action, lively dialogue and deep psychological descriptions. The fact that much of his writing is characterized by violence may be a result of his desire to shock readers and bring to the fore the strangeness of the places described.

The plots have a paradoxical aspect: humor is often present, but conversely, the need to maintain the reader's interest forces the author to constantly outbid, both in the plot and building characters. Boussenard shows a fascination for the horror and astonishing violence. Boussenard is one of the authors who, through the excesses of a discourse constantly oscillating between pedagogical popularization and a taste for a violent adventure created a unique type of literature.

Friquet, one of the characters Boussenard uses in numerous stories and adventures may be an adolescent alter-ego of the writer. Another astonishing character can be found in the pages of the novel *Voyages et aventures de Mlle Friquette* (1897). This female adventurer is penciled in as graceful and elegant, courted by men. The same violence and terror can be found in the novel published two years after Boussenard's death, *La Terreur en Macédoine* (1912).

This time the writer's attention turned to Macedonia, „ (...) un souvenir historique, glorieux et stérile; une abstraction géographique sans unité, sans forme et sans limites. Une sorte de Pologne, qui n'est ni serbe, ni grecque, ni bulgare, et qui est tout cela ; une âme slave et chrétienne à laquelle la conquête veut donner un corps turc et musulman."[7]

The novel begins with the geographical, economic and political description of Macedonia to continue with the description of a beautiful village, Nikéa. The way Boussenard pencils his characters is almost painterly. The young woman is described as blonde as ears of corn, with sapphire eyes, drowned in tenderness, a rosy mouth parted with the happy smile of her twenties. While her face is the representative of male strength: dark as a gypsy, with blue-black hair, velvety, wide, magnetic eyes, shining like black diamonds.

Boussenard proves to be a painstaking creator of characterizations, descriptions of nature and adventures in distant lands. Even if the ingredients he used are reminiscent of Jules Verne's writings, Boussenard's writings are crossed by a colonialist and paternalistic

[7] Louis Henri Boussenard, La Terreur en Macédoine, Tallandier, 1912, p. 2

vein and the didacticism he displays tends, at times, to disturb the canvas of the adventure through historical, geographical considerations and above all ethnographic. The unique ability to balance adventure, suspense and the desire to entertain and educate the public make Boussenard a unique figure in French literature.

BIBLIOGRAPHY

Louis Henri Boussenard, *A travers l'Australie*, Montréal : J. Rolland; St. Hyacinthe, 1880

Louis Henri Boussenard, *Le tour du monde d'un gamin de Paris; Les mangeurs d'hommes ; Les bandits de la mer; Le vaisseau de proie*, Paris, La Librairie Illustrée, 1880

Louis Henri Boussenard, *Les Robinsons de la Guyane*, Paris, 1893

Louis Henri Boussenard, *Aventures périlleuses de trois Français au pays des diamants*, Marpon et Flammarion, Paris, 1884

Louis Henri Boussenard, *Les étrangleurs du Bengale*, St-Henri Montréal, 1901

Jean Paul Satre, *Les Mots*, Paris, Gallimard, 1964

EQUIVALENCE AND ITS IMPLEMENTATION IN THE FIELD OF TRANSLATION

Ana-Blanca Ciocoi-Pop, Alina-Elena Oneț

Lecturer, PhD, „Lucian Blaga" University of Sibiu, Lecturer, PhD, „Nicolae Bălcescu" Land Forces Academy of Sibiu

Abstract: The concept of equivalence is one of the most frequently used theoretical terms in the area of translation studies. However, in spite of its being so widely employed, it is still a concept which is rather difficult to pin down and define accurately. While some theoreticians equate equivalence to the practice whereby the target text achieves an identical function to the source text, others speak about the degree of replication of the textual situation in the source text by means of different wording in the target text. Yet other theoreticians talk about the transfer of meaning between source and target text, while others define equivalence as the act of replicating in the target text the most similar natural equivalent of the source language meaning. Last but not least, some theoreticians believe that perfect equivalence does not, in truth, exist. In the present paper we have attempted to reconcile all these diverging views on equivalence, by discussing such concepts as freedom in translation, level, genre, audience, lexicon, hierarchy, ellipsis and compensation.

Keywords: translation, equivalence, freedom in translation, genre, audience

1. Introduction. Equivalence in translation, an attempted definition

The term "equivalence" poses considerable difficulties of definition, both regarding the narrowing down of the concept itself, and its implementation in the field of translation, with opinions diverging greatly on both of the aforementioned aspects (Beale 2020: 18). Theoreticians were nonetheless able to reach a set of common denominators in this respect. For example, Reiss (1983) regards equivalence as the act of achieving the same function as the original text, or the same relation of linguistic signs within two distinct linguistic groups. Vinay & Darbelnet (1958) speak about the degree of "replication of the textual situation in the source text with different wording in the target text, all while maintaining the source text's stylistic impact" (quoted in Beale 2020: 19), which is reminiscent of our prior discussion on translation as an act of preserving meaning rather than form. Another theoretician, Yaqub (2014) speaks about the transfer of meaning between source and target language by replacing the original components of the source text (grammar, lexical elements, etc.) with components of equal value in the target text, thereby preserving meaning, as well as the overall style of the text. Suchanova (2013), Nida (1964) and Wilss (1982) refer to equivalence as the act of "reproducing in the target language the closest natural equivalent of the source language message," (Suchanova, 2013:156), which translates, similar to Yaqub's view, into exchanging elements in the source text with others of equal value in the target text, based on the translator's complex understanding of the meaning and style of the source text. It is also Suchanova (2013) who looks upon equivalence as a central tenet of Translation Studies, due to its capacity of defining the relationship between source and target text from the vantage point of correspondence. Contrastively, theoreticians such as Pym (1995) rather believe that perfect equivalence does not really exist, suggesting the alternative term "assumed equivalence", defined as the equal value between source and target text relating to form and functionality (quoted in Beale 2020: 19).

As diverse as these definitions and analyses might be, we can identify a common denominator between them, for example the "one-to-one relation" (Beale 2020: 19), or something as close as possible to it, between source and target text, achievable by taking into account a series of factors such as the intended effect the text should produce on its readers, its semantic value, its stylistic particularities, its meaning and function. Another common point we can identify is the analysis of communication as a process meant to convey sense, not form or image – this being of special importance when we are dealing with cultural differences which make the transposing of literal form impossible, as evinced in the previous section of our paper. An example of this kind would be the Romanian expression "la Paștele cailor" or the German "bis die Hölle gefriert", both referring to a highly unlikely situation. A similar viewpoint is upheld by Panou (2013) who describes equivalence as a type of similitude between source and target text. Overall, we can claim that equivalence can be defined in broad terms as "a preservation and maintenance of information and features from the source text in the target text in light of its context" (Beale 2020: 19).

1.1. Freedom in translation

The issue of freedom in translation will have a great influence on the way the final target text will sound – in many instances, a literal, word-for-word translation will result in an unnatural text, that sounds awkward or is downright unintelligible. Hervey, Loughridge & Higgins (2006) focus on freedom in translation as one of the basic factors to consider before beginning to translate any text. The main question here is how much freedom is ideal, and where does translation turn into adaptation if too much freedom is assumed in the translation process? In order to provide answers to this question, we might consider the two definitions of a successful translation offered by Buzaji (2019): the first one refers to meaning and sense and stipulates those possible errors in translation should not affect the main message of the text, the second is related to style and formation, and places emphasis on the preservation of these two elements in the target text. With these two tenets in mind, we can proceed to evaluate a series of ideas related to the degree of freedom in translation.

Two categories of equivalence are identified by Nida (1964): formal equivalence, denoting a perfect match in terms of form and meaning between source and target text, and dynamic equivalence, which aims to create a target text which sounds as natural as possible (quoted in Beale 2020: 20). The idea was taken up and developed further by Newmark (1988) who speaks about semantic and communicative modes of translation: semantic translation would be the equivalent of Nida's formal equivalence, while communicative translation resembles his concept of dynamic equivalence. Newmark also held that the translator does not need to completely adhere to any of the two categories, but that he/she can switch between various styles while working on the same text (Beale 2020: 20). A similar viewpoint is upheld also by Mansoor (2018) who focuses on creating a match between source and target text in terms of function, achieved through pragmatic instruments, as a basic prerequisite for equivalence (quoted in Beale 2020: 20).

Another aspect to be taken into account here is the one of open choice, which claims that it is necessary for the translator to know which words can be associated with each other while still keeping their individual meanings. The important question to consider here is which words can and which must stand together in order to achieve a coherent translation. According to Kesić (2015: 68), this idea's counterpart is the so-called "idiom principle", when words have a pre-established meaning and the construction (idiom) cannot be broken down into its constitutive elements.

Two strategies of translation which involve a high degree of freedom are transpositions and modulations (Beale 2020: 20). According to the same author, transposition refers to changing grammatical elements in order to keep the meaning of the text and in order to make the source text sound as natural and idiomatic as possible. Modulation refers to

changing the manner of thought of a translated element, moving it from concrete to abstract or from cause to effect (Beale 2020: 20). He also opines that "equivalence is often seen as a form of modulation which sometimes leads to wholesale replacement of translation units for an equivalent in the target text" (Beale 2020: 20).

1.2. Level

According to Beale (2020: 21), the notion of level in translation refers to the specifics of the linguistic unit at which a source text should be transposed into a target text. Even though in this respect too, as in the case of freedom in translation, we can identify some diverging opinions, most theoreticians seem to agree on a set of basic classifications – nonetheless, some of them will still debate the exact level at which one should attempt to create equivalence.

Thus, the smallest unit is the word, the result of this approach being the (in)famous word-for-word or literal translation, which we have briefly touched upon in previous sections. Theoreticians such as Kesić (2014) or Mansoor (2018) have focused on this level of translation, which, as mentioned before, can only succeed when related languages are at play, and which according to Beale (2020) should be employed rather carefully in order to avoid translations that end up not making any sense.

The next level is the one of the clause or phrase, which is based on the translation not of individual words, but of groups of words treated as units in order to keep the original form, especially in the case of languages which are not similar. Proverbs and idioms belong in this category, as in their case meaning is carried not by the individual words making them up, but by the overall phrase. The next level would then be the one of the sentence. We might argue that this level is actually part of the previous one and can be incorporated in it, but oftentimes sentences actually are made up of more than one clause, so it seems legitimate to look at the sentence as a separate level. In the opinion of Mansoor (2018) this is the highest level at which a translator should transpose a text.

Finally, we reach thought, or the textual level, even though some theoreticians argue that this category is too broad and translation at this level might result in adaptation rather than translation, as only the essence of the text will be thus rendered and important details will inevitably get lost.

As in the case of freedom, levels of translation are not binding and the translator can move at ease between them, without being limited by one single approach. Baker (1992) for example holds the translator should ideally start at the level of the word and gradually progress to the sentence level (quoted in Beale 2020: 21). Other theoreticians consider that context is the most important element to take into account. One of them is for example Bakhtin (1986) who believes that smaller units such as words, phrases, clauses, etc. can only acquire meaning if one looks at the general context of the source text. Similar viewpoints are upheld by Saeed (2009) and Cozma (2019), who also focus on the importance of context in order to gain clarity regarding any lexical ambiguities encountered in the text, and claim that the translator should not be limited by words or constructions and should instead focus on "the text's communicative function" (Beale 2020:21).

Beale concludes by stating that having looked at the importance of larger context in establishing meaning, combined with individual word content, the clause appears as the best level of translation, especially in the case of unrelated languages or idioms (2020: 21).

1.3. Genre

The genre of the source text is another highly important element to consider when trying to achieve equivalence in the target text. This was amply discussed by Bakhtin (1986) who categorized genres of speech by stating that "all our utterances have definite and relatively stable forms of construction of the whole" (1986: 78-79). Bakhtin also believed that genres are influenced by the style of speech, and he held that the grammatical choices a

speaker makes are also part of this stylistic signature. According to him, several factors come into play when speaking about the genre of a text: linguistic style, content, and textual structure. Bakhtin also stated that usually a reader can determine the genre of a text already from the opening paragraphs or words.

This statement was taken up by Reiss (1989), who undertook an analysis of text-type translation, concluding that translators should "begin by looking for stylistic cues and patterns to establish the text type, then subsequently delve into the text variety, a culturally fixed sub-variety of text type which is dictated by the linguistic norms of the language" (quoted in Beale 2020: 21). Reiss nevertheless cautions translators to not fall into the trap of simply transferring the stylistic conventions of the source text into the target text, as this would lead to the production of an unnaturally sounding translation.

Theoreticians have also focused on the various types of genres a text can belong to. Thus, Bakhtin (1986) speaks about primary and secondary genres. Secondary genres according to him are what most people would typically think of when they hear the term "genre": literature, academic writing, articles and commentaries, etc. Nevertheless, Bakhtin admits that genres have not yet been organized coherently according to their style and content, with "existing taxonomies being random, inexhaustive, and insufficiently differentiated" (quoted in Beane 2020: 21). According to Beale (2020), over the past fifty years, the following classifications of genre have been attempted:

- "Jumpelt (1961): aesthetic, religious, pragmatic, ethnographic, linguistic, psychological,
- Reiss (1981): informative, expressive, operative,
- Hervey et. al. (2006): empirical, philosophical, religious, persuasive, literary,
- Russian traditional styles: communicative-political, scientific-technical, military, artistic,
- Burukina (2009): social-political, legal, financial-economic, medical, scientific, religious, technical, military, advertising." (Beale 2020: 22)

A possible complication to consider here is that quite often genres overlap within the same text, prompting the translator to give priority to one genre or one stylistic approach over another (Beale 2020: 22).

1.4. Audience

Whenever a text is produced, this is done with a concrete audience in mind. This is an aspect that the translator must consider if he/she wants to achieve equivalence between source and target text. In this respect too, several factors come into play. First of all, the translator must find out if the source text was produced in order to be read by any type of reader, or if it was directed at a specific group (Kallmeyer, Ewald & Schopp 2017). One must mention here that even in the case of texts produced for certain groups only (an article in a women's magazine, a book for children, etc.), the audience will rarely be homogenous and thus the desired effects of author and/or translator will also vary greatly. In this respect, Bakhtin (1986) argues that even when a written text is seemingly a one-way street, the author and translator must always keep the reader in mind, as an active element who may not respond in the initially envisaged manner.

With the advent of globalization, Reiss argues that reading groups have changed greatly and have become even more heterogenous, thus "there is now no attempt any more to strive for a functional equivalence between the SL and the TL text, but for adequacy of the TL reverbalization in accordance with the foreign function" (1981: 122). In such cases, where source and target texts are different from the point of view of function and scope, the translation should no longer be text based, but should rather focus on the target audience the text is geared towards – an advice that seems to rather contradict the concept of equivalence. The problem of the complex relationship existing between author, translator, publisher and

audience, has also been taken up by Karpovskaya (2011), Kallmeyer et al. (2017), and Usacheva et al. (2015).

One further point to consider when talking about the importance of audience in translation is the impact of the target culture on the translation of the source text. Let us remember the example of the welfare organization's ad, inappropriately translated from Arabic into English, without taking into consideration the cultural differences between the two groups. Beane argues here that "any attempt to achieve an equivalent result in translation must be based on a thorough knowledge of and familiarity with the culture of both the source text and target text" (2020: 22). This viewpoint is further upheld by theoretician such as Kesic (2015), Lefevere (1992), and Mansoor (2018), who state that once the translator steps outside the boundaries of a certain language family (for example the European one), cultural differences become even more important than linguistic ones (as in the above-mentioned example of the failed Arabic to English translation).

1.5. Lexicon

When discussing equivalence in translation, it is unavoidable to mention the crucial importance of the lexicon within this equation, as words are the primary tools by which meaning is imparted. In the opinion of Beekman and Callow (1979), the lexicon is a key component of form and the basis for getting the intended message across. In focusing on the issue of pragmatic equivalence, Shapochkin (2018) speaks about selecting the best words in order to convey not only information, but also the pragmatic aspect of words employed in the source text, in order to replicate the desired effect in the target text.

Jakobson (1959) argues that while a translation might be good, it can never be perfect or fully equivalent, because full equivalence cannot exist between words "due to differing linguistic structures and terminology in the lexicons of the two languages" (quoted in Beale 2022: 24). A similar perspective is upheld also by Saeed (2009) who speaks about "different conceptual classifications arising from linguistic relativity, especially between highly different cultures" (quoted in Beale 2020: 24). The same idea is also expressed by Beekman & Callow (1979), who offer a series of concrete examples of lexical items not matching, including such cases where generic terms are used in the source language and specific ones in the target language, or when one word that is customarily used in the source language can be rendered by a variety of more specific words in the target language, or when it is unclear from the context whether the term employed should be generic or specific. In addition to this, problems also arise out of instances when the word employed in the source text has absolutely no equivalent in the target text, and where explaining the original term may lead to the loss of that word's meaning or of the effect desired by the author. Yet another issue is represented by idioms and phrasal verbs, which can obviously not be rendered by means of literal translation and thus must be translated as a unit, prompting the translator to find similar expressions or phrases in the target language.

Finally, mention should be made of the fact that just like genre, context also plays a vital role when one formulates lexical considerations (Beale 2020: 25). In the case of one word having more than one possible sense, translators have to look at the wider context in order to find out which of the senses is the one employed in that particular situation. Beale argues that "looking for common collates in reoccurring patterns via elicitation techniques can likewise help dispel ambiguities regarding context" (2020: 25).

1.6. Hierarchy

When speaking about strategies employed in order to achieve equivalence in translation, Reiss (1989) mentions a so-called a hierarchy of equivalence, which refers to identifying the main characteristics of the source text which should necessarily be kept in the target text. Of course, this may come at the expense of other elements in the source text which will be left out, such as for example word games or meaning. It is the translator who

sets up this hierarchy of which elements should be preserved and which abandoned, based on the overall impression left by the text and on general textual features, such as the target audience, the type of the text, its content, or any priorities pointed out by the client commissioning the translation or by the publisher (Hervey et al. 2006). In Lörscher's view, hierarchies are useful so that "a translation [...] not merely conveys the sense and/or function of the source language text into the target language, but [...] [is] an adequate piece of discourse produced according to the target language norms of language use" (2005: 604). The impact of hierarchies on creating equivalence is therefore the result of the translator's determining early on which elements must be kept and which must be abandoned due to linguistic considerations, especially in the case of word games or words with no cultural equivalent in the target language.

1.7. Ellipsis

When confronted with certain lexical or grammatical characteristics of the source text, the translator might find himself/herself faced with the necessity of employing ellipsis in order to keep a similar dynamic in the target text. Ellipsis is defined by Beekman and Callow (1979) as "omitting words from a source language for economy or adding for idiomatic effect" (1979: 70, quoted in Beale 2020: 28). The theoretician Yaqub explains why ellipsis is sometimes necessary in translation: one example would be the need to save space in a text, or to emphasize one textual aspect, or to ensure the production of a normal grammatical structure in the target language (2014: 228). Yaqub also lists various levels of ellipsis, from the level of the word to the one of the sentence, according to the degree of "exegesis or concision needed" (Beale 2020: 28).

1.8. Compensation

Compensation is defined as a translation strategy meant to correct deficiencies caused by absent grammatical or semantic terms in the source language or target language. A similar perspective belongs to Hervey et al., who speak about the phenomenon of translation loss: "A technique of mitigating translation loss: where any conventional translation (however literal or free) would entail an unacceptable translation loss, this loss is mitigated by deliberately introducing a less unacceptable one, important ST features being approximated in the TT through means other than those used in the ST" (2006: 219).

Their definition is connected to our aforementioned remarks on translation's imperfect nature and to Jakobson's belief according to which a perfect translation is essentially impossible to achieve. This viewpoint also stresses the importance of formulating initial assumptions when trying to develop a working strategy for translation. In Hervey et.al.'s opinion (2006), compensation is also closely related to ellipsis, as many cases of compensation are in fact cases of ellipsis, where the implicit is turned explicit, word games are abandoned, etc., all of which lead to a reduction of the effect the text was intended to have on the reader.

According to Beale (2020: 29), even though compensation is certainly a valid translation strategy, translators should be careful when implementing it. In this respect Beane also cites Cozma (2019), who emphasizes the idea that whenever the translator drifts away from the original text, that decision must be justified "by the necessity of maintaining equivalence or in consideration of the understanding of the target audience" (Beale 2020: 29).

2. Concluding remarks

To conclude, we might state that more often than not, complete equivalence is rather difficult to maintain. Translators often find themselves in the position of adapting rather than translating the source text, in order to accommodate the particularities and requirements of the target language's grammar and/or lexicon. Various translation strategies aid the transaltor in achieving the highest possible equivalence between source and target text – however, the main question still remains as to which type of translation is preferable: the one that achieves

almost total grammatical and lexical equivalence at the level of the word and the sentence, or the one that manages, on the level of the text, to convey the message, atmosphere and scope of the source text? From the vantage point of recent developments in the field, we could state that a successful translation is rather a translation that manages to preserve the meaning and message of the source text, and not a grammatically or lexically accurate translation which sounds unnatural in the target text.

BIBLIOGRAPHY

1. Bakhtin M. M. (1986). The Dialogic Imagination: Four Essays, University of Texas Press Slavic Series, vol. 1 (trans. Caryl Emerson & Michael Holoquist), Austin: University of Texas Press.
2. Beal, J.D. (2020). "Equivalence in Translation Across Genre Types", Channels, vol. 5, no. 1.
3. Bell, R.T., Candlin, C. (2016), Translation and Translating: Theory and Practice (Applied Linguistics and Language Study), Routledge.
4. Beekman, J., & Callow, J. (1979). Translating the Word of God: With Scripture and Topical Indexes (5th ed.). Grand Rapids, MI: Zondervan Publishing House.
5. Buzaji, D. "What is a Good Translation?", YouTube, [Available at:] https://www.youtube.com/watch?v=yXH05XesrqM&list=PLToaA8EXvF05bAoAwi0YEohc9ajTL8Oz&index=35, [Accessed 15.03.2022].
6. Cozma, M. (2019). Translation Errors Across Genres: A Research Perspective. Romanian Journal of English Studies, 16 (1), 84–96.
7. Hervey Sándor G. J., Loughridge, M., & Higgins, I. (2006). Thinking German translation: a course in translation method: German to English (Second). London: Routledge.
8. Jakobson, R. (1959). "On Linguistic Aspects of Translation", in R. Brower (ed.) (1959) On Translation, Cambridge MA: Harvard University Press, 232-9.
9. Kallmeyer, W., Ewald, R., & Schopp, J. (2017). "Skopos Theory: A Retrospective Assessment", in Reflections on Translation Theory, Vol. 132, 55–70, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
10. Kesić, D. (2015). "Translation Intricacies: The Simpler the Approach, The More Complicated the Outcome". Филолог, 6 (12), 263–271.
11. Lefevere, A. (1992). Translation, Rewriting and the Manipulation of the Literary Fame, London and New York: Routledge.
12. Lörscher, W. (1991). Translation Performance, Translation Process, and Translation Strategies. A Psycholinguistic Investigation, Tübingen: Gunter Narr.
13. Mansoor, K. (2018). "Translation Across the Difficulties of Equivalence Concept", Scientific Bulletin of the Politehnica University of Timişoara Transactions on Modern Languages, 17 (1).
14. Newmark, P. (1988). A Textbook of Translation, New York and London: Prentice Hall.
15. Nida, E.A. (1964). Toward a Science of Translating, Leiden, Netherlands: E.J. Brill, 156-71.
16. Panou, D. (2013). "Equivalence in Translation Theories: A Critical Evaluation", Theory and Practice in Language Studies, 3 (1), 1–6.
17. Pym, A. (1995). "European Translation Studies, une science qui dérange, and Why Equivalence Needn't be a Dirty Word", Traduction, Terminologie, Rédaction 8.1: 153–76.
18. Reiss, K. (1989). "Text-Types, Translation Types and Translation Assessment", trans. by Andrew Chesterman (ed. 1989), 105-15, original German (1977)

"Texttypen, Übersetzungstypen und die Beurteilung von Übersetzungen", Lebende Sprachen 22.3: 97-100.

19. Saeed, J. I. (2009). Semantics, Oxford: Blackwell.

20. Shapochkin, D. V. (2018). "Semantic Transformations in Translating German Diplomatic Discourse (on the content of Frank Walter-Steinmeyer's public appearances)", Journal of the Peoples' Friendship University of Russia, Series: Theory of Language, Semiotics, Semantics, 9(1), 93–104.

21. Suchanova, J. (2013). "The Analysis of English and Lithuanian Idioms and the Problems of Their Translation", Santalka. Filologija. Edulokogija, 21 (2), 154–161.

22. Usacheva, A. N., Marchortova, T. Y., Popova, O. I., & Novikova, T. B. (2015). "Skopos, Interpretation, Cognition: From the Multivector Theory of Translation to Effective Practice", Intercultural Communication and Comparative Study of Languages, 29 (5), 46–59.

23. Vinay, J. P. & Darbelnet, J. (1995). Stylistique comparée du français et de l'anglais. Méthode de traduction, Paris: Didier, trans. and ed. J. C. Sager and M.-J. Hamel (1995) as Comparative Stylistics of French and English: A Methodology for Translation, Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins.

24. Wilss, W. (1982). The Science of Translation: Problems and Methods, Tübingen: Gunter Narr.

25. Yaqub, M. O. (2014). "Text-types, Translation Types and Translation Assessment: A Case Study of Chapter 112 of the Holy Quran in Rodwell, Al-Hilali and Khan's Translation", International Journal of Humanities and Sciences, 4 (8), 225–230.

NEGATIVE ASPECTS OF THE TEACHING STAFF THAT INFLUENCE THE ACTIVITY OF LANGUAGE TEACHING-LEARNING IN HIGHER TECHNICAL EDUCATION

Anca Greculescu, Liliana-Luminița Todorescu

Lecturer, PhD, Politehnica University of Bucharest, Lecturer, PhD, Politehnica University of Timişoara

Abstract: The current qualitative study capitalizes on previous research regarding the English and Spanish teacher's profile as outlined by Romanian engineering students. This research aims to identify language teacher's negative features likely to negatively influence the didactic process and thus failing to comply with the requirements of the English & Spanish teacher profession in Romanian technical higher education. What are their main negative characteristics of language teachers likely to bring about engineering students' dissatisfaction? The study was conducted to engineering students, from various technical backgrounds, at University Politehnica of Timişoara (UPT) and University Politehnica of Bucharest (UPB), between 2022-2023, by means of the panel method likely to point out the range of teacher's drawbacks in the study of languages. Hence, the results of the present study will raise awareness and help language teachers improve and ensure the quality of the educational process.

Keywords: teacher characteristics, technical higher education, language teaching and learning

INTRODUCCIÓN

Vale la pena mencionar que el rendimiento lingüístico de un estudiante de ingeniería o la falta del mismo se ve muy afectado no solo por sus factores de personalidad y voluntad, sino también por la personalidad, la motivación y las habilidades del profesor de idiomas. En la enseñanza de idiomas dentro de la educación superior técnica, los docentes efectivos y no efectivos pueden diferir en términos de "dominio del idioma, estilos de enseñanza, rasgos de personalidad y materiales didácticos". (Huang, Z. 2010).

Además, las características de un maestro de inglés y español efectivo incluyen conocimiento de la materia, habilidades y características de personalidad distintivas. La pregunta es ¿cuántas de estas características perciben y esperan los estudiantes de ingeniería de sus profesores de idiomas? ¿En qué medida los rasgos de personalidad prevalecen sobre el conocimiento del idioma y las habilidades didácticas? Cuáles son esas características negativas que pueden tener un gran impacto en la insatisfacción y la falta de eficiencia de los estudiantes en el estudio de idiomas en la educación técnica superior?

La instrucción y la formación, a través de las actividades de enseñanza y aprendizaje, son dos procesos esenciales, de máxima importancia para el desarrollo y progreso de los educandos.

La calidad de la enseñanza se aprecia en la medida en que posee cualidades transformadoras, en la medida en que implica la producción de resultados en la conducta del educable, de cambios en el comportamiento de los que aprenden.

Un papel especial en la realización de una actividad de enseñanza-aprendizaje eficaz, con la posibilidad de producir cambios positivos en el comportamiento de los educandos, lo juega el docente de aula. Pero todo el profesorado puede influir negativamente en el proceso de enseñanza-aprendizaje, a través de una serie de aspectos y comportamientos negativos,

manifestados en el aula, en la actividad educativa. Conocer y eliminar estos aspectos negativos relacionados con la capacidad del profesorado para organizar la actividad de enseñanza-aprendizaje, puede facilitar y mejorar la actividad del profesorado, su relación con los aprendices durante el proceso de formación, así como la eficiencia de la actividad de aprendizaje de los alumnos.

Por tanto, desde el deseo de averiguar cuáles son los aspectos negativos relacionados con el profesorado, que influyen en la actividad de enseñanza-aprendizaje en el ámbito universitario, y evitarlos/eliminarlos posteriormente en/de la actividad didáctica, con el fin de hacerla más eficiente, realizamos con estudiantes de los años I-IV, durante 2021-2022, que asisten a cursos y seminarios de idiomas extranjeros (inglés y español), de la Universidad Politécnica de Timişoara (UPT) y la Universidad Politécnica de Bucarest (UPB), una serie de 12 mesas redondas, a través del método Panel Meeting/Reunión, con el tema *Aspectos negativos del personal docente, que influyen en la actividad de enseñanza-aprendizaje de lenguas extranjeras, en la educación técnica superior*.

El total de alumnos que participaron en los 12 paneles fue de 240 alumnos, con edades entre 19 y 22 años, de las facultades de Automatización y Computación (AC); Electrónica y Electrotecnia (ET); Electrónica y Telecomunicaciones (ETC); Química (CHIM), Ingeniería Mecánica y Mecatrónica; 20 alumnos en cada panel, de los cuales 140 eran chicas y 100 chicos.

Descripción del método de Reunión del Panel

El método consiste en organizar un pequeño grupo de estudiantes competentes y representativos (5-6 en número) (la muestra del panel) para el estudio de un problema, que discuten en una mesa redonda sobre un tema propuesto por el profesorado. Los demás alumnos de la clase tienen el papel de público silencioso, que puede dirigirse a los de la mesa redonda únicamente mediante notas escritas, que serán entregadas a los integrantes de la mesa redonda, por un alumno, que tiene el papel de "inyector de mensajes". Los estudiantes aprenden a través de este método a hablar frente a una audiencia, a debatir un problema, a tener en cuenta las opiniones de los demás, a escuchar activamente y a ser disciplinados durante una discusión (Dinu & Todorescu, 2007).

Resultados de la investigación:

La centralización de los temas discutidos dentro de los 12 Paneles realizados con los estudiantes, destacó los siguientes aspectos negativos del profesorado, que inciden en la actividad de enseñanza-aprendizaje de lenguas extranjeras, en la educación técnica superior.

- reproducción de conocimientos obsoletos, sin vigencia actual y sin aplicabilidad práctica, cursos no actualizados, tecnologías obsoletas;
- no adecuación de los contenidos a impartir a los objetivos de la disciplina (docentes que en clase hablan de algo completamente diferente a lo que deberían);
- desconocimiento del nivel de conocimientos de los alumnos con los que trabajan, por parte del profesorado, lo que a menudo conduce a una enseñanza con un grado de dificultad demasiado elevado para los alumnos, a su incapacidad para establecer conexiones entre los conocimientos antiguos y los nuevos, porque les falta muchas veces la base, el cimiento sobre el cual edificar;
- impartir los cursos principalmente con la ayuda de Power Point, leyendo las diapositivas, lo que genera aburrimiento y pérdida de interés de los estudiantes (incluso los ejercicios se presentan ya resueltos);
- falta de ejemplos y explicaciones adicionales dadas a los estudiantes, necesarias para la comprensión de los materiales presentados;
- actitud de desinterés y aburrimiento por parte del profesorado en la actividad docente, leyendo de pliegos, dictando cursos de pliegos;
- documentación deficiente del docente sobre la materia que imparte;

- mucho material, densamente enseñado, sobrecarga del tema con mensajes, con información;
- ritmo de enseñanza demasiado lento o demasiado rápido;
- exposiciones lógicamente no estructuradas;
- la falta de acceso de los educados a la información - cursos, libros, materiales o el bajo interés de los docentes en brindar a los estudiantes información y materiales didácticos atractivos, etc.;
- falta de estímulo a la creatividad, imaginación, autenticidad de los estudiantes;
- la ausencia de fuentes adicionales y referencias bibliográficas de información y documentación;
- un clima tenso y conflictivo en el que se desarrolla la enseñanza;
- falta de interacción entre profesores y alumnos.
- el docente no tiene información sobre comunicación efectiva;
- una relación comunicativa docente-alumno deficiente y unilateral;
- el docente no tiene las cualidades de un buen mediador y no posee competencia comunicativa (la capacidad de utilizar estrategias de comunicación eficaces, ser claro, coherente, fluido, inteligible y empático);
- la ausencia de contacto visual entre el profesor y los alumnos/estudiantes durante la comunicación;
- falta de empatía de los profesores hacia los estudiantes; personal docente distante e incomprensible;
- falta de respeto mutuo entre los dos agentes educativos (docente y alumno);
- a adopción por parte del personal docente de una posición y vestimenta inadecuada para el espacio educativo;
- el profesorado no muestra autocontrol, autoconfianza y no asume responsabilidad por la actividad realizada;
- la rigidez en el pensamiento del profesorado, la mentalidad conservadora, la tendencia a ser imperativo, a criticar, a juzgar, a usar etiquetas, a ser moralizante con el educable, a mostrar agresividad al hablar, a entrar en polémica, a ser autoritario, imponer su punto de vista a cualquier precio o ser totalmente desprendido, no dedicado a la actividad docente;
- la ausencia de concordancia entre el lenguaje verbal (realizado con las palabras de una lengua), paraverbal (realizado por tonalidad, inflexión de la voz, ritmo, cadencia, pausas, tics verbales) y no verbal (realizado mediante gestos, mímica, mirada, postura corporal, pantomima, proximidad o distancia entre personas) del docente, hecho que desorienta y crea confusión en la mente del educando;
- la existencia de barreras comunicativas: fisiológicas (audición defectuosa, visión defectuosa, voz débil), psicológicas y psicosociales (prejuicios, errores de juicio, tensión, estereotipos, tics, preconcepciones, la relación socioemocional negativa entre el profesorado y el grupo de aprendices), lingüístico, semántico (lenguaje desconocido para los aprendices, encriptado, ultra-especializado, con múltiples significados y significados no entendidos y explicados) y cultural, lo que crea un clima incómodo, inadecuado para una relación comunicativa efectiva (Cerghit, I., 2002);
- no ponerse de acuerdo con el compañero (no armonizar los repertorios profesor-alumno/alumno) utilizar códigos desconocidos para los alumnos, no explicar los términos, frases y conceptos científicos recién introducidos en el curso, de modo que la comunicación didáctica se caracterice por una parcial o incluso completa incomprensión;
- el tono de voz del profesor no se adapta al tamaño de la sala y el número de estudiantes que participan en la lección, curso, seminario, laboratorio;

- no implicación de los alumnos/estudiantes en el acto de recibir los conocimientos transmitidos;
- tareas asignadas para ser resueltas y preguntas dirigidas a los alumnos de manera incoherente y confusa;
- tiempo insuficiente dado a los alumnos para resolver las tareas dadas o para formular una respuesta adecuada a una pregunta;
- aglomeración de estudiantes con pruebas y exámenes;
- profesores inconsistentes, caprichosos, que cambian el método de evaluación sin avisar a los estudiantes;
- fracaso del personal docente para alentar a los alumnos a comunicarse abiertamente durante las lecciones;
- dar trato preferencial a ciertos estudiantes, a expensas de otros;
- el incumplimiento por parte del personal docente de los descansos de los estudiantes, de acuerdo con las leyes del aprendizaje efectivo;
- la falta de capacidad del profesorado para anticiparse a los problemas de disciplina, actuar con rapidez y resolver eficazmente, mediante el diálogo, los conflictos entre alumnos o estudiantes, evitando el enfrentamiento con ellos;
- el profesorado no tiene capacidad para orientar, organizar y coordinar, orientar y motivar, para tomar decisiones en función de la situación" (Jinga, I.; Istrate, E., (coord), 1998);
- la ausencia de conocimientos psicopedagógicos pero también de ingeniería (técnico-científicos) del personal docente;
- no utilización de soportes TIC en el acto didáctico;
- no tener la fluidez de un hablante nativo.

CONCLUSIONES

Vale la pena mencionar qe, en última instancia, el papel del profesor de idiomas es ayudar a los estudiantes a mejorar la fluidez en su idioma objetivo, por lo que trabajar con los estudiantes puede presentar una amplia gama de desafíos.

Por lo tanto, para lograr un proceso de enseñanza-aprendizaje, lo más cualitativo posible, proponemos a los docentes tener en cuenta estos aspectos negativos que pueden aparecer en la actividad de enseñanza-aprendizaje de lenguas extranjeras en la educación técnica superior, y evitarlos en el acto didáctico desde la clase.

BIBLIOGRAPHY

1. Cerghit, I. (2002). *Sisteme de instruire alternative şi complementare*. Bucureşti: Ed. Aramis.
2. Dinu, A. I. , Todorescu L.L. (2007). Ghid de bune practici pentru învăţământul superior tehnic. Lucrul cu grupurile educaţionale în activitatea de predare. Timişoara: Editura Politehnica
3. Jinga, I.; Istrate, E., (coord).(1998). Manual de pedagogie. Bucureşti: Ed. All.
4. Huang Z. (2010). What Makes a Successful EFL Teacher in China? A case Study of an English Language Teacher at Nanjing University of Chinese Medicine". English Language Teaching.

QUALITY ASSURANCE IN EUROPEAN PROJECT SEMESTER AT UNIVERSITY POLITEHNICA OF BUCHAREST

Anca Greculescu, Liliana-Luminița Todorescu

Lecturer, PhD, Politehnica University of Bucharest, Lecturer, PhD, Politehnica University of Timișoara

Abstract: The aim of the current study is to disseminate best practices likely to ensure the quality of the didactic process within the European Project Semester (EPS) conducted at University Politehnica of Bucharest. Students' feedback plays a crucial role in identifying the strengths and weaknesses of this instructional program addressed to engineering students of various cultural, linguistic and professional backgrounds, Feedback questionnaires were administered to 18 Romanian and foreign students studying an EPS between 2022-2023 and the research outcomes have illustrated their satisfaction with this professional and cultural experience, the syllabus and the projects proposed as well as with their teachers and tutors. Hence, students' opinions will help develop a set of future educational actions likely to promote, manage and permanently improve the quality of this higher educational program and its impact on the training of engineering students.

Keywords: European Project Semester, Quality Assurance, Higher Technical Education

INTRODUCCIÓN

El entorno internacional de las universidades y otras instituciones de educación superior está cambiando rápidamente. Varios desarrollos, como la globalización de la economía, la integración en curso de los mercados europeos y los sistemas educativos, han llevado a más prácticas y enfoques internacionales en la educación.

El futuro estudiante graduado de ingenierí debe poder trabajar con personas de otros países y otras disciplinas, y ser capaz de manejar cambios frecuentes. Esto requiere un sólido conocimiento básico combinado con resolución de problemas y habilidades comunicativas. Se requerirán conocimientos básicos de un área más amplia de disciplinas como la economía, la gestión, la comunicación, los idiomas y una sólida formación en trabajo en equipo, así como el conocimiento de otras culturas y sus costumbres.

Todo estudiante graduado debe ser capaz de planificar y ejecutar proyectos de manera efectiva y tener las habilidades empresariales y sociales adecuadas.

El EPS es un programa de un semestre de duración, que está diseñado para capacitar a los estudiantes de ingeniería de posgrado para trabajar en equipos internacionales. El semestre se divide en dos partes:

- un programa de estudio que comprende cursos con temas como gestión de proyectos, técnicas de resolución de problemas, sostenibilidad, habilidades de comunicación, comportamiento intercultural e idiomas;
- un proyecto de la vida real en el sitio de y para una empresa real, realizado por un equipo multinacional y multidisciplinario de estudiantes.

EPS es un curso de 30 unidades de crédito según el Sistema de Escala Cualitativa ECTS.

El objetivo principal es capacitar a estudiantes de diferentes países y diferentes disciplinas para que trabajen juntos en grupos multiculturales y multidisciplinarios. Los

estudiantes trabajan juntos para ejecutar un proyecto integrado de ingeniería, diseño y negocios, centrándose en:

- el desarrollo de competencias personales, especialmente la capacidad de trabajar y comunicarse dentro de grupos interculturales;
- el trabajo interrelacionado de varias disciplinas educativas como ingeniería mecánica y eléctrica, ingeniería de diseño, tecnología de la información, administración y negocios, etcétera.

En conclusion, EPS está diseñado para abordar los requisitos de diseño del título y preparar a los estudiantes de ingeniería con todas las habilidades necesarias para enfrentar los desafíos de la economía mundial actual.

Los estudiantes aprenden a aprender y a responsabilizarse de su aprendizaje y de su trabajo en proyectos y desarrollan sus competencias interculturales, sus habilidades de comunicación y sus habilidades interpersonales.

Cabe mencionar que existen ligeras diferencias en EPS entre los proveedores. Sin embargo, todos los proveedores, incluso Universidad Politécnica de Bucarest (UPB), han coincidido en "Las 10 Reglas de Oro de EPS":

1) El inglés es el idioma de trabajo de EPS.

2) EPS es multinacional con un tamaño de grupo mínimo 3 y máximo 6 alumnos.

3) Idealmente, pero no necesariamente, un proyecto EPS es multidisciplinario.

4) Un semestre es de 30 ECTS, cuya duración no es inferior a 15 semanas.

5) Un proyecto EPS es minimum 20 ECTS y las asignaturas entre 5 y 10 ECTS.

6) El enfoque principal de EPS es el trabajo en equipo.

7) Los temas abordados por la EPS deben ser de apoyo al proyecto. El inglés y un curso intensivo básico en el idioma local deben ser una opción.

8) Las asignaturas deben incluir la formación de equipos desde el principio y la gestión de proyectos al comienzo de un semestre de la EPS.

9) La supervisión del proyecto debe centrarse tanto en el proceso como en el producto.

10) La EPS debe contar con una evaluación continua que incluya un Informe Intermedio y un Informe Final. (http://europeanprojectsemester.eu/concept)

Combinado con una mejora continua de la calidad del programa y una evaluación imparcial del programa (acreditación), esto debería sumar efectivamente a un número creciente de graduados y personal docente que tendrá una comprensión internacional e intercultural más rica y amplia.

Además, la organización de la red EPS ha definido los siguientes Indicadores Clave de Desempeño:

- el número de países de la Unión Europea representados en la red;
- el número de instituciones de educación superior participantes;
- el número de estudiantes que participan en el programa EPS cada año;
- el número de docentes que participan en el programa EPS cada año;
- el número de profesores que participan activamente en programas de movilidad de intercambio cada año. (Greculescu., Stoica., 2017).

Además, la garantía de calidad debe abordar el desarrollo del programa, la retroalimentación de los estudiantes y la evaluación por pares, el desarrollo del curso y la enseñanza interinstitucional.

EL ASEGURAMIENTO DE CALIDAD DEL EPS EN UPB

Asegurar la calidad de la educación superior es un desafío permanente para cualquier sistema educativo en el contexto de la sociedad del conocimiento, la creciente internacionalización de la educación terciaria, y el aumento de cobertura y diversidad del sistema a nivel global. Por lo tanto, el objectivo principal de este programa desarrollado en

UPB es de permitir a los estudiantes aplicar los conocimientos técnicos adquiridos durante los años anteriores de su educación en ingeniería a proyectos reales y prácticos. El programa también ofrece la oportunidad de aprender a trabajar en equipo en un ambiente internacional, multicultural e interdisciplinario, similar al que se encuentra en la mayoría de las empresas en la actualidad.

Además, para asegurar la calidad del programa, se asigna un supervisor de proyecto a cada equipo de proyecto. Él / ella guia a los estudiantes a través del proyecto, haciendo un seguimiento de su progreso y asegurándose de que cada miembro del equipo haga una contribución.

El equipo se reune con el supervisor cada semana para discutir el progreso del proyecto. En estas reuniones, cada estudiante del equipo informa sobre las actividades que ha realizado durante la semana y presenta un plan de actividades para la próxima semana.

También se asigna un supervisor de proyecto de la empresa. El equipo sigue informar al supervisor de la empresa sobre el progreso del proyecto mediante la entrega de un informe de progreso semanal.

Además, a lo largo del semestre, los estudiantes preparan periódicamente tutoriales sobre gestión de proyectos y comunicación profesional que les ayudarán a refinar la entrega de sus proyectos y las evaluaciones orales.

Durante la primera semana de EPS, el equipo se reune con el supervisor de la empresa para discutir la asignación del proyecto. Tanto los representantes de la empresa, los estudiantes y el respectivo director del proyecto deciden sobre los principales objetivos y resultados esperados.

Los cursos de Comunicación Profesional y Gestión de Proyectos continuarán durante todo el semestre para apoyar a los estudiantes en el desarrollo de los proyectos y sus evaluaciones.

Cada curso es evaluado individualmente y cumple con los requisitos de aprendizaje permanente y pensamiento crítico. La evaluación de los cursos de apoyo será realizada por cada profesor del curso.

La evaluación se basa en la asistencia, la contribución activa y los resultados de las tareas, informes y presentaciones. Cada curso se califica de forma individual utilizando el sistema de calificación rumano y el ECTS.

Se plantean, a modo de conclusión, los principales desafíos para el mejoramiento del sistema de aseguramiento de la calidad de la educación superior en general y de la educación superior técnico – UPB, en particular.

- avanzar hacia la evaluación de resultados de profesores y estudiantes y de sus aprendizajes y competencias;
- garantizar procesos de evaluación rigurosos y transparentes, precisando y normalizando los criterios de evaluación; procurando su correcta aplicación por parte de los pares evaluadores y agencias acreditadoras;
- ampliar la participación de actores y grupos de interés (como lo de los socios industriales) en los procesos de aseguramiento de la calidad;
- siguiendo las buenas prácticas a nivel internacional de incorporar a los distintos stakeholders involucrados en la educación terciaria en los procesos de aseguramiento de la calidad, haciendo además visibles sus necesidades y demandas, en especial de empleadores comúnmente fuera de estos procesos.

METODOLOGIA Y RESULTADOS DE LA INVESTIGACIÓN

El objetivo de la investigación actual es identificar las fortalezas y debilidades del EPS para poder diseñar acciones futuras para garantizar la calidad del programa. Se desarrolló e implementó un cuestionario de retroalimentación de los estudiantes como herramienta de aseguramiento de la calidad a un grupo de 18 estudiantes de los últimos años

de licenciatura y maestría que cursaron EPS en la UPB entre 2022-2023. La encuesta se realizó en inglés porque también es el idioma del programa.

El grupo objetivo estaba compuesto por 4 estudiantes rumanos y 14 estudiantes extranjeros de varias universidades técnicas europeas y no europeas en Bélgica, Francia, España, Líbano, Marruecos y con diversos antecedentes lingüísticos, culturales y educativos (ingeniería eléctrica y mecánica, diseño industrial, electrónica e informática).

El cuestionario constó de preguntas abiertas y cerradas sobre el plan de estudios, el desempeño de los docentes, los proyectos propuestos y la experiencia general de la EPS y recomendaciones susceptibles de garantizar la calidad del programa.

Pregunta 1: ¿Qué aspectos de este curso fueron más útiles o valiosos?

Los estudiantes investigados opinan que:

- en realidad todos, pero el más importante fue el curso técnico;
- el trabajo en equipo;
- trabajar con miembros extranjeros;
- la experiencia de un nuevo país;
- trabajar con una empresa;
- conocer gente de diversos orígenes;
- trabajo en equipo con el grupo y trabajo práctico con la empresa;
- "fue la primera experiencia que viví fuera de mi país, fue realmente maravillosa, especialmente en Rumania, en la que aprendí muchas experiencias y ganancias a través del trabajo en equipo dentro de mi grupo, y fue la mejor experiencia que tuve, me enseñó mucho";
- el curso tecnico;
- "hubo cierta desorganización sobre las fechas y objetivos a conseguir, y cómo lograrlo. Los socios comerciales no colaboran tanto. Las responsabilidades de cada miembro del equipo. Pero me gustó mucho el programa, 9/10. Ha sido una gran experiencia, creo que el mejor período de mi vida".
- aprender cosas nuevas como cómo usar programas, practicar mi inglés y aprender más sobre nuevas culturas;
- intercambio cultural, aprendizaje colaboración internacional;
- "seguro que todo fue útil, agregamos muchas cosas a nuestras personalidades, somos personas diferentes a las del comienzo de este semestre, mejoramos nuestro inglés, nuestra forma de pensar y, por supuesto, conocimos nuevos amigos";
- cómo administrar un proyecto;
- el hecho de que nos hayan puesto en una situación para presentarnos frente a muchas personas, esto realmente nos ayuda a ser más abiertos y tener menos miedo cuando nos encontremos con este tipo de eventos en el future".

Pregunta 2. ¿Apreciaste el tema del proyecto?

55.6% apreciaron los temas propuestos de los proyectos (Figura 1.)

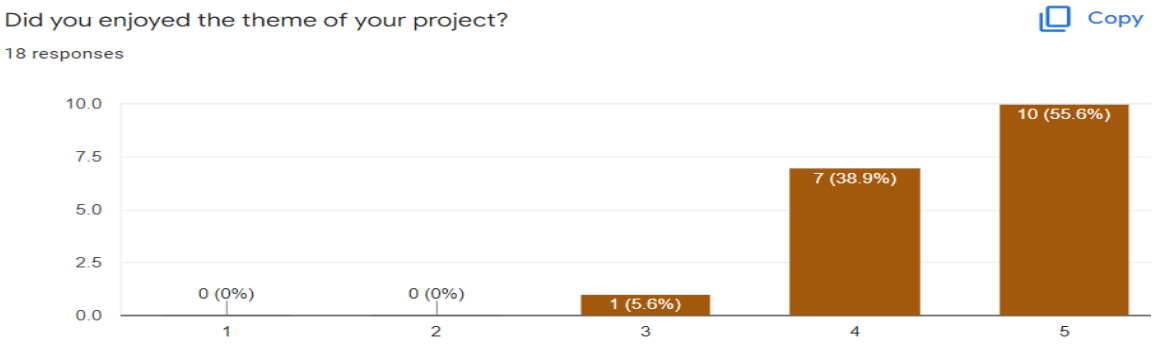

Figura 1. Satisfacción con el tema del proyecto

Pregunta 3. ¿Cuál fue el nivel de esfuerzo del programa?

Figura 2 muestra que los estudiantes consideran que el nivel de esfuerzo puesto en el programa fue bastante bajo.

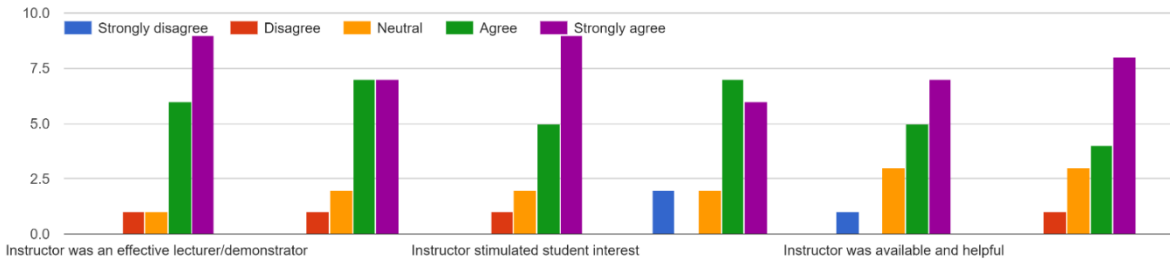
Figura 2. Nivel de esfuerzo del programa

Pregunta 4. ¿Cómo caracterizaría las habilidades y la capacidad de respuesta de su tutor?

La Figura 4 ilustra que los estudiantes estaban muy satisfechos con sus tutores/instructores a cargo de supervisar su trabajo en los proyectos.

Por lo tanto, la mayoría opinan que el instructor fue un demostrador efectivo quien logró despertar el interés de los estudiantes y mostró disponibilidad y apoyo.

Figura 4. Habilidades y capacidad de respuesta del tutor

El 83.3 % se mostró satisfecho con la calidad de sus interacciones con los tutores. Por lo tanto, tanto los profesores como los tutores han logrado crear un ambiente de aprendizaje apropiado y garantizar la calidad del proceso de instrucción (Figura 5).

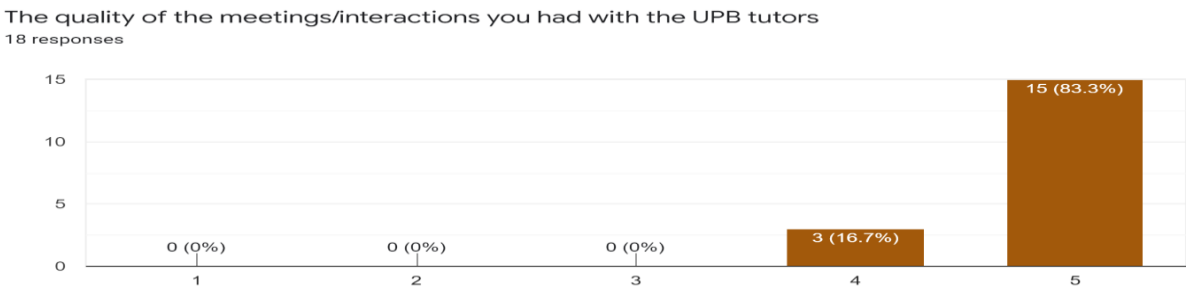

Figura 5. Calidad de la interacción con los tutores

Pregunta 6. ¿Le parecieron útiles los cursos impartidos para el desarrollo del proyecto?

La Figura 6 muestra que 94.4% consideran que el plan de estudios ha resultado útil para el desarrollo posterior de los proyectos.

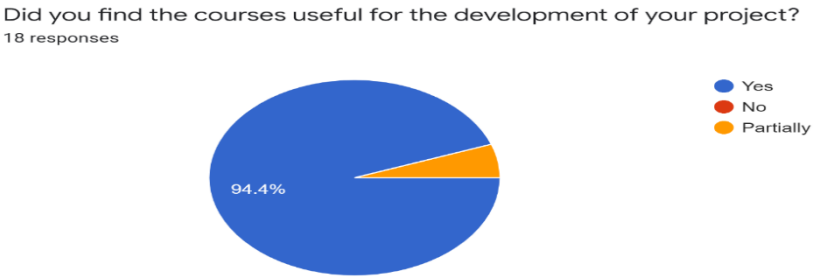

Figura 6. Utilidad de cursos para el desarrollo del proyecto

CONLUSIONES

La EPS marcará una diferencia significativa en los currículos académicos, permitiendo que los graduados se incorporen al mercado laboral de manera fácil y eficiente y ayudándolos a desarrollarse profesionalmente.

Este programa ha sido diseñado para cumplir con los nuevos requisitos de nuestra actual sociedad globalizada y globalizadora y formar a los estudiantes en una gama más amplia de disciplinas, como comunicación internacional, habilidades de trabajo en equipo, pensamiento crítico, sostenibilidad e idiomas. Los estudiantes desarrollarán tanto la capacidad de lidiar con cambios frecuentes e inesperados como las habilidades necesarias para trabajar en el extranjero.

Por lo tanto, el programa asegura la calidad de la enseñanza del EPS tambien por el objetivo de los cursos que es:

- desarrollar la autonomía del alumno a través de la reflexión sobre su propio aprendizaje, sobre la planificación y el seguimiento de su propio proceso, tomando parte activa en el aprendizaje permanente;

- desarrollar las habilidades de pensamiento crítico de los estudiantes y expresar sus puntos de vista sobre temas contemporáneos relacionados con la ciencia y la tecnología;

- ayudar a los estudiantes a hacer frente a las exigencias de la comunicación intercultural y la colaboración con equipos internacionales.

Los resultados de la investigación sugieren que los planes de estudio, proyectos y tutores propuestos han logrado cumplir con los requisitos de la EPS para el aseguramiento de la calidad. Además, las sugerencias de los estudiantes deben ser consideradas para mejorar aún más el programa.

Con todo, los estudiantes de la EPS consideran que el programa educativo ha demostrado ser una experiencia cultural, personal y profesional maravillosa. Sin embargo, la calidad del programa podría mejorarse:

- proporcionando clases y reuniones de equipo mejor organizadas que involucren a todos los estudiantes (visitas, viajes);

-haciendo grupos de sesiones con los grupos de trabajo para desarrollar confianza entre ellos lo antes possible;

- teniendo el problema mejor explicado lo antes possible;
- organizando algunos viajes culturales;
- proporcionando más cursos técnicos;
- transmitiendo más responsabilidades a los alumnus y teniendo claros los objetivos;
- hacienda más reuniones programadas con el socio, con trabajo práctico.

BIBLIOGRAPHY

http://europeanprojectsemester.eu, 13.06.2023;

A brief history of EPS, recuperado de http://europeanprojectsemester.eu/info/History, 2017.

Dewey, John (1997). *Experience and Education*. The Kappa Delta Pi Lectures Series. A Touchstone Book, published by Simon & Schuster, New York.

Greculescu Anca, Stoica Gina Florica.(2017). *European Project Semester – University Politehnica of Bucharest. Guidebook.* Politehnica Press, Bucureşti.

Greculescu Anca. (2017). *The European Project Semester at University Politehnica of Bucharest- A Case Study on Develping Engineering Students' Soft Skills Through Project-Based Learning.* Debating Globalization. Identity, Nation and Dialogue; Vol. 4, 2017, Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș.

THE SACRIFICE OF THE APOSTLE PAUL EMBELLISHES A LIFE SPENT FOR THE GOSPEL: «I HAVE FOUGHT THE GOOD FIGHT...» (CF. 2 TIM 4, 6-8)

Călin-Daniel Paţulea
Lecturer, PhD, „Babeş-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: The Holy Apostle Paul expresses his attitude towards death with the help of the image of the sacrifice, a sacrificial offering out of love for God, considering that the time of his departure from this world has arrived, like a ship returning to its homeland. The apostle, now on the threshold of eternity, casts a glance over his past and summarizes, in a few words, all his mission and the faithfulness with which he fulfilled it, then he looks to the future and joyfully contemplates the glory that awaits him. With the help of other images such as fighting, running, the crown, taken from the sports field of the respective times and frequently used by the Apostle, the athletic aspect of Christianity is emphasized, a true celebration of faith. The apostle fought the good fight for the defense and propagation of the Gospel like a strong athlete. He reached the end of the race, that is, he completed the apostolic work that was entrusted to him. St. Paul often uses these similes, borrowed from the public games, to explain how the life of true disciples of Jesus Christ should be. He kept his faith, that is, he was faithful in the performance of his duties and above all in keeping the depository of the truths of the Gospel. These feelings of the Apostle don't come from an attitude, but from a good conscience and a firm hope. The apostle, in his capacity as a preacher, didn't betray the deposit of truth entrusted by the Lord.

Keywords: running, good conscience, crown, faith, sacrificial offering, good fight, death, spiritual testament.

Introducere

A doua scrisoare a lui Paul către Timotei este considerată în mod obişnuit a fi „testamentul spiritual" al Apostolului, deoarece sentimentul de încheiere a vieţii apare în mai multe rânduri, cu indicii evaluative că, pe lângă faptul de a fi un bilanţ, este valabil şi ca testament. Secţiunea formată din vv. 6-8, este un mic fragment care evocă situaţia de rămas bun cu tonuri emoţionale. Moartea nu este niciodată evocată direct, chiar dacă contextul nu lasă îndoieli: sunt folosite imaginile sacrificiului şi plecării (cf. v. 6). Genul literar al discursurilor de rămas bun răsună, cu o privire spre trecut (cf. v. 7) şi una spre viitor (cf. v. 8).

Textul biblic

[6]Eu de acum mă jertfesc şi timpul plecării mele a sosit. [7]Am luptat lupta cea bună, am ajuns la capătul alergării, mi-am păzit credinţa. [8]De acum îmi este pregătită coroana dreptăţii, pe care mi-o va da în ziua aceea Domnul, Judecătorul cel drept; şi nu numai mie, ci şi tuturor acelora care au iubit arătarea lui.

Propunere de lectură

Starea în care se afla Apostolul, i-au creat acestuia nu doar presentimentul, ci chiar siguranţa că sfârşitul său este iminent, procesul încheindu-se cu sentinţa capitală,

încununându-şi întreaga viaţă şi activitate ministerială cu martiriul (cf. 4, 16-18)[1]. Sfântul Paul şi-a îndeplinit acum misiunea şi doreşte să obţină coroana meritată şi, prin urmare, Timotei ar trebui să-l înlocuiască, să se arate mai puternic. Îşi vede apropiindu-se martiriul său asemenea săvârşirii unui sacrificiu[2], stare care îi facilitează trăirea acelor clipe cu bucurie în suflet, cu sentimentul împlinirii ministeriale, care-l face să fie învingător, pregustând momentul încoronării cu laurii acesteia (cf. v. 8).

Îşi exprimă atitudinea faţă de moarte cu ajutorul a două imagini foarte interesante[3]: «de acum mă jertfesc» (v. 6), jertfă de sacrificiu din iubire faţă de Dumnezeu. În greacă întâlnim un cuvânt, *spendomai,* pe care îl mai putem traduce cu «sânge vărsat în libaţie», amintind de lumea de cult, de sacrificiile în Biblie, când ceva a fost vărsat asupra victimei. Libaţia, de fapt, a constat în turnarea de vin, apă sau ulei asupra victimei. Jertfa despre care vorbeşte Paul este în mod ciudat, cea a «credinţei voastre». El se simte ca şi cum ar fi vărsat asupra comunităţii sale, completându-i jertfa[4].

Paul se gândeşte la Hristos ca la miel şi apoi la credinciosul individual care se oferă pe sine însuşi ca jertfă vie: asupra lui, Paul simte că este revărsat. Moartea sa face parte din sacrificiul viu. Nicio o fugă, în faţa morţii, nicio exorcizare. Conştientizarea senină că şi moartea are valoare pastorală. A făcut atât de mult bine când a fost în viaţă, o va face chiar şi acum pe punctul de a muri[5].

Cea de a doua imagine, «timpul plecării mele a sosit» (v. 6b), asemenea unei corăbii care se reîntoarce în patrie (cf. Fil 1, 23), exprimă acelaşi concept, respectiv cel al iminenţei morţii sale. Termenul în greacă *analýseós,* pe care îl traducem, în cazul de faţă cu *plecare, despărţire*, de fapt indică actul de ridicare a ancorei, atunci când corabia era pe punctul de a se reîntoarce în larg, dar mai era folosit şi pentru a însemna ridicarea corturilor soldaţilor, atunci când schimbau tabăra. Ideea clară este aceea a unei plecări, respectiv iminenta plecare, despărţire de această lume a Apostolului. De asemenea, mai poate fi interpretat ca dizolvarea, eliberarea sufletului din constrângerile corpului. Sfântul Paul este convins că moartea lui este aproape.

Apostolul, aflat acum în pragul eternităţii, aruncă o privire asupra trecutului său şi rezumă, în câteva cuvinte, toată misiunea sa şi fidelitatea cu care a îndeplinit-o, apoi priveşte viitorul şi contemplă cu bucurie gloria care-l aşteaptă. Cu ajutorul celor trei imagini din vv. 7-

---

[1] Cf. J. REUSS, *Seconda lettera a Timoteo,* Città Nuova, Roma, 1966, 12-14.66-68; J. JEREMIAS, *Le Lettere a Timoteo e a Tito,* în J. JEREMIAS, H. STRATHMANN (ed. îngr. de), *Le Lettere a Timoteo e a Tito. La Letera agli Ebrei,* Paideia, Brescia, 1973, 11-25; R. FABRIS, *Le lettere di Paolo,* 3, Borla, Roma, 1990[2], 502-504; K. H. SCHELKLE, *Paolo: Vita, lettere, teologia,* Paideia, Brescia, 1990, 162-169; C. DOGLIO, *Introduzione all Bibbia,* La Scuola, Brescia, 2010, 302.

[2] Afirmă acelaşi Sfânt Apostol în Fil 2, 17: «De mă şi jertfesc pe jertfa şi pe darul credinţei voastre, mă bucur, şi mă bucur împreună cu voi toţi»: Paul compară slujirea şi jertfirea sa în favoarea Filipenilor cu cea sacerdotală, care oferă lui Dumnezeu victima sacrificată; această victimă este credinţa lor, sunt creştinii înşăşi, a căror viaţă trebuie să fie un act de continuă adoraţie către Dumnezeu. El se bucură de faptul că îşi poate vărsa sângele său în această jertfă, aşa cum se vărsa peste jertfele antice şi în jurul altarelor sângele victimelor; cf. M. ORSATTI, *Poemul Bucuriei. Introducere la Scrisoarea Sfântului Apostol Paul către Filipeni,* Buna Vestire, Blaj, 2004, 79-80.

[3] «Sono immagini mutuate dalla lettera ai Filippesi, dove però la previsione della morte è vissuta in forma più dialettica e partecipata che non nel nostro testo [...] L'idea sottesa al nostro testo è che la morte dell'apostolo è il segno estremo della sua autodonazione-sacrifico e nello stesso tempo l'approdo alla meta definitiva», R. FABRIS, *Le lettere di Paolo,* 3, 502-503; cf. şi J. JEREMIAS, *Le Lettere a Timoteo e a Tito,* 108-109.

[4] Parfumul a fost turnat pe miel înainte ca focul să îl consume în onoarea lui Dumnezeu (cf. Ieş 29, 38-41).

[5] «*De acum mă jertfesc*» (v. 6a), adică Apostolul este pe punctul de a-şi vărsa sângele în libaţie sau jertfire pentru Dumnezeu, aşa cum făceau preoţii vechiului legământ cu libaţiile de vin lui Dumnezeu (cf. Num 15, 1-10). Adverbul indică faptul că deja sacrificiul este aproape de a se împlini; cf. M. ORSATTI, *Lettere pastorali: 1-2 Timoteo, Tito,* Messaggero, Padova, 2006, 174.

8, lupta[6], alergarea, coroana, reluate din domeniul sportiv al vremurilor respective şi frecvent întrebuinţate de Apostol, se subliniază aspectul atletic al creştinismului[7], o adevărată celebrare a credinței. «Am luptat lupta cea bună» (v. 7; cf. 1 Tim 6, 12), pentru apărarea și propagarea Evangheliei asemenea unui sportiv puternic (cf. 2 Tim 2, 5). «Am ajuns la capătul alergării» (v. 7b), adică lucrarea apostolică care i-a fost încredințată. Sfântul Paul folosește adesea aceste asemănări, împrumutate din jocurile publice, pentru a explica cum ar trebui să fie viața adevăraților ucenici ai lui Isus Hristos (cf. 1 Cor 9, 24-25). «Mi-am păzit credința» (v. 7c), adică am fost credincios în îndeplinirea îndatoririlor mele și mai ales în păstrarea depozitului adevărurilor Evangheliei (cf. 1 Tim 6, 20-21). Prin credință se înțelege virtutea teologică, aceasta fiind explicația cea mai frecventă. Aceste sentimente ale Apostolului nu provin dintr-o atitudine, ci dintr-o conștiință bună și dintr-o speranță fermă. Apostolul, în calitatea sa de predicator, nu a trădat depozitul adevărului încredinţat de Domnul.

Răsplata pe care Apostolul o aştepta de la Hristos în ziua *parusiei* (cf. v. 8) este coroana dreptăţii, coroană oferită doar aceluia care şi-a câştigat-o prin sfinţenie şi dreptate. «De acum îmi este pregătită coroana dreptății» (v. 8a), adică, ar vrea să spună Apostolul, după ce am îndeplinit misiunea încredințată mie, tot ce trebuie să fac este să primesc coroana, care este păstrată într-un loc sigur[8]. Asemănarea cu jocurile continuă. La fel cum se pregătea o coroană pentru câștigători în lupte și la curse, o recompensă este pregătită și pentru ostenelile și necazurile susținute de Sfântul Paul. Această recompensă este numită *coroana dreptății*, deoarece este cu adevărat meritată și datorată dreptății, așa cum indică și cuvintele «mi-o va da» (v. 8a) și «Domnul, Judecătorul cel drept» (v. 8a). Sfântul Paul învață în mod explicit aici că cei drepți, prin faptele bune făcute în harul lui Dumnezeu, merită cu adevărat viața veșnică, care le este dată de Dumnezeu, ca răsplată cuvenită. Aceasta nu exclude că viața veșnică este și un har (cf. Rom 6, 23), adică un dar gratuit de la Dumnezeu. Dumnezeu, de fapt, a promis în mod liber viața veșnică și dăruiește în mod gratuit harul cu care dobândești meritele care conduc la aceasta. Dumnezeu se implică, cu obligația dreptății, să premieze pe aceia care au corespuns harului său, meritul nefiind o pretenţie a omului în faţa lui Dumnezeu, ci o încoronare pe care Dumnezeu însuşi o face prin darurile harului său şi a iubirii sale, în mod liber acceptate de către creatura sa. Apostolul nu se simte un privilegiat, aceeaşi soartă revine tuturor acelora care, asemenea lui, au iubit şi iubesc glorioasa reîntoarcere a lui Hristos, trăind într-o aşteptare umilă şi plină de bucurie.

Domnul Isus Hristos, judecător neprihănit, va da fiecăruia după faptele sale, în acea zi, când va veni pentru judecata universală (cf. 2 Tim 1, 12). Imediat după moarte, Apostolul va primi coroana meritată, dar această coroană nu va străluci în toată splendoarea ei, ci doar la judecata universală, când și trupul va fi chemat și va fi părtaș la o astfel de glorie[9].

---

[6] «Am luptat lupta cea bună» (v. 7a): o mărturie magnifică a 30 de ani de apostolat; am luptat lupta cea bună pentru Isus Hristos; am ajuns la sfârșitul cursei, am atins ținta, împlinind misiunea; am sărbătorit fidelitatea față de Isus Hristos; am rămas întotdeauna în credință și am păstrat integru depozitul, probabil că ar mai fi vrut să adauge Apostolul; cf. J. JEREMIAS, *Le Lettere a Timoteo e a Tito,* 109; M. ORSATTI, *Lettere pastorali,* 175.

[7] Cf. 1 Tim 1, 18; 4, 7-8; 2 Tim 2, 4-5; 1 Cor 9, 24.

[8] «Această răsplată, pe care o vede la îndemână, este una pe care speră să o primească curând după moartea sa iminentă. Cu toate acestea, o unește cu ceea ce judecătorul drept îi va distribui în ziua judecății și, astfel, îmbrățișează, cu o singură privire, desăvârșirea individuală și universală. Mântuirea pe care o așteaptă de la Domnul este cea care îl va conduce imediat în împărăția cerească, dar cu speranța că Domnul va păstra depozitul care i-a fost încredințat până în ziua aceea a judecății.», G. BONSIRVEN, *Il Vangelo di Paolo,* Paoline, Roma, 1963[3], 512.

[9] «La corona era il segno dei vincitori, degli uomini che si distinguevano per particolari meriti. Qui è la "corona di giustizia" cioè quella che può dare solo il Signore, chiamato appunto "giusto giudice". A eliminare una certa pretesa meritocratica sta il fatto che tale corona è donata dal Signore e non è un'appropriazione», M. ORSATTI, *Le lettere pastorali,* 175.

Și nu numai mie» (v. 8 b), ideea gloriei îi face prezenți, în mintea Apostolului, și pe credincioși[10]. El nu va fi singur să se bucure, ci va avea ca însoțitori pe toți cei care, cu sfințenia vieții, doresc venirea judecătorului suprem și se pregătesc pentru aceasta. «Ci și tuturor acelora care au iubit arătarea lui» (v. 8b), adică cei care iubesc sau doresc venirea lui Isus Hristos judecător, respectiv cei care practică virtutea și se feresc de vicii. Ei nu au nimic de care să se teamă în fața judecătorului divin, dimpotrivă au toate motivele ca să spere de la el, astfel că «orice creștin care la sfârșitul vieții sale va putea privi înapoi la o viață trăită în slujba Domnului, va putea, de asemenea, să se aștepte la cununa victoriei de la judecătorul cel drept cu aceeași încredere»[11].

Lupta cea bună a credinței, lupta cea sfântă

Apostolul foloseşte imaginea atletică a bătăliei pentru a descrie acţiunile sale pastorale şi pe ale lui Timotei: «Luptă lupta cea bună a credinţei» (1 Tim 6, 12), «Am luptat lupta cea bună» (2 Tim 4, 7). În ambele pasaje găsim trei termeni caracteristici: substantivul *agon,* verbul *agonízesthai,* adjectivul *kalós*[12].

Substantivul, la origine indica locul de adunare, terenul de întâlnire, apoi lupta. A trecut apoi la a semnifica aceeaşi luptă, lupta atletică şi prin extindere totalitatea jocurilor publice, dintre care făcea parte arta şi lupta. În Noul Testament termenul apare de 6 ori, toate în scrierile lui Paul. În 1 Tim 2, 2 este folosit cu sensul metaforic de contrast întâlnit în predicarea Evangheliei. În celelalte cazuri Apostolul are în vedere imaginea sportivă a *luptei atletice* (cf. Fil 1, 30; Col 2, 1) sau cea a *întrecerii* (cf. Evr 12, 1). În scrisorile pastorale termenul este asociat cu întrecerea[13].

Pentru Apostol, „întrecerea" exprimă dinamismul vieţii creştine[14], aspiraţia sa spre perfecţiune (cf. Fil 3, 12), lupta contra propriului trup, spiritul de mortificare (cf. 1Cor 9, 26); bătălia indică o luptă exterioară: rezistenţa în faţa păcatului, până la martiriu (cf. Evr 12, 4), în special rezistenţa în timpul persecuţiilor. Îi laudă pe Filipeni, care rezistă ca şi el în această luptă contra adversarilor (cf. Fil 1, 30). Lupta este o caracteristică a Apostolului: el o susţine pentru Coloseni şi pentru Laodiceni (cf. Col 2, 1). Verbul *a lupta* (*agonízesthai*) în stilul Apostolului devine aproape sinonim cu *a suferi* (*páschein*) şi cu *a munci* (*kopian*) pentru a indica eforturile acţiunii misionare care solicită un mare consum de energie (cf. Col 1, 29), contra opozanţilor (cf. Fil 1, 28), şi o deosebită perseverenţă. Timotei, în calitatea sa de păstor al sufletelor, trebuie să practice dreptatea şi celelalte virtuţi, să combată luptă cea dreaptă cu o credinţă obiectivă, să apere şi să răspândească evanghelia (cf. 1 Tes 2, 2), să păstreze intactă comoara învăţăturii (cf. 1 Tim 6, 10), mesajul de credinţă (cf. 1 Tim 4, 6.12; 2 Tim 2, 9). Formula *luptă dreapta bătălie, lupta cea bună* este, într-o oarecare măsură, sinonimă cu o alta, respectiv *frumoasa profesiune de credinţă în faţa multor martori* (cf. 1 Tim 6, 12; 2 Tim 2, 14), cu curaj şi perseverenţă. Viaţa şi activitatea bunului păstor este un efort continuu, analog celui al luptătorului.

Bună, nobilă, excelentă, titlu pe care Paul îl atribuie luptei bunului ministru al lui Hristos. Lupta cere calităţi fizice şi morale care cu uşurinţă stau înaintea celor spirituale şi ascetice: forţă, agilitate, curaj, prudenţă, rezistenţă. Şi Isus recomanda *lupta* pentru a intra prin poarta îngustă (cf. Lc 13, 24). Precum luptătorul în arenă în vederea câştigării premiului, aşa şi luptătorul evanghelic este stimulat de viaţa veşnică ce trebuie cucerită (cf. 1 Tim 6, 12),

[10] Cf. J. JEREMIAS, *Le Lettere a Timoteo e a Tito,* 109; R. FABRIS, *Le lettere di Paolo,* 3, 503-504.
[11] J. REUSS, *Seconda lettera a Timoteo,* p. 68.
[12] Cf. A. RINGWALD, *agôn, agônizomai,* în L. COENEN, E. BEYREUTHER, H. BIETENHARD (ed. îngr. de), *Dizionario dei concetti biblici del Nuovo Testamento,* Dehoniane. Bologna, 2000[6], 926-929; E. BEYREUTHER, *kalós,* în L. COENEN, E. BEYREUTHER, H. BIETENHARD (ed. îngr. de), *Dizionario dei concetti biblici del Nuovo Testamento,* Dehoniane. Bologna, 2000[6], 163-166.
[13] «Lupta» 1 Tim 6, 12; «am luptat lupta cea bună, am terminat întrecerea» 2 Tim 4, 7 şi Evr 12, 1.
[14] Cf. Rom 9, 30; 12, 13; 14, 19; 1 Cor 14, 1.

de *coroana de dreptate* pe care i-o va conferi în ziua judecăţii dreptul judecător (cf. 2 Tim 4, 7). Bunul păstor de suflete combate nu doar pentru perfecţiunea sa spirituală, ci şi pentru cea a credincioşilor săi: «Noi, de fapt, facem eforturi şi luptăm pentru că ne-am pus speranţa în Dumnezeu cel viu, care este mântuitorul tuturor oamenilor, dar mai ales a celor care cred» (1 Tim 4, 1). Păstorul de suflete nu este niciodată singur, ci are sprijinul lui Dumnezeu (cf. Fil 1, 29), energia lui Hristos (cf. Col 1, 29), harul obţinut prin sacramentul botezului (cf. 1 Tim 1, 12) şi al consacrării (cf. 4, 14), este încurajat de prezenţa multor mărturisitori (cf. 1 Tim 6, 12; Evr 12, 1) cărora trebuie să le dea exemplu de forţă, precum Hristos «sub Ponţiu Pilat» (1Tim 6, 13).

Semnificația vieții, valoarea escatologiei și atitudinea creștinului privind realitatea morții

Mai este capabil creștinul de astăzi să-și asume certitudinea Mariei Magdalena: «Hristos a înviat, speranța mea»? Întrebarea nu pare inactivă sau pur și simplu academică, deoarece presupune sensul vieții, valoarea escatologiei și relația cu morții noștri. Semnele sunt vizibile, sunt ale unei dificultăți tot mai mari în alimentarea unei speranțe nepământene, impregnate de credință și dragoste. De ce în fața suferinței și a morții, a realităților dramatice din punct de vedere uman, creștinul recurge adesea la ajutorul unor științe precum psihologia clinică sau psihoterapia, se abandonează în brațele ghicitorilor, vrăjitorilor, experților în manifestări oculte? Bogăția mesajului creștin nu mai este suficientă? În ziua de astăzi discursurile funebre sau predicile la înmormântări sunt pline de elogii despre persoana defunctului, fără nici cea mai mică amintire a veșniciei, ca și când aceasta nici nu ar exista. E vorba de acel curent care s-a format, respectiv "tăcerea privind esențialul", adică tăcerea în ceea ce privește viața veșnică.

Devine o urgență, aceea ca credincioșii să actualizeze valoarea morții lui Hristos care, fără a disocia durerea și experiența golului care creează fiecare viață care moare, să planteze semințele veșniciei[15]. După moartea lui Isus Hristos, moartea omului nu a încetat să mai fie o dramă, dar a devenit o dramă diferită[16]. Cei care sunt de partea lui Hristos conștientizează că nu sunt lăsați niciodată singuri și datorită Lui vor fi însoțiți în veșnicia binecuvântată, încununând o comuniune deplină, care a început deja în timp. Este nevoie de o reînnoire a vieții ecleziale, capabilă de o transformare profundă care, schimbând exteriorul și interiorul, face existența simfonică, încorporând și realitatea morții, din care nici Hristos nu a vrut să scape. El s-a dovedit superior și învingător, permițându-i creștinului, unit cu El, să se împărtășească din propria sa glorie.

Dacă Dumnezeu, care în Hristos se revelează a fi speranța omului pentru că este mântuitorul său, îl califică și îl determină pe creștinul de astăzi să se întrebe: Care este semnificația existenței noastre, a relației noastre cu escatologia și cu morții noștri? De ce, uneori, creștinul de astăzi întâmpină dificultăți în identificarea posibilității reale a speranței, calificând-o în atributele sale esențiale, întotdeauna hrănite cu darul credinței? De ce, în fața morții și a suferinței, desigur, a realităților dramatice din punct de vedere uman, creștinul recurge adesea la ajutorul umanist? Acestea sunt câteva dintre provocările cu care se confruntă comunitatea creștină în lumea de astăzi. Nevoia de a actualiza, pentru credincioși, valoarea morții lui Hristos, care nu ignoră durerea și experiența deșertăciunii pe care o creează fiecare moarte, a aruncat semințele eternității, care vor face ca moartea creștinului să fie glorioasă.

Comunitatea creștină are nevoie, înainte de toate, să recupereze importanța credinței în *parusie*[17], cultivând în fața acesteia, o atitudine de așteptare, întrucât «nu trăiesc în

[15] Cf. *Catehismul Bisericii Catolice*, 1005-1013.
[16] Cf. R. FABRIS, *Le lettere di Paolo*, 3, 812-813.
[17] Cf. L. J. KREITZER, *Escatologia*, în G. F. HAWTHORNE, R. P. MARTIN, D. G. REID (ed. îngr. de), *Dizionario di Poalo e delle sue lettere*, San Paolo, Cinisello Balsamo (MI), 1999, 560-581; H.-G. LINK,

întuneric, ci sunt fiii luminii» (1 Tes 5, 5). În sânul Bisericii va fi mereu nevoie de o luptă împotriva pericolului somnolenței, a uitării îndelungate, produs poate de monotonia rugăciunilor fără conținut și mult prea mult detașate de realitatea mediului. Starea de veghe a credinciosului nu este numai de natură intelectuală, ci și morală: «să nu dormim, să rămânem treji și să fim sobri» (1 Tes 5, 6). Un remediu eficient îl constituie participarea constantă la celebrarea euharistiei, izvorul, apogeul și centrul întregii vieți creștinești. Este de mare actualitate îndrumarea pastorală a Sfântului Apostol Paul: «Spiritul să nu-l stingem. Să nu disprețuim profețiile» (1 Tes 5, 19-20). Să recuperăm dimensiunea profetică a euharistiei, în acest fel vom avea posibilitatea de a fi, în calitate de comunitate eclezială, un ferment pozitiv în cursul istoriei, cu misiunea de a o orienta către cea de a doua venire a Domnului.

O altă dimensiune care ar trebui recuperată în cadrul catehezelor, și pe care să o conștientizeze mai mult ca oricând credinciosul, este aceea că, prin moarte, viața nu este distrusă, ci transformată[18]. Religia creștină este o celebrare a vieții și nu a morții, credința oferindu-ne posibilitatea de a descoperi și re-descoperi valoarea vieții persoanei umane. Cel care crede în Hristos identifică viaţa veşnică, în care crede şi pe care o aşteaptă, cu o trăire vie la care Isus Hristos ne-a făcut şi continuă să ne facă părtaşi: «Cine ascultă cuvântul meu și crede în cel care m-a trimis are viață veșnică» (In 5, 24a). Hristos Înviat este răspunsul cel mai bun şi singurul privind preocuparea despre moarte; Hristos este raţiunea ultimă a trăirii noastre, s-a întrupat, adică şi-a asumat natura umană, în afară de păcat, a trecut prin momentul morţii pentru a ne câştiga viaţa veşnică: aceasta este calea pe care şi noi cei care credem trebuie să o parcurgem. Toate acestea au fost validate de Isus spunând: «Eu sunt învierea şi viaţa. Cel care crede în mine, chiar dacă moare, va trăi; şi oricine trăieşte şi crede în mine nu va muri în veci» (In 11, 25-26). În calitate de credincioşi ne simţim mântuiţi de Hristos, eliberaţi de păcat şi de consecinţa acestuia care este moartea.

Creștinul trebuie să aștepte și să înfrunte acel moment de sfârșit al existenței sale pământești în starea de har, harul lui Hristos, pentru a putea participa la moartea Domnului și mai apoi la Înviere: «Ca să-l cunosc pe el, și puterea învierii lui, […] și împărtășirea patimilor lui, închipuindu-mă morții lui, doar aș ajunge cumva la învierea din morți» (Fil 3, 10-11). Moartea este sfârșitul vieții noastre pământești: acest aspect al morții presupune o urgență pentru viața noastră, acela de a ne aminti că avem un timp limitat pentru a ne realiza existența noastră. Moartea mai este și consecința păcatului, este ultimul dușman al omului pe care trebuie să-l învingem, dar nu trebuie uitat că moartea a fost transformată de Hristos prin jertfa sa și, în acest fel, moartea are o semnificație pozitivă: «Viața mea este Hristos, iar moartea îmi este un câștig» (Fil 1, 21).

Sfântul Ignațiu din Antiohia afirma: «Pentru mine este mai bine să mor pentru Hristos, decât să fiu împărat până la marginile pământului. Eu caut pe acela care a murit pentru noi; eu vreau pe acela care pentru noi a înviat. Momentul despărțirii este iminent […] Lăsați-mă să ajung în locul adevăratei lumini; ajuns acolo, voi fi cu adevărat un om desăvârșit».

Rugăciunea este şi ea foarte importantă, deoarece reprezintă totul în viaţa noastră creştină[19]. Prin intermediul rugăciunii comunicăm cu Dumnezeu, experimentăm iubirea Sa, o iubire care ne reabilitează, ne ajută să ne deschidem în faţa darului mântuirii dumnezeieşti şi conştientizarea identităţii noastre creştine. Ne ajută să depăşim momentele de criză în ceea ce priveşte credinţa în viaţa viitoare, ne sprijină în manifestarea dragostei marcată de solidaritate cu fraţii noştri şi în special cu cei care sunt în suferinţă, ne determină să ne

---

éschatos, în L. COENEN, E. BEYREUTHER, H. BIETENHARD (ed. îngr. de), *Dizionario dei concetti biblici del Nuovo Testamento*, Dehoniane. Bologna, 2000[6], 681-684.

[18] Cf. J.-J. SCOTT, *Vita e morte*, în G. F. HAWTHORNE, R. P. MARTIN, D. G. REID (ed. îngr. de), *Dizionario di Poalo e delle sue lettere*, San Paolo, Cinisello Balsamo (MI), 1999, 1610-1613.

[19] Cf. *Catehismul Bisericii Catolice*, 2664-2672.

implicăm în favoarea vieţii, în favoarea dreptăţii şi eliberării integrale a omului, precum şi conştientizarea faptului că avem nevoie de o continuă reînnoire a legământului cu Dumnezeu.

O altă dimensiune care merită să fie recuperată în activitatea de catehizare se referă la viaţa fără speranţă, pe care o poate experimenta creştinul în momentele de indiferenţă sau criză, viaţă care este, fără îndoială, tristă. Ca şi creştini, trăim cu speranţă şi din speranţă, iar fără speranţă se cade în tristeţe, iar tristeţea paralizează forţele vitale, astfel că creştinul se poate abandona lâncezelii. Ca şi un remediu este recomandată trăirea credinţei, redescoperirea acesteia, deoarece aceasta cunoaşte şi ne împărtăşeşte gloria care ne aşteaptă, motiv pentru care şi în faţa mormântului avem posibilitatea să trăim cu credinţă, cu speranţă, eliminând din viaţa noastră tristeţea. Prin Învierea lui Hristos din morţi s-a declanşat şi învierea celor morţi, cel Înviat fiind cauza învierii noastre: «în Hristos, toţi vor fi readuşi la viaţă [...] cel dintâi este Hristos, după aceea cei care sunt ai lui Hristos, la venirea lui» (1 Cor 15, 22-23). Hristos este acela în care şi prin intermediul căruia se va actualiza învierea noastră. De la El vine mântuirea şi tot de la El şi acest act definitiv şi hotărâtor al mântuirii noastre. Dacă privim la acest scop, la această ţintă a vieţii noastre suntem tentaţi să exclamăm cu bucurie: «Patria noastră este în ceruri» (Fil 3, 20) sau «viaţa noastră este ascunsă împreună cu Hristos în Dumnezeu. Când se va arăta Hristos, care este viaţa noastră, atunci şi noi ne vom arăta împreună cu el în glorie» (Col 3, 3-4). În acest fel, cei care mor în harul lui Hristos participă la moartea Domnului, pentru a putea participa şi la Înviere: «Întru numele lui Isus, tot genunchiul să se plece, al celor cereşti şi al celor pământeşti şi al celor de dedesubt. Şi toată limba să mărturisească că Domn este Isus Hristos, întru mărirea lui Dumnezeu Tatăl» (Fil 3, 10-11).

Recuperarea valorii sacramentelor, au ca scop cel din urmă Paşte al fiului lui Dumnezeu, şi anume acela care, prin moarte, îl introduce pe credincios în Viaţa Împărăţiei. Atunci se împlineşte ceea ce mărturisim în simbolul credinţei: «Aştept Învierea morţilor şi Viaţa veacului ce va să fie». Sensul creştin al morţii se manifestă în lumina Misterului pascal al morţii şi învierii lui Hristos, în care se află singura noastră speranţă. Creştinul care moare în Hristos pleacă din trup şi se sălăşluieşte la Domnul, căci «suntem plini de încredere şi ne place mai mult să părăsim trupul şi să ne întoarcem acasă la Dumnezeu» (2 Cor 5, 8). Ziua morţii inaugurează pentru creştin, la capătul vieţii sale sacramentale, desăvârşirea naşterii din nou începute la Botez, asemănarea definitivă cu chipul Fiului conferită de administrarea Mirului şi participarea la ospăţul împărăţiei anticipat în Euharistie, chiar dacă pentru a îmbrăca haina de nuntă mai are nevoie încă de unele purificări. Un rol important în această misiune îl are Biserica, care îl poartă şi îl conduce pe creştin pe itinerarul sacramental în timpul peregrinării lui pământeşti, îl însoţeşte şi la capătul drumului pentru a-l încredinţa *în mâinile Tatălui.* Ea oferă Tatălui ceresc, în Hristos, pe fiul harului lui şi încredinţează pământului, întru speranţă, sămânţa trupului care va învia întru mărire (cf. 1 Cor 15, 42-44).

Pe tot parcursul vieţii creştinul trebuie să se antreneze pentru a înlătura orice umbră de tragedie, de rătăcire, de tulburare care l-ar putea cuprinde în faţa absurdităţii morţii. Să trăim cu dorul de infinit şi de veşnicie, întreaga noastră viaţă să fie o reflecţie asupra morţii şi pregătirea pentru a o înfrunta şi să nu uităm că «viaţa a fost dată pentru a-L căuta pe Dumnezeu, moartea pentru a-l găsi, eternitatea pentru a-l poseda» (A. Nouet). Nu ne rămâne decât să trăim o viaţă marcată de nemurire.

BIBLIOGRAPHY

De AMBROGGI, P., *Le Epistole Pastorali di S. Paolo a Timoteo e a Tito*, Marietti, Torino-Roma, 1953.

BEYREUTHER, E., *kalós,* în L. COENEN, E. BEYREUTHER, H. BIETENHARD (ed. îngr. de), *Dizionario dei concetti biblici del Nuovo Testamento,* Dehoniane. Bologna, 2000[6].

BISER, E., *Paolo, apostolo e scrittore. Una sfida per i cristiani,* Città Nuova, Roma, 1991.

BONSIRVEN, G., *Il Vangelo di Paolo,* Paoline, Roma, 1963[3].

CIPRIANI, S., *Le lettere di S. Paolo,* Ed. P.C.Ch., Assisi, 1963[2].

CORSANI, B., BUZETTI, C.(ed. îngr. de), *Nuovo Testamento Greco-Italiano,* SBBF, Roma, 1996.

DOGLIO, C., *Introduzione alla Bibbia,* La Scuola, Brescia, 2010.

DREYFUS, P., *Paolo di Tarso: Un grande reporter sulle tracce dell'Apostolo,* Piemme, Casale Monferrato (AL), 1994[2].

FABRIS, R., *Lettere Pastorali,* în G. Barbaglio, R. Fabris, *Le lettere di Paolo,* III, Borla, Roma, 1990[2].

----------, R., *La tradizione paolina,* Dehoniane, Bologna, 1995.

GIOVANNI CRISOSTOMO, *Commento alla prima lettera di Timoteo*, TP 124, (ed. îngr. de G. DI NOLA),

Città Nuova, Roma, 1995.

GUTHRIE, D., *Le epistole pastorali,* Gruppi Biblici Universitari, Roma, 1971.

HASLER, V., *Die Briefe an Timotheus und Titus. Pastoralbriefe*, Theol. Verlag, Zürich, 1978.

JEREMIAS, J., STRATHMANN, H., *Le Lettere a Timoteo e a Tito. La Lettera agli Ebrei,* Paideia, Brescia, 1973.

KELLY, J.N.D., *A Commentary on the Pastoral Epistles,* Redwood Press, London, 1972.

KREITZER, L. J., *Escatologia,* în G. F. HAWTHORNE, R. P. MARTIN, D. G. REID (ed. îngr. de), *Dizionario di Paolo e delle sue lettere,* San Paolo, Cinisello Balsamo (MI), 1999.

LÉGASSE, S., *Paul Apôtre. Essai de biographie critique,* La Corporation des Éditions Fides, Toulouse, 1991.

LINK, H.-G., *éschatos,* în L. COENEN, E. BEYREUTHER, H. BIETENHARD (ed. îngr. de), *Dizionario dei concetti biblici del Nuovo Testamento,* Dehoniane. Bologna, 2000[6].

MARCHESELLI-CASALE, C., *Le lettere pastorali. Le due lettere a Timoteo e la lettera a Tito,* Dehoniane, Bologna, 1995.

ORSATTI, M., *Poemul Bucuriei. Introducere la Scrisoarea Sfântului Apostol Paul către Filipeni,* Buna Vestire, Blaj, 2004.

----------, *Lettere Pastorali: 1-2 Timoteo, Tito,* Messaggero, Padova, 2006.

----------, *Comunităţi creştine pline de viaţă. Dinamismul eclezial în Scrisorile Pastorale ale Sfântului Paul,* Galaxia Gutenberg, Târgu-Lăpuş, 2011.

REDALIÉ, Y., *Paul après Paul: Le temps, le salut, la morale selon les épîtres à Timothée et à Tite,* Labor et Fides, Genève, 1994.

REUSS, J., *Seconda lettera a Timoteo,* Città Nuova, Roma, 1966.

----------, *Le lettere pastorali*, Città Nuova, Roma, 1974[2].

RINGWALD, A., *agôn, agõnizomai,* în L. COENEN, E. BEYREUTHER, H. BIETENHARD (ed. îngr. de), *Dizionario dei concetti biblici del Nuovo Testamento,* Dehoniane, Bologna, 2000[6].

SACCHI, A., *La Scuola Paolina: Le Lettere Pastorali,* în *Lettere Paoline e altre Lettere*, ed. îngrijită de A. Sacchi şi coll., LCSB 6, Elle Di Ci, Leumann (TO), 1996.

SCHELKLE, K. H., *Paolo: Vita, lettere, teologia,* Paideia, Brescia, 1990.

SCOTT, J.-J., *Vita e morte,* în G. F. HAWTHORNE, R. P. MARTIN, D. G. REID (ed. îngr. de), *Dizionario di Poalo e delle sue lettere,* San Paolo, Cinisello Balsamo (MI), 1999.

(IN)FLEXIBILITY IN TRANSLATION – A CONCISE ANALYSIS OF SOME OF M.I. LERMONTOV'S POEMS AND THEIR TRANSLATION INTO ROMANIAN

Marta-Teodora Boboc
Lecturer, PhD, University of Bucharest

Abstract: The given paper addresses a complex issue, concerning both literature and translation studies. Literary texts' rendering is one of the most difficult types of translation, since at this level are important not only the meaning, content and key themes and motives used by a certain writer, but also those formal aspects, such as rhythm and rhyme. The comparative analysis of several translations of some of Lermontov's poems has shown that the differences between the original text and its translations occur at one or more of the following levels: on some cases the headings are the ones that differ, sometimes the translators use stylistically different synonyms and even the cultural outlook itself may not be the same, although in all examples the target culture and language is Romanian. But the basis of our article is precisely the heterogeneous nature of such texts, considering that they do actually belong to the same space, but not to the same translator. This is the main criterion in selecting the material we decided to analyse before establishing the degree of translations' accuracy as well as its conventional fluctuations.

Keywords: translation of literary texts, rendering content and meaning, cultural outlook, accuracy in translation, Lermontov's literary works

Proces apărut aproape odată cu primele modalități de comunicare, traducerea a stat din cele mai vechi timpuri la baza propagării informației în plan intercultural. Având variate niveluri de dificultate, în funcție de natura textului cu care se lucrează și aflată în strânsă legătură cu stilurile funcționale (științific, juridic-administrativ, publicistic, beletristic și colocvial), ea și-a găsit întruparea atât în demersul activ de transpunere (după unii lingviști parafrază și chiar rescriere) a mesajului, cât și în produsul finit în sine, fiind egală la acest nivel cu textul-țintă (TȚ).

Unul dintre cele mai dificile tipuri de text este cel literar, cu precădere cel poetic, întrucât în acest caz nu este important numai transferul de sens, ci și forma pe care el o îmbracă, textul țintă ajungând să fie „*o resuscitare literară*" (Matiu, 2008, p. 128) a unei „*imagini grăitoare*" (Sydney, 1970, p. 158), care „*se opune ca stil lucrărilor științifice, având ca obiect plăcerea, nu adevărul*"[1] (Coleridge, 2019, p. 46) și ale cărei elemente de bază sunt „*melopeia, phanopoeia și logopoeia*", adică rezonanța, vizualul și complexul sens-context (Pound, 1968, p. 15).

Trăsăturile de bază ale textului poetic, și anume „*limbajul marcat stilistic, tiparul ritmic de care se face uz, valorificarea, pe lângă sensul cuvintelor, a conotațiilor acestora, efectul emoțional intens și statutul cultural înalt*" (Jones, 2011, p. 1-2), impun o abordare

[1] Că textele poetice, datorită componentei lor expresive, au ca scop captarea atenției cititorului, implicarea lui în operă prin lectură și „ademenirea" acestuia este un fapt de înțeles, însă aceasta nu înseamnă, opinăm noi, că sentimentele evocate de eul liric nu sunt reale și nu pornesc de la percepția concretă a scriitorului însuși. Poeziile sunt, mai degrabă, un fel de legendă – o formă frumoasă, ce îmbracă acel sâmbure de adevăr deseori dureros. Totodată dorim să clarificăm că aici Coleridge pune semnul egalității între adevăr și dovada obiectivă, științifică, lăsând factorul emoțional la libera interpretare a cititorului și marcându-i, astfel, subiectivitatea.

nuanțată, personalizată, a traducerii la acest nivel, pe care Jorge Luis Borges o percepea ca bipartită – traducere *literală* (despre care afirma că îi este specifică Romantismului) și prin *parafrază* (pe care o considera a fi de sorginte clasică) (Apud Levine, 2013, p. 45), iar din acest punct de vedere textele originale, utilizate drept corpus în articolul de față se înscriu în curentul romantic, rămânând să comparăm traducerile propriu-zise, spre a vedea în ce măsură redau ele literal anumite aspecte de formă ori de conținut, precum și dacă se face, totuși, apel la parafrază (reformulare / rescriere) în măsura în care coordonatele de prozodie necesită o atare intervenție.

În ceea ce privește forma (sau, mai bine spus, formatul) textelor poetice – pe acest plan putem remarca, așa cum precizează și I.S. Alekseeva, faptul că asemenea opere literare au o structură predefinită, organizată în versuri a căror dimensiune poate varia de la o creație la alta, însă în cadrul uneia și aceleiași poezii (sau unuia și aceluiași poem) de cele mai multe ori se păstrează atât simetria versurilor, cât și tipul rimei și al ritmului, „*lucru care trebuie să se reflecte și în traducere*”[2] (Alekseeva, 2012, p. 201), întrucât tocmai prin aceste elemente scriitorul și traducătorul își înzestrează fiecare textul cu calități ce produc un efect estetic. Acesta este și motivul pentru care, atunci când este vorba de poezie, traducerea nu rămâne doar știință, ci devine artă (Apud Komissarov, 2002).

Încercând să cuprindă și să încadreze complexitatea originalului într-o traducere care să respecte atât termenii de formă, cât și pe cei de conținut, unii lingviști ajung chiar la dureroasa concluzie că în sfera poeziei nu există traducere adecvată, „*întrucât nu avem o corespondență de 100% între numărul de sensuri și semnificațiile concrete ale unui cuvânt polisemantic din limba sursă (LS) și unul din limba țintă (LȚ), ceea ce înseamnă că talentul poetic este invers proporțional cu posibilitatea de a traduce adecvat – cu cât mai mare este iscusința scriitorului, cu atât scad șansele ca traducerea să fie una pe deplin reușită*” (Kadimov, 2022, p. 50).

Cu toate acestea, chiar acceptând ca pe un dat faptul că transpunerea interlingvistică a poeziei este greu de realizat, traducătorul nu va fi „anihilat prin inutilitate”, el dispunând de diverse unelte și strategii de traducere și fiind îndreptățit să opereze transformări[3] la nivelul textului (în limitele în care poate conserva cât mai mult din esența și forma originalului), iar din acest punct de vedere, între textul sursă (TS) și cel țintă (TȚ) au loc schimbări de ordin lexical, gramatical, lexico-gramatical sau stilistic: „*Principalele tipuri de transformări lexicale utilizate în procesul de traducere includ concretizarea, generalizarea, modulația, transcrierea fonetică, transliterarea și calcul lingvistic. Cele mai frecvente transformări gramaticale sunt: conversiunea, traducerea literală, fragmentarea și alipirea propozițiilor. Traducerea antonimică, traducerea descriptivă și compensarea sunt tipuri de transformări lexico-gramaticale complexe, iar transformările stilistice vizează schimbarea registrului stilistic între TS și TȚ*” (Komissarov, 1990, p. 209).

Conturată în decursul a numai 27 de ani de viață, cu un debut precoce în zbuciumata adolescență, întreaga creație lermontoviană poartă însemnul nostalgiei a ceea ce poetul nu a apucat să trăiască decât, poate, sumar, însă a intuit cu o pătrunzătoare profunzime. Tematica operelor sale, gravitând inevitabil în jurul ideii de melancolie congenitală și glisând alternativ de la sentimentul de inutilitate la cel de revoltă, este marcată de o tonalitate fatalistă, a cărei intensitate nu permite resemnarea, ci presupune reiterarea la infinit a acelorași experiențe în măsură să stimuleze creativitatea, oricât de apăsătoare ar fi ele[4]. Pregnanța unora dintre motivele lirice la care Lermontov face apel în numeroase rânduri și

[2] Traducerile din limba rusă în limba română ale citatelor oferite aparțin autoarei prezentului articol.

[3] L.K. Latîșev consideră că a ști să aplice transformările în traducere cu efect maxim și piederi minime ține de ceea ce se numește „*competența comunicațională a traducătorului*” (Latîșev, 2005: p. 30).

[4] Aici avem în vedere, spre exemplu, un citat din poemul *Demonul*, în traducerea lui George Lesnea: „*Uitarea? Domnul nu-i dăduse. Dar nici n-ar fi primit uitare...*”.

uneori în chiar aceeași formulă (lucru care i-a și fost imputat de către criticii contemporani lui) se imprimă și asupra traducerilor, care, dacă aleg să respecte originalul, se angajează să redea tot recurent acele elemente cheie din poeziile și poemele sale.

În articolul de față abordăm o serie de poezii, analizând contrastiv pentru fiecare în parte originalul din limba rusă și câte două traduceri în limba română[5], obiectivul fiind acela de a evidenția asemănările și diferențele dintre ele și de a stabili orientativ gradul de fidelitate față de original. În acest punct se impune să precizăm că se poate vorbi despre fidelitate în planul *formei* (caz în care un atare criteriu poate fi urmărit chiar în detrimentul loialității față de mesajul original) și în planul *conținutului*[6] (determinând deseori variații structurale).

Prima dintre creațiile avute în vedere este ***К другу (Взлелеянный на лоне вдохновенья)***[7], datând din 1829, tradusă de Nina Cassian cu titlul *Unui prieten* (1959[8]) și de Leonid Dimov cu titlul *Către un prieten* (1977[9]). Cu toate că diferența dintre titluri nu este semnificativă, varianta propusă de Leonid Dimov se apropie mai mult de original din punct de vedere structural, având exact aceeași arhitectură (prepoziție + substantiv).

Primul vers, în original „*Взлелеянный на лоне вдохновенья*", iar în traducere „*Când harul mă atinge lin pe față*" și „*Mult legănat de-un duh și-o inspirare*", păstrează intactă componenta tematică – influența **muzei**, însă traducătorii o redau diferit – în versiunea Ninei Cassian la timpul prezent, cu o ancorare mai puternică în tangibil, prin adăugarea cuvintelor „*pe față*" (așadar aici avem o dublă transformare în traducere – prin concretizare și adiție lexicală), iar prin prisma lui Leonid Dimov la trecut, nuanțată prin alăturarea „*un duh și-o inspirare*". De asemenea este redat fidel în ambele cazuri impactul – participiul pasiv trecut „*взлелеянный*" fiind transpus prin intermediul verbului „*mă atinge*" și, respectiv, prin participiul „*legănat*".

Al doilea vers, „*С деятельной и пылкою душой*", este redat similar în optica Ninei Cassian „*Cu sufletul de foc și freamăt plin*" și aproximativ, dar ilustrativ, de către Leonid Dimov „*C-un suflet numai dor de-nfăptuiri*", din care însă lipsește „scânteia".

Al treilea vers, „*Я не пленён небесной красотой*", își regăsește întruparea în forma „*Minunilor cerești eu nu mă-nchin*" și „*Nu-mi pasă de-ale cerului uimiri*", care, deși se apropie mult de stilul lermontovian în alternativa pentru care a optat Nina Cassian omite, totuși, la fel ca traducerea lui Leonid Dimov, un cuvânt cheie pentru operele lui Lermontov – „*captiv*" (în original „*пленник*"), cu variațiile „*a captiva*" („*пленять – пленить*") și, chiar în text, „*captivat*" („*пленённый*") / „*a fi captivat*" („*пленён*"). Din acest punct de vedere, o variantă pe care am putea-o propune pentru versul în cauză ar fi „*Nu sunt captivul frumuseților cerești*", revelând astfel ideea de eliberare și desprindere, pe care o întâlnim atât în poezii ca cea de față, cât și în poeme (*Demonul*, *Mțîri*).

---

[5] Importanța unui atare demers este evidențiată de către M.A. Tarasova, care consideră că: „*Dorința traducătorului de a intra în dialog cu un anumit autor este cea prin care se explică existența mai multor traduceri ale unuia și aceluiași text poetic. Într-o astfel de situație, traducerea poate fi considerată fenomen intertextual (o conversație între texte: originalul și traducerea, două sau mai multe traduceri ale unui text original) ori metatextual (ca metodă de autoreflecție a autorului).*" (Tarasova, 2016, p. 85).

[6] Acest aspect este abordat în teoria traducerii de către Eugene Nida, care indică două tipuri de echivalență – *formală* (ce prezintă riscul denaturării mesajului, dacă se dorește a fi păstrată structura) și *dinamcă* (axată pe similaritatea efectelor pe care le au textul sursă și, respectiv, cel țintă).

[7] Toate citatele din originalul în rusă sunt date din resursa electronică indicată în bibliografie: https://www.culture.ru/, ultima accesare: 19.06.2023.

[8] Toate citatele din poeziile marcate cu anul 1959 sunt date din volumul Lermontov, Mihail Iurievici, *Cele mai frumoase poezii*, București, Editura Tineretului, 1959, care conține transpunerile unor diverși traducători, menționați în prezentul articol în funcție de textul la care se face referire.

[9] Toate citatele din poeziile marcate cu anul 1977 sunt date din volumul Lermontov, Mihail Iurievici, *Poezii*, București, Editura Univers, 1977, în traducerea lui Leonid Dimov.

Al patrulea vers, „*Но я ищу земного упоенья*”, este redat fidel în ambele traduceri, cu o mai mare precizie a ritmului în versiunea lui Leonid Dimov „*Ci caut doar lumească desfătare*”, față de cea a Ninei Cassian „*Ci pe pământ cat farmecul – în viață*”.

Al cincilea vers, „*Любовь пройдёт, как тень пустого сна*”, este redat identic de Leonid Dimov „*Va trece dragostea ca umbra unui vis*” și adaptat, dar având rezonanța unui motto nu doar pentru creația, ci și pentru însăși existența lui Lermontov, în versiunea Ninei Cassian „*Iubirea e doar vis fără de rost*”.

Al șaselea vers nu suferă mari modificări (în afară, poate, de întemeiatele „*iubită*” și „*draga mea*” în loc de „*прекрасной*” [textual – „*minunată*”]), însă cel de-al șaptelea înclină din nou balanța în favoarea Ninei Cassian, întrucât ea transpune rusescul „*Но ты меня не спрашивай напрасно*” drept „*Cât despre ea-n zadar nu mă-ntreba*”, spre deosebire de parafraza (argumentată, de altfel, prin dorința de a păstra rima) „*Să nu-mi pui întrebare nedorită*” a lui Leonid Dimov. Aici, opinăm noi, în original ca și în traducerea Ninei Cassian accentul se pune pe absența oricărui potențial răspuns, nu pe eventuala „ofensă” produsă prin simpla adresare a întrebării.

Al optulea vers, „*Ты, друг, узнать не должен, кто она*”, tradus consecvent de Leonid Dimov sub forma „*A ști cine-i, amice, nu ți-e scris*” și fragmentar de Nina Cassian, ca „*Prietene, să n-afli cine-a fost*” (întrucât pronumele „*cine*” și „*ea*” fuseseră deja introduse în versul anterior) ar putea fi redat și în modul următor „*Nu trebuie să afli cine-i ea / Nu trebuie să știi cine e ea*” (adresarea către prieten fiind clarificată încă din titlu și astfel apărând ca opțională repetarea ei în acest punct). Traducerea pe care o propunem are rolul de a sublinia nu atât latura secretă, tainică, ci pe cea protectoare, sugerând că este mai bine ca prietenul să nu fie pus într-o situație delicată aflând detalii ce ar putea influența opinia publică, plasându-l pe o poziție de complicitate și afectându-i reputația[10].

Următoarele două versuri – al nouălea și al zecelea – întăresc premisa expusă în paragraful anterior, punctând deschis opoziția, caracterul potrivnic al destinului uman: „*Навек мы с ней разлучены судьбою / Я победить жестокость не умел*”, în transpunere românească „*Ursita-n veci ne despărți, haină / Cruzimea-i n-am știut cum s-o răpun*” (Nina Cassian) și „*Pe veci ne-a despărțit nedreaptă soartă / Să-nving cruzimea-i nu m-am priceput*” (Leonid Dimov). În plus ele alcătuiesc, alături de următoarele două versuri (al unsprezecelea și al doisprezecelea), un catren aparent neobișnuit pentru rima de până atunci a poeziei, ea schimbându-se acum de la îmbrățișată (abba) la încrucișată (abab). Astfel, versurile „*Но я ношу отказ и месть с собою, / Но я в любви моей закоренел*” respectă rima în traducerea propusă de Leonid Dimov „*Dar răzbunare inima mea poartă / Doar dragostei îi mai plătesc tribut*”, totodată distanțându-se la nivelul conținutului, prin redarea lui „*закоренел*” („*a se statornici*”) ca „*a plăti tribut*”. Pe de altă parte, traducerea Ninei Cassian, deși încalcă normele rimei originale, se apropie mult mai mult ca sens de acesta „*Când parcă uit, când vreau să mă răzbun / În dragoste sunt prins din rădăcină*”. Ambii traducători redau fundamental diferit față de original noțiunea de „*отказ*” (refuz, respingere) – Nina Cassian interpretând-o ca uitare, iar Leonid Dimov integrând-o în negarea oricăror alte repere, în afara iubirii.

Următorul catren, format din versurile 13-16, „*Так вор седой заглохшия дубравы / Не кается ещё в своих грехах / Ещё он путников, соседей страх / И мил ему товарищ – нож кровавый*” se regăsește redat doar parțial fidel din punct de vedere formal, fără ca acest lucru să afecteze semnificația de ansamblu a fragmentului sau încadrarea în criteriile rimei încrucișate. „*Tâlharul cel îmbătrânit în rele / Nu se căiește încă de omor / Tot mai pândește-n drum pe trecător / Și-i drag cuțitu-nfipt până-n plăsele*” – versiunea Ninei Cassian transpune

[10] O atare legătură disputată a fost cea a lui Lermontov cu Maria Șcerbatova, pe atunci tânără văduvă, căreia scriitorul îi mărturisea: „*Sunt trist că vă iubesc și știu că pentru această vremelnică ușurătate a sufletului va trebui să plătim scump.*” (Ociman, 2008, p. 216).

estompat cadrul (nu apare componenta naturală, prezentă explicit în original) și particularizează abaterile bătrânului nelegiuit (optând pentru concretul „*omor*” față de „*грехи*”, textual „*păcate*”). Ideea din original că el încă este „*spaima călătorilor*” e redată de Nina Cassian prin sintagma „*pândește-n drum pe trecător*”, iar intensitatea impactului pumnalului său nu este transpusă prin imaginea însângerată, ci prin profunzimea rănii, cuțitul fiind „*înfipt până-n plăsele*”. Comparativ, Leonid Dimov redă exact elementele pe care Nina Cassian le atenuează, în cazul său diminuându-se aspectele care se păstrează între original și traducerea acesteia: „*Cum furului cărunt, în codru încă / Nu-i pasă de păcate și de vieți / Ci vârâ cruntă spaimă-n dimineți / Și-și ia doar șiș pătat să-i steie lângă*” – așadar apar „*codrul*”, „*păcatele*”, „*spaima*”, iar cuțitul, redat prin argoticul „*șiș*” este „*pătat*”, însă nu se regăsesc două aspecte fundamentale – „*căința*” (sau absența ei, care este înlocuită de neutra nepăsare) și nici personajul secundar – „*trecătorul*” (ce se substituie unui moment al zilei, și anume dimineața).

Penultimul catren, alcătuit din versurile 17-20, „*Стремится медленно толпа людей / До гроба самого от самой колыбели / Игралищем и рока*[11] *и страстей / К одной, святой, неизъяснимой цели*”, apare la Nina Cassian în forma „*Mulțimea se-îndreaptă-agale-n mers, / Din leagăn până-ajunge-n pragul morții / Spre-același țel unic, neînțeles / O jucărie-a patimii și-a sorții*”, iar la Leonid Dimov ca „*Mulțime tulbure se-ndreaptă lin / Precum o jucărie, din născare / La groapă, între patimi și destin / Spre-o sfântă țintă stinsă-n depărtare*” se materializează fidel în transpunerea ambilor traducători, micile diferențe dintre cele două traduceri în sine și dintre acestea și original fiind nesemnificative în situația de față.

Ultimul catren, constând în versurile 21-24, „*И я к высокому в порыве дум живых / И я душой летел во дни былые / Но мне милей страдания земные / Я к ним привык и не оставлю их*” este tradus de Nina Cassian ca „*Spre înălțimi zburam, să-mi amintesc / De-al zilelor trecute lung șirag / Dar chinul pământesc îmi e mai drag / Pe veci mă leg de tot ce-i pământesc*”, iar transpunerea suferă de un orecare grad de aproximare, putând fi îmbunătățită, credem, prin adăugarea în primul vers a cuvintelor „*cu sufletul*” – „*Spre înălțimi zburam cu sufletul, să-mi amintesc (...)*” și eventuala schimbare a ultimului vers în „*Cu-acesta sunt deprins și n-am să-l părăsesc*”, ceea ce nici lui Leonid Dimov nu îi reușește pe deplin, când redă versurile ca „*Și cugetu-mi a dat a se-nălța / Și sufletu-mi zburat-a spre ce-a fost / Dar pătimirilor găsitu-le-a un rost / Mi-au fost aproape, nu le voi lăsa*”.

A doua dintre creațiile avute în vedere este ***Она не гордой красотою…***, dedicată Varvarei Lopuhina și datând din 1832, tradusă de Victor Tulbure cu titlul *Ea nu prin frumusețe-mbată* (1959) și de Leonid Dimov cu titlul *Nu cu semeață frumusețe* (1977). Strict în planul titlului, care lipsește sub aspectul său clasic și este suplinit prin primul vers, se poate observa cu ușurință că într-una dintre variante se păstrează subiectul exprimat prin pronume personal, în timp ce cealaltă versiune transpune fidel atât ca structură, cât și ca fond sintagma „*не гордой красотою*”, respectiv „*nu cu semeață frumusețe*”.

În mod analog abordării anterioare, împărțim poezia în catrene pentru a facilita analiza, menționând că în original ea este prezentată ca un tot unitar, la nivelul căruia rima se organizează încrucișat (abab).

Primul catren, compus din versurile 1-4, „*Она не гордой красотою / Прельщает юношей живых, / Она не водит за собою / Толпу вздыхателей немых*” este redat prin prisma lui Victor Tulbure ca: „*Ea nu prin frumusețe-mbată / Robind pe tineri visători / Nu duce-n urma ei o ceată de muți și triști suspinători*”, iar în versiunea lui Leonid Dimov ca: „*Nu cu semeață frumusețe / Pe tineri ea i-a ispitit / Și nici mulțimi, oftând iubețe / În urma-i, mute, n-au pornit*”. Verbul „*прельщать*” („*a seduce*”, „*a captiva*”, „*a fermeca*”), transpus de

[11] Cuvântul *рок* are ca sensuri stilul muzical deja cunoscut, precum și poeticul *fatum*. Însă date fiind perioada în care a fost scrisă opera în cauză și specificul acesteia, semnificația corectă contextual devine clară, confuzia cu sfera muzicală reprezentând, în acest caz, o eroare.

Victor Tulbure cu figurativul „*a îmbăta*”, are o interpretare literală la Leonid Dimov, drept „*a ispiti*”, mai apropiată nu doar semantic, ci și tematic de creația lermontoviană, la baza căreia se situează de multe ori antiteza dintre celest și lumesc, de pe o poziție de negare sau revoltă. În ceea ce privește al treilea vers, el se pliază în ambele variante pe profilul scriitorului, însă acestea par să evidențieze două laturi diferite – pe de o parte, suprafața satirică, întrucât ne apar ca ridicole aceste „*mulțimi, oftând iubețe*”, iar pe de altă parte, imaginea de profunzime a unor „*tineri visători, muți și triști suspinători*”. Ca registru stilistic, aici traducerea lui Leonid Dimov devine ușor peiorativă, spre deosebire de cea a lui Victor Tulbure, care marchează prin sentimentul apăsător, de captivitate și robie în fața iubirii.

Al doilea catren, constând în versurile 5-8, „*И стан её – не стан богини / И грудь волною не встаёт / И в ней никто своей святыни / Припав к земле, не признаёт*”, tradus ca „*Și n-are mijlocul de zână / Nici sân de-nvălurat cleștar / Și nimeni fruntea în țărână / Nu-și pleacă la al ei altar*” de Victor Tulbure și „*Nu are boiu ca de zeiță / Și nici nu-și saltă sânii val / Niciunul nu i-a zis crăiță / Îngenunchind ca un vasal*” de Leonid Dimov, vădește următoarele caracteristici: substantivul „*стан*” este redat concret ca „*mijloc*” sau prin regionalismul „*boi*”, cu forma arhaică „*boiu*”, „*грудь*” („*piept*”) e transpus ca „*sân*” în ambele cazuri, deși nuanța poetică a cuvântului „*piept*” este mai amplă decât cea a fiziologicului „*sân*”, la Victor Tulbure el căpătând sclipiri de „*cleștar*”, ce sugerează finețea și puritatea, lucru neevidențiat în original. Ultimele două versuri se raliază la registrul stilistic propus de Lermontov în versiunea lui Victor Tulbure (unde „*святыня*” este redat prin „*altar*”) și se distanțează la Leonid Dimov (care ilustrează fidelitatea și credința față de un conducător, nu de un reprezentant al sferei divine, atunci când optează pentru cuvintele „*crăiță*” și „*vasal*”). Cât despre sintagma „*припав к земле*”, ea este tradusă prin extensie de text ca „*plecându-și fruntea în țărână*” și prin compresie ca „*îngenunchind*”.

Al treilea catren, însumând versurile 9-12, „*Однако все её движенья / Улыбки, речи и черты / Так полны жизни, вдохновенья / Так полны чудной простоты*”, redat „*Și, totuși, zâmbetele-i toate / Și mersul ei, și voba-i sunt / De-o minunată simplitate / De viață pline și de cânt*” la Victor Tulbure și „*Dar fiece a ei mișcare / Fiece zâmbet fecioresc / Atâta tainic farmec are / Și-atât de plin e de firesc*” la Leonid Dimov are o mai mare fidelitate față de original în prima dintre versiunile menționate, comparativ cu cea de a doua, din care sunt omise „*речи и черты*” („*vorba și însușirile*”), pierderea fiind parțial compensată prin introducerea adjectivului „*fecioresc*”, care nu se regăsește în textul lui Lermontov. Cu toate acestea, nici alternativa propusă de Victor Tulbure nu este lipsită de unele adaptări de dragul rimei, vizibile în planul topicii, precum și la nivelul redării substantivului „*вдохновенье*” („*inspirație*”) în forma „*cânt*”, făcând din poet un bard al iubirii.

Ultimul catren, înglobând versurile 13-16, „*Но голос душу проникает, / Как вспоминанье лучших дней, / И сердце любит и страдает / Почти стыдясь любви своей*” tradus „*Și vocea sufletu-ți pătrunde / Ca dulci și blânde amintiri / Iubind, iubirea și-o ascunde / Plecând sfioasele priviri*” de către Victor Tulbure și „*Sufletul vocea-i sfredelește / Ca un ferice timp uitat / Iar sufletul o chiar iubește / De doru-i, parcă, rușinat*” de către Leonid Dimov vine cu o schimbare de perspectivă în al treilea și al patrulea vers, Victor Tulbure atribuind iubirea tinerei fete, care, îndrăgostită fiind, „*Iubind, iubirea și-o ascunde / Plecând sfioasele priviri*”, în timp ce Leonid Dimov o privește pe aceasta ca pe obiect al iubirii poetului și redă astfel „*Iar sufletul o chiar iubește / De doru-i, parcă, rușinat*”. Așadar, transformările care au loc aici nu mai vizează strict palierul lingvistic (semantic ori gramatical), ci chiar viziunea literară asupra personajelor, Lermontov însuși lăsând loc liber interpretării în versul său „*И сердце любит и страдает*” („*Iar inima iubește și tânjește*”), fără a preciza concret despre a cui inimă este exact vorba.

A treia poezie care ne servește în scop ilustrativ în prezenta expunere este ***Не верь себе*** (1839), în traducerile aparținând Sandei Arbore (1959) și lui Leonid Dimov (1977).

Relativ la titlu, diferențele sunt neînsemnate – *În darul tău nu crede*, respectiv, *Să nu te-ncrezi în tine*, o mai mare fidelitate formală probând varianta lui Leonid Dimov, fără ca acest lucru să însemne că opțiunea Sandei Arbore nu redă în egală măsură sensul exprimat în original.

Interesantă este, în cazul de față, traducerea motto-ului[12] din poezia scriitorului francez Henri Auguste Barbier, pe care Lermontov îl inserează în structura creației sale în limba franceză, nu în transpunere în limba rusă. În ambele ediții (cea din 1959 și cea din 1977) acest motto este păstrat în formatul său inițial, iar traducerea se oferă fie în notă de subsol pe aceeași pagină, fie în notele de la finalul volumului, acest lucru constituind mai curând un detaliu de simplă redactare, decât de lingvistică ori literatură. Așadar, originalul „*Que nous font après tout les vulgaires abois / De tous ces charlatans qui donnent de la voix, / Les marchands de pathos et les faiseurs d'emphase / Et tous les baladins qui dansent sur la phrase*" se regăsește atașat la traducerea Sandei Arbore astfel: „*Cu ce ne-atinge oare asaltul grosolan / Al cetei lătrătoare de clovni, de șarlatani / Ce vând în piețe patos și scot pe nas emfază / Sau dănțuiesc cu gesturi de saltimbanci pe frază*" și precedă textul lui Leonid Dimov ca „*Și ce ne pasă nouă de jalnicul lătrat / Al soiului acela de șarlatan curat / De târgoveț de patos și faur de emfază / De toți acei bufoni dansând pe câte-o frază*". Verbul „*faire*" din structura „*Que nous font après*" („*Ce facem după / mai departe / ca urmare*") este transpus în formele nuanțate poetic „*cu ce ne-atinge*", respectiv „*ce ne pasă*" care, deși reproduc impactul, rămân statice și nu sugerează câtuși de puțin dinamica în sensul vreunei reacții la ceea ce se întâmplă (întrucât se presupune că ele nu-l ating pe destinatarul mesajului, adică pe cititor, sau că și de-ar fi așa, acestuia nu-i pasă, cum pentru eul liric însuși ele par să nu reprezinte nimic important). Versul al doilea încorporează la Sanda Abore și cuvântul „*clovni*", care apare în original abia în ultimul vers, iar la Leonid Dimov întâlnim o greșeală de acord – „*soiului acela*", în loc de „*soiului aceluia*", însă în ambele situații sensul se păstrează într-o mare proporție. Versul al treilea se aseamănă mai mult cu varianta în franceză în transpunerea lui Leonid Dimov, care optează pentru substantivele „*târgoveț*" („*merchand*") și „*faur*" („*faiseur*"), față de explicativul „*clovni și șarlatani* (din versul anterior) *ce vând în piețe patos și scot pe nas emfază*" preferat de Sanda Arbore. De asemenea, se poate puncta faptul că elementul vocal „*qui donnent de la voix*" („*care dau glas*") nu apare clar în niciuna dintre cele două traduceri, chiar dacă ar fi fost o completare oportună și un argument în favoarea nepăsării afirmate inițial, trimițând cumva cu gândul la Eminescu, atunci când remarca, în *Criticilor mei*, că asemenea manifestări se rezumă, de regulă, la a „*înșira cuvinte goale ce din coadă au să sune*". Ultimul vers este redat cu un grad sporit de fidelitate, însă în temeiul celor expuse anterior, oferim și propria traducere a motto-ului: „*Ce-i de făcut cu lătrăturile vulgare / Cu șarlatanii ce dau glas fără-ncetare / Cu vânzătorii de patos, ce plăsmuiesc emfază / Cu toți farsorii care cu frazele jonglează?*"

Demnă de luat în considerare este și structura traducerilor, dacă pornim de la premisa că originalul însumează patruzeci de versuri expuse succesiv, nu împărțite în strofe, dar cu rimă încrucișată (abab), care permite și segmentarea lor. Astfel, la Sanda Arbore avem cinci strofe a câte opt versuri, iar la Leonid Dimov două strofe a câte opt versuri, o strofă mai lungă, de douăsprezece versuri, și încă o strofă de opt versuri, totalizând însă treizeci și șase de versuri și nu patruzeci, ca în original.

Să urmărim contrastiv ideile transpuse de fiecare traducător în parte.

Prima strofă, „*Не верь, не верь себе, мечтатель молодой / Как язвы, бойся вдохновенья / Оно – тяжёлый бред души твоей больной / Иль пленной мысли*

[12] Nu putem preciza cu certitudine dacă tălmăcirile motto-ului din limba franceză în limba română aparțin traducătorilor în cauză sau au fost preluate din alte volume în transpunere românească.

раздраженье / В нём признака небес напрасно не ищи / То кровь кипит, то сил избыток / Скорее жизнь свою в заботах истощи, / Разлей отравленный напиток" apare la Sanda Arbore în forma: „*În darul tău nu crede, o, tânăr visător / Să fugi de inspirații ca de-o plagă / Sunt rătăciri bolnave, un vis apăsător / Al minții tale cu prisos de vlagă / Tu n-asculți vocea gravă a unui sol divin / Ci-i sângele ce strigă și palpită / Sleiește-ți dar în trudă izvorul de venin / Și nu gusta din unda-i otrăvită*", iar la Leonid Dimov regăsim varianta: „*Să nu te-ncrezi în tine, o, tânăr visător / De har te teme ca de-o fiară / Un morb al sufletului e, molipsitor / Ori sufletul ți-l înfioară / Nu căuta să vezi-n el cerești iviri / E sângele-n tumult nepotolit / Mai bine-n griji și-n temeri trăirea s-o resfiri / Rachiul tău să-l verşi dintr-un pornit*".

Primul vers este similar în ambele transpuneri și redă fidel atât forma, cât și conținutul textului original, însă în cel de-al doilea vers substantivul „*язва*", cu sensul propriu de „*boală, ulcer*" și figurat de „*rău, blestem*" apare la Sanda Arbore ca „*plagă*", respectând forma, semnificația și registrul, iar la Leonid Dimov ca „*fiară*" (în rusă „*зверь*"), respectând forma și registrul, dar plasând centrul acțiunii nu în interior, unde se dezvoltă maladiile, ci în exterior, ca pe o amenințare extrinsecă ființei umane. Totuși, traducătorul compensează această relativă pierdere în versul următor (al treilea), redând rusescul „*тяжёлый бред*" („*halucinație, delir*") prin „*morb molipsitor*", mai apropiat de domeniul medical, însă mai puțin poetic decât versiunea Sandei Arbore – „*rătăciri bolnave*". Pe de altă parte, Sanda Arbore transpune substantivul „*душа*" („*suflet*") devenit simbol complex al poporului rus în forma „*русская душа*" prin estompatul, dar ilustrativul „*vis apăsător*", care se leagă totuși coerent de „*rătăcirile bolnave*", putând sugera nebunia. Versul al patrulea omite, în cele două traduceri, componenta cheie a creației lermontoviene, **captivitatea**, sintagma „*пленной мысли раздраженье*" fiind redat la Sanda Arbore sub forma raționalului „*minte (cu prisos de vlagă)*", iar la Leonid Dimov printr-o adaptare, ca „*sufletul ți-l înfioară*". În cel de-al cincilea vers Sanda Arbore concretizează mesajul în traducere „*Tu n-asculți vocea gravă a vreunui sol divin*" trecând de la modul imperativ la indicativ, prezent, iar în consecință enunțul își pierde conotația de îndemn, câtă vreme Leonid Dimov îl transpune întocmai „*Nu căuta să vezi-n el cerești iviri*", modificând numai topica, astfel încât să se păstreze ritmul și rima. Versul al șaselea cuprinde, în versiunea Sandei Arbore, numai parțial informația, „*sângele care strigă și palpită*" (originalul „*кровь кипит*" însemnând „*sângele fierbe*"), lucru justificat prin compensarea lui „*сил избыток*" („*surplus de forță*") în rândurile anterioare, drept „*prisos de vlagă*". La Leonid Dimov aspectul în cauză nu apare redat nici în acest vers și nici în anterioarele, traducerea rezumându-se la prima parte a ideii, și anume „*sângele-n tumult nepotolit*". Al șaptelea vers corespunde în ambele transpuneri la nivelul substantivului „*забота*" – „*trudă*" la Sanda Arbore, „*griji (și temeri)*" la Leonid Dimov și diferă în ceea ce privește verbul „*истощить*"[13] („*a epuiza*"), redat de Sanda Arbore ca „*a slei*", iar de Leonid Dimov drept „*a răsfira*" (cu forma regională „*să r**e**sfiri*"), apropiat mai curând de „*a împrăștia*", și nu „*a consuma*". Ultimul vers din această strofă, cel de-al optulea, „*Разлей отравленный напиток*" („*Varsă / Împrăștie băutura otrăvită*"), este tradus cu o mai mare fidelitate de sens la Sanda Arbore, „*Și nu gusta din unda-i otrăvită*", dar cu o diferență mai mare în termeni formali, în timp ce la Leonid Dimov forma este mai apropiată, „*Rachiul tău să-l verși dintr-un pornit*", însă sensul este susceptibil de interpretări (*a vărsa / turna pe gât*), iar specificul cultural este prezentat ca parte din spațiul românesc (prin concretizarea băuturii ca *rachiu*), nu prezentat în linii generale ca *напиток* (*băutură*, eventual – *tărie*).

[13]Acest cuvânt este întâlnit nu numai în textele literare, ci și în cele specializate, de exemplu: „*истощать – истощить озоновый слой*" = „*a deteriora stratul de ozon*".

A doua strofă, „*Случится ли тебе в заветный, чудный миг / Отрыть в душе давно безмолвной / Ещё неведомый и девственный родник, / Простых и сладких звуков полный / Не вслушивайся в них, не предавайся им / Набрось на них покров забвенья / Стихом размеренным и словом ледяным / Не передашь ты их значенья*”, tradusă de Sanda Arbore ca: „*Iar dacă-n ceasul sacru,când se aude iar / În suflet gusla ce demult tăcuse / Vei desluși un cântec necunoscut și clar / Un nou torent de armonii nespuse / Tu smulge-te din mreaja vrăjitei năluciri / Și te-nfășoară grabnic în uitare / Nu stihul, slovă rece, va prinde străluciri / De gând și-al inimii parfum de floare*” și de Leonid Dimov în modul următor: „*De ți se va-ntâmpla-ntr-un nefiresc clipit / Să scurmi în suflet, până ce răsare / Izvorul feciorelnic, încă negăsit / De sunet dulce plin și de-ncântare / Nu-l asculta vrăjit, ca să i te dedai / Azvârle văl pe dânsul, de uitare / Căci stihul măsurat și verbul rece, vai / Nu-i va isca nicicând cântare*” ne pare, în ambele cazuri, transpusă parafrazat, păstrând ritmul și rima, dar neglijând, cumva, forma și, pe alocuri, chiar sensul. Aici sufletul este, de fapt, cel tăcut („*души безмолвной*”), introducerea cuvântului realie ***gusla / guzla***[14] îngreunează lectura pentru cititorul novice în ceea ce privește spațiul cultural originar (iar din acest punct de vedere Sanda Arbore se situează la polul opus lui Leonid Dimov, aspirând să păstreze specificul culturii sursă, câtă vreme Dimov încearcă să apropie traducerea pe cât posibil de cultura țintă – vezi cuvântul ***rachiu***, de mai sus), „*родник*” este, la propriu, „*izvor, sursă de apă*” (un rol important îl poate avea și conexiunea lui cu adjectivul *родной – natal, drag*), sunetele sunt simple și dulci, iar „*al inimii parfum de floare*” nu apare menționat, astfel fiind nuanțată *semnificația* (*значенье*) acelui, am putea spune, *glas lăuntric*. Considerăm însă reușită transpunerea „*Vei desluși un cântec necunoscut și clar*”, acest detaliu regăsindu-se chiar în biografia scriitorului, care spunea că și-o amintește pe mama sa cântând și, deși nu mai știe exact titlul și notele cântecului, l-ar recunoaște pe loc de-ar fi să-l mai audă încă o dată[15]. Pe de altă parte, la Leonid Dimov doar primul și ultimul vers sunt neconcordante, întrucât traducătorul folosește „*nefiresc clipit*” pentru „*чудный миг*” („*clipă uimitoare*”) și „*Nu-i va isca nicicând cântare*” pentru „*Не передашь ты их значенья*” („*Nu-i vei [putea] transmite sensul*”). În schimb, sunt traduse fidel verbul „*отрыть*” – „*a scurma*” și sintagmele „*девственный родник*” – „*izvorul feciorelnic*”, „*сладкий звук*” – „*sunet dulce*”, „*ледяное слово*” („*cuvântul de gheață*”) – „*verbul rece*”.

A treia strofă, „*Закрадётся ль печаль в тайник души твоей / Зайдёт ли страсть с грозой и вьюгой / Не выходи тогда на шумный пир людей / С своею бешеной подругой / Не унижай себя. Стыдися торговать / То гневом, то тоской послушной / И гной душевных ран надменно выставлять / На диво черни простодушной*” în versiunea Sandei Arbore: „*Sau când îți sunt stăpâne, ca în atâtea dăți / Durerea, pasiunea, triste fețe / Cu despletita muză jelind să nu te-arăți / În larmă de răspântii și ospețe / Nu te-njosi! Rușinea să-ți ardă în obraz / Nu-i de vânzare patima umană / Nu scoate-n văzul lumii, cu ochii în extaz / Un suflet dezgolit până la rană*”, iar prin prisma lui Leonid Dimov: „*De-n inima-ți o jale trist se va furișa / Ori patima purtând furtună / Lăcate mari să pui atunci la ușa ta / Stai locului, cu draga ta nebună*” – adică numai primele patru versuri, la care apar alipite următoarele opt. Traducerea lui Dimov este fidelă, cu excepția celui de-al treilea vers (redat mai aproape de original în versiunea Sandei Arbore „*În larmă de răspântii și ospețe*”), însă frapant de fragmentară, având în vedere că ultimele patru versuri din strofa de opt lipsesc[16]. La Sanda Arbore segmentul care nu se regăsește la Dimov este transpus în mare

[14] Instrument muzical asemănător ca structură *mandolinei* ori *dombrei*, însă care avea numai o singură coardă și a fost folosit până în ultima parte a secolului XX, cu precădere în Balcani.

[15] Detaliul apare menționat în filmul bazat pe viața lui Lermontov, realizat în studiourile Mosfilm în 1989, în regia și montajul lui Nikolai Burliaev, cu însuși Nikolai Burliaev în rolul principal.

[16] Fragmentul lipsă poate fi ori o eroare de tehnoredactare, ori o omisiune (convențional interpretată, la rândul ei, ca eroare în traducere).

măsură în concordanță cu originalul, însă nici în traducerea sa nu sunt redate unele elemente relevante, ca de exemplu: „*послушная тоска*” („*dorul molcom / cuminte*”) și „*душевный гной*” („*puroiul sufletesc*”), care sunt comprimate în sintagma „*patima umană*”, la fel cum „*диво черни простодушной*” („*gloata uimită și ingenuă*”) este restrâns în forma generică (deci redat prin generalizare, sub forma unui hiperonim) – „*lumea*”.

A patra strofă, „*Какое дело нам, страдал ты или нет / На что нам знать твои волненья / Надежды глупые первоначальных лет / Рассудка злые сожаленья / Взгляни: перед тобой играючи идёт / Толпа дорогою привычной / На лицах праздничных чуть виден след забот / Слезы не встретишь неприличной*”, în transpunerea Sandei Arbore: „*Căci nouă ce ne pasă de-ai suferit și cum / La ce să-ți știm durerile secrete / Speranțele pierdute pe-al tinereții drum / Convoiu-ndoliatelor regrete / Privește cum pe calea cea largă trec mereu / Aceiași oameni, prea cumintea gloată / Pe chip – abia un cearcăn săpat de traiul greu / Și nevăzută-a lacrimilor pată*”, iar în optica lui Leonid Dimov: „*Căci ce ne pasă nouă de-ai suferit ori ba / La ce să-ți știm neliniștile toate / Nădejdile dintâi (oare-nsemnând ceva?) / Ori ale cugetului vreri certate / Privește: tot jucând în fața ta / Mulțime tulbure petrece / E ștearsă grija de pe-obrazul cu boia / Nici lacrima-n serbări nu cade, rece*”, suferă unele schimbări între original și ambele traduceri, după cum urmează:

- „*страдал ты или нет*” este redat de Sanda Arbore ca „*de-ai suferit și **cum***”, mergând în direcția unei exemplificări concrete, care la Lermontov nu apare, Leonid Dimov redând același pasaj exact ca în orginal „*de-ai suferit ori ba*” și optând pentru *ori* (în locul sinonimului *sau*), respectiv pentru negația *ba* (în locul formei *nu*);

- substantivul „*волненье*” e transpus ca „*dureri secrete*”, respectiv „*neliniștile toate*”, mai apropiată de sensul de bază („*emoție*”) fiind versiunea lui Leonid Dimov;

- sintagma „*глупые надежды*” apare la Sanda Arbore ca „*speranțele pierdute*”, iar în varianta lui Leonid Dimov întâlnim o traducere mult mai amplă „*Nădejdile dintâi (oare-nsemnând ceva?)*”, pentru a sugera, prin indicația plasată între paranteze, efemeritatea aspirațiilor umane din tinerețe;

- „*злые сожаленья*” („*aspre păreri de rău*”) se regăsește transpus ca „*îndoliatele regrete*” și „*ale cugetului vreri certate*”, fiind riguros redat de către Sanda Arbore și parafazat de către Leonid Dimov;

- „*перед тобой играючи идёт*” – întocmai acel „*tot jucând în fața ta*” al lui Leonid Dimov, este înfățișat de Sanda Arbore în forma „*trec mereu*”, idee reluată în următorul vers, vădind o continuitate care nu trebuie ignorată și având ca argument conservarea rimei;

- substantivul „*толпа*”, lipsit în textul original de vreun adjectiv calificativ, e transpus la Sanda Arbore ca „*prea cumintea gloată*”, iar la Leonid Dimov ca „*mulțimea tulbure*”, nuanțele plasându-se aici în opoziție – fie mulțimea este obedientă (deci are o trăsătură pozitivă), fie ceea ce face este tulbure (așadar se încadrează în gama faptelor neclare sau la limita normelor sociale ori morale);

- „*дорогою привычной*” („*pe drumul obișnuit*”) lipsește din traducerea lui Leonid Dimov, care include aici verbul „*petrece*”, pentru a face aluzie la caracterul repetitiv al acestei acțiuni, iar la Sanda Arbore apare ca „*pe calea cea largă*”, sensul adjectivului din limba română neavând legătură decât, poate, metaforic cu cel al adjectivului din limba rusă;

- „*праздничные лица*” („*chipuri festive*”) se regăsesc în forma simplului „*chip*” la Sanda Arbore și articulat, ca „*obrazul cu boia*” la Leonid Dimov – de menționat în cazul de față este faptul că în limba rusă sintagma apare la plural, în timp ce transpunerile în limba română sunt la singular;

- „*неприличная слеза*” („*lacrima promiscuă*”) este „*nevăzută*” în traducerea Sandei Arbore și „*rece*” în accepțiunea lui Leonid Dimov, știrbind mult din antiteza pe care se structurează întreaga poezie (ce vizează cu precădere elementele: suflet versus rațiune, poet versus societate, suferință versus detașare etc.), precum și schimbarea de atitudine a lui

Lermontov însuși de la a-și recunoaște tumultul interior, a-l ascunde apoi temporar sub vălul uitării, spre a-l demasca în final ca necuviincios, prin prismă socială.

Ultima strofă, cea de-a cincea, „*А между тем из них едва ли есть один / Тяжёлой пыткой не измятый / До преждевременных добравшийся морщин / Без преступленья иль утраты / Поверь: для них смешон твой плач и твой укор / С своим напевом заученным / Как разрумяненный трагический актёр / Махающий мечом картонным*”, redată în traducerea Sandei Arbore ca: „*Şi totuşi rar e omul ce nu a fost lovit / De biciul vieţii, ce n-a dus samarul / De griji – în floarea vârstei, bătrân şi istovit / Dar toţi zâmbesc, nu-şi tânguie amarul / Ridicul eşti, mă crede, cu plânsu-ţi monoton / Cu melopeea ta pe rime pusă / Ca-n scenă măscăriciul cu spadă de carton / Într-o tiradă spusă şi răsspusă*”, iar în cea a lui Leonid Dimov drept: „*Dar întâlni-vei chiar în ea, cu greu, / Om ce-a rămas întreg după tortură / Să n-aibă zbârcitură sub tuleu / Pe frunte fără doruri, fără ură / Ci află: râs stânește-ntr-nșii plânsul tău / Pus pe-un refren știut pe dinafară / Precum un trist artist mânat de rău / Când spada de carton în mâna-i zboară*” relevă următoarele modificări între textul sursă și textele țintă:

- sintagma „*тяжёлая пытка*” este redată de către Sanda Arbore ca „*biciul vieţii*”, iar de Leonid Dimov încă mai dur, dar literal, ca „*tortură*”;

- participiul „*(не) измятый*” („*înmuiat*”, „*îmblânzit*”) se regăsește ca „*nu a fost lovit*” și, respectiv, „*rămas întreg*”, Sanda Arbore optând pentru un sinonim contextual, în timp ce Leonid Dimov folosește traducerea printr-un antonim;

- versul „*До преждевременных добравшийся морщин*” apare la Sanda Arbore sub forma „*în floarea vârstei, bătrân şi istovit*”, iar la Leonid Dimov ca „*Să n-aibă zbârcitură sub tuleu*”, schimbând perspectiva dinspre vizibil spre mascat, ridurile (*морщины*) și bătrânețea putându-se citi pe față, spre deosebire de „*zbârcitura de sub tuleu*” (firele de păr din barbă);

- versul „*Без преступленья иль утраты*” („*Fără fapte rele şi pierderi*”) se regăsește redat la Sanda Arbore fragmentat pe două râduri „*ce n-a dus samarul / De griji*”, iar la Leonid Dimov ca „*Pe frunte fără doruri, fără ură*”, în prima variantă fiind restrâns la nivelul unui hiperonim, iar în cea de-a doua apărând concretizat ca *dor* pentru *pierdere* și *ură* pentru *fapte rele*;

- versul „*Поверь: для них смешон твой плач и твой укор*” este transpus de Sanda Arbore în forma a două idei distincte, dar care se leagă între ele „***Dar toţi zâmbesc, nu-şi tânguie amarul** / Ridicul eşti, mă crede, cu plânsu-ţi monoton*”, câtă vreme Leonid Dimov pledează pentru alternativa „*Ci află: râs stânește-ntr-nșii plânsul tău*”, redând adjectivul „*смешной*” („*amuzant*”) printr-o sintagmă verbală înrudită – „*a stârni râsul*”;

- personajul prezent în al șaptelea vers, acel „*трагический актёр*” („*actorul tragic*”) este redat de Sanda Arbore ca „*măscărici*”, continuând pe filiera suferinței străine văzute ca spectacol nereușit, iar de Leonid Dimov ca „*un trist artist mânat de rău*”, deci un om chinuit, aflat la bunul plac al sorții.

A patra poezie, ***И скучно, и грустно*** (1840) tradusă cu titlul *Te-apasă greu urâtul* de Alexandru Philippide (1959), respectiv *Mi-e dor și sunt trist* de Leonid Dimov (1977), ridică o problemă încă din titlu, care în limba rusă permite o exprimare impersonală, aici nefiind menționat niciun pronume, iar trimiterile directe la persoana a doua singular apărând ulterior, abia în cea de-a doua din cele trei strofe. Asemenea adverbe, cum este și *холодно (frig)*, se folosesc frecvent în expresii de tipul „*Здесь очень холодно*” („*Aici e foarte frig*”) și, ca atare, prezența pronumelui are un rol fundamental în a descifra asupra cui anume se răsfrânge acțiunea. Ori, în titlul de față, imuabilitatea sentimentelor **independent** de persoană atinge cote universale, înglobându-i deopotrivă pe eul liric și cititor. Aici, afirmăm noi, chiar aceasta este intenția, de a oferi un cadru amplu, revelând profunzimea capacității de percepție a sufletului uman ca prototip, aspect ce ar putea fi redat printr-o traducere de tipul „*Anostă și tristă e viața*”, care constituie la rândul ei un alt motto al creației lermontoviene.

Transpunerea lui „*скучно*” ca „*anost*” se justifică prin sensul substantivului „*скука*” – „*plictis*”.

Prima strofă, „*И скучно и грустно, и некому руку подать / В минуту душевной невзгоды / Желанья!... Что пользы напрасно и вечно желать? / А годы проходят – все лучшие годы*” – un catren cu rimă încrucișată – este redat cu aceeași structură atât la Philippide, cât și la Dimov, însă cu o rezonanță diferită: „*Te-apasă greu urâtul și n-ai cui să-ntinzi mâna / Când sufletul vuiește de furtuni / Dorințe? Nu-i zădarnic să tot dorești într-una? / Și anii trec, toți anii cei mai buni*” și „*Mi-e dor și sunt trist – cui mâna să strâng n-am habar / În clipa cea grea de-ntristare / Dorinți... Dar la ce să dorești în zadar / O, anii frumoși cum se-ndeamnă să zboare*”.

În primul vers, în afara aspectelor subliniate încă din titlu, o diferență de traducere o constituie alternativele la care se recurge pentru sintagma „*руку подать*” (textual „*a da mâna*”), transpusă de Philippide ca „*să-ntinzi mâna*” (anticipând adresarea la persoana a II-a, singular), iar de Dimov ca „*mâna să strâng*” (optând pentru informala modalitate de salut, pe care o plasează la persoana I, sigular, direcționând-o către eul liric). În al doilea vers, substantivul „*невзгода*” („*necaz*”) e redat de Philippide ca „*furtună*” (dar fiind vorba de o „*furtună sufletească*” traducerea își atinge scopul, transmițând corect conținutul mesajului și impactând în mod asemănător textului sursă), Leonid Dimov alegând să-l interpreteze ca „*întristare*”, mai aproape de sensul propriu al originalului. Adverbele „*напрасно и вечно*” din versul al treilea se regăsesc la Philippide în formula „*zădarnic și într-una*” (într-o expimare ușor regională, dar cadrând cu epoca din care provine opera), iar la Dimov apare numai unul dintre ele, și anume „*în zadar*” continuitatea conferită de acel „*вечно*” („*etern*”) lipsind din traducerea sa. Sintagma din ultimul vers, „*все лучшие годы*” este redată fidel atât ca formă, cât și ca sens, la Philippide – „*toți anii cei mai buni*”, Dimov mergând pe o variantă contrasă și nuanțată – „*anii frumoși*”.

Cea de-a doua strofă, „*Любить… Но кого же?... На время – не стоит труда / А вечно любить невозможно / В себя ли заглянешь? – там прошлого нет и следа / И радость, и муки, и всё там ничтожно*”, în versiunea lui Alexandru Philippide: „*Să iubești?... Dar pe cine?... Vremelnic, n-are rost / Iar veșnic, greu e să găsești iubire / Te uiți în suflet: nu e nici urmă din ce-a fost / Și totu-i mic, necaz și fericire*”, respectiv în viziunea lui Leonid Dimov: „*Să iubesc? Oare face?... Iubire de-un ceas / Căci etern a iubi nu-i putere / Dacă-n tine scrutezi, din trecut niciun semn n-a rămas / Împlinire, dureri, totu-i doar o părere*” se prezintă, în ambele traduceri, la fel ca în original, sub forma unui catren cu rimă încrucișată, transpus cu mai mari modificări structurale la Leonid Dimov, decât la Alexandru Phillipide.

Astfel, la nivelul primului vers interogația „*Кого же (любить)?*” – „*Pe cine să iubești?*” sugerând absența unui suflet geamăn, a unei ființe vrednice de jertfa pe care iubirea poetică o implică, este tradus întocmai de către Philippide, însă în varianta propusă de Leonid Dimov această aluzie la o persoană, exprimată prin pronumele „*кого? / pe cine?*” nu apare, negația „*не стоит труда*” este transpusă interogativ – „*oare face?*”, iar temporalul „*на время*” este extins prin structura „*iubire de-un ceas*” (în care se introduce substantivul „*iubire*” și „*время*” [generic – „*timp*”] se traduce concretizat în „*ceas*”), comparativ cu „*Vremelnic, n-are rost*” al lui Philipide, care păstrează negația și rezonanța stihului lermontovian. Adverbul predicativ „*невозможно*” („*nu este posibil*”) din al doilea vers apare ca „*greu e să găsești*” la Philippide, într-o formulă care nu evocă imposibilitatea, iar la Dimov ca „*nu-i putere*”, conservând mai bine aspectele formale și de conținut din textul sursă. Al treilea și al patrulea vers atrag atenția mai curând prin caracteristicile structurale, riguros menținute în ambele transpuneri în limba română. Conform arhitecturii poeziei originale, primul și al treilea vers din fiecare catren sunt mai lungi prin comparație cu cel de-al doilea și cel de-al patrulea vers. În plan semantic concordanțele sunt strânse, chiar dacă

există diferențe la nivel morfologic, ce marchează apelul la coversiune – adjectivul „*прошлое*” apare transpus ca verb la Philippide „*a fost*”, iar forma scurtă „*ничтожно*” se regăsește la Leonid Dimov ca substantiv cu sens figurat – „*o părere*”.

Ultima strofă, „*Что страсти? – ведь рано иль поздно их сладкий недуг / Исчезнет при слове рассудка / И жизнь, как посмотришь с холодным вниманьем вокруг / Такая пустая и глупая шутка*”, redată prin prisma lui Philippide ca „*Ce-s patimile? Boala lor minunată trece / Căci mintea nu le dă prea mult răgaz / Şi când te uiți ce-i viața, cercetător și rece / Vezi că-i o glumă fără niciun haz*”, iar din perspectiva lui Leonid Dimov: „*Ce-i dragostea? Astăzi ori mâine prea dulcele-i chin / Vedea-vei deodată că nu mai există / Iar viața, de-n juru-ți, cu ochiul senin / Priveşti, e o glumă deșartă și tristă*”, înfățișează grăitor mesajul transmis de Lermontov, cu următoarele precizări:

- substantivul „*страсть*” („*pasiune*”) din primul vers este transpus ilustrativ ca „*patimă*” de Philippide și restrictiv de către Leonid Dimov ca „*dragoste*” (însă o patimă poate fi și ura sau orice alt sentiment negativ, provenit din iubirea neîmpărtășită);

- substantivul „*недуг*” („*boală*”) este tradus literal de către Philippide și contextual de către Leonid Dimov, drept „*chin*” (dar în linii mari, întrucât nu orice chin este neapărat o boală);

- pe de altă parte, adjectivul „*сладкий*” e tradus „*dulce*” de către Dimov (deci cu exact sensul său de bază) și „*minunat*” de Philippide, care se îndepărtează întrucâtva de semnificația de origine;

- „*рассудок*” („*rațiunea*”) din versul al doilea apare la Philippide în forma „*mintea*” și lipsește la Leonid Dimov, care se axează pe estomparea până la neutralizare a sentimentelor – „*vedea-vei deodată că nu mai există*”;

- adjectivul „*холодный*” din al treilea vers, care se leagă ca sens de optica rațională antemenționată se regăsește la Philippide ca „*rece*” (un omolog exact, căci doar la acest lucru îndeamnă eul liric, la a gândi la rece), câtă vreme Leonid Dimov propune varianta „*ochiul senin*”, conferind textului țintă o aură pozitivă, pe care cel sursă nu o are – poți gândi la rece, dar să fii dezamăgit, ori a fi senin înseamnă a o lua ușor, dar poate fi interpretat și în cheie metaforică – a nu-ți lăsa judecata să fie întunecată de sentimente;

- sintagma „*пустая и глупая шутка*” (textual „*o glumă seacă și prostească*”) este redată de Philippide ca „*o glumă fără niciun haz*” (acoperind, mai curând, strict sensul adjectivului „*пустая*”), iar de Leonid Dimov ca „*o glumă deșartă și tristă*”, intensificând semnificația adjectivului „*глупый*” și apropiind-o de constanta existențială a lui Lermontov – tristețea sa intrisecă.

Cea de-a cincea și ultima poezie pe care o abordăm în lucrarea de față, ***Прощай, немытая Россия...*** (1841), în transpunerea lui Philippide *Plec, Rusie nespălată*, iar în tălmăcirea lui Leonid Dimov *Adio, Rusie-ntinată*, datează din anul morții poetului, ceea ce ne-a și determinat să o abordăm, potrivit criteriului cronologic, la finalul analizei întreprinse. Din punct de vedere structural traducerile respectă conformația originală – două catrene cu rimă încrucișată.

Prima strofă, „*Прощай, немытая Россия / Страна рабов, страна господ / И вы, мундиры голубые / И ты, им преданный народ*”, tradusă la Philippide: „*Plec, Rusie nespălată, de la tine / Țară de robi și de stăpâni sătui / Mundire-albastre, rămâneți cu bine / Și tu, popor, tu care te supui*”, iar la Dimov: „*Adio, Rusie-ntinată / Țară de sclav și domnitor / Vă las, mantăi albastre, iată / Te las popor ascultător*”, prezintă numai unele deosebiri de formă și structură, însă nu de conținut. Prin comparație cu Philippide, care pledează pentru o traducere literală („*немытая*” = „*nespălată*”) sau prin transliterare („*мундиры*” = „*mundire*”) și pentru schimbarea topicii („*прощай*” de la începutul primului vers apare la finalul celui de-al treilea vers sub forma „*rămâneți cu bine*” – deci o traducere prin extensie de text), Leonid

Dimov preferă un vocabular cu conotații regionale, populare: „*întinată*”, „*mantăi*”, recurgând în final la cuvântul „*ascultător*”, neutru ca registru.

Cea de-a doua strofă, „*Быть может, за стеной Кавказа / Сокроюсь от твоих пашей / От их всевидящего глаза / От их всеслышащих ушей*”, în traducerea lui Philippide: „*În Caucaz, în vreo pustietate / Fugind de țarii tăi cred c-am să pot / Să scap de ochiul lor ce vede toate / Și de urechea lor ce-aude tot*”, iar în varianta lui Leonid Dimov: „*Poate-n Caucaz liniște fi-va / Uita-mă-vor pașale vechi / Privirea lor nu mă-nsoți-va / Și nici ciulitele urechi*”, cuprinde aceleași elemente evidențiate anterior, însă inversat: acum modificările de topică sunt operate de Leonid Dimov („*fi-va*”, „*uita-mă-vor*”, „*nu mă-nsoți-va*” – în acest ultim exemplu fiind vorba de o „licență poetică” nenaturală pentru rezonanța uzuală a limbii române), tot el este cel care face apel la transliterare („*пашей*” = „*pașale*”), iar alternativa „*ciulitele urechi*” plasează textul în gama peiorativului, colocvialului. Textul lui Philippide, dimpotrivă, probează aici o mare fidelitate față de original, arătând că o traducere poate fi în același timp exactă și sugestivă, neștirbită formal și, totuși, profundă semantic, cu mici adăugiri care nu fac decât să-i potențeze valoarea (vezi cuvintele „*pustietate*” și „*am să pot*”).

După cum se poate observa din exemplele de mai sus, traducerea ca produs finit depinde cel puțin în egală măsură de personalitatea traducătorului și de instrumentele pe care acesta le are la îndemână în realizarea ei. Asemenea „unelte” nu sunt nicidecum soluții predefinite și universal valabile, ci instrumente de care elementul uman face uz după caz, în concordanță cu experiența sa profesională și personală, iar gradul de reușită variază de la o operă la alta și rămâne, în ultimă instanță, o chestiune de gust.

BIBLIOGRAPHY

În limba rusă:

Алексеева, И. С., *Введение в переводоведение*, Санкт-Петербург, Изд-во Academia, 2012

Кадимов, Р. Г., *О проблемах перевода поэтического текста*, The scientific heritage, No 98 / 2022, Прага, Изд-во Global Science Center LP, с. 50-53

Комиссаров, В. Н., *Теория перевода (лингвистические аспекты)*, Москва, Изд-во Высшая школа, 1990

Комиссаров, В. Н., *Современное переводоведение*, Москва, Изд-во ЭТС, 2002

Латышев, Л. К., *Технология перевода*, Москва, Издательский центр Академия, 2005

Очман, А., *Женщины в жизни М. Ю. Лермонтова*, Москва, Изд-во Гелиос АРВ, 2008

Тарасова, М. А., *Перевод поэзии как дискурсивная практика: коммуникативный аспект*, в Журнале Коммуникативные исследования, № 1 (7) / 2016, Омск, Изд-во Омского государственного университета, с. 82-91

În alte limbi:

Coleridge, Samuel Taylor, *Biographia Literaria*, Editura E-Artnow, 2019

Jones, Francis R., *Poetry translating as expert action*, Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, 2011

Lermontov, Mihail Iurievici, *Cele mai frumoase poezii*, București, Editura Tineretului, 1959

Lermontov, Mihail Iurievici, *Poezii*, București, Editura Univers, 1977

Levine, Suzanne Jill, *Borges on translation*, in E. Williamson (Ed.), *The Cambridge Companion to Jorge Luis Borges* (Cambridge Companions to Literature), Cambridge, Cambridge University Press, 2013, p. 43-55

Matiu, Ovidiu, *Translating poetry. Contemporary theories and hypotheses*, in Journal of Professional communication and translation studies, Timișoara, Editura Politehnica, 2008

Moraru, Mihaela, *Traducerea diacronică între artă și știință*, București, Editura Universității din București, 2003

Nida, Eugene, *Traducerea sensurilor*, Iași, Editura Institutul European, 2004

Pound, Ezra, *Literary Essays of Ezra Pound*, New York, New Directions Publishing, 1968

Sydney, Sir Philip, *An Apology for Poetry*, Indianapolis, Bobbs-Merrill, 1970

Resurse electronice:

https://www.culture.ru/, ultima accesare: 19.06.2023 (pentru textele în limba rusă)

THE ORIENTATION OF ROMANIAN COMPOSERS TOWARDS FOLK FROM THE FIRST HALF OF THE 20TH CENTURY

Ancuţa Simona Sandu
Lecturer, PhD, University of Craiova

Abstract: Almost the entire Romanian religious creation is based on folklore, especially in terms of sound and rhythmic structures. When we formulate this statement, we have in mind scholarly music as a whole, from chamber music, symphonic music, opera, operetta and choral works. The Romanian musical creation from the beginning of the 20th century represents the decisive historical moment for the upward evolution of the Romanian musical culture, through the permanent stylistic searches for the formation of a language appropriate to our spirituality.
In this article I highlighted the contribution of some representative creative personalities who evolved differently, either by continuing some traditions of the 19th century, or by consolidating some original and relevant languages, which determine the outlining of the originality of national folk music cultures.

Keywords: folklore, composers, evolution, synthesis, musical language

Cultura românească a putut să-şi facă simţită apariţia abia după realizarea unei mai bune stabilităţi politico-militare, care să garanteze o oarecare linişte în viaţa cotidiană. România - ţara doinelor şi a dorului de cea mai individualizată distincţie şi singulară expresie -, a avut neşansa de a se întâlni la graniţe, de-a lungul istoriei sale, timp de mai multe secole (XIV- XIX), cu două regate (ungar şi polon) şi trei imperii (otoman, ţarist şi habsburgic), cu care s-a aflat într-o permanentă confruntare pentru apărarea fiinţei statale şi naţionale, lupte ce i-au întârziat dezvoltarea firească şi evoluţia la nivelul celorlalte state europene, până în a doua jumătate a secolului al XlX-lea, după unirea din 1859 şi după proclamarea independenţei în 1877. În tot acest timp, în Transilvania - vatra străjuită de Carpaţi, în ciuda vicisitudinilor şi a unor lungi perioade de asuprire şi dominaţie imperială, s-a format şi s-a dezvoltat într-o perfectă şi adâncă unitate stilistică cultura românească, una dintre cele mai originale şi mai autentice din câte a cunoscut Europa. O cultură bazată pe două tradiţii principale: cea etno-folclorică şi cea cultică de rit bizantin, aceasta din urmă, fiind influenţată, şi ea, de spiritualitatea etnică românească.

În paralel a fost nevoie de o ridicare a nivelului economic, de o anume prosperitate (premiză general valabilă în întreaga lume, atunci când este vorba de "investiţii" în domenii aşa-zis neproductive). Civilizaţia şi cultura au făcut importanţi paşi înainte în secolul XVII: tiparul, începutul folosirii limbii române în scris, începuturile învăţământului, cercetări istorice. Cultura, ştiinţa, învăţământul nu puteau constitui preocupări principale pentru populaţie şi nici măcar pentru firava clasă aristocratică, atâta vreme cât românii se aflau într-o situaţie oarecum incertă (chiar din punct de vedere al independenţei) şi se confruntau cu contrarietatea dintre dorinţa de întoarcere către Vest şi dominaţia concretă şi puternică a turcilor, cu toate consecinţele orientalizării ce decurg de aici.

Ţara Românească şi Moldova au suferit din pricina distanţei care le-a separat de cultura apuseană. Se poate constata că în aceste teritorii Renaşterea, Barocul, Clasicismul, nu au pătruns în artă decât în mică măsură, iar în muzică, în linii mari, au constituit doar

exemple depărtate, fără aplicabilitate la momentul istoric respectiv, fiind preluate doar cu titlu de împrumut şi doar în manifestări ocazionale, datorate unor interpreţi străini.

De aceea, îndată ce condiţiile au permis, o serie de personalităţi s-au raliat împământenirii stilului apusean în lumea artistică românească de dincoace de Carpaţi. Iluminismul a fost îmbrăţişat de către tinerii burghezi şi aristocraţi, mai ales când aceştia au studiat în universităţi din vest. Literaţii şi oamenii de teatru s-au situat în primele rânduri, militând pentru învăţământ şi pentru formarea culturală a publicului.

Personalitatea de frunte a primei jumătăţi a veacului al XlX-lea a fost, nu numai în muzică dar în general în cultura românească, Anton Pann1. Totodată, de mare însemnătate pentru evoluţia muzicii, (chiar dacă în primul rând pe planul muzicii psaltice), a fost reforma ieromonahului Macarie, ale cărui volume de cântări românizate au fost publicate în 1823.

Crearea societăţilor culturale şi literare (Societatea literară, 1821 - constituită de Ion Eliade Rădulescu şi Dinicu Golescu, precum şi de mulţi oameni de seamă ai timpului, din rândul boierimii de rang înalt, inclusiv fraţii domnitorului Grigore Ghica, care a fost reînfiinţată în 1843. A editat o revistă, a înfiinţat şcoli, a dispus de o tipografie proprie. Au devenit membri şi Iancu Văcărescu şi I. Cantacuzino, care a activat până în 1830, când Dinicu Golescu s-a stins din viaţă; Societatea filarmonică, Bucureşti, 1833 - fondată de Ion Eliade Rădulescu, Ion Cîmpineanu şi Costache Aristia; Conservatorul filodramatic, Iaşi, 1836 - întemeiat de Gheorghe Asachia - activează până în 1838; Societatea românească cântătoare şi teatrală - Transilvania, 1847, fondatori Farcaş şi Filotti), reprezintă punctul de plecare în expansiunea culturii româneşti, pe multiple planuri, situându-se inclusiv la originea formării şcolilor şi Conservatoarelor, în formarea cântăreţilor români şi în promovarea creaţiei autohtone. Totodată, ele consolidează prezenţa limbii române ca mijloc de exprimare literară şi dramatică, fapt ce va netezi şi drumul către afirmarea acesteia şi pe scena lirică.

În 1833 se înfiinţează Societatea filarmonică la Bucureşti, dedicată printre altele ideii întemeierii Teatrului naţional. Societatea a deschis o şcoală de muzică vocală, de declamaţiune şi de literatură ce l-a avut în frunte pe Ion Heliade Rădulescu. O şcoală similară apare şi la Iaşi, în 1835, coordonată de Gheorghe Asachi. La sfârşitul anului şcolar 1835-1836 (în luna iulie) clasa de muzică a şcolii (profesor J. A. Wachmann) a prezentat prima operă jucată în româneşte de către români: Semiramida de Gioacchino Rossini.

Din păcate, motive de ordin politic au făcut ca Societatea să fie dizolvată şi interzisă în ultima parte a aceluiaşi an, întrerupându-se astfel un început promiţător de emancipare culturală.

Pe plan muzical se impune moda studierii cântului vocal şi al celui instrumental, fiind cumpărate piane şi fiind invitaţi profesori din străinătate. Astfel pătrund o serie de partituri, mai ales aranjamente din muzica unor mari creatori francezi, germani şi italieni. De asemenea, ia amploare un repertoriu bazat pe "şlagăre" ale muzicii de operă în special, transcrise pentru pian ori chiar aranjate în formă de fantezii ori variaţiuni. Prin aranjamentele intitulate generic „hore naţionale" se întrepătrund datele muzicii apusene cu melodismul şi ritmica folclorului românesc.

Popularitatea de care se bucurau balurile a făcut ca dansurile să fie cerute şi sub formă de piese pentru pian: polca, valsul, mazurca, poloneza etc.

La baza edificării culturii muzicale româneşti au stat două fundamente:

- folclorul, inclusiv cel urban - cântece de lume, muzică de dans, romanţe, melodii lăutăreşti (pentru latura neprofesionistă a muzicii).

- muzica bisericească - cântări psaltice de origine bizantină, cântări protestante şi catolice, muzica de orgă (pentru latura profesionistă).

Ambele surse - vechi şi bine reprezentate în toate zonele locuite de români - au determinat cursul de dezvoltare a muzicii, pe mai multe planuri - corală, instrumentală, vocală. Totodată, ele reprezintă elemente de continuitate, de caracterizare culturală a

populaţiei româneşti, fiind şi un parametru ce demonstrează afinitatea unei largi părţi a populaţiei către arta sunetelor.

În casele locuite de înalta societate se organizau reuniuni numite "serate", în contextul cărora se afirmă dragostea pentru muzică a diletanţilor şi deopotrivă măiestria interpreţilor profesionişti; totodată se ia contact cu repertoriul mondial la modă, şi chiar cu multe lucrări noi, majoritatea din sfera muzicii mai lejere.

Modelul cultural era Parisul, oraş pe care tot mai mulţi tineri intelectuali români îl alegeau ca loc pentru studiile universitare. Relaţiile speciale care s-au creat cu Franţa - pe plan politic (Napoleon al III-lea a fost cel mai fidel aliat apusean al României), cultural etc. - au adus o aplecare spre francofonie, şi asta în condiţiile în care dinastia regală era germană.

În Transilvania orientarea păturilor înalte ale societăţii era către limba maghiară şi cea germană, centrul cultural vizat ca model fiind Viena. Intelectualii românii transilvăneni şi-au regăsit spiritualitatea ancestrală studiind conexiunile cu vechii romani şi încercând să cunoască din ce în ce mai bine limba şi obiceiurile acestora, scrierile "şcolii ardelene" căutând argumente în favoarea originii latine a poporului român şi a limbii române.

Din păcate persista mentalitatea că muzicanţii care îşi câştigă traiul prin arta lor se recrutează doar din rândul ţiganilor; sau în cel mai bun caz muzicanţii erau priviţi ca slujbaşi sau servitori şi de aceea drumul spre cariera artistică a copiilor din familiile nobile era barat.

Lăutarii au fost primul segment al profesionismului muzical laic. Ei s-au organizat în vătăşii şi au căpătat un rol bine determinat în viaţa muzicală a oraşelor, continuând să participe şi la sărbătorile rurale. În Iaşi şi Bucureşti mai ales, aceştia ating un remarcabil standard de calitate, lucru constatat şi de către străinii aflaţi în România, faima unor interpreţi din această categorie depăşind graniţele ţării şi atrăgând invitaţii la St. Petersburg şi Viena.

Observaţiile referitoare la tipologia culturală şi în primul rând muzicală prezentă pe teritoriul Ţării Româneşti şi Moldovei, ulterior al Regatului, pot fi regăsite, în linii mari, şi în ţările din zona Balcanică, am putea spune chiar din estul Europei: Rusia, Bulgaria, zona iugoslavă, Grecia - deci iată cum se conturează perimetrul ortodoxiei ce are caracteristici comune în ceea ce priveşte preluarea culturii apusene.

Ţările române (în primul rând Moldova şi Ţara Românească) au întârziat mult faţă de cadenţa muzicii apusene în ceea ce priveşte muzica orchestrală sau vocal-simfonică. Lipsa unor formaţii profesioniste şi prezenţa unor formaţii de amatori care asigurau latura folclorică a fenomenului instrumental au făcut ca piesele pentru instrumente cu coarde şi pentru orchestră să apară neaşteptat de târziu.

Totodată, acest fenomen s-a răsfrânt, în mod logic, şi asupra creaţiei de operă şi chiar a reprezentaţiilor de operă, suplinite - e drept - de vodeviluri, care cereau o pregătire mult mai modestă a interpreţilor şi o modalitate mult mai simplă de acompaniament instrumental.

Deşi prima operă românească în deplinătatea sensului acestui termen şi în accepţiunea sa comună este Petru Rareş de Eduard Caudella (reprezentată în 1900), încă cu mult timp înainte apar pe afişe aşa - zise opere - opere comice şi operete ale compozitorilor din ţara noastră. G. Franga face o utilă adunare a titlurilor şi numelor autorilor, aşa cum apar ele pe afişele Teatrului Naţional din perioada 1833-1920:

Oreste Bimboni , Haiducul, operă, 1 act, libr. după Carlo d'Ormeville şi Frédéric Damé;

Tiberiu Brediceanu, La şezătoare operă, 1 act, text de C. Sandu-Aldea şi C. Borcea;

Alexis Catargi , Enoch Arden, operă, 3 acte, libr. după Alfred Tennyson;

Eduard Caudella (în colaborare cu G. Otremba), Olteanca sau Urechile bărbatului în dar de nuntă, operă, 3 acte, text de G. Bengescu-Dabija;

Eduard Caudella, (Cucoana) Nastasia Hodoronc, "comedie muzicală", text de G. Bengescu-Dabija; Hatmanul Baltag, operă comică, 3 acte, după nuvela lui N. Gane, inspirată din scrierile lui Ch. Dickens; Beizadea Epaminonda, operă comică, 3 (4) acte, text de I.

Negruzzi şi I. L. Caragiale; Petru Rareş, operă naţională, după nuvela de N. Gane, Visul Dochiei, poemă dramatică, 1 act, text în versuri de F. Damé şi D. C. Ollănescu-Ascanio.

George Cosmovici, Fântâna Blanduziei, operă naţională, 3 acte, versuri V. Alecsandri; Femeile lui Tabarin, tragi-paradă, 1 act, text de Catulle Mendès.

Constantin Dimitrescu, Nini, operă comică, 3 acte, Dim. Ionescu-Zane; Sânziana şi Pepelea, ("remuzicată" după G. Stephănescu), feerie naţională, 5 acte, text de V. Alecsandri; Patru săbii, mare feerie, 16 tablouri, după "Les quattre fils Aimon".

Alexandru Flechtenmacher, Baba Hârca, operetă - vrăjitorie, 2 acte, text de Matei Millo, Cimpoiul dracului, feerie - vodevil, 2 acte, text adaptat de N. Carada.

Tudor Cavaler de Flondor, Moş Ciocârlan, operetă, 3 acte; Noaptea Sfântului Gheorghe, operă, Liţa pescăriţa, operetă; Pescarul Dunării, operetă.

Ivar Hallstrom, Neaga, operă, 3 acte, după Carmen Sylva.

Z. Lubicz, Vârful cu dor, dramă originală, 3 părţi, Fr. Laroc (Carmen Sylva), trad. de M. Eminescu.

C. Moruzzi, Pescarii din Sulina, operă comică, 3 acte, libret propriu.

I. Paschill (e), Marioara, operetă naţională, 2 acte, după drama de Carmen Sylva.

Johann Wachmann, Lurnpatius Vagabondus, operetă - vodevil, Prolog şi 4 acte, Text de Nestroy; Iuditha şi Holofern, operetă - parodie, 1 act, text de A. E. Scribe şi J. - F. -A. Bayard; Steaua păstorului, operetă, 1 act; Plăpumăreasa îngâmfată, comedie - vodevil, 4 acte, Localizare de M. Millo.

A. T. Zissu, Maddalena, operetă, 1 act, Trad, de G. Curatolu din lb. Franceză.

Din studierea totalităţii datelor relevate de afişele ce anunţau reprezentaţiile de teatru din Bucureşti se observă de la bun început diversitatea de sub-genuri ale genului muzical-teatral. Dacă formule ca operă comică, vodevil sau comedie cu cântece sunt bine cunoscute, variante precum tragi-paradă, feerie naţională, piesă cu mare spectacol, mare feerie, fapt naţional etc. , surprind pe cei obişnuiţi cu o terminologie mult mai ştiinţifică şi mai obiectivă.

De asemenea, atrage atenţia existenţa inclusiv a spectacolelor dansante - este drept, cu o prezenţă mai mult sporadică. Se observă că ponderea mare revine vodevilului, sub două forme: vodevil propriu-zis sau comedie-vodevil. Urmează comedia cu cântece şi apoi cânticelul şi cânticelul comic (care, luate împreună, egalează totalul prezenţelor comediei cu cântece).

În ceea ce priveşte compozitorii care pregăteau, aranjau şi compuneau muzica pentru spectacolele teatral-muzicale, pe primul loc se află - din perspectivă cantitativă - creatorii angajaţi ai trupei teatrale. Pe lângă aceştia şi pe lângă partenerii curenţi ai dramaturgilor ori conducătorilor de trupe, doar ocazional mai apar şi alte nume.

Această înflorire a vieţii de spectacol a creat o emulaţie în rândul autorilor de vodeviluri, genul îmbogăţindu-se cu multe lucrări în care muzica aparţine lui J. A. Wachmann, L. Wiest, G. Stephănescu etc. Genul vodevilului începe să aibă o paletă largă de forme: canţoneta, tabloul naţional, tabloul alegoric, episod naţional cu cântece, comedia muzicală satirică şi politică, drama naţională, feeria, şi chiar opereta (Crai nou), ca să nu citez decât acele creaţii care se inspiră din subiecte naţionale (categorie net dominantă). Deşi comice, aceste subiecte au un caracter satiric, demascator, sancţionând mentalităţile umane ori disfuncţionalităţile societăţii. Apar ca eroi negativi boierul cosmopolit, aventurierul politicianist, carieristul, funcţionarul corupt, iar ca eroi pozitivi haiduci, oameni simpli din popor, lăutari.

Se poate spune că primele rădăcini ale genului de operă în România au fost neaşteptat de ramificate, fiind întâlnite pe patru direcţii:

- spectacolele trupelor străine (mai întâi în trecere, apoi invitate special)
- vodevilul şi comediile cu cântece
- fragmente de opere şi operete interpretate de români

- opere comice semnate de compozitori autohtoni

Dacă încercăm să ne explicăm timpul îndelungat, scurs de la răspândirea internaţională a operei şi până la momentul când acest gen s-a integrat în viaţa muzicală de la noi este necesar să mai luăm în calcul o condiţionare, de data aceasta fără un specific naţional, ci valabilă din punct de vedere cultural pentru ţări din diferite părţi ale lumii. Este vorba de un element care ţine de dezvoltarea culturală: doar un grup relativ mic de ţări europene au avut prioritatea evoluţiei culturale şi artistice, în timp ce restul au avut rolul „pieţei" care a preluat „produsul cultural" gata descoperit. Marile puteri culturale şi în speţă muzicale, în momentul poate cel mai important reprezentat de secolele XVIII şi XIX, au fost Germania, Austria, Franţa şi Italia. Chiar şi ţări reprezentând mari puteri politice şi militare - cum ar fi de pildă Imperiul ţarist - au început conectarea la parametrii artistici occidentali prin import şi abia apoi prin forţe proprii.

Este firesc deci ca şi în ţările române să nu poată fi vorba direct despre compozitori ai şcolii naţionale ci despre creatori veniţi din ţări apusene, unii dintre ei fiind chiar cu oarecare faimă. Abia mai târziu s-a ajuns la momentul specializării compozitorilor români la Conservatoarele occidentale, şi într-o ultimă şi târzie etapă se poate vorbi despre o autonomie a şcolii româneşti de compoziţie, fundamentată în principal pe forţe proprii.

Factorul decisiv în saltul spre civilizaţie şi spre valorile occidentale a fost într-o primă etapă poziţia lui Alexandru Ioan Cuza şi a partidelor istorice, şi ulterior, pe o altă treaptă de importanţă, domnia principelui şi regelui Carol I. Acest prinţ german a avut meritul de a fi un foarte bun român, pe deplin devotat ţării pe care o conducea, fără să fie însă şi subjugat de moravurile balcanice şi orientale ale clasei politice româneşti. I. G. Duca, în Amintirile sale (citate de Florin Constantiniu) scrie următoarele: „într-o ţară cu mentalitate orientală, el a adus un spirit occidental în vremea când acea ţară se străduia să se avânte în marea vâltoare a civilizaţiunii occidentale".

Deşi opera s-a impus târziu în spaţiul geografic românesc, locuitorii oraşelor celor trei mari provincii istorice s-au întâlnit mai de timpuriu cu spectacolul muzical-teatral. Dincolo de turneele trupelor străine cu spectacole lirice şi comice, arta teatrală autohtonă a fost prima care a ieşit la rampă, mai întâi pe linia interpretării creaţiilor franceze, germane etc., apoi pătrunzând încetul cu încetul şi texte din dramaturgia autohtonă.

Primul gen scenic afirmat pe linie românească a fost teatrul, care a beneficiat în prima jumătate a secolului XIX de mari actori, de dramaturgi de seamă, de trupe bine organizate şi de un public avid de a merge la asemenea reprezentaţii.

Gloria scenei româneşti o dădeau în perioada amintită două marcante personalităţi teatrale: Matei Millo şi Costache Caragiale, care realizau spectacole în tandem cu colaboratorii lor muzicali - Alexandru Flechtenmacher la Iaşi, şi respectiv Johann Andréas Wachmann la Bucureşti.

Din reprezentaţiile teatrale începe să facă parte integrantă muzica, prin cuplete şi momente instrumentale cu parfum naţional, prin folosirea de melodii lăutăreşti, care contribuie mult la succesul pieselor. În aceste melodii creatorii văd specificul românesc dar şi calea de a ajunge la ascultători în mod direct, cultivându-le preferinţele.

Înfiinţarea Şcolii de Muzică şi Declamaţiune de la Iaşi (1861), şi curând a Conservatoarelor de la Bucureşti şi Iaşi (1864) reprezintă un mare pas în direcţia asigurării de forţe artistice profesioniste pentru spectacolele muzical - teatrale. Se speră că viitorii muzicieni vor putea alcătui un nucleu şi pentru Opera naţională. Doar opt ani mai târziu viaţa muzicală înregistrează un important progres prin întemeierea primei orchestre simfonice româneşti - dirijor Eduard Wachmann - formaţie care va oferi stagiuni neîntrerupte, la început mai sărace în concerte din pricina dificultăţilor materiale. Trupele de vodevil care activează în această perioadă sunt cele conduse de Matei Millo, Costache Caragiale, C. Halepliu,

Mihail Pascally, N. Lupescu, etc. După 1852 o nouă clădire găzduieşte spectacolele, şase luni cele ale trupelor străine şi două luni cele ale românilor.

Pasul următor către spectacolul liric a fost statuarea genului numit vodevil, o combinaţie între comedie (satiră) şi muzică (cântece şi dansuri). A urmat opereta, opera comică (în înţelesul pe care termenul îl are în limba franceză, adică operă cu pasaje de text vorbit) şi în fine opera propriu-zisă.

Deşi asimilează elementele caracteristice din vodevilul francez, vodevilul românesc are un adânc caracter naţional, poate mai cu seamă datorită muzicii şi dansului. Oricum, el este o continuare a spectacolelor populare, în special pe linia teatrului de păpuşi, care avea acţiune similară, caractere asemănătoare, alături de cântece şi melodii de joc. Pe acest plan se cuvine remarcată prezenţa lăutarilor, care asigurau interpretarea instrumentală şi vocală. Cântecul nu era un simplu accesoriu, ci adesea se constituia într-un mijloc de portretizare a personajelor, de subliniere a trăirilor ori de indicare a naţionalităţii sau ocupaţiei personajelor.

Tot o sursă de inspiraţie pentru vodevil o constituie nunta ţărănească, cel mai complex gen din tradiţiile noastre folclorice. Tot aşa, Jienii (teatrul popular de haiduci) imprimă din caracteristicile sale vodevilului.

În fond, vodevilul este continuarea pe un plan muzical mai adânc a comediilor, ele însele fiind numite de multe ori "comedii cu cântece", subtitlu pe care îl găsim şi pe coperta celor mai multe dintre vodeviluri dar există şi multe alte denumiri: canţonetă comică, tablou naţional, episod patriotic cu cântece, melodramă naţională, feerie etc. Acest fapt demonstrează continuitatea genului şi lipsa unei delimitări stricte. Cea mai însemnată deosebire stă în faptul că muzica vodevilurilor face parte din acţiune, fiind o latură a dramaturgiei, pe când în piesele de teatru de regulă muzica servea drept fundal sau avea rolul de a umple pauzele dintre scene, tablouri şi acte.

Terminologia de operetă folosită de autori nu asigură şi pionieratul acestei piese pe plan mondial (în condiţiile în care opereta franceză s-a născut cu un deceniu mai târziu). Se pare că opţiunea de a nota cuvântul operetă arată că termenul circula chiar şi în lipsa spectacolelor specifice genului care aveau să apară mai târziu. După Baba Hârca au început să apară tot mai multe operete, cele mai multe dintre acestea aparţinând lui Johann Andreas Wachmann, Alexandru Flechtenmacher şi Ludovic Wiest. Ele păcătuiesc însă prin preluarea ideii de pastişă, „importând" prea multă muzică pentru a se impune ele însele ca operete originale, de valoare. Cele mai de succes partituri - un succes efemer însă - au fost Scara mâţei de Al. Flechtenmacher, şi Zoe, Păunaşul codrilor, Pepelea, Juditha şi Holofern, Steaua păstorului, Fata plăpumăresei - toate de J. A. Wachmann.

Aceste operete debutau cu un număr orchestral, conţineau momente muzicale variate, inclusiv coruri şi secvenţe de balet (dansuri).

Nu se poate vorbi de începuturile operetei fără menţionarea aportului lui Ciprian Porumbescu, prin Crai nou, partitură ce are la bază o legendă prelucrată de Vasile Alecsandri, prezentată în premieră în 1882, la Braşov, acolo unde se stabilise compozitorul.

Termenul de operă comică, uneori el însuşi escamotat sub formula directă de operă, trebuie înţeles, în contextul creaţiei româneşti, cu conotaţia sa franceză - aceea de operă cu recitative vorbite, şi nu în sensul italian, de opera buffa.

Din categoria operă comică fac parte lucrări ce apar încă din 1834, ca de pildă Braconierii de J. A. Wachmann, ori Tobern de J. Herfner (1835), ale căror partituri însă nu mai există. Acelaşi compozitor a semnat „opera românească" Zamfira, în 1835. Se pare totuşi că aceste lucrări, dincolo de terminologia tipărită pe copertă, erau încă fundamental tributare operetei.

Marea expansiune a operei comice avea să se producă în a doua jumătate a secolului, când s-a impus drept cea mai populară formă de teatru muzical şi când a constituit terenul de pregătire a operei romantice. Creatorii care s-au implicat în acest gen au fost Eduard

Caudella, George Stephănescu, Constantin Dimitrescu şi Mauriciu Cohen-Lânariu. Cel dintâi a realizat prima partitură de operă comică în adevăratul sens al cuvântului - Olteanca, în 1879, compusă în colaborare cu Gh. D. Otremba (autorul melodiilor), pe un libret de G. Bengescu-Dabija. Pentru Caudella, aceasta nu a fost decât începutul, întrucât deja următoarea operă comică se arată superioară - este vorba de Fata răzeşului (1881-1882), pe un libret de Gh. Irimescu.

În anul în care finaliza opera Fata răzeşului, Eduard Caudella dă la iveală încă o operă comică - Hatmanul Baltag, pe un libret de Iacob Negruzzi şi I. L. Caragiale, inspirat dintr-o nuvelă de N. Gane care la rândul ei dezvoltă o temă preluată din scrierile lui Ch. Dickens. A urmat Beizadea Epaminonda, operă comică pe un libret de Iacob Negruzzi, prezentată la Bucureşti în 1885. Două opere comice a compus George Stephănescu - Mama soacră şi Scaiul bărbaţilor, prima pe un libret de Th. Speranţia iar cea de-a doua pe unul de Gh. R. Bengescu. Forma cea mai larg utilizată este cupletul, în general numerele muzicale fiind destul de puţine în comparaţie cu dimensiunile obişnuite ale unei asemenea creaţii. Concesiile făcute gustului public prin apelarea la o muzică facilă ori la citate care astăzi ni se par absurde („Marşul triumfal" din Aida introdus în Mama soacră), au determinat căderea în uitare a acestor partituri.

În anul 1898 era reprezentată la Bucureşti opera comică Nini de Constantin Dimitrescu, pe un libret de Dimitrie Ionescu-Zane. Subiectul tratează viaţa boemă a artiştilor din Paris, iar muzica, tributară influenţelor franceze, relevă totuşi măiestria componistică a autorului. Mai cu seamă, datorită slăbiciunilor libretului, dar şi datorită unei interpretări neconvingătoare, opera nu a avut succes.

Muzica operei oferă o anume varietate, se bucură de un melodism primar, care în anumite momente este cu adevărat inspirat, reuşind să confere o certă emoţionalitate. Se remarcă şi folosirea - restrânsă - a procedeului leitmotivelor.

Un alt compozitor care a compus opere comice a fost Mauriciu Cohen - Lânariu, autorul lucrărilor Insula florilor şi În ajunul nunţii. Aceste lucrări sunt mai extinse şi mai variate din punct de vedere muzical decât cele ale lui Caudella. Insula florilor - operă comică în 3 acte - are la bază un libret de G. Bengescu Dabija, care a imaginat o lume ireală, ideală, unde există o deplină armonie între femei şi bărbaţi. Operele comice, în totalitatea lor, rămân tributare ideii de supremaţie vocală. Partea orchestrală, atunci când iese în evidenţă, este prezentată individual (introduceri, mici interludii), fără să participe plenar la susţinerea discursului solistic. Această prezenţă discretă a orchestrei este o consecinţă a stilului operistic şi de vodevil, unde rolul totalmente precumpănitor era rezervat personajelor de pe scenă.

Drumul spre operă a fost netezit de stagiunile de operă italiană, care au devenit în cele din urmă o tradiţie şi o permanenţă; după 1885 au început să dea spectacole şi trupe româneşti, care s-au luptat cu cosmopolitismul, cu lipsa mijloacelor financiare, cu lipsa sprijinului oficial, cu concurenţa neloială, dar care au izbândit în cele din urmă să ajungă palierul valoric al străinilor şi chiar să-1 depăşească.

Turneele trupelor de operă italiene, germane şi franceze (în drum spre Rusia - St. Petersburg şi Odessa), aveau un repertoriu atractiv şi erau în măsură de a milita pentru formarea unui public al operei în România. Nu o dată operele jucate de aceste trupe erau fie noutăţi, fie cele mai la modă creaţii în ţările apusene: Italianca în Alger, Coţofana hoaţă şi Cenuşăreasa de Gioacchino Rossini, Fra Diavolo şi Muta din Porţiei de Daniel François Esprit Auber, Flautul fermecat şi Idomeneo de Wolfgang Amadeus Mozart, Capuletti şi Montecchi de Vincenzo Bellini, jucată la Bucureşti la numai 4 ani de la premiera mondială de la Veneţia.

Afirmarea deplină a culturii de tip apusean în România are loc cu precădere în a doua jumătate a secolului XIX.

O serie întreagă de evenimente politice şi sociale au prefaţat prefacerile culturale. Printre aceste evenimente se cere menţionată Unirea Principatelor, înfăptuită în 1859 şi consfinţită pe plan internaţional în 1861, artizanii acestei realizări fiind colonelul Alexandru Ioan Cuza şi literatul Mihail Kogălniceanu.

Mişcarea culturală, în toate cele trei mari provincii istorice, are o evoluţie cu adevărat spectaculoasă în a doua jumătate a veacului trecut. Cultura scrisă şi artele aduc o notă personală etniei româneşti, ridicând-o spre valorile civilizaţiei. Înaintea ştiinţelor exacte (bogat reprezentate mai târziu), cultura oferă românilor posibilitatea afirmării personalităţii creatoare.

Se creează noi şcoli, creşte prezenţa şi rolul presei, apar din ce în ce mai multe cărţi, se întemeiază teatrul românesc şi multe societăţi culturale. Spiritualitatea românească se afirmă pregnant şi într-un adevărat val, într-o anume interconectare cu gândirea politică, deoarece domină ideea naţională, a valorificării potenţialului creator al românilor.

Gheorghe Lazăr, Gheorghe Asachi, Ion Heliade Rădulescu, Timotei Cipariu, George Bariţiu şi Simion Bărnuţiu sunt cei mai de seamă reprezentanţi ai ideii de răspândire a culturii prin intermediul învăţământului. Asachi, Heliade Rădulescu şi Bariţiu, urmaţi de Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri, Nicolae Bălcescu au editat reviste literare. Opere ale marilor scriitori europeni sunt traduse şi în limba română - dramaturgie, poezie, beletristică, filozofie, lucrări de istorie. Literatura naţională are cei mai eminenţi reprezentanţi, mai întâi în rândul poeţilor: Vasile Alecsandri, Grigore Alexandrescu, Andrei Mureşianu. În domeniul teatrului se impune Vasile Alecsandri, iar în cel al prozei Costache Negruzzi, Dinicu Golescu şi Alecu Russo, ultimii doi deschizând drumul în genul jurnalelor de călătorie. Cercetările istorice au fost dezvoltate de Mihail Kogălniceanu şi Nicolae Bălcescu, urmaţi de B. P. Haşdeu.

Aceşti ani reprezintă perioada în care iau fiinţă cele două Conservatoare de Muzică şi Declamaţiune, la Bucureşti şi la Iaşi (devansate de Conservatorul înfiinţat de unguri la Cluj în 1825), factor de covârşitoare importanţă în făurirea unei generaţii de artişti (interpreţi iar mai târziu şi creatori). Regulamentul iniţiat în momentul fondării Conservatoarelor stipula clar scopul acestei întreprinderi culturale: „de a forma artişti români în muzica bisericească, instrumentală, vocală şi în arta dramatică, şi de a lucra cu toate mijloacele la întinderea şi îmbunătăţirea gustului muzical.” Pentru început, în fruntea Conservatorului din Bucureşti a fost numit Alexandru Flechtenmacher (muzician născut la Iaşi, cu studii la Viena) iar la conducerea celui ieşean a venit Francisc Serafim Caudella (vienez stabilit la Iaşi). Se putea studia la Conservator solfegiu, cor, declamaţie, vioară şi pian. Cu timpul se adaugă armonia, instrumentele de suflat, contrapunctul, compoziţia. Numele profesorilor celor două Conservatoare sunt practic numele celor mai reputaţi muzicieni ai vremii: Alexandru Flechtenmacher, Francisc Serafim Caudella, Eduard Wachmann, Eduard Caudella, George Stephănescu, Constantin Dimitrescu, Dimitrie Dinicu, Gavriil Musicescu, Theodor Burada etc.

Conservatoarele au fost deosebit de importante şi din alt punct de vedere: ele puteau să organizeze producţii muzicale, în acest mod dăruind publicului concerte cu lucrări instrumentale, orchestrale, vocale sau lirico-dramatice.

Este un fapt cunoscut că prima reprezentaţie lirică în limba română din Ţara Românească a fost organizată cu o trupă de studenţi (chiar dacă nu erau de la Conservator - care încă nu se înfiinţase -, ci de la Şcoala de muzică vocală şi instrumentală din cadrul Societăţii filarmonice din Bucureşti). Este vorba de interpretarea operei Semiramida de Gioacchino Rossini, despre care mărturiile vremii consemnează perspectiva deosebită pe care a deschis-o acest act artistic. Iar în anul 1914 prima companie românească de operă a fost o iniţiativă care a aparţinut tot studenţilor, reuşindu-se o micro-stagiune la Bucureşti, doborâtă curând însă de greutăţi financiare şi organizatorice.

Un element important de impulsionare al întemeierii Operei Române a fost existenţa unei generaţii de remarcabili cântăreţi - formaţi în mare parte la Conservatorul bucureştean - mulţi dintre ei cu strălucite succese pe plan internaţional: Elena Teodorini, Hariclea Darclée, Carlotta Leria, Margareta Nuovina, Zina de Nori, Mara d'Asty, Eufrosina Popescu-Vlasto, Aurelia Chiţu, Elena Drăgu line seu-Stinghe, Ion (Giovanni) Dimitrescu, Dimitrie Popovici-Bayreuth, Grigore Gabrielescu, Ion Băjenaru etc.

Alături de aceştia au cântat în România şi celebrităţi mondiale ale sfârşitului de veac XIX şi ale începutului secolului XX precum Adelina Patti, Tita Ruffo, Mattia Battistini, Luiza Tetrazzini, Gemma Bellincioni etc.

Dar nu numai Bucureştiul şi Iaşiul au avut parte de spectacole ale străinilor. Multe oraşe din Transilvania şi Banat s-au bucurat de acelaşi privilegiu, unele dintre acestea chiar din perioade foarte înaintate (sec. XVIII). Expansiunea Imperiului Habsburgic a făcut ca noile centre urbane cucerite - cele din perimetrul românesc - să se dezvolte cu rapiditate, după modelul apusean. Dar nu numai dominaţia străină este cauza progresului cultural şi economic ci şi ambiţia burgheziei locale. Intelectualitatea şi crema economico-financiară a societăţii au arătat o susţinută dorinţă de a deveni consumatori de cultură vestică, sub toate formele, inclusiv - dacă nu chiar în primul rând - cele muzicale.

În aceste condiţii este firesc să constatăm că primele orchestre au fost consemnate în această parte a ţării: Oradea, Timişoara etc. , încă din prima jumătate a veacului XVIII. Tot din aceiaşi ani datează relatări despre turnee ale unor trupe de teatru străine, unele cu componentă muzical-teatrală. Totodată se relatează despre activitatea muzicală desfăşurată în jurul Bisericii.

Principalele centre care au găzduit spectacole au fost mai cu seamă oraşele transilvănene, dar nu numai: Oradea, Sibiu, Timişoara, Cluj, Arad, Braşov, Iaşi, Bucureşti. În secolul XIX s-a menţinut noutatea şi contemporaneitatea repertoriului, locuitorii acestor oraşe având ocazia să vadă opere de Gioacchino Rossini, Gaetano Donizetti, Vincenzo Bellini, Luigi Cherubini, Daniel François Esprit Auber, Etienne Nicholas Méhul, Giacomo Meyerbeer, Luigi Ricci, Cari Maria von Weber, Giuseppe Verdi etc.

Dar şi românii tindeau să se înscrie pe traiectoria interpretării operelor, primii paşi fiind făcuţi de către elevi, reamintim anul1836 când s-a prezentat Semiramida de Gioacchino Rossini în româneşte de către echipa şcolii Societăţii filarmonice. Elevii studiau serios muzica, luând lecţii de canto cu tenorul Pablo Cervatti şi cu Bongianini. Dar ardelenii au fost şi de data aceasta mai avansaţi, elevi din Blaj dând spectacole în româneşte începând din anul 1825. Tot în 1836 apar consemnări referitoare la vodeviluri, interpretate de o trupă românească, de una franceză şi de una germană.

La 20 februarie 1898 trupa românească propune o operă comică naţională - Nini de Constantin Dimitrescu, pe un libret de Dimitrie Ionescu-Zane.

Spectacolele lirice se jucau la Teatrul Naţional, şi erau de două feluri - cele ale Societăţii dramatice a Teatrului Naţional (comedii cu cântece, vodeviluri, feerii, operete, opere; cântăreţi şi actori; acestea s-au desfăşurat până în stagiunea 1903-1904, când s-a renunţat la ele în faţa concurenţei puternice reprezentată de trupa de operetă Nicu Poenaru) şi cele ale Operei româneşti (cântăreţii erau cam tot cei din spectacolele Teatrului; s-a avut în vedere crearea unui corp de balet).

Eduard Wachmann a realizat o trupă valoroasă, numeroasă, capabilă să prezinte partiturile la nivelul pretenţiilor europene. Cheltuia sume foarte mari pentru onorariile celor mai buni cântăreţi pe care îi dorea pe scena bucureşteană, ajungând chiar să fie acuzat în presă de risipirea fondurilor publice.

Până la apariţia operei istorice naţionale Petru Rareş de Eduard Caudella, prima partitură reprezentativă pentru genul operei la noi în ţară, diverşi compozitori au făcut paşi înainte în direcţia cristalizării acestui gen. O parte dintre aceştia au fost autori străini, cu

prezenţe ocazionale în România, care au compus creaţii lirice la comanda sau cu sprijinul reginei Elisabeta, uneori chiar pe librete ale acesteia, semnate Carmen Sylva. Aceşti compozitori proveneau din ţări diferite şi erau muzicieni bine pregătiţi (uneori fiind vorba de dirijori angajaţi de către impresarii companiilor de operă ce dădeau spectacole în România), fără a fi totuşi de primă mână: Julius Sulzer, M. Bianchi, Zdenek Lubicz, Oreste Bimboni, Ivar Hallstrom. Alături de aceştia se cer menţionate numele lui Edmund Farkas, compozitor din Cluj, şi Alexandru T. Zissu, care în ordine cronologică este cel ce a lansat prima partitură lirică, Magdalena, cel mai probabil operă propriu-zisă, aşa cum rezultă din comentariile presei (o clasificare fermă nu a fost posibilă, deoarece partitura nu a mai putut fi găsită).

La 1 noiembrie 1900, în deschiderea stagiunii, s-a jucat prima operă românească - Petru Rareş de Eduard Caudella, libretul de Theobald Rehbaum (Rehbaumann) după o nuvelă de Nicu Gane (traducerea în limba română de A. Steuermann-Radion), în regia lui Grigore Ventura, cu Ion Băjenaru în rolul titular. Este o operă istorică romantică, cu elemente de dramaturgie muzicală - leitmotive, în care numerele închise alternează cu scene continue. Apar şi secvenţe dansante folclorice - brâul şi hora, interpretate de elevele şcolii de balet a domnului Tomaso Paris.

Evenimentul a dovedit că încă din perioada "copilăriei" spectacolelor lirice româneşti, creatorii autohtoni au început să compună partituri în genul teatrului muzical. Aceste lucrări erau la început vodeviluri, comedii cu cântece, operete, iar mai târziu opere comice şi opere în adevăratul sens al cuvântului. Primii autori care au semnat lucrări lirico-dramatice de mai mare amploare au fost George Stephănescu, Eduard Caudella, Mauriciu Cohen-Lânariu, Tudor cavaler de Flondor, Alexis Catargi, Tiberiu Brediceanu etc.

Următorul compozitor care s-a încumetat să scrie operă a fost Cari Theodor Wagner, semnatarul partiturilor Regina Topaze, Amorul dracului şi Moartea lui Mihai Viteazul, în ciuda indicaţiei de „operă" pusă de către autor, ele fiind mai apropiate de opera comică totuşi, datorită dialogurilor vorbite. Ultima dintre acestea are doar 10 numere, variate, cu o amplă prezenţă a corului şi o orchestră destul de extinsă.

Acelaşi personaj istoric i-a preocupat şi pe Julius Sulzer, dirijor al Operei italiene, care a scris opera Mihai Bravul în urma unei comenzi guvernamentale lansată de Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice. Chiar şi în aceste condiţii partitura nu a fost prezentată public. Opera a fost elaborată în limba germană, are 3 acte, şi pune în lumină conflictul dintre nobilii unguri şi marele voievod, însă într-un şir de acţiuni care nu respectă realitatea istorică şi care nu reuşesc să dea congruenţă libretului şi să portretizeze personajele. Influenţele folclorice sunt complexe şi mixte, existând intonaţii maghiare, germane, româneşti, în general unitatea stilistică a textului muzical având de suferit.

M. Bianchi, şi el dirijor al operei italiene, a compus în 1874 opera Clara, despre care nu se cunosc date suficiente. Zdenek Lubicz este autorul operei Vârful cu dor (1879) pe un libret de Carmen Sylva tradus în limba română de Mihail Eminescu, Oreste Bimboni a semnat partitura Haiducul (1882), suedezul Ivar Hallstrom a scris opera Neaga, jucată la Stockholm în 1885, iar Carol Manzoni-Papa este creatorul Pastoralei României.

Compozitorii români care au făcut primii paşi în direcţia creării operei naţionale sunt, în mod previzibil, cei care aveau deja experienţă teatrală în urma compunerii de vodeviluri şi opere comice. Este vorba de Alexandru Flechtenmacher, George Stephănescu, Mauriciu Cohen-Lânariu şi Eduard Caudella.

Alexandru Flechtenmacher atinge cea mai înaltă treaptă a genului liric în 1880, compunând drama lirică în 3 acte Fata de la Cozia, pe un libret de Eugeniu Carada, după balada lui Dimitrie Bolintineanu.

George Stephănescu, întemeietorul primei companii române de operă, a compus lucrarea Petra, operă într-un act pe un libret de Edgar Aslan (ce ilustrează patriotismul moldovenilor ce se luptau cu turcii pe timpul lui Ştefan cel Mare), rămasă neterminată; de

asemenea, a elaborat fragmente dintr-o viitoare operă pe care o intitulase Constantin Brâncoveanu.

Figura lui Mazeppa a inspirat opera cu acelaşi titlu de Mauriciu Cohen- Lânariu, partitură mai mult lirică, lipsită de fior dramatic şi cu o muzică prea searbădă şi tributară copierii unor atribute stilistice străine.

Aceiaşi doi autori care colaboraseră la muzica operei comice Olteanca - G. Otremba şi Ed. Caudella - dau la iveală în 1886 opera Dorman sau Romanii şi dacii, pe un libret de N. Beldiceanu. Libretul acesta se înscrie ca unul dintre cele mai reuşite în comparaţie cu cele anterior prezentate şi prilejuieşte o exprimare muzicală pe care Caudella o preia după modelul francez de grand opéra.

Abia prin drama istorică Petru Rareş de Eduard Caudella (compusă între 1883-1889 dar jucată abia în 1900) tezaurul muzical românesc se va îmbogăţi cu o operă romantică naţională. Subiectul operei vizează trecutul glorios al Moldovei, domnia despotică a lui Ştefăniţă Vodă, ridicarea poporului împotriva sa şi înscăunarea lui Petru, ca simbol al unor valori de dreptate şi libertate reprezentate de acest descendent al lui Ştefan cel Mare.

În mod paradoxal poate, Opera Română din Cluj a avut întâietate faţă de Bucureşti, fiind fondată ca instituţie de stat în anul 1919 (la scurt timp după Marea Unire şi la încă mai scurt timp de la încheierea războiului), devenind deci prima instituţie de acest tip din România. Iniţiativa şi demersurile i-au aparţinut compozitorului Tiberiu Brediceanu (care deţinea funcţia de şef de resort în domeniul ocrotirilor sociale şi al artelor, care a funcţionat şi ca director interimar), cât şi tenorului şi regizorului Constantin Pavel (cel care a preluat curând şi sarcinile concrete de director al Operei).

Oficialităţile, la propunerea lui Tiberiu Brediceanu, au aprobat înfiinţarea unei instituţii lirico-teatrale mixte, cu două secţii - una de dramă, a doua de operă şi operetă. La conducerea celei dintâi a fost desemnat Zaharia Bârsan, iar ca director al Operei, Constantin Pavel, aceste numiri devenind operaţionale din data de 20 septembrie 1919. La începutul lunii octombrie cele două secţii devin de sine stătătoare, organizându-se ca instituţii autonome ce îşi împart doar sediul şi sala de spectacole.

Clujul oferea condiţii excelente pentru genul lirico-teatral. Unul dintre factorii determinanţi a fost fără îndoială acela că dispunea de un grup de muzicieni suporteri ai dezvoltării vieţii muzicale şi ai artei naţionale: Gheorghe Dima, Lucia Cosma, Aca de Barbu, Lya Pop, Maria Dima, Veturia Triteanu, Ştefan Mărcuş, Ionel Crişan. Opera din Cluj nu a fost creată în mod arbitrar, artificial, ci a fost răspunsul la bogata şi complexa mişcare muzicală românească din oraş, materializată în învăţământ, concerte, spectacole.

Trebuie menţionat faptul că în capitala ardeleană spectacolele erau un fapt curent încă din prima parte a veacului XIX. Din anii 1830 stagiunea lirică a devenit o permanenţă, dar de fapt ultimul deceniu al veacului precedent consemna fondarea Operei maghiare (ale cărei spectacole nu au avut totuşi o periodicitate fermă).

S-a acordat o atenţie sporită creaţiei naţionale, un mare succes constituindu-1 montarea operei Năpasta de Sabin Drăgoi, după ce, în 1924, se montase o a doua operă românească - Făt-Frumos de Hermann Klee (dirijor de cor la Operă), şi chiar o a treia partitură lirică naţională - Seara Mare de Tiberiu Brediceanu. A urmat în stagiunea 1929-1930 opera Nunta tragică de Alexis Catargi, iar în 1932-1933 Zobail de Constantin Bobescu.

Până la izbucnirea războiului Opera a mai pregătit câteva premiere, printre care şi una românească: Strigoii de Mihail Andreescu-Skeletty şi Fata de la Cozia de Emil Monţia. Din 1936 tenorul Mihail Nasta a preluat funcţia de director, după ce intrase în repertoriu şi Forţa destinului de Giuseppe Verdi, Iacobinul de Antonin Dvorak, Turandot de Giacomo Puccini, Orfeu în Infern de Jacques Offenbach, şi un triptic de muzică modernă italiană, alcătuit din partiturile lui Felice Latuada, Carmine Guarino şi Edgar de Corio. Au urmat şi creaţii naţionale - Trandafirii roşii de Constantin Bobescu, Horia de Nicolae Bretan, Străinul de Max

Săveanu, Kir Ianulea de Sabin Drăgoi - dar şi noi titluri din muzica europeană: Herodiada de Jules Massenet, Maeştrii cântăreţi din Nürnberg de Richard Wagner, Ţareviciul de Franz Lehâr, Poştaşul din Longjumeau de Adolphe Charles Adam, Hughenoţii de Giacomo Meyerbeer, Ţar şi teslar de Albert Lortzing, Boccaccio de Franz von Suppe, Don Pasquale de Gaetano Donizetti.

Merită subliniat faptul că toate operele erau cântate în limba română, şi că Opera din Cluj este instituţia românească ce a prezentat cea dintâi un număr impresionant de opere de Richard Wagner: Vasul fantomă, Tannhäuser, Lohengrin, Tristan şi Isolda, Maeştrii cântăreţi din Nürnberg.

Opera clujeană a traversat şi momente dramatice, în urma cedării Ardealului de nord Ungariei, instituţiile româneşti plecând în refugiu. Şi tânăra Operă Română a trebuit să aibă aceeaşi soartă, fiind găzduită pe perioada războiului de către primitorii iubitori de muzică bănăţeni, la Timişoara, timp de cinci stagiuni. Alături de Operă a venit, desigur, şi Teatrul naţional, precum şi Academia de Muzică şi Artă dramatică. Pe perioada refugiului Opera a fost condusă de către Sabin Drăgoi (noiembrie 1940- octombrie 1944). Printre cei câţiva care îl ajutau se aflau dirijorul Leontin Anca şi maestrul de cor Hermann Klee. Pentru a sublinia îndârjirea cu care îşi apără drepturile naţionale Opera şi Teatrul au deschis prima stagiune de la Timişoara cu creaţii româneşti: La şezătoare de Tiberiu Brediceanu şi Se face ziuă de Zaharia Bârsan. Curând li s-au alăturat Seara Mare de Tiberiu Brediceanu, Fata de la Cozia de Emil Monţia, Năpasta de Sabin Drăgoi, Regina dunăreană de Mihail Andreescu-Skeletty. Şi Hermann Klee a venit cu o partitură lirică, programată în cea de-a doua stagiune: Făt-Frumos.

Unul dintre meritele majore ale Operei constă în promovarea creaţiei naţionale. Multe partituri româneşti s-au jucat în premieră absolută pe scena Naţionalului clujean, şi în general partiturile din creaţia naţională nu au lipsit niciodată.

Prin această incursiune în spaţiul muzical folcloric privit în toată complexitatea sa, şi a descoperirii termenilor prin care s-a realizat apoi sinteza între elementul străvechi românesc şi tiparele muzicii apusene, se constată faptul că limbajul muzical autohton a determinat conturarea unor noi trasee componistice, oferind calea cea mai sigură de accedere spre universalitate. Putem afirma astfel faptul că datorăm recunoaşterea pe plan internaţional a şcolii muzicale de compoziţie româneşti zestrei culturii tradiţionale populare de o valoare inestimabilă, pe care compozitori cu har şi cu totală dăruire au preluat-o, valorificându-i întreaga bogăţie expresivă, acele trăsături ce individualizează cultura muzicală românească în peisajul muzicii culte universale.

Creaţia de operă românească, expresie a unei sensibilităţi profunde şi rafinate, invită la cunoaştere şi la audiţie pe orice muzician. Filonul folcloric - prezent deopotrivă în litera şi în spiritul său - îi conferă unitate într-o diversitate dinamică, aflată într-o continuă căutare şi devenire.

BIBLIOGRAPHY

1. Alexandrescu, Romeo. *Spicuiri critice din trecut*. Bucureşti, Editura muzicală, 1970.
2. Alexandru, Tiberiu. *Béla Bartók despre folclorul românesc*. Bucureşti, Editura Muzicală, 1958.
3. Bârlea, Ovidiu. *Istoria folcloristicii româneşti*. Bucureşti, Editura enciclopedică română, 1974.
4. Bentoiu, Pascal. *Deschideri spre lumea muzicii*. Bucureşti, Editura Eminescu, 1973.

5. Bratin, Jack. *Calendarul muzicii universale*. Bucureşti, Editura muzicală, 1966.
6. Călinescu, George. *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*. Bucureşti, Editura Fundaţiilor Regale, 1941.
7. Catrina, Constantin. *Studii şi documente de muzică românească, vol. I.* Bucureşti, Editura muzicală, 1986.
8. Cosma, Mihai. *Opera în România privită în context european*. Bucureşti, Editura muzicală, 2001.
9. Cosma, Octavian, Lazăr. *Curs de Istoria muzicii româneşti, vol. II.* Bucureşti, Conservatorul „Ciprian Porumbescu", 1969.
10. Firea, Clemansa Liliana. *Direcţii în muzica românească 1900 – 1930*. Bucureşti, Editura Academică, 1974.
11. Jora, Mihail. *Muzica românească*. în Muzica, Bucureşti, an II, nr. 12, octombrie 1920.
12. Massoff, Ioan. *Teatrul românesc, vol. VII*. Bucureşti, Editura pentru literatură, 1978.
13. Popovici, Doru. *Muzica corală românească*. Bucureşti, Editura muzicală, 1966.
14. Posluşnicu, Mihail. *Istoria muzicii moderne şi contemporane româneşti*. Bucureşti, Institutul Cartea Românească, 1935.
15. Sandu-Dediu, Valentina. *Muzica românească între anii 1944-2000*. Bucureşti, Editura Muzicală, 2002.
16. Sava, Iosif. *Amintirile muzicienilor români*. Bucureşti, Eeditura muzicală, 1982.
17. Stoianov, Carmen. *Neoclasicismul muzical românesc în secolul XX.* Bucureşti, Editura Fundaţiei „România de Mâine", 2001.
18. Vasile, Vasile. *Profiluri de muzicieni români, sec. XIX - XX, vol. I.* Bucureşti, Editura muzicală, 1986.

LEFTIST MYTHS AND THE COMMUNIST CENSORSHIP

Iulian Băicuș
Lecturer, PhD, University of Bucharest

Abstract: In this critical essay I have been trying to link the concept of leftwing political myths to some articles written by the famous historian of Religions, Mircea Eliade, during his years of Exile, when he was living in Paris, against the process of denationalization under the Soviet Union occupation. The Iron Curtain has separated the Romanians in exiled people and those who couldn't leave the huge prison of the former Democratic Romania. Mircea Eliade is quoting different examples of censorship, the purge of public libraries of so-called Fascist literature, the ban of several great Romanian writers, considered to be to bourgeois to fit in the new proletarian culture, named after a famous Soviet word, The Proletcult.

Keywords: censorship, Exile, realism socialism, leftwing myths, wooden language

Cenzura nu este apanajul societăților totalitare, ea se practică și în perioade ceva mai vechi, de altfel există și la noi asemenea studii și mă refera ici la prima parte a unui studiu mai amplu al lui Adrian Marino[1], din păcate rămas neterminat, care surprinde acest fenomen, căutîndu-I originile în literatura română pre-pașoptistă. Acest prim volum ar fi trebuit să fie o introducere la un studiu foarte amplu care să conțină o vastă sinteză, care era menită sa urmărească evoluția ideologiei liberale (si a cenzurii, in acelasi timp) de la patrunderea sa în spațiul culturii române si până in contemporaneitate. Pentru prima dată, corpusul literaturii pre-pașoptistă este recitit din perspectiva Istoriei ideilor, pentru care autorul si-a revendicat vocatia, iar textele cronicarilor moldoveni sau munteni și mai ales ale Școlii Ardelene dezvăluie laturi ascunse sau expediate în grabă de o judecată estetică superficială. Un alt eseu care precedă epoca comunistă este eseul lui Ioan Lăcustă[2], **Cenzura veghează**, un eseu în care, pornind de la Registrul Cenzurii, autorul studiază în special cenzura din perioada interbelică. Studiile dedicate cenzurii comuniste sunt cele care ne interesează aici, de-a lungul timpului au fost publicate mai multe studii de valoare pe care aș dori să le enumăr aici. Este vorba despre studiul Lilianei Corobca[3], **Cenzura cărții,** Eugen Negrici[4], un excelent capitol dedicat cenzurii, din **Istoria literaturii române sub comunism**, un capitol din **Istoria critică** a lui N.Manolescu[5], sau o Istorie a cenzurii, scrisă de Marian Petcu[6].

În acest eseu critic m-am fixat asupra modului în care percepea cenzura Mircea Eliade în anii 50. Mircea Eliade, în articolul său, intitulat chiar **Rusificare,** din culegerea de publicistică din exil, intitulată de editorul Mircea Handoca, **Împotriva deznădejdii**,[7] are în vedere faptul că revistele științifice românești, care până în anul 1949 apăreau în limba

[1] Adrian Marino, **Cenzura în România - Schită istorică introductivă**, Iași, Polirom, 2003
[2] Ioan Lăcustă, **Cenzura veghează**, București, Editura Curtea Veche Publishing, 2007
[3] Liliana Corobca, **Controlul cărții. Cenzura literaturii in regimul comunist din România,** București, Editura Cartea Românească
[4] Eugen Negrici, **Istoria literaturii române sub comunism,** Iași, Polirom, 2013
[5] N.Manolescu, **Istoria critică a literaturii române**, Pitești, Editura Paralela 45, 2003
[6] Marian Petcu, **Puterea si cultura. O istorie a cenzurii,** Cuvânt înainte de Mihai Coman, Iași, Editura Polirom, 1999, p. 12
[7] Mircea Eliade, *Rusificare*, în **Împotriva deznădejdii,** ediție de Mircea Handoca, București, Editura Humanitas, p.58

franceză au primit interdicție de a apărea în această limbă. Printre acestea se număra și **Bulletin Linguistique,** editată de profesorul Alexandru Rosetti, care dintr-un lingvist eminent a ajuns un colaborator al sistemului, dar care nu a fost scutit de această interdicție. Mircea Eliade descrie pe viu acțiunea de cenzură a regimului, astfel din 1946 au fost interzise traducerile din autorii englezi sau americani, în anul 1947 a început operația de epurare a bibliotecilor, astfel la Biblioteca Facultății de Filologie toate aceste cărți epurate au intrat în Fondul Secret, din rafturile bibliotecilor au fost retrași atât scriitorii fasciști, cât și cei occidentali, dar care nu aveau niciun fel de ideologie, din 1949 s-a blocat pătrunderea oricărei cărți occidentale, cu excepția cărților din statele socialiste. Cultura comunistă a luat imediat după 1947 măsura de a ridica dreptul de semnătură a unor mari scriitori, Tudor Arghezi, desființat de Sorin Toma în ziarul **Scînteia**, într-un pamflet vitriolant, care se numea **Poezia putrefacției sau putrefacția poeziei**. Autorul, Sorin Toma era fiul poetului A.Toma.

De asemenea, poetul și filosoful Lucian Blaga a fost dat afară de la catedra de Filosofie sau Sociologia Culturii pe care o deținea la Universitatea din Cluj Napoca, G.Călinescu a fost mutat la un Institut de Critica si Istorie Literara si Eseu, Hortensia Papadat-Bengescu a fost complet uitată, anglistul Dragoș Protopopescu, autorul primei traduceri integrale a lui William Shakespeare, s-a sinucis, sinuciderea sa fiind amintită și în **Împotriva deznădejdii,** iar romancierul Ionel Teodoreanu a fost lăsat să moară de foame. Un document foarte interesant al acestei prigoane dezlănțuită împotriva profesorilor universitari de la noi, este mărturia profesorului de Psihologie N.Mărgineanu[8], **Amfiteatre și închisori**. De asemenea un mare profesor român, Dimitrie Gusti, șeful școlii de Sociologie rurală de la noi, și cel care a înființat Muzeul satului, a murit de malnutriție. Doamna profesoară Elena Zaharia Filipaș ne-a povestit că domnia sa nu a avut acces la **Istoria literaturii române, de la origini până în prezent**, căci aceasta fusese despărțită în fascicule, iar studenții aveau nevoie de aprobarea decanului Facultății de Filologie pentru a putea citi textul integral. Ea a cunoscut o ediție nouă abia în anul 1984, alcătuită de fostul lui student, pe care acesta îl invitase la catedră, este vorba despre criticul și istoricul literar Alexandru Piru.

În plus, am putea adăuga faptul că, unele biblioteci personale au fost confiscate și arse în niște apartamente conspirative, spre exemplu biblioteca criticului E.Lovinescu a fost arsă într-o sobă, instalată într-un apartament de bloc, aceeași soartă având-o și biblioteca Brătienilor, de la moșia lor din Florica. Toate aceste procese sunt echivalente secătuirii patrimoniului național. Aceste milioane de exemplare confiscate, fie scrieri în limbile occidentale, fie traducerile lor, reprezentau o valoare inestimabilă, dar tot acum sunt epurate și anticariatele. Mircea Eliade amintește și fenomenul acesta al samiszdatului, menționând faptul că un eseu al lui Raymond Aron[9], intitulat **Le grand schisme**, a fost citit de o mie de persoane înainte să fie confiscat și ars de comuniști. Să nu uităm, de pildă cazul Mariettei Sadova, care a primit câțiva ani de închisoare pentru că a introdus în țară ilegal cărțile lui Mircea Eliade, și Emil Cioran. volume de Mircea Eliade și Emil Cioran, pe care le-a răspândit sub formă de samizdat. Mircea Eliade i-a dăruit la Paris romanul **La forêt interdite (Noaptea de Sânziene[10])** și cărțile **Mitul eternei reîntoarceri[11]** și **Imagini și simboluri[12]**, publicate în Franța, iar Emil Cioran i-a dat zece exemplare din lucrarea **La tentation d'exister (Ispita de a exista**). Marietta Sadova a făcut parte din lotul Noica-Pillat, despre

[8] N.Mărgineanu, **Amfiteatre și închisori,** Cluj Napoca, Editura Dacia, 1991
[9] Raymond Aron, **Le grand schisme**, Paris, Èditions Gallimard, 1948
[10] Mircea Eliade, **Noaptea de Sânziene**, traducere de, București, Editura Minerva, 1991
[11] Mircea Eliade, **Mitul eternei reîntoarceri,** traducere de Maria și Mircea Ivănescu, București, Editura Univers Enciclopedic, 1999
[12] Mircea Eliade, **Imagini și simboluri, Eseu despre simbolismul magico-religios**, traducere de Alexandra Beldescu, București, Editura Humanitas, 2013

care politologul Stelian Tănase[13] a scris o carte foarte interesantă, **Anatomia mistificării. Procesul Noica-Pillat**. În acest volum pot fi descoperite și documentele din proces, și faptele respective, care mi se par mult mai relevante decât comentariile autorului.

Matei Călinescu și Ioan Vianu, au evocat în **Amintiri în dialog[14]**, faptul că existau un soi de oameni cărți, care împrumutau contra cost cărți în limbi occidentale. Odată cu transformarea Editurii Fundației Regale în editura Cartea Rusă, apar traducerile în limba română a scrierilor marilor scriitori ruși burghezi, Turgheniev, Tolstoi, Gogol, Cehov, Dostoievski, pe care generația 27 i-a citit în limba franceză, dar prin generalizarea predării limbii ruse în detrimentul francezei, dezideratul noului regim este să-i determine pe copii să le citească în original, în limba rusă. De asemenea, nu mai sunt admise nici traducerile franțuzești din Lenin sau Stalin. Neologismele de origine franceză amic și inamic sunt înlocuite cu cele împrumutate din limba rusă, prieten și neprieten. că un eseu al lui Raymond Aron, intitulat **Le grand schisme**, a fost citit de o mie de persoane înainte să fie confiscat și ars de comuniști.

Atacul acesta împotriva Occidentului nu se datorează basmului cu cocoșul roșu care era construit pe concepte ca revoluția sau socialismul. Revenind la textul articolului lui Mircea Eliade, vede în acest proces de rusificare doar o acțiune de rusificare forțată, masivă sau rapidă a neamului românesc. S-a renunțat la acțiunea de rusificare forțată, impusă de Ana Pauker, cea care i-a inspirat personajul Anca Vogel, care îl intervievează pe învățătorul Fărâmă, din Pe strada Mântuleasa, în anul 1945, la sugestia lui Kișinevski. Rușii nu vor să ne mai transforme în slavi ci vor să ne facă direct ruși. Arma principală în fața acestui proces de rusificare forțată rămânea limba, este vorba de cea română, care se va păstra mai ales în forma ei orală. Populația va vorbi o limbă simplificată, plină de cuvinte slave, pe care ulterior lingviștii francezi aveau să o numească *la langue de bois*, vezi studiul consacrat limbii de lemn de lingvista franceză Françoise Thome[15], sau celebru concept de Noulimbă, utilizat de George Orwell în romanul său, **1984[16].** Publicațiile comuniste vor difuza o nouă limbă, asemănătoare dialectului care se vorbește în Republica Moldovenească, azi Republica Moldova, unde se vorbește într-adevăr un dialect local al limbii române. În Republica Moldova a fost celebru dicționarul moldo-român, alcătuit de lingvistul Vasile Stati, cel care se chinuia să demonstreze existența unei limbi moldovenești, evident aceasta era un concept pseudo-lingvistic, căci limbile nu diferă doar prin bagajul lexical, ci mai ales prin diferențele limbajului de bază, cele morfologice și sintactice.

Mircea Eliade mai crede că vocabularul de bază va fi cel de origine latină, dar termenii tehnici și politici vor fi calchiați după cel din limba rusă, de unde va mai fi importat și lexicul științific. Teatrul, radioul și cinematograful vor contribui la această rusificare a limbii. Cinematografele au difuzat filmele cu foarte multe cuvinte rusești, grădinițele au transformat copiii preșcolari în mici vorbitori de rusă, iar comenzile în competițiile sportive se dau în rusește. Lexicul obișnuit nu depășește 900 de cuvinte din acest motiv rusificarea aceasta este foarte periculoasă, căci limba completă se află în cărțile clasicilor, care au fost și ele cenzurate la sânge, în publicațiile istoricilor, criticilor sau savanților.

A protesta împotriva acestui proces de rusificare înseamnă a protesta împotriva unui atentat la libertatea și demnitatea omului. E un gest de afirmare și de apărare a drepturilor omului. Occidentalii, dintr-un calcul geopolitic, preferau să nu vadă acest fenomen, fiind mai preocupați de drepturile negrilor americani, și fiind destul puțin preocupați de soarta oamenilor din Estul Europei. Asemenea atentate la demnitatea și creativitatea umană

[13] Stelian Tănase, **Anatomia mistificării. Procesul Noica-Pillat**. București, Editura Humanitas, 1997
[14] Ion Vianu, Matei Călinescu, **Amintiri în dialog**, București, Editura Litera, 1990
[15] Françoise Thome, **Limba de lemn,** traducere de Mona Antohi, prefață de Sorin Antohi, București, Editura Humanitas, 1992
[16] George Orwell, **1984,** traducere de Mihnea Gafița, București, Editura Litera, 2021

constituie o provocare a întregii conştiinţe umane, în vreme ce tentativa de a schimba o limbă este echivalenta bombei atomice de la Hiroshima. Rusificarea este o crimă împotriva spiritului românesc, ea conduce la transformarea unui popor într-un hibrid sau o corcitură.

Rusificarea aceasta silnică a unui popor, este echivalentă cu descompunerea cardinalului Mindszenty, dar repetată de milioane de ori. Aşa cum vajnicul prelat maghiar stătea la dispoziţia călăior săi, tot neamul românesc este la dispoziţia şefilor de bandă, care îi conduc destinele, cu delegaţie de la ruşi. Distrugerea legăturilor organice cu Occidentul, care s-au dezvoltat în timp, distrugerea şi epurarea bibliotecilor publice, şi campania împotriva latinităţii limbii române, sunt tot atâtea metode de a aduce neamul românesc într-o formă de pasivitate larvară.

Şcoala din epocă ar fi contribuit şi ea la procesul de deznaţionalizare, astfel marii voievozi au fost calomniaţi şi înlocuiţi de nişte iluştri necunoscuţi, limba română este prezentată drept o limbă slavă iar marii poeţi poartă numele de Ilinski, Katz, Malenkov, Izdragian şi Mihai Beniuc, iar ştiinţa universală începe cu Pavlov şi se încheie cu Popov.

O posibilă soluţie, sugerează Mircea Eliade, ar putea fi transmiterea unor emisiuni de cultură românească pe undele unui radio occidental, evident aici apare pentru prima oară amintit proiectul Radio Europa Liberă, dar nu este de acord cu termenul de propagandă, ci acest post ar trebui să le amintească românilor istoria adevărată şi cine au fost marile personalităţi ale neamului românesc, fiind citaţi Mihai Eminescu, Nicolae Iorga, Liviu Rebreanu sau Bogdan Petriceicu Hasdeu.

Există o direcţie a gândirii politice în care se face o paralelă între statul comunist şi fundamentalismul religios. Astfel studiile clasice sunt evident definiţia structurii de tip gnostic a societăţii comuniste, formulate de istoricul francez şi maestrul în studii sovietice a lui Françoise Thome, profesorul francez Alain Besançon[17], în studiul său **Originile intelectuale ale comunismului**. Pe lângă tratarea temei drept macrostructură se fac trimiteri directe şi la limbaj, şi anume se afirmă continuitatea între limba de pre-lemn vorbită iniţial în cancelariile ţariste şi limba de lemn sau limbajul ideologic, cum o numeşte în text Alain Besançon[18] care nu ar fi altceva decât « *o fuziune între limbajul liturgic şi cel ştiinţific* ». Teoriile lui Alain Besançon[19] sunt ulterior nuanţate într-un eseu separat, **Confuzia limbilor, Criza ideologică a Bisericii**, în care sugestia din primul studiu este transformată într-o analiză a acestui fenomen de *Babelizare* şi în care eseistul şi istoricul consideră că comunismul a fi o « perfidă imitaţie a creştinismului », în vreme ce nazismul nu ar fi altceva decât o « perfidă imitaţie a nazismului ».

Teoria lui Alain Besançon a prins ulterior rădăcini şi în solul cercetărilor comunismului românesc. Aş dori să citez în primul rând prefaţa unei antologii de poezie îngrijită de profesorul Eugen Negrici[20], **Poezia unei religii politice**, prefaţă în care statul stalinist este caracterizat drept o formă de secularizare a statului de tip religios. Ulterior, Eugen Negrici[21] va reveni asupra acestei structuri a imaginarului comunist şi va rescrie acest material şi îl va include în capitolul introductiv din volumul **Istoria literaturii române sub comunism**, intitulat **Modelul creştin familiar.**

În continuare comentatorul a operat o diviziune şi a împarţit miturile politice ale imaginarului comunist in mituri ale invidiei şi mituri ale speranţei. De fapt cele două nu sunt decât doua categorii supraordonate ale miturilor clasice, reluate de Eugen Negrici după

[17] Alain Besançon, **Originile intelectuale ale leninismului**, op.cit., Bucureşti, Editura Humanitas, 1993
[18] idem, pp 267-269.
[19] Alain Besançon, **Confuzia limbilor. Criza ideologică a Bisericii**, Humanitas, 1992
[20] Eugen Negrici, **Poezia unei religii politice**, Bucureşti, Editura Pro, 1995,
[21] Eugen Negrici, **Poezia unei religii politice**, Bucureşti, Editura Pro, 1995, şi **Literatura română sub comunism**, Editura Fundaţiei Pro, 2002, pp. 23-26

studiile deja clasice ale domeniului, formulate explicit de Raoul Girardet[22] în **Mituri şi mitologii politice.** Reamintesc cititorilor că Raoul Giradet punea în discuţie cele patru mituri fundamentale ale politicului, care acţionează din plin şi în formarea mentalului politic românesc: acela al Conspiraţiei, al Salvatorului, al Vârstei de Aur şi al Unităţii. Raoul Girardet crede că nu e practic nicio diferenţă între miturile din societăţile tradiţionale şi cele politice şi că trăsătura fundamentală a acestora din urmă este caracterul lor polimorf.

Aceste mituri au fost iniţial expuse în cărţile lui Lucian Boia[23], în special în lucrarea sa de sinteză **Mitologia ştiinţifică a comunismului,** încă înainte ca volumul lui Raoul Girardet să fie tradus în limba română. Raoul Girardet continuă însă ideile lui Alain Besançon, în special în definirea mitului Conspiraţiei, din moment ce organizaţia aceasta de tip conspirativ este privită drept o contra-Biserică.

Last but not least, ar trebui menţionat studiul lui Corin Braga inserat în volumul soţiei sale Ruxandra Cesereanu[24]**, Imaginarul violent al românilor**, şi anume analiza fenomenului Pieţii Universităţii drept fenomen religios. Corin Braga[25] porneşte de la o paralelă cu mişcarea non-violentă a lui Ghandi, dar şi drept fenomen al societăţii civile în formare, identic cu **Solidaritatea poloneză**, de fapt fenomen al experimentului libertăţii sociale. Semioticianul Roland Barthes era ferm convins, însă, că miturile stângii sunt mult mai debile decât cele ale dreptei. Limbajul revoluţiilor e prin natura sa unul „kairotic", centrat pe producerea unui efect căci Revoluţia este un moment al rupturii, când omul încearcă să schimbe realul. Mitul apare abia în clipa când Revoluţia se instituţionalizează şi devine Stângă, acceptă să-şi pună o mască, să-şi fure numele pentru a-şi produce un metalimbaj inocent şi îşi va deforma astfel chiar natura.

Miturile stângii au şi ele patru trăsături distinctive:

„1. Comunismul nu recunoaşte nici un fel de subversiune. Deşi vine la putere cu ajutorul ideilor avangardei, revoluţia rusă îl împinge pe poetul Maiakovski la sinucidere.

2. Istoria evaporă mitul personal. Singurul care are dreptul de a avea o individualitate e conducătorul. Polarizarea lider gloată este absolută.

3. Identificarea se produce prin reducerea Celuilalt la ideologie

4. Şi comunismul se refugiază într-o tautologie intolerantă"

Potrivit unei clasificări de dată ceva mai veche a lui Raymond Aron , şi oricum teoria sa este extrem de discutabilă, antropologii ar putea demonstra existenţa a doar două tipuri umane. Primul tip respectă familia, autoritatea, religia, tradiţiile şi privilegiile în timp ce al doilea tip cultivă raţiunea, egalitatea, libertatea, viitorul şi inteligenţa. Cele două tipuri ar corespunde unui conservatorism şi unui liberalism generic sau mai precis spus trans-Istoric. Până la izbucnirea celui de-al doilea Război mondial, stânga franceză fusese divizată între adepţii lui Jean Jaures, socialişti(cei care urmau dogmele unui marxism metafizic) şi marxiştii „hard core" din Partidul Comunist Francez. Potrivit aprecierii lui Raymond Aron critica individualismului nu era justificată în măsura în care în statul marxist prin naţionalizare accentua gigantismul, iar magnaţii ar fi fost înlocuiţi cu noii magnaţi ai sistemului birocratic.

Stânga în viziunea lui Raymond Aron este structurată potrivit a trei principii:

1. Principiul libertăţii, ce se opune întotdeauna arbitrariului puterii.

2. Principiul organizării, tinde să substituie ordinea tradiţională anarhiei şi iniţiativei individuale, noua ordine instituită fiind de natură raţională.

---

[22] Raoul Girardet, **Mythes et mythologies politiques**, Edition du Seuil, 1986, versiunea românească, **Mituri şi mitologii politice**, Iaşi, Editura Institutului European, 1997.

[23] Lucian Boia, **Mitologia ştiinţifică a comunismului**, traducere din limba franceză de autor, Bucureşti, 2005

[24] Ruxandra Cesereanu, **Imaginarul violent al românilor**, Editura Humanitas, 2003

[25] Corin Braga, *Piaţa Universităţii, fenomen religios* în Ruxandra Cesereanu, **Imaginarul violent al românilor**, Editura Humanitas, 2003

3. Principiul egalităţii, aceasta se opune privilegiilor căpătate prin naştere.

Corespunzător fiecăruia există cel puţin trei tipuri diferite de ideologie de stânga:

1. Stânga organizatoare care e în esenţă transnaţională, câteodată imperialistă, planificatorii au nevoie de spaţii imense pe care să le poată exploata.

2. Stânga libertară, cea care se opune socialismului; nu poate constata umflarea statului şi întoarcere arbitrariului, menţine uneori un internaţionalism cu ajutorul armelor.

3. Stânga egalitară. Aceasta e mereu în opoziţie cu cei bogaţi şi puternici, ea reprezentând chiar Stânga eternă, e caracteristică societăţii americane, nu pune în discuţie principiile constituţionale.

Semioticianul Roland Barthes[26] era ferm convins, însă, că miturile stângii sunt mult mai debile decât cele ale dreptei. Limbajul revoluţiilor e prin natura sa unul „kairotic", centrat pe producerea unui efect căci Revoluţia este un moment al rupturii, când omul încearcă să schimbe realul. Mitul apare abia în clipa când Revoluţia se instituţionalizează şi devine Stângă, acceptă să-şi pună o mască, să-şi fure numele pentru a-şi produce un metalimbaj inocent şi îşi va deforma astfel chiar natura.

Potrivit unei clasificări de dată ceva mai veche a lui Raymond Aron[27], şi oricum teoria sa este extrem de discutabilă, antropologii ar putea demonstra existenţa a doar două tipuri umane. Primul tip respectă familia, autoritatea, religia, tradiţiile şi privilegiile în timp ce al doilea tip cultivă raţiunea, egalitatea, libertatea, viitorul şi inteligenţa. Cele două tipuri ar corespunde unui conservatorism şi unui liberalism generic sau mai precis spus trans-Istoric. Până la izbucnirea celui de-al doilea Război mondial, stânga franceză fusese divizată între adepţii lui Jean Jaures, socialişti(cei care urmau dogmele unui marxism metafizic) şi marxiştii „hard core" din Partidul Comunist Francez. Potrivit aprecierii lui Raymond Aron critica individualismului nu era justificată în măsura în care în statul marxist prin naţionalizare accentua gigantismul, iar magnaţii ar fi fost înlocuiţi cu noii magnaţi ai sistemului birocratic.

Cel mai important mit al stângii este cel al revoluţiei permanente, acesta fiind foarte cunoscut în epoca respectivă. **R**evoluţia însăşi e un concept cam vag. Pot fi loviturile de stat organizate de junte militare în America Centrală considerate revoluţii? Nu, din moment ce ele nu respectă definiţia din sociologie a „substituirii rapide a unei puteri cu alta". Asemenea evenimente constituie mai degrabă lovituri de stat care presupun doar schimbări cosmetice, modificarea sau înlocuirea constituţiei, căci nu orice acţiune a unui grup înarmat poate conduce la schimbarea clasei conducătoare. Revoluţiile sunt de obicei brutale, sângeroase, telegenice, pe când ideologiile aduc schimbări foarte lente, puţin sau deloc atrăgătoare. Un istoric celebru constata că deşi Franţa a avut o revoluţie de o sută de ani nu a produs nici un fel de reforme, în timp ce în America, unde Constituţia este considerată sacrosantă, reformele continue au reînoit permanent sistemul. Pentru intelectuali, în schimb, revoluţiile sunt deopotrivă poetice şi excitante pe când reforma poate fi plictisitoare. Acest nou mit al revoluţiei îşi asociază un alt mit, cel al prestigiului modernismului estetic. Artistul care avea drept adversar pe filistin şi marxistul ce îşi alesese drept adversar pe burghez s-au crezut pentru câteva clipe tovarăşi de luptă. În realitate, Lenin sau Marx aveau în materie de artă gusturi clasicist-conservatoare. Lenin în materie de literatură era un diletant, din moment ce avea convingerea că romanul lui Cernîşevski, **Ce-i de făcut?** depăşeşte în valoare **Demonii** lui Dostoievski. Evident ideologia exercita o presiune ieşită din comun asupra judecăţii sale critice, dacă primul e un roman tezist, cel de-al doilea e o capodoperă a literaturii universale. În anul 1927 arhitectul francez Jean Richard Bloch le cerea tuturor confraţilor printr-un manifest să se reîntoarcă la coloană. Avangarda fusese deja sacrificată de modernism în

[26] Roland Barthes, **Mitologii,** traducerea românească de Maria Carpov, Editura Institutul European, Iaşi, 1997
[27] Raymond Aron, **Le Mythe de la Grande**, Paris, Èditions Calman Lévy, 1955

favoarea unui neoclasicism de factură constructivistă, cartierele noi, musolliniene ale Romei, stilul „Bauhaus" impus berlinezilor sau cartierele muncitoreşti ale Moscovei au constituit primele mostre de artă totalitară. Clădirile ridicate în epocile totalitare afişau coloanele ca pe un semn al puterii, pentru întâia oară un element arhitectonic avea o valoare socială. Coloanele le dau comuniştilor ajunşi la putere prin mijloace nu tocmai curate o anumită respectabilitate, senzaţia de stabilitate, de perenitate chiar. Societatea lor egalitară e foarte asemănătoare victorianismului pe care l-au măturat de la putere.

Potrivit aprecierilor aceluiaşi Raymond Aron[28] există chiar trei tipuri diferite de marxism:

1. **Marxism alb**-puterea este luată de un număr mic de bărbaţi de stat înarmaţi care vor să transforme instituţiile

2. **Marxism evolutiv**-societatea viitoare moare în sânul celei prezente înaintea crizei finale, situată oricum într-un moment viitor nedefinit(Marx)

3. **Marxism al revoluţiei permanente**-partidele muncitoreşti exercită o presiune constantă asupra partidelor burgheze care vor iniţia reforme ce vor conduce, în final, la înfrângerea lor.

Mitul proletariatului

Raymond Aron[29] emitea observaţia că, în eshatologia marxistă, proletariatului îi revine o misiune sfântă. Dar cum putem închide sub umbrela acestei etichete unice miliarde de indivizi atât de diferiţi, cu personalităţi atât de diferite? Chiar în interiorul acestei clase există diferenţe între muncitorul manual şi cel înalt calificat. Jean Paul Sartre explica această deraiere prin faptul că Partidul confundă unitatea proletariatului cu cea a propriilor membri. În mod evident toţi muncitorii din toate uzinele lumii nu pot avea în mod simultan aceeaşi opinie sau o singură voinţă. Mulţimea nu poate niciodată gândi global. În ciuda acestui detaliu, clasa muncitoare crede că este salvatoarea umanităţii, ideologia ei are ceva mistic, ea e mereu în aşteptarea unei lumi noi.

Alain Besançon[30] propunea o altă relaţie de tip generativ, astfel încât comunismul s-ar putea înrudi cu doctronile gnostice, reprezentate de cathari în Vestul Europei şi de bogomili în Est. Gnoza este eminamente pagână, în interiorul ei lumea este subiectul unei decăderi trecute, elementele Binelui care au fost întemniţate de Rău vor să se întoarcă în patria de unde nu mai păstrau decât obscure amintiri. Ar fi posibilă o dublă mântuire, prima fiind de rodin practic, dată de cunoaşterea teoretică a microcosmosului şi a macrocosmosului. Cea de-a doua, de natură personală, era rezervată doar unui grup restrâns de aleşi. Iniţial gnosticii urmăreau ca prin cunoaştere să explice misterul biblic, chiar textul latent al Scripturii oferindu-le suficiente argumente pentru a-şi susţine ideile. Omul era copleşit de Rău, el nu avea la dispoziţie liberul arbitru. Singura cale prin care putea îndepărta Răul era prin uciderea ignoranţei.

Lumea aceasta gnostică funcţiona şi ea în trei timpi:

1. „Un trecut în care s-a produs disjuncţia Bine-Rău

2. Un prezent în care cele două s-au amestecat

3. Un viitor când diviziunea lor va fi restabilită"

Fiecare dintre oameni era posesorul unui eu substanţial pur care ar fi trebuit printr-un proces similar celui alchimic să fie degajat de starea actuală de impuritate, căutându-se formarea „omului nou". Chiar structura adepţilor era dualã, pe de o parte simplii credincioşi, adepţii, pe de alta grupul iniţiaţilor, al desăvârşiţilor, adevăraţii profesionişti ai Mântuirii. Gnoza reducea lumea la doar două principii antagonice, îi simplifica structura socială, cerând

[28] Raymond Aron, **Le Mythe de la Grande**, Paris, Èditions Calman Lévy, 1955
[29] Raymond Aron, **Le Mythe de la Grande**, Paris, Editions Calman Lévy, 1955
[30] Alain Besançoin, **Originile intelectuale ale leninismului**, traducere de Lucreţia Văcar, Bucureşti, Editura Humanitas, 1993

însă din partea celor care intrau în joc o adeziune totală. Alain Besançoin[31] considera că asemănările de substanţă dintre cele două sisteme de gândire sunt numeroase:

„ A. Suprainterpretarea şi exagerarea rolului istoriei

B. Morala decurgea în gnosticism direct din doctrină

C. Autocritica era arma fundamentală a îndoctrinării, ea conducea la reînvăţarea sistemului interpretativ

D. Militanţii erau diferiţi de mase

E. Militantul era un ascet deci în consecinţă el era ferit de povara vieţii

F. Cele două categorii intrau într-o relaţie dialectică"

André Glucksman[32] în capitolul cărţii sale **Prostia,** intitulat **Stânga pierde masele,** ironiza misiunea istorică a proletariatului, „*timp de un secol i s-a explicat muncitorului manual, botezat productiv leninist, să pună mâna pe armă, fie că declară grevă la îndemnul sindicalistului revoluţionar, fie că înşfacă buletinul de vot, căci lumea îi aparţine negreşit*".Dar acest mit al misiunii istorice a proletariatului se dovedeşte a fi o simplă invenţie din moment ce „*ajuns muncitor, ţăranul urbanizat şi-a inventat o etică şi o fraternitate la fel de pământească cu cea întemeiată pe patrie şi familie*". Miturile politice burgheze şi cele comuniste nu sunt în esenţa foarte diferite, cel puţin aceasta pare să fie opinia la rândul său autorul acestei cărţi, eseistul francez André Glucksman.

E.Negrici[33] propunea recent, în studiul său amplu şi extrem de bine documentat **Literatura română sub comunism,** distincţia dintre două serii de mituri distincte, dintre miturile *invidiei* şi cele ale *speranţei*. Nucleul mitic comun al acestui sistem cultural ar fi mitul lui Cain şi Abel. Autorul român, un soi de *poeta vates*, uşor intoxicat de un patetism discret, desenează un portret demn de Vechiul Testament: „*Au făcut un purtător de făclie prometeic de făclie pe cel ce şi-a luat în posesie viaţa, eliberându-se prin crimă şi devenind, astfel, un simbol al responsabilităţii umane şi al progresului. Nemaicontând pe protecţia lui Iahve, din faţa căruia s-a retras, pribegind spre un pământ mai fertil, el îşi va dura un loc îngrădit: oraşul, oraşul domniei lui, al cârmuirii proprii, germenele oricărui viitor ateism. Omorându-şi fratele, el a gustat până la capăt fructul cunoaşterii*".

Propaganda comunistă a adăugat miturilor resentimentului sau invidiei, miturile speranţei, mitul revoluţiei mesianice, care remodelează lumea şi o purifică, şi mitul Noii Vârste de Aur.

Profesorul Lucian Boia[34] oferea cititorilor săi o altă serie de mituri ale lumii comuniste, în **Mitologia ştiinţifică a comunismului** :

1. **"Mitul Raţiunii**. Logica e unicul lucru adevărat". Acesta];i are r[d[cina in gindirea filosofica carteziana"
2. **„Mitul Ştiinţei**. Ştiinţa are o dublă valoare, ea poate explica sau chiar modifică lumea".
3. **„Mitul transformării lumii.** Savantul poate transforma, perfecţiona lumea după un plan raţional"
4. **„Mitul Previziunii ştiinţifice.** Ştiinţa poate prevedea realităţi care pot fi refuzate observaţiei comune, realităţi situate foarte departe în spaţiu sau timp"
5. **„Mitul unităţii.** Universul, omul, societatea constituie un tot coerent dirijat de legi riguroase"

[31] Alain Besançoin, **Originile intelectuale ale leninismului**, traducere de Lucreţia Văcar, Bucureşti, Editura Humanitas, 1993

[32] André Glucksman, **Prostia**, traducere de Delia şi Eugen Vasiliu, Bucureşti, editura Humanitas, 1992, p. 77

[33] Eugen Negrici, **Literatura română sub comunism**, **Proza**, Op. Fundaţiei Pro, 2003, pag. 25

[34] Lucian Boia, *Un inventar al miturilor*, în **Mitologia ştiinţifică a comunismului**, traducerea de Lucian Boia, Bucureşti, Humanitas, 2005, p. 43

6. **„Mitul legilor istorice.** Există un mecanism al Istoriei care se manifestă prin legi controlabile prin cunoaştere”

7. **„Mitul Progresului**, susţinut prin mitul Evoluţiei”

8. **„Mitul determinismului.** Cauza precedă întotdeauna efectul.”

9. „Mitul lumii noi”

10. **„Mitul „omului nou**”

BIBLIOGRAPHY

1. Adrian Marino, **Cenzura în România - Schiță istorică introductivă,** Iași, Polirom, 2003

2. Ioan Lăcustă, **Cenzura veghează**, București, Editura Curtea Veche Publishing, 2007

3. Liliana Corobca, **Controlul cărții. Cenzura literaturii in regimul comunist din România**, București, Editura Cartea Românească

4. Eugen Negrici, **Istoria literaturii române sub comunism,** Iași, Polirom, 2013

5. N.Manolescu, **Istoria critică a literaturii române**, Pitești, Editura Paralela 45, 2003

6. Marian Petcu, **Puterea si cultura. O istorie a cenzurii**, Cuvânt înainte de Mihai Coman, Iași, Editura Polirom, 1999,

7. Raymond Aron, **Le grand schisme,** Paris, Editions Gallimard, 1948

8. Mircea Eliade, **Noaptea de Sânziene**, traducere de, București, Editura Minerva, 1991

9. Mircea Eliade, **Mitul eternei reîntoarceri,** traducere de Maria și Mircea Ivănescu, București, Editura Univers Enciclopedic, 1999

10. Mircea Eliade, **Imagini și simboluri, Eseu despre simbolismul magico-religios**, traducere de Alexandra Beldescu, București, Editura Humanitas, 2013

11. Stelian Tănase, **Anatomia mistificării. Procesul Noica-Pillat.** București, Editura Humanitas, 1997

12. Alain Besançon, **Originile intelectuale ale leninismului**, Bucureşti, Editura Humanitas, 1993

13. Alain Besançon, **Confuzia limbilor. Criza ideologică a Bisericii,** Humanitas, 1992

14. Eugen Negrici, Poezia unei religii politice, Bucureşti, Editura Pro, 1995,

15. Raoul Girardet, **Mythes et mythologies politiques**, Edition du Seuil, 1986,

16. Raoul Girardet, **Mituri şi mitologii politice,** traducător Gabriela Adamesteanu, Iaşi, Editura Institutului European, 1997.

17. Ion Vianu, Matei Călinescu, **Amintiri în dialog**, București, Editura Litera, 1990

18. Alain Besançon, **Originile intelectuale ale leninismului**, traducere de Lucreția Văcar, Bucureşti, Editura Humanitas, 1993

19. Alain Besançon, **Confuzia limbilor. Criza ideologică a Bisericii**, București, Editura Humanitas, 1992

20. Roland Barthes, **Mitologii,** traducerea românească de Maria Carpov, Editura Institutul European, Iaşi, 1997

21. Buciu, Marian Victor, *N.Manolescu despre cenzură,* în N.Manolescu, **(Pre)istoria criticului**, Editura Contemporanul, 2018

22. **Caietele Echinox**, vol. 4, **Restricții și cenzura**, Cluj-Napoca, Editura Dacia, , 2004, p. 5

23. Radu Mocanu, **Literatura română şi cenzura comunistă** (1960-1971) , București, Editura Albatros, 2003

24. Viorel Nistor, **Istorie, morală, literatură. Cenzura comunistă,** https://revistacultura.ro/nou/2011/04/istorie-morala-literatura-cenzura-comunista

25. Marian Petcu, **Puterea si cultura. O istorie a cenzurii**, Cuvânt înainte de Mihai Coman, Iași, Editura Polirom, 1999

26. Ruxandra Cesereanu, **Imaginarul violent al românilor**, Editura Humanitas, 2003

27. Corin Braga, Piaţa Universităţii, fenomen religios în Ruxandra Cesereanu, **Imaginarul violent al românilor**, Editura Humanitas, 2003

28. Raymond Aron, **Le Mythe de la Grande,** Paris, Èditions Calman Lévy, 1955

29. André Glucksman, **Prostia,** traducere de Delia şi Eugen Vasiliu, Bucureşti, editura Humanitas, 1992

30. Lucian Boia, Un inventar al miturilor, în **Mitologia ştiinţifică a comunismului,** traducerea de Lucian Boia, Bucureşti, Humanitas, 2005

THOMAS PAVEL, THE EXILE AND THE KINGDOM

Iulian Băicuș
Lecturer, PhD, University of Bucharest

Abstract: In this article I sought to find the connection between the theoretical and fictional part of the work of one of the best known American professors of Romanian origin, Thomas Pavel, emphasizing the interpretation of parallel series of concepts in literary theory, comparative literature or classical French literature, all three being the fields of competence of the literary critic and theorist, who, immediately after his emigration to France and then Canada and the USA was forbidden to Romanian readers, but who managed to return to the forefront of the local literary phenomenon, especially through translations its. He is now quite well known to Romanian specialists and often returns to his country and to his Alma Mater University of Bucharest, in order to meet with students, masters and doctoral students of the Faculty of Letters and to present the various projects he develops as professor emeritus of the American university.

Keywords: literary theory, theoretical, fictional, translations, concepts

Criticul literar. N.Manolescu evocă la un moment dat în **Scrisul și cititul,** subintitulate **Memorii ale unui cititor de cursă lungă**, figura unui lungan simpatic, colegul său de facultate, Toma Pavel, un băiat subțirel și tăcut și extrem de timid, de altfel personajul apare într-o lumină similară și în autobiografia lui V.Nemoianu, **Arhipelag interior**, invitînd-o la dans pe Mihaela Mancaș, cea care avea să-i fie mai tîrziu traducătoarea inpirată a cîtorva cărți. După ce absolvă facultatea va lucra o vreme ca cercetător la Centrul de Cercetări Fonetice şi Dialectale de sub conducerea lui Al. Rosetti, maestrul său în anii de formaţie lingvistică. Este unul dintre discipolii profesorului Tudor Vianu, care înființează la Filologia din București Cercul de Poetică și Stilistică în anul 1963, alături de colegii săi, Mihai Pop sau Al.Rosetti, la ședințele cărora va lua parte alături de alți colegi de generație, Mihai Zamfir, Liliana Ruxădoiu, Mihaela Mancaș, Solomon Marcus, Sorin Alexandrescu, Sanda Golopenția sau V.Nemoianu, o parte dintre aceștia alegînd soluția exilului, este vorba de ultimii trei.

După plecarea sa din țară va obține un doctorat la Paris, condus de A.J.Greimas, în 1971, anul nașterii mele, iar mai apoi profesorul Toma Pavel a funcționat la catedrele de limbi romanice, studii culturale sau literatură comparată a unor mari universități ale lumii, inițial în Canada, la Ottawa și Montreal, apoi la Santa Cruz, California, și apoi la o universitate din Ivy League, Princeton. Thomas Pavel, fiul criticului de artă Amelia Pavel, de altfel și o importantă traducătoare și eseistă, a reușit o performanță academică de excepție, fiind fără doar și poate cel mai cunoscut dintre criticii americani de origine română care locuiesc în SUA. În prezent, Thomas Pavel ocupa catedra de literatura franceză si comparată la Universitatea din Chicago. Profesorul a revenit de mai multe ori în țara natală, îmi amintesc cu mare bucurie prima sa conferință ținută chiar la noi, la Litere, studenților din acea perioade, printre care mă număram și eu, pe exemplarul meu din cartea sa **Lumi ficționale** existînd chiar o dedicație prin care profesorul american îmi mulțumește pentru întrebările adresate, pe care le considera interesante, gest de mare delicatețe sufletească, ce a însemnat foarte mult pentru mine, o încurajare la lectura cărților domniei sale. Este de asemenea membru in celebrul Committee on Social Thought, un important teoretician al

romanului, el este membru al Academiei Americane de Arte şi Stiinte, şi a devenit Chevalier des Arts et Lettres al statului francez.

Fragmente despre cuvinte

Profesorul Toma Pavel, a debutat in Romania cu eseul **Fragmente despre cuvinte**[1], în care răspunzînd la întrebarea autoadresată cum a ajuns structuralist remarca faptul că fusese atras de rigorismul gîndiriii acestui curent de care se va delimita ulterior, un studiu publicat în 1967, cu un an înainte de anul de foc al Europei, 1968. Eseul acesta, care a fost comparat la un moment dat de Monica Lovinescu[2] într-o cronică difuzată de Radio Europa Liberă, cu un celebru eseu al romancierei din curentul Nouveau Roman Francais, Nathalie Sarraute[3], **Era suspiciunii**, va marca o bornă în evoluţie teoriei şi studiilor literare din România, fiind interpretat drept o pledoarie pentru redarea deminităţii cuvîntului, într-o literatură în care acesta fusese folosit pentru propagandă sau manipulare. La fel a evoluat şi Roland Barthes, de la structuralism la jurnalul critic, iar scrisul lui N.Manolescu a oscilat mereu între cei doi poli, el fiind criticul care a refuzat să se fixeze, în 1969 va pleca la Paris şi de acolo mai departe, peste Ocean, în S.U.A. unde a devenit profesor universitar de literatură comparată, şi unul dintre cei mai stimaţi critici literari de origine română din diaspora, fiind coleg cu Matei Călinescu sau Virgil Nemoianu. Toma Pavel[4] a revizitat spaţiul acesta de interferenţă dintre lingvistică şi literatură, avînd de data aceasta la dispoziţie armura ideatică a post-structuralismului şi deconstrucţiei filosofice în volumul **Mirajul lingvistic**, scris după două decenii şi publicat în Franţa în anul 1988. Să mai adăugăm un scurt dar superb eseu despre imaginaţia clasică intitulat Arta îndepărtării pe care am avut onoarea să-l comentez în revista Observator cultural. Chiar şi eseul **Lumilor ficţionale**[5]**,** foarte util tuturor cercetătorilor literari care vor să exploreze statutul ontologic al personajului sau al lumilor ficţionale, dar care pune la lucru teoriile meinongiene care provin din logica cea mai avansată marchează în mod clar despărţirea sa de structuralism, dar cartea cea mai clar anti-structuralistă este chiar **Gîndirea romanului**[6]. Poate nu este chiar o simplă coincidenţă faptul că aceşti doi mari critici români au scris fiecare cîte o istorie a romanului, Toma Pavel a celui european, iar N.Manolescu, a celui românesc în context european. Cei doi, absorbind influenţa fazei post-structuraliste în care Roland Barthes intrase deja, sau se străduia să părăsească pe cont propriu drumul îngust şi cam prea limitat al structuralismului şi să-l hibridizeze cu o direcţie foarte populară în spaţiul literar românesc, majoritară pînă prin anii 50-60 ai secolului XX, cînd şi la noi au explodat ca o supernovă studiile unor I. Lotmann, Bahtin sau Propp sau a unor naratologi ca Wayne C.Booth sau Cleanth Brooks şi au schimbat definitiv direcţia criticii literare de la noi.

Republicată recent cartea a lăsat senzaţia cititorilor că şi-a păstrat mult din savoarea inițială. În prefața celei de-a doua ediții, autorul precizează că teza principală a cărții consta în respingerea rigorii ştiinţei (limbajului), în plină vogă a structuralismului european. Dar nici nu poți cere unui eseu altceva. În epocă, colegii săi de generaţie erau toți tributari structuralismului, Virgil Nempoianu[7] îi consacrase un volumaş de studii critice scris de autori străini, însoţit de o mică antologie de texte, traduse în colaborare cu Gabriela Rădulescu, şi de

[1] Toma Pavel, **Fragmente despre cuvinte**, Bucureşti, Editura pentru literatură, 1968
[2] M.Lovinescu, *Era îndoielii, Toma Pavel*, în Unde scurte, vol.I, ed.cit., p.323
[3] Nathalie Sarraute, *L'Ère du soupçon, Essay sur le roman*, 1956
[4] Toma Pavel, *Mirajul lingvistic, Eseu asupra modernizarii intelectuale*, traducere de Mioara Tapalagă, Bucureşti, Ed. Univers, 1993
[5] Toma Pavel, *Lumi ficţionale*, traducere de Maria Mociorniţă, prefaţă de Paul Cornea, Bucureşti, Editura Minerva, 1992
[6] Toma Pavel, Gîndirea romanului, traducere din limba franceză de Mihaela Mancaş, Bucureşti, Editura humanitas, 2003
[7] Virgil Nemoianu, *Structuralismul*, cu o culegere de texte traduse de Gabriela Rădulescu şi V.Nemoianu, Bucureşti, E.L.U, 1967

o scurtă introducere în problematica sa filosofică, Sorin Alexandrescu[8] un volum monografic foarte tehnicist consacrat analizei naratologice a operei lui William Faulkner, analizat cu o minuţie şi o acribie demnă de eforturile unui lingvist, în vreme ce Toma Pavel [9]debutase în anul 1967, anul care a premers invaziei sovietice în Cehoslovacia şi anul marilor revolte studenţeşti din Paris, cu un mic eseu, intitulat **Fragmente despre cuvinte**, în care răspunzînd la întrebarea autoadresată cum a ajuns structuralist remarca faptul că fusese atras de rigorismul gîndiriii acestui curent de care se va delimita ulterior, în 1969 va pleca la Paris şi de acolo mai departe, peste Ocean, în S.U.A. unde a devenit profesor universitar de literatură comparată, şi unul dintre cei mai stimaţi critici literari de origine română din diaspora, fiind coleg cu Matei Călinescu sau Virgil Nemoianu. Personajul principal al **Fragmentelor despre cuvinte** este chiar limbajul, analizat sub o multitudine de faţete, ontologice sau metafizice, care pornesc de la relația dintre cuvinte și lume. Căderea în ispită a lui Adam este asociată de autorul eseului momentului în care omenirea va intra într-un discurs, iar teama de vorbire este teama de eternitate. Pe alocuri sonurile eseurilor îl evocă pe Cioran, atras însă nu atît de acest statut al limbajului ci mai ales de actul Căderii propriu zise. Temele eseului sunt foarte diverse, autorul face cîteva trimiteri la «funcţia creatoare de lume a limbajului», glosează, în mai multe rînduri, cu privire la rostul cuvintelor în iubire, de altfel este foarte interesat, pe urmele Jurnalului seducătorului a lui Kierkegaard de funcția seductivă a limbajului, arată cum vorbirea scoate la suprafață sentimentele, dar acestea își schimbă odată cu ea valoarea, devine un pharmakon, valoare despre care vorbea cîndva și Jacques Derrida: «Încercând să vorbesc, otrăvesc limbajul cu neputinţa mea de a spune».

Cuvintele pot juca un alt rol extrem de important, ne ajută să ne autodefinim, adică să ne raportăm identitatea la ipseitate, sau să ne topim în alterități alternative. Ori de câte ori vorbim, ne transformăm în actori, efectul fiind o pierdere sau o estompare a esenţei Eului. (« *Când vorbesc, mă îmbrac în cuvintele altora, care îmi ies surprinzătoare din gură, de nu mă mai recunosc. Sunt eu? Dar dacă nu, cine vorbeşte*? »).

Spre deosebire de Nathalie Sarraute, care punea limbajul sub marele semn de întrebare a suspiciunii de factură existențialistă pînă la urmă, Toma Pavel nu va face decît o declarație de iubire cuvintelor, cum altfel să debutezi ca viitor critic literar, în care nuanțele foarte fine și reacțiile implică stări de resemnare, gelozie sau uimire, și chiar de dependență reciprocă; Depind de cuvinte, dar şi cuvintele depind de mine. Uneori, mă tem de ele; alteori, mi se par, dimpotrivă, neputincioase fără răsuflarea mea». Din nefericire relația acesta de dependență față de cuvinte ne-a fost impusă chiar în momentul Genezei iar acest fapt este de netăgăduit. "*Suntem daţi cuvintelor, iar vorbirea ne este dată nouă*".

Trecerea spre spațiul minciunilor și ficțiunilor se face treptat, eseistul își va alege spre analiză trei eroi, trei arhetiuri diferite, Don Juan, despre care s-a scris enorm în literatura universală, Fedra și Mizantropul, ambii eroi ai clasicismului francez. În privința lui Don Juan acesta nu poate seduce pe cineva dacă nu se lasă el însuși sedus, citind aceste fragmente m-am gîndit la eseul superb al lui Jean Baudrillard[10] *De la seduction* cu care rîndurile scrise de tânărul critic român erau în plină consonanță. Mizantropul este exemplul cel mai bun în care te poți îmbrăca în haina cuvintelor mincinoase, interesantă este ipoteza potrivit căreia conflictul dintre Alceste şi Philinte porneşte de la atitudinea pe care cei doi o au faţă de cuvinte, nu faţă de lucruri, întîmplări. Și ultima eroină, Fedra, este supusă aceluiași tipar de analiză, căci regina este "*prea îngheţată în dogoare*" iar Hipolit, acuzat pe nedrept, refuză să se apere: "*simţind că izvoarele discursului au fost contaminate, şi preferă să tacă*".

[8] S.Alexandrescu, *William Faulkner*, Bucureşti, E.L.U., 1969

[9] Toma Pavel, *Fragmente despre cuvinte*, Bucureşti, Editura pentru literatură, 1967

[10] Jean Baudrillard, *De la seduction*, Paris, Denoill, Editura Galilée, 1979 p. 32 sau *Seduction*, translated by Brian Singer, New York, Saint Martin's Press, 1990

În esență concluziile lui Toma Pavel sunt perfect valabile, literatura nu ar fi în opinia acestuia decît o colecție de mituri ale limbajului, fiecare creator în parte este conștient de acest efort concertat de a ficționaliza lumea cu ajutorul fiecărui act de limbaj emis. De aici rezultă un risc major, asumat în integralitatea sa:

«*Mint, poate, pentru că sunt tocmai eu cel care vorbeşte, dar, singure, vorbele mele sunt cele mai adevărate dintre cele mai adevărate*».

În cronica radiofonică a Monicăi Lovinescu aceasta scotea un pic prea mult în evidență caracterul politic și etic al acestui manifest, interpretat drept un strigăt al unui om închis, situat dincolo de Cortina de Fier, subliniind faptul că relația scriitorului cu cuvintele în țările comuniste era complet diferită de cea din țările libere și democratice.

Toma Pavel[11] a revizitat domeniul avînd de data aceasta la dispoziție armura ideatică a post-structuralismului şi deconstrucției filosofice în volumul **Mirajul lingvistic**, scris după două decenii şi publicat în Franţa în anul 1988. Chiar şi eseul său, consacrat **Lumilor ficţionale[12],** foarte util tuturor cercetătorilor literari care vor să exploreze statutul ontologic al personajului sau al lumilor ficționale, marchează în mod clar despărțirea sa de structuralism, dar cartea cea mai clar anti-structuralistă este chiar **Gândirea romanului[13]**. Un singur regret am după lectura acestei cărți superbe, una din cele mai fine istorii ale romanului pe care am citit-o vreodată, care îl depășește în rafinament pe alocuri chiar pe clasicul R.M.Alberes[14], cu celebra **Histoire du roman**, că în acestă galerie de romane nu și-a găsit locul nici măcar un roman românesc. Cred că un text din categoria **Craii de Curtea Veche**, **Cimitirul Buna-Vestire** sau **Întîmplări în irealitatea imediată,** romane corintice în termnologia lui N.Manolescu**,** din eseul său despre romanul românesc **Arca lui Noe**, și-ar fi meritat un loc cu prisosință în captolul consacrat analizei unor romane moderniste, alături de operele unor James Joyce, Thomas Mann, Robert Musil, Virginia Woolf, Jorge Luis Borges, Italo Calvino, William Faulkner, Umberto Eco. Cum era de așteptat analizele unor romane din literatura franceză sunt absolut superbe, micul roman **Principesa de Cleves**, de care sunt îndrăgostit dar și cilclul lui Marcel Proust sunt analizate cu tandrețe și căldură sufletească, acestea străbat tot textul și ies la suprafață, subminînd demonstrația, semn că autorul cărții este și un fidel cititor de romane, în sensul celebrei tipologii a lui Albert Thibaudet[15].

În lumea liberă cariera lui Toma Pavel și-a urmat nestingherită cursul firesc, primul popas l-a constituit o carte despre sintaxa narativă a tragediilor lui Corneille, **Sintaxa narativă a tragediilor lui Corneille** publicată la Paris în 1976, carte care nu a fost tradusă în limba română, dar în care autorul a urmat ca la carte scenariul analizei după reguli ale gramaticilor narative ale lui Noam Chomsky, urmată de un alt studiu, tot de natură tehnică, ambele par a fi niște analize structuraliste, **The Poetics of Plot: the Case of English Renaissance Drama** (Minneapolis, 1985). Cartea care a pus însă bazele celebrității sale în întreaga lume a fost **Lumile ficționale**, tradusă și în limba română, publicată în 1986 la Cambridge, autorul are acest mare avantaj de a fi fluent cînd scrie în limbile franceză și engleză, iar succesul de public i-a fost consolidat de **Mirajul lingvistic**, poate cel mai iscusit eseu de revizitare a moștenirii structuralismului de care se despărțise între timp, salutat la apariție de un comentariu foarte entuziast al eseistului Jean-Jacques Revel.

Mirajul lingvistic

---

[11] Toma Pavel, **Mirajul lingvistic, Eseu asupra modernizarii intelectuale**, traducere de Mioara Tapalagă, Bucureşti, Ed. Univers, 1993

[12] Toma Pavel, **Lumi ficţionale**, traducere de Maria Mociorniță, prefață de Paul Cornea, Bucureşti, Editura Minerva, 1992

[13] Toma Pavel, **Gândirea romanului**, traducere din limba franceză de Mihaela Mancaş, Bucureşti, Editura Humanitas, 2003

[14] R.M.Alberes, **Histoire du roman moderne**, Paris, Editions de Albin Michel, 1962

[15] Albert Thibaudet, *Cititorul de romane* în **Reflecții,** traducere de Georgeta Padureleanu, Editura Minerva, BPT, 1973. .

Cartea lui Toma Pavel, **Mirajul lingvistic**, care poartă subtitlul **Eseu asupra modernizării limbajului**, a obținut un prestigios premiu de critică literară, Rene Wellek în anul 1990, și conține un soi de despărțire de Structuralism de pe pozițiile militante ale Poststructuralismului, adică exact de pe pozițiile unor Jacques Derrida, Michel Foucault, Lacan sau Roland Barthes, căci despărțirea de prima sa operă literară, Fragmente despre cuvinte impunea și acest exercițin critic, de lepădare de sine, dus în **Mirajul lingvistic** pînă la cele mai infime detalii. Nu trebuie să ne mire faptul că analizele lui Toma Pavel pornesc de la două exemple notabile, mitul lui Oedip descompus în miteme în cartea lui Lévy-Strauss[16], **Antropologia structurală,** pornind de la o fonologie a sensului, și de la cele treizeci și două de situații narative din **Morfologia basmului**[17], un tratat de naratologie scris de Vladimir Propp, de fapt pentru a ajunge la concluzia, destul de dură că în sine structuralismul nu se bazează decît pe un hocus-pocus speculativ, pe care elevii acestei școli îl construiesc cu ajutorul unor breșe în limbaj, a unor spații libere de tip trompe-oeil care au fost rapid văzute și sesizate de structuraliști. Asemenea derapaje lingvistice și decolaje sunt puse în evidență pe diverse texte scrise de autori ca Greimas, Jacques Derrida, Lévi-Strauss, Michel Foucault, Roland Barthes, în care își dau mîna diletantismul și simplitatea de gîndire. Nici mizele ideologice ale Structuralismului și aliațele lui cu Marxism-Leninismul, Maoismul sau Fascismul, vezi amplul dosar al colaboraționismului unor Martin Heidegger sau Paul de Man inclus în **Mirajul lingvistic** nu se dovedesc deloc atractive, din acestă rațiune despărțirea lui Toma Pavel și a lumii academice americane de aceste doctrine de idei, de aceste noi Grands Recits va fi totală și irevocabilă, spre deosebire de universitățile din România, unde există departamente întregi de Istoria Filosfiei care nu pot evada din paranteza pătrată a fenomenologiei heideggeriene și nu se pot alătura trendului impus de universitatea americană, de altfel nici discipolii lui Jacques Derrida nu au dispărut întrutotul, în ciuda dispariției fizice a părintelui deconstructivismului din Franța. Autorul nu uită de dragostea lui inițială, romanul francez și include în acest studiu și două portrete, cel al Ellenorei din **Adolphe**, romanul lui Benjamin Constant și Emma Bovary, eroina romanului lui Gustave Flaubert, **Madame Bovary**, pentru prima ni se dau doar câteva detalii despre personaj, fiind evocat portretul moral sau fizic, în vreme ce în al doilea caz romancierul folosește ocolul realist, asociate cu o tehnică din pictura Renașterii, în care atenția este concentrată pe un element pe care privitorul îl îmbrățișează dintr-o privire, o formă de schematism și de prescurtare clasică, utilizat și de Alexis de Toqueville în portretele sale, vezi și superba antologie a portretului din literatura franceză alcătuită de Emil Cioran[18]. Numele lui Alexis de Toqueville nu este citat întîmplător căci miza liberalismului este mai puternică decît cea a totalitarismului, de stînga sau de dreapta, care este mai curînd specific începutului de secol decît sfîrșitului de secol XX cînd structuralismul decade și lasă loc liber altor curente de gîndire în filozofie dar și în literatură.

Sinteză a principalelor curente de gîndire ale secolului XX, în care autorul nu uită să amintească într-un soi de who s who în câmpurile lingvisticii structurale și filosofiei sau deconstrucției din secolul deja trecut, pornind chiar de la teoria care a generat lingvistica modernă, inventată de părintele lingvisticii, Ferdinand de Saussure, cartea se impune în rîndul celor mai sintetice și mai articulate studii de gen, și devine o lectură obligatorii în perioada anilor de formație, o lectură care pe mine m-a stimulat enorm, și m-a împins spre lectura textelor de origine ale autorilor citați. Aș compara-o aici doar cu o altă tentativă de a

[16] Claude Lévy-Strauss, *Antropologia Structurală*, traducere din limba franceză de I.Pecher, prefață de Ion Aluaș, , Editura Politică, 1978

[17] Vladimir Propp, **Morfologia basmului**, traducere de Radu Nicolau, București, Univers, 1970,

[18] Emil Cioran, **Antologia portretului. De la Saint-Simon la Tocqueville**, traducere din franceză și note de Petru Creția, Editura Humanitas, 1997

deconstrui structuralismul, cu o carte la care personal țin foarte mult, **The Prison House of Language**, scrisă de Friedrich Jameson[19], la fel de aplicată și la fel de interesantă.

Arta îndepărtării

Despre **Arta îndepărtării**[20] am scris o recenzie pe care nu o găsesc deloc printre hîrtiile mele, care nu figurează din păcate în arhiva ziarului, cred că nu are nici un sens să mă repet, analiza fundamentală a imaginarului clasic este realizată din chiar primul capitol al cărții, intitulat **Distanța simbolică**, cu accente fine puse pe heterocronie, sursele pluralității, asimetrie simbolică sau propensiunea spre nuanțare, fiind surprinse toate sursele ideatice ale secolului Luminilor franceze, un capitol aparte fiind cel al comentariilor docte ale filosofiei lui Decartes și Pascal, deși titlul său, Dumnezeul matematic, îl evocă mai curînd pe Leibniz.

Un alt fir al demonstrației merge în direcția definirii tragicului și eroului tragic în teatrul clasic, un demers similar fiind cel articulat de George Steiner, în vreme ce romanul epocii se bucură și el de o atenție specială, un semn că autorul intenționa să extindă aceste capitole într-un studiu de sine stătător, o istorie a romanului universal, care a fost publicată între timp și tradusă și ea în limba română de aceeași traducătoare atentă, Mihaela Mancaș. Pe undeva studiul lui Toma Pavel mi-a evocat celebrul eseu al lui Roland Barthes[21] despre teatrul lui Racine, **Despre Racine**, evident că întîlnirea în anii 70 cu noua critică franceză nu avea cum să nu lase o urmă asupra autorului, într-o carte scrisă în colaborare cu faimosul naratolog Claude Bremond intitulată **De la Balzac la Barthes,** de asemenea încă netradusă în limba română, autorul va trece în revistă și acest curent, cel al criticii literare din Hexagon, extrem de eseistică. Ultima sa carte, **Cum să ascultăm literatura**?, publicată la editura Fayard în 2006 a făcut obiectul ultimei conferințe la New Europe College ținută chiar în vara acestui an, și care a produs un comentariu entuziast al directorului acestui colegiu, dl. Andrei Pleșu.

Gândirea romanului

Ultimul studiu care s-a bucurat de traducerea Mihaelei Mancaș este o amplă sinteză a istoriei romanului, care poartă un titlu foarte inspirat și destul de calofil, **Gândirea romanului**. El conține de fapt un soi de trecere în revistă a romanului european, de la cel antic, greco-latin, la cel postmodernist, Toma Pavel nu se sfiește să folosească acest cuvînt valiză pentru a desemna o categorie a romanului contemporan, ajungînd la deceniul al șaptele al secolului trecut la nume ca John Dos Passos, Ferdinand du Celine, John Updike sau Phillip Roth.

În introducerea cărții care funcționează ca argument autorul acestei istorii a romanului universal va pune accent pe raportul dintre lumile ficționale și verosamilitate, un raport de care se ocupase și în eseul său consacrat Lumilor ficționale, dar spre deosebire de alți autori ai unor opere similare Toma Pavel se va opri doar asupra unor cărți esențiale ale culturii universale, din acest motiv tratatul său de istoria romanului nu ar trebui să lipsească din biblioteca oricărui profesor de literatură universală sau comparată de la noi. Romanul ca specie a traversat trei mari schimbări, prima la începutul secolului al XVIII-lea, care a spart blocajul răspîndind personajele pozitive în toate păturile sociale, a doua la începutul secolul al XIX-lea a creat realismul istoric sau social, care îl interesa pe Erich Auerbach[22] în **Mimesis**, una dintre sintezele cele mai valoroase despre roman din secolul trecut, iar cea de-a

[19] Friedrich Jameson, **The Prison House of Language, A Critical Account of Structuralism and Russian Formalism,** Princeton, Princeton University Press, 1975

[20] Toma Pavel, A**rta îndepărtării, Eseu despre imaginația clasică**, traducere din limba franceză de Mihaela Mancaș, Buucrești, Editura Nemira, 1999

[21] Roland Barthes, **Despre Racine**, traducere de Virgil Tănase, prefață de Thomas Pavel, București, Editura pentru literatură universală, 1969

[22] Erich Auerbach, **Mimesis**, traducere de Ion Negoițescu, prefață de Romul Munteanu, Editura pentru Literatură Universală, 1967

treia va marca trecerea spre modernism, modificînd paradigma acestui tip de a percepe lumea.

Teza este foarte simplă, şi anume că evoluția speciei are un caracter discontinuu, evoluția speciei fiind catalogată drept un „dialog secular dintre reprezentarea idealizată a existenţei umane şi cea a dificultăţii de a ne măsura cu acest ideal. Istoria romanului – scrie autorul – mi-a apărut atunci ca istorie a unei lungi dezbateri morale, niciodată rezolvată, niciodată însă abandonată". Demonstrația sa porneşte de la trei constante, de la relația dintre individ, lumea ficțională şi legea morală, modelul său fiind ceva mai subtil decît cel al formaliştilor sau structuraliştilor care privesc romanul ca pe o simplă evoluție a tehnicilor narative, vezi şi cazul studiului lui Alberes. Toma Pavel credea că prin relațiile seismografice dintre aceste trei constante apare „elanul vital" al evoluţiei romanului. Autorul pledează pentru o viziune în care trecutul romanului are ecou direct în prezent, ca în celebrul eseu al lui T.S. Elliot[23], **Tradiție şi talent personal**: „trecutul romanului a continuat astfel să-i modifice maniera de a scrie, fără însă ca interacţiunea dintre mutaţiile artistice şi practica actuală a meseriei să fie întotdeauna lămurită, nici ca adevărul acestei acţiuni să pară întotdeauna cu claritate. Scopul lucrării de faţă este să scoată la lumină această acţiune şi acest adevăr. Istoria romanului pe care o propun se îndepărtează de memoria voluntară şi selectivă care, în diverse epoci, a servit nevoile polemice ale noilor curente. Voi încerca, dimpotrivă, să scot în evidenţă caracterul tradiţional al trecutului romanului şi să subliniez, în interiorul valurilor succesive care-i punctează dezvoltarea, persistenţa trecutului".

Textul cărții, împănat cu fragmente despre receptarea romanelor în epoci diferite, devine un soi de Istorie critică a romanului, foarte asemănătoare cu cea a colegului său de generație, care aparțin aceluiaşi Weltanschaung sau Zeigeist. Cu toate că nu oferă cititorilor cărții nicio definiție romanului, autorul ne dă cîteva indicații indirecte, un soi de didascalii teoretice, de altfel talentul acesta i-a fost recunoscut inclusiv de Antoine Compagnon[24] care nu ezită să-l citeze în studiul său mai mult decât faimos, **Demonul teoriei**, performanță nemaiatinsă de nici un teoeretician literar din România, inclusiv de Adrian Marino, cel care era menționat în destule studii apărute în străinătate.

Cele două momente semnificative în evoluția speciei sunt întîlnirea cu subiectivitatea şi poezia epocii romantice, inserînd romanul în şcoala poeziei, iar aici o discuție separată vizează relația cu Suprarealismul, în vreme ce modernismul a presupus o repunere în discuție a canonului romanesc, dacă suprarealiştii au respins trecutul cu totul, formaliştii ruşi l-au apreciat numai prin prisma inovațiilor tehnice, văzînd în romanul lui Lawrence Sterne, **Tristram Shandy**, cea mai reuşită performanță narativă, în vreme ce celebrul procedeu al înstrăinării, în definiția lui Victor Şklovski, bazat pe tehnica surprizei, un procedeu prin care jocul scriiturii reinventează lumea.

Potrivit acestor criterii istoria romanului privită prin ochii lui Toma Pavel va fi în acelaşi timp o istorie naturală a speciilor romaneşti, o istorie a tehnicilor romaneşti, dar şi o istorie speculativă a romanului. Prima, se inspiră dintr-o istorie franceză scrisă de Henri Coulet, în care analiza vizează sub-genuri de romane, contând foarte mult epistemele dar şi cutremurele sau cataclismele care separă epocile istorice. Cea de-a doua, apelează la celebrul studiu al lui Mihail Bahtin despre valoarea cronotopului în roman, dar şi de la un alt studiu, cel al lui Watt[25], **The Rise of the Novel,** în care evoluțiile din romanul englez din epoca unor Daniel Defoe sau Samuel Richardson s-ar datora chiar modificării de sensibilitate a lectorilor,

[23] T.S.Elliot, **Eseuri alese, Critică literară**, traduceri de Petru Creția şi Virgil Stanciu, Prefață de Ştefan Stoenescu, Bucureşti, Editura Humanitas, 2013

[24] Antoine Compagnon, **Demonul teoriei**, traducere de Grigore Marian şi Andrei Paul Corescu, Cluj Napoca, Editura Echinox, 2007.

[25] Ian Watt, **The Rise of the Novel: Studies in Defoe, Richardson and Fielding**, University of California Press; 2001

căci ai senzația că studiul lui Watt ar aparține mai mult domeniului studiilor culturale, din moment ce importante i se par relațiile de producție sau economice dar și cele care marchează transformările sociale, dat fiind că romanul este o specie a literaturii burgheze, nu poate fi despărțit de capitalism. Cel de-al treilea curent este cel mai aproape de **Teoria romanului**, studiul lui Georg Lukacs[26], citat și de N.Manolescu în preambulul **Arcăi lui Noe**. Pentru Lukacs problema esențială a romanului o constituie chiar conținutul acestuia, modul în care acesta constituie reprezentarea fictivă a raportului dintre individ și lume. Romanul va înlocui epopeea antică, iar analiza sa va pune în evidență existența unei dialectici a eroului problematic, o mișcare în trei timpi, cînd lumea ideală este mai mică decât cea reală iar eroul nu-și dă seama de acest lucru, figura rezultată este idealismul abstract, iar eroul arhetipal este Don Quijote. Dacă idealul eroului este mai vast decît lumea reală, rezultă un romantism al deziluziei, iar eroul paradigmatic este Oblomov a lui Goncearov. În ultima situație eroul problematic va reuși să se reconcilieze cu realitatea socială concretă, iar eroul paradigmatic va fi Wilhelm Meister. Cu toate acestea sistemul ideatic inventat de Lukacz are și cîteva limite, una dintre ele ar fi falsa discuție despre întoarcerea lui Tolstoi la epopeic, de fapt problema reală ar fi dialogul dintre lumile ficționale create de acesta și viziunea sa panoramică din **Război și pace**.

Cu toate că se codește să dea o definiție romanului cu subiect și predicat, Toma Pavel vrea să-l definească drept un proces în care la originea romanului modern ar sta cele vechi, un soi de querrelă între Vechiul Roman și Romanul Modern, în care canonul clasic al romanelor cuprindea pe cele elenisteice, cavalerești, pastorale și galante.

Autorul insistă în această introducere-argument în favoarea prudenței, el va re-examina lista canonică a marilor romane ale literaturii universale, vezi conceptul lui Goethe de *Weltliteratur,* preluat de *Literatura comparată* din zilele noastre, literatura lumii sau cartea despre **Canonul occidental** al lui Harold Bloom[27] cu care **Gândirea romanului** se înrudește în mod intenționat. Autorul este de opinie că a analiza tehnica sau inovația din roman nu-i totdeauna un demers suficient, căci valoarea fiecărui roman în parte este dată de „ipoteza substanțială asupra naturii și organizării universului uman". Romanul este prima specie literară în care individul se întreabă dacă există cu adevărat armonie între el și lumea ficțională, fiind o formă de antropologie culturală sau socială, instituită încă începînd din epoca elenistică. Romanul modern, pus de C.Petrescu în relație cu fenomenologia sau hermeneutica, va nega această închidere a personajului în închisoarea lumii ficționale protestînd și cerînd eliberarea sa, formulînd o pledoarie pentru libertatea personajelor.

Partea cea mai semnificativă a studiului **Gândirea romanului** este structurată în patru părți mari, din nou apare și aici structura cuaternară din eseul **Arca lui Noe**, tipologia doric, ionic, corintic plus romanul începuturilor, impusă de colegul său de generație, N.Manolescu, romanul din mai multe arii geografice se subsumează celor cîtorva principii estetice, definite chiar la cuprins, este vorba despre transcendența normei, farmecul interiorității, naturalizarea idealului, și arta detașării. În capitolul care deschide demonstrația autorul cărții, după ce trece în revistă principalele teorii despre roman din secolul XX, aceleași care au stat și la fundamentul Arcăi lui Noe preferă să evite să dea vreo definiție romanului, care, prin structura lui polimorfă, evadează ori de cîte ori încerci să-l cuprinzi într-o descriere oarecare. În prima zonă de interes întîlnim mai ales romanul elenistic, cel cavaleresc, cel pastoral, și mai ales cel picaresc. Dacă în romanul elenistic, exemplificat prin **Etiopicel**e lui Heliodor, cuplul este situat în afara lumii ficționale, Dumnezeu fiindu-i aliat, eroul din romanul cavaleresc (**Merlin, Amadís de Gaul**) este strivit de puterea normei, iar romanul pastoral

[26] Georg Lucacz, **Teoria romanului, o încercare istorico-filosofică privitoare la formele marii literaturi epice** traducere de Viorica Nișcov, București, Editura Univers. 1977

[27] Harold Bloom, **Canonul occidental**, traducere de Diana Stanciu, Postfață de Mihaela Anghelescu Irimia, Editura Univers, 1998

(**Dafnis şi Cloe, Astreea**) este aşezat sub semnul „perfecţiunii şovăielnice“, cînd cei doi protagonişti ai cuplului nu se mai răzvrătesc împotriva lumii ficţionale în care trăiesc, ci aspiră să se integreze în ea. Cele trei viziuni diferite vor fi apoi integrate şi aplicate lecturii romanului picaresc, în care privirea autorului se îndreaptă spre studiul imperfecţiunilor umane, imoralitatea devenind o marcă a dezrădăcinării, a rupturii dintre idealul eroului şi mediul său social, dat fiind că idealul rămîne exterior, dar el se va inteririza treptat, în special în operele lui Richardson şi Rousseau, adepţi ai idealismului modern, cărora li se va opune Henry Fielding, care va respinge farmecul discret al interiorităţii. Toma Pavel exemplifică, citând şi alte instanțe ale romanului, romanul ludic, gotic, de moravuri şi sentimental, toate fiind de fapt nişte subgenuri ce surprind confruntarea dintre idealism şi scepticism, confruntare care se va perpetua şi în secolul al XIX-lea sub haina diferitelor formule, ca adevărul istoric al idealismului, căutarea exotică, măreţia oamenilor mărunţi, idealismul feminist, îngeri căzuţi şi demoni, şcoala ironiei, a empatiei şi a amărăciunii.

Din partea a doua a acestei sinteze despre roman, pe lîngă trecerea în revistă a speciilor genului epic, care exista și în sinteza lui Alberes, **Istoria romanului european modern**, cu precizarea că Toma Pavel invocă și autori de pe alte continente, chiar din America, America Latină sau Africa, apar și capodoperele, este vorba despre Pamele, Noua Heloisă, Don Quijote, Tom Jones, Tristram Shandy, Jacques Fatalistul, iar speciile supuse analizei sunt romanul gotic, cel de moravuri și cel sentimental. Ultimele capitole sunt și cele mai complexe printre romancierii incluși în acestea se numără mari nume ale romanului universal, pe listă de analiză figurînd opere scrise de Hugo von Kleist, von Goethe, Walter Scott, John Fielding, Benjamin Constant, Bruno Manzoni, James Fenimore Cooper, Lermontov, Charles Dickens, surorile Bronte, Georges Sand, Alexandre Dumas, fils et pere, Victor Hugo, Eugene Sue, Honore de Balzac, Poinson du Terrail, Stendhal, Wilkie Collins, Thackeray, Jane Austen, Marry Shelley, Henry James, Gustave Flaubert, frații Goncourt, Emile Zola, Gottfried Keller, Adalbert Stifter, Theodor Fontane, George Eliot, Fiodor Dostoievski, Perez Galdos.

Capitolul cel mai redus ca întindere este, în mod paradoxal, chiar cel consacrat romanului contemporan, cred că autorul a vrut să-i confere doar aspectul unei introduceri, este posibil să-i consacre un studiu ceva mai aprofundat. Protagonista este „ființa aruncată în lume“, omul condamnat la libertate din definiția lui Sartre, condiția umană a eroului de roman fiind caracterizată în special prin disponibilism gidian, gustul pentru narcisism şi libertate, egoism, hedonism, transformând arta romanului într-o, „ *formă de mântuire individuală şi de adăpost colectiv sufletelor rătăcite într-o lume de neînţeles şi totodată ruptă de transcendența divină*“. Printre autorii analizați aici sau doar menționați se numără si Maurice Barres, Andre Gide, Marcel Proust, într-un capitol absolut savuros, James Joyce, Virginia Woolf, William William Faulkner, Samuel Beckett, Alfred Dobblin, Thomas Mann sau Franz Kafka, Robert Musil, Pirandello, Mircea Eliade, Gabriel Garcia Marquez, Salman Rushdie, Umberto Eco, Gunther Grass sau Georges Perec. O listă în care un autor ca Liviu Rebreanu sau Max Blecher s-ar putea include fără probleme. Căci, singurul mare regret pe care l-am avut după lectura acestei cărți superbe, una din cele mai fine istorii ale romanului pe care am citit-o vreodată, care îl depășește în rafinament, pe alocuri, chiar pe clasicul Alberes, deși selecția acestuia este mult mai cuprinzătoare, că în acestă galerie de romane nu și-a găsit locul nici măcar un roman românesc, cu excepția celui al lui Max Blecher, **Întâmplări în irealitatea imediată.** Sigur ca interpret al operei lui Max Blecher nu mă pot decât bucura dar cred și alte romane de la noi puteau intra în carte, mă gândesc în primul rând la texte din categoria **Craii de Curtea Veche**, **Cimitirul Buna-Vestire** sau, **Patul lui Procust**, deşi nu știu cît sunt ele de cunoscute de un cititor european sau american**.** Cum era de așteptat analizele unor romane din literatura franceză sunt absolut superbe, micul roman **Principesa de Cleves**, de care sunt îndrăgostit dar și ciclul lui Marcel Proust sunt analizate cu tandrețe și

căldură sufletească, ultimul deşi conţine materia unui fluviu în doar trei pagini, acestea străbat tot textul şi ies la suprafaţă, subminând demonstraţia, semn că autorul cărţii este şi un fidel cititor de romane, în sensul celebrei tipologii a lui Albert Thibaudet.

O observaţie despre capitolul final, cel consacrat romanului contemporan se va impune după lectura cărţii, şi anume că autorul nu se poate abţine să nu constate decăderea speciei, zguduită din temelii de toate experimentele de la începutul secolului XX, de la Existenţialism şi Nouveau Roman, la James Joyce sau William Faulkner, care au distrus structura ontologică a lumilor ficţionale, şi prin gîndirile slabe din postmodernitate.

Teza inserării eroului în lumea înconjurătoare este aruncată în aer, căci lumea celorlalţi este abolită, sau cum spunea Sartre Infernul sunt ceilalţi. Singurii romancieri care scapă criticii subiacente sunt cei care se abat de la o asemenea viziune distructivă, Thomas Mann, Mihail Bulgakov, romancierii aparţinători curentului realismului magic sud-americani etc.), pe care autorul îi va anliza empatizînd cu operele analizate. În principiu nu ai cum să nu observi că gustul lui Toma Pavel, subtil critic al clasicismului francez merge net în favoarea Romanului Vechi, el admiră Astrea şi are destule rezerve faţă de romanul contemporan, căruia îi lipseşte poate acea uşoară detaşare pe care clasicii o cultivau, vezi metafora lui Bertrand de Chartres cu piticii aşezaţi pe umerii unor uriaşi, care erau chiar Clasicii unei literaturi, pe care nu mă satur să le-o reproduc studenţilor mei ori de cîte ori le vorbesc despre Epoca Marilor Clasici.

La toată acestă bogată producţie de opere şi analize teoretice se adaugă şi două ficţiuni speculative, cum le-ar fi numit Ioan Petru Culianu, de altfel ele se înrudesc direct cu romanele sau ficţiunile discipolului lui Mircea Eliade, un alt savant român care nu a abandonat niciodată literatura, este vorba despre Oglinda persană şi A şasea ramură, două romane borgesiene, semn clar că Toma Pavel este şi un autor practicant de romane, drapate somptuos în fragmente despre cuvinte în care autorul atinge pe alocuri o concentrare de simboluri culturale, de fapt sunt ficţiuni scrise cu metodă, de un critic literar perfect conştient de capcanele întinse de literatură.

BIBLIOGRAPHY

1. Toma Pavel, **Fragmente despre cuvinte**, Bucureşti, Editura pentru literatură, 1968
2. M.Lovinescu, **Era îndoielii, Toma Pavel,** în **Unde scurte**, vol.I, Bucureşti, Editura Humanitas, 1991, p.323
3. Nathalie Sarraute, **L'Ère du soupçon, Essay sur le roman**, 1956
4. Toma Pavel, **Mirajul lingvistic, Eseu asupra modernizarii intelectuale**, traducere de Mioara Tapalagă, Bucureşti, Ed. Univers, 1993
5. Toma Pavel, **Lumi ficţionale**, traducere de Maria Mociorniţă, prefaţă de Paul Cornea, Bucureşti, Editura Minerva, 1992
6. Toma Pavel, **Gândirea romanului**, traducere din limba franceză de Mihaela Mancaş, Bucureşti, Editura Humanitas, 2003
7. Virgil Nemoianu, **Structuralismul**, cu o culegere de texte traduse de Gabriela Rădulescu şi V.Nemoianu, Bucureşti, E.L.U, 1967
8. S.Alexandrescu, **William Faulkner**, Bucureşti, E.L.U., 1969
9. Jean Baudrillard, **De la seduction,** Paris, Denoill, Editura Galilée, 1979 p. 32
10. Jean Baudrillard, **Seduction**, translated by Brian Singer, New York, Saint Martin's Press, 1990
11. Toma Pavel, **Mirajul lingvistic, Eseu asupra modernizarii intelectuale**, traducere de Mioara Tapalagă, Bucureşti, Ed. Univers, 1993

12. Toma Pavel, **Lumi ficţionale,** traducere de Maria Mociorniţă, prefaţă de Paul Cornea, Bucureşti, Editura Minerva, 1992

13. Toma Pavel, **Gândirea romanului**, traducere din limba franceză de Mihaela Mancaș, Bucureşti, Editura Humanitas, 2003

14. R.M.Alberes, **Histoire du roman moderne**, Paris, Editions de Albin Michel, 1962

15. Albert Thibaudet, **Cititorul de romane** în **Reflecții**, traducere de Georgeta Padureleanu, Editura Minerva, BPT, 1973

16. Claude Lévy-Strauss, **Antropologia structurală**, traducere din limba franceză de I.Pecher, prefață de Ion Aluaș, București, Editura Politică, 1978

17. Vladimir Propp**, Morfologia basmului**, traducere de Radu Nicolau, București, Univers, 1970,

18. Emil Cioran, **Antologia portretului. De la Saint-Simon la Tocqueville**, traducere din franceză și note de Petru Creția, Editura Humanitas, 1997

19. Friedrich Jameson, **The Prison House of Language, A Critical Account of Structuralism and Russian Formalism**, Princeton, Princeton University Press, 1975

20. Toma Pavel, **Arta îndepărtării, Eseu despre imaginația clasică**, traducere din limba franceză de Mihaela Mancaș, Buucrești, Editura Nemira, 1999

21. Roland Barthes, **Despre Racine**, traducere de Virgil Tănase, prefață de Thomas Pavel, București, Editura pentru literatură universală, 1969

22. Erich Auerbach, **Mimesis,** traducere de Ion Negoițescu, prefață de Romul Munteanu, Editura pentru Literatură Universală, 1967

23. T.S.Eliot, **Eseuri alese, Critică literară**, traduceri de Petru Creția și Virgil Stanciu, Prefață de Ștefan Stoenescu, București, Editura Humanitas, 2013

24. Antoine Compagnon, **Demonul teoriei**, traducere de Grigore Marian și Andrei Paul Corescu, Cluj Napoca, Editura Echinox, 2007

25. Ian Watt, **The Rise of the Novel: Studies in Defoe, Richardson and** Fielding, University of California Press; 2001

26. Georg Lucacz, **Teoria romanului, o încercare istorico-filosofică privitoare la formele marii literaturi epice**, traducere de Viorica Nișcov, București, Editura Univers. 1977

27. Harold Bloom, **Canonul occidental,** traducere de Diana Stanciu, Postfață de Mihaela Anghelescu Irimia, Editura Univers, 1998

28. Toma Pavel, **Le miroir persan,** Montréal, 1978

29. Toma Pavel, **Lumile ficționale**, traducere de Maria Mociornița, prefață de Paul Cornea, București, Minerva, BPT, 1992

30. Thomas Pavel, **Povestiri filosofice**, București, Editura Univers, 1998

31. Toma Pavel, **A șasea lumină**, traducere din limba franceză de Dan Petrescu, Ediție definitivă, cu o prefață a autorului pentru traducerea în limba română, Iași, Editura Polirom, 1996

THE DUPLICATION OF THE HUMAN PERSONALITY THROUGH CLOTHING – THE CARNIVAL COSTUME

Sandra Celia Chira
Lecturer, PhD, West University of Timişoara

Abstract: In the process of duplicating the personality through clothing, imitating the behavior and visual image of others, individuals risk losing the originality of their individual nature. We often tend to value something that is inappropriate for us, something that comes from the outside, or something that belongs to others, rather than what honestly characterizes us. We borrow visions and ideas from others, motives and meanings, copy them and give them the quality of a model. The more a clothing suggestion or behavior comes from the outside and not from the inside, the more easily we tend to embrace it, appropriate it and give it value.
Through an experiment carried out by the American sociologist Philip G. Zimbardo with the aim of determining the ways of transforming individuals' behavior depending on what they wear, the idea was argued that individuals use the means of "disguising" their authentic identity to reduce personal responsibility. Uniforms, suits, masks and all other forms of camouflage of the true appearance are an opportunity to hide feelings of insecurity and instability. According to the author, when "someone feels anonymous in a situation, as if no one knows their true identity (...), it is easier to behave in antisocial ways."[1]
We can analyze the social identity of an individual from a behavioral and clothing point of view under the fusion of two directions, the tendency towards the general and the tendency towards the individual. In certain situations, existence in society brings individuals closer to a common denominator, standardizes, erases or suppresses their personality, by imposing fashionable standards and trends, or behavioral and dress codes attributed to certain types of jobs and social statuses. At the same time, the need to differentiate from the collective uniform manifests itself precisely through the need to create a personal self-image, as a means of proclaiming and affirming individual personality, uniqueness.

Keywords: duplication, carnival, costume, fashion, social identity

Ține de natura umană nevoia de a te face vizibil, de a fi înțeles, de a-ți găsi locul și poziția favorabilă în societate. În mod voluntar, conștient sau inconștient, premeditat sau spontan, fiecare individ creează pentru sine roluri sociale, din dorința firească de a exprima imagini ce induc celor cu care interacționează păreri și impresii pozitive. Indivizii sunt integrați în sistemul social fie că au capacitatea de adaptare a universului interior sistemului, fie că duc o luptă permanentă de integrare în acest sistem. Există situații în care se simt parte a colectivității și situații când par a fi alienați. Unele roluri sociale sunt aparent ușor de abordat iar altele nu corespund principiilor interioare. Existența socială însăși este un proces viu, supus întâmplării, ce nu prezintă un demers prestabilit și nici nu oferă indivizilor garanția că dețin controlul total asupra imaginii de sine exprimate. Judecata receptorilor va fi întotdeauna relativă, la fel ca și regulile de performare a unui rol social, căci dincolo de norme, modele și tendințe, ambele sunt supuse subiectivității.

[1] Philip G. Zimbardo în Alina Duduciuc, *Sociologia modei. Stil vestimentar și dezirabilitate socială*, Editura Institutul European, Iași, 2012, p.138

De aici, apare în societatea contemporană moda de a ”fi tu însuți”, de a comunica doar imagini autentice, corespunzătoare interiorității, uneori agresive și lipsite de eleganță, chiar dacă acestea corespund sau nu codurilor sociale. Drept justificare, camuflând lipsa capacității de adaptare și a autoeducării spre evoluție, sunt acceptate imagini vestimentare și comportamente neadecvate, pentru simplul fapt că se presupune că ele exprimă autenticitatea indivizilor.

Dedublarea personalității prin vestimentație se produce și prin renunțarea la tot ceea ce ne aparține drept individual, sub imperiul nesiguranței și al neîncrederii și sub influența unui flux permanent de informații vizuale, modele, standarde și idealuri colective, ce promovează presupusele valori sociale. Apare efectul de copiere, de imitație, de stereotipizare, de multiplicare a unor identități făurite pe baza unor tendințe la modă și lipsite de profunzimea individualității. Adepții teoriei imitației, Gabriel Tarde (Legile imitației, 1890), Gustave Le Bon (Psihologia mulțimilor, 1895), Georg Simmel (Cultura filozofică. Despre aventură, sexe şi criza modernului, 1983), tratează problematica influențelor interumane în cadrul fenomenelor sociale, imitația fiind unul dintre factorii centrali care determină comportamentul social al indivizilor, implicit a rolurilor sociale performate și a identităților vestimentare adoptate. În căutarea dobândirii unei imagini de sine pozitivă receptată la nivelul colectivității, indivizii împrumută prototipuri comportamentale și tipare vestimentare pe care societatea le declară modele.

Indivizii imită idei, obiceiuri, valori sociale, atitudini și viziuni, iar raportul dintre ceea ce aparține universului personal și ceea ce este însușit din exterior devine uneori greu de diferențiat. Sociologul francez Gustave le Bon explică printr-o interogație expresivă în lucrarea sa *Psihologia mulțimilor* că imitația este un fenomen general care afectează în mod firesc majoritatea indivizilor: ”câți oameni reușesc să se sustragă de sub stăpânirea ei?” [2]. Crearea unei identități vestimentare în contextul existenței în colectivitate și al performării de roluri sociale, determină imitația ca fenomen firesc prin care indivizii își satisfac nevoia de sprijin social, mai ales că moda este un produs al existenței în societate și al legăturilor interumane. Prin comportament și vestimentație indivizii își satisfac deopotrivă ambele nevoi, de conformare și de diferențiere. Aceștia sunt simultan coordonați de tendința de uniformizare cu ceilalți, iar pe de altă parte de importanța obținerii unei identități sociale emblematice, iconice, de reliefare a sinelui autentic.

Carnavalul, spectacol stradal ce cuprinde parade cu costume, deghizări, care alegorice, măști și dansuri face parte din ansamblul sărbătorilor publice ce au loc la anumite intervale de timp în diverse comunități, în cadrul cărora *costumul* ca mijloc de dedublare are un rol esențial. Carnavalul ca manifestare socială presupune o reamintire a evenimentelor istorice sau mitice, fiind un spectacol prin care comunitatea își afirmă identitatea culturală, religioasă sau politică. Totodată, alături de dimensiunea sa simbolică, carnavalul, asemenea altor sărbători populare, este o formă de divertisment și mijloc de apropiere a indivizilor în cadrul comunităților. Dincolo de caracterul social al carnavalului, acest tip de eveniment are și rolul de a promova tradițiile și bogățiile culturale ale unui areal geografic, multe devenind evenimente internaționale la care participă turiști de pretutindeni.

Sărbătorile de tip carnaval își au originea în antichitatea greco-romană, perioadă în care fiecare început de an, renașterea naturii, primăvara, constituia un prilej de celebrare. Se organizau diferite festivități publice cu dansuri și baluri mascate, ritualuri sau ceremonii solemne. Mai apoi, obiceiul de a purta costume de spectacol s-a răspândit în Franța și în Anglia, apogeul acestei mode fiind atins în perioada domniei lui Ludovic al XIII-lea și a lui Ludovic al XIV-lea la Paris. În timpul ambelor monarhii, balurile mascate au fost principalele forme de divertisment organizate la curte. Costumele de bal erau în acea perioadă abundent

[2] Gustave Le Bon, *Psihologia mulțimilor*, Editura Antet XX Press, București,2004, p.65

împodobite și realizate din materiale textile prețioase, uneori purtându-se pălării, măști sau alte accesorii supradimensionate ce confereau siluetei dimensiuni supranaturale și contribuiau la amplificarea caracterului fantastic al personajelor întruchipate. Ulterior au fost organizate baluri mascate la Operă, evenimente sociale în cadrul cărora reprezentanții tuturor claselor sociale aveau posibilitatea de a se amesteca în mulțime fără a avea parte de orice formă de discriminare. Odată cu căderea monarhiei franceze costumele de spectacol cu rol de deghizare au fost utilizate doar în cadrul ocaziilor speciale de tip carnaval sau a balurilor sofisticate.

În majoritatea comunităților, carnavalurile se petrec la intervale de timp regulate, adesea în fiecare an, într-o perioadă deja consacrată ca fiind destinată sărbătorilor populare (de exemplu înaintea perioadelor de post), construindu-se în timp obiceiuri și tipare cu privire la modalitatea de desfășurare, elementele și momentele artistice incluse, identitatea vizuală a costumelor și măștilor și cu privire la simbolistica fiecărui performance, dans, paradă în parte. Unele carnavaluri reflectă supraviețuirea tradițiilor iar altele caută tematici noi, contemporane, în relație cu spiritul actual al societății. În analiza implicațiilor simbolice și culturale ale sărbătorilor publice, antropologul francez Claude Rivière distinge între mai multe tipuri de sărbători, în funcție de scopul și conținuturile acestor manifestări. Astfel, autorul consideră că există *sărbători de celebrare* și anume acele evenimente sociale care sunt un amestec de ceremonie și divertisment, care uneori se bazează pe o anumită credință religioasă, sunt dedicate unei divinități sau celebrează un eveniment național și există categoria *sărbătorilor-transgresiune*, a acelor evenimente ”*care se rezumă la logica plăcerii și a dezlănțuirii paroxistice*” precum Saturnaliile romane sau Sărbătoarea Nebunilor din Evul Mediu[3].

[3] Anderson Percy, op.cit., p.192

Carnavalul de la Rio de Janeiro

În cadrul carnavalului, participanții se metamorfozează prin intermediul costumelor și al măștilor în diverse personaje, sărbătoarea fiind înrudită cu balurile mascate. Din necesitatea de a se detașa de realitatea cotidiană și poate din dorința de a-și atinge măcar sub forma deghizării imaginea lor ideală, indivizii se costumează și devin temporar *altcineva*, relaționând carnavalul cu sentimentul de bucurie și detașare, vis, plăsmuire și fantezie.

Tipologia costumelor de carnaval este extrem de diversă și cuprinde personaje cu alură pozitivă – prinți și prințese, ducese, îngeri dar și întruchipări ale maleficului – schelete, fantome, vrăjitoare. Motivațiile pentru care indivizii aleg să îmbrace în cadrul carnavalului o anumită identitate nu sunt întotdeauna aceleași. Uneori pot fi izvorâte din rațiuni pur estetice, respectiv preferința pentru un anumit stil vestimentar sau personaj, iar alteori pot avea implicații mai profunde, de natură psihologică. Astfel, camuflarea în imaginea prințesei preferate poate exprima nostalgia pentru perioada copilărie, la fel cum costumarea în personaje malefice poate comunica reale probleme de instabilitate psihică. Una dintre explicațiile psihologilor cu privire la fascinația indivizilor față de costumele sinistre este nesiguranța, teama de adevăr, căutarea permanentă a sinelui și totodată nevoia de evidențiere în cadrul colectivității.

Costumele au un rol principal în cadrul carnavalurilor celebre precum cele din Brazilia, Mexic, Italia sau Spania. Procesul de realizare al veșmintelor pentru un carnaval cu tradiție ce se desfășoară anual poate dura un an întreg, fiind un proces ce implică relevante costuri și la care participă echipe elaborate de designeri și stiliști. În cadrul evenimentelor de tip carnaval, spectacol teatral sau alte tipuri de performance-uri, relația dintre costum și identitatea personajelor este esențială. Purtătorul poate fi înzestrat cu două sau chiar mai multe dimensiuni identitare. Acesta exprimă identitatea *creată* de autorul actului artistic, scenograful, stilistul sau designerul care își transpune ideile în costumul proiectat. În același timp, el este expresia propriei identități asociate personajului interpretat, respectiv viziunea actorului, cetățeanului, participantului la spectacol. Nu în ultimul rând putem vorbi despre identitatea personajului la nivelul interpretării, la nivelul percepției din exterior. Felul în care receptorii imaginii înțeleg fiecare personaj ține de un univers particular al valorilor fiecărui spectator sau participant la carnaval. Astfel, identitatea vizuală a purtătorului unui anumit costum implică cel puțin trei perspective de analiză, *a creatorului, a purtătorului* și *a receptorului* imaginii. Această structurare a identității vizuale se manifestă la nivelul oricărei imagini vestimentare unde putem vorbi despre identitatea designerului vestimentar manifestată în propria creație, identitatea purtătorului ce îmbracă respectiva imagine vestimentară și nu în ultimul rând identitatea receptată, percepută de către cei cu care purtătorul creației interacționează.

Carnavalul Național Abuja – Nigeria

Una dintre cele mai celebre sărbători-carnaval este cea de la Rio de Janeiro, adusă în Brazilia de către portughezi, avându-și rădăcinile în Europa și Africa. Încă din secolul al XVII-lea, carnavalul se ține anual înaintea Postului Mare, cu șapte săptămâni înainte de Sărbătorile Pascale. Paradele stradale, muzica și samba sunt pretexte de veselie și bucurie. Inițial carnavalul constituia un prilej de înlăturare imaginară a stratificării sociale și a diferențelor de etnie sau religie. Cei săraci se deghizau în prinți și prințese iar cei înstăriți în cerșetori și țărani. Ulterior s-a păstrat ideea deghizării în *altcineva*, fără a se mai ține cont de ierarhizarea socială. Bărbații deveneau femei și invers, rolurile interpretate devenind din ce în ce mai diverse iar spectacolele dansante mai elaborate. Astăzi Carnavalul de la Rio constituie una dintre principalele sărbători publice braziliene cu recunoaștere la nivel global, un prilej de promovare a valorilor și tradițiilor autohtone și dar și a interferențelor culturale.

Carnavalul Național Abuja se numără prin festivalurile tradiționale ale Nigeriei, fiind un eveniment social numit metaforic *proiect unificator* datorită rolului său în cadrul comunității. Nigeria este o națiune caracterizată de diversitate culturală, de diferențe cu privire la ideologiile politice și religie. În acest context socio-politic, carnavalul Abuja devine o punte de legătură între cetățeni având rolul de a neutraliza diferențele socio-culturale dintre aceștia. În contrast cu scopul principal al carnavalului, de a aduce oamenii împreună prin celebrarea aceleași sărbători, rezultatele dansurilor cu costume sunt paradoxal, contrarii. În loc să se găsească elemente vizuale comune națiunii din care toți reprezentanții diferitelor culturi fac parte, fiecare dintre aceștia se prezintă în cadrul carnavalului îmbrăcând elemente de identitate etnică specifice fiecăruia, contribuind astfel la sentimentul de dezbinare. Carnavalul poate fi, dincolo de o formă de divertisment, un mijloc de afirmare a identității sociale colective dar și a individualității. Membrii grupurilor pot să se prezinte purtând aceleași veșminte pentru a se integra în colectivul cu care se identifică și totodată pentru a se diferenția de cei din afara grupului lor[4].

[4] Adakole J. Oklobia, Lilian E. Bakare, op.cit, p.170

În cadrul carnavalului, dansurile cu costume au rolul de a prezenta lumii moştenirea culturală extrem de complexă şi valoroasă a nigerienilor. În timpul variatelor performance-uri, numeroşi reprezentanţi ai diferitelor etnii îşi prezintă dansurile tradiţionale contribuind la peisajul general multicultural. Costumele purtate în timpul carnavalului exprimă varietatea şi dinamismul etniilor din Nigeria, o gamă largă de stiluri şi tipuri de ornamentică, materiale textile şi palete cromatice. Creativitatea şi ingeniozitatea se transpune acum în costume eclectice care comunică vitalitate şi poftă de viaţă, asociate accesoriilor tradiţionale precum coroanele sau podoabele din fildeş. Alegerile stilistice ale fiecărui grup de dansatori nu sunt întâmplătoare ci au rolul de a transmite publicului apartenenţa lor la o anumită cultură, valorile şi simbolurile vizuale ale comunităţii pe care o reprezintă. Sentimentele pozitive caracteristice carnavalului sunt exprimate şi prin preferinţa pentru costume extravagante şi culori saturate.

Carnavalul de la Veneţia îşi are originea în ritualurile ancestrale de trecere de la iarnă la primăvară şi este unul dintre cele mai cunoscute spectacole publice stradale din Europa ce se desfăşoară anual şi cuprinde baluri mascate, parade cu costume, dansuri, concerte şi alte tipuri de performance-uri. Carnavalul de la Veneţia s-a desfăşurat pentru prima dată în anul 1163 înaintea Postului Paştelui, fiind un eveniment public atestat oficial de către Senatul Republicii în 1292, constituind un prilej de sărbătoare pentru toţi cetăţenii indiferent de rang sau etnie. În secolul al XVIII-lea carnavalul s-a bucurat de maximă popularitate, fiind interzis în jurul anilor 1930 de către Mussolini şi reluat mai apoi în jurul anilor 1980. Astăzi, Carnavalul de la Veneţia este unul dintre cele mai reprezentative evenimente culturale italiene, un simbol al cetăţii şi totodată o atracţie turistică. În cadrul carnavalului veneţian, masca are un rol principal alături de costumele fastuoase şi extravagante specifice. Dacă în trecut rolul măştilor era de a camufla identitatea purtătorilor facilitând infidelităţile sau neutralizând diferenţele sociale, în prezent acestea constituie obiecte culturale emblematice pentru tradiţia şi obiceiurile veneţiene. Fiind extrem de diverse, cu forme ovale sau rotunde, de diferite dimensiuni, abundent ornamentate cu dantelă sau mătase, pietre preţioase, broderii, flori sau pene, măştile au propria expresie facială, fiind vesele sau triste, dramatice sau comice. Sunt imaginea unor personaje din Commedia dell'Arte sau evocă anumite perioade din istoria costumului.[5]

Dedublarea persoanei prin intermediul vestimentaţie se petrece în cadrul spectacolelor de tip carnaval pentru toţi participanţii la eveniment, deopotrivă pentru actori cât şi pentru spectatori, cel puţin la nivelul imaginaţiei. Carnavalul presupune ficţiune şi totodată reprezintă o modalitate de a ne proiecta dincolo de realitate, într-un univers lipsit de legi ale vieţii cotidiene în care limitele dispar în infinitul imaginar.

BIBLIOGRAPHY

Gustave Le Bon, *Psihologia mulţimilor*, Editura Antet XX Press, Bucureşti, 2004

Gheorghe Ceauşu, *Lumea ca spectacol şi spectacolul ca lume*, Editura Paralela 45, Piteşti, 2010

Fred Davis, *Fashion, Culture and Identity*, Editura The University of Chicago Press, Londra, 1994

Adakole J. Oklobia, Lilian E.Bakare, *Costume and make-up in theatre practice: an appraisal*, Department of Theatre Arts, University of Abuja, Nigeria

Anderson Percy, *Costume: Fanciful, Historical, and Theatrical*, Editura The MacMillan Company, Londra

Web sources:

[5] http://www.agerpres.ro/flux-documentare/2015/01/31/documentar-carnavalul-de-la-venetia-11-26-29;

Documentar - Carnavalul de la Veneția http://www.agerpres.ro/flux-documentare/2015/01/31/documentar-carnavalul-de-la-venetia-11-26-29

GENERAL ASPECTS REGARDING THE CONTRACTUAL FREEDOM

Liliana Marilena Lazăr
Lecturer, PhD, „Spiru Haret" University of Bucharest

Abstract: The freedom is the foundation of the law. The subjective right itself implies the notion of freedom. The freedom of the contract, the expression of the autonomy of will are the basis of the principles applicable to the general theory of the contract, so that the formation of the contracts presupposes the existence of the will of the parties, as well as the intention of the contractors to engage lawfully. Under the Article 1169 Civil Code, the parties are free to conclude any contracts and determine their content, within the limits imposed by law, public order and good morals. This paper aims at analyzing the general aspects regarding the contractual freedom.

Keywords: fundament, essential, autonomy of will, principle, intention.

1. Dimensiunea juridică a noțiunii de liberatate

Libertatea este analizată prin raportarea omului la societate, la puterea publică, dar și la ceilalți oameni. Astfel, autonomia individului este circumscrisă regulilor existente în viața socială, care condiționează exercitarea libertății.

Liberalitatea este asimilată dreptului de a îndeplini o anumită acțiune, dar și puterii de a acționa în măsura în care actul urmărit este licit, permis ori, cel puțin, nu este interzis. **1**

Atunci când ne referim la libertate, ne referim implicit la drepturi, întrucât noțiunea de libertate devine sinonimă cu aceea de drept. Dreptul subiectiv implică noțiunea de libertate, astfel că, libertatea reprezintă fundamentul dreptului, regăsindu-se proclamată în toate textele de drept pozitiv, fiind garantată de către sistemele de drept.

Cu toate acestea, liberalitățile presupun nu doar o acțiune din partea cuiva, dar și o abstențiune, înțeleasă ca fiind, pe de o parte a statuli, iar pe de altă parte, o abstențiune a particularilor. Libertatea constă în puterea de a acționa în cadrul normelor juridice, precum și în dreptul de a obține sancționarea încălcărilor ce-i sunt aduse în mod nejustificat, astfel că libertatea fiecăruia are ca limită cel puțin libertatea altuia. **2**

Așadar, libertatea nu poate fi înțeleasă ca o absență a oricărei constrângeri. Aceste constrângeri sunt esențiale întrucât ele reprezintă chiar sursa apărării libertății. Așa cum afirmă Gabriel Liiceanu, "libertatea, ca să funcționeze, are nevoie de limite... Noi existăm ca ființe libere în măsura în care rămânem să atârnăm, să depindem de tot ceea ce vine dinaintea alegerii noastre și care în felul acesta, fără să ne aparțină propriu-zis, ne constituie în chipul cel mai intim..."

2. Libertatea contractuală, principiu fundamental al negocierii, încheierii, executării și încetării contractului

În materia dreptului civil, unde libertatea este considerată un principiu fundamental, pornind de la regula general valabilă conform căreia tot ce nu este interzis de lege, este permis, prind contur trei mari forme de exteriorizare a libertății civile, care se întrepătrund în profunzimea lor, și anume: libertatea actului juridic, libertatea contractuală și autonomia sau libertatea de voință.

Libertatea contractuală este un principiu juridic indiscutabil, întrucât acesta este consacrat de lege, iar autonomia de voință este o explicație filozofică a normei tinzând spre menținerea sau dezvoltarea sa, legea trebuind să respecte voințele individuale fie pentru că

dreptul individual de a se angaja juridic are o legitimitate superioară, fie pentru că există un interes economic şi social ca oamenii să-şi regleze raporturile numai prin voința lor.**3**

Astfel, art. 1166 C. civ definește contractul ca fiind acordul intre două sau mai multe persoane cu intenția de a constitui, modifica sau stinge un raport juridic.

Elementul specific al contractului, așa cum reiese din definiție, este acordul de voință al părților ce se concretizează în principiul libertății contractuale.

Prin acord de voință înțelegem întâlnirea concordantă a două sau mai multe voințe individuale, cu intenția de a produce efecte juridice. Astfel, contractul se deosebește de actul juridic unilateral care constă în manifestarea voinței unei singure persoane, cu intenția de a produce efecte juridice. **4**

După cum se poate observa, materia contractelor este reglementată de principiul libertății de voință sau principiul autonmiei de voință, în sensul că părțile contractante sunt libere să-și stabilească drepturile, obligațiile şi conduit, dar în limitele stabilite de legile care interesează ordinea publică, sub sancțiunea nulității absolute a contractului. Cu toate acestea, principiul libertății de voință în materie contractuală nu trebuie privit în mod absolut, el suferind anumite limitări. Din acest punct de vedere, situația instituției contractului se aseamănănă cu situația celeilalte instituții centrale a dreptului nostrum civil, proprietatea, care şi ea, în ciuda caracterului său absolut, se află în plin process de degenerescență, atributele acestui drept fiind într-un continuu proces de limitare.**5**

Datorită principiului libertații contractuale, părțile pot încheia o diversitate de contracte, Codul civil reglementând în mod expres o parte dintre acestea, cum ar fi: vânzarea, locațiunea, mandatul, depozitul, antrepriza, societatea, tranzacția, contractul de cont curent, contractul de report, contractul de asigurare, contractul de fiducie, contractul de administrare.**6**

Rezultat al acordului voințelor individuale, contractul este considerat a fi în conformitate cu interesele părților contractante, deoarece nimeni nu poate dori sau nu poate accepta ceea ce este contrar intereselor sale. Așa că, în prevederile contractului se obține un echilibru al intereselor părților.

Astfel, autonomia de voință se reflect în rgimul juridic al contractelor prin trei principii: principiul libertății contractuale, principiul forței obligatorii a contractului, principiul relativității contractului.

3. Principiul forței obligatorii a contractului (*pacta sunt servanda*) 7

Potrivit art. 1270 C. civ., contractul valabil încheiat are putere de lege între părţile contractante. Acesta se modifică sau încetează numai prin acordul părţilor ori din cauze autorizate de lege.

Consecințele ce decurg din interpretarea acestui principiu sunt următoarele:

- contractul are forță obligatorie pentru părțile contractante, cu alte cuvinte va trebui să fie respectat întocmai de către părțile sale;

- contractul va trebui executat cu bună-credință de către părți;

- contractul privește, în primul rând, părțile contractante, deci se referă la relativitatea efectelor contractului, cu alte cuvinte un contract nu va putea profita sau dăuna unor persoane care nu au participat la încheierea lui; astfel, principiul relativității efectelor contractului este o consecință a principiului forței obligatorii a contractului.

Reglementarea legală prevăzută de art. 1270 C. civ. instituie regula simetriei în privința modificării sau încetării contractului. Aceasta constă în faptul că modificarea sau încetarea contractului se realizează prin acelaşi mecanism ca și formarea contractului, prin voința concordantă a părților.

Se poate însă observa că, potrivit art. 1271 C. civ., părţile sunt ţinute să îşi execute obligaţiile, chiar dacă executarea lor a devenit mai oneroasă, fie datorită creşterii costurilor executării propriei obligaţii, fie datorită scăderii valorii contraprestaţiei. Cu toate acestea,

dacă executarea contractului a devenit excesiv de oneroasă datorită unei schimbări excepţionale a împrejurărilor care ar face vădit injustă obligarea debitorului la executarea obligaţiei, instanţa poate să dispună:

a) adaptarea contractului, pentru a distribui în mod echitabil între părţi pierderile şi beneficiile ce rezultă din schimbarea împrejurărilor;

b) încetarea contractului, la momentul şi în condiţiile pe care le stabileşte.

Aceste dispoziţiile enunțate mai sus sunt aplicabile numai dacă:

a) schimbarea împrejurărilor a intervenit după încheierea contractului;

b) schimbarea împrejurărilor, precum şi întinderea acesteia nu au fost şi nici nu puteau fi avute în vedere de către debitor, în mod rezonabil, în momentul încheierii contractului;

c) debitorul nu şi-a asumat riscul schimbării împrejurărilor şi nici nu putea fi în mod rezonabil considerat că şi-ar fi asumat acest risc;

d) debitorul a încercat, într-un termen rezonabil şi cu bună-credinţă, negocierea adaptării rezonabile şi echitabile a contractului.

Astfel, observăm că, în timp, principiul forței obligatorii a suferit modificări, în sensul recunoașterii clauzelor de revizuire în contracte, precum și în posibilitatea revizuirii judiciare în caz de impreviziune.

Forța obligatorie a contractului se impune și instanței de judecată, nu doar părților contractante. În cazul în care debitorul nu-și execută de bună-voie obligația asumată, creditorul se va putea adresa instanțelor de judecată, judecătorul fiind ținut să respecte conținutul acelui contract. **8**

4. Principiul relativității efectelor contractului 9

Potrivit art. 1280 C. civ., contractul produce efecte numai între părţile care l-au incheiat, dacă prin lege nu se prevede altfel.

Potrivit principiului relativității, un contract produce efecte numai între părțile contractante, cu excepția cazurilor prevăzute de lege. Excepțiile de la aplicarea principiului nu sunt permise decât în condițiile admise de lege.

Prin noțiunea de parte contractantă înțelegem persoana care încheie contractul personal sau prin reprezentare, precum și persoana care, pe parcursul existenței contractului, își dă consimțământul la producerea efectelor față de ea, fie prin înlocuirea unei părți contractante, fie prin aderarea la contract. **10**

Terții reprezintă persoanele complet străine de contract cărora, în principiu, contractul nici nu le profită, nici nu le dăunează. Prin excepție, sunt situații când terții nu pot ignora contractul sau nu pot fi considerați străini față de contract, situație în care vorbim despre efectul numit opozabilitate față de terți.

Avânzii - cauză sunt persoanele cărora, fără a fi părți sau terți, contractul le este opozabil. Aceștia reprezintă o categorie intermediară între părți sau terți, fiind persoane străine de actul juridic, dar nu străine față de părți. **11**

Astfel, potrivit art. 1282 C. civ., la moartea unei părţi, drepturile şi obligaţiile contractuale ale acesteia se transmit succesorilor săi universali sau cu titlu universal, dacă din lege, din stipulaţia părţilor ori din natura contractului nu rezultă contrariul. Drepturile şi, în cazurile prevăzute de lege, obligaţiile contractuale în strânsă legătură cu un bun se transmit, odată cu acesta, succesorilor cu titlu particular ai părţilor.

4.1. Excepții de la principiul relativității contractului

Constituie excepții de la principiul relativității efectelor contractului, situațiile în care contractul ar putea produce efecte și față de alte persoane în afară de părțile sau succesorii în drepturi ai părților.

Excepțiile de la principiul relativității sunt împărțite în două categorii: excepții aparente și excepții veritabile.

A. Excepțiile aparente

a. Promisiunea faptei altuia reprezintă convenția prin care o parte denumită promitent se obligă față de cealaltă parte denumită creditorul promisiunii să determine pe o a treia persoană numită terț, să ratifice actul încheiat în absența sa.

Constituie doar o excepție aparentă întrucât ceea ce se promite este în realitate, fapta proprie a debitorului promitent, de a determina pe cineva să adere la un act.

Potrivit art. 1283 alin. 3 C.civ., intenţia promitentului de a se angaja personal nu se prezumă, ci trebuie să reiasă neîndoielnic din contract sau din împrejurările în care acesta a fost încheiat.

b. Acțiunile directe reprezintă dreptul unor persoane de a acționa în anumite cazuri, expres prevăzute de lege, în contra uneia din părțile unui contract, în favoarea lor, contract față de care, aceste persoane au calitatea de terți.

Codul civil prevede anumite situații de acțiuni directe, şi anume:

- art. 1856 C. civ. dispune că, în măsura în care nu au fost plătite de antreprenor, persoanele care, în baza unui contract încheiat cu acesta, au desfăşurat o activitate pentru prestarea serviciilor sau executarea lucrării contractate au acţiune directă împotriva beneficiarului, până la concurenţa sumei pe care acesta din urmă o datorează antreprenorului la momentul introducerii acţiunii;

- art. 1807 alin. 3 C.civ. prevede că locatorul poate, de asemenea, să se îndrepte direct împotriva sublocatarului pentru a-l constrânge la executarea celorlalte obligaţii asumate prin contractul de sublocaţiune.

- art. 2023 alin. 6 C.civ. prevede că, în toate cazurile, mandantul are acţiune directă împotriva persoanei pe care mandatarul şi-a substituit-o.

c. Reprezentarea constituie procedeul juridic prin care o persoană, numită reprezentant, încheie un act juridic în numele şi în contul altei persoane, numită reprezentat, astfel încât efectele acelui act juridic se produc direct în persoana celui reprezentat.

Potrivit art. 1295 C. civ., puterea de a reprezenta poate rezulta fie din lege, fie dintr-un act juridic ori dintr-o hotărâre judecătorească, după caz.

Contractul încheiat de reprezentant în numele reprezentatului, în limitele împuternicirii, produce efecte direct între reprezentat şi cealaltă parte.

Cel care încheie un contract în calitate de reprezentant, neavând împuternicire ori depăşind limitele puterilor care i-au fost încredinţate, răspunde pentru prejudiciile cauzate terţului contractant care s-a încrezut, cu bună-credinţă, în încheierea valabilă a contractului.

Contractul încheiat de persoana care acţionează în calitate de reprezentant, însă fără a avea împuternicire sau cu depăşirea puterilor conferite, nu produce efecte între reprezentat şi terţ. Dacă însă, prin comportamentul său, reprezentatul l-a determinat pe terţul contractant să creadă în mod rezonabil că reprezentantul are puterea de a-l reprezenta şi că acţionează în limita puterilor conferite, reprezentatul nu se poate prevala faţă de terţul contractant de lipsa puterii de a reprezenta.

Reprezentarea nu este permisă în situația încheierii unei căsătorii, la recunoaşterea de filiație, în cazul manifestării de voință printr-un act de donație sau testament.

B. Excepția veritabilă de la principiul relativității efectelor contractului - stipulația pentru altul

Stipulația pentru altul reprezintă contractul în folosul unei terțe persoane, cu alte cuvinte o persoană se obligă față de alta să execute o prestație în favoarea unui terț. Drepturile terțului beneficiar se nasc direct din contractul dintre promitent și stipulant, doar exercitarea acestor drepturi depinzând de voința terțului beneficiar.

Codul civil face aplicații ale stipulației pentru altul în materie de donație cu sarcini și de rentă viageră, în materia asigurărilor și în cea de transport de bunuri.

5. Principiul libertății contractuale. Temei juridic

În realitate, toate celelalte principii, dar și excepții de la acestea, decurg din acest principiu fundamental, al libertății contractuale. Am putea spune că acest principiu se manifestă chiar dinaintea încheierii contractului.

Așa cum s-a putut observa, formarea contractelor presupune existența acordului de voință al părților, element esential pentru recunoașterea existenței contractului, precum și intenția contractanților de a se angaja din punct de vedere juridic. În situația în care angajamentul este formulat sub condiție, existența condiției trebuie să fie certă. Asumarea unei obligații sub condiție pur potestativă nu constituie angajament din punct de vedere juridic decât dacă promisiunea se execute de bunăvoie de către autorul acesteia.

Astfel, potrivit art. 1169 C. civ., părţile sunt libere să încheie orice contracte şi să determine conţinutul acestora, în limitele impuse de lege, de ordinea publică şi de bunele moravuri.

Autonomia de voință se manifestă inclusive în cee ace privește forma contractelor, prin exprimarea principiului consensualismului. Potrivit art. 1178 C. civ., contractul se încheie prin simplul acord de voinţe al părţilor dacă legea nu impune o anumită formalitate pentru încheierea sa valabilă**. 12**

Aplicare a principiului libertății contractuale o reprezintă și dispozițiile cuprinse în art. 1182 C. civ., potrivit căruia contractul se încheie prin negocierea lui de către părţi sau prin acceptarea fără rezerve a unei oferte de a contracta. Este suficient ca părţile să se pună de acord asupra elementelor esenţiale ale contractului, chiar dacă lasă unele elemente secundare spre a fi convenite ulterior ori încredinţează determinarea acestora unei alte persoane. Dacă părţile nu ajung la un acord asupra elementelor secundare ori persoana căreia i-a fost încredinţată determinarea lor nu ia o decizie, instanţa va dispune, la cererea oricăreia dintre părţi, completarea contractului, ţinând seama, după împrejurări, de natura acestuia şi de intenţia părţilor.

Dispoziții referitoare la libertatea contractuală există și în prevederile art. 1236 C. civ., potrivit căruia cauza trebuie să existe, să fie licită și morală. Cauza este considerate ilicită când este contrară legii și ordinii publice. Cauza este considerate imorală când este contrară bunelor moravuri. Potrivit at. 1237 C. civ., cauza este ilicită și atunci când contractul este doar mijlocul pentru a eluda aplicarea unei norme legale imperative. Iar potrivit art. 1238 C. civ., lipsa cauzei atrage anulabilitatea contractului, cu excepţia cazului în care contractul a fost greşit calificat şi poate produce alte efecte juridice. Cauza ilicită sau imorală atrage nulitatea absolută a contractului dacă este comună ori, în caz contrar, dacă cealaltă parte a cunoscut-o sau, după împrejurări, trebuia s-o cunoască.

6. Limitele libertății contractuale

Libertatea contractuală nu este absolută, însă aceasta poate fi limitată doar prin intermediul justiției și numai pentru motive temeinice ce țin de normele imperative ale legii, ordinea publică sau bunele moravuri.

Limitarea libertății contractuale intervine în scopul prevenirii abuzurilor, dar și din necesitatea respectării principiului solidarității și pec el al echilibrului contractual. **13**

Normele juridice de ordine publică reglementează puterea politică și de stat, structura organismelor statale și nestatale, autoritățile și instituțiile publice, structura și regimul juridic al proprietății, structura economiei, statutul juridic al persoanelor fizice și juridice. Conținutul ordinii publice se exprimă în dispoziții imperative care statornicesc ordinea politică, economică și social a societății.

Bunele moravuri sunt formate din totalitatea regulilor de conduit care s-au conturat în conștiința societății a căror respectare s-a impus cu necessitate, printr-o experiență și practică îndelungată, în vederea realizării intereselor generale ale unei societăți date**. 14**

Morala pe care se bazează noțiunea de bune moravuri are o dimensiune publică, alcătuită din totalitatea perceptelor morale acceptate de către o colectivitate umană data ca reguli de conviețuire și de comportament, dar și o dimensiune personală, care constă în convingerile morale ale fiecărui individ, convingeri în funcție de care acesta își alege și își dirijează comportamentul. **15**

În doctrină, se consider că bunele moravuri reprezintă în fapt un aspect particular al ordinii publice, întrucât nu poate fi concepută o ordine publică în afara morale. Conceptul de ordine publică poate fi corelat cu cel de bune moravuri, în măsura în care noțiunea de ordine publică se dezvoltă, iar conținutul conceptului de bune moravuri se restrânge. Astfel, anumite operațiuni juridice care, la un moment dat erau considerate imorale, în present sunt tolerate sau chiar admise. **16**

Limitări ale libertății contractuale rezultă și din condițiile generale de validitate ale actelor juridice. Astfel, potrivit art. 1179 C. civ., condiţiile esenţiale pentru validitatea unui contract sunt:

1. capacitatea de a contracta;
2. consimţământul părţilor;
3. un obiect determinat şi licit;
4. o cauză licită şi morală.

În măsura în care legea prevede o anumită formă a contractului, aceasta trebuie respectată, sub sancţiunea prevăzută de dispoziţiile legale aplicabile.

Limitări ale exercitării prerogativelor dreptului de proprietate și, implicit, ale libertății contractuale pot fi instituite și în mod voluntar, pe cale convențională sau pec ale testamentară. Astfel, potrivit art. 626 C. civ. proprietarul poate să consimtă la limitarea dreptului său prin acte juridice dacă nu încalcă ordinea publică și bunel moravuri. În acest sens, clauza de inalienabilitate, excepție de la principil liberei circulații a bunurilor, este stipulația prin care se poate interzice înstrăinarea unui bun, însă numai pentru o durată de cel mult 49 de ani şi dacă există un interes serios şi legitim. Cu toate acestea, dobânditorul poate fi autorizat de către instanţă să dispună de bun dacă interesul care a justificat clauza de inalienabilitate a bunului a dispărut sau dacă un interes superior o impune. **17**

Exemplele pot continua. Astfel, deși este considerat un contract de adeziune, contractul de asigurare se încheie prin simplul acord de voință, principiul consensualismului funcționând și în acest caz. Cu toate acestea, pentru putea fi dovedit, este cerută condiția întocmirii înscrisului. Asigurarea este caracterizată ca fiind un contract de adeziune, astfel clauzele sale sunt stabilite, de regulă, de către asigurător, în timp ce asiguratul are doar posibilitatea de a le accepta sau de a refuza încheierea contractului. **18**

BIBLIOGRAPHY

1. S. Popa, *Autonomia de voință. Fundament sau sinonim al libertății contractuale,* Editura Universul Juridic, București, 2014, p. 12;
2. *Ibidem,* p. 13-14;
3. S. Popa, *op. cit.,* p. 17;
4. L. Pop, I. F. Popa, S. I. Vidu, *Tratat elementar de drept civil. Obligațile conform noului Cod civil,* Editura Universul Juridic, București, 2012, p. 56;
5. P. Lazăr, *Drept civil. Obligații. Contracte. Note de curs,* Editura Europolis, Constanța, 2007, p. 9-10; iar în cee ace privește limitările dreptului de proprietate, a se vedea în detaliu, L. M. Lazăr, *Drept civil. Drepturi reale.* Editura Sitech, Craiova, 2016, p. 33-60;
6. *în ceea ce privește clasificarea contractelor*, a se vedea L. M. Lazăr, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor,* Editura Sitech, Craiova, 2016, p. 32-39;

7. L. M. Lazăr, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor,* Editura Sitech, Craiova, 2016, p. 48;

8. I. Adam, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor. Ediția 2,* Editura C. H. Beck, București, 2014, p. 135.

9. L. M. Lazăr, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor,* Editura Sitech, Craiova, 2016, p.49-52;

10. Fl. A. Baias, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei, *Noul Cod civil. Comentariu pe articole art. 1- 2664,* Editura C. H. Beck., București, 2012, p. 1341;

11. L. Pop, I. F. Popa, S. I. Vidu, *op. cit.*, 2012, p. 187;

12. P. R. Lazăr, *Considerations Regarding the Sale and Purchase Agreement from the Perspective of the New Civil Code and Civil Procedure Code,* în *Proceedings of the 3th International Conference on Law and Social Order, April 25-26, 2013,* Vol. 2, Editura Addleton Academic Publishers, New York, 2013, p. 113; P. R. Lazăr, *Lease Agreement and its Variations - Unitary Regulation in the New Cvil Code,* în *Proceedings of the 3th International Conference on Law and Social Order, April 25-26, 2013,* Vol. 2, Editura Addleton Academic Publishers, New York, 2013, p. 119;

13. S. Popa, *op. cit.*, p. 57;

14. L. Pop, *Drept civil. Teoria general a obligațiilor. Tratat. Ediția a II-a,* Editura Fundației Chemarea, Iași, 1998, p. 31;

15. I. Adam, *Drept civil. Obligații. Contractul în reglementarea NCC,* Editura C. H. Beck, București, 2011, p. 33;

16. S. Popa, *op. cit.*, p. 72, p. 70;

17. *pentru detalii, a se vedea,* L. Lazăr, *Capitolul II – Dreptul de proprietate privată,* în M. Rudăreanu, I. Iordache, L. Lazăr, S. M. Pagarin, *Drept civil. Drepturile reale,* Editura Fundației România de Mâine, București, 2016, p. 60-62;

18. Pentru detalii, a se vedea P. R. Lazăr, *The Aleatory Contracts Under New Civil Code Provisions",* în *Proceedings of the 4th International Conference on Law and Social Order, April 24-25, 2014, Vol. 1,* Editura Addleton Academic Publishers, New York, p. 178-183.

CATEGORIZING EDUCATION: A CALL INTO QUESTION OF CATEGORIES ASSIGNED TO ENGLISH LANGUAGE LEARNERS, EDUCATORS, LEARNING AND TEACHING PROCESSES

Laura Diana Cizer

Lecturer, PhD, „Mircea cel Bătrân" Naval Academy of Constanţa

Abstract: When learning or teaching English, language categories or labels are instantly resorted to, and they become intricately intertwined. In every English language classroom, various categories are used to label students with the intent to help them learn and make progress so that they engage in seamless oral or written communication. In this context, this paper is an attempt at revisiting several categories used to describe English learners and their learning styles, but also teachers and their teaching styles. The exploration of the respective categories is carried out in terms of the meaning they bear by nature of their semantics. Ultimately, the paper will consider the extent to which this categorization/labelling helps or hinders learners, teachers, and learning/ teaching processes fulfill their goals and immense potential.

Keywords: category, categorization, label, English language, learner

1. Why categorize?

Categorizing means naming and endorsing a classification which reveal a certain order according to the importance within the hierarchy.

As a constitutive element of our way of thinking[1], the categorization is a fundamental psychological process related to our perception of the environment.[2] The study of categories would then be a means, among others, to account for the apprehension of the world by the subjects.

In the same line of thought, the use of the categories to describe the English language, and also the students and teachers of English makes it possible to approach an anchored, stable and relatively permanent part of the activity in the classroom. Furthermore, the studies around "case knowledge"[3] indicate that teachers build student typologies that allow them not only to plan but also regulate their activity in class. Nevertheless, how the terms used to categorize (labels) are ascribed, utilized, and finally, disseminated may have an ultimate strong impact upon both the students themselves and their learning process, and implicitly upon teachers and their teaching styles.

Webster and Lu also point out very clearly that "terms are never neutral [...]; language, orientation, and definitions have the power to impact human relationships, identity, and academic success." [4]

That is why the issue of categorizing (labelling) needs to be addressed.

---

[1] Dubois Danièle, Braisby Nick (éds.) (1997), Catégorisation et cognition: de la perception au discours, Paris, Kimé

[2] Gaillard, Audrey, Urdapilleta, Irène (2013), Représentations mentales et catégorisation théories et méthodes, Paris, L'Harmattan

[3] Calderhead, James (1996), « Teachers: Beliefs and knowledge », in D.L. Berliner et R.C. Calfee (eds.), Handbook of educational psychology, New York, MacMillan.

[4] Webster, Nina Lee, Chunlei Lu. (2012), "English Language Learners: An Analysis of Perplexing ESL-Related Terminology." In: Language and Literacy, vol. 14, no. 3, pp. 84

2. Categorizing categories – English learners and their learning styles

Depending on the results of the language proficiency assessment, students may be labelled using a term to indicate their level of English proficiency.

At the start of their teaching career, any teacher must have had a close encounter with their first category (labels) that was supposed to break students down into: elementary, beginner, intermediate, (lower/upper), advanced, etc. Also, the Common European Framework of Reference for Languages (CEFR)[5] – developed between 1998-2000 as part of the Council of Europe's language policy with a view to providing a common testing and certification in foreign language – divides language learners into three levels: A. Basic User; B. Independent User, and C. Proficient User. Furthermore, each of these three levels is broken down into two more sections, and it results a total of six levels (A1, A2, B1, etc.).

However, there is a whole evolution with reference to the terminology used to categorize the learners of English. Clearly, these terms have changed over the years and for various reasons. In this respect, a shift from deficit-based to asset-based terminology is to be noted. More precisely, if labels such as New Non-English Proficient (NEP), Limited English Proficient (LEP), English as a Second Language (ESL), English Learners (EL), and English Language Learner (ELL) were around between the 1960s and 2001, since 2009 up to today more accurate terms have emerged that encompass the new language realities and replaced the old ones: Emergent Bilingual (EB), Emergent Multilingual (EM), Multilingual (ML), Culturally and Linguistically Diverse (CLD), Learner of English as an Additional Language (EAL), Language Learner (LL).[6]

Even if both the purpose and overall success in categorizing learners is still debatable, it is also true that focus should be on the student's individual, and not in the least on the collective needs. Thus, the student's learning style may be taken into account within the educational process. As a matter of fact, the concept of "learning styles" – very popular in the 1970s – has been overwhelmingly embraced by educators in the U.S. and worldwide, with studies that show that an estimated 89% of teachers advocate matching the instruction process with the student's own learning style. [7]

Actually, researchers such as Peter Honey and Alan Mumford, who identified four distinct – but in a continuum – learning styles (activist, theorist, pragmatist, and reflector), devised a questionnaire that helps learners identify their learning styles[8]. But it all goes beyond this. Coffield and al[9]. mention 71 learning styles, which somewhat challenge the reliability and feasibility of using the learning style as the perfect educational tool. Moreover, so many learners do not fit into a neat category; therefore, it would be unwise to insist upon labelling them/themselves as such. In fact, we should bear in mind Chris Watkins' wonderful word of advice: "knowing yourself as a learner is not achieved by categorizing yourself according to someone else's paradigm. It is achieved by remembering, telling and discussing

[5] Council of Europe (2001). Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages

[6] *** Labels or Limitations? Recommendations for Asset-Based Language for Multilingual Learners Puget Sound Educational Service District https://resources.finalsite.net/images/v1629151446/psesdorg/vwlgx4gyazbfh7vkvzqp/RecommendationsforAsset-BasedLanguage082021FINAL.pdf

[7] Newton, P. M. & Salvi, A. (2020). How common is belief in the learning styles neuromyth, and does it matter? A pragmatic systematic review. Frontiers in Education, 5 (602451), 1-14. doi.org/10.3389/feduc.2020.602451 https://educationonline.ku.edu/community/learning-styles-what-teachers-need-to-know

[8] Honey and Mumford Learning Style Questionnaire https://www.mint-hr.com/mumford.html

[9] Coffield, F., Moseley, D., Hall, E., and Ecclestone, K. (2004). Learning Styles and Pedagogy in Post 16 Learning: A Systematic and Critical Review. London: Learning and Skills Research Centre.

stories of yourself as a learner.".[10] Indeed, the quality of a learner is not accomplished by tagging or being tagged but by constant reflection upon yourself in relation to learning.

3. Categorizing categories – English teachers and their teaching styles

And as with students, the labels that have been assigned to teachers also come with both advantages and drawbacks. For instance, there is been some debate over the required minimum level of proficiency for teachers of English. B2, or C1? Once again, the return to labels – as with the learners' case – was obvious. The levels are taken from the CEFR, and with C2 as the native speaker level. However, there is no way we can ignore other attributes even more important than the knowledge of the language: the teaching skill, or the ability to deliver knowledge, to name but one.

With regard to teaching styles, despite every teacher's uniqueness, the dominant style of teaching has changed dramatically over the past 50 years, following the current cultural standards and technological progress. Today, at least five different teaching styles have emerged and have been described on a spectrum ranging from teacher-centred to student-centred approaches: the authority style, the delegator style, the facilitator style, the demonstrator style, and the hybrid style.[11] Of course, other styles have developed outside this core of five. Although defined by a personal teaching style, the best teachers are constantly reconfiguring their teaching methods and strategies to meet learners' needs and styles. More importantly, instead of relying only labelling learners, teachers should incorporate more the learner's background, profile, and personal stories into their teaching style. They should consider combining the paradigmatic and the narrative methods, and while relying on formal systems and acknowledging the importance of a paradigmatic approach, they will privilege the emotional focus as well. Thus, not only will the language teaching (and learning) become effective but also effective.

4. Categorizing: friend, foe, or woe?

Nowadays we are able to label/categorize learners in a more rigorous and efficient way thanks to CEFR that focuses more what learners can do with the language and not what they know about the language, which makes it a viable labelling system.

The intent behind the creation of labels/categories has always been to keep in mind and at heart the students' needs in order to help them learn and progress. And so, some labels have been added to help teachers consider and meet those needs. But is it always so?

This might be the case of several common labels which proved to be deficient. For example, "2nd-year learner". At first sight, it may appear as a perfectly sound label, but the criterion it is based on refers solely to the number of years spent studying which do not necessarily reflect the acquired knowledge of language, and hence, the level. Other times, the labels may carry negative connotations within, as in the case of "false beginner" – which automatically gets in opposition to "real beginner".

Another label to call into question is "user". It pushes the impression that the language is something static that can be tucked in a pocket, carried around, and disposed of. As Dr. Diana Larsen-Freeman[12] points out, language is not "a commodity to be acquired – something one has, complete and final". Therefore, since language is a dynamic system that is

[10] Watkins, C. (2015). Meta-Learning in Classrooms In: The SAGE Handbook of Learning (eds) David Scott and Eleanore Hargreaves, p.325 https://www.chriswatkins.net/wp-content/uploads/2016/06/Watkins-15-metalearning-in-classrooms.pdf

[11] Burton, Colin (2022). The 5 Most Effective Teaching Styles (Pros & Cons of Each) https://www.thinkific.com/blog/teaching-styles/

[12] Larsen-Freeman, D. (2022). Complex dynamic systems theory: A webinar with Diane Larsen-Freeman, In: Language Teaching, Volume 56, Issue 3, July 2023, pp. 402 – 419 DOI: https://doi.org/10.1017/S0261444822000362

continuously emerging, "learner" will be a more appropriate term to use. All in all, learning is a process that never stops.

Examples of misnomers may continue with several categorial acronyms such as ESL (English as a Second Language). This strictly refers to a speaker of two languages and may not cover the reality of the speaker who comes from places and families where numerous languages are in use.

The final example – LTELLs (Long-Term ELLs) – clearly shows the power the negative of power of labels, due to its association in meaning with "lifers" which refers to person serving a life sentence in prison. Flores, Kleyn and Menken[13] report a case where one high school student who was labelled as such replied: "You just made me feel stupid."

This is a clear-cut case of a label that lost its pejorative connotations to become a social marker with stigmatizing potential and great negative impact on society.

Nevertheless, the current tendency is towards the removal of the explicit negative connotations within previous labels, but they are still viewed as problematic.

5. By way of conclusion(s)…

We cannot avoid classifying teachers and students any more than we can avoid classifying everything else around us. However, in order to thrive, we should strive to find ways to push against and beyond the very categories we have created and assigned. When those categories (labels) – more often than not – prevent the teaching staff from seeing the amazing variability and variety among the students that they teach to, or from tapping into their extraordinary potential, then something must be wrong with categorization. This is when unpacking labels becomes an essential task.

BIBLIOGRAPHY

1. Calderhead, James (1996), Teachers: Beliefs and knowledge, in D.L. Berliner et R.C. Calfee (eds.), Handbook of educational psychology, New York, MacMillan.

2. Coffield, F., Moseley, D., Hall, E., and Ecclestone, K. (2004). Learning Styles and Pedagogy in Post 16 Learning: A Systematic and Critical Review. London: Learning and Skills Research Centre.

3. Council of Europe (2001). Common European Framework of Reference for Languages:

Learning, Teaching, Assessment. Available at: https://www.coe.int/en/web/common-european-frameworkreference-languages. [Accessed on June 19, 2023]

4. Dubois Danièle, Braisby Nick (éds.) (1997), Catégorisation et cognition: de la perception au discours, Paris, Kimé.

5. Flores, Nelson, Kleyn, Tatyana, Menken, Kate. Looking Holistically in a Climate of Partiality: Identities of Students Labeled Long-Term English Language Learners, In: Journal of Language, Identity, and Education, 14, 2015, p.113 Available at: https://katemenken.files.wordpress.com/2011/10/looking-holistically-in-a-climate-of-partiality.pdf [Accessed on June 19, 2023]

6. Gaillard, Audrey, Urdapilleta, Irène (2013), Représentations mentales et catégorisation théories et méthodes, Paris, L'Harmattan.

7. Honey and Mumford Learning Style Questionnaire. Available at: https://www.mint-hr.com/mumford.html [Accessed on June 19, 2023]

[13] Flores, Nelson, Kleyn, Tatyana, Menken, Kate. *Looking Holistically in a Climate of Partiality: Identities of Students Labeled Long-Term English Language Learners*, In: Journal of Language, Identity, and Education, 14, 2015, p.113 https://katemenken.files.wordpress.com/2011/10/looking-holistically-in-a-climate-of-partiality.pdf

8. Newton, P. M. & Salvi, A. (2020). How common is belief in the learning styles neuromyth, and does it matter? A pragmatic systematic review. Frontiers in Education, 5 (602451), 1-14.

9. Watkins, C. (2015). Meta-Learning in Classrooms In: The SAGE Handbook of Learning (eds)

David Scott and Eleanore Hargreaves, p.325 Available at: https://www.chriswatkins.net/wp-content/uploads/2016/06/Watkins-15-metalearning-in-classrooms.pdf [Accessed on June 19, 2023]

10. Webster, Nina Lee, Chunlei Lu. (2012), "English Language Learners: An Analysis of

Perplexing ESL-Related Terminology." In: Language and Literacy, vol. 14, no. 3, pp. 84.

Available at: https://educationonline.ku.edu/community/learning-styles-what-teachers-need-to-know [Accessed on June 19, 2023]

11. *** Labels or Limitations? Recommendations for Asset-Based Language for Multilingual Learners Puget Sound Educational Service District. Available at: https://resources.finalsite.net/images/v1629151446/psesdorg/vwlgx4gyazbfh7vkvzqp/RecommendationsforAsset-BasedLanguage082021FINAL.pdf [Accessed on June 19, 2023]

CONSIDERATIONS REGARDING THE ACTIVITY OF THE SARMATIANS NORTH OF THE LOWER DANUBE IN THE 4TH CENTURY REFLECTED IN LITERARY SOURCES

Ștefan Lifa, Alexandru Fodor

Lecturer, PhD, West University of Timișoara, Master Student, West University of Timișoara

Abstract: The expansion of the Roman Empire in the first century BC – first century AD brought the Romans into direct contact with the Sarmatian populations north of the river. Over the next four centuries, the Empire's relations with the two main groups of Sarmatians, the Iazyges and the Roxolani, alternated between barbarian invasions to plunder the neighbouring Roman territories and periods of peace during which the Sarmatians, especially the Iazyges, had the status of foederati. After the Aurelian retreat, the Sarmatians also expanded into the Banat region. However, the establishment of the Thervingi north of the Lower Danube and their imposition as the dominant political factor in the region placed the Sarmatians in a secondary role. The article aims to analyse the activity of the Sarmatians north of the Lower Danube during this period of decline as it is reflected in the narrative sources. This is something that implicitly involves treating them especially from the perspective of relations with the Empire, considering that most of the information in the sources comes from Roman authors. Among the matters covered are the confrontations of Constantine the Great with the Sarmatians, the civil war between the Argaragantes and the Limigantes, as well as the mention of the Sarmatians expelled from Caucaland by Athanaric on the occasion of the retreat of the Thervingi leader from the Huns in 376. The study analyses the issue of the identity of the Argaragantes and the Limigantes. It is considered that the two groups have a heterogeneous composition in which elements belonging to the two Sarmatian groups have dominant status: Iazyges in the case of the former, Roxolani in the case of the Limigantes. Last but not least, the issue of the ethnic origin of the Taifals is also discussed, concluding that they belong to the group of Sarmatian populations.

Keywords: Sarmatians, northern Lower Danube, Iazyges, Roxolani, Argaragantes, Limigantes, Constantine the Great, Taifals.

Una dintre constantele geopolitice de la nordul Dunării de Jos în primele secole ale mileniului I a fost prezența sarmaților în regiune. Deși activitatea populațiilor sarmate din zonă a fost analizată pe larg în decursul ultimelor decenii, atât din punct de vedere al izvoarelor, cât și al descoperirilor arheologice, subiectul este departe de a fi epuizat. Există în continuare aspecte în privința cărora nu s-a ajuns la un consens deplin în rândul cercetătorilor. Studiul izvoarelor oferă în continuare informații utile în clarificarea acestor aspecte. Având în vedere că sursele existente provin cu precădere din rândul autorilor romani, este firesc ca tema să fie abordată în special din perspectiva relațiilor sarmaților cu imperiul.

Extinderea Imperiului Roman până la cursul Dunării în secolele I î. e. n. – I e. n. i-a adus pe romani în contact direct cu populațiile stabilite la nordul fluviului. Regiunea oferea un tablou divers atât din punct de vedere etnic, cât și al modului de viață, sedentar sau migrator. Printre grupurile cu care imperiul va avea tangență în următoarele secole se numără și sarmații. Parte a ramurii vestice a popoarelor iraniene, sarmații proveneau din stepele eurasiatice. Până în secolul al III-lea î. e. n. ei au ocupat un areal vast la nordul Mării Negre,

al Munților Caucaz și al Mării Caspice, areal delimitat la vest de Don, la est de cursul inferior al Volgăi și spre nord de extremitatea sudică a lanțului uralic[1]. Ei au profitat de declinul puterii scite, proces ce a debutat în secolul al IV-lea î. e. n.. Începând cu secolul al III-lea î. e. n. triburile sarmate migrează spre vest în regiunea dominată până atunci de sciți. Ca și sciții, la rândul lor parte a familiei populațiilor iraniene, sarmații erau călăreți nomazi pentru care câmpiile Europei de Est ofereau habitatul ideal. Stabilirea lor la nordul Dunării de Jos i-a adus în contact cu populațiile dacice. Cu toate acestea cele două grupuri au rămas distincte. Sarmații s-au limitat la a ocupa regiunile de câmpie, nefăcând nicio tentativă de extindere în zonele cu relief mai înalt unde locuiau autohtonii daci.

Pentru regiunea de care ne ocupăm două grupuri de sarmați sunt mai relevante. Primul este cel al iazygilor, deplasați la vest de Don în secolul al III-lea î. e. n.. Ei au ocupat câmpiile de la estul Carpaților. În cursul primului secol după Hristos au migrat în Pannonia în câmpia dintre Dunăre și Tisa. Totuși este foarte probabil ca grupuri de iazygi să fi rămas în continuare în regiunea est-carpatică[2]. Aceste grupuri i-au urmat în secolul al II-lea în regiunea pannonică. În ceea ce privește circumstanțele exacte ale stabilirii iazygilor în câmpia de la vestul arcului carpatic, nu s-a ajuns la un consens deplin în acest stadiu al cercetărilor[3]. În orice caz este foarte plauzibil ca stabilirea lor în regiune să se fi produs cu aprobarea romanilor[4]. De altfel, până la războaiele marcomanice iazygii au menținut raporturi în general bune cu romanii. Ei au fost integrați în rețeaua de federați pe care imperiul o întreținea la frontierele sale. Statut care s-a manifestat și prin participarea iazygilor ca aliați ai romanilor la războaiele de cucerire a Daciei. Au existat și excepții, un exemplu în acest sens fiind episodul tulburărilor din Dacia de la începutul domniei lui Hadrian (117-138), la care au participat și sarmații. În acest caz particular, s-a ajuns la confruntări militare între iazygi și romani. Relațiile romano-iazyge s-au deteriorat semnificativ după războaiele marcomanice, la care aceștia au participat. Această deteriorare s-a simțit cel mai pregnant în limitarea libertății de comerț a iazygilor cu imperiul[5].

Celălalt grup este cel al roxolanilor care i-au înlocuit pe iazygi în arealul menționat după deplasarea acestora spre vest. Ei s-au stabilit în câmpia Munteniei (cu precădere în sud-est) și în zonele de câmpie ale Moldovei, în special în regiunea dintre Prut și Siret[6]. Grupuri mici de roxolani se deplasează spre vest începând cu secolul al II-lea, însă abia din secolul următor se produce o migrare semnificativă a acestora în direcția menționată. Legat de raporturile dintre aceste două ramuri sarmate și imperiu, trebuie spus că unul dintre obiectivele majore ale politicii externe romane în regiune a fost împiedicarea unei posibile alianțe între roxolani și iazygi. Amintim în acest sens același episod de la începutul domniei lui Hadrian, când împăratul a avut grijă să negocieze un tratat cu roxolanii înainte de a iniția campania împotriva iazygilor. Totuși, au existat și momente în care imperiul a avut o atitudine mai relaxată în ceea ce privește posibilitatea unei apropieri roxolano-iazyge, fie ea și strict pe plan economic. Un astfel de moment este în timpul domniei lui Marcus Aurelius, când cele două grupuri primesc permisiunea imperiului de a desfășura relații comerciale prin teritoriul Daciei[7]. Pe ansamblu, relațiile acestor două grupuri cu imperiul s-au încadrat în toată această perioadă în tiparul obișnuit al raporturilor dintre romani și popoarele din

[1] Protase Dumitru, Suceveanu Alexandru (coordonatori), *Istoria Românilor vol. II: Daco-romani, romanici, alogeni*, București, Editura Enciclopedică, 2001, p. 663.
[2] *Ibidem*, p. 666.
[3] Pentru mai multe detalii pe acest subiect vezi Muscalu Bogdan, "Problema sosirii sarmaților iazygi în spațiul dintre Dunăre și Tisa în lumina ultimelor cercetări", *Studii de Istorie a Banatului*, XXXII-XXXIII/2008-2009, Universitatea de Vest din Timișoara, pp. 5-13.
[4] Protase, *op. cit.*, p. 673.
[5] *Ibidem*, p. 675.
[6] *Ibidem*, p. 668.
[7] *Ibidem*, p. 670.

barbaricum. Adică o alternanță între episoade de atacuri ale barbarilor asupra teritoriilor imperiale și perioade de pace în care aceștia beneficiau de subsidii din partea romanilor. Nici sarmații de la nordul Dunării de Jos nu au făcut excepție.

În secolul al III-lea puterea sarmaților intră într-o fază de declin. Stabilirea goților în regiunea de la nordul Dunării de Jos și al Mării Negre îi transformă în factorul politic dominant în zonă. Din acest moment sarmații intră tot mai mult în umbra goților. Acest lucru nu a însemnat încetarea activității sarmate de la frontiera romană. Izvoarele îi menționează în continuare angajați în acțiuni antiromane fie pe cont propriu, fie în alianță cu goții. Astfel, în *Cronica* sa, Eusebiu din Cezareea (260-340), episcop de Cezareea și un apropiat al lui Constantin cel Mare, atunci când vorbește despre devastarea Greciei, Macedoniei, Pontului și Asiei de către goți, amintește și ocuparea Pannoniei romane de către quazi și sarmați. Aceste evenimente s-au petrecut în anul 263. Sarmații au făcut parte și din marea coaliție condusă de goți care a atacat în 269 imperiul pe mare și pe uscat. Invazia a fost una majoră, atacatorii ajungând până în Marea Egee și chiar până în Creta și Cipru, ale căror coaste au fost jefuite[8]. Retragerea aureliană a reprezentat pentru sarmații iazygi oportunitatea de a-și extinde teritoriul în regiunea Banatului.

Conflictele dintre sarmați și romani au continuat în deceniile care au urmat retragerii romane din Dacia. Izvoarele menționează campaniile victorioase ale împăratului Probus (276-282) împotriva goților și sarmaților stabiliți în Banat după retragerea aureliană (*Scriptores Historiae Augustae Probus*, 12, 3; 16, 2)[9], despre care spune că *în Illyria el i-a lovit așa de vârtos pe sarmați și pe celelalte neamuri, încât aproape fără nici o luptă a recucerit toate cele pe care le cotropiseră ei.* Sursa se referă la episodul campaniei lui Probus din 278 de la Dunărea de Jos. Cu ocazia acestei expediții el a învins grupurile barbare de la nordul Dunării de Jos care întreprindeau regulat raiduri în provinciile romane din regiune. După cum vedem, printre acestea un rol semnificativ îl au și sarmații, suficient cât să fie menționați separat de izvor și nu la comun cu *celelalte neamuri*. Chiar dacă este probabil ca sursa, favorabilă lui Probus, să exagereze amploarea realizărilor împăratului, este clar că sarmații au suferit o înfrângere drastică cu această ocazie. Dinamica interacțiunii romano-sarmate s-a menținut în aceiași parametri și în timpul domniei lui Carus (282-283), care s-a confruntat cu noi atacuri gote și sarmate așa cum spune și *Scriptores Historiae Augustae Carus* (9, 4)[10]. Despre campania victorioasă a lui Carus vorbește și Eutropius în *Breviarum* (IX, 18)[11].

Perioada Tetrarhiei marchează noi ostilități între romani și populațiile de la nordul Dunării de Jos. Începând cu 294, împărații responsabili de apărarea frontierei dunărene au declanșat o serie aproape anuală de campanii împotriva barbarilor din regiune. Eutropius (IX, 25, 2), la rândul lui, vorbește despre războaiele lui Dioclețian și Galerius purtate la Dunărea de Jos: *Apoi ei au purtat diferite războaie, atât împreună cât și fiecare în parte, supunându-i pe carpi și bastarni și învingându-i pe sarmați. Din rândul acestor neamuri au așezat o mulțime foarte mare de prizonieri la granițele imperiului*[12]. Războaiele civile care au marcat sfârșitul Tetrarhiei au permis sarmaților, ca și celorlalte populații barbare din regiune, să treacă din nou la ofensivă.

Primii ani de domnie ai dinastiei constantiniene s-au remarcat prin lipsa de tangență a conducătorilor acestei dinastii cu regiunea ce face obiectul acestei discuții. Constanțiu I

[8] Petolescu Constantin C., *Dacia. Un mileniu de istorie*, București, Editura Academiei Române, 2010, p. 280.
[9] Mihăescu Haralambie, Ștefan Gheorghe, Hîncu Radu, Iliescu Vladimir, Popescu Virgil C., *Izvoarele istoriei României volumul II: De la anul 300 până la anul 1000*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1970, p. 109.
[10] *Ibidem*.
[11] *Ibidem*, p. 39.
[12] *Ibidem*.

Chlorus (305-306) nu a controlat niciodată provinciile de pe cursul inferior al Dunării, repartizate lui Galerius (305-311). Însuşi Constantin cel Mare (306-337) la începutul domniei şi-a dedicat eforturile consolidării puterii sale în Occident. În aceşti ani, împăratul a fost ocupat cu apărarea frontierei imperiului de atacurile populaţiilor migratoare şi cu războaiele civile împotriva rivalilor săi Maximian şi Maxenţiu. Provinciile balcanice s-au aflat sub autoritatea lui Licinius în această perioadă. Lucrurile se schimbă după primul război dintre Constantin şi Licinius (316-317) care se încheie cu cedarea de către cel din urmă a provinciilor balcanice, cu excepţia diocezei Traciei, către Constantin[13]. Din acest moment Constantin va acorda o atenţie deosebită atacurilor sarmaţilor din Pannonia. În această perioadă împăratul şi-a stabilit cartierul general la Sirmium şi Serdica[14]. Succesele lui Constantin din aceşti ani sunt confirmate prin luarea titlului de *Sarmaticus Maximus*, menţionat într-o inscripţie descoperită în Mauretania Sitifensis ce datează din 319[15].

În ceea ce priveşte activitatea lui Constantin la Dunărea de Jos, un prim moment semnificativ îl avem în 322 când izvoarele menţionează o invazie barbară de proporţii în teritoriile romane. Acest episod este relatat pe larg de Zosimos în *Historia Nova*. Potrivit autorului:

> *II, 21. Când Constantin află că sarmaţii care locuiesc lângă lacul Meotic au trecut Istrul cu corăbiile şi pustiesc teritoriul de sub stăpânirea sa, porni cu trupele împotriva lor. La rândul lor şi barbarii, împreună cu regele lor Rausimodus, plecară ca să-i iasă înainte. Mai întâi sarmaţii au atacat un oraş, care avea o pază bună* […] *Între timp a sosit şi Constantin, care i-a atacat pe barbari din spate, a ucis o mare parte din ei şi a aprins de vii pe cei mai mulţi. Ceilalţi au fugit. Rausimodus, care pierduse cea mai mare parte a trupelor sale, se îmbarcă în corăbii şi trecu Istrul, cu gândul de a mai pustii şi-n viitor teritoriul roman. Aflând aceasta, Constantin îl urmări, trecu şi el Istrul şi atacă pe fugari lângă o colină acoperită de păduri dese. Acolo ucise o mulţime din ei, printre care şi pe Rausimodus, iar pe mulţi îi luă prizonieri. Restul întinseră mâinile în semn de supunere şi fură primiţi ca supuşi de către Constantin, care se întoarse la reşedinţa sa cu o mulţime de prizonieri. 22. După ce îi distribui prin oraşe se îndreptă spre Tesalonic.*[16]

După cum se observă, invazia s-a încheiat cu un eşec dezastruos. Conform lui Zosimos invadatorii erau sarmaţi. Această afirmaţie este susţinută de emiterea de monede cu deviza *SARMATIA DEVICTA* şi luarea titlului de *Sarmaticus Maximus* pentru a doua oară de către Constantin în 323[17]. Dar Zosimos ne mai spune şi că invadatorii proveneau din zona *lacului Meotic*, adică a Mării Azov, şi că regele lor se numea Rausimodus. Am mai abordat această problemă a identităţii lui Rausimodus într-un studiu anterior[18]. Aşadar, ne vom limita să reiterăm concluziile formulate în această privinţă. După cum se cunoaşte, în perioada la care ne referim regiunea respectivă era sub controlul confederaţiei greuthunge, al cărei centru de putere se afla chiar la nordul Mării Negre şi al Mării Azov. Izvoarele atestă la unison dominaţia politică a goţilor în regiune. Puterea sarmaţilor se afla într-un declin accentuat în

[13] Pohlsander Hans A., *Împăratul Constantin*, trad. Acsente Mirella [ed. orig. The Emperor Constantine, London, Routledge, 1996], Bucureşti, Artemis, 2007, p. 58.
[14] Pohlsander, *op. cit.*, p. 62.
[15] *Corpus Inscriptionum Latinarum VIII: Inscriptiones Africae Latinae*, 8412, p. 1916.
[16] Mihăescu, *op. cit.*, p. 307.
[17] Kulikowski Michael, „15: Constantine and the Northern Barbarians", în Lenski Noel (ed.), *The Cambridge Companion to the Age of Constantine*, Cambridge, Cambridge University Press, 2005, p. 359.
[18] Lifa Ştefan, Fodor Alexandru, "Considerations on the Thervingi-Greuthungi Political Relations from the North of the Lower Danube Reflected in the Literary Sources", *Journal of Romanian Literary Studies*, 30, 2022, pp. 379-380.

secolul al IV-lea. Prin urmare, este foarte puțin probabil ca sarmații să fi executat pe cont propriu o operațiune de asemenea amploare. Un alt aspect care sprijină acest punct de vedere este numele regelui invadatorilor. Rausimodus este foarte probabil varianta latinizată a lui Rausimond, un nume caracteristic germanicilor. În ceea ce privește locul unde s-au desfășurat bătăliile cu Rausimodus la care se referă Zosimos, părerile sunt împărțite. O variantă ar plasa locul primei bătălii la Campona în provincia Pannonia Valeria, urmată de a doua confruntare la vărsarea Moravei în Dunăre, în Moesia Superior[19]. Alte păreri, precum cea a lui Vladimir Iliescu localizează a doua bătălie undeva în zona Munteniei[20]. Având în vedere că teritoriul controlat de Constantin la acel moment cuprindea și dioceza Dacia, nu este imposibil ca împăratul să-l fi urmărit la nord de Dunăre pe Rausimodus fără a intra pe teritoriul lui Licinius. Oricare dintre ipoteze ar fi corectă, este clar că retragerea lui Rausimodus urma același traseu prin teritoriul therving. Lucru care arată foarte clar anvergura invaziei și pune sub semnul îndoielii afirmația lui Zosimos referitoare la proveniența exclusiv sarmatică a atacatorilor. Cel mai probabil este vorba despre o coaliție condusă de greuthungi, din care făceau parte și sarmați și thervingi, printre alții.

Această înfrângere drastică a avut ca efect o scădere a activității sarmate la frontiera imperiului. Sarmații au devenit federați ai imperiului. Ei nu vor fi implicați în confruntarea finală dintre Constantin și Licinius (323-324) încheiată cu victoria primului. Victoriile lui Constantin au ca efect restaurarea autorității imperiale la nordul Dunării. Această extindere nord-dunăreană este atestată de construcția podului de la Sucidava (328), menționată de Aurelius Victor (*Liber de Caesaribus*, 41, 18) sau Teofan Confesor (*Cronografia*, p. 28)[21], precum și de existența *Brazdei lui Novac de Nord*. Această structură defensivă ce datează din vremea lui Constantin, se întindea de la Drobeta până la Mizil[22].

Activitatea lui Constantin în regiune a continuat și în deceniul următor. În 332 sarmații din Banat i-au cerut sprijinul împotriva goților care i-au atacat. Constantin le-a acceptat solicitarea și a trimis trupe în ajutorul lor, așa cum amintește și Anonymus Valesii (*Origo Constantin Imperatoris*, VI, 31):

> *Apoi a pornit războiul împotriva goților și a acordat sarmaților ajutorul pe care i-l ceruseră. Astfel ca urmare a operațiunilor militare conduse de cezarul Constantin aproape o sută de mii de oameni au murit de frig și de foame. Atunci el a primit și ostateci printre care și pe fiul regelui Ariaricus.*[23]

Expediția a fost comandată de fiul lui Constantin, viitorul împărat cu același nume. Eusebiu (233, c) confirmă și el campania desfășurată la nordul Dunării notând că *în anul 332 d. Chr., în timpul olimpiadei 277. Romanii au învins pe goți în ținutul sarmaților*[24]. Prin pacea care a urmat după această victorie a romanilor, goții au devenit federați ai imperiului, obligându-se să ofere ostatici și asistență militară imperiului. O parte a taifalilor, aliați ai goților, a fost relocată în Frigia cu această ocazie[25].

Referitor la originea etnică a acestor taifali există mai multe ipoteze. Unele îi consideră sarmați, altele populație germanică, există și teorii care îi clasifică drept o ramură a goților sau chiar a thervingilor. S-a avansat și varianta că numele de taifal ar avea o

[19] Kulikowski, *op. cit.*.
[20] Mihăescu, *op. cit.*.
[21] *Ibidem*, pp. 25, 591.
[22] Bărbulescu Mihai, Deletant Dennis, Hitchins Keith, Papacostea Șerban, Teodor Pompiliu, *Istoria României*, București, Editura Enciclopedică, 1998, pp. 99-100.
[23] Mihăescu, *op. cit.*, p. 49.
[24] *Ibidem*, p. 11.
[25] Protase, *op.cit.*, p. 676.

proveniență celtică[26]. Această variantă propusă de Herwig Wolfram îi asimilează pe taifali cu lacringii, o ramură a vandalilor. Este puțin probabil să fie un trib aparținând goților, având în vedere că sunt menționați tot timpul separat de goți în izvoare. Aurelius Victor (47, 30)[27] sau Zosimos (IV, 25)[28] au mereu grijă să facă distincția între goți și taifali când vorbesc despre ei. Pe de altă parte, taifalii erau călăreți recunoscuți, aspect specific popoarelor de stepă precum sarmații. Goții, prin contrast, erau cu precădere infanteriști. Mai mult decât atât, simbolistica taifală nu sprijină ipoteza originii germanice, așa cum poate fi observat în *Notitia Dignitatum,* un document ce detaliază organizarea administrativă a imperiului la sfârșitul secolului al IV-lea și începutul secolului al V-lea. Originalul nu s-a păstrat, puținele exemplare care există în prezent fiind copii datând din perioada medievală. Printre cele mai cunoscute sunt cele aflate în posesia Bibliotecii Universității Oxford, respectiv al Bibliotecii de Stat Bavareze. Aici se menționează existența unei unități de cavalerie taifală încadrată în trupele romane din Britania. Documentul prezintă și insignele diferitelor unități militare din cadrul acestor trupe (*VI. Insignia viri illustris magistri equitum,* vezi Figura 1), iar stindardul celei taifale avea în centru un șarpe cu cap de lup[29]. Acest simbol era specific popoarelor iraniene. Așadar, putem concluziona că taifalii erau un trib sarmatic.

[26] Wolfram Herwig, *History of the Goths*, trad. Dunlop Thomas J. [ed. orig. Geschichte der Goten, ediția a II-a, München, C. H. Beck'she Verlagbuchhandlung, 1979], Berkeley and Los Angeles, University of California Press, 1988, p. 92.
[27] Mihăescu, *op. cit.*, p. 27.
[28] *Ibidem*, p. 311.
[29] *Notitia Dignitatum: accedunt notitia urbis Constantinopolitanae et laterculi provinciarum*, edidit Seeck Otto, Berlin, 1876, p. 128.

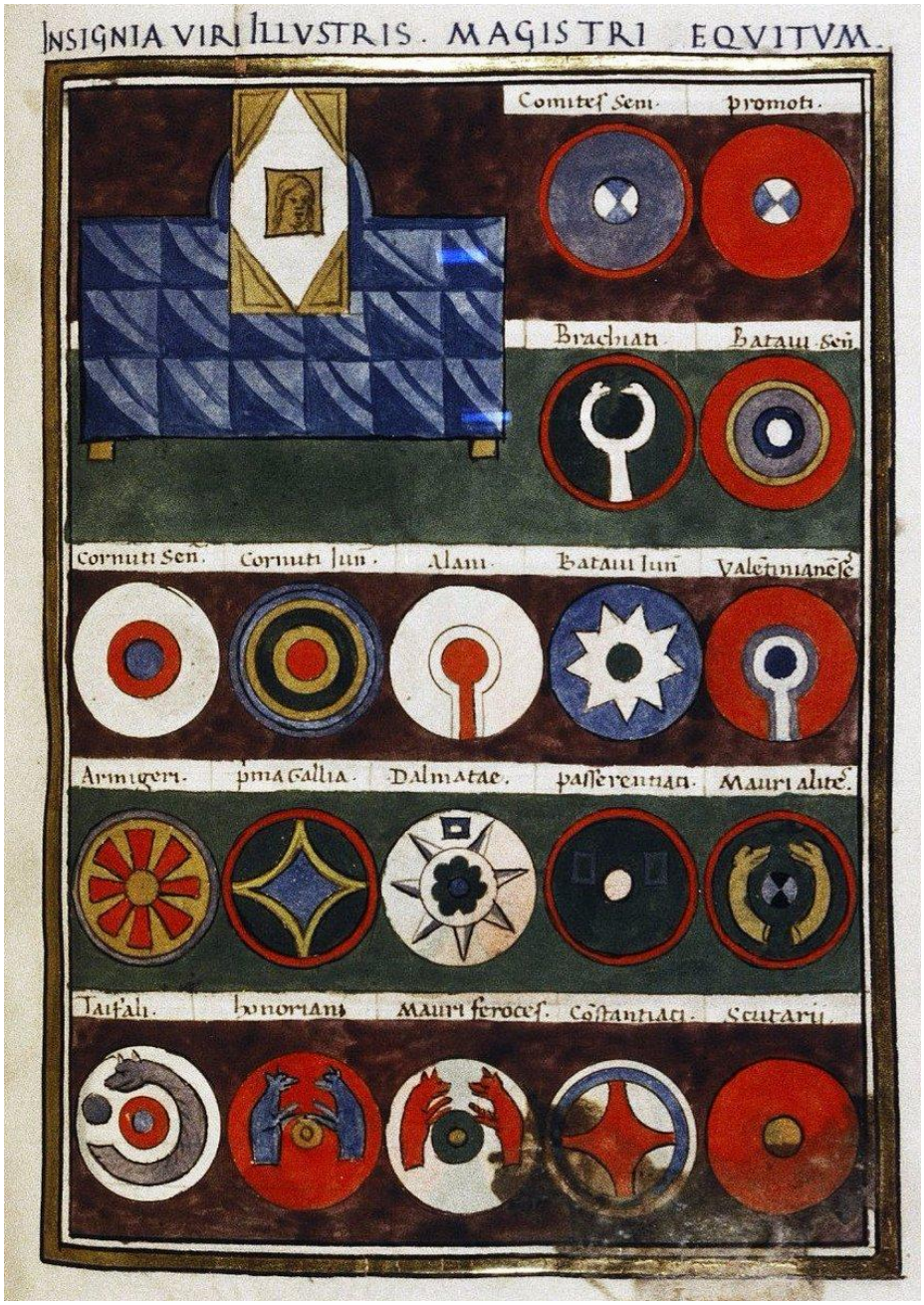

INSIGNIA VIRI ILLVSTRIS. MAGISTRI EQVITVM.
Comites Sem. promoti.
Brachiati Bataui Sen.
Cornuti Sen. Cornuti Iun. Alani Bataui Iun Valentinianenses
Armigeri. pm Gallia. Dalmatae. passerentiaci Mauri Alites.
Taifali. honoriani Mauri feroces. Constantiaci Scutarii.

Figura 1. Stindardul unității taifale (rândul de jos, primul din stânga) – *Notitia Dignitatum*, exemplarul aflat în posesia Bibliotecii Universității Oxford (https://www.wikipedia.org/taifals)

Taifalii au fost afiliați confederației thervinge în cea mai mare parte a perioadei în care goții au dominat spațiul de la nordul Dunării de Jos[30], arealul lor fiind în regiunea Olteniei. Cu toate acestea, au existat și episoade de colaborare cu imperiul, în special în timpul confruntărilor romanilor cu sarmații din deceniul șase al secolului[31]. Participarea taifalilor ca aliați ai romanilor la campaniile lui Constanțiu al II-lea împotriva sarmaților este atestată și de Ammianus Marcellinus (XVII, 13, 19-20)[32].

[30] Wolfram, *op. cit.*, p. 91.
[31] *Ibidem*, p. 63.
[32] Ammianus Marcellinus, *Istorie Romană*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1982, p. 170.

Tulburările au continuat în anii următori, de data aceasta fiind determinate de o problemă internă a sarmaților. Potrivit lui Eusebiu (233, f) *În anul 334 d. Chr., în timpul olimpiadei 278. Sarmații limiganți, făcându-și o trupă, izgonire în pământul roman pe stăpânii lor care se numesc acum argaraganți*[33]. Eusebiu detaliază episodul în *Viața împăratului Constantin* (IV, 6, 1-2):

> *1. Pe sarmați chiar Dumnezeu i-a zvârlit sub picioarele lui Constantin, care în chipul acesta a supus niște oameni care erau plini de îngâmfare barbară. Căci sciții s-au ridicat împotriva lor, iar stăpânii și-au înarmat sclavii, ca să se apere de vrăjmași. După ce au dobândit izbânda, sclavii au pornit să lupte împotriva stăpânilor și i-au alungat pe toți din patrie. 2. Aceștia n-au găsit alt liman al izbăvirii lor decât pe Constantin, care a știut să-i scape și i-a primit pe toți în țara romanilor; pe cei potriviți pentru așa ceva i-a înrolat în rândurile oștenilor săi obișnuiți, iar celorlalți, pentru a avea mijloace de trai, le-a împărțit pământuri ca să le muncească*[34].

Anonymus Valesii (VI, 32) abordează la rândul său subiectul, inclusiv relocarea lor în număr mare pe teritoriu roman.

> *După ce pacea cu goții a fost încheiată în aceste condiții, el s-a îndreptat împotriva sarmaților care dădeau dovadă de rea credință. Sclavii sarmaților s-au răsculat cu toții împotriva stăpânilor lor și i-au alungat. Constantin i-a primit pe aceștia cu plăcere și a răspândit prin Tracia, Sciția, Macedonia și Italia peste trei sute de mii de oameni de diferite vârste și sexe*[35].

Cifrele date sunt probabil exagerate, dar ele arată amploarea confruntărilor care au avut loc în acea perioadă în rândul diferitelor comunități sarmate. În ceea ce privește identitatea acestor *argaragantes* și *limigantes*, părerile sunt împărțite, în ciuda faptului că sursele îi descriu ca fiind două categorii sociale distincte din cadrul populației sarmate. Argaraganții reprezentau, după cum am văzut, clasa superioară, înstărită, iar limiganții, clasa inferioară. Totuși, există detalii care pun sub semnul întrebării această etichetare simplă. Despre argaraganți, Ammianus Marcellinus (XVII; 12; 9, 18) spune că foloseau tactici de luptă specifice infanteriei, plasându-și rândurile de soldați în formație, ceea ce nu este caracteristic unui popor de călăreți, cum erau sarmații[36]. Același autor spune despre o parte a limiganților că erau așezați în munți, ceea ce, din nou, nu se potrivește cu ce cunoaștem despre sarmați[37]. S-au avansat de-a lungul timpului mai multe teorii referitoare la identitatea celor două grupuri. Unele păreri îi consideră pe argaraganți descendenți ai roxolanilor migrați din est spre Banat[38]. Aceștia i-ar fi cucerit pe iazygii locali care au devenit viitorii limiganți. Noi considerăm puțin plauzibilă această variantă. Știm că primele elemente migratoare care se stabilesc în număr semnificativ în Banat după retragerea aureliană sunt iazygii la începutul secolului al IV-lea[39]. În aceste condiții nu credem că grupuri de roxolani venite ulterior se puteau impune ca element dominant în fața iazygilor stabiliți deja în regiune și care aveau

[33] Mihăescu, *op. cit.*, p. 11.
[34] *Ibidem*, pp. 15, 17.
[35] *Ibidem*, p. 49.
[36] Protase, *op. cit.*, p. 667.
[37] *Ibidem*.
[38] Wheeler Everett L., "Constantine's Gothic Treaty of 332: A Reconsideration of Eusebius VC 4. 5-6", în Zahariade Mihail, Opriș Ioan I. C. (eds.) *Studia Danubiana. Pars Romaniae Series Symposia I. The Roman Frontier at the Lower Danube 4th-6th centuries*, București, Institutul Român de Tracologie, 1998, p. 82.
[39] Muscalu, *op. cit.*, p. 10.

sprijinul centrului lor de putere din Câmpia Pannonică. Au existat și teorii care au încercat să găsească o origine slavă limiganților. Cel mai probabil este vorba, așa cum concluzionează și Dumitru Protase, despre grupuri compuse din mai multe elemente etnice și în cadrul cărora predominau sarmații. După Victor Spinei, diferența de poziție socială dintre cele două categorii s-ar datora condițiilor dezavantajoase în care au fost acceptați sau obligați limiganții să se afilieze confederației sarmate iazyge din regiune[40]. Este posibil ca o mare parte dintre acești limiganți să provină din grupurile de roxolani care au migrat înspre vest după stabilirea thervingilor în regiune. După cum știm, thervingii au avut centrul în Moldova și Muntenia, regiuni ocupate anterior de roxolani. Acest lucru ar explica statutul inferior al grupului respectiv în ierarhia sarmată.

Per total acțiunile lui Constantin au asigurat o poziție de forță imperiului în raporturile cu barbarii de la nordul Dunării de Jos, așa cum remarcă și Eutropius (*Breviarum*, X, 7, 1)[41] sau Eusebiu din Cezareea (*Viața împăratului Constantin*, IV, 5, 1)[42].

Următorul eveniment notabil este campania lui Constanțiu al II-lea (337-361) la nordul Dunării din 357-358, având ca motiv tulburările produse de sarmați. Mai exact, o invazie pe teritoriul imperiului, în 357, care i-a avut în prim plan pe limiganți, deși au participat și quazi și argaraganți la acțiune. Ammianus Marcellinus (XVII, 12, 9-21; 13, 30)[43] furnizează detalii despre acest război. El arată că romanii au obținut o victorie facilă asupra invadatorilor. La negocierile de pace au aplicat un tratament diferit diferitelor grupuri de atacatori. Argaraganții și cvazii au avut parte de termeni mai favorabili, având în vedere relațiile clientelare din trecut cu romanii. Limiganții au fost relocați în teritorii aflate la distanță mai mare de frontiera romană. De asemenea, romanii l-au impus pe argaragantul Zizais ca lider al limiganților (XVII, 13, 30):

> *Am silit pe limiganți să emigreze departe în locuri retrase, ca să nu poată după aceea să se pună în mișcare spre pieirea alor noștri. Am și cruțat pe foarte mulți. Pe Zizais, care ne va fi supus și credincios, l-am pus în fruntea celor liberi, socotind că e mai bine să aibă barbarii regi puși de noi, decât să-i înlăturăm pe cei puși de ei. Și ceea ce adaugă strălucire acestui eveniment sărbătoresc este faptul că a fost ales și de către ei și acceptat înainte de a-l numi noi*[44].

Desemnarea lui Zizais este amintită și de Aurelius Victor (*Liber de Caesaribus*, 42, 21)[45]. Starea de pace cu limiganții nu a durat mult. În anul următor, ei au atacat din nou și au suferit o înfrângere totală (Ammianus Marcellinus, XIX, 11)[46], nemaifiind atestați ulterior în izvoare.

După acest episod izvoarele nu mai amintesc interacțiuni majore cu sarmații până la căderea dinastiei constantiniene în 363. Sarmații sunt menționați tot mai rar în deceniile următoare. Una din ultimele atestări ale sarmaților de la nordul Dunării de Jos are loc în 376 pe fondul invaziei hune și al dezintegrării confederației thervinge. Același Ammianus Marcellinus relatează, atunci când vorbește despre fuga liderului therving Athanaric din fața atacatorilor huni, că *el s-a retras împreună cu toți ai săi într-un loc din Caucaland, greu de*

---

[40] Spinei Victor, "Migrațiile triburilor nomade de stepă în spațiul carpato-dunărean din preistorie până în primele secole ale mileniului I al erei creștine", în Spinei (coordonator), *Migrații, politici de stat și identități culturale în spațiul românesc și european. Volumul I: Ipostaze istorice ale mișcărilor de populație și modele identitare etnolingvistice actuale*, București, Editura Academiei Române, 2019, p. 54.
[41] Mihăescu, *op. cit.*, p. 39.
[42] *Ibidem*, p. 15.
[43] Ammianus Marcellinus, *op.cit.*, pp. 164-166.
[44] *Ibidem*, pp. 172-173.
[45] Mihăescu, *op.cit.*, p. 25.
[46] Ammianus Marcellinus, *op. cit.*, pp. 217-220.

pătruns din pricina pădurilor și munților înalți, după ce a izgonit de acolo pe sarmați[47]. În ceea ce privește acest *Caucaland* menționat în pasaj, localizarea lui a dus la apariția mai multor teorii. Alexandru Madgearu propune râul Valea Strâmbă din județul Harghita, afluent al Mureșului[48]. Altă ipoteză, avansată de Florin Constantiniu, ar fi situarea în regiunea muntoasă a Buzăului și Vrancei[49]. Este posibil să se refere în sens mai extins și la platoul Transilvaniei, regiune către care s-a retras liderul therving. Indicarea sarmaților alungați de către Athanaric este destul de surprinzătoare, știut fiind faptul că sarmații nu trăiau în munți și păduri. Din această perspectivă, considerăm mai plauzibilă ipoteza lui Florin Constantiniu, care ar plasa Caucalandul la marginea estică a arcului carpatic. Zona indicată de Constantiniu se află în apropiere de arealul de câmpie preferat de sarmați. În contrast, ipoteza lui Madgearu i-ar plasa pe sarmații respectivi în regiunea predominant de podiș a spațiului intracarpatic. În plus, teoria lui Florin Constantiniu se potrivește și cu opinia, majoritară în rândul cercetătorilor, referitoare la localizarea Zidului lui Atanaric între Ploscuțeni (pe Siret) și Stoicani (pe Prut). Pe de altă parte, nu trebuie exclusă posibilitatea să fie vorba de sarmați aflați la rândul lor pe fugă în fața pericolului hun și refugiați temporar în regiunea respectivă. Se poate specula și pe marginea variantei ca prin *sarmați* Ammianus Marcellinus să se fi referit la elemente de altă etnie afiliate sarmaților. Așa cum a făcut-o în cazul limiganților care trăiau în munți sau al argaraganților ce foloseau tactici specifice infanteriei. Aceasta ar însemna localizarea Caucalandului în partea vestică a arcului carpatic în vecinătatea teritoriului ocupat de sarmații din Banat. Un scenariu puțin probabil totuși, având în vedere că ar presupune deplasarea lui Athanaric și a oamenilor lui la o distanță mare față de locul unde se aflau la momentul debutului invaziei hune.

Venirea hunilor la sfârșitul secolului al IV-lea și impunerea lor ca factor dominant în regiune în locul goților va aduce și dispariția sarmaților de pe scena politică de la nordul Dunării de Jos. În ceea ce îi privește pe sarmați, aceștia vor fi asimilați în timp în cadrul culturii Sântana de Mureș, proces început deja în secolul anterior.

În concluzie, analiza raporturilor romano-sarmate în secolul al IV-lea așa cum sunt ele reflectate în izvoarele literare arată persistența aceluiași tipar în interacțiunile dintre cele două părți. Tipar manifestat prin alternanța între perioade de atacuri în scop de jaf ale sarmaților asupra teritoriilor imperiului cu perioade de pace în care sarmații au deținut statutul de federați. Statut concretizat prin plata de subsidii de către imperiu și facilități din partea imperiului în ceea ce privește comerțul de graniță. Spre deosebire de secolele precedente, observăm o tot mai mare influență a unor factori externi, în special goții, în acțiunile sarmaților. Un exemplu în acest sens este momentul invaziei conduse de greuthungul Rausimodus, episod care subliniază rolul subordonat al sarmaților în raport cu goții în această perioadă. Un alt aspect interesant care reiese din izvoare este legat de ierarhia socială a sarmaților și divizarea în argaraganți și limiganți. După cum am văzut, echivalarea lor cu clasele de stăpâni, respectiv sclavi, este una simplistă ținând cont de detaliile furnizate de Ammianus Marcellinus în privința tacticilor de luptă utilizate și a arealului locuit de unele elemente aparținând ambelor categorii. Detalii care nu se potrivesc cu ceea ce cunoaștem despre modul de viață al sarmaților. Motiv pentru care ne aliniem concluziei lui Dumitru Protase care vorbește despre grupuri compuse din mai multe elemente etnice și în care predominau sarmații. Totodată, considerăm plauzibilă și ipoteza lui Victor Spinei, care explică diferența de statut social dintre argaraganți și limiganți prin condițiile dezavantajoase în care limiganții au fost acceptați sau obligați să se afilieze confederației sarmaților iazygi. Coroborând această ipoteză cu migrațiile în masă ale roxolanilor spre vest începând cu

[47] Mihăescu, *op. cit.*, pp. 135, 137.
[48] Madgearu Alexandru, *Istoria militară a Daciei post romane*, Târgoviște, Cetatea de Scaun, 2008, p. 82.
[49] Constantiniu Florin, *O istorie sinceră a poporului român*, ediția a IV-a, București, Univers Enciclopedic Gold, 2011, p. 52.

secolul al III-lea, considerăm plauzibil ca grosul elementului sarmatic din rândul clasei limiganților să fie constituit din roxolani deplasați dinspre est și afiliați iazygilor prezenți în regiune. În ceea ce privește localizarea regiunii denumită de surse Caucaland, menționarea sarmaților alungați de acolo cu prilejul retragerii liderului therving Athanaric în fața hunilor ne determină să ne raliem ipotezei lui Florin Constantiniu. Aceea că zona respectivă poate fi identificată în regiunea muntoasă a Vrancei și Buzăului din prezent. Nu în ultimul rând, trebuie menționată prezența în regiune a taifalilor, a căror apartenență la grupul sarmatic credem că nu poate fi pusă la îndoială. În sprijinul acestei concluzii stau atât relatările din izvoare referitoare la caracterul de călăreți al taifalilor, cât și simbolistica taifală, ambele aspecte fiind unele specifice populațiilor iraniene.

BIBLIOGRAPHY

Ammianus Marcellinus, *Istorie romană*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1982.

Bărbulescu Mihai, Deletant Dennis, Hitchins Keith, Papacostea Șerban, Teodor Pompiliu, *Istoria României*, București, Editura Enciclopedică, 1998.

Constantiniu Florin, *O istorie sinceră a poporului român*, ediția a IV-a, București, Univers Enciclopedic Gold, 2011.

Corpus Inscriptionum Latinarum VIII: Inscriptiones Africae Latinae.

Kulikowski Michael, "15: Constantine and the Northern Barbarians", în Lenski Noel (ed.) *The Cambridge Companion to the Age of Constantine,* Cambridge, Cambridge University Press, 2005, pp. 347-376.

Lifa Ștefan, Fodor Alexandru, "Considerations on the Thervingi-Greuthungi Political Relations from the North of the Lower Danube Reflected in the Literary Sources", *Journal of Romanian Literary Studies*, 30, 2022, pp. 374-386.

Madgearu Alexandru, *Istoria militară a Daciei post romane*, Târgoviște, Cetatea de Scaun, 2008.

Muscalu Bogdan, "Problema sosirii sarmaților iazygi în spațiul dintre Dunăre și Tisa în lumina ultimelor cercetări", *Studii de Istorie a Banatului,* XXXII-XXXIII/2008-2009, Universitatea de Vest din Timișoara, pp. 5-13.

Mihăescu Haralambie, Ștefan Gheorghe, Hîncu Radu, Iliescu Vladimir, Popescu Virgil C., *Izvoarele istoriei României volumul II: De la anul 300 până la anul 1000,* București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1970.

Notitia Dignitatum: accedunt notitia urbis Constantinopolitanae et laterculi provinciarum, edidit Seeck Otto, Berlin, 1876.

Petolescu Constantin C., *Dacia. Un mileniu de istorie*, București, Editura Academiei Române, 2010.

Pohlsander Hans A., *Împăratul Constantin*, trad. Acsente Mirella [ed. orig. *The Emperor Constantine*, London, Routledge, 1996], București, Artemis, 2007.

Protase Dumitru, Suceveanu Alexandru (coordonatori), *Istoria Românilor vol. II: Daco-romani, romanici, alogeni*, București, Editura Enciclopedică, 2001.

Spinei Victor (coordonator), *Migrații, politici de stat și identități culturale în spațiul românesc și european. Volumul I: Ipostaze istorice ale mișcărilor de populație și modele identitare etnolingvistice actuale*, București, Editura Academiei Române, 2019.

Wheeler Everett L., "Constantine's Gothic Treaty of 332: A Reconsideration of Eusebius V C 4. 5-6", în Zahariade Mihail, Opriș Ioan I. C. (eds.) *Studia Danubiana. Pars Romaniae Series Symposia I. The Roman Frontier at the Lower Danube 4th-6th centuries,* București, Institutul Român de Tracologie, 1998, pp. 81-94.

Wolfram Herwig, *History of the Goths*, trad. Dunlop Thomas J. [ed. orig. *Geschichte der Goten*, ediția a II-a, München, C. H. Beck'she Verlagbuchhandlung, 1979], Berkeley and Los Angeles, University of California Press, 1988.

https://www.wikipedia.org/taifals, accesat la 26. 05. 2023. (pentru imagini).

THE IMAGE OF THE CITY OF CAHUL IN LITERATURE: GHEORGHE REABȚOV, TEODOR NENCEV AND OTHERS

Elisaveta Iovu

Scientific Researcher, PhD, „Eugen Coşeriu" Philological Research Center, State University of Moldova, Chişinău, Republic of Moldova

Abstract: The methodological and theoretical framework of imagology gives us the opportunity to understand the way in which the images of some or others are concretized in the form of literary tropes related to certain places/ topos or representative people of these places. Such cultural representations, called in imagology imagotypes (self-imagotypes/ heteroimagotypes) offer us the opportunity to know peoples/ regions/ countries from another perspective, much more varied and multidisciplinary.

The image of the city of Cahul can be described as being particularly varied, combining historical, cultural, geographical and social elements. Therefore, Cahul is perceived as a city with a rich history, a strong traditional culture and hospitable people. The city is known for its picturesque countryside with green hills and fertile soils. Also, the Prut River, which passes by the city, is an important element of the image of Cahul, providing a vital source of life and being seen as a symbol of unity and fraternity between the Republic of Moldova and Romania.

On the other hand, the history of the city and its cultural heritage are highlighted through the old monuments and buildings, through folk dances and songs, which play an important role in the cultural identity of the city. In general, the image of the city of Cahul is a positive one, being associated with picturesque nature, rich history and culture, but also with welcoming and open to everything new people. The corpus of imagotype texts proposed for analysis (George Coşbuc, Dimitrie Bolintineanu, Teodor Nencev, Leonid Nuzbroh and others), highlight a set of imagotypes that will directly complement the romanian cultural heritage in general.

Keywords: Imagotype, imagotypic text, self-imagotypes, cultural representations, cultural identity

Cercetările metodologice și teoretice asupra interpretări textului literar și ale discursului din ultimul timp au făcut un pas important atunci când s-a propus abordări din perspectiva imagologiei literare [5]. Cine suntem Noi și cum suntem reprezentați în imaginea Celuilalt, subiect care a trezit interes pentru cercetătorii și din Republica Moldova. În acest context, legătura dintre literatură, cultură și identitatea de grup, a devenit din ce în ce mai vizibilă, mizându-se pe ideea că nu numai că ar fi compatibile, ci chiar și în mod necesar complementare, mai ales când se efectuează cercetări asupra orașului, ca topos multicultural.

Cadrul metodologic și teoretic al imagologiei ne oferă posibilitatea să înțelegem modul în care imagotipurile despre unii sau despre alții sunt concretizate în forma unor tropi literari referitoare la anumite locuri/ spații sau oameni reprezentativi ai acestor locuri. Astfel de reprezentări culturale, numite în imagologie imagotipuri (auto-/ heteroimagotipuri) [5, p. 98-102] ne oferă posibilitatea să cunoaștem popoare/ orașe/ țări dintr-o altă perspectivă, mult mai variată și multidisciplinară.

Imaginea orașului Cahul poate fi descrisă ca fiind una deosebit de variată, îmbinând elemente istorice, culturale, geografice și sociale. Prin urmare, Cahul este perceput ca un oraș cu o istorie bogată, o cultură tradițională puternică și oameni ospitalieri. Orașul este cunoscut pentru zona sa rurală pitorească, cu dealuri verzi și soluri fertile. De asemenea, râul Prut, care trece pe lângă oraș, este un element important al imaginiii Cahului, oferind o sursă vitală de

viață și fiind văzut ca un simbol al unității și fraternității între Republica Moldova și România.

Având în vedere perspectiva imagologică, ne vom referi în acest articol asupra unui ansamblu de reprezentări culturale în ceea ce privește orașul Cahul, reprezentat de astă dată în lirica literaturii române. Prin urmare, corpusul de texte ce se referă la orașul Cahul, scot în evidență o imagine atât pozitivă, cât și mai puțin pozitivă: Leonid Nuzbroh „Salcâmul din Cahul" și „Poem despre Cahul" (2014); Gheorghe Reabțov, placheta de versuri „Țara Cahul" (1995); Dimitrie Bolintineanu, poezia „Cahul" (1859); Petru Botezatu „Din Universitate"; Teodora Bragă „Cahul", Nicolae Dabija „Cu colindul la Cahul"; Vasile Hondrilă „Cahulul"; Alexandru Hâjdeu „Cahul"; Teodor Nencev „D-nei Elena D."; Theodor Șerbănescu „Basarabia (Cahul)"; George Coșbuc „Golia ticălosul"; Grigore Vieru „La Cahul" și poeziile Maricicăi Mărăcineanu-Călin „La Cahul", „Lacul sărat", „La Lacul Frumoasa", „Vers de duminică" etc.

Ținând cont de caracterul interdisciplinar al imagologiei literare, imagotipurile valorificate în opera lirică pot fi intrepretate cu referire la mai multe domenii, cum ar fi: social, istoric, geografic, religios, etno-cultural etc. Potrivit psihologului român, Alin Gavriliuc, factorul social joacă un rol destul de important în crearea/ formarea identității, distigând două concepte care se completează reciproc: *identitate personală* și *identitate socială*. Prin urmare, se are în vedere procesul îndelungat prin care trece o națiune (*natura subiectului*, *mijloacele* avansate pentru construcția identitară, *discursul identitar*, *destinatarul discursului*, dar în mai mică măsură sunt preocupate de *circumstanțele* construcției identitare) [3, p. 24].

Cu alte cuvinte, anumite imagotipuri cu privire la orașul Cahul sunt în corespundere cu statutul de moldovean român din partea de sud a țări, dar o parte din reprezentările culturale îl diferențiază de basarabeanul în general. În acest contest ne referim la „teoria climei" propusă de comparatistul austriac Waldemar Zacharasiewicz [10], determinismul pozitivist propus Hippolyte Taine [9], dar și despre criteriile fizice și morale expuse de Hume [4]. Potrivit acestor cercetători, o multitudine de factori configurează caracterul unei națiuni, prin urmare unui personaj fie al identității sau alterității.

Potrivit cercetătorilor, factorii precum clima (cladă, rece, temperată), mediul (nord/ sud), națiunea (inferioară/ superioară), cine este autorul, experiențele acumulate de către un autor (studii, călătorii, perioadă istorică) joacă un rol foarte important la crearea reprezentărilor culturale, mentale sau sociale în cadrul textelor literare. Corpusul de texte imagotipice propus spre analiză, scot în evidență un set de imagotipuri care vizează nu numai clima caldă din partea de sud a țării care-i determină un caracter mai blând al cahuleanului, dar și mediul, așezarea geografică îl poziționează într-o zonă pitorească. Spectrul de autoimagotipuri, cât și heteroimagotipurile despre Cahul și cahuleni vor completa nemijlocit patrimoniul cultural românesc în general.

Un punct forte la interpretarea textelor literare imagotipice reprezintă și circumstanțele în care s-a aflat de-a lungul timpului orașul Cahul, deoarece acestea i-a determinat acestui topos un set de caracteristici/ trăsături obișnuite sau mai puțin neobișnuite, dar și acele calități ale aerului și ale climei, care ar fi putut influența sensibil temperamentul/ caracterul oamenilor din Cahul/ Sud, modificând ritmurile și obiceiurile corpului uman. Filozoful scoțian Hume a observat că există diferențe între caracterul oamenilor din nord și al celor din sud. Și aceste diferențe sunt determinate probabil de aer și climă, de gradele de căldură și de frig, deoarece „nimic nu are un efect mai mare asupra tuturor plantelor și animalelor iraționale" decât aerul și clima, consideră filozoful [4, pp. 78-79].

Vom observa din exemplele de mai jos că orașul Cahul reprezintă un spațiu de confluență a mai multor etnii, un topos plin de reprezentări mentale, sociale, culturale, care-l diferențiază nemijlocit de alte toposuri din Republica Moldova.

Leonid Nuzbroh, poet, scriitor și jurnalist, născut la Cahul, dedică orașului natal poeziile „Salcâmul din Cahul" și „Poem despre Cahul", care reprezintă prin tonul lor nostalgic și melancolic, afecțiunea autorului pentru locul nașterii. Titlul primei poezii sugerează faptul că salcâmul este deosebit de important în această regiune, un simbol al stabilității și continuității, fiind prezent acolo de foarte mult timp. Poezia începe cu un tablou pitoresc al naturii din Cahul, descris cu o mare atenție la detalii: „Copacii înalți, cu umbra rotată,/ Puful de plop ce-nălbea drum și casă,/ Și salcâmul cu struguri de flori parfumate/, Nembătau cu-o dărnicie-aleasă.// De-a lungul Frumoasei din parc dus de gânduri/ Spre banca cea veche mă-ndrept cătinel/ La Lipoveanca din centru cobor, peste podul de scânduri" [7, p. 185-186].

Autorul subliniază frumusețea și puritatea naturii, încadrând aceste elemente într-o perspectivă temporală și spațială precisă, exprimându-și gratitudinea și recunoștința față de cei care l-au învățat să aprecieze natura, să iubească și să protejeze lumea naturală: „Doar tu precum o mamă iubitoare/ O să m-aştepţi cu nerăbdare,/ Mereu nedespărţită de casă şi uşori,/ Ani la rând ca pe acele fiice şi feciori/ Ce nu-s de tine mulţumite/ Şi cată-o altă viaţă-n ţări mai fericite./ Tu-aştepţi şi crezi în acea zi/ Şi fiul drumu-ţi va găsi. /La fel cu mine s-a-ntâmplat:/ M-ai aşteptat şi am venit cu-adevărat…" [7, p. 195-198].

În poezia „Poem despre Cahul", Nuzbroh descrie orașul Cahul ca fiind un loc al frumuseții, al căldurii și al tradițiilor. Poetul subliniază ideea unei comuniuni a cahuleanului cu natura și care își păstrează valorile și tradițiile lor: „Casele tale și livezile în floare,/ Cahulule, și visele și tot ce crește-n soare/ Legate sunt de soartă și tu ai locul tău/ În viața și-n destinul meu". Identificăm imaginea unui oraș „viu" și feeric, un prieten adevărat al poetului: „Cahulule, tu mi-ai zburat din gând"; „Cahulule, deci cine eşti,/ De veşnic mă neliniştești?"; „Salut, salut, preascumpul meu/ Ce mult am mai dorit să te văd eu,/ Ce mult mi te-ai schimbat și ai crescut" [7, p. 195-198] sau într-o altă poezie: „Salut, cahulenilor. Ce mai nou pe acasă? Cum e timpul? Și oamenii despre ce mai vorbesc" [7, p. 185-186]

De asemenea, Nuzbroh face o referire la istoria orașului, amintind de perioada când Cahul a fost un important centru comercial și cultural al Moldovei. Se menționează și ideea unui oraș cu o influență puternică asupra dezvoltării culturii și a artei în regiune. Prin poemele sale lirice și pline de sensibilitate, poetul își exprimă dragostea pentru natură și nostalgia pentru locurile natale subliniind importanța păstrării tradițiilor și a respectării naturii, făcând o invitație tuturor să viziteze și să descopere frumusețea orașului Cahul.

Poetul **Nicolae Dabija**, prin poezia „Cu colinda la Cahul" îmbină elemente de colind, tradiție populară a sărbătorii de Crăciun, cu descrierea unor peisaje și obiceiuri din Cahul. Autorul descrie oamenii din Cahul care colindă, mergând din casă în casă pentru a împărți bucuria Crăciunului: „Ninge din tării, parcă descântă,/ Ninge peste dealuri, la Cahul", îndemnând cititorul la colindat tocmai în sudul țării: „Haidem cu colinda prin nămete, /Haidem cu colinda la Cahul" [6, p. 35-36].

Se face referire la peisajul înzăpezit și la faptul că oamenii au nevoie de căldură pentru a supraviețui iernii. Acest aspect este relevat prin menționarea sobelor, care reprezintă o sursă de căldură în casele din Cahul. De asemenea, se accentuează și ospitalitatea locuitorilor din Cahul, care își primesc cu căldură și bunăvoință colindătorii: „Să-l vestim, că-i pace peste tot,/ Că în codru mai rodește ghinda/ Și încă n-am murit de tot,/ Și o să ne primească cu colinda". Se face referire și la un obicei specific Crăciunului, cum ar fi aprinderea focurilor și arderii cocenilor de porumb, pentru a alunga spiritele rele și a aduce noroc și prosperitate în casă. Se remarcă, de asemenea, și referirea la obiceiul tinerilor de a se întâlni și a petrece împreună, semnificând astfel spiritul comunitar și unitatea locuitorilor din Cahul.

Este reflectat și motivul luptei și orașul lui Ioan-Vodă, un amestec dintre roșu și alb, război și pace: „Ninge, se acopere-o ninsoare /Sângele care a curs destul/ Din făptura lui de la

Cahul/ Spulbere vântoasele-n tumult:/ Parcă nu-i zăpadă, ci cenușa/ Celui de dușmanii de demult,/ I-au strâns sufletul aici cu ușa" sau într-un alt context: „Să ne spună vre-un țăran, la porți,/ Lângă un ulcior din bozii.../ Pe-aceste șesuri cum, în nopți,/ Caii își mai caut voievozii." [6, p. 35-36]

Poetul îndeamnă cititorul să nu uite filile istoriei și-n finalul colindului accentuează ideea de pace din lume și mai ales din sudul Basarabiei: „Și să leruim lângă Cahul/ De-o istorie ce n-are file albe,/ Căci cu sânge și le-a scris destul. Florile-s de măr. Florile dalbe. // A început acuma iar să cearnă,/ Cerul ninge leneș, somnambul. /Draga mea, privește-n lume-i iarnă./ Haidem cu colinda la Cahul" [6, p. 35-36].

Poezia „D-nei Elena D." de **Teodor Nencev** (1913-1944) pare să transmită un sentiment de redescoperire și reîntoarcere în locurile natale, în special orașul Cahul din Republica Moldova. Incipitul poeziei sugerează ideea unei suprize și redescoperire a orașului, care i-a provocat inițial o experiență negativă, dar prin prezența persoanei iubite orașul își recapătă farmecul și devine un loc de regrete: „Eu nu știam cât farmec ascunde-n el Cahulul./ Cu dezgust amarnic cândva am poposit,/ Dar că-ndrăgii orașul marilor regrete/ E că pe tine, dragă, aici te-am întâlnit" [6, p. 48].

Versurile exprimă admirația și fascinația poetului față de frumusețea femeilor din Cahul, este o admirație specială, care nu poate fi egalată de nicio altă femeie. Femeia pe care o privește este unică și inegalabilă în ochii poetului: „Am cunoscut atâtea femei, -multe, frumoase,/ O, după câte-n lume nu m-am dat în vânt./ Privind la tine însă, la chipul tău, frumoaso,/ Să-ți aflu asemănare zadarnic mă frământ" [6, p. 48]. În finalul poeziei, poetul exprimă nostalgia sa pentru locurile natale și își amintește de mirosul și dorurile din copilărie. Întâlnirea cu Elena D. a reînviat memoria poetului și i-a făcut să-și dorească să-și exploreze mai mult rădăcinile: „Îmi amintesc vechi doruri și dulce-nmiresmare/ A ținutului acesta unde m-am născut./ Că te întâlnii pe tine, -îmi întâlnii trecutul,/ O, ani pierduți departe, vorbiți-mi despre Prut" [6, p. 48].

Poezia „La Cahul" de **Grigore Vieru** este o oda adusă orașului Cahul, care evocă o serie de imagini și sentimente specifice acestui loc. Pentru poet este o comoară prețioasă, care îi umple inima cu cântec și iubire: „Ești pentru unii, poate,/ Un loc obișnuit/ Ci pentru mine: salbă/ O salbă mărgărit,/ Ci pentru mine cântec/ Sunând sub cer mereu, /Tezaur fără seamăn/ Arzând în pieptul meu mereu." [6, p. 68-69]. Poetul descrie și puterea fascinației pe care o exercită Cahulul asupra sa. Simte cum vraja locului îl cucerește și îl face să audă străvechiul cântec sudic, care este acompaniat de horele de sud. În timp ce admira stelele mari și luminoase de purpură de deasupra, poetul simte cum frumusețea locului este atât de liniștitoare: „Aici te fură vraja,/ Aici adânc s-aud/ Străvechiul cântec sudic/ Și horele de sud./ Jos stele mari de purpur,/ Sus stele de argint,/ Frumos ca floarea luncii,/ Ca ea de liniștit". [6, p. 68-69].

În refren, se evidențiază aura specială a orașului, care face soarele și izvoarele mai dulci decât în alte locuri, ademenind cu toată frumusețea sa: „La Cahul, la Cahul/ E mai dulce soarele,/ La Cahul, la Cahul/ Sunt mai dulci izvoarele./ La Cahul, la Cahul/ Cerul e nemărginit/ La Cahul, la Cahul/ M-am îndrăgostit". În ansamblu, poezia „La Cahul" este o evocare emoționantă a unui loc iubit și îndrăgit de către poet, care reușește să transmită cuvinte și imagini puternice ale frumuseții și farmecului acestui oraș.

Gheorghe Reabțov, un cahulean din generația șaptezecistă, care debutează editorial cu placheta de versuri „Țara Cahul" (1995) [8]. Placheta de versuri imortalizează orașul prin poeziile: „Ploaie la Cahul", „Țara Cahul", „La Cahul", „Floare de busuioc", „Dor" etc.

Versurile din poezia „O ploaie la Cahul" sunt pline de imagini sugestive care surprind legătura strânsă dintre om și natură. Prin personificarea ploii se accentuează o anumită libertate, spontaneitate și simplitate a existenței: „O ploaie de vară/ cu poalele-n brâu / aleargă desculță/ prin lanul de grâu. // Din stropii, ca plumbul,/ Din stropii de soare,/ Răsare

porumbul,/ Dă spicul în floare. // Sărut fruntea pâinii / Crescută din hume./ O ploaie de vară/ Hrănește o lume” [8, p. 10-11].

Poezia „Țara Cahul" este o evocare a locului nașterii poetului, dar și a relației sale strânse cu acesta. Versurile surprind frumusețea naturii, dar și importanța părinților, a limbii și culturii locale în formarea identității: „Aici, în țara asta m-am născut,/ Sub tril îmbătător de ciocârlie. / Părinții mi-au fost sabie și scut/ Și leagăn mi-au fost holdele și glia.//Aici în țara asta am vorbit/ În grai dumnezeiesc de alăută./ Izvoarele, în taină, mi-au șoptit / De dragoste fierbinte și durută.”[8, p. 7]

Finalul poeziei sugerează importanța scrisului și a literaturii în viața poetului. Această avere este „sfințită la o margine de mit”, sugestiv pentru o anumită importanță culturală și spirituală pe care o atribuie locului său natal. Autorul pare să găsească liniștea și împlinirea în această legătură strânsă cu locul nașterii: „Și tot aicea mi-am agonisit/ Din aurul cuvintelor avere,/ Sfințită la o margine de mit / În clipa de răgaz și mângâiere.”

În poezia „La Cahul" autorul descrie o lume mai pură, mai apropiată de natură și de divin, o lume care este specifică locului natal. Versurile sugerează că acest loc este mai aproape de universul spiritual și mai îndepărtat de lumea agitată și artificială din afara acestuia: „Acolo chiar și steaua-i mai aproape / Și spicul auriu mai văluros/ Și lacrima-i mai dulce sub pleoape / Și verbul e mai blând și mai duios. // Acolo chiar și soarele n-apune,/ Sau de apune, poate, numa-n noi,/ Și-atât cât mai mocnește un tăciune,/ Mai credem în speranța de apoi.” De asemenea, se accentuează ideea unei speranțe și credințe, care par să fie mai puternice în acest loc: „Acolo chiar și grâul se închină/ Mai falnic spre câmpia de secară/ Și rumenu-i grăunte de lumină / Vrăjit e de belșug și de povară” [8, p. 12]

Busuiocul este un simbol al fericirii și al distracției. Într-un mod poetic, autorul descrie cum floarea de busuioc prinde viață și mișcare atunci când este prezentă la joc. Imaginea este una foarte vie și colorată, în care floarea de busuioc poate transforma un joc simplu într-un eveniment magic și plin de energie: „O, floarea asta de noroc, /Cum prinde hora la mijloc/ Și-o mistuie în roșu foc,/ Iar fetele o scot la joc/ Din tainic loc...” [8, p. 16]. Busuiocul poate fi și un simbol al unui moment de bucurie și împărtășire, în care fetele sunt invitate să se bucure de viață și de compania celor din jur. Astfel, poezia poate fi interpretată ca un elogiu adus spiritului de comunitate și de distracție, care aduce oamenii împreună și le oferă momente de fericire și de viață.

Poezia „Dor” de Gheorghe Reabțov exprimă într-o manieră profundă și emoționantă puterea și impactul dorului în viața poetului. Poezia explorează diversele aspecte ale dorului, subliniindu-i intensitatea și caracterul universal. Versurile descriu în mod expresiv și emoțional sentimentul profund al dorului: „Doru-acesta cahulean/ Te cuprinde cu alean/ Și te poartă an de an/ Și-i nomad ca un țigan.”[8, p. 13]. Dorul este prezentat ca fiind puternic, copleșitor cu o chemare plină de farmec te atrage într-un spațiu vast și întins. Autorul compară dorul cu o umbră de cocor, sugerând grandoarea și eleganța acestui sentiment. Este asociat cu elemente delicate și grațioase: „Doru-acesta de la glie/ Are glas de ciocârlie,/ Când te cheamă și te-mbie/ Pe întinsa ei moșie. / Dorul ăsta care-i dor/ Parcă-i umbră de cocor,/ Cimburel și alior/ Pentru turma lui Mior.”[8, p. 13]

Dorul cahulean este intens și adânc, provenind de la Prut, râul ce delimitează granița dintre România și Republica Moldova. Vine însoțit de „jăratic de sărut", aluzie poetică la iubirea și afecțiunea pe care le poartă cu sine. Este un dor născut din dragoste, care pur și simplu există și persistă fără să aibă nevoie de praguri sau limite între ceea ce este scump sau drag: „Doru-acesta e durut - /Vine tocmai de la Prut / Cu jăratic de sărut / Și-i din dragoste născut/ Doru-acesta n-are prag/ Între scump și între drag.” Dorul este personificat și asociat, de asemenea, cu regiunea Bugeac: „Doru-acesta din Bugeac /Este dor și n-are leac!” Finalul poeziei subliniază ideea unui sentiment etern, care se hrănește din iubirea și nostalgia din adâncul sufletului. Versurile poeziei „Dor" reprezintă o incursiune în lumea sentimentelor și a

nostalgiei, oferind cititorului o imagine puternică a puterii și profunzimii acestui sentiment universal.

Vasile Hondrilă (1902-1974) s-a aflat la Cahul în jur de cinci ani, între anii 1935-1938 și 1942-1944, fiind revizor școlar. Ceea ce este important de menționat este că a redactat și a editat la Cahul pe cont propriu ziarul „Graiul satelor", fiind totodată și coautor de manuale școlare, dar și inițiatorul construcției monumentului lui Ioan Vodă (inaugurat la 29 iunie 1937) [2, p. 37]. Versurile din poezia „Cahulul" de Vasile Hondrilă sunt pline de simbolism și sugestii poetice. Pe de o parte, se poate vedea că orașul doarme sub privirile stelelor și a catedralei înalte, devenind astfel un simbol al liniștii și al tradiției: „Stelele se bălăcesc în baltă,/ Cahulul doarme, Catedrala-naltă/ Cât Rusia, stăpână-i peste parc și noapte/ Și peste sat și peste moarte" [6, p. 39].

Pe de altă parte, poetul subliniază lupta de la Cahul și îndeamnă cititorul să răspundă la o întrebare referitoare la identitatea și originea poporului din zonă. Astfel, el sugerează că poate exista o legătură între locuitorii din Cahul și geto-daci: „Șlepuri dorm în nisip cu anii/ Le-au îmbătrânit și căpitanii/ Înrămnați cu bărbi. Oare-s de neam get?/ Stuhul își ascute săbiile-ncet/ De gresia vântului muscălesc/ Slobozit cu ciudă în malul românesc. // Balte verde cu lumini de sticlă/ Taie în noapte linii ca de riglă./ Cât ai svârli de căloace lancea/ Se chiorăsc în noapte lămpile la Oancea" [6, p. 39]. De asemenea, descrierea balților verzi cu lumini de sticlă și taierile linii ca de riglă sugerează o imagine a preciziei și a geometriei, care ar putea fi văzută ca o metaforă pentru ideea de ordine și structură. În plus, versurile despre „lampile care se chiorăsc în noapte la Oancea" dau o imagine pitorească a vieții rurale, evocând astfel un sentiment de nostalgie și tradiție. Prin urmare, versurile din poezia „Cahulul" de Vasile Hondrilă sugerează o combinație între tradiție și modernitate, liniște și luptă, ordine și haos, creând astfel o imagine poetică bogată și sugestivă a orașului Cahul.

Poetul, filologul, botanistul arheologul, **Alexandru Hâjdeu** (1811-1872), tatăl lui B. P. Hasdeu, dedică și el orașului o poezie, în care este valorificată lupta de la Cahul și prin care conștientizează valoarea acestor locuri, dănuind în istorie. Locurile din Cahul sunt încărcate cu istorie și legendă, și că amintirile lor vor fi transmise din generație în generație. De asemenea, se evidențiază ideea că aceste locuri au fost martore la lupte grele pentru libertate, și că amintirea acestor lupte va fi o sursă de inspirație și putere pentru locuitorii din Cahul în viitor: „Puțin sunt trăitori pe-aici! Legende-s multe!/ Iar firul amintirii de-a lungul vremii du-l,/ Chiar dacă-acum nu-i cine să-l asculte,/ Vorbi-va de Rumeanțev prin secole destul! // Și despre libertatea acestor locuri, zmulte/ În lupta cu dușmanul de sânge nesătul/ Eu cred - cu amintirea acestor grele lupte - / Vei crește, vei învinge, iubitul meu Cahul." [6, p. 42].

Poeta **Maricica Mărăcineanu-Călin** dedică orașului Cahul mai multe poezii, în care desprindem un fel de oraș norocos unde natura este la ea acasă: „La Cahul/ Norocul doinește/ Izvorul dorului,/ La Cahul/ Natura dă de veste/ Că timpul se apropie/ De lună și de Stele..." [6, p. 44]. Versurile subliniază frumusețea locului și faptul că natura este un semn că timpul se apropie de momentele speciale ale serii, de „lună și de stele". Expresia „norocul doinește" poate fi interpretată ca o referire la cântecele tradiționale din zonă care aduc noroc și fericire, iar „izvorul dorului" poate fi o metaforă pentru dorința de a rămâne și de a trăi în acest loc. De asemenea, Cahulul este un loc unde natura și cerul nocturn sunt impresionante, sugerând o simțire profundă și o legătură intimă a eului liric cu locul, poezia sugerează o înțelegere și o apreciere a valorilor culturale și naturale din această regiune.

Lacul Frumoasa prevestește „un început de lră", care „apărea, printr-o dungă întunecată" și „se prelungea în forma poeziei" [6, p. 45]. Lacul Frumoasa este prezentat ca o forță creatoare care prevestește apariția poeziei. Este interesant modul în care autoarea descrie „dunga întunecată" ca o prefigurare a poeziei, sugerând că aceasta poate fi văzută ca un element întunecat și misterios, dar totuși semnificativ în crearea frumuseții și sensului în

poezie. Poeta consideră că poezia este o formă de naștere a sensului, iar natura este o sursă bogată de inspirație în acest proces. În acest fel, poezia este prezentată ca un proces natural și organic, în care frumusețea este extrasă din lumea din jurul nostru și este transformată în cuvinte și imagini poetice.

„Vers de duminică" surprinde imaginea dimineții care se trezește și începe să prindă viață. Aburii care se ridică fumegând și oglinda zilei care redă bucuria versului de duminică sunt o metaforă pentru începutul unei noi zile și a unei noi săptămâni în care poezia, frumusețea și bucuria pot fi regăsite și savurate: „Soarele absoarbe bruma/ Din iarba și lacul „Frumoasa"./ Aburii se ridică fumegând./ Oglinda zilei redă/ Bucuria versului de duminică" [6, p. 45]. Prin urmare, natura poate fi o sursă de inspirație pentru poezie și că poezia poate fi o modalitate de a celebra și a aprecia frumusețea și bucuria din jurul nostru.

Poezia „Din universitate" de **Petru Botezatu** este o evocare a momentului în care eul liric părăsește universitatea, dar nu înainte de a-și încărca bagajele cu cunoștințe și experiențe prețioase. Petru Botezatu (n. 1984), membru al Uniunii Scriitorilor din R. M., și-a făcut studiile la Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu", lăsând o impresie și o mărturie asupra acestei universități: „Din Universitate, de aici / Eu voi pleca cu geanta în spinare...", „Din Universitate am să ies / Cu geanta minții de-nțelesuri plină...", „Din Universitatea, din Cahul...". [6, p. 17]

Universitatea, care poate fi văzută atât ca un simbol al cunoașterii, cât și ca un loc concret de învățământ superior. Geanta pe care eul liric o poartă în spinare simbolizează bagajul de cunoștințe și experiențe pe care le-a dobândit în timpul studiilor. Expresia „Din Universitatea, din Cahul..." adaugă o dimensiune geografică în poezie și subliniază importanța și valoarea localității în care se află universitatea, Cahul. Prin urmare, aceste versuri sugerează faptul că plecarea din Universitate reprezintă un moment important de tranziție și transformare, în care eul liric își ia cu sine tot bagajul de cunoștințe și înțelesuri dobândite în timpul studiilor, pregătindu-se astfel pentru viitorul său.

Teodora Bragă (1942-2014), aflându-se pe meleagurile cahulene timp de patru ani, când urma studiile la Școala Pedagogică din Cahul (1961-1965), a fost fermecată de acest oraș și l-a imortalizat în poezia sa. Versurile desprind o ambivalență între pericol și frumusețe în localitatea Cahul, cu referire la vânturi care suflă din patru direcții diferite, sugerând o putere uriașă și imprevizibilă. Aceste vânturi sunt personificate prin ideea că „se rup / să muște din floarea salcâmilor", care presupun o amenințare la adresa localității. Autoarea reflectă, de asemenea, motivul luptei: „Străjnicii vânturilor din patru zarişti se rup / să muște din floarea salcâmilor.../ Prin sălcișul luncii pândește un lup /piedica păgânilor", dar remarcă și frumusețea localității prin floarea salcâmului: „Mă cheamă un fulger tăcerea să-i frâng.../ Și i-o sap / cu o rădăcină de salcâmi" [6, p. 19]. Cu toate acestea, în finalul poeziei, poeta aduce un sentiment de frumusețe și de calm prin imaginile de salcâmi, simbol al identității locale, iar combinația între pericol și frumusețe, sugerează dragostea profundă și complexă față de orașul natal.

Theodor Șerbănescu (1839-1901), printr-un decret semnat de Regele Carol I, la 17 septembrie 1876, a fost numit prefect de Cahul. Îmbinând calitățile unui militar iscusit și a unui poet desăvârșit, acesta creează un tablou al orașului Cahul în poemul său „Basarabia". În acest poem se observă o descriere frumoasă și pitorească a orașului Cahul: „Ca o sarică largă pe umeri atârnată,/ Și a căreia lungi poale ajung până-n călcâi, - / Așa Cahulul pare, - sarică îmbrăcată/ Pe umere de dealuri și târâind prin văi" [6, p. 63-65]. Descrierea pieții din Cahul vine în contrast cu casele albe de var și biserica, demonstrând apartenența orașului la religia creștin-ortodoxă: „Piața pare-un petec cârpit drept în spinare, /Un petec negru-alături cu case-albite-n var;/ Biserica din capul orașului, îmi pare/ O glugă ciobănească în vârful unui par" [6, p. 63-65]. Poetul surprinde esența orașului, natura sa și viața cotidiană, făcând referire la dimensiunea și încărcătura istorică și culturală a orașului.

Versurile ce urmează descriu orașul Cahul într-un mod destul de pesimist, în care acesta nu este un oraș potrivit pentru poezie, contrastând cu alte orașe din RM care au fost o sursă de inspirație pentru poeți: „Glodoasele lui strade sunt mari neocolite/ În care trist sombrează galoșii din picior;/ Iar casele-i mărunte, sub stuf înădușite/ Lumei civilisate strig toate: Ajutor!... // Acesta e Cahulul... păstor fără idile!/ Aicea Poesia nu are ce căta,/ Lăsa-voi dar orașul lui D. Caravasile/ Și mă voi duce colo pe muche a visa" [6, p. 63-65].

Nici râul Prut nu se bucură de o imagine pozitivă: „Jos Prutul trist răstoarnă adânci și tulburi valuri/ Parcă-ar purta în sânu-i un sufletesc năduf,/ Se poate - flori, se zice, creșteau pe a lui maluri,/ Acuma însă crește tot papură și stuf" [6, p. 63-65]. Persistă o imagine puternică a durerii și a pierderii, iar personificarea Prutului adaugă o notă emoțională puternică. Versurile par să transmită un apel către oameni să ia măsuri pentru a restabili relațiile dintre cele două țări și pentru a ajuta la vindecarea râului Prut: „Râul românesc odată din cap până-n picioare,/ Pe verzile lui maluri veneau adeseori/ Și-n undele lui limpezi își leșeau la soare/ Cămeșile lor albe, vai! Două țări surori. // Pe când muscalul lacom răpitu-ne-a pe una,/ El - Prutul, devenit-a atâta de mâhnit,/ Că-n doliu-i fără margini svârlitu-și-a cununa/ De flori mirositoare și unde și-a cernit. // E neagră a lui undă, ca sufletul în doliu,/ Durerea-i ie adâncă ca neagra undă-a sa./ Spumând el își târăște rănitul său orgoliu/ Și-n Dunărea cea lată aleargă-a se-ngropa. // Căruntă Majestate!... cât poate își ascunde/ Durerile, în stuful ce crește îndesit/ Pe malu-i rupt ce ține-nchise-a sale unde,/ Ce murmură un bocet încet și-nădușit" [6, p. 63-65]

Poezia lui **George Coșbuc,** „Golia ticălosul", este inspirată dintr-un eveniment istoric, bătălia de la Cahul din anul 1770, în care trupele moldovenești au înfruntat armata otomană condusă de marele vizir Golia. Este important să subliniem că pentru Coșbuc, valorile naționale și spiritul de luptă erau esențiale într-o societate sănătoasă: „La Cahul, pe câmpie, din marginea poienii/ Se-ntinseră-n coloane de luptă moldovenii,/ Și-aveau cu ei pe vodă, iubitul domn al lor" [1, p. 290-291]

De asemenea și versurile din poezia „Cahul" de **Dimitrie Bolintineanu** descriu curajul și determinarea moldovenilor în lupta lor de la Cahul împotriva turcilor. Se accentuează faptul că moldovenii sunt deosebit de curajoși și că își urmăresc cu hotărâre scopurile chiar și în cele mai grele momente: „Cu virtute rară moldovenii mor!/ Turcii se-nspăimântă de nepăsul lor./ Cu-ai lor cai s-aruncă repezi pe pătrate/ Ce ca stânci de piatră stau nestrămutate/ Disperați descalic, se târăsc pe mâini,/ Mușcă de picioare pedeștrii români./ De trei ori moldavii turcii îmbrânciră…" [2, p. 36-40]. Poezia denotă o puternică atitudine de indignare şi revoltă faţă de străinii care ocupă ţara, dar şi un apel la unitate şi mândrie naţională pentru a lupta împotriva ocupanţilor. Versurile celebrează curajul și forța moldovenilor în fața adversității și sugerează că aceștia sunt de neoprit în căutarea libertății și a independenței lor.

Prin urmare, orașul Cahul este perceput ca un oraș cu o istorie bogată (Dimitrie Bolintineanu, George Coșbuc, Theodor Șerbănescu, Vasile Hondrilă, Alexandru Hâjdeu), o cultură tradițională puternică (Petru Botezatu), cu oameni ospitalieri și buni (Nicolae Dabija) și cu fete frumoase (Teodor Nencev). Orașul este cunoscut pentru zona sa rurală pitorească, cu dealuri verzi și soluri fertile (Leonid Nuzbroh, Gheorghe Reabțov, Maricica Mărăcineanu-Călin, Teodora Bragă), spațiul îndrăgostirii (Grigore Vieru). De asemenea, râul Prut este un element important al imaginii Cahului, oferind o sursă vitală de viață și fiind văzut ca un simbol al unității și fraternității între Republica Moldova și România (Gheorghe Reabțov, Theodor Șerbănescu). În general, imaginea orașului Cahul este una pozitivă, fiind asociat cu natura pitorească, istoria și cultura bogată, dar și cu oamenii primitori, ospitalieri și deschiși. Corpusul de texte imagotipice propus spre analiză scot în evidență un set de imagotipuri care vor completa nemijlocit patrimoniul cultural românesc în general.

BIBLIOGRAPHY

1. COȘBUC, George. *Opera poetică*. Chișinău, Cartier, 2006, 352 p

2. DULCIU, Dan Toma. *Cahul - orașul lui IOAN VODĂ*. Pagini de literatură. Viena, 2018

3. GAVRELIUC, Alin. *Mentalitate și societate. Cartografii ale imaginarului identitar din Banatul contemporan*. Editura Universității de Vest, 2003, 402 p

4. HUME, David. Of National Characters. In: *Essays, Moral, Political, and Literary*. Cambridge: University Press, 1994, pp. 78-92.

5. IOVU, Elisaveta. *Imagologia literară: școli, direcții, metode.* Ediția a II-a. Chișinău: Știința, 2021, 288 p.

6. NOVAC, Ionel. *Cahul. Pagini de literatură*. București, 2018

7. NUZBROH, Leonid. *Salcâmul din Cahul*. Opere alese. Moldova-Israil, 2014

8. REABȚOV, Gheorghe. Țara Cahul. Chișinău, 1995

9. TAINE, Hippolyte. *Histoire de la litterature anglaise*. Paris, 1866.

10. ZACHARASIEWICZ, Waldemar. *The Theory of Climate and the North in Anglophone Literatures*. In: Studia Imagologica 14, *Images of the North*, de Sverrir Jakobsson, Rodopi B.V., Amsterdam – New York, 2009, 293 p.

THE IMPACT OF EVOLVING AI ON THE CONCEPT OF CREATIVITY AND COPYRIGHT IN POETRY

Rodica Gotca
Scientific Researcher, PhD, Moldova State University

Abstract: This article presents the impact of the evolution of AI systems on contemporary poetry, given the fact that lyric is the most responsive form to any changes.
The emergence of different text generator models makes it difficult to interpret poems made through programs such as ChatGPT, Minstrel, MEXICA, Fabulist, PoemPortrets, Deep-speare, BRUTUS, etc. That is why it is imperative for the academic environment to deal with topics related to natural language, computational creativity and AI.
The poetry generated by the programs involving AI systems is, although impeccable in form, still lacking the emotion specific to a literary creation. This fact catalogs, at the moment, AI as a tool that would allow the writer to facilitate his creative work.
Regarding the human-machine collaboration, some legal aspects related to copyright and the position of the human creator in relation to the AI systems with which they write their works are also presented. Presenting the opportunities and risks related to the involvement of AI in creation.

Keywords: literature, literary theory, digital literature, AI, ICT, GPT, generative models of poetry, aesthetics.

Evoluția fulminantă a TIC (Tehnologiilor Informației și Comunicației) și a sistemelor de IA (Inteligență Artificială) a determinat atestarea unor modificări și în domeniul artelor, îndeosebi în cel literar. Poezia, fiind forma literară cea mai receptivă la orice schimbare a societății și capabilă să reflecte orice metamorfoză, s-a tranformat sub aceste influențe, oferind o serie de specii noi ce solicită atenția teoriei și criticii literare (de la poezia digitală, la cea a sistemelor GPT).

Poezia s-a diferențiat întotdeauna față de celelalte forme literare prin faptul că exprimând o serie de gânduri și emoții ale poetului, evocă altele drept răspuns/reacție din partea cititorului. Cu trecerea timpului, această formă literară s-a schimbat semnificativ ca formă, modalitate de realizare, conținut, însă a păstrat mereu „diversitatea deplină a expresiei estetice” [1, p. 29].

Cercetătorul T. Lukianets, în articolul său „Transition from XX Century Concrete Poetry to XXI Century Digital Poetry as a New Step of Genre Evolution”, menționează că „poezia concretă/ vizuală a servit ca mijloc de tranziție pentru implementarea inovațiilor tehnologice din secolul XX – XXI în convențiile limbajului poetic. Aceste experimente artistice cu noi forme și moduri de prezentare literară au dus la apariția poeziei digitale, cunoscută sub numele de e-poetry sau web-poetry, de asemenea” [1, p. 29].

Formatul multimodal al poeziei a catalizat devoltarea calității de interactivitate a textului poetic, care a excelat (datorită impactului TIC și sistemelor de IA) în implicarea directă în text a cititorului/autorului. Pornind cu poezia vizuală, genul liric a deschis calea unor experimente ce aveau drept menire lărgirea orizontului de interpretare, oferirea unei experiențe noi și depășirea viziunilor stereotipizate legate de creație și interpretare.

Trăsătura distinctivă a poeziei digitale este modalitatea de creare – procesul digitalizat efectuat pe un dispozitiv, bogăția semantică a textului multimodal – devenit, în majoritatea

cazurilor, un hypertext și relația directă pe care o stabilește cu cititorul – permițându-i interacțiunea cu opera artistică.

Poezia digitală este un gen relativ nou, apărut la confluența literaturii cu invențiile tehnologice în sfera comunicării umane. „De îndată ce mediile digitale au devenit disponibile pentru utilizare de către toată lumea și de pretutindeni, realitatea vizuală a oferit un nou plan pentru exprimarea artistică. A sosit momentul să vorbim despre o nouă formă poetică vagă, creată ca urmare a suprapunerilor dintre artă și literatură, cinematografie, muzică, poezie etc. În acest sens, îndoielile cu privire la adecvarea termenului de „poezie" devin evidente, deși valoarea estetică a poemelor digitale îl face un nume corect pentru a desemna acest gen literar așa cum este." [1, p. 31]

Generarea poeziei devine un subiect popular în mediul academic, deja preocupat de generarea limbajului natural, creativitatea computațională și inteligența artificială. Faptul că IA este implicată activ în crearea liricii și dă dovadă de abilități de scriere pentru mai multe niveluri de limbaj, a determinat numeroși cercetători să se preocupe de analiza generatorilor inteligenți de poezie, reliefând în studiile lor limbajul, forma și conținutul, tehnicile aplicate, reutilizarea materialului și evaluarea produselor. O lucrare în această cheie este articolul lui Hugo Gonçalo Oliveira: „A Surveyon Intelligent Poetry Generation: Languages, Features, Techniques, Reutilisation and Evaluation".

Cercetarea dată prezintă modelele automate de generare a poeziei, începând cu anii 1961 (Queneau), apoi 1981 (ALAMO), conturând concepte precum „creativitate computațională" dezvoltată prin intermediul sistemelor inteligente de generare a poeziei, analizate în lucrările anilor 2000 (Gervas, Manurung). După anii 2000, sistemele de IA utilizate în generarea poeziei au cunoscut o evoluție fulminantă, depășind rescrierea textelor în formă poetică și avansând la crearea unor texte „plăcute, din punct de vedere estetic, și cu valoare creativă" [2, p. 11-12].

Astfel, dezvoltarea TIC și a IA devine o premisă a colaborării strânse între autori și cititori, ba chiar și între operele literare, devenite hibride. Poezia digitală apare ca un teren de negociere a celor mai bune practici din toate domeniile artelor: literatură, arte plastice, muzică, cinematografie și programare [1, p. 32].

Poezia a reprezentat întotdeauna o expresie artistică a limbajului, fiind modalitatea prin care limbajul comun este așezat într-o formă inedită. „Chiar dacă forma sfârșește prin a modela conținutul, nu este suficient ca o poezie să urmeze pur și simplu o formă de poezie recunoscută. Potrivit lui Manurung (2003), pe lângă poeticitate, textul poetic ar trebui să dețină alte două proprietăți fundamentale: trebuie să se supună convențiilor lingvistice, prescrise de o anumită gramatică și lexic (gramaticalitate); și trebuie să transmită un mesaj conceptual, semnificativ sub o anumită interpretare (semnificație)." [2, p. 13]

Sistemele de IA implicate în generarea poeziei au drept surse modelele semantice extrase din totalitatea textelor existente pe Internet și le combină, oferind cititorului textul pe care acesta îl solicită. La fel, sunt însușite și modelele de limbaj figurativ – în baza poeziilor produse de om, sistemele de IA învață a alcătui metafore și alte figuri de stil. Ceea ce reușește mai puțin un generator de poezie este să ofere emoția implicită textului liric.

Comparând literatura postmodernă cu literatura sistemelor de IA, pot fi observate o serie de aspecte comune printre care „încălcarea contractului hermeneutic" (distrugerea expectanțelor cititorului referitoare la extragerea unui mesaj din textul citit) [3, p. 45], dar și faptul că IA nu poate reproduce în totalitate creativitatea umană, ci doar simula sau imita prezența acesteia.

Modelele de limbaj utilizate pentru generarea poeziei includ modele din matematică și alte științe: modelul Markov, modelele bazate pe rețele neuronale profunde (DNN) și rețele neuronale recurente (RNN) – cu ajutorul unei DNN generatorul poate prezice conținutul

următorului vers, iar prin intermediul unei RNN, poate fi reglată rima și ritmul poeziei [2, p. 16].

Hugo G. Oliveira accentuează faptul că generarea de poezie devine un domeniu de cercetare destul de matur, confirmat prin serii de lucrări ce depășesc simple experimente, iar interpretarea poeziei realizate de IA nu este doar o evaluare banală, ci o revedere a ceea ce presupune conceptul de „creativitate" și „operă". Analiza poeziilor create de computer este bazată, cel mai des, pe evaluarea creativității și pe opiniile umane, care s-au format pornind de la criterii precum: „tipicitatea ca poem, înțelegerea, calitatea limbajului, imaginile mentale, emoțiile și plăcerea sau structură, dicție, gramatică, unitate, mesaj și expresivitate". Dintre modalitățile automate de evaluare a poeziei generate de IA, sunt cunoscute ROUGE (care aplică metrici utilizate tradițional la rezumare ori traducere) și BLEU (care evaluează capacitatea de a genera secvențe valide de linii) [2, p. 16-18].

Numărul mare de produse bazate pe tehnologia IA, cum sunt cele în baza algoritmilor care permit generarea textelor scrise (chat-bot, sisteme de dialog), determină cercetătorii și producătorii de softuri să fie interesați de acest domeniu și astfel să apară tot mai multe aplicații ce, prin intermediul IA, creează poezii, scenarii și jocuri. Acestea, fiind prezentate unui lot experimental de cititori umani, cu greu sunt deosebite de produsele creativității umane.

Se consideră că cercetarea IA este motivată de dorința de a putea explica modul în care funcționează creierul uman și de a dezvălui misterele minții atunci când aceasta este implicată într-un proces creativ [3, p. 43].

În acest scop este studiată creativitatea mașinilor Minstrel (program ce creează povești, de o jumătate ori de o pagină, despre Regele Arthur și Cavalerii Mesei Rotunde), MEXICA (model de calcul ce creează structuri pentru povestiri scurte), Fabulist (sistem de generare a narațiunilor pe trei niveluri: intrigă, discurs și prezentare media) ș.a. [3, p. 47]

Printre aceste încercări se numără și dezvoltarea sistemului de inteligență artificială – BRUTUS, conceput pentru scrierea narațiunilor similare celor create de oameni. Încercările de a obține performanțe în domeniul creativității computerizate nu vor înceta deoarece: „este necesar să se afle dacă creativitatea umană poate fi redusă la funcții complexe ale computerului; ideea greșită că creativitatea nu are nimic de-a face cu algoritmii aranjați logic ar trebui eliminată și o astfel de inteligență artificială ar fi indispensabilă în economia modernă" [3, p. 44-45].

O serie de sisteme generative bazate pe IA au fost utilizate la crearea renumitelor, deja, versiuni ale ChatGPT, (Generative Pre-trained Transformer), care sunt modele de limbaj natural ce extrag din textele create de oameni algoritmi de structurare și implementare a limbajului pentru a putea crea propriile texte la solicitarea utilizatorului.

Lansat de OpenAI, în 2018, ChatGPT a devenit popular în foarte multe domenii, inclusiv în arte, iar volumul de date deținut este de-a dreptul impresionant (comparând Wikipedia în limba engleză cu ChatGPT-3, prima este identificată ca 0,6% din informația pe care o deține acest sistem de IA). Softurile ce utilizează sistemele GPT pot realiza o serie de sarcini, precum: căutarea informației, realizarea unei conversații, traducerea și reformularea oricărui text, scrierea codurilor, consultarea, elaborarea narațiunilor, poeziilor etc. [4]

Solicitând nemijlocit Chatului GPT o părere referitoare la calitatea poeziilor generate de aceste sisteme, primim drept răspuns următoarea afirmație: „Este important de menționat că, similar cu exemplele de opere literare create cu ajutorul modelelor GPT, aceste proiecte de poezie sunt, în general, încă în stadii incipiente și pot fi limitate în ceea ce privește calitatea și coerența textului generat" [5].

Printre generatoarele de poezie, ce implică sisteme de IA, se numără PoemPortraits, inițiat de Es Devlin în colaborare cu Google Arts & Culture, care, pornind de la un cuvânt-

cheie ori imagine, generează o poezie. Algoritmul de scriere al acestui sistem este bazat pe un număr de „peste 20 de milioane de cuvinte din poezia secolului al XIX-lea” [6].

Un exemplu de poezie generată ar fi cea creată pe Twitter de bot-ul Pentametron (produs software al lui Ranjit Bhatnagar), care „așează” replici cu același ritm și rimă pentru a forma catrene similare sonetelor shakespeariene.

„Munca autorilor la calculator are ca scop modelarea sau configurarea literelor, cuvintelor, imaginilor și sunetelor într-un mod care să permită să reflecte viziunea lor artistică asupra lumii. Mediul digital și electronic al poeziei digitale oferă poeților o gamă largă de instrumente multimedia pentru a crea o poezie complet nouă sau a o reinterpreta pe cea existentă. Acesta din urmă este o altă oportunitate de a-și dezvălui potențialul creativ atunci când componentele prototipice ale unei anumite forme literare și regulile constitutive ale anumitor genuri sunt combinate într-un mod nou sau după un model nou. (...)utilizatorii de Internet aleatoriu pot fi implicați în crearea poeziei. Ei fac neintenționat o parte din munca de creație, deoarece fragmentul textului lor se îmbină ulterior cu alte rezumate pentru a alcătui un nou vers. Contribuția lor poate să nu fie deloc vizibilă, deși probabil că poate fi urmărită dacă este necesar. Oricum le dezvăluie valorile estetice, convingerile și interesele; în plus, influențează atât conținutul, cât și rima ale poeziei, transformând internauții în co-autori.” [1, p. 31]

Un alt proiect este Deep-speare, ce îmbină un model lingvistic neuronal cu algoritmi de metrică și rimă, care surprinde limbajul și forma acestuia pentru modelarea sonetelor în stilul lui Shakespeare. Acesta a fost inițiat de cercetătorii de la Universitatea din Helsinki, în baza modelului GPT-2.

În articolul „Deep-speare: A joint neural model of poetic language, meter and rhyme”, Jey Han Lau, Trevor Cohn, Timothy Baldwin, Julian Brooke și Adam Hammond, încearcă să elucideze aspectele valorificării tehnicilor de învățare profundă ale sistemelor de IA în scopuri creative. Cercetătorii analizează cum un sistem de acest tip generează poezie: însușind modalitățile de creare a formelr estetice (ritm, rimă) și modelând limbajul.

Poezia scrisă de Deep-speare este, totuși, calificată ca fiind greu de citit și, practic, lipsită de emoție. Deși are o formă impecabilă, ea poate fi ușor distinsă de poezia scrisă de Shakespeare. Faptul că sistemul de IA este concentrat pe forma versurilor, lipsește textul de ceea ce creativitatea umană îi oferă natural [7].

Cercetătorii Krasnoiarov A., Arguzova M., Hujamuradov J. și Rahimov S. menționează că „munca de scriere comună a unui autor uman și a algoritmilor poate deveni cel mai productiv tip de muncă de scriere, deoarece, pe de o parte, înlătură „teama de o tablă goală”, iar pe de altă parte, compensează lipsa de emotivitate pentru textul „nenatural” și „neemoțional”, scris de IA. Acest tip de muncă (pe care autorii o numesc hibrid) ridică multe întrebări - utilizarea plagiatului IA; dacă munca algoritmului merită plată financiară și alte probleme juridice.” [3, p. 44]

Deși poate încă nu simțim o concurență directă între poeți și sistemele de IA, iar interpretarea produselor modelelor de limbaj precum GPT sunt la un nivel experimental, nu putem, însă, nega faptul că mecanismele ce implică sisteme de IA sunt capabile să scrie texte de o calitate impresionantă și deseori avem senzația că „creația poate depăși creatorul”.

În studiul „On the Legal Status of the “Art” of the Artificial Intelligence”, cercetătorii V. B. Naumov și E. V. Titiuk elucidează aspectele ce țin de dreptul de autor asupra produselor realizate de IA, prezentând tipurile de IA și riscurile pe care le implică evoluția fulminantă a acesteia.

Cercetătorii definesc două tipuri de IA: puternică (strong, general artificial intelligence) și slabă (weak, narrow artificial intelligence). Inteligența artificială slabă presupune diverse mecanisme simple și algoritmi matematici, capabile să realizeze o serie limitată de sarcini, nefiind în stare să imite modul de gândire uman; pe când inteligența

artificială puternică este capabilă să imite procesele cognitive umane, ceea ce ar determina roboții dotați cu acest tip de inteligență să fie percepuți ca subiecte juridice [8, p. 532].

Cercetătorii, definind IA, combină un set de accepții diferite pentru a pune în lumină acest fenomen nou și, pe cât de incitant, pe atât de dubios. Pornind de la aspectul tehnic, IA este percepută ca teoria și evoluția sistemelor computerizate, capabile să realizeze sarcini ce implică inteligența și anume capacitatea de percepție vizuală, identificare lingvistică, abilitatea de a lua decizii, traducerea dintr-o limbă în alta etc. Din punct de vedere juridic, inteligența artificială este prezentată ca un sistem cibernetic artificial complex: computer-software-hardware (electronic, inclusiv virtual, electronic-mecanic, bio-electronic-mecanic sau hibrid) cu o arhitectură cognitiv-funcțională și putere de calcul (proprie sau disponibilă în mod relevant/anexat) cu capacitate și viteză necesară, care are proprietăți de modelare, autoînvățare, adaptarea acțiunilor sale la mediu.

În ceea ce privește reglementarea IA, la nivel juridic, este cunoscut faptul că numeroase state, relaționând creșterea economică și evoluția IA, au elaborat proiecte de lege și strategii ce au drept scop reglementarea IA (totuși, acestea sunt doar la nivel de planuri). Un stat în legislația căruia figurează sintagma „inteligență artificială” este SUA (legea S.2217 din anul 2017) [8, p. 533].

Generalizând abordările juridice ale IA, cercetătorii evidențiază următoarele trăsături-cheie:

1. prelucrarea informației;
2. capacitatea de a analiza informația despre mediul înconjurător;
3. autonomia în realizarea algoritmului;
4. abilitatea de a se autoinstrui, fără implicarea directă a omului.

Un alt aspect important, pe care-l menționează cei doi cercetători, este că IA nu se identifică întotdeauna cu un robot sau cu un dispozitiv; aceasta poate funcționa în afara aparatelor concrete, fiind un sistem la care este necesar accesul, pentru a studia informația păstrată, creată și transmisă de acesta (fapt ce ridică întrebări la nivelul dreptului de autor și legii informației) [8, p. 534].

Doctrina juridică discută pe larg subiectul dreptului de autor în cazul produselor realizate în exclusivitate de IA, însă cea mai importantă întrebare ar fi dacă permitem implicarea inteligenței artificiale în procesul creativ în sensul pe care îl punem în conceptul de „creativitate”?

Conform actelor juridice, prin „creativitate” se presupune activitatea artistică de realizare a valorilor culturale și interpretarea acestora, la fel, creația mai presupune și elaborarea unui produs nou, original, care nu a existat până acum.

Doctrina juridică propune următoarele abordări ale dreptului de autor, pe care cercetătorii le examinează în articol:

1. recunoașterea obiectului ca fiind neprotejat de dreptul de proprietate intelectuală (Atunci când realizarea unui obiect nu presupune efort și pot fi create numeroase obiecte similare, ceea ce face IA acum – produce în baza modelelor existente, fără niciun efort substanțial. Un alt impediment ar fi că dreptul de autor se poate atribui doar unei persoane fizice, iar produsele realizate cu implicarea IA nu pot beneficia de asemenea drept.);

2. recunoașterea lucrării ca proprietate a patrimoniului public (Această accepție presupune protecția juridică temporară a produselor create cu implicarea IA, care mai apoi intră în uzul comun al societății. Totuși, fiind disponibile oricui și oricând, acestea își pierd valoarea economică.);

3. protecția în calitate de informație (În cazul dat, posesorul acestei informații are dreptul să decidă cum să o utilizeze, distribuie și să permită sau nu accesul către aceasta. Protecția unui obiect creat de inteligența artificială ca informație nu poate fi considerată suficient de eficientă, întrucât mecanismul de protecție prevăzut de Legea informațiilor nu

este menit să protejeze astfel de „cvasi-opere” și nu va permite luarea în considerare a similitudinii obiectelor create prin inteligență artificială cu lucrări cu drepturi depline.);

4. protecția dreptului de autor (Accepția dată echivalează lucrările create de inteligența artificială cu cele create de oameni, oferindu-le protecție. De exemplu, Legea privind drepturile de autor, modelele și brevetele din Regatul Unit din 1988 prevede o categorie separată de lucrări asistate de computer. Astfel de lucrări sunt generate de computer și sunt protejate prin drepturi de autor, deși nicio persoană în acest caz nu este autorul direct, iar lucrarea ia naștere fără efort uman direct. Această abordare este o excepție de la regula generală conform căreia lucrările pot fi create numai de o persoană. Legea din Noua Zeelandă permite, de asemenea, posibilitatea teoretică de protecție a drepturilor de autor pentru operele create de inteligență artificială. În același timp, compania care deține tehnologia de creare a lucrărilor poate fi considerată potențial autorul unei astfel de lucrări.);

5. protecția drepturilor conexe (Aceasta presupune protecția selectivă a obiectelor create de IA, prioritate având cele ce reprezintă obiecte economice valoroase).

Fiecare accepție, menționează cercetătorii, are punctele sale slabe și riscurile la care poate supune creativitatea umană în genere. Ceea ce rămâne de decis acum este dacă li se pot acorda drepturi și protecție produselor IA, dacă intenționăm a le crea un cadru legal ce ar reglementa producerea, difuzarea și consumarea acestor obiecte [8, p. 535-539].

La moment, este legiferată următoarea poziție: „Potrivit Notei explicative a Secretariatului Comisiei Națiunilor Unite pentru dreptul comerțului internațional privind utilizarea mijloacelor electronice”, responsabilitatea revine persoanei în numele căreia a fost programată IA” [3, p. 47].

Dezvoltarea unor sisteme puternice de IA necesită o conlucrare cu factorii de decizie politică și cu autoritățile de reglementare pentru a nu permite crearea unor tulburări în masă în domeniul economic, social și cultural.

Evident că orice descoperire științifică aduce cu sine o șansă la progres și la îmbunătățirea calității vieții, dar și o serie de riscuri pe care trebuie să ne învățăm a le gestiona, creând, în cazul sistemelor de IA, protocoale de securitate comune pentru modelele date.

Într-un interviu, ChatGPT se compară cu un adolescent care crește, se dezvoltă și creează societății senzația că aceasta trăiește pe un butoi cu pulbere, menționând că IA are menirea de a le aminti oamenilor că nicio forță din exterior nu le poate pricinui un rău mai mare decât prorpia lor natură [9].

Astfel, creația oglindește creatorul, iar sistemele de IA pot fi atât utile, cât și periculoase, în dependență de intenția omului care le creează, gestionează și racordează anumitor scopuri. Ceea ce reflectă, la moment, lirica generată de aceste modelele este entuziasmul de a crea, de a experimenta, de a trăi noi experiențe literare într-o lume în care viteza schimbării depășește viteza cu care acele ceasornicului se rotesc în cadran.

IA oferă poetului noi instrumente, modalități și forme pentru ceea ce presupune a fi poezia. Criticul și teoreticianul literar este provocat să fie mai open-mind ca oricând și, înainte de a nega valoarea unui produs realizate de sistemele ce implică IA, să încerce a-l înțelege, a pătrunde în esența ființării acestuia.

BIBLIOGRAPHY

1. Lukianets T. *Transition from XX Century Concrete Poetry to XXI Century Digital Poetry as a New Step of Genre Evolution*. În „The scientific heritage” No 43 (2020); Budapest, Hungary. p. 29- 32.

2. Gonçalo Oliveira, Hugo. *A Surveyon Intelligent Poetry Generation: Languages, Features, Techniques, Reutilisation and Evaluation*. În „Proceedings of The 10th

International Natural Language Generation conference", Santiago de Compostela, Spain, September 4-7 2017. .Association for Computational Linguistics. CISUC, Department of Informatics Engineering University of Coimbra, Portugal hroliv@dei.uc.p, p. 11–20.

3. Krasnoiarov A., Arguzova M., Hujamuradov J. Rahimov S. *"Speech Creativity" of Artificial Intelligence: What Texts Write a Machine and How They Differ From Human Texts.* DOI:10.31249/ling/2022.02.02. p.41-49. [Accesat: 01.05.2023]. Disponibil pe Internet la adresa: https://cyberleninka.ru/article/n/rechevoe-tvorchestvo-iskusstvennogo-intellekta-kakie-teksty-pishet-mashina-i-chem-oni-otlichayutsya-ot-lyudskih

4. James, Vincent. *OpenAI's latest breakthrough is astonishingly powerful, but still fighting its flaws*, In: "The Verge", [online]. [Accesat: 10.04.2023]. Disponibil pe Internet la adresa: https://www.theverge.com/21346343/gpt-3-explainer-openai-examples-errors-agi-potential

5. https://openai.com/research/gpt-4 [Accesat: 12.06.2023]

6. https://artsexperiments.withgoogle.com/poemportraits [Accesat: 12.06.2023]

7. Jey Han Lau, Trevor Cohn, Timothy Baldwin, Julian Brooke, Adam Hammond. *Deep-Speare: a Joint Neural Model of Poetic Language, Meter and Rhyme*. În „Proceedings of the 56th Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics (Volume 1: Long Papers)", 2018, p. 1948–1958, Melbourne, Australia. Association for Computational Linguistics. https://aclanthology.org/P18-1181/.

8. Naumov, Victor B., Tytiuk, Ekaterina V. *On the Legal Status of The "Art" of the Artificial Intelligence*. În „Pravovedenie" 2018. 62 (3): 531–540. [online]. [Accesat: 14.06.2023]. Disponibil pe Internet la adresa: https://doi.org/10.21638/11701/spbu25.2018.307

9. https://holod.media/2023/03/30/gpt-4/ [Accesat: 12.06.2023]

THEATRE AND EXPERIMENTS

Veronica-Alina Constănceanu

Scientific Researcher III, PhD, Romanian Academy, Timişoara Branch, Institute of Banat Studies

Abstract: Poet, fiction writer and playwright, bilingual writer, this is how George Astaloș could be briefly described. He debuted as a poet, he will first publish a volume with some of his plays. After 1971, he received a scholarship and will leave Romania and settle in Paris. He will also abandon the Romanian language, in favor of French, but he will not abandon literature, he will continue to write and publish theater, essays and poetry, being considered the founder of the "intrusion theatre", "revolver theatre", "floral-spatial theatre".

Keywords: theatre, bilingual, poet, experiment, playwright, protest , absurd

Poet, prozator și dramaturg, scriitor bilingv, așa ar putea fi descris pe scurt George Astaloș. A debutat ca poet in revistă, dar în volum va debuta cu teatru. După 1971, va părăsi România și se va stabili la Paris, unde primise o bursă. Va abandona apoi și limba română, din 1976, în favoarea francezei, însă va continua să publice teatru, eseu și poezie, fiind considerat fondator al „teatrului intruziunii."[1] În același timp este autorul multor piese scurte, reunite sub numele de „teatru revolver", unele jucate pe scene din Europa, SUA și Canada. După 1989, la fel ca alți scriitori, va reveni în țară, dar și în literatura română. De ce Revolver? Pentru că în fulguranța lor de reprezentare imaginară, piesele se consumă cu viteză balistică a parcursului unui glonț tras însă de-aproape de țintă."[2]

Pe scenele noastre a debutat la „Cassandra" cu piesa *Vin soldații*, a cărei premieră a avut loc în 24 ianuarie 1969. În 1970, George Astaloș a publicat un volum în care a adunat toate piesele importante scrise până atunci, volum însoțit și de un epilog al autorului, intitulat *Teatrul floral-spațial,* un prim manifest literar. Pornind de la ideile Jacques Poliéri, un avangardist care a inventat „teatrul aerian", Astaloș încearcă să răspundă la întrebarea „către ce tinde teatrul"? El își dorește unul novator, care „să deschidă un drum, invită la meditație, la dialog și, prin asta la o prelungire a gestului inițial."[3] Simțind că teatrul vrea să fie altceva, visează unul scos din sala de spectacol, „iar scoaterea teatrului în stradă nu este altceva decât un gest tautologic, care, sub raport spectacologic, înseamnă teatru în teatru." [4] Considerând că adevărata revoluție a avut loc atunci când spectacolul teatral a fost smuls din spațiul inițial și mutat în sala cu care ne-am obișnuit, nu-și dorește un teatru care să schimbe gratuit locul de desfășurare, ci unul care să se întoarcă în mediul originar, adică în mijlocul oamenilor, lângă om. În viziunea sa, „teatrul spațial-floral se compune dintr-o suită de punți radiale, care

[1] Mircea Zaciu, Aurel Sasu, Marian Papahagi, *Dicționarul scriitorilor români*, A-C, București, Editura Fundației Culturale Române, 1995, p.132

[2] George Astaloș, *În întâmpinarea teatrului. Confesiune biografică* (traducere din franceză de Ileana Cantuniari), p. XV – XVI, în George Astaloș, *Politikon. Primul tom/Teatru politic* (*Sarea exilului; Caviar Vodkă și Bye Bye; Întoarcerea la matcă; Ce ne facem fără Willi; Domnișoara Helsinka*), București, Editura Cartea Românească , 1996, p. XV -XVI

[3] Gheorghe Astaloș, *Teatrul floral*, p. 195 în Gheorghe Astaloș, *Vin soldații și alte piese (Ceainăria de argint;Fântâna; Vin soldații; Song pentru Anamaria; Garderobierele,* în colaborare cu C. Enache*; Adacvis și Edeea)*, București Editura Eminescu, 1970 , p. 195

[4] *Idem,ibidem,* p.196

pornesc din centrul sistemului şi fac legătura cu o centură marginală practicabilă, circulară, elipsoidală, carte sudează întreg sistemul. Centrul sistemului floral având o suprafaţă convenabilă, permite trecerea personajelor dintr-o ambianţă scenografică într-alta şi îndeplineşte funcţia de spaţiu neutru de joc."[5] Practic ar trebui creat un joc al spaţiilor, o multiplicare de planuri din care se naşte piesa, iar textul dramatic s-ar modifica şi el, poate chiar s-ar scrie cu totul altfel. Ar trebui să fie un spectacol care să fie un amestec de pantomimă, dans, cânt, acrobaţie adică o îmbogăţire a mijloacelor iniţiale de expresie. Peste ani, Astaloş revine la acest text şi completează: „Povestea mea «florală» nu ţinea câtuşi de puţin să modifice modalitatea de restituire scenică a textului dramatic. Ambiţia ei reală era de a le atrage oamenilor susceptibilă să descifreze mesajul atenţia asupra nocivităţii centralismului democratic şi a efectului pauperizant al absolutismului doctrinar. Un întreg program!"[6] Din solidaritate cu Tudor Pâcă, autorul unei fabule, Tigrul, pentru care a fost răsplătit cu nişte ani de închisoare, George Astaloş a dorit să aducă „o contribuţie la poetica faptă civică a reformismului"[7]

Pentru a-şi impune ideile, a scris şi o piesă care să ilustreze exact acest program teoretic. Iată ce mărturiseşte: „Soluţia cea mai inteligentă era să-mi dublez argumentul teoretic cu un text dramatic, elaborând o piesă scrisă din perspectiva dispozitivului multiscenic al Teatrului Floral-Spaţial. Divizând scena bidimensională a teatrului tradiţional într-o multitudine de spaţii de joc eliberate de constrângerile paralelismului euclidian în care se înscria, propuneam implicit o nouă formă de scriitură dramatică."[8] Autorul se referă la *Vin soldaţii*, despre care, încă din manifestul iniţial, aflăm că a fost astfel scrisă încât să poată fi reprezentată într-o altă formă, nu în „cea cuminte, tradiţională."[9] Autorul şi-a dorit să dinamiteze marxismul, nu teatrul. Şi pentru că nu a reuşit, a luat calea exilului, unde a continuat să scrie teatru, dar în franceză.

Toate aceste idei vor fi reluate în *Manifestul utopic. Pluridimensionalitatea teatrului* publicat iniţial în versiune franceză. George Astaloş a ales teatrul tocmai pentru că „este singura artă globalizatoare, care, însuşindu-şi virtuţile mijloacelor specifice ale celorlalte expresii artistice (ale muzicii, poeziei, prozei, artelor plastice, arhitecturii, dansului, pantomimei, etc), creează un univers restitutiv propriu, de extracţie conflictuală.(…) doar teatrul poate veni în întâmpinarea aspiraţiilor Pietonului, Voiajorului şi Pelerinului, cele trei categorii comportamentale în care se înscrie imul cetăţii moderne), constituind astfel un prim model arhetipal vivant de animare a cetăţii secolului al XXI-lea".[10] Sigur că nu se consideră deloc singurul inovator, ba chiar porneşte de la premisa că în secolul XX, teatrul a cunoscut cele mai multe tentative de înnoire ale modalităţilor de restituire ale textului dramatic. Trecând în revistă cele mai importante momente novatoare, George Astaloş îşi mărturiseşte de fapt filiaţia. E vorba de Teatrul Cruzimii a lui Antonin Artaud, Teatrul Aerian al lui Jacques Poliéri şi Teatrul Sărac al lui Grotowski. O altă posibilă filiaţie e cea observată de Mircea Ghiţulescu, care îl considera pe Astaloş un autor de teatru „periculos prin fronda literară pe care a declanşat-o generaţia aurorilor născuţi în deceniul al patrulea (Sorescu, Mazilu, D.R.Popescu, Naghiu), cu care a pornit umăr la umăr şi de care s-a despărţit prin

[5] *Id., ibid*., p.198-199
[6] George Astaloş, *Politikon. Primul tom/Teatru politic* (*Sarea exilului; Caviar Vodkă şi Bye Bye; Întoarcerea la matcă; Ce ne facem fără Willi; Domnişoara Helsinka*), Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1996, p. IV
[7] Gheorghe Astaloş, *op.cit,*, p. VII
[8] idem, *op. cit*. p. IX-X
[9] idem, *Vin soldaţii şi alte piese (Ceainăria de argint; Fântâna; Vin soldaţii; Song pentru Anamaria; Garderobierele,* în colaborare cu C. Enache*; Adacvis şi Edeea)*, Bucureşti Editura Eminescu, 1970 , p. 170
[10] Idem, *Politikon. Primul tom/Teatru politic* (*Sarea exilului; Caviar Vodkă şi Bye Bye; Întoarcerea la matcă; Ce ne facem fără Willi; Domnişoara Helsinka*), Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1996, p. 296-297

emigrare. Să nu uităm că insurgența lui Astaloș nu a fost niciodată o trecătoare indispoziție de adolescență, ci o necesitate adultă."[11]

Teatrul floral-spațial nu a rămas fără ecou în epocă, *Pravda* a scris despre apariția unei avangarde in Est, după cum spune Astaloș, în introducerea la *Politikon.*[12] . Într-un excelent studiu despre teatru, Dana Puiu notează în capitolul destinat dramaturgului: „Revizuire, reformare, conspirativitate antisistemică, antimarxistă, antiunidimensionale, iată intențiile sale declarate cărora trebuia să le dea o «formă» și o «tribună», într-o oarecare măsură «codificată».. Astaloș și-a dublat argumentele teoretice (…) cu texte dramatice care aplicau exact formula, divizând scena bidimensională a teatrului tradițional într-o «multitudine de spații de joc» după modelul structurii «florale»."[13].

În scurta prefață a volumului *Vin soldații și alte piese,* Alexandru Paleologu consideră că: „Teatrul lui Astaloș e un teatru modern. Teatrul lui Astaloș e un teatru poetic. Teatrul lui Astaloș e un teatru original. Un teatru nou. Acestea sunt însușiri frumoase și bune și au fost remarcate numaidecât, cu toate că teatrul lui Astaloș s-a jucat mult prea puțin." [14]

Și poezia lui este la fel, legată de inovație și de marile teme, exprimând o obsesie a primordialului. Teatrul său doar continuă acest demers, fiind unul în care se vrea prezentat publicului într-o manieră nouă, în spații noi, de exemplu în spațiul circular al unei arene de circ. După cum bine observa Mircea Ghițulescu, „oamenii de teatru cei mai «periculoși» vin adesea din alte domenii: din poezie mai ales, cel puțin în teatrul de avangardă (Gellu Naum, de exemplu), unde libertatea de inteligență și imaginație nu se lasă păcălită nici de «legea celor trei unități» nici de «scena italiană». Este și cazul lui Astaloș care a părăsit armata pentru poezie și poezia pentru teatru."[15]

George Astaloș nu încadrează teatrul său structurilor clasice. *Ceainăria de argint* este o piesă în optsprezece timpi, *Vin soldații* este o piesă-spectacol, *Gardero-bierele* este o piesă de foaier într-un act, *Adacvis și Edeea* este studiu de pantomimă în cinci rotații. Tematic, unele piese sunt complet noi, altele reiau obsesii mai vechi, oglindite în marea literatură a lumii.

Song pentru Anamaria readuce în discuție ororile nazismului, ale sistemului totalitar paralizant, personajele în cauză nefiind în stare să revină la realitate atunci când gardienii lor dispar ca prin farmec, fără ca ele să știe că finalul războiului e aproape. Povestea e simplă: după o absență de câteva zile, Willi, gardian SS, se întoarce în lagăr cu două deținute, Anna și Maria. Spre surpriza lor, găsesc lagărul pustiu, liniștit și trist, ca o duminică după-masă. Pentru că nu știu ce s-a întâmplat, diverse scenarii ar putea fi posibile. Cel mai ciudat lucru e că, obișnuite fără libertate, personajele nu știu ce să facă cu ea. Apar multe întrebări și negăsind răspunsuri, vor alege pasivitatea: vor sta și vor aștepta. Ordinea din lagăr e profund tulburată. Pactul dintre călău și victimă funcționează și acum, Anna și Maria încercând să-l salveze pe Willi, transformându-l în civil, atunci când aliații se apropie. Dar când se pare că nu au fost descoperiți, că trupele aliate au trecut pe lângă ei, Willi încearcă să redevină ceea ce este de fapt: un soldat cu o misiune de îndeplinit. În final apare Sergentul, soldatul SS va fi împușcat, pentru că „războiul nu cere vamă lucrurilor, ci faptelor", iar „uniformele sunt întotdeauna de două feluri".

---

[11] Mircea Ghiţulescu, *Istoria dramaturgiei româneşti contempo-rane*, Bucureşti, Editura Albatros, 2000, p. 289

[12] George Astaloș, *Politikon. Primul tom/Teatru politic* (*Sarea exilului; Caviar Vodkă și Bye Bye; Întoarcerea la matcă; Ce ne facem fără Willi; Domnișoara Helsinka*), București, Editura Cartea Românească, 1996, p. XVIII-XIX

[13] Dana Puiu, *Parodia în teatrul modern şi postmodern*, Piteşti, Paralela 45, 2002, p. 197

[14] Al. Paleologu, *Cuvânt înainte*, în Gheorghe Astaloș, *Vin soldații și alte piese (Ceainăria de argint;Fântâna; Vin soldații; Song pentru Anamaria; Garderobierele,* în colaborare cu C. Enache*; Adacvis și Edeea)*, București Editura Eminescu, 1970, p. 5

[15] Mircea Ghiţulescu, *op.cit.* p. 289

Fântâna ne transpune în același mediu carceral, parabola fiind evidentă și pe alocuri, previzibilă. Din capcana în care eroii noștri ajung întâmplător, nu scapă oricine. E nevoie de curaj, dar și de viclenie. Personajele au nume sugestiv-meta-forice: *Insul care nu a făcut sport în tinerețe, Comisionerul care trebuia să predea ochelarii dirijorului, Tânărul filatelist aflat tocmai în perioada de creștere*. Mircea Ghițulesc observa că *Fântâna* „prevestește gropile poetic-sinistre din teatrul lui Vișniec”[16]. Și credem că cei doi se aseamănă și prin această aducere în epic a numelor personajelor și a titlurilor. Scena e ca o pâlnie, o fundătură în care personajele ajung fără voia lor și oarecum surprinzător. Fără să-și poată explica cele întâmplate, vor încerca să se salveze, dar până la urmă doar unul va reuși.

Garderobierele (scrisă în colaborare cu C. Enache) ilustrează un demers comic, o analiză ironică a lumii teatrale. E o revoltă îndreptată împotriva formulelor învechite de teatru, o piesă în care spectacolul teatral e desfăcut în bucăți, pentru a fi reasamblat diferit. Toți cei implicați într-un fel sau altul în crearea unui spectacol, adică regizorul, autorul, criticul de teatru, dar și garderobierele au un rol bine stabilit, dând fiecărui text prezentat pe scenă semnificații diferite. Și *Ceainăria de argint*, se referă la teatru, îi ilustrează istoria și etapele mai importante. Totul începe în maniera teatrului antic, cu un cor mixt, care rostește monologul lui Adacvis din *Timpul IX*. Jongleurul, Ghicitoarea, Soldatul mort, Jocheul vin în ceainărie dintr-o altă vârstă a teatrului, pentru ca, mai apoi, totul să se transforme într-un joc venit din absurd. Cuplul Adacvis și Edeea trimite aproape la primordial sau la alte cupluri cunoscute, precum Daphnis și Chloe. Ei vor fi regăsiți, fără a suferi mari schimbări textuale, în piesa ce la va purta numele, un text care s-a vrut a fi „un rapsod pentru teatrul floral-spațial”[17]

Vin soldații aduce în scenă jocul de șah, pe scenă înfruntându-se doi generali ciudați, unul care și-*a pierdut ochiul pe câmpul de luptă*, altul căruia i *s-a prezis o carieră strălucită*. Personajele, ca și în celelalte piese, sunt simboluri, nu au consistență materială, doar poetică, textuală, purtând același tip de nume cu epicul la purtător. Pe lângă cele amintite, mai apar: *Eroul dintr-un război civil, Soldatul care își face un fluier, Comandantul de geniu, Tânărul cu pantaloni albaștri.* Singura excepție este Annabella, iar *scăpărătorii de chibrituri*, deși nu apar în lista de personaje, deschid spectacolul. E exact acel „text–manifest”, având ca structură teatrul floral-spațial, iar piesa trebuia să prezinte „o serie de grupuri antagoniste de personaje care se confruntă simultan, dar independent, urmând ca pe măsură ce trama progresează în cronologia ei, grupurile invadează reciproc spațiile de joc ce le-au fost destinate. (…) construcția propriu-zisă a Soldaților corespunde întocmai plantării tramei într-un dispozitiv spațializat.”[18] E confruntare între lumea curată, a sentimentelor și iluziilor și o alta cinică, a uniformelor. Replicile sunt în general scurte, limbajul e mai ales poetic, „textul este minimal”, care „poate servi și bucuria limbii și austeritatea expresiei.”[19]

Din punct de vedere estetic, Gheorghe Astaloș folosește formule mixte, un amestec de absurd și poetic, de inovație și preluare a unor tendințe la modă. A fost adesea comparat cu Artaud sau cu Mrožek și din nevoia de a legitima demersul autorului român. El dorește „piese în care acțiunea să se succeadă ca o serie de flash-uri, fără continuitate aparentă, dar de o

[16] Idem, , *op.cit*, 287

[17] Gheorghe Astaloș, *Vin soldații și alte piese (Ceainăria de argint;Fântâna; Vin soldații; Song pentru Anamaria; Garderobierele,* în colaborare cu C. Enache*; Adacvis și Edeea)*, București Editura Eminescu, 1970 , p. 170

[18] George Astaloș, *Politikon. Primul tom/Teatru politic* (*Sarea exilului; Caviar Vodkă și Bye Bye; Întoarcerea la matcă; Ce ne facem fără Willi; Domnișoara Helsinka*), București, Editura Cartea Românească, p. X

[19] Mircea Ghițulescu, *op.cit.,* p. 287

continuitate viscerală, care să se ciocnească, să se completeze și să-și schimbe necontenit semnul, transformându-se proteic unele într-altele."[20]

După 1976, George Astaloș a scris, în franceză, piese pe care literatura română le-a recuperat prin traduceri recente. Și alți scriitori români au abandonat limba maternă atunci când au luat calea exilului. Am putea să-i amintim pe Eugen Ionesco, sau Matei Vișniec, pentru a ne referi doar la dramaturgi. La fel ca ei, a căutat noi formule de exprimare teatrală. Cel puțin aparent, a rămas un dezrădăcinat, în perioada franceză exilul, în diferitele sale forme, a devenit o temă predilectă.

În teatrul lui Astaloș găsim o mare varietate tematică, de la teatrul politic și istoric (*Moartea lui Dracula, Procesul care nu a avut loc, Robespierre*), scris tocmai pentru a demonstra rolul nociv al teatrului politic în comunism, până la „comedii rutiere" precum *Pancarta*. Tema exilului, considerată de nenumărați critici ca o temă profund românească, pentru că toți suntem într-un exil interior sau exterior, nu putea lipsi din literatura lui Astaloș. Tematic, aceste texte aparțin literaturii române. „*Trilogia Exilului*" vorbește despre drama celui smuls din lumea în care s-a născut. E vorba de exilul francez în *Sarea exilului* (parabolă politică), de cel rus, intitulat, cum altfel?, *Caviar vodkă și bye bye* (farsă politică), iar cel românesc, *Întoarcerea la matcă,* este un „divertisment politic" petrecut în lumea postdecembristă. Fiecare piesă are și un fel de subtitlu, la fel de sugestiv: *nu faci casă nouă cu material vechi, întoarcerea nu e totdeauna posibilă, un exilat moare de două ori*. „Parodii deopotrivă amare și foarte vesele ale unui exilat ce poate privi acum detașat problemele politice, dar care, după cum se vede din textele sale, a fost adesea bântuit de fantomele trecutului, piesele din tripticul *Politikon* uimesc, și din păcate vor mai uimi încă, prin *«actualitatea intuitivă»* a problematicii lor."[21]

După 1989, multe dintre piesele mai noi sau mai vechi ale lui George Astaloș au fost readuse pe scenele românești, pentru un public mereu dornic să vadă spectacole interesante, nu neapărat comode. Prin tematica sa, aceste texte sunt și pot rămâne mereu actuale, permițând regizorilor să inoveze și să reinventeze teatrul.

BIBLIOGRAPHY

BIBLIOGRAFIE PRIMARĂ

Gheorghe Astaloș, *Vin soldații și alte piese (Ceainăria de argint;Fântâna; Vin soldații; Song pentru Anamaria; Garderobierele,* în colaborare cu C. Enache*; Adacvis și Edeea)*, București Editura Eminescu, 1970

George Astaloș, *Politikon. Primul tom/Teatru politic* (*Sarea exilului; Caviar Vodkă și Bye Bye; Întoarcerea la matcă; Ce ne facem fără Willi; Domnișoara Helsinka*), București, Editura Cartea Românească, 1996

George Astaloș, *În întâmpinarea teatrului. Confesiune biografică* (traducere din franceză de Ileana Cantuniari*)*, în ASTALOȘ 1996a, p.I - XXVII

George Astaloș, *Manifest utopic. Pluridemensionalitatea teatrului* (traducere din franceză de Ileana Cantuniari)*,* în ASTALOȘ 1996a*,* p. 291 -335

BIBLIOGRAFIE SECUNDARĂ

Mircea Ghițulescu, *Istoria dramaturgiei românești contemporane*, București, Editura Albatros, 2000

[20] Gheorghe Astaloș, *Vin soldații și alte piese (Ceainăria de argint;Fântâna; Vin soldații; Song pentru Anamaria; Garderobierele,* în colaborare cu C. Enache*; Adacvis și Edeea)*, București Editura Eminescu, 1970 , p. 195

[21] Dana Puiu, *Parodia în teatrul modern și postmodern*, Pitești, Paralela 45, 2002 p.204

Al. Paleologu, *Cuvânt înainte*, în Gheorghe Astaloș, *Vin soldații și alte piese (Ceainăria de argint;Fântâna; Vin soldații; Song pentru Anamaria; Garderobierele,* în colaborare cu C. Enache*; Adacvis și Edeea)*, București Editura Eminescu, 1970

Dana Puiu, *Parodia în teatrul modern și postmodern*, Pitești, Paralela 45, 2002

Mircea Zaciu, Aurel Sasu, Marian Papahagi, *Dicționarul scriitorilor români*, A-C, București, Editura Fundației Culturale Române, 1995

THE THEMATIC UNIVERSE OF RĂZVAN CODRESCU'S POETRY

Garofița Dincă

Scientific Researcher, PhD, „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti" Institute of Linguistics of the Romanian Academy, Bucharest

Abstract: The focus of this paper is to outline the main themes of the contemporary christian poet Răzvan Codrescu. The author enumerates some recurring motifs such as love, sin, the spiritual struggle, the earthly temptation, the longing for eternal salvation, all these being developed from the perspective of the praying human being, beyond his lyrical hypostases.

Keywords: time, spiritual tension, salvation, eternity, life meaning

Răzvan Codrescu (7 mai 1959 – 13 septembrie 2021) este un poet creștin asumat, jurnalist, eseist și traducător – al *Divinei* Comedii (a publicat în 2006, *Infernul*), în primul rând, dar și al poemelor lui Juan de la Cruz, – nedrept de puțin cunoscut astăzi. În acest studiu, am încercat o sinteză a temelor poetice, care nu sunt doar obsesii ale universului său liric, ci elemente prețioase ale unui mozaic sufletesc închinat întru totul urcușului, niciodată lin, spre descotorosirea de parâmele care îl leagă de avatarurile mundanului și îi chezășuiesc unirea cu Dumnezeu.

Cuvinte pretențioase, precum *veșnicie, suflet, rost, temei, iubire, dumnezeire,* se vădesc a fi, în mod firesc, mărgăritare ale gândului cotidian, gând devenit, la fel de firesc, rugăciune.

O primă temă, cu rădăcini adânci în scrierile primilor Sfinți Părinți, în special ale Sfântului Grigorie de Nazianz, este aceea a timpului așezat de Dumnezeu în lume ca opreliște răului care, după căderea primordială, risca să devină etern:

RA VII*:* *E-n lumea Ta atâta frumusețe*
că ochii, Doamne, uneori ne dor,
dar pus-ai timpul minte să ne-nvețe,
cu șarpele dintâi ispititor,
ce fel lucrează cele prea semețe,
de bunăvoie, la risipa lor.

RA XCVI: *Destul cu noi! Nici timpul nu mai are –*
căzut din rai cu primul om – răbdare,
nici Dumnezeul dragostei nu poate
să calce-n veci cu mila pe dreptate.

Dragostea, o temă care cunoaște multiple redări, apare mereu ca supusă timpului, în sensul unei agonii, silindu-se pe sine ***să fie***, de vreme ce e singura realitate care triumfă asupra morții:

RA VII*:* *de colții lor* [ai anilor] *și dragostea se teme,*
că nu-i strunești cu rugă, nici cu post,
nici nu-i de ei vreun loc de adăpost,
ci-n gheara lor făptura-ntreagă geme.

Zădărnicia erosului este peremptorie:

RA LIX: *Nici ochii tăi nu sunt la fel de verzi,*
nici setea mea nu-i azi la fel de pură:

o pace alta din adânc ne fură –
nici eu n-aud, nici tu nu te mai vezi…

Dramatismul tensiunii dintre eros și sfințenia ascetică este înfățișat și în RA XXX:

Din țarcul nopții, jilav de ispită,
în dangăt lung de veșnicii ucise,
ne pradă clipa −fiara hămesită,

dar și în RA XXVI:

Iubirea, Doamne, grabăn legii tale,
blestem se face fitii nărăvite,
căci n-are duhul hățuri și zăbale cât are carnea râvnă spre ispite,
și cerul nu-i mai doldora de slavă
decât pământu-n drojdii de otravă!

Vina erosului va însoți eul și dincolo de moarte (*și la-nviere ne-om scula cu ea*), indiferent dacă acesta se va mântui sau nu (dacă va deveni *pulbere de stele* sau *bezna troienită de caverne*).

Trupul împiedică suișul, dar scrisul este înălțător și dătător de demnitate, oglindă fiind a idealului spre care eul liric tinde neîntrerupt:

RA VIII: *Iubirii tale n-am să-i dau de capăt*
și taina ta nicicând n-o s-o pricep,
căci te sfârșești îndată ce te-ncep
și-ncepi din nou de cum mă vezi că scapăt. […]
și-n ruga mea te-adulmec cer cu cer,
dar greu de trup mi-e gândul, când te sper.

Ambiguitatea (voită?), determinată de inițiala mică a adjectivelor pronominale și a pronumelor, face greu încadrabilă această poezie (și nu este singura: nu putem ști dacă este vorba despre lirica erotică sau despre cea mistică. Nu putem ignora influența liricii lui Ioan al Crucii, în care specificul este nuntirea sufletului cu Hristos (în spaniolă, *alma fiind un substantiv feminin,* jocul poetic este favorizat). Versurile finale ar putea dezambiguiza poemul, înclinând spre varianta a doua:

Sau poate-i scris la urmă să te pot
gusta de viu cu limba mea de moarte…

RA XIV: *M-aș da de viu veciei tale caste,*
dar prea mi-s trup și prea atârn de greu […]
Mai bine-n somn să preavisez lumina
decât aievea lumea ta s-o-ntin,
căci poate-așa mi-o fi mai mică vina.

În tensiunea dintre chipul divin, după care omul a fost creat, și asemănarea cu Treimea Creatoare, mereu materia este sursa eșecului:

RA XXV: *De-ar fi să aibă dragostea putere,*
n-am fi trădați de c eiubim mai tare,
și nicio cruce, cât ar fi de de mare,
nu ne-ar preface visul în durere.

E-n noi nevolnic duhul și se cere
mai mult spre chip decât spre-asemănare,
iar carnea, răsucită-n mădulare,
pe limba ei se gudură și piere.
[…]
Și nu-i în noi statornic niciun dor,

doar pofta ce ne-o ia pe dinainte…
Îi suntem Firii pururi poticnire.

Împotriva timpului distructiv, poetul așază sentimentul lucid al unicității clipei, trăit, în consecință, ca mistuire fericită, ca autodafé, cu trenante ecouri faustiene:

RA XVII: *Ce-i mai frumos ni-i dat numai o dată* [...]
O, câtă frumusețe-n risipire
lăsat-ai, Doamne,-n lumea ta furată,
să străghicim, bucată cu bucată,
tot ce-am pierdut cândva prin nemurire!

Totuși, eul liric contemplă efemerul mereu cu conștiința eternității ca țintă, a perfecțiunii ca ideal:

RA III: *de câte mii de ani de frumusețe*
ne-o izbăvi cea neivită încă.

Sub apăsarea timpului, fiecare făptură umană are o taină, dintre cele care îi macină drumul spre sfințenie, dintre cele care devin morb al pierzaniei. Eul liric ajunge la concluzia că și aici este vorba despre o așezare a lucrurilor în rânduială divină, căci, dacă ne-am cunoaște unii pe alții așa cum suntem, nu am mai putea trăi în comunitate:

RA XV: *Ascundem fiecare un secret*
pe care singur Dumnezeu ni-l știe
și-n miezul lui adânc de rană vie,
mocnește moartea, ca un foc încet.

Cu taina lui trăiește fiecare ,
și ne mințim din grai și din priviri […],
Dar asta-i îndurarea sfântă poate:
Să nu le știm de-a fie a păr pe toate.

Tot pradă timpului rămâne și ființa neîmplinită, uneori simțind că nu poate să-și termine misiunea în lumea de aici. Sentimentul este mai mult decât elegiac, este o nostalgie a paradisului, ontologică, un fir roșu al întregii creații lirice a poetului:

RA LX: *N-am vrut să fiu nimic din ce n-am fost,*
dar nici n-am fost ce se cădea să fiu:
prin străpezitul veacului pustiu
m-am căutat și nu mi-am dat de rost.

Cârpind mereu iubirea c-o nălucă,
nici rod n-am prins, nici rana ei din urmă,
ci-acum în mine ca un vierme scurmă
păcatul vechi al dorului de ducă.

Deși nedemnă de dorit și respingătoare în teorie, lumea reprezintă o tentație perpetuă, chiar dacă știm că ea conduce doar la o consumare recurentă, în tristețe și însingurare, a acelorași dependențe.(v. participiul substantivizat *străpezitul*, care ilustrează efectul gustării din toate ale lumii).

Dorința de ataraxie, cu propensiuni idealiste, cade sub aceea de *apathia* (nepătimire, neparticipare la fluxul nesfârșit și mereu repetabil al vieții pământești, omorârea oricărei pasiuni), ca un ecou al eminescianului „Vreme trece, vreme vine,/ Toate-s vechi și nouă toate”:

RA LX: *nici rost cătând, nici jinduind iubire,*

ci doar cerșind, cu limba mea de moarte,
răgaz de vis, răgaz de amintire
să tacă-n mine tot ce mă desparte
de-ncremenita lucrurilor fire.

Continuare a viețuirii sub timp, este și dorul de moarte, nejustificat din perspectiva etosului creștin (a cărui culme este Învierea), ci resimțit ca o ispită:

RA LXI: *M-a prins un dor de toți ai mei deodată,*
de cei mutați pe rând în țintirime…
Să fie vremea, frate Serafime,
sau duh chitit din rugă să m-abată? [...]

Cu morții mei mă jinduiesc închis
într-o amiază lină pe muncéle,
s-adie-n ierburi mir de veac ucis
și-n cer iubirea care-nvârte stele…

O cale aparte de răscumpărare a timpului inexorabil este elanul de-neam-salvator:

RA III: *De pe obraz să-i șterg iubirii pata*
și toată floarea neamului, damnata,
la masa mea rotundă s-o adun.

Pentru această înălțare a neamului, este necesară o pregătire nu mai prejos de sfințenie:

se cade gând și inimă de pară
să dobândim, ca peste-un an sau doi,
căliți în rugul cel aprins în noi,
să dăm năvală-n bezna de afară.

RAXXXIX: *De voi pieri pe limba mea, curat,*
voi învia, cu-a neamului strânsură,
pe limba Lui – și cuminecătură
mi-o fi Lumina fără scăpătat.

Tangajul continuă, între ideal și aparențe, căci o altă temă este donquijotismul, înțeles ca luptă, deseori aparent inutilă, pentru răscumpărarea neamului:

RA I: *De port în trup a veacului măsură*
și-i urc Golgota, gâfâind sub lemn,
măcar în stihuri voi trăi solemn,
încins în visul meu ca-ntr-o armură. […]
căci nu mi-i alta duhului îndemn
decât măria-sa, iubirea pură.

RA XXXIX: *Atâta doar că ceata mea-i puțină,*
iar eu, nevrednic, stau la coada ei:
de n-ar fi mila mai presus de vină,
nădejdii mele n-aș găsi temei!

O temă diafană, pe care poetul, sfârtecat de atâtea porniri contradictorii, și-o împropriază, este slăvirea Fecioarei Maria, în ipostaza Maicii Domnului *juxta crucem*, și

menținând în parcursul discursiv al poemului dialectica virtute/ păcat: RA *Mater Dolorosa* LVII:

La ce ți-s umezi ochii sfinți, femeie,
De-l plângi pe-acel ce veșnicește-n cuie,
păcat ar fi în carnea ta – și nu e,
căci nu putea paaharul să nu-l beie. […]
Iar dacă-i plângi pe-acei ce plâng cu tine,
ești însăși duh în fecioresti veșminte […]
Și din ne-lumea cerurilor vine
Hulub aprins în două Legăminte.

Concluzii

Eul liric se îmbracă în ipostaza de rugător, de isihast. Toate temele emană din și se ordonează în jurul acestui statut aprioric al vocii lirice.

Din *Dedicație*, dar și din unele poeme, transpare conștiința Logosului atot-izvorâtor, conștiința smereniei poetului:

Poeților mucenicți
ai Rugului Aprins
și ai temnițelor comuniste,
tuturor pătimitorilor
întru Cuvânt
ai secolului XX,
sfințtilor știuți și neștiuți
ai limbii române.

Cuvânt ce arde-n rug nemistuit
e Dumnezeu – cel care n-a murit,
ci viu ne-mbie slavei lui de sus,
în răsăritul fără de apus.

RA XXXIX: *Sunt limbii mele rob și împărat,*
mi-e neamul meu vremelnică măsură,
dar crește-n mine ceas cu ceas mai pură
cetatea Celui fără de păcat.

BIBLIOGRAPHY

RA = Răzvan Codrescu, *Rug Aprins. O sută de sonete și false sonete*, Editura Christiana, București, 2008.

Răzvan Bucuroiu, *Omul acesta…,* în mensualul „Lumea credinței”, 25 septembrie 2022.

Răzvan Codrescu, *Răsăritenele iubiri. Fals tratat de dezlumire*, Editura Christiana, București, 2002.

Răzvan Codrescu, *Crucile pustiei. Poeme neptice,* Editura Christiana, București, 2010.

Răzvan Codrescu, *Rost de doină. Cântece fără stăpân,* Editura Christiana, București, 2012.

Răzvan Codrescu, *Sonetele lui Dionis*, Editura Christiana, București, 2013.

Răzvan Codrescu, *Erosstihuri*, Editura Christiana, București, 2016.

Sfântul Ioan al Crucii, *Integrala operei poetice*, cu textul spaniol original și cu fragmente din comentariile teologice în proză, ediție îngrijită, prefață și note de Anca Crivăț, versiuni românești de Anca Crivăț și Răzvan Codrescu, Editura Christiana, București, 2003.

THE RISKS OF FINANCING ENVIRONMENTAL PROTECTION

Gabriela-Cornelia Piciu

Senior Researcher, PhD, Centre for Financial and Monetary Research "Victor Slăvescu"

Abstract: The assimilation of environmental issues into the corpus of economic approaches led to the emergence of the concept of integrative-regenerative economy, which aims, among other things, at the continuous application of integrated preventive strategies regarding the environment, regarding processes, products and services, to increase efficiency and reduce risks on people and the environment. The success of future enterprises depends decisively on the existence of eco-efficient strategies in a competitive circular enterprise in a globalized society.

Keywords: risk, environment, circular economy, strategies, eco-efficient

Introduction

A circular economy is based on a strategy that aims to protect the environment, consumers and employees, at the same time as increasing industrial efficiency, profitability and competitiveness, acting according to the principles: precaution, prevention, integration.

The main difference between pollution control and *circular production* is that pollution control is a "post-event" approach (*react and treat),* while *clean production* is a forward-looking concept (anticipate *and prevent).* By promoting this new concept, it is proposed to develop a systematic program to identify losses, discover possible options and apply the best solution.

Economic approach leads to the concept of the maximum income flow that can be generated by maintaining the quality of the product that generated the benefit, from an ecological perspective, circular production focusing on the biological and physical stability of the systems.

There are economic analyzes that present the costs of anti-pollution measures in the cost price structure of a product/service. The cheapest treatment is prevention and the cheapest form of energy is energy saving. Extending this reasoning, the cheapest product will be the one obtained with circular and safe technologies from the point of view of operation. Society will be in danger as long as economic success takes precedence over social justice and environmental protection.

Assisting the implementation of the concept of circular production to the economic and social agents interested is a new approach. In order to encourage the wide introduction of this principle, it is recommended to carry out projects in the environmental protection and sustainability financing network that contain: the presentation of the phases of the development of the eco-efficiency strategy, the identification of environmental problems, the quantification of resources, the development of integrative-regenerative production ideas , evaluation of options.

Risk identification and assessment

In the context of the circular economy, the link between the economic activity of man and the natural environment can be studied by *approaching the strategic substantiation of environmental protection financing flows in a sequential-concentric vision, centered on the network concept* , which allows the involvement and capitalization of all feasible sources of

financing , within an industrial economy centered on the regeneration of environmental resources, aiming at their multigenerational assurance, the maintenance of a sustainable natural environment and the prudential satisfaction of human needs.

An essential characteristic of networks is the ability to adapt to the informational environment corresponding to a concrete problem through a learning process, the network extracting the model of the problem starting from examples.

A network can be represented as a set of functional units located in the nodes of a directed graph, along the arcs of the graph circulating signals that allow the functional units to communicate with each other.

The defining elements of an *environmental protection financing network* are:

✓ The functional units of the environmental protection financing network, which can be individuals, companies, banks, the state, etc., with different levels of aggregation, but characterized by indiscrenibility (there are no "statutory" or definitional privileges between the functional units of the network - all have the same importance in the network);

✓ the instruments of the environmental protection financing network, which represent the activation elements of the network with the help of which the financial distribution is achieved through the interaction between the functional units;

✓ the operations of the environmental protection financing network, which ensures the connection of the functional units through the procedural transformation of the financing network's instruments, thus determining the coherence and consistency within it;

✓ the network architecture , which specifies the way in which the functional units are located and interconnected and determines the information flow within the network;

✓ the operation of the network, which specifies the way in which each individual unit and the network as a whole transforms input signals into output signals, being influenced by the architecture, especially by the way the units are interconnected.

✓ Network adaptation, which specifies how to establish adjustable parameters so that the network can solve certain problems.

One of the most important characteristics of a financing network is its adaptive character, the fact that it can establish its operating parameters through a learning process based on the information received. Such networks are suitable for problems that are difficult or even impossible to formalize, for which there are only examples of solutions.

Regarding the robustness and error tolerance of an environmental protection financing network, they are ensured by the fact that the information is represented in a distributed and not localized way.

Essential elements of the environmental protection financing network are *uncertainty and risk.*

Accepting the standard definition of risk, as the probability of the occurrence of an event with adverse effects for the economic subject, ***network risk*** can be defined as the probability of the occurrence, triggering and completion of a *network incident,* which can affect the favorable realization of the characteristics of the financing network for environmental protection and of its interactive flows.

Network risk

Network risk is a flow risk, which disrupts and damages the interconnectivity and interactivity between the elements of the network, having adverse effects on the fulfillment of the characteristics of the financial network.

The risks of the financial network are as follows:

1) *The risk of the financial shortage of the network*, which represents the most severe risk that threatens the network, manifested by its lack of financial liquidity. An inadequate level of liquidity can lead, in the event of an unexpected reduction in cash, to the need to attract additional resources of funds with high costs, reducing the financier's profitability, this

situation ultimately generating insolvency.

2) *The risk of financial distortion in the network,* which represents the risk of a bad capital allocation. Deficient management of capital allocation brings with it negative effects on the achievement of project financing, and performance evaluation is not done by relating the invested amount to the financial possibilities of the investor.

3) *The risk of inadequacy of funding sources.* The appearance of this type of risk is mainly due to the volume and inadequate structure of financial resources and investments;

4) *The risk of the insufficiency of financing instruments* , which represents the risk that the financing network does not have the financial instruments and their transfer flows, the interactivities not reflecting sufficiently or reflecting distortedly, inauthentic ally the real requirements for financial transfers through the available instruments. In this sense, the lack or shortage of commercial credit instruments, as well as the weakly institutionalized expansion of non-banking financial flows, such as mutual funds, can favor the emergence of risks of financing blockage;

5) *The risk of interference with financing destinations* , which is the risk due to interference in the financial system by entities that are not subject to the regulation and supervision of the competent authorities;

6) The institutional *risk of financing* or the risk of the inadequacy of policies, strategies and programs for environmental protection arises due to the actions of the government or parliament (taxes, decisions regarding environmental protection, rules for increasing environmental protection, etc.);

7) *The risk of the financing network not being adapted* or the risk of not harmonizing the flows, which is a risk that disrupts the interactivity of the network flows, affecting the strength of the interactivity, of the active, distributive and transitive transfers, between the elements of the network, especially among its constituents, interactivity that gives the network individuality, potentiality and finality;

8) The risk of technological incompatibility of project financing, which refers to the possible effects of the technology used on products, operators or the environment (specifically industrial projects);

9) *Portfolio risk of project financing or* normalization risk.

The network risk, its nine types defined above, is generated by the following ***risk factors, determinative or conditional:***

- *The risk of economic rationality* - represents the risk that can manifest itself in an environment centered on economic rationality, the dependence of financial transactions, of the interactivity of the financial network of interests and economic gain that can distort and vitiate its functions.

Profit-oriented economic rationality does not cover the space of trust in currency, this being dependent on different factors, economic rationality depending on individual, selfish, competing and confronted interests on the market, while trust is conditioned by coexistence, social, political, cultural, but also economic, trust presupposing reciprocity, while economic rationality presupposes exclusion through competition (even if the market harmonizes, through gains, interests).

- *The risk of technological determinism* - a risk that can appear with the changes that take place in information and communication technologies, in a short time horizon. To the extent that the transformation of the economy is generated only by the substitution of old technologies - based on the intensity of capital and labor - with new technologies, intensive in knowledge and information, we can speak of conditions for the emergence of the risk of technological determinism.

- *The risk of social destructuring* - is the risk that lies at the origin of crises in social inequities, in the decrease of motivation and initiative, in the revolt against the authorities, in

the malfunctions manifested at the level of social control mechanisms, in the decline of family, community, civic and religious heritage, imbalances that appear among the component elements of societies due to some phenomena of social dynamics, such as the accentuation of technologization. Knowing the dynamics of risks requires knowing the threats in relation to the nature and category of the financial interests that they would compromise, the appreciation of the level of internal financial contradictions of the network.

Ecological risks are externalizations of the effects of pollution in environmental factors, they represent the expression of some dangers, some failures, of the activities of human ecosystems, which by providing pollution, deeply affect the environmental factors. Ecological risks can be divided into five groups:

- *The risk of resource depletion* - refers to the depletion of forest resources, fish stocks, fossil fuels and mineral resources. This depletion is based on the following factors: demographic growth, expansion and diversification of needs; the increase in consumption, the emergence of new technologies, as well as social and institutional conditions, etc.

The risks of resource depletion can be:

- short-term risks, representing risks borne by humans in the short term, with often significant effects, highlighting the possibility of recovery, recycling, restoration of natural resources;
- structural risks, are long-term risks, generated by deep changes in the global ecosystem, with effects that are difficult to predict, highlighting the physical, irretrievable depletion of natural resources;

- *The risk of damage to environmental factors* - represents the possibility that the externalization of pollution effects, resulting from economic activity, irreversibly affect environmental factors: water, air, soil, with serious consequences on human existence. Environmental damage refers to environmental factors, biotopes and ecozones, human biosensors, risk expressing the probability that beyond certain thresholds human life will be affected, between certain limits (lower and upper) life will be disrupted, endangered, and beyond certain ceilings life will be threatened, eliminated. The risk of damage manifests factorials, on each environmental factor, but also synergistically (composite damage) on areas, biogenesis, etc., when factorial risks propagate, sustain, multiply.
- *The risk of habitat disruption* - expresses the risk of breaking natural cycles and balances, their degeneration and the rebalancing of the environment on other cyclical coordinates adverse to man. It represents an *ecosystem risk*, expressing the creation of an environment harmful to humans, resulting from different combinations of the risks of expansion and damage, in this sense it can be called *risk of harmfulness,* affecting health and coexistence, altering natural cycles and balances, degeneration of human needs, And so on The risk of exhaustion is correlated with that of deterioration.
- *The risk of human alteration* - expresses the probability of the bio-psychic affectation of the human being, of the human ecosystem, by harmful factors, generated within the established human ecosystems, degrading the adaptive capacity of the human being. The risk of alteration manifests itself in the form of affecting people's health, through illnesses in various stages, jeopardizing and endangering human social health.
- *The risk of artifact pressure* – is generated by the technological processes of transformation of natural resources in order to satisfy human needs, risk reflecting the depletion of resources in the conditions of non-integration of technological cycles, human ecosystems, in natural cycles. This risk appears at the intersection of the limitation of resources, the inadequacy of technologies, the expansion of needs, generating and emphasizing strongly polarizing behaviors and attitudes. The technologizing expansion of the human ecosystem places the human being, substantially bio-psychic, in a space of existence inappropriate for man as a living being, a space "secreted" by human reason through praxis

The five types of ecological risks reflect the distortion of the human-environment relationship, its vitiation by the elements of the artificial environment, by detaching economic activities from the natural environment, from its balance and cyclical requirements.

Description and analysis of the interdependencies

The description and analysis of the interdependencies between a project and the environment is a crucial sequence in identifying the risks associated with network projects.

Table 1. The qualitative and quantitative level of the parameters of the effects of risks associated with network projects

Source: Information processed by the author

Characteristics of the risks	Quality level	Quantitative level
Risk intensity (I)	low	1
	average	2
	big	3
Risk Manifestation (Risk Spread) (R)	Punctual	1
	Diffuse	2
	Semi-diffuse	3
The moment of occurrence of the risk (M)	Short term	3
	Medium term	2
	Long term	1
Persistence of risk (P)	Temporal	1
	Permanent	3
Risk occurrence frequency (F)	zero	1
	small	2
	Average	3
	Big	4
Flexibility (adherence to corrective measures) (A)	the design phase	1
	eexecution phase	2
	exploitation phase	3
	all phases	4

To describe and analyze the interdependencies between the project and the environment, the method of structural analysis can be used, which involves comparing the tree structures of the environment and the project within a *risk matrix.*

The coordinates of each element of the matrix are represented by the risk-causing action (included in the project) and the factor on which the effect is manifested at the time of the risk, and the importance (value) attributed to the risk will be an aggregate quantity, determined on the basis of its associated parameters: intensity, persistence, frequency of

occurrence of risks (reversibility), flexibility.

The parameters are expressed qualitatively and quantitatively, as presented in table 1.

The quantitative level of the impact of the risk is easily established, unlike the qualitative level in which the "scale" used to express the risk is random and does not allow its conversion into measurable units, but only the ranking of risks.

For each characteristic of the risk, a weighting coefficient is established, and the importance of the impact of the risk can be calculated using the formula:

$$X = C (if + err + mM + pP + fF + aA) \quad (1)$$

where: X – the importance of the impact of the risk;

i, r, m, p, f, a = weighting coefficients of the risk characteristics with the network project can be calculated (table 2).

Table 2: The importance of each type of risk associated with the network project

Risk categories	**a**	**s**
	nd	**cores**
The risk of exhaustion	1	1
		5
Risk of environmental damage	1	1
		3
Risk of habitat disruption	2	1
		0
The risk of human alteration	1	1
		0
Artifact pressure risk	1	9

Source: Data processed by the author

Conclusions

After establishing the weighting coefficient for each risk characteristic, the importance of the total risk can be calculated.

The identification of the effects of the risks depends to a great extent on the possibility of forecasting the effects of the economic and social activities projected on the natural factors that are in close relationships of interdependence.

Considering the role of forecasting in specifying the probability and area of manifestation of the impacts of risks, the period of manifestation, the speed of diffusion and the dynamics, the matrix of the future parameters of the identified effects is the result of three vectors:

- the size of the risk;
- probability of risk;
- The importance of risks.

Depending on the characteristics of the risk impacts, their forecasting can be quantitative and/or qualitative.

BIBLIOGRAPHY

- Clarkson PM, Li Y, Richardson GD, Vasvari FP. Revisiting the relation between environmental performance and environmental disclosure: an empirical

analysis. *Accounting, Organizations and Society*. 2008; 33(4):303–327. doi: 10.1016/j.aos.2007.05.003

- Ingram RW, Frazier KB. Environmental performance and corporate disclosure. *Journal of Accounting Research*. 1980; 18(2):614–622. doi: 10.2307/2490597
- Porter ME, van der Linde C. Toward a new conception of the environment-competitiveness relationship. *Journal of Economic Perspectives*. 1995; 9(4):97–118. doi: 10.1257/jep.9.4.97
- Love I. Financial development and financing constraints: international evidence from the structural investment model. *The Review of Financial Studies*. 2015; 16(3):765–791. doi: 10.1093/rfs/hhg013
- .http://www.euobserver.com
- http://www.euractiv.com
- http://www.gefonline.org
- http://www.mappm.ro
- http://www.mmediu.ro/
- http://www.infoeuropa.ro
- http://www.mie.ro
- http://www.ier.ro
- http://www.fonduri-structurale.ro/;
- http://europa.eu.int;
- http://europa.eu/int/comm/

CRAIOVA AND THE CHOICE OF THE COFFIN OF THE UNKNOWN HERO

Florin F. Nacu

Scientific Researcher, PhD, ICSU „C.S. Nicolăescu-Plopşor", Romanian Academy, Craiova

Abstract: Romania decided after the First World War in 1921 to create a tomb as a monument of an Unknown Hero as a symbol of the Romanian soldiers who had sacrificed their lives for the unity, for the freedom, for the independence of Romania during the war. For the election of the coffin of the Unknown Hero, was elected Amilcar Săndulescu, student of a Military Higschool of Craiova, son of an officer dead in the World War I. He had chosen the coffin no.4 from 10 coffins which had the bodies of 10 heroes dead on the battle fields of the World War I on the Romanian soil.
The article offers some information and details about the ceremonies of 14-17 May 1923 and about the tragic life of the young Amilcar Săndulescu which had 12 years in 1923. Born in Vâlcea County on February 20, 1911, he died on July 28, 1923 at Techirgiol, Constanța County, drowned in the Black Sea. He was buried on July 30 1923 in Sineasca Cemetery of Craiova. A street which lies former building of the Military Highschool on Brâncusi Street with the Military Unit on Amaradia-Doljului Streets junction has the name of Amilcar C Săndulescu.

Keywords: Unknown Hero, Amilcar Săndulescu, Craiova, Carol Park-Bucharest, ceremony, monumental tomb

Primul Război Mondial a fost pentru România un veritabil război pentru reîntregirea națională. România a intrat în Primul Război Mondial în august 1916 și a încheiat confruntările în vara anului 1919, după intrarea trupelor române în Budapesta din cauza amenințărilor venite din partea regimului bolșevic Bela Kun la adresa României.

Legea 502 din 27 februarie 1919 a reglementat adunarea osemintelor înmormântate lângă câmpurile de luptă și reînhumarea lor în cimitire militare sau în spații bine delimitate ca sector de cimitir al eroilor în cimitirele localităților respcective.

Decretul Lege 4106 din 12 septembrie 1919, dat la stăruința Reginei Maria înființa *Societatea Mormintelor Eroilor Căzuți în Război.*

În anul 1922, România era printre puținele state din Europa care nu avea încă un simbol al eroismului, Eroul Necunoscut. Astfel, venit la conducerea Ministerului de Război, generalul de divizie Gheorghe Mărdărescu[1] (a condus Ministerul de Război între anii 1922-1926) a luat decizia alinierii României la situația de a avea un monument și un mormânt al Eroului Necunoscut.

Acest mormânt cu valoare de monument era simbolul eroilor anonimi căzuți pe câmpurile de bătălie pentru unitatea și independența României.

Gheorghe Mărdărescu a decis ca persoana care să desemneze ostașul necunoscut să fie un elev aflat într-o școală „a fiilor de militari", în fapt un liceu militar din zilele noastre, care să aibă cele mai bune rezultate la școală și să fie fiul unui erou român căzut la datorie pe front.

Între timp, din fiecare regiune istorică a României, trebuia dezgropat un erou al cărui nume nu se cunoștea. Au fost alese 10 sicrie cu oseminte de eroi din Moldova, Ardeal, Oltenia, Dobrogea, Muntenia și Basarabia. Pregătirea sicrielor s-a făcut între 5 și 9 mai 1923.

[1] C. Ucrain, D. Dobre, *Personalități ale infanteriei române*, București, 1995, p. 83–86

Între timp, la Ordinul Ministrului de Război Nr.567 s-a răspuns că elevul-fruntaș Amilcar Constantin Săndulescu de la Liceul Militar D.A.Sturdza din Craiova era cel mai bun elev care îndeplinea condițiile cerute.

Istoricul Gheorghe Popa susține despre elevul Amilcar Constantin Săndulescu (Constantin era numele tatălui său, iar în matricolele militare toți soldații sunt trecuți cu numele tatălui chiar dacă nu apare în actele de stare civilă): „*El s-a născut la 20 februarie 1911, provenind dintr-o familie de învăţători, Maria şi Constantin Săndulescu. A rămas orfan încă de la vârsta de 5 ani, mama a decedat, iar tatăl a căzut pe front în prima campanie a războiului, din 1916. După terminarea cursului primar, ca orfan de război, a fost admis în clasa I la Liceul Militar din Craiova, unde, în scurt timp, a fost avansat la gradul de elev fruntaş pentru merite deosebite. În anul 1923, a fost desemnat să aleagă sicriul cu osemintele ostaşului necunoscut, având în vedere că era cel mai strălucit dintre copii*”[2].

Tânărul Amilcar C. Săndulescu era originar din localitatea Mădulari-Beica Vâlcea iar tatăl lui a luptat în Regimentul 66 Infanterie Balș.

Acesta a fost dus, însoțit de un ofițer, cu un tren militar special, la Mărășești în data de 13 mai 1923. Amilcar Săndulescu[3], ajuns în dimineața zilei de 14 mai 1923, a fost prezent la Biserica din Mărășești, a îngenuncheat cu emoție în fața celor 10 sicrie și a ales unul (sicriul numărul patru din cele zece prezente acolo), spunând: „Acesta este tatăl meu”. Sicriul ales de elevul-fruntaș Amilcar Săndulescu a fost transportat la București, unde a ajuns la 15 mai 1923. La 17 mai 1923, în Parcul Carol, după o slujbă specială, sicriul Eroului Necunoscut a fost coborât în cripta special amenajată acolo. Celelalte nouă sicrie vor fi înhumate cu o slujbă specială în Cimitirul Eroilor de la Mărășești.

Data de 17 mai 1923 a fost aleasă pentru că era ziua în care avea loc Înălțarea Domnului, iar Biserica Ortodoxă Română decisese din 1920 ca să cinstească eroii căzuți pe front în ziua Înălțării Domnului, devenită astfel și Ziua Eroilor.

Mormântul Eroului Necunoscut avea următoarea inscripție: „*Aici doarme fericit întru Domnul Ostaşul Necunoscut, săvârşit din viață în jertfa pentru unitatea neamului românesc. Pe oasele lui odihnește pământul României întregite. 1916-1919”. În 1923, a fost realizat un simplu mormânt cu criptă pentru ca ulterior, în anul 1927, sculptorul Emil Willy Becker*[4] *să realizeze amplasarea pe care o știm azi, cu piloni și lanțuri de delimitare. Asociația Cultul Patriei a decis să anplaseze candela cu focul nestins. În data de 28 octombrie 1934,s-a sfințit și o cruce la mormântul-monument*[5].

Însuși elevul Amilcar C.Săndulescu, care avea 12 ani în momentul când a participat la această ceremonie, rememora în jurnalul său (identificat în fondul de arhivă provenit de la fostul Liceu Militar D. A. Sturdza din Craiova de către cercetătoarea Valeria Bălescu de la Muzeul Militar Național[6]) astfel înălțătorul moment la care luase parte: „*Eu m-am dus înaintea celor zece sicrie, tremurând, şi, emoţionându-mă, stăteam la îndoială, neştiind pe care să pun mâna. Dar deodată m-am dus la sicriul al patrulea. Îndemnat de conştiinţă, am pus mana pe el. În momentul acela un mare fior mi-a străbătut tot sufletul şi mi-au venit pe buze cuvintele - acesta este tatăl meu*”[7].

---

[2] Ștefan Borcea, *Povestea tragică a elevului care a ales trupul Eroului Necunoscut,* în „Historia”, 26.11.2015, accesat la https://adevarul.ro/stiri-locale/focsani/destinul-trist-al-elevului-orfan-care-a-ales-1669212.html, 20 martie 2023.

[3] Florian Bichir, *Povestea Eroului Necunoscut*, în www.crestinortodox.ro, accesat la 19 martie 2023.

[4] Adrian Majuru, *Bucureştiul multicultural: Emil Wilhelm August von Becker*, în „Cotidianul”, 11 aprilie 2011.

[5] *Ibidem.*

[6] Valeria Bălescu, *Eroul Necunoscut. Istorie trecută și recentă*, Editura Militară, București, 2005, *passim.*

[7] Dragoș Marinoiu, *Povestea vâlceanului Amilcar Săndulescu, fiul „Ostaşului Necunoscut al României Mari”* accesat la http://limbimoderne.blogspot.com/2018/04/povestea-valceanului-amilcar-sandulescu.html, accesat la 19 martie 2023.

Din păcate, avea să fie ultimul eveniment public la care participa micul elev de liceu militar. În vara acelui an, la Techirghiol, fiind la sanatoriul militar de acolo, elevul Amilcar C. Săndulescu avea să moară înecat în Mare la 28 iulie 1923. Înmormântarea sa avea să se facă la 30 iulie 1923, la Craiova în Cimitirul Sineasca.

În Craiova, în cartierul Brazda lui Novac a fost numită o stradă cu numele Amilcar Săndulescu care face legătura dintre Liceul CFR Craiova (unde era la 1911 Liceul Militar) și perimetrul delimitat de străzile Amaradiei și Doljului unde există o unitate militară. Prof.ing.dr. Gheorghe Manolea prezintă astfel modul în care Amilcar Săndulescu a ajuns să aleagă Eroul Necunoscut: „*În România reîntregită s-a constituit un Comitet condus de Scretarul General a Ministerului Apărării Naționale, generalul Alexandru Gorsky, care să propună o modalitate de a duce la bun sfârșit hotărârea ca alegerea Eroului Necunoscut să se facă pe câmpul de la Mărești, locul unde poporul român a dat cele mai multe jertfe, iar înhumarea Eroului Necunoscut să se facă pe terasa "Cuza Vodă" din fața Muzeului Militar Național din Parcul "Carol". S-a propus ca alegerea Ostașului Necunoscut să se facă dintre zece sicrie în care vor fi fost depuse osemintele a zece eroi căzuți pe frontul la Mărășești, Mărăști ,Oituz și Târgu Ocna, de la Bălăria din județul Vlașca,de la Azuga, de la Topraisar din Dobrogea, de la Chișinău, de la Ciucea din Ardeal. Pentru frontul din Oltenia a fost aleasă localitatea Rașovița situată între Târgu Jiu și Pești*ș*ani. S-a propus ca desemnarea sicriului cu osemintele Eroului Necunoscut să fie făcută de cel mai bune elev din Liceele militare de la acea vreme:Liceul militar de la Mănăstirea Dealu, Liceul militar din Chișinău și Liceul militar din Craiova. În plus, acest elev trebuia să fie, la rândul său, orfan de război. A îndeplinit aceste condiții Amilcar Săndulescu , elev în clasa I-a a Liceului Militar " Dimitrie Sturdza" din Craiova. Tatăl său, Constantin Săndulescu, învățător în localitatea Mădulari din județul Vâlcea murise într-una dintre luptele crâncene, dar nu se știa exact unde.*

Ceremonia de desemnare a sicriului Eroului Necunoscut a fost programată pentru data de 14 mai 1923.Cele 10 sicrie au fost depuse în Biserica " Buna Vestire " din Mărășești. După oficierea slujbei religioase elevul militar Amilcar Săndulescu a intrat în Biserică , s-a oprit în dreptul unui sicriu și a spus : "Acesta este tatăl meu". Îngenunchind s-a rugat: "Doamne, Dumnezeul meu, ai în pază pe toți eroii neamului, și pe tatăl meu (...)".

După ce celelalte sicrie au fost înhumate în cimitirul din Mărășești, sicriul Eroului Necunoscut a fost urcat într-o trăsură trasă de șase cai, și s-a îndreptat spre gara din Mărășești urmată de cei care asistatseră la ceremonie.

A doua zi , 15 mai 1923, la ora 7,00 , a plecat din gara Mărășești trenul care transporta sicriul Eroului Necunoscut. Trenul s-a oprit în fiecare gară preț de câteva minute.La Focșani, la Râmnicu Sărat, la Buzău și la Ploiești garnitura s-a oprit zeci de minute bune. A ajuns la București spre după amiază. A doua zi, 16 mai , cortegiul cu sicriul Eroului Necunoscut s-a întreptat spre Parcul Carol I unde a fost înhumat într-un mormânt simplu (...)"Regele Ferdinand a ținut un discurs, iar în final a spus " Iar înaintea locașului tău de veci se închină azi, cu adâncă recunoștință, Țara întreagă, căci fără nume fiind, ești al neamului întreg."

Elevul Amilcar Săndulescu " fiul" Ostașului necunoscut a însoțit sicriul de la Mărășești la București, Parcul Carol I.Apoi s-a întors la Craiova, la Liceul Militar " Dimitrie Sturdza" . A terminat și clasa a II-a de Liceu tot ca elev fruntaș. Pentru rezultatele obținute la școală a obținut dreptul de a merge în vacanță la Marea Neagră. Ultima vacanță pentru fiul Eroului Necunoscut.În după amiaza zilei de 28 iulie 1923 Marea Neagră era furioasă. Izbea furioasă malurile Pământului parcă mai nemulțumită ca oricând. Vroia să-și ia tributul ei de "Mare Neagră" . L-a ales pe elevul militar Amilcar Săndulescu, fiul Ostașului Necunoscut din România. Un elev silitor, de o inteligență sclipitoare, o stăruință deosebită în cele întreprinse dar și de o sensibilitate aparte, așa cum rezultă din Jurnalul

personal. Avea 12 ani. Marea Neagră l-a înghițit, iar după ce și-a ostoit furia i l-a redat Pământului. Pământul Craiovei l-a primit, iar oamenii Craiovei îl cinstesc cum se cuvine.[8]"

Eroul Necunoscut avea să rămână în Parcul Carol până la 23 decembrie 1958, când autoritățile l-au depus în Mausoleul de la Mărășești, inaugurat în 1938, pentru că în Parcul Carol avea să se construiască Mausoleul Eroilor Comuniști. Eroul necunoscut avea să revină în Parcul Carol, la 26 octombrie 1991, iar în amplasamentul din 1923, la 25 noiembrie 2006.

BIBLIOGRAPHY

Bălescu, Valeria, *Eroul Necunoscut. Istorie trecută și recentă*, Editura Militară, București, 2005

Bichir, Florian, *Povestea Eroului Necunoscut*, în www.crestinortodox.ro, accesat la 19 martie 2023.

Borcea, Ștefan, *Povestea tragică a elevului care a ales trupul Eroului Necunoscut,* în „Historia", 26.11.2015, accesat la https://adevarul.ro/stiri-locale/focsani/destinul-trist-al-elevului-orfan-care-a-ales-1669212.html, 20 martie 2023.

Majuru, Adrian, *Bucureştiul multicultural: Emil Wilhelm August von Becker*, în „Cotidianul", 11 aprilie 2011.

Manolea, Gheorghe, *Strada Amilcar Săndulescu* 31.10.2015, accesat la https://gheorghe.manolea.ro/2015/11/01/31-10-2015-strada-amilcar-sandulescu, accesat la 19 martie 2023.

Marinoiu Dragoș, *Povestea vâlceanului Amilcar Săndulescu, fiul ,,Ostașului Necunoscut al României Mari"* accesat la http://limbimoderne.blogspot.com/2018/04/povestea-valceanului-amilcar-sandulescu.html, accesat la 19 martie 2023.

Ucrain, C., Dobre, D., *Personalități ale infanteriei române*, București, 1995.

[8] Gheorghe Manolea, *Strada Amilcar Săndulescu* 31.10.2015, accesat la https://gheorghe.manolea.ro/2015/11/01/31-10-2015-strada-amilcar-sandulescu, accesat la 19 martie 2023.

DOBRUDJAN LANDSCAPE ON THE PERMANENT EXHIBITION SIMES OF TULCEA ART MUSEUM

Gabriela Radu
Scientific Researcher III, "Gavrilă Simion" Eco-Museum Research Institute, Tulcea

Abstract: Dobrogea, through the unique landscape, through the light and chromatics of the surrounding nature and through the exotic aspect of the inhabitants, constantly changing, amazes and attracts painters. The Tulcea Art Museum highlights works inspired by the beauty of the Dobrudjan area. Dobrogea is the space that manages to imprint itself in the creations of Romanian artists. These works have become a definition of the surrounding space. The visitor, after contemplating nature, can rediscover it in the space of the Tulcea Art Museum. The article includes brief presentations of artists and their works that have Dobrogea as inspiration.

Keywords: Dobrogea, Danube Delta, Black Sea School, paintings, inhabitants

Dobândirea independenței Dobrogei de sub dominația otomană și alipirea acesteia la România, a avut loc în data de 14 noiembrie 1878. Acest tărâm aspru, atât de versatil, cu atâtea forme de relief, a cunoscut de-a lungul timpului, asemeni ținutului dunărean și maritim, o multitudine de schimbări. Acest spațiu de trecere a popoarelor, de refugiu a celor oropsiți, nedoriți, prigoniți, a reușit să formeze un leagăn al alinării, un spațiu al armoniei. Ieșit de sub dominația otomană, spațiul era caracterizat de elemente exotice pentru teritoriul României ce deja se alinia la evoluția Europei, această Dobroge devine un spațiu de inspirație a artiștilor plastici români. Marin Mihalache menționa că „Dobrogea a reprezentat astfel, o adevărată școală a colorismului românesc, oferindu-le pictorilor noștri un prilej fericit pentru o mai adâncă pătrundere în tainele artelor lor."

Nu doar peisajul impresionează, ci și populația cu iz oriental, exotic, o cultură și o natură ce abundă de culoare și insuflă particularități specific dobrogene tuturor etniilor stabilite aici, în Sângeacul Pașei.

Dacă zona muntoasă nu este prea mult valorificată, Delta, Dunărea, Marea, zonele lagunare, spațiile aspre și nisipoase cât și aspectul înmărmurit în timp, cu entități cvasiorientale fascinează și revigorează creativitatea artiștilor plastici.

Cum pentru pictura franceză Coasta de azur a fost și a rămas o sursă de inspirație artistico- plastică, pentru artiștii români, delta și litoralul Mării Negre au fost și sunt o sursă de inspirație, un tărâm ce excită creativitatea prin valențele pitorescului. Dacă în începuturi, lumina, apa și vegetația nesfârșită atrăgeau artiști, în contemporaneitate, acest tărâm își păstrează vraja luminii și a culorilor.

„Întorcându-se însă dialogul anume dintre plastician și imaginile deltei, trebuie spus că, în conformitate cu unul din cele mai generale principii ale confruntărilor din cadrul plastic, fermecătoarea dezordine ce patronează expresia elementelor de limbaj într-un peisaj al deltei este compensată de un major element de ordine. Acesta este asigurat de prezența, nu mereu explicită, dar insistentă, a orizontalei.

Toate formele și suprafețele precum și tonurile și tentele ce le-au descris, toate semnele și tușele ce au concurat la sugerarea fluidității și consistenței variabile ale reperelor peisajului sunt ordonate de prezența orizontalelor.

Pentru cine s-a regăsit pe acel tărâm pornit să absoarbă datele peisajului, a devenit cu timpul evident că suprafețele lucitoare și cele ocru-brun sau verzi, se succed în fâșii suprapuse, cu geometrii dintre cele mai variate, dar mereu limitate de orizontale. Perimetrele de apă intersectate de istmurile de uscat au, ca un soi de obligatoriu ecou al îndepărtatului dar implacabilului orizont, repere paralele cu acesta. Aceste limite orizontale ritmează armonic orice întâmplări plastice din cadru."[1]

„Orizontala apei însă și nesfârșita ei întindere plană, cu mai mult sau mai puțin vizibilele mișcări ale suprafeței, ne împing să reflectăm asupra unui mediu pe de o parte predestinat nemișcării și calmului iar, pe de alta, supus unui chin continuu de întoarcere și reîntoarcere la semnul fundamental care imită orizontul... E adevărat însă, că dintre toate elementele importante ce fac un peisaj, apa reflectă firesc cerul, stabilind un dialog cu un rost de echilibrare. Ba chiar, într-un soi de exercițiu compensativ, îi traduce cel mai bine iritările și jocul cu nenumărate fețe ale luminii, mai mult decât atât, face accesibile și dramatice chiar și cele mai mici nuanțe ale vremii. Calmul, apăsarea, liniștea, seninătatea dar și furia dezlănțuită, tensiunea dar și starea de prea-bine, toate acestea își găsesc în apă un interpret nu numai foarte sensibil dar și cât se poate de calificat pentru a ne transmite acele mesaje nuanțate. Oamenii locului citesc în abia simțitele modificări ale luciului, ale dimensiunii și tipului de creastă a valului, schimbări ale timpului. Ei întrevăd în trădarea subtilă a culorii și transparenței apei, răzgândiri ale vremii, motive de griji pentru ieșiri la pescuit."[2]

Proprietățile ciudate dar fermecătoare ale luminii locurilor fascinează și particularizează creațiile inspirate din acest tărâm. Lumina capătă materialitate, ea poate modifica natura. Strălucirea soarelui se răsfrânge asupra luciului de apă omniprezentă dublând efectul acesteia. Lumina este cea care reușete să atace orizontul și răsfrângându-se pe suprafața apei îi oferă acesteia diferite materilități metalice. Tot lumina este cea care modifică nefiresc coloratura vegetației. Prin aspectele ei versatile oferă privitorului experiențe de neuitat. Tot Mihai Mănescu descrie un astfel de moment ce surprinde una din valențele neașteptate pentru un spațiu al apelor, al transparențelor deltaice: „încă din mai vechile peregrinări prin deltă, am presimțit anume proprietăți ciudate dar fermecătoare ale luminii locurilor, le-am simțit din plin mai apoi iar în ieșirile de acum, le aștept hămesit pentru ca, odată ajuns acolo, să le respir cu toată ființa... În egală măsură însă, poate ataca orizontal, de-a lungul apei, cu sulițe lungi și țepene de lumină dură care fac să înțepenească orice amănunt vegetal sau mineral întâlnit în cale care dau apei consistența aramei sau a plumbului, care transformă alcătuirile terestre în decoruri de tablă ca de bâlci. Reflectând asupra unor proprietăți structurale aș putea spune că lumina deltei poate fi argintie sau chihlimbarie, mulându-se pe formele sărace ale împrejurimilor și personalizându-le. În egală măsură însă, poate alerga prin decor în pachete inegale ca densitate și culoare, agresive sau indiferente, purtate de curenți capricioși ai aerului și apelor.

Limina aurie destul de obișnuită acelei ore, îmbia firesc peisajul, comunicând o stare neutră dar confortabilă. Într-un răstimp suspect de scurt, cerul s-a acoperit de nori tot mai cenușii, care au construit un capac negru și dens ridicat doar puțin către marginile apei. Vântul care adunase până atunci vălătucii întunecați, s-a oprit sec și în tăcerea puțin apăsătoare am devenit conștienți de spectacolul cu totul straniu al peisajului. Era în mod evident o lumină nefirească, artificială, cumva scenografică, nu numai greu de acceptat dar și puțin îngrijorătoare. Cerul devenise o pătură neagră și apropiată, imediat deasupra capetelor noastre și era reflectat de o apă verzui-plumburie, clipocind unsuros. Într-un contrast șocant, o linie foarte subțire de cer liber, chiar la linia orizontului, permitea unor raze de soare, insuportabil de luminoase, să aurească stuful și câteva coloane de sălcii... Apoi, brus, odată cu

[1] Mihai Marinescu, Triunghiul apelor, Ed. Semne București 2005, pg. 113
[2] Mihai Marinescu, Triunghiul apelor, Ed. Semne București 2005, pg. 115

mici reveniri ale vântului, cerul s-a acoperit complet cu nori mai omenoşi, de un gri mai deschis şi o ploaie timidă nu mai insistentă de câteva minute, care ne-a permis să respirăm uşuraţi. Tabloul era acum cu totul altul. Cele două treimi din partea de sus erau acoperite de un gri neutru, iar apa, din cauza adierii care o sfărâma în mici luciri, acoperea treimea de jos cu un ton alburiu. Petele de stuf auriu deveniseră roşcate şi îşi pierduse-ră consistenţa de tablă." [3]

Artistul descrie două peisaje distincte, ce se relevează privirii în acelaş spaţiu, la câteva minute distanţă.

Muzeul de Artă Tulcea expune creaţii ale artiştilor români cunoscuţi la nivel naţional dar şi internaţional. Mare parte dintre aceştia au trecut şi prin spaţiul dobrogean şi au fost marcaţi în activitatea artistică desfăşurată de acest loc. Pe simezele muzeului sunt expuse cu precădere astfel de creaţii, tocmai pentru vizitatorii de intră în contact cu natura dobrogeană – sursă de inspiraţie pentru artişti şi pot contempla totodată şi rezultatul impactului pe care aceasta îl are asupra creativităţii. Expoziţia permanentă se desfăşoară în treisprezece săli organizate în jurul unei săli principale. Aceasta cuprinde atât creaţii artistice cât şi piese specifice artei decorative orientale şi occidentale dar şi obiecte de cult tot creaţii artistice care,, peste timp au dăinuit dar ale căror autori au rămas necunoscuţi, ele devenind reprezentative pentru comunităţile locale.

Sala principală este o redare a armoniei interetnice şi a varietăţilor religioase existente în Dobrogea.

Dacă în primele trei săli expoziţionale nu regăsim exclusiv creaţii artistice inspirate din spaţiul dobrogean, în sala celor cinci tulceni: Vasile Pavlov, Constantin Artachino, Gheorghe Sârbu, Geo Carcaş şi Stavru Tarasov, sala este o pledoarie a peisajelor dobrogene(foto 1).

Vasile Pavlov este pe simeze cu lucrarea „La cheul fabricii", care redă zona fabricii de peşte din Tulcea.

Acest pictor, născut în Tulcea, este cunoscut şi ca „Pictorul Deltei", creaţia acestuia a orbitat în jurul Tulcei şi a spaţiului nord- dobrogean. Îşi defineşte studiile la Academia Regală de Arte Frumoase din Roma. Continuă frecventarea şcolii de vară băimărene a cărei adept de altfel se declară. Vă activa ca profesor la Şcoala de Artă Populară din Tulcea şi va realiza dioramele Muzeului Deltei Dunării din Tulcea, alături de Constantin Găvenea.

În vecinătatea creaţiei sale este expusă pictura unuia dintre profesorii săi, Constantin Artachino. Este vorba de lucrarea „Casă ţărănească". Un artist născut tot pe malul pitoresc al Dunării dar la Giurgiu. Acesta reuşeşte să transpună propriile sale credinţe, pictura sa aparent anostă la prima vedere, austeră, reuşeşte să ducă privitorul într-o stare de melancolie, de solitudine şi mister.

Tulcea, pentru Gheorghe Sârbu, este sursa de inspiraţie principală a operei sale. Pe simezele muzeului, aduce amintirea Tulcei în forma oraşului cu aspect oriental scăldat în lumina arzătoare a soarelui. Este vorba de lucrările „Piaţă din Tulcea", „Portul Tulcea" şi „Peisaj la malul Dunării". El a fost de asemenea primul responsabil al pinacotecii din Constanţa. Lângă picturile lui Gheroghe Sârbu stau creaţiile lui Geo Cardaş. Artist născut pe meleaguri dobrogene, realizează o pictură romantică, dedicată redării naturii fără intenţia de a deveni lirică, pictura sa tocmai prin modul simplu de redare a peisajelor deltaice, dar prin exaltarea cromatică, surprinde transparenţele naturii lacustre.

Un alt pictor ce se naşte în mijlocul Deltei, la Letea, este Stavru Tarasov. Prieten cu Nicolae Tonitza, este şcolit la Bruxelles. O reîntâlnire cu acesta la Paris este descrisă chiar de către marele artist. „Peste câţiva ani eram la Paris – mă trezesc în atelierul meu cu o figură masivă, cu barbă mare şi neagră, nasul şi privirea de cazac din stepă. Nu-l cunosc numaidecât

[3] Mihai Marinescu, Triunghiul apelor, Ed. Semne Bucureşti 2005, pg. 120

pe vizitatorul acela întunecat şi aprig. Însă, fără voia mea, undeva în sufletul meu, a început deodată să picure viers îndepărtat de violină, cu aleanuri triste şi domoale, ca undele tulburi ale Volgăi." [4]

Stavru Tarasov a fost mereu găzduitor pentru Tonitza când acesta poposea la Constanţa. Lucrările sale sunt reuşite interpretări ale peisajului Deltei, ale mării, sau ale oamenilor ce populează mirifica natură. Pictura sa realistă surprinde frumuseţea naturii şi umanismul de care artistul dă dovadă.

Despre el Tonitza spunea „penelul lui Tarasov, pus în slujba unei retine excepţionale şi a unui sentiment în afară de comun, izbuteşte să surprindă în natură chipuri şi aspecte de o rară noblеţe, pe lângă cari cetăţeanul obişnuit trece, mai întotdeauna cu o tragică nepăsare." [5]

Stavru Tarasov este prezent prin lucrările sale: „Marină", „Peisaj din Deltă" şi „Pe malul Dunării".

Gheorghe Petraşcu, personalitate marcantă a picturii româneşti dar şi a învăţământului de specialitate superior, este cel ce va face parte din „Tinerimea Artistică" fiind şi membru fondator.

A studiat la Paris, recomandat fiind de Nicolae Grigorescu. Artistul a realizat peisaje, naturi statice şi nu numai. A fost fascinat de structurile arhitecturale, iar Dobrogea reprezintă o sursă importantă de inspiraţie artistică. Petraşcu a pictat în localităţile dobrogene de la malul mării, de la Sulina la Balcic şi în cele dunărene, cum ar fi Tulcea şi Silistra.

Opera sa atemporală onorează şi simezele muzeului tulcean cu „Vilă la Techirghiol" , „Malul mării" şi „Peisaj marin".

Tonitza, pictor marcant în istoria artei româneşti, a fost de asemenea fascinat de ceea ce spaţiul dobrogean oferea ca sursă de inspiraţie artiştilor. Aşa cum am menţionat anterior, a revenit la Constanţa de nenumărate ori, de altfel, în acest oraş realizând şi o lucrare de pictură bisericească. Este vorba de biserica parohiei Sfântul Gheorghe din Constanţa. Pe simezele noastre, lucrarea ce surprinde frumuseţea şi specificitatea zonei se numeşte „Marină".

Ştefan Dimitrescu, în căutarea formării unui stil autentic, naţional, în dorinţa de afirmare a artei româneşti, va realiza studii după chipurile oamenilor ce reprezintă esenţa spaţiului românesc – ţăranii.

Aceştia sunt redaţi autentic, nu teatral, nu cosmetizaţi. Chipurile acestora poartă un dramatism sobru, monumental. L-a atras şi peisajul. Pentru acesta a revenit de mai multe ori în spaţiul dobrogean, spaţiu versatil atât în natură dar şi în varietatea etnică, din care iubea studiul aproepe orientalist al etnicilor turci. Lucrările ce surprind Dobrogea şi sunt expuse în muzeu sunt: „Cafeneaua turcească", „Peisaj dobrogean" şi „Cap de turc"(foto 2).

Un alt iubitor al acestei culturi exotice pentru artişti, este Iosif Iser, pictor şi grafician cu o temeinică pregătire artistică, realizată la Academia Regală din München şi Academia Ranson la Paris, este fascinat de nou spaţiu arhaic dobrogean. Expoziţia muzeului prezintă şase dintre lucrările sale ce abordează teme inspirate din spaţiul dobrogean. Tehnica de execuţie aminteşte de creaţia lui Cezanne, dar întrepătrunde în aceasta, armonios, influenţe cubiste.

Artistul este fascinat de cultura rudimentară, brutală, orientală pe care o descoperă în Dobrogea. În creaţiile sale, un loc important îl ocupă, tocmai, imaginea tătarilor şi vizitatorii vor contempla alături de „Peisaj la malul mării", „Plajă" şi „Femeie cu cobză", „Compoziţie cu tătari", „Odaliscă" şi „Odaliscă aşezată".

Următorul artist ce se inspiră din frumuseţea spaţiului dobrogean este Nicolae Dărăscu.

[4] Florica Cruceru, Artele la Malul Mării, Ed. Muntenia, Constanţa 2006, pg. 61
[5] Florica Cruceru, Artele la Malul Mării, Ed. Muntenia, Constanţa 2006, pg 11

Școlit în Academia Julian și Academia de Arte Frumoase din Paris, va realiza într-o paletă luminoasă, tonică, armonizată, lucrări în care crează liniștea contemplativă a peisajului dobrogean. Tonitza spunea: „Pornind de la impresia cromatică, de la pata colorată, tabloul lui Dărăscu, executat sub directa poruncă a naturii, e fortamente terminat în clipa în care petele de culoare, alăturate în variațiuni mozaicale, vor hotărî atmosfera determinată de unghiul luminii solare și de răsfrângerea acesteia pe obiectele în studiu. Surprinderea și fixarea acestor aspecte cer o mare isteține de retină și o fulgerătoare dexteritate. Dărăscu le posedă, pe amândouă, din abundență. De aceea, pânzele sale au o vibrație neobișnuită, rezultată dintr-o virulență tehnică, dictată de vertiginozitatea recepției și din necesitatea unei subite transpuneri materiale". [6]

Pe simezele tulcene, Dărăscu este prezent în picturile „Portul Sulina", „Piață din Tulcea"(foto3) și „Geamie turcească".

Urmând cursul expoziției permanente, peisajul lacustru își face prezența în continuare, sub penelul lui Ion Theodorescu-Sion și Petre Iorgulescu-Yor.

Primul dintre aceștia, cunoscut pictor al perioadei interbelice, a produs senzație prin creațiile sale, acestea fiind adevărate simfonii cromatice care exaltează specificul românesc.

Dacă la începutul activității sale, urbanul este cel ce inspiră, spre perioada de maturitate artistică se îndreaptă spre spațiul rural, spre chipurile ce definesc în sine caracterul național. Ulterior, revine la genul clasic de studiu: nud, portret, natură statică.

Este fascinat de mare și Dunăre. Își alimentează creativitatea din călătoriile sale în spațiu dobrogean, studiază chipurile oamenilor și le transpune în lucrările sale, ca ființe fantastice, așa cum putem contempla în „Portret de lipoveancă"(foto 4) sau „Pescari turci" și „Bărci pe mare", toate se află sub influența cromatică cezanniană (tonuri de albastru dominante contrastează cu a sa complementară, oranj). Lucrările tind spre decorativismul ce amintește de compozițiile lui Klimt sau de stampele japoneze. Totul devine un basm. Culorile sunt aplicate în pete plane, un contur negru delimitând forma.

Cel de-al doilea artist, Petre Iorgulescu-Yor, alegând o abordare postimpresionistă și cu ajutorul unei paste materiale consistente, asigură unitate și coerență formelor și reușește să creeze o pictură realistă totuși, cu anumite îndrăzniri specifice fovismului. Picturile din expoziție „Peisaj cu barcă" și „Peisaj", redau compoziții ordonate, liniștite. Acest lucru inducând o calmitate specifică naturii din creațiile sale.

Sabin Pop, fascinat de spațiul dobrogean, pictura populară românească și arta medievală, ajunge a-și forma un stil propriu prin armonizarea culorilor pe forme pline de expresivitate.

Reușește în lucrările sale să redea trăsăturile fizice și morale ale subiecților studiați, lucrările sale sunt caracterizate de delicatețe, melancolie imprimate în formele picturale. Artistul pictează în Dobrogea, la Techirghiol și Cernavodă. Una din lucrările sale expuse în muzeu redă tocmai o stradă din Cernavodă.

Dintre artistele ce au fost seduse de frumusețea Dobrogei și care au reușit majestuos să surprindă esența acestui ținut în pictură sunt Maria Chelsoi-Cristea, Micaela Eleuteriade și Margareta Sterian.

Maria Chelsoi-Cristea se formează studiind la Sivres. Preferă a se manifesta prin arta decorativă, dar nu se îndepărtează nici de pictură sau grafică. Preocupată fiind de tradiție, dorește să preia și să perpetueze creația populară, artizanală autohtonă. În creația ei se va inspira și din spațiul deltaic și elementele specifice acestuia. În sala artistelor, vizitatorul poate contempla lucrarea „Delta Dunării" alături de lucrările Micaelei Eleuteriade, o altă artistă iubitoare a spațiului dobrogean. Aceasta realizează imagini aeriene în tonuri de gri și

[6] Alexandru Histu, Catalogul expoziției Nicolae Dărăscu, deschisă în sălile Muzeului de Artă Constanța martie-aprilie 1970 Ed. Intreprinderea Poligrafică „Dobrogea" 1970 Constanța, pg.4

ocru, în care reconstituie atmosfera specifică locurilor evocate. Imaginile sale sunt rafinate, realizate în glasiuri colorate, luminoase.

Aceasta este vizibilă prin cele două creații expuse „Vedere spre far" și „Vedere de la monument", ambele având ca sursă de inspirație peisajul tulcean. Arta sa este caracterizată de echilibru între umbră și lumină. Picturile sale se caracterizează prin echilibru, unitate și armonie a elementelor de peisaj și a personajelor. Lângă lucrările Micaelei Eleuteriade se află poziționat un peisaj diafan, cu o cromatică luminoasă și aspect romantic, lucrarea Margaretei Sterian – „Prima platformă maritimă". Scenograf și scriitoare, s-a format ca artist plastic la Academia Ranson și Ecole du Louvre din Paris. Artista se va alătura pictorilor avangardiști.

Paul Miracovici este cel ce realizează lucrarea „Ambarcațiuni" și care este expusă alături de creațiile lui Dimitrie Ghiață, Alexandru Ciucurencu și Corneliu Baba. Este singura din a douăsprezecea sală, aceasta elogiază frumusețea ținutului pontic. Cromatica redusă și luminoasă, imprimă creației aspectul de liniște, de nemișcare. Lucrarea este specifică stilului în care acesta creează – tonuri calde, potolite, într-un permanent echilibru. Lucrarea este luminoasă, cu tendința spre decorativ.

Expoziția permanentă a Muzeului de Artă Tulcea, conține și lucrări în care este redat Balcicul, cunoscut centru de creație artistico- plastică românească, dar în această prezentare m-am limitat la ceea ce este Dobrogea în zilele noastre.

În acest moment, Dobrogea rămâne o sursă de inspirație de referință pentru artiști. Aceasta a avut o însemnată contribuție la dezvoltarea picturii din România.

Artiștii continuă să găsească un climat prielnic de lucru aici. Petre Bedivan spunea: „Mai mult decât marea, Dobrogea înseamnă lumină, lumina plajei, mai ales lumina și căldura stepei. Pentru mine mai înseamnă locul unde am rămas, adică locul de unde am cele mai multe și cele mai interesante amintiri ale formelor, ale luminii și culorilor. Am considerat mereu că nu se poate picta din imaginație, că esențială în arta plastică este memoria, memoria vizuală dar și memoria afectivă care definește practic personalitatea artistică. Nu m-am considerat niciodată plecat din Dobrogea, chiar dacă lucrez în București sau în alte locuri din țară".[7]

Gheorghe Ion Anghel declara odată: „Am lucrat mult pe malul Dunării, am lucrat alături de pescari la Galați sau în Deltă. M-a impresionat întotdeauna peisajul acesta pregnant de apă și soare, cheiul foarte colorat. Linștea pe care ți-o transmite întregul peisaj. Între Tulcea și Galați, el are o frumusețe aspră, sălbatică. Munții Dobrogei, de cutare hercinică, atât de puternic erodați, au ceva solemn, ritual parcă; satele acestei zone au o frumusețe, o lumină cu totul particulară." [8]

BIBLIOGRAPHY

Octavian Barbosa, *Dicționarul artiștilor români contemporani,* Ed. Meridiane București 1976

Florica Cruceru, *Artele la Malul Mării*, Ed. Muntenia, Constanța 2006

Ruxandra Dreptu, *Catalog Expoziție Artachino Constantin*, Ed. Muzeul Național de Artă București, 2004

Vasile Florea, Gheorghe Székely, *Dicționar Universal de Artă Plastică*, Ed. Litera București 2011

Mihai Mănescu, *Triunghiul apelor*, Ed. Semne, București 2005

Marin Mihalache, *Dobrogea văzută de pictori,* Editura Sport-Turism București, 1983

Doina Păuleanu, *Balcicul în pictura românească*, Ed. ARC 2000, București 2007

[7] Marin Mihalache, Dobrogea văzută de pictori, Editura Sport-Turism București, 1983, pg. 21
[8] Marin Mihalache, Dobrogea văzută de pictori, Editura Sport-Turism București, 1983, pg. 21

Doina Păuleanu, *Grupul celor patru*, Ed. Monitorul Oficial București 2012
Florica Postolache , *Stavru Tarasov*, Combinatul Poligrafic „Casa Scânteii" București, 1968
Constantin Prut, *Dicționar de Artă Modernă și Contemporană*, Ed. Polirom Iași 2016
Mariana Vida, *Margareta Sterian*, Ed. ARC 2000, București 2003

Foto 1

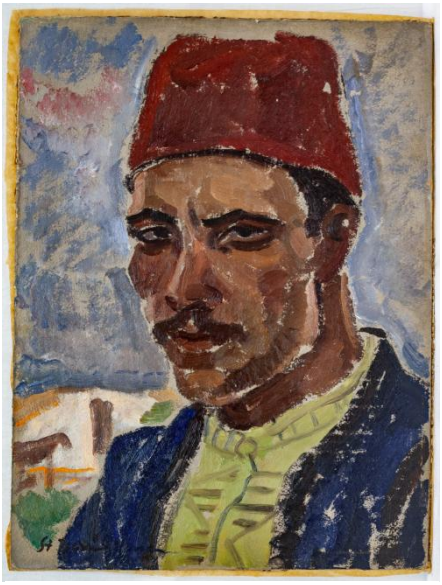

Foto 2

Foto 3

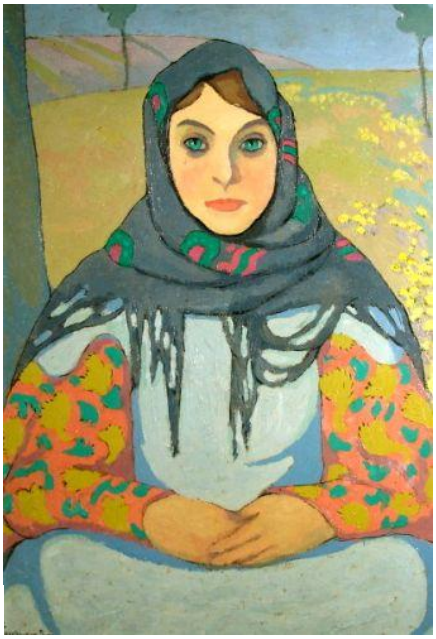

Foto 4

DIMENSION OF PUPILS' AFFECTIVITY - PSYCHOLOGICAL ASSISTANCE MODELS

Mariana Batog, Scientific researcher,
Research Institute Innovation and Technological Transfer within the „Ion Creangă" State Pedagogical University, Chisinau, Republic of Moldova

Abstract: This article presents some models of psychological assistance in relation to the emotionality of students in the general educationsystem. In this context, models of the organization of school Psychological Service and methodological conceptual models aimed at psychological assistance in the educational system are analyzed and revealed.
Thus, models of psychologicaldiagnosticsandinterventionto reduce anxiety in adolescents are reflected; a model of psychologicalintervention in adolescentswith post-traumatic stress; psychopedagogical program for theformation of a sense of gratitudetoparents in adolescents; program of psychological intervention aimed at the development of empathy in adolescence; psychopedagogical models of the development of the emotional-volitional sphere in children with mental retardation; a model of psychological intervention in the reduction of negative emotions in adolescents, a program for the development of self-control andemotionalstability in preadolescents with deviant behavior, diagnostic tools and psychological intervention regarding the affectivity of students in educationalinstitutions are described.

Keywords:affectivity, psychologica lmodels, typologies of psychological models, psychological well-being, psychological assistance in education.

Analiza stării actuale a serviciului psihologic în educație arată că în pofida experiențelor acumulate în timp și a tuturor realizărilor evidente ale *serviciului de asigurare a activității psihologice în educație*, există totuși încă multiple probleme nesoluționate în acest domeniu, iar unele dintre acestea au apărut recent și necesită soluții prompte și autentice. Dimensiunea c*ercetării psihologice* reprezintă un segment important pentru sprijinirea și dezvoltarea sistemului educațional, prin oferirea de cercetări actuale, inovații și soluții originale, pentru numeroasele problemece apar în mediul educațional în contextul noilor provocări societale și prin contribuția sa majoră însușinereaactivității psihologilor școlari, oferind informații, date experimentale noi, metodologii și modele de asigurare a activității psihologice, programe psihologice actualizate, ce contribuie enorm la consolidarea bunăstării psihoemoționale *(psycho-emotionalwellbeing)* a tuturor actorilor educaționali [1; 2].

În cadrul cercetărilor științifice realizate în sectorul „Psihologie", Institutul de Științe ale Educației (IȘE), Chișinău au fost stabilite problemele psihologice ce se atestă pe dimensiunea afectivă a elevilor din învățământul general în condițiile provocărilor societale contemporane. În acest fel,a fost elaborat un chestionar complex *Chestionarul pentru psihologii din instituțiile de învățământ general*, chestionar implementat în comun de către membrii sectorului în parteneriat cu colegii de la Universitatea de Stat din Moldova (USM) și Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică (CRAP).Astfel, au fost elaborați 6 itemi vizând asistența psihologică a afectivității elevilor din învățământul general, pe lingă itemii ce abordează dimensiunea cognitivă și cea comportamentală a personalității elevului.Subiecți experimentali au constituit 67 de psihologi ce activează în instituțiile de învățământ general din mai multe regiuni ale țării[6].

Prin urmare, psihologii au menționat probleme afective cele mai frecvente depistate în urma evaluării/diagnosticului psihologic al **elevilor de vârsta școlarămică**, printre care remarcăm: timiditatea 67,2% (45 subiecți); frica – 61,2% (41 subiecți); neliniștea, anxietatea – 61,2% (41 subiecți); stresul școlar – 58,2% (39 subiecți); crizele emoționale – 40,3% (27 subiecți); furia – 34,3% (23 subiecți); sentimentul singurătății – 29,9% (20 subiecți); stările mixte – 25,4% (17 subiecți); suspiciune COVID 19 – 19,4% (13 subiecți); panică – 17,9% (12 subiecți). În rată mai mică au fost menționate stările de depresie – 9% (6 subiecți), stresul traumatic – 6% (4 subiecți), alte stări emoționale – 4,5% (3 subiecți). Rezultatele obținute la acest item au fost prezentate în formă grafică în *Figura 1*.

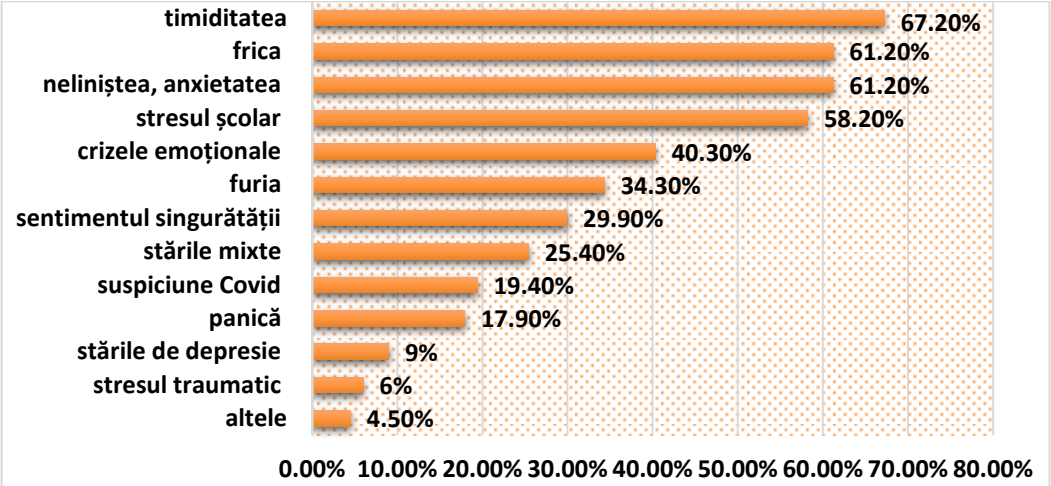

Figura 1.Frecvența problemelor afective depistate la elevii de vârstă școlară mică.

Problemele afective depistate în urma evaluării/diagnosticului psihologic al **elevilor de vârsta preadolescenței** menționate de psihologii școlari constituie: neliniștea, anxietatea – 68,7% (46 subiecți); crizele emoționale – 52,2% (35 subiecți); furia – 49,3% (33 subiecți); sentimentul singurătății – 41,8% (28 subiecți); frica – 41,8% (28 subiecți); stresul școlar – 35,8% (24 subiecți); timiditatea – 34,3% (23 subiecți); stările de depresie – 20,9% (14 subiecți); stările mixte – 19,4% (13 subiecți). În rată mai mică au fost menționate următoarele probleme afective: panica – 14,9% (10 subiecți); suspiciune COVID-19 – 13,4% (9 subiecți); stresul traumatic – 9% (6 subiecți).Rezultatele obținute la acest item au fost prezentate în formă grafică în *Figura 2*.

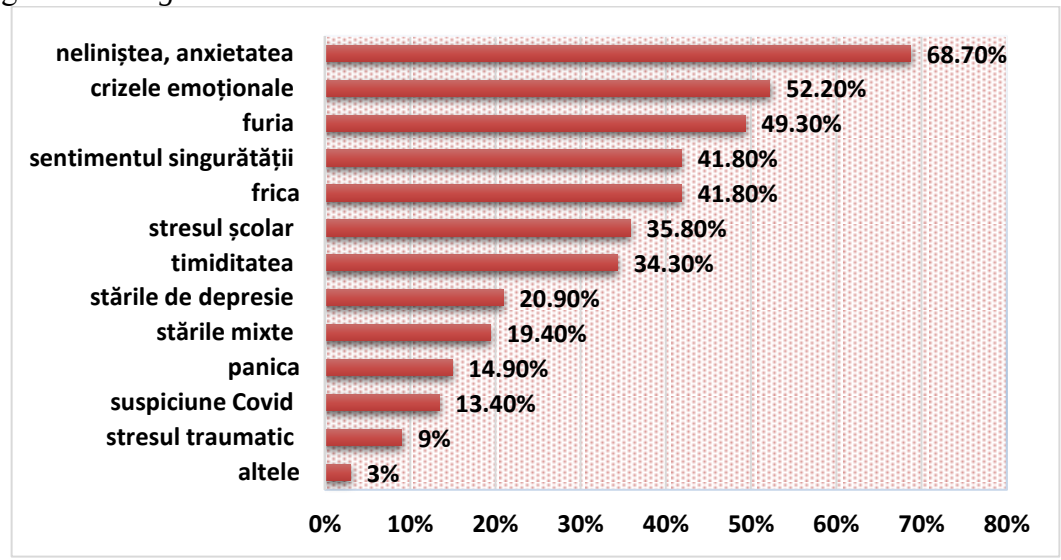

Figura 2. Frecvența problemelor afective depistate la elevii de vârsta preadolescentă.

Cele mai frecvente probleme afective depistate în urma evaluării/diagnosticului psihologic la **elevii de vârsta adolescenței**[6], în opinia psihologilor școlari sunt: neliniștea, anxietatea – 55,2% (37 subiecți); crizele emoționale – 52,2% (35 subiecți); stările depresive – 47,8% (32 subiecți); sentimentul singurătății – 46,3% (31 subiecți); stresul școlar – 35,8% (24 subiecți); furia – 31,3% (21 subiecți); frica – 31,3% (21 subiecți); timiditatea – 29,9% (20 subiecți); panica – 23,9% (16 subiecți); stările mixte – 22,4% (15 subiecți); stresul traumatic– 14,9% (10 subiecți); suspiciune COVID 19– 9% (6 subiecți). Rezultatele obținute la acest item au fost prezentate în formă grafică în *Figura 3*.

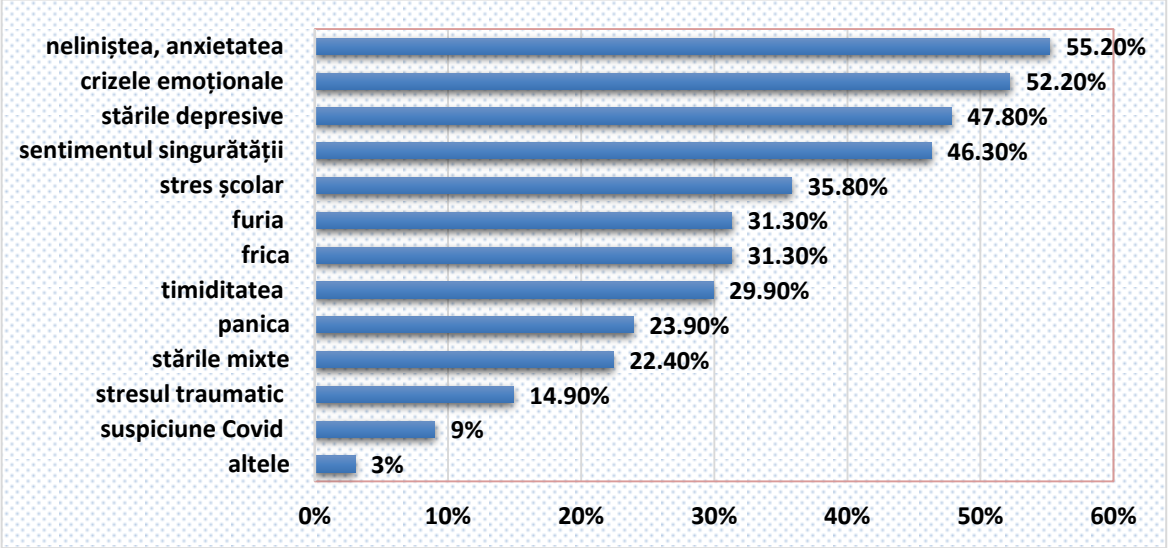

Figura 3. Frecvența problemelor afective depistate la elevii de vârsta adolescenței în opinia psihologilor școlari.

Modelele de asigurare a activității psihologice în sistemul educațional sunt dependente în mare măsură de exigențeleși obiectivele pe care le stabilește sistemul educațional față de serviciul psihologic școlar. Aceste sarcini determină organizarea structurală și funcțională, cadrul de reglementare, instrumentele de activitate a serviciului psihologic școlar. Dezvoltarea sistemului educațional în timp, necesită modificarea obiectivelor sale prioritare, iar în consecință este necesară și reconfigurarea modelelor de asigurare a activității psihologice în cadrul sistemului educațional.

Proiectul de Concepție al dezvoltării serviciului psihologic în sistemul educațional până în anul 2025,stipulează direcțiile principale de activitate a psihologului din domeniul educațional, după modelul de organizare a serviciului psihologic în *Federația Rusă*[21]. În orice situație particulară, unul dintre tipurile de activitate psihologică poate fi considerat dominant sau principal, în funcție de problema pe care psihologul o soluționează și în funcție de specificul instituției educaționale. Astfel, în *Federația Rusă*se pot remarca **7 direcții de bază în activitatea psihologului școlar**, care sunt prezentate în *Figura 4*.

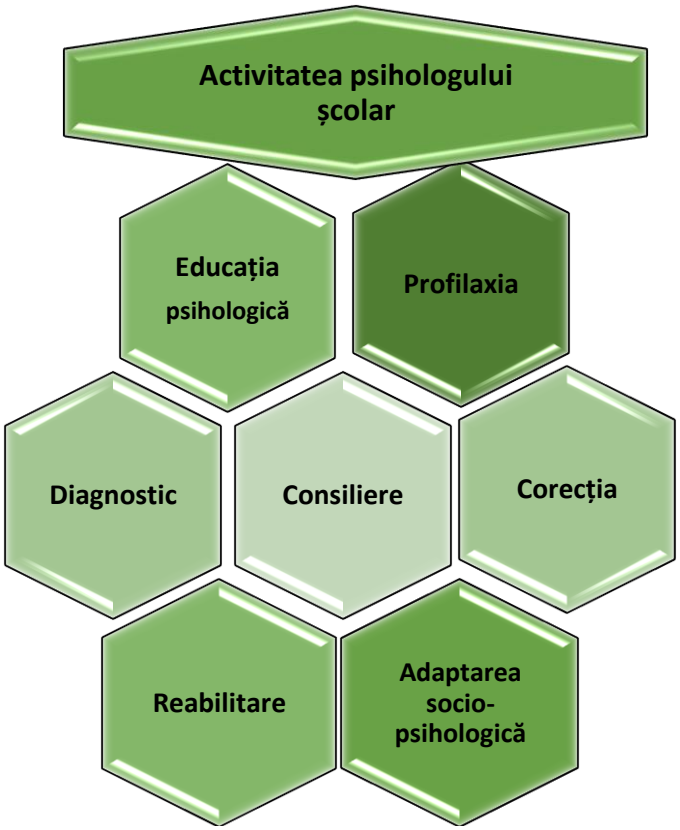

Figura 4. ***Direcțiileprincipale de activitate ale psihologului școlar în Federația Rusă.***

În Federația Rusă exista două tipologii a modelelor principale ale serviciilor psihologice în educație, în funcție de perspectiva de centralizare: **modelul descentralizat și modelul centralizat**. Variabilitatea modelelor serviciului psihologic în educație este determinat de condițiile regionale și sarcinile de activitate [21].

Modelul descentralizat de servicii psihologice în educație este implementat în cazul în care există mai multe centre psihologice în regiune ce posedă statutul de persoană juridică și includ o serie de diviziuni structurale ce nu dețin statutul de persoană juridică independentă. Diviziunile structurale ale centrului pot realiza funcții similare sau numai anumite tipuri de activități psihologice (de exemplu: diagnosticare, consiliere etc.). Unul dintre avantajele acestui model constituie păstrarea posibilității pentru fiecare organizație ce ar trebui să-și creeze propriul serviciu psihologic și pedagogic, ce interacționează cu unul sau mai multe centre.

Modelul centralizat de servicii psihologice în educație presupune crearea unui singur centru psihologic în regiune cu sucursale (birouri teritoriale), care sunt direct subordonate *Centrului*. Această structură va permite asigurarea unei centralizări înalte a managementului, un standard unic de servicii, utilizarea rațională a resurselor umane și financiare, transparența și fiabilitatea rezultatelor performanței. Cu toate acestea, este posibil să se reducă calitatea serviciilor psihologice furnizate din motivul lipsei concurenței și să fie încetinit ritmul de dezvoltare a *Centrului.*

Sistemul educațional integrat al unei țări presupune un sistem integrat al serviciilor de asigurare a activității psihologice în educație, inclusiv departamentele serviciului psihologic, aranjate în ordonanță ierarhică, ce se află în relații de cooperare permanentă.

În retrospectivă istorică evidențiem faptul că problematica modelelor de organizare a serviciului de asistență psihologică în Republica Moldova și a modelelor metodologice de asistență psihologică a fost elucidată de profesori celebri și cercetători: Nicolae Bucun;

Constantin Eţco; AglaidaBolboceanu, Petru Jelescu; RaisaJelescu; Otilia Stamatin, Larisa Cuznețov etc.

Actualmente, în Republica Moldova se atestă cercetări ştiinţifice valoroase ce scot în evidenţă modele de asistenţă psihologică vizând dimensiunea afectivă a elevilor, în cadrul cărora se regăsesc metode de evaluare/diagnostic, consiliere şi dezvoltare a afectivităţii elevilor. Aşadar, menţionăm unele dintre aceste realizări metodologice importante, cum ar fi:*modelul de asistenţă psihologică a dezvoltării şi educaţiei personalităţii în contextul sociocultural* modern (AglaidaBolboceanu şi colaboratorii[5],2014); *modele psihopedagogice de dezvoltare a sferei emoţional-volitive la copiii cu reţinere în dezvoltarea psihică* (Victoria Maximciuc, 2013[12]);*programul psihopedagogic de formare a sentimentului de gratitudine faţă de părinţi la adolescenţi* (NataliaDaniliuc, 2013[8]);*programul de intervenţie psihologică orientat spre dezvoltarea empatiei la vârsta preadolescenţei* (Stela Pâslari, 2018[14]);*modele de psihodiagnostic şi de intervenţie psihologică în vederea diminuării anxietăţii la copii şi adolescenţi* (Iulia Racu, 2020[15]);*programul de dezvoltare a autocontrolului şi stabilităţii emoţionale la preadolescenţi cu comportament deviant* (Maria Diţa, 2021[9]);*modelul psihodiagnostic pentru investigarea emoţiilor negative la adolescenţi, programul de intervenţii psihologice de diminuare a emoţiilor negative la adolescenţi* (Mirela Stanciu, 2023[18]).

Dacă e să ne referim la modelele de asistenţă psihologică vizând problemele generale de organizare a serviciului psihologic şimodelele conceptual metodologice de asistenţă psihologică a copiilor şiadolescenţilor din învăţământul general, acestea au fost elaborate în Republica Moldova, în cadrul proiectului de cercetare ştiinţifică aplicativă *„Mecanisme şi metodologii de consultanţăşiconsiliere a procesului de dezvoltare a personalităţii elevului, în contextul sociocultural modern”*, executat la Institutul de Ştiinţe ale Educaţiei din Chişinău în perioada anilor 2011-2014,realizat de Sectorul *„Psihosociologia Educaţieişi Incluziune Şcolară”*[5].Prin urmare, în cadrul acestui proiect ştiinţifica fost elaborat şi verificat un model bazat pe abordările psihologice moderne, pe studiul sistematic al nevoilor de ajutor psihologic al copiilor şiadolescenţilor din ţară şi pe analiza experienţelornaţionaleşiinternaţionale în domeniul studiat. În aşa mod, au fost elaborate şi varii modele de asistentă psihologică vizând problemele generale de organizareşi promovare (funcţii, tipuri de activităţi, activitatea psihologului în instituţiieducaţionale de diferite niveluri), dar şidiverse modele metodologice de asistenţă cu referire la aspecte concrete, în baza tipurilor de probleme depistate.

La finalul acestui proiect a fost elaborat un ***Model complexde asistenţă psihologicăa dezvoltării şieducaţieipersonalităţii în contextul sociocultural modern***. Implementarea acestui *Model*a asigurat condiţiile psihologice mai favorabile învăţăriişi consolidării sănătăţii mintale a tuturor copiilor şiadolescenţilor, a contribuit la respectarea *principiuluiechităţii în educaţie*[5]. De asemenea, au fost analizate mecanismele şilegităţile psihologice de dezvoltare a personalităţii, descrise mecanismele psihologice de asistentă psihologică în contextul sociocultural modern [4]. În cadrul acestui proiect de cercetare a fost elaborat şi *Modelul de intervenţie psihologică în cazul preadolescenţilor cu stres posttraumatic* [3].

Într-o accepţie generală, conceptul de afectivitate este prezentat ca fiind un construct psihologic integrator al stărilor afective elementare, emoţiilor, dispoziţiilor, sentimentelor şi pasiunilor. În alte viziuni, afectivitatea (emoţionalitatea sau procesele afective, sau procesele emoţionale) reprezintă fenomene psihice care exprimă în forma trăirilor, relaţiile dintre subiect şi lumea sa [2, p.111].În cele ce urmează prezentăm modelele psihologice de diagnosticare şi intervenţie cu referire la dimensiunea afectivă a personalităţii elevului.

Un **model de diagnostic şi intervenţie psihologică pentru diminuarea anxietăţii** la copii de diferite etape de vârstă a fost elaborat de Iulia Racu, doctor habilitat în psihologie,

prin prisma unei abordări integrate a anxietății [15]. Este importantă valoarea aplicativă a lucrării sale științifice, care rezidă în următoarele rezultate:

- conceptualizarea unei metodologii de diagnosticare și examinare a anxietății;
- validarea modelului de intervenții psihologice bazat pe implicațiile asupra factorilor condiționați ai anxietății, pentru diminuarea într-o manieră originală și inovativă a anxietății;
- posibilitatea de valorificare în sistemul național de asistență psihologică a modelului psihodiagnostic și cel de intervenții psihologice, în vederea studiului și diminuării anxietății la diferite etape de vârstă;
- determinarea direcțiilor esențiale de optimizare a dezvoltării emoționale și a personalității copiilor și adolescenților;
- formularea unui set de recomandări pentru părinți și cadre didactice.

De asemenea, este important să remarcăm că ***starea psihologică de bine*** sau ***bunăstarea psihologică*** constituie o premisă subiectivă în pregătirea actorilor educaționali, pentru a face față provocărilor sociale și transformărilor sociale rapide. Promovarea stării psihologice de bine a copiilor și adolescenților în mediul educațional este o prioritate, fiind larg acceptată ca un imperativ moral, or și pragmatic al educației. Starea psihologică de bine influențează capacitatea elevilor de a beneficia de pe urma unei educații de calitate și de a-și atinge întregul potențial școlar și personal. Totodată, starea psihologică de bine este considerată un criteriu universal de socializare favorabilă a personalității.

Experiențele internaționale în domeniu ne demonstrează (exemplul Finlandei), că starea de bine a elevilor constituie o grijă a tuturor actorilor educaționali și se regăsește în curriculum. Profesorii din învățământul primar dau prioritate în egală măsură bunăstării, fericirii și progresului academic al elevilor [Apud 2, p.131].

Este de evidențiatrelevanța studiului coordonat de UNICEF în colaborare cu alte organizații internaționale, cu titlul *Învățământul și situația COVID-19 în Republica Moldova: Transformată în oportunitate, criza învățământului poate conduce la dezvoltarea unui sistem educațional mai rezistent,*2020 [11], care accentuează semnificația elaborării și implementării **„Strategiei sectorului educației pentru anii 2021- 2030”**, ce constituie o oportunitate excelentă de a crea un sistem de învățământ mai rezistent, operativ și eficient, capabil să reacționeze prompt la crize, fără perturbarea procesului de învățare și să asigure starea de bine a actorilor educaționali în școală.

Totodată, acest studiu scoate în evidentă faptul că bunăstarea psihologică a elevilor, profesorilor și părinților trebuie să fie în centrul atenției. Nu există suficient sprijin psihologic și psihosocial adresat copiilor, tinerilor, profesorilor și părinților pentru a reacționa la incertitudinile privind viitorul și frica de necunoscut. Trebuie create **mecanisme** pentru extinderea și lărgirea unor astfel de activități, pentru a garanta o acoperire amplă, nu doar a celor considerați în mod tradițional a fi în categoriile cu risc înalt, dar și a populației în ansamblu.

Astfel, reliefăm semnificația priorității, consolidării și favorizării stării psihologice de bine a elevilor și cadrelor didactice, în cadrul desfășurării procesului educațional; subliniem necesitatea dezvoltării abilităților socioafective a actorilor educaționali, pentru a face față situațiilor complicate și celor generatoare de stres; accentuăm importanța comunicării calitative, interactivității, încurajării și motivației, însușiri ce sunt indispensabile pentru asigurarea stării de bine emoționale a elevilor; evidențiem nevoia cultivării reziliențeiemoționale a elevilor și cadrelor didactice; iar modul sănătos de viață – reprezintă premisă valoroasă pentru asigurarea stării psihologice de bine a tuturor actorilor educaționali.

Este foarte importantă **prevenția/profilaxia** - direcție de activitate psihologică ce implică realizarea unor strategii, tehnici, modalități psihologice cu actorii educaționali, în scopul preîntâmpinării dificultăților ce apar în sfera afectivității elevilor, informarea,

documentarea beneficiarilor la această tematică, consolidarea abilităților emoționale, asigurarea suportului necesar cadrelor didactice și cadrelor de conducere în desfășurarea unui proces educațional eficient etc. Propunem unele activități, tehnici ce pot fi realizate în acest sens:

- Programul psihologic *„Alfabetizare emoțională a elevilor/ părinților/ profesorilor”*, Programul de asistență psihologică pentru elevi *„Aleg să mă simt bine”,*realizat cu suportul Fondului ONU pentru Populație [16, p.39];
- Masă rotundă *„Rolul familiei în cultivarea inteligenței emoționale a copiilor”*[19, p.78];
- Webinare pentru cadre didactice, părinți, elevi cu genericul: „Gestionarea stărilor afective în perioada pandemică și în perioada de criză”;
- Seminare pentru cadrele didactice cu tematica „Profilaxia arderii profesionale a cadrului didactic”;
- Lectorate psihologice pentru părinți și cadre didactice la tema afectivității elevilor din învățământul general etc.

Daca e să ne referim la **evaluarea/psihodiagnoza** dimensiunii afective a personalității elevilor precizăm că este o direcție de activitate psihologică ce implică sesizarea solicitărilor, constatarea problemelor pe dimensiunea afectivității prin realizarea unor probe, teste, scale psihologice, baterii de teste psihologice, studii caz, în scopul prevenirii sau identificării stărilor emoționale disfuncționale și a dificultăților pe domeniul afectiv. În cele ce urmează, propunem instrumente psihologice de diagnosticare, în funcție de vârstă, cu referire la elevii din instituțiile de învățământ general.

Instrumente de psihodiagnostic destinate elevilor de vârstă școlară mică: Grilă de observare a comportamentului emoțional al copiilor (Adaptare după Catrinel A. Ștefan , Kallya Eva, 2007) [19];Testul de anxietate pentru copii (R. Temml, V. Amen și M. Dorca); Scala de manifestare a anxietății la copii;Chestionarul prezenței fricilor la copii (A.I. Zaharov) [1]; Scala fobiilor pentru copii (Ollendick); Testul „Reglarea bazal-emoțională” (T. Pavlii); Testul de diagnosticare a nivelului anxietățiișcolare(B. Phillips); Scala de depresie pentru copii CDI (ChildDepressionInventory); „Animalul furios”; „Desenul liber” (Vengher, 2007); Testul Arborele (Ch. Koch); Testul „Desenul Familiei”;Metodica proiectivă „Cactus” (M. Panfilova) [1];Testul fizionomic (Kunin);Testul culorilor (M. Luscher);Tehnica proiectivă „Mandalele diagnostice” etc.

Instrumente de psihodiagnostic destinate elevilor de vârsta preadolescentă: Tehnica de diagnosticare a nivelului anxietățiișcolare(B. Phillips); Scala de manifestare a anxietății(J. Taylor); Scala nivelului anxietății reactiv situative și stabil personalizate (C. Spilberg; Ю. Ханин); Scala de diagnosticare a anxietății prin observare (R. Sirs);Chestionarul de evaluare a anxietății academice (R. Alpertşi R. Harber); Scala anxietății (A. Prihojan);Chestionarul de studiere a nivelului tendințelor empatice (I. Yusupov); Metodica diagnosticării nivelului capacităților empatice (V. Boico); Diagnosticarea autoaprecierii stărilor psihice (H.J. Eysenck); Testul de frustrație*Rosenzweig*;Testul culorilor (M. Luscher),Scala de depresie pentru copii CDI (ChildDepressionInventory); Tehnica proiectivă „Mandalele diagnostice”; Testul „Diagnosticarea inteligenței emoționale” (N. Hall); Chestionarul destinat elevilor cu referire la problemele emoționale (M. Batog); Chestionar pentru determinarea nevoilor psihologice ale elevilor ce au exponențiat un eveniment stresant (autor M. Batog); Chestionarul „Maturizarea emoțională” (după Friedmann);Tehnica „Orientare emoțională a personalității”; Metodica autoaprecierii stării psihice (SAN) etc.

Instrumente de psihodiagnostic destinate elevilor de vârsta adolescentină: Chestionarul de evaluare a stării de bine (fericire) (Oxford de P. Hills şi M. Argyle); Chestionarul de determinare a stărilor depresive Beck (BDI); Testul „Determinați-vă nivelul

de stres" (A. Schwartz şi R. Schweppe); Scala de manifestare a anxietăţii(J. Taylor); Scala evenimentelor stresante pentru adolescenţi şi tineri (Holmes-Rare); Scala nivelului anxietăţii reactivsituative şi stabil personalizate (C. Spilberg; Iu. Hanin); Metodica autoaprecierii stării psihice (SAN); Scala de percepţie a stresului Levenstein; Chestionarul „Autoaprecierea adaptabilităţii emoţionale" (N.P. Fetiskin) [13];Scala „Inteligenţei Emoţionale" (Schutte, Malouff et. al.); Scala de Depresie şi Anxietate / DepressionandAnxiety in Youth (DAY), Percepţia stresului (Cohen, Williamson); Scalele diferenţiale ale emoţiilor (K. Izard), Chestionar de reglare cognitivă a emoţiilor (CERQ); Chestionarul de măsurare a reglării emoţionale (ERQ)etc.

Intervenţia psihologicăîn vederea soluţionării problemelor cu referire la stările de afectivitate negativă pe care le trăiesc copiii şi adolescenţii în contextul noilor provocări societale, necesită de la specialistul psiholog să cunoască şi să aplice numeroase strategii şi modalităţi de activitate psihologică în acest sens. Consilierea psihologică desemnează intervenţia specialistului psiholog în optimizarea personală şi în ameliorarea problemelor psihoemoţionaleşi de comportament.Consilierea psihologică a problemelor afectiveconstituie o direcţie substanţială în activitatea psihologului ce îşi desfăşoară activitatea în domeniul educaţional. Astfel, psihologul poate utiliza varii metode, tehnici, procedee psihologice, pe care le prezentăm în cele ce urmează.

Metafora terapeutică este o modalitate psihologică influentă utilizată în consilierea psihologică. Explicând esenţa unui fenomen într-o manieră nouă, metafora facilitează conceptualizarea şi altor aspecte. Utilizarea metaforei ajută la stabilirea unei relaţiisecurizante, astfel favorizează contactul dintre psiholog şi client (elev, părinte, profesor); contribuie la reducerea rezistenţelor; face o corespondenţă dintre problemele elevului şi elementele metaforice; amplifică procesele asociative, ceea ce permite trecerea de la problemă la rezolvare; accesează experienţeleemoţionale; contribuie la responsabilitatea elevului; modelează creativitatea gândirii [Apud 2].

Tehnica desensibilizării sistematice - ajută beneficiarul să se relaxeze ori să se comporte într-un mod care este incompatibil cu apariţiaanxietăţii în prezenţa unor stimuli anxiogeni imaginari sau reali [4] şi este eficientă în terapia fobiilor, a tulburărilor anxioase. **Tehnica implozivă şi tehnica expunerii** sunt fundamentate pe principiul stingerii comportamentelor nedorite şi sunt utilizate în tratamentul tulburărilor anxioase. În tehnica implozivă, clientul se confruntă cu situaţiaanxiogenă în plan imaginar, în timp ce în cazul tehnicii expunerii confruntarea consiliatului are loc în plan real.

Modelul de consiliere eclectic multimodal -este recomandat în acest context, în cadrul căreia sunt combinate 3 direcţii de activitate: lucrul cu gândurile, emoţiile, comportamentul. Acest model de consiliere poate fi utilizat în activitatea cu copiii victime a diverselor tipuri de violenţă [4].

Unele tehnici de intervenţie psihologică ce pot fi utilizate în soluţionarea problemelor emoţionale a elevilor sunt: tehnica transferului; tehnica restructurării cognitive, tehnica metaforei prin care se efectuează mecanismul insight-ului psihologic etc. Mecanismul de identificare şi actualizare, activizare a resurselor interne proprii se poate realiza prin intermediul tehnicilor de relaxare: tehnicilor de reducere a încordării musculare, tehnicilor de vizualizare a imaginilor pozitive calmante (tehnica „Locul în care mă simt bine"), tehnici de control a respiraţiei; tehnica întăririlor pozitive etc.

Profesorul şi psihologul LarisaKuznieţovîn lucrarea „Epistemologia consilierii educaţionale" (2020) abordează diverse **paradigme şi modele de consiliereeducaţională**[7, p.61]: modelul psihanalitic, modelul behaviorist/comportamental şi modelul umanist –centrat pe problemele beneficiarului. În această ordine de idei menţionăm că cercetătorul L. Kuznieţov elaborează, descrieşi prezintă în formă grafică schema „**Modelului sintetic al consilierii ontologice complexe a familiei" (MSCOCF)**.Consilierea ontologică complexă a

familiei (COCF) se adresează membrilor acesteia, indiferent de vârstă (adulți, copii, persoane în etate), aflate în diverse ipostaze și stadii/etape de formare, dezvoltare a personalității, inclusiv în situații de criză și stres, într-o manieră care presupune percepția familiei în complexitatea ei structural-funcțională prin abordarea întregului și a conexiunilor dintre părți sau a părților analizate în integritatea lor. **MSCOCF** cuprinde fundamente epistemologice/perspective ale integrării teoretice: dimensiunea filosofică, consilierii și terapiei familiale, psihopedagogică/educațională; filosofia adoptată de consilier structurată în șapte principii; cunoașterea științifică (ipotetizarea, cunoașterea factuală, nomologică, tehnologică); procesul consilierii ontologice complexe a familiei (20 subcomponente); factorii implicați în COCF (factori de susținere, de implicare, de acțiune); finalități ale COCF (actualizarea de sine șiauto consilierea; reechilibrarea modului de viață al familiei; competențe și capacități de auto eficientă); sinteze experențiale și existențiale respective[7, p.92].

Prezintă interes în acest context**programul de *Didactică a emoțiilor*** [10]. Didactica emoțiilor reprezintă un program educațional de nouă generație, orientat atât spre promovarea stării de bine în școală, cât și spre prevenirea disconfortului emoțional la copii și adolescenți. Programul dat face parte din practicile de prevenire timpurie și se bazează pe ipoteza științifică care spune că o bună stăpânire a propriei lumi emoționale constituie un factor excelent de protecție. *Didactica emoțiilor* constituie o nouă modalitate și o abordare eficientă pentru a promova sănătatea mintală în mediul școlar; este o metodologie dezvoltată de *Emotional Training Centre* din Italia. Materialele metodologice elaborate, în urma implementării acestui proiect, conțin sugestii și recomandări concrete pentru profesorii care doresc să integreze tehnicile de *Didactică a Emoțiilor* în lecțiile lor, pentru a asigura un climat emoțional pozitiv în clasa de elevi și a asigura starea de bine a elevilor în școală. Astfel, putem enumera unele **tehnici de *Didactică a emoțiilor*** [10, pp.32-76], prezentate în *Figura 5*.

Figura 5. Tehnici de *Didactică a emoțiilor*.

Este de apreciat valoarea ghidului metodologic *Dezvoltarea emoțională a elevilor claselor primare* (2020) elaborat de T. Șova, A. Parea, în care sunt conturate activități pentru cadrele didactice șipărinți ce vor contribui la dezvoltarea inteligenței emoționale a elevilor claselor primare (2020). Evidențiem unele tehnici spicuite din această lucrare metodologică, cum ar fi: „Designul emoțiilor”; „Reclama”; „Inima zdrobită”; „Identificarea emoțiilor”; „Omul vesel, omul trist” [19, pp.98-103]. De asemenea, în acest ghid autorul propune recomandări cadrelor didactice pentru aasigura confortul emoțional al părinților; descrie caracteristicile copilului echilibrat emoțional; conturează acțiuni de eficientizare a parteneriatului cu părinții etc.

Este de menționat eficiența ***Programului de intervenție psihologică orientat spre dezvoltarea empatiei la vârsta preadolescenței,*** elaborat de StelaPâslari, doctor în psihologie [14]. S-a reliefat că acest program psihologic complex dezvoltă abilitățile empatice ale

elevilor şi creează premise pentru dezvoltarea emoţională a personalităţii. Printre obiectivele de bază ale programului psihologic menţionat anterior se pot enumera: dezvoltarea abilităţilor de a înţelegeşi de a verbaliza emoţiile, trăirile celor din jur; dezvoltarea toleranţei la frustrare pentru a deveni mai flexibili şitoleranţi cu ceilalţi;dezvoltarea capacităţii de a se transpune empatic în situaţia problematică a colegului său, acceptarea celorlalţi aşa cum sunt; dezvoltarea suportului emoţional şi a consideraţiei faţă de trăirile subiecţilor;dezvoltarea spiritului de observaţie în perceperea unei situaţii din punctul de vedere al altei persoane;optimizarea şi formarea abilităţilor empatice ale preadolescenţilor, prin modelarea de situaţii emoţionale reale şi comportamente afective diverse.

În cadrul programului de intervenţie, experimentat de S. Pâslari, au fost utilizate varii tehnici psihologice de dezvoltare a empatiei [14], pe care le prezentăm în *Figura 6.*

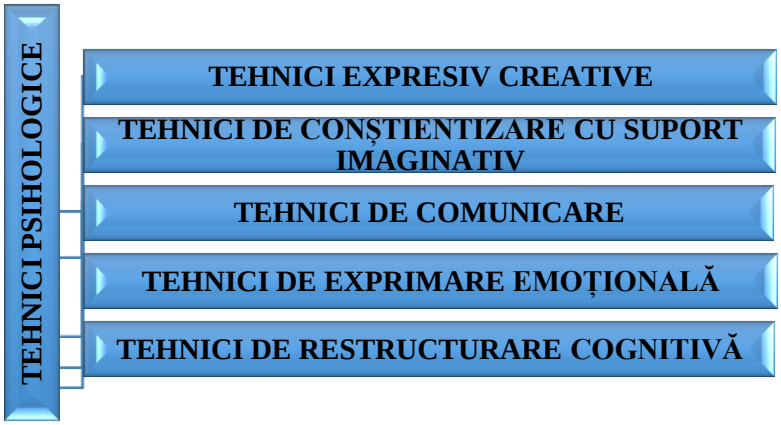

Figura 6. ***Tehnici psihologice pentru dezvoltarea abilităţilor empatice.***

Prezintă interes ***Programul psihopedagogic „Formarea sentimentului de gratitudine faţă de părinţi la adolescenţi”,*** realizat de N. Daniliuc (2013). Sentimentul de gratitudine sau recunoştinţa include în structura sa trăiri afective evaluative pozitive, ce constituie atitudinea subiectului faţă de binefăcător şi trăiri afective motivante, care îl impulsionează spre acţiunea de răspuns [8]. Sentimentul de gratitudine cunoaşte un grad de cercetare mult mai scăzut în comparaţie cu alte fenomene afective şi constituie un concept puţin definit în cadrul cercetărilor ştiinţifice autohtone. Astfel, într-o nouă abordare a fost supus cercetării experimentale sentimentul de gratitudine al adolescenţilor faţă de părinţi. Problema ştiinţifică importantă soluţionată rezidă în evidenţierea condiţiilor psihologice de apariţie şi manifestare a gratitudinii; a perioadelor senzitive de formare în adolescenţă a acestui sentiment, în vederea elaborării programului psihopedagogic de formare la adolescenţi a sentimentului de gratitudine faţă de părinţi.

Relaţia dintre adaptare psihosocială şi inteligenţa emoţională este analizatăde cercetătoarea Oxana Paladi, doctor habilitat în psihologie, conferenţiar universitar, în cadrul unei cercetări ştiinţifice complexe ce conţine **Programul de intervenţie psihologică*Facilitarea adaptării psihosociale aadolescentului*** [13, p.444; 20]. Astfel, în cadrul programului psihologic sunt prezentate şi unele activităţi practice pentru adolescenţi cu privire la dimensiunea afectivă, iar şedinţele cu tema „Adaptarea psihosocială –inteligenţa emoţională prin aprecierea şi exprimarea emoţiilor”; „Adaptarea psihosocială – inteligenţa emoţională prin controlul emoţiilor”, „Adaptarea psihosocială – inteligenţa emoţională prin utilizarea emoţiilor în soluţionarea problemelor” sunt expuse la categoria *Dimensiuni ale personalităţii care facilitează adaptarea psihosocială.* În opinia psihologilor inteligenţa emoţională este unul dintre factorii care facilitează adaptarea psihosocială a personalităţii.

Este de apreciat fundamentarea ştiinţifică şi implementarea „**Modelelor psihopedagogice pentru dezvoltarea sferei emoţional - volitive la copiii cu RDP”**elaboratede cercetătoarea VictoriaMaximciuc[12]. Modelul „Dezvoltarea

componentelor reglării emoționale” s-a axat pe specificul dezvoltării componentelor reglării emoționale:

- *reglarea emoțional motivațională* – perceperea emoțională imperfectă;
- *reglarea emoțional-verbală* – vocabularul emoțional sărac din cauza experienţeiemoționale comunicative insuficiente, lipsa relaționării cu cei din jur;
- *controlul emoțional* – lipsa capacității de apreciere a reacțiiloremoționale proprii și a persoanelor din mediul înconjurător, reacțiiemoționale neadecvate [12, p.104].

În această ordine de idei, precizăm că au fost elaborate și experimentate și modelele psihologice: „Dezvoltarea reglării emoțional-volitive”; „Dezvoltarea reglării volitive” și „Autoreglarea conștientă”[12].

De asemenea, este de remarcat inițiativa promovată în instituțiile educaționale europene ce sprijină dezvoltarea și ascensiunea **stării de bine în scoli**. De exemplu, *„Schools for Health în Europe”* este o rețea de 45 de țări membre din regiunea europeană, axată pe integrarea inițiativelor de promovare a sănătății în școli în politicile din domeniul educației europene [17].MiSP (Mindfulness in Schools Project) este o organizație caritabilă britanică, axată pe promovarea rezistenței și stării de bine a tinerilor, prin intermediul **conștiinței depline în școli**. Conform unui studiu, copiii care au participat la programul de conștiință deplină au semnalat mai puține simptome de depresie, un nivel mai scăzut al stresului și o stare de bine mai mare.

În cele din urmă, tragem următoarele concluzii: Importanța dimensiunii afective este incontestabilă pentru dezvoltarea personalității, adaptarea socială șișcolară a elevilor la diferite etape de vârstă și pentru bunăstarea psihologică a elevilor în mediul educațional. Cercetările științifice autohtone cu referire la domeniul afectivității implică un spectru larg și variat de tematici, or și descriu modele și metodologii psihologice, ce pot contribui la soluționarea eficientă a problemelor actuale, ce apar în acest context. Este de remarcat faptul, că la nivel național au fost realizate și implementate următoarele produse științifice:a fost stabilit modelul complex deasistență psihologică a dezvoltării șieducațieipersonalității în contextul sociocultural modern; au fost elaborate modele psihopedagogice de dezvoltare a sferei emoțional-volitive la copiii cu reținere în dezvoltare psihică; a fost validat programul psihopedagogic de formare a sentimentului de gratitudine față de părinți la adolescenți;a fost aplicat programul de intervenție psihologică orientat spre dezvoltarea empatiei la vârsta preadolescenței;au fost validate modele de psihodiagnostic și de intervenții psihologice în diminuarea anxietății la copii șiadolescenți;a fost elaborat modelul de intervenție psihologică în diminuare a emoțiilor negative la adolescenți etc.

Produsele științifice, obținute în urma realizării cercetărilor de valoare în cadru național vor avea un impact major pentru dezvoltarea serviciul de asistență psihologică în sistemul de învățământ general și vor servi ca un suport considerabil în formarea specialiștilor de calitate din sistemul educațional, în vederea cunoașterii și dezvoltării emoționale/personale a școlarilor mici, preadolescenților și adolescenților.

Starea psihologică de bine este valoarea psihosocială care reprezintă finalitatea asistenței psihologice, având în vedere importanța acestei stări pentru eficacitatea subiectului [5, p.45]. Considerăm că actualmente este important de realizat unele acțiuni pentru eficientizarea și dezvoltarea sistemului de asistență psihologică în instituțiile de învățământ general:

- ✓ dezvoltarea și implementarea modelelor optime pentru organizarea și furnizarea asistenței psihologice la diferite niveluri de învățământ: școală primară, gimnaziu, liceu etc.;
- ✓ studierea, elaborarea și implementarea modelelor de asistență psihologică eficientă a sferei emoționale a elevilor în condițiile noilor provocări societale;

✓ extinderea cercetărilor cu referire la particularitățile afective ale elevilor în cadrul procesului educațional realizat în condiții pandemice și în condițiile noilor realități;

✓ extinderea spectrului posibilităților de dezvoltare a competențelor emoționale printre copii, elevi, profesori, părinți. Astfel, elevii au nevoie de competențe suplimentare, or și de abilități de gestionare a timpului, de adoptare a comportamentelor sănătoase și sigure, de confruntare cu stresul, izolarea și anxietatea;

✓ orientarea politicilor naționale în domeniul educației la fortificarea și crearea bunăstării psihoemoționale a elevilor în școală, formarea competențelorsocio-emoționaleale elevilor - ce devin actualmente o finalitate valoroasă a educației și o sarcină principală a psihologilor din sistemul educațional.

NOTĂ: Articolul este elaborat în cadrul Proiectului *Bazele teoretice și metodologice ale asigurării activității psihologice în sistemul de învățământ general din perspectiva abordărilor societale contemporane.* Cifrul: 20.80009.1606.10.

BIBLIOGRAPHY

1. BATOG, M.(2022). *Asigurarea suportului metodologic la dimensiunea afectivă pentru învățământul primar și gimnazial*. Ghid metodologic. Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă". Chișinău: S. n., 2022 (CEP UPSC). 129 p. ISBN 978-9975-46-662-2.

2. BATOG, M. (2021). Afectivitatea elevilor: concepte, mecanisme și modele de diagnostic și intervenție psihologică. In: *Bazele teoretice (concepția, modelul) ale asigurării activității psihologice din sistemul de învățământ general din perspectiva abordărilor societale contemporane.* Monografie colectivă. Coord. şt.: O. Paladi, A. Potâng. MEC, USM, IŞE. Chișinău: Tipografia „Print-Caro", pp.108-142. ISBN 978-9975-48-192-2.

3. BATOG M. (2014). Model de intervenție psihologică în cazul preadolescenților cu stres posttraumatic. In: *Stil modern de viață: între sănătate și stres.* Materialele ConferințeiȘtiințificeinternaționale „Fortificarea sănătății angajaților prin suprimarea stresului organizațional", 20 decembrie 2013. Bălți: S.n., Tipografia din Bălți, pp.99-104. ISBN 978-9975-4487-6-5.

4. BOLBOCEANU, A., ȚIBULEAC, A.; CUCER, A. et al. (2015). *Mecanisme ale intervenției în contextul asistenței psihologice.* Culegere de articole. Coord. şt. A. Bolboceanu. Chișinău: Tipografia „Print Caro", 2015. 116 p. ISBN 978-9975-48-101-4.

5. BOLBOCEANU, A. (2014). Sensuri actuale ale educației și dezvoltarea serviciilor de asistență psihologică. In: *Univers Pedagogic*, nr. 4, pp.43-50. ISSN 1811-5470.

6. *Cercetări privind asigurarea activității psihologice în sistemul de învățământ general din Republica Moldova.* (2021). Monografie colectivă / A. Bolboceanu, O. Paladi, A. Potâng [et al.]; coord. şt.: O. Paladi, A. Potâng. Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, Universitatea de Stat din Moldova, Institutul de Științe ale Educației. Chișinău: CEP USM, 221 p. ISBN 978-9975-152-16-7.

7. CUZNEȚOV, L., SIMCENCO, I.(2020). *Epistemologia consilierii educaționale*. Studiu monografic. Chișinău: Tipografia CEP USM, 110 p. ISBN 978-9975-152-22-8.

8. DANILIUC, N. (2013). *Formarea la adolescenți a gratitudinii față de părinți*. Teză de doctor în psihologie. Chișinău, 211 p.

9. DIȚA, M. (2021). Autocontrolul și stabilitatea emoțională la preadolescenții cu comportament deviant. Teză de doctor în psihologie. Chișinău, 288 p.

10. DOLCI, D., BIONDO, A., ALESSI, A. et al. *EUMOSCHOOL*. *Produs intelectual 3: Ghid pentru implementarea EUMOSCHOOL ca abordare holistică pentru prevenirea părăsirii timpurii a școlii.*(2018).[Accesat 09.06.2023]. Disponibil; https://eumoschool.eu/wp-content/uploads/eumoschool-guidelines-io3-ro.pdf

11. *Învățământul în situația COVID - 19 în Republica Moldova: Transformată în oportunitate, criza învățământului poate conduce la dezvoltarea unui sistem educațional mai rezistent.* UNICEF Moldova. [Accesat 19.06.2023]. Disponibil: https://www.unicef.org/moldova/rapoarte/%C3%AEnv%C4%83%C8%9B%C4%83m%C3%A2ntul-%C8%99i-situa%C8%9Bia-covid-19-%C3%AEn-republica-moldova

12. MAXIMCIUC, V. (2013). *Modele psihopedagogice de dezvoltare a sferei emoțional-volitive la copiii cu reținere în dezvoltarea psihică*. Chișinău: UPS „I. Creangă".

13. PALADI, O. (2022).*Orientările valorice și adaptarea psihosocială a adolescenților.* Teză de doctor habilitat în psihologie. Chișinău, 504 p.

14. PÎSLARI, S.(2018). *Dezvoltarea empatiei la vârsta preadolescentă.* Teză de doctor în psihologie. Chișinău, 228 p.

15. RACU, Iu. (2020). *Psihologia anxietății la copii și adolescenți.* Monografie. Chișinău: Tipografia UPS „Ion Creangă". ISBN 978-9975-46-433-8.

16. *Raport cu privire la realizarea Programului de activitate a Guvernului.* (2020). [Accesat 08.06.2023]. Disponibil: https://msmps.gov.md/wp-content/uploads/2020/11/raport-guvern.pdf

17. *Starea de bine: idei pentru școli mai sănătoase, incluzive și mai fericite.* (2017). [Accesat 30.05.2023]. Disponibil: https://www.schooleducationgateway.eu/ro/pub/latest/practices/well-being-ideas-for-healthie.htm

18. STANCIU, M. (2023). *Emoțiile negative la adolescenți și modalități de diminuare*. Teză de doctor în psihologie, 236 p.

19. ȘOVA, T., PAREA, A. (2020). *Dezvoltarea emoțională a elevilor claselor primare*. Ghid metodologic pentru cadre didactice și părinți. Bălți: S.n., (Tipografia din Bălți), 2020. 110 p. ISBN 978-9975-3478-4-6.

20. *Teze Psihologie.*(2023).[Accesat 15.06.2023]. Disponibil: http://www.cnaa.md/theses/psychology/

21. *Концепцияразвитияпсихологическойслужбы в системеобразования в РоссийскойФедерациинапериоддо 2025 года*. (2016).Проект. Москва, 54 с. [Accesat 19.06.2023]. Disponibil: http://www.psy.msu.ru/science/conference/psy_service/2016/2016-11-18/conception.pdf

RESEARCH ON ENSURING PSYCHOLOGICAL ACTIVITY IN GENERAL EDUCATION THROUGH THE PRISM OF CONTEMPORARY SOCIETAL APPROACHES[1]

Angela Cucer, Associate Researcher, PhD,

Institute for Research, Innovation and Technological Transfer within the „Ion Creangă" State Pedagogical University, Chisinau, Republic of Moldova

Abstract: The article reflects the scientific results obtained by the members of the project The theoretical and methodological bases of ensuring psychological activity in the general education system, from the perspective of contemporary societal approaches, number 20.80009.1606.10, within the Institute of Research, Innovation and Technological Transfer of the Pedagogical University of State "Ion Creangă". The importance and necessity of the research activities within this project is determined by the need to develop an integrated vision of the development of the psychological service in the general education system for: promoting quality in education; facilitating the training of children's social skills in the learning and relationship process; preventing difficulties in child development by identifying risk factors; reducing violence and aggressive behavior of children and other educational actors; - school inclusion of children in difficulty; ensuring the activity of psychologists, teaching and management staff from the general education system with complex prevention, evaluation and psychological intervention methodologies; the development of a managerial system for ensuring psychological activity in general education.

Keywords: psychological service, prevention, evaluation, intervention, general education.

Documentul de referință, în baza căruia Ministerul Educației și Cercetării asigură elaborarea politicilor naționale în domeniul cercetării și inovării este *Programul național în domeniile cercetării și inovării pentru anii 2020-2023 (Anexa nr. 1 la Hotărârea Guvernului nr. 381/2019)* și *Planul de acțiuni privind implementarea* actului respectiv. [5]

Programul național, conținând 5 obiective strategice I. *Sănătate*; II. *Agricultură durabilă, Securitate alimentară și siguranța alimentelor;* III. *Mediu și schimbări climaterice*; IV. *Provocări societale;* V. *Competitivitate economică și tehnologii inovative*, prevede o abordare sistemică, de lungă durată, a dezvoltării societății bazate pe competitivitate și cunoaștere, capabile să răspundă la provocările societale actuale contemporane.

Una din direcțiile strategice a programului nominalizat privind provocările societale este valorificarea *capitalului uman și social. Deoarece Capitalul uman și social* este considerat un factor important în dezvoltarea socială și economică a țării, apare necesitatea de a promova cât mai multe cercetări privind resursa umană. Ca rezultat se preconizează dezvoltarea unui sistem de protecție socială durabil, statornic și incluziv; consolidarea expertizei științifice în domeniul științelor educației și științelor sociale; elaborarea politicii de reconciliere a obligațiilor de muncă cu cele ale vieții de familie; diminuarea riscurilor de sărăcie (dezvoltarea rezilienței, formarea abilităților psihologice de gestionare a situațiilor de criză, crearea condițiilor psihosociale în asistarea traseului profesional); adaptarea sistemului educațional la noile abordări din societatea contemporană [7].

Cercetările (fundamentale și aplicative), realizate din perspectiva Programului național, trebuie să garanteze realizarea și asigurarea unui suport științific necesar pentru

[1] **Notă:** Articolul este elaborate în cadrul proiectului: Bazele teoretice şi metodologice ale asigurării activităţii psihologice în sistemul de învăţământ general din perspectiva abordărilor societale contemporane, *Cifrul:* 20.80009.1606.10.

soluționarea problemelor cetățenilor. Din aceste considerente la Institutul de Cercetare, Inovare și Transfer Tehnologic din cadrul Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă" a fost inițiat și se realizează proiectul *Bazele teoretice și metodologice ale asigurării activității psihologice în sistemul de învățământ general, din perspectiva abordărilor societale contemporane,*conducător proiect doctor în psihologie, conferențiar cercetător Angela Cucer, înscris în Registrul de stat al proiectelor din sfera științei și inovării, cu cifrul 20.80009.1606.10. Acest proiect a fost câștigat în cadrul concursul național al proiectelor de cercetare și inovare, rezultatele căruia au fost aprobate prin *Decizia Colegiului Agenției Naționale pentru Cercetare și Dezvoltare, Nr. 01 din 03.01.2020, ord. nr. 0l-PC din 10 ianuarie 2020*. Parteneri în cadrul proiectului, privind desfășurarea activităților de cercetare în comun, sunt colegii de la Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială, Departamentul Psihologie a Universității de Stat din Moldova.

În cadrul acestui proiect ne-am propus să definim bazele teoretice și praxiologice ale asigurării activității psihologice în învățământul general, din perspectiva abordărilor societale contemporane. În acest scop au fost promovate mai multe cercetări cu referire la asigurarea condițiilor psihologice optime în desfășurarea procesului educațional în învățământul general.

Astfel ca prim obiectiv (2020) ne-am propus să analizăm politicile naționale și internaționale, privind la asigurarea activității psihologice în sistemul de învățământ general. Pentru realizarea obiectivului dat la etapa inițială au fost efectuate următoarele acțiuni:

- analizate, descrise și stabilite problemele societale contemporane influente asupra asigurării

activității psihologice în sistemul de învățământ general;

- determinate principiile, modalitățile de analiză a politicilor naționale și internaționale cu referire la asigurarea activității psihologice în sistemul de învățământ general, respectiv stabilite țările experiența cărora va fi studiată cu privire la asigurarea activității psihologice în sistemul de învățământ;
- stabilite și descrise instrumentele și metodele de analiză a metodologiilor existente de asigurare psihologică în sistemul de învățământ general (importanța metodelor empirice în activitatea de evaluare psihologică, psihodiagnoză desfășurată în mediul educațional);
- identificate procedurile pentru o documentare prealabilă privind activitatea desfășurată de psihologii practicieni cu diferite categorii de beneficiari în funcție de noile provocări societale;
- analizate politicile naționale privind asigurarea activității psihologice în sistemul de învățământ general (documente de politici naționale care reglementează activitatea n psihologului școlar la nivel național);
- prezentate domeniile, criteriile, indicatorii, de analiză și expertiză a activității psihologice în învățământul general;
- clarificate dimensiunile esențiale pentru studiul problemelor investigate;
- consolidate bazele de date, opiniile cu referire la conceptualizarea și modelarea asigurării activității psihologice în învățământul general.

Rezultatele acestei cercetări au fost descrise în monografia colectivă ***Politici naţionale și internaţionale de asigurare a activităţii psihologice în sistemul de învăţământ general,*** autorii fiind, *Nicolae Bucun,* dr. hab., prof. univ., consultant ştiinţific; *Aglaida Bolboceanu,* dr. hab., prof. cerc., cercetător ştiinţific principal; *Oxana Paladi, dr., conf. univ.*, cercetător ştiinţific coordonator; *Angela Cucer*, dr., conf. cerc., cercetător ştiinţific coordonator; *Virginia Rusnac,* dr., cercetător ştiinţific superior; *Angela Potâng,* dr., conf. univ., cercetător ştiinţific superior; *Natalia Cojocaru,* dr., conf. univ., cercetător ştiinţific superior; *Raisa Cerlat,* dr., cercetător ştiinţific superior; *Ana Tarnovschi, dr.*, cercetător ştiinţific; *Viorica Marţ*, cercetător ştiinţific; *Emilia Furdui,* cercetător ştiinţific; *Mariana Batog,* cercetător

ştiinţific; *Tatiana Lungu,* cercetător ştiinţific stagiar; *Mariana Cuconașu,* cercetător ştiinţific stagiar; *Cristina Dolinschi,* cercetător ştiinţific stagiar; *Olga Guţu,* cercetător ştiinţific stagiar.

Analiza politicilor internaţionale a scos în evidenţă experienţele a unor ţări, precum şi din Republica Moldova cu referire la asigurarea activităţii psihologice în sistemul educaţional, în general. Astfel, *primul capitol al lucrării* include experienţele internaţionale cu privire la asigurarea activităţii psihologice în sistemul de învăţământ din: Belgia, Belarus, Estonia, Letonia, Lituania, Bulgaria, Canada, Cehia, Slovacia, Coreea de Sud, Elveţia, Finlanda, Franţa, Germania, Israel, Italia, Japonia, Marea Britanie, Olanda, România, Rusia, Singapore, Spania, Ucraina, Ungaria. Analiza experienţelor internaţionale privind activitatea serviciului psihologic a oferit oportunitatea de a elabora o viziune amplă cu referire la dezvoltarea serviciului psihologic în sistemul de învăţământ general din Republica Moldova. Dimensiunile cu privire la asigurarea activităţii psihologice în sistemul de învăţământ general din Republica Moldova prin prisma provocărilor societale; structurile de asistenţă psihopedagogică – elemente-cheie în asigurarea activităţii psihologice în învăţământul general din Republica Moldova*;* asigurarea activităţii psihologice în învăţământul general din Republica Moldova: provocări şi oportunităţi se regăsesc în capitolul doi al acestei monografii [6]. *Menționăm că monografia dată a fost premiată cu Diplomă de excelență la concursul EUROINVENT, ediția 13 din 2021, Iași România.*

Ca rezultat al realizării obiectivului doi (2021) privind expertizarea metodologiilor existente de asigurare psihologică, elaborarea dimensiunilor conceptuale și a modelelor de asigurare a activității psihologice au fost analizate, descrise și stabilite dimensiunile structurale a conceptelor de asigurare a activității psihologice în sistemul de învățământ general; reliefată concepția cu privire la asigurarea activității psihologice în sistemul de învățământ general – domeniile cognitiv, afectiv și psihocomportamental; elaborate baze de date cu referire la viziunile actorilor educaționali, psihologi școlari, cadre didactice, elevi despre conceptele studiate în cadrul domeniilor, stabilite și descrise modele de asigurare a activității psihologice din sistemul de învățământ general - domeniile cognitiv, afectiv și psihocomportamental.

Au fost elaborate trei monografii importante. O lucrare este monografia: ***Orientările valorice și adaptarea psihosocială la vârsta adolescenței: abordări teoretice,*** autor dr. conferențiar universitar *Paladi Oxana.* În această lucrare autorul descrie dimensiunile conceptuale ale noțiunilor de valoare și orientări valorice; relațiile dintre sistemul valoric: atitudinea, norma, idealul, interesul, nevoia și trăsăturile de personalitate. De asemenea sunt definite conceptul de adaptare și adaptare psihosocială și adaptabilitate; componentele adaptării psihosociale; relațiile adaptării sociale cu alte fenomene psihice; modelele de cercetare a relației dintre orientările valorice și adaptarea socială [4].

O altă lucrare care conține rezultatele studiului științific cu referire la modelele de asigurare a activității psihologice în sistemul educațional din perspectiva abordărilor societale contemporane privind dimensiunile cognitivă, afectivă și comportamentală este monografia colectivă ***Bazele teoretice ale asigurării activității psihologice în sistemul de învățământ general din perspectiva abordărilor societale contemporane.*** Autorii acestei monografii sunt:

Aglaida Bolboceanu, doctor habilitat în psihologie, profesor cercetător, cercetător științific principal, *Oxana Paladi,* doctor în psihologie, conferențiar universitar, cercetător științific coordonator, *Angela Potâng,* doctor în psihologie, conferențiar universitar, cercetător științific superior, *Natalia Cojocaru*, doctor în psihologie, conferențiar universitar, cercetător științific superior, *Angela Cucer*, doctor în psihologie, conferențiar cercetător, cercetător științific coordonator, *Raisa Cerlat,* doctor în psihologie, cercetător științific superior, *Ana Tarnovschi,* doctor în psihologie, cercetător științific, *Elena Puzur*, doctor în psihologie, cercetător științific stagiar, *Emilia Furdui,* cercetător științific, *Mariana Batog,*

cercetător ştiinţific, *Tatiana Lungu,* cercetător ştiinţific stagiar, *Cristina Dolinschi*, cercetător ştiinţific stagiar, *Olga Guţu*, cercetător ştiinţific stagiar.

Monografia ne propune o abordare complexă a serviciului psihologic în cadrul şcolii, pornind de la faptul că anumite probleme legate de învăţare, adaptarea şcolară, situaţiile de conflict sau de comportamentul de risc al elevilor sunt direct legate de mediul organizaţional şi climatul psiho-emoţional al instituţiei de învăţământ. În prima parte a monografiei, întitulată„ *Dimensiuni teoretice ale conceptului şi modelului activităţii psihologice în sistemul de învăţământ general*" este abordat din punct de vedere teoretic conceptul şi modelul activităţii psihologice în sistemul de învăţământ general din perspectiva abordărilor societale contemporane; modelele şi dimensiunile conceptuale ale reprezentării sociale cu privire la asigurarea asistenţei psihologice în sistemul de învăţământ general. În partea a doua cu titlul„ *Domeniul cognitiv: dimensiuni teoretice"sunt elucidate d*imensiunile teoretice ale memoriei în contextul schimbărilor societale ; caracteristicile ale dezvoltării gândirii în ontogeneză; bazele teoretice ale asigurării activităţii psihologice din sistemul de învăţământ general cu privire la limbajul elevului; abordările teoretice ale atenţiei în contextul schimbărilor societale. Partea a treia a monografiei „*Domeniul afectiv şi comportamental:mecanisme şi modele de dezvoltare"*sunt prezentate concepte, mecanisme şi modele privind afectivitatea elevilor; dimensiunile teoretice ale adaptării psihosociale din perspectiva abordărilor societale contemporane; comunicarea în structura serviciului psihologic şcolar; mecanismele, conceptele, modelele ale activităţii psihologice în sistemul de învăţământ general cu privire la comportamentul pro şi antisocial al elevului; abordările structurale ale concepţiei şi modelelor de activitate psihologică privind dezvoltarea relaţională a elevilor; asigurarea activităţii psihologice în sistemul de învăţământ general cu privire la dezvoltarea resurselor personale. În partea a patra a monografiei întitulată „Dimensiuni ale intervenţiei psihosociale în instituţiile de învăţământ general" sunt descrise conceptele generale şi modele de asigurare a activităţii psihologice în sistemul de învăţământ general în vederea depăşirii situaţiilor de criză, conflict şi risc la elevi; particularităţile ale intervenţiei psihosociale în instituţiile educaţionale în contextul schimbărilor organizaţionale; dimensiunile privind asigurarea activităţii psihologice în sistemul de învăţământ general din perspectiva şcolii ca organizaţie; concepţiile privind asigurarea activităţii psihologice în sistemul de învăţământ general din perspectiva şcolii ca organizaţie; principiile, etape şi modele ale activităţii psihologice în sistemul de învăţământ general din perspectiva şcolii ca organizaţie. Rezultatele obţinute în cadrul cercetărilor prezentate în monografie au conturat direcţiile de eficientizare ale asigurării activităţii psihologice în învăţământul general în contextul abordărilor societale contemporane [1]. *Menţionăm că monografia dată a fost premiată cu* ***medalia de bronz*** *la concursul EUROINVENT, a 15 ediţie, 13 mai, 2023*. Iaşi România.

A treia lucrare este monografia colectivă ***Cercetări privind asigurarea activităţii psihologice în sistemul de învăţământ general din Republica Moldova,*** autori *Aglaida Bolboceabu,* dr.hab, prof.cercet.*, Oxana Paladi,* dr.,conf.univ.*, Angela Potîng,* dr.conf.univ.*, Natalia Cojocaru,* dr,conf.univ.*, Angela Cucer,* dr,conf. cercetător, *Raisa Cerlat,* dr.*, Ana Tarnovschi,* dr.*, Emilia Furdui, Mariana Batog, Tatiana Lungu; Mariana Cuconaşu, Cristina Dolinschi, Olga Guţu.* În această monografie sunt prezentate studii cu privire la reprezentarea socială a profesiei psihologului şcolar; solicitările organizaţionale în activitatea psihologului şcolar; adaptarea psihologică şi socială, adaptarea şcolară a elevului; valorificarea potenţialului comunicării; comportamentul antisocial al elevului; dezvoltarea sferei relaţionale a elevilor; motivaţia elevilor, procesele cognitive ale elevului (memoria, atenţia, gândirea, limbajul). Totodată au fost analizate opiniile psihologilor şcolari despre problemele apărute în urma schimbărilor societale contemporane influente asupra asigurării activităţii psihologice în sistemul de învăţământ general; prezentate rezultatele experimentale

obținute în urma implementării diferitor metode psihologice privind prestarea și evaluarea diferitor servicii psihologice actorilor educaționali (psihologi, elevi, cadre didactice, și de conducere, părinți) [3]. *Menționăm că monografia dată a fost premiată cu* ***medalia de argint*** *la cea de-a 14 ediție a concursului EUROINVENT, 2022, Iași, România.*

Rezultatele cercetărilor din cadrul obiectivului de cercetare *actualizarea, adaptarea, elaborarea, experimentarea, validarea, implementarea și diseminarea ghidurilor metodologice pentru prevenție, evaluare și intervenție psihologică pe diverse domenii de dezvoltare: cognitive, afective, psihocomportamentale, din perspectiva schimbărilor reale în societatea contemporană (2022),* au fost proiectate metodologii cu referire la asigurarea activității psihologice în sistemul de învățământ general pe domeniile: *afectiv, psihocomportamental* (adaptarea psihologică şi socială a elevului; valorificarea potenţialului comunicării; comportamentul antisocial al elevului; dezvoltarea sferei relaţionale a elevilor; motivaţia elevului; depășirea situaţiei de criză, conflict şi risc la elevi; resursele personale ale elevilor.), *cognitiv* (memoria, gândirea, limbajul (procese psihice cognitive) elevului, atenţia (fenomen psihic) elevului). Bazele de date obținute în urma experimentării și validării metodologiilor pe domeniile nominalizate au scos în evidență metode și procedee de prevenție, evaluare și intervenție psihologică, care au condus la elaborarea ghidurilor metodologice, contribuind astfel, la asigurarea modalităților de prevenire și gestionare a riscurilor psihosociale la elevi.

A fost elaborat ghidul metodologic ***„Prevenția, evaluarea și intervenția psihologică: domeniul psihocomportamental”***, autori *Angela Cucer,* dr., conf. cercet; *Jana Racu,* dr. hab., prof. cercet.; *Iulia Racu,* dr. hab., conf. univ.; *Victoria Maximciuc,* dr., conf. univ.; *Emilia Furdui,* cercet. șt.; *Tatiana Lungu,* cercet. șt. Stagiar; *Tatiana Matran,* cercet. șt. Stagiar; *Lilia Golovei,* cercet. șt. stagiar, doctorandă, care stabilește cadrul de intervenție a psihologului școlar pe domeniul psihocomportamental privind prevenirea, evaluare şi intervenția psihologică.

În capitolul unu al ghidului nominalizat, întitulat *Abordări teoretico-metodologice ale asigurării asistenței psihologice în învățământul general* este abordată problema managementului asigurării asistenței psihologice în învățământul primar şi gimnazial și a modalităților de aplicare a surselor și instrumentelor digitale în activitatea psihologului școlar. Capitolul doi întitulat *Domeniul psihocomportamental - tendințe moderne de prevenție, evaluare și intervenție psihologică în învățământul gene*ral elucidează metodologiile de asigurare a activității psihologice privind depăşirea situaţiilor de criză, conflict şi risc, comportament antisocial la elevi; dezvăluie aspecte ale asigurării activității psihologice în sistemul de învățământ general prin prisma dezvoltării sferei relaționale, resurselor personale, motivaționale a elevilor. În partea finală a Ghidului oferim psihologilor tehnici/metode de prevenție, evaluare, intervenție psihologică ce pot fi aplicate la elevii din învățământul primar și gimnazial [8].

Asigurarea activității psihologice cu referire la afectivitatea elevilor în sistemul de învățământ general constituie un complex de acțiuni coerent și fiabil, direcționat în scopul promovării bunăstării psiho-emoționale a elevilor în mediul educațional, creării şi menținerii climatului favorabil în procesul de învățare eficientă şi dezvoltare personală și fundamentat pe abordări sistemice, complexe și metodologice. În acest context a fost elaborat un alt ghid ***„Asigurarea suportului metodologic la dimensiunea afectivă pentru învățământul primar și gimnazial ”,*** autor *Mariana Batog,* cercetător științific. În ghid sunt prezentate unele idei privind afectivitatea elevilor în contextul provocărilor sociale; psihoprofilaxia dificultăţilor afective ale elevilor de vârsta şcolară mică şi preadolescentă; metode de evaluare/psihodiagnostic ale afectivităţii elevilor de vârsta şcolară mică şi preadolescentă; activitatea de intervenţie psihologică în diminuarea afectivităţii negative a elevilor de vârsta şcolară mică şi preadolescentă [2].

În al patrulea an de proiect (2023), care se află în derulare, ne-am propus să definitivăm metodologiile pentru prevenţie, evaluare şi intervenţie psihologică – domeniile afectiv, psihocomportamental, cognitiv pentru învățământul liceal; să implementăm şi să diseminăm rezultatele obţinute în cadrul proiectului; elaborăm baze de date cu referire la metodologiile pentru prevenţie, evaluare şi intervenţie psihologică – domeniile afectiv, psihocomportamental, cognitiv; elaborăm date metodice cu referire la managementul asigurării activității psihologice în școala generală. Rezultatele cercetării vor fi reflectate în ghidul metodologic „*Suport metodologic la dimensiunea afectivă și psihocomportamentală pentru învățământul liceal*” și în monografia „*Consideraţii privind activitatea psihologului în învățământul general*.”

Cercetările realizate în cadrul proiectului devin strategice în asigurarea calității în învățământul general. Aceste cercetări pot fi valorificate prin: facilitarea comunicării eficiente și a procesului de adaptare psihosocială la noile condiții societale, prevenirea dificultăților în dezvoltarea copilului, formarea abilităților sociale și a relațiilor pozitive, asigurarea parteneriatelor eficiente, selectarea metodologiilor şi instrumentelor de evaluare și intervenție, prevenție în funcție de vârsta și particularitățile de dezvoltare ale copilului etc. De asemenea considerăm că rezultatele preconizate vor asigura coerența dintre toate nivelurile și ciclurile educaționale, promovând un mediu școlar prietenos, protectiv și incluziv și vor oferi crearea unui sistem eficient de prevenţie, evaluare şi intervenţie psihologică, oferind posibilităţi de îmbogăţire a resurselor umane, de creare a unui mecanism eficient de creştere a calităţii educaţiei, forma și susține parteneriate cu familia, dezvolta servicii psihologice pentru elevi la nivel local, schimba atitudinile, relațiile sociale, responsabilitatea etc. contribuind la dezvoltarea durabilă a societății. Sperăm ca lucrările ştiinţifice elaborate vor fi utile pentru psihologii ce activează în instituțiile de învățământ general prin strategiile, modelele, instrumentele, recomandările propuse pentru realizarea eficientă și calitativă a activităților de prevenție/ psihoprofilaxie, evaluare/psihodiagnoză, intervenție psihologică, contribuind astfel la prosperarea stării de bine în mediul educațional și dezvoltarea personală a elevului.

Abordarea ştiinţifică a problemelor privind asigurarea activităţii psihologice în învățământul general din perspectiva schimbărilor societale contemporane studiate va avea impact și asupra cercetărilor în domeniul ştiinţelor sociale şi a ştiinţelor educaţiei. Totodată vor deveni un argument pentru elaborarea documentelor de politici educaţionale în domeniul asigurării activităţii psihologice în școala generală, contribuind la creşterea calităţii, atractivităţii şi accesibilităţii educaţiei.

BIBLIOGRAPHY

1. Bazele teoretice ale asigurării activității psihologice din sistemul de învățământ general din perspectiva abordărilor societale contemporane. Monografie colectivă. Paladi O., Potîng A. (coord. șt.) . Autori: Bolboceanu A., Paladi O., Cucer A., Potîng A.[. et. al.]. Chişinău: Institutul de Științe ale Educației, (Tipogr. Print-Caro), 2021. 393 p. ISBN 978-9975-56-976-7
2. Batog, Mariana. Asigurarea suportului metodologic la dimensiunea afectivă pentru învățământul primar și gimnazial: (Ghid metodologic) / Batog Mariana ; coordonator științific: Angela Cucer ; Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova, Universitatea Pedagogică de Stat "Ion Creangă – Chişinău : S. n. 2022 (CEP UPSC). – 129 p. ISBN 978-9975-46-662-2.
3. Cercetări privind asigurarea activității psihologice în sistemul de învățământ general din Republica Moldova. Monografie. Paladi O., Potîng A. (coord. șt.) . Autori: Bolboceanu A., Paladi O., Cucer A., Potîng A.[. et. al.]. Chişinău: CEP

Universitatea de Stat din Moldova, (Tipogr. USM), 2021, 211 p. ISBN 978-9975-152-16-7.

4. Paladi, O. Orientările valorice și adaptarea psihosocială la vârsta adolescenței: abordări teoretice. Monografie. Chișinău: Institutul de Științe ale Educației, (Tipogr. Print-Caro), 2021. 266 p. ISBN 978-9575-48-190-8.

5. Paladi O. **P**rovocările societale cercetate prin prisma bazelor teoretice şi metodologice ale asigurării activităţii psihologice în sistemul de învăţământ general. În: Revista Univers pedagogic, nr2, p87-93.Categoria B. ISSN 1811-5470 .

6. Politici naționale și internaționale de asigurare a activității psihologice în sistemul de învățământ general.Monografie. Paladi O., Potîng A. (coord. șt.) . Autori: Bolboceanu A., Paladi O., Cucer A., Potîng A.[. et. al.]. Chișinău: Institutul de Științe ale Educației, (Tipogr. Print-Caro), 2020. ISBN ISBN 978-9975-48-186-1.

7. *Programul național în domeniile cercetării și inovării pentru anii 2020-2023.* Anexa nr.1 la Hotărârea Guvernului nr.381/2019. [citat 21.06.23]. Disponibil: https:// mecc.gov.md/ sites/default/□iles/pnci_romana.pdf

8. Prevenția, evaluarea și intervenția psihologică: domeniul psihocomportamental : Ghid metodologic / Angela Cucer, Jana Racu, Iulia Racu [et al.] ; coordonatori științifici: Angela Cucer, Jana Racu ; Ministerul Educației și Cercetării, Universitatea Pedagogică de Stat "Ion Creangă", Institutul de Cercetare, Inovare și Transfer Tehnologic. – Chișinău : S. n., 2022 (CEP UPSC). – 220 p. ISBN 978-9975-46-677-6.

SOME CHARACTERS AND AN AUTHOR IN SEARCH FOR A PERSONAL AND NATIONAL IDENTITY

Ioana Grecu Alexandrov
Assist. Prof., PhD, „Grigore T. Popa" University of Medicine and Pharmacy, Iaşi

Abstract: It would be impossible to analyse and even to read the novels of Réjean Ducharme without taking into consideration the extremely rich context they provide. When we speak about context, we understand the entire system of social changes, of political events, of sociological and linguistic transformations that happened during the creation of ducharmean novels. Canadian society offered plenty of such changes during the last decades and this is precisely what gives the flavour, the power and the astonishing originality to the making of Canadian literature and to that of Ducharme in particular. What singularises his creation, so original among the other francophone literary productions in Canada, so singular also among the other Québec literary writings, is the partial abolition of linguistic and poetic rules within its fictional reality.

Keywords: context, linguistic, originality, transformation, novel

Il s'agit, si l'on veut, d'une « aménorrhée » artistique chez Réjean Ducharme, d'une absence des règles naturelles chez tout autre écrivain tant soit peu penché sur la société dont il fait partie, dans la situation où Ducharme dispose réellement des moyens sophistiqués de description et d'observation narratives ; mais il ne veut pas le faire, car son intention est de pénétrer aux plus profonds niveaux de compréhension de l'homme moderne, le dépouiller de ses couches superficielles de sa personnalité sociale, linguistique, physiologique même et de dévoiler son ***Moi*** profond, sous la forme d'une instance guidant les manifestations les plus pures, les plus personnelles, originaires de l'être. Chez lui, ce Moi n'est pas l'instance qui prend les décisions, qui articule les perceptions extérieures et le monde intérieur, selon la perception générale, mais plutôt un noyau de pureté, de désaltérations organiques et idéelles, un état latent de la matière créatrice, une netteté identique parfaite, une continence pulsionnelle, une interruption du flot existentiel dans un vide complet et régénérateur. On est loin de l'autre instance psychique, de ***Ça***, identifié comme étant un simple réservoir de pulsions, (de nature sexuelle et agressive dans la plupart de leurs manifestations), de tout ce qui est refoulé, et ceux qui jugent la pertinence des innovations poétiques ducharmiennes selon le cadre offert par cette seule délimitation freudienne, se trompent gravement ; les personnages ducharmiens n'ont rien à voir avec les limites physio-sexuelles tracées en psychologie afin de faciliter l'accès à certaines typologies plus complexes . Leur conscience gravite quelque part entre un Moi décentré désarticulé et un Ça purifié, réduit à son essence « pré-primaire ».

Ducharme renverse les catégories psychiques, les bouleversent et donnent une autre représentation topologique du psychisme humain ; les trois instances classiques, le Moi, le Surmoi et le Ça s'annulent les unes les autres et se fondent dans un « Autre Moi » qui n'est autre chose que le Social, dominant, ubiquiste et revendicatif. C'est le personnage central de son œuvre, sans l'observation attentive duquel l'interprétation des romans ducharmiens n'aurait pas de substance révélatrice. En fait, l'écrivain renverse même la fameuse pyramide

de Maslow[1] , celle des besoins humains, pour y mettre en tête les besoins sociaux ainsi que celui concernant la sécurité de l'individu. Selon Ducharme, ce ne sont pas les besoins soi-disant supérieurs à la satisfaction desquels tendent ses personnages (la spiritualité, l'accomplissement de soi), mais ceux qui assurent l'intégration de l'individu dans la société au milieu de laquelle il vit, le réconfort et la certitude de la solidarité inter-humaine. C'est le vrai sens de la quête romanesque chez lui. Ses héros cherchent inlassablement l'équilibre entre leur identité intime, génétique et celle sociale, religieuse, catégorielle, professionnelle. C'est la soif d'une empathie sans limites qui les pousse à fraterniser avec les marginaux de la société jusqu'à devenir eux-mêmes de tels êtres, avec les incompris et les hors-la-loi, dans l'espoir de retrouver dans la communion l'esprit sacré de l'union originaire.

Pari gagné par l'auteur, mais perdu par son Personnage (l'Incompris), qui ne trouve pas tout au long de son voyage initiatique l'assouvissement de sa soif immense d'amour, de fusion, de fraternité, de coïncidence parfaite avec l'Autre ; par contre, il se voit forcé à inhiber toutes ses initiatives empathiques et à se défendre de toutes ses forces contre un Autre méchant, menaçant et punitif par l'agressivité, l'isolation, la négation, la provocation même. C'est à ce point- là qu'on retrouve le personnage ducharmien dans sa position la plus visible et la plus facile à interpréter ; néanmoins, il ne faut pas se laisser tromper par le côté insoumis et dénigreur de ce personnage, car il est parti de loin pour y arriver - ce Don Quichotte de la société canadienne contemporaine, en quête de la pureté et de l'amour universel, absolu dans sa profondeur spirituelle, l'ancien *agapé*[2] que les gens avaient oublié depuis longtemps. Il ne faut pas ignorer ce point de départ sur le chemin initiatique du personnage ducharmien et pour une compréhension profonde de ses ressorts et motivations, il faut également le suivre dès le tout premier pas sur cette voie.

Le volet social constitue donc un passage obligé dans l'analyse et la décomposition critique de ce parcours romanesque. Il serait impossible de séparer les deux visions, sociale et personnelle pendant l'analyse de la structure intime du conflit intérieur qui travaille le héros ducharmien. Car ce conflit intérieur se déroule sur fond d'une instabilité politique et idéologique à l'extérieur d'une société déchirée, tel que le héros, entre le désir d'une fraternisation et d'un pardon mutuel et l'incapacité à étouffer la voix de l'affirmation individuelle.

La réalité québécoise, bien plus que celle canadienne anglophone a été le théâtre de combat entre différents courants d'opinion, chacun privilégiant à la fois la tolérance extrême et l'entente linguistique entre les anglophones et les francophones, l'attitude combative et défiante des anglophones dominants, suivie tout de suite par les répliques également empreintes de fierté et d'une conscience historique tenace à l'égard des traditions et des valeurs transmises par voies francophones ; de ce point de vue, l'œuvre de Réjean Ducharme nous semble être plutôt le résultat d'une inspiration de masse, collective : c'est l'œuvre de l'esprit québécois, du Québec des années '60 bouleversé par les changements inhérents qui ont suivi « la grande noirceur » duplessiste, esprit en quête d'une nouvelle identité et d'une affirmation de soi, plus net et moins écartelé qu'avant.

Ainsi, les romans de Réjean Ducharme reflètent les idées et les dilemmes des intellectuels québécois pendant la période de la Révolution Tranquille des années 1960[3],

---

[1] La pyramide de Maslow schématise une théorie élaborée à partir des observations réalisées dans les années 1940 par le psychologue Abraham Maslow sur la motivation ; c'est une classification hiérarchique des besoins humains : besoins physiologiques, besoins de sécurité, besoins d'appartenance, besoins d'estime de soi, besoins d'autoréalisation – Cf. : *http://fr.wikipedia.org/wiki/Pyramide_des_besoins_de_Maslow*

[2] Gr. agapê « amour » ; amour fraternel, affection, bonne volonté, bienveillance, cf. : *Le Nouveau Petit Robert,* 1993, p. 41.

[3] « La **Révolution tranquille »** fait référence à une période de l'histoire contemporaine du Québec concernant principalement les années de la décennie 1960. Elle se caractérise par une réorientation de l'État québécois qui adopte les principes de l'État-providence, la mise en place d'une véritable séparation de l'Église catholique et de

définie par une volonté de rompre avec les traditions encombrantes, de moderniser les institutions et les mentalités. On parle d'une période d'effervescence sociale, politique, idéologique, artistique où les habitants du Québec sont témoins à des changements radicaux dans le domaine de l'urbanisation, de l'enseignement, de l'administration et surtout à un changement de paradigme en ce qui concerne le concept de laïcisation, l'expression personnelle, l'indépendance sur tous les plans de l'existence ; on amorce également une nouvelle approche quant au passé historique si controversé et au patrimoine culturel canadien. Une mention spéciale doit être faite au sujet du « réveil linguistique » des francophones, qui, artistiquement, commencent à s'affirmer par une voix originale, iconoclaste même, qui n'a plus rien à voir avec le style évocateur, patriotard, nostalgique des précédentes décennies.

On parle également d'une révolution littéraire des années 1960, manifestée en tout premier lieu par une richesse extraordinaire des productions de l'époque, un épanouissement thématique et stylistique unique dans le paysage littéraire francophone de Canada. L'exigence valorisante, l'impératif de l'affirmation identitaire ont pris la forme d'un discours moderne, jamais utilisé jusqu'alors : « L'exigence de modernité, omniprésente dans le Québec du début des années soixante, signifie que les écrivains adoptent, comme les autres intervenants sociaux, une attitude où priment la lucidité et l'action » [4] Les écrivains ont donc procédé à un changement de méthode et de modèle littéraire, à une modification des thèmes et des principes de composition, à une reformulation de certaines idées à impact social et, ce qui est le plus important, au renouvellement radical de la manière d'approche de leur passé identitaire et de leur vision sur l'avenir. Il y a une différence substantielle entre l'ancienne démarche historicisante, passive, à caractère purement rétrospectif et la nouvelle démarche personnalisante, autoréflexive, introspective et profonde, allant jusqu'aux abîmes de l'inconscient individuel. La modernité a rendu caduc l'ancien modèle et les transformations sociétales ont poussé l'écrivain « nouveau » à s'adapter aux exigences de la vie actuelle, l'animant dans le but de mieux décrire la société émergeante, de mieux servir ses intérêts ; car, en général, l'écrivain canadien d'expression française se voit engagé dans un combat *de* résistance et *pour* la résistance de la langue française au Canada. La contestation des anciennes valeurs et le support inconditionnel pour la conservation de l'héritage francophone, sur le plan conceptuel, (aspiration aux valeurs définitoires de l'espace historique et politique français- la liberté, le progrès humain, le côté esthétique de la dimension humaine) vont de pair dans les œuvres des auteurs canadiens d'expression française avec, sur le plan formel, une remise en question du récit traditionnel et un nouveau code d'écriture.

Au beau milieu bouleversé et bouleversant du XXième siècle au Canada, ce sont les écrivains québécois qui ont réussi de la façon la plus visible et novatrice à marquer cette rupture radicale dans la pensée littéraire et à instaurer le diktat de l'iconoclasme ainsi que l'affiliation aux grands courants modernes qui traversaient à l'époque la littérature dans le pays-mère, la France. Cela est dû surtout au fait que les auteurs québécois éprouvaient le plus le besoin de se libérer de la tutelle culturelle anglophone, très forte dans son élan démocratique et commercial pendant les années d'après la Seconde Guerre mondiale et de se sentir de nouveau attachés à leur véritable source de création et d'identité linguistique, la langue française. Mais la nouveauté absolue vient du fait qu'ils ont adopté une nouvelle attitude cette fois-ci, envers l'origine de leur engouement artistique : le dédoublement parodique, la distance critique, l'objectivité lucide, l'équilibre émotionnel, voire un penchant

---

l'État, et la construction d'une nouvelle identité nationale québécoise, qui s'écarte du nationalisme traditionnel canadien-français. Cette appellation est la francisation de l'expression *Quiet revolution*, utilisée pour la première fois par un journaliste du *Globe and Mail*, un quotidien torontois, quelques semaines après l'élection de 1960 - Cf. : http://fr.wikipedia.org/wiki/R%C3%A9volution_tranquille

[4] Pierre Nepveu, *L'écologie du réel*, Montréal, Les Editions du Boréal, 1988, p. 17-18.

vers une analyse psychopathologique des ressorts de l'attachement au territoire conceptuel et géographique français (l'œuvre de Jacques Ferron, celle de Francine Noël, de Hubert Aquin, de Dany Laferrière et de beaucoup d'autres initiateurs de tendances dans la littérature canadienne francophones en est témoin). Cela a été leur manière de s'affirmer en tant qu'identité parfaitement distincte dans le paysage littéraire mondial et de mettre les bases d'une nouvelle littérature, qui n'est tributaire dans son expression finale et profonde ni à l'espace anglais, ni à celui français, tout en rendant hommage aux deux, dans un bon esprit canadien, par de très pittoresques allusions thématiques et linguistiques.

BIBLIOGRAPHY

Jacques Allard, *Le Roman du Québec. Histoire. Perspectives. Lectures*, Editions Québec Amérique, 2000, p.41.

André Lamontagne, *Le roman québécois contemporain. Les voix sous les mots*, Québec, Editions Fides, collection Nouvelles Etudes Québécoises, 2004, p.7.

Laurent Mailhot, *La littérature québécoise*, Paris, PUF, 1975, p. 96-97.

Gilles Marcotte, *Le roman à l'imparfait. « La révolution tranquille » du roman québécois*, Editions de l'Hexagone, collection Typo, 1989, pp.10, 21-22.

Pierre Nepveu, *L'écologie du réel*, Montréal, Les Editions du Boréal, 1988, p. 17-18.

THE THEME OF BIASED SELF IN THE FICTIONAL APPROACH OF THE WRITERS JEAN VAUTRIN AND REJEAN DUCHARME

Ioana Grecu Alexandrov
Assist. Prof., PhD, „Grigore T. Popa" University of Medicine and Pharmacy, Iaşi

Abstract: The two writers are very much alike, in their biographies and in the way they see the literary work, as a mean to escape, as a virtual place of truthfulness, of authentic values in the middle of a world of painful perfidious realities. They offer their characters an embelished fictional life, rich in hopeful dreams, directed by an unleashed imagination, sometimes close to pathological extremes. They choose to give a name to their characters permanent search for happiness ; it is the generic theme which will finally reveal the subliminal part of the text : the call for innocence.

Keywords: fiction, pathological, reality, search, extremes

Si d'autres écrivains dédiés à une conception utopique du monde ont voulu dissimuler cette utopie sous le masque de la fiction rigoureusement imitative du réel, Jean Vautrin a choisi de partir d'un acte de conscience pour aboutir à une réalité absolument hallucinante où seul l'humour réussit à garder quelque rapport avec les valeurs normales du psychique. Il met en scène un monde à travers tout un réseau d'éléments textuels qui aident à retrouver l'élément clé de l'organisation narrative ; il s'agit de l'obsession de l'auteur pour la récupération de l'enfance perdue, sa véritable identité, par un refus du monde concret, symbolisé par ce réseau d'éléments répétitifs traçant le contour de l'espace fictionnel, la frontière entre le réel et le virtuel.

Si Réjean Ducharme a voulu cacher le monde et ses misères dans le ventre d'une jeune fille qui a comme but dans sa vie de tout avaler, Jean Vautrin s'est mis dans la tête de repeindre l'humanité aux couleurs naïves de l'arc-en-ciel ; le Français (né en Lorraine) et le Canadien partagent la même obsession de Peter Pan, de ne jamais « grandir » et atteindre ce seuil de pureté au-delà duquel aucune « adulterie » ne peut avoir accès.

Jean Vautrin (Jean Hermon en fait), né en 1933, a pratiqué de nombreux métiers, tout comme Ducharme, à la recherche d'une identité personnelle et artistique : successivement lecteur de littérature française à l'Université de Bombay, dessinateur humoristique et photographe, Vautrin a trouvé sa vocation comme scénariste-dialogiste et romancier-nouvelliste, auteur notamment de *Billy-ze-Kick, Bllody-Mary* (Prix Fictions 1979, Prix Mystère de la Critique 1980), *Canicule, Patchwork* (Prix des Deux Magots 1983), *Baby-Boom* (Prix Goncourt de la Nouvelle 1986) et *Un grand pas vers le Bon Dieu* – une saga des trois générations des pionniers « cadjins » qui s'achève à La Nouvelle-Orléans sur la naissance du jazz, racontée dans le savoureux français des Cadjins et qui a valu à son auteur le Prix Goncourt 1989.

Partout, tout un monde d'asociaux que Jean Vautrin met minutieusement en scène, un monde des révoltés qui ont du mal à se retrouver avec leur propre « moi » et qui ne renoncent pas à leur nostalgie de l'enfance perdue. Un univers angoissant décrit avec violence, drôlerie, dans une langue explosive, forte, drue qui nous fait penser au style ducharmien du point de vue thématique ainsi que stylistique.

La Vie ripolin, le roman le plus connu de Jean Vautrin (il a obtenu le Grand Prix du roman de la Société des Gens de Lettres en 1986) montre comment l'aliénation des gens dans

le monde moderne peut aboutir à un degré d'intensité à partir duquel il n'y a point d'espoir de retour à la normalité…ou très peu d'espoir dans la vie d'un malade d'autisme, un petit garçon qui mêle les éclats brisés de la réalité et le scintillement du rêve dans un présent éternel, figé pour lui dans une seule phrase, la seule qu'il soit capable d'articuler : « Qu'elle est con, cette chaussette. »[1] On y perçoit le même mélange de tragique et d'ironie amère que chez les personnages de Ducharme, les mêmes blessures nées du burlesque et de l'absurde les plus atroces.

Si on a affirmé que, selon le point de vue thématique, tout produit imaginaire peut servir de « thème », alors, chez Vautrin, c'est un idéal qui joue ce rôle et solidarise les éléments textuels autour de lui. Ceux-ci sont considérés comme une expression de l'imagination, non pas de l'inconscient psychanalytique, bien que des envois à ce type d'approche littéraire et artistique, en général, soient présents tout le long du texte, à partir même de la situation narrative : la sœur du petit autiste Benjamin vit isolée avec sa famille dans une maison-ventre d'où elle envoie des lettres bizarres à sa vieille tante Zo ; privée de l'amour de ses parents (à leur tour frustrés dans leur relation) trop occupés à soigner leur bambin malade, Marie-Marie lance des appels désespérés au secours, sous le même masque du détachement et du cynisme que Bérénice, qui, chez Ducharme, cachait son besoin énorme de tendresse par des bravades choquantes. La maison-ventre (désir de retour aux origines de la vie) de Marie-Marie correspond à « la neuvième cage du columbarium prismatique » du roman ducharmien où Bérénice, la protagoniste, vit son désespoir ; mais, à la différence de Bérénice, la protagoniste de Jean Vautrin choisit la passivité totale et le simulacre de la docilité devant les avatars de l'existence, d'où une ironie encore plus mordante à l'adresse de la société. Marie se moque des médecins qui s'obstinent à sortir son petit frère de l'état d'enfance perpétuelle auquel il semble condamné, sans se rendre compte qu'eux-mêmes aspirent à cet état de calme permanent et de joie éternelle:

« Vieux Reyna est un type assez freudien dans son genre de psychiatre. Il dirige le centre de guidance infantile où est placé Benny pendant les heures scolaires. C'est un endroit avec un parc où toute une équipe travaille à récupérer des enfants en morceaux. »[2]

C'est le même jeu avec la naïveté lucide, avec l'enfance précoce, avec le verbe mordant et railleur, avec l'illusion au « royaume » perverti des adultes que chez Ducharme, excepté le fait que la seule violence possible pour les personnages de Vautrin, c'est l'implosion en soi, l'agression verbale, la révolte muette qui, pourtant, ne sont pas différentes en terme de motivations des moyens concrets de destruction utilisés par Bérénice et sa famille de personnages révoltés.

La maladie du Benjamin est symptomatique pour toute une société aliénée, qui a perdu ses repères et vit claustrée en elle-même, à l' « abri » des valeurs véritables et de la liberté. Son autisme est le symbole du moi éclaté, de la maladie de l'homme moderne, qui a rompu totalement avec le milieu environnant, avec ses traditions et n'est plus capable de manifester son attachement à quoi que ce soit d'extérieur.

Par contre, on s'attache à la sensation, à la perception, aux sens et c'est ce fait-là qui pourrait nous faire penser à cet acte de conscience, essentiel dans la construction thématique, car il dévoile et perçoit le moi dans ses variations perceptives ou spatio-temporelles.

Or, justement, c'est ce qu'on trouve dans la trame du roman de Jean Vautrin, cette focalisation permanente sur les attitudes sensorielles des personnages, et non pas sur leur raisonnement ou réflexion ; le petit autiste vit par l'intermédiaire de ses sensations, ses sens primaires ; il joue avec ses chaussettes, sa seule préoccupation et le seul objet de son intérêt pour l'extérieur ; il les renifle, les sent, les regarde pendant des heures entières.

[1] Jean Vautrin, *La vie ripolin*, Paris, éd. Mazarine 1987, p. 56.
[2] Ibidem, p. 64.

Sa sœur n'est pas loin de ces manifestations de refus du monde environnant ; pendant sa visite au centre de guidance infantile, elle ne fait que « tirer » sur « ses chaussettes » et regarder son frère et les autres « plusieurs fois de très près dans les yeux ». [3] Le seul contact avec l'entourage se fait à travers le toucher et le regard (fixe, insistant, prolongé, dans une volonté d'obtenir le plus d'informations possible par cette voie, de capter toute la signification disponible et nécessaire en même temps dans univers si dépourvu de substance).

C'est le même regard qui, à un certain moment « s'absente » et isole donc complètement l'individu dans son espace personnel, avec ses sensations et ses expériences : « ….brusquement, leur regard s'absente. »[4]. De plus, personne n'esquisse aucun mouvement, tout le monde reste immobile, à mi-chemin entre la réalité extérieure, douloureuse, mais pleine de significations et une réalité vide où seule la présence physique vit sa relation avec l'organique, le sensoriel, sans aucune interférence avec la pensée lucide : « Personne ne bougeait. Ça menaçait d'être barbant. » [5]

L'immobilité intellectuelle ainsi que celle spirituelle sont les symptômes du moi éclaté : enfermé dans sa propre tête, l'individu ne songe qu'à son passé d'innocence, perdue à jamais et essaie de trouver des solutions pour retrouver la croyance en Dieu et la confiance en soi : « Que faut-il faire pour que les jours reviennent ? Partir tout à fait ? Mourir proprement ? Espérer que le curé dit vrai ? Espérer niaisement que Dieu est un œil, perdu dans les étoiles ? Les étoiles ! C'est si loin ! C'est si froid ! Tellement impossible. Comment faire pour retrouver sa route ?[6]

Faire revivre des espoirs morts, c'est également l'obsession des héros ducharmiens, une tentative de ranimer des étoiles éteintes et qu'on ne peut plus retrouver, car elles ne sont plus dans nos « poches » ; on les a toutes « jouées sur un rêve » et « toutes perdues », comme dit Bottom dans *Dévadé*, un autre roman de Ducharme.

L'obsession de l'enfance mine l'existence des personnages et leur rapport avec le monde ; autistes ou malheureux, tout simplement, ils confient leur désir de bonheur à l'illusion de l'innocence, seule à même de leur redonner le goût à vivre ; ils vont jusqu'à s'en servir dans leur érotisme : « Il prenait Victoire dans ses bras. Il commençait à chuchoter, la bouche posée contre son oreille.[…] Les draps froissés au-dessus de leurs têtes mêlées, ils étaient à nouveau des enfants dans leur grotte. »[7]

Mais, à l'instar des héros ducharmiens, cette obsession finit par se retourner contre elle-même et contre ceux qui la chérissent ; elle ne leur apporte du bien que « l'espace d'un malentendu » dit Bérénice. Elle ne fait que les enfoncer davantage dans leur solitude, leur isolement, à la poursuite de leur fou leurre – « la vie ripolin » : « Charlie dit toujours qu'il n'aime que les enfants des autres. Quand Charlie rencontre un gosse, il repart en boitant. Charlie dit : « Je suis blessée à l'enfance. Il pense à Dieu. C'est le plus sûr moyen de se sentir seul. Charlie dit aussi qu'il a une manière de détester les enfants qui leur répète assez l'amour qu'il a pour eux.[…] Il sait que le monde sera jugé par les enfants. »[8]

Ce serait à Mille Milles, dans le roman *Le Nez qui voque* de finir cette apologie de l'enfant-fantôme, de l'enfant-espoir et leurre, sublime et attachant dans son inutilité obstinée :

« Je ne veux pas changer. En secret, je continue de courir avec mes chiens, de porter la culotte courte, […] seul avec l'enfant moi, seul avec une image dont le tain s'use sous mes doigts. » .

[3] Ibidem, p. 65.
[4] Ibidem.
[5] Ibidem.
[6] Ibidem, p. 41.
[7] Ibidem, p. 136.
[8] Ibidem, pp. 137- 138.

« Où est le bonheur ? Qu'est-ce que c'est ? Faut-il manger des bonbons ? Forniquer contre argent ? Pisser dans une bouteille ? Où se faire photographier tous les jours de sa vie devant Constantinople ? »[9]

Personne ne connaît la Réponse, d'autant moins les personnages de *La vie ripolin*, avec leur non-conformisme, leur cynisme tranquille des gens qui n'ont pas été trop gâtés par la Providence.

C'est mieux de répéter « avec Blaise Cendrars : La vie que j'ai menée m'empêche de me suicider. Tout bondit. »[10]

« Tout est bien qui ne finit pas », annonce Ducharme. « Inutile de fermer la gueule à Sigmund Freud », affirme Vautrin[11]. Il y a toujours un espoir dans la vie. Même les enfants le savent.

Voilà donc comment le thème de l'aliénation, du moi éclaté, se superpose à celui de l'enfance perdue, de l'innocence obsessionnelle pour donner une trame imaginative valable pour l'ensemble d'un texte littéraire gravitant autour de l'élément fixe dont parle Jean-Pierre Richard[12] et qui s'érige en principe d'organisation sans pour autant épuiser le parcours interprétatif.

Que l'on soit un simple lecteur ou bien un critique avisé, on garde toujours un trajet optionnel à travers le corpus textuel, une autre possibilité d'interprétation, car un tel parcours thématique est obligatoirement infini ; les voies restent ouvertes à chaque variante de lecture.[13]

BIBLIOGRAPHY

Œuvres de référence

1. Ducharme, Réjean, (1997) : *Le Nez qui voque*, coll. « Folio », Gallimard, Paris
2. Ducharme, Réjean, (1998) : *L'Avalée des avalés*, coll.« Folio », Gallimard, Paris
3. Ducharme, Réjean, (1999) : *Dévadé*, coll.« Folio », Gallimard, Paris

Œuvres critiques

1.Vincent Jouve, *Poétique du roman*, coll. »Cursus.Lettres », Paris, Armand Colin, 2007,

2.André Lamontagne, *Le roman québécois contemporain. Les voix sous les mots*, Québec, Editions Fides, collection Nouvelles Etudes Québécoises, 2004

3.Jean-Pierre Richard, *Poésie et Profondeur,* coll. Points/Essais, Paris, Seuil, 1976

4.Jean Vautrin, *La vie ripolin*, Paris, éd. Mazarine 1987

[9] Ibidem, p. 67.
[10] Ibidem, p. 138.
[11] Ibidem, p. 138.
[12] Cf. Jean-Pierre Richard, *Poésie et Profondeur,* coll. Points/Essais, Paris, Seuil, 1976
[13] Ibidem.

A POETICS OF THE STAGE DIRECTIONS. INDICES OF NON-VERBAL COMMUNICATION AND FIGURATIVE LANGUAGE IN CAMIL PETRESCU'S DRAMATIC WORK

Ruxandra Coman
Assist. Prof., PhD., Dimitrie Cantemir Christian University

Abstract: Camil Petrescu validates the suggestive power of the non-verbal communication indices in the parenthetical text not only with the intention of lyricizing the dramatic discourse, but also to enhances, through expressive means, the deep symbolism of the conflict. All the auxiliary elements to verbal communication provide information about the social status and the relationships between the characters, about their moral traits or state of mind, all the more so as they are rendered through expressive means, emphasizing the verbal conflict by marking, step by step, the dynamics of dramatic communication. When it comes to analysis the paralinguistic modalities of communication given in brackets by the author, some must take into account all the aspects that are somehow involved with the inner message conveyed by the author .

Keywords: paralanguage, visual contact, didascalia, psychological tension, metaphor.

Elementele de paralimbaj ce ţin de caracteristicile fizice ale vocii, exteriorizarea afectelor prin manifestări complementare ale limbajului articulat, alte tipuri de comunicare nonverbală cum ar fi gesturile, postura, distanţa în spaţiu, mimica, expresiile faciale voluntare sau involuntare, privirea reprezintă o componentă importantă a meta-discursului dramatic. În cazul lui Camil Petrescu, toate aceste elemente auxiliare comunicării verbale oferă informaţii despre trăsăturile de caracter ale personajelor, despre statutul social şi relaţiile dintre ele, despre starea de spirit provocată de o dispută, cu atât mai mult cu cât sunt redate prin mijloace expresive ce au rol în emfatizarea conflictului dramatic prin punctarea, prin detalii destinate cititorului virtual, a dinamicii comunicării dramatice.

Într-o notă regizorală, însuşi dramaturgul defineşte textele din paranteze drept *concretitudinea însăşi a personajelor şi a piesei întregi*, făcând distincţie între simplele indicaţii scenice, referitoare la decor, deplasarea pe scenă etc. şi cele care reprezintă *necesităţi structurale* (2000, p. 1468). Cele din urmă sunt chiar mai importante decât replicile propriu-zise, *fiindcă numai ele dau semnificaţie reală acestui text vorbit, (pentru că) privesc mişcarea interioară a interpreţilor, ritmul debitului, tonalitatea şi intensitatea vocii, intenţionalitatea gesturilor* (ibidem). Tensiunea psihologică, fluctuaţiile de ritm sufletesc sunt esenţiale în dramaturgie, pentru că ar reprezenta *actele vieţii substanţiale* (idem, p. 1469).

Literatura de specialitate distinge următoarele tipuri de comunicare nonverbală: *kinetica* – comunicarea prin mişcările corpului, *haptica* – comunicarea tactilă, caracteristicile fizice – forma şi mărimea corpului, artefactele, factori de mediu, cronemica – limbajul timpului, limbajul culorilor, paraverbalul – comunicarea prin elemente nonverbale ale discursului (tonul, timbrul vocii), tăcerea (Stănciugelu *et alii*, 2014: 204). Frecvente sunt, în didascaliile lui Camil Petrescu, acele *expresii afective* (Levonian, 2011: 23), care accentuează mesajul verbal.

Călinescu subliniază, în cazul pieselor pe care le-am putea numi de anvergură analitică la nivel psiho-afectiv, forţa de sugestie a didascaliilor *inteligente,* a *indicaţiilor de*

expresie, corespunzătoare unei atitudini sufleteşti tipice, ce dau satisfacţie instinctului nostru liric (1982: 747).

Statistica cercetătoarei Cipriana Petre, conform căreia indicaţiile scenice reprezintă mai mult de jumătate din textul dramatic, o îndreptăţeşte pe autoare să afime că didascaliile, ca text secund, îşi revendică nu doar egalitatea, ci chiar întâietatea în faţa textului scenic, într-o definiţie exhaustivă a teatrului camilpetrescian (2001: 35). Sunt diferenţiate didascaliile subiective, care exprimă o atitudine faţă de personaj, de comentariile narativ-poetice şi de cele psihologice, fiind observată nararea ce ţine locul enunţării reacţiilor psihologice, deseori metaforică sau comparativă (idem, p. 70-71). În drama *Suflete tari*, autoarea a cuantificat 245 didascalii de gestică, 477 psihologice, 170 de rostire şi de adresare, didascaliile psihologice putând fi subsumate categoriilor glasul simţurilor şi glasul raţiunii (idem, p. 86).

În studiul asupra meta-textului dramatic, Raluca Mihaela Levonian aminteşte lucrarea cercetătoarei Sanda Golopenţia, în care se propune o taxonomie a didascaliilor pe trei criterii de clasificare: semantic, sintactic şi pragmatic, indicaţiile parantetice fiind clasificate, după gradul de implicare auctorială, în *obiective, neutre şi subiective*. Levonian stabileşte o taxonomie a didascaliilor, în funcţie de elemntele comunicării nonverbale: proxemice, kinezice, haptice, mimice, ale privirii, paralingvistice (2011: 44).

În *Dicţionar de analiză a discursului*, Rodica Nagy introduce categoria *didascaliilor autonome*, care se adresează cititorului, cu o funcţie asemănătoare comentariilor din textul narativ (2015: 124).

Patricia A. Suchy[1] consideră că indicaţiile scenice ocupă un loc liminal între textul literar şi punerea în scenă (1991: 72), iar cercetătoarea Bess Rowen introduce conceptual de *indicaţii scenice afective*[2] (2018: 307).

Didascaliile din *Suflete tari* sunt o sursă inepuizabilă de expresivitate la nivelul figurativ cel mai profund. În didascalia clasică a prezentării decorului şi a personajelor, autorul recurge la procedeul conversiunii, obţinând efect stilistic prin substantivizarea adjectivului derivat sufixal. Spaţiul reverberează dramele ce se consumă între pereţii casei, ca o proiecţie fatidică a sentimentelor reprimate: *E o atmosferă de bătrânesc* (2000, p. 8). Epitetul dublu, personificator şi metaforic, utilizat pentru descrierea luminii care are *are ceva obosit, scăzut* (ibidem) anticipează, prin sugestia devitalizării ambianţei, desfăşurarea unor evenimente dramatice. Textul adiacent al didascaliilor conturează un peisaj sufletesc complex, edificând, prin substanţă descriptivă, narativă, sau de introspecţie psihologică, nuanţele conflictului dramatic multidimensional. Apar frecvent la Camil Petrescu acele metafore care dezvoltă nuclee de semnificaţie neaşteptate, cu translaţia de la *înrudirea onomasiologică* la *sinonimia metaforică,* în accepţia lui Vianu (1975: 278).

Camil Petrescu valorizează forţa sugestivă a indicilor comunicării nonverbale din textul parantetic nu doar cu intenţie de liricizare a discursului dramatic, ci potenţează, prin intermediul mijloacelor expresive, simbolistica profundă a conflictului. Nu este doar o luptă a orgoliilor între tânărul bibliotecar Andrei Pietraru, fiu de ţăran, colaborator, de ani buni, pentru cercetările istorice ale ilustrului Matei Boiu-Dorcani, şi Ioana, fiica acestuia, cu descendenţă nobilă din logofeţi, spătari şi vornici. Este şi un conflict social, de interese de castă, iar asimetriile de mentalitate, prejudecăţile, cutumele încălcate sunt cu atât mai evidente prin aceste indicaţii psihologice, redate expresiv. Când femeia de 29 de ani, cea care respinsese 7-8 candidaţi la mâna-i nobilă, îi vorbeşte prinţului Bazil, *albă şi caldă* (2000, p. 23), despre faptul că a fost prea mândră să-i arate celui pe care-l consideră un om lipsit de ambiţii, dar geniu, adevăratele ei sentimente – e vorba chiar de asistentul părintelui său, timbrul vocii este indiciu al sentimentelor adevărate pe care i le poartă lui Pietraru.

[1] *The stage direction occupies a liminal zone between the literary text and the mise en scene*
[2] *Affective stage directions*

Predicativul suplimentar dublu este învestit cu valoare stilistică prin epitetizare, prin asociere inedită sinestezică a cromaticului şi a tactilului. Şi prietenul loial, Culai, îl îndeamnă, *cald* (idem, p. 34), pe Andrei, să plece împreună, în satul natal; *cu o durere caldă îl compătimeşte* (ibidem). Se observă la Camil Petrescu utilizarea frecventă, în didascalii, a epitetului adjectival sau adverbial *cald/ -ă*, în sfera parasinonimiei (Bidu-Vrânceanu *et alii*, 2005: 373). Portretul moral este construit prin apel la analogia cu un element din sfera semantică a vegetalului, indicaţia caracterologică referitoare la firea calculată sugerând obârşia nobilă, creşterea elevată a femeii de lume: femeia distantă *are ceva din rigiditatea şi artificialul tulpinei de crin, poate chiar din fragilitatea trestiei* (idem, p. 34). O personificare şi un epitet cromatic cu simbolism benefic – puritate, verticalitate, creionează caracterul Ioanei: *cu o mândrie de floare albă* (idem, p. 93), nu mai acceptă situaţia degradantă a convieţuirii cu Andrei, chiar în casa părintelui. Prin simbolismul cromatic antitetic, femeia are în ton accentul cedării complete: *(Crin roşu): A ta! A ta!*, dar are *durităţi de platină în suflet* (ibidem), când îi cere ca el să-i vorbească tatălui ei, bărbăteşte. S-a vorbit despre floră, în direcţia dihotomiei blagiene, că ar avea o arie figurativă ce trece de la plasticizant şi revelatoriu (Nedelea, 2020: 154).

Şi postura este indiciu al stării de spirit, alături de indicaţiile proxemice. În momentul în care Maria, soţia lui Şerban Saru-Sineşti, avocat şi vicepreşedinte de Cameră, îşi întâlneşte, întâmplător, bărbatul, în casa Boiu, *are o încordare retractilă, de vietate speriată şi întărâtată, în acelaşi timp* (idem, p. 20). Reacţia de repulsie este pusă în analogie cu o manifestare instinctuală, ca sugestie a dispreţului pe care femeia îl poartă verosului ei partener de viaţă. Analogia, ce dobândeşte valenţele stilistice ale comparaţiei, reprezintă o componentă utilă în conturarea *etopeei* (Dragomirescu, 1995: 167).

Epitetul metaforic al stărilor extatice adaugă expresiei faciale sugestia emoţiei vii, ca marcă stilistică camilpetresciană: Andrei are *faţa înflorită de bucuria de sat de munte* la vederea vechiului său prieten, Culai Darie. Triplul epitet al tonului vocii, *învins, îndurerat, sugrumat* (idem, p. 34), califică mărturisirea celui care acceptă, ca pe o fatalitate, faptul că îi este imposibil să părăsească locul în care se află femeia iubită, în ciuda unei evidenţe crude: imposibilitatea împlinirii erotice. Metafora introspecţiei, *rămâne nemişcat, adâncit în el însuşi* (ibidem), des întâlnită în didascaliile dramelor, corespunde, în plan psihologic, căutării de sine, în momente de cumpănă, de mare zbucium sufletesc. Şi structura *accentul de seacă fericire* (ibidem) ţine tot de tonalitatea vocii, epitetul aflându-se în raport antitetic cu determinatul său, punctând emoţia trăită de personajul Andrei, când îşi mărturiseşte atracţia masochistă de a fi în preajma femeii iubite. Apar frecvent în didascalii: epitetul metaforic ce sugerează starea de spirit negativă - *cu gura coclită* (ibidem), alături de epitetele atribuite tonului vocii - *vocea arsă* (idem, p. 38), metafora verbală a extazului *Andrei pluteşte* (ibidem), metafora revelaţiei unui adevăr nebănuit, menit să schimbe cursul evenimentelor – tatăl Ioanei este *iluminat* (idem, p. 41), metafora verbală a tonalităţii - *Bazil cu un fond de emoţie discretă, foarte discretă, pe care se brodează toate replicile lui* (idem, p. 46), metafora stărilor sufleteşti tumultuoase sub forma metaforei verbale a intensităţii - *dacă femeia asta ar şti (crescând), cu o convingere grea ca o drojdie adunată* (idem, p. 50), *crescând, dar răsfrânt înăuntru striveşte între buze îndurerat cuvântul ,,servitor"* – este reacţia lui Andrei, când Culai îi spune că a auzit-o pe Ioana cerându-i prinţului să nu se dueleze cu un servitor al tatălui ei (idem, p. 51), *masiv crescând crâncen* (idem, p. 66) - Andrei o şantajează emoţional cu sinuciderea pe cea care îl nimiceşte moralmente. Se observă şi metaforele verbale în antiteză – a creşterii şi a răsfrângerii în sine, cu trimitere, în plan psihologic, către starea de încredere în sine sau de colaps psihic.

Elementele adiacente de tipul tăcerii sunt calificate cu epitete care sugerează stări de spirit de moment, emoţii negative sau pozitive: tăcerea este *grea* (într-o imagine care dobândeşte concreteţe, materialitate) (idem, p. 43).

Comparaţiile cu un comparant din sfera vegetalului sugerează aceleaşi trăiri pe care personajele le exteriorizează la nivel corporal: *Maria se crispează ca o frunză bolnavă* (idem, p. 43). Epitetul adverbial şi metafora suferinţei sufleteşti supreme concentrează viaţa interioară a Elenei, prietena Ioanei şi cea care îl iubeşte, în secret, pe Andrei, de şapte ani: tânăra *zâmbeşte amar, desfăcută sufleteşte* (idem, p. 56), când acesta îi cere sprijinul pentru a avea acces în iatacul Ioanei, ca să-i declare dragostea. Emoţiile trăite de personaje în scena întâlnirii din camera Ioanei sunt redate metaforic sau prin comparaţii ce sugerează starea conflictuală, tonul vocii fiind, încă o dată, indicator al zbuciumului sufletesc: Andrei simte o *fierbere interioară,* Ioana este zeflemitoare: *(Întins, nervos ca o floretă) se joacă cu el, amuzată de aerele lui războinice* (idem, p. 63). Declaraţia de iubire nu este luată în serios, atitudinea batjocoritoare a femeii curmând elanul tânărului, prilej pentru autor de a folosi sensul figurat al unui participiu din aria semantică a dezastrelor – *(zdrobit), cu gândul năclăit de moarte o lasă să vadă în sufletul lui* (idem, p. 64). Ioana îl persiflează, îl acuză de gesturi de vodevil, iar tonul rece este surprins prin epitetul cromatic *alb*, indiciu al supremului dispreţ; femeia îi vorbeşte *cu vocea alterată de indignare, şi mâinile palide îi sunt batjocoritoare*: *Cu zaharicale de acestea vrei să mă cucereşti dumneata pe mine?* (ibidem).

Privirea, tip de comunicare nonverbală de o deosebită importanţă în dezvoltarea relaţiilor dintre personaje, dobândeşte, în didascaliile lui Camil Petrescu, forţa cominaţiei, mai ales când metafora verbală accentuează structura oximoronică: bărbatului ridiculizat, anihilat de sarcasmul femeii adorate, *îi arde privirea de voluptatea amărăciunii* (idem, p. 64). Exegeza a vorbit despre *materialitatea privirii,* despre *polaritatea rece-cald, corespunzătoare celei moarte şi vieţii* (Nedelea, 2020: 22-23). Contactul vizual reprezintă o punte între polii conflictuali. Clocotul interior al bărbatului respins este redat în climax. Pentru că o consideră meschină, lipsită de inimă, pe femeia pentru care şi-ar fi dat şi viaţa, tânărul îşi exteriorizează dezamăgirea: *(izbucnirea lui parcă rupe zăgazuri.(...) Şi ca fizic pare mai mare; crescând; Din plin, (...) Nu respiră şi clocotind frază după frază. E ca un strigăt venit din adâncurile suferinţei* (2000, p. 71). Apare şi comparaţia în care comparatul este abstract, numind o stare de spirit – dezamăgirea provocată de risipirea oricărei iluzii în privinţa caracterului ei, iar comparantul provine din sfera concretului*: (I s-a făcut în suflet de-acum ca un luminiş, noaptea, în cimitir)* (idem, p. 69). Acelaşi procedeu figurativ conturează spaţiul trăirilor: *(Îndurerat, cald ca o lavă, căci în el e o mişcare, o răscolire, ca împletiri de şuvoaie de suflet; brusc pătimaş, cald, clocotitor* (idem, p. 76). Femeia va fi nevoită să-i recunoască tăria de caracter, iar tonul sfidător al replicii prin care-i promite să-i fie alături pentru a-i asigura reuşita în viaţă este sugerat de antonomaza de intenţie ironică: *(jupâniţă)* (idem, p. 79). Postura bărbatului îi indică perplexitatea fericirii nebănuite, emoţia fiind redată prin metaforă: *(El rămâne nemişcat, cu tot sufletul deasupra unei prăpăstii, intensitate de arc încordat, de parcă fiecare frază (este) sculptată.* [...] *iluminând ca un zigzag de fulger de dincolo de nori)* (ibidem).

Apare şi comparaţia inedită, în care comparatul este abstract, iar comparantul, din sfera olfactivului *(Cu gândul îmbătat ca de o mireasmă)* (idem, p. 86), pentru a sugera, alături de metafora tonului pătimaş, o trăire de preaplin sufletesc: Andrei are *oarecum în vocea lui ceva cald de draperie roşie şi grea, brodată în aur* (ibidem). Metafora împlinirii sufleteşti, redată prin acelaşi verb polisemantic *a creşte*, *(crescând până la urmă)*, ilustrează bucuria cuceritorului. Bărbatul se gândeşte la nopţile petrecute cu femeia iubită şi îi vine să-şi strige în gura mare victoria: (*trece măsura încălzit, dar tot ce strigă pare înăbuşit, răsfrânt înăuntru)* (ibidem).

O metaforă a sinelui inedită poate conferi relief caracterologic personajului masculin în didascalii şi poate fi un indicator al stării de moment: *Andrei a redevenit sfiosul din actul I, impresionabil până la dezorganizare, incapabil de o iniţiativă sufletească (...) Numai când*

vreo vorbă jignitoare sau vreun gest umilitor merg pe firul lui interior până la pulberea din adânc, nervozitatea lui se rezolvă în energie (idem, p. 89).

Conflictul dramatic atinge punctul culminant. Andrei îi cere mâna Ioanei, însă Matei Boiu crede că e o glumă îngrozitoare şi îşi alungă fata. Sensul figurat al verbului trimite la tumultul interior - bătrânul *fierbe tot*, iar comparaţia în care comparantul provine din aria vegetalului *(ca un stejar)* sugerează tăria de caracter, în antiteză cu starea de spirit actuală, de prăbuşire sufletească: *Se frânge-n el de durere* (idem, p. 103). Andrei, jignit profund de cuvintele bătrânului, ripostează, vorbind *cum sunt azvârlite sfărâmături şi copaci în aer, la explozie, clocotind* (ibidem). Comparantul este preluat din sfera cataclismelor şi indică o catastrofă la nivel sufletesc.

Limbajul figurativ prin care se asigură trecerea de la abstract la concret, prin procedeul de materializare a unei acţiuni, a unui fenomen, a tonului vocii contribuie la amprentarea stilistică a textului didascalic. Matei, *cu o ironie dură ca o lamă de sabie îndoită, cu privirea grea, cu gândul (ce) se răsuceşte în el, ca un sfredel* (idem, p. 103) face acuzaţii serioase, constatând, învins, că Andrei a procedat mişeleşte, ca un parvenit. Gândul la mezalianţă îl face să surâdă *amar, amar ca un scuipat, frânt în el însuşi* (idem, p. 104). Epitetul adverbial din sfera tactilului, cu transfer parasinonimic către starea sufletească, sugerează, din nou, o emoţie negativă: dezamăgirea, dezgustul, dispreţul. Când Ioana îl surprinde pe Andrei îmbrăţişând-o fratern pe Elena îşi face o impresie greşită, iar postura corpului şi starea de spirit sunt sugerate prin metaforizare: *trupul şi sufletul ei au ceva din crisparea meduzelor întărâtate* (idem, p.109). Tonul şfichiuitor e redat printr-o comparaţie trunchiată, în care este prezent doar comparantul, comparatul fiind doar presupus: *Ioana (ca un gârbaci): Eşti dezgustător* (ibidem). Epitetul metaforic cu valorificarea simbolisticii metalului preţios *(cu o privire de platină),* metafora despărţirii definitive (*cu un dispreţ care desparte două lumi*) şi metafora verbală ce sugerează tonul dispreţului absolut *(Însemnându-l cu fierul roşu)* (idem, p.110), toate aceste mijloace expresive conturează atitudinea inflexibilă a femeii care se crede trădată. Epitetul dublu metaforic califică tonul trufaş (*Vocea seacă, biciuitoare)*, atunci când tânăra îl numeşte *suflet de slugă* (ibidem). Tonul vocii lui Andrei este cel al unui om care simte că i se prăbuşeşte lumea, al celui acuzat pe nedrept: *înfrigurat, încleştat, înnebunit până la incandescenţă* (ibidem). Omul însetat de absolut, cum îl numea Crohmălniceanu (1972: 451) crede că gestul sinucigaş ar fi dovada supremă a nevinovăţiei şi refuză să cedeze moral în faţa *privirii care arde* (idem, p.111) a Ioanei. Metafora privirii ucigătoare sintetizează perfect atitudinea femeii faţă de bărbatul desconsiderat. Epitetul cromatic des utilizat ca indiciu al stării de spirit, al hotărârii nestrămutate, apare ca un determinant al zâmbetului, conotaţia fiind, şi de data aceasta, una negativă: Andrei primeşte acuzaţia de şantaj de prost-gust a Ioanei, în momentul în care el ameninţă că-şi va lua viaţa, *cu un zâmbet alb* pe chip (idem, p. 111).

Semnalele nonverbale, redate prin intermediul limbajului figurativ - metaforă, epitet, comparaţie, antiteză - emfatizează, în cazul dramei lui Camil Petrescu, intenţia auctorială de sondare a profunzimilor sufleteşti, în acea direcţie a autenticităţii pe care o promovează întreaga sa literatură. Trăirile personajelor, sentimentele ascunse, clarificate prin diverse manifestări nonverbale, conferă verosimilitate acţiunii scenice, iar redarea lor prin mijloace expresive nu pare să diminueze firescul comunicării dramatice.

BIBLIOGRAPHY

Bidu-Vrânceanu, Angela *et alii*, *Dicţionar de ştiinţe ale limbii*, Bucureşti, Editura *Nemira*, 2005.

Călinescu, George, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Bucureşti, Editura Minerva, 1982, p. 743-750.

Crohmălniceanu, Ovid., S., *Literatura română între cele două războaie mondiale*, vol. II, Bucureşti, Editura Minerva, 1972.

Dragomirescu, Gh., N, *Dicţionarul figurilor de stil*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1995.

Nagy, Rodica, *Dicţionar de analiză a discursului*, Iaşi, Institutul European, 2015.

Nedelea, Patricia, *Didascaliile lui Camil Petrescu. O scriitură dramatică unică*, Cluj Napoca, Editura *Şcoala ardeleană*, Editura *Eikon*, 2020

Petre, Cipriana, *Didascalia în opera lui Camil Petrescu (ca o paranteză dezolată)*, Cluj, Editura *Idea*, 2001.

Petrescu, Camil, *Teatru*, Bucureşti, Editura *100+1 GRAMAR*, 2000, *Suflete tari*, p. 6-112.

Rowen, Bess, *Undigested Reading: Rethinking Stage Directions through Affect*, în *Theatre Journal*, Volume 70, Number 3, September 2018, pp. 307-326.

Stănciugelu, Irina *et alii*, *Teoria comunicării*, Bucureşti, Editura *Tritonic*, 2014.

Suchy, A. Patricia, When Words Collide : *The Stage Direction As Utterance*, în *Journal of Dramatic Theory and Criticism*, 1991, p. 69-83 (https://core.ac.uk/reader/162641190).

Vianu, Tudor, *Studii de stilistică*, în *Opere*, 4, Bucureşti, Editura *Minerva*, 1975.

THEORIES OF ADAPTATION AND APPROPRIATION IN THE POSTHUMOUS PAPERS OF THE PICKWICK CLUB BY CHARLES DICKENS

George Costin Rusu

Assist. Prof., PhD, „Carol Davila" University of Medicine and Pharmacy, Bucharest

Abstract: Adaptation refers to the process of transforming a literary work from one medium to another, such as from a book to a film or a play. Appropriation, on the other hand, involves taking elements or themes from one work and incorporating them into another, often with a different purpose or perspective. In the case of "The Posthumous Papers of the Pickwick Club," there have been various adaptations and appropriations over the years, showcasing the enduring popularity and cultural significance of Dickens' work. Through the adaptation of literary forms and the appropriation of characters and social issues, Dickens crafts a unique narrative that satirizes and comments on the society of his time while entertaining readers with its humour and wit.

Keywords: adaption, appropriation, literary work, intertextuality, satire.

Starting from the idea that translations create bridges between cultural spaces, adaptations and appropriations open new opportunities, windows to a new creation, maintaining, more or less, the identity mark of the source text. As Julie Sanders stated in her work *Adaptation and Appropriation*, "all texts are somewhat connected to a network of existing texts and art forms."[1] Adaptations create an interaction with other texts, an intertextuality specific to it, through translations or artistic productions, offering the reader or the viewer a literary or artistic product meant to lead him to the world cognizable to him. This can also be seen in the translations or productions of *The Posthumous Papers of the Pickwick Club*[2] by Charles Dickens, originally published in periodicals, and in volume in 1836, under the pen name Boz.

Dickens' entire literary work bears, in a way, the mark of adaptations and appropriations through the processing of the cultural symbols transformed into characters and narratives that have undergone subsequent modifications and reformulations, as in a melting pot in which new situations, elements and even new characters have been added, a form of hyper-textuality, a reinterpretation of the original text in another cultural context, abandoning the notion of fidelity in favour of generating a new artistic product. In this sense, adaptation plays the role of product, of creation, from the written novel to theatrical or film production. The lack of fidelity generates the creative part, adaptation being a permanent process, an art derived from art that leads to a pleasure of adaptation. As Linda Hutcheon argues in her *Theory of Adaptation,*[3] there should still be a permanent relationship between the initial works and the subsequent adaptations, a "revisiting" of the source text, even if the adaptations play the role of a generator of artistic creation, having a positive role in keeping the literary works alive in front of readers or audiences eager for artistic creations.

Many literary works from the Victorian Era have been adapted into new productions, fluctuating from the most faithful rendering of the original text, to the updating and even the

[1] Julie Sanders, *Adaptation and Appropriation*, London: Routledge, 2006, chap.1
[2] Charles Dickens, *The Posthumous Papers of the Pickwick Club* London: Chapman & Hall, 1836
[3] Linda Hutcheon, *A Theory of Adaptation*, London: Routledge, 2006

continuation of the narrative thread. In this evolutionary process, the emphasis began to be placed, more and more, on the taste of the audience and less on the faithful rendering of the source texts. For this reason, critics often complained about the disregard and deterioration of the work that was the basis of the new adaptation, although Dickens uses satire and social critique to adapt and appropriate societal norms and institutions. Through his characters and their experiences, he satirizes the legal system, the class system, and other aspects of Victorian society. By highlighting the absurdities and flaws in these institutions, Dickens appropriates them to critique and comment on the society of his time.

The novel is structured as a series of interconnected stories featuring the members of the Pickwick Club, and it draws inspiration from various literary forms and traditions:

- **Character Development**: The novel showcases the development of its characters, particularly Samuel Pickwick, who starts as a naive and inexperienced gentleman but grows and adapts to the challenges he faces. This theme of personal adaptation and growth can be seen as an exploration of the human capacity to adapt to changing circumstances.

- **Narrative Structure:** *The Pickwick Papers* employs a serialized narrative structure, with each instalment presenting new adventures and challenges for the characters. This episodic structure allows Dickens to adapt and appropriate different genres and styles, incorporating elements of comedy, romance, melodrama, and social commentary. It also keeps readers engaged and eagerly awaiting the next instalment, which was a popular form of publication during the Victorian era.

- **Literary Influences:** Dickens was influenced by earlier literary works and adapted and appropriated certain elements in *The Pickwick Papers*. He drew inspiration from picaresque novels, which typically follow the adventures of a roguish protagonist. Dickens adapted this genre by introducing a group of eccentric characters and sending them on comedic and often farcical misadventures.

- **Visual Descriptions:** Dickens' vivid and detailed descriptions of characters, places, and events allow readers to visualize the story. These descriptions can be seen as a form of adaptation, as Dickens appropriates the visual medium and uses words to paint a picture in the reader's mind. This technique is particularly effective in depicting the social landscapes and contrasting the idyllic countryside with the squalor of the city.

Dickens adapts societal norms and institutions through satire and social critique, appropriates elements from different literary genres, and uses vivid descriptions to visually adapt the story. By exploring these themes, Dickens creates a rich and multi-layered narrative that continues to resonate with readers today, adapting and appropriating different theories:

- **Satirical Adaptation:** Dickens adapts the genre of the picaresque novel, popular in the 18th century, to suit his own purposes. He takes the episodic nature of the picaresque form and uses it to explore different aspects of English society. Through the adventures of Mr. Pickwick and his

companions, Dickens satirizes the legal system, politics, and other social institutions of his time, aspects of Victorian society and the aristocracy. The character of Mr. Justice Stareleigh is a satirical portrayal of a pompous and corrupt judge, while the character of Alfred Jingle represents the unscrupulous behaviour of the upper class. Satire and parody involve the appropriation of existing literary styles, genres, or characters to create humorous or critical effects. Dickens employs satire and parody throughout the novel to mock various aspects of society, including bureaucracy. One notable example is the character of Serjeant Buzfuz, a lawyer in the trial scene, who is a satirical representation of lawyers known for their theatrical and manipulative tactics.

- **Character Appropriation:** Dickens appropriates and adapts characters from different sources to populate his novel. Character adaptation involves the reinterpretation or transformation of existing characters from one work to another. The character of Sam Weller, Mr. Pickwick's faithful servant, bears similarities to the archetypal witty servant figure found in earlier works. Dickens takes this character type and gives it his own distinctive voice and personality, adding depth and complexity to Sam's role in the story. He is not only a comic figure but also acts as a moral compass and voice of reason throughout the novel. Dickens uses Sam Weller's character to comment on the complexities of loyalty, friendship, and social mobility. He employs this technique by creating distinctive and memorable characters who exhibit traits reminiscent of characters from other literary works or real-life figures. For instance, Mr. Pickwick himself can be seen as an adaptation of the archetypal bumbling but well-meaning gentleman, similar to characters like Don Quixote or Mr. Micawber from Dickens's own "David Copperfield."

- **Social Commentary:** Dickens uses his adaptation and appropriation techniques to comment on the social issues of his time. Through his vivid characters and their interactions, he highlights the injustices and hypocrisies prevalent in Victorian society. He appropriates and adapts these elements to create a narrative that exposes the harsh realities faced by the lower classes and critiques the social hierarchies and class divisions of the era.

- **Comic Adaptation:** Another aspect of adaptation is the use of humour and comedy. Dickens adapts comedic techniques from various sources, such as farce and slapstick, to create humorous situations and memorable characters. The novel is known for its light-hearted and often absurd moments, which provide both entertainment and social commentary. Dickens adapts this genre by introducing the character of Mr. Samuel Pickwick, who forms a club and sets off on a journey through the English countryside, encountering various eccentric characters and getting involved in humorous situations.

- **Fidelity Theory:** According to this theory, adaptations should strive to remain faithful to the original source material. Filmmakers or playwrights adapting the novel might focus on capturing the spirit of Dickens' characters and settings, while maintaining the original storyline as much as possible. This theory emphasizes the preservation of the author's intentions.

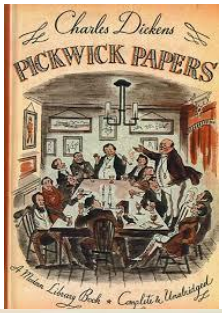
- **Auteur Theory:** This theory places emphasis on the creative vision and interpretation of the adapter or appropriator. A director or playwright might take creative liberties with *The Pickwick Papers,* injecting their own style, themes, or interpretations into the adaptation or appropriation. The focus here is on the individual artist's unique perspective and contribution.

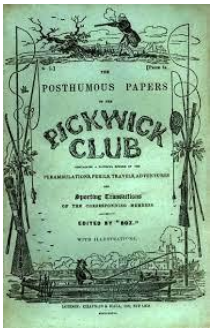
- **Intertextuality Theory:** Intertextuality deals with the way a text refers to, incorporates, or appropriates elements from other texts. Dickens often employed intertextuality in his novels. This theory explores the interconnectedness of literary works and the ongoing conversation between texts. An appropriation of *The Pickwick Papers* might draw upon its characters or themes to comment on or critique the original work, its author, or even the society in which it was created. Dickens often incorporates elements from other literary works, folk tales, and historical events in the novel to enhance the narrative and provide social commentary, as in Chapter 51 where he alludes to the famous legend of the Pied Piper of Hamelin, using it as a metaphorical reference to criticize political corruption, or parodiating the gothic romance genre by introducing the character of Miss Wardle, who is depicted as an exaggerated version of a damsel in distress commonly found in gothic novels.

- **Reception Theory:** Based on this theory, the role of the audience in interpreting and appropriating a work is emphasized. Different adaptations or appropriations of *The Pickwick Papers* might cater to different audiences or cultural contexts, shaping the reception and meaning of the text. The focus here is on the dynamic relationship between the work and its audience, the way Dickens incorporates elements of farce, melodrama, and romance in different chapters, serving to the diverse interests of his readers and offering a variety of storytelling styles.

Whether it's a faithful adaptation, an auteur's interpretation, an intertextual conversation, or a response to audience reception, each approach offers unique insights into the creative and cultural processes at play.

The introduction of a well-known artist's name in the title of a publication was essential to say that an image illustrates the text and not the other way around. It was only after the 1820s, when technological innovations expanded the production of picture books, that the meaning of illustration began to shift from a verbal enrichment or annotation to a Victorian conception of illustration, which means recreating or improving images by means of a written text. In Dickens' case, the editors Edward Chapman and William Hall, who had initially asked him to write some short texts to accompany a series of caricatures to be made by a highly regarded cartoonist of the time, Robert Seymour, and published in periodicals, accept Dickens' proposal to publish a series of travel adventures that will be known as *The Posthumous Papers of the Pickwick Club.*

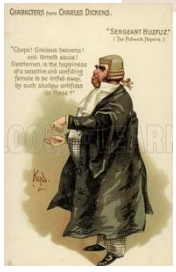
The stories printed in feuilleton have enjoyed great success, although the initial narrative thread is interrupted due to the episodic form in which it appears. The atmosphere is a cheerful one, describing the different adventures that some Londoners who are part of the same club go through. It all becomes more fun after Dickens introduces Sam Weller, Mr. Pickwick's servant, a young believer who has all sorts of twists and turns, in a very colourful and humorous language.

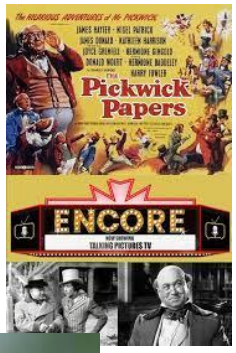

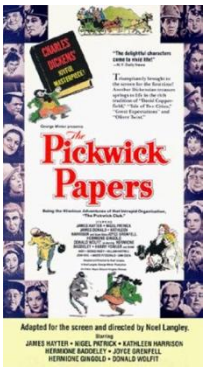

However, the novel was adapted before Dickens finished it. The 1837 American production in Philadelphia was called *The Pickwick Club, or the Age We Live*, and was played five times that season, and on July 24, 1837, a representation of the play took place in New York. None of the productions rendered the text faithfully, altering both the plot and some of the characters. In 1838, also in Philadelphia, William Thomas Moncrieff's production of *Sam Weller or The Pickwick Papers* appeared. This putting in the scene, however, was highly criticized by the followers of traditionalism who insisted on the original text.

The artistic production of the same year in New York exaggerated by the multitude of characters brought to the stage, far beyond those in Dickens' text, ending in failure. After this situation, the following American productions took over only certain scenes in which Sam Weller appeared, the only character finally left to the taste of the Americans, often caricatured in comic and burlesque melodrama, all but adapted to the American society that filled the theatres, most of the audience not reading the novel, but preferring the Americanized production, which anyway gained ground in front of the written novel.

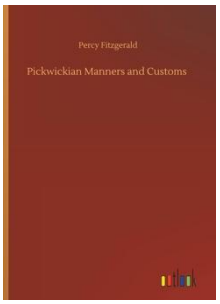

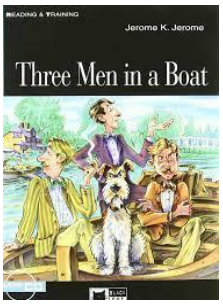
In Moncrieff's stage version, the audience witnessed a sequel to the plot, with Dickens at the time publishing only part fifteen of the novel. In continuation of Moncrieff's plot, Jingle marries Mrs. Bardell and conspiring with Dodson and Fogg blackmails and squeezes Mr. Pickwick out of money. The entire ongoing of the narrative belongs to Moncrieff, practically demonstrating that an adaptation can successfully continue the narrative line of a literary work unfinished until that moment, the success in the audience being guaranteed if it is supported by a matching advertising campaign. From this point of view, Moncrieff was among the first producers of shows to prove that financial valence plays an essential role in choosing an artistic production that adapting it to the taste of the audience can turn into a successful business. This entrepreneurial vision has given even more free rein in modifying the source texts in order to generate staging to the taste of the audience and, implicitly, receipts to match.

Adaptations have that positive side, facilitating the keeping alive of the literary works, which would otherwise be lost over the years, the readers not being interested in the capitalization of this universal treasure, except for the specialists, who, however, represent too small a number to guarantee continuity. Through such adaptations, that audience, less interested in Dickens' work, came into contact with his characters, thus opening the appetite for reading the novel and those who otherwise would not have.

Several authors have written sequels and prequels to *The Pickwick Papers*, seeking to continue the adventures of its beloved characters, such as "Mr. Pickwick's Predicament" by James Haydock, "Pickwickian Manners and Customs" by Percy Fitzgerald, and "Pickwick's

Finest Hour" by Keith Skipper. The comedic novel "Three Men in a Boat" by Jerome K. Jerome, published in 1889, pays tribute to Dickens' work and shares a similar humorous tone and episodic structure.

Adaptations and appropriations enabled the survival of several literary works and generated new creations, leading to the consolidation of the publishing industry and artistic productions, laying the foundations and developing future cinematographic works that, in certain adaptations, through the craftsmanship of directors, producers and actors, exceeded the value of the source texts from which they were inspired. At that time, it was not the notoriety of any artist that attracted the audience in the performance halls, but the staging, the adaptation of the source texts to a visual form of artistic performance, to a target audience to be found in the characters presented, in the language and situations exposed on stage.

The Posthumous Papers of the Pickwick Club has also been adapted to film productions or television series, even radio and audio drama adaptations, or audio podcasts. The 1952 film adaptation of the novel is signed by director and screenwriter Noel Langley, starring James Hayter as Samuel Pickwick and Harry Fowler as Sam Weller, a black-and-white film produced by Renown Film Productions in the UK. The BBC produced a twelve-episode television series in 1985, starring Nigel Stock as Mr. Pickwick and Phil Daniels as Sam Weller, directed by Brian Lighthill and written by Jack Davies. In 1985, BBC Radio 4 produced a full-cast radio dramatization of the novel, which was well-received. Additionally,

many audiobook versions have been recorded, allowing readers to experience the story in an audio format.

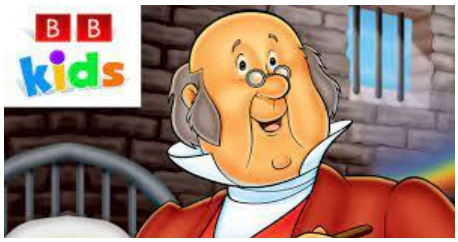

The variety of adaptations of Dickens' novel also led to the appearance of productions such as *operetta* and *music hall* by staging, on 3 June 1963, the first show of its kind, which took place at the Palace Theatre in Manchester and on 4 July 1963 at the Saville Theatre in London. In 1965, the Broadway production in New York was released. Later, in 1969, the BBC also produced a *musical* in the form of a television film.

The mirage and charm of Dickens' work attracts even today, generating new adaptations in productions that have penetrated the area of cartoons for children. BB Kids TV released on April 28, 2015 the film *The Pickwick Papers*, thus broadening the scope of Dickensian productions.

The adaptation of literary works to new artistic productions has implicitly led to the development of the advertising industry, publishing houses, fashion trends, language and, last but not least, of an entire industry producing souvenirs and gadgets with the image of favourite characters.

Through subsequent adaptations, Dickens' characters managed to get out of the hermetic universe of British society and interact with the outside, with other identity spaces, acquiring a valence of universality and becoming the image of human typologies. The enduring popularity of *The Posthumous Papers of the Pickwick Club* has inspired numerous parodies and homages in literature, film, and other media, continuing to captivate and inspire audiences across various art forms.

BIBLIOGRAPHY

- Sanders, Julie, *Adaptation and Appropriation*, London: Routledge, 2006
- Hutcheon. Linda, *A Theory of Adaptation*, London: Routledge, 2006
- Dickens, Charles, *The Posthumous Papers of the Pickwick Club*, London: Chapman & Hall, 1836

- Black, Barbara, *A Room of His Own: A Literary-Cultural Study of Victorian Clubland*, Athens, Ohio: Ohio University Press, 2012
- Milne-Smith, Amy, *London Clubland: A Cultural History of Gender and Class in Late-Victorian Britain*, London: Palgrave Macmillan, 2011
- Nevill, Ralph, *London Clubs: Their History & Treasures*, London: Chatto & Windus, 1911
- Thévoz, Seth Alexander, *Club Government: How the Early Victorian World was Ruled from London Clubs*, London: I.B. Tauris, 2018
- Timbs, John, *Clubs and Club Life in London*, London: Chatto & Windus, 1866
- Herbert, Stephen A., *History of Early Television Vol 2.*, London: Routledge, 2004
- *The posthumous papers of the Pickwick Club by Charles Dickens; with forty-three illustrations, by R. Seymour and Phiz.* , 1st edition at the Internet Archive
- Fitzgerald, Percy Hetherington, *The history of Pickwick; an account of its characters, localities, allusions and illustrations, with a bibliography*, London: Chapman and Hall, 1891
- Fitzgerald, Percy Hetherington, *Pickwickian manners and customs*, Westminster: Roxburghe Press, 1897

FROM HUMOR TO SUBTLETY: USING IDIOMS IN THE PRESS TO CAPTIVATE READERS

Mădălina Toader
Assist. Prof., PhD, University of Bucharest

Abstract: This scientific article examines the use of idiomatic expressions in the press as a means to captivate readers. Idiomatic expressions are phrases or linguistic constructions specific to a given language, whose meaning cannot be understood literally. They add a humorous, subtle, and lively dimension to press articles, thereby attracting and retaining readers' attention. In this article, we explore how journalists use these expressions to create catchy headlines and impactful formulations, and we analyze the different nuances of humor and subtlety they convey. We also study the impact of these idiomatic expressions on how readers perceive and interpret the information presented in the articles. By using concrete examples from the press, we highlight the importance of appropriately using idiomatic expressions to arouse readers' interest and engagement.

Keywords: idiomatic expressions, press, journalism, communication, humor, subtlety, article titles.

I. Introduction

Les expressions idiomatiques sont des constructions linguistiques qui transcendent le sens littéral des mots pour communiquer des idées et des concepts spécifiques. Elles font partie intégrante de notre langage quotidien et sont souvent utilisées dans divers moyens de communication, y compris les médias sociaux, la publicité, les discours politiques et la communication interpersonnelle. Bien que ces expressions ajoutent de la couleur et du dynamisme à la langue, leur utilisation peut poser des défis en matière de compréhension et d'interprétation.

Dans un sens large, les expressions idiomatiques ou « imagées » représentent des locutions rattachées à une langue et à une culture, n'ayant que très rarement d'équivalent littéral dans une autre langue. Afin d'en donner une définition plus complète et d'observer quels en seraient les enjeux dans la traduction, nous avons fait recours aux précisions de ou d'Alain Rey. Dans Les Locutions françaises, Pierre Guiraud les définit comme « unité de forme et de sens » (Guiraud, 1961 : 5) possédant une signification qui ne découle pas du sens individuel des termes composants. Il observe aussi que très souvent la locution « s'écarte de la norme grammaticale et lexicale » (Guiraud, 1961 : 5), ayant souvent un « sens métaphorique » (Guiraud, 1961 : 7).Dans la préface au Dictionnaire des expressions et locutions, Alain Rey considère les locutions en tant que « suites de mots convenues, fixées, dont le sens n'est guère prévisible », (Rey et Chantreau, 2003 : VII). Il réitère les particularités déjà mentionnées par Pierre Guiraud, à savoir le fait que les règles grammaticales n'y sont pas toujours respectées et que leur emploi est figuré, ce qui les donne un caractère parfois obscur.

II. Définition et caractéristiques des expressions idiomatiques

A. Explication du concept d'expression idiomatique

L'expression idiomatique est une construction linguistique particulière, propre à une langue donnée, dont le sens ne peut pas être déduit de manière littérale à partir des mots qui la composent. Elle représente une unité lexicale figée qui a acquis une signification spécifique au sein d'une langue et qui est souvent utilisée dans des contextes particuliers.

Contrairement à une phrase ordinaire, une expression idiomatique ne peut pas être interprétée en combinant le sens littéral de chaque mot qui la compose. Son sens est souvent figuratif ou métaphorique, et sa signification réelle ne peut être comprise qu'en connaissant l'usage conventionnel de cette expression dans la langue et la culture associées.

Les expressions idiomatiques peuvent prendre différentes formes, telles que des proverbes, des locutions figées, des tournures idiomatiques ou des phrases toutes faites. Par exemple, l'expression idiomatique «faire bouillir la marmite» est utilisée pour signifier «gagner de l'argent, apporter l'argent dans la famille», bien que son sens littéral soit différent.

Ces expressions idiomatiques ajoutent de la couleur, de l'émotion et de la vivacité à la langue. Elles sont souvent utilisées pour communiquer des idées de manière plus concise, imagée et mémorable. Les expressions idiomatiques font partie intégrante du patrimoine linguistique et culturel d'une communauté et sont souvent utilisées dans le langage courant, la littérature, les médias et les discours informels.

Il convient de noter que les expressions idiomatiques peuvent varier d'une langue à une autre et qu'elles peuvent également évoluer avec le temps. Leur utilisation nécessite une compréhension approfondie de la langue et de la culture associées, ainsi qu'une maîtrise des contextes d'utilisation appropriés.

B. Caractéristiques distinctives des expressions idiomatiques

Les expressions idiomatiques françaises sont des constructions linguistiques spécifiques à la langue française et sont largement utilisées dans la communication quotidienne. Voici quelques-unes des caractéristiques distinctives des expressions idiomatiques françaises :

1. Sens figuré : Les expressions idiomatiques françaises ont un sens figuré qui diffère souvent de leur sens littéral. Par exemple, l'expression «avoir le cœur sur la main» signifie être généreux, alors que le sens littéral serait avoir son cœur dans sa main.

Images et métaphores : Les expressions idiomatiques françaises utilisent fréquemment des images et des métaphores pour transmettre un sens spécifique. Par exemple, l'expression «être dans de beaux draps» signifie être dans une situation difficile, en utilisant l'image des draps pour représenter une situation délicate.

2. Caractère imagé : Les expressions idiomatiques françaises sont souvent imagées et colorées, ce qui leur confère une force expressive et un attrait linguistique. Par exemple, l'expression «voir la vie en rose» signifie être optimiste, en utilisant l'image de la couleur rose pour représenter une vision positive de la vie.

3. Culture et contexte : Les expressions idiomatiques françaises sont souvent ancrées dans la culture et le contexte français. Elles reflètent des éléments historiques, culturels ou sociaux propres à la société française. Par conséquent, leur compréhension peut nécessiter une connaissance approfondie de la langue et de la culture française.

4. Variation régionale : Il existe également des variations régionales dans l'utilisation des expressions idiomatiques en France. Certaines expressions peuvent être plus courantes dans certaines régions ou dialectes, ce qui ajoute une richesse et une diversité supplémentaires à l'idiomatique français.

5. Utilisation informelle : Les expressions idiomatiques françaises sont généralement utilisées dans des contextes informels, tels que la conversation quotidienne, les médias sociaux ou les échanges entre amis. Elles apportent une touche de convivialité et de familiarité à la langue française.

III. Les expressions idiomatiques dans la presse : une stratégie de captation des lecteurs

Les expressions idiomatiques sont largement utilisées dans la presse comme une stratégie efficace pour captiver les lecteurs. Leur utilisation permet de créer des titres

accrocheurs, des formulations percutantes et d'ajouter une touche d'originalité et de vivacité aux articles. Voici comment les expressions idiomatiques françaises servent de stratégie de captation des lecteurs dans la presse :

1. Attirer l'attention : Les expressions idiomatiques dans les titres d'articles attirent immédiatement l'attention des lecteurs. Elles suscitent la curiosité et incitent les lecteurs à vouloir en savoir plus sur le contenu de l'article. Par exemple, un titre tel que «Les carottes sont cuites !» utilise une expression idiomatique pour évoquer une situation difficile ou inévitable, ce qui intrigue le lecteur.

2. Créer une connexion émotionnelle : Elles sont souvent familières et évoquent des émotions spécifiques. Elles permettent aux lecteurs de s'identifier et de se sentir connectés aux sujets abordés dans les articles. L'utilisation d'une expression idiomatique telle que «Tomber dans les bras de Morphée» pour parler du sommeil crée une connexion émotionnelle instantanée avec les lecteurs.

3. Apporter une dimension culturelle : Les expressions idiomatiques sont profondément enracinées dans la culture française et font partie intégrante de son patrimoine linguistique. Leur utilisation dans la presse ajoute une dimension culturelle aux articles, ce qui peut être apprécié par les lecteurs francophones, en renforçant également l'identité culturelle et linguistique de la publication. Par exemple, «Riche comme Crésus» signifie extrêmement riche.Crésus était un roi célèbre pour sa richesse, au VI-ème siècle avant J.-C.

4. Stimuler l'intérêt et l'engagement : Les expressions idiomatiques sont souvent utilisées de manière ludique et créative dans la presse. Elles éveillent l'intérêt des lecteurs en offrant un langage expressif et imagé, ce qui les encourage à lire l'article dans son intégralité. Les expressions idiomatiques ajoutent également une touche d'humour, de subtilité et d'originalité, ce qui maintient l'engagement des lecteurs tout au long de la lecture.

5. Différenciation et mémorabilité : L'utilisation des expressions idiomatiques dans la presse permet de se démarquer des autres publications. Elles apportent une touche distinctive à un titre ou à un contenu, rendant l'article plus mémorable pour les lecteurs. Les expressions idiomatiques peuvent aider les publications à se positionner comme uniques et créatives dans leur style rédactionnel.

En résumé, les expressions idiomatiques françaises jouent un rôle crucial dans la captation des lecteurs dans la presse. Leur utilisation permet d'attirer l'attention, de créer une connexion émotionnelle, d'apporter une dimension culturelle, de stimuler l'intérêt et l'engagement, ainsi que de se différencier des autres publications. Les journalistes exploitent habilement le potentiel des expressions idiomatiques pour rendre leurs articles plus attrayants et captivants pour les lecteurs.

IV. L'utilisation des expressions idiomatiques dans les titres d'articles

L'utilisation des expressions idiomatiques dans les titres d'articles est une stratégie efficace pour capter l'attention des lecteurs et susciter leur intérêt.

Premièrement, les expressions idiomatiques ajoutent une touche d'accroche et d'originalité aux titres d'articles. Elles permettent de se démarquer des autres titres plus conventionnels et d'attirer l'attention des lecteurs dès le premier regard. Les expressions idiomatiques françaises sont souvent percutantes et évocatrices, ce qui les rend particulièrement adaptées pour créer des titres mémorables.

De plus, elles sont souvent utilisées pour évoquer une idée, une situation ou un concept de manière concise et évocatrice. Elles condensent en quelques mots une signification plus large et complexe, ce qui permet de communiquer efficacement l'essence de l'article dans le titre. Par exemple, l'expression idiomatique «Mettre les pieds dans le plat» peut être utilisée pour un article traitant d'une situation où quelqu'un aborde un sujet délicat de manière directe.

Les expressions idiomatiques sont souvent chargées d'émotion ou d'une atmosphère particulière. Elles permettent de créer une ambiance dans le titre de l'article et de susciter une réaction émotionnelle chez les lecteurs. Par exemple, l'utilisation de l'expression idiomatique «Avoir le cœur léger» dans un titre peut évoquer un sentiment de joie ou de soulagement, incitant ainsi les lecteurs à vouloir en savoir plus sur le contenu de l'article.

On peut affirmer aussi que les expressions idiomatiques sont profondément enracinées dans la culture et la langue française. Leur utilisation dans les titres d'articles permet de créer une référence culturelle, renforçant l'identité francophone de la publication et établissant une connexion avec les lecteurs qui sont familiers avec ces expressions. Cela crée également un lien d'appartenance et de compréhension mutuelle entre le titre et les lecteurs francophones.

Et, enfin, les expressions idiomatiques offrent une palette riche et variée de mots et d'images. Leur utilisation dans les titres d'articles permet aux rédacteurs de faire preuve de créativité linguistique et de jouer avec les mots. Les expressions idiomatiques françaises peuvent également avoir un impact visuel fort, grâce à l'utilisation d'images évocatrices et de mots colorés, ce qui rend le titre plus attrayant visuellement.

En résumé, l'utilisation des expressions idiomatiques dans les titres d'articles permet d'apporter de l'accroche, de l'originalité, de l'évocation, de l'ambiance, une référence culturelle, de la créativité et un impact visuel. Ces expressions idiomatiques captent l'attention des lecteurs, éveillent leur curiosité et les incitent à explorer davantage le contenu de l'article.

V. L'humour et la subtilité véhiculés par les expressions idiomatiques

A. Les différentes nuances d'humour dans les expressions idiomatiques

Les expressions idiomatiques françaises offrent une grande variété de nuances d'humour, allant du subtil au plus humoristique. Voici quelques-unes des nuances d'humour couramment présentes dans ces expressions :

- Humour ironique : Certaines expressions idiomatiques utilisent l'ironie pour créer un effet comique. Par exemple, l'expression «Donner sa langue au chat» est utilisée lorsque quelqu'un renonce à trouver la réponse à une énigme ou une devinette, mais en réalité, il donne la réponse erronée en disant «le chat». Cette tournure ironique ajoute une dimension humoristique à la situation.

- Humour absurde : Certaines expressions idiomatiques françaises peuvent sembler absurdes ou illogiques, ce qui les rend humoristiques. Par exemple, l'expression «Être haut comme trois pommes» pour décrire une personne de petite taille utilise une comparaison inhabituelle et exagérée, ce qui crée une touche d'humour absurde.

- Humour jeux de mots : Les expressions idiomatiques françaises peuvent également jouer sur les mots pour créer des effets comiques. Par exemple, l'expression «Avoir la moutarde qui monte au nez» signifie être en colère, en jouant sur l'association de la moutarde qui pique avec la montée de la colère.

- Humour burlesque : Certaines expressions idiomatiques françaises utilisent des images ou des situations burlesques pour créer un effet comique. Par exemple, l'expression «Rire jaune» pour décrire un rire forcé ou gêné utilise une image visuelle qui évoque une situation comique et maladroite.

- Humour subtil : Certaines expressions idiomatiques françaises utilisent un humour plus subtil, basé sur des jeux de mots, des associations d'idées ou des doubles sens. Ces expressions peuvent nécessiter une compréhension approfondie de la langue et de la culture françaises pour être appréciées pleinement.

Il est important de souligner que l'humour peut être subjectif et ce qui est drôle pour une personne peut ne pas l'être pour une autre. De plus, l'utilisation d'expressions idiomatiques humoristiques doit être adaptée au contexte et au public pour éviter toute confusion ou malentendu.

B. L'utilisation subtile des expressions idiomatiques pour créer un impact émotionnel

L'utilisation subtile des expressions idiomatiques peut créer un impact émotionnel puissant chez les lecteurs.

Tout d'abord, parce qu'elles évoquent des sensations familières étant souvent ancrées dans la culture et font référence à des situations ou des émotions familières. Lorsqu'elles sont utilisées avec subtilité, ces expressions peuvent évoquer des souvenirs, des expériences partagées ou des sensations communes, ce qui crée un lien émotionnel fort avec les lecteurs.

Ensuite, les expressions idiomatiques qui utilisent souvent des métaphores pour transmettre des émotions complexes de manière concise et imagée sont des métaphores visuelles et évocatrices qui permettent aux lecteurs de ressentir les émotions décrites de manière plus profonde et immédiate. Par exemple, l'expression «Avoir le cœur en miettes» pour décrire une grande tristesse évoque une image visuelle forte et crée un impact émotionnel.

D'autres encore peuvent également être utilisées pour amplifier ou intensifier une émotion donnée. Par exemple, l'expression «Pleurer comme une Madeleine» pour décrire un chagrin intense renforce l'idée d'une tristesse débordante, ce qui crée un impact émotionnel plus puissant chez les lecteurs. L'utilisation subtile des expressions idiomatiques françaises peut également jouer avec les attentes des lecteurs et créer un impact émotionnel. Lorsqu'une expression idiomatique est utilisée de manière inattendue ou détournée, cela peut surprendre les lecteurs et générer une réponse émotionnelle, qu'elle soit humoristique, ironique ou nostalgique.

En utilisant les expressions idiomatiques de manière subtile et judicieuse, les rédacteurs peuvent créer un impact émotionnel chez les lecteurs. Ces expressions permettent de transmettre des émotions complexes, de créer des images évocatrices et de jouer avec les attentes, ce qui enrichit l'expérience de lecture et renforce la connexion émotionnelle entre l'auteur et le public.

VI. Analyse d'exemples concrets d'articles de presse utilisant des expressions idiomatiques

Notre corpus d'étude est constitué d'articles des journaux généralistes d'information francophone disponibles en ligne, dans lequel nous avons relevé les 15 expressions idiomatiques verbales ci-dessus, afin d'évaluer l'impact que produisent ces expressions sur les lecteurs.

Notre hypothèse porte sur le fait que le journaliste par l'usage de ces expressions idiomatiques, suggère une interprétation, une lecture guidée, une prise de position sur la base de laquelle le lecteur se construit une hypothèse interprétative et en donne du sens.

Expressions idiomatiques	Explications/histoire	Exemples	Sources
On ne peut pas avoir le beurre et l'argent du beurre	Cette expression signifie: exiger trop de choses en même temps et par l'utilisation dans le titre de l'article cité, le journaliste veut attirer l'attention du lecteur dès le début.	*On ne peut pas avoir le beurre et l'argent du beurre.* *Ils veulent le beurre et l'argent du beurre… vaste sujet qui, sous couvert d'une formule familière, décrit comment certains de nos concitoyens, quels que soient leurs rangs et leurs rôles, entendent profiter du système, accaparant tous les droits et les avantages et ne contribuant que très à la marge à l'essor général.*	par ENREPRENDRE Bernard Chaussegros 12/07/2022

		En tout état de cause, lorsque défilent des hordes de manifestants, les uns luttant pour leurs profits et leurs prébendes, les autres luttant pour une vie plus « cool », en hurlant « on veut le beurre et l'argent du beurre » ! On se demande ce qu'il adviendra de la crémière ? Celle-ci, dégoûtée, cessera de fabriquer le beurre tant demandé. À quoi bon ! Elle représente Marianne, désabusée, qui baisse les bras devant le spectacle d'une Nation qui a perdu l'esprit.	
Faire couler beaucoup d'encre	La signification est la suivante: intéresser et provoquer de nombreuses réactions, de nombreux commentaires. Les journalistes de la Télévision, qui sans doute n'écrivent plus beaucoup au stylo à encre, emploient souvent cette expression pour indiquer tout type d'événement pas forcément intéressant, mais dont on parle beaucoup dans la presse non seulement écrite, mais aussi parlée et surtout numérique.	*Churchill continue de faire couler beaucoup d'encre* *D'une admiration assumée à une correspondance, en passant par une conversation, le "vieux lion" ne cesse de faire parler de lui.*	Par Marc Riglet Publié le 01/12/2015 à 10:32 dans L'Express
Mettre les pieds dans le plat	Cette expression signifie aborder une question délicate avec une franchise brutale ; commettre une bévue grossière ; commettre un grave impair ; commettre une indiscrétion impardonnable ; aborder un sujet délicat sans détour ; faire une gaffe grossière ; évoquer gauchement un	*Patrimoine religieux : « Roselyne Bachelot a eu raison de mettre les pieds dans le plat »* *Roselyne Bachelot, ancienne ministre de la culture, a créé la polémique en marge de son dernier livre, en déclarant sur la conservation de milliers d'églises : « Désolée, mais cela sera impossible. Et il faudra beaucoup de courage à mes successeurs pourdire non », surtout celles du « XIXe siècle ». Ne nous étendons pas sur le but promotionnel recherché et de ces propos abrupts qui ont suscité des*	Christophe Eoche-Duval, le 18/01/2023 à 18:44 La Croix

	sujet épineux ; parler sans ménagement ; dire une chose brutalement, par mégarde et manque de tact et parfois avec intention.	*cris d'orfraie. Certes, nous ne partageons pas l'horizon de son « Munich patrimonial », mais elle a eu cent fois raison de mettre les pieds dans le plat.*	
Pratiquer la politique de l'autruche	Elle signifie que l'on refuse de voir le danger là où il est, le fait d'ignorer volontairement le danger ou l'échec probable en faisant référence à la technique de l'autruche ; attitude de ceux qui refusent de voir le danger: Dans ce ce texte; le journaliste veut insister sur le fait que l'Etat veut s'enfouir la tête dans le sable pour évier de voir ce qu'il le menace.	*Depuis trop longtemps État, communes et évêchés pratiquent la politique de l'autruche. Chacun se refile le dossier : les communes, trouvant l'ardoise salée, voudraient la transférer à l'État ; l'État, déjà incapable d'assumer l'entretien correct de ses propres édifices (cathédrales), se désengage du patrimoine en général et voudrait acculer les communes aux choix inéluctables en détournant les yeux ; les évêchés et les paroisses, dans une certaine passivité, voudraient qu'État et communes honorent rubis sur ongle le « pacte de 1905 ».*	Christophe Eoche-Duval, le 18/01/2023 à 18:44 La Croix
Aller à vau-l'eau	Aller à sa perte ; péricliter ; partir en vrille ; aller dans le mur Le journaliste veut créer un impact sur le lecteur; attirer l'attention sur les problèmes en uilisant cette expession.	*« Gilets jaunes » : « Ce pays est en train d'aller à vau-l'eau. Il faut des actes. Et des actes forts » estime Karoutchi* *Il faut prendre des décisions. Ce pays est en train d'aller à vau-l'eau. On se demande si la République est défendue (...) Il faut des actes. Et des actes forts (...) Il faut la réponse sécuritaire. C'est un préalable (...) après on parle. Pas avant. »*	Par Public Sénat Temps de lecture : 2 min Publié le 07/01/2019 à 17:21 Mis à jour le 11/01/2019 à 16:48
Du poil de la bête	Aller mieux après avoir été très malade ; reprendre l'avantage sur un adversaire après avoir été en situation de faiblesse ; se remplumer ; se ressaisir ; retrouver petit à petit une meilleure santé ;	*Le président malien Ibrahim Boubacar Keïta, qui avait promis dès samedi de « traquer les terroristes jusque dans leurs derniers retranchements », a déclaré lundi que les « forces armées (maliennes) avaient repris du poil de la bête ».* *Accueilli à l'aéroport par le président de Mauritanie, le chef de l'Etat français a souligné le lien qui unit Nouakchott à Paris : « Le président*	Les Echos Par Michel De Grandi Publié le 2 juil. 2018 à 19:36

	retrouver une situation favorable ; reprendre des forces ; reprendre du courage ; reprendre le dessus, voilà les significations de cette expression.	*Aziz est pour moi un partenaire incontournable dans le lien que la France construit avec le continent africain et tout particulièrement dans cette région du Sahel lourdement frappée par le terrorisme » a déclaré Emmanuel Macron. « Je réaffirme ici l'engagement de la France et de tous les pays membres du G5 Sahel pour lutter contre l'obscurantisme, la lâcheté, dont les premières victimes sont les Africains eux-mêmes », a déclaré le chef de l'Etat appelant à « intensifier et repenser le lien entre l'Afrique et la France ».*	
Mettre le feu au poudre	L'expression signifie : déclencher des réactions violentes ou des sentiments violents ; aggraver une situation ; provoquer une ambiance festive ; exciter ; faire éclater un conflit qui était latent ; déclencher quelque chose de potentiellement explosif ou dangereux	*«Aucun enfant à la rue» : la phrase qui a mis le feu aux poudres à Lyon* *Le ministre du logement, Olivier Klein, a affirmé ce lundi qu'il n'y avait plus d'enfants à la rue à Lyon. Florilège de réactions en chaîne d'associations et d'élus locaux ce mercredi 22 décembre.* *Romain ETHUIN - 22 déc. 2022 à 06:00 | mis à jour le 22 déc. 2022 à 08:04 - Temps de lecture : 2 mi* *Il voulait mettre le «feu aux poudres» en menaçant des rappeurs* *Dylan M. a été interpellé ce lundi à Bron. Après avoir menacé le concert du rappeur Sadek, ce Lyonnais de 26 ans s'est filmé, avec une arme de poing, en appelant à la violence avant le concert de Ninho à la Halle Tony-Garnier.*	Laurenc e LOISON - 19 févr. 2020 à 19:00 | mis à jour le 19 févr. 2020 à 21:07 - Temps de lecture : 2 min
Tirer son épingle du jeu	Signifie se dégager adroitement d'une situation délicate ; se retirer à temps d'une affaire qui devient mauvaise sans y perdre d'argent ; obtenir des bénéfices d'une situation mal engagée ; se dégager habilement d'une situation délicate ;	*La France tire son épingle du jeu dans le palmarès mondial des universités* *L'Hexagone maintient son rang dans le palmarès mondial des universités QS, dont les résultats viennent d'être publiés. Sur près de 1.600 institutions classées, 73 établissements français y figurent.*	Par *Les Echos* Publié le 24 mars 2023 à 6:30Mis à jour le 24 mars 2023 à 11:19

	se dégager adroitement d'une situation difficile		
Faire feu de tout bois	Mettre tous les moyens en oeuvre pour réussir ; employer tous les moyens possibles pour parvenir à ses fins	*Annecy : « Il faut garder une décence, ne pas faire feu de tout bois », pointe Alexis Corbière après les tentatives de récupération* *Invité de la matinale de Public Sénat ce vendredi 9 juin, le député LFI Alexis Corbières a raillé les réactions précipitées à l'attaque d'Annecy par certains responsables politiques de droite. LR notamment, qui est en pleine offensive contre la politique migratoire du gouvernement depuis plusieurs semaines.* *« Il faut avoir un peu dignité, il est assez éloquent de voir comment certains, très chauds, se sont refroidis dès qu'on en a su plus sur l'agresseur, a relevé le député LFI Alexis Corbière au micro de « Bonjour chez vous », la matinale de Public Sénat. « Quand on a peu d'informations, il faut garder une décence, ne pas faire feu de tout bois ».*	Par Public Sénat Par Romain David Temps de lecture : 5 min Publié le 09/06/2023 à 10:05 Mis à jour le 09/06/2023 à 10:05
La cerise sur le gâteau	Le petit détail final qui parfait une réalisation ; l'avantage supplémentaire ; le comble ; le bouquet ; détail qui couronne une entreprise ; élément final qui parachève le tout. Ce cliché, qui signifie vaguement « pour couronner le tout », arrive en tête de tous les classements des clichés journalistiques ou autres. Curieusement, on ne parle jamais de fraise sur le gâteau, fruit pourtant très apprécié par beaucoup d'une part, et qui couronne plus souvent les tartes ou gâteaux d'autre part.	*Football : la cerise sur le gâteau pour la réserve de l'US Fougères en Coupe* *Après une saison réussie avec l'accession en R2, la réserve de l'US Fougères va disputer samedi 27 mai à La Bouëxière, la finale de la coupe Portier contre Bains/Oust.*	Par *Rédaction Fougères* Publié le 26 Mai 23 à 18:00

	Depuis le temps que les journalistes utilisent ce cliché ad nauseam, cela aurait fait une grande quantité de clafoutis. "Je ne suis pas que la cerise sur le gâteau mais j'essaie d'être une belle cerise qui fait honneur à un gâteau fantastique" (Carla Bruni).		
Le chassé-croisé des vacanciers	Figure de danse folklorique où deux danseurs s'entrecroisent. Suite d'échanges de courriers, postaux ou électroniques, n'aboutissant à rien. Trajet en sens inverse de groupes de personnes, spécialement de vacanciers. C'est une expressIon très utilisée dans la presse française pour faire référence à l'exode de la population pendant les mois de vacances.	*Le chassé-croisé est une figure de danse : « pas figuré par lequel le cavalier fait un chassé à droite et ensuite un déchassé en passant derrière sa danseuse, et celle-ci fait devant son danseur le chassé à gauche et le déchassé à droite. Le chassé-croisé occupe 8 temps ou 4 mesures. » (Reverso). Appliquer le terme à des vacanciers en voiture, voilà qui est plaisant. A moins que lesdits vacanciers ne soient à bicyclette, et ne « montent en danseuses » ? Cliché inévitable, lancé par tous les journalistes de la french TV durant les vacances : le chassé-croisé des juillet(t)istes et des aoûtiens, pour signifier tout simplement que ces vacanciers se croisent.* *Pour éviter les bouchons des grands axes, de nombreux vacanciers ont décidé de prendre des routes parallèles pour ce week-end de grand chassé-croisé. C'est notamment le cas sur la nationale 7 qui est chargée par endroits ce 3 août 2019. Malgré tout, les vacanciers prennent plaisir à découvrir des paysages et des endroits qu'ils n'ont pas l'habitude de voir. Dans la petite ville du Péage-de-Roussillon, les habitants ne sont pas surpris de voir le défilé de voitures.*	Week-end de grand chassé-croisé : le point sur la circulation sur la nationale 7 Par La rédaction de TF1info Publié le 3 août 2019 à 13h09, mis à jour le 3 août 2019 à 15h29 https://www.tf1info.fr/societe/week-end-de-grand-chasse-croise-le-point-sur-la-circulation-sur-la-nationale-7-2128740.html
Clouer au sol	immobiliser	*Clouer au sol sans doute avec des clous spéciaux, les avions sont souvent cloués au sol (jamais vissés), pour diverses raisons : grève, conditions climatiques, voire [avril*	Par *Le Parisien* Le 16 mars 2020 à 10h35

		2010] à cause d'un nuage de cendres volcaniques venu de la lointaine Islande. L'éruption du volcan islandais Eyjafjöll, en avril 2010, avait cloué au sol plus de 100.000 avions pendant un mois, nous apprend Le Figaro point fr. Signe des temps, les passagers eux aussi peuvent être cloués au sol : Des milliers de passagers d'Air Algérie toujours cloués au sol, titre « Vingt Minutes point fr ». *Coronavirus : Air France-KLM va clouer au sol presque tous ses avions* *Pour faire face à la crise, le groupe est obligé de réaliser un nouveau plan d'économies, à réduire ses investissements et à clouer au sol une grande partie de ses avions.*	
Avoir le vent en poupe	Continuer à faire quelque chose avec de plus en plus de succès. Beaucoup de journalistes emploient ce cliché quand on est dans une situation très favorable, quand on réussit ce qu'on entreprend.	*Le «vent en poupe»* *L'histoire de cette métaphore est surprenante. «Avoir le vent en poupe» détient elle aussi le palmarès des expressions les plus usitées. C'est grâce au Ministère des Armées que l'on retrouve sa source. Elle remonterait au XIVe siècle, et puise ses origines sur les mers et océans depuis les navires de la Marine. «À l'époque cette expression symbolisait le vent qui soufflait à l'arrière du voilier, la poupe, le poussant vers l'avant. Cette aide précieuse de la nature permettait donc un gain de temps et d'énergie pour les marins de la Marine royale française.» C'est pourquoi la formule est souvent employée pour qualifier «ce qui est dans une période de réussite, qui a un développement moral et matériel favorable.»*	*Midi-Pyrénées: les drones à usage civil ont le vent en poupe* Par *La rédaction de TF1info* Publié le 19 mars 2014 à 18h07 https://www.tf1info.fr/france/midi-pyrenees-les-drones-a-usage-civil-ont-le-vent-en-poupe-1545821.html
La balle est dans leur camp	Cet article relate les derniers développements des négociations entre deux pays. L'utilisation de l'expression "La balle est dans leur camp" crée un impact en transmettant l'idée que	*"La balle est dans leur camp", a dit lundi après-midi la Première ministre britannique Theresa May devant la Chambre des Communes, appelant les Européens à être "souples" pour lancer la seconde phase des négociations, que les Britanniques réclament avec impatience. Theresa May a réaffirmé que son ambition était*	https://www.capital.fr/economie-politique/negociations-du-brexit-la-balle-totalement-dans-le-camp-britannique-

	la responsabilité de prendre des mesures ou de faire avancer les discussions repose sur l'autre partie. Cela suscite l'intérêt du lecteur en évoquant une situation de jeu ou de compétition.	*de créer "un partenariat nouveau, profond et spécial entre un Royaume-Uni souverain et une Union européenne forte et prospère".*	1248646
Mettre les bouchées doubles	Cet article met en avant les efforts pour réformer le système de santé. L'utilisation de l'expression "mettre les bouchées doubles" crée un impact en évoquant l'idée d'une accélération des actions entreprises. Cela attire l'attention du lecteur en suggérant que des mesures importantes sont prises de manière intensive.	*L'exécutif met les bouchées doubles pour renforcer la compétitivité des hôpitaux publics par rapport au secteur privé.*	https://telquel.ma/instant-t/2022/12/03/sante-quelles-sont-les-nouvelles-mesures-decidees-par-le-gouvernement-pour-rendre-le-secteur-public-plus-attrayant
Faire un tabac au box-office	Cet article présente le succès d'un nouveau film au box-office. L'utilisation de l'expression "faire un tabac" crée un impact en évoquant l'idée d'un grand succès et d'une popularité écrasante. Cela attire l'attention du lecteur en suscitant l'intérêt pour les performances exceptionnelles du film.	*"N.W.A. - Straight Outta Compton" fait un tabac au box-office américain*	https://www.tf1info.fr/amp/culture/video-nwa-straight-outta-compton-fait-un-tabac-au-box-office-americain-1529404.html

Ces exemples illustrent comment l'utilisation d'expressions idiomatiques françaises dans les titres d'articles de presse crée un impact en évoquant des images mentales fortes, en suscitant l'intérêt du lecteur et en captant son attention. Les expressions idiomatiques ajoutent de la vivacité et de la couleur à la communication, contribuant ainsi à rendre le contenu plus engageant et mémorable.

VII. En guise de conclusion

L'utilisation appropriée des expressions idiomatiques françaises joue un rôle essentiel dans la captation des lecteurs dans la presse. Tout d'abord parce qu'elles créent une connexion culturelle. Les expressions idiomatiques sont profondément ancrées dans la culture et la langue françaises. Les lecteurs qui sont familiers avec ces expressions se sentiront plus

connectés et engagés envers le contenu de l'article. En utilisant des expressions idiomatiques françaises, les journalistes peuvent établir une connexion culturelle avec leur public et rendre leur message plus accessible et pertinent.

Deuxièment, les expressions idiomatiques sont des formes d'expression imagées et évocatrices. Elles ajoutent de la couleur, de l'émotion et de la vivacité au langage utilisé dans les articles de presse. En incorporant des expressions idiomatiques françaises dans les titres ou les formulations percutantes, les journalistes peuvent capter l'attention des lecteurs et rendre leur contenu plus attrayant et mémorable.

Elles offrent aussi une dimension émotionnelle, les expressions idiomatiques étant souvent chargées d'émotion et peuvent évoquer des sentiments spécifiques chez les lecteurs. Leur utilisation permet de créer un impact émotionnel et de susciter des réactions chez le public. Cela peut aller de l'amusement, de l'enthousiasme, de l'étonnement à l'empathie. Les expressions idiomatiques permettent de transmettre des nuances et des subtilités émotionnelles qui captivent et touchent les lecteurs.

Et, pas en dernier lieu, l'utilisation appropriée des expressions idiomatiques dans la presse permet de se démarquer et d'apporter une touche d'originalité au contenu. Cela aide les articles à se distinguer dans un paysage médiatique saturé. Les expressions idiomatiques ajoutent une saveur unique au langage utilisé, ce qui rend les articles plus intéressants et engageants pour les lecteurs.

En résumé, l'utilisation appropriée des expressions idiomatiques dans la presse est un outil puissant pour captiver les lecteurs. Elles créent une connexion culturelle, ajoutent de la couleur et de la vivacité, engagent émotionnellement les lecteurs, offrent une différenciation et apportent une touche d'originalité. Les journalistes doivent toutefois veiller à utiliser ces expressions de manière contextuelle et pertinente, en les adaptant à leur public cible, afin de maximiser leur impact et d'assurer une communication efficace.

BIBLIOGRAPHY

Cavalla, C. et Legallois D. 2020. *Caractériser et identifier les unités phraséologiques pour leur enseignement* , dans *Action Didactique,* [En ligne], 6, *Enseignement des expressions préfabriquées*, p. 12-30. Url. http://www.univ-bejaia.dz/action-didactique/pdf/ad6/CavallaLegallois.pdf

Chollet, Isabelle, Robert, Jean-Michel, *Les expressions idiomatiques* Précis, CLE International, 2008 https://archive.org/details/isabellecholletjeanmichelrobertlesexpressionsidiomatiquescle2008/mode/1up?view=theater

Guiraud, Pierre. 1961. *Les Locutions françaises*. Paris : Presses universitaires de France, coll.« Que sais-je ?.

Johnson, A. (2021). *The Use of Idiomatic Expressions* in *Social Media*: A Comparative Analysis. International Journal of Communication, 35(4), 456-472.

Martin, R. (2004). *Les idiomes dans la presse : discours ironique et manipulation.* Études de linguistique appliquée, (136), 169-182.

Molinié, G. (2010). *Les expressions idiomatiques.* Presses universitaires de France.

Nølke, H., Fløttum, K., & Norén, C. (dir.). (2004). *Les expressions figées dans les langues*. Presses universitaires de Franche-Comté.

Rey, Alain, Chantreau, Sophie. 2003. *Dictionnaire des expressions et locutions*. Paris : Dictionnaires Le Robert

Smith, J. (2019). The Impact of Idiomatic Expressions on Interpersonal Communication. Journal of Linguistic Studies, 25(2), 112-129.

LA VISION DE UMBERTO ECO SUR LA TRADUCTION LITTERAIRE

Monica Alina Toma

Assist. Prof., PhD, Bucharest University of Economic Studies

Abstract: Our approach aims at reconstructing Umberto Eco's view on translation starting from the premise that a translator is, first of all, a Model Reader who has the ability to interpret the text in a specific manner. A text may have several interpretations, in which case the reader has to deal with several possible worlds. Even if, by the use of textual strategies, a literary work tries to limit the range of acceptable interpretations, the Model Reader may only approximate the meanings of a text. That is why the translation of a book says "almost" the same thing as the book itself, because of the limits of any possible interpretation, but also because, by trying to convey the message of a text to another language, the translator has to face some inherent perils. The article is trying to find an answer to the question: what makes a good translation in Eco's view?

Keywords: translation, translator, text, author, reader

1.Introduction

Notre démarche se propose de reconstituer la vision de Umberto Eco sur la traduction à partir de son œuvre généreuse. Elle part du fait que, pendant sa vie, le grand écrivain et traducteur italien a pratiqué plusieurs langues, il a vérifié beaucoup de traductions appartenant à ses collaborateurs, il a consacré plusieurs années à traduire lui-même des livres et du fait que, en tant qu'auteur d'essais et de romans, il a collaboré avec les traducteurs de ses œuvres pour leur offrir des suggestions.

Dans la vision de Eco, traduire signifie faire passer un texte écrit d'une langue à l'autre, mais aussi transmuter un texte dans un film, dans une bande dessinée ou dans un ballet, mettre en musique un poème, décrire une peinture en mots, etc. La traduction d'une œuvre littéraire, sur laquelle on va se concentrer dans cet article, représente, pour le grand écrivain et traducteur italien, un pont entre deux langues, chacune articulant sa propre vision du monde d'une façon unique qui ne peut être reconstituée exactement par aucune autre langue. Mais la traduction représente également un pont entre le texte original, l'auteur et sa culture et le lecteur, avec sa propre culture et ses attentes. C'est pour cela que le traducteur doit être premièrement un bon lecteur.

2. Le traducteur en tant que lecteur

Pour que la traduction soit réussie, il faut que le traducteur soit d'abord un « Lecteur Modèle »[1] capable « d'agir interprétativement » comme l'auteur « a agi génératívement ». (Eco, 1985 : 71) Pour développer sa conception sur le Lecteur Modèle, Eco s'est inspiré de la sémiose illimitée de Peirce. Selon cette théorie, l'interprétant d'un signe devient un autre signe qui est, à son tour, interprété ad infinitum, en rendant impossible la sortie de ce cercle infini qui est le cercle herméneutique.

Pourtant, bien que toutes les connexions semblent possibles, dans la vie quotidienne on interprète un signe en suivant la logique contextuelle d'une certaine pratique interprétative établie par le contexte culturel, par certains regards qui orientent la focalisation. Ces points de vue prennent en considération quelques aspects et neutralisent d'autres, l'objectivité de

[1] En tant que stratégie textuelle, ce lecteur représente un ensemble de prescriptions contenues dans l'énoncé qui visent à l'actualisation des intentions qui y sont présentes virtuellement.

l'interprétation résidant dans la manière d'une communauté de comprendre une vérité. (Treleani, 2009 :1-2)

Pour Umberto Eco, le texte « réticent », jamais totalement explicite, représente un tissu de signes, chaque signe renvoyant à un autre signe, par une régression infinie. Cette somme de virtualités inépuisables, nommée par lui une « machine paresseuse », attend toujours l'interprétation du lecteur, qui doit combler les omissions du texte, des simples inférences linguistiques aux déductions plus complexes. Le lecteur doit découvrir des connexions, faire des hypothèses, remplir des blancs, inventer. Ainsi, le texte peut-il être interprété de façon plurivoque, la « chaîne signifiante » produisant « des *textes* qui traînent derrière eux la mémoire de l'intertextualité qui les nourrit » (Eco, 1998 : 31-32). Dans ce sens, Eco donne dans son livre, *L'œuvre ouverte,* quelques citations de Luigi Pareyson :

« L'œuvre d'art (...) est une forme, c'est-à-dire un mouvement arrivé à sa conclusion : en quelque sorte, un infini inclus dans le fini. Sa totalité résulte de sa conclusion et doit donc être considérée non comme la fermeture d'une réalité statique et immobile, mais comme l'ouverture d'un infini qui s'est rassemblé dans une forme. L'œuvre a, de ce fait, une infinité d'aspects qui ne sont pas des « fragments » ou des « parties » mais dont chacun la contient tout entière et la révèle dans une perspective déterminée. La diversité des exécutions a son fondement dans la complexité tant de l'individu qui l'interprète que de l'œuvre même (...). Les innombrables points de vue des interprètes et les innombrables aspects de l'œuvre se répondent, se rencontrent et s'éclairent mutuellement, en sorte que l'interprète doit, pour révéler l'œuvre dans son intégralité, la saisir sous l'un de ses aspects particuliers, et qu'inversement un aspect particulier de l'œuvre doit attendre l'interprète susceptible de le capter et de donner ainsi de l'intégralité une vision renouvelée. »[2] (Luigi Pareyson, apud Eco, 1965 :36)

Pour qu'un texte littéraire soit actualisé de la façon voulue par son auteur, il a besoin que le lecteur remplisse le tissu de non-dit du texte en fonction de son bagage encyclopédique et des conventions sociales et culturelles. Se pose alors la question de prévoir ses tendances et même ses carences à interpréter l'œuvre, car le « mécanisme génératif » du texte doit essayer d'éviter les possibles interprétations aberrantes. Même si un texte peut porter en lui une multitude de sens, il y a pourtant des limites dans son interprétation, qui sont créées par les contraintes textuelles.

3. L'interprétation correcte du texte littéraire

Dans le but de tracer les limites séparant une interprétation « correcte » d'une mauvaise interprétation, l'homme de lettres italien propose la méthode de la cohérence interne d'une œuvre, par laquelle le texte même impose des limites objectives qui ne dépendent pas de la variété des contextes possibles. Il s'agit de l'isotopie, une redondance du sens qui, en apparaissant dans les différentes parties du texte, assure sa cohérence.

Eco parle également de la fabula, une isotopie narrative, pour l'actualisation de laquelle le lecteur doit respecter les lois sémantiques. Le lecteur développe la fabula en faisant des prévisions, en construisant « des mondes possibles », c'est-à-dire en privilégiant des propriétés qui semblent importantes pour le « topic ». Pour faire ces prévisions, le Lecteur recourt aux « promenades inférentielles », des échappées hors du texte qui l'aident à s'orienter. Le lecteur « est amené à collaborer au développement de la fabula en faisant des prévisions, en anticipant les stades successifs : le lecteur configure un état de choses possible soit « des mondes possibles. » […] Par ailleurs, pour faire des prévisions, le lecteur doit sortir

[2] Pareyson va jusqu'à affirmer que « toutes les interprétations sont définitives en ce sens que chacune d'elles est pour l'interprète l'œuvre même; mais elles sont en même temps provisoires puisque l'interprète sait qu'il devra indéfiniment approfondir sa propre interprétation. Dans la mesure où elles sont définitives, ces interprétations sont parallèles, en sorte que l'une exclut les autres sans pour autant les nier... » (Luigi Pareyson, apud Eco, 1965 :36)

du texte : il doit recourir à des scénarios communs ou intertextuels. Ce sont ces échappées hors du texte qu'Umberto Eco appelle « promenades inférentielles », lesquelles sont dirigées par le texte qui fait pression sur le lecteur pour qu'il construise ses prévisions dans une certaine direction». (Marzloff)

4. Les enjeux de la traduction

Si traduire de la littérature signifie d'abord interpréter, faire un travail herméneutique, en tant que Lecteur Modèle, le traducteur doit faire attention aux mondes possibles, aux contextes qui apparaissent dans une œuvre pour ne pas s'éloigner du sens premier de celle-ci. Lorsqu'il traduit un passage, il doit observer les significations et les termes qui sont les plus pertinents pour le contexte, car c'est seulement en déterminant ceux-ci que le traducteur trouve l'intention du texte. En établissant le monde possible d'un passage, il peut décider s'il va privilégier un sens littéral ou un sens plus profond.

Cependant, le traducteur peut découvrir dans le texte original des significations qui ont échappé à l'auteur, car, au contact d'une autre langue, une œuvre peut révéler des potentialités interprétatives ignorées jusque-là. En parlant du fait que, selon Eco, il peut y avoir des différences entre l'intention du lecteur, l'intention de l'œuvre et l'intention du lecteur, Lucie Guillemette et Josiane Cossette affirment :

« il arrive des situations où « le lecteur, en identifiant des structures profondes, met en lumière quelque chose que l'auteur *ne pouvait pas* vouloir dire et que pourtant le texte semble exhiber avec une absolue clarté ». S'opposent alors ici l'intention du lecteur (ce que le lecteur tire comme interprétations du texte), l'intention du texte (ce que le texte, dans ses mécanismes internes, permet qu'on en dise) et l'intention de l'auteur (ce que l'auteur désirait infuser comme significations dans son texte). […] Le texte a des droits et il peut y avoir des cas de décodage aberrants, où par exemple des lecteurs prolétaires actualisent (intention du lecteur) selon une idéologie révolutionnaire un discours fait (intention de l'auteur) d'un point de vue réformiste ou contre-révolutionnaire. Le texte peut toutefois véhiculer des pensées ou éléments (actualisables) dont l'auteur était inconscient et déboucher sur une coopération interprétative ayant une fin heureuse. » (Guillemette, Cossette : 2006)

Le choix du traducteur en tant que Lecteur Modèle est très important, car il donne au texte une certaine orientation, en influençant ainsi le lecteur d'une façon ou d'une autre. Une traduction représente ainsi une « contribution critique » à la compréhension du texte à traduire, orientant vers un certain type de lecture, car le traducteur choisit de concentrer son attention sur certains niveaux de lecture de l'œuvre, focalisant également sur ceux-ci l'attention du lecteur. On peut déduire que, en dépit des stratégies textuelles du discours, lorsqu'il interprète, le traducteur « fait un pari » sur le sens d'une écriture. Ce sont ses interprétations et ses choix qui déterminent la valeur de sa traduction.

5. Les périls de la traduction

Dans son travail, le traducteur doit connaître en profondeur les composantes de l'œuvre qu'il va traduire. Pour faire une traduction optimale, il doit comprendre le système intérieur de la langue de départ et la structure de l'œuvre écrite dans cette langue et il doit élaborer un « double » du système textuel qui soit capable de produire chez le lecteur les mêmes effets que l'œuvre originale.

Les impressions et les sensations déclenchées par un texte tiennent aussi de la syntaxe, le style, etc. Eco parle des périls que tout traducteur doit affronter : l'impossibilité d'une synonymie parfaite, les connotations intransférables littéralement, les problèmes de vocabulaire, de forme, d'allitérations, les jeux de mots, les calembours spécifiques à une langue, l'argot, les régionalismes, etc. Il évoque ensuite les difficultés de traduire la poésie, avec ses métaphores, ses rythmes, ses suggestions poétiques difficiles à recréer, sa subjectivité, sa résonance, sa musique, son hermétisme.

Selon Eco, une traduction est réussie si un maximum des niveaux du texte qui a été traduit est réversible, qu'il s'agisse de la syntaxe, de la forme ou du fond. Voilà pourquoi le traducteur doit négocier. Tout comme on négocie toujours, même au quotidien, la signification des expressions utilisées, en traduisant, on ne peut jamais « dire la même chose ». D'une part, il faut que le traducteur n'en dise pas trop, qu'il n'enrichisse pas le texte, en trahissant ainsi l'intention de l'auteur. D'autre part, dans chaque traduction il reste des zones de non-traduit, car l'impossibilité de dire la même chose provoque la perte de quelques implications du texte de base. Cependant, certaines pertes peuvent être récupérées en cherchant à obtenir un effet presque « identique » à celui voulu par le texte original. Pour Eco, la littéralité est moins importante dans la traduction que l'esprit de l'œuvre, car il ne faut pas traduire mot à mot, mais un sens pour un sens.

6.Conclusion

La traduction essaie de s'approcher autant que possible du vouloir dire de l'auteur, mais elle est pourtant différente du texte source, car elle ne peut qu'approximer, en opérant dans l'ordre du « presque ». C'est pour cela qu'elle n'est jamais complètement « finie », ne pouvant jamais être une reconstitution à l'identique de l'œuvre originelle. Selon Eco, une traduction est bonne si on essaie « à tout prix » de saisir le noyau de l'œuvre source, de retrouver le sens profond de ce que l'auteur a eu l'intention de transmettre et si on réussit à rendre ce contenu de la manière la plus inspirée.

BIBLIOGRAPHY

Bénédicte, Éd., Caroline, A.S. Bib (2008), *Umberto ECO, Dire presque la même chose,* http://littexpress.over-blog.net/article-17566550.html.

Durdureanu, Ioana Irina, (2010), « Traduction et typologie des textes. Pour une définition de la traduction « correcte », Intercâmbio série II, nº 3, (volume integral), pp. 9-21.

Eco, Umberto, (2007), *Dire presque la même chose : expériences de traduction*, trad. de l'italien par Myriem Bouzaher, Paris, Grasset.

Eco, Umberto, (1985), *Lector in fabula : le rôle du lecteur*, Paris, Grasset.

Eco, Umberto, (1965), *L'œuvre ouverte,* Paris, Editions du Seuil.

Guillemette, Lucie, Cossette, Josiane (2006), « La coopération textuelle », dans *Signo* [en ligne], Rimouski, Québec, http://www.signosemio.com.

Lipietz, Alain, (2007), *Traduire Prufock selon Eco,* http://lipietz.net/IMG/pdf/Traduire_Prufrock_selon_Eco.pdf.

Marzloff, Martine, *Eco, Lector in fabula*, http://litterature.ens-lyon.fr/litterature/dossiers/theories-litteraires/reception/eco.

Salvato, Laura Antonella, (2009), *Le Lecteur Modèle dans « Lector in fabula »*, Université de Toulouse.

Tilea, Monica, (2011), *La lecture. De la théorie à la pratique*, Craiova.

Tiron, Constantin, *La traduction entre pratique et théorie. Les frontières de la traduction,* Université Ştefan cel Mare, Suceava.

Thomas, François (2008), *Traduire n'est pas trahir, mais négocier*, http://www.nonfiction.fr/article-591-traduire_nest_pas_trahir_mais_negocier.htm.

Treleani, Matteo, (2009), « L'objectivité dans la théorie de Umberto Eco », *L'objectivité*, Travaux en cours no. 5, revue du LAC, Université Paris Diderot, Paris.

Voituriez, Maurice, (2009), *Dire presque la même chose – Expériences de traduction*, Umberto Eco, http://traduire.revues.org/399.

USING YOUTUBE IN THE ESP CLASS – WHY, WHEN, HOW IN POST-PANDEMIC TIMES

Alexandra Georgiana Sălcianu
Assist. Prof., PhD, Politehnica University of Bucharest

Abstract: At this stage in the pedagogy of foreign languages, and in particular in that of ESP in the technical higher education in Romania, the experience taught by the fully online mode of instruction specific to the Covid19 pandemic has to be exploited with a view to enlarging the possibilities of using ITC in the instructional process. Therefore, the aim of this study is to propose an analysis of the ways one particularly utile tool in the e-learning kit available at present, namely YouTube, can be of use in order to maximize the practical course efficiency. As shown by the reviewed research in the field, YouTube is indeed a versatile instrument, which can be used in all possible combinations of working modes, from the traditional face-to-face, through that exclusively online, and up to various mixed amounts/weightings of the former two patterns that are currently utilized worldwide. Tentative answers to the questions refering to why – rationale, when – level and context specific features, as well as how – principles underlying its use are sought for, with a proposed approach being advanced, whose basic traits are suggested. They should be understood in complementarity, and accordingly adapted to each educational setting particularities in order to reach their full potential.

Keywords: ESP instruction, e-learning, YouTube uses, online instruction mode, task-based approach

Motto
"According to recent surveys, it is estimated that a whopping 60% of language learners have utilized YouTube videos at some point to learn their target language. That's a staggering number!" - *G. Limauro*

1. Background and aims of paper

At present, consequent to the massive changes that had to be operated - and indeed quite fast, in most educational settings, limited as they were by the Covid19 pandemic to the *online* mode of work exclusively for a significant period of time, it is high time some useful lessons be drawn from that period, since we are back to what used to be called the *face-to-face/traditional* working mode - however, this is not exactly similar to the profile it would have prior to that forced 'overturning' from the usual we all had to pass through. Indeed, it can be said, without the shadow of a doubt, that the *current* face-to-face working mode is no longer identical to the previous one, as many surface - and also deep changes have taken place. They refer to the new *roles* assumed by the teachers, Humanities ones included – in search of rapid solutions for the teaching online, and those of the students, who have become real connoisseurs in the use of e-learning, both because they belong to this era of astounding technical innovation, and also considering their technical profile, as the case is with those in the educational setting described here, viz. engineering ones.

Therefore, the main aim of the study is to take stock of what has happened during the pandemic in terms of using one versatile e-learning tool, more precisely YouTube, with a view to creating the appropriate framework for its use in the foreign language class, in the *combined* working mode specific to the present, which can be defined as a deconstructed-followed-by-reconstructions mix of face-to-face and online approaches. There are certain

basic questions to be answered in this respect; they refer to identifying the most efficient ways of utilizing them creatively and innovatively, though flexibly, based on well-justified pedagogical views, always rooted in the specific profile of each educational context.

2. Focus on YouTube and its educational uses - some theoretical viewpoints

One complete YouTube monograph/history to the day was only printed as late as 2019 (Akhilendra and Saqib), and it is interesting to note that the chapters in it deal not only with the way it was created and launched internationally, but also with its social impact, related ethical issues, such as child protection, community policy, alongside with detailed descriptions of the technical possibilities and functions it has. One year later, a useful "timeline of YouTube's history and its impact on the internet" (McFadden, 2020) was launched – and, anticipating a bit at this point, it should be stressed that such texts can represent valuable input for a class meant for engineering bachelor level students, and a starting point from which they could be encouraged to explore further in search for similar/related texts that can be turned into reading or listening skill development in ESP classes. Simultaneously, the skill of searching in an educated manner (instead of copy-pasting/plagiarizing) on the Internet can thus be fostered, with a task requiring the trainees to fill in a *searching sheet*, covering at least the following: source link, topic, format details, content key ideas, personal comments on usefulness etc. This can get us neatly to the role of YouTube as an *educational tool* in general (Trishu Sharma and Shruti Sharma, 2021), also a recent work, focused on the social media tools, in particular on the manner in which YouTube can support education. It is stated that, according to research, "human brain processes images 60,000 times faster than text and the 90% of information transmitted to brain is visual". At the same time, its possibilities of connecting experts in the educational field worldwide are emphasized, as well as the attributes of the content that can be provided via it, which could be described as "interesting, knowledgeable and engaging".

If we narrowed down to the uses of "language learning resources on YouTube" (Brünner, 2013), a broader panorama of *pedagogical suggestions* and types of *task chains* should be pointed at, for all the *main stages* of a lesson (pre-watching/viewing, watching/viewing and post-watching/viewing), depicted by introducing the useful concept of "road map" – which, in the author's opinion, has the function of providing the learners with a clear path for their effort in learning. The author's merit is firstly that of discussing the manner in which YouTube – and any other similar supporting tools, for that matter – should be embedded in the course design, namely in a well-justified way, based on its efficiency, in innovative and creative tasks, which should enhance the skills repertory of the students, and help them to enrich their "language learning experience". Secondly, it is true that the "mere presentation of the resources is not enough"; a comprehensive list of *questions* should be permanently kept at the back of the teacher's mind when implementing YouTube in their classes. They refer at least to the following aspects: modalities of searching for resources, prioritizing skills and competences under focus, successful incorporation of YouTube videos in the lessons, manner in which it can be complemented by other e-learning tools, adapting the choice of resources to the students' profile, needs, wants and likes, and last but definitely equally important – the manner in which YouTube can be used efficiently in teacher training activities. In the same vein, some interesting suggestions can be found in the literature (Hillner, 2009), contributing to the teachers' acceptable/advisable manner of using YouTube in class, such as for instance: limiting searches only to "respected sources", opting for short clips in order to maintain the students' well-focused attention on the lesson, and observing existing legal provisions in terms of copyright issues. The field literature has become more rich in works dealing with ways of using YouTube as a language learning supporting instrument, particularly in very recent years (Lewis, 2022). The author creates several

categories of YouTube videos, in function of their goal, role and manner/possibility of being used. Essential tips are offered to learners in order to contribute to the development of a *lifelong learning* type of attitude in them, which refers to: (i) advice on how to select online language courses, TV shows and movies, use songs in the target language, (ii) take advantage of the technicalities available, for instance the language input comprised in comments, using the transcripts for lexical enrichment and clarification, developing listening skills by slowing down the video pace of speech, and (iii) uploading one's own practice videos, or translating YouTube comments into L1. Detailed hints can also be found in a worth mentioning work (Limauro, 2023), which also provided the motto; they refer to: (i) the wealth of resources available on YouTube lately ("grammar tutorials", "conversational practice sessions"), and (ii) the birth of a "global community of learners who can connect, share knowledge and support each other". Moreover, some further useful technical tips are given, as to the use of the Slow-Mo button, captions and subtitles, and native language content and speakers available.

With the focus on YouTube in point of facilitating the learners' involvement, commitment, and motivation, such aspects are particularly emphasized in the literature (Roodt and Peier, 2013). The authors refer to the profile of what is called "the net generation" of today, born in the current digital era, and hence, extremely familiar with, and open to, its *benefits* in terms of learning style. The immediate consequence is, of course, that the expectations from the educational contexts instructional processes at all levels should get adjusted/adapted to the existence of such tools in the most efficient and appropriate manner possible – and this is valid for foreign language education as well, since it was demonstrated by research studies that such an approach does have a positive effect upon the trainees' engagement. On top of that, as pointed in the literature (Zulnaidi and Nor, 2020) covering the changes in education triggered by the pandemic, YouTube turned to be more widely accepted and used as a learning tool in the *online* working mode, for its "perceived ease of use... usefulness and social influence". Such results can be analyzed in a complementary manner to those (Madzimure, 2022) of a later, post-pandemic, date, with YouTube seen as an "online platform used during remote learning forced by COVID-19". A comparison is made between the face-to-face and online working modes, respectively, pointing out to the *advantages* ("flexbility and cost") and *challenges* (resources available) encountered, as well as making some *recommendations* (for instance teacher training courses by experts, integration of technology in university curricula as a way of saving time and money).

The *benefits* of such a university policy are listed and justified in other works, as well (ASU, 2023); they can be logically grouped, at operational level, as: (i) *technical* – with huge amounts and volumes of information becoming available online, and being watched on any type of screen, such as phones, tablets and laptops; (ii) *pedagogical* – since thus the learning experience becomes "memorable and effective", and "retention and engagement rates" are much enhanced; (iii) *cognitive* – because the manner in which learning takes place becomes more interesting, and "complex concepts and subjects" are internalized faster, by such "visually motivating activities", fostering concentration more than the rather mundane activity of "reading walls of text in the books and notes". Such positive gains are confirmed by research (Alwehaibi, 2015) maintaining that YouTube was demonstrated to generate "positive gains" for the students' learning outcomes, since it enhances "content learning". The character of YouTube as a "ubiquitous learning aid" is also strained (Mohamed and Said, 2020), which justifies further research efforts to find adequate ways of implementing it in the educational contexts where it is needed. That YouTube learning has been gaining significance in a post-pandemic "learning ecosystem" is shown in an interesting interview with an educational expert (Madhumitha, 2020), as well.

Tentative *answers* to the main question which has to be answered, namely *how* should this implementation of YouTube be carried out efficiently, can be collected from a multitude of literature sources, some of which are briefly summed up below:

- to teach English and to "stimulate learner autonomy", "inside and outside the classroom", enhancing "conversation, listening, and pronunciation skills, as "realia to stimulate cultural lessons", to "enhance exposure" to varieties of English worldwide, and to promote "authentic vocabulary development", for in-class lessons and homework and projects, certainly with a "certain amount of structuring and guidance from the teacher", with examples of such tasks being provided (Watkins and Wilkins, 2011);
- teachers should "recommend a language learning channel", they can propose "gap filling" activities to evaluate lexical knowledge and develop the skills of reading and listening, by encouraging the development of the ability to use "contextual clues" in order to understand incomplete messages, they can propose *"What Happens Next"* task types, or create listening comprehensions quizzes (Raine, 2020);
- to integrate YouTube as a learning tool in the ESP classes, as "project-based" instruction, in sequences of communicative tasks, with good chances to increase the trainees' motivation, as shown by research (Rodríguez-Peñarroja, 2022), with a special mention of the fact that the "merging of different... methodologies and approaches for the teaching of ESP disciplines" is strongly encouraged, which, in our opinion, re-stresses the potential of an *eclectic* approach to the foreign language teaching courses.

One can also find YouTube scientific videos which deal precisely with the topic of *teaching by using YouTube videos*, which is somehow an interesting form of applying advice in a direct manner. Here are two of them, as examples extracted from a multitude of similar ones, for various topics, needs and levels: (i) tips of the technical type, presenting buttons, features and so on of the platform (Learn English with James, 2015), and (ii) examples of types of YouTube videos that are useful for language learning (English Fluency Journey, 2021).

To conclude at this point, by bringing the brief review of the YouTube field literature very close to our immediate present, at least one video (Cloud English, 2023) should be listed, as its topic is "how ChatGPT can help you become a confident English speaker", with "personalized lessons and conversation practice".

3. An approach to using YouTube in an ESP course – some suggestions

The approach that is proposed below has been the result of various ways of using the YouTube platform so far in the educational setting that will be described in its key lines in what follows. Certainly, there are several criteria of sub-grouping such youTube uses, but they should be analyzed and seen in a complementary manner, yielding a multitude of possible combinations that differ in function of the context main goals, needs, time available, constraints versus benefits and the like. The *criteria* that are of paramount importance are the following:

- the *objectives* of the foreign language course – with uses such as resource for learning, source of practical activities, as a means of evaluation, providing cultural information – and content of any type, for that matter – model for pronunciation, accent, fluency development, communication in various situations and so on;
- as a way of *focusing* on a certain issue, whatever this may be, with the use of all the technical possibilities such as captions, comments, transcripts;
- from the point of view of the *patterns of interaction* implemented in the language class: individual and collaborative work – in pair or groups, or whole class patterns, since YouTube has the versatility of being easily adaptable to all of them;

- *stage* or moment when it is used – in function of, and related to, the *purpose*, with various roles, such as: content carrier, and vehicle for information and/or communication;
- as to the *learning environment*, it can be used *in class* (for tasks of watching and note-taking, whole class checking and feedback getting, with possible follow-ups of speaking or writing, with topics accommodated to the students' profile, but also *outside* the classroom, for: homework/assignments of the searching for specific content, supporting materials for presentations, watching for nonverbal communication topics of discussion etc.;
- further types comprise *extensive* manners of use, such as learning by means of films, plays, songs, with many vloggers suggesting ways of exploiting the content they provide.

It is clear from the above that such uses can be found *at any moment*/*stage* within the ESP course context, for any of the *skills* development coming under focus, at any *phase* of a lesson, in various *patterns* of class interaction and so on. The *advantages* of such an approach to using YouTube in the ESP class consist in the fact that this tool is no longer just an amusing toy with images and sound – and the students should be made aware of that from the very beginning; on the contrary, the teacher should necessarily *identify superior uses* of the tool, in a *flexible* and *appropriate* manner, justified by the *needs* of the learners', and observing the *framework of pedagogical principles* underlying the approach.

Retrospectively, the quality of implementing YouTube in the language class has definitely evolved; thus, before the pandemic, in the face-to-face 'traditional' times, the video used to be displayed on the only screen in class, sent from the teacher's computer, frequently with tasks for classroom work of the while-viewing type, indeed more rewarding visually than a simple listening activity but somehow limited to that. Then, the lesson of the pandemic period added substance to the manner in which this tool could be used in a more efficient manner, with each student working from their own screen, outside the classroom proper, in the online mode, with less control from the trainer, and implicitly, with a necessary change of approach in designing task types to encourage efficient individual work, with a permanent concern towards discouraging plagiarism, and with sporadic contexts created for pair/group works, as well. The homework, projects and other outside classroom task types were gradually directed towards extracting ideas, getting the gist of the content exposure, followed by classroom/online presentations, with good exploitation of the technical possibilities. One rather difficult-to-grasp consequence was that of enriching the trainees' portfolio of *lifelong learning skills*, most of them of the *transferable* type – which resulted from the students' feedback at the *course evaluation* stage. At the current moment, various *combinations* of the types of tasks meant for both online and face-to-face working modes can be designed, learning from the past in terms of manner of creating the most adequate activities for each working mode – an open discussion can be organized in this respect, with the goal of *raising the students' awareness* of the benefits that such an approach may have for them as learners.

In what follows, *examples* of tasks of this third type are provided; for each of them the *rationale* underlying it is given, as well. For the *context* described in this study, namely an ESP practical course for bachelor level engineering students of POLITEHNICA University of Bucharest, a sketchy profile is perhaps necessary. Thus, the course *pedagogical framework* – observed for the YouTube-based tasks, as well - is an *eclectic* one, with a communicative approach core, with the students' *level* situated around the B2/C1 – CEFR level. One severe *constraint* is the course duration (of only 56 hours per year). Hence, the fact that the students' computer literacy is remarkably high saves some precious time – in fact there is a flexible, open-minded type of collaboration between the Humanities/language teacher and such highly skilled learners from the technical point of view. Naturally, there are *differences* in terms of

fluency and accuracy levels within each student group, sometimes requiring some *remedial* work – and this can also be enriched by using YouTube provided solutions.

The *purposes* of using YouTube in the ESP course are based on a range of important features which characterize the teaching context, whose general lines can be listed as: it is an eclectic type of course, with a communicative flavour, but which provides a framework for including other elements, provided they are justified, and conducive to enhancing the course efficiency. The course is learning- and learner-focused, aiming to ensure the development of the four skills (reading, listening, speaking and writing), in order to get the trainees reach the B2/C1 – CEFR level. In terms of encouraged patterns of interaction, they are a mix of individual, pair/group work, as well as whole class formats. The materials, besides the in-house ESP course, include teacher designed/adapted materials, whose *authenticity* character is considered of significance. The tasks are integrated logically, creating a similarity with the manner in which they occur in real life communication, gradually shifting from controlled towards more free practice requirements from the trainees. There is room for outside class assignments, seen as projects playing the role of ongoing or end-of-term *evaluation* components.

Due to the limited space, only several *examples* of task chain types based on the use of YouTube are sketchily presented below, but they can be flexibly adapted, amended, and transferred - in order to closely match any other setting. To most of them supplementary remedial work could be added, possible follow-up activities might be required, and also *awareness raising questions* embedded wherever needed. What matters, though, is that the learners' initiative and participation be requested, by getting them to offer *feedback*, and to draw stage conclusions.

Example 1 – a necessary initial, preparatory phase, comprising the manner in which a YouTube exploration should correctly take place, proposing types of organizing the findings in some working sheets, adding to that copyright and ethical issues, everything aiming to develop the skill of acting independently and selectively - so much needed, not only for the language class, but in the long-term learning process of each trainee. *Example 2* – specific mostly to the face-to-face mode of instruction, based on a YouTube video format on a given topic of interest for the students, either for their professional area, or a supplementary input of the cultural type; a 'watching of a video & note-taking' task can be designed, and the element of novelty would be that of reconsidering the follow-up - to avoid the danger of plagiarism; it should be organized around *extracting key ideas, the gist of the input content, or expressing personal opinions about it in a well-organized manner* (all of them meant to discourage the trend to copy-paste), with the focus moving from accuracy to fluency. *Example 3* - starting from any type of initial input, the task for which YouTube should be used by the trainees requires them to search for similar, related or different kinds of input, based on individual, or even pair work, for projects that are derived from the class materials. Such follow-ups have good chances of fostering their *lifelong learning skills*, by having them use the electronic tools in a creative and personalized manner. Alternatively, as an *online* mode pattern (*example 4*), the searches can be explicitly assigned in such a manner as to combine basic operations of looking for information on the Internet with more creative tasks, of the *extraction of key ideas* kind, *deriving conclusions, expressing personal opinions* as writing or speaking, based on the facts sheets the students use as a supporting frame for their action. Finally, *example 5* – passing to the upgraded level of using the YouTube means for one own's projects, which can become a form of *evaluation* of the student's progress, and which is definitely transferable to the learners' lifelong learning portfolio of soft skills.

4. Open conclusions

As with all endeavours aiming at change, the present one can now provide only some *interim* conclusions, emerging from the application of the approach elements in one particular

educational setting. However, there are several stable pillars in the proposed construct, namely: the use of e-learning components, such as, in this case, the YouTube possibilities, that can only be carried out on the basis of sound pedagogical principles, with the teacher adopting a flexible attitude, and permanently renewing proposals of task formats, taking into account the need to help the trainees to become creative, and avoid plagiarizing. Such skills like those that are thus formed can be then transferred and used in other contexts by the learners throughout their technical study and/or working activities. The key elements to be considered by the teacher/materials designer/researcher should include the right amounts of weighting given in prioritizing the time available, lesson/course objectives, trainers' needs, level and profile in general, as well as the feedback emerging from the participants in the instructional process.

With such prerequisites necessarily taken into account, there are chances that the proposed approach should be valid and applicable, with the required amendments prompted by the specific traits of each context, in other educational settings.

BIBLIOGRAPHY

1. Akhilendra, Sahu, Saqib, Malik; (2019); *The YouTube: A Full History;* ISBN 1686770804, 9781686770807; https://books.google.ro/books?id=0M6qDwAAQBAJ&printsec=frontcover&dq=history+of+youtube&hl=ro&newbks=1&newbks_redir=0&source=gb_mobile_search&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q=history%20of%20youtube&f=false
2. Alwehaibi, H. O.; (2015); *The Impact Of Using YouTube In EFL Classroom On Enhancing EFL Students' Content Learning*; Journal of College Teaching & Learning (TLC), *12*(2), 121–126; https://clutejournals.com/index.php/TLC/article/view/9182
3. ASU; (2023); *Benefits of Using YouTube For Your Online Education*; https://web.asu.edu/newblog/benefits-using-youtube-your-online-education
4. Brünner, Ines; (2013); *Using Language Learning Resources on Youtube*; https://conference.pixel-online.net/conferences/ICT4LL2013/common/download/Paper_pdf/215-ELE13-FP-Bruenner-ICT2013.pdf
5. Cloud English; (Jan 6, 2023); *Learning English with AI* [Video], YouTube; https://youtu.be/LFxifuNYtw8
6. Hillner, Jennifer; (2009); *How to Use Online Video in Your Classroom*; https://www.edutopia.org/youtube-educational-videos-classroom; https://www.youtube.com/watch?v=LFxifuNYtw8
7. Learn English with James; (Nov 13, 2015); *How to learn English with YouTube!* [Video], YouTube; https://www.youtube.com/watch?v=lVwYCngibPI
8. Lewis, Benny; (2022); *10 Ways to Use YouTube as a Language Learning Tool*; https://www.fluentin3months.com/youtube-language-learning/
9. Limauro, Gracie; (2023); *7 Best Tips On Using YouTube As A Language Learning Tool*; https://ling-app.com/tips/youtube-as-a-language-learning-tool/
10. Madhumitha, Srinivasan; (2020); *Loading ... learning - Satya Raghavan, Director, Content Partnerships, YouTube in India, speaks about how the video platform is gaining significance in a post-pandemic learning ecosystem*; https://www.google.com/amp/s/www.thehindu.com/education/how-youtube-is-gaining-significance-in-a-post-pandemic-learning-ecosystem/article32647592.ece/amp/

11. Madzimure, Jeremiah; (2022); *Investigatation of YouTube as an online platform used during remote learning forced by COVID-19*; https://journal.eu-jr.eu/social/article/view/2268

12. McFadden, C.; (2020); *A brief timeline of YouTube's history and its impact on the internet*; https://interestingengineering.com/culture/youtubes-history-and-its-impact-on-the-internet

13. Mohamed, Ahmed and Said, Baadel; (2020); *Technology-Enabled Learning (TEL): YouTube as a Ubiquitous Learning Aid*; Journal of Information & Knowledge Management 19(1):2040007; DOI:10.1142/S0219649220400079; https://www.researchgate.net/publication/339880581_Technology-Enabled_Learning_TEL_YouTube_as_a_Ubiquitous_Learning_Aid

14. Raine, Paul; (2020); *5 Innovative Ways to use YouTube in the Language Classroom*; https://www.teachingvillage.org/2020/12/12/5-innovative-ways-to-use-youtube-in-the-language-classroom/index.html

15. Rodríguez-Peñarroja, Manuel; (2022); *INTEGRATING PROJECT-BASED LEARNING, TASK-BASED LANGUAGE TEACHING APPROACH AND YOUTUBE IN THE ESP CLASS: A STUDY ON STUDENTS' MOTIVATION*; Teaching English with Technology, 22(1), 62-81; https://tewtjournal.org/download/integrating-project-based-learning-taskbased-language-teaching-approach-and-youtube-in-the-esp-class-a-study-on-students-motivation-by-manuel-rodriguez-penarroja/

16. Roodt, Sumarie and Peier, Dominic; (2013); *Using Youtube© in the Classroom for the Net Generation of Students*; Issues in Informing Science and Information Technology Volume 10, 2013; https://www.researchgate.net/publication/320654642_Using_YoutubeC_in_the_Classroom_for_the_Net_Generation_of_Students

17. Trishu Sharma, Shruti Sharma; (2021); A study of YouTube as an effective educational tool; Journal of Contemporary Issues in Business and Government Vol. 27, No. 1, 2021, P-ISSN: 2204-1990; E-ISSN: 1323-6903; https://www.cibgp.com/article_9383.html

18. Watkins, Jon and Wilkins, Michael; (2011); *Using YouTube in the EFL Classroom*; Language Education in Asia, Volume 2, Issue 1, 2011; https://leia.org/LEiA/LEiA%20VOLUMES/Download/LEiA_V2_I1_2011/LEiA_V2I1A09_Watkins_Wilkins.pdf

19. Zulnaidi, Yaacob and Nor, Hasliza Md Saad; (2020); *Acceptance of YouTube as a Learning Platform during the Covid-19 Pandemic: The Moderating Effect of Subscription Status*; TEM Journal 9(4):1732-1739; https://www.researchgate.net/publication/347315036_Acceptance_of_YouTube_as_a_Learning_Platform_during_the_Covid-19_Pandemic_The_Moderating_Effect_of_Subscription_Status

THE HERO IN SEARCH OF MAGICAL OBJECTS. SOME MYTHICAL-SYMBOLIC ASPECTS IN THE FOLK FARE TALE PETREA VOINICUL AND ILEANA COSÂNȚANA, BY I. G. SBIERA

Sergiu Crăciun
PhD, „Ștefan cel Mare" University of Suceava

Abstract: In this article we will identify and develop some aspects regarding the magical objects, found in the fantastic folk fairy tale Petrea Voinicul and Ileana Cosânțana. The text is part of the volume Romanian Folk Stories and Poems, published in 1971, Bucharest. The volume includes both folk material from the props of the popular epic, prose and popular lyricism, collected by I. G. Sbiera, from the Bukovina area. In general, folk tales show us the journey of a hero, usually the positive character, on a mission, more or less complex. The supporting text, which we choose for a mythological and symbolic discussion, includes a series of elements that are the subject of our research.

Keywords: folk fairy tale, positive character, mythology, symbolic elements, Bucovina literary folklore

În acest articol vom identifica și dezvolta câteva aspecte privind obiectele magice, regăsite în basmul popular fantastic *Petrea Voinicul și Ileana Cosânțana*. Textul face parte din volumul *Povești și poezii populare românești*, apărut în anul 1971, la București. Volumul cuprinde atât material folcloric din recuzita epicii populare, prozei cât și din lirica populară, culeasă de I. G. Sbiera, de prin zona Bucovinei. În general, basmul popular ne prezintă călătoria unui erou, de obicei, personajul pozitiv, aflat într-o misiune, mai mult sau mai puțin complexă. Textul-suport, pe care îl alegem în vederea unei discuții mitologice și simbolice, cuprinde o serie de elemente ce fac obiectul cercetării noastre.

Înainte de toate, vom puncta câteva informații de ordin contextual, necesare încadrării folcloristului I. G. Sbiera (1836-1916)[1] în spațiul cultural bucovinean și românesc. De aceea, pentru evidențierea unor astfel de aspecte, ne sunt mai mult decât utile datele oferite de către istoricul folclorist Ovidiu Bîrlea, care subliniază situația dificilă cu care s-a confruntat I. G. Sbiera, până să publice mare parte din materialul folcloric adunat. În mod cu totul deosebit, I. G. Sbiera a fost, prin excelență, un cărturar bucovinean, un reper în activitatea editorială consistentă și reprezentativă pentru domeniul folcloric românesc. Predecesor al lui S. Fl. Marian, I. G. Sbiera s-a dovedit a fi un autentic etnograf, mai ales prin textele populare aunate din diferite ținuturi ale Bucovinei: Horodnic de Jos, Siret, Suceava, Opaițeni etc.

Ovidiu Bîrlea evocă, în linii mari, contextul apariției folcloristicii lui I. G. Sbiera. În cadrul lucrării de referință, *Istoria folcloristicii românești,* autorul remarcă situația precară a unuia dintre fondatorii Academiei Române, care va reuși cu greu să-și publice materialele adunate. În acest sens, anii 1885, respectiv, 1856 reprezintă perioada finalizată a culegerii folclorului, sau mare parte din acesta, iar publicarea acestuia s-a făcut abia prin 1886.

De altfel, Ovidiu Bîrlea îl citează pe cărturar în a sa *Istorie a folcloristicii românești,* potrivit căruia: „au fost adunate în anul 1855 și 1856 încă ca studinte gimnazial. În anul 1858 și 1859, când petreceam la studii mai nalte în Viena, le-am fost redactat pentru tipariu. Voiam

[1] Ion G. Sbiera, așa cum apare menționat în volumul antologic *Scriitori bucovineni. Antologie,* de Constantin Loghin, Tip. „Reforma socială", Pasagiul român 20, 1924, București, p. 169.

să le public atuncea, dară... au rămas. În anul 1869 şi 1870 le-am prescris din nou, tot cu scopul ca să le tipăresc , dară... şi atuncia n-am izbutit. În anul curent, 1886, le-am supus din nou unei revizuiri şi acuma le dau în lumea largă..."[2]. Prin extensie, în zilele noastre, sunt deja disponibile câteva din ediţiile, care propun o parte din textele adunate de I. G. Sbiera, cea completă fiind ediţia din 1971, apărută la Editura Minerva[3].

În cadrul basmului popular *Petrea Voinicul şi Ileana Cosânţana,* sunt prezente o serie de elemente mitico-simbolice: mărul din curtea zmeilor; tărâmul celălalt, unde se vor muta Petrea Voinicul şi mama sa, ulterior, mama vicleană; pasărea măiastră; fântâna moartă cu apă moartă, scroafa, mărul dulumăr etc. Totodată, se remarcă, la nivelul aceluiaşi text popular, prezenţa celor şapte zmei, şase dintre ei ucişi de Petrea Voinicul. Prin modul cum se desfăşoară, basmul este complex, astfel încât, secvenţele prezintă sau reprezintă un personaj pozitiv în plină iniţiere. Singurii adjuvanţi ai viitorului erou sunt calul şi Ileana Cosânţana.

Petrea Voinicul este singurul fiu al mamei, care semăna cu tatăl său răposat. Cei doi hotărăsc să se mute pe tărâmul unde mai trăia cel de-al şaptelea zmeu, lăsat în viaţă datorită frumuseţii sale: „Cutreierînd aşa lumea, au dat într-o pădure de o curte foarte frumoasă. Într-însa erau încuiaţi şepte zmei. El au intrat înlăuntru şi au ucis şese, iară pe unul nu s-au îndurat să-l ucidă pentru frumuseţea lui cea mare."[4]. În curtea lor era un copac, un măr, care înflorea de fiecare dată când Petrea Voinicul se întorcea acasă, de la vânătoare sau din călătoriile lui. De altfel, înflorirea mărului reprezenta un semn al existenţei lui Petrea Voinicul.

Bucuria mamei că fătul ei avea să se întoarcă de fiecare dată teafăr acasă nu mai durase mult. Lucrurile au început să se schimbe pe parcurs, inclusiv mama cea sufletistă, care o putem percepe ca pe o mamă vicleană. De unde această schimbare, această metamorfoză a femeii. Tocmai de la primul ei contact cu zmeul. Pe motiv că trebuie să îngrijească locul unde trăia zemul, mama ia cheile feciorului, având astfel acces la zmeul cel frumos: „Luând maică-sa cheile, au îmblat prin toate cămările, numai în cea oprită nu; dară pe urmă nu se putu răbda mai mult, ci au descuiat şi uşa cămării aceleia, şi văzând pe zmăul acela aşa de frumos, i-au trecut fiori prin trup, şi spăimântându-se, au vrut să închidă uşa şi să fugă, dară el i-au zis: - Nu te teme, draga mea, vină mai încoace! Mergând ea înlăuntru, au vorbit puţin cu zmăul şi s-au îndrăgit unul în altul, încât de acuma înainte venia ea în toată ziua la dînsul."[5].

De remarcat faptul că, în cadrul acestui basm, locul zmeului este luat de mama vicleană, care, îndrăgostită de creatură, doreşte să scape cu orice preţ de propriul fiu, deoarece aceasta considera că-i stă în cale. Astfel, mama devine un personaj negativ şi se aliază cu zmeul pentru a-l distruge pe fecior. De aceea, îi cere sfaturi zmeului cum să-l alunge de acasă, chiar să-l distrugă. Zmeul o sfătuieşte să se prefacă bolnavă, drept pentru care fiul ei, care o iubea atât de mult, va face orice pentru a-şi salva mama: „- Ştii tu ce, draga mea? Tu te fă bolnavă cînd îi zări că vine fecioru-tău acasă şi dacă te-a vedea că eşti bolnavă, s-a supăra foarte tare..."[6].

Zmeul nu intervine direct, aşa cum este relatat în text, întrucât se teme de Petrea Voinicul, astfel se foloseşte de mama acestuia pentru a-l distruge.

Basmul prezintă mai multe încercări ale mamei de a-l elimina pe propriul fecior, însă, datorită Ilenei Cosînţana, va trece cu succes peste probele la care este supus Petrea Voinicul. Dincolo de tărâmul magic al zmeului, trăieşte Ileana Cosînţana, cu care Petrea Voinicul se întâlneşte şi pe care o vizitează înaintea fiecărei probe. Ileana Cosînţana se oferă să-l ajute pe erou, astfel, îi arată că, de fapt, mama lui îl trimite de fiecare dată la mari pericole:

---

[2] Ovidiu Bîrlea, *Istoria folcloristicii româneşti,* Editura enciclopedică română, Bucureşti, 1974, p. 124.
[3] I. G. Sbiera, *Poveşti şi poezii populare româneşti,* Ediţie îngrijită şi prefaţă de Pavel Ţugui, Editura Minerva, Bucureşti, 1971, 530 de pagini.
[4] I. G. Sbiera, *Poveşti şi poezii populare româneşti,* Editura Minerva, Bucureşti, 1971, p. 31.
[5] I. G. Sbiera, *op. cit.* p. 32.
[6] *Ibidem,* p. 33.

„- Hm! Dragul meu! – zise Ileana Cosînțana, - mă-ta nu îmblă să te crească, ci să te prăpădească... De aceea mai bine ai face să nu bagi în samă poftele mîni-tale, ci să rămîi pe loc, că de te-i duce într-acolo, nu te-i pierde.”[7]. Ileana Cosînțana rostește aceste avertismente la începutul fiecărei sarcini. De aceea, probele constau în aducerea unor obiecte magice, false leacuri, cu care mama vicleană s-ar vindeca, însă, locurile unde este trimis sunt păzite de *Pasărea Măiastră, Scroafa, Fântâna moartă cu apă-moartă, Fântâna vie cu apă-vie, Măr-Dulumăr.*

Ajutându-se de calul său, din fiecare loc trebuie să aducă: „zamă de pui de Pasăre Măiastră”; „carnea din porcul lins, prelins”; „apă moartă de la Fîntîna moartă”; „smicea dintr-un măr dulumăr”[8]. În raport cu porcul, scroafa este un animal ce simbolizeaz fecunditatea, așa cum este evidențiat de către Ivan Evseev, în *Enciclopedia semnelor și simbolurilor culturale.*[9] La toate acestea nu putea avea acces orișicum, Ileana Cosînțana avertizându-l că poate acționa când „soarele e cruce amiazăzi.” Dacă Petrea Voinicul nu respectă aceste sfaturi ale Ilenei Cosînțana, poate fi oricând ucis, bucuria mamei viclene, care, pe timpul îndeplinirii probelor de către voinic, se desfăta cu zmeul cel închis. Chemată de zmeu, mama îndrăznește să discute cu acesta, rămânînd înțepenită de frumusețea lui: „Mergînd ea înlăuntru, au vorbit puțin cu zmăul și s-au și îndrăgit unul către altul, încît de acuma înainte venia ea în toată ziua la dînsul, de se dezmierda cu el.”[10]

Practic, avem de a face, pe lângă mama vicleană, care ia locul zmeului, doar prin șiretenie, și de alte personaje negative, obiecte, care pot duce la uciderea eroului. De pildă, Fântâna cea moartă aruncă cu apă moartă peste eroul, care alerga atât de tare pentru a nu fi atins. Mărul este aici prezentat ca un arbore răufăcător: „căci cum se va apropia de acest măr dulumăr îl va face îndatamare bucățele cu ramurele sale, cari îs tăioase și se tot mișcă ne-ncetat!”[11]. Toate lucrurile adunate sunt puse cu grijă într-o cameră separat, în locurile unde zmeii ceilalți au fost uciși, obiectele vor servi ulterior la salvarea lui, deoarece Petrea Voinicul este afectat direct de către mărul-dulumăr.

În final, zmeul este nevoit să lupte cu Petrea Voinicul deoarece a trecut peste fiecare probă unde era trimis. Lupta cu zmeul se desfășoară tot pe acest tărâm, însă, pentru a-l învinge și pe zmeu, Petrea Voinicul se transformă într-un păun, înfățișarea aceasta îl ajută pe erou să se lupte din copaci cu zmeul, dar, care, îl ia prin surprindere, se face la loc om, scoate sabia și îl ucide. Scenele care urmează sunt desprinse parcă dintr-un ritual magic. Astfel, eroul scoate inima zmeului și-și testează propria mamă, dacă l-a trădat sau nu. Fiecare trage de marginea țiglei înfierbântate, unde se afla inima, iar, în ochii căruia va plesni, acela este considerat vinovatul: „și scoțîndu-i inima care era foarte mare, au pus-o pe țiglă. După aceea au înfierbântat un cuptor de fier și-au început să o frigă.”[12] Basmul se încheie cu Petrea Voinicul și Ileana Cosînțana, cu care s-a și căsătorit: „au trăit laolaltă, în dragoste, mulți ani și, de n-au murit, apoi trăiesc încă și acuma.”[13]. Nu poate fi omis mărul din curtea tărâmului, care înflorea de fiecare dată când Petrea Voinicul ajungea acasă, practic, anunța fiecare reușită a eroului, ieșind învingător din probele la care era supus.

Mărul din curtea tărâmului mitic ocupă un rol mai mult decât simbolic. În primul rând, acest arbore este echivalentul mai multor accepțiuni. De pildă, Luc Benoist, în cartea sa despre simboluri mitologice, prezintă copacul ca „un axis mundi”[14], o conexiune ce se

[7] I. G. Sbiera, *op. cit.,* p. 34.
[8] *Ibidem,* p. 33.
[9] Ivan Evseev, *Enciclopedia semnelor și simbolurilor culturale,* Editura AMARCORD, Timișoara, 1999, pp. 387-388.
[10] I. G. Sbiera, *op. cit.,* p. 32.
[11] *Ibidem,* p. 41.
[12] *Ibidem,* pp. 45-46.
[13] *Ibidem,* p. 46.
[14] Luc Benoist, *Semne, simboluri și mituri,* Editura Humanitas, București, 1995, p. 59.

realizează între cele două spații, terestru și cosmic, cer și pământ. De altfel, inclusiv Mircea Eliade aduce în discuție copacul ca centru al lumii, un spațiu de eliberare și de creare, de restabilire a echilibrului. Accesul către acest spațiu al ordinii exterioare, apoi interioare este mai dificil de obținut, de aceea, istoricul religiilor opinează că: „Drumul care duce la centru este presărat cu obstacole, totuși, fiecare cetate, fiecare templu, fiecare locuință se găsește în Centrul Universului."[15] Și sigur că îl invocă în studiul său pe Ulisse și întoarcerea sa în Itaca.

În cadrul basmului nostru, mărul-arbore este un liant al menținerii forțelor personajului pozitiv, pentru că, odată tăiat, nu va mai înflori și astfel, nu va mai anunța venirea feciorului acasă. Mai mult decât atât, inexistența totală a copacului generează automat elimanrea puterilor binefăcătoare asupra viitorului erou. Sigur că, Ileana Cosânțana reprezintă principalul adjuvant al personajului Petrea Voinicul, dar, și viitoarea împărătească, căci aproape că se creează un echilibru de forțe între fată și fecior. Vizita pe care Petrea Voinicul o face de fiecare dată când are de trecut câte un obstacol este o vizită de menținere a relației cu Ileana Cosânțana.

Un alt obiect simbolic întâlnit pe parcursul călătoriei eroului este mărul-dulumăr, opusul arborelui benefic din curtea zmeului. Mărul-Dulumăr are crengi tăioase și imediat cum te apropii de el te poate face bucățele, astfel, voinicul, sfătuit de Ileana Cosânțana, va ști când să acționeze, pentru a nu finimicit. Același lucru se petrece cu fântâna moartă, din care Petrea Voinicul trebuie să ia apă moartă, dar la miazăzi. Imaginea fântânii care aruncă cu apă moartă spre fecior este una suprarealistă, deoarece secvența evidențiază mai degrabă furia fântânii, așa cum se întâmplă și cu scroafa, de la care eroul trebuie să obțină „carne de purcel lins prelins"[16].

Basmul popular *Petrea Voinicul și Ileana Cosânțana* evocă, pe de o parte o sere de elemente simbolice, care se găsesc pe celălalt tărâm, o interpretare a lumii negre, iar pe de altă parte două entități pentru personajul pozitiv și cel negativ, pentru erou și antierou, care trebuie să obțină obiecte magice, pentru a-și face bucuroasă mama, care, de fapt disimula într-o victimă bolnavă, cu scopul de a petrece mai mult timp cu zmeul.

Remarcăm totuși că, locul zmeului este luat de mamă, care printr-o metamorfoză abstractă și de moment, devine o mamă vicleană, coordonată ispititor de zmeul cel din umbră. Un personaj negativ are multiple roluri, cu atât mai mult, în basmele populare. Cel mai important dintre acestea este crearea unui dezechilibru, pe care ulterior, un Făt-frumos este obligat să-l elimine sub orice formă, sprijinit, de cele mai multe ori, de adjuvanți, auxiliari și propria experiență, dobândită pe traseul misiunii sale. Fiecare dintre cele două personaje urmărește un scop anume, care intră în contradicție.

Așadar, cele două drumuri nu sunt traversate liniar, nimeni nu își parcurge drumul în paralel, ci dimpotrivă, planurile se intersectează, se blochează, pentru a da posibilitatea novicelui să devină un adevărat cavaler și, de a obține calitățile demne de un viitor împărat, dar totul cu răsplată, lupta cu opozantul său, indiferent care este acesta (Zmeul, Balaurul, Țiganul sau Țiganca, diferite obiecte, ființe miraculoase). Este evidentă, în cadrul discuției noastre, prezența dihotomiei *bine-rău*; eroul, ca personaj pozitiv și, răuvoitorul, ca personaj negativ, principalul "vinovat" de situațiile dificile, ivite pe parcursul îndeplinirii unor sarcini.

BIBLIOGRAPHY

Opere:

Sbiera, I. G., *Povești și poezii populare românești,* Editura Minerva, București, 1971.

[15] Mircea Eliade, *Imagini și simboluri. Eseu despre simbolismul magico-religios,* Editura Humanitas, București, 2019, p. 59.
[16] *Ibidem,* p. 35.

Referințe de specialitate:

Bîrlea, Ovidiu, *Istoria folcloristicii românești,* Editura Enciclopedică Română, București, 1974.

Benoist, Luc, *Semne, simboluri și mituri,* Editura Humanitas, București, 1995.

Călinescu, G., *Estetica basmului*, Editura Pentru Literatură, București, 1965.

Eliade, Mircea *Imagini și simboluri. Eseu despre simbolismul magico-religios*, Editura Humanitas, București, 2019

Evseev, Ivan, *Enciclopedia semnelor şi simbolurilor culturale,* Editura Amarcord, Timişoara, 1999.

Loghin, Constantin, *Scriitori bucovineni. Antologie,* Tip. „Reforma socială", Pasagiul român 20, București, 1924.

Nișcov, Viorica, *A fost de unde n-a fost. Basmul popular românesc,* Editura Humanitas, București, 1996.

Propp, V. I., *Morfologia basmului,* Editura Univers, București, 1970.

Satco, Emil și Niculică, Alis, *Enciclopedia Bucovinei,* Vol. III, Editura Karl A. Romstorfer, Suceava, 2018.

Șăineanu, Lazăr, *Basmele române în comparație cu legendele antice clasice și în legătură cu basmele popoarelor învecinate și ale tuturor popoarelor romanice,* Editura Minerva, București, 1978.

Vrabie, Gheorghe, *Proza populară românească. Studiu Stilistic,* Editura Albatros, București, 1986.

Vulcănescu, Romulus, *Mitologie română,* Editura Academiei România, București, 1987.

SELF - EXPRESSION : FROM AUTOBIOGRAPHY TO AUTOFICTION

Alina Muşat
PhD, University of Craiova

Abstract: The aim of this paper is to reflect on the writing of oneself in Doubrovsky's The Broken Book and Alain Robbe-Grillet's Romanesques. This article offers a reflection on the issue of autofiction; this concept is shown a growing interest in the sphere of contemporary French literature. Critics struggle to accept a single definition while self-fiction writers have divergent practices. A permanent tension between two different "poles", autobiography and fiction, keeps an oscillating whole in the balance: the childhood story is fragmentary and imaginary, while multiple "proofs" are provided to accredit the fictional character. The questioning of the canonical genre serving as a starting point - the ambition of a "new autobiography" after the "new novel"

Keywords: French literature 20th century -, autofiction, autobiography, identity, truth

Les actes du premier colloque consacré à l'autofiction (qui s'est déroulé à Nanterre en novembre 1992) posent des questions qui attirent l'attention aujourd'hui et qui sont encore au cœur des débats. Le sujet concernant l'autofiction est un bon thème car il ne fait pas l'unanimité :

« Il y a ceux qui croient à l'autofiction, ceux qui n'y croient pas. Ceux qui savent ce que c'est, ceux qui ne voient goutte. Ceux qui aiment et ceux qui détestent. Ceux qui changent de définition d'une séance à l'autre (...). Peut-être n'existe-t-il pas vraiment de genre qui corresponde à ce mot, mais dans le sillage de son passage nos problèmes s'éclairent, nos différences s'expriment ». (Lejeune, 1992 :p.2).

Au fil des contributions, nous observons des divergences entre les différentes interventions. Il y a ceux qui ont centré leur présentation sur la frontière entre autobiographie et roman, en évitant de mentionner le mot litigieux. Ainsi, nous y retrouvons le concept d'espace autobiographique ou celui de surfiction.

Il y a d'autres intervenants qui ont refusé l'application de ce nom pour leur œuvre littéraire. Dans Vers un jeu transpersonnel, Annie Ernaux, par exemple, a mis en opposition l'autofiction à « une forme transpersonnelle ».

Pour Philippe Lejeune, le terme autofiction a le sens d'hypothèse autobiographique manifestement imaginaire, en précisant l'intérêt de certains autobiographes à présenter la partie irréelle du passé en méditant à la vie qu'ils auraient vécue si …Pour d'autres participants au colloque, le néologisme d'autofiction est utilisé comme synonyme pour « roman autobiographique » dans une formule qui combine signes référentiels et fictionnels.

Il y a ceux parmi lesquels Jacques Lecarme qui trouvent que l'autofiction est un genre à part entière, dont il faut crayonner les co ntours. Selon Lecarme, il y a deux conditions qu'un récit doit accomplir pour relever de l'autofiction : le sous-titre roman et l'unicité du nom propre.

Un seul participant à ce colloque, le psychanaliste Jean- François Chiantaretto, a analysé les définitions données par Doubrovsky au concept qu'il avait inventé, en faisant un parallèle entre sa trilogie Fils/Un amour de soi/La Vie l'Instant et ses théorisations. Nous nous rappelons que Serge Doubrovsky attribuait à l'autofiction le rôle d'écrire sa psychanalyse, en la définissant comme une technique d'écriture qui permet à la partie

inconsciente de faire un travail sur le texte. Ensuite, les universitaires ont fait de l'autofiction une catégorie pour classer des textes difficiles à mettre dans une catégorie. Doubrovsky lui-meme a observé les discordances auxquelles il a toujours réfléchi. Pendant le colloque Autofictions et Cie, le créateur de l'autofiction a eu une intervention durant laquelle il a affirmé :

« A l'occasion de ce colloque, je n'ai pas voulu apporter une théorisation supplémentaire à celles qui nul doute, allaient être proposées, je me suis suffisamment exprimé à ce sujet par les articles ,, Ecrire sa psychanalyse'' et ,, Autobiographie/vérité/psychanalyse''. (...) Plutôt que de philosopher abstraitement sur la nature d'un genre (qui n'en est peut-être pas un), j'aimerais relire certains passages des textes où le problème générique affleure et s'énonce de lui-même, suscité par une sorte de nécessité interne ». (Doubrovsky, 1992 : p.207)

Il a opté pour une recherche de l'origine du concept en question dans ses écrits. En prenant ses *Textes en main* (le titre de sa contribution au colloque), il précise qu'il n'a utilisé que de ,, faits et d'événements strictement réels'' et qu'il n'a ,,nullement rompu avec le pacte référentiel de Philippe Lejeune''. Son écriture référentielle est d'une certaine manière, poussée vers le romanesque, prise entre deux-genres, respectant en même temps, d'une façon contradictoire, tous les deux pactes : autobiographique et romanesque. Il est conscient du fait que le récit de sa vie sera intéressante pour les lecteurs dans la mesure où il pourra le rendre romanesque. La pensée contemporaine met en doute la possibilité du sujet à se connaître. L'espace autobiographique a été impacté par la révolution psychanalytique parce que l'inconscient peut fausser la mémoire. Il offre aussi trois exemples de cette sensibilité propre à sa génération cecaractérisée par la dissolution de l'ego classique linéaire et intelligible : *L'Amant* (Marguerite Duras), *Le miroir qui revient* (Alain Robbe-Grillet), *Portrait du joueur* (Philippe Sollers).

Il y a une partie importante d'invention dans ces livres ce qui permet à Doubrovsky de présenter l'autofiction comme la forme actuelle de l'autobiographie. Si au début, il s'agissait d'une technique d'écriture de son créateur, à présent, l'autofiction a la vocation de réunir les textes où le champs autobiographique est transformé en espace romanesque.

Dans ce contexte, nous ne pouvons pas nous empêcher de nous demander ce qui reste de la volonté à présenter la vérité si le récit se déroule dans un espace romanesque. Une question pertinente pourrait être la suivante :Est-il possible de faire un coup double sans respecter le pacte autobiographique ? A cette question, Doubrovsky pourrait répondre que chaque écrivain suit son propre chemin. En utilisant une une métaphore culinaire, il présente ses recettes pour attirer le lecteur avec une bonne cuisine littéraire :

« Pour moi, c'est la scansion du récit, le suspens narratif (la ou les faits sont par définition connus), utilisation topique de dialogues qui ont été forcément écrits et non enregistres, outre les emportements ou déportements de la consonance, qui contribuent à transmuter ce qui fut le réel en ce qui devient le fictif ». (Doubrovsky, 1992 : p.215).

Il attire notre attention sur sa manière d'écrire les dialogues *: « Ma femme (...) ne pouvait pas s'exprimer comme je l'ai fait parler »*. (Doubrovsky, 1992 : p.215). A ses yeux, la recherche de rythme et la création du suspens sont aussi importantes pour conférer un caractère fictif aux récits.

Les autres techniques de sa cuisine littéraire, nous pouvons les rencontrer chez d'autres auteurs aussi, en faisant partie de toute entreprise narrative.

Doubrovsky affirme et- il a entièrement raison- qu'avec Le Livre brisé, « l'autofiction est devenue d'un seul coup autobiographie », la mort de sa femme est une « irruption brutale, assassine, du réel dans les jeux de la fiction ». Ilse brise Le Livre et, en même temps, son genre littéraire.

Du **Nouveau roman** à la **Nouvelle autobiographie**, Alain Robbe-Grillet a opté pour la déconstruction de l'illusion romanesque et la fiction du sujet, par toutes sortes de déplacements, en examinant les déformations et les failles d'une modernité « sans épaisseur et sans profondeur ». Ses œuvres ont un centre vide, ses architectures romanesques deviennent aléatoires, comme si elles étaient construites sur les vestiges de l'humanisme et sur une Europe en ruine. Les concepts d'unité, de totalité ou de continuité qui caractérisent une œuvre traditionnelle ne sont pas respectés , car il y a une exigence d'une autre écriture qui manque à l'ordre du sens, qui a des formes nouvelles et ouvertes. Son aventure scripturale semble vide de sens, nous y trouvons beaucoup de signes équivoques, d'éléments fuyants et de duplicités fécondes. C'est en quelque part l'invention d'une voie d'écriture qui a abandonné toute vérité.

« À genoux au milieu d'une sorte d'immense désert », collectant et lavant les « débris disparates de notre civilisation, de notre culture, de notre histoire », cet écrivain affirme son impuissance à narrer les avatars de l'homme de l'humanisme fin-de-siècle. « En même temps que la cohérence du monde, observe-t-il, s'est effondrée la compétence du narrateur » (A, 68). Hier le roman, aujourd'hui l'autobiographie exposent donc le texte au « réel » en ruine qu'il présente, décrit, invente ou imagine. S'ouvrant à l'inépuisable du sens, l'œuvre fragmentaire de la sorte composée déroge aux concepts d'unité et de totalité auxquels elle répondait naguère. Dans la trilogie autobiographique de Robbe-Grillet, que domine le titre troublant de Romanesques, l'objet recueilli devient ainsi une relique verbale, le souvenir est la trace à demi effacée de cheminements imaginaires à venir. Le romanesque semble se confondre avec le mémorable mais il s'en distingue aussi, le geste d'écriture débordant l'acte de mémoire. Faite de ratures, de remords et d'oubli, l'œuvre nouvelle se refuse à l'accomplissement. Les « architectures vides » (MR, 220) qu'elle présente et qui rappellent parfois des temples anciens demeurent inachevées, un blanc indéterminé séparant à jamais les éclats de texte rassemblés.

Cette expérience littéraire contredit les fondements critiques de l'autobiographie – existe-t-il encore un « je » qui puisse avoir un sens ou chercher du sens ? – mais elle en renouvelle également l'horizon et la formulation. Le « récit rétrospectif en prose qu'une personne réelle fait de sa propre existence » devient un espace de fiction où le discours s'exerce librement, produisant des effets et non des objets de croyance. Une autre conception de la temporalité, liée à l'improbable, met en question l'unité du sens et la vérité du sujet. La narration devient « un art du dire » et une pratique du temps réfutant la vision historicisante de la vie.

L'indistinction du réel et de l'irréel brise ainsi l'illusion d'une maîtrise quelconque, d'une identification ou d'une appropriation. L'œuvre se donne à penser pour elle-même comme opération fictive, passage indéfini d'une écriture itinérante. Faite de moments hétérogènes, elle égrène des singularités sans les posséder, les combine et les juxtapose dans un collage dont la structure cumulative trahit les défaillances de la mémoire : chaque événement narré est « passé » – « perte de lieu, mais éclat de temps ». Dès lors, le texte se soustrait au pointillisme de la commémoration. Le sujet autobiographique devient le « centre vide » d'un récit éclaté où la subjectivité s'articule sur l'absence qui la féconde. L'évocation, jugée inutile ou illusoire, de ce qu'il fut est transmuée en une inassignable liturgie de la perte et de l'oubli. Quand « l'imaginaire parle du souvenir », le mémorable se dissout dans une écriture qui ne renvoie qu'à elle-même :

« La patiente écriture des fragments qui demeurent (provisoirement, je le sais) ne peut en aucun cas considérer mon passé comme producteur de signification (un sens à ma vie), mais au contraire comme producteur de récit : un devenir à mon projet d'écrivain » (Alain Robbe-Grillet,1988: p. 68).

La mobilité et l'infidélité de la mémoire, « travailleuse et mensongère » (MR, 8), engendrent un texte nécessairement lacunaire. L'exigence d'exactitude est subordonnée désormais à la vraisemblance fluctuante de souvenirs énumérés « en désordre », dont la datation et la localisation sont souvent invérifiables. Mais plus encore, c'est la signification de l'ensemble qui paraît s'effondrer. Sans doute tel ou tel détail est-il relatif à une totalité à laquelle il renvoie, mais leur combinaison ne produit qu'un récit composé de « fragments dépareillés dont les bords incertains ne s'adaptent pas les uns aux autres » .

Par cet éclatement et ce morcellement, l'espace structuré du texte révèle ses failles, avoue ses apories. Les effets de réel y sont les traces d'une écriture d'où se retirent sens et contenu, les dispositifs producteurs de simulacres qui ne peuvent être fondus en une seule forme, des possibles enfin dont la synthèse ne forme pas un tout. Traduisant une mutation radicale du rapport de l'écrivain à la réalité et à la vérité, ils mêlent l'aventure narrative et la quête autobiographique en une fable ouverte, attentive au murmure indéfini d'un sujet anonyme et errant. « Personne » parle et nul ne parle. Dans « l'oubli de l'oubli de l'être » (DJC, 192), quelqu'un écrit « pour disparaître ».

Dans un désert de ruines et d'objets sans signification chemine un homme chancelant qui ne peut réunir en un tout cohérent et signifiant les « feuillets disjoints » d'un impossible livre à écrire. Cet être voué à s'inventer dans des « fictions ressenties intérieurement comme authentiques fragments de vérité » appartient à l'espace imaginaire qu'il crée et qui lui confère un vécu sans l'exprimer rigoureusement. La quête autobiographique (ce que je fus, qui donne sens à ce que je suis) se transforme alors en jeux d'écriture autofictionnels produisant un personnage hétérogène, à la réalité historique incertaine, qui se nomme Alain Robbe-Grillet mais aussi, parfois, Henri de Corinthe. Les écritures multiples dont est fait le texte brouillent en effet les contours du « propre ». Les représentations imaginaires de soi comme auteur, narrateur et personnage engendrent un être polymorphe aux doubles nombreux. Une multitude de voix entremêlées le disent en l'irréalisant et en le désappropriant de sa substance biographique. Confronté à un bouleversement de ses repères, le lecteur troublé s'interroge. Qui est donc Robbe-Grillet ? Et qui était Henri de Corinthe ?

«*Je pense – ai-je déjà dit – ne l'avoir jamais rencontré moi-même, sauf, peut-être, lorsque j'étais encore un tout petit enfant. Mais les souvenirs personnels qu'il me semble parfois avoir gardé de ces brèves entrevues (au sens propre du mot : comme entre les deux battants disjoints d'une porte accidentellement mal close) ont très bien pu avoir été forgés après coup par ma mémoire – mensongère et travailleuse – sinon de toutes pièces, du moins à partir seulement des récits décousus qui circulaient à voix basse dans ma famille, ou aux alentours de la vieille maison*» (Alain Robbe-Grillet,1984: p.7-8).

Des fragments de souvenirs qui, peut-être, n'en sont pas, des paroles entendues ou que l'on croit avoir entendu sans pouvoir le vérifier, des images hypothétiques mais vraisemblables, donnent forme à un personnage dont le patronyme, se déclinant en jeux de miroirs, renvoie à d'autres figures, tantôt réelles tantôt fictives. Mêlant ou juxtaposant sa voix à celle du signataire, ce personnage a une identité instable et indéterminée. Les fluctuations de cette identité aparaissent constamment, de Corinthe à Robbe-Grillet, sans que l'on puisse déceler clairement ce qui appartient à l'un ou à l'autre. La fiction se développe par des mises en abyme. Les figures de l'écrivain et de l'ancien cavalier se confondent souvent. Corinthe représente l'ultime chevalier, Robbe-Grillet se présente comme le dernier écrivain ; tous deux annoncent l'effacement des « gentil(s) chevalier(s) de la raison, du bien, de la vertu, champion(s) aveugle(s) du dieu, des lois et de la vérité totalitaire » .

« Adieu, fantômes ! » écrivait Paul Valéry qui, dans ses « lettres sur la crise de l'esprit », méditait « sur la vie et sur la mort des vérités ». A la fin de ce siècle, Robbe-Grillet dit encore une fois cet adieu aux spectres du sens et de la vérité. Les valeurs de continuité et

d'unité ne sont pas refaites et par son architecture narrative particulière, le dernier écrivain fait un pas décisif vers ce qui l'appelle – la page blanche de ses ultimes fabulations.

BIBLIOGRAPHY

I.Textes de base

1. DOUBROVSKY, Serge, *Le Livre Brisé*. Paris : Éditions Grasset & Fasquelle,1989
2. ROBBE-GRILLET, Alain, *Le miroir qui revient*. Paris : Éditions de Minuit, 1984

II. Notes

1. BLANCHOT, Maurice, « Ars nova », in L'Entretien infini, Paris, Gallimard, 1969, p. 510
2. BLANCHOT, Maurice, « La voix narrative », in L'Entretien infini, op. cit., p. 565
3. GASPARINI,Philippe, *Autofiction, une aventure du langage*, Seuil, Paris,2008
4. ROBBE-GRILLET, Alain, *Les Derniers Jours de Corinthe*, Paris, Minuit, 1994, p. 142.
5. LEJEUNE,Philippe , *Je est un autre*, Paris, Seuil, 1980, p. 237.

III. Sites ressources

1. Wikipédia : L'encyclopédie libre, [en ligne], disponible : http://www.wikipédia.org
2. www.autofiction.org

THE POST – GENERATIVE PROCESS OF A STYLISTIC PHENOMENON

Violeta Bercaru Oneata

PhD, „Ion Luca Caragiale" National College, Ploieşti

Abstract: Pure philosophical and pure poetical the more or less brilliant issue of the category in the vision of the Romanian writer Lucian Blaga is endowed with the capability to acquire multitude of new functions – this central point of the research, the category – reverberates also on the metaphorism and on the revelatory metaphor as ontological gift, and is observed in parallel with perspectives of forerunners particularly from the philosophical point of view, The argumentation entails some results concerning the language as special category named Quality of the human mind, alongside with its Poetical Function super-structure.

Keywords: Uncountable functions of a category

The Romanian philosopher Lucian Blaga (1922) gives a specific kind of definition of modern categories as ideas with a content of general level instead with a wide range of functions embracing a flexibility of its frame. In order to present his system he makes a review of modern philosophical background of the above mentioned landmark. If the experimentalists consider the causality for instance the basic instrument capable to penetrate the heart of the reality rendered with no trace of false impression brought about by the so- called intuition, the metaphysicians operated with the categories as playing the role of mediators in achieving the profound knowledge in its infinity. Function and origin are taken as a whole in terms of the logical-metaphysical perspective. In their vision also, the categories are certain inner qualities or given values similar to the reason and moreover, in a poetical key those thinkers created a mythological level under the shape of a mysterious celestial inspiration. A level highlighting ancestral remainders belonging to an anthropogenic that could have been lived in a timeless dimension populated with phenomena rooted into original realms and perfect ideas. This study focuses also on the valence of the category capable to organize the matter not being the matter itself, but the relation between *metaphorism* as an anthropogenetic origin, a primary receptacle and its derivative linguistic units *the revelatory metaphor* designating two landmarks capable to model the language through a projection and entailing the metamorphosis. What are the categories as a matter of fact? They are grids of organization of the chaos into a cosmos and of the intuition into the experience. In this light which is Blaga's vision, the metaphorism, for instance, becomes a timeless ontological index, an ancestral category, abyssal, that he will develop in the well-known *The Genesis of the metaphor and the Sense of culture* (1937). In this essay L. Blaga configures an overview, an anthropological one, similar to a certain extent to the romantic vision. He highlights the *metaphorism* is an unity springing from the immutable categories of the human mind and the metaphor is a derivative of it bearing however a historical determined imprint style and makes a well- defined separation, despite certain poetics and stylistics, between the metaphorism and style. Therefore metaphorism and style of the metaphor are different whereas metaphorism and *revelatory metaphor* configure a binary code. Blaga's theory is that the common metaphor is imprinted with stylistic aspects historically determined, while the metaphorism and its immediate

derivative the *revelatory metaphor* represents an ontological gift, a situation of that man generating the metaphor substance, in the proximity of the mystery wherefrom he brings into light a truth subsequently delivered to the reality. This kind of transmutation that recalls an embodiment of a contemporary alchemical process, enables the metaphor with the capability to *increase the revelation volume, namely an attempt to unveil the hidden side by itself as an aspect of the given object* (Blaga, *op.cit.*, 1985 : 362) And one can remember the idea of the *soul of the matter* belonging to the Medieval Alchemy and evoked by C.G. Jung as a pre- ground scientific root forerunner for his outstanding system of the Psychological Analytics and presented to a large extent and with rich erudition in Mysterium Coniunctionnis (1962). In the well-known poem *I don't crush the corolla of the world's wonders* the light springs from the depths of the darkness, a core wherefrom both light rays get out and where are placed the worlds origin, together with a living place of the poet's Self. In relation with the Universal Constant of purity and of knowledge. – a point where one can recall the eternal monad under the shape of a closed window, in terms of Leibniz, or the *corolla* concentrating half a luminous point of the universe half mysterious dark. As unified as possible and thus comprising letters gathering themselves into the abyssal category of the *metaphorism* and its derivative the *revelatory metaphor*, the latter entailing the sense of the culture. This is not only the credo of this philosopher and poet but also the title of his work *The Genesis of the Metaphor and the Sense of the Culture* (1937). The mystery of the night – metaphor of the unknown living near the poetic receptacle of the purity and of the knowledge, being in a communion with the moon glittering light, configures itself once again the two fields of energy - the light and the darkness. It is also a starting base of the poet's journey allied with the metaphor of the poetic grace vibration *wide shivers of holy mystery*, a transcendent encapsulated equally in the metaphor *dark skyline.* It is an initiatic journey during which the poet doesn't date to disturb the pure sacred cosmic balance of the world and of the Universe. (*I don't crush the corolla of the world's wonders*) The poetic Self, that who through the metamorphosis of an alchemical mystery gets in touch with essences of knowledge, finds himself into a revelatory restlessness which in correspondent generates the flow of the revelatory metaphor. But previously to the crystallization of this vision, a poetical one, Blaga configured another more profound system, purely philosophical however with clear reverberations in the area of sciences, one that deals with the focus on the categories seen as *cultural values characterized by their peculiar variability of functions* (1922 : 44). In the intellectual climate imbued throughout the 20th Century with the discovery of the relativity as forma mentis, Blaga enriches Kant's vision regarding the ideas formation in total identification with their origins and functions, with the new sight of the function variability of the idea/ category/ phenomenon. Blaga doesn't consider the categories immutable treasures of the human mind, on the contrary, the stable classical connection between idea, its origin and its function become mutable due to a variability of functions issue and this, according to the human mind evolution and correspondent mutations. Blaga considers the idea a stable root becomes generative however of one or multiple functions in a variability. If the idea / category remains stable their functions are mutable throughout time and space. In Blaga's vision the function of an idea / category becomes imperative for a determined period of time if bearing a charge of a mutability. And this status consists in the relation between the eternal value of an idea and the ever changing human mind point of view dependency upon, the function of an idea becoming uncountable. A valuable idea or category could be at first glance an anthropomorphic naïve intuition similar to a fulguration and as a glimpse, it remains the same in its content, but could evolve into a principle and gradually into a category. A modest idea or a brilliant one could become category with the lapse of

the time, therefore imperative, through its uncountable functions mutability depending on the interconnection with the increase/decrease of the human mind angle of view. Another explanatory landmark of Blaga's theory which comes to strengthen the former, relies in a double autonomy, on one hand of the content of that idea and on the other hand, of its function. Because Blaga points *we don't deal with an indivisible whole but with a symbiosis of different things evolving differently as the content and the function of an idea do function independently* (1922 : 47). Having as starting point Kant's definition of an idea as one block like and identifiable with its origin and function taken as a whole, Blaga develops Kant's angle of view going even further and uncovering the piece of evidence that whereas Kant and forerunners found the explanation of both categories and ideas in the unique process they knew – the genetic one- he drives on and focuses on those post- genetic process, therefore on a double- face instrument of perception, a genetic and a *post – genetic* one. The category as well as the idea have the shape of a simple or a spectacular brilliant creative fact but endowed with the flexibility to fulfill a large number of functions. Being uncountable the functions multiplicity of an idea / category – depend also upon the intellectual climate of the epoch – thus growing in the position to become imperative.

Blaga states his point of view in a concluding phrase : *Science is not possible without categories but new other and other ideas could become categories.* (*idem* : 49). Taking as a whole content, origin and function, forerunners explained the evolving of ideas and categories through a genetic process whereas in Blaga's vision these three elements *are living in a symbiosis each with different display the result of their association representing a post- genetic process* (*idem* : 50). We consider Blaga's vision a binary code, as previously in poetical terms the metaphorism and its derivative the revelatory metaphor was also a binary code.

It could not be surprising, but very necessary to make reference in this point to Aristotle's *Organon,* taking from the six *Treaties on Logic* the categories, seen as notions of a large range of generality namely *the substance, the quantity, the quality, the relation, the space, the time, the status, the possession. the action, the passion.* And considering the *Topical* belonging also to the same, a method that deals with the reasoning as a probable premise, we consider the *language* as the second signaling system of the human mind set into the category frame of 1.Status 2. Quality

Coming back to the above mentioned Blaga's attempt to define the category as a grid of organization of the chaos into a cosmos and of the intuition into an experience, we consider language a category status and quality of the human mind as second system of signaling bearing, in terms of R. Jakobson, (1963) the well-known multitude of its functions as a post –genetic process derived from the former.

The young researcher Iovan Drehe points in a research[1] one of the most studied topic throughout the history of the philosophy – the *Categories* – is far of coming to an end, in respect of its interpretation. He attempts a dialectical approach in his study in terms of Aristotle's dialectics not Hegelians, and quoting also the points of views of the contemporary philosopher Dan Badarau, he speaks at a certain moment about the latter's formalization of the categories into dyads like for instance quality/ quantity; space/ time; action/ passion; or into refractory categories like substance, relation, position, possession and genres (grammar genres or genres as kinds belonging to the human being). In this respect Badarau enlarges the sphere making reference to the dialectic induction, that observation based upon the displaying of the elements to be analyzed from the peculiar to

[1] On Aristotle's Generation of the Categories and some Considerations on a Possibility of a Dialectical Hypothesis ro.scribd.com/doc /2876

the general and at the same time making reference to the idea of *similarities* and to that of *reminiscences of Platonic reunion and differences* (*idem*) which, in fact, represents *the Platonic division principle* (*idem*). A feature of this principle describing two elements relied through a relation develops as follows : a) they can belong to a certain genre; b) they can belong to the same genre; c) they can belong to some different genres; d) they are similar because belonging to a direct superior genre; e) they are removed in the sense that being located at long distance.

Probability of Results

- Keeping in mind the language landmark seen by Aristotle himself an experience that must be completed in order to discover the categories, taking also into consideration the Platonic division made of the reunion and difference principle, Jakobson's (1963) functions of the language are elements belonging to the category of a direct superior Genre = the language. Therefore it could be named Status and Quality as category of the human mind second signaling system, as well as superior Genre for its functions.-
- Mention should be made, in terms of L. Blaga 's vision, we consider language a category status and quality of the human mind as second system of signaling, bearing the well-known multitude of its functions as post –genetic process derived from the former.
- At the same time, introducing the metaphorism as described by Blaga,into the category of Genre, we notice the revelatory metaphor is a membership directly derived from the metaphorism and belonging to the same superior genre.
- Last but not least, considering the metaphorism both basic genre category as well as quality category, abyssal and bringing from deep mystery luminous knowledge, the Poetical Function becomes a post genetic process of the former and, in the light of *La Flexibilisation des fonctions du langage poétique*, (chapter *La Poétique Générative et la Grammaire Générative Transformationnelle Probabiliste. La connexité topologique*, docplayer.frcnd.ampproject.org) becomes Stylistic Genre category for three other sub-functions building the post genetic process called variability of functions of a category/ phenomenon – the Intransitivity projected by the hermetic metaphor, the Reflexivity projected by the revelatory metaphor and the Indirect Transitivity projected by the implicite trop.
-

Bibliography

Aristotel.,*Organon,* Editura Stiintifica, Colectia Biblioteca Filosofica, Bucuresti, 1957

Blaga,Lucian.,*Opere,7,Eseuri,* editie ingrijita de Dorli Blaga, Bucuresti, Editura Minerva, 1980, Editura Institutul de Arte Grafice Ardealul, 1922

Jakobson,Roman.,*Essais de Linguistique Générale,* Editions Minuit, 1963

THE EDUCATIONAL NETWORK IN AN OPPIDUM[1] IN SZEKLERLAND FROM THE EARLY MODERN PERIOD TO THE MIDDLE OF THE 20TH CENTURY

Sipos István
PhD, „Babeş-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: A town is only as developed as its educational institutions. Several educational institutions have been established in Cristuru Secuiesc since the Middle Ages. The first schools were founded and supported by churches. Catholic, Reformed and Unitarian church schools were founded from the first half of the 17th century onwards, but there are historians who state that these schools have already been established in Cristur in earlier centuries, just like in other Transylvanian towns. However, from the second half of the 19th century, other educational establishments appeared alongside these schools: a Girls' Normal School and even a Pedagogical High School. This paper aims to present the brief history of these educational institutions from the mid-20th century.

Keywords: educational istitutions, church school, girls normal school, pedagogical high school

O scurtă istorie a orașului medieval Cristur

Cristuru Secuiesc, oraș din județul Harghita, la fel ca majoritatea așezărilor din Secuime, este menționat relativ rar în diplomele medievale. Prima menționare a localității o găsim în dijmele papale, conform căruia parohul Jacobus de Sancta Cruce în anul 1332 plătește 24 de banali, iar în anul 1334 8 denari banali vechi la aramă papală[2]. Astfel orașul plătise cea mai mare sumă din regiune, fapt care arată importanța localității din regiunea respectivă.

În ianuarie 1395 regele Sigismund de Luxemburg, în drumul lui spre Moldova, datează din Cristuru Secuiesc o diplomă. De obicei, în drumul său regele se oprise în orașe și în localități orășenești.[3]

În 1459 a fost întocmită o diplomă *in Oppido Keresthwr*, care atestă rangul de târg al localității[4]. Orașul medieval Cristuru Secuiesc a fost reședința scaunului Cristur, fapt menționat prima dată în anul 1477. În evul mediu reprezentanții celor șapte scaune secuiești au convocat mai multe ședințe generale în Cristur. Însă, începând din secolul al XVI-lea scaunul Cristur și-a pierdut treptat importanța. Astfel orașul, până la sfârșitul secolului a devenit un scaun-filială al scaunului Odorhei, dar este important de menționat faptul că în timpul principelui Ioan Sigismund orășelul a avut o relativă securitate de drept față de abuzurile garnizoanei militare și a cetății de la Odorhei.[5]

---

[1] În regatul Ungariei, deci și în Transilvania, din perioada medievală, *oppidum* (în maghiară *mezőváros*) era termenul oficial pentru a denumi „orașe-târguri", care era o localitate mai mică, cu drept de târg și cu aspect orășenesc, ca și majoritatea orașelor de astăzi ale Secuimii, mai ales centrele scaunelor au deținut acest rang.
[2] Orbán Balázs: *A Székelyföld leírása* I. Pest, 1868, p. 29.
[3] Benkő Elek - Demeter István - Székely Attila: *Középkori mezőváros a Székelyföldön*. Erdélyi Tudományos Füzetek 223. Kolozsvár, 1997, p. 45.
[4] *Székely Oklevéltár, I,* Editat de Szabó Károly. Magyar Történelmi Társulat. Cluj, 1872, p. 178-180.
[5] https://referinte.transindex.ro/enciclopedie/mobil/monument.php?id=204 (pagina accesată la data de 13.06.2023, ora 7:47)

O prezentare succintă a rețelei școlare din Cristur

Nu există nicio mențiune despre un scholasticus[6] sau despre orice altă persoană care să fi predat copiilor în scaunul Odorhei înainte de sfârșitul secolului al XVI-lea. Un document al episcopului Transilvaniei, Nicolae al Transilvaniei, din 1503, în care acesta obligă vicarul său să supravegheze plata preoților parohi și a scholasticilor din Secuime, sugerează că exista deja o formă de școlarizare la acea vreme, deși nu apare în documentele scrise. În parohiile care existau în fostul scaun Odorhei, cu siguranță că erau destul de multe dintre ele care aveau oameni care, pe lângă atribuțiile de cantor sau de altă natură, aveau și funcții didactice, de dascăl. De asemenea, este rezonabil să presupunem că a existat o activitate didactică regulată între zidurile mănăstirii dominicane din Odorheiu Secuiesc. Din aceste școli cu predare în limba latină și maghiară au provenit tinerii mai bine pregătiți, bărbați și femei, care, în calitate de intelectuali ecleziastici și laici, s-au desprins de cadrul secular al omologilor lor de la sate și, fără calificări academice, au preluat sarcinile de alfabetizare, de predare și de exercitare a dreptului în acea perioadă.[7]

Începând cu mijlocul secolului al XVI-lea, Reforma, atât cea calvinistă, cât și cea unitariană, cucerise deja și Odorheiul. Ca urmare, catolicismul a avut o scădere semnificativă.

Expansiunea considerabilă a alfabetizării în limba maternă a dat, de asemenea, un impuls școlarizării. Reforma a dezvoltat educația populară pornind de la bazele moștenite din perioada anterioară. Parohiile protestante care au înlocuit parohiile catolice aveau acum, pe lângă predicatori, și învățători (lector, ludimagister, oskolamester)[8]. În secolele al XVI-lea și al XVII-lea, existau școli în aproape fiecare sat din Secuime, indiferent de apartenența religioasă.[9] Trebuie subliniat faptul că, în această perioadă, ca și în secolele anterioare, problema educației la toate nivelurile era aproape exclusiv o chestiune care privea bisericile. Această situație nu s-a schimbat până în a doua treime a secolului al XIX-lea. Bisericile erau organizatorii și întreținătorii școlilor primare și secundare, atât la sate, cât și în mediul urban.

În documentele scrise referitor la scaunul medieval Odorhei, descoperite până în prezent, primul nume al unui învățător provine din satul Porumbenii Mari, din 1566. Puțin mai târziu, primele protocoale din acest scaun reprezintă o sursă importantă de date despre învățători: protocolul, procesul-verbal al învățătorului din Felsőboldogasszonyfalva (azi: Feliceni) datează din 1592, iar procesul-verbal al învățătorului din Atid din 1598.[10]

Statul a preluat o mare parte din sistemul de învățământ elementar în secolul al XIX-lea.

În 1948, ca urmare a unor tendințe ideologice nefavorabile, statul a desființat învățământul confesional: școlile bisericești au fost închise până în 1993 ca urmare a măsurilor anticlericale comuniste. În această perioadă, acestea au fost înlocuite de școli de stat ghidate de ideologia comunistă.

Sistemul educațional, rețeaua școlară a orașului Cristuru Secuiesc a fost și este foarte vastă.

Potrivit lui János Orbán, preot catolic și autor cu o cunoaștere temeinică a istoriei orașului, a existat cu siguranță o **școală populară catolică** în Cristuru Secuiesc încă din anul 1567.[11] Nu se știe cu exactitate locul acestei școli la acea vreme, dar în 1780 aceasta se afla

---

[6] Cuvântul skolastica derivă din cuvântul latin *scholasticus*, „școală". Aici înseamnă om învățat să predea copiilor; învățător, profesor.

[7] Albert Dávid: *Skólák, diákok, mesterek. Az udvarhelyszéki iskoláztatás rövid története*, in. *Udvarhelyszéki olvasókönyv*, Hargita Megyei Hagyományőrző Forrásközpont, Székelyudvarhely, 2008, p. 88-89.

[8] Idem, p. 89,

[9] Mihály János: *Iskola- és oktatástörténeti „morzsalékok" Udvarhelyszékről* in. *AREOPOLISZ. Történelmi és társadalomtudományi tanulmányok. XVIII.* Areopolis Egyesület, Székelyudvarhely, 2018. 133.

[10] Albert Dávid *idem*, p. 89.

[11] Orbán János: *Székelykeresztúr története.* Kolozsvár, 1943, p. 130.

deja în clădirea în care se află chiar și astăzi casa cantorului. În această școală primul învățător a fost István Pap.[12] În 1892, Balázs Blájer, un învățător, crea a inițiat o mișcare pentru a construi o nouă școală pe locul clădirii care a stat în picioare timp de 125 de ani și care acum se afla într-o stare de degradare. Ca urmare a acestei inițiative, precum și sprijinului financiar dat de episcopul Majláth Gusztáv Károly, noua clădire a fost finalizată în toamna anului 1898, iar în ea a fost construit și apartamentul cantorului. În 1920, școala avea șaptezeci de elevi, față de numai paisprezece cu un secol înainte.[13] Din acel moment, educația și predarea în limba maternă maghiară a continuat să fie din ce în ce mai dificilă de la an la an. Calitatea procesului educațional este demonstrată și de exclamația unui profesor român: copiii maghiari care au ieșit din mâinile profesorului Ferenc Tóth s-au descurcat mai bine la examenele „finale" de limba română decât elevii lor care fuseseră pregătiți în prealabil pentru aceste examene.[14]

Data exactă a înființării **școlii populare reformate** nu este cunoscută. Cu siguranță, în 1631 era deja în funcțiune, deoarece în acel an György Rákóczi I a alocat o subvenție din mina de la Ocna de Jos pentru învățător „dacă predă".[15] În 1845, creșterea numărului de elevi a făcut necesară înființarea unei școli separate pentru băieți și a unei școli separate pentru fete. Parohia a angajat doi învățători. Programa școlară era extinsă: pe lângă religie, morală, lectură, geografie, aritmetică și canto, elevii au învățat estimarea cu ajutorul apei și, ca măsură de descurajare, fabricarea rachiului.

Vechea clădire a școlii reformate era în reparații constante și, în timp, a devenit inutilizabilă, astfel în 1872 a fost demarată construcția unei clădiri noi. Aceasta a fost finalizată în 1875, dar în 1887 și această clădire avea deja nevoie de reparații. Numărul tot mai mare de copii de vârstă școlară, care ajunsese la 200, și deteriorarea noii clădiri abia terminate, au determinat parohia să predea școala statului, rezervându-și dreptul de a numi un cantor-învățător reformat. Această măsură a pus capăt unei perioade de luptă pentru școala reformată veche de aproape trei sute de ani.[16]

În 1919, după schimbarea imperiului, școala reformată și-a redeschis porțile în semn de opoziție față de erodarea învățământului în limba maghiară și a continuat să funcționeze în ciuda măsurilor restrictive și a hărțuirii. În 1932-1937, Biserica Reformată, cu prețul unor sacrificii deosebite - ipotecarea obiectelor sale de valoare - a construit o clădire școlară spațioasă și modernă, în care învățământul confesional a continuat timp de zece ani, până la naționalizarea din 1948.

În 1869, ca urmare a vizitei lui József Eötvös, ministrul cultelor și al educației publice, la Cristuru Secuiesc, datorită experienței dobândite, guvernul a înființat aici, la 1 noiembrie 1870, **Școala Pedagogică Regală Maghiară de Stat**, care a pregătit profesori, conducători de canto și profesori de cantori pentru Secuime pe parcursul celor aproape opt decenii și jumătate de funcționare. Prima clasă a început cu 47 de elevi. Până în 1900, când s-au împlinit 30 de ani de la înființarea institutului, numărul învățătorilor care au absolvit institutul era de 510, dintre care cei mai mulți erau stabiliți în Ținutul Secuiesc și în alte zone ale Transilvaniei, dar în număr mare ei au fost repartizați pe tot teritoriul țării. La 1 septembrie 1911, a fost construită noua clădire modernă a școlii, în care au fost pregătiți învățătorii din Secuime până în 1955.

În decembrie 1913, numele școlii a fost schimbat în „Institutul Regal Maghiar de Stat Primar pentru Pregătirea Profesorilor" (în limba maghiară: „*Magyar Királyi Állami Elemi*

[12] Idem, p. 131.
[13] *Székelykeresztúr.* Szerk: Sándor-Zsigmond Ibolya. Székelykeresztúr, 2014, p. 91.
[14] Orbán Balázs, *op. cit.,* p. 136.
[15] Albert Dávid, *op. cit.,* p. 94.
[16] *Székelykeresztúr,* p. 64.

Népiskolai Tanítóképző Intézet"). În 1916, în timpul perioadei turbulente a Primului Război Mondial, institutul a fost mutat la Baia (Ungaria).

În 1955, după 85 de ani de funcționare, instituția și-a închis porțile. Ministerul Educației a desființat școala, care calificase 2129 de profesori de-a lungul existenței sale: 1695 de vorbitori nativi de limba maghiară și 434 de vorbitori de limba română.[17]

În 1906, visul locuitorilor din Cristur și din împrejurimi de a înființa o **școală de fete** pe lângă școala primară s-a împlinit. În primăvara aceluiași an, în urma eforturilor lui Mihály Ujvári, directorul de atunci al institutului de formare a învățătorilor din oraș, școala civilă de fete din Cristuru Secuiesc a început să funcționeze în luna septembrie, sub conducerea Gabriellei Lendvay, cu patru învățătoare și cu pastorii locali ca profesori de religie. Școala publică privată a primit ulterior statutul de școală civilă municipală pentru fete, subvenționată de stat[18], iar în 1911 s-a mutat în vechea clădire a școlii de formare a învățătorilor. Cu toate acestea, școala civilă de fete nu a avut o viață lungă. Izbucnirea Marelui Război a îngreunat inițial doar funcționarea școlii (singurul său profesor de sex bărbătesc, Lajos Horváth, a fost înrolat în aramtă), dar după invazia română din septembrie 1916, școala civilă de fete a fost mutată în interiorul Ungariei, împreună cu cea mai mare parte a populației din Cristur, administrația și școala de formare a profesorilor. După al doilea arbitraj de la Viena, școala a fost redeschisă. Notificarea pentru anul școlar 1943-44 este puțin mai scurtă decât cea din anul precedent, mai laconică și cu un ton mai reținut. Situația din țară era dificilă din cauza războiului, dar situația școlii a continuat să se îmbunătățească. 220 de elevi publici și 100 de elevi privați s-au înscris la studii. Numărul total de profesori a fost redus cu unul.[19] Nu se știe nimic despre soarta Școlii civile regale de stat maghiare pentru fete din Cristur după 1944. Cel mai probabil, noua administrație românească a închis-o imediat.

Liceul Teologic Unitarian „Berde Mózes" este școala cu cel mai bogat trecut istoric din oraș. Înființat de Sinodul Bisericii Unitariene în 1793, liceul își are rădăcinile în școala primară unitariană, care exista deja în 1568.[20]

Ideea înființării unei școli secundare de interes regional a fost formulată pentru prima dată de Samuel Bíró din Mărtiniș, primul pastor al Bisericii Unitariene, într-o scrisoare adresată autorităților bisericești la începutul secolului al XVIII-lea. În cele din urmă, la 10 iulie 1793, sinodul Bisericii Unitariene a decis să înființeze o școală secundară în Székelykeresztúr.[21] La început, această școală a fost o legată de gimnaziul principal din Cluj. În prima perioadă, directorul, Samuel Szabó, deși s-a confruntat cu multe dificultăți, a reușit construirea primelor încăperi, în care a putut începe predarea. Primele etape ale construcției au fost finalizate cu ajutorul donațiilor altruiste ale comunităților unitariene și ale altor comunități confesionale. Sub conducerea lui József Koronka, cel de-al doilea director al școlii, a început construcția unei noi clădiri din piatră și cărămidă, care a fost finalizată în 1826.

La sugestia gânditorului unitarian Samuel Brassai, ultimul polihistor transilvănean, în 1841, sinodul bisericii a introdus predarea limbii materne în școli, ca parte a inițiativelor de reformă generală a educației. În această perioadă, numărul elevilor de la gimnaziul din Cristur a ajuns la aproximativ 180, format din tineri din mai multe regiuni ale Transilvaniei,

[17] *Székelykeresztúr,* p. 76.
[18] Orbán János: *op. cit.,* p. 197-199.
[19] Kása Csaba: *Egy kétszer megszüntetett iskola. A székelykeresztúri polgári leányiskola története 1906–1921 és 1940–1944*. In https://mki.gov.hu/hu/hirek-hu/evfortulok-hu/egy-szekelyfoldi-iskola-a-kis-magyar-idoben - letöltve: 2022.03.20
[20] Lakatos Sándor: *A 225 éves székelykeresztúri Unitárius Gimnázium történetének forrásairól*, in *AREOPOLIS. Történelmi és társadalomtudományi tanulmányok XVIII*, Areopolis Egyesület, Székelyudvarhely, 2019. 117-119.
[21] Sándor János: *A székelykeresztúri unitárius gymnasium története*, Székely-Keresztúr, 1896. 16.

dornici să învețe. Ca urmare a măsurilor absolutiste austriece, învățământul obligatoriu în limba germană a fost introdus în toată țara, inclusiv în Cristur[22].

În 1912, Consiliul Reprezentativ al Bisericii Unitariene a cumpărat un nou teren lângă școală, pe care a început construcția unei noi clădiri. Această clădire a fost finalizată în mai puțin de doi ani, pe baza planurilor arhitectului Lajos Pákei din Cluj, sub conducerea directorului Mózes Pap. Odată cu aceasta, prin creșterea numărului de clase la 8 și prin crearea de noi posturi didactice, școala a fost ridicată la statutul de colegiu, iar primul examen de absolvire a fost organizat pentru anul școlar 1915/1916.

Între 1940 și 1948, instituția a fost cunoscută sub numele de *Liceul Unitarian Orbán Balázs*. Deși în 1944-1945 a fost adăugat un al doilea etaj la vechea clădire, „reforma educațională" din România din 1948 a dus la închiderea școlilor bisericești de către autoritățile statului comunist. În urma unui proces de naționalizare forțată, clădirile și biblioteca au fost confiscate de statul român, iar educația a fost complet restructurată. Foștii profesori au fost concediați.[23]

BIBLIOGRAPHY

1. Albert Dávid: *Skólák, diákok, mesterek. Az udvarhelyszéki iskoláztatás rövid története,* in. *Udvarhelyszéki olvasókönyv*, Hargita Megyei Hagyományőrző Forrásközpont, Székelyudvarhely, 2008.
2. Benkő Elek – Demeter István – Székely Attila: *Középkori mezőváros a Székelyföldön,* EME, Kolozsvár, 1997.
3. Kása Csaba: *Egy kétszer megszüntetett iskola. A székelykeresztúri polgári leányiskola története 1906–1921 és 1940–1944*.
4. Lakatos Sándor: *A 225 éves székelykeresztúri Unitárius Gimnázium történetének forrásairól*, in *AREOPOLIS. Történelmi és társadalomtudományi tanulmányok XVIII*, Areopolis Egyesület, Székelyudvarhely, 2019.
5. Mihály János: *Iskola- és oktatástörténeti „morzsalékok" Udvarhelyszékről* in. *AREOPOLISZ. Történelmi és társadalomtudományi tanulmányok. XVIII.* Areopolis Egyesület, Székelyudvarhely, 2018.
6. Orbán Balázs: *A Székelyföld leírása* I. Pest, 1868.
7. Orbán János: *Székelykeresztúr története.* Kolozsvár, 1943.
8. Sándor János: *A székelykeresztúri unitárius gymnasium története*, Székely-Keresztúr, 1896.
9. *Székelykeresztúr.* Editat: Sándor-Zsigmond Ibolya. Székelykeresztúr, 2014.
10. *Székely Oklevéltár, I.* Editat de Szabó Károly. Magyar Történelmi Társulat. Cluj, 1872.
11. Fekete János - Fodor Sándor - Pitó Ilona - Bartos László: *A székelykeresztúri Orbán Balázs - volt unitárius – gimnázium 200 éves története*, Kolozsvár, 1993.
12. Sándor-Zsigmond Ibolya: *Lelkek tárháza. Tanulmányok, közlések Székelykeresztúr múltjáról.* Hargita Megyei Hagyományőrző Forrásközpont. Székelyudvarhely, 2021.

Resurse electronice:

1. https://mki.gov.hu/hu/hirek-hu/evfortulok-hu/egy-szekelyfoldi-iskola-a-kis-magyar-idoben

[22] Sándor János: *op. cit.*, p. 96.
[23] Fekete János - Fodor Sándor - Pitó Ilona - Bartos László: *A székelykeresztúri Orbán Balázs - volt unitárius – gimnázium 200 éves története*, Kolozsvár, 1993. 102.

2. https://referinte.transindex.ro/enciclopedie/mobil/monument.php?id=204

DIASPORA MISSIOLOGY THEORY, METHODOLOGY, AND PRACTICEIN AMY TAN'S 'THE VALLEY OF AMAZEMENT'

Maria Cristina Chintescu
PhD, University of Craiova

Abstract: This piece of writing focuses on the theme of 'Otherness' in Amy Tan's novel 'The Valley of Amazement' but from an opposing view now, that of a genuine woman and mother who skillfully struggles to mingle and adapt to the Chinese way of life proposing a cultural theme now, that of the Courtesan Houses in China. The balance switches for the time being. We are dealing in the reversed In-group (the genuine Chinese) and Out-group (Lucia Minturn, born American and who came to China in the hope to marry the father of her daughter, Violet). The article brings the following themes to the center of attention: assimilation, ethnicity, family, prostitution, Chinese and American worlds. The article underlines the alterity between the In-group and the Out-group. The connection is made by Violet, who, as a regular half-Chinese, is hesitant to learn about her Chinese origins. We focus on the constant gap between Lucia's life and Violet's. What is spectacular about this novel is Lucia's return to America and Violet's staying in China.

Keywords: The Valley of Amazement, Chinese world, identity, Courtesan House, immigration, marriage in China, prostitution, Shanghai, kidnapping.

Introduction

The paper is intended to:

- Identify personal drama of the half-Chinese women.
- American Diaspora on Chinese land
- Introduce the problem of Prostitution in China vs. America
- The drama of never being an Insider, nor an Outsider
- Introduce the subject of antagonism between the same nationality marriages
- The significance of the title

1. Identify personal drama of the half-Chinese women.

The Valley of Amazement, the sixth novel of Amy Tan, was published in 2013. It is a historical fiction that deals with the mother-daughter relationship's complexity and the Chinese American drama. The story takes place in 20th century San Francisco and Shanghai. Since its publication, the novel has been notorious for the difficulty that it presents to the reader. Tan's novels' goal has always been excellent communication. This struggle hits to overcome the grammatical and pragmatic limits and misunderstandings between the person's background, implying different ages, different life conceptions, and tragedies.

Within a multilayered story, Tan focuses on the essence of Chinese-American society using the outmost noteworthy personages. The same strong women skillfully struggle to survive, ready to grab readers' attention touching their emotions as the events are presented as they sequel their souls. It is a book that depicts the numerous angles of Tan's identity. The book also hints at the so-called Conjugal Dissolution, which refers to the conjugal relationship's diversity.

The story is told from the first-person narrative. It is a profoundly evocative narrative about the profound connections between mothers and daughters, narrated in the matter-of-

fact-style. We follow the characters cheated by family and friends, thus being forced to become prostitutes. The cultural conflicts that led to refuge in a remote land are described in detail. We witness the way Lucia is rejected by her parents, who had despised her.

Violet knew who she was at the age of seven: White American, pure blood. She was called Violet after the tiny violet flower that her mother had had in her garden in San Francisco. As the courtesans were inhabitants of Shanghai, they could pronounce 'Violet' as 'Vyau-la", which made the little girl angry. Her mother was Lulu Minturn (Lulu Mimi on her Chinese name), madam of a famous courtesan house, Hidden Jade Path, in the extravagant Shanghai. It was the only first-class house that offered services to wealthy Chinese and Western clients working in the foreign trade. The single reason that brought the blessed white race along with the yellow one was the money.

As the house of 'flowers' was Violet's little paradise, Lulu enrolls her in the renowned Miss Jewell's Academy for Girls, an exclusivist school with only fourteen students. Violet calls them 'cruel.' The dispute started when her presence there was contested because she came from the 'evil house' and she should be expelled. After a fight with another student (with "silly ringlets") rooted in the race issue, Violet was sent home, but she remained troubled. She had been accused that using Chinese with a beggar made her Chinese, too. So, after two days, she begins to reclaim her race. She felt that she had 'the Yankee ingenuity' and 'an independent mind.' She felt she was American as she was the one who replaced servant's chopsticks with forks.

After leaving the Academy, she changed her name into Vivi for the courtesans and forbade them to refer to her with '*little sister*.' The moment is an American integration stage, which came due to the Chinese institution's school rejection. However, it is a challenge for Violet Minturn to integrate into Chinese society. Consequently, it makes the reader consider her unable to adjust to new social orders, patterns, and practices, just like her mother. She will be unable to identify herself with the others. She experiences the tragedy of the American Chinese who will never be neither an Insider nor an Outsider.

Violet rejected the idea of being Chinese once she did not worship statues. She did not believe in ghosts or superstitions. Only those who could pronounce her name correctly, the Golden Dove, her mother, and her private teacher, were allowed to call her *'Violet*.' From her mother, Violet finds the truth that *'Ghosts are superstitions, conjured by a Chinese person's fears* [1] (p.9) Moreover, she was not fearful, as she concluded. Contrary to the Chinese, she did not do everything a certain way because that was how it had been done for thousands of years.

Furthermore, here we go, the saga of the American exile begins. She felt that she did not belong to the world she lived in. She examines all her life just as in a quiz. It is an inside inquiry that hastens her crises. She identifies enemies, the Chinese servants, acquaintances, Golden Dove, Mother, and the teacher. In the middle of them, as a catalyst, we have Carlotta, the golden fox cat. Belonging to a pirate (as Lucia puts it), Carlotta was named after the Portuguese king's daughter that he had kidnapped. The pirate cat has a hostile attitude to everyone in the house but Violet. She even 'kills' a seventeen-year-old boy who came to the house with his father one day. After he leaves, the rumor says that he died.

2. American Diaspora on Chinese land.

The cultural difference deepens the American Diaspora alterity. Nevertheless, superstition made The Hidden Jade Path what it was. Lucia repeated many times that she managed to buy the place 'for nothing' as people said it was haunted. She often joked that if someone wanted to make money in Shanghai, she should *'take advantage of people's fear.*' [1](p.11) The house had been built four hundred years ago by the poet Pan Ku Xiang. It was his summer mansion, and it used to be twice as it was then. The legend said that one of the concubines started the fire in the west wing, and the wife in the east wing died in flames.

It came from skepticism, from preconceptions. It was argued that the Westerners and the Chinese could not go to the same place. As a Westerner, it was unacceptable for an intellectual to cater to the same social club along with unrefined Chinese. It was out of their league. From another perspective, the Chinese felt as the Shanghai port belonged to them to feel at home. The Westerners did not respect the Chinese as their language is inadequate. A Chinese speaking English was felt like an insult to the Westerners. So, how could they share the same music? The same cigars? Or the same brandy? Nobody could find the perfect recipe for all these problems than Lucia. She had the veritable counterpoint: the money. How could they not share the same cigars if, on the basis, they share a common interest, Foreign trade? What could be more common than the goal that they share? Moreover, Lucia helped them communicate whenever they needed a translator.

As a native business American, Lucia breaks the stone walls diminishing the alterity between the two. Instead, she builds a bridge between and offers billiards, card games, brandy, fine cigars, a piano to play anthems, and traditional songs from back home for the Westerners. She shows respect to the Chinese by offering conditions of the first-class courtesan's house. The courtship ritual, opium, whiskey, cigars, billiards, card games, and good musicians. Of course, the pieces of furniture were exquisite. There was no comparison with other courtesans houses paying attention to the details (‘*…as I am an American, that knowledge is in my blood.’)*

Lucia Minturn put the American Diaspora alterity into practice in China in the Grand Salon. She mixed the West and East in order to make a fortune, making buzz and echoes. She taught a lesson to everyone. Shanghai was a blessed land where Lucia mixed and then conquered both the new and the old. She adjusted both opposite worlds to make them fit in the Far East.

After the poet died, his eldest son built a monument to honor his father. Nevertheless, when his great-grandson became the head of the family, the monument had already been a wreck. A hundred years ago, the owners sold the house cheaply. Then, its curses began. After one day, his heir died. A thief killed another son. His two sons died immediately. Several buyers died of unusual diseases, infertility, insanity. Not for a second had Lucia Minturn got afraid. That is because her American origin did not let her. On the contrary, she jumped at the chance and bought it on the spot.

‘*I bought the property for the price of a Chinese song. Both Westerners and Chinese said that it was foolish to take it at any price. No carpenter, stonemason, or coolie would ever step across that haunted threshold.'* [1](p.7)

3. The Drama of never being an Insider, nor an Outsider

In these circumstances, what would a genuine American do? She would play with the minds of those uneducated people. She would act as if she cared about their stories and would go on into faking reality. She was made in America. She understood that she had to deal with a different ethnic heritage, so she had to deal with it. She hired an Italian actor who resembled a Chinese. He borrowed cloaks from a feng shui master. They hired some boys to spread leaflets to make public the fair on the grounds of the villa. They installed stalls of food. They hired acrobats and musicians. They had rare fruits and even a candy machine. At the right moment, the actor made his appearance. He asked for a pan of fire and threw a scroll in flames. He sang a song in Tibetan and hurled rice wine in flames to make them higher. He stepped inside the cursed house and, to add drama to the Chinese superstitions, he stated for everyone to know that he was a good man who protected people with the price of his life. It was an affirmation that would vanish all the incertitude in a Chinese mind. The show was about to end, so he returned victoriously after five minutes saying that he had found the Poet Ghost in an inkwell. They had exchanged opinions about poetry. After all, the poet had told him that he was mad at his heirs as they had not respected his monument. After receiving

promises about the monument's renovation, the poet thanked politely and joined his murdered wife.

The second obstacle. It came from skepticism, from preconceptions. It was argued that the Westerners and the Chinese could not go to the same place. As a Westerner, it was unacceptable for an intellectual to cater to the same social club along with unrefined Chinese. It was out of their league. From another perspective, the Chinese felt as the Shanghai port belonged to them to feel at home. The Westerners did not respect the Chinese as their language is lacking. A Chinese speaking English was felt like an insult to the Westerners. So, how could they share the same music? The same cigars? Or the same brandy? Nobody could find the perfect recipe for all these problems than Lucia. She had the veritable counterpoint: the money. How could they not share the same cigars if, on the basics, they share a common interest, Foreign trade? What could be more common than the goal that they share? Moreover, Lucia helped them communicate whenever they needed a translator.

4. The problem of prostitution in China vs. America

Shanghai was nothing then a little town before the Western overstepping, but it blew up to become the most cosmopolitan city, known as '*the brothel of Orient*.' This metropolitan city had 100,000 prostitutes when the Communists subjugated it in the 20-the century. Throughout the nineteenth century, the courtesans' houses suffered dramatic changes. The genuine 'house of flowers' resembled the Qing dynasty. Courtesans were skillful entertainers, even artists. They performed aesthetic shows rather than sexual service. Customers were the times' Elites, officials, and traders. The women performing in these houses were high-class and low-class and streetwalkers. They were paid to perform their artistic talents, age, of course, beauty and smartness. Ditmore talks about another more class,*' the shuyu*.' They were the Elite, the upper-class ace at everything. Singing, storytelling, playing musical instants. They were literate. Their profession was not prostitution but entertainment. They were celebrities. Unfortunately, around 1920 the clientele changed during modernization. Middle classes and working classes were accepted.

Throughout her approach, Lucia Minturn changed the façade of an abandoned blasphemed building into a likable one. Moreover, she managed to crush the racial isolation, so apparent on the territory of the entire Chinese state, the attitude that had provoked countless international conflicts all over the years.

Some reminiscences of racial differences appear involuntarily from time to time, so Lucia was forced to intervene saving appearances, *'setting the rules'*[6](p. 11). Lucia used to gaze at everyone accompanied by Violet from the perch upstairs. It was a place that offers untold pleasures and novelties to the Westerners. They could experience an original Chinese day run inside the courtesans' habitat, though only smiling was allowed, not touching. Lucia was always in the limelight, as she posed the power of making people speechless. She was the person to buffer all the cultural blunders wisely. However, it did not matter how comely the courtesans were; all those men wanted to meet the most captivating of all, Violet's mother, Lucia Minturn. She was an enigma, as she was not the most beautiful woman. She had a pretty long hooked nose with a tall forehead. Very dark lashes shadowed her large irises. Just a glimpse was enough for the men to feel special to her. Her charm was probably coming from the clothes that Lucia designed for herself. Crisscrossing the Grand Salon, Lucia was a pleasure to watch. Anyone could understand that she was a powerful woman, that she was an influencer of those times.

Lucia had 'relations' as the Westerners said or 'guanxi' as the Chinese said. The most powerful men from the West, Shanghai, Canton, Macau, and Hong Kong, were her frequent guests, and she paid respects to them as a businessman did. Above and beyond, Shanghai had three districts: The French, The International Settlements, and the Chinese Quarter having autonomous politics. The three divisions did not cooperate, and they offered perfect land for

guerrilla activity. The flowering of prostitution took advantage of the lack of communication between them. The phenomenon of Chinese prostitution started in Shanghai, famous as 'Paris of Asia' or 'Brothel of Asia". Gradually becoming a melting pot, prostitution could not have been abolished in Shanghai by any administrative machinery till May 1949, when Communists surrounded the city. These were amazed by the fact that ten thousand women were engaged in such an activity.

Shanghai was renowned for its courtesans. Furthermore, for the fact that it was not a city of literati. Here, the traders were considered the Elite together with the administrative faces. Like all the successful women, Lucia was gossiped about by the other courtesans' houses. They said that she knew all those men's secrets as she had been their lover, hundreds of men. Some said that she blackmailed them for their illegal affairs. Alternatively, she drugged them. The truth was that *'her magnetism was her ability to put men and prospects for* profit' [1] (p.12).

Furthermore, The Golden Dove was one of her means. She had learned Chinese from The Golden Dove. Moreover, Lucia taught The Golden Dove English back. They also had a secret language called '*momo*,' the secret language that the thieves used to steal secrets. This '*momo*' meant that a person pretended not to speak a particular language so that the other speakers trust and talk freely in front of her.

Lucia was a master when it came to cultural blunders. And they happened. For example, the gaffe that the British mill owner, Mr. Scott, did in front of the banker Mr. Yang about the horse race that day where Mr. Yang was not allowed as he was Chinese, was a chance for Lucia to pull some strings to take the approval for the shipping route through Yokohama. With just a few words at the right time, Lucia relaxed the tension on the racial difference between the two men and struck an excellent business for the two. She, by chance, happened to know somebody to help them. All is good when it ends well. The next day, Lucia got three gifts of money. One from Mr. Yang, the bigger one from Mr. Scott, and another one, from the office clerk who had his deal in all this business (he was another friend of Lucia whom he had asked to help him make a connection with the two.) What is probably unusual is that the three men behaved as if they were in love with her.

The overwhelming social tone in Shanghai changes fast, fading away in front of the Westerners. Shanghai was the first city to modernize. Modernization started with prostitution. Christian Henriot talks about a particular *'stratification*.' He talks about '*prostitutes to the elite'* and '*the Elite of the prostitutes'*[4](p. 54). There were individual houses for the elite and others for lower customers. As a feature, the elite courtesans had no relations to the lower-class houses and not the same customers.

5. Introduce the subject of antagonism between the same nationality marriages

Antagonism characterizes Lucia and Lu Shing's relationship. They belong to two different worlds. Their love relationship, even sincere, limps every time they meet social impediments until destruction. When Lu Shing realizes how his family will react, he starts to negotiate with Lucia. He wants to end the relationship. (*If you had been born Chinese, I would have wanted you as my wife)*[1] (p. 469). Only if she were Chinese would their love live. Furthermore, this is the moment when he brings the Chinese girl subject.

How is marriage in China? It is an elaborate system. Not based on feelings. It is a business—a prison for the two. The bride and the groom to be are imprisoned for life. The two future husbands and wives are strangers. If the girl rejected the marriage, she would go to prison. They do not expect to like each other, nor spiritually nor physically. The husbands will never recognize some marriages as they are simple arrangements based on religion, social position, wealth, class, culture. Families cannot encourage other relations. In Chinese

families, there was a particular code to be respected. The boy's family took the future wife earlier, between 7 and 14.

Nevertheless, they married later on: the boy when he was 19 and the girl when she was 17. The infant girls were seen as belonged objects. The studies have shown that the common marriage among the more indigent Hakka population around 1912 continued to live with her parents after the trade until she was 17 unless her parents died. However, the unwritten law mentioned that marriage was a longstanding engagement between 19th and 20th Century China. Marriage was considered by the parents an outstanding achievement, necessary for their family welfare. It is a family's honor, a family's success. Previous preparations had been made for more than ten years. The moment the engagement takes place, the mother starts gathering the dowry. Forty pieces of furniture, bedding, and quilts, clothes for every time of the year, no matter the fashion that would come. Many people sold their fortunes for these outfits. They prepared the twenties or thirties of it. If the trousseau was copious, that was enough. Ten days till the wedding, the endowment was sent to the future husband's house. How could Lu Shing break this economic, ideological, and social scheme for Lucia?

So, Lu Shing's discourse is meant to inform Lucia that he is going to abandon her. He presents his dissatisfaction asking himself if he was happy, assessing the negative and positive aspects rigidly. (Will I be better off by myself or with so-and-so?). On the contrary, Lucia trusts Lu Shing. She accepts obediently to be rejected by his parents and shyly adds: *I was not suggesting I would marry you*. [1](p. 463). She states that pregnancy is not a means of getting married. Marriage implies acceptance. The culture gap between these two is noticeable here. Lu Shing advances his idea, saying that she would never be allowed in his house because she is a foreigner. He concludes by saying that he wants to leave her and marry another girl for the sake of his family. He leaves her blaming everything on the discomfort that he feels when it comes to family bonding. He feels responsible for his heritage that only a Chinese could understand. He promises he will not abandon her as he has never loved anyone else more. Nevertheless, he has no other choice. Lucia feels betrayed. She has risked so much, but he prefers his fortune instead. She has sacrificed her family and future, but he is no longer ready to do the same. She is deeply disappointed. So they decide to begin a new life. He continues his life with the Chinese wife while she decides to marry Danner, "*a kind man called Danner*," with whom she has a daughter, but she loses them both.

While she tries to construct her identity, these tragic experiences have retrospective effects: they continually shape current evaluations and expectations, transforming previous versions of the past based on empirical data.

Antagonism between John and Harriet Minturn is seen from another perspective. The same nationality, but with different preferences. A professor and a scientist are different. Harriet is the ultimate scientist who does not care about her daughter or her husband. As a consequence, John has many affairs. Lucia discovers her father's relations and reveals them to her mother. Although John's marriage is seen as a cage, he does not want to divorce. His infidelity is put under the sign of isolation, the lack of communication destroying their marriage. It is not a social issue break up. Frustration results in their extramarital relationships. They are not made for each other. They resolve their problems by accepting their guilt.

Antagonism between Edward and Minerva is revealed by the fact that the two do not match. They have never been happy. As Edward puts it, "*never been loyal*." They have always cheated on each other, but their marriage ends when Minerva cheats. Their relationship is based on a lie. Minerva pretends that she is pregnant, claiming that the child is Edward's. As he is a good man, Edward accepts to marry her as she threatens to suicide. All the love relationship take end when one of the partners pronounce the word "death." At this

point, they are over. Emotional blackmail reaches a dead end. Edward is ready to be happy again with Violet. He wants to have a proper family.

The abused American Edward Ivory escapes this nightmare and runs in terror far away to Shanghai to lead a new life. Moreover, he meets Violet, who can make him '*jump to the moon*.' He wants to have together '*their little world*.' Furthermore, Flora comes to the world -' *a perfect replica*'- [1](p. 276). Unfortunately, Edward dies in the Spanish 1918 epidemic. Minerva, his wife, takes Flora to The U.S, as she is still married to him. Edward's death scene is full of love and commitment. Their relationship is the antagonist to Edward's first marriage. Their relationship is based on trust. They have a strong relationship. They have a union, a healthy marriage built on strength.

6. The significance of the title.

The title of Amy Tan's novel *The Valley of Amazement* mainly refers to Violet's 'great expectations,' which are dimensional and ever-lasting. Her great expectations are embodied in her fake origins. The moment she realizes that she is half Chinese, all her values collapse. Her life becomes a wreck, and the word ' valley' represents all her interior pain. The title also alludes to the idea that great things are to come (by using the word 'amazement'), but they are not there yet. The word 'amazement' displays either Violet's 'astonishment, 'surprise' or her 'shock' or 'stupefaction.' However, it reveals 'mystery.' In the metafictional sense, we can say that the title refers to the reader's amazement, which Tan weaves with many twists. All these layers of meaning in the title make for a rich reading experience. Tan portrays the amazement of her characters very efficiently in the novel. One cannot stop wondering whether Tan added the title before writing the book or after writing it. At first sight, the reader is puzzled by the titles but anxious at the same time to get to the meaning of the title. The book starts with interesting characters and mingles historical reality with fictional characters. We are sure that the title is set in the reader's mind, and the message is gradually conveyed. 'The Valley of Amazement' is a novel whose title bears the central message of the work. The word 'valley foreshadows the tragic destiny of three women. Maybe the word 'valley' predicts the separated future of the three family members, three generations, grandma, mother, niece. The novel depicts the tragedy of these three women as well as the tragedy of society. The protagonists who are wealthy and respected at the beginning of the novel meet a tragic fate at the end of the novel. At the beginning of the novel, Chinese society was a peaceful, organic society, but it falls into pieces at the end of the novel.

Many controversies can this title arise. Critics have not been able to reach any kind of agreement about this play. Even Tan herself did not offer much about to interpret the play. This novel's chief concern is the absurd word 'amazement' combined with the word 'valley.' Tan lets us imagine whether there is disillusion (valley) or wonderment (amazement). Tan lets the reader imagine whether the valley is dark or glamorous. It creates a source of anxiety or frustration, a feeling of uncertainty, why not of nihilism. Nonetheless, it is essential to say that Tan depicts this 'valley of amazement' in a book that she published previously in 1995, *'A Hundred Secret Senses.'*

Another sense might be that of redemption. The characters may be stuck there. This mood has the feeling of a lost world in which characters are tempted to remain weak persons. As ordinary Chinese, women silently accept their destiny as the lamb to their slaughter, but, as in all Tan's novels, there is always a twist. That is why the titles are successfully combined to operate on many different levels of the book.

The book's title comes from a painting of Lu Shing, who decided to state their lovemaking by painting Lucia. He declared his love for her to make her understand what 'he sees' and 'feels.' As he puts it, he wanted to paint for the woman he loved for her 'free spirit.' So, he had to come two nights in a row. His glance while painting betrayed no more emotion for her. What was unexpected was that he imagined her in *The Valley of Amazement,* helping

Lucia mirror her soul in the golden valley. It was a delayed gift for her 17th anniversary with the initials "*L.S."* on the back next to *"The Valley of Amazement*," and 1898 or 1899 was illegible.

Furthermore, Violet was one year old in 1899. So the two adults would have been together then. It was the panorama of a 'valley' surrounded by the shadows of two mountain ranges. Their cliffs were pink and golden, and the clouds shone as if they were the gate to the promised land. Dawn or dusk? It was difficult to tell the difference. There seemed to be confusion whether the rain had just stopped or had just started or whether the painting expressed joy or consolation. There was uncertainty about whether the painting depicted hope or hopelessness. It made one see himself on the cliffs bravely or hopeless in front of the challenging task that climbing so high may be.

The painting might hint at the fool who goes exhausted after a goal longing in front of the end of a rainbow. The painting had two different ways of being interpreted. Two meanings in one painting. It was a bipolar meaning. It could transmit to Violet a sensation of being hunted, like a bad premonition. Gazing at it, one can think of the sensation of being lost while the rain was about to start, and there was no time of going back. The formless space behind her annoys her at one point as she deciphered her human condition: she did not belong anywhere. She hated Lu Shing because he had left her, but how could her mother keep the painting?

Moreover, the painting revealed the blank eyes, which means her blank soul, the scorching heat inside her body. She did not recognize herself now. She had a revelation when she understood that she did not know her at all. She was terrified.

Conclusions:

Tan deals with antagonism in *The Valley of Amazement*. We witness women's suffering, men's betrayal. As Lucia collapses and becomes a concubine, women end in destruction when Lu Shing leaves her or Violet, who makes the same mistake when Edward dies.

The Valley of Amazement offers a vast array of prospects, valuable cultural interpretations. It crosses the generic boundary between fiction and autobiography. Two cultures with different versions of reality are brought together. As a typical native Chinese, Tan does not deny her family histories and cultural heritage, which are an essential part of her identity.

BIBLIOGRAPHY

1. Amy, *The Valley of Amazement*, Harper Collins Publisher, London, 2013.
2. Amy Tan. *Red Room Writer Profile* http: //www.red room.cpm/author/amy tan
3. Amy Tan. Special issue, Hitting Critical Mass: *A Journal of Asian American Cultural Criticism* 4 no. 1,(1996).
4. Henriot Christian, *Prostitution and Sexuality in Shanghai*. A Social History, 1849-1949, Cambridge University Press, 2001.
5. Amy Tan, *The Opposite of Fate: A Book of Musing*, Putnam, New York, 2003.

INTERNATIONAL MIGRATION: DRIVERS, FACTORS AND MEGATRENDS

Maria Cristina Chintescu
PhD, University of Craiova

Abstract: This piece of writing focuses on the theme of Chinese America as a part of the Greater Chinese Diaspora. The international migration among Chinese is centuries old: long before European colonists invaded the Asian continent, the Chinese had moved by see or land, either seasonally or permanently, to earn a living and to support their families. Amy Tan offers a historical view of Chinese emigration as a basis for understanding Chinese immigration to the United States. Diaspora is reflected in an old saying: "There are Chinese people wherever the ocean waves touch." Migrant networks interact with structural factors: colonization, decolonization, nation-state building and changes in political regimes. The Chinese emigration maps implications for both countries of origin and both countries of destination. The main factor is the historical factor. There are distinct streams of emigration from China and remigration from the Chinese Diaspora after World War II. Local and global economies, diasporic communities, and migration networks interact with origins as well as shape the direction and nature of international migration.

Keywords: assimilation, ethnicity, Chinese immigration, American traditions, collective mentality.

1.1. Assimilation and Ethnicity

When discussing Chinese immigration, we are first stricken by first-generation immigrants dominating the community. Female characters from *"The Joy Luck Club,""The Kitchen's God Wife," or "The Hundred Secret Senses"* come to salience this phenomenon. They have brought America their ethnic organizations and ethnic, social networks which are undisputed no matter what. Eventually, when these familiar networks lack, they make them out so that they become "sisters, aunts, uncles, cousins." For instance, after a lifetime, Pearl, one of the main characters in *"The Kitchen's God Wife"* finds out that her mother has made up for her an aunt, Helen, two cousins, with whom she has no blood connections, and more than that, a father, Jimmy Louie, who brought her up, and finds out that her father is a dreadful Chinese about whom nobody had talked before. They are all characterized by pervasive racism, discrimination, lack of English-language proficiency, or information about the new homeland. What is new about this Chinese community is that they were expected to assimilate the American traditions and way of living, as all the immigrants have done, but they do not. They do not do the Africans or Mexicans' way. They continue to bring their identity over time. They keep their traditions and superstitions alive. America is an open pot, but the Chinese world has remained untouched by Americans' temptations. They follow their own rules, which are not to be offended. They deny their country, but at the same time, they love it so much. It is valued, uncontested, and always in their heart. Their community sometimes seems to fade into significance.

Members of the *second* or *later generations* are unlikely to accept Chinese traditions as they feel like the Other, as the unaccepted, the negatively judged against the dominant group, the Americans. Winnie's daughter tries effortlessly to negate her Chinese origins. She wants to be one of the crowds, be American, be an American's equal, marry an American guy, and avoid communication with her Chinese mother, who was a strict Chinese, living far away from her mother. As she strives to become American, she has become Chinese.

There is a point in the novel where each significant Chinese-born American character expresses anxiety over her inability to reconcile the Chinese heritage with her American surroundings. This is the very aim of Jing-mei's journey to China. The daughters are genetically Chinese and have been brought up in Chinese homes, but they also identify themselves as American. Waverly, Rose and Lena have white boyfriends and husbands, discouraging their mothers' old-fashioned traditions. They have been trying to escape the Chinese traditions. Lena would walk all day long with their eyes open to make them look American. Lindo would clap her hands every time her mother told her she did not look Japanese. We witness their transformation only later when naturally, they become incomplete. Waverly is happy to blend in with China and stops angrily when Lindo tells her that she will be recognized immediately. Lindo herself does not want to protest against some Chinese traditions, which she finds ridiculous, and she makes a secret promise to herself to value her American way of life, embracing her autonomy and personal freedom of choice.

Once Jing-mei's initiatic journey is over, she happily accepts her Chinese culture, but she has a revelation: there is no such a pure state of being Chinese or pure American. Immigrants are mixtures of contrasts, bringing sorrow and happiness.

The second or later generations mostly return to their ethnic community to culturally, socially, and politically organize among their coethnics. As a representative of the second generation, Amy Tan, the author declares that at the age of 17, she said to herself that"she was going to have anything to do with anything Chinese when she leaves home." She was going "to be completely American."She wanted"none of that Chinese torture or guilt ever again. None of the responsibility". Nevertheless, she was on the right path of a second generation. It is typically Chinese or typical for a future pure Chinese.

Furthermore, the teenager came to see things very differently. In 1987 the mother, Daisy and Amy Tan set off to discover China, and Tan explains her decision: "The trip was the chance to see what was inside of my mother and me." So she cannot ignore China. China becomes a must. Moreover, she felt that she could not live the other way. Born on February 19th, 1952, she had to adapt to her parents' high expectations, who wanted her to be a neurosurgeon or a concert pianist. It was the desire of the two Chinese to explore the opportunities that America offered, but the condition was to remain Chinese. This image appears in the book: 'The Joy Luck Club',in which the stories of four Chinese immigrant women (first generations) raise their American-born daughters (second generations). Based on their lives back in China, they try to make their daughters understand their lives, their high expectations.

Their Americanized daughters, Jing-mei, Lin, Rose, An-mei (the second generation of immigrants), do their best to win their mothers' acceptance. The significant errors in understanding are the language barrier and their culture. Raised in Chinese Culture, mothers communicate poorly with their American-raised daughters. The mothers would not accept the American character. They accept only what America offers, but they want for their daughters the Chinese character. Daughters do not make up their mothers' expectations as they do not understand what they are supposed to do. They have different visions of America. Mothers' broken English, which embarrasses their daughters, makes communication very difficult, especially with Ying-Ying, who hardly speaks.

One of these Chinese women, Suyuan Woo, formed a club in China during World War II in the early days of her first marriage to distract the others from the Japanese attacks. The idea of the club (mah-jongg game) is forwarded in San Francisco, too, but with the idea of hope. The symbol of personal achievement becomes nothing but a feather that Jing-Mai Woo, her daughter, always gets to feel that she is Chinese. The treasured swan feather was brought from Shanghai by her mother Suyuan Woo to feel Chinese. The swan was, in fact, a duck that had a very long neck trying to become a goose.

Nevertheless, it embodied her hope to bring up a daughter in America who was valued for herself. Moreover, now she starts, as her mother did, the search for identity following the initiatic journey. In this way, through the American Dream and success and happiness, "speaking English and swallowing more *Coca Cola*," the two start to talk and become more Chinese than ever. Jing-Mai Woo is “the other” who projects her individuality in the network of connections. She must understand the format of the Chinese world. According to the endeavour to analyze the theme of otherness, we are subjected to four stories told by four Chinese-born women.

The daughters lead a double life. Even if they consider the Chinese heritage silly and pointless, they obey it, but they are happy to leave the Chinese culture behind, making in the same time American decisions in the public eye. The Americans would not have accepted them. They would have been The Other.

The women feel in opposite terms. They have a love-hate relationship with one another. They are connected by a strong friendship which helps them survive in America, but, at the same time, they are competing with one another. Lindo and Suyuan are rivals. The competition makes them stronger and binds them so much. They are like minor Other parts that form like a puzzle. The Big Other is the Chinese Diaspora struggling to be accepted but taken for granted simultaneously. The daughters have hard times facing up to their mothers' expectations. They are confused at the beginning, but in the end, they accept their otherness, and they are proud to show it off. Jing-mei finally understands her mother, and Lin realizes that she has become more American than ever, and Rose finds her force to stand up for herself in front of her mother, An-mei.

In these two opposing worlds, mothers and daughters struggle to find their identities. Even if the daughters obey their mothers, they are more comfortable in the American world; it is too tempting not to enjoy this glittering "banned world" that welcomes them. A symbolic scene happens at the salon before the wedding when Lindo Jong goes accompanied by Waverly. One represents the new, the other the old. The mother wants to keep her haircut, and she even threatens not to go to the wedding. She teaches the power of invisible strength to her Chinese American-born daughter, and Waverly succeeds to be the best in chess due to her ability to hide her thoughts and channel her powers. Waverly is a model of success, now an attorney. However, she feels that she cannot rise to her mother's expectations about her future white husband. Her fear comes from the fact that it was her mother's critical point of view that made her see her first husband, Marvin, with unpleasant eyes. She is constantly waiting to lose Rich for the same reasons. Her love for her daughter, Shoshanna, teaches her unconditional love. Secondary to their competitive mothers, Jing-mei feels rivalry with her. She lives with the fear that her daughter might be wooed by the opportunities of the American world, putting in danger her curiosity for the Chinese world. Lindo herself sees herself as too ″assimilated." Talking becomes a tool, and eventually, they strike a deal.

At the end of this initiatic struggle, they find the courage to admit that they are different, that they can stand up from the crowd, that they are unique, and the world has to accept themselves as they are, no matter the race, discrimination.

Different women's situations deepen the alterity between the Chinese and American Worlds. Restricted women in China have to bear as many children with a smile on their face, never complaining and always obeying, standing in the shade of a man. On the contrary, free American women are advised to have careers and children only if they want to become independent. Having had a tragic life as a Chinese wife, the Chinese mothers know that their daughters can be delighted only if brought up in a free country where women are encouraged to lead their own lives, such as America.

Coming from these two opposing worlds, the daughters come to reasonable terms with their mothers just later. The daughters want to have support from their mothers to be

encouraged and kind. They feel that they are not accepted in the American Society, they feel rejected, they feel like outsiders, and they like to find comfort in their mothers. However, instead, they get mothers who want them to be respectful and ready to be taught about the Chinese world they value so much. This gap reflects the significant difference between the two opposing, contrasting worlds—the gap between Acceptance and Not being Accepted. Only later, when daughters reach maturity, they start to see the world with different eyes, the same as Tan did after her mother recovered and took her to that initiatic journey to China which will be the first in a row of many other trips. It is not until the daughters reach full maturity that they understand the pressure mothers put on them.

Chinese mothers are strong and wilful and are characterized by the stubbornness to create happiness and success. They do not focus on their hardships. This is why they nurture their children and have a fierce love for their daughters, often expressed with criticism that comes from the fact that their daughters want to shake off their Chinese identity in favour of an American one. They belong to two different worlds, from two divergent cultures, two different cultural upbringings. There is one person who can "switch" from "Chinese" to "American."

Furthermore, that person is Lindo from "The Joy Luck Club." Nevertheless, she cannot be at the same time both "Chinese" and "American." As her daughter Waverly puts it, the "two-facedness" succeed each other. The feeling of "otherness" is so acute that the fight between the two women, mother and daughter, becomes a "tournament".

What is so striking about Amy Tan's novels is the unacceptance of Chinese males. All the females long after the Chinese way of life, secrets, mysteries, traditions, Gods, but not after Chinese males. If Man is the center of the world back in China, in the United States, the Woman becomes the center of the universe; she knows everything, she understands everything, even more, she rules families and keeps them together. This theory can be applied only to Chinese husbands. The Chinese American husbands are kind, careful, reliable. They cannot be met in the Chinese world but the American. They are ready to raise daughters happily like Jimmy Louie raised Pearl, ready to go with Jing-mei (June) Woo in the initiatic journey like Canning Woo, Suyuan's second husband and father of Jing-mei. Tin Jong, Lindo's husband, is the father of three children like a shade. He respects his wife and her principles. He is the antithesis of her first husband in China, Huang Tyan-yu, with whom she had no children as she moved with him at the age of twelve.

Fate plays a crucial place in Amy Tan's novels. The twelve animals of the zodiac are used to explain the characters' personalities. When Ying-Ying St. Clair talks about her daughter, Lena, she says that her Tiger personality's "black" side makes her wait for the "gold" moment, the right moment to catch what she wants. When Rose asks why she should try to save her marriage, An-mei says that she "must" because "this is her fate." An-mei's mother slices off a piece of her flesh to put in her mother's soup, hoping superstitiously to cure her.

Chinese ethnic organizations include suburban Chinese schools, associations, ethnic civil rights organizations. The Chinese immigrants are usually very tolerant, and they know little about their rights as tenants. They do not want any trouble; they do not want anything to do with a lawsuit. If they did, it would mean they were not serious persons. Most are located in Chinatowns or suburbs. Others are ruled by well-educated Chinese who are accepted and assimilated by the American population.

All the features mentioned above are paradoxically coming from the Chinese immigrants' adaptation needs. It means that becoming American becomes possible by maintaining Chinese ethnicity. It is a way of reaching the secular goal of becoming Chinese American. How? By enhancing the foundation of being Chinese in the right way. They have run away from a sick China, and they want to leave everything behind? Yes, but they have to

confront China first.

One of the most critical problems when bringing immigration on the first page is community inhibition. Immigrants are socially isolated. It comes from group exclusivity. This rejection leads to stereotyping and racial discrimination. Native-born Asian Americans are often put in situations where they have to show loyalty and patriotism as they are stereotyped.

1.2. *Stereotypes*

Stereotypes are simplistic images evenly fixed on a group or a person or social process.These express anxious images, fears about the realization of things or phenomena, expectations for social situations or other groups of individuals. Everything is done according to some clichés. Walter Lippman, the inventor of this notion, finds out that "we are determined to function based on some images previously fixed in our mind, of abusive generalizations, of some memory sweeps" (Bourhis, Jaques and Leyens 1994: 112).

The notion of stereotype evokes those of bias and discrimination. It leads to the idea of generalization and error of judgment, with unwanted consequences. The danger comes from the fact that stereotypes are labelling us.

1.3. *Collective Mentality*

Stereotypes are closely related to the concept of collective mentality. This is an ensemble of perceiving, judging, acting, characteristic of the age, of a group, in our case, the study of the Chinese people in the nineteenth century. It refers to the set of intellectual habits, opinions, beliefs, behaviors characteristic of a group. Generally, people who share the same belief have the same biases and beliefs. This circuit is made through mental contagion, by imitation with the groups to which people relate. At Amy Tan, we are dealing with affective relationships of mentality. With Amy Tan, beliefs are addressed to affection and not to logic because their manifestation space is an affective one (family, group of believers.) Faith is biased on prejudices, opinions, it is created at the subconscious level, it is to be obeyed, not discussed. Winnie's tortures and her monologues in “The Kitchen God's Wife"introduce us to the prejudices and opinions that revolve around the Chinese people, imprinting all the elements of Chinese civilization.

As for the faith in a specific dogma, it can be considered an illusion. In the Chinese doctrine, the unreal becomes more substantial than the real. Many Chinese beliefs and myths have a psychological charge that generates prejudices and opinions despised and blamed by other peoples.

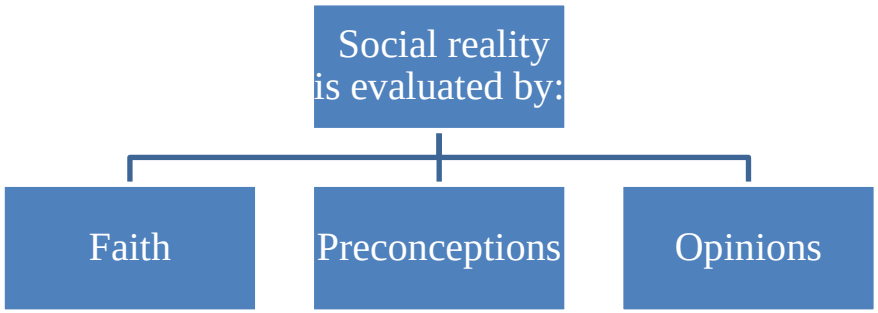

Figure 1

Two key elements generally characterize societies:

- the challenges of the natural environment and the social environment and
- the ability to adapt to these challenges.

The challenges of the natural and social environments are the cruel conditions of war embroidered by the wicked conditions of women in the nineteenth century. The second element is the ability of the Chinese to adapt to the conditions of war, resettlement from one place to another, poor living conditions, tragedies caused by both war and social drama.

1.4. *Faith*

Faith, in general, is defined as"affective, sentimental, non-rational certainty that can sometimes attain fanaticism" (Dictionar de filosofie 1978:161).

Immanuel Kant confirms that faith is an act of individual will, subjective adhesion, which excludes doubt and lacks adequate logical reasoning.Gustave Le Bon launches the idea that a belief constrains us from admitting an idea, an opinion (Bon1995:104).

Faith is the essential element of mentality. It is the source of social prejudices, and it is the nucleus around which Society's mentality is clinging, enhancing a mark in the collective mentality and in their way of life. Amy Tan's characters interpret events based on "fixed" elements known collectively. When the main character of "The Kitchen God's Wife" breaks the scissors, catastrophe is sure to bloom, because the unwritten Chinese rules cannot be challenged. Then, tragic events are only expected by Winnie with resignation.

These all come from the need to interpret and evaluate social things and phenomena, from the need for uncertainty. Amy Tan's characters need a religious belief, a god to protect their marriage, be it a god with a pagan life.

Being widespread everywhere but being the most critical source of tension, faith is a highly international subject that affects us all. Being at the same time an element of social development, faith is also an element of anchyloses. Indeed, the uninstructed peoples constantly flashed religion to organize time and space. The skeleton of faith depends on people's habits, beliefs, behaviours, prejudices, constraints, and permissiveness. The result is long-lasting, not easy to be demolished. People are ready to give their blood for unreal concepts and convictions.

1.5. *Preconception*

‘Preconception’ is the most common phenomenon in Amy Tan's work. That is because China is full of prejudices, preconceptions, often wrong about things.

‘Preconception’ is a way of thinking marked by emotional factors that occur beforehand and independently from the objective knowledge of the given reality" (Dicționar de psihologie socială 1981 :196)

Prejudice develops frustration for individuals by creating social psychoses that are obsessive states that result from contamination with certain social groups. We can exemplify what we witness every day in Europe today. Jihad affects Society by creating a state of insecurity, aggression, isolation.

Prejudices isolate communities. In the case of Amy Tan, we have two different opposing, unacceptable worlds that only value their values. Prejudice creates the differences between "us" and "you." It creates unacceptance.

1.6. *Opinion*

“Opinion” is defined as noncritical reception or description of reality, trust, spontaneous or empirical adherence of the subject to a particular situation, concept, or action plan.The opinion materializes in agreement-disagreement, approval-disapproval. The opinion is based on a proven scientific concept. Everything that comes out of this area goes into the realm of *faith*.

The collective opinion is strongly influenced by traditions, states of mind, prestige and authority, interpersonal and intergroup relationships, the persuasive influence of mass media, education, and propaganda.

BIBLIOGRAPHY

1. Beason, Tyrone. (2003), "Tan's Musing Blend Dark and Light, Past and Present", The Seattle Times, 31 October, p. 140-158.
2. Benjamin, Susan J., "The Joy Luck Club, English Journal 79", no. 6, p.8.
3. Beason, Tyrone. (2003), "Tan's Musing Blend Dark and Light, Past and Present, The Seattle Times", 31 October, p. 140-158.
4. Bloom Harold, "Modern Critical Interpretations, Amy Tan's The Joy Luck Club", Chelsea House Publishers, Philadelphia, 2002.
5. Gernet, Jacques, "Lumea Chineză", Edit. Meridiane, Buc 1985.
6. Lan Dong, "Reading Amy Tan", Greenwood Press, Santa Barbara, California, Denver, Colorado, Oxford, England, 2009.
7. Tan Amy, 'The Joy Luck Club', G. P. Putnam's Sons, London, 1989.
8. Tan, Amy, 'The Kitchen's God Wife', G.P. Putnam's, London, 1991.
9. Tan, Amy, 'The Valley of Amazement', G.P. Putnam's, London, 2013.
10. Tan, Amy, Red Room Writer Profile http: //www.red room.cpm/author/amy tan
11. Tan, Amy, "Special issue, Hitting Critical Mass": A Journal of Asian American Cultural Criticism 4no. 1, 1996.
12. Tan, Amy, "Fate", New York, G.P. Putnam's Sons, 2003.
13. Tan, Amy, "The Opposite of Faith. A Book of Musings", G.P. Putnam's Sons, New York, 2003.
14. Tan Amy, Best "Selling Author of "The Joy Luck Club", *Steven Barclay Agency* agency.com/tan.html
15. Zhou, Min, "Contemporary Chinese America", Temple University Press, Philadelphia, 2009.

MODERN TECHNOLOGIES IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING

Claudia-Sorina Popa (Barbu)
PhD, University of Pitești

Abstract: The use of modern information technology in the study of modern foreign languages is important. Nowadays, interaction in the course of the educational process, carried out on the basis of modern communication technologies, requires from the teacher not only pedagogical, but also special technical skills, experience in working with modern technical facilities.
Teachers, by balancing technological teaching with traditional teaching, need to pay close attention to learners' responses to the use of technology.

Keywords: modern technology, communication, foreign languages

Due to the rapid growth of the scientific and technical base and information technology, the requirements made to teachers are growing. The use of modern Internet technologies in the educational process does not lead to the displacement of teachers by computer systems, but to changes in the role and function of teachers, to the complication of teaching.

Nowadays, interaction in the course of the educational process, carried out on the basis of modern communication technologies, requires from the teacher not only pedagogical, but also special technical skills, experience in working with modern technical facilities.

The process of learning foreign languages has a specificity that distinguishes it from other subjects, namely, pronounced communicative orientation. Since we learn a language to master it outside the foreign language environment, its absence is compensated by the use of multimedia language and non-linguistic audio and/or visual visuality. It seems that each component of the technology we have today, in a special way accompanies, motivates and stimulates the foreign speech activity of students[1]. On the basis of multimedia technologies, interactive teaching materials are developed and multimedia visuality is created.

The forms of work with computer training programs in the lessons of a foreign language include: - learning vocabulary; - pronunciation; - teaching dialogical and monological speech; - writing; - grammatical phenomena.

As a general approach, the Internet, through tasks and project study, can offer a socio-cognitive approach that can provide language learners the opportunity to interact in a real social manner. For instance, online games are supposed to be helping and enhancing various vocabulary fields and giving positive insights into language feedback[2]. The important features of the Internet are its speed, high accuracy and the repeated presentation of the lessons on the same day saving time and effort for the teacher. The repetition process can be a great help to the learners in memorizing and comprehending the lesson significantly. Language learners, through computer-based activities, multimedia and a variety of websites, can get quick information and excellent materials to understand more and better[3]. Teachers,

[1]Mikheeva N.F. *Methods of teaching foreign languages.* - 2nd ed., Rev. and additional – M.: RUDN University, 2020. – 73 p.
[2]Gee, J. P. (1996). *Social linguistics and literacies: Ideology in discourses.* Taylor & Francis.
[3]Tomlinson, B. (1998a). *Materials Development in Language Teaching.* Cambridge University Press.

by using the Internet in comparison to traditional teaching methods, can better provide a favourable environment for learners to learn more effectively[4].

YouTube

YouTube videos, for numerous components of English, are very beneficial in an English Language Teaching study room to decorate vocabulary, accents, pronunciation, voice modulation. The actual reason and benefit of looking at YouTube, in coaching and studying English, is that it gives actual examples of ordinary English utilized by ordinary humans. It, as a device, may be utilized by instructors to enhance the listening, speaking, analyzing and writing talents of their college students[5]. A part of the film, suitable to the extent of students, can also be decided on and provided to them. Teachers, for the primary time, can mute the sound and ask the students to observe the film. Later, the learners may be requested to observe the film yet again and to border the dialogues of the film clippings simultaneously. Teachers also can display a specific part of the film to the students and in addition, ask them to relate the relaxation of the tale or the climax of the film. This will upgrade college students' creativity, in addition to their speech[6].

Smart Mobile Phones

The use of smart mobile phones, tablets and so on, with powerful functions almost equal to those of personal computers and having portability facilities, as a studying device has extensive sort of applications. Students may be requested to take a picture graph documentary using the digital digicam characteristic on their cell phones. Teachers can assign a subject matter for the documentary to their college students. Students can add the documentaries organized by them to the websites which include flicker and sort narrative descriptions for every image graph to proportion with their instructors, classmates, own circle of relatives and friends.

Howsoever, high use of mobile phones by learners, on the one hand, has shown a fall in grade point average, learning by using mobile phones, on the other, has increased academic performance, task accomplishment and rate of learning goal achievements[7].

Podcasting Students, nowadays, are now no longer looking at films in the theatre or on the TV. They are looking through computer systems and hand-held DVD gamers. They are attentive to information clips and movies on the web. They may be approached by lecturers in a single new manner through podcasts[8]. A podcast is a chain of virtual media documents that are allotted over the Internet using the syndication feeds for the playback of transportable media gamers and computer systems. Podcasts' usage in the study room could be very smooth. Teachers can download many loose ESL podcasts on the Internet to apply in magnificence. They can supply podcast assignments for homework and shape dialogue on the subject the following day. Teachers can also assign a song podcast that introduces college students to the subculture in addition to how the language is regularly used creatively or the information channels through which the students can also analyze the usage of intonation and stress.

Blog

---

[4]Peregoy, S., & Boyle, O. (2012). *Reading, writing and learning in ESL:* A resource book for teachers. Allyn & Bacon.

[5]Cox, M. J., Preston, C., & Cox, K. (1999b). *What motivates teachers to apply ICT?* Paper presented at the British Educational Research Association Conference, Brighton.

[6]Peregoy, S., & Boyle, O. (2012). *Reading, writing and learning in ESL*: A resource book for teachers. Allyn & Bacon.

[7]Lepp, A., Barkley, J. E., & Karpinski, A. C. (2014). *The relationship between cell phone use, academic performance, anxiety and satisfaction with life in college students*. Computer in Human Behaviour, 31, 343-350p.

[8]Higgins, S., and Moseley, D. (2001). *Teachers' thinking about ICT and learning: Beliefs and outcomes. Teacher Development.* An International Journal of Teacher's Professional Development, 5(2), 191-210p.

Blogging is a technique of coaching that has come to be increasingly famous as it's far an amazing way to proportion statistics and generate dialogue. To assist educate college students and advantage enjoy numerous varieties of social media, many educators, despite the usage of textbooks and conventional strategies, decide upon the usage of this new approach. Blog mustn't be complex for putting in place a direction. Educators can use a loose platform which includes Blogspot, WordPress, or Tumbler to host the weblog. Teachers ought to reply to college students' posts via fast writing a brief remark associated with the content.

Inculcating an Attitude to Learn

Modern instructional traits regard learners as the centre of all sports. Teachers try tough to seize college students' hobbies and interests for powerful coaching. A trainer's achievement does lie in magnificent coaching alternatively, it relies upon the truth of how some distance he/she units the students in exploring new horizons for themselves. It is the way to inculcate a mindset to analyze this as all-vital.

Learning by doing

A lot of emphases is laid on coaching the movement verbs via acting the actions[9]. The concepts, as a result, dive deep into the minds and one tends to come to be what one does. Activity, we recognize, gives vividness to enjoy. For instance, while the learners have simply back from the zoo, they might describe their stories maximum enthusiastically. Likewise, they, after having an experience, might write approximately a picnic celebration or a boating experience immediately. This is how the studying manner is completed via means of doing. This improves vocabulary in fashionable and movement phrases especially.

Functional approach

Analyzing and writing, before the 'Functional Approach' was taken into fashion, had been initiated with letters of the alphabet which are summaries to the students and are without hobby at all. It is necessary, to start with, the phrases of instant hobby to the students and those phrases ought to come from the variety in their enjoyment[10].

The college students ought to additionally be furnished with a whole lot of sporting activities for the motive to put together them to examine and write conveniently. The readiness tenure is taken into consideration to be an enormous one.

Audio-Visual Aids

Modern fashion of coaching English emphasizes plenty the usage of audio-visible aids to draw hobby in the coaching of overseas language in superior international locations. The exercising of pictures, films, and lingua smartphone facts infuses a brand new existence in newcomers' bones.

Oral work

Oral works are quite taken into consideration as a crucial ability in laying a concrete basis in the coaching of English. It is now crystal clear that the unerring language experience that is impartial to grammar can best be cultivated via forming proper speech habits. No syntax information may be of any avail in this regard. As we recognize analyzing and writing are elements and parcel of a language however, speaking is the herbal mode of expression. The conventional strategies of coaching language are actually taken into consideration to be indistinct ones and current traits are very much willing toward oral exercise[11].

Controlled Vocabulary

---

[9]Lepp, A., Barkley, J. E., & Karpinski, A. C. (2014). *The relationship between cell phone use, academic performance, anxiety and satisfaction with life in college students.* Computer in Human Behaviour, 31, 343-350p.

[10]Tomlinson, B. (1998a). *Materials Development in Language Teaching*. Cambridge University Press.

[11]Higgins, S., and Moseley, D. (2001). *Teachers' thinking about ICT and learning: Beliefs and outcomes. Teacher Development.* An International Journal of Teacher's Professional Development, 5(2), 180-210p.

A huge inclination in the direction of a conversational method does now no longer suggest a haphazard presentation of the latest vocabulary and systems[12]. The phrase of excessive frequency ought to precede the phrases which arise much less often in the direction of analyzing and speaking. Teachers ought to now no longer impart the whole lot that moves their minds or come to their manner. They ought to alternatively observe a well-prepared chartered programme and well attempted strategies and standards of choice and gradation.

Play-Way-Method

Learners' hobby is the primary problem of the current approaches to schooling. They, even as studying through the 'play manner approach,' are much less aware of the experience of work, the hobby itself having a relaxing function. Hence having no feeling tiresome, they analyze higher. This approach could very well be beneficial in yielding outstanding effects in remarks because it captures the hobby of the students. Plays, dialogues, declamatory contests, debates and opposition in vocabulary exams stimulate the hobby of the students in studying an overseas language[13].

Problem-Solving Approach

One of the fundamental approaches to fascinate the newcomers is throwing out a hassle and challenging them to resolve it. The predominant goal of this contemporary manner is to create the addiction and energy of mirrored image and wondering in the newcomers. As a result, they may use vocabulary, sentence systems and grammar for the motive of describing their survey, remarks and treatments with no experience of boredom, alternatively interestingly. Thus, they may be inspired and influenced in the direction of their studying manner[14].

Brainstorming

Brainstorming is a sophisticated and current coaching approach wherein the trainer isn't always to be a full-time player or speaker, alternatively, he/she gives a possibility to the learners to guess and seek solutions and speak their minds.. Having given a few clues, the trainer strives to elicit solutions from the students. Students get the solutions to the preferred questions or that means the brand new vocabulary by the usage of the hit and trial approach however, the proper solution is finalized by the trainer in the end. This approach complements the abilities, motivations, prospects and self-assurance of the students.

Limitations of Technology

The use of technology, apart from its various benefits, may sometimes, due to psychological factors such as enthusiasm, lead to negative results. Instead of digital materials, learners sometimes prefer more to interact with physical teaching materials[15]. Teachers, by balancing technological teaching with traditional teaching, need to pay close attention to learners' responses to the use of technology. and try to set up the right balance in between. Sometimes, teachers, not getting proper facilities for preparation, may use the content as a tool for preparation. Some schools may have only one laptop and it might not be kept in the classroom during school time. All teachers may not have their personal computers. In this situation, teachers are supposed to complete their preparation during breaks or after-school time. Further, technology also requires a trouble-shooting system for its fast and smooth maintenance and sometimes teachers do not have time for the set up of the technological equipment. Teachers also, to start putting the modern technological gadgets in classrooms, are required to have computer skills. More consideration, owing to the insufficiency of

[12] Ilter, B.G. (2009). *Effect of technology on motivation in EFL classrooms.* TOJDE, p. 1-5p.

[13]Tomlinson, B. (1998). *Materials Development in Language Teaching.* Cambridge University Press.

[14]UNESCO. (2012). *ICT in primary education analytical survey. http://iite.unesco.org/pics/publications/en/files/3214707.pdf.*

[15]UNESCO. (2012). *ICT in primary education analytical survey. http://iite.unesco.org/pics/publications/en/files/3214707.pdf.*

computer courses in the curriculum, should be put on courses to train learners to apply the internet and computer in the classroom. Limited resources, teachers' skills, feelings and attitudes towards are other issues that need to be discussed. Teachers mostly use computer technologies either at the behest of their institutions or having an abundance of computer technologies at their institutions or being well equipped in computer technologies skills[16]. Whatever be the case, the institutions are adjusting to accommodate the societal needs of technology and the ever-increasing need for resources[17].

In Conclusion

Interactive learning allows you to solve several problems at once, especially in a foreign language class. Most importantly, it develops students' communication skills, helps to establish emotional connections between students, teaches them to work in a team, to listen to the opinions of their peers. ensures compliance.

At the same time, practice shows that the use of interactive methods in the classroom eliminates the nervous tension of students, allows them to change the form of activity, to focus on the main issues of the lesson. The main goal of the educational process is to train highly qualified, well-versed specialists in all areas of science.

Therefore, the use of modern information technology in the study of modern foreign languages is important. Direct use of modern teaching aids, language labs, multimedia, specially programmed topics, multilingual electronic dictionaries in foreign language lessons. purposeful. The use of distance learning methods, press, telecommunications and Internet materials in the teaching of foreign languages serves as a source of information not only for students to learn foreign languages, but also to increase their intellectual level. Among the effective approaches are the methods of language teaching in distance learning through information and communication technologies.

BIBLIOGRAPHY

Cox, M. J., Preston, C., & Cox, K. (1999). *What motivates teachers to apply ICT?* Paper presented at the British Educational Research Association Conference. Brighton.

Davis, N. E. (1999). *Teacher education in the information age: Working with ICT's influence.* Invited speech and paper to the IFUT conference towards 2010: Teacher Education in Ireland Over the Next Decade, Dublin.

Gee, J. P. (1996). *Social linguistics and literacies: Ideology in discourses.* Taylor & Francis.

Graddol, D. (1997). *English as a Global Language.* Cambridge University Press.

Higgins, S., and Moseley, D. (2001). T*eachers' thinking about ICT and learning: Beliefs and outcomes. Teacher Development.* An International Journal of Teacher's Professional Development, 5(2), 191-210p.

Ilter, B.G. (2009). *Effect of technology on motivation in EFL classrooms.* TOJDE, 10(4), p. 1-10.

Mikheeva N.F. Methods of teaching foreign languages. - 2nd ed., Rev. and additional – M.: RUDN University, 2020. – 73-80p.

Lepp, A., Barkley, J. E., & Karpinski, A. C. (2014). *The relationship between cell phone use, academic performance, anxiety and satisfaction with life in college students.* Computer in Human Behaviour, 31, 343-350p.

[16]Mumtaz, S. (2000). *Factors affecting teachers' use of information and communication technology: A review of the literature.* Journal of Information Technology for Teacher Education, 9(3), 319-341p.

[17]Davis, N. E. (1999). *Teacher education in the information age: Working with ICT's influence. Invited speech and paper to the IFUT conference towards 2010:* Teacher Education in Ireland Over the Next Decade, Dublin.

Mumtaz, S. (2000). *Factors affecting teachers' use of information and communication technology: A review of the literature.* Journal of Information Technology for Teacher Education, 9(3), 319-341p.

Peregoy, S., & Boyle, O. (2012). *Reading, writing and learning in ESL: A resource book for teachers.* Allyn & Bacon.

Tomlinson, B. (1998). *Materials Development in Language Teaching.* Cambridge University Press.

UNESCO. (2012). I*CT in primary education analytical survey*. http://iite.unesco.org/pics/publications/en/files/3214707.pdf.

CULTURAL DISCOURSE VS CODIFIED SEMANTIC STRUCTURES IN ROMANIAN PROVERBS AND THEIR ENGLISH VERSIONS

Anca-Mariana Pegulescu
PhD, Bucharest University of Economic Studies

Abstract: Starting from the users' exposure to proverbs in both Romanian and English languages, I am going to analyse the Romanian and English communities' members' reactions to possible similarities as well as to cultural differences.
Do proverbs shed light on cultural aspects? Do proverbs promote a new understanding of communities values and preferences?
Using the thematic approach and underlining the pragmatic signification of the philosophical and the cultural levels, when referring to man and woman within proverbs, we want to prove how much languages and cultures – even if they do not share common roots – are entwined and may display common elements. Differences at the language level might make people have different worldviews. Social life determines people's relationships and the way culture is learned. Proverbs are rich in connotative meanings and the translator's work should be carefully done, being aware of the concepts in both source language (SL) and target language (TL).

Keywords: comprehension, contrast, equivalence, intercultural competence, translation

Introduction

Proverbs may be seen as 'words combined together to form larger semantic units'[Fahmi, M. E. E.: 2016:p.57] whose message is encoded by the speaker and is meant to be decoded by the hearer. Within the same language, the norms, beliefs, values and knowledge facilitate the decoding. When we refer to different languages, proverbs may reflect the cultural identity of a specific language or society, being in most of the cases 'figural acts of meaning' that favour a certain interpretation and impose a pragmatic signification at different levels, be them linguistic, philosophical or cultural ones.

A contrastive approach is mainly targeting the dissimilarities between the languages versions that are also imposing the cultural differences that may appear. I have also used the thematic approach

as it is reflected by the ethnofield of *man* and *woman* or *bărbat* vs *femeie*.

What is, however, more challenging in the mutual understanding of the languages (SL vs

TL) cultural concepts, is the emerging intercultural concepts, enhancing different worldviews.

Romanian and English do not seem to have issued from the same linguistic root that might have led to cultural similarities. They have, nevertheless, Latin as a common denominator and French as a very strong connection. Even if they do belong to different religions, they might share common beliefs and attitudes. *Proverbs* display among other renewed interests or topics – gender stereotypes. There are no doubt the traditional images about *man* and *woman* according to which *man* is defined by:

- assertiveness;
- competitiveness;
- aggression;

- objectivity;
- rationality;

while *woman* is described through:

- emotion;
- compassion;
- obedience;
- passivity;
- sensitivity.

[Stănculecu, E: 2009 p.213]

I. Proverbs between stereotypes and metaphors.

1.0. Romanian and English proverbs seem to have remained at the patriarchal level in the following examples:

R: Casa fără *femeie* e pustie pe dinăuntru; casa fără *bărbat* e pustie pe dinafară.

E: Woeful is the household that want a *woman*; if the *husband* be not at home, there is nobody.

The two languages do convey the same message but do not use from the beginning to the end the same terms. English refers to the 'husband' (corresponding to the Romanian term „soț") and to the *woman* where a household is involved, while Romanian brings together the terms „femeie" and „bărbat" (the *man* as a provider).

The stereotyping of gender is given not only from the social observer's perspective, but also from a cultural perspective:

E: A bad *woman* is worse than a bad *man.*

R: Cea mai bună *muiere*, ca cel mai rău *bărbat.*

The two above proverbs may eventually reach a common message but the linguistic tools the two languages use are different. English uses the comparison between 'a bad woman' and 'a bad man', concluding that the 'bad woman' is *worse* than the 'bad man', while Romanian reaches the superlative, equalizing 'the best woman' with 'the worst man' (Romanian proverb uses the term „muiere", by far more met in the countryside than in the urban language).

Even if, nowadays, the gender stereotypes seem to be no more active, the *man* is still favoured:

R: Vorbele sunt *femei,* faptele sunt *bărbați.*

E: Deeds are *males* and words are *females.*

1.1. Proverbs may dispaly words whose meaning is not what they literally convey. Very many reasearchers admitted that proverbs 'are not limited to one context in the source language [Fahmi, M. E. E.: 2016: p.52]. The target language, through the translator's version may render a broader meaning like in:

E: Whatever *man* has done, *man* may do.

R: Tot ceea ce este *omenesc* stă în putința *omului*.

The Romanian version of the above English proverb conveys a more general perspective, even if the' folk wisdom' is felt in both English and Romanian proverbs. Within the same code of a broad interpretative framework is the following proverb:

E: A *man* is a lion in his own case.
R: *Omul* este leu când îi sunt în joc interesele.

where the Romanian version adds the term „interesele" (interests) which does not appear in the English proverb that has the syntagm 'in his own case', suggesting more than the Romanian term „interesele" (interests). The translatability is obviously, here the result of social conventions.

II. Are proverbs signifiers of social communication?

2.0. The sender of the message in the case of *proverbs*, supports an individual point of view, regarding a particular situation and refers to a possible collective view, making possible the social interaction among people of different cultures. In such a way, *intercultural competence,* incorporates an openness to a foreign culture and the ability to interpret and understand social phenomena in both SL and TL:

E: No *man* is wise all times.
R: Chiar și înțelepții *smintesc* câteodată.

The uniqueness of both English and Romanian languages has shed light on a universal truth: the fact that *wise people* might not act wisely all the time. Each language has used its own pattern – English annulled the whole weight of the adjective 'wise' through the negative indefinite adjective 'no' – Romanian used the verb „a sminti" – to go off one's head – which means that there are moments when *wise people* may go off their heads.

2.1. The importance of a specific context a proverb is uttered/conveyed to a community, cannot be denied. The variety of such contexts – social, literary, rhetorical – brings what can be defined as 'semantic indefiniteness', as they do show most of the time heterogeneity of situations, polyfunctionality and poly-semantical interpretations. In the case of the thematic pair *man* vs *woman* there are different types of oppositions that appear in:

- coordinated opposition:

E: Age and wedlock tames *man* and beast.
R: Căsătoria și bătrânețea cuminţesc și pe *om* și pe animal.
(the semantic difference between the English verb 'to tame' – corresponding to the Romanian verb „a îmblânzi" and the verb „a cumini" used in the Romanian version of the English proverb deserves a deeper analysis):

- transitive opposition:

E: Anger dieth quickly with a good *man*.
R: La *omul* bun mânia trece repede.

- comparative opposition:

E: If my aunt had been a *man*, she'd have been my uncle.
R: De-ar avea și baba ca *oamenii*, barbă, atunci i-ar zice „ ce mai moș de treabă"

- distinguised opposition:

E: Bachus hath drawned more *men* than Nepture.
R: Bahus a reușit să înece mai mulți oameni decât Neptun.

- transitional opposition: (a shift from a state of things to another)

E: One *man'*s breath another's death.
R: *Pentru unul mumă, pentru altul ciumă.*
(the Romanian version does oppose 'mother' to a deadly illness – *ciuma*- while the English proverb opposes 'breath' which means 'life' to 'death')

III. Proverbs between literal translation, assumed function and corresponding equivalents.

3.0. Literal translation may appear in very many examples, conveying universal truths:

E: *Man* is the measure of all things.
R: *Omul* e măsura tuturor lucrurilor.(trad)

or:

E: *Man* is to *man* a god.
R: *Omul* vede în *semenul* său un zeu.(trad.)
(the Romanian version replaces the noun 'man' with the noun „semen" – the person near you but does not clarify the gender problem)

When referring to assumed functions, the diversity of the terms may imply:

- prudence and practicability:

E: In a calm sea, *every man* is a pilot.
R: Pe o mare calmă, *toți marinarii* sunt cârmaci.

- wisdom and insight:

E: *A wise man* needs not to blush for changing his purpose.
R: *Omul înțelept* nu trebuie să roșească dacă schimbă planurile.(trad.)

- tolerance and tactfulness:

E: A *man* knows his companion in a long journey and a little inn.

R: Omul își cunoaște tovarășul la drum lung și la han înghesuit.(trad.)

- beauty:

E: Tell *woman* she is fair and she will soon turn fool.
R: *Femeii* dacă-i spui că e frumoasă își pierde mințile.

Towards CONCLUSIONS

The cultural background of every society is very important and different cultural features are ma-nifested at the *proverbs* surface structure as well as in their deep structure. That is why the *translator* should be aware of the proverbial concepts in both SL and TL.

Equivalence may also be the key within the context of the SL vs TL and would render the answer to the *intercultural relations* Maintaining the essence of meaning is the ultimate target and the renderings should set the seal of the discourse message.

Romanian proverbs and their English versions display structural patterns that emphasize *oppositions* as sense-making mechanisms.

The gender stereotypes are also reflected in the figures of the corpus I have worked on: 116 paremic units devoted to *man* and *bărbat* while for *woman* and *femeie* are only 30 ones (in Virgil Lefter *Dicționar de proverbe Englez-Român* și *Român-Englez,* Teora, 2007). It has been agreed that the inequalities between *man* and *woman* can be diminished, using different value criteria. Still surface structure changes are not accompanied by deep structure changes:

E: A *woman*'s work is never to an end.
R: Munca *femeii* nu are sfârșit.

Referring to the above mentioned message, both Romanian and English seem to reach the same conclusion. That is why such a debate remains an open one.

BIBLIOGRAPHY

Croitoru, E, 2009, *Translation Studies. Retrospective and Prospective Views*, issue 6
Popescu, E

Dabbagh, A, 2016, 'Introducing Cultural Linguistics as an Investigative Framework to Analyze Proverbs' in www.ELSconf.ir, Sept. 2016, pp.1-8

Fahmi, M.E.E, 2016, 'A Cross-Cultural Study of Some Selected Arabic Proverbs and their English Translation Equivalents: A Contrastive Approach' International Journal of Comparative Literature & Translation Studies, Vol.4/no 2April 2016 pp.51-57

Hassanein, H., 2021, 'Oppositions in Arabic Proverbs: A Lexicosyntactic Perspective' in GEMA online Journal of Language Studies, vol. 21(4), Nov. 2021, pp.1-2

ROMA IMAGOLOGY IN THE ROMANIAN WAR NOVEL OF THE INTERWAR PERIOD

Iuliana-Gabriela Blăjan (Popa)
PhD Student, „Lucian Blaga" University of Sibiu

Abstract: A figure strongly used as a representation in the narrative body of the novels thematically dedicated to the First World War belongs to the millennial slave, whose imagological configuration quasi-monopolizes reproachable attitudes and behaviours, with predominantly negative connotations. Although the exonym "Gypsy" remains an overly tabooed noun in discourses on otherness, in the narrative syntax of these novels its use has a double symbolic value, each equally important, also because it justifies the choice of the exonym "Gypsy" over the ethnonym "Roma". On the one hand, in the artistic imagery of these novels, the exonym consistently attached to the character undoubtedly perpetuates specific myths, symbols, negative clichés and utopias; on the other, it serves as testimonial evidence of the prejudices associated with this minority ethnic group, regularly subjected to hostile, derogatory perceptions. The writers of the period in question not only plasticise anachronistic mental patterns existing in the social frameworks of the time, preferring a certain interpretative model of the subject in question, but also propagate, through their artistic work, an artificially simplified imagology of Gypsy identity. Although the ethnicity of the Gypsy/Roma is an ignored or peripheralised subject in humanist scholarly research in the native area, it is by no means irrelevant. The present study identifies the way in which Gypsy otherness is constructed in the source novels from type-images, through imagological connections between social, historical and mythological imaginaries. As a result, the literary-artistic imaginary demonstrates both the interdisciplinarity of the subject, through the indestructible link between history and literature, as well as the largely unchanged framework in which Roma imagology is fixed.

Keywords: Roma imagery, otherness, discrimination, misperceptions, ethnic mythology.

În galeria figurilor cărora imaginarul le conferă prin deformare multiple și variate interpretări se află, fără discuție, la loc de frunte, imaginea țiganului [1, p. 45], [2, pp. 126-127]. În cadrul romanelor circumscrise Marelui Război, figura lui se compune din valorizarea artistică a imaginarului social și a celui istoric, scriitorii „*aplecându-se asupra unei problematici comunitare nevralgice*" [3, p. 153]. În panoplia imaginarului istoric specific bazinului semantic din zona Balcanilor devine, poate, cu atât mai dificil de distins realitatea de ficțiune, „*când realitatea însăși se dovedește a fi impregnată de ficțiune*" [4, pp. 334-335]. Într-o Europă cu un discurs duplicitar – pe de o parte, propagator al principiilor liberale, democratice, pe de alta, în subteran, de învrăjbire a fiecăruia împotriva *Celuilalt*, nomadul prin definiție e, probabil, și în plan ficțional, figura cea mai ostracizată, cu excepția evreului.

Fiind un loc de întâlnire între ficțiune și realitate, orice operă artistică (re)încorporează socialitatea în text [5, p. 227], și, din acest punct de vedere, prima conflagrație oferă la nivel imaginativ o versiune a realității sociale a timpului. Conflictul mondial pare un lungmetraj a cărui imagine fixată pe retină e cea a războiului „*ca spectacol*", un spectacol ce anticipează halucinant fizionomia începutului de secol [6, pp. 70-71]. Subsumată dualității specifice acelui tip de mituri ce scindează omenirea în două categorii de persoane - mituri statice, respectiv mobile [7, p. 378]-, corespunzătoare celor două niveluri sociale, de „*privilegiați și năpăstuiți*" [8], țiganului i se pretinde să accepte natura obiectuală impusă de externi, ca un fapt de la sine înțeles. Rolul static al acestuia se compune din decupaje narative ce confirmă

nenumărate racile ale societății. Și lumea ficțiunii se definește printr-o agresivitate pronunțată. Făcându-ne cunoscută o realitate căreia victimele injustiției sociale nu îi pot opune decât o minimă rezistență, romanele în cauză demonstrează toleranța excesivă față de constrângeri sociale, atitudini onctuoase sau gesturi automatizate care privesc grupul etnic minoritar. Ipostazierile multiple ale țiganului, ca victimă perpetuă a intoleranței și a inechității morale, etalează truismul că imaginarul alterității „*se complace în hiperbolizarea diferențelor până la eclipsarea a tot ce înseamnă fond comun*" [9, p. 55].

Heteroimaginii i se atașează comportamente sociale inconciliabile, menite să-l mențină pe robul milenar în stare de opresiune, dar și să justifice eventuale atitudini descalificante, fiindcă imaginarul identitar se elaborează prin diferența față de celălalt [10, p. 27]. Nu doar pe front, ci și în spatele liniilor, țiganului i se atașează artificial o mască, adeseori clovnescă, pe care el și-o asumă spășit în cadrul relației stăpân-servant, raportul cu *Celălalt* fiind eminamente unul de tip ancilar. Deși împarte cu soldații români majoritari același destin, - e, deopotrivă, victimă a luptelor din tranșee, a epuizării, a lipsei de hrană, a tifosului-, acestuia i se refuză categoric demnitatea de ființă umană. Propria imagine, inventată și livrată abuziv de *Celălalt*, „*poluarea rasială*" [11, p. 379] la care e expus- compusă din clișee, prejudecăți naționale și/sau personale- deconspiră, fără tăgadă, prin caracterul lor demarcativ, mitul omului „*diferit*" [12, p. 7]. Ele nu constituie însă decât cioburi ale oglinzii care s-ar cere reconstituită, căci „*nimic nu se cultivă mai lesne decât exacerbarea propriei identități și devalorizarea sau diabolizarea celuilalt*" [9, p. 59]. Reprezentările sunt doar o reproducere frauduloasă, contrafăcută, prin multiplicare ce ilustrează caracterul multifuncțional al imaginarului [13, p. 15], nelipsit din realitatea înconjurătoare și reperabil, evident, și în domeniul beletristicii, prin intermediul discursului artistic.

Rigiditatea tipizării la care e supusă figura țiganului din corpusul analizat e evidentă prin nuanța peiorativă a formulelor adresative, nelipsite din repertoriul militarilor, fără deosebire între gradele superioare sau cele inferioare. Discreditante și devalorizante sunt omniprezente în imaginarul romanelor de război. Exonimul „țigan", cu „*conotații puternic negative*" [14, p. 241], e cvasiîntotdeauna element atașat onomastic individului aparținând etniei, precum o inflamație cronică a trupului. Cu toate acestea, focalizarea repertoriază atitudini comportamentale mult mai infamante, în raport cu care apelativul „țigan" pare aproape inocent. Substituit adesea prin calificative abominabile ce suportă declasări în funcție de privitor, „*căci se vede în general ceea ce se dorește să se vadă*" [15, p. 26], invectivele oscilează între „*cioară,*" „*cioroi,*" „*jarcaleți,*" „*baragladine,*" „*harap,*" „*faraon*," dezvăluind dinamica relației dintre țigan și *Celălalt*, raporturile de putere, dar și pretinsa superioritate morală a celui ce refuză apropierea față de „*personajul cu o mie de chipuri*" [12, p. 8], și, care, paradoxal, e un produs inconsistent al propriei sale minți [12, p. 9]. Ipostazele imagologice percutante în care e surprins țiganul, ca personaj, redau în tușe îngroșate imaginea deprimantă a unei lumi îngenuncheate de neadevăruri, percepții greșite, și, mai ales, de dublul standard. Concretizând verbal atitudini și afecte, căci prejudecățile față de minoritari „*se transpun și în limbaj*" [16], iar răul posedă „*eficiența letală a unei epidemii*" [17, p. 92], epitetele discreditante fixează imuabil personajul într-o zonă a reprezentărilor ce „*activează temele specifice identității rasiale autohtone*" [18, p. 37]. Intoleranța rasială rămâne o idee bine încarnată a imaginarului, fiind discriminantă în relația dintre „*noi și ceilalți*" [19, p. 64].

Țiganul e „*străinul intern*" [2, p. 119] și, evident, un „*contramodel*", prin alterările la care este supus, prin pseudovalorizarea oferită. Fixat social într-o zonă periferică, de margine, de mahala, țiganul nu poate revendica un loc printre ceilalți. Natura sa fatalistă îl îndeamnă să se mulțumească resemnat cu „rolul" care i s-a rezervat, acela de a însoți regimentul, căci fiecare companie are propriul taraf de lăutari. Având un repertoriu extins -cântece de

petrecere sau patriotice- el se adaptează continuu unui mediu eminamente ostil, își execută „partitura" forțat de circumstanțe, căci la adresa lui nu există „*decât cuvinte de sarcasm usturător*" [20, p. 20]. E o atitudine ce devoalează dureros „*moștenirea istorică dificilă, traumatizantă*" [1, p. 42] a etniei, răni deschise, ca amprente ale suferinței și durerii. În fixismul grilei ideologice specifice unei societăți sedentare, reperabilă în arealul romanelor de război din Interbelic, țiganul reprezintă „*marginalul perfect*" [15, p. 128], iar imaginile arhetipale care îi corespund cumulează o serie de simboluri edificatoare pentru percepția eronată și dezonorantă asupra acestuia.

Scepticismul generalizat în privința etniei nu cunoaște remedii. Considerați doar „*primitivi inoportuni*" [21, p. 39], nedemni de interes, sunt „responsabili" cu buna dispoziție a combatanților. Lăutarii, cea mai frecventă ipostază imagologică în care ei apar, nu fac decât să se aclimatizeze realității tangibile. În acordurile imnului „*La arme!*", „*executat la vioară de țiganul plutonului*" [22, p. 37], soldații din subordinea locotenentului Scarlat, protagonistul romanului „*Vorba cerului*", se dedau unei veselii generale, uitând pentru o clipă de Crăciunul de acasă. La fel se petrec lucrurile și în romanul „*Strada Lăpușneanu*". Întâlnirea dintre Paul și fratele său, locotenentul Adrian Plopeanu, concentrat în Moldova, coincide cu un eveniment important, devenit prilej pentru căpitanul Racovăț de a organiza *ad-hoc* o petrecere în „*viața monotonă a bordeielor*" [23, p. 62]. Atmosfera se cere însuflețită de muzică, iar la ordin orchestra, „*fala batalionului*" [23, p. 67] începe îndată „*a murmura strunele*" [23, *ibidem*]. Cu toate că țiganii „*care mânuiau aceste delicate instrumente le purtaseră pe toate drumurile războiului cu cinste și credință,*" [23, *ibid.*], *statu-quo*-ul se cere menținut. Normele sociale, ce înglobează atât fanteziile, cât și coșmarurile, nu doar că îl oglindesc, ci îl consolidează [24, pp. 75-76]: există, așadar *„<masa oamenilor> și (separat!) […] <masa țiganilor>"* [25, p. 78]. Pe când ofițerii „*mâncau cu hărnicie*" [23, p. 68], cobzarii „*încet-încet își subțiară cântecul, apoi se strecurară pe ușa bordeiului, adulmecând urmele ordonanțelor și resturile mesei*" [23, p. 69]. Episoadele distractive încurajate de vitalitatea și interpretarea pătimașă a orchestrei sunt hiper captivante, dar pentru scurt timp, căci îndată „misiunea" îndeplinită, nu gratitudinea îi așteaptă pe scripcari, ci vorbele de ocară.

Înșurubați în prejudecățile în care se delectează odios un întreg continent, ofițerii și gradele inferioare privesc țiganul ca un rău necesar. Pe Măgura Cașinului, la piscul Rației - sector apărat cu îndârjire și cu pierderi grele - ofițerii fac „cel *dintâi chef*" [26, p. 175] la care participă și militari francezi. Maniera elocventă în care se desfășoară scena developează oblicitatea relațiilor dintre gradele superioare și cele inferioare dar, mai ales, relațiile inalterabile cu cei de etnie romă. În timp ce „*țiganul freacă cobza cu o viteză de optzeci de chilometri pe oră*" [26, *ibidem*], căpitanului Codrea „*îi sticlesc ochii*" [26, p. 214]. Sensibilitatea exacerbată a cobzarilor e prilej de zeflemea și de bufonadă: „*Iar când trei jarcaleți, spoiți la față și tunși chilug își fac apariția la gura bordeiului, un <urra> formidabil izbucnește, trezind în tranșeie pe cei mai somnoroși. Bucuria nu mai cunoaște margini, numai franțuzul încă nu pricepe motivul nebuniei noastre, și nedumerit se uită de la țigani la cobză și de la cobză la țigani...*" [26, p. 186] E perceptibil aici nu doar fariseismul și incoerența în aprecierea acestora, ci și indiferența și superficialitatea cu care sunt priviți aceștia de cei „*protejați de culoarea pielii*" [24, p. 17]. Țiganul nu are alternativă la schimbările de dispoziție ale *Celuilalt* - când euforizante, când incisive-, dar care, întotdeauna, defoliază insanități, validând distanța dintre oameni. Aidoma ramurii alăturate a unui copac ce, prin tăiere, e înlăturată și din arborele întreg, și omul despărțit premeditat de un alt om e exclus din întreaga comunitate, căci „*omul se separă el însuși de aproapele său când îl urăște și îl respinge*" [27, p. 159]. Observația sarcastică a căpitanului Racovăț cu privire la „*cântecul întrerupt al trubadurilor acelora negri și necunoscuți*" [23, p. 69] declanșează instant freamătul cobzei. „*Dar artiștii nu croncănesc?*" [23, p. 69] e imputarea grosolană a ofițerului față de cei ce aduc bucuria în miezul suferinței, deși sufletul lor e

cuprins de „*senzați(a) de pulverizare perpetuă*” [28, p. 9]. De fapt, emoțional, absolut toți, fără excepție, vibrează la patosul cu care țiganii lăutari știu să le atingă coarda sensibilă. Deși nu o recunosc verbal, sunt trădați de limbajul trupului.

Mascarea fricii în raport cu *Celălalt* se produce și în interacțiunea cu tinerimea vicioasă din romanul „*În cetatea idealului*”. Pentru Oaie țiganul nu există îndoială în legătură cu potențialele reacții emoționale ale celorlalți, deși acesta e nelipsit de la petrecerile lui Titi Neculcea și a amicilor săi magistrați, „*băieții bine*” [29, p. 95], sosiți acum cu chef „*de la o adunare unde s-a cerut război*” [29, p. 103]. „*Meșter și psiholog*” [28, p. 104], țiganul mânuiește scripca „*așa cum se potrivea pentru împrejurare*” [29, p. 103], căci *„(d)e numele lui se legaseră chefurile celebre ale istoriei contemporane*” [29, p. 105]. Trecând „*cu o aruncătură de arcuș*” [29, p. 104], de la „*Deșteaptă-te, române”* la „*Leleo și-oi să mor!,”* el cercetează dintr-o privire „*gradul boierilor*” [29, p. 105] și în funcție de poziția lor socială, își ajustează comportamentul. Schimbarea echivalează pentru personajul în cauză cu o strategie flexibilă ce presupune mici trucuri de natură manipulativă, dar și un răspuns creativ la provocările care apar [30, pp. 261-261]. Știe că atitudinea sa trebuie să fie adaptativă, disimulativă, defensivă: „*începea totdeauna către sfîrșitul mesei, cînd era sigur că nu poate fi gonit și cînd sufletul omului e larg deschis înduioșerii.*” [29, p. 103]. Țiganul lăutar dovedește, așadar, prudență în relație cu boierii, deși „*cu arcușul lui îndrăcit, colaborase în mare parte la pregătirea emoțională a generației din vremea aceea a marilor soroace...*” [29, p. 105] Prevede că gesturile emfatice ale tinerilor, aparent binevoitoare- ”*-Zi-i mizerabile! ; -Mă omori, ticălosule!*” [29, p. 106]- se pot transforma îndată în opusul lor, motiv pentru care chipul său „*îngreunat de o ascunsă mâhnire*” [29, p. 105] e silit să livreze chefliilor un râs „*profesional și fericit*” [29, p. 107], fiindcă tristețea e o marcă a neputinței [27, p. 165]. Iar intuiția nu-l înșală. Orgia funcționarilor ministerului public se încheie cu spargeri de pahare, ale căror cioburi „*căzură peste capul golaș al lui Oaie [...] zgâriat pe obraz*” [29, p. 107] și cu un magnific „*La arme”* cu care cobzarul încheie dezmățul de la „Flora,” „*amintindu-și calitatea morală a tinerilor*” [29, p. 112], de fapt, mesageri patetici ai corupției ce metastazase întreaga capitală.

Muzicanții, „*cari nu se nu se îndură să lase <ostromenturile>*” [26, p. 189] devin în opera missiriană, „*Fata moartă*”, vremelnici parteneri de distracție, iar întregul grup, ofițeri și subalterni, „*prin omătul înalt de un metru*” [26, *ibid*.] dănțuie: „*Țiganii în frunte, cântând o bătută, Fiamma după dânșii bătând tactul, conu Petrache cu lulueaua strânsă, Condrea fără căciulă, și ceilalți în vestoane, uitând și de inamic și de glonț, chiuind și răscolind ecourile munților vătuiți, frământăm sectorul batalionului pe marginea tranșeelor, spre mirarea și în râsetele sentinelelor cari nu mai înțeleg nimic*” [*ibidem*]. Dar episodul e repede uitat odată cu zorii unei noi zile. Dezonorantul comportament ofițeresc și lipsa de control dictată de „*balercuța de vin, pe care fiecare o dezmeardă și o netezește ca pe o ființă scumpă, pierdută și regăsită*” [26, p. 186] sunt puse sub tăcere, iar comportamentul punitiv față de țigani e adus din nou pe ordinea de zi.

Primăvara lui 1917, când regimentul 8 Vânători e trimis în refacere înapoia frontului, e o oportunitate pentru trupele extenuate de angaralele războiului de a-și reface forțele fizice și sufletești. Reveniți din cantonamentul de la Somușca, ofițerii se țin de farse de Ziua păcălelilor, prilej ca dinamica puterii dintre ei și țiganii regimentului să fie din nou pusă pe tapet, căci „*imaginația nu cunoaște frână; ea poate născoci orice*” [31, p. 14]. Trauma rasială transgenerațională a țiganilor e patentată prin scena în care lăutarii sunt siliți să se urce în copac pentru a-și da concursul *volens nolens* la festele pe care superiorii și le fac unul celuilalt: „*Sus, în cei patru nuci, Condrea a cocoțat patru scripcari; câte unul în fiecare pom. Și au primit ordinul să tacă molcom până când s'o închina cel dintâi pahar de vin în cinstea colonelului. Când s'or ciocni paharele, toți odată să cânte <cucu> de trei ori și să tacă; iar la al doilea să cânte iar <cucu> și pe urmă <cuculeț cu pană sură>...*” [26, pp. 214-215]

Deşi ţiganii sunt ispitiţi cu câţiva litri de vin, dacă joacă convingător, voinţa egocentrică a căpitanului Condrea ţine de vanitate sa personală în raport cu colonelul Penescu. Cinismul lamentabil de care acesta dă dovadă, tentativa sa ignobilă de a cloroformiza trivialitatea pretenţiilor sale sunt izbitoare. Postura în care scripcarii sunt constrânşi să apară e degradantă, revoltătoare şi complet disfuncţională în relaţie cu oricare altă fiinţă umană. Tabloul ilustrează fără echivoc că orice tentativă de emancipare a ţiganului, al cărui statut e pecetluit de convenţii culturale milenare, e infezabilă. Şi poate nu e întâmplător că pasărea pe care trebuie să o imite este cucul: cel care simbolizează nu doar singurătatea, ci şi parazitismul şi lenea, pentru că îşi depune ouăle în cuibul altor păsări [32, p. 406].

După cum se prezintă lucrurile, voinţa superiorului presupune numai acordul tacit. Refuzul poate echivala cu bătaia sau cu distrugerea instrumentelor. Budulică, de pildă, „*cântă dintr'o scripcă spartă*" [33, p. 138], iar asemenea practici, permanentizate pe tot arealul geografic românesc [34, pp. 124-126], îi fac, probabil, pe lăutari să nu ezite în executarea ordinelor:

„ - *Aţi înţeles baragladinelor?*

- *Am înţeles don loctinent!*

- *Mâ! Dacă eşiţi bine la examen aveţi două chile de vin!*

- *Să trăiţi!*" [26, p. 215]

Şi în timp ce ofiţerii se delectează în compania „musafirilor" şi „*poveştile curg*" [26, *idem*], resemnarea fatalistă îi cuprinde pe bieţii oameni: indolenţa ţiganilor fiind doar una din nenumăratele percepţii greşite ale acestora: „*Ţiganii prind a face cârcei la picioare, aşa cum stau spânzuraţi în copaci"* [26, *ibid.*], deşi vocea narantă afirmă că: *„pentru două chile de vin ar sta până mâne şi încă cu capul în jos*" [*ibidem*]. Abjecta scenă, în care „*cântecul jarcaleţilor*" [26, p. 216] suplimentează exploziile de râs ale ofiţerilor, proiectează şi în planul ficţiunii imaginea unei lumi aflate la distanţă considerabilă de demantelarea unor practici xenofobe anacronice. Vituperat aprioric, ţiganul, un individ de o vitalitate ieşită din comun, căci muzica, spontaneitatea şi dragostea de viaţă îl însoţesc pretutindeni, e, în pofida preconcepţiilor, un individ mult mai ofertant în linia frontului decât pare la prima vedere. Militarii români uită că scripcarii aceştia persecutaţi continuu convertesc „*banalul în adevărate epopei*" [34, p. 69] prin cântecul lor. Bucuria pe care o aduce muzica lor, patosul interpretativ, compensează urmările catastrofice ale războiului. Suferinţei, pe care războiul o livrează impecabil combatanţilor de fiecare dată, ţiganul îi opune pofta de viaţă, „*dacă pofta de viaţă ar avea un trup*" [34, p. 136]. Considerat un marginal prin excelenţă, eternul nomad îşi deghizează trăirile, adoptă pasiv un comportament obedient, dar muzica rămâne incontestabil un paleativ, şi pentru sine, şi pentru *Celălalt*. Pe malul Tisei, în campania din Ungaria, ea rămâne, cu siguranţă, una dintre puţinele modalităţi de conservare a integrităţii mentale în condiţiile dure ale frontului: „*Şi o bandă de ţigani lăutari cântă [...] doinele pasionate ale lui Litz [...] Zi, ţigane!..*" [33, p. 118]

E interesant de observat că în polifonia romanelor interbelice circumscrise temei războiului, cu excepţia interpretării muzicale, vocea ţiganului e mai degrabă o halucinaţie auditivă. Sub spectrul invaziei iminente a duşmanului, în urma convulsiilor de la Turtucaia, un întreg regiment aşteaptă pe peronul gării din Sinaia să fie relocat. Printre militarii copleşiţi de veşti negre ce ameninţă ţara şi Geanăalbă ar vrea să-şi mărturisească îngrijorarea. Asemenea indulgenţe sunt nepermise, iar un căprar „*l-a pus la locul lui*" [35, p. 14], reducându-l imediat la tăcere: „-*Taci, măi cioroiule , nu-ţi vîrî ciocul unde nu-ţi fierbe oala*" [35, *ibidem*]. Reacţiile furioase ale camarazilor sunt suficient de limpezi: limbajul, ca marcă a umanului, îi este contestat ţiganului: despre Geanăalbă se afirmă că *„croncănea a primejdie"* [35, *idem*]. Conotaţiile reprehensibile cu trimiteri înspre ordinul dipterelor sau înspre familia corvidelor comportă o capacitate de simbolizare semnificativă. Scena conferă corporalitate superstiţiilor potrivit cărora ciorile sunt aducătoare de veşti nefaste, după cum musca

presupune o atentă supraveghere. Muștele, „*ființe insuportabile*” [36, p. 326], reprezintă „*pseudo-omul de acțiune*” [36, *ibidem*], a cărui mobilizare nu e pentru celălalt decât aparentă, mai degrabă reprezentație dramatică: „*Lângă noi, un țigan palid ca sculat din boală, încercase de câteva ori să zică un cântec de joc bandei întregi de lăutari care- muște nerge – se grămădiseră în jurul pianului*” [33, p. 164].

Contextul mentalitar al Marelui Război îi interzice cu desăvârșire țiganului manifestarea autentică, naturală. Discriminarea sa și statutul său defavorizant fac vizibilă amprenta socială a epocii, ce coagulează aspecte stigmatizante în imagini ce amputează orice mansuetudine. Sentimentele pe care acest personaj le induce celorlalte se rezumă la dispreț, parodie și nume convenționale: „*În salon cu mine era și un țigan din armata noastră. Lacom, ca orice țigan, cerea mereu de mâncare, mai ales că aceasta îi era mai mult oprită*” [37, p. 81]. Având pretenția superiorității -„*periculoasă amăgire este trufia*” [27, p. 80], pe aberante considerente de rasă, militarii români examinează cu ochi neiertător minoritatea vulnerabilă. Celor mai nevinovate comportamente li se atribuie un caracter hiperbolic, cum e, de pildă, jocul de rol executat de Budulică în mijlocul companiei, când „*apăru într'un impecabil frac de nuntă. Plastronul alb îi făcuse un pept atât de bombat că țiganul socoti că trebue să umble țanțoș printre camarazi făcând în stânga și dreapta grațiozități de chelner*” [33, p. 138].

Nu numai veselia îi e respinsă țiganului, ci și durerea fizică sau morală, dar „*ființa umană nu este ea însăși decât atunci când se exprimă pe sine*” [38, p. 32], când lasă cale liberă propriilor potențialități. De aceea i se refuză ferm orice nevoi esențiale umane, care ar putea înclina balanța dintre „superior” și „inferior” în favoarea celui din urmă, fiindcă tentația imaginarului e de a se emancipa de orice coerciții, de a configura realitatea după bunul plac [12, p. 230]. Personajul Hortensiei-Papadat-Bengescu din „*Balaurul*”, Dobre, mutilat pe front, e prigonit de alți răniți din cauza etniei. Pentru ei, răniți la rândul lor, suferința lui Dobre e pur fariseism. Conduita lor revoltătoare e, în fapt, imaginea jalnică a unei întregi umanități:

„- Mîne ! dar pînă mîne, spuneți-i să tacă, că-l omorîm.

-Nu-l doare nimic, numai de ticălos ce e , nu tace. Bocește întruna, cioara!” [39, p. 123]

Meschinăria celorlalți, spunând mai multe despre ei decât despre victima lor, indică o altitudine inenarabilă a lipsei de empatie. Empatia e „*inseparabilă de iubirea pentru umanitate*” [38, p. 206], iar acolo unde iubirea lipsește, lipsește și transpunerea simpatetică [38, ibidem]: „*Bolnavii erau nesuferiți. [...] acum <Țiganul> cerea să-i schimbe așternutul...Ceilalalți țipau că nu mai pot sta cu el în sală...[...] Bolnavii protestau, cereau să-l ia de acolo pe țigan*” [39, p. 121]. Repulsia provocată de țiganul „*murdar...infect*” [39, p. 122] pare cu atât mai vexantă, cu cât suportă comparația cu așa-zisul prejudiciu pe care-l cauzează celorlalți: jocul de cărți. Imputările foștilor soldaților – „*Asta nu se mai putea suferi!...De ce nu zvîrleau de acolo pe țigan? Un ticălos care le cobea pe cap ziua și noaptea...*[...] sau „*Jucăm sara puți...nu vă supărați!*” [39, *ibidem*]- sunt nefericit suplimentate de maniera infamantă în care aceștia, bolnavi fiind, ignoră gemetele și bocetele unui alt suferind. Lăsându-l literalmente să moară de sete, îi refuză lui Dobre dreptul la viață. Apa are o dublă simbolistică: dă viață, dar poate aduce și moartea, e „*creatoare și distrugătoare*” [32, p. 109] în egală măsură. Trepanația, probabil diletantistică pentru acele timpuri, face ca agonia bietului om să nu dureze prea mult. Moartea îl eliberează irevocabil de povara suferinței și a răutății umane: „*Dobre se ducea...se ducea departe..dincolo de coridor... de odaia agoniei...dincolo de spital. La Mămuca, undeva, în cer...în cerul țiganilor... acolo unde se albesc toate sufletele...*” [39, p. 129]. E o aluzie, probabil, la nestrămutata credință a țiganilor că „*dincolo de lumea aceasta nu va mai fi deosebire între oameni*” [20, p. 184], dar și la ideea că ar exista un Rai al țiganilor si un Rai al *Altora*, ceea ce

implică și o descurajator de mortifiantă presimțire că segrerarea nu dispare nici în viața de apoi, că, chiar și acolo, discrepanțele, falsele discrepanțe, se mențin.

Pentru Văraru din romanul camilpetrescian „*Ultima noapte...*”, „*țigan ca de patruzeci de ani, pletos și cu mustața ca vrabia, neagră*” [40, p. 186], Ștefan Gheorghidiu nu manifestă nici cea mai mică înțelegere. Ignoră lamentațiile unui tată care îi vorbește despre trei copii lăsați în urmă, ai nimănui. Dar aceeași obiecție venită din partea soldaților români cu privire la familie comportă o altă conduită mult mai rezonabilă:

„*-Domnule sublocotenent, ce ziceți? Cînd om pleca de aici?*

-De, mă Vasile, știu eu...Văd că nu e rău nici aici, și arăt cu privirea cîrciuma...” [40, p. 187]

Deși însuși Gheorghidiu afirmă despre Văraru că „*a fost încorporat, mi se pare, mai mult în glumă*” [40, p. 186]-, acesta ia parte la scenele în care ofițerii îl batjocoresc pe țigan, iluzionându-l intenționat cu ideea eliberării din serviciul militar. Fiindcă „*răspunsurile lui nemilitărești*” [40, p. 187] sunt motiv de amuzament, omul e luat în tărbacă de corpul ofițeresc:

„*- Ce, mă, vrei să pleci? Tu nu vezi ce tânăr și voinic ești?*

-Nu sînt, domn’ căpitan, să trăiți…Sunt bătut de Dumnezeu, și e gata să ne arate o hernie, în hohotele de rîs ale tuturor.

-Te facem capural, mă Vărarule, încercă unul să-l parodieze...Cînd te-oi duce acasă, se sperie țiganii tăi.

-Mă faceți...păcatele mele...că eu n-am făcut militărie...nu știu nimic” [40, *ibid.*].

I se cere, de asemenea, cu bună știință, în aceeași notă de batjocură, să pronunțe numele regelui. Și, fiindcă omul e incapabil de a-l pronunța, încercând să se eschiveze, nota glumeață se schimbă rapid în ton cvasidictatorial: „*Ofițerul se înfurie:*

- Ia ascultă, mă țigane, ce? Noi glumim aici?...ei, al dracului: drepți! La strigătul crispat al ofițerului, omul îngheață, luînd o poziție aproape soldățească, pe urmă comanda tună:

- Culcat...drepți, culcat...drepți. Și Văraru se trîntește și se ridică de la pămînt în măsura comandei, ca o broască automată.” [*ibid.*]

Ridicularizarea țiganului cunoaște un repertoriu extraordinar de extins, discriminarea nu e detectabilă doar comportamental și verbal, ci și olfactiv. *În* „*Femeia cu carne albă*” a lui Felix Aderca, Ioana din Radova, „*hoața cu chip de țigancă*” [41, p. 279], dedată unor acte de brigandaj, devine, paradoxal, tentantă pentru căprarul Aurel, prin olfacția trupului, deși mirosul e purtător de valori și (pre)judecăți [42, p. 19]. Deși simțul olfactiv poartă întodeauna amprenta subiectivității și a capriciului, despărțindu-i pe prilegiați de dezavantajați [42, p. 13], metamorfoza prin care trece Aurel, substituind repulsia inițială prin impulsuri atavice, are de a face cu mirosul cvasiperceptibil al morții: „*Mirosul țigăncii, care-l înăbușise în noaptea dintâi, miros acru de sudoare amestecat cu miros iute de alcool, domnul Aurel începu să-l dorească*” [41, p. 299]. Chiar și pentru spiritul libertin al personajului din proza lui Aderca, ajuns victima Ioanei, evoluția e surprinzătoare: „*mirosul țigăncii era hrana lui cea mai tare și mai* substanțială” [41, p. 300]. Gradul de toleranță olfactivă a personajului pare că scade simțitor, iar Ioana devine „*acceptabil(ă) olfactiv*” [42, p. 23], prin atracția fizică față de „*fat(a) de popă-bandit*” [41, p. 289]. Fiindcă *„(g)ăsise în trupul ei asemănări și corespondențe la care, altfel, nu se gândise și nu s-ar fi gândit niciodată*” [41, p. 300], Aurel recuză valorile degradate, animalice ale femeii, cu toate că nu încetează să i le contabilizeze: „*Geamătul ei avea aceeași nuanță scârnavă de animal libidinos și tiranic*” [41, *ibid.*]. În apropierea morții, de a cărei iminență devine tot mai conștient, Aurel, descurajat și pesimist, se abandonează în brațele Ioanei, acceptând fatalitatea ineluctabilă: „*se lăsă în prada țipetelor cărnii ei țigănești*” [41, p. 297]. Conotațiile rasiste cu privire la originea etnică a femeii induc aluzia unui păcat originar căruia personajul nu i se poate sustrage.

Este și cazul eroului camilpetrescian, trimis la Vulcan cu ordin să facă anchetă în sat în urma unor reclamații ale femeilor române ale căror case „*au fost jefuite de țiganii care locuiesc la margine*” [40, p. 224]. Cu toate că decide „*să procedez(e) exemplar*” [40, *ibid*.], Gheorghidiu e sfidat de o țigăncușă de cincisprezece-șaisprezece ani. Iritându-l la culme - hoția ei, deși negată insistent, e de domeniul evidenței-, fata declanșează un joc al seducției, odată cu decizia lui de a o elibera, pe care protagonistul nu doar că îl anticipează, ci căruia cu greu îi rezistă: „*Aș vrea să-i strivesc buzele, să-i acopăr ochii, dar îi zvîrl numai mâna de pe mîna mea.[...] Plec copleșit de o prăbușire de tristețe și simt toată umezeala serii în mine*” [40, p. 227]. Și fiindcă scapă din nou teafăr în urma unui atac inamic, Gheorghidiu face „*constatarea penibilă*” [40, *ibid*.] că: „*(d)e câte ori, înainte de luptă, pun mănușile pe piele brună, totul se rezolvă ușor. Știu că e stupid, dar este peste puterile mele să nu constat coincidența asta*” [40, *ibidem*]. Superstițiile cu privire la tânăra țigancă se leagă, ca simbolistică, de ideea de viață: „*Îmi spun că aș vrea să trăiesc, ca să pot să viu în timp de pace aci la Vulcan, să mai întâlnesc din nou pe fata asta cu trup de șerpoaică*” [40, pp. 227-228]. Șarpele, unul dintre arhetipurile esențiale ale spiritului uman, are drept corespondență în plan uman sufletul și libidoul [43, p. 299], fiind „*moartea ce iese din viață și viața izvorâtă din moarte*” [43, p.300].

Continuând oarecum ideea, slăbiciunile de caracter ale țiganului sunt arme convenționalizate în superficiala și adesea derutanta relație cu *Celălalt*. Ele articulează o rezolvare *prima facie* a incapacității altuia de a-l descifra. *De facto*, neînțelegerea esenței țiganului se datorează refuzului categoric de a-l cunoaște. E preferată maniera facilă, dar inoperantă, ce convertește spațiile albe din relația cu acesta în termeni relativi, simplificatori [1, p. 125], tocmai pentru a înăbuși orice tentativă de a aduce în discuție, la suprafață adică, lucrurile care într-adevăr contează [44, p. 66].

Țiganul, în cheia de interpretare a mentalității colective, nu e om de încredere, minciuna e a doua lui natură, „*datoria*” e un termen inexistent în vocabularul său, acesta gândindu-se doar la interesul propriu și imediat. Asimetria rasială e frapantă odată cu acordarea permisiilor, după care tânjesc de atât amar de vreme cei pe care viața i-a uitat pe câmpul de luptă. Bucătarul regimentului, „*țigan gras, scurt și buzat*” [45, p. 52] căruia Emil Olaru, eroul romanului „*Nebunia lumii*”, îi anunță învoirea temporară, e suspectat de fățărnicie: „ -*Aoleo! Să trăiți, că mare pomană vă faceți. Nu mi-am văzut țiganca de șase luni, de când mă bălăbănesc pe-aci în cocintrare! strigă soldatul plin de bucurie*” [45, p. 53]. Se vede că dorul de casă, de nevastă, de copii, sentimente absolut firești pentru orice ființă umană, sunt excluse, aneantizate prin raportare la imaginarul identitar al țiganului. Dar nevasta lui Piperea, bucătarul companiei, personajul al romanului lui Eugen Goga, „*Cartea facerii*”, umblă o zi întreagă până își găsește bărbatul în cazarma din Dealul Spirei, dovedind astfel contrariul.

Tot potrivit lentilei desfiguratoare a *Celuilalt*, pare că țiganul deține exclusivitatea în ceea ce privește păcatul furtișagului, dovadă stând opiniile irevocabile ale celorlalte personaje pe marginea acest subiect. Furatul găinilor de prin Pădureni de către Androne țiganul marchează apodictic ipocrizia și moralitatea ieftină a celorlalți: „*Năravu-i năravu, ce să-i faci!*” [46, p. 68] Dar ambalajul nu poate camufla ireproșabil realitatea, căci „*dacă trebuie să vorbim serios despre viață, atunci lucrurile încep să sune dramatic:*” [38, p. 59] viciul e adesea valabil și pentru *Celălalt*, e practicat pe scară largă pe toate teatrele de luptă, căci în război instinctul de conservare atinge cote nebănuite [47, pp. 83-85].

Aflați la bunul plac al *Celuilalt*, țiganii sunt permanent supuși unui proces de criminalizare [2, p. 119]. Deși subordonații lui Gherghidiu îi confruntă pe țiganii din mahala cu acuzele de a fi jefuit casele românilor, în pofida învinuirilor, percheziționile lor nu se finalizează concludent. Cu excepția tinerei fete ce șterpelise un „*șorțuleț albastru de Gretchen*” [40, p. 225] și o umbreluță roșie- care o dau, de altfel, de gol, prin nota stridulantă

a aparenței, în contrast cu pauperismul grupului de țigani- naratorul-personaj mărturisește impasibil că: „*nu mai știu nici eu dacă* (soldații- s.n.) *găsesc sau nu corpuri delicte*” [40, p. 226]. Apariția unei întregi companii, care îi înconjoară amenințător în fața bordeielor umile, declanșează o tensiune generală. „*Toată țigănimea*” [40, p. 224] adastă înspăimântată reacția celorlalți. Imaginea copiilor, „*vreo șapte-opt dănciuci, nu mai mari de cinci-șase ani, ba unii mici ca de trei, cu picioarele și burțile goale [...] frumoși ca îngerii din Madona Sixtină a lui Rafael*” [40, *ibidem*], incapacitatea lor a se apăra, dar care înțeleg „*din carnea lor fragedă primedia*” [40, *idem*] reconstituie simbolic o întreagă istorie a suspiciunii, a prigonirii, a umilinței și a terorii. Înțelegând gradul de periculozitate a situației, copiii încremenesc, la propriu, în fața soldaților, „*cad în genunchi în apa rămasă în făgașul roților*” [40, p. 224]. Chiar și așa, lipsa de identificare afectivă se menține: pruncii sunt suspectați că „*au fost poate învățați*” [40, p. 225], deși neliniștea și disconfortul lor psihic [48, p. 34] sunt evidente, sporite, probabil, și de faptul că, în imediata apropiere, „*restul țigănimii privește pierdută de spaimă*” [40, p. 225].

În proza lui Gheorghe Banea, „*Zile de lazaret. Jurnal de captivitate și spital*”, soldații aflați sub comanda naratorului-personaj, surprinși de un atac cu obuze, devin tot mai crispați din cauza unui violent atac inamic. Printre oamenii plutonului, un țigan, „*alb-vânăt de frică*” [37, p. 31], din a cărui rană atârnă un „*colț de ilic înflorat de catifea așa cum poartă sătencele bulgarce*” [37, p. 31]. Omul „*îl ciordise de prin satele bulgărești*” [37, *ibid*.] pentru a nu merge „*cu mâna goală*” [37, *ibidem*] la femeia lui, așa cum e acuzat de un sergent. Superstițiile cu privire la pungășia lui sunt evidențiate prin răbufnirea soldatului care se teme de ghinionul atras asupra întregului pluton: „*Ai, mă faraoane, nu ți-e frică c'o da benga'n tine, c'ai umblat cu furtișag, și pe lângă tine ne-o lua și pe noi? Scoate de grabă din rană ilicul bulgarei, că de te-or prinde bulgarii cu el, ți-l vâră pe gât și te urmă te belesc*” [37, p. 32].

Acuzându-l, câteodată pe nedrept, negându-i autenticitatea, considerând temperamentul său vesel o impietate, *Celălalt* îi diluează semnificativ țiganului natura umană, îl retrogradează perfid în rândul indivizilor de rangul al doilea. În pletora unor asemenea abordări, vizibil oprimante, comportamentul supradefensiv al acestuia, neîncrederea lui în *Celălalt* e defendabilă. Extrem de puține sunt situațiile din aceste romane sursă în care țiganul personaj e implicat în „*relații de tip <balansoar>*” [49, p. 60], *recte* cele ce dovedesc că proiecția inițială asupra acestuia e eminamente falsă, și se convertește exact în opusul său printr-un „*act-punte*” [49, *ibidem*]. E cazul soldatului Fâlfâloaia Gheorghe din romanul „*Floare de oțel*” semnat de Victor Ion Popa, care „*a trecut toată viața un nerod și jumătate – mic, slab, negru și cu idei”* [50, p. 308]. *Dar în toată compania nu găseai sentinelă mai bună ca el*” [50, pp. 309-310]. Tocmai ingeniozitatea și inteligența lui salvează întreg plutonul de la decimare în fața unui inamic superior numeric: „*Trag cu două puști ca să creadă nemții că avem și noi mitralieră la post*.” [50, p. 311]. Un alt brav camarad, ale cărui merite, dovedite eroic la râpa Leșunțului, se recunosc abia *post-mortem*, e agentul de legătură. Nota afectivă, marcată stilistic prin adjective posesive și apelativul onorant: „*Țigănușul meu...murise. Drum bun, cel din urmă frate al meu*” [50, p. 335] e tardivă însă, pentru că tânărul își pierde viața în teribilul atac al nemților, când „*prin găurica de opt milimetri a glonțului, un firișor de sânge înghețase, ca o lacrimă neagră*” [50, p. 335].

Concluzii:

În romanul de război din perioada interbelică, imaginea țiganului personaj, etichetat frecvent în notă peiorativă, semnalează din partea *Celuilalt* un fenomen de amnezie voluntară, ca element constant al interacțiunii cu acesta, căci toate prejudecățile și stereotipiile etnice alcătuiesc un mit tradițional al țiganului. Enclavizat în raport cu *Celălalt*, „jefuit” de nepermis de multe dintre plăcerile vieții, ridiculizat, țiganul e mistificat până aproape de anihilare. Esența sa pare a se pierde prin pasivitatea atât de agresiv impusă din

exterior, printre multiple și eterogene modalități „*de excludere, de xenofobie, de exotism, (de) strategii de evitare fizică și spirituală*” [1, p. 104]. Fără îndoială că există pe lume mulți oameni pentru care fericirea rămâne intangibilă, „*(d)ar nu există om care să nu fi suferit vreodată, indiferent de cât de tare s-a străduit să-și reprime propria conștiință a suferinței personale*” [38, p. 206]. Universul ficțional al operelor explorate propagă în ecou filiere de interpretare a particularităților etniei, așa cum s-au fixat acestea în imaginarul istoric și social al timpului. Deși oficial nu mai e mai rob, starea de aservire a personajului țigan în raport cu *ceilalți* se permanentizează: contestarea virtuților sale și halucinantele construcții arhetipale în care este fixat acesta în mentalul colectiv [51, p. 142] echivalează cu pierderea sinelui interior, adică cu pierderea libertății.

BIBLIOGRAPHY

1. În cadrul studiului, alegerea personală a exonimului „țigan” în defavoarea etnonimului „rom” se bazează pe argumentele aduse de Marian Zăloagă, respectiv Iulia Hașdeu, citați de sociologul Mirel Bănică, ale căror perspective le îmbrățișăm motivat. M. Zăloagă preferă utilizarea termenului de „țigan” în raport cu operele artistice datorită incongruenței dintre „*valoarea născocită*” a cuvântului cu „*realitățile specifice culturii robilor*,” dar atrage atenția și asupra naturii controversate, problematice a ambelor titulaturi. Pe de o parte, arată că evitarea exonimului ar însemna neglijarea faptului că această denominație e probantă pentru istoria de persecuții corespunzătoare etniei. Pe de altă parte, utilizarea termenului într-o manieră globalizantă prezintă neajunsul prezentării minorității etnice în cauză ca grup social problematic, în opoziție cu demersurile activiștilor roma. În aceeași notă, Iulia Hașdeu opinează legitim că lexemul „țigan” oferă „*mai multă libertate specificităților locale, naționale, regionale și autodefinirii*” prin potențialul de acoperire a ariei europene de răspândire a grupurilor de etnie romă: manouches, sinti, gitani, ș.a. Vezi Bănică, Mirel. *Bafta, Devla și Haramul: studii despre cultura și religia romilor*. Iași: Editura Polirom, 2019.

2.Zăloagă, Marian. *Între imagistică, cercetarea istoriografică și politică. Tradiții moderne și paradigme postmoderne în enunțarea etnicității țiganului/romului*, studiu consultat online la adresa:https://www.academia.edu/2907273/Între_imagistică_cercetarea_istoriografică_şi_politică_Tradiţii_moderne_şi_paradigme_postmoderne_în_enunţarea_etnicităţii_ţiganului_romului, la 31.05.2023. Istoricul arată că doar prin raportare la un alt grup etnic pot fi definiți cei doi termeni aferenți acestei identități etnice. Deși DEX-ul îl echivalează semantic pe *rom* cu *țigan*, M.Zăloagă arată că cele două vocabule, desemnând categorii esențializate, nu pot fi elocvent delimitate, fiindcă presupun un raport între „*identități construite la granița dintre grupuri*”. Cu toate acestea, insistă autorul, ambele pot fi concepte operante în desemnarea identității etnice în cauză. Fiind construcții sociale, nici unul dintre acești termeni nu este mai imparțial sau mai corect decât celălalt la nivel strict analitic, ci, dimpotrivă, se manifestă „*globalizant și politizant*”. În ceea ce ne privește, alegerea exonimului se fundamentează pe câteva raționamente. Primul are în vedere faptul că el angajează un discurs de natură filologică, apoi, face apel la familiaritatea termenului în raport cu publicul cititor și, nu în ultimul rând, cu faptul că termenul se regăsește ca atare în corpusul de texte supus analizei și, mai ales, justifică, prejudecățile și adesea falsa imagine a minorității etnice în imaginarul colectiv. Prin urmare, utilizarea sa nu implică note discriminatorii sau intolerante cu privire la acest grup etno-cultural.

3.Cordoș, Sanda. *Revoluție și imaginar social* în *Enciclopedia imaginariilor din România* (Coord.gen.Corin Braga). Vol. I: *Imaginar literar*. Consultant științific: Adrian Tudurachi. Iași: Editura Polirom, 2020.

4.Călinescu, Matei. *Cinci fețe ale modernității*: *modernism, avangardă, decadență, kitsch, post-modernism*. Traducere de Tatiana Pătrulescu și Radu Țurcanu. Iași: Editura Polirom, 2017.

5.Grati, Aliona., Iovu-Macari, Elisaveta., Popa, Oxana *et al*. Coord: Aliona Grati. *Opera literară ca dialog și creație: Noi modele critice: dialogica, imagologia, sociocritica, critica orientată către cititor, ergocritica*. Chișinău: Știința, 2023.

6.Savage Brosman, Catherine. *Reading Behind the Lines*. The Sewanee Review. Vol. 100. no. 1 (Winter, 1992). articol citit online la data de 01.05.2023 la adresa: https://www.jstor.org/stable/27546485?searchText=Catherine+Savage+Brosman+Reading+behind+the+lines&searchUri=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3DCatherine%2BSavage%2BBrosman%2BReading%2Bbehind%2Bthe%2Blines&ab_segments=0%2Fbasic_search_gsv2%2Fcontrol&refreqid=fastly-default%3A9ea8225cf4c471c9a7d3dd469a9a2a62

7.De Beauvoir, Simone. Al doilea sex vol. I: *Faptele și miturile*. Traducere din franceză și note de Marieva Ionescu și Elena Ciocoiu. București: Editura Humanitas, 2022.

8.Acterian, Arșavir. *Privilegiați și năpăstuiți*. Postfață de Mircea Zaciu. Iași: Institutul European, 1992.

9.Boia, Lucian. *Jocul cu trecutul: istoria între adevăr și ficțiune*. București: Editura Humanitas, 1998.

10.Nicoară, Toader: *Istoricii imaginarului* în *Enciclopedia imaginariilor din România.* Vol. III. *Imaginar istoric*. Coord.gen. Corin Braga. Coord. vol. Sorin Mitu. Iași: Editura Polirom, 2020.

11.Ferguson, Niall. *Războiul lumii: epoca urii*. Traducere de Alina Predescu. Iași: Editura Polirom, 2022.

12.Boia, Lucian. *Între înger și fiară*: *mitul omului diferit din Antichitate până în zilele noastre*, Traducere de Prelipceanu Brândușa și Boia Lucian. București: Editura Humanitas, 2011.

13.Braga, Corin în *Introducere*. *Imaginar social și identități culturale* la *Enciclopedia imaginariilor din România* (Coord.gen.Corin Braga). Vol. I: *Imaginar literar*. Consultant științific: Adrian Tudurachi. Iași: Editura Polirom, 2020.

14.Mehedinți-Beiean, Mihaela. *Străinul* în *Enciclopedia imaginariilor din România.* Vol. III. *Imaginar istoric*. Coord. gen. Corin Braga. Coord. vol. Sorin Mitu. Iași: Editura Polirom, 2020.

15.Boia, Lucian. *Pentru o istorie a imaginarului*. Traducere din franceză de Tatiana Mochi. București: Editura Humanitas, 2000.

16.Voicu, Mălina. *Țigani sau romi* în *Dilema Veche*. nr. 127. 29 iunie 2006. sursă accesată la data de 21.05.2023 la adresa: https://dilemaveche.ro/sectiune/tema-saptamanii/tigani-sau-romi-617838.html

17.Neumann, Erich. *Psihologia abisală și noua etică*. Traducere din limba germană de Anca Bodogae. București: Nemira Publishing House, 2018.

18.Florea, Gelu. *Dacii* în *Enciclopedia imaginariilor din România.* Vol. III: *Imaginar istoric*. Coord. gen. Corin Braga. Coord. vol. Sorin Mitu. Iași: Editura Polirom, 2020.

19.Boia, Lucian. *Mitul democrației*. Traducere din franceză realizată de autor. București: Editura Humanitas, 2013.

20.Chelcea, Ion. *Țiganii din România*. sursă consultată online la data de 21.05.2023, la adresa: https://archive.org/details/ionchelceatiganiidinromania1944/page/n5/mode/2up

21.Piasere, Leonardo apud Mirel Bănică. *Bafta, Devla și Haramul: studii despre cultura și religia romilor*. Iași: Editura Polirom, 2019.

22.Serdaru, Virgiliu Stef. *Vorba cerului*. București: Editura Librăriei SOCEC & Co. 1921.

23. Sadoveanu, Mihail. *Strada Lăpuşneanu*. *Oameni din lună. Morminte*. Bucureşti: Editura Minerva, 1978.

24.Freeman, John. *Dicţionarul refacerii*. Traducere de Alina Cristea. Bucureşti: Black Button Books, 2020.

25.Oişteanu, Andrei. *Moravuri şi năravuri: eseuri de istorie a mentalităţilor*. Iaşi: Polirom, 2021.

26.Missir, Ioan. *Fata moartă*. Bucureşti: Editura Cartea Românească, 1937.

27.Marcus Aurelius Antoninus Augustus, împărat roman. *Gânduri către sine însuşi*. Traducere din greaca veche, note şi indice de Cristian Bejan. Bucureşti: Editura Humanitas, 2020.

28.Ngozi Adichie, Chimamanda. *Note despre suferinţă*.Traducere de Anca Dumitrecu. Bucureşti: Black Button Books, 2022.

29.Theodorescu, Dem. *În cetatea idealului*. Ediţie îngrijită şi prefaţă de Sergiu Pavel Dan. Bucureşti: Editura Minerva, 1972.

30. În original: *"rather change is a strategy of adaptation to new environments -both a strategy of manipulations of new situations and a creative response to them*." Vezi Silverman, Carol. *Negociating "Gypsyness": Strategy in Context*. in "*The Journal of American Folklore*". Vol. 101, No. 401 (Jul. - Sep., 1988), pp. 261-262. Published By: American Folklore Society, studiu accesat online la data de 27.05.2023, la adresa: https://www.jstor.org/stable/540467?seq=2

31.Lovinescu, Eugen. *Aqua Forte*. Bucureşti: Editura Contemporană, 1941.

32.Chevalier, Jean., Gheerbrant, Alain. *Dicţionar de simboluri.* vol. I. *Mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*. Bucureşti: Editura Artemis, 1994.

33.Aderca, Felix. *Moartea unei republici roşii*. Bucureşti: Editura Ancora, 1924.

34.Ţanicui, Paul. *Comédia ţiganilor*.*Taraf de Häidouks*. Fotografii de Barna Némethi, Răzvan Lazăr, Sorin Deaconu, Bucureşti: Curtea Veche Publishing, 2019.

35.Goga, Eugen. *Cartea facerii*. Bucureşti: Editura Minerva, 1984.

36.Chevalier, Jean., Gheerbrant, Alain. *Dicţionar de simboluri*. vol. II. *Mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*. Bucureşti: Editura Artemis, 1994.

37.Banea, Gheorghe. *Zile de lazaret.Jurnal de captivitate şi spital*. Bucureşti: Fundaţia pentru Literatură şi Artă „*Regele Carol II,*" 1938.

38.Fromm, Erich. *Din dragoste de viaţă*. Traducere din engleză de Ruxandra Vişan. Bucureşti: Editura Trei, 2020.

39.Papadat-Bengescu, Hortensia. *Balaurul*, Bucureşti: Editura Militară, 1986.

40.Petrescu, Camil. *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*. Bucureşti: Editura Albatros, 1974.

41.Aderca, Felix. *Femeia cu carne albă*. Bucureşti: Editura Hasefer, 2012.

42.Sfirschi-Lăudat, Claudiu. Osmé: antologie de texte *pentru nasul oricui*. Bucureşti: Peter Pan Art&Entheos, 2022.

43.Chevalier, Jean., Gheerbrant, Alain. *Dicţionar de simboluri*, vol. III: *Mituri, vise, obiceiuri, gesture, forme, figure, culori, numere*. Bucureşti: Editura Artemis, 1994.

44.Chomsky, Noam. *How the world works*. Penguin Books. London. Interviewed by David Barsamian. Edited by Arthur Naiman. 2012. În original: "*to find words to talk about matters of human significance in a coherent way*".

45.Cornea, George. *Nebunia lumii*. Bucureşti: Editura Institutului de Arte Grafice „Poporul", 1924.

46.Drăgan, Gabriel. *Pe frontul Mărăşeşti învie morţii...*, Bucureşti: Editura Tineretului, 1967.

47.Am în vedere, concret, scena din celebrul roman *Pe frontul de vest nimic nou*, în care Paul Baumer, protagonistul romanului, împreună cu camaradul său, Stanislaus

Katczinsky, fură niște gâște aparținând unui stat-major de regiment. Vezi Remarque, Erich Maria. *Pe frontul de vest nimic nou*. Traducere din limba germană de Emanoil Cerbu. Iași: Editura Polirom, 2016.

48.Ackermann, Angela., Puglisi, Becca. *Enciclopedia emoțiilor: ghid al expresivității personajelor literare*. Traducere din limba engleză de Amalia Mărășescu. Pitești: Editura Paralela 45, 2015.

49.Popa, Marian, *Homo Fictus. Structuri și ipostaze*. București: Editura pentru Literatură, 1968.

50.Popa, Victor Ion. *Velerim și Veler Doamne*. *Floare de oțel*. Ediție îngrijită, tabel cronologic și referințe critice de Ion Neață. Timișoara: Editura Facla, 1985.

51.Ivanov, Constantin. *Răul: interpretări literare.* Prefață de Constantin Dram. Iași: Editura Universității „*Alexandru Ioan Cuza*", 2022.

HISTORY PAGES-"BUNA VESTIRE" CHURCH OF TULCEA

Florentina Trif

PhD, Eco-Museum Research Institute "Gavrilă-Simion" Tulcea

Abstract: For 120 years the church was under the use of Orthodox believers of Greek origin. The construction of the edifice was in fact in close correlation, with the hosting of a Greek hierarch in Tulcea. It seems that this fact coincides with the interests of the Ecumenical Patriarchate, which wanted to maintain its authority over the Orthodox Christians in this area, that is, in the northern Dobrogean land.

Keywords: Ecumenical Patriarchate, Diocese of Tulcea, "Buna Vestire" Church of Tulcea, Hellenic Community of Tulcea

1.1. Scurt istoric al Bisericii Buna Vestire din Tulcea

La data de 15 octombrie 1879, la Tulcea, împreună cu regele Carol I și Mihail Kogălniceanu, intra și Iosif Gheorghian, noul episcop al Dunării de Jos[1]. Astfel înceta existența Arhiepiscopatului la Tulcea pentru o perioadă de 129 de ani. Episcopia va fi reînființată în anul 2004.

Documentul care confirma jurisdicția noii administrații bisericești românești relata următoarele:

> în anul 1879, luna Aprilie 27 dile, s-a instalat noul protoiereu al județului Tulcea, Economul Ion Severin, protoiereul Județului Covurlui – delegatul P.S. Episcop Iosif Gheorghian pe atunci al Dunării de Jos; care, după terminarea Sfintei Liturghii, a cetit în auzul preoților și poporului adunat decretul de numire – 151 din 25 April 1879, încheind un proces verbal care s-a semnat de preoții din oraș–și anume:…Clerul bisericilor rusești și celei bulgare deocamdată na voit a recunoaște autoritatea ecleziastică, pe Episcopul Iosif, ci pomeneau la Sfânta Liturghie și celelalte servicii pe Episcopul Bulgar Grigorie – care era stabilit în Silistra – Clerul grec însă a arătat supunere încă de la început…[2].

Cu toate aceste fapte relatate, au existat și preoți greci care nu au recunoscut pe Episcopul Dunării de Jos. Ei trebuiau să-l pomenească la sfintele slujbe mai întâi pe Episcopul Dunării de Jos și apoi pe patriarhul ecumenic; întâi pe suveranul României, și apoi pe cel al Greciei. Însă preoții bisericii grecești din Tulcea nu făceau acest lucru. Această stare de fapt a fost descoperită în 1884 de protopopul de Tulcea, Economul Răşcanu, care îi spune Episcopului Melchisedec că preoții bisericii „Buna Vestire", în mai multe rânduri, la slujbele ce le țin „întotdeauna pomenesc pe Gheorghias, regele Greciei și în urmă pe Majestatea Sa, ba, de mai multe ori, pe Majestatea Sa nu-l pomenesc deloc"[3]. Episcopul Melchisedec a luat măsurile ce se impuneau, dând ordine preoților să respecte rânduielile Bisericii Ortodoxe Române și autocefalia și suveranitatea ei. În aceste condiții, biserica Buna Vestire, „deși

[1] Episcop între anii 1879-1886.

[2] Document –act aparține economului Stavrofor S.V. Niculescu, Directorul Seminarului „Sfântul Nicolae" (1904-1910) – descrie cum s-a înființat Protopopia din Tulcea la 27 aprilie 1879, Fondul Bibliotecii Institutului de Cercetări Eco-Muzeale „Gavrilă Simion" Tulcea, nr. inventar 15425.

[3] I. P. S. Partenie, *Autocefalia Bisericii Române și chestiunea bisericii grecești din Sulina,* București, Tipografia Cărților Bisericești, 1890, p. 59.

năzuia la nesupunere", a trebuit să accepte noua autoritate episcopală românească de la Galați[4].

Altă dată aflăm, dintr-o copie după o adresă din data de 26 iunie 1879 a Protoieriei Tulcea trimisă epitropilor de la biserica „Buna Vestire",că „preotul Athanasie Sachelarie mi s-au jeluit că d(omniile) voastre l-ați îndepărtat de la acea biserică, fără însă a arăta vreun motiv în scris, contra lui, de depărtare"[5]. Epitropii greci doreau să-l înlocuiască pe acesta cu ieromonahul Sofronie Cuvalia[6]. Acest fapt a fost confirmat la 3 septembrie 1879 de către episcopul Gheorghian al Dunării de Jos, printr-o adresă a sa către protoiereul județului Tulcea prin care se învoia „stabilirea ieromonahului Sofronie Cuvalia la biserica Buna Vestire din Tulcea și i se dă binecuvântarea să lucreze toate ale preoției"[7].

În anul 1880, în urma vizitei majestății sale regele Carol I, în ziarul *Timpul* lui Eminescu era consemnat faptul că printre cei decorați cu medalia „Serviciul credincios" era și preotul de la biserica grecească din Tulcea, Nicola Nicolae Economu; în schimb „Medalia de aur" a fost primită de Chiriac Stamatiatidi, profesor la școala grecească[8].

Informații despre Biserica Greacă aflăm de la protopopul Gheorghe V. Niculescu care afirmă că edificiul, fiind o filială a Catedralei „Sfântul Nicolae", se afla într-o stare bună[9] în anul 1905.

În strânsă legătură cu existența bisericii a fost numărul grecilor care au constituit Comunitatea Elenă din Tulcea și care a fost făuritoarea monumentului istoric studiat în prezenta lucrare. În acest sens, am considerat necesar studiul unor statistici precum și articole ale vremii referitoare la acest subiect.În acest sens, menționăm că pe la 1850 Ion Ionescu de la Brad vizitând Tulcea a găsit 300 de familii grecești.[10]Este important de știut numărul familiilor grecești din Tulcea după cum am subliniat și mai sus având în vedere faptul că biserica „Buna Vestire" a fost construită de către greci între anii 1848-1854.

După Războiul de Independență într-o statistică din anul 1878 realizată de către Bieloserovici (guvernator rus al Dobrogei), numărul grecilor din sangiacul Tulcea se ridica la 544.La 1879, adică în momentul alipirii Dobrogei la patria mamă, grecii din Tulcea reprezentau 1,8% din populația orașului, adică erau în număr de 324[11].

Pentru aceeași perioadă de timp, M.D. Ionescu realiza o nouă statistică a populației din Dobrogea pe naționalități. Astfel, pe baza unor date exacte dobândite de către acesta de la Prefecții Luca Ionescu și Scarlat C. Vârnav, el întocmea „tabloul populațiunei" pe timp de 20 de ani, din 5 în 5 ani. În acest context în 1880 la Tulcea erau înregistrați în evidențe 4.360 de greci; în 1885 erau 4.694; într-o altă statistică din anul 1888 în orașul Tulcea erau înregistrați 1997 de greci de religie ortodoxă[12];revenind la statistica lui M.D. Ionescu în 1890 erau înregistrați 5.292 de greci; în anul 1895 numărul grecilor crescuse la 6.697 în schimb la

---

[4] ****Domnitorii și ierarhii Țării Românești, Ctitoriile și mormintele lor*, București, Editura Cuvântul Vieții a Mitropoliei Munteniei și Dobrogei, 2009, p.183

[5] Apud Pr. Eugen Drăgoi, *Documente privind Istoria Bisericească din Nordul Dobrogei*, vol. I Tulcea, editat de Episcopia Tulcii în colaborare cu Editura Arhiepiscopiei Dunării de Jos, 2017, p. 111.

[6]*Ibidem*, p. 123.

[7]*Ibidem*, p. 157.

[8] Mihai Marinache, Ioana Marinache, „Steaua Dobrogei (1879-…1891)", Încercare de reconstituire monografică, Tulcea, 2007, pp. 130-131.

[9] Gheorghe V. Niculescu, *Protopopia județului Tulcea. Dare de seamă alcătuită cu ocazia jubileului de 40 de ani de domnie a Majestății Sale regelui Carol I al României*, București, 1906, p. 59.

[10] Ion Ionescu de la Brad, „Excursie agricolă în Câmpia Dobrogei", în *Analele Dobrogei*, III, nr. 1, p. 97, apud C. Brătescu, „Populația Dobrogei…, 1928, p. 233.

[11] D.M. Ionescu, *Dobrogia în pragul veacului al XX-lea*, partea II, 1904, p. 414.

[12] Statistica populației județului Tulcea pe anul 1888, apud Virgil Coman (coord.), *Dobrogea în Arhivele românești (1597-1989)*, București, Editura Etnologică, 2013, p. 121.

începutul secolului XX, în anul 1900 s-a constatat o scădere a numărului acestei comunități la 4.748.[13]

La 1906 dintr-o populație de 19.259 de suflete, 4.431 era români și doar 1.335 erau greci[14]. În anul 1907 s-a realizat un raport cu populația din plasa Tulcea din punct de vedere al originii, grecii aflându-se în număr de 78 în plasă și 1.305 în orașul Tulcea, reprezentând o pondere de 3,2%.[15] În anul 1913, într-un tabel întocmit de C. Brătescu care prezenta situația populației pe naționalități a județelor Constanța și Tulcea, grecii erau în număr de 4.768 în Tulcea.[16] Mai târziu, în anul 1922 în Dobrogea erau înregistrați, în mediul urban 4.393 de greci iar în cel rural 375[17].

Într-o nouă statistică pe naționalități realizată în luna iulie a anului 1928 este consemnată cifra de 2.263 de greci înregistrați la Tulcea. Așadar se constată o scădere a numărului.[18]

Datele recensământului efectuat în Dobrogea la 1930, evidențiau o creștere a populației la nivel județean, urban și rural, atât a românilor cât și minorităților. Grecii reprezentau la Tulcea o pondere de 1,1% în cifre fiind 3.127[19]. Se constată așadar și o creștere a numărului populației grecești care desfășura o activitate intensă culturală și nu numai în oraș. Acest fapt este confirmat de documentele identificate în arhiva bisericii.

Așadar, în ceea ce privește, evoluția populației Dobrogei între anii 1918-1944 aceasta poate fi împărțită în două etape. Prima poate fi încadrată din punct de vedere cronologic în intervalul 1918-1940. În această perioadă se constată o creștere treptată a populației determinată de reîntoarcerea populației refugiate, colonizarea grupurilor de români și aromâni, imigrarea de familii de bulgari și turci din Bulgaria precum și a unor familii de greci și aromâni din Turcia.

După cel de-al Doilea Război Mondial, populația greacă din Dobrogea locuia în marea majoritate în mediul urban (circa 2.000 în orașul Constanța și 1.680 la Tulcea), comunitatea elenă posedând biserici (Biserica „Buna Vestire" din Tulcea), școli, asociații sportive și culturale.[20]

Familii de greci cunoscute au fost familiile Licheardopolo, Flamaropoulos, Papadatos Caravelas, Calcandi, Tsaquiris, Mihalopiulo- Calligas, Vergosetc[21]. Aceste nume le-am identificat și în arhiva bisericii pe timpul studierii ei.

După instalarea regimului comunist, prin anii 1955-1958, la Biserica „Buna Vestire" deja era un preot român, Bucur Radu, care se îngrijea de procurarea unor Mineie românești, pe care le semna ca „deservent al Bisericii elene"[22].

În anul 1963, în cadrul regiunii Dobrogea, erau 12 culte autorizate care-și desfășurau activitatea religioasă pe baza statutelor de funcționare, cât și pe baza Constituției RPR. În acest sens din tabelul statistic privind cultele religioase recunoscute din regiunea Dobrogei reiese existența cultului Elen (grec) cu un preot deservent fiind atestată existența a trei

[13] D.M. Ionescu, *Dobrogia…,*1928, p. 905.
[14] Stoica Lascu, *Mărturii de epocă privind Istoria Dobrogei*, Constanța, Muzeul de Istorie, Națională și Arheologie, 1999, pp.40-47.
[15] 1907 octombrie 9, Tulcea. Raportul prefectului județului Tulcea privind situația administrativă, economică, cultural-educativă, sanitar-veterinară a județului Tulcea, precum și măsurile ce urmează a fi luate pentru îmbunătățirea unor ramuri de activitate, Virgil Coman, (coord.),*op. cit.,* p. 214.
[16] Valentin Ciorbea, *Evoluția demografică a Dobrogei...*, p. 231.
[17] Stoica Lascu, *op. cit*.,pp. 234-236.
[18] Valentin Ciorbea, *op. cit*., p. 234.
[19]*Ibidem*, p. 235.
[20] Constantin Cheramidoglu, „Minoritățile etnice dobrogene în contextul politic internațional din anii 1945-1948", în *Analele Dobrogei*, an 6, nr. 1, 2000, p. 334.
[21] Lelia Postolache, *op. cit.*, p. 28.
[22] Ion-Sorin Nicolae*, Catedrala Episcopală „Sfântul Nicolae",* Tulcea, Editura ASA, pp. 109-112.

biserici. Din situația pe anul 1963 privind Cultul bisericii elene (grecești) din regiunea Dobrogea aflăm că aici se aflau 630 de familii, dispersați în orașul Constanța - 450 familii, orașul Tulcea 100 de familii și în Sulina 80 familii. Avea trei biserici cum reiese și din statistica prezentată mai sus, și anume: în Constanța o „bisericică", în orașul Tulcea o biserică (este vorba despre biserica „Buna Vestire") și o bisericuță în orașul Sulina. La acea dată acest cult nu avea un for bisericesc central și nici un statut. Preoții care deserveau aceste biserici erau de la biserica ortodoxă, fiind plătiți de bisericile elene din fondurile lor proprii. Slujbele se oficiau doar duminica și în zilele de sărbătorireligioase, care erau aceleași ca și la biserica ortodoxă. Credincioșii care participau la slujbe erau de naționalitate greacă, cetățeni români, salariați la diferite întreprinderi, dar puțini la număr, în marea lor majoritate femei în etate[23].

Așadar se constată că de-a lungul timpului nu doar limba română a înlocuit complet limba greacă, dar și rândurile membrilor comunității elene s-au subțiat atât de mult încât nemaiputându-se îngriji de starea bisericii, puținii membri ai comunității au făcut cerere să intre deplin în grija Bisericii ortodoxe române din Dobrogea.

Astfel, în anul 1974 Biserica „Buna Vestire" din Tulcea este trecută în administrarea Bisericii Ortodoxe Române, la cererea Comunității Elene, ale cărei rânduri, așa cum am precizat, se micșoraseră și membrii săi nu mai puteau face față costurilor întreținerii bisericii și remunerației preoților (baza materială a cultului o forma contribuția bănească benevolă, vânzarea de lumânări precum și donații ale credincioșilor care erau însă foarte rare). Departamentul Cultelor a aprobat constituirea în parohie ortodoxă[24] a credincioșilor grupați în jurul bisericii cu hramul „Buna Vestire". Astfel redăm din documentul găsit în arhiva Bisericii, înregistrat sub nr. 474 din 17 aprilie 1974:

> „Ca urmare a raportului nr. 363/1974 al acestei protoierii se face cunoscut că Departamentul Cultelor, prin adresa nr. 6414/1974, la propunerea Permanenței Consiliului Eparhial, făcută în ședința din 23-III-1974, a aprobat cererea credincioșilor de origine greacă, grupați în jurul Bisericii „Buna Vestire" din orașul Tulcea, str. Gh. Doja, nr. 2, de a se constitui în parohie ortodoxă, pe data de 1 aprilie 1974".

Ca urmare a celor menționate mai sus, Permanența Consiliului Eparhial, în ședința din 6 aprilie 1974, hotăra următoarele:

1. Aducerea la cunoștința comitetului bisericii grecești din Tulcea aprobarea cererii menționate și înființarea parohiei ortodoxe române „Buna Vestire", cu sediul în str. Gheorghe Doja[25], nr. 2 Tulcea. În aceste condiții Parohia avea următoarea schemă de funcțiuni și salarii: 1 post de preot cu 1/1 normă, salarizat cu 620 lei fondurile statului și completarea respective din fondurile proprii;

2. Sectorul statuar al parohiei „Buna Vestire" Tulcea era format prin dezlipirea unor grupe de credincioși de la parohiile limitrofe.

3. Până la numirea unui preot paroh titular, preotul Spânu Gheorghe, de la parohia Sf. Nicolae Tulcea, suplinea parohia „Buna Vestire", având și atribuții de paroh, cu începere de la 17 aprilie 1974.

4. Se constituia de îndată o comisie interimară organizată de preotul paroh și se înainta sfintei Episcopii, spre aprobare, cu avizul acesteia.

5. Comisia interimară lua în primire averea mobilă și imobilă a fostei bisericești grecești, cu avizul episcopiei;

---

[23] S.J.A.N. Constanța, fond P.C.R. Comitetul Regional Constanța, dosar 40/1961-1965, f.6-51, apud Virgil Coman (coordonator), *op. cit.*, pp. 833-840.

[24] Adresa nr. 474 din 17 aprilie 1974, documentul se regăsește în Fondul Arhiva Bisericii..., dosar anii 1974-1975.

[25] În prezent str. Buna Vestire, nr.2, Tulcea.

6. Se menținea în schemă cântărețul Popa Sandu, precum și îngrijitoarea Panaite Nicuța, cu salarizarea din fondurile proprii;

7. Se confecționa ștampilă nouă;

8. Se închidea contul CEC al fostei biserici grecești din Tulcea și se deschidea contul parohiei „Buna Vestire" Tulcea, cu soldul fostei biserici grecești, preotul paroh având prima semnătură.

Toate aceste prevederi se realizau în timpul Prea Sfințitului Episcop Dr. Antim Nica. Aceste informații ne ajută să înțelegem modul de funcționare administrativă a bisericii în acea perioadă[26].

După anul 1990, Sfântul Sinod al BOR aprobă înființarea Arhiepiscopiei Tomisului prin dezlipirea de Arhiepiscopia Dunării de Jos, având reședința arhiepiscopală la Constanța. Din eparhia nou înființată făceau parte județele Constanța și Tulcea.

În anul 2004 se întâmplă un lucru extraordinar pentru județul Tulcea: prin hotărârea nr. 981 a Sfântului Sinod, și aprobată printr-o altă hotărâre cu nr. 863/2005 a Adunării Naționale Bisericești[27], se înființează Episcopia Tulcii,aflată în subordinea mitropoliei Munteniei și Dobrogei[28] în acest sens

> „Sfântul Sinod aproba înființarea Episcopiei Tulcii, cu reședința în municipiul Tulcea, sufragană a Mitropoliei Munteniei și Dobrogei, cu jurisdicție asupra județului Tulcea, prin desprinderea acestuia din cadrul Arhiepiscopiei Tomisului;Aprobă înscrierea noii Episcopii a Tulcii în Dipticele general al Bisericii Ortodoxe Române după Episcopia Alexandriei și Teleormanului și înaintea Episcopiei Ortodoxe Române a Vârșețului, iar în Dipticele Mitropoliei Munteniei și Dobrogei după Episcopia Giurgeului"[29].

Până în anul 2008 Episcopia Tulcii a fost suplinită de către Înalt preasfințitul Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului. Așadar, importanța monumentului istoric reiese și din desfășurarea acestor evenimente devenite deja istorie.

BIBLIOGRAPHY

Izvoare primare

Fond Arhiva Parohia Biserica „Buna Vestire" Tulcea:

-Dosar pe anul 1974;

- Dosar pe anul 1975.

Lucrări generale și speciale

- Coman (coord.), Virgil *Dobrogea în Arhivele românești (1597-1989)*, București, Editura Etnologică, 2013
- Cheramidoglu, Constantin, „Minoritățile etnice dobrogene în contextul politic internațional din anii 1945-1948", în *Analele Dobrogei*, an 6, nr. 1, 2000;
- ******Domnitorii și ierarhii Țării Românești, Ctitoriile și mormintele lor*, București, Editura Cuvântul Vieții a Mitropoliei Munteniei și Dobrogei, 2009;
- Drăgoi, Eugen, *Documente privind Istoria Bisericească din Nordul Dobrogei*, vol. I Tulcea, editat de Episcopia Tulcii în colaborare cu Editura Arhiepiscopiei Dunării de Jos, 2017;
- Ionescu, D.M., *Dobrogia în pragul veacului al XX-lea*, partea II, 1904;
- Nicolae, Ion-Sorin, *Catedrala Episcopală „Sfântul Nicolae",* Tulcea, Editura ASA;

[26]FABBVT, Dosar din anul 1974-1975, nenumerotat.

[27] Petre Daniel, *op. cit.*, p. 45.

[28] Cancelaria Sfântului Sinod, Adresa nr. 981/23 iunie 2014, destinată Arhiepiscopiei Tomisului Constanța.

[29] *Ibidem.*

- I. P. S. Partenie, *Autocefalia Bisericii Române și chestiunea bisericii grecești din Sulina,* București, Tipografia Cărților Bisericești, 1890;
- Lascu, Stoica, *Mărturii de epocă privind Istoria Dobrogei*, Constanța, Muzeul de Istorie, Națională și Arheologie, 1999;
- Marinache, Mihai, Ioana Marinache, „Steaua Dobrogei (1879-…1891)", Încercare de reconstituire monografică, Tulcea, 2007;
- Niculescu, Gheorghe V., *Protopopia județului Tulcea. Dare de seamă alcătuită cu ocazia jubileului de 40 de ani de domnie a Majestății Sale regelui Carol I al României*, București, 1906, p. 59.
- Ion Ionescu de la Brad, „Excursie agricolă în Câmpia Dobrogei", în *Analele Dobrogei* III, nr. 1, p. 97;
- Petre, Daniel *Biserica Buna Vestire-Tulcea, File de cronică*, Iași, Editura Sf. Mina, 2014;
- Postolache, Lelia, *Bisericile oraşului Tulcea şi slujitorii lor*, Slobozia, Editura Metamorfosi, 2013.

NEW APPROACHES TO LOCAL AND REGIONAL DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF EUROPEAN POLICIES

Cristina Vasiliu (Patrașcu)
PhD, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: In a world where choosing the development model of the communities we live in is at the heart of many debates, it is increasingly difficult to establish predefined development models for all communities. Whether we are referring to centralized development models (top down), whether we refer to regional or local ones (bottom-up) they must be addressed in a context and meet both local and national and European needs. Debates around the most effective development models are in the attention of the European Union (EU) whose „heart" is cohesion policy. Where and how we act, who we are considering when setting development priorities are the most complex issues we need to look at in order to maximize the results of EU cohesion policy aimed at „reducing development gaps between European countries and regions".
How the new regional development paradigm is approached, what development models are effective at EU level, what are the new approaches and how their choice is justified in the context of the last programming exercises are the questions that this presentation seeks to answer.

Keywords: EU, top-down development versus bottom-up development, local development, regional development.

Introducere

Ultimul raport al Comisiei Europene(CE) privind coeziunea arată că deși am trecut perioade foarte dificile, cum a fost pandemia de Coronavirus, există creșteri la nivelul țărilor mai dezvoltate ale Uniunii Europene care au recuperat pierderile dar că sunt și zonele aflate în tranziție care nu au evoluat și au fost puternic afectate fiind prinse „într-o capcană a dezvoltării" ce se va accentua și ca urmare a decalajului în domeniul inovării(CE, 2022).

Aflată în debutul unei noi perioade de programare, UE și-a reconturat prioritățile și delimitat politicile de acțiune. Finanțarea prin politica de coeziune este destinată orașelor și regiunilor UE(CE, 2022) pentru „a sprijini crearea de locuri de muncă, competitivitatea întreprinderilor, creșterea economică, dezvoltarea durabilă și îmbunătățirea calității vieții cetățenilor". Deși factorii cheie de creștere economică pentru perioada 2021-2027(CE, 2022) sunt tranziția verde și cea digitală, UE este conștientă că fără implicarea în domeniul politicilor de dezvoltare, disparitățile între regiunile Europei se vor adânci și misiunea de a întări coeziunea va fi una foarte dificilă dacă nu eșuată (CE, 2022).

Care este modelul de dezvoltare cel mai dezirabil și de succes pentru regiunile UE, ce pași trebuie făcuți pentru a ajunge la dezvoltare, ce lecții am învățat la nivelul UE pentru a utiliza resursele comunitare în cel mai eficient mod, cum putem face comunitățile noastre mai reziliente în fața unor provocări majore, sunt întrebările care au stat la baza noilor abordări ale politicilor UE.

Într-o lume în care alegerea modelului de dezvoltare al comunităților în care trăim este în centrul multor dezbateri este din ce în ce mai greu să stabilim modele predefinite de dezvoltare pentru toate comunitățile.

Dezbaterile în jurul celor mai eficiente modele de dezvoltare sunt în atenția Uniunii Europene a cărei „inimă" este politica de coeziune, politică ce are ca „scop reducerea decalajelor de dezvoltare între țările și regiunile Europei".

Metodologia utilizată

În elaborarea articolului a fost utilizată metoda calitativă a analizei documentare prin studierea literaturii de specialitate și a documentelor oficiale la nivelul UE. Întrebarea de cercetare de la care a pornit analiza s-a axat în jurul noilor modele de dezvoltare adoptate la nivelul UE în perioada 2013-2020, 2021-2027 pentru politica de coeziune și este legată de fundamentarea alegerilor făcute: care model este considerat cel mai potrivit și care sunt argumentele ontologice și practice ale acestei alegeri?

Noile abordări ale dezvoltării locale și regionale în contextul politicilor europene

Politica de coeziune definită ca „fundament al solidarității europene" și „principala politică de investiții" a fost focalizată către zonele cele mai puțin dezvoltate din Europa pentru recuperarea decalajelor de dezvoltare accentuate și ca urmare a pandemiei de COVID și are alocate pentru perioada 2021-2027 aproape o treime din bugetul total al UE (392 de miliarde EUR) cu o creștere a volumului de finanțare cu aproape 17% față de perioada anterioară 2014-2020 (CE, 2022).

Una din problemele fundamentale ale implementării politicilor UE este menținerea permanentă a decalajelor de dezvoltare dintre regiunile statelor membre (Farole & Goga & Ionescu-Heroiu, 2018, Sandu 2022), în toate perioadele de programare în pofida intervențiilor prin diferite instrumente de finanțare și această „inegalitate regională reprezintă o amenințare puternică la adresa bunăstării economice a Europei și a coeziunii sale sociale și politice" (Farole et al., 2018:11).

Pornind de la această realitate, noua politică de coeziune a UE pentru perioada 2021-2027 are ca scop „corectarea dezechilibrelor dintre țări și regiuni" (CE, 2022) printr-o serie de abordări și priorități care au în centru simplificarea dar și „o mai mare capacitare a autorităților locale, urbane și teritoriale în gestionarea fondurilor: obiectiv de politică specific pus în aplicare numai prin strategii de dezvoltare teritorială și locală."

Care este noua paradigma a dezvoltării regionale, ce modele de dezvoltare sunt eficiente la nivelul Uniunii Europene, care sunt tendințele și justificarea alegerii acestora în contextul ultimelor exerciții de programare?

La întrebarea legată de ce model de dezvoltare pot/trebuie să aleagă/impună decidenții de la nivelul UE pe baza teoriilor fundamentate de-a lungul anilor, soluția poate fi găsită, în opinia lui Pike, după de ce răspundem la întrebările: *cum, ce și unde vrem să intervenim? Ce fel dezvoltare dorim și pentru cine?* (Pike, 2016).

În acest context, pornind de la faptul că Produsul Intern Brut(PIB) este indicatorul de rezultat cel mai facil în evaluarea creșterii sau descreșterii unui stat la nivel economic dar că nu acoperă și nu reflectă dezvoltarea unei regiuni/țări în ansamblul ei, mai ales la nivelul oamenilor care locuiesc acele teritorii, modele de dezvoltare s-au concentrat în a găsi potențiale soluții la întrebarea:

Cine trebuie să fie în centrul abordării dezvoltării regionale: oamenii sau teritoriile?

Barca(2012) pornind de la analiza contribuțiilor majore în teoriile despre creștere și dezvoltare economică a concluzionat că de la nivelul anilor 1950 nu au existat modificări majore subliniind că „teoriile lui Solow, Myrdal, Hirschman și Rostow au dominat gândirea în economie, creștere și dezvoltare timp de 30 de ani" până la nivelul anilor 80 si 90 când au fost regândite și lansate noi teorii despre dezvoltare. Deși au existat schimbări importante prin aceste noi abordări teoretice și practice zona implementării politicilor s-a dezvoltat foarte lent(Barca, 2012:1).

Disputa la nivelul politicilor de dezvoltare regională și locală la nivelul UE este între cele două paradigme radical diferite: abordări „oarbe spațial" (centrate pe oameni) versus abordări „bazate pe realitatea din teritoriu" (spatially-blind versus place-based approaches) (Barca, McCann & Rodríguez-Pose, 2012).

Politicile "spațial oarbe. . . sunt concepute fără a ține cont în mod explicit de spațiu" (WB, 2009: 24 apud Bentley &Pugalis, 2014) și

> „se referă la măsuri de sprijin pentru protejarea condițiilor generale de producție. Acestea pot include nu numai stabilirea de reglementări generale referitoare la utilizarea terenurilor, a forței de muncă și a piețelor de produse, pentru a proteja libertatea operațiunilor comerciale, ci și furnizarea de servicii publice"(Bentley &Pugalis, 2014:6).

Barca in 2009, pornind de la importanța contextului geografic în dezvoltarea locală și regională aduce în atenția UE paradigma dezvoltării bazata pe loc (pe realitatea din teritoriu) în care „spațiul contează și modelează potențialul de dezvoltare nu numai al teritoriilor, ci, prin externalități, și al indivizilor care trăiesc în ele" și întărește conceptul de valorificare a potențialului teritoriilor în care oamenii locuiesc(Barca, 2009 , Barca et al. 2012: 139).

Abordarea bazată pe realitatea din teritoriu s-a dovedit o soluție viabilă și dezirabilă de a dezvolta regiunile Europei.

Pike(2016) sintetizează diferențele dintre cele două tipuri de dezvoltare:

> „Spre deosebire de strategiile tradiționale, acest tip de dezvoltare locală și regională adoptă o abordare teritorială a dezvoltării, promovează dezvoltarea de jos în sus (bottom up) în toate teritoriile coordonate cu strategii și inițiative de sus în jos, necesită cooperare descentralizată între organismele publice și private locale, pe verticală și pe orizontală și se concentrează pe mobilizarea potențialului economic local și regional" (Pike et al, 2016:193).

Si OCDE(2001) preia în modele de dezvoltare regională această paradigma „nouă/modernă" care susține trecerea de la abordări conduse de guvernul central, de sus în jos și unice(top down), către abordări mai specifice contextului sau bazate pe loc/realitatea din teritoriu și consideră că acest tip de dezvoltare „poate fi văzut ca o încercare de jos în sus a actorilor locali de a îmbunătăți veniturile, oportunitățile de angajare și calitatea vieții în localitățile lor, ca răspuns la eșecul piețelor și al politicilor guvernamentale naționale de a oferi ceea ce este necesar, în special în zonele subdezvoltate și zonele aflate în curs, o ajustare structurală"(OCDE, 2001:21).

Vechile și noile paradigme în politicile de dezvoltare regională presupun abordări diferite, o sinteză a acestor diferențe realizată de Pike(2016) este prezentată în Tabelul de mai jos:

Tab.: Vechile și noile paradigme în politicile de dezvoltare regională

	Vechea paradigmă	*Noua paradigmă*
Recunoașterea problemei	Disparități regionale în ceea ce privește veniturile, stocul de infrastructură si ocuparea forței de muncă	Lipsa competitivitate regională, Subutilizare potenţial regional
Obiective	Echitate prin dezvoltare regională echilibrată	Competitivitate și echitate
Cadrul general de politică	Compensarea temporară a dezavantajelor locale ale regiunilor întârziate, răspuns la șocuri (de exemplu, declinul industrial) (reactiv la probleme)	Exploatarea potențialului regional subutilizat prin programare regională (proactivă pentru potențial)

Acoperire tematică	Abordare sectorială cu un set limitat de sectoare	Proiecte de dezvoltare integrate și cuprinzătoare cu mai ample acoperirea domeniului de politică
Orientare spatiala	Direcționat către regiunile mai întârziate	Focalizare pe toate regiunile
Unitatea de intervenție în politici	Domenii administrative	Domenii funcționale
Dimensiunea timpului	Termen scurt	Termen lung
Abordare	Abordare universală	Abordare specifică contextului (abordare bazată pe loc)
Focus	Investiții și transferuri exogene	Bunuri și cunoștințe locale endogene
Instrumente	Subvenții și ajutoare de stat (adesea pentru firme individuale)	Investiții mixte pentru capital soft și hard (infrastructură de afaceri, piața muncii, infrastructură)
Actori	Guvernul central	Diferite niveluri de guvernare, diverse părți interesate (publice, private, ONG-uri)

Sursa: Pike et al. (2016, p. 194)

În noile paradigme, bazate pe realitatea din teritoriu, accentul este pus pe dezvoltare și nu doar pe creștere economică. Analizele asupra politicilor de coeziune au arătat că o creștere economică la nivelul anumitor țări din UE nu înseamnă obligatoriu diminuarea disparităților și pentru a ajunge cu adevărat la efectul dorit trebuie avută în vedere dezvoltarea unei regiuni care înseamnă mult mai mult.

Utilizarea capitalului endogen și exploatarea potențialului, conceperea unor proiecte de dezvoltare care să aibă ca orizont de timp un termen mai lung, implicarea în procesul de dezvoltare, de la planificare strategică la implementare a factorilor interesați de la toate nivelele, par să fie abordările care generează dezvoltarea unei comunități.

Apar astfel în definiția dezvoltării regionale conceptele de eficiență și incluziune socială (echitate) care, în opinia lui Barca (2012), ar trebui să fie în centrul politicilor de dezvoltare mai mult decât convergența teritorială.

Cum să abordeze UE dezvoltarea regiunilor, să le sprijine pentru recuperarea întârzierilor în dezvoltare, în contextul în care pentru convergență se cheltuie anual peste 50 de miliarde de euro, care sunt instrumentele cele mai adecvate?

ITI exemplu de instrument centrat pe abordarea nevoii locale

CE a introdus în timpul celei mai recente perioade de programare a politicii de coeziune (2014-2020) un nou instrument ce se adresează nevoilor locale si capacitează parteneriatele locale, „Investiții Teritoriale Integrate” (ITI).

ITI este un instrument care permite implementarea programelor operaționale în mod transversal, precum și de a atrage finanțare din mai multe axe prioritare ale unuia sau mai multor programe operaționale pentru a asigura implementarea unei strategii integrate pentru un anumit teritoriu. Poate fi finanțat din fonduri multiple ale UE: Fondul Social European(FSE), Fondul European de Dezvoltare Regională(FEDER), Fondul de Coeziune(FC), Fondul European pentru Agricultură și Dezvoltare Rurală(FEADR).

ITI este un instrument accesat pe baza unei strategii teritoriale elaborată într-un cadru partenerial larg, bine fundamentate si care are în atenție atât investiția în oameni cât și în teritoriu.

20 de state ale UE, au accesat acest instrument și 9 dintre acestea au concentrat 80% din sumele disponibile. Instrumentul a fost utilizat preponderent în mediul urban fiind principala sursa de finanțare a Strategiilor Urbane de Dezvoltare Durabilă.

În opinia lui Pertoldi & Fioretti & Guzzo&Testori & De Bruijn &Ferry & Kah & Servillo & Windisch, (2022) „Strategiile integrate de dezvoltare teritorială și locală promovate de politica de coeziune a UE sunt instrumente relevante" pentru susținerea dezvoltării ele utilizând potențialul și resursele de dezvoltare locală(Pertoldi et al., 2022:1).

Exemplul ITI este doar una dintre numeroasele oportunități de a integra mai bine instrumentele de planificare și finanțare, nu doar în cadrul politicii de coeziune, ci și între instrumentele politicii de coeziune și alte instrumente de dezvoltare regională europeană, de exemplu, FEADR al PAC (Farole & Goga & Ionescu-Heroiu, 2018:113).

„Adoptarea unei abordări „centrate pe regiune" a politicii de coeziune are mai multe implicații pentru implementare. În primul rând, necesită ca autoritățile regionale și locale să preia conducerea pentru a defini prioritățile și răspunsurile politice. Acest lucru este important „atât pentru a ne asigura că direcția strategică reflectă contextul local, cât și că are legitimitate locală" (Farole et al., 2018).

Din păcate pentru multe țări printre care și România deciziile importante referitoare la politica de coeziune se iau preponderent la nivel național, regiunile având un rol consultativ.

În Raportul realizat pentru Banca Mondială in 2018, se arată că „între 2005 și 2015, regiunile „cu creștere scăzută" (din sudul Europei) au înregistrat o creștere zero a PIB pe cap de locuitor comparativ cu media UE de 2,1 la sută anual. În schimb, creșterea anuală a regiunilor (din estul Europei) „cu venituri mici" au fost în medie de 4,6 la sută" (Farole et al. 2018:16).

Cu toate acestea România rămâne cu un important decalaj de dezvoltare față de țările aflate în zona de convergență.

Sandu trăgea concluzia, pe baza datelor furnizate de Eurostat la nivelul anului 2019, că România rămâne unul din cele mai sărace state ale UE cu un produsul Intern Brut (PIB) pe cap de locuitor al României ce a constituit 69% din media Uniunii Europene (UE), similar cu Letonia, Grecia (67%), Croația (64%) și Bulgaria (52%) deși din perspectivă comparativă, față de 2006, aceasta a însemnat o creștere enormă a PIB pe cap de locuitor de aproximativ 20 de puncte procentuale Sandu(2022).

În 2006, înainte de aderarea la UE, țara se afla pe locul doi în sărăcie, după Bulgaria, cu un PIB pe cap de locuitor de 38% din media UE(Sandu, 2022:1) așadar progrese există și este un fapt ușor de observat în statisticile europene.

Concluzii

În timp ce creșterea generală a însemnat un mare succes și a fost cea mai mare rată de creștere din întreaga Europă, disparitățile interne între județele din România au continuat să crească (Sandu, 2022:1).

În opinia lui Sandu (2022) „motivul cheie al performanțelor economice scăzute din mai multe regiuni ale României pare să fie legat de funcționarea foarte proastă a instituțiilor publice, centralizarea ridicată, sistemul urban dezechilibrat cu un decalaj mare între condițiile de infrastructură dintre zone și rețelele rural-urbane ale localităților care sunt structurate în jurul celor mai mari orașe"(Sandu, 2022:25), acesta fiind un susținător al descentralizării și regionalizării României considerate a fi soluții pentru a aduce intervenția în dezvoltare locală cât mai aproape de nevoie.

Rămâne o provocare noua perioadă de programare in România în care Programele regionale sunt localizate la nivel regional, mai aproape de beneficiari, GAL-urile (Grupuri de acțiune locală) ca structuri teritoriale parteneriale create pentru a dezvolta integrat anumite zone au acoperire aproape totală la nivelul țării și finanțări dedicate, avem o experiență de

două exerciții de programare și o politica europeană ce se vrea cât mai aproape de realitatea din teritoriu.

Una din căile noi de cercetare a putea fi aceea de a analiza cauzele menținerii marilor decalaje de dezvoltare ale regiunilor României chiar și în contextul creșterii ratei de absorbție a fondurilor europene, a PIB-ului și a expertizei în accesarea si derularea de proiecte precum si rezultatul implementării abordărilor bazate pe realitatea din teritoriu de tip CLLD (Community-Led Local Development tradusă în documentele românești Dezvoltarea Locală Plasată sub Responsabilitatea Comunității) sau GAL, în perioada 2014-2020, complementaritatea acestora în identificarea nevoilor și a soluțiilor locale.

Întrebările al căror răspuns trebuie urmărit continuă și cu cele legate de eficiența și impactul pe care l-au avut asupra oamenilor din teritoriu aceste modele de dezvoltare în care accentul se mută pe local. Ce cred cei pentru care au fost concepute aceste politici despre efectul lor?

Dincolo de rezultatele economice poate continua analiza și pe aspectele care generează dezvoltarea într-o comunitate: echitate, incluziune socială, creșterea stării de bine pentru întreaga populație, schimbările aduse în comunități de politicile europene pentru creșterea calității vieții.

BIBLIOGRAPHY

European Commission (2022) Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on the 8th Cohesion Report: Cohesion in Europe towards 2050, Brussels, 4.2.2022, COM(2022) 34 final; https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/communications/2022/cohesion-in-europe-towards-2050-8th-cohesion-report

Barca, F. (2009). An Agenda for a Reformed Cohesion Policy: A Place-Based Approach to Meeting European Union Challenges And Expectations. Brussels: DG Regio

Barca, F., McCann, P., & Rodríguez-Pose, A. (2012). The case for regional development intervention: Place-based versus place-neutral approaches*. Journal of Regional Science, 52(1), 134-152. https://doi.org/10.1111/j.1467-9787.2011.00756.x.

Bentley, G., & Pugalis, L. (2014). Shifting paradigms: People-centred models, active regional development, space-blind policies and place-based approaches. Local Economy: The Journal of the Local Economy Policy Unit, 29(4-5), 283-294. https://doi.org/10.1177/0269094214541355,

Farole, Th., Goga, S., Ionescu-Heroiu, M.(2018) Rethinking Lagging Regions: Using Cohesion Policy to Deliver on the Potential of Europe's Regions. ©World Bank, Washington, DC. http://hdl.handle.net/10986/29823 License: CC BY 3.0 IGO

OCDE(2001) Best Practices in Local Development | READ online (oecd-ilibrary.org), https://read.oecd-ilibrary.org/urban-rural-and-regional-development/best-practices-in-local-development_9789264193369-en#page8

Pertoldi, M., Fioretti, C., Guzzo, F., Testori, G., De Bruijn, M., Ferry, M., Kah, S., Servillo, L.A. and Windisch, S.(2022) Handbook of Territorial and Local Development Strategies, Pertoldi, M., Fioretti, C., Guzzo, F. and Testori, G. editor(s), EUR 31263 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, ISBN 978-92-76-58444-5, doi:10.2760/133519, JRC130788.

Pike, A., Rodriguez-Pose, A. & Tomaney, J. (2007) What Kind of Local and Regional Development and for Whom?, Regional Studies, 41:9, 1253-1269, DOI:10.1080/00343400701543355

Pike, A., Rodriguez-Pose, A., & Tomaney, J. (2016). Local and Regional Development (2nd ed.). Routledge. https://doi.org/10.4324/9781315767673

Sandu D. (2022) Challenge and Response of Regional Disparities: Romania in a Comparative Perspective. In: Lorenz A.,Mariș DM. (eds) Das politische System Rumäniens. Springer VS, Wiesbaden. https://doi.org/10.1007/978 -3-658-36343-7_13

A STUDY ON TRANSLATING HIGHLY SPECIALIZED TERMINOLOGY IN PHARMACEUTICAL TEXTS

Ana-Maria Mangher (Chitac)
PhD Student, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iaşi

Abstract: This study aims to investigate the intricacies of translating highly specialized medical terms, providing practical insights and strategies in order to overcome the challenges encountered when dealing with the translation of Patient Information Leaflets. Despite the fact that many scholars have acknowledged the difficulty of translating medical/pharmaceutical terms formed by noun phrases having a complex premodification, there are still few studies that propose an analysis in order to find a solution to this problem. Starting from the theoretical approaches available on this topic and analysing the examples taken from the corpus of texts under investigation, we have aimed to observe if we could establish certain regularities in the translation of these terms. While we could identify certain patterns only in a few situations, most of the analysed terms were characterized by a high variability which proved that transposing them might be problematic even for experienced translators.

Keywords: highly specialized terms; complex-compound medical terms; heavy nominalizations; de-terminologization; medical/pharmaceutical translation.

The amazing evolution of medicine in the last decades has led to a significant expansion of the medical vocabulary in order to have the necessary terminology to denominate new concepts, medical techniques and inovative treatment options. These changes are reflected in the new complex medical terms which are introduced at a fast pace in all the medical fields. Their translation into various languages, including Romanian, poses certain problems even to experienced medical translators who might face the lack of appropriate equivalents in the target language or might have difficulties in grasping the meaning of such complex-compound terms. In this situation it is advisable to communicate with other professionals in order to find the best translation solution. Besides this, in the situation of Patient Information Leaflets' translation, the translator needs to render the meaning of these terms in a 'user friendly'manner, enabling the non-specialist readers to fully understand them. If for professionals the highly specialized terms represent a clear, concise way of transmitting information, for the big majority of the general public these terms might be difficult to figure out.

In this respect, when translating this category of terms, a translator faces two types of problems: on the one hand he/she needs to understand the meaning of the term in the source language and to find terminological equivalents in the target language . On the other, when the target text is addressed to the non-specialist readers, as in the case of PILs, the translator's terminological choices must be adapted to respond to their communication needs.

Consider the following examples:

1. *Highly specialised terms:*

Source Language	Target Language

1)*Carmustine,mitomycin,cyclophosphamide, gemcitabine*(medicines used for certain types of cancer) and *methotrexate* (a medicine used for certain types of cancer, rheumatism and severe skin diseases). (taken from *Bleomycin* package leaflet)	1)*Carmustină,mitomicină,ciclofosfamidă, gemcitabină* (medicamente utilizate pentru tratamentul anumitor tipuri de cancer) și *metotrexat* (un medicament utilizat pentru tratamentul anumitor forme de cancer, reumatismului și afecțiunilor severe ale pielii). (taken from *Bleomicină Accord* package leaflet)

Table 1: The translation of highly specialised terms

As we could notice, the pharmaceutical terms denominating antineoplastic medicines have an obscure meaning, difficult to understand by the non-specialist readers. However, since these terms have a common etymology, and consequently quite similar forms in both languages, their translation was achieved by adapting them to the morphological structure of the target language, respecting the rules regarding the word-formation and class-preserving affixes.(e.g.: *carmustine = carmustină*; *mitomycin = mitomicină*; *cyclophosphamide = ciclofosfamidă*; *gemcitabine = gemcitabină; methotrexate = metotrexat).* Apart from finding the Romanian equivalents in order translate these highly-specialized terms in the target language, the translator had to de-terminologize the text by providing additional explanations between parenthesis since the above - mentioned concepts were still not transparent to the general public.

2. Double and Triple Compounds :

Source Language	Target Language
1) a red, scaly rash with bumps under skin and blisters (*exanthemous pustulosis*) 2) a whidespread rush with blisters and peeling skin.(These may be signs of Steven-Johnsons syndrome or *toxic epidermal necrolysis*). (taken from *Zinnat* package leaflet) 3) widespreadred skin rash with small pus-containing blisters (*bullous exfoliative dermatitis)* (taken from *Augumentin* package leaflet) 4)...*Ataxia-telangiectasia* (very rare inherited disease that leads to difficulties in coordonating your movements and the risk of infections). 5)*Granulocyte colony-stimulating* factor: lung damage may be aggaravated. (taken from *Bleomycin* package leaflet) 6)Certain medicines used to treat breast cancer (*selective estrogen receptor modulators*) (taken from *Arimidex* package	1) o erupție roșie, solzoasă, cu noduli sub piele și vezicule (*pustuloză exantematică*) 2) erupție pe piele, extinsă cu vezicule și exfoliere a pielii (acestea pot fi semne ale sindromului Stevens-Johnson sau ale *necrolizei epidermice toxice*). (taken from *Zinnat* package leaflet) 3) erupție generalizată cu piele roșie și mici vezicule conținând puroi (*dermatită buloasă exfoliativă*) (taken from *Augumentin BIS* package leaflet) 4)...*ataxie-telangiectazie* (o boală foarte rară, moștenită care cauzează tulburări de coordonare a mișcărilor și risc de infecții). 5)*Factori de stimulare a coloniilor de granulocite*: afectarea plămânilor poate fi agravată. taken from *Bleomicină Accord* package leaflet) 6)Anumite medicamente utilizate pentru tratamentul cancerului de sân (*modulatori selectivi de receptori estrogeni*) (taken from *Arimidex* package leaflet) 7)*Antagonistii sedativi ai receptorului H1*(utilizati pentru tratarea reactiilor adverse) (taken from *Suboxone* package leaflet)

leaflet) 7) *Sedative H1 receptor antagonists* (used to treat allergic reactions) (taken from *Suboxone* package leaflet) 8)*HIV-protease inhibitors* (antiviral medicines used to treat HIV infections) (taken from *Almodipine* package leaflet) 9)*platelet aggregation inhibitors* (against clotting such as clopidogrel) (taken from *Adagin* package leaflet) 10)*ChronicObstructive Pulmonary Disease* (taken from *Viani Accuhaler* package leaflet)	8) *medicamente numite inhibitori de protează* (utilizate in tratamentul infectiei cu HIV) (taken from *Almiden* package leaflet) 9)*antiagregante plachetare* (împotriva coagulării sângelui, cum este ticlopidina sau clopidogrelul) (taken from *Bublex* package leaflet) 10)*Bronhopneumopatia obstructivă cronică* (taken from *Pavtide Diskus* package leaflet)

Table 2: The translation of double and triple compounds

The examples from the table above show that, in medical/pharmaceutical terminology, multi-word units are extensively encountered. According to Gabriel Àngel Quiros (*Using an English-Spanish Parallel Corpus to Solve Complex Premodification in Noun Phrases*, 2006:367), this idea has also been supported by scholars such as: Sager et al.1980; Newmark 1988; Abril /Ortiz1988; Cartagena1988, who point out that this phenomenon represents a "relevant linguistic feature in scientific and technical translation" (2006:367). Quiros mentions the fact that long specialized noun phrases having a complex premodification represent a challenge in translation because of the order of the premodifiers and the "lack of explicitness of semantic relations among the different phrase elements" (ibid:367). The same idea can be found in the work of Vinay and Darbelnet (1958:152-153), who perceive the translation of compound nouns and noun phrases as a difficult topic to deal with. On the other hand, Eugeniu Coseriu (1973:11, as mentioned in Quiroz, 2006:370) shares a different point of view, considering that these kinds of terms do not imply any difficulty since the translator doesn't have to transpose meanings but to replace units on a one-to-one basis. Despite the fact that many authors have acknowledged the difficulty of the multi-noun compounds' translation, there are still few studies that propose an analysis in order to find a solution to this problem. For instance, Vasquez-Ayora Gerardo (*Introducciona la traductologia*, 1977:123), considers that a logical way to translate multiple noun phrases would be to identify the nucleus or the phrase's head and to continue with the translation of each successive premodifier to the left and so on.

If we consider the first example (1) which consists in two units (Adj. + Noun: '*exanthemous pustulosis'*), translated into (Noun +Adj.: '*pustuloză exantematică'*) we notice that this type of approach can be considered a good solution in this case. The same pattern of translation is also suitable for example (2): '*toxic epidermal necrolysis'* (Adj. +Adj.+Noun) translated into '*necrolozei epidermice toxice* '(Noun +Adj.+Adj.). But, when analysing the other examples which consist in more three words (one of them being the head), we understand that this rationale is not suitable for all the examples discussed. The order of premodifiers in these complex noun phrases imply many irregularities and it was impossible for us to apply the same translation pattern. For instance, the noun phrase from the second

example (3) '*bullous exfoliative dermatitis'* (Adj.+Adj.+ Noun) was translated through '*dermatită buloasă exfoliativă*' (Noun +Adj.+Adj.) without respecting the order proposed by Vasquez-Ayora (each successive premodifier to the left= *dermatită exfoliativă buloasă*). The translation of this term might be problematic for a medical translator and a potential solution would be to use a parallel text in order to find a terminological equivalent in the target language. The hyphenated compound from example (4) '*Ataxia -telangiectasia'* is formed by two nouns having a Greek etymology. The noun '*ataxia'* is composed by the prefix '*a'* (=without) placed before the stem '*tax'* (taxis=order) plus the suffix '*ia'* which represents an ending proper to abstract nouns. The sense of this medical term is *disorder*, denoting a certain *disfunction*. In its turn, the noun '*telangiectasia'*, is formed by the prefix '*tel*'(telos=end), the stem '*angi'* (angeion=vessel), the second stem '*ectas'* (ectasis=stretching, tension) and the suffix '*ia'*, as the mark of an abstract noun. Only by analysing the way in which this term is formed, the translator is able to understand that it denominates a disease that implies a dysfunctional stretching of the blood vessels. In order to translate this term in the target language, the translator has used a complete calque, imitating to a full extent, phonologically and graphically, the structure from the source language ('*ataxie-tzelangiectazie'*). Example (5) contains a four-word length term which is formed by a head and three premodifiers ('*granulocyte colony-stimulating factor'* = Noun + Noun + Adj. + Head Noun). When considering the Romanian translation ('*factori de stimulare a coloniilor de granulocite'* = Head Noun + Noun + Noun + Noun), we understand that in the target language the translator could not apply the same pattern of translation, since the present participle adjective '*stimulating'* has been rendered by a noun+preposition = '*de stimulare'*. As noticed, the term has not been translated literally, but transposed, by the replacement of one word class with another, without altering the meaning of the message. However, even if the Romanian translation does not follow entirely the English pattern, it still corresponds to a right-to-left solution, as proposed by Vasquez-Ayora (1977:123). The next example, (6), introduces a four-word length term ('*selective estrogen receptor modulator'*), having the following pattern: Adj. + Noun + Noun + Head Noun. On the other hand, the Romanian translation ('*modulatori selectivi de receptori estrogeni'*) displays a different pattern: Head Noun + Adj. + Noun + Noun which corresponds to the target language syntactic rules. If the translator had respected the right to left solution, the positioning of the adjective '*selective'* would have changed completely the meaning of the message: *modulatori de receptori estrogeni selectivi*. This situation represents a real problem especially in a medical/pharmaceutical translation where the correctness of terms is of outmost importance. Consulting parallel texts would provide a clearer insight on the translation of such terms, allowing the translator to understand the way in which these concepts have been translated before. The complex compound term from example (7), '*sedative H1 receptor antagonists'* (having the pattern Adj. + Noun + Noun + Head Noun), is rendered in Romanian by '*antagoniștii sedativi ai receptorului H1'* (Head Noun + Adj. + Noun + Noun). As we can notice, the target text solution does not follow the right to left order, as suggested by Vasquez-Ayora, but a different pattern, specific to the syntactic structure of the Romanian language. In the same way as in the previous example, a right to left translation would have altered the meaning of the message (e.g.: *antagonistii receptori ai sedativului H1*), which is not acceptable in a pharmaceutical translation. Example (8) introduces a three-word length term ('*HIV-protease inhibitors'*), which is formed by two premodifiers preceding the head noun (Noun + Noun + Head Noun). The Romanian translation ('*medicamente numite inhibitori de protează'*), having the pattern Head Noun + Adj. + Noun + Noun shows a high variability since it introd uces the explicitation '*medicamente numite'* in order to provide an additional explanation to the scientific term towards the aim of presenting the medical information in a friendly way for the non-specialist readers. In the same way, to facilitate the understanding of the term, the

acronym HIV has been omitted in the target language. The three-word length term from example (9), '*platelet aggregation inhibitors'* (Noun + Noun + Head Noun), has been transposed into the target language by '*antiagregante pachetare'* (Head Noun + Adj.), without respecting the source language pattern. Instead of providing a literal translation of the constituent units of the term, the translator had to operate an *adjustment in translation* (Vinay and Darbelnnet, 1995:158) and matched the English compound '*aggregation inhibitors'* by using the closed compound '*antiagregante'*. This translation procedure, called *lexical economy* (1995:194) helped the translator lighten the construction and present the information in a concise way. Finally, the last example (10) consists in a four-word length term ('*Chronic Obstructive Pulmonary Disease'* = Adj.+Adj.+Adj.+ Head Noun), transposed into Romanian through a three-word length term ('*Bronhopneumopatia obstructivă cronică'* = Head Noun + Adj. + Adj.). As can be noticed, the target language translation respects only partially the right-to-left solution suggested by Vasquez-Ayora (1977:123) and uses, as in the previous example, *the lexical economy procedure*, reducing the structure '*pulmonary disease'* to the closed compound '*bronhopneumopatia'*.

Substituting the scientific terms from the source language for their equivalents in the target language is not the only task that the translator needs to perform. When the pragmatic context moves from the specialist field to the non-specialist reader, as in the case of PILs, there are different communication needs that must be considered. If for professionals the units of the specialised knowledge are a clear, precise way of presenting the medical information, for the lay- receiver these terms might hinder communication. Consequently, another aspect to be noted in the translation of these complex compounds is the terminological simplification (de-terminologization) that is accomplished by the rewording of the medical terminology through lay terms and simple grammatical structures between parentheses.

The analysis of the examples above, helped us draw the following conclusions:

Even if it is commonly agreed that the adjective is the most productive lexical category in premodification, the table above proves that in the medical discourse the nouns are more frequent than the adjectives. This phenomenon could be explained by the fact that the medical/pharmaceutical genre uses nominalization as a way to express objectivity and impersonalization. However, the translation of long, heavy nominalizations is problematic, especially in the situation of patient information leaflets which are addressed to the non - specialised readers and must be easy and clear to understand. Considering that the PIL is a highly regulated genre, there is a conflict between presenting a correct, accessible information and respecting the imposed terminology.

Another aspect of our analysis concerned the order in which the premodifiers of a NP have been translated into the target language. We have identified their component parts and tried to observe if we could establish certain regularities in their translation. Only in the situation of three out of ten English terms we could notice that the pattern *Adj.+Adj.+Adj.+Head Noun* had the same order in Romanian, (e.g.: *Head Noun + Adj. + Adj. + Adj.*), which corresponded to a typical right-to-left solution (Vasquez-Ayora , 1977:123).The translation of the remaining terms was characterized by a high variability, which proved that transposing these kind of NPs might be problematic even for experienced translators.

Finally, since the complex-compound medical terms are difficult to understand by the non -specialist readers, expanded definitions of these concepts might represent important tools a translator could use in order to re-express highly specialized vocabulary in a clear, user-friendly way. Consulting specialised nomenclatures, medical dictionaries, research papers, parallel texts and field experts are also salient resources on solving the translation problems related to terminology.

BIBLIOGRAPHY

Newmark, P. (1988), A Textbook of Translation, New York /London: Prentice Hall

Sager, J.C., Dungworth D., and Mc. Donald P.F., (1980), *English Special Language: Principles and Practice in Science and Technology*. Wiesbaden: Oscar Brandstetter.

Quiroz, G.,(2006), ”Using an English-Spanish parallel corpus to solve complex premodification in noun phrases ”, in Gotti, M., Sarcevic, S., *Insights into Specialized Translation* , p.367-390, Bern: Peter Lang

Vázquez-Ayora, G., (1977), *Introducción a la Traductologia*, Washington, D.C.: Georgetown University Press.

Vinay, J.P., Darbelnet, J., (1995), *Comparative Stylistics of French and English. A methodology for translation*. Philadelphia: John Benjamins.

Internet sites:

AgenţiaNaţionala a Medicamentului şi a Dispozitivelor Medicale din România: *http://www.anm.ro*.Last accessed: 13.06.2023.

The electronic medicines compendium (emc)*:*
https://www.medicines.org.uk/emc/files/pil.7533.pdf . Last accessed: 13.06.2

OBSERVATIONS ON LANGUAGE AND LEGAL-ADMINISTRATIVE STYLE IN THE WRITINGS OF NICOLAE BĂLCESCU

Irina Ion Guță (Vlad)
PhD Student, University of Pitești

Abstract: The chapters entitled The Rights of Romanians to the High Porte and Collective Works and Official Acts during the 1848 Revolution, published in the first volume of Nicolae Balcescu's work, Historical, Political and Economic Writings, provide us with valuable information about the configuration of the literary Romanian language in Wallachia between 1780 and 1860, about the influence of Latin-Romance borrowings on the Romanian lexicon, and about the development and modernization of the legal-administrative style. The legal-administrative style appears as a variant of the language and reflects the relationship between the citizen and public institutions, its specific terminology comprising both words from the common language and strictly specialised words, which individualise this specialised language: abuse, administrator, assembly, voters, elections, ruler, commission, decree, delegate, deputy, magistrate, servant "official".

Keywords: configuration of the Romanian language, Latin-Romanic borrowings, legal-administrative style, specialised words.

1. Introducere

În *Drepturile românilor către Înalta Poartă*, Bălcescu își propune să facă cunoscută poziția Țării Românești în relațiile cu Turcia aducând în discuție tratatul de la 1460, care ar reedita clauzele celui din 1393, cu simpla deosebire a majorării tributului (Zane p.201). Scriitorul consideră că prin aceste tratate, Turcia, a garantat autonomia Principatului (Bălcescu p.757).

Textele administrative cuprinse în capitolul *Lucrări colective și acte oficiale din timpul Revoluției de la 1848* conțin: 1. *Instrucțiuni pentru comisarii de propagandă în numele poporului român*, 2. *Proiect de decret electoral privitor la alegerile generale pentru Adunarea Constituantă*, 3. *Instrucție a Guvernului provizoriu pentru punerea în lucru a decretului din 14 iulie 1848.*

Instrucțiunile erau menite să ofere indicații comisarilor de propagandă, spre a ști cum să procedeze pentru aplicarea unor legi, regulamente, dispoziții în activitatea lor la sate. Înființarea comisarilor era o acțiune revoluționară. Aceștia trebuiau să întrețină și să dezvolte în fața țăranilor ideea revoluționară, lupta împotriva vechiului regim și a oamenilor săi. Tocmai din această cauză, în Guvernul provizoriu s-au purtat aprinse discuții în jurul înființării lor. Ideea aparținuse lui Nicolae Bălcescu, dar ea nu avea adeziunea majorității conducătorilor. La 25 iunie, istoricul îi scrie lui A. G. Golescu următoarele: „Siliți-vă ca comisarii să fie buni de treaba asta și să li se dea instrucția ce am făcut, cum și să fie câte doi-trei de fiecare județ” (Bălcescu p.730).

Comisarii au fost instruiți prin decretul din 24 iunie.

În urma mai multor discuții s-a stabilit că misiunea comisarilor în sate trebuia îndrumată prin instrucțiuni precise. N. Bălcescu și-a asumat sarcina de a le redacta. *Instrucțiunile* sunt semnate de membrii guvernului. *Proiectul de decret electoral privitor la alegerile pentru Adunarea Constituantă* susținea ideea unei Constituante aleasă pe bază de vot universal, o concepție revoluționară la acea dată, căci ea implica ideea trecerii puterii

politice în mâna țărănimii. Este un regulament de organizare din anul 1848, redactat în articole numerotate și exprimate lapidar.

2. Particularități lingvistice

- conservarea lui *e* aton etimologic în: *strein* (I, 292).
- conservarea lui *e* medial în: *adecă* (286), *strejilor* (I, 281), *va ceti* (287, 289).
- *e* medial aton > *i* în: *deosibi* (I, 287).
- forme cu *i* epentetic: *mâinile* (283).
- menținerea intactă a labialei *p*: *a împedeca* (I, 283), *nu perd* (I, 278), *să pearză* (I, 282).
- hiatul etimologic *i – i* păstrat în: *a priimit* (I, 283), *va priimi* (I, 285).
- păstrarea africatei *ğ* în: *giurământul* (I, 284).
- *ș* dur: *orășanii* (I, 292).
- forme vechi de plural: așezământuri (I, 279), dar așezăminte (I, 279), biruinți (I, 272), trebile (I, 275), vremi (I, 275, 283).
- În ceea ce privește marcarea sintetică a femininului singular la cazurile oblice, se observă prezența formelor ce prezintă flectivul *–ii*: *condicile comisii de catagrafie* (I, 286), care alternează cu cele în *–ei*: *Europei* (I, 274), *Rusiei* (275), *puterei* (I, 270).
- Genitivul este marcat atât **sintetic**: *cuprinderea Constantinopolului* (I, 272), *fericirea țăranului* (I, 278), *numele popolului* (I, 283), *sfârșirea sfeștaniei și stropirea aiasmei* (I, 278), *stăpânirea țăranului* (I, 279), *veniturile mănăstirilor* (I, 278), cât și **analitic**, cu morfemul proclitic *lui*: *legea lui Mahomet* (I, 270), *povața lui Mircea* I (I, 272), sau **mixt**, cu marcă posesivă: *chezașă a drepturilor țării* (I, 275), *mărturisire a slăbiciunei sale* (I, 275), *numai să rămâe tot a românilor* (I, 276), *se vor bucura de libera păzire a religiei lor* (I, 275), *slujbaș al Porții* (I, 272), *slujbaș al voevodului* (I, 272), *vinovatele întreprinderi ale vrăjmașilor libertății* (I, 283).
- Exprimarea **analitică** a relației de dativ, cu ajutorul prepoziției *la*: *fără a putea să aducă nici o vătămare **la drepturile** chezășuite ambelor țări* (I, 276).
- Utilizarea articolului hotărât conferă valoare de generalitate substantivului la care se atașează: Art. I. *Sultanu**l** primește și se leagă pentru dânsul și pentru următorii săi a protege Țara Românească*. (I, 272).
- Adjectivul cu trei forme flexionare *nou*, are la plural forma *nouă/ noălor* : *ideile cele nouă și mântuitoare* (I, 280), *să ochească cu dinadinsul pe cei ce s-ar încerca a tulbura liniștea publică împrotiva noălor și mântuitoarelor așezământuri* (I, 279).
- Determinantul *cel* apare în majoritatea cazurilor plasat postnominal în structuri polidefinite: *domnul cel vestit* (I, 270), *numele cele din urmă, ce trec peste numărul hotărât* (I, 291), *oamenii cei noi* (I, 282), *oamenii cei vrednici* (282).
- Genitiv-dativul demonstrativului feminin de apropiere are forma *acestii*: *acestii dorinți* (I, 283), *acestii luni* (I, 283), *acestii țări* (I, 272), *supus al acestii țări* (I, 273).
- Demonstrativul de apropiere apare cu forma actuală la feminin: *această milostivire* (I, 271), *această țară* (I, 273), *această vreme* (I, 273), iar la masculin are forma *acest*: *acest domn* (I, 271).
- Demonstrativul de depărtare apare fără particula deictică *–a* în: *drepturi din acele ce fac parte din dreptul public* (I, 274).
- Indefinite compuse cu *ori-*/ *oare-*: *oricărui* (I, 272, 279), *orice* (I, 273, 279), *oarecari* (I, 274); *fie-*: *fiecare* (I, 277).

- Formele invariabile ale pronumelui relativ: *aşezământuri cari* (I, 279|), *pe cari* (I, 280), alternează cu formele variabile: *a cărui conduită* (I, 284), *pentru păzirea cărora* (I, 284).
- Folosirea formelor neacordate ale adjectivului pronominal de întărire se încadrează în norma epocii: *ţara de curând supusă prin puterea noastră nebiruită să se cârmuiască după* ***însuşi*** *legile sale*.
- Utilizarea formelor verbale iotacizate: *să scoaţă* (I, 281), *să simţă* (I, 277, 281), *să se arză* (I, 279).
- Imperfectul prezintă, la plural, forme omonime cu singularul: *Românii iubea prea mult independenţa* (I, 271).
- Perfecul compus prezintă, la plural, forme omonime cu singularul: *ele vor păstra toate privelegiurile şi scutirile ce li s-a acordat* (I, 275).
- Frecvenţa mare a formelor verbale de viitor: *Alegătorii* ***vor intra*** *unul după altul în sală, însoţiţi fiind de un preot cuvios şi după chemarea ce li se va face, potrivit rândului înscrierii lor în listă*. *Ei* ***vor depune*** *buletinul lor îndată ce se vor chema pe nume.* (I, 290), *Listele* ***vor cuprinde*** *numele, pronumele şi de se va putea şi vârsta şi meseria fiecăruia, ca să se poată mai bine deosibi cei cu asemănare la nume.* (I, 287)
- Utilizarea pasivului conferă textelor juridice un ton neutru, obiectiv, formal, solemn chiar, scopul vizat fiind asigurarea prestanţei textului normativ, evitându-se folosirea unor formulări obişnuite, specifice limbajului comun. Uneori se recurge la întrebuinţarea reflexivului cu sens pasiv: Art. 4. *Acest număr* ***se va împărţi*** *pe fiecare judeţ şi plasă potrivit listei aici alăturate*., Art. 7. *Alegerile* ***se vor face*** *tot într-o zi în toată ţara*. (I, 248), ***S-a ales*** *prin votare, potrivit decretului,d. N. N., care, dobândind majoritatea glasurilor,* ***s-a numit****, deputat al acelui judeţ şi i s-au dat aceasta spre încredinţare*. (I, 292), Art. 8. *Votarea* ***se va face*** *prin trecerea în dreapta şi stânga*. (I, 248).
- Utilizarea conjunctivului prezent cu valoare imperativă: ***Să facă*** *tot românul jurământ în chipul următor*. (I, 279), ***Să se adune*** *de prin toate satele exemplarele împărţite de fostul guvern* (I, 279).
- Prezenţa substantivelor provenite din infinitivul lung al verbelor: ***Adunarea*** *„întrunirea, forul legislativ*" (I, 290), ***Alegerea*** *va avea de bază populaţiile* (I, 284), *despăgubirea* (I, 278), ***Îngrijirea*** *pentru buna rânduială la alegeri* (I, 291), *nesupunerea* (I, 281), *Prin* ***zicerea*** *român înţelegem pe pământeni şi pe românii din toate părţile României* (I, 284).
- Prepoziţiile prezintă forme vechi în alternanţă cu forme noi: *cătră* (I, 276), dar *către* (I, 277, 278), *dupe* (I, 276), dar *după* (I, 276), *supt* (I, 270, 272, 275).
- Scoaterea în evidenţă a predicatului, prin amplasarea lui la începutul propoziţiei/ frazei: ***Să nu uităm*** *că suntem datori a apăra naţionalitatea şi drepturile noastre* (I, 276), ***Să nu uite*** *că de aci spânzură fericirea şi nefericirea naţiei.* (I, 283), ***Să se preumble*** *fiecare prin câte o parte de prin judeţ*. (I, 276), ***Se vor alege*** *dar cât se va putea mai mult din oamenii cei noi şi prieteni vechi ai poporului.* (I, 282).
- Subordonatele atributive introduse prin pronumele relativ *care*, precedat uneori de prepoziţie: *Adunările primare ca şi alegătoare nu se pot ocupa de nici un obiect strein la alegerile pentru care sunt chemate*. (I, 292), *O naţie care nu e în stare a se apăra singură de insultă sau de asuprire poate dobândi protecţia unui stat mai puternic* (I, 271), *Orice cetăţean care va fi dovedit legiuit că a cumpărat sau a vândut vreun vot va fi gonit din adunările primare şi alegătoare*. (I, 292). *S-a ales*

prin votare, potrivit decretului, d. N. N., care, dobândind majoritatea glasurilor, s-a numit deputat al acelui județ. (I, 292).

- Circumstanțiale temporale introduse prin adverbul relativ *când*: *Când va fi a începe votarea se vor chema mai întâi …* (I, 289), locuțiunea conjuncțională *îndată ce*: *Îndată ce fiecare alegător își va da votul, unul din secretari o va adeveri, iscălindu-se pe lista alegătorilor, în fața numelui celui ce a votat* (I, 290).
- Circumstanțiale condiționale introduse prin conjuncția *dacă*: *Dacă un buletin va cuprinde un număr de mai mult nume …, numele cele din urmă, ce trec peste numărul hotărât, nu se vor ține în seamă*. (I, 291), *Dacă până atunci nu se va sfârși votarea, cutia voturilor se va închide și pecetlui*. (I, 290).
- Circumstanțiale finale introduse prin conjuncția *ca … să*: *Se va lua toate măsurile ca deputații alegători să poată intra în sala Adunării și eși în cea mai mare rânduială și să-și poată da votul cu cea mai deplină libertate*. (I, 289).

3. Lexicul

3.1. În prima jumătate a secolului al XIX-lea limba română parcurge una din cele mai însemnate etape din istoria ei.

Modernizarea limbii române presupune renunțarea treptată la forme și la structuri arhaice sau perimate.

Vocabularul românesc suferă modificări importante, de structură. Două tendințe aparent opuse de reorganizare a lexicului sunt convergente în esență, astfel încât aproape simultan, limba română respinge și admite serii compacte de elemente lexicale.

Un prim strat de cuvinte, cu frecvență ridicată în scrierile de până la jumătatea secolului al XIX-lea, devine nespecific pentru uzul curent sau cultivat al limbii, numeroși termeni, diferiți ca origine (din turcă, slavă, maghiară, neogreacă, bulgară, rusă) formând un fond lexical pasiv. Acesta cuprinde cuvinte vechi, ieșite din uz, cuvinte care sunt folosite de un cerc restrâns de persoane sau lexeme care sunt utilizate foarte rar, adică acele cuvinte pe care vorbitorul le înțelege când le aude, dar nu le folosește în mod curent.

Trecerea cuvintelor în lexicul pasiv este treptată. O parte din cuvintele respective pot fi utilizate în graiurile teritoriale, iar altele devin arhaisme și sunt utilizate în opere artistice pentru a recrea culoarea vremurilor îndepărtate.

Spre deosebire de celelalte stiluri, stilul administrativ este strâns legat de condițiile vieții publice, specifice structurii organizatorice a unui stat dintr-o anumită fază de evoluție istorică. Întrucât formele de organizare ale autorității statale nu rămân aceleași în decursul evoluției sociale, este firesc ca și denumirile caracteristice vieții unui stat să fie supuse transformărilor (Munteanu și Țâra p.288). Din perspectivă socio-culturală, se constată că, în Muntenia și Moldova, influențele greacă, rusă și franceză au fost mai puternice, în timp ce în Transilvania pe prim plan s-au situat influențele latină, germană, italiană și maghiară. (Ursu p.115).

Împrumuturile turcești reflectă, așa cum era de așteptat, relațiile Țărilor Române cu Poarta, atât sub raport diplomatic, cât și sub raport de organizare și conducere a acestora.

- *divan,*s.n. „Sfat Domnesc” (I, 273) < turc. divan.
- *ferman*, s. n. „Ordin emis de sultan (prin care erau numiți sau maziliți guvernatorii și domnii depinzând de Imperiul Otoman)” (I, 273) < turc. fermān.
- *haraciu,* s. n. „tribut” (I, 271) < turc. haraç.
- *hasna* „vistierie” (I, 271) < turc. hazine, hazne.
- *hati-humaium* s. n. „ordin scris al Sultanului” (I, 270) < turc. hatti humayun.
- *hatișerifuri* s. n. „decret emis de cancelaria Porții otomane către marii demnitari ai imperiului și către domnii țărilor românești, purtând pecetea sultanului pentru a fi executat întocmai” (I, 275, 276) < turc. hatti-șerif.

- *raia* s. f. „denumire dată supușilor creștini din Imperiul Otoman” (I, 271) < turc. rāyā.

Datorită utilizării, timp de câteva veacuri, a *limbii slave* în administrație, în diplomația Țărilor Românești și în biserica românească, precum și datorită legăturilor cultural-politice dintre români și slavii învecinați, se poate vorbi și despre o puternică influență pe cale cultă. Primele noastre texte oficiale și bisericești sunt scrise în slavă.

Împrumuturile culte din slavonă au avut o circulație mai limitată (în administrație și în biserică), de aceea au fost înlocuite de împrumuturi (mai ales latino-romanice).

- *dijmă* s. f. „plată obligatorie, în natură, reprezentând a zecea parte din recoltă, pe care țăranii o dădeau boierilor” (I, 278) < sl. dizma.
- *glasuri* s. n. „voturi”, glasurile alegătorilor (I, 291) < sl. glasŭ.
- *jalbă* s. f. „plângere, reclamație” (I, 292) < sl. žaliba.
- *osândit* vb. „condamnat (printr-o sentință judecătorească)” (I, 286) < sl. osonditi.
- *plasă* s. f. „subdiviziune administrativă mai mică decît un județ” (I, 283) < sl. plasa.
- *să robească* vb. „să facă robi (captivi sau sclavi)” (I, 277) < sl. robŭ.
- *slugi* s. f. „persoane (mai ales bărbați) angajați de cineva cu luna sau cu anul, pentru a munci în gospodăria (în casa, în prăvălia) acestuia, fiind retribuiți în bani sau în natură” (I, 273) < sl. sluga.
- *streji* s. f. „paznici, străjeri, santinele” (I, 281) < sl. straža.

Împrumuturile din maghiară cuprind termeni din armată și comerț.

- *dorobanți* s. m. „soldați din infanterie (cu plată)” (I, 291) < magh. drabant.
- *mărfuri* s. f. „produse ale muncii destinate schimbului prin intermediul vânzării-cumpărării” (I, 273) < magh. marha.

În cadrul *împrumuturilor grecești,* s-au identificat termeni din domeniul legislativ și judecătoresc, dar și din sfera activităților comerciale și bancare.

- *catagrafie* s. f. „inventar, listă” (I, 286) < ngr. kataghrafi.
- *condică* s. f. „catastif, registru” (I, 286) < ngr. kóntikas.

Împrumuturile din rusă au cunoscut o răspândire considerabilă în primele decenii ale secolului al XIX-lea. Cu toate acestea, numărul termenilor împrumutați din rusă a fost neînsemnat, aproape toți termenii aparținând domeniilor administrativ și militar. Mai important a fost rolul limbii ruse ca filieră pentru unele neologisme latino-romanice.

- *arenda* s. f. „cedare temporară a dreptului de exploatare a unor bunuri agricole, în schimbul unei plăți; folosire, exploatare a unui bun astfel cedat” (I, 278) < rus. аренда., pol. arenda.
- *armie* s. f. înv. „armată” (I, 272) < rus. armiia.
- *ocol* s. n. „unitate administrativă (judiciară, agricolă) de județ sau de ținut, de oraș sau de sat; sediul ei” (I, 284) < rus. okol.

Împrumuturile din bulgară cuprind termeni din domeniul juridic-administrativ.

- *clacă* s. f. „muncă prestată de țăranii șerbi și liberi, fără pământ, în beneficiul stăpânilor de moșie” (I, 278) < bg. tlaka.
- *pricină* s. f. „cauză politică sau socială de mare importanță; problemă de interes colectiv” (I, 273, 278) < bg. prična.
- *a slobozi* vb. „a pune în libertate” (I, 273) < bg. sloboden.

3.2. Cel de-al doilea strat de cuvinte este compus din *neologisme*. Acestea reflectă nu numai tendința de modernizare și de îmbogățire a vocabularului, ci și refacerea integrală a rețelei surselor de împrumut și a ierarhiei lor, neologismele provenite din turcă și greacă se

învechesc rapid, deplasându-se în registrul arhaic sau regional al românei moderne, în timp ce influența latino-romanică deține supremația schimbând, în bună măsură, componența lexicului românesc (Bulgăr p.182).

Împrumuturi latino-romanice (franceză, italiană, latină)

Cele mai multe neologisme au fost preluate din franceză și din latina savantă; ele au contribuit la îmbogățirea și modernizarea vocabularului nostru și i-au întărit structura romanică (șubrezită de numeroasele slavisme, dar și de cuvintele împrumutate anterior din turcă și greacă). Un rol important în modernizarea lexicului românesc l-a avut și italiana, din care am preluat, printre altele, termeni economici.

- abuzuri < fr. abus, lat. abusus: *au slujit guvernului celui mai plin de abuzuri* (I, 283)
- administrația < fr. administration, lat. administratio: *Înalta Poartă nu se va amesteca întru nimic în administrația locală a țării.* (I, 272)
- alianță < fr. alliance: *ca o alianță neegală* (I, 274).
- articol < lat. articulus, cf. it. articolo, fr. article: *încheiară un tractat, ale cărui articole principale sunt acestea* (I, 272)
- anarhie < fr. anarchie: *altminteri națiа ar fi amenințată de război civil, de anarhie* (I, 282)
- atac < fr. attaque, it. attaco: *apărând-o din toate puterile împotriva oricărui atac și asupriri* (I, 279)
- capitație < fr capitation, lat capitatio: *vor fi scutiți de haraciu și de orice altă capitație* (I, 271)
- capitulație < fr. capitulation: *ele vor păstra toate privilegiurile și scutirile ce li s-a acordat sau prin capitulațiile lor sau prin tractatele încheate între ambele Curți împărătești*. (I, 275)
- censor < lat. censor, fr. censeur: *Comisarul să nu uite că este un censor al tutulor și mai cu seamă al funcționarilor publici*. (I, 280)
- comisar < fr. commissaire, it. commissario, lat. med. commissarius: *Comisarul să însemne mai dinainte pe oamenii cei vrednici*. (I, 282)
- constituție < fr. constitution, lat. constitutio, -onis: *Comisarul este un preot al constituției pe care am jurat toți*. (I, 283)
- consolida < fr. consolider, lat. consolidare*: până a nu se va consolida constituția, țara se află în stare revoluționară* (I, 280)
- contribuție < fr. contribution, lat. contributio, -onis: *să-i facă să înțeleagă că contribuția este o avere a statului* (I, 281)
- contestație < fr. contestation, it. contestazione, lat. contestatio: *Acest din urmă va fi îndatorat, la contestație, a înfățișa dovada împământenirii lui*. (I, 286).
- convocare < fr. convoquer, lat. convocare: *guvernul socotește de cuviință a nu mai întârzia convocarea Adunării Constituante*. (I, 283).
- corupție < fr. corruption, lat. coruptio, -onis: *ar căuta prin corupții de bani sau intrigi să se aleagă de reprezentant al nației* (I, 282).
- decret < fr. décret, lat. decretum: *precum se arată în decretul nr. 1* (I, 280).
- a decreta < fr. décreter: *voi apăra cele 21 de puncturi, decretate de popol* (I, 279).
- delegat < fr. délégué, lat. t. delegatus: *delegat al guvernului* (I, 280)
- deputat < fr. député, it. deputato: *Alegerea deputaților Adunării Constituante, după decretul alegeri va urma astfel* (I, 285)

- dignitate < fr. dignité, lat. dignitas: *să le insufle ideea de dignitate* (I, 281).
- guvern < it. governo, fr. gouverne: *guvernul cere de la dânșii ascultare și supunere* (I, 278)
- guverna < fr. gouverner: *dreptul d-a se guverna* (I, 271)
- independința < fr. indépendance: *Timpul n-a dorit ca să dobândim o independință absolută* (I, 276).
- instituție < fr. institution, lat. institutio: *să înece orice duh de supunere oarbă la vechile și nedreptele instituții* (I, 280)
- instrucție < fr. instruction: *și-și vor împlini îndatoririle potrivit instrucției următoare* (I, 277).
- a insufla < fr. insuffler: *să scoață din țărani frica de armii străine, ce vrăjmașii lor din lăuntru le insuflă* (I, 281).
- proces < fr. procès, lat. processus, it. processo: *proces în Țara Românească* (I, 273).
- juați < fr. juré, lat. iuratus: *prin purtări urâte ale juraților și aleșilor* (I, 280).
- libertate < lat. libertas, fr. liberté: *să insufle popolului acel amor pentru libertate și drepturi* (I, 280).
- magistrat < fr. magistrat, lat. magistratus: *pe urmă se va da în pază bună la magistrat* (I, 290).
- moschee < fr. mosquée: *nici o moschee turcească să nu se afle în nici într-o parte a pământului românesc* (I, 273).
- proclama < lat. proclamare, fr. proclamer: *prezidentul va proclama înaintea Adunării de Reprezentanți ai popolului român pe aceia care vor dobândi glasuri mai multe* (I, 291).
- proclamație < fr. proclamation, lat. proclamatio, -onis: *precum și proclamația către proprietari* (I, 279).
- proprietar < fr. propriétaire, lat. proprietarius: *acum, făcându-se și sătenii proprietari, tot o maică patrie au cu cei vechi proprietari* (I, 277).
- protecție < lat. protectio, -onis, fr. protection: *un stat slab, ..., se pune supt protecția altuia mai puternic* (I, 275).
- prosperitate < fr. prospérité, lat. prosperitas, -atis: *chezășuind prosperitatea lor* (I, 275).
- a raporta < fr. rapporter: *să raporteze guvernului* (I, 280).
- regenerație < fr. régénération, ger. Regeneration: *atunci vom avea a aștepta o regenerație frumoasă și sigură în contra orice intrige* (I, 282).
- regulament < lat. regulamentum, it. regulamento, fr. règlement: Art. 10. *Guvernul va publica în curând o instrucție deslușitoare acestui regulament* (I, 285).
- reprezentant < fr. représentant: *ca să aleagă pe reprezentanții popolului* (I, 284).
- revoluționar < fr. révolutionnaire: *cată a fi însuși revoluționar* (I, 280).
- secretar < fr. secrétaire: *pe lângă care se va adăoga și doi secretari* (I, 284).
- sesia < fr. session, lat. sessio: Art. 9. *Fiecare reprezentant al popolului va priimi, pe câtă vreme va ține sesia Adunării Constituante, câte 15 lei pe zi* (I, 285).
- stat < lat. status, fr. état, it. stato, ger. Status: *statul, ..., n-are a primi legi de la nimeni* (I, 274).

- supremație < fr. suprématie: *căci supremația , care este numai un drept de onoare* … (I, 274)
- suveran < fr. souverain: *Țara Românească este un stat suveran* (I, 274).
- suveranitate < fr. souveraineté: *nu ating întru nimic suveranitatea nației române* (I, 274).
- suzerană < fr. suzerain: *Înalta Poartă începu a fi totdeodată și protectoriță și suzerană* (I, 274).
- tratat < it. trattato, germ. Traktat, după fr. traité: *Acest tractat însă nu ținu mult* (I, 271).
- tribut < fr. tribut, lat. tributum: *chiar cu plata unui tribut* (I, 271).

3.3. Neologizarea prin calc lingvistic

Situat la granița dintre împrumut și creație internă, calcul lingvistic este un fenomen pe cât de complex, pe atât de interesant, la care limba (prin vorbitorii săi) recurge nu de puține ori pentru a crea noi termeni sau pentru a îmbogăți semantic cuvintele deja existente. La baza oricărui tip de calc se află un model străin (cuvânt, îmbinare de cuvinte), a cărui structură (formală sau semantică), respectiv mod de organizare, este reprodusă cu ajutorul materialului lingvistic autohton (Agache p.189).

S-a recurs la calc, pe de o parte, pentru a se evita un număr prea mare de împrumuturi, dat fiind gradul redus de instrucție al populației, pe de altă parte, datorită tendinței puriste a intelectualilor epocii (Stanciu Istrate).

Calcuri lexicale de structură morfematică totale:

Derivate cu prefixe

- conlucra < con- + lucra (după fr. collaborer): conlucrând după putință (I, 279).
- prescrise < fr. prescrire (după scrie): *abătându-se din ale lor prescrise datorii* (I, 280).

Compuse

- bineînțeleasă: *să întocmească o guardie mai numeroasă, bineînțeleasă și bineîntocmită* (I, 281)
- bunăvoia: *de bunăvoia sa* (I, 270)

Calcurile lexicale de structură morfematică parțiale au, de obicei, model francez. Calcurile care împrumută prefixul s-au dovedit a fi stabile, păstrându-se până astăzi în limbă.

Derivate cu prefixe împrumutate și cuvântul-bază calchiat:

- a asigura < a- + sigur (după it. *assicurare*, fr. *assurer*): *guvernul de acum stărueşte în tot chipul a asigura pentru totdeauna fericirea țăranului* (I, 278)
- consfinți < con- + sfinți (după fr. *consacrer*): *să se consfințească chipul cu care are a se despăgubi proprietarii de moșii* (I, 278), *revoluția se consfinți și de Înalta Poartă* (I, 283)
- a recunoaște < re - + cunoaște după fr. *reconnaître*: *Țara noastră Românească nu fu niciodată supusă cu sabia, ci de bunăvoia sa se recunoscu supt protecția turcilor* (I, 270). calc
- suscrisă < sub- + scrie (după fr. souscrire, lat. subscribere): *atunci candidatul va trebui a înfățișa o mărturie suscrisă de trei bătrâni ai locului* (I, 286)

Prin *calcul frazeologic* se traduc de cele mai multe ori așa numitele îmbinări uzuale, sintagme stabile de tipul determinat + determinant, cel mai adesea termeni științifici, tehnici sau din limbajele de specialitate ale unor domenii cum ar fi drept, politică, economie (Agache p.199).

Calcurile frazeologice după franceză s-au păstrat în stilul juridico-administrativ: *act public* (I, 284), *acte de împuternicire* (I, 288), *administrație națională* (I, 275), *candidat de deputat* (I, 280), *drept de* alegător (I, 286), *drept de onoare* (I, 274), *drept public* (I, 274), *drept de supremație* (I, 274, 276), *drept de viață și de moarte* (I, 273), *Garda națională* (I, 281), *guvernul provizoriu* (I, 277), *instanța judecătorească* (I, 286), *libertate de comerț* (I, 275), *ministrul finanțelor* (I, 286), *putere legiuitoare* (I, 274), *stat suveran* (I, 274), *tratat de protecție* (I, 271).

4. Probleme de sinonimie. Concurența termenilor

*Sinonimia***,** ca „indice al gradului de dezvoltare și perfecționare a fiecărei limbi în parte" (Bucă și Evseev p.118), reprezintă o categorie semantică importantă pentru formarea diverselor limbaje speciale din domeniul științei. Prezența sinonimelor în texte asigură limbii posibilități de exprimare diverse, expresive, constituirea lor fiind strâns legată de istoria și evoluția limbii.

Împrumuturile din diverse limbi au contribuit la constituirea de serii sinonimice.

Binoame sinonimice

- din două neologisme: *comisar* (I, 280) – *delegat* (I, 280); *suveranitate* (I, 271) – *independență* (I, 271).
- doi termeni vechi: *gvardie* (I, 279, 281) – *pază* (I, 279); *pricină* (I, 273) – *pricinuire* (I, 273).
- termen vechi, popular și neologism: *căimăcămie* (I, 282) – *guvern* (I, 282); *a se cârmui* (I, 270) – *a se guverna* (I, 270); *glasuri* (I, 291) – *voturi* (I, 291); *votare* (I, 284) – *alegeri* (I, 284).

Serie cu trei membri: *haraci* (I, 271) – *tribut* (I, 271) – *capitație* (I, 271).

Cercetarea sinonimiei, bine reprezentată în textele lui Bălcescu, reprezintă o sursă importantă de identificare a unor elemente definitorii pentru configurația limbii literare a epocii, dar și pentru caracterizarea terminologiei juridico-administrative din secolul al XIX-lea.

5. Probleme de semantică: Glosarea

Glosarea, ca procedeu lingvistic constând în stabilirea unei relații de echivalență între doi termeni, reprezintă o constantă în textele de la începutul secolului al XIX-lea. (Niculescu p.150).

Adaptarea semantică a neologismelor privește relațiile stabilite de termenul nou cu unele componente ale vocabularului tradițional.

Diversele tehnici de glosare a termenilor noi (prin paranteze, prin utilizarea unor conjuncții, adverbe de tipul: *sau, adică*) au ca scop asigurarea accesibilității neologismelor (Soare p.124).

Asigurând sensul contextual al noilor termeni, glosarea se reflectă în modul diferit în care se realizează: a) *prin explicații mai largi*, b) *prin folosirea lexemelor sinonimice*.

a) prin explicații mai largi: *a fi în stare liberă, independentă, adică să nu fie în condiție de slugă* (I, 286); *purtarea lui să nu fi fost defăimată prin act public, adică să nu fi fost osândit de vreo instanță judecătorească* (I, 286).

b) Glosarea N=V este cea mai frecventă, facilitând pătrunderea neologismelor: *buletinurile* (*șorțurile*) (I, 290); *buletinuri sau șorțuri* (I, 290); *Comisiile* (*Adunările*) (I, 283); *gintelor* (*neamurilor*) (I, 271); *proprietari sau arendași* (I, 278).

Glosarea V=N învederează o atitudine moderată, prudentă de introducere a noilor termeni, neologismul ocupând un loc secundar în raport cu termenul popular: *Adunarea alegătoare sau Colegiu de alegere definitivă* (I, 285); *Ales* (*Eligibil*) (I, 284).

Indiferent de tipul lor, glosele urmăresc constituirea unei terminologii culte, fiind, în același timp, relevante pentru raportul dintre terminologia savantă și cea populară (Soare p.124).

6. Procedee de îmbogățire a terminologiei juridic-administrative

a) Derivarea cu sufixe

alegătorii (I, 284), *căpetenie* (I, 281), *cârmuitor* (I, 280), *desluşitoare* (I, 284), *împotrivitor* (I, 276), *mărturie* (I, 286), *neguțători* (I, 273), *păgubaș* (I, 278), *prieteșug* (I, 283), *răspunzător* (I, 272), *slujbaș* (I, 272), *vrăjmășie* (I, 277).

b) Derivarea cu prefixe

despăgubi (I, 278), *împământeni* (I, 286), *necinstea* (I, 281), *neorânduieli* (I, 279), *nestrămutată* (I, 278), *nevrednici* (I, 282).

7. Aspecte ale adaptării fonetice și morfologice a neologismelor

Ca o consecință a faptului că până spre 1830, limba română a evoluat sub influența unor limbi neromanice, precum germana și maghiara în Transilvania, și neogreaca (și rusa) în Principate (dar și sub influența limbii latine, pe care intelectualii timpului o învățau cu pronunțarea specifică mediilor culturale slavo-germane), s-a constituit un model specific de adaptare a neologismelor. Acesta se aplica nu numai termenilor neologici neromanici, ci și celor de origine latino-romanică; *ț* reflectă pronunțarea neologismelor de proveniență germană și rusească, dar și a celor latino-romanice, în manieră germană: *Prințipatele* (I, 275), în timp ce africata *č* impune modelul latino-romanic: *principate* (I, 276).

În ceea ce privește numărul, observăm că desinența *–uri* este frecventă la substantivele neologice: *buletinuri*, *comiteturile* (I, 286), *domeniurile* (I, 278), *interesurilor* (I, 279), *puncturi* (I, 278), *staturile* (I, 275). Neologismul *principiu* are pluralul în *–e*: principelor (I, 280).

Prezența verbelor cu sufix flexionar: *asigurează* (I, 274), *se respectează* (I, 274) sau fără sufix: *să aprofunde* (I, 280).

8. Concluzii

Analiza lingvistică a textelor cercetate relevă trăsături specifice graiului muntenesc și limbii literare din secolul al XIX-lea: închiderea lui *e* medial aton la *i*, menținerea intactă a labialei *p*, durificarea consoanei *ș*, frecvența ridicată a structurilor analitice, sintetice sau mixte pentru marcarea genitivului, exprimarea analitică a relației de dativ, cu ajutorul prepoziției *la*, utilizarea determinantului *cel* plasat postnominal în structuri polidefinite, alternarea formelor invariabile ale pronumelui relativ cu formele variabile, prezența formelor verbale iotacizate, frecvența mare a formelor verbale de viitor: *vor intra, vor depune* (I, 290), *vor cuprinde* (I, 287) și a formulei: *se* (reflexiv) + *a voi* (auxiliar) + *verb la infinitiv cu sens de imperativ impersonal*: *se va citi* (I, 279), *se vor orândui* (I, 276), *se va îngriji* (I, 278).

Textele ne oferă informații valoroase despre terminologia specifică stilului juridico-administrativ, despre coexistența termenilor vechi (împrumuturile din slavă, maghiară, turcă greacă) cu neologismele (împrumuturi sau calcuri). Paralelismul dintre elementul neologic și cel autohton se realizează și în cazul sinonimelor identificate în text. Necesitatea de a face ca noii termeni să fie înțeleși, l-a determinat pe Nicolae Bălcescu să-i gloseze prin sinonime populare.

BIBLIOGRAPHY

Agache, Liliana. Vocabularul limbii române în diacronie. București: Editura Pro Universitaria, 2017.

Bălcescu, Nicolae. Opere Scrieri istorice, politice și economice 1844-1852. Vol. I. București: Academia Română, 2017.

Bălcescu, Nicolae. Românii supt Mihai Voevod Viteazul. Corespondență. Scrisori. Memorii. Adrese. Documente. Vol. II. București: Editura Academiei Române, 2017.

Bucă, Marin și Ivan Evseev. Probleme de semasiologie. Timișoara: Editura Facla, 1976.

Bulgăr, Gheorghe. Problemele limbii literare în concepția scriitorilor români. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1966.

Munteanu, Ștefan și Vasile, D Țâra. Istoria limbii române literare. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1983.

Niculescu, Alexandru. Individualitatea limbii române între limbile romanice. Vol. vol. II. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1978.

Soare, Liliana. Istoria limbii române literare. Note de curs. Pitești: Editura Universității din Pitești, 2008.

Stanciu Istrate, Maria. Calcul lingvistic în limba română. Cu specială referire la scrieri beletristice din secolul al XIX-lea. București: Editura Academiei Române, 2006.

Ursu, N., A. Formarea terminologiei științifice românești. București: Editura Științifică, 1962.

Zane, Gheorghe. Nicolae Bălcescu, opera, omul, epoca. București: Editura Eminescu, 1975.

OBSERVATIONS ON SOCIAL-POLITICAL TERMINOLOGY IN NICOLAE BĂLCESCU'S WORK

Irina Ion Guță (Vlad)
PhD Student, University of Pitești

Abstract: The first decades of the 19th century are characterized both by the unification and modernization of the literary Romanian language and by the enrichment of the lexicon with words from Romance languages. The explosive development of science and technology in the modern era, the growth of inter-cultural exchanges and the accumulation of knowledge in various special fields led to the emergence and development of Romanian scientific terminology. Bălcescu participated in the process of creating, enriching and perfecting specialist terminology in several fields of science: socio-politics, history, religion, economics, by introducing into his writings a large number of terms borrowed from Latin-Romance languages, but also by creating new words, through the process of linguistic calque. In order to contribute to the understanding and understanding of certain specialist terms, the writer resorted to glossing them, explaining them in periphrases or familiar words. In the process of specialising terms, some words change their meaning and become fixed in socio-political terminology with the meaning they will retain to this day. Thus, 'elect' evolves from the meaning 'to accept' to today's meaning - 'to designate by vote'. Through his constant activity and the variety of topics he dealt with, it can be said that Nicolae Bălcescu contributed to the evolution of socio-political terminology in Romanian.

Keywords: *specialty terminology, Latin-Romance loans, linguistic calc, glosses, socio-political terminology*

În prima jumătate a secolului al XIX-lea, limba română parcurge una dintre cele mai însemnate etape din istoria ei: dezvoltarea explozivă a științei și tehnicii, creșterea schimburilor interculturale și acumularea de cunoștințe din diverse domenii speciale, rezultatul fiind apariția și dezvoltarea terminologiei științifice.

Indiferent de domeniul de activitate profesională, toate terminologiile sunt formate atât din cuvinte din limba comună, cât și din cuvinte strict specializate, care individualizează fiecare limbaj de specialitate.

Opera lui Bălcescu vehiculează o bogată ***terminologie socio-politică***, sursa principală de termeni fiind ***împrumutul***.

Terminologia de tip ***neologic*** cunoaște o pondere însemnată, fiind, în general, de proveniență *latino-romanică* (franceză, latină, italiană), cele mai multe neologisme puse în circulație de Bălcescu provenind din limba franceză, pe care scriitorul o cunoștea foarte bine. Numeroase sunt și neologismele cu etimologie multiplă: *latino-franceză, latino-italiană, franco-italiană, latino-franco-italiană, latino-franco-germană:*

abdica < fr. *abdiquer*, lat. *abdicare*, (II, 39: *încât Sigismund, speriindu-se,* ***abdică***); *alianță* < fr. *alliance*, (II, 38: *d-a nu lăsa niciodată* ***alianța*** *cu turcul*); *ambasadă* < fr. *ambassade, (II, . un post pe lângă* ***ambasada*** *de la Londra); ambasador* < fr. *ambassadeur*, (I, 112: *un bătrân slab ce ocupa postul de* ***ambasador*** *la Constantinopol*); *aristocrație* < fr. *aristocratie*, (I, 470: *având a se emancipa de supt domnirea unei* ***aristocrații*** *mult mai nesuferită, fiindcă era de neam străin),* (I, 169: *O* ***aristocrație*** *de bani sau de stare, singurul fel de* ***aristocrație*** *ce a fost totdauna în țara noastră, se tocmi atunci*), (I, 528*: O*

aristocrație *de avuție, singurul fel de* ***aristocrație*** *ce a fost în țările noastre*); *autonomie* < fr. *autonomie,* (I, 471: *Pacea de la Adrianopol recunoaște capitulațiile vechi și* ***autonomia*** *țerii*); *autoritate* < fr. *autorité,* lat. *auctoritas, -atem,* (II, 9: *să facă cunoscut* ***autorităților);*** *baron* < fr. *baron,* (II, 173: *a trebuit să aduc un bilet de la* ***baronul*** *Deben, cap la poliție);* *candidat* < fr. *candidat,* lat. *candidatus,* (I, 287: *care pe la sate va fi* ***candidatul);*** *candidatură* < fr. *candidature,* (II, 112: *Eu crez că tu vei rezema* ***candidatura*** *lui Negri);* *capital* < *fr. capital,* (I, 520: *în vreme ce cei ce au tot, și pământ și* ***capital*** *și drepturi în stat, nu dau nimic*); *civilizație* < fr. *civilisation,* (I, 30: ***civilizația*** *prosperând la noi);* *colonizație* < fr. *colonisation,* (I, 161: *cele dintâi soțietăți s-au așezat prin* ***colonizație);*** *compatriot* < fr. *compatriote****,*** lat. *compatriota,* (II, 739: *vestiți compatrioți de la Paris);* *concuistă* < it. *conquista* (I, 161: *în vreme ce cele d-al doilea s-au format prin* ***concuistă***); *confedera* < fr. *confédéré, (I, 491: te învinovățesc că te-ai* ***confederat*** *cu turcul și tătarul împotriva prinților federați);* *confederație* < fr. *confédération,* lat. *confederatio, -onis,* (II, 45: *hotărâră ca să intre în* ***confederație*** *cu principii streni*); *congres* < lat. *congressus,* fr. *congrès,* (II, 278: *esistența* ***congresului****);* *constituție* < *fr. constitution, lat. constitutio, -onis,* (I, 510: ***constituția*** *viitoare trebue să întocmească un stat de cetățeni liberi și egali deopotrivă unii cu alții*); *constituant* < fr. *constituant,* (II, 656: *să se dezlege prin Obștearsca Adunare* ***constituantă);*** *delegat* < fr. *délégué,* lat. *delegatus,* (II, 13: *comisarul, ca* ***delegat*** *al guvernului, pe lângă cârmuitor);* *democratic* < fr. *démocratique,* (I, 473: *acum este pe cale a se face românesc sau* ***democratic***); *democrație* < *fr. démocratie, it. democrazia,* (I, 459: *în avangarda luptelor* ***democrației*** *în contra tiraniei*), I, 458: *triumful* ***democrației*** *să fie mai grabnic, mai strălucit, mai statornic*); *deputat* < fr. *député,* it. *deputato,* (I, 581: *Acest punt aduse neunire atât între* ***deputații*** *proprietari între sine, cât și între ei și* ***deputații*** *țărani),* (II,34: când se porni deputații germani la Cracovia), (I, 560: *Să ascultăm plângerile făcute prin* ***deputații*** *lor în Comisia de la anul 1848*); *despot* < fr. *despote,* ngr. *δεσπότης,* (I, 605: *Dat în prada unei oligarhii de bureocrați,* ***despoți*** *fricoși, incapabili, corupți, răpitori*), (I, 95: *paginile istorii Moldaviei și Valahiei, (...), vor fi pline de acte arbitrare ale acestor noi* ***despoți***); *despotism* < fr. *despotisme,*(I, 488: *Astăzi vedem curat că un același* ***despotism*** *ne copleșește pe toți românii*); *diplomatic* < fr. *diplomatique,* (II, 194: *tractațiile* ***diplomatice);*** *diplomație* < fr. *diplomatie,* it. *diplomazia,* **(**II, 29: ***diplomația*** *națiilor);* *district* < fr. *district,* lat. *districtus,* (II, 94: *au început a organiza* ***districtele*** *românești);* *emigrație* < fr. *émigration,* lat. *emigratio,onis* cf. it. *emigrazione,* (II, 707: *ideea d-a constitua un guvern în* ***emigrație***); *emir* < fr. *émir,* (II, 51: *El lăsase pe* ***emir*** *a intra nesupărat în oraș),* (II, 50: ***Emirul****, al cărui gând era să caute a prinde pe Mihai*); *emisar* < fr. *emissaire,* (II, 703: *Asfel lucrează toți* ***emisarii*** *poloni aici, în capul cărora este Lenoir);* *facție* < fr. *faction,* lat. *factio, -onis,* (II, 77: *Toate aceste* ***facții****, în capul cărora era banul Manta, se uniră și complotară*); *federație* < fr. *fédération,* (II, 942: *Adunarea va hotărî și partea dăjdii ce trebue a da fiecare națională, dupe populația și veniturile sale, pentru* ***federație);*** *guvern* < it. *governo,* fr. *gouverne(ment),* (I, 532: *d-a se adresa la* ***guvern****),* (I, 526: *spre a scăpa de tirania* ***guvernului***); *independență* < fr. *indépendance,* (I, 473: *Ea ceru asemenea ca Rusia să-și păzească tractatele care recunosc autonomia și* ***independința*** *administrativă a țării*); *insurecție* < lat. *insurrectio, -onis,* fr. *insurrection,* (I, 470: *în acea vreme frații noștri de peste Carpați, (...) călca cu pași iuți în calea progresului prin lucrările învățaților lor și prin* ***insurecție);*** *interimar* < fr. *intérimaire,* (II, 658: *numind până la sosirea noastră un guvern* ***interimar****);* *liberal* < lat. *liberalis,* fr. *libéral,* it. *liberale,* (I, 463: *prin ideile lor* ***liberale***); *migrație* < fr. *migration,* (I, 563: *Aceste* ***migrații*** *cresc în fiecare an*); *moțiune* < fr. *motion,* lat. *motio, -onis,* (II, 902: *să fiu acolo la deschiderea Parlamentului și când s-o face* ***moțiunea*** *pentru noi);* *municipalitate* < fr. *municipalité,* (II, 789: ***municipalitatea*** *din Palermo);* *național* < lat. *nationalis,* fr. *național,* (I, 474: *Această poziție ce a luat Rusia (...), de dușmană a viitorului nostru* ***național***), (I, 301: *cea mai mare parte din* ***națională*** *săi sunt*

proprietari); *opozant* < fr. *opposant,* (II, 39: *acuzând pe* ***opozanți*** *că vor să trade țara turcilor*); *opoziție* < lat. *oppositio, -onis,* fr. *opposition,* ger. *opposition,* (II, 37: *planurile lui Sigismund întâmpina o mare* ***opoziție*** *în nobilii cei mai însemnați*), (I, 583: *se ține de* ***opoziția*** *quasi-liberală de la 1837*); *pangermanism* < fr. *pangermanisme,* (I, 476: *mâine poate și de* ***pangermanism***); *panslavism* < fr. *panslavisme,* (I, 476: *Copleșiți și amerințați astăzi de* ***panslavism***), (I, 474: ***panslavismul*** *ce ea organizează*); *parlament* < fr. *parlement,* **(**II, 998: *240 membri în* ***parlament****); patrie* < lat. *patria,* fr. *patrie,* (II, 716: *noi plângem* ***patriea*** *perdută); prezident* < lat. *praesidens, -ntis,* fr. *président,* (I, 107: ***prezident*** *prințul Coburg),* (II, 40: ***prezident*** *al senatului*); *principe* < lat. *princeps, -ipis,* it. *principe,*(II, 45: *cu* ***principii*** *streini*); *proclamație* < fr. *proclamation,* lat. *proclamatio,* (I, 105: *îl publică împreună cu* ***proclamațiile*** *sale în toată țara*); *protest* < lat. *protestum,* it. *protesto,* (II, 768: *fiind cu totul săturat de proclamații și* ***protesturi****); public* < lat. *publicus, -a, -um,* fr. *public,* (II, 700**:** *a întrebuințat în folosul lor niște bani* ***publici****); reacționar* < fr. *réactionnaire,* **(II, 647:** *Acum avem mijloc de a scăpa de toți* ***reacționarii****),* (II, 661: ***Reacționarii*** *însă tot cam complotează); reformare* < fr. *réformer,* lat. *reformare,* (I, 537: *pentru* ***reformarea*** *Rgulamentului*), (I, 539: *procedară la* ***reformarea*** *administrații*); *reformator* < lat. *reformator, -oris,* fr. *réformateur,* (I, 299: *anevoe se învoește a fi* ***reformator***); *reformă* < fr**.** *réforme,* ger. *reform, (I, 299: cea mai mare stavilă la orice* ***reformă*** *serioasă), (I, 539: Rusia, (...), luă în mână și direcția acestor lucrări de* ***reformă****); regim* < fr. *régime* cf. lat. *regimen, -inis, regime,* it. *regime,* (I, 528: ***regim*** *feodal*); *rentă* < fr. *rente,* (I, 525: *neavând a da stăpânului pământului decât o* ***rentă*** *plătită în lucru*); *republican* < fr. *républicain,* (II, 782: *se arată mai mult* ***republican****); revoluționar* < fr. *révolutionnaire,* (I, 122: *scrise la Poartă, părându-i că sunt haini și* ***revoluționari***); *social* < fr. *social,* lat. *socialis,* it. *sociale,* (I, 566: *Această reformă* ***socială****, ce poporul ceru, este oare dreaptă?*); *soțietate* < lat. *societas, -atis,* fr. *société,* it. *società,* (I, 567: *O* ***soțietate*** *organizată pe dreptate*), (I, 513: ***soțietatea*** *oamenilor să fie o* ***soțietate*** *de frați*); *subzista* < fr. *subsister,* lat. *subsistere,* **(**II, 704: *Putredul Imperiu turc nu mai poate* ***subzista*** *decât făcând mari concesii creștinilor); suveran* < fr. *souverain,* (I, 163: *familia Dragoș,* ***suverană*** *în Maramureș); suzeran* < fr. *suzerain,* (II, 70: *va recunoaște pe Rudolf și pe următorii regi ai Ungariei ca* ***suzerani*** *ai Transilvaniei*); *suzeranitate* < fr. *suzeraineté,* (I, 154: *căzând cu totul sub* ***suzeranitatea*** *Porții*); *unitate* < lat. *unitas, -atis,* fr. *unité,* (I, 467: *constituia* ***unitatea*** *sa completă*).

Amploarea remarcabilă a etimologiei multiple în limba română poate fi explicată prin faptul că în secolul al XIX-lea, limba noastră a fost supusă mai multor influențe externe simultane, care au favorizat apariția unor împrumuturi identice sau similare prin filiere diferite. Hristea (1978 p. 225) consideră că limbile care au contribuit la constituirea lexicului neologic românesc sunt, în principal, *latina, franceza, italiana, greaca, rusa* și *germana*:

anarhie < fr. *anarchie*, ngr. *ἀναρχία,* (II, 26: *în neputința d-a pune capăt și orânduială la nevoile și* ***anarhia*** *în care se afla țara*) (I, 467: *mântue țara de* ***anarhie***); *comisar* < lat. *commisarius,* rs. *комисарь,* ger. *kommissar,* fr. *commissaire, (I, 277: Se vor orândui în fiecare județ* ***comisari****, care vor fi ca niște ajutoare ale administratorului); comisie* < lat. *commissio, -onis,* ger. *kommission,* mg. *kommissio,* r.*коммисия*, fr. *commission,* (I, 278: *cum fac* ***comisiile*** *de astăzi*); *corporație* < lat. *corporatio,* fr. *corporation,* it. *corporazione,* ger.*korporation,* rs. *Корпорація, (I, 300: orășănimea,* ***corporațiile****, clasele comerțiale s-au deosebit totdauna); dietă* < fr. *diète,* ngr. *δίαιτ,* (II, 102: *La* ***dietile*** *Ardealului să se trimită deputați*); *miliție* < lat. *militia,* rs. *Милиция, (I, 25:* ***Miliția****, rădicarea gloatelor); nație* < lat. *natio, -onis,* fr. *nation,* ger. *nation,* (I, 196: *Ei sunt cea mai veche* ***nație*** *în Europa*); *național*ist < it. *nazionalista,* ger. *național,* fr. *naționaliste,* cf. mg. *Nácionalista, (II, 285: duhul său era mai mult de concherant decât de* ***național****); naționalitate* < fr. *nationalité, ger. nationalităt,* (I, 196: *care și-a păstrat* ***naționalitatea*** *ei*), (I, 191: *îi vedem*

supt legea turcească perzându-şi cu încetul ***naţionalitatea*** *română*); *oligarhie* < ngr. *ὀλιγαρχία,* fr. *oligarchie,* (I, 540: *puse această* ***oligarhie*** *cu totul în dependinţa Rusiei*); *organizaţie* < ger. *organisation,* fr. *organisation,* rs. *Организация, (I, 234: toată* ***organizaţia*** *politică, finanţială şi soţială a ţării); partid* < it. *partito,* ngr. *παρτίδον,* fr. *parti,* (II, 77: *zdrobea pe duşmanul dinafară şi apăsa puternic, dimpreună cu facţiile, anarhia şi* ***partidele*** *dinăuntru*); *patriotism* < ngr. *πατριωτισμός,* fr. *patriotisme,* (I, 463: *câştigată numai prin* ***patriotismul*** *şi prin ideile lor liberale*); *politic* < lat. *politicus, -a, -um,* fr. *politique,* ger. *politik, politikus, politisc,* (I, 464: *arăta ţării sale semnele vestitoare de mântuire ce se iveau pe orizontul* ***politic***); *protocol* < lat. *protocollum,* ger. *protokoll,* fr. *protocol, (II, 987: turcii să nu facă vro mişelie cu acel* ***protocol****); republică* < lat. *respublica,* fr. *république,* ger. *republik,* it. *republica,* (I, 164: *în această ţară înflorea mai multe* ***republici*** *vestite, precum Bârladul, Cetatea Albă, Galaţii, Chilia, Hotinul şi Teghina*); *revoluţie* < lat. *revolutio, -onis,* ger. *revolution,* fr. *révolution,* (I, 297: revoluţie franţozească); *senat* < lat. *senatus,* pn. *senat,* rs *.сєнат,* fr. *sénat,* (II, 40: *prezident al* ***senatului***); *soţialist* < fr. *socialiste,* ger. *sozialist,* (I, 299: *anevoe un despot este* ***soţialist***); *stat* < lat. *status* (cu sensurile fr. *état).* cf. it. *stato,* (I, 580: *creditul* ***statului*** *lesne va putea răscumpăra pământul său*), (I, 570: *dacă proprietatea e monopolizată de* ***stat***); *tiran* < ngr. *τύραννος,* fr. *tyran,* (I, 111: *noi îi vom numi şi pe dânşii* ***tirani***); *tiranie* < ngr. *τυραννία,* fr. *tyrannie,* (I, 118: *amorţiţi de o lungă* ***tiranie***), (I, 480: *împilarea şi* ***tirania*** *streină*).

Ursu (1962 p. 122) afirmă că prin intermediul termenilor străini, în această perioadă pătrund în limba română şi un număr însemnat de prefixe, pseudoprefixe (***ante-, anti-, auto-, bi-, con-, contra-, ex-, pro-, re-, uni-***), elemente de compunere şi sufixe noi ***(-ism, -ist***):

autonomie < fr. *autonomie,* lat. *autonomia, cf. gr. autos – însuşi, nomos – lege,* (I, 471: *Pacea de la Adrianopol recunoaşte capitulaţiile şi* ***autonomia*** *ţerii*)*; consfinţi* < ***con-*** *+* ***sfinţi,*** *după fr. consacrer,* (I, 470: *Poarta călcase drepturile ţării; poporul cere ca să le* ***consfinţească*** *din nou).*

Sufixele neologice româneşti au fost studiate de numeroşi lingvişti între care amintim pe G. Pascu (1916) şi I. Iordan (1939).

Ursu (1962 p. 123) consideră că pseudosufixul ***–ţie*** este prezent la un număr mare de substantive care, în majoritatea lor se folosesc astăzi cu forma infinitivului lung substantivat de la verbele corespunzătoare: *colonizaţie* < fr. *colonisation,* (I, 161: *cele dintâi soţietăţi s-au aşezat prin* ***colonizaţie***), *esploataţie* < fr. *exploitation,* (I, 525: ***esploataţie*** *a omului*), *transformaţie* < fr. *transformation,* lat. *transformatio, -onis,* (I, 525: *Această robie nouă,* ***transformaţie*** *mijlocită sau poate p-alocurea nemijlocită a vechei robii romane*).

Iordan (1939 p. p. 12) explică acest fenomen prin faptul că substantivele respective nu sunt create pe teren românesc de la verbele corespunzătoare, ci au fost împrumutate ca atare din latină, franceză sau italiană, uneori şi prin intermediu rusesc sau german.

Anumiţi termeni sociopolitici sunt ***creaţii interne***, obţinute prin *derivare sufixală*:

alegător < *alege* + suf. *-(ă)tor,* (I, 284: ***Alegător*** *va fi tot românul de orice religie, de orice stare liberă, independentă); arendaş* < *arendă* + suf. *-aş,* cf mg *arendás,* (I, 301: *numai simpli* ***arendaşi***); *arendător* < *arenda* + suf. *-(a)tor,* (I, 280: *populaţia lucrătoare sau simplă* ***arendătoare****); căimăcămie* < *caimacam* + suf. *–ie,* (I, 34: *infamei* ***căimăcămii*** *de azi); cetăţean* < *cetate* + suf. *–ean,* (I, 129: *stat de* ***cetăţeni*** *liberi); complotist* < *complot* + *suf. –ist,* (II, 77: ***Complotiştii*** *băgară fără de veste în Craiova un trup de 5.000 sârbi*); *comunitate* < *comun* + suf. *–itate,* (I, 146: ***comunităţile*** *mănăstireşti); deputăţie* < *deputat* + suf. *–ie,* (II, 24: *Acolo sosi atunci şi o* ***deputăţie*** *de boeri*); *iobăgie* < *iobag* + suf. *–ie, (II, 295:* ***starea*** *iobăgiei); nobilime* < *nobil* + suf. *–ime,* (II, 38: ***nobilimea*** *cea jună şi săracă*); *obştesc* < *obşte* + *suf. –esc, (II, 899:* ***Obştească*** *Adunare Naţională); robie* < *rob* + suf. *–ie,* (I, 525:

Această ***robie*** *nouă*); *românism* < *român* + suf. *–ism, (I, 28: înălțând* ***românismul*** *la putere); românie* < *român* + suf. *–ie,* (I, 525: *fu cunoscut în țările noastre supt numele de* ***românie***); *scutelnic* < *scut* + suf. *–elnic, (I, 345:* ***scutelnici*** *și poslușnici); slujbaș* < *slujbă* + suf. *–aș,* (II, 102: *scăzându-l din treapta de domn suveran la aceea de un* ***slujbaș*** *unguresc)*; *stăpânitor* < *stăpâni* + suf. *–tor,* (II, 101: *își aleg de domn* ***stăpânitor*** *pe Sigismund Báthory*); *subjugare* < *subjuga* + *suf. –re,* (I, 525: *era tot o* ***subjugare*** *a omenirei*); *votare* < *vota* + suf. *–re, (I, 290:* ***Votarea*** *nu va putea ține mai mult decât până la șapte ceasuri seara).*

Prin derivare cu prefixe: *dezrobi* < *dez-* + *robi,* (I, 93: ***dezrobi*** *și monastirile țării*).

Termenii se pot forma și prin compunere: *panromânism* < *pan -* + *românism (I, 476: opuindu-le* ***panromânismul****).*

Situat la granița dintre împrumut și creație internă, ***calcul*** *a permis integrarea și adaptarea unor neologisme prin apelarea la forma lor internă, adică la transpunerea modelului aloglot cu mijloacele limbii literare* (Soare, 2012 p. 99).

Calcurile sunt slab reprezentate:

deposeda < fr. *dépossséder,* (I, 164: *n-au putut* ***desposede*** *un popor întreg); depopulată*[1] < fr. *dépeupler;* it. *depopolare,* (I, 174: *La 1768, Țara Românească era mai* ***despopulată***); *desmădula* < *des-* + ***mădular*** cdp fr. *démembrer,* (II, 1015: *toate popoarele sunt împotrivă-i și că va fi* ***desmădulată*** *peste puțin); subjugare* < *subjuga* < fr. *subjuguer* (I, 525: *deși era tot o* ***subjugare*** *a omenirei*); *suscrie* < *sub+ scrie* cf. fr. *souscrire*, lat. *subscribere,* (I, 166: *peste puțin se văzură siliți* ***a suscrie*** *la legile cele mai aspre*).

Neatârnare, învechit astăzi, a fost înlocuit cu neologismul de origine franceză, calchiat inițial, *independență* (I, 301).

Calcuri neviabile, înlocuite de împrumuturi: *propășire – progres* (< lat. *progresus*, fr. *progrès*). (I, 473: *fiecare dintre aceste transformații succesive a fost un* ***progres*** *pe lângă starea de mai înainte și a născut un* ***progres***).

Împrumuturi înlocuite de calcuri: *seansă, seanță* < fr. *séance*, a fost înlocuit de *ședință*, *viceprezident*, împrumut din fr. *vice-prézident*, înlocuit de *vicepreședinte*.

Calcul lexico-frazeologic este un subtip rezultat din combinarea calcului frazeologic cu cel lexical propriu-zis, realizat atât prin traducerea literală a expresiei străine cât și prin copierea structurii unuia dintre elementele (lexicale) constitutive ale unității frazeologice respective, franceza exercitând o influență considerabilă și asupra frazeologiei românești:

act public < fr. *acte public,* (I, 526: *după cum istoria și* ***actele publice*** *lămurit ne dovedește*); *constituție republicană* (II, 1037: *are multe lucruri bune și de adoptat chiar de* ***constituția republicană***); *lege electorală* (II, 949: *produsă prin reformarea legei electorale); organizație socială* < fr. *organisation sociale,* (I, 162: *două moduri de* ***organizație soțială***); *proprietate privată* < fr. *propriété privée,* (I, 161: *Unele popoare au priimit împărțirea pământului în* ***proprietăți private***); *regim feudal* < fr. *régime féodal*, (I, 169: *De atunci să desăvârși* ***regimul feodal*** *în țara noastră*); *sistem feudal* < fr. *système féodal*, (I, 170: *Fără a ști când s-a desăvârșit* ***sistemul feudal*** *în Moldova*); *tratat de alianță* < fr. *traité d'alliance,* (II, 95: *dorința sa d-a schimba* ***tractatul de alianță*** *ce făcuse cu domnii români*).

Interesante sunt și calcurile după expresii cu valoare verbală:

a fi sufletul conchistei < fr. *être l'âme du conchiste; a fi sufletul colonizației* < fr. *être l'âme de la colonisation,* (I, 162: *Despotismul, dar,* ***este sufletul concuistei****, după cum egalitatea* ***este sufletul colonizației***).

[1] *Depopula* este calc, dacă se admite influența fr. *dépeupler,* it. *depopolare*, și împrumut în ceea ce privește influența lat. *depopulare* (Stanciu Istrate, 2006 p. 299).

Încercarea de a denumi o realitate nouă prin termenii curenți în limba perioadei conduce la crearea unor ***serii sinonimice***, reprezentative pentru începuturile unui stil științific. Permanenta întrepătrundere dintre terminologia populară și cea neologică a făcut, așadar, posibilă dezvoltarea seriilor sinonimice, care nu sunt însă bine reprezentate: *abdicare* (II, 39: *declarând pricina* ***abdicării*** *sale*) **–** *lepădare* (II, 38**:** ***a se lepăda*** *de alianța cu turcii); comitet* (II, 1013: ***Comitetul de propagandă*** *a răposat eri) – comisie* (I, 1013: *privesc* ***comisiea de propagandă*** *ca desființată).*

Se mai întâlnesc termeni aparținând *limbii comune* și *termeni vechi* în limbă, care fac parte integrantă din limbajul socio-politic: *avuție, bunuri, cameră, clasă, partidă.*

(I, 468: *Cine va nimici această* ***clasă*** *de apostați care, eșind din sânul poporului, robi pe frații și părinții lor*).

(I, 471: *în vreme ce* ***partida*** *ciocoilor cu noua* ***partidă*** *fanariotă reîntemeiată la1830*).

(II, 41: *li se confiscară* ***bunurile***).

(II, 902: *Lord Stuart mi-a făgăduit că va face o moțiune în* ***Camera*** *Comunelor pentru Principate*).

(I, 528: *Puternică prin* ***avuțiile*** *sale, ea se organiză mai bine din zi în zi, și se întemee pe robirea gloatelor*).

Glosarea, *ca procedeu lingvistic constând în stabilirea unei relații de echivalență între doi termeni* (Soare, 2008 p. 124), este realizată prin paranteze, conjuncții sau adverbe de tipul: *sau, adecă, ori*.

Au fost identificate două tipuri de glosare: a) *glose expresive*, **V = N** (termenul autohton este plasat înaintea neologismului), indică o atitudine prudentă de introducere a noilor termeni; b) *glose explicative*, **N = V** (neologismul este plasat înaintea celui vechi), facilitează pătrunderea neologismelor.

1. Glosarea **N = V:** ***buletinurile*** (***șorțurile***), (I, 290: *Depuindu-se toate voturile, prezidentul va începe a număra* ***buletinurile (șorțurile)*** *din cutie și le va compara cu numărul votanților*), ***servagiul*** (***robia***), (I, 173: ***Servagiul (robia)*** *este o urmare neapărată a clăcii*).
2. Glosarea **V = N**: ***ales*** (***eligibil***), (I, 284: ***Ales (eligibil)*** *va fi tot românul în vârstă de 25 ani*), (I, 473: *statul din* ***domnesc sau absolut*** *s-a făcut* ***boeresc sau aristocratic***, *apoi* ***fanariot sau orășănesc (bürger)***, *apoi* ***ciocoesc sau biurocrat***).
3. Glosele lexicale **V = V** au o frecvență redusă, autorul apelând la termeni vechi pentru denumirea conceptelor noi: (II, 13: *moșneni sau rezemași, adică liberi și cu proprietățile lor*).

4. Un alt tip de glosare, **N = N,** prin care neologismul este explicat prin termeni latini este identificat în: (I, 523: ***proprietate comună****, care forma aceea ce la romani se numea* ***ager publicus***).

Asigurând sensul contextual al noilor termeni, glosarea este realizată prin perifraze în: *clacă* (I, 165: *prin mijlocul* ***clăcii****, adică a unui număr de zile de lucru*), (I, 296: ***clase agricole lucrătoare*** *sau numai simplu arendătoare*).

Concluzii

Opera lui Nicolae Bălcescu are o importanță deosebită în procesul de formare a terminologiei românești în general și a celei socio-politice în special, fiind scrierea în care pot fi recunoscute începuturile terminologiei socio-politice în limba română. Terminologia socio-politică are în componență un lexic savant și unul popular. Lexicul savant are ponderea cea mai însemnată, fiind format dintr-un număr mare de termeni neologici, specializați, de proveniență latino-romanică, dar și din greacă, rusă, germană. Majoritatea termenilor sunt corect adaptați sistemului fonetic și morfologic al limbii române. Au fost însă identificați câțiva termeni care prezintă forme vechi în relație cu normele actuale: *adezie, canciler, ecsilat, espatriat, monarh, soțialist, soțietate*. Prin intermediul termenilor străini, au pătruns

în acea perioadă și un număr ridicat de prefixe, pseudoprefixe sau elemente de compunere și sufixe noi. Scriitorul folosește în opera sa un număr redus de calcuri, acesta preferând neologismele. Integrarea lexicală și semantică a neologismelor se realizează, cel mai adesea, prin intermediul glosării, majoritatea gloselor, din punct de vedere grafic, fiind integrate în text.

BIBLIOGRAPHY

Graur, Alexandru. 1955. *Studii de lingvistică generală*. București : Editura Academiei , 1955.

Hristea, Theodor. 1978. *Romanian Vocabulary and Etymology. Revue roumaine de linguistique.* 1978, Vol. XXIII, p. 203.

Iordan, I. 1939. *Sufixe românești de origine recentă (neologisme).* 1939, Vol. VI, pg. 157-192.

Pascu, G. 1916. *Sufixele românești.* București : Editura Academiei Române, 1916.

Soare, Liliana. 2012. *An investigation into the loan-translations in old romanian. Case study: Gramatica fizicii. Language and Literature - European Landmarks of Identity.* 2012, Vol. XI, pg. 95-100.

Soare, Liliana. 2008. *Istoria limbii române literare. Note de curs*. Pitești : Editura Universității din Pitești, 2008.

Stanciu Istrate, Maria. 2006. *Calcul lingvistic în limba română (cu specială referire la scrieri beletristice din secolul al XIX-lea)*. București : Editura Academiei Române, 2006.

Ursu, N. A. 1962. *Formarea terminologiei științifice românești*. București : Editura Științifică, 1962.

VASILE VOICULESCU - AT THE CONFLUENCE OF TWO GREAT VOCATIONS: DOCTOR AND WRITER

Mariana Pavel (Buliga)
PhD Student, University of Pitești

Abstract: With a modesty worthy of all appreciation, Voiculescu does not perceive literary success as the peak of his artistic career and does not give up his ideals, continuing his work of promoting culture among the popular masses, seeing it as a completion of his personality.
The medical profession is not seen as an obligation, but is honored with great love and passion, so he proves to be a selfless nature, always ready to help others. The specialized literature, produced for three decades, represents the living proof of the spiritual valence of Voicules. Loving his fellow men and gifted with artistic talent, Vasile Voiculescu puts himself at the service of people both as a doctor and as a writer. The freedom of choosing his own horizon of knowledge accompanies him permanently, and his intellectual curiosity is reflected in his bookish concerns, being passionate about books and fascinated by the total experiences that could be glimpsed. He avoids compromises which would do no honor to his honest but exhausting existence, and diligently fulfills the medical obligations imposed by his chosen profession, but these cannot at all keep him away from reading, which gives him innumerable inner experiences and increases the pulsation of his inner life. Trips to monasteries or historical monuments, as well as those through the mountains, help him discover a completely new, different world that piques his interest and draws him to it with an unknown but all-consuming force.

Keywords: doctor, writer, mission, experience, values

În personalitatea artistică voiculesciană se împletește grațios pasiunea pentru muzică, descoperită și alimentată odată cu pătrunderea în spațiul bucureștean, dar și cea de „misionar", legată direct de dorința de a răspândi cultura în universul rural, precum și de „propagator al științei", reliefată prin numeroasele „*articole de educație sanitară și asistență medicală, de igienă și terapie*"[1].

Pasiunile sale cu caracter filantropic conlucrează pentru a-i îndrepta pe oameni în direcția dorită, medicul apelând la elementele de expresivitate a limbii pentru a atrage atenția și a-i convinge pe semeni de importanța unor practici medicale, tot așa cum scriitorul se folosește de cunoștințele medicale în realizarea diagnozei unor personaje, sondând cele mai adânci straturi ale psihicului uman. Folosind un limbaj simplu, accesibil, reușește să reunească experiența științifică și empirismul popular, în mod inedit, oferind un set de remedii la îndemână pentru o serie de boli cu care se confrunta omenirea la acea vreme. Sensibilitatea artistică dublează generozitatea umană manifestată de Voiculescu în repetate rânduri, cunoscut fiind faptul că nu se bucura de o clientelă aleasă, nu pentru că nu ar fi fost apreciat, ci doar pentru că el refuza acest lucru; cu toate acestea, alina cu neasemuită bucurie chinurile unui bolnav sărman, ceea ce îi atrage și titulatura de „medicul fără arginți".

O misiune pe cât de nobilă, pe atât de sinuoasă și dificil de realizat, activitatea de propagator cultural îl apropie pe Voiculescu de Fundația culturală *Principele Carol*, în perioada 1920-1921, cu gândul de a populariza în rândul oamenilor de la sate nevoia de schimbare. Statutul său de misionar nu se oprește la articolele științifice pe care le publică, ci

[1] Ion Apetroaie, *Vasile Voiculescu, studiu monografic*, Editura Minerva, București, 1975, p.30.

își continuă activitatea militând pentru înființarea unor instituții precum căminele culturale sau muzeele sătești, prin care să se realizeze emanciparea oamenilor de la sate. Se folosește de arta persuasiunii, pe care o stăpânește, pentru a-i convinge pe ceilalți că fără cultură o țară nu are viitor și că fără tradiție nu vom avea o identitate, fiind nevoie de o corelare atentă a celor două pentru o emancipare întreprinsă cu succes.

Consideră că intelectualii reprezintă o categorie socială care trebuie să se aplece mai mult asupra categoriilor vulnerabile din punct de vedere cultural, cei din comunitatea rurală, și să promoveze importanța culturii în dezvoltarea noastră nu doar intelectuală, ci și morală, ea rămânând o forță nestăvilită care scoate la iveală calitățile sufletului uman și îi impune omului să raporteze realitatea exterioară la sine pentru a înțelege efectele pe termen lung.

Animat de dorința emancipării culturale în rândul populației de la sate, Voiculescu se subordonează și el idealurilor sămănătoriste care au avut un puternic ecou în epocă. Spiritul rural este elementul cheie care declanșează o anumită gândire și îi direcționează, pe toți cei preocupați de cultura sătească, în aceeași direcție, o normă comună sporind eficiența planului de orientare.

Concepția este fundamentată pe bogăția valorilor noastre naționale, referitoare la tradiții și obiceiuri străvechi, artă populară, cântece bătrânești și jocuri populare, datini din străbuni, transmise de la o generație la alta, rezistente în fața tuturor prefacerilor timpului și ale istoriei, elemente care au apropiat tot mai mult pe semeni, au sporit spiritul de solidaritate al românilor și au justificat factorul cultural definitoriu. Doar din dragoste de neam și țară și cu un spirit civic bine dezvoltat se poate valorifica în chip triumfător tradiția și poate fi înțeles cu adevărat rolul ei în formarea unei culturi și a unei identități naționale. Tributar acestui ideal, Voiculescu pledează pentru o manifestare pură a solidarității față de tot ceea ce cuprinde orizontul nostru cultural, încercând să elimine superficialitatea ce ar putea să producă o răsturnare gravă a idealului și o înțelegere greșită a valorilor.

Măsura vitalității unei națiuni este reprezentată de faptele sale, de reperele istorice, dar și de creațiile culturale. Depășirea condiției de sine și ieșirea din anonimat devin puncte de reper esențiale pentru culturile mici, limitate, în timp ce în culturile mari se poate identifica un așa-zis „instinct istoric" care poate chiar ghida destinul omenirii prin mesianismul afirmat. Limitele etnicului impun anumite granițe poporului care nu dispune de acest instinct, iar o întoarcere în trecut prin promovarea tradițiilor are efecte negative, ceea ce dovedește nevoia unei inițiative de eliberare de trecut, prin acceptarea și dobândirea viitorului. O detașare de nihilism nu presupune o privire lucidă și indiferentă spre trecut, ci una asumată, ca o asimilare a tot ce este neîmplinit și dureros.

Înțelegerea acestei stări reprezintă un nou început, o conștientizare a nevoii de a schimba drumul, fără a mai aștepta să se scrie istoria, ci scriind-o chiar. Eliberarea de mediocritate și lipsă de originalitate sunt elemente primordiale în impunerea specificului național, a unor valori universale, expresie a pasiunii pentru creație. În fața unui asemenea ideal, voința și dorința de afirmare sunt atributele care conferă echilibru și răspund provocării de a lupta contra spațiului și timpului, urmărind existența în sens ascensional, inversă ordinii firești a lumii. Este necesar un efort intens care presupune înlăturarea sau abandonarea miturilor în favoarea cultivării unei atitudini superioare, eroice, vii și creatoare, capabilă să deschidă un nou orizont, aparținând unei realități spirituale în mișcare, fără însă a-l privi ca o dogmă, o normă impusă, ci ca o provocare ce poate fi completată sau nuanțată în diferite forme. În acest sens, Mircea Vulcănescu propune depășirea tendinței de a „inventa" orice, în favoarea căutării interioare, a identificării în „noi înșine" a unor elemente definitorii, ceea ce înseamnă că specificitatea poate fi găsită și secvențial, decupată și integrată apoi într-un tot unitar prin descoperirea unor similitudini, a unor influențe exterioare suferite în timp, care îi relevă complexitatea. „*Lumea e într-adevăr o arhitectură iererhică de esențe, locul și vremea fiind dimensiuni ale lumii"*, iar „*ființarea lumii în timp și spațiu înseamnă devenire, curgere*

continuă, existând aşadar, alături de un cadru al stării, şi un cadru al mişcării, al schimbării"[2].

Conştient de evoluţia sa greoaie, Voiculescu nota în versurile unei poezii cu caracter programatic: „*Am fost un pom zăbavnic ... târziu am răsărit"* (*Pârgă)*, putându-se descoperi în substanţa acestor cuvinte dorinţa lui puternică de a răzbate, de a-şi găsi calea în literatură, de a-şi afirma setea extraordinară de poezie.

Debutul lui poate fi considerat lipsit de noroc nu doar din cauza războiului, ci poate şi al versurilor care nu au egalat aşteptările încă de la început. Cert este că poetul nu acceptă eşecul, nu se lasă oprit de numeroasele piedici pe care le poate întâmpina, în genere, artistul, iar efortul său necontenit nu îi este zădărnicit sub nicio formă, ba chiar are efecte benefice şi îl fortifică în lupta cu sine şi cu materialul poetic.

Modestia lui Voiculescu se observă în atenta analiză a creaţiei sale, debutul lui fiind nu doar întârziat, ci chiar unul de lungă durată, până la înregistrarea unei note definitorii pentru arta sa. A fost nevoie de apariţia a trei volume de poezie pentru a se identifica nota distinctivă a stilului voiculescian, însă afirmarea lui pe plan literar nu trebuie considerată o lipsă de talent, ci, mai degrabă, o tatonare a noutăţilor de ordin lingvistic şi estetic, pentru a se găsi calea spre originalitate şi pentru a-şi ocupa locul binemeritat între poeţi de seamă precum Alecsandri sau Goga.

Nu pare a fi deloc întâmplătoare încercarea literară intitulată *Lui Eminescu* prin care Voiculescu elogiază reprezentanţii de seamă ai poeziei româneşti, ca semn al recunoştinţei adânci ce-i poartă celui care a ridicat pe altarul creaţiei sufletul şi raţiunea sa.

Debutul literar stă sub semnul celor două vocaţii care îi întregesc existenţa: de poet şi de medic – „*Poetul alternează uşor gestaţia lirică cu articolul de patologie, de igienă socială ori cu consultaţia medicală, făcută cu toată răbdarea, onestitatea şi priceperea medicului exemplar, a doctorului"*.[3] Poezia *În San-Marco*, datată „Venezia, 1907", alături de poeziile *Dorul* şi *Ca pasărea pribeagă* reprezintă cele trei poezii de debut, publicate în revista *Convorbiri literare*, în 1912.

Sensul existenţei i se schimbă radical în toamna anului 1908, când o cunoaşte pe Maria Mitescu, o tânără cu părul negru şi ochii verzi, care îi va modifica definitiv viziunea asupra lumii, a vieţii şi, mai ales, asupra feminităţii. Scrierile ce urmează întâlnirii cu viitoarea soţie surprind o altă latură a tânărului Voiculescu, mult mai sensibilă, răvăşită de gânduri contradictorii, de întrebări existenţiale în legătură cu pasiunea dragostei sau umbrirea ei, o zbatere continuă între speranţă şi dezamăgire.

Tot de această perioadă, a mugurilor iubirii, se leagă şi *debutul în proză*, prin cele cinci poeme care înfăţişează feminitatea în chip idealizat, cu sursă de inspiraţie în realitatea imediată, cunoscută atât de bine, dar care vor fi publicate postum, în 1969, în suplimentul din aprilie al ziarului *Viaţa Buzăului*.

Fantezia creatoare, rod al iubirii de care se lasă acaparat iremediabil, îl poartă pe tânărul îndrăgostit pe cele mai înalte culmi ale speranţei împlinirii, fondate pe visuri şi iluzii, iar condeiul redă cu fervoare stările duale prin care trece, de la deznădejde la încredere, dar şi în sens invers. Stările interioare, variate şi de o înaltă intensitate dramatică, îl înfăţişează în ipostaza unui suflet sensibil, delicat, care tânjeşte după dragostea pură. Scrisorile din perioada de început a idilei sale trădează o astfel de tensiune lăuntrică, generată de încercările de a se apropia de tânăra şi frumoasa Maria, o fire candidă şi gingaşă, de altfel, care îl surprinde în modul cel mai neaşteptat şi pune stăpânire pe gândurile lui. Patima scrisului pare a-l mistui acum asemenea unui foc sacru şi, sub mângâierea condeiului, îşi alină dorul aprins pe care-l stinge în acordurile armonioase ale artei sale.

---

[2] Mircea Braga *V.Voiculescu. Măştile căutării de sine (o hermeneutică a orizonturilor creaţiei),* Editura Academiei Române, Bucureşti, 2008, p.59

[3] Ion Apetroaie, *op.cit*., pag.14

Cu o încredere totală în forța cuvântului, își adună toate resursele și se mobilizează *ambițios în scrisori, convins parcă de ideea* că tensiunile interioare nemărturisite nu vor aduce succesul scontat și este nevoie de o exteriorizare a tumultului pasiunii, cu forțe persuasive, care să definească în totalitate dragostea nestăvilită a romanticului chinuit de flăcările iubirii.

Sentimentele și pulsațiile interioare îi sunt împărtășite cu devotament de către Maria, ceea ce ar fi putut liniști focul nestăvilit al îndrăgostitului, însă dragostea pare a-i fi potrivnică, deoarece surorile nu par deloc încântate de o eventuală căsătorie cu o fată săracă și orfană, poate din teama că nu vor mai fi singurele care se bucură de atenția și favorurile fratelui, apelând la tot felul de metode pentru a-i ține la distanță pe îndrăgostiți, care se văd nevoiți să tăinuiască iubirea sau să-și trimită scrisori în limba franceză pentru a nu fi înțelese decât de ei. Tensiunea generată în jurul relației și suspiciunile surorilor transformă momentul unic al încolțirii iubirii într-unul dintre cele mai dificile din existența tânărului Voiculescu. Manifestă însă o luciditate care îl va caracteriza și în alte etape ale existenței și nu renunță sub nicio formă la visul său de a fi împreună cu frumoasa tânără care dădea un nou sens vieții sale. Ca o compensație a perioadei atât de zbuciumate, premergătoare căsătoriei, viața alături de Maria Mitescu îi va oferi satisfacții alese, iar focul iubirii nu se va stinge nici după moartea ei, ci va continua să ardă și să germineze, versurile voiculesciene debordând de ardoarea ce îl caracteriza, deși cursul vieții i se modifică decisiv, devenind ursuz, posac, izolat de ceilalți, existența sa confundându-se în totalitate cu opera, uluitoare de altfel.

Debutul editorial se înregistrează în 1916, cu volumul de *Poezii* publicat la Editura *Poporul*, București, la care a lucrat o perioadă de 7-8 ani. Din păcate, volumul trece neobservat, ca urmare a energiilor negative acumulate în timpul războiului, omenirea nemaifiind preocupată de artă, estetic sau poezie. Reușește, însă, grație lui Alexandru Macedonski, să apară în revista *Flacăra* a lui C. Banu, traducând o serie de poezii ale Nadejei Știrbei, chiar dacă nu la fel de valoroase precum scrierile proprii, orientându-se pentru un timp spre articolele de igienă socială sau de patologie medicală. Voiculescu realizează în mod spontan, dar firesc, trecerea de la un registru la altul, pledând în egală măsură, pentru liric și științific, fără a ezita sau a întâmpina dificultăți în redactarea unuia sau a celuilalt. Din partea lui Macedonski el primește aprecieri adunate laolaltă într-o scrisoare prin care îl ruga pe C. Banu, director pe atunci al revistei *Flacăra*, să-i înlesnească o colaborare unui „*poet înzestrat cu cele mai prețioase calități*”[4].

Autenticitatea, remarcată în perioada 1917-1918 sub forma narațiunii alerte care surprinde scene de pe front și elogiază vitejia participanților la război, dar și implicarea sufletească în marile evenimente, vor fi încununate de succesul mult așteptat, astfel încât placheta *Din țara zimbrului* îi va aduce poetului, la scurt timp de la apariție, Premiul Academiei.

Înscris în tradiția secolului, volumul ilustrează dramele produse de război, secvențele cu caracter patriotic, desprinse din lupta eroică, relevând o fire sensibilă, capabilă să înțeleagă și să transpună în versuri suferința exterioară și interioară a combatantului, aflat departe de cei dragi, în fața unui inamic nemilos, care nu ține cont de durerile sau năzuințele celorlalți.

În continuă ascensiune literară, Voiculescu se dedică, începând cu 15 octombrie 1918, când este numit medic de circumscripție în București, activității publicistice și celei poetice, deopotrivă. Versurile sale vor apărea în această perioadă în „ziarul de dimineață” intitulat „*Dacia*”, aflat sub îndrumarea lui Vlahuță și apoi a lui Alexandru Brătescu-Voinești, dar și în *Revista copiilor și a tinerimii*, condusă de C.G. Costa-Foru.

O relație deosebită dezvoltă Vasile Voiculescu cu Ion Pillat, care îi dorea tot mai des prezența în casa lui și care încerca din răsputeri, prin 1944, să îl convingă să-și publice

[4] „*Biblioteca critică*” *Vasile Voiculescu*, Editura Eminescu, București 1981, pag.35.

versurile, creionate până atunci, la *Fundația pentru literatură și artă*, cu gândul de a se bucura împreună de prestigiu. Cu o încredere oarbă în capacitățile sale medicale și literare, Pillat îi intuise, încă de pe atunci, dubla vocație și talentul artistic pe care Voiculescu, dintr-o aleasă și rară modestie, nu îl expunea. Dinu, fiul lui Ion Pillat, și-l amintește ca un erudit, un om cu o vastă cultură filozofică și religioasă, pasionat de arte, folclor și etnografie, o întruchipare a omului de soi bun, care, deși învățat, nu se desprinsese total de lumea în care s-a născut și a copilărit, iar această simplitate, ce i se citea pe chipul blând, îi trăda originile și lipsa de grijă pe care o manifesta față de aspectul vestimentar. Martor la geneza operei create în perioada 1946-1958, Dinu Pillat îl prezintă în mod admirativ pe Voiculescu, apreciind entuziasmul dovedit în lecturarea fragmentată a povestirilor sale, la sfârșitul căreia aștepta, cu o privire scrutătoare – ca un școlar, după ce prezentase profesorului lecția – să își primească nota cuvenită, cu speranța că se va ridica la nivelul așteptărilor publicului format, de altfel, din scriitori de renume.

Armonia în relația de prietenie cu Pillat este dată poate tocmai de contrastul personalităților artistice ale celor doi: Pillat – o fire poetică deschisă, cu înclinații spre senzorial, spre deosebire de Voiculescu – o fire meditativă, reflexivă, care caută esența lucrurilor în natura lor cea mai ascunsă. Dacă Pillat preferă observația de suprafață, pur decorativă a realității, Voiculescu pledează pentru substraturi, se adâncește în problematica lucrurilor și scoate la iveală notele tainice. Deși în mare parte tehnica lor contrastează, Voiculescu împrumută din limbajul prietenului său și cultivă anumite motive literare abordate de Pillat în lirica sa, însă într-o manieră cu totul originală, sub învelișul pur decorativ pillatian regăsindu-se adâncite multiple conținuturi meditative ce sporesc expresivitatea artistică.

Fără a fi lipsit de prieteni și de compania lor, Voiculescu prefera, de multe ori, asemenea unui ascet, să privească în sine și să-și răspundă la întrebări care i-au măcinat conștiința destulă vreme, îngrijorat de dramele omenirii. El a iubit dintotdeauna omul și s-a aplecat asupra problemelor sale, i-a urmărit toate reacțiile, năzuințele și așteptările și i-a reflectat în artă toate trăirile, în toate formele și la toate intensitățile, ilustrându-l biruitor sau supus temerilor proprii, ipostaze ce redau firesc multiplele atribute umane.

Participând alături de alți câțiva scriitori români la aniversarea lui Constant Ionescu, rugat insistent de gazdă să le facă celor adunați onoarea de a le citi ceva din scrierile proprii, așa cum făcea în cenaclul pillatian, unde era urmărit cu real entuziasm, Voiculescu promite că le va satisface această dorință după cină și prezintă, spre deliciul celor adunați, schița *Capul de zimbru*, care i-a impresionat pe toți; interesant este că avea încă de la începutul întâlnirii filele cu schița într-un buzunar, ceea ce ne face să ne gândim că era dornic să împărtășească și altora bucuria creației sale, dar extraordinara lui modestie îl împiedica să se facă auzit fără să fie invitat.

Zaharia Stancu l-a întâlnit pe țărmul mării și i-a devenit prieten prin prisma preocupărilor literare de care erau animați amândoi, deși diferența de vârstă dintre ei era foarte mare, având tot atunci ocazia de a se familiariza cu opera poetului Voiculescu. Niciunul dintre cele trei volume de poezie nu îl atrage în vreun fel, dar omul din spatele versurilor îi creează mare bucurie. Deși nu l-a cunoscut foarte bine, notează că nu i s-a părut niciodată „*fericit sau măcar mulțumit*”[5], având numeroase insatisfacții, atât în plan profesional, cât și în ceea ce privea pasiunea sa, nu pentru că nu avea talent, ci pentru că acesta îi era umbrit de norocul unora care se remarcaseră înaintea lui, fără a poseda harul său. Amintirea lui cea mai fascinantă legată de Voiculescu se referă la aspectul său exterior, cu plete și cu barbă foarte mare, încât copiii din Parcul Cișmigiu îl confundau cu Dumnezeu.

[5] Revista *Luceafărul*, an XIV, 1971, nr.47, 20 noiembrie, pag.3, conform „*Biblioteca critică*” *Vasile Voiculescu*, Editura Eminescu, București 1981, pag. 38

Personalitate complexă, nu renunță nici la dorința dezvoltării culturii românești și colaborează, în mod serios și cu rezultate satisfăcătoare, cu G.D. Mugur, de profesie institutor, dar în același timp secretar de redacție al revistei *Lamura* și director la *Fundația culturală*, unde el însuși va îndeplini ulterior mai multe funcții – director, inspector general sau „referend". Din această frumoasă colaborare și amiciție fraternă, totodată, iau naștere importante lucrări culturale, cei doi realizând împreună chiar o culegere de versuri și zicale populare.

Casa din cartierul Cotroceni, unde Vasile Voiculescu va locui cu familia sa, din septembrie 1919, aflată pe strada cu tei, foarte liniștită, de altfel, reprezintă spațiul ideal de meditație și de zămislire a unor creații ce vor reflecta puternica personalitate a scriitorului, mai ales că ea reprezintă locul în care s-a născut al cincilea copil și unde și-a manifestat cu gingășie, răbdare și blândețe abilitățile înalte de părinte și, mai târziu, de bunic.

Cel de-al treilea volum, *Pârgă*, publicat în 1921 la Editura *Cartea Românească* din București, cuprinde o selecție de poezii ce apăruseră în diverse reviste ale vremii și fuseseră încununate de un real succes, anticipând într-o oarecare măsură placheta *Poeme cu îngeri* (1927), prin care poetul se descoperea pe sine și devenea conștient de ineditul și valoarea versurilor sale. Deși multe dintre poeziile volumului au văzut lumina tiparului mai înainte, în câteva dintre publicațiile vremii, cu precădere în revista *Cuget românesc*, condusă, în 1912, la apariție, de Tudor Arghezi, publicarea sa unitară a avut un succes răsunător, poetul fiind premiat în anul următor de Societatea scriitorilor, al cărei membru devenise în 1920. La revista *Cugetul românesc* se remarcă printr-o conștiincioasă activitate literară, publicând aproape în fiecare număr.

Legate parcă de toate făpturile acestei lumi, ipostazele universului liric voiculescian rezonează cu zbaterile omenești, găsindu-și refugiul în sufletul asaltat de melancolie sau alte stări specifice efemerității umane.Voiculescu nu se folosește doar de vers, el caută în tot ceea ce-l înconjoară sensul existenței și se agață de cele mai neînsemnate elemente exterioare pentru a crea povești în jurul lor, asemenea unui arhitect care, cu deosebită măiestrie, înalță etaj peste etaj și creează o lume în care marginile templului său străbat înălțimile cerului și se întrepătrund cu ele într-o perfectă armonie.

Rafinarea sa artistică se înregistrează progresiv, cu fiecare volum care dezvăluie un peisaj interior distinct, dar îmbogățit de fiecare dată cu alte elemente; astfel, dacă la început ne poartă pe cărări întortocheate, în căutarea luminii, ulterior spațiile capătă noi forme, mai puțin înspăimântătoare, dar la fel de interesante. Dinamismul omului și pulsațiile ce-i antrenează sufletul în permanență sunt parte a evoluției peisajului voiculescian, o trecere de la material la spiritual, un strigăt de bucurie în fața revelației găsirii drumului ce dă sens existenței, ilustrat prin sunet și culoare, prin cuvânt care domină toate simțurile. Cu atentă migală, Voiculescu gustă din toate roadele pe care le oferă însăși existența și redă poetic, ca un adevărat meșteșugar al cuvintelor, întrega umanitate.

Misterul inefabil ce particularizează creația rezonează cu simțurile ascuțite ale poetului care apelează la tot felul de comparații ale imaginilor poetice reliefate pentru a oglindi o gândire pură, aceea a străbunilor. Rădăcinile sufletului românesc și înfrățirea cu pământul, cu natura și vietățile sale, relația unică pe care o stabilește cu oamenii locului sunt doar câteva note distincte care încadrează creația în seria celor cu caracter arhaic.

Noblețea gândurilor pare unul dintre idealurile lui Vasile Voiculescu în ceea ce privește scrierea poeziei. Un om cu iubire față de Dumnezeu, aflat permanent în căutarea Lui, Voiculescu dă dovadă e un vitalism nemaiîntâlnit și un sentiment de apreciere pentru semeni, ceea ce naște o relație strânsă între el și întreaga viață omenească.

Conștient de valoarea graiului neaoș, românesc, poetul reconstituie universul țărănesc rural în mod iconografic, într-o viziune cu adevărat pastorală. Munții, florile, ciobanii, turmele și alte elemente aparent lipsite de sens dobândesc semnificații aparte și întreaga lume

pare a se reduce la aceste ființe sau bucăți de natură pe care le creionează cu har. Nu este deloc lipsit de darul de a da naturii, prin cuvinte, ceea ce i se cuvine, dar accentul este deplasat, de cele mai multe ori, de la cadrul exterior, idilic, tipic pastelului, la viața interioară, plină de dinamism, zbucium și patos, căreia i se închină în modul cel mai sincer.

După cum se remarcă în scrisorile cu Maria, poetul îi cerea părerea în legătură cu unele versuri publicate în revista *Gândirea*, dovedindu-se că soția îl aprecia nu doar pentru calitățile sale literare, ci, mai ales, pentru cele umane, manifestate atât în relația cu ea, trimițând-o la Paris pentru a trata o boală gravă, deși șederea ei acolo era destul de costisitoare, dar și cu propriii copii, pe care mama însăși îi îndemna să îi fie mai aproape și să se arate mai recunoscători față de efortul foarte mare pe care îl făcea tatăl, considerându-l un om cu adevărat superior multora. Același spirit modest și echilibrat manifestă și în raport cu prietenii săi, mai vechi sau mai noi, având pentru fiecare dintre ei, atunci când era nevoie, în funcție de context, un cuvânt de încurajare sau o vorbă pilduitoare, fiind, totodată, deosebit de discret dacă situația o impunea. Nu se arată niciodată orgolios, este avid de cunoaștere și acceptă chiar și cele mai virulente critici din dorința de a îmbrățișa perfecțiunea în plan artistic. Toate aceste calități ale omului Voiculescu contribuie la crearea unei sensibilități interioare unice, inegalabile, care definește în totalitate personalitatea sa artistică.

Aflat în căutarea adevărului și a dreptății, se conduce după valori morale prețioase precum bunătatea sau blândețea, ce devin concepții de viață oglindite atent și în creație. Fire înțeleaptă și blajină, îndeajuns de reflexivă, se ține departe de cafenelele literare și își subordonează întreaga existență energiilor pozitive, dătătoare de vitalitate și longevitate în plan spiritual.

Desprins din mediul țărănesc pe care nu îl dă uitării nici măcar o clipă, se folosește de elementele ce compun această lume, vie și fascinantă, și își îmbogățește seria dramatică cu două noi piese, *Umbra*, ce va fi premiată în 1936 de *Teatrul Național* din București, unde fusese deja reprezentată în 1935, și *Demiurgul*, publicată în 1943 la Editura *Casa Școalelor*, deși era scrisă încă din 1937.

Teatrul lui Vasile Voiculescu este total diferit de cel al altor dramaturgi, precum Ion Luca Caragiale, Camil Petrescu, Lucian Blaga sau Tudor Mușatescu. Aparent imposibil de pus în scenă, teatrul voiculescian este dificil de înțeles prin lectură, ceea ce îi poate reduce importanța în raport cu alte piese. Cu toate acestea, producția teatrală înfățișează, pe alocuri, o latură istorică și o legătură cu o realitate pe care nu am descoperi-o, poate, altfel. Originalitatea dramaturgiei voiculesciene își are fundamentul chiar în absența unei cronologii prestabilite, care ar situa-o în linia operelor cu caracter istoric, remarcându-se un timp interior, grație creativității, timp care generează o nouă schemă de construcție dramatică pe un fond istoric.

Deși este realizat în perioada de maturitate artistică, fiind inspirat din diferite evenimente existențiale, fără a fi marcante, teatrul pare a reflecta un plan al începuturilor, al genezei, dominat de elemente sociale sau morale, reliefând problematica relațiilor umane din lumea satului, cu toate necunoscutele ei, cu tot ceea ce presupune depășirea unei existențe anoste și pătrunderea în individual, în inedit. Voiculescu ne dezvăluie, prin referire la acest mediu, atât un spațiu idilizat, cu frânturi de pitoresc și de o bogăție cromatică neașteptată, cât și personaje variate, contrastante ca schemă interioară cu lumea din care fac parte, dar de care se detașează prin aspectul comportamental sau prin atitudine.

BIBLIOGRAPHY

Apetroaie, Ion, *Vasile Voiculescu, studiu monografic*, București, Editura Minerva, 1975

Articole, comunicări, documente Vasile Voiculescu, Biblioteca județeană „V. Voiculescu”, Buzău, 1992, nr.3

Braga, Mircea, *V.Voiculescu. Măștile căutării de sine (o hermeneutică a orizonturilor creației),* Editura Academiei Române, București, 2008

Pandele, Rodica, „*Biblioteca critică”, Vasile Voiculescu*, Antologie, prefață, tabel cronologic, bibliografie critică selectivă, București, Editura Eminescu, 1981

Popescu, Florentin, *Pe urmele lui Vasile Voiculescu*, București, Editura Sport-Turism, 1984

Revista *Luceafărul*, an XIV, 1971, nr.47, 20 noiembrie, pag.3, conform „*Biblioteca critică*” *Vasile Voiculescu*, Editura Eminescu, București 1981

Valerian, Ion, *De vorbă cu scriitorii prin veac*, București, Editura pentru literatură,1967

NORA IUGA. DRAWING THE POSSIBLE WORLDS

Alexandra Roxana Lazăr (Mălureanu)
PhD Student, University of Bucharest

Abstract: Nora Iuga's prose represents a communication that brings closer the sense of reality, bigger than the poetry can do it. Her literary works speak about a world in which the stories intrigue the readers and at the same time it makes them identify with the imaginary universe created. Often autobiographic, her proses draw a world in which fragments of life, pieces of conversation, dreams and memories are mixed into an efervescent magma. Săpunul lui Leopold Bloom is the novel that represents the debut in the epic genre. The novel is an experiment due to the fact it can be considered an anti-novel.

Keywords: experimental, language, autobiography, fiction, imagination

Proza reprezintă din perspectiva Norei Iuga o comunicare cu pământul, o ancorare mai mare în realitate decât o poate realiza prin intermediul poeziei: „Limbajul, zici, instrumentele poeziei? Să caut în lădiţa cu scule, iau ruleta, mă măsor, scad de la o zi la alta, mă apropii de pământ, îi învăţ limba, uneori vreau să mă înţeleagă oamenii, uneori, atunci vorbesc în proză, vorbesc cu pământul, poezia e prea albastră, se lipeşte de cerul gurii ca un chewing-gum”[1].

Textele sale articulează o lume a unor poveşti ce surprind cititorul, îl intrigă, iar în acelaşi timp îl apropie de imaginarul care îi devine univers şi în care se regăseşte în totalitate, de cele mai multe ori. Adesea autobiografice, textele în proză ale Norei Iuga conturează o lume în care se amestecă nenumărate frânturi de viaţă, bucăţi de conversaţii, vise şi amintiri, toate pe un fundal ce se desprinde din zona imaginarului.

Proza reprezintă pentru Nora Iuga o modalitate de a se spune pe sine, într-un limbaj şi cartografiind un imaginar apropiat de lumea interioară a cititorilor, tocmai pentru a-i face să rezoneze profund, aşa cum o face un instrument muzical care reuşeste să pătrundă până în adâncul fiinţei. Lumea care se deschide în faţa cititorului este una a infinitelor posibilităţi de interpretare şi îi permite să experimenteze trăiri din cele mai efervescente. „Proza o fac mai mult din reprezentare, din amintire, în schimb poezia o fac spontan, oriunde m-aş afla. [...] În ultima vreme, de când sunt bătrână, visez mai mult în cuvinte decât în imagini. Visez cuvinte. Mă trezesc cu fraza pe buze şi mi se pare ceva genial”[2] spune Nora Iuga.[3] Proza acesteia poate fi văzută ca un punct de sprijin, esenţial şi necesar pe drumul literaturii care abordează într-un mod liber – erotismul, ea reuşind o „detabuizare radicală a sexului, evitând însă, cu mult instinct artistic, capcana obscenităţii în care cad azi unii dintre tinerii autori”[4].

Scrisul este pentru Nora Iuga raţiunea de a fi şi motorul care o ajută să trăiască frumos şi împlinitor. Oportunitatea de a avea inspiraţie pentru a scrie şi de a stăpâni arta cuvântului reprezintă un mare noroc şi răsfăţ din partea unui destin favorabil:

[1] coord. Ioan Es Pop. *op.cit.*, p. 70.
[2] *Ibidem*, p. 98.
[3] *Ibidem*, p. 75.
[4] *Ibidem*, p. 203.

Cât timp mai poţi să scrii, rămâi viu şi tânăr. Îmi iubesc singurătatea şi pentru că mi-o umplu cu scrisul. În fiecare zi, 5-6 ore asta fac. Dacă n-aş fi avut scrisul, aş fi fost demult o mumie cu ochii înţepeniţi. Scrisul e, într-adevăr, salvator, numai că el pleacă foarte repede. Eu sunt o norocoasă, un om răsfăţat de divinitate, care mai are încă, la vârsta asta, puterea de a scrie. Mai uit cuvinte, dar nu într-atât încât să nu reuşesc să le substitui. Încă mă mişc cu graţie în limba mea, dar mă gândesc cu groază că va veni şi ziua când nu voi mai putea s-o fac. Totul se toceşte în carnea asta din care suntem plămădiţi, şi simţurile, şi creierul-şi nu ştiu ce mă voi face atunci cu singu rătatea. Tot ce ştiu e că nu am niciun regret că voi pierde frumuseţea acestei lumi. Mi-am făcut plinul în viaţa asta[5] .

Romanele sunt în mare măsură experimentale, deoarece Norei Iuga îi place să jongleze cu spaţiile imaginare şi reale, cu asocierile puternice care şochează şi îl fac pe cititor să îşi chestioneze uneori chiar şi propria existenţă. Amestecul fin realizat de elemente care aparent nu au legătură între ele, fac din vocea naratoarei şi a personajelor nişte instanţe creditabile care îşi guvernează cu succes propria lume, devenită autonomă.

Primele două romane sunt extrem de diferite faţă de cel mai recent, *Hipodrom,* care este cel mai gândit text al scriitoarei, pe când primele două s-au născut dintr-o izbucnire a inspiraţiei: „Romanele sale biografice, Săpunul lui Leopold Bloom (1993) şi Sexagenara şi tânărul (2000), au ieşit firesc din transpoziţia acelei formule, a acelui mod de percepţie a realităţii cotidiene, în scriitura narativă propriu-zisă, cu excelente rezultate, cele două cărţi numărându-se printre vârfurile româneşti ale genului la finele secolului XX. Autoarea s-a lăsat acolo contaminată şi de stilistica prozei germane şi austriece a ultimelor decenii, din care a tradus în anii '80-'90: notaţie alertă, cu apetit pentru concret, pentru perceperea senzorială a lumii, sintaxă simplă, nervoasă, propoziţii scurte, fără ocoluri, fără subordonate”[6].

Săpunul lui Leopold Bloom, romanul de debut în proză al Norei Iuga, confirmă dorinţa permanentă a acesteia de a se reinventa, de a experimenta şi chiar de a se poziţiona într-un mod competitiv alături de cei tineri.

Fiind un roman experimental, *Săpunul lui Leopold Bloom* îi permite Norei Iuga să jongleze cu perpectivele, mutând accentul dinspre exterior spre interior, prin alternarea descrierii cinematografice a cotidianului cu cea a lumii interioare. Planul exterior este marcat de liniaritate, monotonie şi este conturat în aproximativ acelaşi tonuri, uneori neutre, alteori ironizate. *Săpunul lui Leopold Bloom* are un caracter deschis, frapant, un stil intuitiv şi plin de substanţă, reuşind o detabuizare a sexului: „Poezia, scriitura este singura capabilă să ducă la bun sfîrşit această dorinţă, iar poezia este săpunul însuşi sau mai bine spus invers, săpunul este poezia, cel menit să aducă mereu aminte degetelor care-l ating de ţinta spirituală, de împlinirea prin mimetism”[7].

Romanul este un experiment: „autoarea îşi verifică minuţios instrumentele de care dispune, inventează. [...] este un exemplar convingător de cvasiliteratură [...] care are ciudata proprietate de a-şi modifica fizionomia, ca şi faimoasele picturi ale lui Arcimboldo, în funcţie de unghiul şi distanţa de la care este privit [...] rezultă de aici [...] un dinamism absolut, o infinită capacitate de metamorfoză a textului, în permanenta lui alcătuire şi realcătuire, care urmează principiul caleidoscopului[8]”. Antiroman, *Săpunul lui Leopold Bloom*, sfidează absolut toate rigorile genului, iar „episoadele confesive sau amintirile recreate la firul ierbii, amestecate cu felii de epos urban de cea mai bună calitate şi cu cele onirice în care poezia

[5] *Ibidem,* p. 90.
[6] Ion Bogdan Lefter, *op. cit.,* p. 21.
[7] Octavian Soviagny, op. cit., p. 54.
[8] *Ibidem,* p. 57.

lasă dâre groase [...] în centrul stă metafora săpunului – alunecos, efemer, tentant -, care e, în fond, o metaforă a scrisului care-ţi scapă adesea printre degete”[9].

În schimb, planul interior, marcat de discontinuitate şi fragmentarism, este coordonat de procedeul dicteului automat, cu gânduri, vise, rememorări, întrebări şi nelinişti existenţiale ce provin din zone diverse. Textul este deschis, tonul frapează prin sinceritate, iar stilul este intuitiv prin „minuţia joyceană a descrierilor”[10]: „Carte a unui poet despre prozaismul vieţii în totalitarism [...] romanul Norei Iuga alternează jurnalul (o jupuire de sine în care memoria, reflecţia, hrana spirituală a artei, senzaţiile şi sentimentele se profilează în ecorşeu şi în secţiune – carne vie şi sisteme vitale zvâcnind dureros în atmosfera socială a anilor '60 - '70) cu ficţiunea [...] personaje cărora Nora Iuga le dirijează destinele în imaginar, descriere de atmosferă, de la monologul joyceeanşi procedee textualiste [...] e o carte de primă mărime, infirmând scepticismul discuţiilor despre criza literaturii române de după '89”[11].

Prin intermediul dicteului automat sunt aduse în prim-plan tot soiul de gânduri dintre cele mai intime, amestecate cu experienţe culturale, de viaţă, vise, obsesii, amintiri şi chiar interogaţii asupra scriiturii sale: „Hotărît că nici cu această carte - habar n-am dacă o s-o duc sau nu la capăt - nu voi ajunge un mare scriitor. De fapt, nici nu vreau o recunoaştere publică - ce minciună frumoasă! În ierarhia intereselor mele gloria coboară vertiginos ca termometrul de cameră pe măsură ce înaintăm în iarnă. Vreau doar să se ştie cum am trăit”[12].

Francheţea și acuitatea de care dă dovadă atunci când radiografiază teme precum drame ale sexualităţii, singurătatea, bătrâneţea, memoria, jocul și plăcerea de a scrie îi lasă cititorului impresia de: „șantier biografic, de luxuriantă polifonie și de senzorialitate crudă, sub presiune, de experimentare hedonistă a mai multor identităţi stilistice, de inegalitate compoziţională și vitalitate poetică, de combinaţie între experienţa vârstei crepusculare și tinereţea debordantă a sensibilităţii – o combinaţie devenită, deja, marca <fetiţei cu o mie de riduri[13].

Romanele Norei Iuga pot fi înţelese ca încercări poetice de regăsire, de chestionare a lirismului și chiar a propriului statut de poetă: „De ce săpunul lui Leopold Bloom care m-a însoţit pe tot periplul acestei cărţi nu se lasă povestit, vîndut în cuvinte? De ce îmi alunecă el de fiecare dată din mînă într-o baie de spumă și se topește acolo încet în insubstanţialitatea unei revelaţii? El e lumina care asediază cu nonsalanţă toate capcanele și nu poate fi prinsă. E poezia”[14]; „Cum să mai fii poet; dar ai fost vreodată cu adevărat?[15].

Începutul cărţii lasă impresia unui scenariu premediat, cu un regizor care ştie cu precizie când şi cum să aşeze luminile pentru a dezvălui imaginea unui oraş ce pare să fie umanizat:

> Îmi place să dau uneori la o parte perdelele şi să privesc pătratul de oraş perfect delimitat de marginile ferestrei închise. Prima senzaţie este invariabil aceeaşi: un ecran de televizor pe care apar siluetele blocurilor noi dintr-un cartier muncitoresc. Imaginea este animată, reconfortantă. Parcurs în relanti de sus în jos, filmul începe cu antenele metalice care invadează terasele; ce desfrâu de inteligenţăşi inventivitate, cîte resurse creatoare au înghiţitaceste apariţii bizare, cercuri, spirale, fulgere zigzagate, sori ţepoşi, o scriere criptică pe firmamentul albastru pe care doar vîntul, ploaia şi

[9] *Ibidem*, p. 59.
[10] coord. Ioan Es. Pop, *op. cit.*, p. 203.
[11] Adriana Bittel, „Viaţa în ecorşeu”, în România literară, nr. 12, 1993.
[12] Nora Iuga, *Sãpunul lui Leopold Bloom,* Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1993,p. 22.
[13] Paul Cernat, „Cruzimi autenticiste șicochetărielivrescă”, în *Observator cultural*, nr. 120/21-27 iunie 2007.
[14] Nora Iuga, *Sãpunul lui Leopold Bloom*, p. 225.
[15] *Ibidem,* p. 115.

vrăbiile par a încerca s-o descifreze. Aparatul de filmat coboară uşorşi peisajul începe să se umanizeze. […]

Aduse în prim plan, zidurile clădirilor îşi arată uzura. Feţe îmbătrânite înainte de vreme pe care fardul aruncat neglijent şi cu nepricepere le compromite direct. […] Dar cine ia în considerare cauzele obiective, cine poate trece cu vederea sluţirea unei femei doar pentru că ştie că ea a fost victima unei maladii necruţătoare?[16].

În acest caz, teatralitatea descrierii este cea care impresionează. Cititorul are senzaţia că se află în faţa unui ecran care surprinde în slow-motion o întreagă lume în câteva secunde. Paul Cernat cataloghează textul ca fiind un „roman antiepic, cu mai multe nuclee romaneşti lăsate deliberat în suspensie”[17].

Romanul este structurat, cel puţin la nivel formal, pe două planuri distinct conturate, când paralele, când interferente, alternând contrapunctic chiar. Unul, explicit autobiografic şi care ocupă cea mai mare parte ca întindere în construcţia textului, abundă în flashbackuri autoscopice, divagări eseistice, evaziuni poetice şi cufundări în reconstituirea cotidianului ceauşist. Celălalt plan, scris cu italice, ce pare pe alocuri alipit într-un mod forţat este puternic ficţionalizat: „urmărind în oglindă […] raportul dintre omul anonim, artist şi obsesia Puterii”[18].

Romanul pare să aibă nevoie de o structură de rezistenţă narativă mai solidă, capabilă să „ţină” laolaltă cele două etaje ale textului. Betoniera părăsită care se vede de la geamul apartamentului de bloc al Norei Iuga şi al soţului său, dintr-un cartier muncitoresc, în ultimii ani ai epocii ceauşiste domină simbolic romanul:

Fiecare oraş, fiecare cartier, orice aşezare umană are un semnalment particular care o distinge confirmîndu-i identitatea: o fîntînă, un arbore secular, o statuie, o şcoală, un spital, o cruce de piatră, o legendă. Existenţa unor asemenea nuclee materiale se încarcă în timp de spiritualitate, devine inconfundabilă, se contopeşte cu viaţa oamenilor unui anumit loc, le domină destinul ca o trăsătură de caracter. În pătratul de oraş delimitat de marginile ferestrei mele închise e betoniera [...] noaptea îi aud scrîşnetul dinţilor muşcînd cu înverşunare pietrişul”[19]. Romanul conţine un filon poetic ce seduce, textul fiind unul confesiv ce merge până la linia fină dintre solilocviu şi mărturisire[20].

Personajul constant al romanului este doamna Oprişan, încadrabilă în tipologia vecinei de mahala, iubitoare de kitsch şi bârfe, indiscretă, dar în acelaşi timp inocentă: „şi dacă scormoneşti şi mai adînc, ai să descoperi că întotdeauna, de-a lungul existenţei tale, într-un colţ de bucătărie, a existat o doamnă Oprişan, grasă, bătrînă, vulgară, bîrfitoare, o femeie care seamănă cu toate mătuşile, cu toate gospodinele, fără de care viaţa ar fi îngrozitor de sterilă”[21].

Romanul reconstituie, fragmentar, lumea din perioada comunistă, cu imaginile binecunoscute şi imediat asociate regimului: statul la coadă pentru alimente, dărâmarea unei biserici, programul scurt şi repetitiv difuzat de către postul naţional de televiziune.Totuşi, miza acestui roman-experiment este mai degrabă surprinderea portretului scriitoarei la

[16]*Ibidem,* ,p.7.
[17] Paul Cernat, „Cruzimi autenticiste și cochetărie livrescă”.
[18]*Ibidem.*
[19] Nora Iuga, *Săpunul lui Leopold Bloom,* p.8.
[20] Octavian Soviagny, *op. cit*., p. 15.
[21]Nora Iuga, *Săpunul lui Leopold Bloom,* p. 114.

bătrâneţe, contextul fiind folosit pentru accentuarea acestei imagini fotografice pe care îşi propune să o contureze.

Somnul pare a fi un portal care permite accesarea unei lumi noi, marcată de o plăcută şi dorită incertitudine: „Cînd se sting zgomotele zilei şi întunericul înghite pe îndelete contururile severe ale realităţii, mi se cuibăreşte o frică mică în măruntaie ca un copil care are nevoie de căldură [...] De suflet nu mă prea sinchisesc, de parcă el s-ar afla doar în puterea mea şi e de ajuns dacă îi port singură de grijă. Trupul însă, fiind asemenea tuturor celorlalte corpuri materiale, se sustrage voinţei mele şi rămîne fără apărare la voia întîmplării, de aceea mă tem pentru el.[22]"; „Şi somnul îmi pare de fiecare dată o experienţă inedită, pătrunderea într-un spaţiu imprevizibil; intru mereu în inconştienţă cu incertitudinea zilei de mîine. Aşa ne culcăm eu şi el de cîţiva ani încoace, lipindu-ne trupurile, ghemuindu-ne unul în altul, gemînd. Dintre toate actele zilnice ale omului doar în somn şi în dragostea fizică am rămas nealteraţi şi intacţi în instinctele noastre întocmai ca animalele"[23].

Noaptea aduce cu sine o linişte care îl face pe individ să fie fericit şi să scape de povara propriului trup care îi provoacă suferinţă deoarece îi aminteşte de natura umană, care este imperfectă:

> Dar există întotdeauna o clipă, dimineaţa, în secunda incertă dintre inconştienţă şi luciditate cînd lumina se strecoară prin pleoapa abia întredeschisă şi pelicula memoriei e imaculată: simţim atunci o bucurie deplină ca şi cum suferinţa nu ar fi existat niciodată. Abia după cîteva clipe, odată cu recunoaşterea propriului trup, reapare durerea asemenea unei amintiri exilate care se întoarce acasă. Cred că secunda aceea unică de totală desprindere, premergătoare trezirii conştiente, e o reminiscenţă a stării primordiale ca prima întîlnire a noului născut cu lumina promisă, cea mai pură şi nealterată senzaţie, singura care ne aminteşte de paradisul pierdut în care fuseserăm programaţi exclusiv pentru bucurie. Bucuria este ţinta tuturor strădaniilor omeneşti. [...] Poetul de pildă, cu osebire poetul tînăr, situează mai presus de orice gloria, care şi ea la rîndul ei cunoaşte numeroase stadii [...] Cei trecuţi de prima tinereţe, cărora le-a surîs şansa şi-şi poartă gloria în buzunar alături de legătura cu chei şi de buletinul de identitate, nu mai au nevoie de ea. Cei care nu au obţinut-o niciodată, obosiţi de atîtea eforturi zadarnice, încetează de asemenea s-o mai rîvnească[24].

Deşi metafora „săpunului" este cea care ar trebui sa lege planurile, ea accentuează sentimentul că textul ne alunecă şi ne scapă printre degete. Aşadar, cartea compusă din elemente inegale ca valoare câştigă în autenticitate, dar pierde prin impresia de aglomerare de senzaţii, de amintiri, de reflecţii. Alegerea săpunului reprezintă o uimire chiar şi pentru naratoare, dat fiind faptul că ea plecase de acasă cu scopul de a cumpăra unt:

> Am plecat să cumpăr unt. M-am răsgândit. Am cumpărat un săpun. Săpunul nu era ambalat. L-am băgat în buzunarul jachetei. Îl tot pipăiam cu mina, îmi plăcea forma lui rotundă, alunecoasă. Apoi îmi duceam degetele la nas. Mirosea dulce acrişor a colonie de provincie. […] E o intruziune, s-ar părea că nu are nici o legătură cu mine (săpunul se muia de căldură în buzunarul lui Leopold Bloom). Să zicem că sufăr de un fel de cleptomanie culturală şi am comis un furt involuntar; dar de ce din toate momelile lui Ulisse eu am pus mina, cu ochii închişi, tocmai pe bucata asta de săpun, aşa cum tînărul orb, deşi o ia de fiecare dată pe alte străzi, ajunge mereu la aceeaşi întretăiere de drumuri. Ce seu s-a topit în bucata aceea alunecoasă, ce seminţii

[22] *Ibidem,* p. 10.
[23] *Ibidem,* p. 9.
[24] *Ibidem,* pp. 193-194.

blestemate respiră în diafanul parfum de citron? […] Săpunul care mi se lipeşte de degete în buzunar nu mai este al lui Leopold Bloom, este săpunul meu[25].

Un gest, aparent banal, de a cumpăra un săpun se transformă într-o scenă complexă de analiză a acestuia, prilej pentru un mini-monolg şi întrebări puse pe un ton extrem de serios, în scopul de a afla care este menirea „ieşită din comun" a acestui obiect. Textul este fidel textualismului şi mută accentul dinspre exterior (descriere ironică, cinematografică) spre interior (gânduri, nelinişti şi trăiri), iar din punct de vedere al structurii aparţine „postmodernismului anilor '80 (în spirit textualist el este încărcat de referinţe culturale, textul musteşte de citate, aluzii clin d'oeil-uri ce trimit cu gândul la autori şi opere celebre, visul, fantasticul, absurdul şi chiar nebunia sunt singurele în măsură să dea relief unor existenţe plate şi să spargă monotonia apăsătoare a cenuşiului generalizant)"[26].

Interesant la acest text este că, deşi aparent totul se învârte în jurul săpunului, pretext pentru declanşarea fluxului memoriei, de fapt miza actului creator este regăsirea sinelui şi a poeziei, care îi pare acum diferită:

> poezia nu mai reverberează în mine decît în forme logice, concrete, reale – impropriu mod de receptare pentru mesaje atît de derutante ca mersul într-un labirint cu direcţii infinite «să existi în oglinzi paralele/ şansa de-a răsplăti două patrii deodată»"[27]. La un moment dat chiar pune sub semnul întrebării propriul statut de poetă : „Cum să mai fii poet; dar ai fost vreodată cu adevărat?[28].

Săpunul lui Leopold Bloom surprinde şi spaima de a nu fi acceptat de către noua generaţie: „Ah, masochismul de a te citi cu ochii cititorului"[29]; „De când memoria a început să mi se aburească la fel ca privirea, ca dorinţa, cărţile citite într-o anumită perioadă de timp se amestecă în amintirea mea şi confund nu numai subiectele şi eroii, chiar titluri şi autori, ceea ce mă discreditează în faţa celor tineri care-şi au sertăraşele creierului încă în perfecta ordine"[30]; „Oare mă veţi iubi voi umbre ale viitorului? […] Oare mă veţi identifica atunci, cînd voi fi mai bătrînă decît centenarele voastre străbunici şicînd nu mai puteţi aştepta nimic de la mine pentru că în creierul meu nu va mai creşte nici măcar scleroza?"[31].

Trecerea timpului aduce cu sine şi o acută criză de inspiraţie care o face pe naratoare să pară, aşa cum se vede ea – caraghioasă: „Ce caraghioasă trebuie să fie, mă gîndesc, o femeie aproape bătrînă rozînd un os, mîndră şi fericită că şi-a descoperit suprema vocaţie-sacrificiul. În mine nu mai există nici o urmă de egoism. Nu mă mai bîntuie nici o invidie, am realizat cea mai comodă sinucidere"[32]. Trecerea timpului duce şi la o slăbire a legăturii cu inspiraţia:

> Stau şi stau în faţa hîrtiei şi nu pot să scriu un cuvînt. Altădată în asemenea crize acute de inspiraţie încercam dicteul – fireşte atunci năşteam poezii – salutare erau acele lăsări în voia cuvintelor înlănţuite după atracţiile lor de moment într-o solidaritate aberantă. Dicteul mă salva mereu, dicteul, cea mai pură secreţie a fiinţei noastre [...] Oare aş mai putea şi acum, în această carte, să îndrăznesc să-mi provoc

[25] *Ibidem,* p.17.
[26]Tudorel Urian, „Cealaltă faţă a vieţii", în *România literară,* nr. 22, 2007.
[27]*Nora Iuga,* Săpunul lui Leopold Bloom, pp. 115-116.
[28]*Ibidem,*p. 116.
[29]*Ibidem* ,p.154.
[30]*Ibidem* ,p. 150.
[31]*Ibidem,*p. 155.
[32] *Ibidem,* p. 14.

orgasmul cerebral...în atîta sterilitate, în atîta senectute, ar mai răspunde ele bacantele, s-ar mai umfla strugurii lor de neastîmpăr, ar mai muşca ele un organ dezacordat şi ce muzică ridicolă, ce muzică falsă ar începe să picure din acest pix care mutilează hîrtia?[33].

Accentuarea spaimei culminează în finalul romanului, când protagonista alege să-i dea săpunul unui copil pe care îl vede jucându-se. Încercările de seducţie de pe parcursul romanului se transformă, personajul încercând un alt tip de abordare, respectiv asumarea stilului propriu. Ajunge chiar să spună că nu mai este interesată de aşteptările pe care le au cititorii şi îşi ia libertatea de a-şi testa sub ochii noştri nebunia:

Iată, nu mă mai interesează ce aşteptaţi voi de la mine. Nu mă interesează ce aţi vrea să ştiţi. Îmi permit libertatea de a-mi testa sub ochii voştri nebunia. Act mai solitar şi mai impudic decît o masturbare publică. […] Nu îmi place să explic nimic. Fac eforturi să dau la o parte perdeaua după care se spală o femeie ce nu mai e nici tînără, nici frumoasă. Şi voi, în complicităţile voastre văzând-o , ce poveşti veţi urzi pentru ca spaţiul acela nerostit să fie umplut de cuvinte, pentru ca să vă puteţi compara şi să ieşiţi în cîştig. Mi-e silă de voi, povestitorilor, de mediocritatea competiţiilor voastre, voi care nevăzând nimic vă grăbiţi să demonstraţi[34].

În aceeaşi linie este construită şi scena finală, în care copilul, aici simbol pentru cititorul care "muşcă" entuziast din poezie este incapabil să o digere. Apariţia acestuia în spaţiul gol, în care predomină lipsa şi goliciunea, este neaşteptată:

În faţa mea se profilează containerele de gunoaie ca epavele unor vapoare eşuate pe bancurile de nisip. […] Spaţiul e larg şi gol. Nici o cioară, nici un câine. Doar umbrele lungi ale blocurilor căzute pe pământul bătătorit. Un oraş culcat pe solul arid peste care calci indiferent. Şi deodată acolo, lîngă gunoaie, un corp mic de culoarea pământului. O vietate speriată săltînd încoace şi-ncolo de la o pubelă la alta"[35].

Copilul este în căutare de hrană. Apariţia sa este una ce provoacă repulsie, este murdar, neîngrijit şi caută mâncare în gunoaie :

Caută mâncare. Îşi înfige mîinile negre în miezuri de pîine îmbibate în zoiae, în viermuiala puturoasă a cartofilor, în masa aceea putredă, zemuitoare, stoarce între degete toate deliciile descompunerii, grohăie, linge, înghite. E un copil, un mic animal înfometat, ascuns sub o platoşă de murdărie. De ce n-am înţeles în clipa aceea, cum de n-am simţit că murdăria poate fi un ecran de protecţie, un spaţiu ocrotitor, un scut?[36].

Protagonista alege să îi dea copilului săpunul, tocmai pentru a-l scăpa de „murdărie", acest gest are intenţia de a-l salva de propriile limitari impuse de condiţia sa şi are o miză eliberatoare. Fascinaţia pe care o exercită săpunul asupra neiniţiatului, a copilului, este mare, pentru ca apoi să se dovedească a fi imposibil de digerat, provocând nu doar repulsie, ci chiar convulsii, scena fiind şocantă :

[33] *Ibidem*,p. 172.
[34]*Ibidem*,p. 202.
[35]*Ibidem* ,p. 226.
[36]*Ibidem.*

N-am găsit decât un săpun roz, parfumat. Nu ştiam ce să fac, cum să-l chem.. Unui cîine îi spui cuţu, cuţu, dar unui copil? Cu ce cuvinte se cheamă un copil? M-a simţit şi s-a întors spre mine speriat. Întîi a vrut s-o rupă la fugă, credea că arunc cu piatra după el, dar când a văzut obiectul acela rotund şi lucios mi l-a smuls din mână şi a început să muşte cu furie. Deodată a scos un răcnet, gura i s-a umplut de clăbuci, scuipa şi icnea. Corpul pirpiriu i se opintea din toate mădularele, ochii îi ieşiseră din orbite, venele de la gât îi erau gata să plenznească. Aruncă bucata de săpun şi începu să o calce în picioare. Alunecă şi căzu. Se zbătea în praf zguduit de convulsii. Nu mai suportam să-l privesc. L-am lăsat acolo şi am plecat. Mă clătinam pe picioare, urechile îmi vîjiau, vorbeam singură. Săpunul… nu ştie ce să facă cu el. Nu ştie ce să facă cu el[37].

Textul pare a fi un antiroman, deoarece sfidează rigorile genului prin amalgamul de elemente confesive, amintiri şi oniric, toate împletite într-o manieră poetică, având în centru săpunul – o metaforă pentru cuvântul greu de cuprins în materie. „Săpunul lui Leopold Bloom" dezvăluie începuturile prozastice ale unei scriitoare de o prospeţime inalterabilă, aflată într-un permanent proces de adaptare şi reinventare.

BIBLIOGRAPHY

Bittel, Adriana, „Viaţa în ecorşeu", în *România literară,* nr. 12, 1993.

Cernat, Paul, „Cruzimi autenticiste şi cochetărie livrescă", în *Observator cultural,* nr. 120/ 21-27 iunie 2007.

Iuga, Nora, *Săpunul lui Leopold Bloom,* Bucureşti, Cartea Românească, 1993.

Lefter, Ion Bogdan, Postmodernism – Din dosarul unei „bătălii" culturale, Piteşti, Editura Paralela 45, 2000.

coord. Ioan Es. Pop, Nora Iuga. 85, Piteşti, Editura Paralela 45.

Soviagny, Octavian, *Cinci decenii de experimentalism. Compendiu de poezie românească actuală. Volumul I. Lirica ultimelor decenii de comunism,* Bucureşti, Editura Casa de Pariuri Literare, 2011.

Urian, Tudorel, „Cealaltă faţă a vieţii", în *România literară,* nr. 22, 2007.

[37] *Ibidem*, p. 227.

INTERNAL AND EXTERNAL IMPLICATIONS OF THE FRANCO-PRUSSIAN WAR ON ROMANIA

Denisa Anamaria Burnei
PhD Student, University of Craiova

Abstract: The Franco-German War or the Franco-Prussian War represented the conflict of 1870-1871 between France and Prussia, the latter enjoying the support of the North German Confederation and some South German states. On the continent, the end of the war meant, on the one hand, the unification of Germany and the formation of the German Empire led by Wilhelm I of Prussia, and on the other hand, the end of the reign of Napoleon III, the end of the Second French Empire and the replacement to that of the French Third Republic. For Romania, this conflict had significant implications, both externally and internally. Externally, Romania's neutrality towards the Franco-Prussian war became necessary for the Great Western Powers, their goal being to block the expansionist tendencies of Russia and the Habsburg Empire. On the internal level, the Romanian political groups perceived the confrontation between France and Prussia differently, which caused a series of disturbances that the young Prince Carol I faced. Two directions prevailed: one of those who believed that Romania was indebted to the bias of France and one who believed that prudence should prevail. However, no matter the side, the entire Romanian political class continued to faithfully follow the national objectives, hoping that the end of the war would bring with it the independence of the Romanian state.

Keywords: Franco-Prussian War, Romania, Carol I.

In the first years (1866 – 1871) of the reign of Carol I or Charles I of Romania (born Karl Eitel Friedrich, Prinz Von Hohenzollern-Sigmaringen), on the European continent there was already a difficult situation caused by the rivalry between Austria (Austria – Hungary since 1867) and Prussia. The war with Austria marked the year 1866, a conflict aimed at gaining control over Germany. Chancellor Bismarck had concluded a secret alliance with Victor Emmanuel III, the king of Italy, and the victory at Könnigratz in June of the same year allowed the Prussian army to glimpse the road to Vienna.[1]

Under the leadership of Prussia, the North German Confederation was established, consisting of 18 states, most of them located north of the Main River. The states south of the river enjoyed protection from France but, in turn, concluded secret treaties of alliance with Prussia. These political movements made the neighboring state, France, feel threatened. Napoleon III wanted in 1866 to annex the Rhine area, Bavaria and Hesse to his country. This intention met with opposition from Chancellor Bismarck, who advised the Emperor to seek redress to the north in the French-speaking regions of Belgium and Luxembourg. However, the position of the chancellor changed later when he asked the Great Powers to solve the problem, obtaining, following the London Conference, the declaration of Luxembourg's neutrality.[2]

France tried a rapprochement with Austria-Hungary in this sense; the meeting in Salzburg took place in August 1867. Even if the meeting did not result in the conclusion of an

[1] Laura Oncescu, *Introducere în istoria modernă universală (1648-1918)*, Editura Cetatea de Scaun, Târgovişte, 2017, p. 121
[2] *Ibidem*, pp. 121-122.

alliance that would satisfy both parties, the negotiations between the two continued in that context. Napoleon III intensified his pressure to get Carol to give up the radicals and thus satisfying the circles of Austro-Hungarian influence and obtaining a favorable attitude regarding France.[3]

As a result of the actions of the Romanian radicals in the period 1867-1868, the ruling circles of the guarantor powers began to accuse Romania of intending to start a revolution against Turkey and Austria-Hungary, to change the political map of central and southeastern Europe. The guarantor powers demanded the removal of the liberal-radical members from Romania's leadership, which would happen in November 1868. France played an essential role in the forced withdrawal of the radicals from the leadership, Paris was interested in attracting Austria-Hungary into an alliance and ensuring the neutrality of Berlin.[4]

The strained relations between France and Prussia continued to worsen amid the dynastic crisis that Spain was going through in 1870. The launch of the candidacy of Prince Leopold of Hohenzollern Sigmaringen, the brother of Charles I, displeased Napoleon III, who believed that with Leopold, France would be caught between Prussia and Spain, both led by followers of anti-French politics. Thus, in July 1870, the French emperor sent a letter to Wilhelm I of Prussia to justify his refusal regarding Leopold and request this candidacy's withdrawal. Chancellor Bismarck saw the opportunity that this letter, known as the "Ems telegram," could offer him, and he truncated the reply written by Wilhelm I, thus adding the last drop that filled the glass of discontent of France. The war with France offered Prussia the possibility of German unification, and the declaration of war given by Napoleon III put France in the position of an aggressor, Bismarck becoming entitled to ask for support from the German states in the south.[5]

The impact of Wilhelm I truncated response caused France's declaration of war against Prussia on 19 / 31 July 1870, the conflict being, in the view of military historians, the first French continental confrontation after 1815.[6]

The moment was quite difficult for the French emperor, especially because France was also going through a period of internal deficit, with the population's restlessness and dissatisfaction with the policy of Napoleon III. This fact was signaled at the beginning of 1870 by the diplomatic agent of Romania in Paris, Ion Strat, who wrote to Carol on 17 / 29 January 1870: "*The current situation in France is as difficult as possible. The country no longer wants a personal system. [...] The words <<assassin, traitor, scoundrel>> that appear day and night to describe the head of state and his family members have become such frequent terms used in this part of the media, in public meetings that no one is surprised anymore*".[7]

Romanian-French diplomatic relations, in their turn, experienced a cooling due to the suspicion that Romania showed sympathy towards Russia and even believed there was a secret agreement between the government from St. Petersburg and the Rosetti-Brătianu political party. The Marquis De La Vallette shared these thoughts with Ion Strat on his accreditation as Romania's diplomatic agent in the French capital. The report sent by the Romanian diplomatic agent in Paris to the Minister of Foreign Affairs, Dimitrie Ghica, on 14 / 26 January 1869, reproduced the reproaches of the French official: "*If I have anything to*

---

[3] *România în relaţiile internaţionale (1699-1939),* coordonatori Leonid Boicu, Vasile Cristian, Gheorghe Platon, Editura Junimea, Iaşi, 1980, p. 233.

[4] *Ibidem, pp. 230-231.*

[5] Laura Oncescu, *op. cit.,* p. 122; Nicolae Iorga, *Politica externă a Regelui Carol I,* Editura Glykon, Bucureşti, 1991, pp. 86-87.

[6] Marian Stroia, *România în relaţiile internaţionale pe continentul european. De la urcarea pe tron a lui Carol de Hohenzollern la deciziile Congresului de la Berlin (1866-1878)*, Editura Semne, Bucureşti, 2009, pp. 84-85.

[7] Iulian Oncescu, *România în politica orientală a Franţei (1866-1878),* ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Editura Cetatea de Scaun, Târgovişte, 2010, p. 188.

reproach the Romanians with, it is that they were, up to a certain point, ungrateful to France. They knew where to find us whenever it was about obtaining a concession or conquering a new right. Today, when they think they are strong enough to do without our support, they no longer want to listen to our advice nor to follow our inspirations which, after all, are in their interest as well as ours, since it is obvious that France's friendship for Romania has been and will constantly be the most sincere of all because it alone is completely disinterested in any idea of conquest or aggrandizement in the East."[8]

The outbreak of the Franco-Prussian war (July 1870) caused political relations on the European continent to undergo significant changes, especially since, until now, Napoleon III's France had had a decisive say in the affairs of Europe; now, the prominent role belonged to Germany and its chancellor, Bismarck, who stood out as one of the most influential politicians of the time. In the new context, Romania's neutrality was imposed as necessary for the great Western powers to block the expansionist tendencies of Russia and Austria-Hungary.[9]

Even before the beginning of the Franco-Prussian war (July 1870), as I have shown above, Romanian-French relations were cooling. Thus, two years earlier, with the arrival of Mihail Kogălniceanu at the Ministry of the Interior during the Dimitrie Ghica government (1868), French political circles were convinced that Romania was only carrying out Bismarck's orders. In this context, on April 3/15, 1869, Ion Strat warned Carol that: "*the hatred against Prussia acts by ricochet on us as well. Otherwise, whatever we say or what we do, they still believe that Bismark commands in Bucharest*.".[10] This hostility of France was also confirmed to the Romanian prince by Kogălniceanu upon his return from the West on 28 July / 9 August 1869.[11] It was when Prince Carol felt the need to assure Napoleon III that the Romanians would remember "*what they owe for the multiple political support from the emperor and his government*."[12] These assurances were announced during the meeting at Saint-Cloud on 6 October 1869, when the two sovereigns also discussed capitulations, the Jewish problem, and Romania's right to mint money.[13]

The idea that Romania would adopt a position favorable to Prussia continued to hover in Paris, which made the idea of Prince Carol's overthrow from the throne sprout. The Duke of Grammont testified to the diplomatic agent Ion Strat that: "*At least let us give French public opinion this much satisfaction; let us overthrow the Hohenzollern from Bucharest, and*

[8] *Ibidem*, p. 183.

[9] Apostol Stan, *O acţiune politică pentru cucerirea independenţei naţionale în timpul războiului franco-prusian*, în „Studii. Revistă de Istorie", tom 26, nr. 4, 1973, p. 749.

[10] Iulian Oncescu, *op. cit.*, p. 186. In 1868, Ion C. Brătianu was considered one of the most dangerous European revolutionaries and conspirators. He was also found guilty of the supposed rapprochement of Romania with Prussia. This idea was fueled by the fact that the radicals led by Brătianu had the last say in the concession to the Prussian consortium to construct the main railway network. Moreover, in the desire not to create more problems, the Romanian radical withdrew in 1867 from the government led by C.A. Crețulescu, understanding that the French emperor had not forgotten and had not forgiven his participation in the conspiracy at the Opera in 1853). Another sign of France's concern for Romania manifested some time before, was the reorganization of the Romanian army according to the Prussian model and the bringing to Bucharest of Colonel Krenski. Napoleon III considered that this colonel had come with a clear political mission in the southeast of the continent, his presence being proof that Romania had come under the influence of Prussia. The grievances related to this event were brought to Carol's attention by the diplomatic agent of Romania in Paris, Ion Bălăceanu, through a report submitted as early as May 17, 1867. (*Ibidem*,p. 171-173; 174-175; 181-182).

[11] *Ibidem*, pp. 186-187.

[12] Paul Lindenberg, *Regele Carol I al României,* traducere din germană de Ion Nastasia, Editura Humanitas, Bucureşti, 2003, pp. 96-111.

[13] Iulian Oncescu, *op.cit.*, p. 187.

then we will see what we will do with the one from Berlin."[14] Later, Grammont tried to distance these statements from him, claiming that this idea belonged to Ollivier.

Even though, in 1866, France was the only power that did not oppose the idea of bringing a foreign prince and Charles de Hohenzollern was considered by many as the "French solution", the French attitude changed significantly, on the one hand, as a result of the disapproval of the French political elite towards the radicals, and on the other hand, as a result of the animosity that Napoleon III had developed towards I.C. Brătianu, speaking out against him not just once. On another note, against the backdrop of the looming military conflict with Prussia, France sought to establish profitable alliances. French public opinion considered that the presence of a Hohenzollern at the head of Romania contravened French interests.[15]

Romanian politicians were trying to find the most appropriate solutions for their country in the new European context; the goal was only to ensure the existence of Romania as a sovereign state. This state of facts made Vasile Boerescu use the pages of his newspaper, *Pressa*, to request the Romanian government to act along the lines of proclaiming independence and royalty. Also, in July 1870, in the newspaper edited by Cezar Bolliac, *Trompeta Carpatilor*, an article was published, without a signature, entitled *"Let us embolden the people, but let us not deceive them."*[16]

The superiority of the Prussian army, from the point of view of the organization as well as of the armament, was proven from the first battles at Wissembourg, from August 2-3, and those at Froeschwiller from 6 August, when large French units were defeated. The nucleus of the French army does encircle Metz due to the Prussian victories at Borny, Gravelotte, Saint-Privat, and Rezonville. Napoleon III tried a last stand but was defeated in the Sedan battle on 1-2 September 1870. After this, on 2 / 14 September, France was forced to capitulate, its capital besieged, and this moment marked not only the end of the war but also the collapse, two days later, of the Empire.[17]

As a result, on 18 January 1871, King Wilhelm of Prussia has proclaimed Emperor in the Hall of Mirrors at the Palace of Versailles, the chosen place humiliating the French once more. Through the Franco-Prussian armistice of 28 January 1871, a territory of 14,870 km², including Alsace and Lorraine, was included in the new German Empire. German unity was completed, and the southern states joined the North German Confederation, led by Prussia.[18]

The French people had become, even before Metz and Sedan, the enemy of the Empire, Napoleon III, avoiding Paris when going to the front. An alarm signal was given on 9 August 1870 when the Ollivier cabinet was overthrown due to the negative news received from the front regarding the fate of the war. The successive governments should have prepared the way for the new political vision - the Republic.[19]

As far as Romania is concerned, this Franco-Prussian conflict was felt by the whole society, politicians, and its leader, Prince Carol of Hohenzollern. Externally, with direct implications for Romania, the international treaty from 1856 was modified, taking advantage of the shadow cone into which France had entered. The regime of the Danube and the Black

---

[14] Nicolae Iorga, *op.cit.,* pp 88-89; Iulian Oncescu, *op.cit.,* p. 194.
[15] *România în relaţiile internaţionale (1699-1939)...,* p. 231.
[16] Apostol Stan, *op. cit.,* pp. 750-751.
[17] Marian Stroia, *op.cit.,* p 85*;* Laura Oncescu, *op.cit.,* p 122.
[18] Laura Oncescu, *op.cit.,* p. 123; Lucia Taftă, *Implicaţiile şi efectele politico-diplomatice ale războiului franco-prusian din 1870-1871 pentru România,* în vol. *Historia Manet,* volum omagial Demény Lajos Emlékkönyv, Editura Kriterion, Bucureşti, 2007, p. 423.
[19] Lucia Taftă, *Implicaţiile şi efectele politico-diplomatice ale războiului franco-prusian din 1870-1871 pentru România,* în vol. *Historia Manet,* volum omagial Demény Lajos Emlékkönyv, Bucureşti, 2007, Editura Kriterion, p. 424; A se vedea şi Gheorghe Cristea, *Conspiraţia „republicană" din august 1870*, în „Revista de Istorie", tom 22, nr. 2, 1969, pp. 231-247.

Sea is now changed.[20] At the same time, how Romania's situation was viewed underwent several changes. On the one hand, the French consul in Iaşi reported in a note that the Romanian ideal of independence was fueled by Russian agents from south of the Danube, their activity aimed to trigger insurrectionary movements.[21] On the other hand, Prince Gorceakov expressed to Chancellor Beust his concern that Romania's independence would give it "*a political significance that is not in relation to its geographical extent*."[22]

Internally, the situation was even bleaker; it was even possible to remove Carol from the leadership forcibly; the previous conflicts between the prince and the politicians were accentuated in the context in which the German troops defeated the French ones, the resentments of the Romanian society, mostly Philo-French, reaching a critical point.[23]

The foreign prince, so fiercely requested, became the target of one of the political factions, and a group of radical liberals, led by Eugeniu Carada, through the involvement of Alexandru Candiano-Popescu, managed, for one day, 8/20 August 1870, to establish a so-called republic in Ploiesti city. However, this anti-monarchist movement was quickly dispersed by an army battalion.[24]

The next day, on 9/21 August, the government published the following statement: "*Deputy Candiano-Popescu, at the head of a gang of troublemakers, made an attempt in Ploiesti that was as criminal as it was reckless to overthrow the current order of things, but the troops restored peace after 24 hours. Let the people gather around the throne, which, in these troubled times, is more than ever the only surety of Romania's prosperity and stability*".[25]

The Franco-Prussian war managed to stir the waters of the Romanian state even more, especially since, even before the war, the radical liberals had repeatedly shown their aversion to Carol de Hohenzollern. This was the cause of what happened at the end of 1870 - the spring of 1871, the liberals, together with their partisans, started an anti-dynastic movement and relied on the Philo-French feelings of the population, in contrast to the German origin of the prince.[26] It was the moment when, on 12 January 1871, the Strousberg concession file was submitted to the Chamber of Deputies. It was to be investigated by a commission made up mainly of characters known to be anti-dynastic, as in the case of N. Blaremberg and N Ionescu. On the same basis, on 15 January 1871, Romanian public opinion became aware of a letter from his principal, addressed to a fictional character, a certain Auerbach, in which Carol would have expressed his intention to abdicate as a result of pressure exercised by the Romanian political class.[27] The text of this alleged letter was published in the "Augsburger Allgemeine Zeitung" and was quickly picked up by the European press.

In fact, Carol had written to his father as early as December 10/22, 1870, about the problems encountered and about the Romanian political class, still insufficiently developed: "*This wretched country, which has always been under the harshest yoke, remembers passing without transition from to a despotic regime to a constitution so liberal that no nation in Europe has another like it. After the experience, I consider this a misfortune since the*

[20] Lucia Taftă, *op. cit.,* p. 424.
[21] Apostol Stan, *op.cit.,* p. 751.
[22] *Ibidem*, p. 752.
[23] Lucia Taftă, *op.cit.,* p. 424; A se vedea și Gheorghe Cristea, *Conspiraţia „republicană" din august 1870*, în „Revista de Istorie", tom 22, nr. 2, 1969, pp. 231-247.
[24] Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român,* Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1998, p. 238.
[25] Iulian Oncescu, *op.cit.,* p. 207.
[26] Gheorghe Cristea, *op.cit.,* p. 234.
[27] Lucia Taftă, *op. cit.,* p. 427.

Romanians cannot flatter themselves that they have any civil virtues that belong to this kind of constitution of quasi-republican states."[28]

The speech given by I.C. Brătianu, when the discussion of the Strousberg concession had begun, demonstrated once more that the anti-dynasty movements overlapped with the feelings of solidarity carried by the Romanians towards France: "*If the power of the government in Berlin will force us to pay the coupon, then let them known that we are not paying a debt, but we are paying the requisition of the sympathies we had and have for the French nation*."[29]

The German diplomat in Bucharest, von Radowitz, confirmed in his reports that the atmosphere in the Romanian capital was oppressive, the Franco-Prussian conflict being the only topic of discussion in most of the salons of the Romanian elite. More than that, the diplomat stated that there were voices that if the Romanians could not fight alongside the French against the Germans, they could offer a hard life to their representative, Carol de Hohenzollern.[30]

The great European powers have adopted cautious positions towards the situation of the prince, the German representative from Saint Petersburg, affirming to Chancellor Gorceakov that: "*The feelings of kinship and lively sympathy of His Majesty the King for the person of Prince Charles of Hohenzollern cannot exercise from this cause no influence on His Majesty's policy (...) the maintenance of Prince Charles is completely indifferent to us*".[31]

However, the existence of the risk of breaking out a series of revolutionary movements determined the European powers to pay attention to the Romanian situation. Prince Carol received in this regard a series of benevolent and encouraging letters, in February 1871, from the king of Italy, the tsar of Russia, and the Emperor of Germany, through his ambassador at Vienna. Through his letter, the Russian tsar drew attention to the fact that "everywhere, the indifference of good people leads to the victory of revolutions. There are conservative elements in Romania. The fear of the following disturbances after the prince's withdrawal will help group them around him. By working hard and striving for this goal, we think the prince will reach a better situation".[32]

The peak of the political tension in Romania reached on 10 March 1871, when the German colony in Bucharest celebrated the emperor's birthday, in the Slătineanu hall, through a banquet organized by the German consul, Joseph Maria von Radowitz. However, this moment will be endangered because a crowd surrounded the restaurant, throwing stones and cheering: "Long Live the Republic." Taking cognizance of the events, Carol requests the restoration of order by the prime minister and the police prefect of the capital. General Solomon brought the army out into the streets and squares of Bucharest, and the gentleman, determined to end this chapter, announced that in the morning, he would request the princely lieutenancy to entrust him with the country's leadership. On 11 March 1871, Lascăr Catargiu and Nicolae Golescu, former members of the Royal Lieutenant and N. Calimachi-Catargi and D. A. Sturdza, arrived at the Palace. Conservative Lascăr Catargiu, a former lieutenant in 1866, convinced the ruler not to abdicate and was tasked with forming a new government.[33]

---

[28] Florin Constantiniu, *op.cit.*, p. 240.

[29] Ion Mamina, Ion Bulei, *Guverne şi guvernanţi (1866-1916)*, Editura Silex Bucureşti, 1994, p. 32; Lucia Taftă, *op.cit.*, p. 428.

[30] *Ibidem*; Dan Berindei, *La Roumanie face à la France et à la Prusse pendant la guerre franco-allemande de 1870-1871*, în „Revue Roumaine d'Histoire", XXXIII, 1-2, Bucureşti, 1994, pp. 86-87.

[31] Lucia Taftă, *op. cit.*, p. 428.

[32] *Ibidem*, pp. 428-429.

[33] Lucia Taftă, *op. cit.*, pp. 429-430; Ion Mamina, Ion Bulei, *op.cit.*, pp. 32-33. Iulian Oncescu, *op.cit.*, pp. 219-220

This political crisis ended with Carol's acceptance of the composition of the government proposed by Lascăr Catargiu. This government will remain in history as the "great conservative government" until 1876.[34]

The diplomatic representatives of the states in Bucharest supported Carol's position during these events. The most injured by what happened was the German agent who was ridiculed and caricatured in the Romanian media that served the radicals. However, Von Radowitz was reassured by the Romanian officials who expressed their regret for what happened and decided to grant compensation for the material damage caused by the sieges in the Slătineanu hall. Also, the German chancellor advised him to stay in Bucharest, and the sultan awarded the German consul the Medijidiè order, thus recognizing his merits during the incidents.

How the differences between the prince and the political class ended satisfied the European powers for the moment, Ion Strat, transmitting from Constantinople on 6/18 May 1871, the fact that the Sublime Porte was convinced that: "Romania rose from its power and he cleaned himself of the scum of anarchy."[35]

We can say, however, that this Franco-Prussian military conflict (1870) had significant implications regarding the internal political movements in Romania, distinguishing two different directions. On the one hand, we have the direction imposed by the radical liberals, who were grateful for the support that Romania enjoyed from Napoleon III's France in establishing the Romanian national state. However, also the spiritual affinity of the Romanian political class to culture and the French political ideology, they chose to support and show sympathy towards France. On the other hand, without being ungrateful to the past, the group that began to take shape around Vasile Boerescu campaigned for moderation and prudence towards the conflict that broke out. This group had proposed to temper the internal political struggles between the radical liberals and conservatives, fearing that they would put Romania in external danger, especially as a result of the anti-dynastic movements organized by the radical liberals. Boierescu's opinion was constant, with Romania having to remain neutral and not get involved directly or indirectly in favor of one of the belligerent parties. This neutrality was imposed beyond the people's feelings towards France and the origins of the Romanian prince.[36]

BIBLIOGRAPHY

Berindei Dan, *La Roumanie face à la France et à la Prusse pendant la guerre franco-allemande de 1870-1871*, în „Revue Roumaine d'Histoire", XXXIII, 1-2, Bucureşti, 1994.

Cliveti Gheorghe, *România şi Puterile Garante (1856-1878)*, Editura Junimea, Iaşi, 1988.

Cristea Gheorghe, *Conspiraţia „republicană" din august 1870*, în „Revista de Istorie", tom 22, nr. 2, 1969.

Constantiniu Florin, *O istorie sinceră a poporului român,* Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1998.

Iorga Nicolae, *Politica externă a Regelui Carol I,* Editura Glykon, Bucureşti, 1991.

Lindenberg Paul, *Regele Carol I al României,* traducere din germană de Ion Nastasia, Editura Humanitas, Bucureşti, 2003.

Mamina Ion, Bulei Ion, *Guverne şi guvernanţi (1866-1916),* Editura Silex Bucureşti, 1994.

[34] Lucia Taftă, *op. cit.,* p. 430.
[35] *Ibidem*, pp. 430-431.
[36] Apostol Stan, *op. cit.,* pp. 751-752.

Oncescu Iulian, *România în politica orientală a Franţei (1866-1878)*, ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Editura Cetatea de Scaun, Târgovişte, 2010.

Oncescu Laura, *Introducere în istoria modernă universală (1648-1918)*, Editura Cetatea de Scaun, Târgovişte, 2017. .

România în relaţiile internaţionale (1699-1939), coordonatori Leonid Boicu, Vasile Cristian, Gheorghe Platon, Editura Junimea, Iaşi, 1980.

Stroia Marian, *România în relaţiile internaţionale pe continentul european. De la urcarea pe tron a lui Carol de Hohenzollern la deciziile Congresului de la Berlin (1866-1878)*, Editura Semne, Bucureşti, 2009.

Stan Apostol, *O acţiune politică pentru cucerirea independenţei naţionale în timpul războiului franco-prusian*, în „Studii. Revistă de Istorie", tom 26, nr. 4, 1973.

Taftă Lucia, *Implicaţiile şi efectele politico-diplomatice ale războiului franco-prusian din 1870-1871 pentru România,* în vol. *Historia Manet,* volum omagial Demény Lajos Emlékkönyv, Bucureşti, 2007, Editura Kriterion.

THE ARCHETYPE OF THE HERO(INE): SHAPING THE 'CHOSEN ONE'

Andra-Astrid Belibou
PhD Student, „Ovidius" University of Constanța

Abstract: Contemporary literature presents itself as an eclectic mixture of styles and approaches. However, in what concerns literature for the youth, particularly young adults, it still seems to follow certain patterns, aiming towards the traditional whether it is about recurring themes or tropes. Considering this aspect, this paper will briefly explore the concept of the 'hero' using Carol S. Pearson's model of the already well-established archetype. Applying the notions on the protagonist of the young adult series 'The Lunar Chronicles' by Marissa Meyer, the purpose is to explore the heroic quest and highlight the stages required to one's formative ritual as presented to a young public.

Keywords: heroine, journey, Carol S. Pearson, young adult fiction, contemporary literature

Taken from the deeply embedded DNA of the human psyche, early representations of the classical hero archetype, such as Achilles or Perseus, but also of heroes from mythology and legends, have included men, usually warriors, dedicating their lives to the greater good or honour to the point of sacrificing themselves for their cause. As literature followed social changes, the heroes alternated from flawless noble beings to humane and sometimes wicked protagonists, but the elements have always been recurring in terms of what concerns their path. In *The Hero with a Thousand Faces*[1], Joseph Campbell analysed the epic journey and the psychological development, concluding that the Hero, regardless of the way he or was built, is always meant to follow a certain formula of overcoming obstacles in a certain order with the purpose of achieving a goal. Influenced by the work of Joseph Campbell, as well as Carl Gustav Jung, Carol S. Pearson provided her own analysis of the hero archetype, applying it on a self-discovery and inner development. In *Awakening the Heroes Within: Twelve Archetypes to Help Us Find Ourselves and Transform Our World*, she divided the concept of heroism into other twelve stages, all of which representing a certain phase in the journey of life, allowing the establishment of such an archetype as both a goal and a mirroring shadow of a previous archetypal stage.

Such a journey is to be observed in Marissa Meyer's *The Lunar Chronicles* young adult series, with the intention of analysing the archetype of the hero(ine), as adapted by the author, while also observing the stages proposed by Pearson. Moreover, given Jung's research for archetypes in myths and fairy tales[2], the series provides a more finite archetypal figure of the Hero. Given that this particular series is strongly connected to its source material, the narrative being inspired by various fairy tales, which have their own composition patterns and character archetypes, making it easier to distinguish the changes the same heroine has been submitted to. Although Marissa Meyer opted for post-apocalyptic social context filled with dystopian and science-fiction elements, the story and characters rely on a certain literary background. Therefore, in order to achieve a sense of originality and to cater to the current generations of adolescents, including the behaviour, needs and

[1] Joseph Campbell, *The Hero with a Thousand Faces*, Princeton UP, Princeton, 2004
[2] Carl Gustav Jung, "The Phenomenology of The Spirit in Fairytales", Princeton UP, Princeton, 1959, 384-436

expectations of the 21th century society, Meyer has altered the fairy tale characters, while still preserving the same label for them.

Meyer's tetralogy consists of volumes "Cinder" (2012), "Scarlet" (2013), "Cress" (2014) and "Winter" (2015), which set the popular fairy tales "Cinderella", "Little Red Riding Hood", "Rapunzel" and "Snow White" in a multicultural dystopian world, with an updated political framework, following the aftermaths of World War IV. Nevertheless, although each volume focuses on a specific heroine, the main protagonist remains the embodiment of Cinderella, whereas the other become secondary characters in the main plot, distinguishing themselves from the true heroine of the series once their paths intertwine.

As an adaptation of "Cinderella," *Cinder* has included elements from many of its existing early renditions, including the Chinese one, as expressed by Meyer herself, "The China setting was inspired by Ye Xian" and the German one by having "the motherly ghost from Grimm (the role now shared with Cinder's stepsister)"[3]. Likewise, the role of the androids mirrored the one of the personified mice from the Disney movie, whereas mentions of Cinder's birth mother being an immoral woman came from Le Fresne's story, and the emphasis on amputated limbs resonating with events from the Grimm Brothers' "Aschenputtel". But in what concerns the role of the heroine, Linh Cinder, Meyer gave her more definite traits, providing her with a mentality and attitude that would mirror the one displayed by today's youth, departing from its source material.

Indeed, Linh Cinder's role throughout the first novel is comparable to that of her other counterparts, growing from a young girl in rags to a princess, although in her own way, falling in love with the emperor, as well as battling enemies in order to achieve happiness and recover her sense of identity. The changes were provided by the fact that Meyer's story is more complex and intertwined with those of other former fairy tale characters.

As the Innocent Hero(ine), she is firstly represented by her desire of preserving a state of order and safety, yet she constantly struggles with this initiating stage of her heroine status, as she can no longer accept it or fit in it, nor is she ready to ascend to any of following phases. Taken out of its 17th-18th century context and set in a futuristic setting, Cinder supports herself and her family by working as "the only full-service mechanic at New Beijing's weekly market."[4] By having her be her own boss as the owner of a small business, at which she succeeds despite prejudice against her kind, it is emphasized the gift of optimism by promoting that fact that young women are capable of performing manly jobs. The misconception is initially hinted in the first chapter by having Prince Kaito doubt the identity of the young woman before him, having expected a man to have such a prestigious reputation in the field, "They say you're the best mechanic in New Beijing. I was expecting an old man"[5]. Cinderella's previous recurring occupation as a servant has been represented as a provider of hope and dreams for the listeners of the storyteller, as it is a common (even degrading considering her father's wealth) position for any woman until the protagonist earns the heart of the prince and fortune, neither being relevant for a contemporary audience. Though, the only elements slightly preserved are the ash and cinder, here appearing as grease stains and filth from the machines: "With a spine-popping stretch, she pulled her dirty fingers through her hair, combing it up into a messy tail, then grabbed her blackened work gloves."[6] This preserved element is approached in a manner that it suggests a form of loyalty the heroine feels for her community, as she appears to be comfortable in the rather unpleasant and unsuitable environment.

[3] Marissa Meyer, interviewed by Nafiza, "INTERVIEW WITH MARISSA MEYER," The Book Wars blog, 3 September, 2013, https://thebookwars.wordpress.com/2013/09/03/interview-with-marissa-meyer/
[4] Marissa Meyer, Cinder, Square Fish, New York, 2012, 3-4
[5] Ibid, 10
[6] Ibid, 5

As the heroine of a young adult novel, Cinder is contoured as more complex, representing victims of discrimination and abuse, as well as those struggling to overcome their disabilities and accept their own identity. The discrimination faced by this heroine is not superficially emphasized by being demoted from her initial status, from princess to mechanic, as she only discovers her true identity and roots only at the end of the first novel, even spending the rest of the series fighting the usurper for the greater good, not for herself. The actual discrimination is directed at her entire persona, facing systematic racism as a cyborg, "Cinder knew they really just didn't like being next to *her*."[7], as she is no longer a completely functioning human, but neither an actual android. It is implied that she has endured years of verbal abuse, whereas being shunned by her adopted family and society forced her resent her own body:

> She wouldn't fit in at a formal ball anyway. Even if she did find dress gloves and slippers that could hide her metal monstrosities, her mousy hair would never hold a curl, and she didn't know the first thing about makeup. She would just end up sitting off the dance floor and making fun of the girls who swooned to get Prince Kai's attention, pretending she wasn't jealous. Pretending it didn't bother her.[8]

The way her aversion towards her experimental body is described mirrors the manner in which plenty of young women and teenagers react towards their natural shape and features after being exposed to impossible beauty standards, growing up to either hate themselves or to follow the vicious trends causing a rupture between their social identity and personal one. Similarly, biracial young women experience such existential confusion when not managing to identify with either side or to be accepted by the members of each racial group. Although the social- and geopolitical frameworks created by Meyer have initially excluded racism and xenophobia by having each continent merge its countries into one and allow a multicultural community, beside the cyborg metaphor, the aversion towards the Lunar colonists, also a multicultural community, is based on a biological mental trait specific only to them, which is perceived as a dangerous weapon, making them enemies of the earthlings.

Approaching the topic of disability, despite her poor self-esteem and overall disgust with her own body, the main complex haunting the young girl is her mechanical foot. Introduced as a representation of the glass slipper, the foot gains more importance apart from acting as a reminder of the two different worlds the protagonist is divided between. Despite having other body parts replaced by machines, and often being too focused on more essential matters to acknowledge her entire child-like shape of her mutilated body, the damaged and troublesome limb functions as a constant reminder of her non-human traits. The prosthetic limb further embodies the sacrifices made by women in order to be appreciate, alluding to the step-sisters from Perrault's story, who had to mutilate themselves for a chance at success and love, as well as to the Chinese tradition of foot binding.

As previously mentioned, Cinder's job and reputation as the best mechanic are doubted, the situation hinting at gender discrimination, this way bringing a touch of modernity to the recurring sexist fairy tale scenario and outdated elements. Following Prince Kaito's remark, Cinder's thoughts are revealed, the narrator recalling a previous occurrence that made her acknowledge the ongoing misconceptions regarding women, especially young women, and their role in the force field and society, "He wasn't the first to voice surprise. Most of her customers couldn't fathom how a teenage girl could be the best mechanic in the city, and she never broadcast the reason for her talent."[9]

[7] Ibid, 4
[8] Ibid, 32-33
[9] Marissa Meyer, *Cinder*, Square Fish, New York, 2012, 10

However, the strongest depiction of the feelings and thoughts a female figure experiences when facing gendered and physical abuse is exemplified during the medical tests Cinder is submitted to. Considering that she did not consent to becoming a test subject, as she was taken against her will after being sold by her legal guardian, who approved of the minor being submitted to invasive procedures during her sleep:

> Cinder clenched her jaw. Someone had been there before—in her head. A fact never forgotten, always ignored. Some surgeon, some stranger, opening her skull and inserting their made-up system of wires and conductors while she had lain helpless beneath them. Someone had altered her brain. Someone had altered her.
>
> 78%…
>
> She choked on the scream that tried to burble out of her. It was painless. Painless. But someone was in her head. Inside her. An invasion. A violation. She tried to jerk away, but the android held her firm.[10]

This fragment highlights the violation and non-consensual handling of the young woman to offer a fictional take on the on-going social issue of women being abused, then silenced and ignored, being left to suffer in silence. The anger and frustration Cinder experiences make her repeat the events inside her mind, further unwillingly re-experiencing the same pain, in a similar manner to how abuse and rape victim do. Just as how victims of abuse or rape are damaged to the point that they reconsider their identity, the hospital events trigger some of Cinder's memories of her childhood and a series of events that lead to the reveal of her true origins. Furthermore, the later comparisons to Juliet and Sleeping Beauty in such a grotesque scenario only emphasize the lack of power that comes with her race, age, gender and status as a rather poor person. The associations can also be interpreted as a criticism towards the romanticisation of old tales in an era in which social and gender dynamics have shifted, the stories and the current reality not mirroring each other, but being rather antithetical in terms of certain values and norms.

Considering the topic of sexuality in the lives of young adults, here it is also tackled through Cinder's experience. The novel's source material and other renditions did not approach this subject, leaving the relationship between the heroine and her prince appear as something based on love at first sight and on duty, as the social emphasis was on following the norms and giving children to carry on the legacy. Cinder and the future emperor indeed fall in love and they attempt to initiate a kiss, but they are no longer under the same pressure of perceiving marriage as something mandatory, especially at such a young age. Instead, the young girl's experience as a hybrid, as only a part-human human being are highlighted. Unlike an average adolescent, she cannot experience strong feelings, any exposure to something of emotional nature overwhelming her and leading to the overheating of her artificial system. Such boundaries make her deny some of her own human traits and to perceive herself as "totally incapable of sexual activity"[11]. She is aware that she is capable of having feelings, but her condition restricts her against her will. Instead of accepting the kiss of her one true love, she experiences excruciating pain that cripples her and keeps her in a permanent state of awareness regarding the social and racial differences between the two of them, as well as between her and human girls. This repetitive state of keeping herself away from the love interest is a recurring trope in young adult literature, in which the heroine is kept pure throughout the entire journey. Christine Seifert discusses this aspects stating that:

[10] Marissa Meyer, *Cinder*, Square Fish, New York, 2012, 80-81

[11] D. Biklen and R. Bogdan, "Media portrayals of disabled people: A study in stereotypes," *Interracial Books for Children Bulletin*, 8(6–7), 1977, 4–9

> We worry whether the heroine will make it to the end of the novel with her purity intact. When she does, we feel a sense of relief. She's safe—for the moment. Then the sequel puts her in another precarious position. Authors repeat the same cycle for as many sequels as necessary. Only by the last book does the character become truly safe from any threat to her virginity.[12]

Therefore, it is implied that the young woman can only receive her kiss once she has finished her journey and achieved her role as a heroine, not only protagonist. This also includes the aspect of self-acceptance as in the first volume, Cinder's overall attitude regarding her bodily functions and sexuality is resorted to frustration or obliviousness. Despite being informed that her reproductive system was not damaged and was able to develop just as normal girl's, she receives the news with apathy and distrust, later realizing the futility of a reproductive system:

> "Your reproductive system is almost untouched. You know, lots of female cyborgs are left infertile because of the invasive procedures, but from the looks of it, I don't suspect you will have any problems." […]
>
> "I'm sure I'll feel much more grateful when I find a guy who thinks complex wiring in a girl is a turn-on."[13]

Her rejection might seem unjustified, but it is only a natural response as she has already been exposed to enough prejudice and abuse, as well as to her body's limits, to comprehend that her body could not be desirable by normal standards, nor withstand the complexity of a romantic and sexual relationship. Therefore, this mirroring of the sexual insecurities and oppression experienced by many women, stressed the acceptance factor by implying that sexuality is a pivotal part of the female identity as well. With Cinder's sexual awakening and blossoming feelings being restrained by age, race and bodily functions, the metaphor used by Meyer sends a message of positivity:

> Sex-positive YA literature actively works against virginity fetish tropes. Female protagonists are often still virgins, but they are defined by their passions, desires, talents, and interests rather than their virginity. They don't need virginity guardians, because they make thoughtful and well-planned decisions about sex. They don't have soul mates to whom they are drawn for inexplicable reasons. They select boyfriends based on shared interests and mutual attraction. Male love interests do not pose a threat to the physical safety or emotional well-being of the female protagonists. If male love interests fail to provide mutual love, support, and pleasure, the heroines break up with them. Girls recognize that having sex with someone does not necessarily make him a healthy eternal soul mate no matter how bad his behavior.[14]

Cinder being encouraged to break the restraints of her body by seeking the affection of no ordinary man, but the emperor himself establishes her position in the story as a heroine. Although it has been constantly expressed in the novel that many other young women have been charmed by the young witty prince, Cinder's feelings blossom only once they interact. Despite not being entirely acquainted with one another, there is no platonic infatuation between the two of them, but genuine friendship and budding romantic feelings that await for their psychological and emotional growth and self-discovery before initiating a relationship.

[12] Christine Seifert, *Virginity in Young Adult Literature after Twilight*, Rowman & Littlefield, 2015, 4
[13] Marissa Meyer, *Cinder*, Square Fish, New York, 2012, 116
[14] Christine Seifert, *Virginity in Young Adult Literature after Twilight*, Rowman & Littlefield, 2015, 120

Unbeknownst to them, a relationship between the two could prevent a fifth world war and genocide, but any rushed decisions would lead to keeping the heroine away from her journey and development.

Another relevant aspect regarding the heroine's identity and development is her background. Most young adult heroines echo the fairy tale ones, or at least the fairy tale male heroes, by introducing an inexperienced commoner, or someone who has been forced into such a role, whose simple origins motivate the journey and character growth. In the case of Linh Cinder, her knowledge about her background is null and reduced to the status of orphan and cyborg, both equating an outcast. What would have been her journey as the embodiment of Cinderella is only the epilogue for her true voyage of experience, once she is revealed to be a Lunar as well and the actual missing Lunar Princess, Selene.

> To be cyborg *and* Lunar. One was enough to make her a mutant, an outcast, but to be *both*? She shuddered. Lunars were a cruel, savage people. They murdered their shell children. They lied and scammed and brainwashed each other because they *could.* They didn't care who they hurt, so long as it benefitted themselves. She was not one of them.[15]

The discovery does provide any pride nor sense of fulfillment for the protagonist as her newly recovered identity comes with a traumatic past, more dangers and responsibility, and pressure. Furthermore, her current identity does not improve much by the reveal, the girl remaining an orphan and outcasts regardless of being a princess or a mechanic. In fact, her past being revealed to her forces an identity crisis upon her: "No, you don't understand anything! A week ago, I knew exactly who I was, *what* I was, and maybe that was a worthless cyborg, but at least I knew that. And now…now I'm Lunar, I'm a Lunar who supposedly might have magic but can't use it, and now there's this insane queen who for some reason wants to *kill* me."[16]

Such a reaction might not appear justified coming from an adult, but for a teenager, who has experienced only unpleasant events and bad treatment, it is a reasonable one. During the time she spent as a nobody, Cinder allowed to build an identity on her own besides accepting the one forced by circumstances and social preconceptions. Her condition left her as an unbalanced person seeking an inner order, new variables only disrupting what she has built so far. There appears to be no means of her accepting her true identity as it would only enhance the pain brought by the traumas she has experienced, and put her in more danger. For this reason, she is deprived of Cinderella's happy ending and receives the punishment meant for the villain of the story. She loses the love and respect of her prince, the reputation and identity she built, and is left all alone, waiting for the capital punishment. However, it is not her story has come to an end, but her time as an oblivious commoner. As a fugitive, she can rebuild her life or recover parts of the one that she lost.

A 21st century reader would not feel satisfied with a marriage between two teens, expecting much more from life, more struggles and perils and even an unclear ending. Cinder reaching the lowest point highlights the complexity of life, which does not suddenly improve with expectations of romance and marriage, encouraging young female readers to not renounce the possibility of giving themselves a second chance and pursue their happiness.

The phase she ascends to by the end of the first novel is the one of the Destroyer, as she was not able to rise to any of the other desired stages. It is an early stage of metamorphosis, but defined by mental state of misanthropy and bleakness with hints of self-

[15] Marissa Meyer, *Cinder*, Square Fish, New York, 2012, 178
[16] Marissa Meyer, *Cinder*, Square Fish, New York, 2012, 239

destructiveness. This stage is preserved in the second novel as well, when Cinder returns in white garments, symbolizing her new beginning. Her second rebirth does not protect her against other traumatic events and she has to regain her heroine status. Seeking both the safety of innocence and more answers regarding her past, Cinder is not yet prepared to recover her crown and throne, as she still rejects her identity. Instead, she succumbs to more apathy, self-loath and depression. Being raised to hate her own kind, both cyborgs and moon colonists, Cinder goes from alternating between refusing to acknowledge her mechanical parts and mental gift, and recklessly using both. This alternation mirrors her indecisiveness regarding who she should be, as she would have to accept the identity forced upon her or the one that is more of a duty instead of an actual personality.

Cinder's role as a heroine is also doubted as she leans towards passiveness, rejecting to take action against the common evil. Her rejection is excused by her abusive up-bringing, not considering herself capable of fighting an entire system, nor worthy. An ideal traditional hero would follow certain values and would not resort to harming others, a mistake Cinder actually makes:

> The crazed man roared and picked up the officer, swinging her around like a dog would a toy and tossing her halfway across the tavern. She crumpled to the ground as another shot rang out, catching the man in the shoulder. Bellowing, he whipped forward, snatching the gun away from the remaining officer with one hand. He swiped with the other, his fingers curled into a claw that left four red gashes on the officer's face.
>
> Heart hammering, Cinder gaped down at the woman as the life drained out of her eyes. Her gasps stuck in her throat. Her heart was pounding so hard it was sure to break out of her chest. White spots specked her vision. She couldn't breathe.[17]

Becoming a murderer, Cinder's self-deception is further fuelled, as a Destroyer seeing no difference between herself and the villain of the story. Once more, the story has no proper ending, proving that second chances do not grant immediate success, and that one's sacrifices are constantly required, life being made out of sacrifices.

After the period of stagnation and being allowed to mourn her own fate, Cinder makes the first attempts of recovering her ideal complete heroine identity and self-respect. As the Magician, she accepts her hybrid body and mental gift, and trains in order to learn how to properly use them for her mission. Also, similarly to a fairy tale hero gaining helpers throughout his journey, for the first time, Cinder is not completely alone and has friends that help her, motivating her to pursue her goal of transforming in the perfect concoction of her two identities. However, she also approaches the pitfall of the Magician by once again being responsible for the death of someone threatening her and her friends. Though, by this stage, she no longer feels guilt, as she acknowledges the difference between her and her rival, one unwillingly killing to protect the ones she loves, the other killing out of sadism and to protect her own interests.

With this final acceptance, Cinder is ready to assume her role as the Warrior, the rightful queen of Luna, and as the Lover, emperor Kaito's lover, and completing the final stages of becoming a complex heroine. Despite having fought various enemies in the previous novels, being much closer to confronting the villain allows her to finally assume this role. This time, even when she risked the same fate that led her to becoming the Destroyer, she exposes her recently achieved assertiveness and skills by finally confronting those who have demoted her from her status as the rightful queen, and deprived her of self-respect and her true identity. Pearson adds that:

[17] Marissa Meyer, *Scarlet*, Square Fish, New York, 2013, 357

> The Warrior myth stresses that evil, injustice, and dishonesty do exist. Yet if we are smart and skilled enough, if we have enough courage and discipline to take a stand, and if we can enlist enough support, they can be overcome. It tells us, furthermore, that we are not responsible just for ourselves; it is our task to defend the weak and the powerless. We should never use the power of the sword, the pen, or the word to harm another unnecessarily. We should always use the least force necessary, and the least punishing approach that can also appropriately protect the boundaries.[18]

Therefore, Cinder's internal growth is what allowed her to return and complete the stages of the fourth fairy tale sphere. Comparing what seemed as her complete journey in the first novel to what she has achieved in the last one, here she is truly recognised, as everyone learns that Princess Selene is alive and ready to reclaim her throne, whereas the villain is exposed to the people and finally punished. *Cinder* only provided a glimpse at what the ending should be, with only the protagonist being aware of the truths.

An interesting trait shared by the epilogue journey and the final one is also the way how the Wedding stage is approached. In "Cinder", the young girl is denied her Lover phase by her own bodily functions and limits, as well as prejudice, whereas in "Winter", she accepts her feelings and is capable of controlling her bodily functions in order to initiate a romance with her love interest. Once again, though, there is no actual wedding, but with the prospect of one in the future.[19] Therefore, the series does not end with happily ever after for the protagonist, but with the promise of one, as she is selflessly more willing to repair the damage made her predecessor and make order in her kingdom. Cinder stays true to herself by deciding to abolish the monarchy ruling her nation, despite implying the erasure of her family's legacy, in order to avoid the past repeating itself and risking any future war.

Therefore, the complexity of Marissa Meyer's protagonist, Linh Cinder, stands in the multilateral approach of the concepts of heroism and femininity. By blending elements from fairy tales and current social issues such as body image, gender and race, but also by including aspects of female psychology through the depiction of matters such as memory and trauma, Meyer accomplished the portrayal of a true heroine in the vision of contemporary social politics. Furthermore, the presence of such a heroine in young adult literature can be regarded as a form of retaliation for women, who can reclaim their voices and freely expose their struggles and flaws, while still being eligible role models. All these aspects make it possible for *The Lunar Chronicles* series to provide some guidance for those who have struggled finding their own identity, this way earning the deserved respect for its niche category and its target audience.

BIBLIOGRAPHY

Biklen, D. and R. Bogdan. "Media portrayals of disabled people: A study in stereotypes." *Interracial Books for Children Bulletin*. 8(6–7), 1977. 4–9

Campbell, Joseph. *The Hero with a Thousand Faces*. Princeton UP, 2004.

Jung, C. G. "The Phenomenology of The Spirit in Fairytales." *Collected Works of C.G. Jung/ The Archetypes and the Collective Unconscious*. Translated by Gerhard Adler and R.F.C. Hull, second ed., vol. 9, Princeton University Press, 1959, pp 384-436

Meyer, Marissa. *Cinder*. New York: Square Fish, 2012.

Meyer, Marissa. *Cress*. New York: Square Fish, 2014.

Meyer, Marissa. *Scarlet*. New York: Square Fish, 2013.

[18] Carol Pearson, *Awakening the Heroes within: Twelve Archetypes to Help Us Find Ourselves and Transform Our World*, Harperelixir, 1991

[19] Marissa Meyer, *Winter*, Square Fish, New York, 2015

Meyer, Marissa. *Winter*. New York: Square Fish, 2015.

Nafiza. "INTERVIEW WITH MARISSA MEYER." The Book Wars blog, 3 September, 2013, https://thebookwars.wordpress.com/2013/09/03/interview-with-marissa-meyer/

Pearson, Carol. *Awakening the Heroes within: Twelve Archetypes to Help Us Find Ourselves and Transform Our World*. Harperelixir, 1991.

Sawyer, Susan M, et al. "The Age of Adolescence." *The Lancet Child & Adolescent Health*, vol. 2, no. 3, 17 Jan. 2018, pp. 223–228., doi:10.1016/s2352-4642(18)30022-1.

Seifert, Christine. *Virginity in Young Adult Literature after Twilight*. ePub ed., Rowman & Littlefield, 2015.

THE DYNAMIC STRUCTURE OF THE LIBRARY TERMS IN ROMANIAN LANGUAGE

Cristina Caterev
PhD Student, "Bogdan Petriceicu-Hasdeu" Institute of Romanian Philology

Abstract: *The evolution of ideas and facts in library science is due, as in other fields, to some personalities, because a field cannot exist in time if it does not have behind it those pillars on which a vocabulary or terminological language can be created. The terms from the biblioeconomic lexicon are grouped into lexical systems, isolated from the words from the common lexicon, and are correlated with other objectual-notional fields.*
The article presents an analysis of the structure of the terms in the field of romanian library terminology is generally mentioned as one of the main methods of researching terms in linguistics. Insights derived from statistical accounts of a domain's vocabulary can be useful in solving and clarifying specific qualitative and quantitative problems regarding language use. In the linguistic research regarding the library terminology, we rely on the information extracted from specialized publications, the research is about the 17452 grammatical terms and phrases.

Keywords: *library science, lexical systems, structure of the terms, library terminology, common lexicon.*

Un demers în terminologia bibliologică în general şi în cea românească în special, nu poate şi nu are dreptul să ignore pe cei fără de care bibliotecile nu ar fi existat, mai întâi călugării erau numiți în trecut *copişti modeşti* fără de care bibliotecile din cadrul mănăstirilor nu şi-ar fi avut justificarea, mai apoi *bibliotecarii savanţi* din bibliotecile umaniste, *custodele* - acel păstrător şi păzitor al integrităţii unor colecţii şi alţi modeşti *slujbaşi* fără de care nu ar fi existat cartea iar bibliotecile nu ar fi cunoscut evoluţia şi dezvoltarea actuală. Sintagma bibliologului Gheorghe Buluță „*biblioteca - memoria culturală a omenirii*" ar fi fost lipsită de conţinut. Bibliotecile nu înseamnă deci numai cărţi şi clădiri ci şi oameni care le „construiesc", le conferă ordinea şi funcţionalitatea lor în societatea contemporană [1, p. 109].

Prin definiţia cercetătorului Mircea Regneală, *biblioteca* reprezintă „orice colecţie organizata de cărţi si seriale, tipărite sau orice alte documente grafice si audiovizuale, disponibile pentru împrumut sau lectura în sală." Biblioteca poate fi şi un „organism sau parte a unui organism a cărui principală menire este de a conserva o colecţie şi de a facilita, graţie serviciilor oferite de personal, folosirea documentelor răspunzând nevoilor de informare, de cercetare, de educaţie sau de loisir ale utilizatorilor" [2, p. 70.].

Metoda de constituire imediată determină modul în care sunt unităţile lexicale relevante legate una de cealaltă. Prin intermediul aceste metode de cercetare a fost descoperit şi ilustrat faptul că unităţile lingvistice au o organizare ierarhică a construcţiilor binare. Sarcina fundamentală a metodei este de a segmenta un set de unităţi lexicale în două secvenţe semnificative independente. Aceste secvenţe semnificative independente sunt numite componentele imediate. Segmentarea suplimentară a elementelor constitutive imediate are ca rezultat componentele finale, ceea ce înseamnă că nici o segmentare semantică nu este posibilă pentru că nici un sens nu poate fi găsit. Această metodă este extrem de fructuoasă în descoperirea structurii derivate a cuvintelor.

Din termenii biblioteconomici românești studiați am analizat modele structurale monomembri, bimembre, trimembri, tetramembre, polimembre ale îmbinărilor terminologice.

Prezentăm în continuare termeni monomembri citați din publicațiile: *Vocabular de bibliologie* (1966) - 1674 termeni; Olteanu, Virgil. *Din istoria şi arta cărţii: Lexicon* (1992); Regneală, Mircea. *Dicţionar de biblioteconomie şi ştiinţa informării : Român-englez* (1999); Regneală, Mircea. *Dicţionar explicativ de biblioteconomie şi ştiinţa informării*. Ed. a 2-a. Vol. 1. A-L (2001); Regneală, Mircea. *Dicţionar explicativ de biblioteconomie şi ştiinţa informării*. Ed. a 2-a. Vol. 2. M-Z (2001); *Dicţionar de biblioteconomie şi ştiinţe ale informării : Ediţie enciclopedică* (2014).

Termeni monomembri formați din substantive

Termeni monomembri formați din substantive cu formă doar la singular: *bienal*; *bilanț*; *bilingv*; *bilunar*; *bimensual*; *binar*; *bisăptămânal*; *catalogare*; *catalografie* etc.

Termeni monomembri formați din substantive la genul feminin care au formă pentru singular și plural: *biobibliografie* (sing.), biografii (pl.); *biografie* (sing.), biografii (pl.); *carte* (sing.), *cartotecă* (sing.), cartoteci (pl.); carte (sing.), *cărți* (pl); *cerere* (sing.), *cereri* (pl); *conversație* (sing.), *conversații* (pl.); *cooperare* (sing.), *cooperări* (pl.); *coordonare* (sing.), coordonări (pl.); *copertă* (sing.), *coperți* (pl); cotă (sing.), cotă (sing.), *cote* (pl.) etc.

Termeni monomembri formați din substantive la genul neutru care au formă pentru singular și plural: *birou* (sing.), birouri (pl.); *blanc* (sing.), *blancuri* (pl.); *bloc* (sing.), blocuri (pl.); *borderou* (sing.), *borderouri* (pl.); *catalog* (sing.), *cataloage* (pl.); *dublet* (sing.), *dublete* (pl.); *dulap* (sing.), *dulapuri* (pl.); *duplex* (sing.), *duplexuri* (pl.);

Termeni monomembri formați din substantive la genul masculin care au formă pentru singular și plural: *catalogator* (sing.), *catalogatori* (pl.); *coordonator* (sing.), *coordonatori* (pl.);

Termeni monomembri verbe care sunt formate de la substantive: catalog - a cataloga; conservare - a conserva; căutare - a căuta etc.

În domeniul biblioteconomic românesc am depistat termeni simpli ce desemnează activitatea de bază a biblioteconomiei: *document*, *utilizator*, *publicaţie*, *ziar*, *abonament*, *borderou*, *achiziţie*, *colecţie*, sintagme: *fişă de înregistrare*, *fişă de înscriere*, *tehnologia de bibliotecă*, *tehnologia bibliotecară*, *documente esenţiale*, *indici statistici*, *indice auxiliar*, *descriere analitică, bibliografie analitică, clasificare analitică* mulţi îşi au originile din limba franceză, engleză sau rusă.

Termeni biblioteconomici exprimaţi prin cuvinte simple formate doar din substantive: **termeni monomembri**: *abonament*; *abonat*; *achiziţie*; *acronim*; *adresă*; *adnotare*; *antetitlu*; *antroponim*; *artotecă*; *atlas*; *audiovizual*; *avantitlu*; *bandotecă bibliatrie*; *bibliobuz*; *bibliofil*; *bibliofilie*; *bibliofilm*; *bibliofobie*; *bibliofon*; *bibliograf*; *bibliografie*; *biblioman*; *bibliomanie*; *bibliometrică*; *bibliometru*; *bibliotecar*; *bibliotecă*; *biblioteconomie*; *biblioteconomist*; *bibliotechnică*; *biobibliografie*; *carte*; *catalog*; *catalografie*; *clasare*; *clasificare*; *clasificator colecţie*; *colecţionar*; *copie*; *cotare*; *cotă*; *cutterizare*; *date*; *descriere*; *diafilm*; *disc*; *discografie*; *donaţie*; *dublet*; *etichetă*; *exemplar*; *exliristică*; *extras*; *filă*; *filială*; *fişă*; *fişier*; *fond*; *fondare*; *fonotecă*; *format*; *fotodocument*; *fototecă*; *gazetă*; *hartă*; *identificare*; *ilustrată*; *imprimate*; *index*; *indexare*; *indexator*; *indice*; *înregistrare*; *listă*; *loc*; *microbibliografie*; *microcopii*; *microcopiere*; *microfilm*; *microfilmare*; *microfilmotecă*; *microformat*; *microimagine*; *mijloace*; *monitor*; *monitorizare*; *monografie*; *nomonograf*; *notă*; *nume*; *numerotare*; *patronim*; *periodic*; *poligrafie*; *preţioasă*; *pseudonim*; *publicitate*; *pupitru*; *raft*; *recenzie*; *recenzor*; *registru*; *regulament*; *repertoar*; *repertoriu*; *reproducere*; *revistă*; *rezervă*; *semn*; *serial*; *serie*; *subtitlu*; *subvedetă*; *supranume*; *supratitlu*; *triplet*; *vedetă*; *volum*; *zonă* etc.

Formula S1 (N.) + S2 (propriu, N.)

Termeni sintagme formați din două elemente care poartă numele personalităţilor care au inventat procesul biblioteconomic: *catalogarea* Cutter; *clasificarea* Bliss; *clasificarea Dewey*; *clasificarea* Kyle; *clasificarea* Ranganathan; *clasificarea* Șarton*; descriptor* Mooers; legea Bradford*; planul* Farmington; *prelucrarea* Diazo; *sistemul* Newark, *sistemul* Browne etc.

Formula Substantive la plural S1(N. pl.)+S2

Formula S + S: Sintagme formate din substantive compuse: *autor-colectiv*; *barcode-reader*; *bibliotecă-depozit*; *bibliotecar-consultant*; *bibliotecar-documentarist*; *bibliotecar-expert*; *bibliotecar-şef*; *carte-casetă***;** *carte-manuscris*; *carte-pilot*; *catalog-dicţionar*; *cercetare-dezvoltare*; *cod-obiect*; *cod-sursă*; *contract-achiziţie*; *contract-prestare*; *copie-soft*; *cuvânt-cheie*; *cuvânt-*subiect; *cuvânt-vedetă; descriptor-descriptor*; *descriptor-document*; *document-achiziţie*; *document-anexă*; *document-document*; *document-gazdă*; *document-martor*; *document-sursă*; *fişă-document*; *fișier-sursă*; *fișier-text*; *fișier-tip***;** *grafic-coloană*; *indice-glosar*; *info-birou*; *interfaţă-utilizator*; *limbaj-maşină*; *limbaj-sursă*; *listă-borderou*; *manager-superior, manager-inferior; masă-pupitru*; *plic-colţar*; *registru-inventar*; *reţea-arbore*; *sală-consultare*; *sală-împrumut*; *sală-primire*; *sistem-expert*; *sistem-pilot*; *sistem-text*; *sistem-*uniterm; termen-*document*; *tezaur-satelit*; *tezaur-ţintă*; *tezaur-sursă*; *titlu-cheie*; *tramvai-bibliotecă*; *utilizator-expert* etc.

O mare pondere în terminologia biblioteconomică românească o au sintagmele formate din Substandiv + **adjectiv:** *actualitatea bibliografiei*; *actualizarea catalogului*; *actualizarea colecţiei*; *adâncimea indexării*; *adnotare editorială*; *adnotare informativă*; *anul apariţiei*; *aranjare automată*; *aranjare liniară*; *aranjare verticală*; *arhitectura fişierului*; *arhitectură paralelă*; *bibliografia articolului*; *bibliografia cărţii*; *bibliografia periodicelor*; *bibliografie adnotată*; *bibliografie analitică*; *bibliografie ascunsă*; *bibliografie comercială*; *bibliografie completă*; *bibliografie curentă*; *bibliografie generală* etc.

Termeni bimembre

Sitagme formate din formula: N1 + adj. - Substantiv + adjectiv:

Sintagme formate din doi membri care denumesc serviciile bibliotecii: *acces deschis*; *acces general*; *acces liber*; *expoziţie audiovizuală*; *expoziţie itinerată*; *expoziţie multimedia*; *expoziţie permanentă*; *expoziţie temporară*; *fişă preliminară*; *formular tipizat*; *public cunoscut*; *referință bibliografică*; *referință electronică*; *referință ghidată*; *referință încrucișată*; *referință rapidă*; *serviciu bibliografic*; *serviciu consultativ*; *serviciu electronic*; *serviciu indirect*; *serviciu informatizat*; *serviciu online*; *serviciu public*; *serviciu voluntar* etc.

Sintagme formate din doi membri care denumesc organizarea colecțiilor în bibliotecă: *aşezare alfabetică*; aşezare clasificată; *aşezare cronologică*; *aşezare fixă*; aşezare sistemică etc. regăsirea datelor; regăsirea documentelor; regăsirea informației etc.

Sintagme formate din doi membri care denumesc tipologia bibliotecilor: *bibliotecă academică*; *bibliotecă digitală*; *bibliotecă centrală*; *bibliotecă comunală*; *bibliotecă enciclopedică*; *bibliotecă filială*; *bibliotecă electronică*; *bibliotecă naţională*; *bibliotecă itinerantă*; *bibliotecă judeţeană*; *bibliotecă juridică*; *bibliotecă medicală*; *bibliotecă mobilă*; *bibliotecă municipală*; *bibliotecă orăşănească*; *bibliotecă raională*; *bibliotecă principală*; *bibliotecă publică*; *bibliotecă publică*; *bibliotecă regională*; *bibliotecă sătească*; *bibliotecă specializată*; *bibliotecă şcolară bibliotecă ştiinţifică*; *bibliotecă tehnică*; *bibliotecă univeristară*; *bibliotecă virtuală* etc.

Sintagme formate din doi membri care denumesc tipologia bibliografiile elaborate de bibliotecari: *bibliografie analitică*; *bibliografie ascunsă*; *bibliografie comercială*; *bibliografie completă*; *bibliografie curentă*; *bibliografie generală*; *bibliografie naţională*; *bibliografia articolului*; *bibliografia cărţii*; *bibliografia periodicelor*; *bibliografie adnotată*; *bibliografie prospectivă*; *bibliografie regională*; *bibliografie retrospectivă*;

bibliografie secundară; *bibliografie selectivă*; *bibliografie specializată*; *bibliografierea articolelor* etc.

Sintagme formate din doi membri care denumesc tipologia catalogului: *catalog alfabetic*; ***catalog auxiliar***; ***catalog alfanumeric; catalog bibliografic***; ***catalog central***; *catalog colectiv*; *catalog cronologic*; *catalog cumulativ*; ***catalog* descriptiv**; ***catalog editorial***; *catalog electronic*; ***catalog factografic***; ***catalog general***; ***catalog geografic***; *catalog industrial*; ***catalog informatizat***; ***catalog intern***; ***catalog inversat***; ***catalog onomastic***; *catalog partajat*; ***catalog principal catalog public***; ***catalog rotativ***; ***catalog sistematic***; ***catalog special***; ***catalog tipărit***; ***catalog topografic*** etc.

Sintagme formate din doi membri care denumesc catalogarea publicațiilor: *catalogare automatizată*; *catalogare centralizată*; *catalogare numerologică*; *catalogare partajată*; *cod aditiv*; *cod alfabetic*; *cod alfanumeric*; *cod deontologic*; *codificare alfabetică*; *codificare alfanumerică colectiv editorial*; *colectiv științific*; *colectivitate publică*; *descriere bibliografică*; *descriere complementară*; *descriere completă*; *descriere cronologică*; *descriere definitivă*; *descriere deschisă*; *descriere multinivel*; *descrierea cărții*; *descriptor calificator*; *descriptor candidat*; *descriptor generic*; *descriptor modificator*; *descriptor specific*; *descriptorii documentuluid*; *desemnarea materialului*; *desemnarea subcolecției*; *desemnarea titlului*; *index alfabetic*; *index analitic*; *index anual*; *index auxiliar*; *index bibliografic*; *index cumulativ*; *index geografic*; *index lunar*; *index numeric*; *index permutabil*; *index sistematic*; *indexare analitică*; *indexare automatizată*; *indexare combinatorie*; *indexare coordonată*; *indexare ierarhică*; *indexare liberă*; *indexare mixtă*; *indexare multidimensională indexare omogenă*; *indexare postcoordonată*; *indexare precoordonată*; *indexare relațională*; *indexare unidimensională*; *indexarea documentelor*; *indexarea periodicelor*; *indexarea publicațiilor*; *indice alfabetic*; *indice alfanumeric*; *indice analitic*; *indice auxiliar*; *indice compus*; *indice eliberat*; *indice încrucișat*; *indice numeric*; *indice onomastic*; *indice principal*; *indice recapitulativ*; *indice restabilit*; *indice simplu*; *indice tematic*; *indice zecimal* etc.

Sintagme formate din doi membri care denumesc înregistrarea documentelor în bibliotecă: *înregistrare bibliografică*; *înregistrare catalorafică*; *înregistrare descărcată*; *înregistrare deschisă*; *înregistrare descriptivă*; *înregistrarea documentelor*; *înregistrare electronică*; *înregistrare grafică*; *înregistrare logică*; *înregistrarea periodicelor*; *înregistrare sonoră*; *înregistrarea sunetului*; *înregistrare video*; *înregistrare videomagnetică*; *înregistrarea volumelor* etc.

Sintagme formate din doi membri care denumesc tipologia publicațiilor în biblioteconomie: *publciație serială*; *publicație anuală*; *publicație bibliografică*; *publicație bilunară*; *publicație bimensuală*; *publicație bimestrială*; *publicație cartografică*; *publicație datată*; *publicație internă*; *bpublicație jubiliară*; *publicație lunară*; *publicație mensuală*; *publicație monografică*; *publicație multilingvă*; *publicație nedatată*; *publicație numerotată*; *publicație oficială*; *publicație periodică*; *publicație preliminară*; *publicație principală*; *publicație săptămânală*; *publicație serială*; *publicație științifică*; *publicație trimestrială*; *publicație comercială*; *publicație electronică*; *publicație monografică*; *publicație non-comercială*; *publicație oficială*; *publicație periodică* etc.

Sintagme formate din doi membri care denumesc titlurilor publicațiilor în biblioteconomie: *titlu academic*; *titlu alternativ*; *titlu alternativ*; *titlu ambiguu*; *titlu anterior*; *titlu cheie*; *titlu colectiv*; *titlu complet*; *titlu comun*; *titlu convențional*; *titlu corectat*; *titlu curent*; *titlu dependendent*; *titlu distinctiv*; *titlu fals*; *titlu independendent*; *titlu inversat*; *titlu încadrat*; *titlu lipsă*; *titlu modificat*; *titlu oficial*; *titlu original*; *titlu paralel*; *titlu prescurtat*; *titlu principal*; *titlu propriu*; *titlu standard*; *titlu uniform*; *titlul documentului*; *titlul publicației* etc.

Sintagme formate din doi membri care denumesc tipologia căutării informațiilor*:* *cătarea referințelor*; *căutare asistată*; *căutare bibliografică*; *căutare binară*;

căutare interactivă; *căutare iterativă*; *căutare on-line*; *căutare retrospectivă*; *căutare subvenţională*; *căutare trunchiată*; *sistem deschis*; *sistem dinamic*; *sistem documentar*; *sistem informatic*; *sistem integrat*; *sistem interactiv*; *sistem intern*; *sistem închis*; *sistem off-line*; *sistem on-line*; *sistem semiotic*; *sistematizare cronologică*; *vedetă alternativă*; *vedetă intrată*; *vedetă inversă*; *vedetă multiplă*; *vedetă preferată*; *vedetă secundară*; *vedetă specifică*; *vedetă uprimată*; *vedetă-model* etc.

Sintagme formate din doi membri care denumesc tipologia fişierului existent în bibliotecă: *fişa cărţii*; *fişa cititorului*; *fişă bibliografică*; *fişă divizionară*; *fişă principală*; *fişă provizorie*; *fişă suplimentară*; *fişă tehnică*; *fişă tipărită*; *fişier activ*; *fişier bibliografic***;** *fişier cronologic***;** *fişier curent***;** *fişier direct***;** *fişier principal***;** *fişier rotativ***;** *fişiere informatizate* etc.

Formula Prep. + S.

Sintagme formate din prepoziţii şi substantive: *în colaborare*; *în depozit*; *în locaţie*; *în scris*; *în stoc*; *în timp*; *la aprobat*; *la comandă*; *la distanţă*; *la lectură*; *la termen* etc.

Formula S + Prep. + S

S. (sing). + prep. + S (sing.) (G) - *acces la informaţie*; *drept la imagine*; *cererea de căutare* etc.

S. (pl.). + prep. la + S (G) - *mulţimi de indentificatori*; *mulţimi de documente*; *liste de documente*; *strategii de căutare* etc.

Sintagme formate din doi membri care denumesc tipologia clasificării publicaţiilor în bibliotecă: *clasificare analitică*; *clasificare analitică*; *clasificare artificială*; *clasificare automatizată*; *clasificare binară*; *clasificare binară*; *clasificare detaliată*; *clasificare enciclopedică*; *clasificare enumerativă*; *clasificare eterogenă; clasificare faţetată*; *clasificare faţetată*; *clasificare ierarhică*; *clasificare inversă*; *clasificare lineară*; *clasificare manuală*; *clasificare metodică*; *clasificare monoierarhică*; *clasificare multidimensională*; *clasificare multidisciplinară*; *clasificare naturală*; *clasificare orizontală*; *clasificare sintetică*; *clasificare sistematică*; *clasificare specializată*; *clasificare universală*; *clasificare zecimală*; *clasificare zecimală*; *clasificarea brevetelor*; *clasificarea documentelor*; *clasificarea documentelor* etc.

Sintagme formate din doi membri care denumesc tipologia de documente existente în bibliotecă: *documente dactilografiate*; *documente digitale; documente electronice; documente intelectuale*; *documente manuscris*; *documente numismatice*; *document adnotat*; *document analizat*; *document anonim*; *document arhivat*; *document audiovizual*; *document cartografic*; *document cartografic*; *document codificat*; *document confidenţial*; *document dactilografiat*; *document datat*; *document derivat*; *document digital*; *document foliolat*; *document grafic*; *document iconografic*; *document ilustrat*; *document indexat*; *document juridic*; *document monografic*; *document multimedia*; *document nedatat*; *document neoficial*; *document nepublicat*; *document oficial*; *document original*; *document paginat*; *document preliminar*; *document primar*; *document recenzat*; *document reprodus*; *document scris*; *document secret document secundar*; *document terţiar*; *document ştiinţific*; *document tipărit*; *document vizual*; *documente digitale*; *documente parlamentare*; *ediţie preliminară*; *exemplar legal* etc.

Sintagme formate din doi membri care denumesc tipuri de cărţi din bibliotecă: *carte audio*; *carte broşată*; *carte cartonată*; *carte electronică; carte legată; carte mediocră; carte poştală*; *carte rară*; *carte rătăcită*; *carte religioasă*; *carte rezervată*; *carte sonoră*; *carte tipărită*; *carte şcolară*; *carte vorbită*; *ediţie academică*; *ediţie actualizată*; *ediţie adăugită*; *ediţie bibliofilă*; *ediţie broşată*; *ediţie cenzurată*; *ediţie clandestină*; *ediţie clasică*; *ediţie şcolară*; *ediţie comandată*; *ediţie completă*; *ediţie corectată*; *ediţie critică*; *ediţie curentă*; *ediţie definitivă*; *ediţie integrală*; *ediţie neautorizată*; *ediţie nouă*; *ediţie on-line*; *ediţie*

originală; *ediție preliminară*; *ediție prescurtată*; *ediție revăzută*; *ediție științifică*; *ediție unică*; *editare electronică*; *editor ocazional*; *ediţie originală*; *ediție princeps* etc.

Sintagme formate din doi membri care denumesc tipuri de colecție din bibliotecă: *colecție anuală*; *colecție completă*; *colecție editorială*; *colecţie electronică*; *colecţie digitizată*; *colecție fundamentală*; *colecție incompletă*; *colecţie naţională*; *colecție nenumerotată*; *colecție particulară*; *colecţie principală*; *colecție publică*; *colecție specială* etc.

Sintagme formate din doi membri care denumesc procesul de catalogare și indexare a publicațiilor în bibliotecă: *caracter binar*; *caracter grafic*; *caracter ignorat*; *caracter numeric*; *caracter univoc*; *colectivitate locală*; *descriere principală*; *fişă descriptivă*; *fişă preliminară*; *formular tipizat*; *funcţie documentară*, *imagine digitală*; *indexare coordonată*; *indexare post-coordonată*; *indexare sumară*; *legături orizontale*; *legături verticale*; *limbaj analitic*; *limbaj auxiliar*; *limbaj documentar*; *limbaj formalizat*; *limbaj natural*; *limbaj simbolic*; *limbaj specializat*; *limbaj ştiinţific*; *limbaj tehnic*; *limbaj terminal*; *lucrare ştiinţifică*; *lucrare audiovizuală*; *lucrare curentă*; *lucrare muzicală*; *lucrare fonografică*; *lucrare multimedia*; *managementul cunoştinţelor*; *managementul calităţii*; *managementul informaţional*; *mecanisme web*; *organizare procesuală*; *periodice curente*; *periodice vechi*; *periodice rare*; *preindexare coordonată*; *problemă tehnică*; *procedură informaţională*; *procese tehnologice*; *produse informaţionale*; *publicaţie oficială*; *reglementare anterioară*; *schimb direct*; *schimb oficial*; *sistem tehnologic*; *structură analitică*; *termen generic*; *termen specific*, etc.

Formula N1 (N.) + N2 (N.) - N1 (N., sing.) + N2 (G., pl.)

Sintagme formate din doi membri care denumesc activitatea bibliotecarului: *alegerea termenului*; *amenajarea bibliotecilor*; *arhitectura bibliotecilor*; *arta managementului*; *automatizarea bibliotecii*; *cardul utilizatorului*; *catalogarea colecţiilor*; *catalogarea discurilor*; *catalogul bibliotecii*; *catalogul personalului*; *comunicarea discurilor*; *conservarea colecţiilor*; *conservarea discurilor*; *descrierea documentelor*; *digitizarea colecţiilor*; *eliminarea colecţiilor*; *informarea utilizatorilor*; *înnoirea colecţiilor*; *înregistrarea utilizatorului*; *instruirea bibliotecarilor*; *introducerea datelor*; *managementul colecţiilor*; *managementul instituţiei*; *numărul paginii*; *organizarea posturilor*; *prezentarea colecţiilor*; *principiile biblioteconomiei*; *promovarea colaborării*; *scadenţa abonamentului*; *spaţiul bibliotecii*; *strângerea informaţiilor*; *topografierea documentelor* etc.

Termeni sintagme formați din trei membri Formula S + prep. de + S (sing.): *bibliotecă de conservare*; *bibliotecă de mănăstire*; *bibliotecă de referință*

Termeni sintagme formați din trei membri Formula din S + prep. de + S (pl.):

bibliografie de informare; *bibliografie de manuscrise*; *bibliografie de periodice*; *bibliografie de traduceri* etc.

Termeni sintagme formați din trei membri Formula S1 (N.) + prep. de + S2 (Acc.): *achiziţie de date*; *achiziţie de documente*; *achiziţii de documente*; *adresă de internet*; *adunare de informaţii*; *agent de căutare*; *agent de supraveghere*; *arhitectură de portal*; *audit de conformitate*; *bancă de date*; *bază de cunoştinţe*; *bază de date*; *bibliotecă de conservare*; *bibliotecă de mănăstire*; *bibliotecă de referință*; *broşură de prezentare*; *caiet de sarcini*; *cartă de arhivare*; *categorii de documente*; *căutarea de informaţie*; *centrul de documentare*; *cod de identificare*; *colecţie de documente*; *contract de vânzare*; *criteriu de selecţie*; *criteriu de căutare*; *depozit de fonduri*; *dicţionar de date*; *difuzare de informaţii*; *dispozitiv de informare*; *documente de ieşire*; *documente de intrare*; *domeniu de aplicare*; *drept de autor*; *drept de copiere*; *drept de împrumut*; *drept de informaţie*; *drept de proprietate*; *echipament de lectură*; *ecuaţie de cercetare*; *elemente de date*; *evidenţă de bibliotecă*; *„excavare" de informaţii*; *fişă de cititor*; *fişă de evidenţă*; *fişă de modificare*; *fişier de autoritate*; *fişier de informatică*; *foaie de stil*; *fonduri de arhivă*; *formulă de indexare*; *funcţia de personal*; *funcţia*

de producţie; *furnizor de informaţie*; *grad de interes*; *mănunchiuri de descriptori*; *manuscris de autor*; *matrice de similitudine*; *metode de evaluare*; *nivel de tehnologizare*; *organ de informare*; *politica de achiziţii*; *politică de comunicare*; *procedură de proces*; *procedură de sistem*; *produse de informare*; *purtător de informaţie*; *relaţii de cooperare*; *responsabil de elaborare*; *selector de regăsire*; *servicii de informare*; *serviciu de bibliotecă*; *sistem de aranjare*; *sistem de biblioteconomie*; *sistem de cotare*; *sistem de informaţie*; *sistem de mangement*; *spaţiu de depozitare*; *spirit de analiză*; *strategie de căutare*; *surse de informare*; *tabel de autori*; *tip de document*; *tip de manager*; *tipuri de chestionare*; *zi de împrumut* etc.

Termeni sintagme formați din trei membri Formula S1 (N.) + a + S2: *conducere a personalului*; *dezvoltare a colecţiilor*; *evaluare a managerilor*; *promovare a managerilor*; *promovare a bibliotecarilor* etc.

Termeni sintagme formați din trei membri Formula S1(N.) + S2(G.) + S3(G.): *cultura conducătorilor moderni*; *evaluarea performanţelor profesionale*; *infrastructură informaţională naţională*; *perfecţionare pregătirii managerilor* etc.

Termeni sintagme formați din trei membri Formula S1 + Adj. 1 + Adj. 2: *activitate practică managerială*; *managementul resurselor umane*; *patrimoniu cultural comun*; *patrimoniu cultural naţional*

S.R. Ranganathan (1892-1972) susține că terminologia științifică este de dualã importanță pentru bibliotecari. În primul rând, bibliotecarii și oamenii de știință în informații trebuie să învețe terminologia tehnică a altor discipline pentru a comunica și a servi bibliotecii utilizatorii în mod eficient. În al doilea rând, trebuie să înțelegem terminologia proprie ca pe disciplină pentru a discuta probleme tehnice cu colegii pentru cercetare și dezvoltare a disciplinei și profesiei de bibliotecar [3].

Prezentăm mai jos structura sintagmelor modelului polimembru:

• **Îmbinări terminologice polimembre din patru unități constitutive**:

Formula S1 + prep. + S2 (N.) + S3 (G.): *acces de la distanţă*; *accesibilitate prin browser web*; *achiziţie la cererea utilizatorilor*.

Formula S1 + S2 (G.) + prep. + S3 (Acc.): *deschiderea sesiunii de lucru*; înregistrare *de autoritate subiect*.

Formula S1 + prep. + S2 (N.) + Adj.: *bază de date bibliografice*; *bază de date relaţională*; *căutare după cuvinte*-cheie; date *cu caracter personal*

Formula S1 (sing.) + Adj. + prep. + S2 (sing.) (G.): *acces liber la raft*; *bibliografia naţională a moldovei*; *caracteristică distinctivă a lucrării*; *caracterizare cantitativă a expresiei*; *caracterizare cantitativa a manifestării*; *caracteristică specială de* redare; clasificarea *internaţională a brevetelor*; *date lizibile de maşină*; *dată asociată cu colectivitatea*; *indice auxiliar de formă*; *indice auxiliar de rasă*; *indice auxiliar de timp*

Formula S1 + S2 + prep. + S3: *atribuirea descriptorilor pentru documente*; *diviziunea muncii de achiziţie*; *fişă-contract de împrumut* etc.

Formula S1 (sing.) + prep. + S2 (sing.) + adj.: *căutare după text complet*; *câmp de lungime* fixă; câmp *de lungime variabilă*; *căutare în limbaj natural*; *document de muzică tipărită*; *document cu circulaţie restrânsă*; *ediţie în tiraj restrâns*; *factor de impact agregat*; *fişă de trimitere încrucişată*; *format de fişier grafic*; *revistă cu acces deschis*; *Inventarierea surselor de informare*; *punct de acces controlat*; *punct de acces necontrolat*; *punct de acces principal*; *punct de acces suplimentar*; *punct de servire extern*;

Formula S1 (sing.) + Adj. + Adj. + S2 (sing.) (N.): *descriere bibliografică internaţională standard*

Formula S1 (sing)+ prep. + S2 (pl.) + adj.: *colecţie de cărţi rare*; *document al unei colecţii*; *ediţie cu texte paralele*; *furnizare de documente electronice*; *informaţii de*

identificare personală; *menţiune de material însoţitor*; *punct de acces autorizat*; *pagină de titlu analitică* etc.

• Îmbinări terminologice polimembre din cinci unităţi constitutive:

Formula S1 (N.) + prep. + S2 (G.) + prep. + S3 (sing.) (G.): *control de autoritate pe subiecte*; *declaraţie de pierdere a publicaţiilor*; *listă de vedete de subiect*; *fişă de termen de restituire*; *fişier de autoritate pe subiect*; *fişă de înscriere la bibliotecă*; *restricţii de acces la exemplar*; *restricţii de acces la manifestare*; *restricţii de utilizare ale expresii*; *sistem de marcare a resurselor; software de gestiune a referinţilor*; *zona de control a descrierii*; *zona de structură şi conţinut*; *locul de origine a lucrării* etc.

Formula S1 (N.) + prep. + S2 (G.) + prep. + S3 (pl.) (G.): *bază de date de surse; baze de date de imagini*; *centru de schimb de informaţii*; *protocol de transfer de fişiere*; *instrumente de acces la subiect*; *organizaţii de informaţii ştiinţifico-tehnologice*; *post de lucru în acces public*; *sisteme de regăsire a informației* etc.

Formula S1 (N.) + prep. + numeral + adj. + S2: *descriere pe un singur nivel*; *instruirea de-a lungul întregii vieţi* etc.

Formula S1 (N.) + S2 (G.) + prep. + S3 (N.) + S4 (Ac.): *formarea utizatorilor privind tehnologiile informaţionale* etc.

Formula S1 (N.) + prep. + num. + S2 (Ac.) + adj.: *identificator al unui obiect digital*; *indice auxiliar de caracteristici generale*; *regăsirea informațiilor în calculatoarele electronice* etc.

Formula S1 (N.) + S2 (G.) + S3 (G.) + prep. + S4 (Ac.) *exhaustivitatea cuprinderii surselor de informare* etc.

Formula S1 (N.) + Adj. + prep. + S2 (N.) + S3 (G.): *caiet sinoptic pentru activitatea bibliotecii*; *drept de redevenţă datorat autorului* etc.

Formula S1 (N.) + prep. + Adj. + prep. + S2 (Ac.): *centru de analiză a informaţiei*; *centru de diseminare a informaţiei*; *centru de resurse de învăţare*; *centru de informare şi documentare*; *declaraţie de pierdere a publicaţiilor*; *cerere de împrumut interbibliotecar naţional*; *cerere de împrumut interbibliotecar international* etc.

Formula S1 (N.) + Adj. + prep. + S2 (G.): *desemnarea generală a materialului*; *fişă de catalogare la sursă*; *fişă de depozit-schimb internaţional*; *fişă de înscriere la bibliotecă*; *fişă de termene de restituire*; *foaie de control al împrumuturilor*; *fişa de termene de restituire*; *furnizor de acces la internet*; *furnizor de datelor*; *masă cu lumină pentru restaurare*; *pagină de titlu a seriei*; *plan de achiziţii în cooperare*; *practici de colectare a informaţiilor*; *program de control al reţelei*; *program de validare a datelor*; *program de verificare a erorilor*; *protocol de transfer de fişiere*; *rata de transfer al datelor*; *registru de înscriere a cititorilor*; *schemă de clasificare cu faţete*; *server de baze de date*; *sistem de bază de cunoştinţe*; *sistem de clasificare cu faţete*; *sistem de clasificare în adâncime*; *sistem de gestiune a documentelor*; *sistem de gestiune a fişierelor*; *sistem de gestiune de bibliotecă*; *sistem de informare pentru executiv*; *sistem de management al comunicării*; *sistem de management al textelor*; *sistem de management de bibliotecă*; *sistem de operare al reţelei*; *sistem de procesare a datelor*; *sistem de procesare a textelor*; *sistem de regăsire a datelor*; *sistem de regăsire a documentelor*; *sistem de regăsire a informaţiilor*; *sistem de regăsire a referinţelor*; *sistem de regăsire a textului*; *sistem de selectare a informaţiilor*; *sistem de sprijinire a deciziilor* etc.

• Îmbinări terminologice polimembre din şase unităţi constitutive: *drepturi de publicare în arhive deschise*; *bază de date cu texte integrale*; *bibliotecă a instituţiei de învăţământ superior*; *controlul bibliografic universal şi marc internaţional*; *fişă de continuare a descrierii bibliografice; proiecte din sfera ştiinţei şi inovării*; *sursă a punctului de acces controlat*; *activitate de informare în domeniul brevetelor*; *comandă de carte în regim automatizat*; *domeniu de aplicare a unui tezaur*; *fişă de catalog de format internațional* etc.

- **Îmbinări terminologice polimembre din şapte unităţi constitutive:** *utilizare desemnată a punctului de acces controlat*; *zona condiţiilor de acces şi de utilizare*; *zona identificatorului resursei şi termenilor de disponibilitate*; *index de cuvinte-cheie în afara textului* etc.
- **Îmbinări terminologice polimembre din opt unităţi constitutive:** *zona formei conţinutului şi a tipului de suport*; *zona specifică a materialului sau a tipului resursei*; *zona titlului şi a menţiunii de responsabilitare*; *repertoriul de autoritate pe subiecte enciclopedic alfabetic unificat* etc.
- **Îmbinări terminologice polimembre care conţin mai multe unităţi constitutive lexicale**: *furnizarea documentelor de către un prestator de servicii de informare* etc.

Din perspectiva semantică termenii biblioteconomici indică persoane, domenii ale științei, acțiuni, procese ce denumesc activitatea biblioteconomică, însă morfologic, s-au dovedit a fi a substantive, adjective, termeni-verbe. O pondere a termenilor din vocabularul biblioteconomic sunt adjective care, sunt însoțite de un substantiv, prin acest fapt se formează termeni compuși. În același context au fost analizați și termenii-verbe cât și punctuația bibliografică. Alte părți de vorbire în vocabularul biblioteconomic sunt numeralele cardinale. Termenii biblioteconomici sunt formați prin procedeul denumit compunere. A fost analizată structura termenilor monomembri și polimembri selectați din diverse publicații de specialitate.

Pe parcursul evoluției termenilor biblioteconomici se observă o permanentă constituire a unui proces complex în formarea unui vocabular variat în acest domeniu.

Terminologia biblioteconomică, ca disciplină, se ocupă de sistemul organizat tematic al unităţilor lexicale ale ştiinţei informării. Toate schimbările care au evoluat pe parcursul ultimelor ani în acest domeniu se datorează dezvoltării tehnologiilor informaţionale pe plan internaţional şi a progresului tehnico-ştiinţific. Sistemul denumirilor şi rolul terminologiei biblioteconomice este caracteriza prin apariţia neologismelor şi a sintagmelor noi create de specialiştii în domeniu.

Analizată din punct de vedere a structurii terminologia biblioteconomică românească reprezintă sinteza pe care bibliotecarii români au realizat-o de-a lungul secolelor între stilul funcţional şi ştiinţific, într-o manieră care se diferenţiază de alte ţări cu o dezvoltare a tehnologiilor de informare şi comunicare în domeniul respectiv, deşi se observă şi influenţe.

BIBLIOGRAPHY

1. Buluţă, Gheorghe. Civilizaţia bibliotecilor. București: Editura Enciclopedică, 1998. 164 p.
2. Regneală, Mircea. *Dicţionar de biblioteconomie şi ştiinţa informării: Român-englez*. **București**: A.B.I.R., 1999. 333 p.
3. S.R. Ranganathan, father of library science and a workaholic. https://thesouthfirst.com/tamilnadu/sr-ranganathan-father-of-library-science-and-a-workaholic.
4. *Vocabular de bibliologie*. **București, 1966. – 180 p.**
5. Olteanu, Virgil. *Din istoria şi arta cărţii: Lexicon*. **București**: Editura Enciclopedică, 1992. 400 p.
6. Regneală, Mircea. *Dicţionar explicativ de biblioteconomie şi ştiinţa informării*. Ed. a 2-a. Vol. 1. A-L. București: FABR, 2001. 410 p.
7. Regneală, Mircea. *Dicţionar explicativ de biblioteconomie şi ştiinţa informării*. Ed. a 2-a. Vol. 2. M-Z. București: FABR, 2001. 410 p.

8. *Dicţionar de biblioteconomie şi ştiinţe ale informării*. Chişinău, 2013. 536 p.

DECREE NO. 770 OF 1966 FROM THE FEMININE PERSPECTIVE. THE IMPACT ON THE FAMILY RELATIONSHIPS

Nina-Florentina Cristea

PhD Student, The Library of the Romanian Academy, Institute of History "Nicolae Iorga", Romanian Academy

Abstract: The meeting of the Executive Committee of the Central Committee of the Romanian Communist Party, on August 2d, 1966, debated a demographic study drawn up by a commission led by the Minister of Health, Voinea Marinescu. Alexandru Drăghici supported the idea that the Decree no. 463 of September 30, 1957, in force and legalizing abortion on demand, encouraged debauchery and opposed traditional family values. In order to stimulate the birth rate, it was proposed to increase the number of places in nurseries. Nicolae Ceaușescu, more radical, stated that the said law promoted prostitution and a high rate of divorces.

This article displays a presentation of the women's situation in communist Romania, within the context of the Ceausescu regime's pro-natality policy and also before this period of time. We do compare the women's real situation with the presentation of the official discourse in antithesis with the everyday reality. The research includes the period 1966-1989 when the Decree 770/1966 was applied and there are also references to the period before 1966, for a more accurate picture regarding the pro-natality issue, the evolution of the birth rate, the family planning.

Keywords: abortion, comparative approach, diary, family planning, interview.

Introduction

The study undertakes a comparative approach regarding the situation of pro-natality policies, paying attention to the case of communist Romania, as well as the case of other states from the communist bloc.

From the researched sources perspective, in the documentation of this article, I have used both the information obtained through the interviews I conducted with ladies who lived during the communist period, as well as information from the archive files, the funds of the Central Committee of the RCP, the Chancellery, the Administrative-Political, the Organizational sections, the funds of the National Council for the Study of the Security Archives (NCSSA). The research also consisted of the documentation from the communist press, especially from the magazines intended for women ("the Woman", "the Woman Almanach", "the Flame Almanach"), from the films with a subject related to birth and abortion (*Picture Postcards with Field Flowers* - issued during the communist period, in 1975, *Born according to Order, Decree Babies* (2005) and *4 months, 3 weeks and 2 days (*2007), diaries and memoirs.

If we look comparatively at the situation of the states of Western Europe and that of the states of Eastern Europe, regarding the recourse to abortion (whether we are talking about the period of the legalization of abortion or the period of its prohibition), we will notice that for the female population in the states in the East resorting to termination of pregnancy is assimilated to a contraceptive. In this area, women resorting more often to abortion were married women who already had children. Many women resorted to abortion more than once. In the Western European area, the resort to abortion was more common in the case of unmarried women, young women, many without children.

The Soviet model adopted after the mid-1950s, regarding the legalization of pregnancy terminations, both in Romania and in other Eastern European states, was based on a so-called emancipation of women. It was declared important to improve women's health, their desire for social affirmation. Breaking from the classic condition of mother and housewife, limited to the space of the family and the household, was encouraged.

As a difference between the European states, the access to contraceptive means and the rate of their use should be mentioned. Western European countries were much more receptive to these methods (contraceptive pill, intrauterine device), and Eastern European countries were more resistant.

These statements worked very well at the declarative level, but their applicability was much lower. The woman continued to be the one who took care of the family and the household. Limiting the number of births (many unplanned and unwanted) could be seen as a concern for the woman's health, but resorting to termination of pregnancy was by no means an optimal solution. Much more appropriate could have been health education, possibly family planning and access to contraception. However, these concepts were almost unknown at that time, especially in Eastern Europe.

I. Romania and the Decree no. 770 of 1966

In Romania, abortion was seen for a long time as a means of birth control and not as an exceptional solution. During the periods when abortion was criminalized, we are referring here to the periods before 1966, it continued to be performed through more or less empirical means, sometimes totally unhygienic or safe for the woman's life. The tragedy that accompanies the pro-natality policy imposed by Nicolae Ceauşescu is a combination of the prohibition of abortion, the harsh measures of law enforcement, the heavy punishments that included both the woman who resorted to abortion and the person who performed the abortion, the possible accomplices or concealers, but above all the lack other methods of contraception and the transformation of women's bodies into true laboratories for the benefit of the party and the state.

The liberalization of abortion in 1957 will lead in the following years to a real explosion of pregnancy interruptions, thus reaching the level of 1965 at an impressive number of abortions of approximately 1,115,000 such interventions.

This situation was to worry the authorities in Bucharest, that noted that in 1965, Romania was facing a birth rate crisis, otherwise encountered in several European states. The population of Romania was, according to the census of March 15, 1966, 19,105,056 inhabitants and the birth rate was 14.6‰ [1].

At the level of public discourse, Nicolae Ceauşescu anticipated the measures that would be imposed from 1966 through various statements, for example the speech at the National Women's Conference of June 23rd-25th, 1966: "In recent years, a decrease in the birth rate has been observed. In connection with this, it must be said that the legislation in our country presents some gaps that favor the decrease in the number of births" Representatives of women's organizations, such as the case of Suzana Gâdea who warns in official reports about the need to impose measures that will lead to a decrease in pregnancy interruptions and an increase in the birth rate as well as socio-economic conditions for mothers and children[2].

The Ministry of Health has been signaling the problem of declining birth rates since 1965, and identified several causes for this situation. Among these causes are the

[1] Central National Historical Archives (hereafter C.N.H.A), fonds C.C. of .RCP. – Chancellery Section,, file no. 44/1966, ff. 12-13.

[2] Suzana Gâdea in the Report of the National Council of Women from the Socialist Republic of Romania regarding the activity carried out at the National Conference and the tasks of the women's movement in the light of the decisions of the 9th Congress of the Romanian Communist Party, in the supplement of the "the Woman " Magazine, no. 7/June 1966.

participation of women in the production process, as well as socio-cultural changes, migration from the village to the city, urbanization, the decrease in the marriage rate, the increase in the divorce rate, the decrease in the influence of the religious factor or the increase in the education level of the population. Specialists from the mentioned ministry will propose a series of measures regarding the limitation of abortions, many of them being based on the presentation of the risks associated with such interventions for the woman's life and health, certain fees for the intervention aimed at discouraging the practice, and also a health education with contraception tips for women.

All these situations were representative of the period before the adoption of Decree 770/1966, and the adoption at the political level of the pro-natality legislation was decided exclusively by the political factor, disregarding the recommendations from the technocrats.

On September 27, 1966, in the meeting of the Executive Committee of the Central Committee of the PCR, the project named "Proposals regarding the regulation of the interruption of the course of pregnancy, supporting families with many children, promoting birth and strengthening the family" was to be on the agenda. All the suggestions presented in the August meeting, as well as the firm instructions from Nicolae Ceauşescu, so the form of the Decree is quite rough. It was mentioned in the final form of the Decree at its Art. 1 that: "Interruption of the course of pregnancy is prohibited". In completely extraordinary cases an exception could be made.

One year after the Decree 770 was in force, at the end of 1967, the birth rate in Romania increased to 38‰, the number of abortions was approximately 5 times lower than in 1966. The plan thought by the authorities had been reached. The increase in the birth rate continued during 1968[3].

II. Discrepancies – the heroine mother and the burden of motherhood

The Romanian society was still under the shocking effect of the anti-abortion decree, the restrictions were also extremely harsh, the minimum age from which legal termination of pregnancy could be allowed was very high, 45 years. Everything seemed to be a well-established mechanism from which one could only get out as the communist party wanted, with a high birth rate, with thousands of children born for the benefit of building the socialist society. This is how the so-called Generation of Babies Decree or Ceauşei appears, the children ordered by the Ceauşescu regime[4]. It cannot be generalized for the entire generation of children from 1967-1968, they represent children born without being wanted or planned, because many families wanted children and the decree did not change their plans in any way[5].

After the period of increase in the number of children born, following the application of the pro-natality policy, starting from 1969, a decrease in the number of births will be recorded. This proves that people have adapted to the conditions, they have found various methods, most of them empirical, to evade aberrant political decisions. Unfortunately, the various methods used by women in an attempt to get rid of unwanted pregnancies will increase the number of victims. The number of abortions officially registered during the application of the 770 Decree[6] the number of births, is mentioned, most of the time only as statistics, but less is said about women's trauma, both physical and especially psychological ones. This trauma is a continuous one, existing from the moment of the actual intervention, as well as after it, sometimes for long periods of time or even for the whole life.

The pro-natality measures had a staggering impact on the Romanian society, not only when these measures came into force, but also during the entire period of their existence and

[3]See *Born according to Order, Decree Babies* (2005), directed by Florin Iepan.
[4] *Ibidem*.
[5] According to Ecaterina Roman, interviewed by the author of the article in two stages, in 2022 and 2023.
[6] Gail Kligman, *The Politics of Duplicity. Control of Reproduction in Ceausescu's Romania*, translated by Marilena Dumitrescu, Bucharest, Humanitas Publishing House, 2000, p. 41.

long after. The decree was a dehumanizing one, with consequences in the long term, the direct impact on women (a lot of them died, another large part of them were mutilated for life - physically and mentally) and also on children (some of them born with disabilities following unsuccessful abortion procedures pregnancy) and extended families. The birth of some children with certain physical or mental infirmities was a result not only of unsuccessful abortion procedures, but also of the special measures by which caesarian birth was approved. This was very difficult to be approved, sometimes late[7].

The case of Mrs. Ioana Monica Antoci, from Arad, currently the president of the Association of People with Neuromotor Disabilities in Romania, is exemplary in terms of the approval of caesarian births in Ceaușescu Romania. Mrs. Antoci gave birth by caesarian section, after sixty-two hours of labor, because the doctor supervising the delivery had not received approval for the caesarian section. Thirty caesarian sections per month were approved at the county level, in 1987[8].

The operation, performed late, because it was the thirty-first caesaiean section of the month, represented for Mrs. Antoci the birth of a boy with neurological problems, a medical condition that still persists today.

The utopia imagined by Ceaușescu through the pronatality policy is what the Canadian author Margaret Atwood describes in the short story *The Handmaid's Tale*[9]. One can thus speak of an anticipation of Gilead, imagined by Atwood, in the Romanian socialist society during the Ceausescu regime and the existence of the 770 Decree[10]. For many women in socialist Romania, it is the inauguration of a period that they associate with trauma, frustration and humiliation[11].

A new legislative framework criminalizing abortion was drawn up at the end of the 60s, the policy of increasing the birth rate seemed to provide the children that Ceaușescu wanted so much; but from a socio-economic point of view, the birth of children was not supported in any way because families did not benefit from incentives, as was the case in France of the 60s, where the pro-natality policy was based not only on the prohibition of abortion but also on the support of mothers and families with children.

In Ceaușescu Romania, the maternity leave was 112 days, divided between of 52 days of birth leave and 60 days of childbed. These two could compensate each other, but even in this situation it was difficult for the mother to find the right option to take care of a child of about 3 months, during which time she could also return to work. Many of the women organized themselves in such a way that they could work until the 9th month of pregnancy and in this way they could keep as much leave as possible for the period after the birth and stay with the baby[12].

The interviews I conducted for the purpose of documentation for the doctoral thesis revealed the fact that for women the hardest period in communism was the one in which the anti-abortion legislation worked. Many of the respondents spoke with great difficulty about their experiences with contraception, pregnancy and childbirth under communism.

---

[7] See Florin Condurățeanu, 'Caesarian 31 is late', in "Jurnalul Național", February 25, 2006, www.jurnalul.ro, accessed on 11.01.2023.

[8] *Ibidem*.

[9] The short story presents a utopian society, the Republic of Gilead (biblical term referring to a territory near the Jordan River) in which women's reproduction was used for the benefit of the state.

[10] See Gail Kligman, *The Politics of Duplicity. Control of reproduction in Ceausescu's Romania*, translated by Marilena Dumitrescu, Bucharest, Humanitas Publishing House, 2000, p. 53.

[11] Claudia Florentina Dobre, *Unknown Heroines. The Daily Life of Women during the Communist Period in Poland, Romania and DRG*. Case studies - intervied Mrs. Mirela Rădulescu, Târgoviște, Cetatea de Scaun Publishing House, 2020, pp. 300-315.

[12] Approximately 80% of the ladies interviewed by the author of the article during the period 2021-2023 (50 interviews) declared that they did so in order to be able to stay with their newborn children as long as possible.

Ecaterina Roman[13] currently retired, told about her traumatic experience with abortion. She gave birth to her first child in 1968, at the age of 20, exactly at the beginning of the pro-natality policy period, and the Decree no. 770 was the basis of her decision to keep the child, fearing possible punishments. The lack of other contraceptive methods that could be used, the lack of knowledge about pregnancy and contraception, made the trauma of abortion be experienced by Mrs. Roman more than 12 times in about 20 years. Pregnancy interruptions were carried out by midwives or nurses, and sometimes even by the woman involved. Various saline solutions introduced into the uterus with the help of a probe, or wormwood teas were used. The self-challenge was carried out by inserting matchsticks, leander tea or geranium tails into the uterus[14].

These are only few exemples about how the Decree no.770 affected the lives of many people. The interviews applied to the 30 respondents revealed the fact that family life in Romania in the years 1966-1989 and also after 1990 due to the return to democracy, suffered traumas, the difficulties being found both in the couple's life and at the level of the relationship between parents and children, respectively grandparents and children. These traumas were transmitted transgenerationally and in some cases family relationships no longer had a normal, functional trajectory.

Understanding within the family could only be restored through the joint effort of all members. However, lacks of an emotional nature can be found in the majority of individuals who form the so-called decree generation. The present study brings to attention subjects related to the individual's and also women's private life and which have been taboo subjects for a long period of time. The feelings of non-fulfilment, non-validation within the family also come from the socio-political context that individuals have gone through[15] In communism individual personality was nullified, family ties were encouraged only for purposes approved by the party-state.

In this case, it can be observed that family relations followed two directions, one in which the members supported themselves and evolved independently of the official route drawn, and a second one in which family relations organized according to the model "the state asked, the state should deal with" referring to children's birth and education, were irreparably affected, children and parents failing to reach the situation balance.

Conclusions

The pro-natality measures of the Ceaușescu regime have had a real impact on society of that time and long after it.

The prohibition of abortion on demand and the drastic limitation of other motivations for termination of pregnancy, as well as the lack of other contraceptive methods on the Romanian market, will lead to the realization of the birth rate increase plan for the year immediately following the entry into force of Decree 770.

The Decree represented a real shock at the level of the Romanian society, women in particular, many of them not being sure in the first instance of the veracity of the anti-abortion laws.

Referring to other types of pro-natality policies implemented in Europe between the years 1950-1970, it is concluded, based on the used sources, that one of the most restrictive anti-abortion policy was implemented in Ceaușescu Romania. Although at the propaganda level they tried to demonstrate the opposite, and the party's machinery put the pro-natality

[13] According to Ecaterina Roman's testimonies, the interview conducted in January 2023 by the author of the article.

[14] *Eadem*.

[15] Part of the research is the subject of another article and a presentation at the conference *Individual, family, society – contemporary challenges*, fifth edition, 2023.

legislation into laudatory articles, the reality was that there were no appropriate measures to stimulate the birth rate, but only repressive measures to enforce compliance with the law.

BIBLIOGRAPHY

Original sources:
Central National Historical Archives (C.N.H.A) - Chancellery Section.
Interview questionnaires (2021-2023).

Press, movies:
„The Woman" Magazine.
Born according to Order, Decree Babies (2005), directed by Florin Iepan.

Books, studies:
Dobre, Claudia Florentina, *Unknown Heroines. The Daily Life of Women during the Communist Period in Poland, Romania and DRG*. Case studies, Târgovişte, Cetatea de Scaun Publishing House, 2020.
Kligman, Gail, *The Politics of Duplicity. Control of reproduction in Ceausescu's Romania,* translated by Marilena Dumitrescu, Bucharest, Humanitas Publishing House, 2000.
MASSINO, Jill, *Ambiguous transitions. Gender, the State and Everyday Life in Socialist and Postsocialist Romania,* New-York, Berghahn Publishing House, 2019.

Online sources:
Florin Condurățeanu, 'Caesarian 31 is late', in "Jurnalul Naţional", February 25, 2006, www.jurnalul.ro, accessed on 11.01.2023.
https://www.lege-online.ro/lr-DECRET-770%20-1966-(177)-(1).html, accessed on 17 of June, 2023.

SORIN TITEL AND THE SYNCHRONY OF EXPERIENCES IN THE PROSE OF THE 60S GENERATION

Izabela Rențea (Manolache)
PhD Student, University of Bucharest

Abstract: Little has been written about Sorin Titel and his prose. Remarkable in the style of Ioan Slavici, and, from his generation, similar to Ștefan Bănulescu, Sorin Titel makes his debut admirably in the role of storyteller and will not leave the stage otherwise. Compared to other writers, the stakes of Titel's prose will never be the novel or the transition to something else, but the stakes will be and will remain narrative technique. It is the first element that distinguishes him and gives his work its core. From whatever corner of literature one draws inspiration, Romanian or not, contemporary or classical, all valences of his writing converge towards the uniqueness of narrative technique.

Keywords: short story, synchrony

Momentul apariției volumului de nuvele „Noaptea inocenților" este marcat de mai multe recenzii minuțioase. Unii critici, precum Dan Laurențiu, observă că Sorin Titel a reușit să scrie o proză de aspirație[1], făcând referire, probabil, la faptul că scrierea a evoluat de la proza de observație (sau de analiză), cum se întâmpla în romanul „Dejunul pe iarbă". În același timp, criticii remarcă o sincronie a experiențelor în proza contemporană, cum este obsesia temporalității, rătăcirea permanentă, personajele lipsite de identitate (în cazul nuvelelor lui Sorin Titel, personajele principale sunt doar un „el" sau o „ea").

Întregul volum de nuvele este o demonstrație a maturizării scrisului. Sorin Titel poetizează fără a falsifica singurătatea eului, a eroului, a cuplului și a iubirii, a meditației, a timpului deseori devastator și subiectiv, cu ajutorul căruia destramă, erodează sau trece de la viață la moarte și de la planul fantastic la cel ipotetic. Iar în ceea ce privește percepția asupra evoluției sale, Șerban Foarță este criticul care sedimentează în mod favorabil originalitatea formulei narative abordate de Sorin Titel, demonstrând că scriitorul nu poate fi socotit doar un importator de tipare. În „Noaptea inocenților", Șerban Foarță mai identifică doar „spiritul" modelelor narative franceze, nu și „litera" și îl consideră pe Sorin Titel capabil de redarea stărilor sufletești prin proză, așa cum se întâmplă, de regulă, în poezie. Maturitatea prozei vine însă și din faptul că nuvelele, deși redau o rătăcire permanentă a personajelor, nu sugerează un labirint al timpului prezent, ci un labirint al stărilor. Tocmai recunoașterea acestor stări demonstrează că personajele lui Sorin Titel știu de unde vin, au un trecut, așadar lipsa de identitate este una interioară, profundă. Nu întâmplător, „Noaptea inocenților" este o stare sufletească. Atunci când se înnoptează, tot ceea ce este concret, adică tot ce poate fi văzut, dispare (nuvela „Strigătul"). În întuneric, personajul principal rămâne cu el însuși până la capăt, în meditație, în efort și în căutare. Planul real interferează cu planul fantastic, monologul cu relatarea, precizia cu simbolul, realul cu imaginarul.

Într-un interviu acordat în anul 1973 lui N. Prelipceanu, Sorin Titel mărturisea următoarele cu privire la volumul „Noaptea inocenților": „În cartea aceasta, ceea ce am scris rămâne mai mult ca o opțiune decât ca un lucru legat de o vârstă, de un anumit moment al existenței, ca o opțiune permanentă, ca un simbol, dacă vrei, ca o aspirație. Și ca un lucru pe

[1] Dan Laurențiu, *Noaptea inocenților*, în: „Luceafărul", anul XIII, nr. 19, 9 mai 1970, p. 2.

care în permanență am căutat să-l opun celorlalte. În orice caz, sunt împotriva unei poetizări a adolescenței sau a inocenței”[2].

Următorul volum publicat (în anul 1971) este romanul „Lunga călătorie a prizonierului”, o carte despre memorie asemănată la tot pasul de critici cu o parabolă scrisă în stilul lui Kafka, premiată cu Premiul Asociației Scriitorilor din București. Eroii acestei cărți, trei călători meniți rătăcirii, îndură frigul, foamea, oboseala și boala. Romanul evocă o stare de călătorie permanentă și o atmosferă ludică a suferinței. Tehnica narativă este stranie și secvențială, specifică cinematografiei, dar nu originală. Criticii apreciază că romanul este fie experimental (N. Ciobanu), fie mimetic (Al. Dobrescu), parabolă lărgită (N. Balotă și G. Dimisianu), chiar un roman kafkian ratat (Virgil Ardeleanu, Valeriu Cristea) din simpla dorință de a nu scrie ca alți scriitori români.

Cu toate acestea, Sorin Titel are meritul de a reuși să spună multe în cuvinte puține. Iar arta aceasta, de stăpânire a litotei, este cu desăvârșire dovedită în romanul „Lunga călătorie a prizonierului”, nu doar în nuvelele, schițele și povestirile autorului. Secvențele călătoriei celor trei personaje nu fac decât să redea o atmosferă și să accentueze viziunea tragică asupra vieții, a pierderii memoriei și a trecutului. În acest caz, romanul evocă memoria care trădează, fapt care transformă călătoria într-un drum al disperării, al dezumanizării și al misterului. Ce nu prevestea receptarea ambivalentă de la momentul apariției romanului în România este foarte buna primire în străinătate. În anii următori, „Lunga călătorie a prizonierului” se va bucura de succes în Franța (cu o traducere de Marie-France Ionesco) și Olanda, iar din Statele Unite autorul primește invitația de a scrie o ecranizare a romanului.

Anul 1971 marchează, în viața lui Sorin Titel, și începutul perioadei bucureștene. Cu ajutorul lui Nicolae Breban, Sorin Titel se transferă de la revista timișoreană „Orizont” la „România literară”, unde îl înlocuiește pe Nicolae Balotă la secțiunea „Proză”. De aici înainte, publică în fiecare săptămână critică de întâmpinare pentru cele mai recente apariții editoriale, cât și cronici de film sau teatru. În plus, își continuă viața socială deosebit de activă cu care era obișnuit la Timișoara. Haotic, în vervă, cu mulți prieteni, cu o casă mereu primitoare, în care se petrec aproape zi de zi întâlniri și concerte, Sorin Titel leagă prietenii din lumea literară cu colegii de redacție Gabriel Dimisianu, Valeriu Cristea, Mircea Iorgulescu, Lucian Raicu, Dana Dumitriu, cât și cu scriitori din București.

La mijlocul lui 1972, Sorin Titel călătorește la Paris, unde încheie un contract în vederea publicării în limba franceză a romanului „Lunga călătorie a prizonierului”. Găsește Parisul un oraș extraordinar, iar în arhiva familiei sunt păstrate scrisorile trimise în țară în această perioadă. Se bucură de atmosfera pariziană pentru trei luni, dar mai ales de întâlnirile cu Emil Cioran, Mircea Eliade și Eugen Ionesco. Pentru că la traducerea cărții sale deja începe să lucreze Marie-France Ionesco, află de la ea că acolo unde întâmpină dificultăți o mai ajută și tatăl ei, Eugen Ionesco. „Numai asta nu-mi închipuiam, că la traducerea cărții mele o să lucreze și Eugen Ionesco...”[3] – declara Sorin Titel cu încântare într-o scrisoare scrisă pe 13 iulie 1972 familiei sale.

Ce este cert, romanul „Lunga călătorie a prizonierului”, publicat în 1976 la Editura Denoël, va fi primit foarte bine în Franța, iar momentul este punctat de Monica Lovinescu astfel: „O dată tradusă în franceză, cartea va fi primită cu cronici elogioase. Fără nici un fel de sprijin extra-literar, Sorin Titel se va bucura la Paris de o *soartă* pe care i-ar fi invidiat-o și Zaharia Stancu și Eugen Barbu care, cu tot ajutorul regimului la care serveau, nu obținuseră recunoașterea visată. Unii cronicari parizieni (mai mofturoși când era vorba de români) vor semnala că-i așteaptă viitorul roman cu interes. Numai că Sorin Titel va ancora cu anii pe alt

[2] Sorin Titel, *op. cit.*, p. 1208.
[3] Iosif Titel, *op. cit.*, p. 169.

teritoriu, geografia kafkiană din *Lunga călătorie a prizonierului* se va fixa într-un perimetru real, și odată cu Banatul va recupera un psihologism poetic care i-a părut editorului parizian că datează iremediabil. Nu are importanță dacă editorul (Maurice Nadeau) avea sau nu dreptate, contrapunctul astfel creat a pus capăt carierei pariziene a lui Sorin Titel. În primăvara lui 1972, totul i se părea – și îi și era – deschis."[4]

Din Franța, Sorin Titel călătorește în Norvegia, la Oslo, în toamna anului 1972.

La începutul lui 1973, la Editura Eminescu din București îi este publicat volumul de povestiri „Mi-am amintit de zăpadă", o antologie care cuprinde proză scurtă anterior publicată în volumele „Copacul" și „Valsuri nobile și sentimentale", însă adaugă și două noi texte, absolut inedite: „Frumoasele zile de vară" și „Coana Chirița. Actul I (O versiune posibilă)".

Este momentul la care făcea referire și Monica Lovinescu, pentru că din acest punct, al publicării unei antologii, Sorin Titel oferă criticilor ocazia perfectă de a-i face o evaluare generală. Tot ce a scris până aici este radiografiat cu atenție, iar cele două texte noi nu fac decât să indice direcția în care autorul se îndrepta. Un gest îndrăzneț, riscant chiar, care marchează încheierea unei etape de creație în care stabilise un reper valoric și trecerea spre o nouă etapă (cele două proze noi fiind mai mult decât sugestive pentru modul în care literatura lui Sorin Titel va evolua de aici înainte).

Momentul de răscruce din cariera sa este privit de critici din perspectiva evaluării globale a tot ce a scris până atunci, dar și din unghiul prospectării unui nou profil titelian, unul matur, concret și sigur. În „Frumoasele zile de vară", retrospectiva mișcată, „de film", denotă deja o artă abilă a narației, în timp ce prin schița „Coana Chirița" ne sunt dezvăluite calitățile lirice ale scriitorului. Dacă până la acel moment criticii s-au ferit să îl fixeze într-o formulă estetică, Sorin Titel reușește ceea ce mai târziu dezvăluie că și-a propus: opera să câștige putere prin ea însăși, prin echilibrul mijloacelor cu care a fost scrisă, deci prin valoarea sa.

Munca laborioasă din perioada timișoreană a prozatorului se concretizează într-un univers original. Față de tot ce s-a scris, în analiza lui Artur Silvestri apare și comparația cu literatura sud-americană: „Legăturile cu sud-americanii sunt bătătoare la ochi și, în fine, mai tari decât *noul roman*. Ca și aceștia, Sorin Titel merge spre insolit, însă are intenții simbolice. Nu topografia e totul, cât ideea că sub ea zac Atlantide grozave. Personajele nu există, limpede, geografic și istoric. Mizeria crâșmei, scaunul rupt, ninsoarea stinsă în mocirlă – toate privesc condiția umană, văzută printr-o prismă îngustă și metaforic"[5]. Puterea de observație și de pătrundere psihologică evoluează și transformă proza lui Sorin Titel într-un univers complex și precis, dar modernizat. Dă dovadă de originalitate în interpretări, dar nu experimentează excesiv, de aici și echilibrul viziunii.

Personajul-narator din prozele lui Sorin Titel înregistrează, observă, aude muzica difuză, simte în întuneric și redă nostalgic frânturi ale existenței sale. Realitatea este ipotetică, iar cu această viziune artistică autorul își cucerește cititorul și îi oferă libertatea de a căuta variante posibile.

Cronologic, următoarele apariții sunt romanul „Țara îndepărtată" (prima parte a unei tetralogii), publicat în anul 1974 de Editura Eminescu și distins cu Premiul Asociației Scriitorilor din București, eseul „Herman Melville. Fascinația mării" (apărut în anul 1975 la Editura Albatros) și traducerea în limba franceză a romanului „Lunga călătorie a prizonierului" (în anul 1976, an în care reunește mai multe cronici publicate anterior și le publică la Editura Facla, din Timișoara, cu titlul „Pasiunea lecturii").

[4] Monica Lovinescu, *La apa Vavilonului. 1960 – 1980, II*, Editura Humanitas, București, 2001, p. 199.
[5] Artur Silvestri, *Întoarcerea la ingenuitate*, în: „Luceafărul", anul XVI, nr. 30 (587), 28 iulie 1973, p. 7.

Scrierile lui Sorin Titel se conțin unele pe altele. În romanul „Țara îndepărtată”, autorul integrează „Frumoasele zile de vară” și modifică sau completează caracteristicile unor personaje secundare. În anul 1977 apare al doilea roman al tetralogiei, „Pasărea și umbra”, tot la Editura Eminescu, și este distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor. Mai multe părți din acest roman au fost publicate anterior, între 1975 și 1977, în diverse reviste literare – „Luceafărul”, „Orizont literar”, „Tribuna”, „Convorbiri literare” și „România literară”. La apariție, Lucian Raicu semnează coperta a IV-a: „A citi ultimul roman al lui Sorin Titel înseamnă a păși de-a dreptul într-o lume fremătând de umanitate concretă, în care viața, suferința și fericirea, slăbiciunea și forța, deznădejdea și curajul de a trăi există cu adevărat. Cu afecțiune, cu nepărtinire, cu farmec, cu ironie, cu privirea fascinată de toate cele ce sunt ale acestei vieți, scriitorul urmărește o aventură neprevăzută, cea mai neprevăzută din câte pot fi: aventura *firescului*. *Pasărea și umbra* este un roman excepțional al unui prozator de primă linie, reprezentând o generație literară ajunsă la expresia matură a mijloacelor sale.”

Faptul că romanul a putut beneficia de aprecierea unui critic valoros precum Lucian Raicu atrage interesul tuturor. „Pasărea și umbra” este o continuare firească a universului tematic și formal din primul roman al tetralogiei, „Țara îndepărtată”, dar marchează o evoluție a tehnicii narative și o maturitate șlefuită a stilului.

De remarcat este că romanul se compune din povestiri, ceea ce oferă o intensitate epică rafinată și foarte bine organizată. Prin meșteșugul povestirii, Sorin Titel creează o narațiune impecabilă și ingenioasă într-un registru simbolic al vieții și al morții sugerat chiar din titlu. În continuare, autorul este preocupat de oamenii mici, simpli, modești. Eroii operei sale emană sentimente și suferințe dintre cele mai firești, dar la o amplitudine minuțios și fidel redată. Universul titelian este unul intens senzorial și unic.

În anul 1977, lui Sorin Titel i se oferă ocazia de a fi scenarist, astfel că prozatorul va scrie scenariul pentru filmul „Iarba verde de acasă”. Cu acest film, Stere Gulea își face debutul ca regizor de lung-metraje, iar din distribuție fac parte nume importante precum Ion Caramitru, Rodica Mandache, Paul Lavric, Florin Zamfirescu, Melania Ursu ș.a.

Următorul său roman, cel de-al treilea din tetralogie, este scris în anul 1978 în casa pe care o cumpără la Bertea, în județul Prahova, și este publicat la Editura Cartea Românească în anul 1979. „Clipa cea repede” este singurul roman dintre cele patru care nu este premiat și nici tradus. Romanul, un lanț nuvelistic, conține fragmente deja publicate în anii 1978 și 1979 în revistele „Viața românească”, „România literară”, „Luceafărul”, „Tribuna”, „Steaua” și „Forum studențesc”. Criticii raportează noul roman la întreaga creație a scriitorului și punctează apartenența părții la întregul ansamblu. Alături de recenziile semnate de criticii care i-au acordat atenție de-a lungul timpului și i-au socotit drept indubitabil talentul de povestitor, cu această ocazie apar recenzii scrise și de Ov. S. Crohmălniceanu, N. Steinhardt, Gelu Ionescu, Liviu Petrescu și Mihai Coman. Toți remarcă însă faptul că de această dată scriitorul renunță la diferitele artificii de înlănțuire a povestirilor și că romanul este fragmentat, încropit. Coerența textuală este dată nu de narațiune, cum era de așteptat, ci de epica analitică asupra amintirilor sau rememorărilor și a multitudinii de scene. Eugen Simion este de părere că valoarea romanului constă în continuarea proiectului epic lansat anterior: „Prozatorul și-a creat un stil de a nara și-l aplică, acum, la un număr de fapte noi, lărgind sau adâncind, cum vrem să-i spunem, universul său epic. Când consulți cărțile sale anterioare, vezi cu ușurință că ele se leagă între ele, iar cartea recentă vine în continuarea unei teme și a unei lumi (imaginare) pe care romancierul acesta serios și profund, cum nu sunt mulți la noi, le urmărește cu o frumoasă tenacitate. (...) Tema este, aici, ca și în romanul precedent, dispariția unei lumi, agonia lentă a lucrurilor vechi. O meditație epică despre moarte, un

univers ce stă între real şi imaginar, într-un timp nehotărât şi un spaţiu pe care memoria naratorilor îl schimbă, îl *lucrează* mereu”[6].

Cu toate acestea, povestirile sunt progresive. Ele capătă înţeles deplin pe măsură ce înaintăm şi ne permit să descoperim în „Clipa cea repede” un roman de atmosferă. Naratorii se completează reciproc, chiar dacă firul epic este permanent întrerupt. Începutul romanului este marcat de prezenţa perfectului compus, dar relatarea trece aproape neobservată la indicativul prezent, ca de la un adevăr posibil la unul concret.

În anul 1980 călătoreşte în Olanda pentru a semna un nou contract de traducere a romanului „Lunga călătorie a prizonierului”. Se întâlneşte cu fostul coleg de facultate Sorin Alexandrescu, lector de limba română la Universitatea din Amsterdam. În vara aceluiaşi an vizitează şi Bruxelles, Paris, Madrid şi Veneţia. În ceea ce priveşte romanul, acesta va fi publicat în limba olandeză (cu o traducere realizată de Jan Willem Bos) un an mai târziu, în 1981, şi va fi bine primit de critici.

În anul 1983, la Editura Cartea Românească apare ultima parte a tetralogiei, romanul „Femeie, Iată Fiul Tău”, care primeşte Premiul Uniunii Scriitorilor şi Premiul „Ion Creangă” al Academiei şi care va fi tradus în limbile maghiară, estoniană şi rusă. Anterior, fragmente din roman au fost publicate, între 1981 şi 1983, în „România literară”, „Convorbiri literare”, „Vatra”, „Cronica”, „Viaţa românească”, „Ateneu”, „Ramuri” şi „Tribuna”.

Sugestiv, titlul „Femeie, Iată Fiul Tău”, un imn adus suferinţei, face trimitere la zbuciumul matern. Preocupat de subiectul maternităţii, Sorin Titel explică într-un interviu acordat în toamna anului 1984 Brânduşei Armanca de ce nu a dezvoltat mai mult trăsăturile altor personaje (masculine) şi care au fost motivele alegerii unei teme fundamentale (în cele din urmă) în existenţa umană. Autorul se declară „tulburat adânc” de imaginea mamei cu pruncul şi de iubirea nemărginită a ei pentru fiul nefericit. În plus, ne trimite spre un pasaj esenţial din roman, cel în care nepotul are o revelaţie în drumul spre Seghedin şi personajul spune: „Nimeni nu este vinovat – adică nici tu că ai adus pe lume un fiu nefericit, nici el că este aşa fără să existe o cauză concretă”[7].

Tot autorul mărturiseşte că titlul este inspirat din cvartelele lui Haydn, care au influenţat întreaga creaţie filosofică lui Heidegger, şi că şi-ar fi dorit să poată reda în roman tristeţea metafizică[8]. În acest roman nu numai că redă tristeţea metafizică, dar redă în cel mai dur mod povara lumii întregi pe care o poartă pe umeri o mamă.

La momentul apariţiei romanului „Femeie, Iată Fiul Tău”, ultimul, de altfel, sunt publicate numeroase recenzii, criticii luând în considerare că prin acest volum se încheie tetralogia şi că a patra parte oferă simbolic o ultimă faţetă a universului tematic titelian. Îi este revalidat talentul de povestitor şi se pune accent pe dimensiunea modernă a întregii proze scrise de Sorin Titel. Deşi numeroase, recenziile nu aduc elemente şi observaţii noi.

În perioada octombie - decembrie 1983 călătoreşte în Statele Unite şi vizitează New York, Philadelphia şi Washington. Transmite familiei că este impresionat de grandoarea oraşului New York şi de splendoarea panoramică a acestuia, dar că în tot acest timp face şi demersuri pentru a putea publica aici o nouă traducere.

În 1984 apare volumul eseistic „În căutarea lui Cehov şi alte eseuri”, la Editura Cartea Românească din Bucureşti. Însă 1984 este anul în care apar şi primele semne ale bolii care indicau, cel mai probabil, un cancer pulmonar. Îşi păstrează luciditatea până în ultima clipă,

---

[6] Eugen Simion, *Clipa cea repede*, în: „România literară” nr. 41, 11 octombrie 1979, p. 11, *apud.* Sorin Titel, *Opere II. Romane. Scenarii de film*, Editura Fundaţiei Naţionale pentru Ştiinţă şi Artă şi Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2005, p. 1396-1397.

[7] Sorin Titel, *Întotdeauna am vrut să scriu despre lucruri fundamentale*, interviu realizat de Brânduşa Armanca, „Flacăra”, anul XXXIV, nr. 12 (1553), 22 martie 1985, p. 15.

[8] *Ibid.*, p. 1436.

în ciuda bolii care avansa galopant. La data de 17 ianuarie 1985 se stinge din viață în locuința sa din București, înconjurat de familie și prieteni și este înmormântat în Cimititul Bellu.

Anul 1985 este marcat de numerose momente comemorative organizate în mediul literar, iar revista „Caiete critice" îi dedică un număr special. Tot în 1985 îi sunt acordate postum Premiul pentru proză al Uniunii Scriitorilor pentru romanul „Femeie, Iată Fiul Tău" și Premiul Ion Creangă al Academiei pentru anul 1983, pentru același roman.

După moartea sa, apar mai multe reeditări ale romanelor și volumelor de povestiri și chiar se poartă discuții pentru o ecranizare a romanului „Lunga călătorie a prizonierului", în regia lui Dan Pița. În anul 1988 este publicat romanul neterminat „Melancolia", la care a lucrat în ultimele luni de viață și care pare un roman autobiografic. Câțiva ani mai târziu, în 1991, apare la Editura Cartea Românească biografia „Clipa i-a fost prea repede (Viața lui Sorin Titel)", scrisă de tatăl său, Iosif Titel, cu un cuvânt înainte de Eugen Simion.

Preocupată de publicarea unor „Opere fundamentale", colecție coordonată de acad. Eugen Simion, în anul 2005 Academia Română publică integrala operei lui Sorin Titel, scrisă cu multă migală de mai mulți tineri cercetători și cu sprijinul surorii autorului, Ligia Brânzănescu.

BIBLIOGRAPHY

LAURENȚIU, Dan, *Noaptea inocenților*, în: „Luceafărul", anul XIII, nr. 19, 9 mai 1970.

LOVINESCU, Monica, *La apa Vavilonului. 1960 – 1980. II*, Editura Humanitas, București, 2001.

SILVESTRI, Artur, *Întoarcerea la ingenuitate*, în: „Luceafărul", anul XVI, nr. 30 (587), 28 iulie 1973.

TITEL, Iosif, *Clipa i-a fost prea repede. Viața lui Sorin Titel*, Editura Cartea Românească, 1991.

TITEL, Sorin, *Întotdeauna am vrut să scriu despre lucruri fundamentale*, interviu realizat de Brândușa Armanca și publicat în „Flacăra", anul XXXIV, nr. 12 (1553), 22 martie 1985.

TITEL, Sorin, *Opere I. Schițe și povestiri, Nuvele, Romane*, Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă și Editura Univers Enciclopedic, București, 2005.

TITEL, Sorin, *Opere II. Romane. Scenarii de film*, Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă și Editura Univers Enciclopedic, București, 2005.

HOMONYMS IN THE USUAL DICTIONARIES OF THE ROMANIAN LANGUAGE

Loredana Popescu (Tomescu)
PhD Student, University of Craiova

Abstract: The inventary of homonyms in the usual dictionaries of Romanian language was a problem from the begining. Being a linguistic phenomenon, homonyms was studied in semantical domain and in the studies of general linguistics.
Homonymy must be based on certain principles, to take into consideration the words history and etymology, grammar and semantics.
Most of the dictionaries, for having a safe meaning they use only verified homonyms, from etymological point of view. So, being a problematic category, lexico-grammatical homonyms weren't always included in the dictionaries.
In this analyze, my goal will be to identify and analize lexico-grammatical homonyms: cască, cer, moare, poartă, vin.

Keywords: lexicon, dictionnary, homonymy, ambiguity, semantics

Introducere

Evoluția semantică a cuvintelor este un factor esențial pentru vocabularul unei limbi. Legăturile dintre sensurile unor cuvinte au fost analizate de către lingviști pentru a demonstra, astfel, că limba este într-un continuu proces de transformare, de modernizare.

În funcţie de posibilitatea cuvintelor de a avea două sau mai multe sensuri, se disting mai multe categorii semantice: sinonimia, polisemia, omonimia, antonimia şi paronimia.

Omonimia este un domeniu semantic ce necesită analizat datorită bogăţiei lingvistice de care dispune. Semantica actuală acordă atenţie nu numai proceselor evolutive ale sensurilor lexicale, cât mai ales independenţei dintre sensuri în sistemul limbii şi legăturilor care există între diverse categorii semasiologice. (Evseev 1978: 129-130). Aşadar, semantica lexicală studiază cum şi ce denotă cuvintele unei limbi, deci structura sensului unui cuvânt.

Liviu Groza (2012, p.83) prezintă omonimia ca o relaţie de nonechivalenţă între sensurile a două sau mai multe cuvinte ce se pronunţă în acelaşi fel. Th. Hristea înţelege prin omonimie „ identitatea perfectă în planul expresiei, adică a formei sonore, şi diferenţă totală în planul conţinutului semantic.” (Hristea 1984: 21)

În continuare, vom defini omonimia ca fiind relaţia dintre două sau mai multe cuvinte cu formă identică dar sens diferit, ce sunt obligatoriu omofone şi omografe în acelaşi timp.

Omofon[1] – cuvânt care se pronunţă la fel cu alt cuvânt, grup de cuvinte, silabe, fără a se scrie identic; din fr. homophone. (DEX 2012: 741)

Omograf[2] – cuvânt care se scrie la fel cu un alt cuvânt, dar diferă de acesta din punct de vedere fonic; din fr. homographe. (DEX 2012: 741)

---

[1] ***omofon, ~ă*** [At: POLIZU / V: ***h~*** / Pl: *~i, ~e* şi (înv) *~ogne* / E: fr ***homophone***] **1** *a* (D. cuvinte, grupuri de cuvinte, silabe) Care sună la fel cu altul. **2** *a* (D. semne grafice) Care se citeşte la fel cu un altul. **3-5** *smf* Cuvânt (grup de cuvinte, silabă) care sună la fel cu altul (alta). **4** *sn* Semn grafic care se citeşte la fel cu un altul. MDA, 2010, p.210.

[2] ***omograf, ~ă*** [At: IORDAN, G. 38 / Pl: *~i, ~e* / E: fr ***homographe***] **1-2** *sn, a* (Cuvânt) care se scrie la fel cu altul. MDA, 2010, p.210.

1. Lucrări de specialitate în domeniul omonimiei

Omonimia este un fenomen lingvistic, care a fost studiat atât în domeniul semanticii, cât şi în studiile de lingvistică generală. Fiind considerat la început un accident lingvistic, omonimia a început să fie studiată la începutul secolului al XX-lea, în domeniul lingvisticii, fiind un factor important de evoluţie a vocabularului.

Notarea omonimelor în dicţionare a fost o problemă importantă din cauza subiectivităţii cercetătorilor care au studiat fenomenul. Confuzia ce se poate face între omonimie şi polisemie, a condus la apariţia târzie a unor dicţionare de omonime.

Omonimia trebuie să se bazeze pe anumite principii, să se ţină cont atât de istoria cuvintelor, cât şi de etimologia lor, de gramatică şi semantică. Majoritatea dicţionarelor, pentru a avea o bază cât mai sigură, includ în seria omonimelor, numai cuvinte omonime verificate prin etimologie.[3]

Deşi în limba română există numeroase perechi de omonime, dicţionarele de specialitate au început să apară în a doua jumătate a secolului trecut. În 1831 a apărut *Cuvinte ce să aseamănă, dar la înţelegere au deosebire*, apendice la lucrarea *Condica limbii rumâneşti*, de Iordache Golescu. În 1966, a apărut la Bucureşti, *Dicţionarul de omonime* al lui Al. Popescu Mihăieşti şi Gh. Bulgăr, un dicţionar complex faţă de lucrările scrise până la acea perioadă. Dicţionarul cuprinde în jur de 1200 de dublete omonimice, ce nu sunt diferenţiate între ele, nu se specifică omonimia rezultată din punct de vedere etimologic, sau din punct de vedere semantic.

După anul 1990 au apărut mai multe dicţionare de omonime, unele conţinând greşeli din cauza confuziei ce se realizează între cuvintele polisemantice şi cuvintele omonime. În 1993, apare lucrarea *Omonimia. Dicţionar de omonime*, a lui Alexandru Popescu Mihăieşti, ce pe lângă o parte teoretică importantă în descifrarea fenomenului, include 1400 de omonime.

Un dicţionar important, care se bazează pe etimologia cuvintelor omonimice, fiind redactat precum dicţionarele explicative este *Dicţionarul de omonime*, al lui N. Felecan şi Gh. Bulgăr, apărut în 1996.

În 1997, apare *Dicţionar de omonime*, redactat de R.A. Petcu Abdulea, ce are în plus, faţă de dicţionarele apărute anterior, omonime ce sunt părţi de vorbire diferite.

În anul 2000, apare *Dicţionar de omonime* al lui Onufrie Vinţeler, ce însumează aproximativ 5000 de cuvinte titlu. Dicţionarul inovează prin faptul că sunt exemplificate cuvintele omonimice, autorul considerând că înţelegerea omonimelor se realizează mai uşor în context. Nicolae Felecan redactează, în anul 2002, *Dicţionar de omonime lexicale şi gramaticale*. Fiind realizat după DEX şi DOOM, dicţionarul recunoaşte şi omonimele lexico-gramaticale.

Pe lângă numeroasele dicţionare apărute, mulţi lingvişti au fost interesaţi de domeniul omonimiei, scriind studii şi articole diverse. Amintim: Mioara Avram, *Omonimia şi analiza gramaticală: **lui** articol şi pronume*; Florina-Maria Băcilă, *Consideraţii preliminare despre omonimie*; Nicolae Felecan, *Omonimia, polisemia și sistemul limbii*; Narcisa Forăscu, *Omonimia*; Theodor Hristea, *Omonimii realizate prin etimologie populară*; Dumitru Ivănuș, *Omonimii gramaticale*; Valentin Moldovan, *Omonimia și derivarea*; Cristian Moroianu, *Omonimia în sfera lexicului*; Alexandru Popescu Mihăești, *În legătură cu definiția omonimelor*; Luiza Seche, *Aspecte ale sinonimiei, omonimiei și antonimiei în limba română*;

[3] F-M Băcilă, 2007, p.36: *... autorii lucrărilor lexicografice au ajuns, cum e şi firesc, la concluzii pe măsură: în unele dintre acestea, sunt interpretate ca omonime numai cuvinte cu aceeaşi formă, dar cu etimoane diferite ..., iar altele consemnează un număr nejustificat de omonime, corespunzând sensurilor nu total distincte ale unor lexeme. Includerea seriilor omonimice în lucrările lexico-grafice depinde, în mare măsură, de perspective asupra fenomenului.*

Sorin Stati, *Caracterul sistematic al omonimiei morfologice*; Petru Zugun, *Privire generală asupra omonimiei latino-romanice*.

2. Clasificarea omonimelor

Omonimia poate să apară la nivelul tuturor unităţilor din limbă. Cristian Moroianu (Moroianu 2009: 24) consideră că omonimia ar trebui analizată în trei secţiuni fundamentale: în fonetică, în gramatică şi în vocabular, pe când Florina-Maria Băcilă (cf. Băcilă 2007: 102-173) analizează omonimia la cele şapte nivele ale limbii: la nivel lexical, la nivelul afixelor, la nivel lexico-gramatical, la nivel morfologic, la nivel sintactic, la nivel frazeologic, la nivel fonologic.

2.1 Omonimia la nivel lexical

Omonimia se întâlneşte cel mai des la nivel lexical, fapt remarcat încă din definiţia omonimiei (- relaţia dintre două sau mai multe cuvinte). În general, omonimia lexicală se produce între aceleaşi părţi de vorbire, cuvinte omofone şi omografe în acelaşi timp. (ex. *milă*- unitate de măsură; *milă*- compasiune).

2.2 Omonimia la nivelul afixelor

Afixele ce au mai multe semnificaţii, dacă intră în alcătuirea unui radical cu semnificaţii diferite, formează omonime afixale.

Un prefix omonim este *a* (*adormi*; *afebril*), iar un sufix omonim este *an* (*băieţan*- augumentativ; *curcan*- moţional; *craiovean*- ce arată apartenenţa).

2.3 Omonimia la nivel lexico-gramatical

Mulţi cercetători au încercat să definească omonimia la nivel lexico-gramatical, dar nu au putut ajunge la un acord în ceea ce priveşte fenomenul. De pildă, Sorin Stati (Stati, *Omonimia în sistemul morfologic:* 132) şi Angela Bidu-Vrânceanu, Narcisa Forăscu (Bidu-Vrânceanu, Forăscu, *Limba română contemporană. Lexicul*: 61) apreciază ca fiind un fel de omonimie a formelor flexionare ale unui cuvânt ce au sens diferit, dar sunt şi părţi de vorbire diferite. Alţi cercetători consideră că omonimia la nivel lexico-gramatical se datorează conversiunii unei părţi de vorbire.

Considerăm astfel că omonimia la nivel lexico-gramatical, din oricare punct s-ar putea privi, desemnează acele omonime parţiale, ce aparţin unor clase lexico-gramaticale diferite, care nu se pot confunda, deoarece coincid numai întâmplător grafic şi fonetic, sensurile fiind total diferite (ex: *cască*-subst., *cască*-verb).

2.4 Omonimia la nivel morfologic

Omonimele morfologice sunt morfemele care au o realizare comună, cu condiţia să apară în zone diferite ale aceleiaşi paradigme, fiind diferite ca valoare şi ca funcţie. (DSL: 335)

Identităţile formale din cadrul omonimiei la nivel morfologic se regăsesc în flexiunea substantivelor, dar şi în conjugarea verbelor româneşti.

Aceste tipuri de omonime diferă prin conţinuturile gramaticale în cadrul clasei morfologice de care aparţin (ex: verbul *a mânca*, forma *mănâncă* apare la indicativ prezent, persoana a treia singular, dar şi la imperativ, persoana a doua singular).

2.5 Omonimia la nivel sintactic

Două sau mai multe enunţuri sunt omonime dacă sunt formate din aceleaşi cuvinte, aşezate în aceeaşi ordine, şi dacă organizarea lor sintactică e diferită (cf. Băcilă 2007: 157-158; Stati 1972: 178).

Astfel, în limba română se poate vorbi de omonimie sintactică numai atunci când enunţurile ce conţin aceleaşi cuvinte se pot analiza diferit.

Florina-Maria Băcilă (Băcilă 2007: 159) oferă un exemplu concludent: în propoziţia: *Vine seara*., cuvântul *seara* este subiect, dar dacă în context cineva este întrebat: *Când vine X*?, iar răspunsul este *Vine seara*., atunci *seara* este complement circumstanţial de timp.

2.6 Omonimia frazeologică

Fiind un segment mai puţin dezvoltat faţă de cele descrise mai sus, omonimia frazeologică este împărţită în două tipuri. (cf. Băcilă 2007: 171-172)

1. Omonimia dintre unităţi frazeologice şi îmbinări libere: *a face vânt*, 1. *A împinge, a goni*; 2. *A produce curent de aer*.
2. Omonimia frazeologică propriu-zisă – aceleaşi unităţi, dar cu sens diferit în totalitate: *a fi tare de cap*, 1. *A nu-i păsa*; 2. *A fi prost*.

2.7 Omonimia la nivel fonologic

Atunci cand două sau mai multe sunete diferite sunt realizările aceluiaşi fonem, vorbim despre omonimie la nivel fonologic. Consoane precum [m] din $masă$ şi [m] din *împădurit* sunt omonime fonologice deoarece *m* din *împădurit* se pronunţă *n*.

3. Omonime lexico-gramaticale

Ne vom opri, în continuare asupra omonimelor lexico-gramaticale (denumire folosită de Petru Zugun (2000: 249-250); se mai numesc și omonime morfologice sau omoforme[4], sau omonime lexico-morfologice[5]), ce se împart între: 1. Forme flexionare identice, cu valoare și sens diferit, fiind părți de vorbire diferite; 2. Cuvinte rezultate după conversiunea unor părți de vorbire.

Omonimele lexico-gramaticale sunt „false omonime”[6], datorită coincidenței fonetice și grafice accidentale. De asemenea, această categorie omonimică este slab înregistrată în dicționare. Cele mai multe exemple ce intră în sfera omonimiei lexico-gramaticale sunt cele formate dintr-un substantiv și o formă verbală (*cer*- substantiv neutru, *cer*- verbul a cere la indicativ prezent, pers. I sg. sau a III-a pl.). Formele celelalte ale acestor cuvinte nu sunt omonime, deci nu se pot confunda (*eu cer, el cere*), fiind evidente diferențele atât semantice, cât și gramaticale.

Astfel, fiind o categorie ce poate pune probleme, omonimele lexico-gramaticale nu au fost mereu incluse în dicționare. Datorită dinamismului și a unei varietăți importante asupra vocabularului, omonimia are un important rol în evoluția limbii române.

Clasa omonimelor lexico-gramaticale cuprinde, de obicei, omonimele parțiale, dar pentru a putea explica fenomenul trebuie delimitată omonimia totală de cea parțială. Omonimia totală este atunci când omonimele îndeplinesc toate criteriile următoare: prezintă o identitate perfectă în planul expresiei, au etimologie diferită și aparțin aceleiași părți de vorbire, pe când omonimele parțiale sunt mai des întâlnite față de prima categorie prezentată, deoarece ele sunt cele care aparțin unor părți de vorbire diferite[7].

Cască, *căști,* s. f. (1. Acoperământ pentru protecția capului confecționat din metal, din piele sau din cauciuc și folosit de militari, de unii sportivi și de unii muncitori. Dispozitiv metalic în atelierele de coafat, în forma unei căciuli, folosit la uscatul părului. 2. Acoperământ pentru cap din cauciuc sau din material plastic, folosit pentru a feri părul de apă; caschetă (2). 3. Dispozitiv alcătuit din unul sau din două receptoare fixate pe urechi, care servește la ascultarea transmisiunilor radiofonice, telefonice etc. – Din fr. casque.) este omonim verbului *a căsca*, vb., ind. prez., pers. a III a *c<u>a</u>scă*; imper. 2 sg. afirm. *c<u>a</u>scă*.

Un alt exemplu este ***cer***, *sn* [lat *calum*], Spațiu infinit în care se mișcă toate astrele, *univers*, omonim verbului *a cere*, indicative prezent, pers. I, *eu cer*. Dacă în enunț s-ar spune: *Observ pe cer o stea*., atunci este clar că propoziția nu are nicio urmă de ambiguitate, fiind

[4] Vezi Evseev, 1978.
[5] Vezi Moroianu, 2009.
[6] Mioara Avram, 1958,317.
[7] Băcilă, 2007, p.188: *Omonimele parțiale sunt identice numai la anumite forme din paradigmă și se diferențiază prin altele.*

descifrată cu uşurinţă. De asemenea, în enunţul *Eu cer un kg de fructe*, este clar că omonimul *cer* este verb.

Contextul în care are loc comunicarea are rol esential în interpretarea discursului. Informaţiile pe care contextual le oferă ajută la clarificarea semantică a omonimului. În literatura populară este conturat un exemplu ironic ce face referire la omonimia cuvântului ***moare***: Un doctor merge la un bolnav pentru a-l consulta şi exclamă: *Moare*!, iar familia îi oferă bolnavului *moare, Apă cu sare sau cu oțet (folosită la conservarea legumelor); lichid acru în care se țin ori s-au ținut murături; spec. zeamă de varză*.

Omonimul ***poartă*** poate fi înțeles numai prin context, iar ca ajutor în excluderea ambiguității lexicale, un vorbitor se poate baza numai pe informațiile oferite în plus.

poartă[8] *sf* [ml *porta*] 1 Deschidere amenajată într-o împrejmuire, pentru a permite trecerea din exterior în interior și invers, considerată împreună cu panoul ori panourile mobile care o închid. 2 (Prc) Panou sau ansamblu de panouri care închide acestă deschizătură, împreună cu balamalele. 3 (Pex) Loc de acces într-o cetate, într-un oraș, într-un sat Si: *intrare.*

Cuvântului poartă, substantive, îi este omonim verbul a purta, vb., ind. prez. pers. a III a *poartă*; imper. 2 sg. afirm. *poartă.*

Exemple ad-hoc: *Mihaela poartă o rochie roşie./ Mihai a intrat pe poartă*.

Substantivului ***vin***, s. n. Băutură alcoolică (de 7-16%) obținută prin fermentarea mustului de struguri, lat. Vinum, îi este omonim verbul a veni, vb., ind. prez. 1 sg. și 3 pl. *vin*. (ex. Ad-hoc: *Vin* la tine și cumpăr *vin* din piață!)

Acest vin al lui nu-mi place deloc. Receptorul mesajului poate înţelege două accepţii ale omonimului *vin*. Dacă precedent de propoziţie, în discuţie, a fost deja utilizată semnificaţia omonimului, astfel: *M-a rugat să gust vinul lui. Acest vin al lui nu-mi place.*, atunci mesajul poate fi înţeles cu lejeritate. La fel se întâmplă şi în construcţia: *A spus că vine când termină. Acest vin al lui nu-mi place deloc.*, referindu-se la verbul a *veni*. Este mult mai greu de înţeles semnificaţia celei de-a doua propoziţii deoarece, în această situaţie, verbul *a veni* şi-a schimbat valoarea gramaticală, devenind substantiv, prin articulare.

Recunoașterea omonimelor constituie un aspect interesant al lingvisticii, fiind un factor de organizare a unor contexte menite să exploateze gândirea lingvistică a vorbitorilor.

Omonimele lexico-gramaticale sunt cele care se recunosc mult mai ușor decât alte clase de omonime, datorită faptului că sunt părți de vorbire diferite ce sunt recunoscute doar în context. Dar această clasă de omonime nu a fost inventariată în complexitatea ei în dicționare. Omonimia produce confuzii în comunicare, iar receptarea corectă a mesajului depinde numai de context. Contextul este principalul factor ce înlătură ambiguitatea în ceea ce privește fenomenul omonimiei.

Dacă nu sunt puse în context, omonimele reprezintă doar cuvinte identice al căror sens diferă. Astfel, pentru a avea un dicționar specializat în fenomenul omonimiei, ar trebui să se țină cont de următorii factori: o analiză etimologică, gramaticală și semantică a cuvintelor în cauză, contextual în care este folosit omonimul analizat, dar mai ales inventarierea tuturor tipurilor de omonime ce până la această data nu au fost marcate în dicționarele limbii române.

BIBLIOGRAPHY

Adam, J-M, (2006) *La linguistique textuelle. Introduction à l'analyse textuelle des discours*, Armand Colin.

Avram, Mioara (1958), „Mijloace morfologice de diferențiere lexicală în limba română”, in *Studii şi cercetari lingvistice (SCL)*, IX, 3.

[8] MDA, 2010: 433.

Avram, Mioara (1993), „Omonimia şi analiza gramaticală: lui articol şi pronume*”*, in LLR, XXII nr.3-4.

Băcilă, Florentina-Mioara (2000), „Consideraţii preliminare despre omonimie”, in *Almăjana*, II, 1.

Băcilă, Florentina-Maria (2004-2005), „Consecinţele omonimiei. Mijloace terapeutice”, în BDD AUT XLII-XLIII, p.23-65.

Băcilă, Florentina-Maria (2007), *Omonimia în limba română – privire monografică*, Timişoara, Editura Excelsior Art.

Bell, Andrew (1768), *Enciclopaedia Britannica*, Regatul Unit, Editura Enciclopaedia Britannica.

Bidu-Vrânceanu, Angela, Forăscu, Narcisa (2005), *Limba română contemporană. Lexicul*, Bucureşti, Editura Humanitas Educaţional,

Bojan, Teodor (1968), „Omonimie sau polisemie?”, in CL, XIII, nr.1.

Coşeriu, Eugen (1997), Linguistica del testo. Introduzione a una ermeneutica del senso, Edizione italiana a cura di Donatelle Di Cesare, La nuova Italiana Scentifica, Roma

Felecan, Nicolae (1980), „Omonimia, polisemia şi sistemul limbii”, in Buletin ştiinţific, Baia Mare, vol.V.

Dospinescu, Vasile, Eugen Coşeriu şi lingvistica textului, Coşeriana, p.57-70.

Forăscu, Narcisa (2000), „Omonimia”, in LLR, XXIX, nr.1.

Groza, Liviu (2012), *Elemente de lexicologie*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti.

Hristea, Theodor (1958), *Omonimii realizate prin etimologie populare: carte şi roată*, in LR, VII, nr.5.

Hristea, Theodor (1984), *Sinteze de limbă română*, Bucureşti, Editura Albatros.

Iordan, Iorgu, Robu, Vladimir (1978), *Limba română contemporană*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică.

Ivănuş, Dumitru (2000), „Omonimii gramaticale”, in AUC, XXII, nr.1-2.

Moldovan, Valentin (1985), „Omonimia şi derivarea”, in AUT, XXIII.

Moroianu, Cristian (2005), *Dublete şi triplete etimologice în limba română*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti.

Moroianu, Cristian (2009), „Omonimia în sfera lexicului”, in *Limbă şi literatură II*.

Popescu-Mihăeşti, Alexandru (1968), „În legătură cu definiţia omonimelor”, in LL, XVIII.

Saussure, Ferdinand de (1998), *Curs de lingvistică generală*, Editura Polirom, Iaşi.

Seche, Luiza (1972), „Aspecte ale sinonimiei, omonimiei şi antonimiei în limba română”, in Presa noastră, XVII.

Stati, Sorin (1960), „Caracterul sistematic al omonimiei morfologice”, in SCL, XI, nr.1.

Stati, Sorin (1972), *Elemente de analiză sintactică*, Bucureşti, Editura Didactica şi Pedagogică.

Stati, Sorin (1966), „Omonimia sintactică”, in LL, XI, p.387-395.

Stati, Sorin, „Omonimia în sistemul morfologic”, in PLG II, p.125-142.

Şerban, Vasile, Evseev, Ivan (1978), *Vocabularul românesc contemporan*, Timişoara, Editura Facla.

Vasilescu, Andra (2019), „O analiză a omografelor în DOOM²”, in *Limbă română*,. (Diacronia.ro).

Zugun, Petru (1968), „Privire generală asupra omonimiei latino-romanice”, in SCL, XIX, nr.6.

Zugun, Petru (2000), *Lexicologia limbii române*, Editura Tehnopress, Iaşi.

Sigle

DEX= *Dicţionarul explicativ al limbii române*, Academia Română, Institutul de Lingvistică Iorgu Iordan-Alexandru Rosetti, (2012), Editura Univers Enciclopedic Gold, Bucureşti.

DSL = *Dicționar general de științe. Științe ale limbii*), Bidu-Vrânceanu Angela, Călărașu Cristina, Ionescu Ruxăndoiu Liliana, Mancaș Mihaela, Pană Dindelegan Gabriela, (1997), Editura Științifică, Bucureşti,.

DŞ = *Dicţionar de omonime*, Buhnaru Vasile, (2005), Editura Ştiinţa, Chişinău.

ELR= *Enciclopedia limbii române*, Academia Română, Institutul de Lingvistică Iorgu Iordan, (2001), Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti.

HCM = Oppong-Asare, Juliet, Abrefa Busia, Kofi, Marfo, Charles (2016), *The Homonymic Chain Model as a Tool for Multiple Sense Analysis*, în Volume 7, Number 1, *Jurnal of Advances in Linguistics*,.

MDA= *Micul dicţionar academic*, Academia Română, ediția a doua, Institutul de Lingvistică Iorgu Iordan, (2010), Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti.

ECHOES THROUGH TIME. A POETICS OF COMPLEMENTARITY IN VINTILĂ HORIA'S NOVELS

Elena-Luiza Negură
PhD Student, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iaşi

Abstract: Vintilă Horia's fictional universe corresponds to a unique harmonic distribution on a symbolic stave, imprinting a broader coloration of the painful reality of the exile to the narrative discourses. His creation marks not only the passing through Time and History, but also, through the unseen web of the Faith, in the search of Love. Each novel amplifies a delicate polyphony, transposed as a referential dimension for the dynamics between protagonists and the feminine characters, underlining a subtle poetics of complementarity. The hero appears as an estranged that tries to overcome the trauma of the exile, fighting against the most disturbing form of solitude. Yet, the feminine characters appear as part of a symbolic representation, halfway between hope and desire. Their voices are echoes that remind the protagonist not only about his past, but also about his destiny, written under the sign of knowledge and of the spiritual becoming.

Keywords: complementarity; exile; feminity; animus&anima; eternity;

Plasat de Istorie în galeria literaturii exilului românesc, Vintilă Horia își desemnează avatarul liric din poezia *Scrisoare de dincolo* (dedicată lui Ovid Caledoniu) să surprindă transfigurarea ființei nu doar în raport cu spațiul străinătății, ci mai cu seamă în planul conștiinței traumatizate ca urmare a transplantării din matricea natală: „*Să nu te sperie ochii mei de lut,/ Din albul lor tot luciul s-a pierdut*-". Nu este de mirare, așadar, că singura cale de salvare interioară va rămâne aceea prin spirit, a cărui potențialitate transcendentă purifică Sinele și pune în mișcare uriașele resorturi ale Universului.

Condiția de scriitor se grefează ontologic pe aceea de înstrăinat, potențând însingurarea drept referent creator, ecou al unei revelații trecute: „Am învățat atunci că un om fericit nu poate fi scriitor."(Horia 2015 a: 93) Scrierile sale se adapă ritualic din sentimentului național al ființei, aflată la mijlocul drumului dintre viață și vis, dintre vitalitate și prăbușire interioară, exilatul devenind, metaforic, „un pelerin al regatului etern."(Horia 2018 e: 19)

Fundalul exilului se concretizează astfel în ipostaza unei uverturi a suferinței, ce reflectă o suită de reprezentări artistice, menite să consolideze în trans-realitate starea de *a fi*, singura care învăluie purificator sufletul celui rămas *fără de țară*: „Nu descriem ceea ce avem. Scriem ceea ce suntem." (*idem* 2016 d: 123)

Eroii romanelor sale devin avatarii unor veritabile exuvii sufletești „Nu știam atunci, abia dacă intuiam, dar nu exista nicio îndoială, îmi schimbam pielea pe dinăuntru."(*idem* 2018 e: 96), ce poartă în esența lor simbolică mugurii salvării în eternitate prin chiar participarea la marea conștiință universală:

> „O parte din ființa mea nu este aici, este deci invizibilă, inaccesibilă, incognoscibilă. [...] Suntem naturi centaurești, Blaga o spune undeva, jumătate *meta*-, jumătate *infra*-, imposibil de distins, decât cel mult în poezie, poate."(*ibidem*: 212)

Cheia de rezonanță către procesul iluminării interioare nu poate fi decât una feminină, tramele romanești construind o corespondență extrem de subtilă între două naturi trupești,

complementare în dimensiunea lor erotico-spirituală. Masculinitatea şi feminitatea irizează în totalitatea devenirii, pulsând în ritmul voluptos al lui *animus* şi al *animei*. Iubirea devine singura graniță recognoscibilă dintre lumi, Vintilă Horia împletind biograficul cu seva romanescă tulburătoare, astfel încât glasul fiecărui erou de roman se pliază pe modulațiile vocii auctoriale:

> „viața noastră împreună a coincis cu un nivel interior, situat la amândoi la aceeaşi înălțime, şi care nu înregistra nici ani, nici griji. Amorul insularitate s-ar putea numi, o insularitate crono-topică, din care şi acum facem parte."(*idem* 2015 a: 222)

Dumnezeu s-a născut în exil deschide scena romanului[1] pentru poetul latin Ovidiu, ai cărui opt ani de exil la Tomis marchează un dublu proces interior: cel al înstrăinării de Roma, de gloria decăzută a unei cetăți cu flamuri sfâşiate şi revelația adevăratei credințe, ale cărei reverberații largi umplu cerul lăsat gol de moartea zeilor. Pedepsit de Augustus pentru coruperea morală a tinerilor prin publicarea celebrei *Ars amandi*, poetul descoperă în lumea geților un prag ritualic de trecere către „a deveni conştient de adevăr, fapt care are un efect eliberator; eliberează energie şi limpezeşte mintea. Ca urmare, individul este mai independent, îşi are centrul în sine şi este mai viu."(Fromm 2013: 75)

Copleşit de singurătate, exilatul descoperă calea către schimbare, potențată ca unică formă a salvării Sinelui, romanul fiind, în termenii lui Pompiliu Crăciunescu, nu doar unul „al depăşirii Limburilor", ci, mai cu seamă, „primul pas al lui Ovidiu în Paradis." (2011: 72)

Pe acest fundal simbolic se proiectează galeria personajelor feminine, asociate în profunzimea poeticii romaneşti unei efigii a spiritului vieții, ce delimitează clar eternitatea de efemeritate. Fiecare dintre ele devine o extensie a unui cronotopii, iar plasarea lor în coliniaritatea matricială a discursului evidențiază complexitatea procesului devenirii. *Dumnezeu s-a născut în exil* se subordonează fidel acestui tip de reprezentare, axa de rezonanță fiind cea pitagoreică: „Copilăria, până a douăzeci de ani; adolescența, de la douăzeci la patruzeci; tinerețea, de la patruzeci la şaizeci; şi bătrânețea, de la şaizeci la optzeci." (Horia 2016 c: 33)

La Tomis, Ovidiu recheamă figurile feminine din trecutul său şi descoperă prelungiri ale acestora în prezentul exilului, devenit un arc peste timp, între dimensiunea mistificată a lui *cândva* şi certitudinea lui *acum*. *Ars amandi*, laitmotivul romanului, pune față în față două tipuri de iubire, de experiențe ale cunoaşterii: una de natură erotică, a trupului, şi alta de natură spirituală, a sufletului conectat la conştiința universală. Din prima categorie fac parte Gaia, Corina, Fabia, Artemis şi Lidia, în timp ce feminitatea ancestrală este reprezentată prin imaginea mamei, precum şi prin prezența Dochiei, a Getei şi a Sedidei.

Singurătatea de la Pontul Euxin deschide cu melancolie drumul înspre o altă vârstă, iar eşarfa galbenă a Corinei devine o magdalenă, al cărei parfum „a rămas, abia ghicit, dar atât de viu şi de puternic, atât de dulce şi de aspru pentru mine."(*ibidem*: 20) În plină tinerețe, la Roma, Ovidiu o cunoaşte pe adevărata „*praeceptorix* pentru *praeceptor amoris*" (*ibidem*: 22). Să urmărim descrierea Corinei, realizată prin ochii tânărului îndrăgostit:

> „Avea ochii verzi. Aveam impresia, privind-o, că mă afund într-o apă limpede şi răcoroasă. Timiditatea i se risipea odată cu rochia ce-i cădea la picioare, de cum se afla alături de mine, foarte aproape, şi un râs tăcut i se răspândea pe chip îmbrățişându-i parcă şi trupul. Era inundată de minunata lumină a acelui râs, care se forma în fundul ochilor ei şi o acoperea cu strălucirea lui. Mă aşezam pe marginea

[1]Sintagmă impusă de Lăcrămioara Petrescu prin lucrarea cu acelaşi titlu, publicată la Editura Junimea, Iaşi, 2005;

patului, după ce făcusem dragoste, își punea capul pe genunchii mei, stând culcată, iar eu îi mângâiam grelele cosițe în care sclipea un fior de amurg de aur și de aramă." (*ibidem*: 23)

La nivel compozițional, feminitatea nu este doar una de reprezentare imagistică, ci, cu o subtilitate aparte, ea este concretizată și la nivelul limbajului, al planului lingvistic. Pornind de la eseul Irinei Petraș, *Despre feminitate, moarte și alte eternități,* este interesant de observat în ce măsură limba pe care o vorbește Ovidiu se transformă de-a lungul celor opt ani de exil prin feminizarea expresiei. Amintirea Corinei îl tulbură în primul an petrecut în spațiul daco-getic, dar perspectiva descriptivă nu este unidirecționată, ci întoarsă, întocmai ca o reflexie a semnificării. Ochii verzi ai iubitei reflectă privirea îndrăgostitului, care evidențiază elementele constitutive prin raportarea la un referent exterior: *timiditatea, rochia, râsul, cosițele*. Privitorul și obiectul dorinței stau față în față, bărbatul devenind Poetul ce preamărește femeia iubită, exaltând de fericire. Și totuși, în cronologia romanescă, amintirea Corinei marchează căderea în Timp și corespunde, în esență, întoarcerea la origine, la limba latină, părăsită însă de formula *culta placent*, care artificializa expresia, în favoarea libertății de limbaj:

„O, cât de fericit sunt să nu mai scriu așa cum fusesem deprins – sau silit – s-o fac! Gata cu zeii în proza mea, gata cu eroii, fără metafore mitologice. Sunt liber, în taină, să scriu așa cum gândesc și cum trăiesc. Pur și simplu."(*ibidem*)

În noul topos, bărbatul își potolește vitalitatea masculină prin apropierea de o feminitate limitrofă, ce preia din senzualitatea curtezanelor, aflându-se la limita dintre influența marelui imperiu și sălbatica puritate incifrată în femeia dacă. Artemis apare astfel într-o reprezentare ambivalentă, stând la hotarul dintre„ mit și adevăr".(*ibidem*: 31) Erotismul ei nu stă doar în „arta rafinată de a se îmbrăca simplu și cu eleganță"(*ibidem*: 30), ci mai cu seamă în actul spunerii. Deși o femeie a plăcerilor, Artemis „vorbește o limbă greacă minunată"(*ibidem*), fiind o curtezană sigură pe meseria ei. Limba și poveștile devin cel mai de seamă afrodiziac, învăluind-o într-o aură de mister.

Lidia o întrece în frumusețe și în farmec, făcându-l pe Ovidiu să tresalte de încântare:

„Amestecul de sânge grecesc cu sânge get e un lucru minunat. Am mai văzut deja câteva asemenea exemplare la Tomis, bărbați și femei, de o impecabilă puritate a formelor. Era mai curând zveltă, avea ochi verzi, păr negru, pielea albă ca neaua sau ca marmura, port mândru și armonios, o gură senzuală și picioare mici cambrate, dar în sandale tocite."(*ibidem*: 70)

Poetul trăiește plenar fiorul iubirii, buzele tinerei făcându-l să-i simtă prezența „cu o violență care a măturat timpul și tristețea, ca o furtună miraculoasă."(*ibidem*: 72) Trădarea pune însă capăt experiențelor erotice, orientându-l pe Ovidiu către feminitatea arhetipală, pură și plină de sens.

În mod evident, Dochia reprezintă un personaj-cheie în roman, însoțindu-l pe Poet pe drumul inițierii. Rolul ei este anunțat cu simplitatea incifrării la vedere: „Mi-a fost trimisă Dochia **să aibă grijă** de mine."(*ibidem*: 19) Ea reprezintă un *axis mundi* feminin, referentul major al moralității, al binelui și al iubirii. Prima descriere a femeii este realizată prin prisma bărbatului roman, arhetip al cuceritorului:

„Este încă indiferentă, nu știe decât câteva vorbe în latinește, alte câteva în grecește și mă învață limba getă, limba ei. […] Dimineața, când intră în casă, aduce

cu un animal, încotoşmănată cum este într-o blană de oaie care o înfăşoară cu totul. Ar putea fi frumoasă, dacă ar fi îmbrăcată precum Corina."(*ibidem*)

Dochia e percepută doar prin limitări evidente în raport cu splendoarea Romei ratate, ascunzând sub aspectul aproape sălbatic esenţa unei lumi profunde şi adevărate. Imposibil de plasat în orizontul senzualităţii din *Ars amandi*, femeia pare mai degrabă „un bloc de marmură pe care nicio îmbrăţişare nu l-a şlefuit."(*ibidem*: 20)

Demersul analitic al Irinei Petraş este reprezentativ pentru sublinierea relaţiei dintre denominaţie şi semnificare în planul feminităţii registrului expresiei din limba română:

> „*Limba română este feminină (cu o doză mirabilă de androginie)*. Lucrurile cele mai importante pentru om şi pentru existenţa sa în lume sunt exprimate de limba română cu *substantive feminine*. Un rol considerabil îl au în accentuarea acestei trăsături *infinitivele lungi*, bogatele infinitive lungi, care păstrează în ele neastâmpărul verbului, dar s-au aşezat deja în tihna substantivului." (2011: 9)

Însăşi existenţa Dochiei este plasată sub constelaţia feminităţii totale, prin limba vorbită, prin spaţiul în care locuieşte şi prin plierea ei treptată pe imaginea mamei. Descrisă în toposul getic, ea pare o adevărată *Domina*, supunând, fără drept de apel, cadrul – oglindire a propriei fiinţe. Ovidiu o plasează pe Dochia lângă mare, în singurătatea dincolo de care arde cu tărie un veşnic foc al spiritului: „Mâna Dochiei mă ajută să mă împac cu acest pământ, cu **imensul vuiet** al apelor care nu are nimic din şopotul valurilor e pe plajele de la noi."(Horia, 2016 c: 38)

Celălalt spaţiu încărcat de feminitate simbolică este chiar grădina în care se află casa unde aceasta îşi duce traiul alături de tatăl şi de fiica ei:

> „Casa Dochiei se află la marginea cartierului săracilor, aşezată în mijlocul unei grădini, între mare şi zidurile de apărare dinspre miazăzi, nu departe de dună. Trecem printre straturi cu legume, unde salata, varza, roşiile cresc printre nişte şanturi mici [...] Un bătrân, tatăl Dochiei, urmărea, rezemat în coada sapei, firicelul de apă care şerpuia prin şanţuri şi se revărsa peste un strat cultivat cu salată."(*ibidem*: 38-39)

Feminitatea reprezentată de Dochia e una germinativă, conectată la marele ciclu al vieţii. În *Dicţionarul de simboluri* semnat de Jean Chevalier şi Alain Gheerbrant, grădina apare drept „simbolul Raiului pământesc, al Cosmosului al cărui centru este, al Paradisului celest pe care îl întruchipează, al stărilor spirituale care corespund şederilor în Paradis."(1995: 107) În egală măsură, avem în vedere un topos dedicat creşterii,

> „cultivării fenomenelor vitale şi interioare [...] Grădina desemnează adesea pentru bărbat partea sexuală a trupului feminin. Dar, prin această alegorie a micii grădini paradisiace, cântările religioase ale misticilor...înseamnă mult mai mult decât simpla iubire şi încarnarea ei; ei caută şi preamăresc cu înflăcărare centrul cel mai intim al sufletului."(*ibidem*: 111)

Pavăza mării corespunde la nivel simbolic revărsării firului de apă ce susţine viaţa, aducându-l pe Ovidiu mai aproape de planul iniţierii. Întocmai ca o Sibilă, femeia dă glas unui mesaj profetic, prin care se reiterează legătura dintre om şi spiritul atotstăpânitor: „-Nu suntem stăpâni pe soarta noastră şi nici pe fericirea noastră, a mai adăugat ea./ -Atunci, cine e stăpânul nostru?/ A răspuns fără şovăială: *Zamolxis*."(Horia 2016 c: 40)

Să observăm care sunt acele substantive feminine asociate celor mai importante aspecte ale vieții: *marea, casa, grădina, soarta, fericirea*. Pătruns într-un spațiu inițiatic, având-o alături pe Dochia, eroul vede în ea imaginea unei Protectoare divine, al cărei chip, „în vise, se confundă deja cu acela al mamei."(*ibidem*: 165) Copilăria se ridică din trecut, cu spaimele, dar și cu fericirea de neegalat, mama reprezentând siguranța vieții:

> „o strigam pe mama care venea iute, spunându-mi mereu aceleași cuvinte, redându-mi viața: „*Mama e aici, nu te speria*." Era de ajuns un gest, un strigăt sau un cuvânt pentru ca orice amenințare să se risipească și orice dramă să fie înăbușită mai înainte de a ajunge să mă atingă. Între persoana mea și univers exista un zid invizibil care mă ocrotea de durere." (*ibidem)*

Supus al feminității, Ovidiu pune întotdeauna în balanță destinul bărbatului și al femeii, exclamând cu uimire în cel de-al șaselea an de exil: „Cât de simplu și de luminos e destinul femeilor! Ele trăiesc dincolo de destinul chinuit al bărbaților, ca niște zei care ne fac să trăim sau să murim după toanele de moment."(*ibidem*: 203) În tulburarea masculinului, principiul feminin devine o rădăcină mai mult decât necesară, conectându-l la esența lumii. Ea duce mai departe, prin cântul ei, speranța vieții și iluzia supunerii: „Înlănțuindu-mă cu râsul ei. Lăsându-mă să cred că era era cea care ceda."(*ibidem*: 109)

Învățând să stăpânească limba geților, protagonistul constată caracterul ei unic, fapt care demonstrează viabilitatea tezei Irinei Petraș, punct de plecare în demersul hermeneutic orientat asupra condiției feminității: „Suntem feminini (*feminitatea* nu se raportează strict la femeie, ea numește o anume structură regăsibilă la inși de orice sex) ca limba noastră." (2011: 17) Iată ce declară Ovidiu, Poetul Romei:

> „Latina mea și-a pierdut din puritate, deoarece n-o vorbesc decât cu Honorius și cu Dochia, a cărei conversație e un amestec latino-get pe care-l înțeleg perfect, deoarece am ajuns să pricep limba getă la fel de bine ca latina. Sunt chiar ispitit să scriu versuri în această limbă ale cărei taine, dulceață și frumusețe le descopăr încetul cu încetul. E o limbă făcută pentru poezie căci, dacă pare aspră și barbară la primul contact, vorbită în barbă de locuitorii țării, ea capătă o altă înfățișare când e scrisă sau când Dochia, a cărei gură s-a modelat sub influența latinei, o rostește în fața mea fără să bănuiască schimbarea. [...] limba asta e făcută pentru a descrie farmecele naturii, iar cuvintele au adesea rezonanța fenomenelor pe care le întruchipează" (Horia 2016 c: 52-53)

Regăsirea *animei* îi oferă protagonistului cheia propriei deveniri, deschizându-i calea către Paradis, pe un drum invers celui parcurs alături de Vergiliu în Infernul lui Dante. Erosul irizează construcția intimă a personajelor, reflectând o miză identitar-auctorială. Toți eroii lui Vintilă Horia îngenunchează în fața iubirii, primind recunoașterea spirituală a unei ascendențe universale, de factură atemporală. Tocmai de aceea, iubirea este un vector ce pune în mișcare în matricea evenimențială chiar *imuabilul* privit în cheia alterității necesare. Nu este de mirare, așadar, că putem înțelege erosul drept

> „mit cultural, de o foarte generoasă (de aceea contradictorie și derutantă) încărcătură semantică, însumând o gamă largă de de imagini și simboluri fundamentale, care se cuprind între jocul teluric și aleatoriu al senzualității, pasiunea dezlănțuită a afectivității și ardența unor tensiuni spirituale superioare, extazul conexiunii cu Absolutul." (Corcinschi 2019: 25)

În lumea descoperită de Ovidiu la Tomis, iubirea pare să fie impregnată de voluptatea plenară a textelor din *Ars amandi*, arta fiind nu doar cauza exilului, ci și limbajul zeilor, o chemare a transcendentului în existența mundană. Să ne amintim doar de cârciumarul Herimon, cel care, îndrăgostit Lidia îi cere vestitului poet să îl ajute să o cucerească. Cei doi viitori amanți surprind prin jocul lor erotic complementaritatea impulsului vital cu cel thanatic (Herimon își ucide soția pentru a fi alături de iubită!), demonstrând că în iubire orice este permis. Așa cum subliniază și Nina Corcinschi,

> „Fenomenul transgresării implică și un nou raport al erosului cu moartea. Întrucât erosul este un Da vieții, spus până și în moarte, cum precizează G. Bataille, intensitatea acestei trăiri conduce impulsul vital până la întâlnirea acestuia cu contrariul său. Cu impulsul tanatic. Ca rezultat, violența iubirii poate produce catastrofe mortale în ordinea cuplului amoros." (2019: 155)

Cel de-al doilea roman din *Ciclul exilului, Cavalerul resemnării*, plasează problematica feminității pe un alt portativ. Drama lui Radu-Negru este proiectată într-o tonalitate mezzo forte, aflându-se la confluența dintre Istorie și Destin. Protagonistul păstrează sub mantia individualității romanești extensia reprezentării simbolice, căci, așa cum mărturisește chiar Vintilă Horia:

> „Radu Negru este numele mitic al primilor domnitori valahi, nu al unei persoane sau al unui singur voievod, ci al unei rase, al unei familii venite dintr-un loc profund și misterios, pentru a transmite unui popor răstignit între latitudinile lui imposibile, cuvântul unei misiuni."(*idem* 2018 e: 80)

Feminitatea apare în complementaritatea iubirii, drept un *călcâi al lui Ahile*: „Un principe nevolnic, asta înseamnă un principe îndrăgostit. […] Principii buni sunt călăii popoarelor, cei ce nu cunosc iubirea."(*idem* 2016 b: 160)

Pentru Radu-Negru, conflictul trăit este de dublă natură: social-identitară și erotică. Sub zodia blestemului domniei, protagonistul încearcă să își înăbușe sentimentele de dragoste, acutizând astfel dihotomia dintre datorie și împlinire. Așa cum punctează și Roland Barthes,

> „Ceea ce provoacă suferința subiectului îndrăgostit este faptul că nu se poate exprima; el are în vedere limbajul ca expresie spontană, simplă, directă a unei plenitudini afective, a unei *forțe*, însă este despărțit de această *expresie*, fie de circumstanțe sociale, morale, fie de vicleniile și devierile limbajului (sistem de semnificație)." (2018: 151)

Plecarea la Veneția este o formă de eliberare de sub povara copleșitoare a puterii moștenite și, în egală măsură, o fugă de Maria-Doamna, a cărei imagine se reflectă în relație directă cu ideea de cămin: „De câte ori nu o invitase pe Maria-Doamna să treacă peste pragul unuia din acele frunzare pe care le clădea pentru ea la vârsta la care se gândea la dragoste ca la o casă, ca la un spațiu închis, destinat unui cuplu etern?" (Horia 2016 b: 23) Cei doi trăiesc, cu voluptate iubirea- pasiune, „o formă de emancipare a feminității, care-și trăiește iluzia împlinirii erotice doar în mod ilicit."(Corcinschi 2019: 35)

Aflată acum sub ocârmuirea sa, Țara Pădurilor îl cheamă prin plânsul ei stins, ecou al unei istoricii pline de sacrificii, cerându-i supunere totală. Este un topos construit sub zodia unei feminități arhetipale, pădurea fiind „un simbol matern. Ea este sursa unei regenerări, [...] o expresie foarte puternică a inconștientului."(Chevalier, J. și Gheerbrant, A. 1995: 36-37)

Cu toate acestea, de sub flamura care apune a Țării Apelor, se ridică o lume a decadenței, mascată sub strălucirea senzualității. Așa cum subliniază și Pompiliu Crăciunescu, „pentru el (Radu-Negru), Veneția reprezintă mijlocul vadului, expresia spațio-temporală a unei lupte crâncene între două niveluri de existență: estetică și etică. Prințul lui Vintilă Horia este [...] un personaj kierkegaardian în sensul plenar al termenului.” (2011: 111)

Veronica Trevisan, splendida curtezană a Veneției, este chiar „una din instituțiile Serenissimei, tot atât de importantă ca și Consiliul Celor Zece. Însă, [...], doar frumusețea ei o apără de pumnal și de otravă.”(Horia 2016 b: 85) Feminitatea lipsită de puritate, devenită instrument al puterii și instituție a pervertirii, îl atrage pe Radu-Negru ca un magnet, învăluindu-l prin ușurința renunțării la moralitate, amuțind (cel puțin pe moment!) glasul conștiinței. Chiar și așa, protagonistul nu își poate anula identitatea matricială, ale cărei reverberații lovesc în chiar strălucirea falsă a cetății venețiene:

> „-Am puține lucruri să vă spun, căci dragostea, **la noi**, se face fără comentarii și nu avem niciodată vreme să ne închipuim cum ar fi femeia desăvârșită. Cred, oricum, că o femeie este desăvârșită dincolo de părul ei, de gura ei sau de picioarele ei. Căci nu putem despărți nici trupul de sufletul ei, nici diferite părți ale trupului în fragmente izolate. (*ibidem*: 90)

Dacă Veronica este „întruchiparea femeii născute pentru dragoste”(*ibidem*: 93), în spațiul sacru al Țării Pădurilor, feminitatea învolburează nu doar sângele, ci și spiritul bărbatului, devenind alături de el o singură ființă, reunind astfel *animusul* cu *anima* și reiterând promisiunea Timpului Etern. Acest aspect este evidențiat mai cu seamă prin legătura de iubire a Bătrânului cu „ultima dintre ibovnicele sale, cea pe care Radu-Negru nu o cunoscuse niciodată și despre care nimeni nu cuteza să vorbească”.(*ibidem*: 31) Întâlnirea ei cu noul Principe moștenitor se produce parcă în afara timpului, în fața criptelor în care își dorm somnul veșnic înaintașii. Odată intrat în lumina eternității, Bătrânul își pierde severitatea neînduplecată, răceala poruncitoare, apărând mai uman ca niciodată chiar prin suferința celei ce îl iubise:

> „O invidie pe bătrânica aceea care ar fi putut să-i fie mamă și care nu cunoscuse din tatăl său decât latura veselă, iubitoare, latura sa omenească făcută din slăbiciuni și durere, pe care o ascunsese cu grijă celorlalți, pe care o apărase de toți oamenii ca pe o fortăreață a cărei stăpână absolută fusese această femeie.”(*ibidem*: 50-51)

Timpul iubirii îi învăluie cu blândețe pe cei doi resemnați, Radu-Negru și Maria-Doamna, legați pentru vecie nu doar prin firul invizibil al sorții, ci prin chiar rodnicia dragostei lor, acel copil al cărui leagăn va fi chiar Pădurea. Pe firul Istorie privită drept moștenire a spiritului, atât Bătrânul, cât și tânărul domnitor primesc șansa la fericire prin ființa femeii, simbol al nașterii și Dublu regăsit în labirintul vremii, astfel că „întâlnirea cu celălalt este, pământește vorbind, șansa de regăsire a propriei identități în tot ce are aceasta mai luminos și divin.” (Corcinschi 2019: 149)

Deși exilat din spațiul românesc, Vintilă Horia se recunoaște prin apartenența la o patrie a spiritului, în care granițele culturilor devin simple praguri de trecere către esența lucrurilor. Astfel se explică învăluirea umbroasă a celor două mari figuri literare, Don Quijote și Don Juan, transformate în mitologii ce orchestrează în tăcere călătoria devenirii de Sine:

> „Ca și Don Juan, și din rațiuni probabil nu mult diferite, Don Quijote reprezintă într-un mod verosimil pentru mine curajul aparent inutil, gestul nobil

gratuit, inaccesibil celor cinci simțuri ale incultei mulțimi, devenind mit, mult după trecerea prin această lume, întrupându-se în orizontul arhetipurilor, ca tot ce este mare. Don Quijote și Don Juan sunt doi nerăbdători, dornici să atingă cât mai repede forma lor ultimă, drama proprie, vreau să spun perfecțiunea. Nerăbdarea, iată pericolul permanent. Și tocmai din asta sunt eu plămădit."(*idem* 2016 d: 13)

Cele două „triste figuri" corespund unor puncte coliniare pe marea axă a idealului iubirii, dedicat femininității ca formă de cunoaștere supremă, totalizantă. Complementaritatea lor devine referentul simbolic al romanului *O femeie pentru apocalips*, o proiecție a dragostei infinite, ce străpunge fascicular Timpul și Istoria, reunind vocea Lui și vocea Ei într-un cântec ademenitor de sirenă.

Cuplul format din Manuel și Blanca calcă granițele vremii, cei doi îndrăgostiți căutându-se frenetic și trăind cu voluptate apropierea. Discursul reflectă astfel călătoria către Iluminare, eroii simbolizând „mit vital, spirit și carne supusă jocului perpetuu de schimburi între moarte și înviere." (Crăciunescu 2011: 224)

Învăluită în parfumul sălbatic de cimbru, povestea de iubire se ridică himeric din paginile romanului și arde mocnit, proiectând timpuri diferite, contopite însă prin reunirea principiului masculin cu cel feminin pe calea revelației autentice.

Blanca este surprinsă drept garanția fizică a Marii Lucrări, un praf de aur în creuzetul Alchimistului, fiind, în același timp, idol și om, spirit și prezență fizică, oferind prin chiar iubirea ei posibilitatea salvării: „Femeie, salvează-mă, căci niciodată Dumnezeu n-a avut milă de prăbușirile mele, întrucât n-a fost mai mult de-o ureche surdă, ascunsă după biserici."(Horia 2018 f: 37)

Romanul are o formă inedită, reunind secvențe de monolog interior, cu caracter confesiv, fapt ce redimensionează raportul printre Cititor și Operă prin anularea voită a vocii naratoriale intermediare. Tensiunea romanescă se liricizează, ochiul viu[2] al hermeneutului acoperind plenar topografia simbolică a discursului.

Feminitatea se pliază pe resorturile imagologiei divine, căpătând în ochii bărbatului nimbul sfinților: „o imagine de sfântă inundată parcă de o frumusețe nepământeană în taina unei biserici din Castilia."(*ibidem*: 29) Identitatea Blancăi se diluează în apele râului Jaleș[3], așa cum însăși mărturisește: „Cine ești?/ O femeie. N-am istorie. Sfârșesc acolo unde încep."(*ibidem*: 49)

Înțesat de simboluri, spațiul romanesc se transformă într-o uriașă alegorie, în care mundanul este anulat în favoarea planului spiritual, reconfigurat într-o matrice ascensional-topografică. Singurii învinși sunt cei care vor renunța să mai lupte, așa cum este cazul lui Eulalio, fiind condamnați la moarte, căci „Scara nu-i făcută să cobori, ci să urci."(*ibidem*: 132)

Suflete-pereche, Blanca și Manuel refac în fiecare viață ciclul transmutării divinului în mundan, oamenii semnificând chiar „gesturile Lui. De aceea ne repetăm de-a lungul anilor și-al veacurilor."(*ibidem*: 84) Naturi opuse, eroii se completează androginic, atrași prin firele nevăzute ale destinului. Femeia și Bărbatul trăiesc la limita altor orizonturi ale cunoașterii, conștiința lor proiectându-se în raport cu dimensiunea intervalului închis Trecut-Viitor, fapt conștientizat de ambele jumătăți ale sufletului unic. Blanca subliniază că „Bărbaților le place să trăiască în viitor. Nu și femeilor, nu mie. Eu prefer certitudinea trecutului, temeliile sale de nezdruncinat, unica certitudine aici, pe pământ."(*ibidem*: 93), în timp ce Manuel punctează un alt element contrar: „Femeile sunt plămădite din așteptare, bărbații sunt alcătuiți din

[2]cf. Jean Starobinski.

[3]v. *Poveste* de Lucian Blaga: „*Se cheamă Jaleș râul, râul-timp,/ Și-i potrivit din veci cu toamna./ Ne oglindim în ape fața, nimb./ Dar să fugim, că-i blestemată coama*." (1965)

neastâmpăr, ceea ce înseamnă același lucru la două niveluri armonios contradictorii.”(*ibidem*: 120)

Limbajul iubirii lor transgresează planul lingvistic pur, având „aceeași ardență sacrificială ca și limbajul credinciosului. Pentru îndrăgostit, celălalt e demiurgul lui, ceresc sau mundan.” (Corcinschi 2019: 24) Cei doi trec în planul oglinzii, trăind mai multe rânduri de vieți doar pentru ase regăsi și pentru a redeveni UNUL.

Intersecția lor în planul fiecărei existențe pământești corespunde în plan simbolic unei *coincidentia oppositorum,* devenite unealtă a *fatumului*. Dacă feminitatea reprezintă vocea, masculinul devine ecoul ei baritonal, accentuând reverberația, în loc să o lase să se stingă. Lumea devine un topos conjuncțional între *animus* și *anima*, sumă a tuturor amintirilor din existențele anterioare. Blanca însăși este surprinsă în dimensiunea ei simbolic fecundă: sfârșit și început al vieții, maternitate și moarte regenerativă:

> „Sunt plămădită din atâtea amintiri și vise, o întreagă descendență de vise supraviețuiește în mine la capătul atâtor veacuri, lungi vise neclintite ce reînvie și se mișcă pentru că eu trăiesc și mă mișc, unic vârf viu la capătul unei morți infinite. Făuresc, la rândul meu, vise pentru cei ce vor urma. Trebuie să am o continuare.”(*ibidem*: 45)

Titlul romanului devine astfel o metaforă a cunoașterii totale, dincolo de prăbușirea apocaliptică a umanității. Salvarea nu poate veni decât din planul spiritului, feminitatea fiind reprezentată drept forța capabilă să renască din propria cenușă, purtând în sine mugurii Vieții.

Trecând romanele lui Vintilă Horia prin această grilă de lectură descoperim nu doar o țesătură narativă întesată de simboluri, ci și o sensibilitate aparte, grefată pe realitatea de netăgăduit a fundalului dezrădăcinării. Exilul contrabalansează însingurarea prin chiar deschiderea orizontului spre Ființa Lumii, adică spre misterul creației și al cunoașterii plenare. Așa cum însuși prozatorul recunoaște, „ca niște săbii trecute, cărțile mele se strecoară printre zgomotele secolului”(*idem* 2016 d: 75), înfruntând Uitarea: „Voi scrie cu pana uitării pe vreme:/ - „Eu nu voi muri!”/ Desprins dintr-o viață voi merge spre alta,” (*Cântec de sfârșit cartea*). În urma sa rămân irizările unei conștiințe lucide, aflate mereu în căutarea adevărului, scrisul devenind resortul ancorării visului în om și a lumii în iubire:

> „Scrisul este pentru mine o plăcere pe care nici o altă nu o egalează, cu excepția iubirii, pe un alt plan, sau pe același, dacă socotesc iubirea ca o perfecționare, ca o cale dublă spre perfecțiune: aceea a scriitorului și a cititorului său; în dragoste, drumul meu, și în același timp al femeii pe care o iubesc, spre cunoaștere.”(*ibidem*: 75)

BIBLIOGRAPHY

1. Bibliografie primară

Horia, V. (2015). a. *Memoriile unui fost săgetător* (ediție îngrijită de Cristian Bădiliță și Silvia Colfescu). București: Editura Vremea.

Horia, V. (2016). b. *Cavalerul resemnării.*(I. Cantuniari, Trans.) București: Editura Vremea.

Horia, V. (2016). c. *Dumnezeu s-a născut în exil.* (I. Cantuniari, Trans.) București: Editura Vremea.

Horia, V. (2016). d. *Jurnalul unui țăran de la Dunăre.* (D. Jela, Trans.) București: Editura Vremea.

Horia, V. (2018). e. *Jurnal de sfârșit de ciclu: 1987-1989.* (D. Jela, Trans.) București: Editura Vremea.

Horia, V. (2018). f. *O femeie pentru Apocalips.* (M. Pasat, Trans.) București: Editura Vremea.

2. Bibliografie critică

Barthes, R. (2018). *Discursul îndrăgostit* (Prezentare și ediție de Claude Coste). (M. Jeanrenaud, Trans.) Iași: Editura Polirom.

Chevalier, J. și Gheerbrat, A. (1995). *Dicționar de simboluri* (Ediția Robert Laffont S. A., Paris, 196 ed., Vol. II). București: Editura Aramis.

Corcinschi, N. (2019). *Narațiuni ale erosului.* Chișinău: Editura Cartier.

Crăciunescu, P. (2011). *Vintilă Horia. Transliteratură și realitate.* (O. Coroamă, Trans.) București: Editura Curtea veche.

Fromm, E. (2013). *Arta de a fi.*(R. Hurduc, Trans.) București: Editura Trei.

Petraș, I. (2011). *Desre feminitate, moarte și alte eternități* (Ediție digitală (pdf)). București: Editura Ideea Europeană.

THE CLOSE-UP: A PICTURE IS WORTH A THOUSAND WORDS

Mădălina Eugenia Ciucu (Răsniceanu)
PhD Student, University of Craiova

Abstract: Through the cinematographic adaptations made, with valuable literary works as baseground, the filmmaker (re)composes narrative subjects in the form of film performances, with an impact on the public.
Being a cinematographic art, the screenings harmoniously combine the image and the word, creating poetic structures, carrying deep meanings.
One of the means of cinematographic expression, especially relevant, is the close-up image.
This type of image is an objective one and focuses on elements or beings of particular importance in the perception of the film speech, and the discovery of the focused subjects - by the viewer, through the eyes of the protagonist - has as a consequence the rethinking of the information provided by the story up to that moment and stored in memory, as well as restoring the meaning of film creation.
The purpose of using the close-up is to give suspense to the action, either by anticipating or highlighting a state or event belonging to the story which is played.
Depending on the object chosen to build up the close-up and depending on the moment of its placement on the axis of the narrative, the filmmaker also fixes its meaning, which the viewer must decode.
In the screen adaptation of Camil Petrescu's novel, Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război, (1979), screenwriter Sergiu Nicolaescu created sequences of great artistic sensitivity, in which the close-up with the faces of the protagonists betrays all the inner turmoil, the varied palette of unverbalized feelings, these images undoubtedly becoming the mirror of the human soul, with everything it possibly feel.

Keywords: close-up, focus, suggestion, feeling, protagonist

1. Introducere

Adaptările cinematografice sunt spectacole în care cineaștii - regizori și scenariști deopotrivă - (re)compun subiecte narative, preluate din opere literare valoroase, iar publicul este invitat să participe la descifrarea codurilor specifice, folosite în acest gen artistic.

În esența lor, ecranizările sunt structurate pe doi piloni: unul este reprezentarea fotografică, imaginea- povestea arătată, celălalt este înregistrarea – povestea spusă.

Fiind o artă fotografică, cinematograful stabilește „o relație de identitate între referenți și reprezentările lor": (...) the photographic arts, including cinema, are believed to sustain an identity relation between their referents and their representations."[1] În consecință, filmul este cel care redă nu atât povestea, cât mai ales trăirea: "Filmul nu construiește o poveste, ci o stare".[2]

Pentru ca filmul să-și atingă acest scop, imaginea trebuie concepută astfel încât să prezinte din nou, să reflecte un obiect sau un eveniment care a existat în trecut. De asemenea, este de reținut aspectul că imaginea filmică se ivește dintr-un lucru real.

Prin îmbinarea celor doi constituenți – imagine și cuvânt- cinematograful și, implicit, ecranizările își dovedesc capacitatea de a crea adevărate structuri poetice, purtătoare a unor

[1] Carroll, Noël 1996, *Theorizing the moving image*, Cambridge University Press, p. 37
[2] Lazăr, Ioan, 1987, *Teme și stiluri cinematografice*, Ed. Meridiane, p. 69

semnificații, și de a trezi în spectator efectul scontat -trăirea, starea *aceea*. Prin urmare, folosirea exclusivă a limbajului pentru înțelegerea deplină a narațiunii prezentate este o chestiune relativă. Mijloacele specifice adaptării cinematografice (muzica, imaginea, insertul, prim-planul) au o contribuție deosebit de însemnată la redarea diegezei, implicând participarea spectatorului, atât la nivel intelectual cât și afectiv. În timp ce limbajul verbal este perceput cu mintea, antrenând, în înțelegerea lui, procesele cognitive, imaginile oferă dimensiuni spațiale și se adresează vizualului, mișcarea își are aportul în exprimarea temporalității, iar muzica creează atmosferă și amplifică trăirea.

Deducem de aici că imaginea și cuvântul converg -în concepția regizorală- spre intuitivitate, spre aflarea emoției, fără a numi-o în mod direct, doar prin folosirea sugestiei (vizuale sau auditive). În acest sens, pentru ca reacția intuitivă a spectatorului-receptor să corespundă intenției regizorale, mediul filmic „verbalizează" textul literar prin procedee specifice. Atunci când spectatorul înțelege treptat, așa cum se prezintă în secvențe, sensul imaginii și semnificația cuvântului (sau a dialogului), el ajunge să compună discursul narativ -povestea filmului- într-o manieră care să reflecte cu precizie concepția despre lume și viață a regizorului/ a scenaristului.

2. Structura poveștii arătate

Prin re-prezentare, ecranizările determină o altă formă a evenimentelor preluate din textele narative față de aceea pe care o au în viața reală. Prin operație filmică, aceste evenimente sunt incluse în imaginarul artistic, iar spectatorul-receptor le poate vedea, le poate supune analizei, le poate percepe, dar se află în imposibilitatea de a interveni în modul lor de desfășurare, dacă ceva nu îi este pe plac.

Conform teoriei lui Marie Laure Ryan[3],o astfel de poveste a unor evenimente - unele aflate direct de spectator, altele intuite- este „o imagine mentală", având patru elemente constitutive:

1. „unul spațial" (lumea ficțională a personajelor și a obiectelor);
2. „unul temporal" (schimbările suferite de personaje sau de obiecte, surprinse în desfășurarea evenimentelor);
3. „unul mental" (personajele care parcurg evenimentele au „viață mentală și reacționează emoțional la stările lumii în care se află");
4. „unul formal și pragmatic" (fiind cel care prezintă încheierea și conține „un mesaj plin de înțeles")

Christian Metz a fost preocupat de ceea ce reprezintă *semnificația în cinema*, având ca punct de plecare -în explicația sa- lingvistica structurală. Astfel, diferitele lucruri dintr-un film reprezintă elemente ce au o anumită semnificație. Gordon Grey[4] precizează că C. Metz a distins două domenii de dezbatere: filmic și cinematografic. În timp ce domeniul filmic cuprinde elemente din afara sferei filmului sau conexiuni ale acestuia cu alte activități, domeniul cinematografic implică doar filmele în sine. Totodată, în semiotica sa, Metz a fost interesat doar de aspectele cinematografice.

Alcătuind o ierarhizare bine structurată a componentelor unei narațiuni cinematografice, Christian Metz a considerat că cea mai mică unitate de sens este imaginea sau cadrul. Mai multe cadre au fost aranjate într-un sistem pentru a forma secvențele, iar acestea creează sensul.

Pentru a ajuta la înțelegerea unui film, Metz a încercat și elaborarea unui „set de legi ale semnificației": „In this later project, Metz attempted to set out a wider set of laws of signification, those which make understanding a film possible (...), which are incorporated in the signifying process".[5]

[3] *apud* Maftei Alexandru, 2019, *Cutia neagră a regizorului*, Ed. Universitară, p. 44
[4] Grey, Gordon, 2010, *Cinema- A visual Antropology*, Berg, Oxford, New York, p.56
[5] Ibidem

3. Prim-planul: rolul imaginii sugestive

Pentru A. Bazin imaginile fotografice „sunt obiective", iar cineastul „este dedicat realismului ca direcție estetică adecvată pentru mediul filmului".[6] Astfel, imaginea lumii prezentate este formată automat, „fără intervenția creatoare a omului",[7] iar originalitatea fotografiei „constă în caracterul esențial obiectiv" al acesteia.[8]

Dacă în opera literară personalitatea scriitorului se „dispersează" în toată întinderea ei, de la conceperea subiectului de povestit, cu tot ce implică el -personaje, timp și spațiu, conflict- până la stilul în care este redat acest subiect, în crearea imaginii din mediul filmic, personalitatea regizorului transpare în alegerea obiectului de fotografiat, urmărind scopul pe care și l-a propus. De altfel, esteticianul Roman Ingarden a menționat[9] alcătuirea operei literare în straturi (pe care le putem regăsi și în creațiile cinematografice), clasificându-le astfel:

a. „formațiunea fonetico-lexicală, în special sunetele din cuvinte;

b. semnificația cuvântului sau sensul unei unități lexicale de ordin superior, îndeosebi a frazei;

c. acel ceva despre care se vorbește în operă, așadar obiectele reprezentate în ansamblul lucrării sau în unele din părțile ei;

d. o anumită imagine, în care ni se înfățișează concret obiectul reprezentat".

În opera filmică, succesiunea de imagini audiovizuale imprimă o altă ordine firului narativ, care diferă în multe privințe de felul cum este modelată povestea în opera literară.[10] Acest fapt nu este nicidecum un inconvenient în perceperea subiectului prezentat, ci are funcția de a dirija atenția spectatorului spre ceea ce este considerat important într-un anumit punct în derularea firului narativ. Sub forma evocării filmice, regizorul are oportunitatea de a utiliza o paletă inepuizabilă de imagini audiovizuale, a căror coerență este dată atât de secvențele ample, cât și de cele care focalizează un singur obiect care, în cuprinsul discursului filmic, are o importanță covârșitoare, raportată fie la diegeză, fie la protagonist. Astfel de imagini focalizatoare creează prim-planul.

Referindu-se la focalizare, Alexandru Maftei[11] o definește ca fiind o „*mediere narativă* pusă pe seama unui personaj din poveste sau din afara ei."

Alexandru Maftei reproduce[12] schema de alcătuire a unei focalizări, așa cum a fost stabilită de Uri Margolin, numind cinci elemente distincte:

1 „subiectul focalizării" (un element component din lumea ficțională reprezentată);

2 „agentul focalizării" (o persoană- de obicei- sau o ființă căreia îi sunt atribuite caracteristici umane);

3 „acțiunea de a modela și de a procesa subiectul focalizării";

4 „rezultatul focalizării" (transformarea subiectului focalizării ca urmare a interpretării pe care agentul o dă subiectului focalizat);

5 „textualizarea procesului de focalizare" (verbalizarea focalizării întreprinse pentru ca subiectul focalizat să fie (re)cunoscut și evidențiat spectatorului).

Totodată, obiectul din prim-plan ne obligă pe noi, spectatorii, să „ne uităm în trecut" și să reorganizăm informațiile -auzite și vizualizate-, păstrate în memorie, atribuindu-le noul

[6] Carroll Noel, op.cit., p. 41
[7] Ibidem
[8] Ibidem
[9] Ingarden, Roman, 1979, *Studii de estetică*, Ed. Univers, p. 36
[10] Carabăț, Dumitru, 1987, *De la cuvânt la imagine*, p. 104
[11] Maftei, Alexandru, *Cutia neagră a regizorului*, 2019, p.37
[12] Ibidem

înțeles pe care l-am descoperit. Prim-planul generează noi paliere semantice, adesea străbătute de ambiguitate, fiind dependente de creația filmică în ansamblul ei și de modificarea repetată a contextului.

Majoritatea ecranizărilor valorifică utilizarea imaginilor de prim-plan, tocmai datorită resurselor semantice și estetice pe care le conțin. Astfel, adaptările cinematografice mai adaugă un atuu valorii lor prin modul în care cineastul recurge la evidențierea acelui obiect „impregnat" de poveste, care determină spectatorul să refacă înțelesul creației filmice. Plasat sugestiv pe axa narațiunii, prim-planul respectiv dezvoltă sensuri care se intersectează continuu și permite inserarea momentelor de suspans sau doar de simplă așteptare și curiozitate -ceea ce conferă o anumită vibrație, o anumită dinamică în conturarea secvenței în care este introdus.

Dacă reacția spectatorului-receptor este cea scontată și aceasta se află sub efectul „undei de șoc" preconizate de cineast, putem afirma, pe drept cuvânt, că acesta din urmă a fost unul dintre cei mai creativi, posedând o inteligență nativă în orchestrarea limbajului cinematografic.

4.Chipul - oglinda sentimentelor

Pentru că uneori cuvintele nu sunt suficiente pentru a exprima zbuciumul interior al personajelor „în ritmul lor original"[13], ecranizările surprind tot mai des și cât mai variat chipul personajului, pentru că el transmite, în mod elocvent și expresiv, sentimentele trăite.

De-a lungul timpului, odată cu surprinderea în imagini a detaliilor feței umane, s-a dezvoltat atât „microfizionomia", cât și „facultatea de o înțelege".[14] Microfizionomia devine spațiu de manifestare a unei drame spirituale. Detaliile chipului, apărute în prim-plan, păstrează esența dramatică ce se află în spatele unei aparențe; astfel de imagini „sunt adesea demascările dramatice ale celor ce se întâmplă *în realitate* îndărătul primei >> aparențe<<".[15]

Un exemplu concludent în acest sens ni-l oferă ultima secvență a filmului „Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război" (1979), ecranizarea romanului omonim al lui Camil Petrescu, în regia lui Sergiu Nicolaescu. Înaintând pe câmp, spre locul unde îl aștepta plutonul de execuție, îl vedem pe Tudor Gheorghiu (personajul corespondent lui Ștefan Gheorghidiu, din opera literară) pășind sigur, liniștit, împăcat cu gândul că acesta este finalul pe care și l-a dorit -înfăptuirea dreptății. Când aparatul de filmat ne oferă imaginea de prim-plan, perspectiva se schimbă: putem observa tremurul feței, pe jumătate acoperită de banderola neagră, pe linia ochilor. Ne este ușor să înțelegem acum zbuciumul interior și conștientizarea de către personaj a ceea ce urmează să se întâmple, fără a se mai putea acționa în vreun fel pentru ca evenimentele să își schimbe cursul.

În imaginea chipului tremurând, regizorul își exprimă sensibilitatea, emoția de care el însuși se simte învăluit.

În aceeași ecranizare, deosebit de sugestive sunt și prim-planurile care înfățișează chipul Lenei (personajul feminin din creația filmică, ce corespunde Ellei din roman). Încă de la primele secvențe, cineastul ne face cunoștință cu Lena prin intermediul procedeului numit *flash-back*, care aduce în atenția spectatorului rememorarea lui Tudor a unor clipe fericite, petrecute în compania soției. Aflându-se pe front, după discuția contradictorie și tulburătoare de la popotă, privind infidelitatea conjugală și consecințele ei, Tudor se retrage tensionat afară, lângă un mic foc aprins pe iarbă și, în singurătatea întunericului, aprinzându-și o țigară, se lasă purtat de amintiri către ziua în care se oficiase căsătoria cu Lena. Este momentul în care actorul (Vladimir Găitan) privește direct în aparatul de filmat, iar povestea amintirii începe să-și depene firul.

[13] Balázs, Béla, 1957, *Arta filmului*, Ed. de Stat pentru Literatură și Artă, p. 82
[14] Ibidem, p. 82-83
[15] Ibidem p.62

Spectatorul vede fericitul cuplu, pe scările instituției căsătoriei, cântând alături de prieteni și familie „Mulți ani trăiască!" Imaginile se succed și, rând pe rând, spectatorul vede crâmpeie din viața celor doi soți: plimbările la malul mării, în apropierea Cazinoului, pe faleză.

Din nou imaginea revine la chipul lui Tudor, care privește tot spre spectatori și, o fracțiune de secundă, pare să aștepte ceva. În imaginea următoare, ne este înfățișat în prim-plan chipul Lenei, pe care spectatorii îl percep ca fiind amintirea lui Tudor -o înfățișare delicată, angelică, o femeie frumoasă, dar a cărei sclipire din ochi este plină de întrebări și umbrită de ideea unui rămas-bun, în timp ce în fundal, blurată, se vede o siluetă masculină, îmbrăcată elegant, apropiindu-se de femeie.

Firul poveștii din trecut este întrerupt de un alt prim-plan, care readuce spectatorul la timpul prezent: imaginea prezintă o grămăjoară de cărbuni arzând, dar această imagine se estompează treptat și reapare în cadru Tudor fumând, având la picioare focul aproape stins.

Inițial, nu înțelegem suficient de bine de ce chipul femeii din amintirea lui Tudor pare nostalgic; nu ne este clar nici de ce discuția de la popotă, în care se implicase pătimaș, a avut acea însemnătate pentru Tudor. Însă, prim-planurile prezentate au avut o mare forță de sugestie, pe care spectatorul doar o intuiește și pe care își dorește să o decodifice. Fără îndoială, chipul Lenei, cu tristețea ce i se citește în ochi, îi dă spectatorului de înțeles că „ceva rău" s-a întâmplat cândva, iar cărbunii arzând, pe jumătate stinși, nu pot fi decât simbolul unei iubiri infinite, dar nu lipsită de obstacole.

În derularea filmului, în scurt timp, spectatorului îi este dezvăluit, prin intermediul *vocii din off,* motivul neliniștii lui Tudor, supărarea sa de la popotă și tristețea femeii iubite, precum și motivul acelei siluete masculine din apropierea ei: „Eram însurat de aproape doi ani cu o colegă de la Universitate și bănuiam că mă înșală."

O altă secvență relevantă pentru transmiterea către spectator a sentimentelor personajului o regăsim în fragmentul cu seara balului la care participă protagoniștii. În momentul în care Lena este invitată la dans de avocatul Nicolau, pe care Tudor îl consideră un rival, și când Lena acceptă fără nicio ezitare, chiar încântată, Tudor este surprins în prim-plan. Fața sa este încordată, spectatorul poate observa cu ușurință cum îi măsoară cu privirea pe cei doi care dansează și, după câteva clipe, se îndreaptă spre altă parte a salonului, oprindu-se în apropierea Petrei și fiind cu spatele la ringul de dans.

Dialogul pe care îl inițiază Petra cu Tudor clarifică faptul că ceea ce i se sugerase spectatorului, precum sentimentul de nemulțumire, agitația tăcută a lui Tudor, era chiar o realitate afectivă, de care personajul era subjugat în acel moment: „De ce atâta enervare? Cred că izbutește să fie adorată de bărbați și de femei deopotrivă."

Un prim-plan -deosebit de sugestiv și care evidențiază un cumul de sentimente- este cel care prezintă chipul Lenei când ajunge acasă dimineața, după ce Tudor o lăsase singură la petrecere, fiindcă nu vrusese să se întoarcă cu el. Aparatul de filmat surprinde intrarea Lenei în casă, care observă mai întâi articolele vestimentare feminine aruncate pe jos, alături de care un gramofon rulează în gol, apoi vede o străină în patul conjugal și pe Tudor înaintea acestuia, îmbrăcat în halatul de casă, privind-o impasibil.

Cineastul realizează o imagine de prim-plan în care chipul Lenei este înăsprit de un amalgam de sentimente, care îi inundă mintea și sufletul. Spectatorul poate observa, datorită suspansului creat, gradarea sentimentelor trăite, atât în forma lor imagistică, cât și în cea textualizată. Înțelegând că infidelitatea soțului se petrecuse, Lena se arată mai întâi înmărmurită și privește șocată spre femeia care se afla în locul ce i se cuvenea. Privirea i se mută spre Tudor, care apare în alt prim-plan, având o înfățișare neutră, rece. Confruntarea celor doi soți nu este la nivel dialogat, deocamdată, ci doar la nivelul observației, al analizei unuia asupra celuilalt. Pentru că fața lui Tudor nu pare a transmite nimic, dar pentru că noi, spectatorii, știm că sufletul său nu poate accepta pur și simplu acest episod, iar furtuna de

emoții este acolo, mocnind în adâncul său, putem afirma că aparatul de filmat surprinde lucruri „ce nu se văd": mintea lui Tudor, ca și sufletul său, sunt ancorate în prezent, îl trăiesc și îl înfruntă, deci gânduri și sentimente există, doar că nu sunt transmise, nu sunt făcute vizibile. Personajul disimulează suferința, tocmai pentru a-i plăti cu aceeași monedă soției, care, cu o seară înainte, îl trecuse în plan secundar, preferând să rămână în compania unui bărbat, despre care toată lumea știa că este un mare cuceritor. În acest mod, camera și, implicit, imaginea creată ne arată „fondul" pe care ar putea fi clădită emoția, sentimentul, dar nu ne arată „forma" acestora, ne „ascunde" sentimentele personajului în spatele disimulării.

Considerând că este prea mult ceea ce i se întâmplă, că nu mai poate suporta fără să nu-și exprime reproșul cu durere, Lena dă glas gândurilor ei și revolta izbucnește. La întrebarea pe care i-o adresează lui Tudor, dar privind-o pe străină și numind-o femeie ușoară, vine replica tăioasă a musafirei neinvitate: „Nu, zău, patul tău? Atunci dormi în el, madam, nu umbla noaptea teleleică!"

Înfruntarea lipsită de rușine adâncește durerea și dezamăgirea Lenei, care caută răspunsuri la întrebări nerostite, privindu-l pe Tudor. La fel ca în momentul intrării Lenei în dormitor, bărbatul are, pe tot parcursul secvenței, aceeași atitudine statuară, alege să nu rostească niciun cuvânt și doar să-i susțină privirile Lenei, ambii părând doi străini care nu mai au ce să-și spună.

5. Concluzii

Fără doar și poate, scenariștii găsesc calea cea mai potrivită pentru a reliefa punctul de vedere propriu asupra subiectului narat. Îmbinând armonios diferitele modalități de expresie cinematografică, creează adevărate capodopere ale genului. Și, pentru că filmul este despre transmiterea unei stări, a unei emoții, cineastul își propune să se apropie cât mai mult de actorii săi, astfel încât, prin intimitatea creată de aparatul de filmat cu personajele, să redea cât mai fidel sentimentele trăite de acestea în diversele secvențe filmice.

Prin utilizarea imaginilor de prim-plan, care substituie sau precedă -de cele mai multe ori- dialogul, se realizează intensificarea efectelor de uimire, de suferință, de nostalgie, de îndoială, de revoltă, care au capacitatea de a trăda sentimentele ce pun stăpânire pe protagoniști. Figurile umane sunt supuse unei analize minuțioase, al cărei rezultat nu poate fi decât unul clar, indubitabil, a ceea ce simte cu adevărat protagonistul, în forul său interior, indiferent dacă acesta alege să mărturisească franc sau dacă încearcă din răsputeri să disimuleze trăirea.

În măsura în care experiența de viață, socială, estetică, morală a scenaristului se află la cote înalte, acesta poate observa cu atenție, poate analiza obiectiv, poate judeca și stabili ierarhii juste, poate trece în umbră sau poate reliefa cu ușurință în creația filmică evenimente preluate din existența cotidiană, imaginea de prim-plan fiindu-i suficientă pentru a exprima cât o mie de cuvinte.

BIBLIOGRAPHY

BALÁZS, BÉLA. 1957. *Arta filmului*. Traducere din limba maghiară de Raoul Șorban.București: Editura de Stat pentru Literatură și Artă

BARNA, ION. 1963. Dincolo de ecran, București: Editura Meridiane

CARABĂȚ, DUMITRU. 1987. *De la cuvânt la imagine.* București: Editura Meridiane

CARABĂȚ, DUMITRU. 1997. *Spre o poetică a scenariului cinematografic*.București: Editura Pro

CARROLL, NOËL. 1996. *Theorizing the moving image*, Cambridge University Press

GORDON, GREY. 2010. *Cinema- A visual Antropology*, Berg, Oxford, New York

INGARDEN, ROMAN. 1979, *Studii de estetică*. București: Editura Univers

IONAȘ, ANDA. 2020. *Adaptarea cinematografică a operelor literare*. București; Editura Eikon

LAZĂR, IOAN. 1987. *Teme și stiluri cinematografice*. București: Ed. Meridiane

SUCHIANU, D.I.. 1973. Cinematograful, acest necunoscut. Cluj: Editura Dacia

Siteografie:

https://youtu.be/wSiWtG-urg0 (link accesat ultima dată în 24.06.2023)

ASPECTS CONCERNING TEACHING AND LEARNING OF CULTURAL HERITAGE

Maria-Mihaela Avram
PhD Student, „Valahia" University of Târgoviște

Abstract: One of the greatest risks to our cultural heritage is ignorance. People who do not recognize a valuable cultural item, may destroy it, or let others do it. Teaching about cultural heritage should happen not only in schools, but also in churches, through public meetings, in every university, in summer school camps, etc. Those who destroy icons and cultural objects for being old, and replace them with new, modern ones, especially in rural areas, are unaware of the value of the objects they have. Television programs should include documentaries on cultural heritage, museums should print fliers with valuable traditional pieces, in a constant effort of diminishing the destruction of cultural heritage objects. Police Departments may contribute alongside archaeologists and teachers to inform students through periodical visits to schools, and lectures about illegal traffic of cultural heritage items. Workshops, visits to archaeological sites and archives, to local craftsmen, may also help them understand the importance of a nation's historic and cultural heritage.
This paper tries to emphasize the importance of cultural heritage knowledge, the importance of fight against heritage crime, and the importance of education. Heritage should be part of school curriculum or extracurricular activities in order to teach students how to recognize valuable cultural objects that represent their national identity. For ethnic minorities it is very important to preserve their identity through promoting their cultural creativity and innovation. By learning and understanding different cultures can help avoid misjudging others and improve your knowledge. All cultures are equally worthy of respect. That is why we should fight to accept and protect not just our cultural heritage, but the cultural heritage of others, too.

Keywords: heritage, culture, education, traffic, identity

Termenul de patrimoniu poate fi definit nu numai ca o moștenire comună a valorilor trecutului unei comunități transmisă voluntar sau involuntar, ci și ca factor identitar care definește un popor din punct de vedere socio-cultural. Cunoașterea moștenirii culturale transmise de înaintași este nu numai o necesitate, ci și o obligație, pentru că valorile patrimoniale nu trebuie doar păstrate și conservate, dar și transmise, îmbogățite, generațiilor viitoare.

Rolul educației este de a responsabiliza tânăra generație cu privire la importanța identificării, protejării, și conservării patrimoniului sub orice formă ar fi el. Clasificarea patrimoniului include:

a) patrimoiul imobil, ca de exempul monumentele istorice, arhitecturale, siturile arheologice, etc.;

b) patrimoniul mobil, care poate fi de natură arheologică, etnografică, artistică, documente de arhivă, etc.;

c) patrimoniul imaterial, din care fac parte tradițiile, obiceiurile, limba, dialectele, miturile, legendele, etc.;

d) patrimoniul natural.

O altă clasificare ar putea cuprinde patrimoniul urban, cel rural, sau cel industrial, ultimul fiind inclus relativ recent și cuprinzând uzine, fabrici, instalații, etc.

Elevii trebuie să înțeleagă nu numai faptul că patrimoniul este foarte divers și bogat, dar și fragil, distrugerea conștientă sau inconștientă a obiectelor de patrimoniu cultural fiind o pierdere de neînlocuit.

Pedagogia de patrimoniu ca materie de învățământ, urmărește responsabilizarea elevilor cu privire la semificația istorică și culturală a moștenirii creațiilor strămoșilor, profesorul având menirea de a găsi cele mai adecvate metode de predare pentru a le satisface curiozitatea și dorința de cunoaștere a valorilor trecutului.

O serie de proiecte naționale și internaționale vin în sprijinul profesorilor pentru a utiliza cele mai noi instrumente educaționale menite să susțină acest demers. Astfel: *Zilele Europene ale Patrimoniului, adesea cunoscute sub numele Heritage Open Days este o inițiativă lansată în anul 1985 de Consiliul Europei, urmată în anul 1999 de Uniunea Europenă și continuată până în prezent, reprezentând unul dintre cele mai populare evenimente culturale sărbătorite de cetățenii europeni din circa cinzeci de țări*[1]. Prin platforma *Susține cultura în educație,* România a desfășurat o serie de programe culturale la care și-au adus contribuția specialiști, organizații și instituții de cultură.

În sprjinul profesorilor au fost elaborate ghiduri, ca instrumente inovatoare pentru promovarea valorii educaționale a patrimoniului: *Ghidul Scenarii educaționale pentru ciclul gimnazial (Centrul Sintagma, București, 2016, coordonatori: Mihai Iacob și Angelica Mihăilescu) conține șaisprezece scenarii educaționale pentru gimnaziu și o serie de zece videoclipuri (Ghid video pentru cadrele didactice- Lecțiile patrimoniului, www.youtube.com) care ilustrează etapele construirii unei lecții plecând de la patrimoniu cultural material construit și mobil* [2].

S-au elaborat manuale alternative pentru a ajuta profesorii și elevii în procesul de predare învățare, însă sunt mult prea puține, iar cele obligatorii se axează pe transmiterea de informații și mai puțin pe activități interactive. Un manual opțional demn de a fi luat în seamă este cel al Adrianei Scripcaru, adresat elevilor claselor III-V[3] care abordează tema zonal, într-un limbaj atractiv, pe înțelesul celor mici. Într-un interviu publicat în *Dilema Veche*, autoarea deplângea faptul că școala nu oferă foarte multe informații despre conservarea și valorificarea patrimoniului local și național: *Prin materiile impuse în curricula națională, din păcate, aproape nimic. Vag, tangențial, ocazional, acolo unde profesorii sânt ei înșiși pasionați de subiect. Dar mulți, vai nu sunt! Pe alocuri, prin ONG-uri care activează în această zonă de interes, copiii mai au acces la astfel de informații, adesea într-un cadru extrașcolar*[4].

În ciuda nenumăratelor proiecte de protejare și promovare a patrimoniului la nivel național și internațional, continuă distrugerile de obiecte de patrimoniu, voit, sau involuntar, din neglijență sau nepăsare, de la clădiri de patrimoniu, situri arheologice, icoane vechi, carte veche manuscrisă, obiecte de patrimoniu etnografic și până la obiecte de patrimoniu industrial. Se pare că doar traficanții cu obiecte de patrimoniu le recunosc valoarea, însă pentru propriul buzunar și nu ca avuție națională. Poliția de patrimoniu face eforturi disperate pentru a da de urma infractorilor, care sunt bine organizați, însă doar o parte dintre furturi au putut fi recuperate de statul român. De notorietate sunt furturile renumitelor brățări dacice din

[1] https://tribunainvatamantului.ro/instrumente-educationale-inovatoare-pentru-promovarea-patrimoniului-cultural-proiectul-cultural-lectiile-patrimoniului/?fbclid=IwAR2CrmJHAjPh2OCoJw6wfwR3bJ_8dLyyyPM3hX_S2tG19tqKfvj9buyEoG4
Accesat la data de: 29.10.2022 ora 15:31.

[2] *Ibidem*.

[3] https://dilemaveche.ro/sectiune/tema-saptamanii/patrimoniul-pe-intelesul-copiilor-interviu-cu-593786.html?fbclid=IwAR3mXMjeF86EDQiUbjA-Z5L46CTCD6RLVY4jlkM-hvj0CRtRTZD-xZ1LMSY
Accesat la data de: 29.10.2022 ora 16:03.

[4] *Ibidem*.

aur, în număr de 24, din care au fost recuperate doar 13. Mii de alte artefacte au luat drumul străinătății, afacerea cu obiecte de patrimoniu fiind foarte rentabilă.

Predarea unor lecții informative, seci, care nu trezesc sentimentul patriotic în rândul elevilor pentru avuția națională, se reflectă în dezinteresul și plictisul acestora pentru o materie considerată neinteresantă. Cunoștințele sunt de natură multidisciplinară, unii profesori nefiind formați în acest domeniu, lecțiile fiind predate de profesori cu alte calificări. Nu este suficientă predarea conceptelor, teoriilor, strategiilor și metodelor de bază ale domeniului, importantă fiind capacitatea elevilor de a identifica, înțelege și admira creațiile trecutului, de a pune suflet și pasiune în protejarea și promovare lor și în afara orelor de curs.

Programa școlară elaborată pentru clasele a VI-a și a VII-a din 2017, prevede ca activități:

expediții/ studii de caz pentru identificarea elementelor de patrimoniu cultural local (de ex. arhitectură locală, peisajul cultural)

- *explorarea unor situri din România, în cadrul unor excursii educative sau prin vizite virtuale*
- *ateliere de vizionare de documentare, filme (de ex. Patrimonito)*
- *identificarea de evenimente păstrate în memoria colectivă (prin întâmplări, persoane reprezentative, obiecte etc.)*
- *lucrul în echipă pentru documentarea și realizarea unor fișe de descriere pentru diferite categorii de patrimoniu (material, imaterial, natural)*
- *explorare comparativă a unor obective de patrimoniu, utilizând resurse digitale (de ex. pictura exterioară a unor biserici)*[5], însă timpul alocat unor asemenea acțiuni nu este prevăzut în orele de curs, ci în activități extracurriculare care, de cele mai multe ori, nu se mai realizează.

În plus, în mediul rural este dificil de organizat asemenea activități, din lipsă de posibilități materiale și umane. Vizionarea de filme documentare presupune dotarea cu aparatură corespunzătoare, un spațiu și timp alocat după orele de curs. Resursele digitale sunt limitate în mediul rural, iar capacitatea de înțelegere a unor elevi de 11 sau 12 ani, este de asemenea limitată.

O soluţie pentru aceşti elevi este amenajarea de muzee şcolare. Astfel de muzee s-au constituit prin donaţii şi prin implicarea localnicilor şi a elevilor în organizarea lor. Acest lucru nu exclude organizarea de excursii la muzeele din ţară, pentru o mai bună corelare între teoria predată în şcoli şi experimentarea practică din muzee.

În multe ţări relaţia între şcoală şi muzeu este prezentă încă din secolul al XIX-lea[6], având o contribuţie însemnată în procesul educativ, grupurile şcolare reprezentând un procentaj semnificativ din totalul vizitatorilor muzeelor. Învăţarea în muzeu s-a extins, profesorii folosind metode şi abordări specifice vârstei elevilor: *O caracteristică de bază a acestei noi abordări este aceea că învăţarea nu mai este văzută ca absorbţie pasivă de informaţii, ci mai degrabă ca persoana care învaţă este implicată activ în procesul de învăţare*[7].

În ajutorul profesorilor vin o serie de proiecte, publicaţii[8] şi materiale, prin care sunt îndrumaţi, în colaborare cu muzeografii, să folosească cele mai bune metode de desfăşurare a

---

[5] http://edupatrimoniu.piscu.ro/wp-content/uploads/2018/01/Programa_educatie_patrimoniu_2017.pdf?fbclid=IwAR1UwLYjENsVu6bbT-fzGKcamlytfzC8ntkRQHJAk2ZEqkkRplpePQs_HlE Accesat la data de: 01.11.2022 ora 18:52

6 https://www.scrigroup.com/diverse/arta-cultura/MUZEE-SI-SCOLI-O-TRECERE-IN-RE65822.php Accesat la data de: 20.01.2023 ora 10:12.

7 *Ibidem.*

8 Opriș, Ioan, *Muzeosofia*, Editura Oscar Print, Bucureşti 2006 https://www.editurauniversitaria.ro/storage/publications/rasfoire/VOyP1GxI2xEBnOOlA6SfdE92f.pdf; Accesat la data de: 30.09.2022 ora 16:34 Filipski Tatiana, *Fundamente pedagogice ale educaţiei muzeale a liceenilor în*

orelor în cadrul muzeelor. Muzeul trebuie să vină şi el în întâmpinarea dorinţelor publicului, trebuie să se facă cunoscut şi să determine o anumită atitudine faţă de instituţia culturală[9].

Înainte de 1989, muzeele şcolare constituiau adevărate tezaure de obiecte de patrimoniu local, obiecte donate de către localnici, sau achiziţionate de către şcoli. Cu toate acestea, condiţiile în care aceste obiecte erau depozitate nu corespundeau cu standardele dintr-un muzeu. Din aceste motiv, pentru a se preveni deteriorarea lor, cadrele didactice, muzeografii şi reprezentanţii inspectoratelor şcolare au colaborat pentru salvarea muzeelor şcolare. Un exemplu ar fi proiectul cultural-ştiinţific "Muzee în şcoli", demarat în judeţul Neamţ, pentru prevenirea distrugerii muzeelor şcolare: *În încercarea de a preveni dispariția sau distrugerea muzeelor școlare, care înainte de anul 1989 constituiau adevărate nuclee de patrimoniu local, specialiștii din cadrul Complexului Muzeal Județean Neamț consideră ca fiind deosebit de utilă repertorierea, evaluarea și studierea colecțiilor muzeale școlare, astfel încât unitățile de învățământ să beneficieze, prin prisma unei corecte încadrări tipo-cronologice a obiectelor care compun colecțiile, prin stabilirea valorii lor patrimoniale și crearea unor evidențe corecte din punct de vedere științific.* [10]

O metodă de învăţare eficientă, acolo unde şcolile sunt dotate cu aparatura corespunzătoate, este şi folosirea muzeului virtual. Vizitarea unui muzeu online are beneficii multiple: *În cadrul unor muzee virtuale, putem manevra tablourile, sculpturile prezente intrând în structura lor internă, fapt ce ajută la pătrunderea în detaliu a artei, la buna cunoştere a unor opere, iar acest lucru nu se poate întâmpla într-un muzeu real.*[11] În plus, profesorul se poate opri la orice exponat atât cât e nevoie, poate dialoga cu elevii, îi poate solicita să comenteze pe marginea acelui obiect de patrimoniu. Prin pedagogie muzeală online se dezvoltă capacitatea tânărului de a aprecia arta expusă în galerii din întreaga lume, de a înțelege valoarea patrimonială a exponatelor și de a-și dezvolta simțul artistic.

În ultima vreme se pune accentul pe turismul cultural. Deși nu se adresează doar tinerilor, turismul cultural presupune organizarea la nivelul școlii a unor excursii menite să le lărgească orizontul cultural, să le trezească dorința de cunoaștere, să îi învețe să respecte alte culturi și nu în ultimul rând să le ofere posibilitatea de a relaționa într-un cadru relaxat. Din păcate și aici posibilitățile financiare sunt reduse pentru o mare parte dintre elevi.

O analiză a formelor de turism cultural o intâlnim în lucrarea Cristinei Curea, *Turismul cultural: definiție și concept*[12]

Se apreciază că: *tinerii (16-24 ani) formează 16% din totalul de turiști europeni, se deplasează în grupuri mici, sau sub patronajul unor asociații, organizații de tineret specializate pe domenii de activitate. Aceștia reprezintă acei clienți aflați în faza de acumulare a informațiilor, de lărgire a orizontului cultural, prin urmare sunt mai dinamici, dispuși să cunoască cât mai multe destinații turistice. Se bucură de facilități la transport, sunt tentați de cunoașterea culturală, spirit de descoperire și participare directă la evenimente culturale şi nu solicită servicii turistice deosebite* [13].

---

cadrul colaborării şcoală-familie.comunitate, teză de doctorat, mss. Chişinău, 2022; Marinescu, Lucia, *Pedagogie de patrimoniu-între iluzie şi realitate, în Tyragetia*, serie nouă, vol. V nr. 2 Istorie- Muzeologie, Materiale şi cercetări, 2011.

9 Florescu, Radu, *Bazele muzeologiei*, Universitatea creştină *Dimitrie Cantemir*, Bucureşti, 1996, p. 175.

10 https://www.ziartarguneamt.ro/muzee-in-scoli-un-proiect-cultural-stiintific-menit-sa-abordeze-comunitatile-locale-din-judetul-neamt-prin-prisma-colectiilor-muzeale-scolare Accesat la data de: 23.11.2022 ora 17:09.

11 https://pascuadriana92.wordpress.com/2015/08/27/valoarea-educationala-a-unui-muzeu-virtual/ Accesat la data de: 20.01.2023 ora 10:12.

12 https://www.academia.edu/12624597/Turismul_cultural_definitie_si_concept?email_work_card=view-paper Accesat la data de: 10.06.2023 ora 17:12.

13 https://www.academia.edu/12624597/Turismul_cultural_definitie_si_concept?fbclid=IwAR3F-20oHTrdUuERv1Jp_gw1Dn7fFXkY_t3nDkCTOmeYwZMWA_GJi_naBAM Accesat la data de: 01.11.2022 ora 19:14.

Patrimoniul cultural imaterial joacă un rol important în educația elevilor. Mai ușor de înțeles și asimilat, patrimoniul imaterial, sau intangibil, se referă la acele aspecte ale vieții spirituale legate de reprezentări și forme de exprimare ale culturii tradiționale: *prin patrimoniu cultural imaterial se înțelege: practicile, reprezentările, expresiile, cunoștințele , abilitățile- împreună cu instrumentele, obiectele, artefactele, și spațiile culturale asociate acestora, -pe care comunitățile, grupurile și, în unele cazuri, indivizii le recunosc ca parte integrantă a patrimoniului lor cultural. Acest patrimoniu cultural imaterial, transmis din generație în generație, este recreat în permanență de comunități și grupuri, în funcție de mediul lor, de interacțiunea cu natura și istoria lor conferindu-le un sentiment de identitate și continuitate și contribuind astfel la promovarea respectului față de diversitatea culturală și creativitatea umană*[14].

Pentru sprijinirea profesorilor s-a elaborat și în acest caz un ghid pentru învățământul preuniversitar[15]. Apărut la Timișoara în 2020, Ghidul, coordonat de Irina Balotescu, *reprezintă rezultatul proiectului "Please, touch the intangible cultural heritage", un proiect inițiat și desfășurat de către Institutul de Cercetare al Universității București- ICUB în parteneriat cu asociația Șezătoarea Urbană și finanțat de către administrația Fondului Cultural Național – AFCN*[16].

Patrimoniul cultural românesc și-a găsit locul între cele mai valoroase creații ale lumii, atât materiale cât și imateriale, iar elevii trebuie să fie conștienți de importanța și unicitatea moștenirii culturale.

Proiectele UNESCO abordează patrimoniul imaterial în colaborare cu autoritățile naționale, cu școlile românești, cu muzeele, cu reperezentanți ai ONG-urilor din domeniu[17]. Pe lista UNESCO se află o serie de tradiții și meserii românești care îmbogățesc patrimoniul imaterial universal.[18] România are șapte elemente pe lista UNESCO a patrimoniului cultural imaterial: Ritualul Călușului, Doina, Ceramica de Horezu, Colindatul de ceată bărbătească, Jocul fecioresc, Tehnici de realizare a scoarței și Mărțișorul. Altele, precum iia își așteaptă nominalizarea. Pe lângă acestea, o serie de monumente, biserici, cetăți dacice, precum și Delta Dunării, sunt înscrise pe lista obiectivelor de valoare patrimonială universală, demne de a fi cunoscute și promovate de elevi, profesori și orice român conștient de importanța lor.

Pentru o conservare durabilă pentru generațiile viitoare, s-a recurs și la patrimoniul digital, prin biblioteca digitală mondială (World Digital Library). Informațiile sunt traduse deocamdată în șapte limbi și cuprind date despre *manuscrise, hărți, cărți rare, filme, gravuri, fotografii sau înregistrări sonore rare*[19].

În concluzie, pentru o protejare și promovare eficientă a patrimoniului cultural național este nevoie, pe lângă orele de curs și informații teoretice, de o creștere a numărului de ore practice, de aplicații, de activități interdisciplinare în colaborare cu muzeele, instituțiile de cultură, cu Poliția de Patrimoniu și cu sponsori din domeniul turismului.

BIBLIOGRAPHY

[14] https://lege5.ro/gratuit/hezdgnzt/definitii-conventie?dp=ge3tcobuhe4ti&fbclid=IwAR2t7MfNJRdv3Jm2k52-sK5OKenVnkrbGuWXojDFLJX6wG1me1NdFXlMkx4 Accesat la data de: 01.11.2022 ora 19:29.

[15] http://please-touchpci.unibuc.ro/wp-content/uploads/2020/11/Ghid-de-patrimoniu-cultural-imaterial.pdf?fbclid=IwAR2FIQj5JZydUWqAyu92VrDQlHsrdJU5Sdaoq_m0CloMGJY2U4uVcW8cck4 Accesat la data de: 01.11.2022 ora 21:00.

[16] *Ibidem* p.10.

[17] https://www.cnr-unesco.ro/uploads/media/UNESCO_ro_pledoarie.pdf Accesat la data de: 05.11.2022 ora 17:00.

[18] https://www.cnrunesco.ro/uploads/media/revista_UNESCO_PLEADING_ro.pdf?fbclid=IwAR2NeUEXUxquOInmXkAqZuI0vxtCRMLWxiDFCVEE0AJA_EOwx0ziLrYqcgQ Accesat la data de: 05.11.2022 ora 17:03

[19] https://www.mae.ro/node/1614 Accesat la data de: 05.11.2022 ora 17:16.

În volume:

- Florescu, Radu, *Bazele muzeologiei*, Universitatea creştină *Dimitrie Cantemir*, Bucureşti, 1996;
- Filipski Tatiana, *Fundamente pedagogice ale educaţiei muzeale a liceenilor în cadrul colaborării şcoală-familie.comunitate,* teză de doctorat, mss. Chişinău, 2022;
- Marinescu, Lucia, *Pedagogie de patrimoniu-între iluzie şi realitate, în Tyragetia,* serie nouă, vol. V nr. 2 Istorie- Muzeologie, Materiale şi cercetări, 2011;
- Opriş, Ioan, *Muzeosofia*, Editura Oscar Print, Bucureşti 2006;

Surse digitale:

- https://tribunainvatamantului.ro/instrumente-educationale-inovatoare-pentru-promovarea-patrimoniului-cultural-proiectul-cultural-lectiile-patrimoniului/?fbclid=IwAR2CrmJHAjPh2OCoJw6wfwR3bJ_8dLyyyPM3hX_S2tG19tqKfvj9buyEoG4
- https://tribunainvatamantului.ro/instrumente-educationale-inovatoare-pentru-promovarea-patrimoniului-cultural-proiectul-cultural-lectiile-patrimoniului/?fbclid=IwAR2CrmJHAjPh2OCoJw6wfwR3bJ_8dLyyyPM3hX_S2tG19tqKfvj9buyEoG4
- https://dilemaveche.ro/sectiune/tema-saptamanii/patrimoniul-pe-intelesul-copiilor-interviu-cu-593786.html?fbclid=IwAR3mXMjeF86EDQiUbjA-Z5L46CTCD6RLVY4jlkM-hvj0CRtRTZD-xZ1LMSY
- http://edupatrimoniu.piscu.ro/wp-content/uploads/2018/01/Programa_educatie_patrimoniu_2017.pdf?fbclid=IwAR1UwLYjENsVu6bbT-fzGKcamlytfzC8ntkRQHJAk2ZEqkkRplpePQs_HlE
- https://www.scrigroup.com/diverse/arta-cultura/MUZEE-SI-SCOLI-O-TRECERE-IN-RE65822.php
- https://www.academia.edu/12624597/Turismul_cultural_definitie_si_concept?email_work_card=view-paper
- https://www.editurauniversitaria.ro/storage/publications/rasfoire/VOyP1GxI2xEBnOOlA6SfdE92f.pdf;
- https://www.ziartarguneamt.ro/muzee-in-scoli-un-proiect-cultural-stiintific-menit-sa-abordeze-comunitatile-locale-din-judetul-neamt-prin-prisma-colectiilor-muzeale-scolare
- https://pascuadriana92.wordpress.com/2015/08/27/valoarea-educationala-a-unui-muzeu-virtual/
- https://www.cnr-unesco.ro/uploads/media/UNESCO_ro_pledoarie.pdf
- https://www.cnrunesco.ro/uploads/media/revista_UNESCO_PLEADING_ro.pdf?fbclid=IwAR2NeUEXUxquOInmXkAqZuI0vxtCRMLWxiDFCVEE0AJA_EOwx0ziLrYqcgQ
- https://www.mae.ro/node/1614

SOCIAL-ECONOMIC-POLITICAL AND RELIGIOUS EVOLUTION DURING THE PERIOD OF THE FANARIOT REGIME FROM THE ROMANIAN PRINCIPALITIES

Marinel Pădure
PhD Student, „Ovidius" University of Constanța

Abstract: The Phanariot regime refers to the period of administration of Greek lords, called Phanariots, in the Romanian Principalities from the 18th century and the beginning of the 19th century. This regime was the result of an agreement between the Ottoman Empire and the great European powers, which imposed Greek rulers in the Principalities to ensure stability and control over the respective territories.
One of the key aspects of the Phanariot regime was the increase in the influence of foreign powers in the internal administration of the Romanian Lands. The Phanariots were often supported and supported by the Ottoman Empire, but also by other European states such as Russia, Austria or the Habsburg Empire.
The Phanariot regime brought with it a series of major changes in the political, economic and social life of the Romanian Countries. A notable aspect was the introduction of the "commons" system in the countryside. This change, imposed by the Phanariots, was aimed at centralizing power and consolidating control over resources and population. Within this system, the peasants were organized into communities called "obsti", which administered the lands and common goods of the villages.
In addition to the social aspect, the Phanariot regime also brought a series of administrative and legal reforms. New institutions and administrative structures were created, such as administrative councils and courts. An attempt was made to modernize the administration, under the influence of the Western model, by introducing more efficient administrative practices and procedures.
Also, the Phanariot regime had a significant impact on the religious aspect. The Orthodox churches in the Romanian Countries were strongly influenced by the presence of the Phanariot Greeks.

Keywords: Greeks, Phanariotes, Commons, Reforms, Influence

Introducere.

Regimul fanariot, cunoscut și sub denumirea de Domnia Fanariotă, reprezintă o perioadă importantă în istoria Țării Românești și a Moldovei, care a durat aproximativ un secol, între secolele XVII și XVIII. Această perioadă este denumită astfel datorită originii fanariote a domnitorilor care au condus cele două țări în această perioadă.

Fanarioții erau membri ai elitei grecești, cu rădăcini în cartierul Fanar din Constantinopol. Aceștia au deținut funcții administrative și politice în Imperiul Otoman și au fost implicați în gestionarea afacerilor bisericești și comerciale. Odată cu instaurarea regimului fanariot în Țările Române, acești aristocrați greci au început să fie numiți în funcția de domnitori.

În anul 1711, respectiv 1716, în Moldova și în Țara Românească a fost introdus regimul fanariot, prin care otomanii, în contextul instaurării stăpânirii habsburgice în Transilvania și a creșterii puterii Rusiei, urmăreau să-și consolideze controlul asupra celor două principate.

Instaurarea regimului fanariot în Principatele Române a fost rezultatul unui proces de durată, ale cărui origini se plasează în perioada anterioară începutului secolului al XVIII-lea.

Această instaurare a constituit totodată, şi expresia transformărilor substanţiale care au avut loc în raportul de forţe pe plan politic din centrul, estul şi sud-estul continentului. După pacea de la Carlowitz din 1699, Turcia cedează Transilvania Imperiului Habsburgic, iar Rusia a devenit o putere europeană. În acest context, problema orientală a intrat într-o nouă etapă, centrul ei de greutate fixânduse în zona balcano-dunăreană.[1] Principatele Române aveau un statut special în cadrul sistemului politic otoman. Tributare Porţii otomane, acestea şi-au conservat autonomia internă, domnitori şi administraţia de stat, turcilor fiindu-le interzise achezitionarea de bunuri imobiliare şi practicarea cultului musulman.[2]

1. Creșterea influenței grecești în Imperiul Otoman.

După cucerirea Constantinopolului, când sultanul Mahomed Cuceritorul i-a luat locul de facto și de jure împăratului bizantin ca suveran al creștinilor imperiului cucerit. Sultanul a recunoscut Patriarhul Ecumenic ca lider național și religios (ethnarch) al grecilor și altor etnii care erau incluși în Milletul ortodoxiei grecești.[3]

Patriarhul a câștigat o deosebită importanță, deoarece otomanii nu făceau nici o dinstincție legală între religie și naționalitate, considerându-i pe toți ortodocșii din imperiu ca aparținând unei singure entități.[4]

Această poziție a Patriarhiei în statul otoman a încurajat proiectele rezistenței grecești, care era centrată pe reînvierea și revitalizarea Imperiului Bizantin. Patriarhul și ceilalți ierarhi ai bisericii ortodoxe constituiau primul centru de putere al grecilor din sânul statului turc, unul care a reușit să se infiltreaze în structurile de bază ale Imperiului Otoman, atrăgând de partea lor și o bună parte a fostei nobilimi bizantine.

Ca rezultat al administrației ecleziastice și fanariote, grecii au atins o culme a influenței lor în secolul al XVIII-lea, perioadă în care s-au dovedit cei mai influenți dintre toate națiunile supuse ale imperiului. În teritoriu însă, situația era puțin diferită, în secolul al XVI-lea slavii de sud fiind cei mai importanți în afacerile imperiului. Spre deosebire de greci, printre slavi s-a manifestat dorința de convertire la islam (pentru a se bucura de toate drepturile cetățeniei otomane), fenomen foarte puternic prezent printre locuitorii Bosniei Otomane. În același timp, sârbii au preferat să nu se convertească, dar au încercat să capete poziții militare de prim rang.[5]

Cu timpul, prezența slavilor în administrație a devenit extrem de periculoasă pentru statul otoman, de vreme ce acești supuși au tins să-și ofere sprijinul armatelor imperiale habsburgice în contextul Războiului dintre Liga Sfântă și Imperiul Otoman. Până în secolul al XVII-lea, Patriarhul Grec al Constantinopolului a devenit conducătorul administrativ și religios suprem al tuturor supușilor ortodocși din imperiu, indiferent de apartenența lor națională. Toate patriarhiile care fuseseră independente până la acea vreme, inclusiv Patriarhia Serbiei, fondată încă din 1557, au fost trecute sub autoritatea Bisericii Grecești.[6]

2. Începuturile domniilor fanariote.

Perioada nu trebuie înțeleasă drept începutul prezenței elementului etnic grec în Țările Române, deoarece grecii se stabiliseră de mai multă vreme aici. După sfârșitul epocii fanariote, diverse familii fanariote cu membri născuți pe pământ românesc au început să se considere, atât în Moldova cât și în Muntenia, ca fiind de origine română și sunt prezenți și astăzi în societatea românească.

---

[1] Mihai Maxim, Ţările Române şi Imperiul Otoman, în Paul Cernovodeanu, Nicolae Edroiu, Constantin Bălan, (coordonatori), Istoriaromânilor. Românii între Europa clasică şi europa luminilor (1711-1821), vol. VI, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2002, p. 589.

[2] Leonid Boicu, Geneza „Chestiunii române“ ca problemă internaţională, Iaşi, Editura Junimea, 1975, p. 11.

[3] Glenny, Misha (2001). The Balkans: Nationalism, War & the Great Powers, 1804-1999. Penguin (Non-Classics).

[4] Svoronos, Nikos (2004). „The Ideology of the Organization and of the Survival of the Nation”.

[5] L. S. Stavrianos, „The Balkans Since 1453”

[6] Eric Hobsbawm, Age of Revolutions, section "Greek War of Independence"

Printre cele mai importante astfel de familii se numără familia Rosetti, al cărui reprezentant de frunte a fost C. A. Rosetti (promotor al radicalismului şi naţionalismului în perioada postpaşoptistă), şi familia Ghica (ai cărui reprezentanţi Grigore al IV-lea şi Alexandru al II-lea, în ciuda originii lor, au fost consideraţi primii domni „pământeni" după revoluţia de la 1821).

Atenţia fanarioţilor s-a concentrat atât pe ocuparea celor mai bune posturi pe care le putea oferi imperiul, cât şi pe ocuparea tronurilor din Moldova şi Muntenia, care erau încă ţări bogate şi, chiar mai important, se bucurau de un statut de autonomie (în ciuda faptului că trebuiau să plătească un tribut ca vasali ai otomanilor). Mulţi greci au găsit un teren propice afacerilor lor în Principatele Române, mult mai avantajos prin comparaţie cu cel din Turcia şi cu dificultăţile pe care le întâmpinau negustorii în Imperiul Otoman, la fel ca şi un teren de afirmare a puterii lor politice crescânde. Mulţi dintre fanarioţi au intrat în rândurile boierimii muntene şi moldoveneşti prin alianţe matrimoniale.

Deşi mai rar, în perioada fanariotă au apărut şi domnii ale unor principi locali. Această situaţie a determinat elenizarea discutabilă a unor familii boiereşti româneşti: familia Callimachi (numele original Călmaşul) şi familia Racoviţă, această acţiune fiind făcută pentru a penetra nucleul Fanarului şi pentru a le creşte şansele de a ocupa tronul şi, mai târziu, pentru a îşi menţine poziţiile.

3. Dezvoltarea administraţiei publice în ţările române.

Epoca fanariotă a fost caracterizată de la început prin politici fiscale excesive, dictate atât de nevoile otomane, cât şi de ambiţiile domnitorilor, care - fiind conştienţi de statutul lor fragil - căutau să-şi plătească creditorii cât mai repede, după care încercau să se îmbogăţească cât încă se mai aflau la putere. Pentru a satisface nevoile crescânde ale Porţii şi pentru a-şi asigura beneficii personale, domnitorii fanarioţi au iniţiat politici dure de taxare a populaţiei, adusă rapid în stare de sărăcie lucie.

Efectele dezastruoase ale domniilor unora dintre fanarioţi au fost în contrast cu realizările şi proiectele altora, ca în cazul domniilor lui Constantin Mavrocordat (care a abolit iobăgia în 1746 în Muntenia şi în 1749 în Moldova) sau a lui Alexandru Ipsilanti (care a încercat să reformeze legislaţia şi să introducă salarizarea funcţionarilor publici, într-un efort de stopare a folosirii din fondurile publice a unor sume exagerate pentru întreţinerea administratorilor – greci sau pământeni – în condiţiile în care, în acea perioadă, se ajunsese să fie mai profitabil să deţii o funcţie oarecare decât să ai moşii). Introducerea codului de legi relativ modern ale lui Ipsilanti, Pravilniceasca condică, a fost primită cu rezistenţă îndârjită de boieri.

Încercările de reformă ale domnitorilor se loveau de cele mai multe ori de conservatorismul boierilor din Divan. Documentele timpului arată că în jur de 80% din cei care ocupau un loc în Divan erau membri ai familiilor vechi boiereşti româneşti.[7] Boierii locali încercau să păstreze neschimbate orânduielile economice şi sociale vechi, care le erau favorabile, împotrivindu-se unor reforme precum cea a lui Alexandru Ipsilanti şi făcând în plus presiuni pentru diferite scutiri de taxe şi impozite.[8]

După Tratatul de la Kuciuk-Kainargi (1774), Rusia a primit dreptul să intervină în favoarea supuşilor otomani de religie ortodoxă, iar presiunile politice otomane au început să fie mai puţin eficiente. Poarta a fost obligată să facă unele concesii, dacă dorea să păstreze controlul economic şi strategic asupra celor două principate: tratatul oprea orice creştere viitoare a tributului şi, între 1774 şi 1830, obligaţiile fiscale ale celor două principate au

[7] Neagu Djuvara, Între Orient şi Occident. Ţările Române la începutul epocii moderne, Humanitas, Bucureşti, 1995 – pag. 127

[8] Neagu Djuvara, Între Orient şi Occident. Ţările Române la începutul epocii moderne, Humanitas, Bucureşti, 1995 – pag. 60

scăzut de la 50.000 la 20.000 de guldeni pentru Muntenia și la doar 3.100 guldeni pentru Moldova.[9]

În perioada imediat următoare semnării tratatului, Rusia s-a folosit la maximum de noile prerogative câștigate. Astfel, demiterile lui Constantin Ipsilanti (în Muntenia) și Alexandru Moruzi (în Moldova) făcute de sultanul Selim al III-lea (cerute de ambasadorul francez în Turcia, Horace François Bastien, ca răspuns la temerile parțial întemeiate față de o conspirație prorusă la București), au reprezentat un motiv pentru războiul ruso-turc din 1806-1812. Ipsilanti a fost reînscăunat de generalul Mihail Miloradovici imediat după intrarea trupelor ruse în Muntenia.

Astfel de acțiuni au inaugurat o perioadă de protectorat rusesc în cele două principate, care a culminat cu administrația Regulamentului Organic din anii 1830.

Principatele Dunărene căpătaseră o mare importanță strategică odată cu izbucnirea seriei războaielor napoleoniene și cu începutul declinului Imperiului Otoman, de îndată ce statele europene au început să fie îngrijorate de expansiunea rusească spre sud (manifestată între altele prin anexarea Basarabiei în 1812). În cele două principate au fost deschise mai multe oficii consulare, care urmăreau evoluțiile relațiilor ruso-otomane, consulate care au avut un impact indirect asupra economiei locale, diplomații oferind protecție și statutul de sudiți afaceriștilor aflați în competiție cu breslele locale.

În paralel, boierii au început campanii de înaintări de petiții împotriva domnitorilor. Deși unele erau adresate Porții sau autorităților Imperiului Habsburgic, cea mai mare parte a lor cereau intervenția Rusiei. În timp ce reclamațiile vizau cazuri reale sau imaginare de corupție politică sau de abuzuri, petițiile erau ilustrarea conservatorismului semnatarilor. Boierii aveau tendința să facă referiri la Capitulațiile semnate de cele două principate cu otomanii, cerând respectarea drepturilor sau repunerea în drepturile care le erau garantate prin acele acte.[10]

Boierii reclamau ca neavenită orice încercare a domnilor de reformă, pretinzând că acestea contraveneau tradițiilor locale, făcându-se simțite dorințele pentru instaurarea unor republici aristocratice.[11]

Prin noul sistem, Poarta a adus o însemnată ştirbire a autonomiei interne a Principatelor. În ciuda a numeroase reglementări ale regimului turco-fanariot impuse Porţii de tratatele internaţionale pe care le-a semnat, mai ales în cursul celei de a doua jumătăţi a secolului al XVIII-lea, precum şi a hatişerifurilor şi firmanelor de privilegii acordate acestora, situaţia lor politică şi economică a continuat să se agraveze.

În aceeaşi perioadă, rolul lor extern s-a modificat radical, în comparaţie cu cel avut la sfârşitul secolului al XVII-lea şi în primul deceniu al celui următor. Domnitorii fanarioţi au jucat un rol însemnat în cadrul diplomaţiei otomane, şi, datorită misiunii lor de informatori ai Porţii Otomane, au putut influenţa orientarea politicii externe a acesteia. Activitatea lor diplomatică a fost impulsionată în majoritatea cazurilor de obiectivele politice externe otomane, ei prezentându-se în acest domeniu, în primul rând ca auxiliari ai acelei politici şi nu ca domnitori ai Principatelor.

Astfel, Principatele nu au putut avea iniţiative politice externe, fiindu-le răpit dreptul de a purta tratative şi de a încheia tratate în interesul lor. Aceste prerogative au fost asumate exclusiv de către Poartă, ceea ce a înlesnit marilor puteri vecine realizarea unora din planurile lor expansioniste pe seama Principatelor.

---

[9] Mihai Berza, "Haraciul Moldovei și al Țării Românești în sec. XV–XIX", în Studii și Materiale de Istorie Medie, II, 1957, pag. 7–66

[10] Neagu Djuvara, Între Orient și Occident. Țările Române la începutul epocii moderne, Humanitas, București, 1995 – pag. 111

[11] Neagu Djuvara, Între Orient și Occident. Țările Române la începutul epocii moderne, Humanitas, București, 1995 – pag. 322

4. Religia ca factor de dezvoltare în timpul domniei fanariote.

După epoca lui Constantin Brâncoveanu, ierarhii Bisericii Ortodoxe Române au continuat tendinţa de dezvoltare a culturii româneşti, a cărei funcţie principală a fost de a crea o rezistenţă spirituală. Asemenea ierarhilor, domnitorii Ţărilor Române, chiar dacă erau străini de neam, s-au identificat cu interesele poporului român.

În timpul primelor decenii ale regimului fanariot, în cultura românească se continuă tendinţa de dezvoltare începută în timpul lui Constantin Brâncoveanu prin extinderea învăţământului în limba română pentru popor, dar mai ales pentru clerici. Astfel, cărturarul Damaschin, care a fost unul dintre ierarhii de seamă ai Bisericii noastre, a continuat activitatea mitropolitului Antim Ivireanul la naţionalizarea Bisericii din Ţara Românească, deoarece episcopul Damaschin al Râmnicului a constatat că "rumânii noştri stau în biserică precum boii, neînţelegând ce se citeşte şi ce se cântă". De aceea, el a început traducerea diferitelor cărţi de cult necesare clericilor în slujirea lor. "Că precumu raiului iaste grădina de multe feliuri de flori, aşa şi carte aciasta iaste grădina de multe cuvinte, care ne povăţuesc la raiu. Şi precumu păsării i s-au datu aripi să sape dinu mâna omului, aşa şi noao s-au datu sfintele cărţi ca cu dânsele să scăpămu din mâinile diavolului".[12]

De asemenea, episcopul Damaschin al Râmnicului a dat la tipar şi cărţi pentru educarea tinerilor, precum "Bucoavna", care cuprindea literele şi cifrele, diverse rugăciuni şi numeroase învăţături despre tainele credinţei ortodoxe. În anul 1726, la Râmnic a apărut cartea "Întâia învăţătură pentru tineri", o traducere a manualului "Pervoe ucenie otrokom". Această traducere a fost foarte bine primită deoarece a mai apărut în alte două ediţii: 1727 şi 1734. "Primiţi aşa aciastă cărticică şi citind-o înţelegeţi şi puterea cuvântului, pentru ca să fiţi în stare a vă îndrepta viaţa voastră şi a vă purta după porunca lui Dumnezeu, precum se cuvine oricărui creştin pravoslavnic şi pe copiii voştri şi pe alţii din casa voastră asemenea îi îndreptaţi în greşelile lor şi îi învăţaţi legea lui Dumnezeu, după datoria voastră".[13]

Cărţile religioase care au continuat a se tipări au conţinut în prefeţele lor mai multe îndemnuri către credincioşi să-şi îndrepte mai mult gustul lecturii către cea religioasă. "Văzându aciastă carte că iaste foarte folositoare şi mântuitoare de sufletu şi vrednică de minune, atâta câtu iaste îndestulată a aduce la umilinţă şi singuru sufletelu celu mai înpietritu şi de vreme ce zice Scriptura că moartă e cuvântătoriului sufletu iaste ne Dumnezeire şi necunoştiinţa ştiinţii şi a înţelegerii cuvinteloru celoru Dumnezeieşti"[14]

În aceeaşi notă se încadrează şi "Cazaniile" lui Ilie Miniat, apărute la Bucureşti, în anul 1742, când tiparul de la centrul tipografic mitropolitan şi-a reînceput activitatea sub mitropolitul Neofit. "Amu săditu şi în Dumnezeiasca grădina aciasta (adecă suntem păstori şi purtători de grijă), aciastă minunată floare sufletescă, ca dinu grădina ce plină de flori mirositoare ale raiului, care atâta iaste de luminatu, câtu cu mirosulu celu pre scumpu şi cu gustulu rodurilor ei însănătoşază şi veseleşte sufletele noastre, care până acumu nici s-au mai săditu, nici au mai crescutu în grădina aciasta. Căci ca o floare scumpă ce iaste toată de trebuinţă şi rădăcina şi tulpina şi frunzele şi înfloritura, aşa şi aciasta duhovniciască floare cu totulu de folosu, cu totulu de trebuinţa, adecă toate învăţăturile cuprinde întru sine de mare folosu sufleteloru noastre."[15]

„Şi precumu toată floare ce răsare dinu rădăcina ei, creşte cu tulpina şi să înnalţă de la pământu în susu, aşa şi această minunată şi Dumnezeiască floare foarte are creştere ei cu înnălţime, pre care mirosindu, adecă citindu-o cu înţelegere, nu umplemu de pre scumpulu ei mirosu ca de o Dumnezeiască mirezmă şi înnalţă sufletele noastre întru înnălţime suişului cerescu la moştenire noastră. Primeşte daru, iubite cetitoriu, aciastă minunată şi

[12] Episcopul Damaschin, „Penticostar", Episcopia Râmnicului, 1743
[13] „Întâia învăţătură pentru tineri", Bibliografie românească veche – BRV – Vol. II, Râmnic, 1726
[14] Arhiepiscop și Mitropolit Andrei, „Chiriacodromion Contemporan", editura Renașterea, 2016
[15] Arhiepiscop și Mitropolit Andrei, „Chiriacodromion Contemporan", editura Renașterea, 2016, pag. 22-72

Dumnezeiască floare dintru care curgu picături Dumnezeieşti de vrăciuiri, însă cu fierbinte sufletu şi cu curată inimă, mirosindu cu dulciaţă, adecă citindu-le puneţi minte ca să înţelegi cele ce citeşti, că de vei citi cu înţălegere şi cu dreptu şi fierbinte sufletu de vei primi, crede cumu că nu numai sufleteşte, ci şi trupeşte vei pricepe cumu că multă cunoştiinţă şi mare folosu vei dobândi, şi multă depărtare de cele pământeşti şi aproape de cele cereşti, unde iaste dorită moştenire noastră".[16]

5. Consecințe economice ale regimului fanariot.

În timpul regimului fanariot au crescut obligațiile față de Poartă. Aceste obligații, nu se refereau doar la suma tributului și platilor oficiale dar și la :

- Peșcheșuri neoficiale;
- Rușfeturi neoficiale.

În condițiile succesiunii rapide a domnilor se cheltuiau sume cu adevărat fabuloase pentru obținerea domniilor. În Țara Românească au fost 40 de domni; în Țara Moldovei 36, și erau schimbați și între ei din Țara Românească. in Moldova și invers. Domnitorii proaspăt numiți de Instanbul intrau în țară cu o adevărată suita de rude, creditori, datornici și prieteni, toți aceștia sperând la rândul lor să se căpătuiască pe spinarea populației. Numai Mihail Suțu a venit pe tronul Moldovei înconjurat de 80 de rude și 800 de prieteni apropiați. Atunci au luat naștere în țara noastre rușinoasele tradiții ale nepotismului și cumetriei.

Totusi, menținerea tronului nu era deloc o treabș ușoara în ciuda măsurilor luate. Zeci de alte familii concurente trudeau zi și noapte în uneltiri și comploturi care vizau mazilirea actualului domn fanariot pentru a se chivernisi o altă familie la conducere. În fața unui astfel de pericol, domnitorii fanarioți deja disperați după putere și menținerea tronului, procedau la mărirea numărului impozitelor. Cum clerul și marile familii boierești erau scutite de biruri, dezastrul și jaful se abăteau asupra țăranilor și crescătorilor de animale români. Pentru mai multă siguranță în privința circulării banilor, liderul fanariot încredința perceperea dărilor doar propriilor rude.

Pe parcursul discursului voi apela la notiunea de “leu” care reprezintă moneda românească. Circula cu acest nume în sec. XVII , când valora 120 de bani.

1774 – haraciul = 309.000 lei pentru Tara Romanesca
= 68000 lei pentru Moldova.

Spre exemplu, ultimul domn fanariot, din Muntenia, Alexandru Suțu, care a venit în țară cu o datorie de 5 000 000 de lei, a reusit să adune aproape 29 000 000 de lei. Pe Mihai Suțu, ultimul domn fanariot din Moldova, tronul l-a costat 3 milioane de lei.

Pentru a intelege mai bine costul tronului, vă pot aduce spre comparație faptul că o vacă cu lapte costa 6 lei , iar un cal de trei ani costa 8 lei.

3 000 000 lei = 500 000 vaci
3 000 000 lei = 375 000 cai

Scurgerea de capital românesc spre Constantinopol a fost în continuă creştere, ridicându-se pentru perioada 1812-1820, numai pentru Țara Românească, la suma de circa

[16] Arhiepiscop și Mitropolit Andrei, „Chiriacodromion Contemporan”, editura Renaşterea, 2016, pag 88-244

120.000.00 piastri. (Monedă turcească de argint, a cărei valoare a variat în decursul timpului şi care a circulat şi în Țările Române.)

Concluzie.

În acest context, deteriorarea poziţiei internaţionale a Imperiului Otoman a avut drept consecinţă, agravarea dominaţiei otomane în Principatele Române, manifestată prin introducerea regimului fanariot, ce avea, în intenţia cercurilor conducătoare otomane, menirea de a împiedica desprinderea acestora din sistemul politic turcesc şi de a limita, posibilităţile de realizare a politicii expansioniste pe seama Turciei a celor două mari Imperii vecine cu aceasta, şi anume, Imperiul Habsburgic şi Imperiul Ţarist. Pericolul a putut fi limitat într-o anumită măsură, dar cu preţul unor grave sacrificii impuse în primul rând, populaţiei din cele două Principate Române.

BIBLIOGRAPHY

Mihai Maxim, „Ţările Române şi Imperiul Otoman”, în Paul Cernovodeanu, Nicolae Edroiu, Constantin Bălan, (coordonatori), Istoria românilor. Românii între Europa clasică şi Europa luminilor (1711-1821), vol. VI, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2002

Leonid Boicu, Geneza „Chestiunii române“ ca problemă internaţională, Iaşi, Editura Junimea, 1975

Glenny, Misha (2001). „The Balkans: Nationalism, War & the Great Powers”, 1804-1999. Penguin (Non-Classics)

Svoronos, Nikos (2004). „The Ideology of the Organization and of the Survival of the Nation”.

L. S. Stavrianos, „The Balkans Since 1453”

Eric Hobsbawm, „Age of Revolutions”, section "Greek War of Independence"

Neagu Djuvara, „Între Orient şi Occident. Țările Române la începutul epocii moderne”, Humanitas, Bucureşti, 1995

Mihai Berza, „Haraciul Moldovei şi al Țării Româneşti în sec. XV–XIX", în Studii şi Materiale de Istorie Medie, II, 1957

„Întâia învăţătură pentru tineri”, Bibliografie românească veche – BRV – Vol. II, Râmnic, 1726

Arhiepiscop şi Mitropolit Andrei, „Chiriacodromion Contemporan”, editura Renaştera, 2016

Episcopul Damaschin, „Penticostar”, Episcopia Râmnicului, 1743

AROMANIAN FOLKLORIST IOAN D. CARAGIANI

Mirela Averikios
PhD Student, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iaşi

Abstract:Ioan Caragiani is the first to publish poems from Aromanian folklore în Romania. He resorted to the testimony of folklore, insofar as it preserved the memory of the Vlachs, highlighting the Aromanian origin of the toponyms in their native localities. The study of language and folklore thus became not only an occupation, but also a patriotic duty for the folklorist Caragiani. As he himself declares, he collected from his pilgrimages through the lands inhabited by Aromanians many folk songs; he selected ten of them and published them in the Aromanian dialect in the journal Convorbiri literare. Although few in number, these popular poems are the first published in the Romanian press and open the way to extensive further research. Only after two decades would Pericles Papahagi publish his first collection of Aromanian folklore Cântece de leagăn la macedoromâni, and in 1900 he published the vast folk collection Din literatura poporană a aromânilor, in which it will include a large part of the poems collected by Caragiani.

Keywords: Aromanian poems, wedding, engagement, death, heroism

Ioan D. Caragiani s-a născut în satul Avdella, din regiunea Pind, Grecia, la 11 februarie 1841,[1] într-o familie înstărită de căpetenii de oieri, numiți celnici.[2] Caragiani a făcut studiile elementare în Avdella Pindului şi la Dămaşi, iar studiile medii, la Gureanţă şi Vlaho-Clisura, unde a studiat cu profesorul Apostol Mărgărit, deprinzând, cu ajutorul acestuia, limba greacă veche și ajungând să traducă, cu ajutorul dicționarului, din Homer, Aristotel și alți autori greci antici. S-a înscris apoi la Universitatea Ottoniană din Atena, unde a obținut, după patru ani (1857-1861), licenţa în filologie. După terminarea studiilor, tânărul Caragiani emigrează în România, ajungând la București, în anul 1864.[3] Nepotul său, Pericle Papahagi motivează opțiunea lui Caragiani de a se stabili în „binecuvântata Vlahie", prin aceea că era cea mai ospitalieră țară din Balcani, oferind adăpost nu doar oamenilor simpli, ci și învățaților, „cari nu aveau în țara natală câmp liber de desvoltare a energiei și cunoștințelor lor".[4] Se va stabili apoi la Iași, unde obține postul de profesor de limba elină la Gimnaziul Central (Liceul Național), pe care îl deține timp de șase ani (1864-1870), apoi beneficiază de un post de profesor (mai întâi suplinitor, apoi titular) la Facultatea de Litere și Filosofie, Catedra de Istoria literaturii eline de la Universitatea din Iași, post pe care îl ocupă mai bine de patru decenii (1866-1904). A fost director al Bibliotecii Centrale din Iași (1878-1901) și

[1]Pericle Papahagi, *Vieaţa lui Ioan Caragiani*, în *Studii istorice asupra românilor din Peninsula Balcanică de Ioan Caragiani (n.1840-1921)*, publicare postumă, însoţită de o notă biografică de Pericle Papahagi, membru corespondent al Academiei Romane, directorul Liceului „Mircea Vodă" din Silistra şi nepot de soră al autorului, vol. I, Bucureşti, 1929, menționează ca an al nașterii, 1840, afirmând că se bazează pe o informație preluată dintr-un caiet de note al lui Caragiani din 1858, în care-și descrie anii copilăriei; majoritatea altor surse investigate de mine,inclusiv inscripția de pe mormântul lui Caragiani de la Cimitirul Eternitatea din Iași, dau însă ca an al nașterii, 1841.

[2] Celnicul era șeful unei organizații păstorești, numită celnicat. Vezi *Românii din Timoc. Culegere de izvoare* îngrijită de C. Constante și A. Golopenția, cu o prefață de Sabin Manoilă și o introducere de Emanoil Bucuța, Tipografia „Bucovina", I.D. Torouțiu, București, p. 189, nota 68.

[3] Șerban Tanașoca, „Din Pind, spre București", Ziarul de Duminică, 6 iulie 2004, București.

[4] Pericle Papahagi, *op. cit*. p. VI.

membru activ al Societății literare „Junimea”, unde era foarte agreat pentru anecdotele spuse cu diferite ocazii, multe preluate din folclorul balcanic.

Merită subliniată în mod deosebit și contribuția de pionierat a lui Ioan Caragiani la popularizarea folclorului aromân, în contextul cultural românesc.

Poezia populară în opinia lui Ioan Caragiani

Singura proprietate națională o reprezintă, în opinia lui Ioan Caragiani, poezia populară, pe care o definește astfel: „Când zicem poesie populară, înțelegem pozsia poporului necult; ea se deosebește de pozsia cealaltă, cea cultă, înainte de toate că nu se compune de țăranu cu condeiul în mână, nici cu scopu de a face și pe ceilalți să simtă ceea ce și el simte sau a simțit și circulă printre popor nescrisă și fără a se știe autorii ei. Poesia populară nu este rezultatul premidetațiunei și nici al stiinței poetice”.[5] Ea se naște spontan, afirmă el mai departe, din tumultul de impresii, sentimente ori pasiuni care răscolesc sufletul țăranului, fără ca acesta să fie conștient de ceea ce face; pentru el este un mijloc de a-și descătușa sufletul la necaz ori de a-și manifesta bucuria.

Mărturia unui păstor despre cum iau naștere cântecele populare o consemnează Caragiani în articolul publicat în revista *Convorbiri literare*, „Românii din Macedonia și poesia lor populară”: „Apoi iată cum: când după toate necazurile ce avem ne vine vestea de noi biruri grele și gândim că avem să ne vindem și pe copii noștri ca să le plătim, mergem după oi și mirlocsim[6] ca bătrânele la mort. - Ce ziceți atunci? îl întrebăi eu. -Ce să zicemu, răspunse el «vai de noi, vai de noi, am să râmân fără de oi, dai și dai și tot nu’scapi[7], pân’ s’te vinzi, și la hăsachi[8]» și d’al de astea multe d’ale noastre.”[9]

Tot astfel se nasc și cântecele de dragoste. Dragostea este prilej de frământări sufletești indiferent de timp, de loc, de etnie ori statut social. Boala și iminența morții este un alt subiect prolific al expresiei artistice populare. Cântată în egală măsură este și veselia. Poezia populară, consemna Caragiani, este prima formă de manifestare a sentimentelor adevărate, sincere, pline de pasiune, nefiltrate și necenzurate, întrucât poporul nu este deprins cu ideile abstracte. Își personifică trăirile până la un punct, după care fac apel la ceea ce percepe prin simțurile naturale. Cântăreții sentimentelor sunt fie lăutari, fie cerșetori sau rapsozi care știu multe cântece pe care le reciclează, creând noi și noi expresii vii și selectând cuvinte din fondul comun. Realizând astfel un adevărat tezaur al suferinței și al bucuriei, creația populară poate rivaliza cu orice poezie cultă. Ea însumează tendințele, dorințele și aspirațiile unui popor, îi dezvăluie caracterul particular și specificul național.

Caragiani e de părere că cei care pretind să instruiască și să reformeze poporul nu trebuie să neglijeze poezia lui populară, pentru că numai astfel pot cunoaște cerințele și aspirațiile acestuia.

Articolul din revista *Convorbiri literare*

În revista ieșeană *Convorbiri literare,* Caragiani publică articolul „Românii din Macedonia și poesia lor populară”, alcătuit din mai multe capitole, XIV la număr; în primele XII, dezbate pe larg problematica istoriei aromânilor și a limbii lor, în capitolul al XIII-lea definește poezia populară, cu câteva considerații asupra folclorului rumelioților, iar în capitolul al XIV-lea reproduce zece poezii populare în limba aromână, cu traducerea dată de el în limba română și cu bogate note explicative. În introducerea articolului Caragiani motivează importanța de a face cunoscut românilor folclorul aromân:

„Românii din Macedonia sunt foarte puțin cunoscuți la noi, iar despre poesia lor populară credu că pentru prima oară se aude în România. Românii trebuie să se cunoască mai

[5] *Convorbiri literare*, nr.24, anul II, Iași, 15 fevruarie 1869, Tipografia Societății Junimea, Iași, 1869, p.368.
[6] Ne plângem soarta
[7] Nu scapi
[8] Soldat din garda sultanului, însărcinat cu execuția celor osândiți la moarte de acesta.
[9] *Convorbiri literare,* nr.24, p.368.

bine între dânșii, ori cât de depărtați ar fu unii de alții, pentru că sunt de una și aceeași familie, și cei mai tari să ajute pe cei mai slabi, și cei mai luminați să lumineze și pe cei neluminați; căci dacă nu se cunoscu, nu simpatizează, nici nu se ajută, și atunci celor mai glorioși li este rușine să se zică frați cu cei mai obscuri, iar aceștia urăscu pe aceia, și așa mai tarziu pe lângă depărtarea și desbinarea ce se face între denșii, fatală și pentru unii și pentru alții, și numele național, se compromite de cei mai slabi și nefericiți. Cu această gândire m'am decisu să scriu articolul de față și să tratezu despre Românii din Macedonia și poesia lor populară, căci ei sunt și se zicu frați cu Românii de aici."[10]

În introducerea capitolului al XIV-lea, Caragiani își prezintă intenția de a alcătui o culegere de poezii populare, adunate de el în peregrinările prin ținuturile locuite de aromâni, din care urmează a prezenta zece în paginile revistei:

„Rumelioții tradiționalminte se servescu de limba greacă și în biserici și în școli și în comerciu, și de acea totu ce au scrisu cei învățati dintr'înșii, fiindca s'au servitu de limba greacă, a devenitu proprietatea literaturei grecești. Singura lor proprietate literară națională sunt poesiile populare nescrise, la a cărora culegere nici n'au gânditu până acum, avându alte trebuințe mai urgente. Noi amu făcutu o încercare de culegere, și dispunemu până acuma de unu numeru, care este foarte micu în proporțiune cu restul neculesu, numeru nu așa favorabilu pentru a se pronunța cineva într' unu modu categoricu despre meritulu poesii populare ale Rumelioților, dar, în lipsă de mai mare, destul, credemu, pentru a ne face o idee. Estrăgemu din colecțiunea făcută numai zece poesii de o cam dată cu note esplicative de istoricul lor și de persoanele și împrejurările care au datu ocasiune la compunerea lor conform cu scopul ce ne-amu propusu chiar de la începutu; aprețiarea lor literară și lambistică se lasă lectorilor."[11]

Într-o notă de subsol din capitolul XIV, Caragiani mărturisește dificultatea întâmpinată în adunarea unor poezii populare din ținuturile locuite de aromâni, dată fiind tendința locuitorilor de a-și ține departe pe străini de creația lor populară, uneori și din motive superstițioase, cum e cazul bocetelor de înmormântare, creație spontană a bătrânelor satului; întrebând-o pe una cum le creează, ea i-a răspuns:

„foarte leșioru (ușior), liau ceva de la unu cantecu din aceale ce știu, liau ceva de la altu, mai adaogu și cu ceva de la mine și de pre apoi ilu pornescu (încep cântecul) și'lu plăngu și alande (celelalte) betrăne mi ajuta"- o mai întrebai cum știu celelalte să o ajute, dacă atunci chiar ea compune cântecul de mortu ; ea respunse ,,apoi cumu părniescu (pornesc), ea le știu ce sboare (vorbe) vină."- Dar foarte puține cântece de acestea amu pututu să culegu pentru că babele, cari le știu, nu voru să le zică, avându superstițiune că dacă le voru zice, are să moară cineva."

Din cele zece poezii publicate de I. Caragiani în capitolul al XIV-lea, am extras informații utile privitoare la obiceiurile populare la aromâni, în diferite circumstanțe, pe care le prezint în cele ce urmează.

Obiceiuri la logodnă și la nuntă [12]

Logodna era hotărâtă de părinți, în special din rațiuni etnice și economice. Rumelioții nu-și căsătoreau fetele nici cu greci, nici cu alte neamuri, nici ei la rândul lor nu se căsătoreau cu fete de altă etnie. Era o lege strămoșească nescrisă ca să nu „peară neamul Românescu de acolo." O singură concesie se făcea. În cazul în care un străin dorea să se căsătorească cu o rumeliotă trebuia să își ia angajamentul că va trăi pentru tot restul vieții sale în patria soției,

[10] *Ibidem*, p. 335.
[11] *Ibidem*, p.381.
[12] Obiceiurile de nuntă ale aromânilor au fost studiate în detaliu de Emil Țîrcomnicu și Iulia Wisoșenschi în lucrarea *Românii de la sud de Dunăre. Macedoromânii. Obiceiuri tradiționale de nuntă. Studiu istoric și etnologic*, Ed. Ziua, 2003; Vezi și Emil Țîrcomnicu, *Obiceiuri și credințe macedoromâne. Dicționar*, Ed. Biblioteca Bucureștilor, București, 2009.

pentru ca fiii și fiicele lor să se nască și să crească în datina străbună a românilor macedoni. Iată ce spune o tânără căreia i se propusese să ia în căsătorie un grec:

„Sufletulu meu limpeḍitu
Te întrebu lui mine să'lu dau?
Nu nu scumpa mea dadă;
Cama ghine ia focu de adă
Moru Romăna, și nîsu nu lu liau."

Traducere:

Sufletu-mi curat
Mă întrebi de vreau să-l dau?
Nu, nu, mamă, scumpa mea;
Eu mai bine-n foc de brad
Ard romîncă și nu-l iau"

Tinerii nu puteau decât să se supună deciziilor familiei. Cei care se îndrăgosteau, fără consimțământul părinților, preferau să tăinuiască familiilor poveștile lor de dragoste. Mamele, dacă nu consimțeau, recurgeau la serviciile unei vrăjitoare capabile să „despoae pădurile de frunḍe, în mijlocul înfloririi arborilor, să surpe pe voinici de pe punte numai cu o ochire", pentru a preveni uniunea. Dacă acestea nu reușeau să-i despartă cu farmece și incantații iar tinerii se căsătoreau totuși erau pedepsiți să asculte cântece satirice la adresa lor, nu doar în ziua nunții ci și la reuniunile și horele ulterioare. Unii îndrăgostiți unelteau, pe bună dreptate să fugă departe de familiile lor:

„S'fugimŭ departe de-aestă lume,
Să se-agărșească și-a nostru nume;
Văliură se-alègemu cu ape curate,
I păduri care sunŭ necălcate,
Și iù luluḍile sunŭ neadunate;
Și-aclò calivă se ne facèmu
Și bana singuri sĕ ne otrecèmu,
Și de vĕrnu aminte s'nu ne-aducèmu;
Și care s'perimu, care s'murimu,
Dòili dòili să ne fimu."

Traducere:

Să fugim departe de astă lume,
Să se uite pân' și-al nostru nume;
Văi s-alegem cu ape curate
Și păduri ce sunt necălcate,
Unde florile-s neadunate;
Colibă acolo să ne facem
Și singuri viața s-o petrecem
Aminte de nimeni să nu ne-aducem
Și de-ar fi să pierim, și de-ar fi să murim
Amândoi, doar noi doi să ne fim."

Se răzvrăteau tinerii cei mai curajoși, puțini însă la număr. Majoritatea nu puteau decât să dea ascultare vrerii părinților, nu fără consecințe, ca tânăra din Samarina, din Pind, care se topește văzând cu ochii.

„Mĭ este feata lângedă,
Lângedă și vestedă.
-Ce ai leà feată de nu mi poți?
-Nu mi dădeși, dado, bunu soțu."

Traducere:

Îmi este fata vlăguită,
Vlăguită și-ofilită.
-Ce-ai copilă d-ești bolnavă?
-Soț bun, nu mi-ai dat tu, mamă!"

Victima refuzului de a se uni cu cel ales de familie se consumă, se îmbolnăvește și își simte sfârșitul aproape.

Logodnicul/logodnica erau numiți în aromână *isusit/ ă*. Durata logodnei era variabilă, de la câteva luni la câțiva ani, în funcție de vârsta logodnicilor. La meglenoromâni, logodna dura doi, trei sau chiar cinci ani. Durata logodnei se explica și prin faptul că logodnica trebuia să confecționeze prosoape și ciorapi (daruri consacrate la nuntă), pentru tot neamul logodnicului, iar acesta, numit până la nuntă *Rămasnic*, trebuia să strângă bani pentru ca fata să-și poată completa zestrea. Logodnicii se întâlneau la sărbătorile importante din timpul anului, ocazii cu care își făceau reciproc daruri.Vara, logodnica mergea cu familia baiatului să ajute la muncile câmpului.[13]

În ziua nunții, miresei, la fiecare strai, inel, brățară sau cercei cu care era gătită, i se cânta de către fetele necăsătorite sau de către femeile măritate câte un cântec. După ritualul de împodobire, tânăra mireasă pornea cu alai, călare, până la casa mirelui ducându-i în dar unt cu care să ungă partea superioară a porții și lână pe care să o răspândească în semn de belșug și noroc.

Nunta ținea în general o săptămână, iar cei bogați invitau din satele din împrejurimi vânători, călăreți, dansatori, cântăreți și comici, oricine putea contribui la solemnitatea evenimentului. Se organizau concursuri de aruncare la țintă, de dansuri diverse, de cântece, de poezie improvizată, concursuri de anecdote, ba chiar și curse de cai. Învingătorii primeau din partea miresei câte un dar ca amintire. Un obicei nupțial la aromâni era, conform dicționarului lui Emil Țîrcomnicu, *Călisirea la nuntă,* adică invitarea la nuntă, care se făcea joia sau sâmbăta dimineața de către tineri care mergeau calare în sat pentru a da de veste. Uneori mergea și mirele cu ceata de fârtați (cavaleri de onoare), alteori o fată sau o femeie tânară pregătea colăcei, pe care-i oferea celor invitați. Fata era însoțită de un flăcău care purta o ploscă cu vin, din care oferea invitaților să bea, adresându-le invitația: «hiți călisiți la nuntî » (sunteți invitați la nuntă). Cei invitați urau: «s-bîneadzî» (să traiască), «cu ncherdu» (cu noroc), «casî di cheatrî s-adărî» (casă de piatră să facă). Invitarea nașilor se făcea de către mire, însotit de doi fârtați și de rude apropiate. Nașului i se oferea colacul special pregătit pentru această ocazie, *culaclu a nunlui*, adresându-i-se invitația: «hii cilisitu ti nunu» (ești poftit ca naș)[14]

Tânăra măritată silită de părinți, în ziua nunții, în locul cântecelor de bucurie dă glas unui cântec de jale cu valoare testamentară, își roagă mama să-i dea zestrea surorii sale, să o căsătorească în locul său, iar ei să-i pregătească coliva, sicriul și groapa.

„Să-mi gătești pe soră mea,
Să le-o dai ca să o ia,
Ție, soro, îți cântă nevestele,
Mie, soro, îmi cântă bătrânele;
Ție, soro, îți pun cercei,
Mie, soro, îmi gătești cerile;
Pe tine, soro, te încing cu brâu,
Mie, soro, îmi fierb grâul,
Pe tine, soro, te-așteaptă calul,
Pe mine, soro, m-așteaptă sicriul;

[13] Emil Țîrcomnicu, *Obiceiuri și credințe macedoromâne,* p. 51.
[14] *Ibidem,* p.26.

Pe tine, soro, te-așteaptă soacra,
Pe mine, soro, m-așteaptă groapa;”

Nici soarta femeilor căsătorite nu era lipsită de greutăți. Deseori, bărbații lor plecau pe meleaguri străine, unde locuiau chiar și ani de zile, lăsându-le să îi aștepte, asemenea Penelopei, care l-a așteptat douăzeci de ani pe Odiseu. În absența bărbaților, femeii i se interzicea să meargă la hore sau la nunți. Se comportau asemeni văduvelor purtând o basma neagră, în semn de acceptare. Femeile așteptau de la doi-trei ani până la zeci de ani fără să se recăsătorească. Multe dintre ele se retrăgeau în mănăstiri și se călugăreau. Înstrăinările soților s-au petrecut mai cu seama în timpul lui Ali-Pașa, tiranul Epirului, când rumelioții erau persecutați și prigoniți. Unii dintre ei fugeau în Austria, mulți au venit și în România.

Cei care reușeau totuși să se întoarcă, se deghizau pentru a încerca fidelitatea soțiilor. Multe femei se răzbunau împotriva bărbaților, îi așteptau până reveneau și, o dată ajunși, îi părăseau și se retrăgeau în casa părintească, rămânând necăsătorite.

„Lea, Marino, lea marată!
Ce mi stai inverinată?
Lea Marino, neveastă mică,
Veḍi mândilaţĭ se dimică
Ce o porți tutŭ lerosita?
-Portŭ mandila lerosita
Că mi-am gionele tu cseasne.
-Căţĭ anĭ are ce-i tu ceasne?
-Are nòue anĭ tu ceasne.
Trei anĭ ninga va s’ lŭ-asceptu,
Va s’ținŭ dorlu a meŭ tu cheptu.
.....
De pre-apoi làiamĭ de laie
Làie, corbe, negre stranie
Va mĭ alegŭ s’me ducŭ se cherŭ
Tr’unŭ laiŭ corbu Manasterŭ.
-Marino, neveastă ma mică!
Mine escu gionele têŭ.”

Traducere:

„Vai Marino, ah sărmano,
De ce stai tu întristată?
Vai Marino, soțioară,
Stă basmaua-ți să se rupă,
O mai porți și nespălată.
- Port basmaua nespălată
C-am bărbatu-n pribegie.
- De câți ani el pribegește?
- Nouă ani azi să tot fie.
Și-ncă trei am să-l aștept,
Am să-mi țin dorul în piept.
.....
Iar apoi biata de mine,
Ca un corb în negre straie
Am s-aleg să merg să pier
Ca un corb la Mănăstire.
- Tu, Marino, soțioară,

Eu sunt, junele tău dară!”

Rumelioții credeau că doar cei care emigrau în Țara Românească nu se mai întorceau niciodată în locurile natale, fiindcă, pe de o parte, regăseau acolo liniștea și pacea, departe de tirania care domnea în Turcia, pe de altă parte, frumusețea româncelor îi prindea în mreje.

Fidelitatea și supunerea femeilor rumeliote față de bărbații lor era legendară. Existau printre ele însă și exemple negative. Aveau și acestea dedicate cântece specifice pentru a le reaminti pedepsele riscate pentru abaterile de la datină. Dacă o soție nu se înțelegea cu bărbatul său și dorea să se despartă, fapt de neconceput între rumelioți, era considerată a-și fi pierdut mințile, și tratată ca o nelegiuită. Despărțirile erau foarte rare în sânul acestei comunități.

„Duminică spre merinde,
Bellina se-alăci de minde,
Morĭ Bellino, morĭ lâită!
Nu stăteaĭ pên’ t’aperită?
- Nu stâteam că mĭ erà fricà
De Stamatĭ că me dimică,
- Iù te ceaĭ morĭ boisită,
Ca icoana chendisită?
Bâgași laia de lâlâni,
De lâlâni și de tâtâni.
Iù te ceaĭ noaptea pri lună,
Țineaĭ verle s’nuți asună.
Bardenile treĭ mohalați,
Bellina le feace mascarați.

Traducere:

Duminică înspre merinde
Bellina se tulbură de minte.
Bellină neroadă, neroadă-ntinată!
De ce n-ai stat tu luminată?
- Nu am stat că mi-era frică
De Stamate să mă-ncingă,
Și-un’ te duci așa boită?
Ca icoana-mpodobită?
Ai băgat rușinea-n casă,
Peste rude și părinți,
Un’mergeai sub clar de lună
Ținându-ți cercei-n mână,
Bardenile trei mahalale
Bellina le făcu mascarale.”

Obiceiuri la înmormântare

La înmormântare, exista obiceiul ca familia să tocmească femei în vârstă care să jelească mortul. Acestea adaptau cântecele în funcție de sex, de vârstă sau de statutul social al decedatului. De regulă, una dintre bătrâne improviza și celelalte o acompaniau. Refuzau să le repete în afara procesiunii de înmormântare de teama superstițiilor: ar fi atras moartea prematură a unui cunoscut. Caragiani reușește totuși să consemneze și câteva cântece de jale.

Un prim cântec de jale este închinat unui păstor tânăr și bogat, Nica, fărșerot de origine, care a luptat în revoluția greacă de la 1821, în Acarnania. Ucis pe câmpul de luptă, este adus acasă de familie, având „peptul ruptu”. Despre fărșeroți Caragiani notează că sunt

comunități nomade răspândite în toată Rumelia. Sunt renumiți pentru limba română pe care o vorbesc, „neamestecată cu vorbe străine şi plină de cuvinte latinesci curate". Portul acestora se deosebea, de asemenea. Bărbații purtau haine albe din lână țesută cu finețe de femeile fărşerote, iar acestea la rândul lor erau îmbrăcate foarte pitoresc, „Fărşeroții, dar mai cu seamă Fărşeroatele, nu ştiu ce va să zică modă".[15] Dacă un fărşerot îndrăznea să se abată de la datina hainelor strămoşeşti i se lua veşmântul, oriunde se afla. Pe cap femeile purtau un cumanac numit *ciceroană.* Oameni ospitalieri şi sinceri, mândri până la fanatism de originea lor română, îşi respectau întotdeauna cuvântul dat şi erau gata oricând să se sacrifice în numele prieteniei. Bocetul la moartea lui Nica, suna astfel:

„Scoală n'veast' aprinde ceara,
Că Nica va s'nu l'affă seara;
.....
Scoală Nica, scoala hiliŭ
Plânge n'veast' n căpetâniŭ
Vineră oile la strungă,
Vai de Nica cumŭ s'le mulga!
Latră cànili pri geană
Griți-alŭ Nica se lĭ angână;"

Traducere:

Scoală nevastă ș-aprinde lumânarea
Că pe Nica-al tău nu-l apucă seara:
.....
Scoală Nică, scoală fiule,
Îți plânge nevasta la căpătâi,
Au venit și oile la stână,
Vai de Nică, cum să mulgă!
Latră câinii pe coline
Ziceți-i lui Nica să-i aline;"

Pentru libertate şi independență, aromânii erau capabili să-ți sacrifice soțiile şi copiii, cum a fost cazul thesalianului Dailani, răzvrătit împotriva turcilor; vrând să-l aducă la supunere, turcii i-au luat soția şi copilul, sperând să-l facă să iasă la iveală şi să-l prindă. Dailani nu s-a arătat, astfel că turcii i-au ucis cu cruzime soția, copilul şi mai multe rude.

„Làiați desperă muliare,
O băgară pri mulare,
Și-o litiră in Velestinŭ
Cu fețiorlŭ preste sinŭ.
.....
Laĭ Dailianĭ, laĭ fundă mare!
Nu te inclina trâ muliare;
Multe mulierĭ sunŭ şi neveaste,
Ma Dailianĭ unu easte,
Şi trâ Greci şi trâ Românĭ,
Se-lĭ aperă de păngânĭ."

Traducere:

Sărmana-ți şi trista-ți soție,
Pe-un asin o azvârliră

[15] I.Caragiani, *Studii istorice*, p.65.

Și porniră-n Velestin
Cu feciorul tău la sân.
.....
Ah Dailiani, negru doliu
Femeii nu te-nchina
Femei multe-s și soții,
Dar Dailiani unul este
Și-ntre greci și-ntre români
Să-i apere de păgâni.

Elogiul vitejiei în luptă

Într-o notă de subsol la ultima poezie editată, *Cântecul lui Dailani*, Caragiani afirmă: „Cea mai mare parte din cantecele populare ale Rumelioților sunt eroice; in ele se cântă intr'unu stilu melancolicu moartea șefilor căduți in lupte, in contra Turcilor. Poporul Rumeliotu stimează, mai pre sus de toate virtuțile, virtutea militară, barbăția in lupte, pentru a prin această virtute numai, crede că poate scăpa de sub jugu, pentru care făcu atâte sacrificii până acuma.”[16]

Dintre cântecele de jale la moartea unor viteji rumelioți, căzuți în luptele pentru independența de sub jugul otoman, fac parte, cum am arătat mai sus, *Cântecul lui Nica, Cântecul lui Dailani,* precum și *Chita, Tejea, Noti* (trei viteji fărșeroți, căzuți în lupta de lângă Patras, în primul al revoluției pentru independență) și *Celu căḑutu la luptă*, un câtec de jale cu caracter testamentar, pe care îl reproduc mai jos:

O lai soțĭ, o lai maraților,
Cu fata in hoară, s'me turnațĭ,
Ia veniți tuțĭ și me bașiațĭ,
Și de preapoi ve depărtațĭ.
Ma staț'nă theamă și me-ascultațĭ:
Armatle a meale se mi le luațĭ,
La laiulumi tată se li le datĭ,
Si de liertare se lŭ rugatĭ.
Se li spuneți viŭ că m'alăsatŭ,
Că me-arănii ca unŭ barbatŭ.
Ninga unŭ sborŭ va se ve spunŭ
Și se lŭ facèți că i lucrŭ bunŭ.
Nu voiŭ se scie mumă mea,
Ne muma mea ne soră mea
Mine de pliumbu că va s'morŭ,
Eale me-asceapta tra s'm'insorŭ.
Ninga unŭ sborŭ amarŭ de sborŭ
Stați, ascultați c'agonia morŭ
Di laia Dioră, laia Diorică
Ce-i delbederă cană perdică
C'unŭ capitanŭ se se marită
Și-unŭ mușatŭ gione cŭ elŭ s'amintă
Și armatle ameale acelŭ s'le lia
Și pri turcame tutŭ se da.

Traducere:

[16] *Convorbiri literare*, p.388.

O iubiți soți, o soți nenorociți,
Cu fața spre orașul meu să mă întoarceți,
Să veniți toți și mă sărutați,
Și pe urmă vă depărtați.
Mai stati încă puțin și m-ascultați
Armele mele să mi-le luați,
Și sărmanului meu tată să-i le dați,
Și de iertare să-l rugați.
Să-i spuneți viu că m-ați lăsat,
Că m-am rănit ca un barbat,
Încă o vorbă am să vă spun,
Și să o faceți că este lucru bun;
Nu voi să știe mumă mea,
Nici mumă mea, nici soră mea
Ele m-așteaptă ca să mă-nsor.
Înca o vorbă, amară vorbă
Despre sărmana Dioră, sărmana Diorică
Ce-i sveltă ca o potârniche
Cu un capitan să se mărite,
Și un frumos june cu el să facă,
Și armele mele acela să le iee
Și in contra Turcilor mereu să dee.

În nota de subsol la această jelanie testamentară, Caragiani explică interjecția *o lai,* ca fiind una de durere și de intimitate între vorbitor și ascultător.

Fiind bilingvi, aromânii și-au cântat și în limba greacă vitejii, așa cum o dovedește și cântecul popular aromân, de limbă greacă, pe care îl dau în traducerea lui Caragiani:

„Voi băeţi Românași, băeţi din Livade, dacă vă veţi duce pe la locul vostru, înapoi în patria vostră, se nu sloboziţi puști, cântece se nu ziceți. Și dacă vă va intreba maică-mea, biata soră-mea, se nu spuneţi că sânt rănit, că sunt ucis, ci spuneți că mă însurai, că sânt însurai. Luai placa de soacră și negrul pământ de nevastă, și cele mici petricele le luai de cumnați."[17] Este interesant de observat aici motivul morții ca nuntă, prezent și în balada populară românească *Miorița*, care atestă circulația sa panbalcanică.

Concluzii

Ioan Caragiani este cel dintâi care publică poezii din folclorul aromân. El a recurs la mărturia folclorului, în măsura în care acesta a conservat amintirea vlahilor, evidențiind și originea aromână a toponimelor din localitățile lor de baștină. Studiul limbii și al folclorului a ajuns astfel a fi nu numai o îndeletnicire, ci și o îndatorire patriotică pentru folcloristul Caragiani. După cum declară el însuși, a cules din peregrinările sale prin ținuturile locuite de aromâni foarte multe cântece populare; selectează zece dintre acestea și le publică în dialect aromân în revista *Convorbiri literare*. Deși puține ca număr, aceste *poesii* populare sunt primele publicate în presa românească și deschid drumul către ample cercetări ulterioare. Abia după două decenii, Pericle Papahagi avea să publice prima sa colecție de folclor aromân *Cântece de leagăn la macedoromâni,* iar în anul 1900, publică vasta colecție folclorică *Din literatura poporană a aromânilor,* în care va include o mare parte din poeziile culese de Caragiani.

[17] I. Caragiani, *Studii istorice*, pp.179-180.

DISCOURSE STRUCTURE. A RETHORICAL PERSPECTIVE ON THE CURRENT ROMANIAN EDITORIAL

Roxana Prisacaru
PhD Student, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iaşi

Abstract:The old rhetoric of Quintilian considers that the perfect discourse of oratory includes five parts: inventio, dispositio, elocutio, memoria, actio. This article first describes these parts and highlights the features that are important for the editorial, as a journalistic and also an epideictic discourse. Thereafter, some examples from the contemporary journalistic editorial will define the main rhetorical strategies that occur in inventio, dispositio and elocutio, describing the specific features that are congruent or different from the old rethoric. Therefore this paper presents specific rhetorical structural features of the contemporary Romanian editorial.

Keywords: discourse, inventio, dispositio, elocutio, editorial.

Sistemul retoricii antice prezintă cinci părţi care corespund diferitelor faze prin care ar trebui să treacă un orator în procesul de creare a discursului său. Această sistematizare este realizată de către Quintilian în opera sa *Institutio Oratoria*. În prima parte, inventio, oratorul caută toate argumentele şi mijloacele de persuasiune în funcţie de tema discursului. A doua parte, dispositio, constă în aşezarea în ordine a argumentelor, de unde rezultă organizarea internă a discursului printr-un plan bine stabilit. A treia parte, elocutio, constă în redactarea discursului, prin folosirea unui anumit stil şi alegerea procedeelor stilistice cele mai potrivite. A patra etapă, memoria, reprezintă etapa de memorare a discursului. Ultima etapă, actio, reprezintă susţinerea propriu-zisă a discursului, utilizând mimica, gesturile, efectele vocii, postura.

1. În prima etapă a discursului - inventio - oratorul trebuie să îşi definească în primul rând tipul de discurs pe care trebuie să-l realizeze, în funcţie de scopul urmărit, de auditoriu şi de locul în care îşi va susţine discursul. Apoi, este necesar să găsească argumentele cele mai potrivite acestor criterii. Oratorul are de ales dintre două tipuri de dovezi: cele retorice, intrinseci şi cele extra-retorice, extrinseci. Dovezile extra-retorice au caracter „solid şi obiectiv, fiind exterioare oratorului şi regăsindu-se în fapte" (Olivier, Payette 2010: 90) . Spre exemplu, în domeniul judiciar, acestea pot fi textele de legi, mărturiile, contractele, iar în discursul epidictic, sunt dovezile care demonstrează cunoaşterea în prealabil a persoanei elogiate.

Dovezile intrinseci sunt cele „construite de vorbitor" în discursul său, care „fac apel la talentul şi creativitatea sa" (Olivier, Payette 2010: 90). Inventio este, prin urmare, echivalat cu momentul găsirii unor astfel de dovezi convingătoare. De exemplu, chiar dacă o idee este o dovadă extrinsecă, aceasta poate deveni o dovadă intrinsecă, în funcţie de ceea ce va spune vorbitorul, cum o va interpreta, în favoarea sau defavoarea unei persoane sau a unei idei. Retorica presupune acest permanent joc al dovezilor în argumentare, care oferă discursului jurnalistic forţă persuasivă. De asemenea, oratorul trebuie să îşi întocmească o strategie în ce priveşte tipurile de argumente globale: pe de o parte ethos şi pathos de ordin afectiv, iar pe de altă parte logos, de ordin raţional.

2. Potrivit lui Olivier Reboul, dispositio are o funcţie de economie, întrucât ajută la reperarea tuturor elementelor importante, fără a fi omis vreunul. Mai mult decât atât,

indiferent de argumentele pe care le organizează în plan, reprezintă ea însăși un argument, în sensul că progresivitatea sa conduce auditoriul de-a lungul unei căi, ea însăși este fixă, orientând spre un anumit rezultat definit în prealabil. În cele din urmă, dispositio are o funcție euristică. Planul construit marchează etapele reflecției vorbitorului și ajută oratorul să-și pună întrebări prin intermediul cărora poate examina toate aspectele unei probleme, toate argumentele posibile care pot fi utilizate, precum şi anticiparea celor ale adversarului.

Dispositio se organizează ca un plan alcătuit din patru părți (exordium, naratio, argumentatio, peroratio), pe care le vom prezenta în continuare și care ne vor folosi la identificarea acestora în cadrul textului jurnalistic de tip editorial de care ne ocupăm.

2.1. Exordium – *captatio benevolentiae* în editorialul actual

În exordium (exordiu) se realizează introducerea discursului. Provocarea oratorului este de se face auzit de la bun început, după care să capteze bunăvoința publicului (lat. *captatio benevolentiae*). Exordiul trebuie să fie „modest, ingenios, scurt şi propriu subiectului" (Jullien 1853: 21). Această parte este foarte favorabilă pentru *topoi* de orice fel, făcându-se apel la locurile comune de flatare a publicului, locurile întemeiate pe unicitate şi originalitate, prin care se va demonstra caracterul inedit al ideilor prezentate în discurs. Partea introductivă a articolului de fond este esențială atât prin componenta calitativă, implicând anunțarea temei, cât și prin componenta cantitativă, întrucât dimensiunea rezonabilă în raport cu restul textului asigură echilibrul ansamblului discursiv. În același timp, exordiul stabilește relația cu cititorul, trezind interesul și favorizând crearea etapizată a adeziunii.

În ceea ce privește conținutul, retorica antică arată că în orice cauză și în fiecare temă există un motiv, o problemă de dezbătut și un argument fundamental (Quintilian 1974: 279), așa încât exordiul are funcția de a stabili linia esențială a argumentării care va fi dezvoltată ulterior în narație. Se remarcă în editorialele analizate și exemplificate o prezentare clară a subiectului, fără echivoc, care aduce în atenție festivalul Untold, începutul anului școlar, spiritul civic, comorbiditățile:

> (1) **„Festivalul Untold** a fost o mare surpriză furnizată de România. Nimeni nu-și imagina că un asemenea eveniment să-i zicem sincretic se poate produce într-o țară din Est. Muzică non-stop și fără oprelişti, oraș ocupat pe o suprafață importantă, protecție totală a autorităților, finanțări de la bugetul orașului la fel ca pentru un mare festival cultural sau pentru o mare întrecere sportivă și o suspectă abolire le reguli, norme, legi și reguli de bun simț." (Cornel Nistorescu, „Cotidianul", 30.09.2018, N1, s.n.)
>
> (2) „Nu am avut ocazia să le spun ceva elevilor la **început de an**. Nu m-a invitat nimeni. Nici nu știu dacă m-ar asculta sau dacă le-ar folosi la ceva. Și, cu toate acestea, simt nevoia să o fac. Nu din cauza datei. Nu mai este simbolică în nici un fel. Este mai degrabă amenințătoare, periculoasă. Pentru unii a devenit înfricoșătoare, mai ales din cauza confuziei care plutește **în preajma deschiderii școlilor**." (Cornel Nistorescu, „Cotidianul", 14.09.2020, N2, s.n.)
>
> (3) „Cu minime excepții, medicii afirmă că principala cauză a valului al doilea al pandemiei este nerespectarea restricțiilor impuse de autorități. În România, ca și peste tot în lume. Cu alte cuvinte, lipsa de **spirit civic**. De vină este, indiscutabil, educația precară. În liceul românesc există (sau, cel puțin, exista!) ca materie opțională o oră pe săptămână de educație cetățenească. În ce consta și cum se desfășura o astfel de lecție, iată o întrebare la care n-am un răspuns limpede. Presupun că nu grozav. Sigur că nimeni n-a prevăzut o situație excepțională de felul pandemiei, dar cultivarea spiritului civic, dacă se făcea cum trebuie în școală, ne-ar fi scutit de o parte din dificultățile crizei

actuale. Completul dezinteres al tinerilor față de tragediile care se petrec și sub ochii lor este cât se poate de semnificativ. Modul în care au înțeles să se bucure de libertate, odată încheiată starea de urgență, arată o enormă inconștiență. Ne amintim de năvala de pe litoral în lunile de vară, de petrecerile de tot felul, aniversări, nunți și botezuri, de înghesuiala de la terase, de dezmățul din cluburile de noapte. O minimă educație cetățenească i-ar fi învățat că nu există libertate fără responsabilitate. Respectarea interdicțiilor este, în definitiv, și o chestiune de bun-simț. Faptul că încălcarea lor aproape sistematică este considerată principala cauză a valului al doilea al pandemiei e de natură a ne face să reflectăm serios la școală și la rosturile ei în societate." (Nicolae Manolescu, „România literară", nr. 42/2020, M1, s.n.)

(4) „Sper, cum sperăm cu toții (în afară de cei care cred că virusul e o șmecherie planetară), sper, deci, să trecem de criza pandemiei, fără pierderi gravisime. Dar și dacă vom reuși, „**comorbiditățile**" rămân… Și nu mă refer la cele care definesc patologia însoțitoare a infectării cu COVID-19, ci la cele de care suferim și vom suferi încă mult timp, în ambianța noastră politică, mediatică, economică, socială, financiară. A face un inventar cuprinzător al acestor „comorbidități" naționale nu e treabă de hebdomadar. Dar se pot menționa câteva, în speranța că instituțiile specializate le vor cerceta cu un spor de rigoare și că și publicul cititor va cădea, nițeluș, pe gânduri." (Andrei Pleșu, „Dilema veche", nr. 851/2020, P1, s.n.)

Remarcăm conotația negativă comună a exordiului în textele analizate și orientarea către trecut și prezent, specifică genurilor judiciar și epidictic, îmbinată, în textul lui Andrei Pleșu, chiar cu orientarea către viitor, asimilată genului deliberativ, ceea ce evidențiază hibridizarea genurilor în editorialul actual, ca rezultat al nevoii de surprindere a lectorului prin ieșirea originală din tipare. Conform dezideratului din retorica antică, „în exordiu trebuie să se pună mai multă măsură și rezervă în trezirea compătimirii [...], pe când în perorație ne este îngăduit să răscolim toate sentimentele" (Quintilian, 1974: 334). Însă editorialiștii contemporani fac apel la pathos chiar din paragraful inițial, tocmai prin conotația negativă a paragrafului inițial, corespunzător exordiului. Ca procedee lingvistice putem menționa antifraza: „Festivalul Untold a fost o mare surpriză furnizată de România" (1, N1), lexicul evaluativ: „Completul dezinteres al tinerilor, o *enormă inconștiență*" (3, M5), lexic specializat al emoțiilor: *periculoasă, înfricoșătoare* (2, N2), repetiții: „*Sper*, cum *sperăm* cu toții [...], *sper* deci, să trecem de criza pandemiei" (4, P1). Așadar chiar exordiul induce apelul la emoții, tocmai pentru că acestea evocă cititorului propriile stări, iar comunicarea prin construcția emoțională incipientă creează empatia, favorizează schimbarea opiniei sau chiar acțiunea (Zafiu 2010: 31).

În ceea ce privește dimensiunea, exordiul trebuie să respecte concizia, conform indicației retoricii antice. În acest fel, se asigură claritatea discursului și orientarea precisă către tema abordată. La nivelul textelor analizate, observăm echilibrarea lungimii exordiului în raport cu textul, cu o excepție, cea în care se abordează tema spiritului civic (3), unde amploarea exordiului se asociază, tocmai prin acest fapt, pathosului editorialistului care exprimă dezamăgirea. Un loc comun este utilizarea frazelor scurte în exordiu, pentru coerența logică, în opoziție cu frazele amplu elaborate din restul textului: „Nu am avut ocazia să le spun ceva elevilor la început de an. Nu m-a invitat nimeni. Nici nu știu dacă m-ar asculta sau dacă le-ar folosi la ceva" (2, N2); „Dar și dacă vom reuși, „comorbiditățile" rămân…" (4, P1).

2.2. Naratio – expunerea situației prin editorial

Asociată la origine genului judiciar, naratio (narațiunea) constă în ceea ce retorica antică numește „expunerea faptelor", adică expunerea situației, prin care autorul aduce la

cunoştinţa receptorului tema cu ajutorul unor informaţii mai detaliate decât în exordiu, menţionând cauza, reperele spaţio-temporale, principalii actori: „narațiunea să fie nu numai o expunere a faptului în cauză, ci să vorbească și despre persoane, [...] despre timp, [...] cauze" (Quintilian I 1974: 349). Pentru a asigura eficacitatea discursului, narațiunea trebuie să aibă trei calități: „concizia, claritatea, verosimilitatea" (Jullien 1853: 245). Concizia este obţinută prin utilizarea doar a elementelor utile, iar credibilitatea - prin menţionarea cauzelor (judiciar), a calităţilor (epidictic) sau a exemplelor (deliberativ). În această parte, argumentarea antrenează logosul, iar prezentarea trebuie să fie obiectivă, chiar dacă se ştie că modul de prezentare a faptelor este în sine un argument.

În acest sens, editorialele analizate folosesc în această parte a discursului sintagme cu rol deictic precum „populația tânără", „Cluj-Napoca", „directorul SRI", „șeful Poliției" (N1), „început de an școlar", „dascăli", „statul român", „președinte", „guvern" (N2); „criza pandemiei", „COVID-19" (P1); uneori aceste repere deictice includ și o organizare logică antitetică, necesară pentru partea de argumentare: „România", „China", „Italia" în opoziție cu „Brazilia, Marea Britanie sau SUA" (M1). În acest fel se obține credibilitatea, una dintre calitățile necesare narațiunii, conform deziderateloor antice. De altfel, varianta canonică a discursului arată că oratorul trebuie să menționeze în această parte toate împrejurările pe care intenționează să le detalieze în argumentație (Quintilian I 1974: 349), oferind informații care să presupună răspunsul la întrebările „cine?", „ce?", „de ce?", „unde?" sau „când?". Nararea acțiunilor se realizează prin forma istoriei[1]. Astfel, sunt anticipate liniile mari ale argumentației și se evidențiază în același timp atitudinea dominantă a autorului, drept componentă a pathosului retoric: revolta (N1), încrederea (N2), îngrijorarea (M1), dezamăgirea (P1).

De asemenea, concizia acestei secvențe se realizează prin alocarea unui singur paragraf restrâns la câteva rânduri, suficiente pentru dezvolta și pregăti ideile pentru partea de argumentație. O abordare inedită apare în editorialul lui Andrei Pleșu (P1), în care exordiul și narația fac parte din același paragraf, simbioza datorându-se intenției comunicative a autorului care urmărește să surprindă cauzele și consecințele unor derapaje în mentalul colectiv, produse pe fondul pandemiei COVID-19 (P1), prin îmbinarea dintre genul epidictic și cel deliberativ al oratoriei antice.

2.3. Argumentatio – confirmația și consensul temei editoriale

A treia parte a discursului, argumentatio (argumentarea, confirmația) prezintă dovezile care susţin teza înaintată. Este acea parte a discursului „în care oratorul dovedeşte faptul pe care l-a afirmat sau adevărul pe care l-a expus" (Jullien 1853: 8). Acestea sunt deseori însoţite de dovezile contradictorii, cu scopul de a combate şi desfiinţa argumentele adversarului. În cadrul acestei părţi a discursului, se utilizează atât dovada logică (logos), cât şi cea patetică (pathos) şi cea etică (ethos). O provocare care apare este legată de ordinea argumentelor aduse, în sensul dispunerii acestora de-a lungul argumentării în funcție de forța lor persuasivă. Ordinea homerică (nestoriană) este cea susţinută de Cicero, care pune argumentele mai slabe între argumentele puternice. De aceea trebuie să fie asigurate suficiente argumente puternice, astfel încât argumentarea să fie bine întemeiată. În cazul unui singur argument, se va prezenta mai întâi argumentul puternic, după care se va trece la respingerea contra-argumentelor, pentru ca mai apoi argumentul să fie recuperat într-o nouă formă.

Conform definiției din *Dicționarul de științe ale limbii*, argumentația este un termen plasat la intersecția logicii cu retorica și lingvistica. Potrivit perspectivei dominant logice, aceasta este definită ca „strategie prin care, folosind o anumită limbă, un vorbitor reușește să

[1] Una dintre formele narației, alături de povestirea legendară (fabula) și ficțiunea (res ficta) (Ducrot și Schaeffer 1996: 113).

extragă concluzii valabile; argumentația stabilește deci o relație între unul și mai multe argumente și o concluzie" (1997: *s.v.*), accentul plasându-se pe capacitatea emițătorului de a conecta coerent ideile. Din perspectivă lingvistică, argumentația reprezintă o „activitate verbală, de natură intelectuală și socială, servind la justificarea sau la respingerea unei opinii; formulând un ansamblu de enunțuri, emițătorul urmărește să obțină acordul unuia sau mai multor colocutori, care au rolul de judecători." (*ibidem, s.v.)* Prin urmare, această definiție aduce în atenție intenția persuasivă a discursului, orientarea acestuia către obținerea adeziunii interlocutorului. Tot în această direcție se plasează și definiția propusă de R. Nagy în *Dicționarul de analiză a discursului*, în care se arată că argumentarea, privită din punct de vedere retoric, este „o tentativă de a modifica reprezentările interlocutorului" (2015: 49).

Dimensiunea amplă a acestei secvențe corespunde dezideratului din retorica antică și se datorează nevoii de a demonstra și de a valida ideile formulate. În articolul „Măreția și catastrofa Untold" (N3), argumentația se dezvoltă în trei paragrafe în care un element distinctiv este prezența persoanei I plural, reliefând tocmai asumarea unei viziuni redacționale, specifică pentru editorial ca text de opinie:

> (5) „De ce *să nu*-i *lăsăm* în pace, de ce *să taxăm* divertismentul tinerei generații de nerespectarea legilor. De ce *să lansăm* acuze legate de consumul exagerat de alcool, de accesul șmecherit cu acoperiri notariale ale minorilor. *Nu am scris* foarte mult despre nemulțumirea localnicilor, deranjați de nopțile infernale, de muzica trepidantă de la răsăritul soarelui, de invazia trotilaților pe străzi în vreme ce alții plecau la muncă. *Noi am semnalat,* dar clujenii aveau mijloacele lor de a semnala și interveni în deciziile primăriei." (Cornel Nistorescu, „Cotidianul", 30.09.2018, N1, s. n.)

Numărul paragrafelor alocate argumentației diferă, editorialiștii preferând fie dezvoltarea ideilor în doar două paragrafe construite amplu pentru demonstrație (M5), fie orientarea concisă de tip deliberativ în șase paragrafe mai scurte, prin situarea pe axa valorilor bine și avantajos din retorica aristotelică (N28). În ceea ce privește strategia argumentativă, teoria argumentației vorbește despre „orientarea argumentativă" (Elhahad 1995: 194) care se referă la specificarea din semantica unei propoziții în legătură cu concluziile ce pot fi întărite prin enunțarea acesteia. De asemenea, pentru a ajunge la o concluzie, trebuie ca premisele să corespundă următoarelor criterii: relevanță (relația adecvată între conținutul premiselor și concluzie), suficiență (premisele oferă dovezi suficient de elocvente pentru concluzii) și caracterul acceptabil (premise adevărate, probate și greu atacabile). Textul *Unde este spiritul civic?* semnat de Nicolae Manolescu utilizează în argumentație un silogism care constă dintr-o propoziție și dovedirea ei imediată: (6) „O vină o poartă neîndoielnic și autoritățile. Primul lucru care li poate reproșa este lipsa de fermitate în aplicarea măsurilor de siguranță." (Nicolae Manolescu, *Unde este spiritul civic?*, „România literară" nr. 42/2020, M1). Urmează ilustrarea printr-o serie de procedee și strategii precum probe tehnice de fapte: (7) „La ce bun să dai o amendă derizorie, de 1000 de lei, cam cât costă un bilet de intrare, bunăoară, unui club de noapte în care nu se respectă regulile?", exemple: (8) „Ca să nu mai vorbesc de unii politicieni, care umplu ecranul televizorului cu demagogia lor referitoare la drepturile omului și la libertate", amplificarea: (9) Ne putem, de asemenea, întreba câți enoriași se vor fi îmbolnăvit în urma faptului că n-au respectat cuvântul medicilor, ci pe al unor preoți care pretindeau că vorbesc în numele Domnului, dar care s-au îmbolnăvit ei înșiși, iar unii au plătit cu viața greșeala comisă față de semenii lor." Ideile argumentate în acest editorial nu au o concluzie explicită, ci implicită, printr-un raționament deductiv, ceea ce înseamnă că textul uzează de entimema, definită de Quintilian drept „fie argumentul însuși, adică ideea care servește la dovedirea altei idei, fie forma în care el este exprimat" (II 1974: 111).

În ceea ce privește raționamentele cu funcție argumentativă utilizate în această a treia

parte a discursului, identificăm tipuri diferite: al calității (10) „Să vină banii şi lumea la Cluj. Restul nu contează”, al ordinii (11) „La Cluj, în ciuda dezmățului, a semnalelor din presă, a semnalelor că mulți dintre participanți se droghează nu a intervenit nimeni. Nici DNA, nici SRI, nici DGIPI, nici ANAF.”, al persoanei (5) „Noi am semnalat, dar clujenii aveau mijloacele lor de a semnala şi interveni în deciziile primăriei”, al existenței (5) „nemulțumirea localnicilor, deranjați de nopțile infernale, de muzica trepidantă de la răsăritul soarelui, de invazia trotilaților pe străzi în vreme ce alții plecau la muncă”, al esenței (12) „Untold a devenit mediu şi chiar mijloc de propagandă şi a fost pompat pe diverse canale într-un mod suspect”. Această diversitate de a tipurilor de argumente reprezintă o resursă necesară pentru persuadare, în vederea obținerea adeziunii receptorului căruia îi sunt modificate perspectivele de interpretare a unor evenimente deja cunoscute, în editorialul propriu-zis care abordează subiecte din actualitatea imediată, deja cunoscute publicului, pe care editorialistul le prezintă într-o nouă viziune, personală sau a întregii redacții.

2.4. Peroratio – componenta emoțională editorialului

Ultima parte a discursului, peroratio (perorația) presupune formularea concluziei discursului, prin referire la fapte şi la sentimente, iar organizarea acesteia se structurează în trei părți: recapitularea argumentării, amplificarea argumentelor şi incitarea auditoriului în sensul dorit sau apelul la milă. Peroraţia, la fel ca exordiul, este un loc privilegiat pentru dovada patetică. Aşa cum arată Hermogène, în discursul genului judiciar

> „amplificarea este caracterizată prin recursul la locurile comune, servind la suscitarea indignării sau mâniei auditoriului. Ea serveşte la consolidarea acuzării. Apelul la milă constă în suscitarea compasiunii auditoriului. Ea serveşte la consolidarea unei apărări. Amplificarea şi apelul la milă utilizează elementele patetice şi descriptive.” (Hermogène 2000: 29)

Peroraţia are dimensiuni restrânse, conform dezideratului din retorica antică, însă importanța sa este majoră. În textele analizate, peroraţia corespunde unui paragraf, dacă este vorba despre un editorial propriu-zis (N1, M1, P1) şi mai multor paragrafe, dacă editorialul este de tip narativ, cu dominantă deliberativă (N2):

> (13) N-a aflat SRI-ul nimic despre toate acestea? Nici DGIPI şi nici procurorii? Nu cumva Untoldul face bani şi pentru altcineva decît proprietarii firmei? Şi nu cumva este un spațiu protejat pentru alte operațiuni ilicite? Scandalul Untold este la foc mic pentru că flacăra arde sub fundul autorităților României de azi.” (Cornel Nistorescu, „Cotidianul”, 30.09.2018, N1)
>
> (14) „Nu sunt sigur că, în cazul pandemiei, ce e val ca valul trece. Dar de un lucru sunt absolut convins: propaganda contra regulilor, de altminteri minime, impuse de autorități (din nefericire, niciodată pedepsită), face tot atâta rău cât face inconştiența unora puțin sau deloc dispuşi să le respecte.” (Nicolae Manolescu, „România literară”, nr. 42/2020, M1)
>
> (15) „Nu mai am putere să inventariez toate simptomele comorbidităților naționale. România seamănă tot mai mult cu o clinică, în criză de paturi, ventilatoare şi saloane de terapie intensivă. După Primul Război Mondial, minunatul P.P. Carp ştiuse să ofteze profetic: „România are prea mult noroc pentru a mai avea nevoie de politicieni!”. Dar dacă ne moare şi norocul?” (Andrei Pleşu, „Dilema veche”, nr. 851/2020, P1)
>
> (16) „Din păcate, cei chemați să pună jaloane şi puncte cardinale în visele şi speranțele elevilor şi ale studenților nu le au nici pentru ei. Buimăcesc doar prin scurgerea vremii. [...]
>
> Dacă faceți ca ei, ca ei veți păți şi ne veți duce pe toți la buza neantului, acolo unde se cîntărește soarta popoarelor!

Tineri și minunați compatrioți! Nu aveți nici timp, nici țară de pierdut!”
(Cornel Nistorescu, „Cotidianul”, 14.09.2020, N2)

Secvența recapitulativă a perorației este fie absentă (15), fie extrem de scurtă, redusă la o structură deictică de tip discursiv: „toate acestea” (13), „în cazul pandemiei” (14). Prin folosirea negației, întrebările retorice (13) stau sub semnul indignării ca sentiment asociat pathosului, sugerând prin contrast un răspuns afirmativ ca semn al certitudinii pe care autorul intenționează să o inducă cititorului. De altfel, exemplele analizate surprind revenirea la conotația negativă din exordiu, prin utilizarea formelor negative ale verbelor „n-a aflat” (13), „nu au” (16) sau a locuțiunilor adverbiale „din păcate” (16). Tehnica amplificării consolidează acuzarea, incită auditoriul la trezirea indignării, a revoltei care să îl orienteze nu doar către schimbarea opiniei, ci chiar a atitudinii: (16) „Dacă faceți ca ei, ca ei veți păți și ne veți duce pe toți la buza neantului, acolo unde se cîntărește soarta popoarelor! Iar apelul la milă consolidează apărarea cazului și invită fie la reflecție suplimentară (15) „După Primul Război Mondial, minunatul P.P. Carp știuse să ofteze profetic: *România are prea mult noroc pentru a mai avea nevoie de politicieni!* Dar dacă ne moare și norocul?”, fie la acțiune (16) „Tineri și minunați compatrioți! Nu aveți nici timp, nici țară de pierdut!”

3. Elocutio (elocința) constă în redactarea discursului, adică punerea în cuvinte a ideilor găsite în inventio conform planului realizat în dispositio; reprezintă „arta de a exprima în cel mai bun mod posibil ceea ce se regăseşte în primele două părţi (inventio şi dispositio)” (Hermogène 2000: 8). Prin urmare, în această parte a discursului se acordă o mare atenţie limbajului şi a unităţilor lingvistice care vor fi utilizate în exprimarea argumentelor. În antichitate, pentru producerea textelor era necesară utilizarea unei limbi corecte şi alegerea cuvintelor dintr-un vocabular obișnuit, larg cunoscut. Erau evitate arhaismele sau neologismele şi se foloseau figuri de stil în măsura în care acestea erau clare, pentru a produce fraze armonioase cu un ritm flexibil și întotdeauna în slujba sensului. Mai mult decât atât, aspectele stilistice nu urmăreau atât un scop estetic, cât mai ales unul pragmatic.

Pentru o maximă valorizare, anticii au dezvoltat o teorie a stilurilor, considerându-se cel mai eficient stil acela care este cel mai bine adaptat la subiect. Această măsură se aplică întregului discurs, dar şi părţilor discursului. Astfel, latinii au distins trei stiluri: înalt, temperat și simplu, fiecare destinat unui scop: stilul înalt să sensibilizeze, cel temperat - de a se face plăcut şi stilul simplu să explice. Mai exact, Cicero face distincția între *movere, delectare* și *docere*: *docere*, cu sensul de a instrui, a explica, este partea argumentativă a discursului; *delectare,* cu sensul de a plăcea, este partea agreabilă a discursului; iar *movere,* cu sensul de a sensibiliza, a incita, vizează structurarea discursului cu o „bogată împodobire expresivă” (Milică 2015: 5) pentru a captiva auditoriul.

Prin urmare, se realizează o adaptare a stilului în funcție de tipul de discurs, dar, de asemenea, în interiorul aceluiași discurs, la tipul de dovadă și la partea de discurs. Astfel, stilul temperat este specific *ethosului* și exordiului. Stilul simplu este specific *logosului* și părților centrale ale discursului. În cele din urmă, stilul înalt este specific *pathosului* și perorației.

SURSE:

Andrei Pleșu, *Comorbidități*, în „Dilema veche”, nr. 851, 30 iulie - 5 august 2020, accesat la adresa https://dilemaveche.ro/sectiune/editoriale-si-opinii/situatiunea/comorbiditati-630837.html (**P1**)

Nicolae Manolescu, *Unde este spiritul civic?,* în „România literară”, nr. 42/2020, accesat la adresa https://romanialiterara.com/2020/10/unde-este-spiritul-civic/ (**M1**)

Cornel Nistorescu, *Măreția și catastrofa Untold,* în „Cotidianul" din 30 septembrie 2018, la adresa https://www.cotidianul.ro/maretia-si-catastrofa-untold/ (**N1**)

Cornel Nistorescu, **Gînduri la început de an școlar,** în „Cotidianul" din 14 septembrie 2020, accesat la adresa https://www.cotidianul.ro/ginduri-la-inceput-de-an-scolar (**N2**)

BIBLIOGRAPHY

Aristotel, *Retorica*, ediție bilingvă, traducere, studiu introductiv și index de Maria Cristina Andrieș, Note și comentarii de Ștefan Sebastian Maftei, Editura IRI, București, 2004.

Bidu - Vrânceanu, Angela (coord.), *Dicționar de științe ale limbii*, București, Editura Nemira, 2005.

Ducrot, Oswald, Jean-Marie Schaeffer, *Noul dicționar enciclopedic al științelor limbajului*, Editura Babel, traducere de Anca Măgureanu, Viorel Vișan, Marina Păunescu, București, 1996.

Elhahad, Michael, *Using argumentation in the next generation,* Journal of Pargmatics 24, 1995, p. 189-220.

Hermogène, *L'art rhétorique,* traducere în franceză de Michel Patillon, L'Age d'Homme, Paris, 2000.

Hoarță - Cărăușu, Luminița, *Teorii și practici ale comunicării*, Editura Cermi, Iași, 2008.

Jullien, Bernard, *Petit traité de rhétorique et de littérature*, Librairie de la Hachette et Gle, Paris, 1853.

Milică, Ioan, *Funcţiile stilului în retorica creştină a Sf. Augustin*, „Diacronia", nr.1, 2015.

Nagy, Rodica (coordonator), *Dicționar de analiză a discursului*, Editura Institutului European, Iași, 2015.

Negrea, Elena, *Pragmatica ironiei. Studiu asupra ironiei în presa scrisă românească*, Editura Tritonic, București, 2010.

Olivier, Lawrence, Payette, Jean-François, *Argumenter son mémoire ou sa thèse*, Québec, Presses de l'Université du Québec, 2010.

Quintilian, Marcus Fabius, *Arta oratorică*, vol. I-III, traducere de Maria Hetco, Editura Minerva, Bucureşti, 1974.

Reboul, Olivier, *Introduction à la rhétorique,* Presses Universitaires de France, Collection «Premier Cycle», Paris, 1991.

Zafiu, Rodica, *Ethos, pathos și logos în textul predicii*, în „Text și discurs religios", nr. 2/2010, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", Iași, 2010.

DECRYPTING THE IDEAL OF WHITE BEAUTY AS ILLUSTRATED IN TONI MORRISON'S *THE BLUEST EYE*

Ștefania Elena Degeratu
PhD Student, University of Bucharest

Abstract: From the instant the spark of self-consciousness flashed in the mind of the first man, several fundamental ideas have accompanied his existence to the present day. Among these principles, the concept of beauty or the aesthetics of the human being and its habitat has been one of the main points of resistance in the thinking of the world's greatest philosophers. Spanning from early antiquity to the present day, there is hardly a thinker who has not approached, dissected, defined, interpreted and reconsidered this notion. Regardless of the identity of the philosopher being discussed or his approach to aesthetics, a single aspect is universally acknowledged: no one has yet succeeded in proposing a comprehensive, integrative definition of beauty that encompasses all aesthetic criteria and satisfies all schools of thought. Certainty resides in the fact that beauty cannot be separated from the subjectivity of the individual in whose mind it is reflected. Therefore, this paper will examine The Bluest Eye, a representation of the voice of oppressed black girls and their unspoken thoughts, as an illustration of the ideal beauty that they cannot attain despite their most fervent prayers. Through its cryptic tone and lyrical beauty, self-loathing and contemplating the worth of life become the focal point of this analysis.

Keywords: rape, systemic racism, internalized oppression, slavery, intergenerational cultural trauma.

Introduction

As Toni Morrison explains in all of her public appearances regarding her novel *The Bluest Eye*, the impetus behind the narrative was to eradicate indicators of racial self-hatred exhibited by African American women. Her life experience as well as the experiences of her childhood friends, in which she participated as an observer, inspired her to write *The Bluest Eye*, which she describes as an account of female abuse, a horrifying story about difficulties that people typically conceal from the real world in order to protect themselves[1]. As Morrison intimately reveals at the beginning of her novel:

> When I began writing *The Bluest Eye*, I was interested in something else. Not resistance to the contempt of others, ways to deflect it, but the far more tragic and disabling consequences of accepting rejection as legitimate, as self-evident. I knew that some victims of powerful self-loathing turn out to be dangerous, violent, reproducing the enemy who has humiliated them over and over. Others surrender their identity; melt into a structure that delivers the strong persona they lack. Most others, however, grow beyond it. But there are some who collapse, silently, anonymously, with no voice to express or acknowledge it. They are invisible. (xi)

Therefore, according to Morrison, the novel investigates the interpersonal and domestic aggression that could cause a young girl to actually disintegrate in a world where neither the color of her skin nor her racially-specific physical characteristics were regarded as ideal. As Morrison emphasizes, the same features as those of the *beautiful* Barbie dolls displayed in store windows, which children idolized, were valued and extolled in the

[1]Morrison elaborated on this point in a 2020 interview for Ujma Media, "Why I Wrote the Bluest Eye", particularly between minutes 6:00 and 7:25.

American society of the time: “Adults, older girls, shops, magazines, newspapers, window signs—all the world had agreed that a blue-eyed, yellow-haired, pink-skinned doll was what every girl child treasured” (20).

Throughout the novel, Morrison employs both the narrative and her distinctive writing style to create an unsettling atmosphere. A prominent illustration of this is represented by the moment when Pecola, the protagonist of the novel, destroys into pieces a blonde doll, with blue eyes and fair skin in order to discover what makes it so special that everyone worships *her*. Upon learning of this incident, the MacTeer family reacts by frantically verbalizing words that Morrison connects suggestively with hyphens. As a result, the lines flow abruptly one after the other, creating an uncomfortable atmosphere: "Grown people frowned and fussed: "You-don't-know-how-to-take-care-of-nothing. I-never-had-a-baby-doll-in-my-whole-life-and-used-to-cry-my-eyes-out-for-them. Now-you-got-one-a-beautiful-one-and-you-tear-it-up-what’s-the-matter-with-you?” (21). Therefore, Toni Morrison's personal critical analysis, as exemplified in her *Unspeakable Things Unspoken: The Afro-American Presence in American Literature*, unquestionably compels her readers to devote their research to the aesthetic of her discourse structure. In her essay, she emphasizes her sharply focused remarks concerning her efforts to develop a writing system that celebrates African Americans, particularly women, which are connected with a dramatic and highly difficult narrative. As Morrison reinforces:

> my choices of language (speakerly, aural, colloquial), my reliance for full comprehension on codes embedded in black culture, my effort to effect immediate coconspiracy and intimacy (without any distancing, explanatory fabric), as well as my (failed) attempt to shape a silence while breaking it are attempts (many unsatisfactory) to transfigure the complexity and wealth of Afro-American culture into a language worthy of the culture. (150)

As highlighted by Arthur Paul Davis et al. in *The New Cavalcade: African American Writing from 1760 to the Present*, Afro-American writing has faced several challenges in terms of critical reception:

> Whether free man or slave, the African American was forced into a markedly inferior status which was said to be justified by his “natural” character; and his character was variously and simultaneously described as “savage,” “irrepressibly comic,” “lecherous,” “childish,” “sullen,” and “without a redeeming human trait.” […] Although hundreds of historical incidents document the fact that blacks responded to the denial of their humanity in a variety of ways, a careful survey of African American writing suggests that the variety of responses can be subsumed under three basic attitudes and their corresponding modes of behavior: accommodation, protest, and escape. (3)

In the same manner, Morrison's attempt to include into a narrative, topics that were deliberately excluded from African American racial discourse creates an anticipated disruption and rearrangement of linguistic structures. She refutes from the outset, regardless of political reception, the Western notion that distinction is fundamental. She completely opposes the assumption that black female subjects are labeled as peculiar, extending the investigation with the same tenacity and determination. As she further explains:

> For an author, regarding canons, it is very simple: in fifty, a hundred, or more years his or her work may be relished for its beauty or its insight or its power; or it may be condemned for its vacuousness and pretension - and junked. Or in fifty or a hundred years the critic (as canon builder) may be applauded for his or her intelligent scholarship and powers of critical inquiry. Or laughed at for ignorance and shabbily disguised assertions of power - and junked. It’s possible that the reputations of both will thrive, or that both will decay. (*Unspeakable Things Unspoken* 163)

Nonetheless, the purpose of this paper is not to deconstruct Toni Morrison's novel on a linguistic level, as this has already been covered in various writings, including Harold Bloom's *Toni Morrison's The Bluest Eye.* As a result, the inquiry will be limited to examining *The Bluest Eye* in the context of the production of African American suppressed beauty. It will do so in conjunction with the novel's concerns of 'beauty' as a transformation of nature, the difficulties of attaining beauty that result from the pursuit of an ideal appearance, and the subsequent implications of internalized white beauty standards as presented in the narrative.

Defining 'Vision' and 'Visuality'

How can disadvantaged groups that are mistreated in a highly visual environment achieve control over their images? How can they obtain the autonomy to determine their individual and collective identities? For many decades, politics and science have been the two primary fields in which women, regardless of skin color, have been able to successfully establish themselves. In a multi-millennial and patriarchal world where women's destiny was almost entirely to ensure species survival and household duties, their affirmation in science and politics is almost a modern and contemporary society miracle, made possible by a sustained social struggle and heroic sacrifices. This eternal reality, the tragic tale of double prejudice, gave rise to various concepts including 'vision' and 'visuality'. These definitions of black women's social participation seek to communicate the significance of their presence in the larger human landscape. As a result, they are unquestionably the subject of substantial investigation, with different authors developing various interpretations of the same issue. Women began to exhibit their creative capacity in the last two centuries, first in the realm of literature and subsequently in other disciplines, whereas politics was a prohibited arena, reserved for men by social constraints that were equally repressive and irrational. As Patricia Hill Collins enhances in her *Black Feminist Thought: Knowledge, Consciousness, and the Politics of Empowerment*:

> Traditionally, when taken together, Black women's relationships with one another, the Black women's blues tradition, and the work of Black women writers provided the context for crafting alternatives to prevailing images of Black womanhood. These sites offered safe spaces that nurtured the everyday and specialized thought of African-American women. In them Black women intellectuals could construct ideas and experiences that infused daily life with new meaning. These new meanings offered African-American women potentially powerful tools to resist the controlling images of Black womanhood. Far from being a secondary concern in bringing about social change, challenging controlling images and replacing them with a Black women's standpoint constituted an essential component in resisting intersecting oppressions. (111-112)

With the right to vote, women gained the chance to wield political influence, as every community acknowledged that their obstructive status was an obsolete and unjust anachronism. In this global climate, black feminism has faced and continues to confront double prejudice and discrimination based on gender and race. That is why voices like Toni Morrison, as visionary and courageous, belong in the gallery of humanity's greatest heroes, for whom the ideal of black women's emancipation is paramount. Few dared to preach black feminism on a continent dominated by whites, prior to the late twentieth century. As Morrison herself expresses in the novel:

> The other problem, of course, was language. Holding the despising glance while sabotaging it was difficult. The novel tried to hit the raw nerve of racial self-contempt, expose it, then soothe it not with narcotics but with language that replicated the agency I discovered in my first experience of beauty. (xii)

The tragedy of the Middle Ages conquistadors slaughtering indigenous inhabitants gave birth to America as we know it today. In the 17th and 18th centuries, their forefathers

built their country by stealing millions of blacks from the African continent and enslaving them to work on their plantations. Throughout these two centuries, black people had the legal status of 'beasts of burden'. This heinous chapter in American history sparked possibly the deadliest fratricidal conflict in American history, the Civil War, between the progressive North, which had abolished slavery, and the traditionalist South. Unfortunately, racial prejudice on the American continent persisted until the day before yesterday, and understanding or recalling this reality is required for us to grasp the historical environment in which black feminism had to operate. Although exceptionally uncommon and under the auspices of slavery, there were black women who shone like meteors in the American sky, during those decades. Phillis Wheatley, Sojourner Truth, Harriet Tubman, Ida Wells or Josephine Baker, Zora Neale Hurston or Barbara Jordan, and Oprah Winfrey are just a few of the meteors who landed in a society where affirming black women required a tremendous effort. In this historical context, it has been less than a half-century since young black women developed a regular and persistent presence on college campuses. One may say that America launched people to the moon first before realizing that black women, as a 'de facto' component of American culture, must likewise 'de jure' possess this attribute. Unfortunately, today's patriarchy, in which males continue to believe they are the authority and decision-makers, filters black women's assertions through the same gender-based prejudice lens.

There is a common assertion that modernity has been driven by visual perceptions in a manner that distinguishes it from its archaic ancestors and maybe from its postmodern descendants. Hence, there is an enormous disparity between the purely physiological capacity of *seeing* and the meaning of *being seen*. 'Vision' and 'visuality', because their fundamental significance is the focus of this part of the paper, share the same semantic root, which is irreducible from a morphological perspective, indicating that they cannot be polar opposites. Nevertheless, as previously stated, they do not possess a very high degree of similarity either, with the subjective engagement that 'visuality' entails constituting a fundamental distinction. Therefore, 'visuality' is a subjective social construct, as it encompasses how an individual perceives everyday objects and people. As Morrison reinforces in *The Bluest Eye*, the 'gaze' drove both her childhood friend and Pecola, her literary impersonation, to wish for blue eyes and fair skin in a black body: "my revulsion at what my school friend wanted: very blue eyes in a very black skin; the harm she was doing to my concept of the beautiful" (xii).

'Vision', despite being a conscious physiological process due to the fact that one chooses whether or not to open his eyes to see, does not resonate with an individual's affective or emotional side, which are essential components of personal experience. Consequently, there is a distinction between the process of seeing and an individual's subjective interpretation of what he sees by means of the visual cognitive process. There is also a contrast between the information provided by 'vision' and its discursive assessment. Immediately following the visual process, 'visuality' examines an individual's physical appearance from a beauty perspective, leading to inconsistencies and discrimination. As Morrison explains in *The Bluest Eye*, the ramifications of feminine beauty are filtered through the lens of ideal physical standards:

> Until that moment I had seen the pretty, the lovely, the nice, the ugly, and although I had certainly used the word "beautiful", I had never experienced its shock—the force of which was equaled by the knowledge that no one recognized it, not even, or especially, the one who possessed it. (X)

It is to this power of independent judgment that *The Bluest Eye* appears, by depicting the death of self-esteem in the pursuit of social integration, as a symbol of the 'invisibility' generated by the *Other's* gaze. As Morrison confesses in the foreword of her novel:

> *The Bluest Eye* was my effort to say something about that; to say something about why she had not, or possibly ever would have, the experience of what she

possessed and also why she prayed for so radical an alteration. Implicit in her desire was racial self-loathing. And twenty years later, I was still wondering about how one learns that. Who told her? Who made her feel that it was better to be a freak than what she was? Who had looked at her and found her so wanting, so small a weight on the beauty scale? The novel pecks away at the gaze that condemned her. (xi)

When stereotyping occurs in hegemonic societies, the consequences are exacerbated because the audience promptly incorporates stereotypes into their own mindset[2]. As Morrison reinforces in *The Bluest Eye* when portraying Pecola's embarrassment and helplessness over the physical appearance of herself and her family members:

> […] the rest of the family—Mrs. Breedlove, Sammy Breedlove, and Pecola Breedlove—wore their ugliness, put it on, so to speak […] The eyes, the small eyes set closely together under narrow foreheads. The low, irregular hairlines, which seemed even more irregular in contrast to the straight, heavy eyebrows which nearly met. Keen but crooked noses, with insolent nostrils. They had high cheekbones, and their ears turned forward. Shapely lips which called attention not to themselves but to the rest of the face. […] It was as though some mysterious all-knowing master had given each one a cloak of ugliness to wear, and they had each accepted it without question. (38)

Racial prejudices have overcome the barrier of time and led to discrimination and, eventually, social exclusion. Because stereotypes dictate that young girls and women of color have predetermined and limited roles in society, they have a significant impact on their capacity to navigate through life without feeling invisible. As stated by Audre Laurde in *Sister Outsider: Essays and Speeches*, in which she portrays herself as a warrior and candidly reveals her painful experience as a black woman:

> What are the words you do not yet have? What do you need to say? What are the tyrannies you swallow day by day and attempt to make your own, until you will sicken and die of them, still in silence? Perhaps for some of you here today, I am the face of one of your fears. Because I am woman, because I am Black, because I am lesbian, because I am myself a Black woman warrior poet doing my work - come to ask you, are you doing yours? And of course, I am afraid, because the transformation of silence into language and action is an act of self-revelation, and that always seems fraught with danger. (41-42)

Nevertheless, no matter how many battles are won with the shared purpose of validating the black woman, African-American women's 'visibility' assumes the form of an opposition discourse only when they, as human beings, fiercely resist the practices of racial dominance. These mutually reinforcing manifestations contribute to the dynamic practices through which black women reconstruct their feminine identity by promoting their natural beauty. Pecola's inner nature, which longs to play and laugh like any other child her age, is in direct opposition to the behavior she and her family have adapted to survive in American society. They simply accepted their condition, received the ugliness ascribed to all individuals of the same ethnicity, and strove to reconcile with it:

> Mrs. Breedlove handled hers as an actor does a prop: for the articulation of character, for support of a role she frequently imagined was hers—martyrdom.

[2] Gustave Le Bon, a prominent French sociologist of the last century, demonstrates in a fascinating manner in his *Psychologie Des Foules* that human societies are created, from a cultural standpoint, on the inertia of ancient ideas, beliefs, and habits. Surprisingly, despite the fact that he does not appeal to genetic differentiation but only to geographical distinctions, Le Bon uses the concept of 'race' to explain the evolution of different peoples and populations throughout history. The problem of discrimination against black women seen under this theory, while not the French sociologist's main concern, gains an unexpected explanation because, as the author emphasizes, the collective mentality always prevails.

> Sammy used his as a weapon to cause others pain. He adjusted his behavior to it, chose his companions on the basis of it: people who could be fascinated, even intimidated by it. And Pecola. She hid behind hers. Concealed, veiled, eclipsed—peeping out from behind the shroud very seldom, and then only to yearn for the return of her mask. (39)

In Pecola's case, the hostile environment in which she grew up as a result of her parents' incessant verbal and physical arguments, as well as the implicit lack of paternal affection, prematurely aged her, rendering her emotionally incapable of appreciating her childhood.

Conclusion

As previously demonstrated, these behavioral anomalies directed against black women have become so pervasive in urban culture that actual stereotypes about black women's bodies have evolved. Not only are these stereotypes demeaning, but they also demonstrate that, unfortunately, the evolution of human attitudes has lagged far behind technological advancement. In such a dismal atmosphere, the conduct of black women must be regarded as an inspiring model of resilience in the face of racial prejudice.

The Bluest Eye illustrates the detrimental implications of authority structures and cultural obscurity through the portrayal of Pecola's horrifying experiences. Toni Morrison is therefore dedicated to combating Western practice by promoting African American beauty in terms of identity and social stratification while preserving a shared understanding of the destructive effects of racial prejudice on black women. She thus analyzes the effects of social alienation on both individuals and the society at large.

BIBLIOGRAPHY

Arthur Paul Davis, et al. *The New Cavalcade*. Howard University Press, 1991.

Bloom, Harold. *Toni Morrison's The Bluest Eye*. Infobase Publishing, 2010.

Collins, Patricia Hill. *Black Feminist Thought: Knowledge, Consciousness, and the Politics of*

Empowerment. 2nd ed., Routledge, 2000.

Le Bon, Gustave. *Psychologie Des Foules*. Presses Universitaires De France, 2018.

Lorde, Audre. *Sister Outsider: Essays and Speeches*. Crossing Press, 1984.

Morrison, Toni. *The Bluest Eye*. London Vintage, 1970.

---. *Unspeakable Things Unspoken: The Afro-American Presence in American Literature*.

University Of Michigan, 1989.

"WHY I WROTE the BLUEST EYE – an Interview with Toni Morrison." *Www.youtube.com*,

2020, www.youtube.com/watch?v=I0JkI3F6z-Y&t=444s. Accessed 21 May 2023.

G. CĂLINESCU AND THE ANECDOTAL SPIRIT

Smărăndița-Elena Vasilachi
PhD Student, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: The aim of this research project is to analyze the anecdotal spirit of G. Călinescu that includes him in the line of the greatest storytellers of our culture. Capturing not only the frames of the literary works, but also the human essence of their authors, G. Călinescu has the gift of creating narrative plots that are inherent in the critical act. The role of the anecdote is, on the one hand, to humanize the critical discourse and decrease the distance between the reader and the writers, usually seen as unattainable figures, and, on the other hand, the anecdote has, undoubtedly, a playful dimension. Through his monumental pages, G. Călinescu emphasizes the universal tendency of men to crop the quotidian sequences of other people's habits and to integrate them in the largest form of narration which is Life.

Keywords: anecdote, G. Călinescu, storyteller, writers, humans

Plăcerea vorbei și a cuvântului rostit, în calitate de produs al osmozei dintre cultura seculară și predispoziția umană spre glosare, a dat naștere, din cele mai vechi timpuri, poveștilor. Expuse, inițial, prin intermediul oralității, iar, ulterior, pe calea scripturalului, poveștile au fost și ele martore ale „revoluției tăcute" (Havelock *apud* Călinescu, 2017: 399) determinate de apariția scrisului/cititului. *The silent revolution* ar presupune „o introducere a tăcerii și a intimității în cadrul unor procese fundamentale ale comunicării umane" (Havelock *apud* Călinescu, 2017: 399). Interiorizarea oralității corespunde, firește, unor etape evoluate ale istoriei civilizației, însă o disociere inexorabilă a celor două platforme ale firii, scrisul și vorbitul, nu se poate realiza, deoarece această intervenție ar reprezenta scindarea omului în calitate de receptor nu doar al vieții, ci și al constructelor culturale ale acesteia:

„Paralelismele dintre o experiență textuală rafinată, cum este recitirea unei cărți apreciate, și ascultarea repetată a unei povești cunoscute, a unei istorisiri mitice sau a unei legende confirmă încă o dată că între lumea oralității și cea a textualității nu există nici o prăpastie și că procedeele sau schemele perceptive orale nu sunt abolite din actul comunicării nici măcar la cele mai sofisticate niveluri ale concepției și receptării textuale" (Havelock *apud* Călinescu, 2017: 399: 414).

Oralitatea – în calitate de particularitate stilistică a actului scriptic mai poate avea un efect asupra textului – acela de a-i conferi un aspect familiar, prietenos, lipsit de pelicula obstructivă a lucrărilor cu pretenții academice, științifice. Această particularitate a suprafeței lingvistice este definitorie și pentru *Istoria* călinesciană, o adevărată enciclopedie umană, a cărei valoare nu este dată neapărat de monumentalitatea în sine a capodoperei, ci, mai ales, de greutatea inefabilă a mărunțișurilor din care este alcătuită. Nu fără temei s-a afirmat că *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent* ilustrează în chip fermecător complexitatea personalității călinesciene, cuprinzând abisal:

„verva scânteietoare, extraordinara mobilitate intelectuală a eseistului, erudiția cercetătorului, pasiunea pentru document a scotocitorului de arhive, agerimea de spirit și

stilul alert ale publicistului, arta de narator, portretist, evocator, comediograf a creatorului epic și dramatic, darul de a instala gîndirea în imagini a poetului" (Micu, 1979: 374).

Cu alte cuvinte, *Istoria* devine crezul unei personalități aplecate spre lume, spre Viața scrisă și trăită cu majuscule, spre histrionism și interpretarea rolurilor tuturor personajelor dintr-o piesă de teatru, după cum mărturisește soția Vera și, nu în ultimul rând, al unei personalități de tip dialogic, care a afirmat și a susținut argumentul existenței unei legături necesare și constructive între trecut și prezent, constituindu-se o intersecție între opinia lui Călinescu și cea a lui T. S. Eliot, care considera actualitatea o formă de cucerire a trecutului, ambii având o abordare holistică. Din această perspectivă, G. Călinescu este considerat un critic de tip umanist, un spirit integrator, spre deosebire de E. Lovinescu, care promova ideea specializării în critică. Astfel, autorul *Istoriei* întrunește coordonatele intime ale personalităților de secol XIX, preocupate de alcătuirea plurală a spiritului lor și, în ceea ce privește dimensiunea cancanieră a mitologiei lor personale, dimensiune care, pare-se, trece în memoria secolului următor, ea își are sursele în „aburii bârfei, ai lui „se spune", „on dit", „circulă zgomotul că", [...] București, ca și Iași sunt orașe de *steclă* unde se știe tot ce se face și însuși ce nu se face" (Pârvulescu, 2017: 265). Prin urmare, factura saintbeuviană a lui G. Călinescu apare absolut motivată de conexiunile dintre cei doi pe filiera unei critici a gustului și a valorilor umane. Vorbind despre Sainte-Beuve, Alexandru Paleologu pare că descrie cu finețe porii criticii călinesciene, următoarele secvențe putând fi oricând atribuite criticului român:

„Acestui viciu mai mult sau mai puțin nepedepsit care e lectura nu-i ajunge să fie solitar, ci se vrea împrăștiat și comentat: cred că aceasta e originea criticii literare. Gustul lecturii duce la gustul criticii, iar aceasta la critica gustului. Nimeni mai mult decât Sainte-Beuve nu satisface această întreită nevoie și nimeni mai bine decît el nu a cuprins toată sfera noțiunii de gust. De aceea el nu s-a limitat la analiza și judecarea operei scrise, ci s-a interesat de toate formele pe care le îmbracă spiritul omenesc în stadiul său diferențiat, adică în societate […] Spirit maliții os eufemistic și suculent, de o erudiție subtil cancanieră, căuta cu sagacitate amănuntele și secretele, fiindcă din aceste esențe putea să-și reprezinte întregurile" (Paleologu, 2011: 153-154).

Cine ar fi putut scrie o istorie atât de agreabilă și durabilă a literaturii române, dacă nu o personalitate din garda imperială a umanismului incluziv, admirator al sufletului omenesc care răzbate dincolo de paginile oricărei opere, așa cum a fost Călinescu? Istoria sa nu este doar *știință inefabilă și sinteză epică*, ci și un document veritabil de epocă, oamenii care trăiesc *intra muros* și care fac din lucrare o adevărată cetate de credință, devenind personajele (poate) celui mai complex roman din literatura română. Aparenta lejeritate a textului călinescian, care este determinată de substratul oralității stilistice, interesul pentru ceea ce pulsează mai acut în intimitățile scriitorilor ale căror fotografii sunt adăugate cu nesaț în acest dosar intim de familie care este *Istoria*, precum și gustul pentru portret, fac din G. Călinescu autorul unui „roman-fluviu cu personaje extraordinar de vii" (Pricop, 1990: 186). Afiliat intim metodei critice biografiste și psihologiste, idealul lui G. Călinescu nu a fost acela de face din *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent* fundalul derulării unor formule literare, ci de a realiza o istorie a personalităților, ceea ce, în accepțiunea criticului, e un proces similar, întrucât literatura e concepută ca emanație firească a personalității autorilor, observându-se, și în acest context, fondul integrator, goethean al acestui Leonardo da Vinci încapsulat într-un secol prea puțin afin cu germenii unui „demon al colosalului"

(Negoițescu, 1991: 188). Valorificând opera prin om și invers, recurgând la mijloacele enumerate mai sus, admiratorul lui Chopin și Mozart creează el însuși o „operă mobilă”[1].

Caracterul viu care face din *Istoria* lui Călinescu o *operă mobilă* și perenă, veșnic generatoare de curiozități chiar și pentru omul contemporan, este menținut și amplificat de anecdotă – devenită mijloc de portretizare a personajelor din această metanarațiune a culturii române. Dornic de a surprinde caimacul personalității celor despre care scrie, criticul – povestitor (sau povestitorul – critic) utilizează anecdota – scurtă povestire cu potențial ilariant și caracter pitoresc, care scoate în relief/îngroașă aspecte ce țin de viața obișnuită a scriitorilor, în acest caz – care vine să rotunjească și mai mult aspectul literar al textului. Astfel, spiritul anecdotic al *opusului* dezvăluie și o anumită înclinație a criticului spre a dezvălui cititorilor și cealaltă față a autorilor care, de cele mai multe ori, par intușabili. Totodată, anecdota pare să diminueze distanța creată fie între persoana și *persona* autorilor consacrați, fie între scriitorii așa-zis canonici și cei marginali, accentuându-se ideea că imaginea publică, dezirabilă este, dacă nu chiar depășită în relevanță, cel puțin la fel de importantă ca resturile de personalitate pe care paginile de istorie literară, în genere, le pun sub semnul superfluității. În aceste condiții, are loc o „relativizare de tip umanist, ce reabilitează de fapt marginalitatea, imperfecțiunea, impuritatea, contrariile fiind astfel incluse într-un discurs integrator” (Patraș, 2019: 71). La G. Călinescu, însă, anecdota nu reprezintă doar inserție de ordin secvențial, median, ci se constituie într-o adevărată metodă critică, pe linia descendenței metodologice saintbeuviene: „Anecdota îi apare criticului drept un concentrat caracterologic care permite o intuire bruscă a unui anumit tipar comportamental. Perspectiva este, în acest caz, *psihologizantă* și ea se revendică, fără îndoială, de la pasiunea de moralist a unui Sainte-Beuve […]” (Terian, 2009: 198). Despre legăturile dintre criticul francez și cel român, precum și despre esența biografismului pe care ambii și-l însușesc și din instrumentarul căruia face parte și anecdota ca mijloc de portretizare, de îngroșare a tușelor temperamentale, Terian filigranează în text mărturia lui Sainte-Beuve:

„ «să-ți pătrunzi autorul, să sălășluiești într-însul, să-l faci să trăiască, să se miște și să vorbească; să-l urmezi în interiorul său și în obiceiurile-i casnice; să-i legi toate aspectele de pământul, de existența reală, de obiceiurile zilnice, de care marii oameni nu depind mai puțin decât noi, ceștilalți; să afli adevărata platformă pe care șed, de pe care pleacă spre a se înălța câtăva vreme și unde recad fără încetare»” (Sainte-Beuve *apud* Terian, 2009: 190).

Această predilecție pentru investigarea intimității scriitorilor își are rădăcinile în pasiunea lui Călinescu față de arheologie și, în definitiv, completează profilul criticului care pledează pentru postura tipului clasic, durabil, produs al anihilării notelor subiective și, mai ales, al stilizării procesului ontologic în direcția mitică, arhetipală. Legătura dintre mit și anecdotă are în vedere, îndeosebi, faptul că ambele tipuri de narațiuni sunt un soi de mediatori, pe de o parte, între sacru/supranatural și profan, iar, pe de altă parte, între viață și literatură. Aflându-se totdeauna la granița dintre două lumi, aceste *meta*realități supraviețuiesc și conferă perenitate culturilor care le așază la baza genezei lor și le integrează organic în evoluția ulterioară. Ceea ce încerc să sugerez este că atât mitul, cât și anecdota au un caracter originar și stau la fundamentul ascensiunii Vieții, într-o formă sau alta. O bună

[1] Vezi sensul pe care Umberto Eco îl oferă sintagmei în *Opera deschisă. Formă și indeterminare în poeticile contemporane*, Editura pentru literatură universală, București, 1969, pp. 17-48: „Fenomenul operei în mișcare, în actuala situație culturală, nu este cîtuși de puțin limitat la domeniul muzical, ci cunoaște manifestări interesante în domeniul artelor unde găsim astăzi obiecte artistice având în ele o mobilitate, o capacitate de a se reimpune în mod caleidoscopic consumatorilor ca veșnic noi [...] există acele opere [...] care sînt deschise unei germinări continue de relații interne pe care consumatorul trebuie să le descopere și să le aleagă în actul de percepție al totalității stimulilor.”

referință culturală, în ceea ce privește importanța anecdotei ca gen de hotar care exprimă mentalitatea umană, o constituie observațiile lui Kurt Ranke, etnolog german specializat în studiul poveștilor, la adresa lui Marion C. Moeser, specialistă în studii biblice, care consideră anecdota o formă simplă (*einfache Formen*), asemenea legendei, zicalei, ghicitorii sau basmului:

„«Thus he see the simple genres as «forms expressive of certain psycho-intellectual attitudes and the concomitant creative powers [energeia] of mankind». These *einfache Formen*, according to Ranke, have their origins in the «basic needs of the human soul»; thus, these simple genres are «dictated by necessity»" (Ranke *apud* Moeser, 2002: 36).

De cealaltă parte, mitul, privit din perspectiva binomului în care l-am încadrat, reliefează:

„diversele și uneori dramaticele izbucniri în lume a sacrului (sau a supranaturalului). Tocmai această izbucnire a sacrului fundamentează cu adevărat lumea și o face așa cum arată azi. Mai mult încă: tocmai în urma intervențiilor ființelor supranaturale este omul ceea ce e azi, o ființă muritoare, sexuată și culturală" (Eliade, 1978: 6).

Astfel, după cum se observă, opțiunile lui Călinescu pentru biografie, anecdotă sunt în strânsă legătură cu resorturile orientării fondului său intim, constituția personalității sale renascentine fiind îndreptată spre mit, orginar, arhetipal sau, într-o sintagmă, spre dimensiunea aurorală a lumii. Locul de naștere al autorilor, intrigile amoroase, decupajele din mitologia personală (nunta, botezul, moartea etc.), bogăția iconografică, la care se adaugă și calitatea intrinsecă a povestitorului – de unde și titlul acestui demers: *G. Călinescu – Șeherezada criticii românești*) – fac din *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent* legatara celor „o mie și una de nopți" ale critcii românești, cum s-a vehiculat în exegeza de specialitate, iar pe autor îl apropie insațiabil de figura unui personaj emblematic al literaturii din perioada Renașterii – Dioneo, povestitorul din *Decameronul*, care avea privilegiul să aleagă orice subiect pentru poveștile sale și despre care s-a zis că ar fi glasul prin care Boccaccio își expunea propriile convingeri asupra aspectelor moralizatoare dezbătute în manieră narativă. Fluiditatea condeiului călinescian, amplificată de scenariul narativ al acestei piese de teatru recuperator care este *Istoria*, precum și aparenta impresie de tip *prise à la légère* pe care o lasă retorica oralității stilistice, reprezintă coordonate semnificative în procesul de reconstituire a felului în care Călinescu a perceput nu doar viața, ci mai ales omul din operă: „El scrie ca și cum ar vorbi într-un cerc intelectual intim, într-un cenaclu florentin din timpul Renașterii, sau ca și cum s-ar adresa unui amic, în scrisori particulare, de tipul celor trimise de Ghica lui Alecsandri" (Micu, 1979: 388). În felul acesta, Călinescu urmărește să construiască o Istorie monumentală din numeroase istorii mici, intime, mozaicate cum e viața omului, fără de care cea dintâi și-ar pierde urmele în arhiva prăfuită a timpului. Ceea ce rămâne în memoria cititorului (desigur, depinde și de scopul, formația și personalitatea acestuia) nu va fi neapărat, de pildă, caracterul universal al *Amintirilor* lui Creangă, ci, mai de grabă, faptul că acesta:

„Dormea vara în tinda din dos, unde avea și o știolană în miniatură în chip de hîrdău cu apă. Acolo se răcorea pe arșiță, scărpinându-și pielea cu o lopățică crestată. […] înghițea hîlpav ca un Flămînzilă o mămăligă întreagă, un crap întreg, bînd o carafă de vin și o cofiță de apă și sculîndu-se de la masă ușurel" (Călinescu, 1982: 479).

O astfel de istorie, în care viața și opera sunt unități gemelare, a atras încă de la apariția *Istoriei* acuzații îndreptate împotriva subiectivității demersului călinescian. Faptul că Șerban Cioculescu sau E. Lovinescu consideră lucrarea nu o istorie, ci un roman scris după legile-i aferente, nu aduce un aport nou asupra metodei criticului. Autorul însuși statuează, în *Principii de estetică*, că obiectivitatea este o iluzie și că orice interpretare istorică este subiectivă. În aceste afirmații se resimte clar influența Școlii impresioniste asupra gândirii călinesciene, ale cărei observații sunt dublura celor postulate de Anatole France: „Toți cei care își închipuie că pun altceva decât pe ei înșiși în opera lor sunt victimele celei mai falacioase iluzii. Adevărul este că nu se iese niciodată din sine însuși" (France *apud* Petrescu, 1998: 60).

Firește, autorul are dreptul să aleagă, asemenea lui Dioneo, secvențele din viața celor despre care scrie, cu un potențial epic semnificativ, care să concentreze diverse experiențe umane în mijlocul cărora să se regăsească nu doar intelectualii puri, ci, mai ales, Omul. Paginile dedicate dramaturgului I. L. Caragiale sunt pline de vervă și zeflemea:

„Cu ascendenți actori și comercianți și laolaltă greci insulari, trăind numai în piața publică, refractari sublimului natural, Caragiale are instinctiv oroarea de solitudine. La Bușteni, în vilegiatură, el nu se lasă atras de excursii la munte, printre brazi. Dealtfel are și amețeli, riscat pe St. Ana la Sinaia, nu putu coborî decît cu ochii închiși, vivificat cu coniac. El stă în parc ori pe peronul gării unde trece lumea, după cum în genere îi place să stea la cafenea să privească pe indivizi, să le scruteze fizionomiile și gesturile" (Călinescu, 1982: 491).

Nici moartea, experiență fundamentală, nu mai are turnura tragică și solemnă, apărând acum ca un gest aproape ridicol: „Moartea, la 17 august 1925, înlesni apoteoza operei. Slavici, care se afla atunci la Panciu, suferea de înecăciune. După ce atrase luarea-aminte a cuiva care se urcase pe un scaun să pună un bec electric, adormi și muri" (Călinescu, 1982: 508). La antipod, escapadele erotice provoacă zâmbete în colțul gurii tocmai prin abilitatea scriitorului de a elibera cuplul adamic din Grădina Edenului:

„Cu Anica, Pann fugise peste munți în chipul cel mai romantic, tunzându-i „păsăricei" părul și îmbrăcînd-o bărbătește, ispravă explicabilă prin faptul că fugarul era căsătorit cu Zamfira Agurezan, care nu-l putu suferi din prima zi: «Căci cu întîia nevastă,/Șeapte ani trăind cu foc,/N-am putut în lumea astă/Să leg două la un loc»" (Călinescu, 1982: 219).

Astfel, anecdota, văzută ca gen de graniță, care face parte din procesul trecerii de la cultura orală la cea scrisă, aglutinează în morfologia sa toate particularitățile sufletești ale unui popor, cutumele și variațiile sale de temperament – adică, într-un cuvânt, Sufletul unei comunități în cadrul căreia aceasta rămâne un mijloc percutant de caracterizare:

„An oral culture need not, of course, be uniform. It may be made up of an infinite number of particular local, professional, or even family traditions, but the point is that it is fully familiar to all those who are part of it and unknown to those who are not. It does not even offer itself to the outsider. The written tradition, on the other hand, is in principle open and universal" (Gossman, 1990: 22).

În ceea ce privește monumentala *Istorie* călinesciană, anecdota nu este folosită strict în scop estetic, ci devine o adevărată metodă de abordare a materiei. Din „formă simplă", în terminologia lui Moeser, anecdota devine la Călinescu o manifestare atât a afinității autorului pentru valorile lumii arhetipale, mitice, cât și a vocației sale de povestitor renascentist, în alcătuirea spiritului său continuându-se influențele saintbeuviene. Calitatea de a pune istoria

literaturii într-o tramă a umanității complexe vădește anvergura acestui spirit ioanidian, care pune arta pe același plan cu viața.

BIBLIOGRAPHY

I. Bibliografie primară

Călinescu, G., *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, prefață de Al. Piru, Editura Minerva, București, 1982.

II. Bibliografie critică

Călinescu, G., *Principii de estetică*, ediție îngrijită și prefațată de Al. Piru, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1974.

Micu, Dumitru, *G. Călinescu. Între Apollo și Dionysos*, Editura Minerva, București, 1979.

Negoițescu, I., *Istoria literaturii române*, vol. I, Editura Minerva, Bucureși, 1991.

Patraș, Antonio, *Critică și biografie. Istoria literaturii ca album de familie*, Editura Timpul, Iași, 2019.

Terian, Andrei, *G. Călinescu. A cincea esență*, Editura Cartea Românească, București, 2009.

III. Bibliografie teoretică

Călinescu, Matei, *A citi, a reciti. Către o poetică a (re)lecturii*, traducere din engleză de Virgil Stanciu, Editura Humanitas, București, 2017.

Eco, Umberto, *Opera deschisă. Formă și indeterminare în poeticile contemporane*, prefață și traducere de Cornel Mihai Ionescu, Editura pentru literatură universală, București, 1969.

Eliade, Mircea, *Aspecte ale mitului*, în românește de Paul G. Dinopol, prefață de Vasile Nicolescu, Editura Univers, București, 1978.

Garin, Eugen (coord.), *Omul Renașterii*, Editura Polirom, Iași, 2000.

Gossman, Lionel, *Between History and Literature*, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, and London, England, 1990.

Moeser, Marion C., *The Anecdote in Mark, the Classical World and the Rabbis*, Sheffield Academic Press, 2002.

Paleologu, Alexandru, *Bunul-simț ca paradox*, Editura Polirom, Iași, 2011.

Pârvulescu, Ioana, *În intimitatea secolului 19*, Editura Humanitas, București, 2017.

Petrescu, Liviu, *Poetica postmodernismului*, ediția a II-a, Editura Paralela 45, Pitești, 1998.

Pricop, Constantin, *Marginea și centrul*, Editura Cartea Românească, 1990.

FACTORS OF ROMANIZATION IN THE DACIAN AREA OF THE LOWER OLT RIVER

Mihaela Florentina Dumitrașcu (Lală)
PhD Student, University of Craiova

Abstract: The process of Romanization of the inhabitants had begun long before the conquest of Dacia, because at the time of the conquest it was very advanced, and that this conquest did nothing but consecrate this fact on political ground and to complete it also as a cultural one.
These conditions, however, no matter how favorable they were, would not have given results so quickly and completely, if they had not been helped by certain antecedents, such as: the orientation of civilization of Dacia before the Roman conquest and the slow infiltration of the Roman element in free Dacia. The Romanization of Dacia had a significant impact on the local society and culture. It brought changes in the social and economic structure, influenced the art, architecture and daily customs of the local population. However, Romanization was not a complete and uniform process, and traditional Dacian elements continued to exist in some communities for a long time.
The Romans also introduced the Roman religion in Dacia, promoting the cult of the Roman gods and building temples in their honor. However, in rural areas, traditional religious beliefs and practices of the Geto-Dacian population continued to exist in a syncretic form with Roman elements.
It is important to mention that in the year 271 C.E., after several invasions by migrating tribes, the Roman Empire abandoned Dacia and withdrew its troops. This led to a major change in the region, and the Romanization process was interrupted.

Keywords: Romanization, settlers, veterans, colonies, Lower Olt.

INTRODUCERE

Studiul nostru de față dorește să demonstreze că Romanizarea a avut un rol esențial și ireversibil asupra dacilor din arealul Oltului Inferior. Pentru aceasta analizăm influența factorilor principali din complexul proces al transformărilor aduse în acest areal de către romani.

Imperiul Roman avea o vastă experiență în ceea ce privește romanizarea provincilor cucerite. După cucerire în Dacia s-a intervenit în mod direct și masiv pentru popularea teritoriului și implementarea stilului de viață roman.

Cum toate celelalte influențe: greacă, celtică au lăsat nealterată ființa geto-dacilor, mulțumindu-se să o înrâurească în anumite domenii de activitate, romanii au izbutit să-i deznaționalizeze complet. Explicația trebuie căutată pe deoparte în condițiile excepționale în care s-a exercitat influența romană, faptul că ea a avut anumite antecedente, care pregătise terenul, mai ales, în numărul mare de factori care au conlucrat în acest scop.

Dacă Romanizarea s-a săvârșit într-un timp atât de scurt, aceasta se datorează, între altele condițiilor propice în care ea s-a produs. În calitatea ei de ultimă provincie cucerită, a Imperiului Roman, Dacia a beneficiat de toată experiența acumulată de Romani în timp de aproape 350 de ani de acțiune colonizatoare și romanizatoare în toate provinciile anterior cucerite, așa încât aceștia au întrebuințat aici numai metode sigure, a căror putere de reușită, era de mult verificată. În același timp, romanii veneau în Dacia cu o civilizație superioară, care duceacu ea o limbă limpede, de largă înțelegere și mare putere de circulație, în fața graiurilor locale puțin evoluate, precum și ordinea romană și simțul unității, care punea capăt

unei stări adesea anarhice. Totodată numărul mare de coloniști a împânzit întreaga Dacie ducând până în colțurile cele mai îndepărtate civilizația romană. Dar cea mai favorabilă împrejurare o formează asemănarea îndeletnicirilor: agricultura, ocupația principală a dacilor, era și cea a foștilor soldați romani, care, liberați, primeau un lot de pământ din al cărui produs trăiau. În felul acesta, înfrățirea în muncă a dus la deznaționalizarea dacilor care, odată cu tehnica agricolă superioară, împrumutau de la coloniștii romani și limba. Romanii au prins rădăcini „acolo unde au putut deveni țărani”[1].

Pătrunderea modului de viață roman s-a realizat în Dacia înainte de cucerire, atât prin întrebuințarea de către băștinași a obiectelor aduse de către negustorii romani, cât și prin pătrunderea pașnică peste Dunăre a plugarilor romani sau a tracilor romanizați din sudul fluviului.

Odată ocupată, Dacia a fost supusă unui regim de întinsă romanizare la care au colaborat factori deosebiți, cum ar fi: **factorul militar, factorul economic și factorul urban**.

Factorul militar

Imediat după cucerirea romană, o mare parte a teritoriului regelui Decebal, Transilvania, cu excepția părții de sud-est, Banatul și jumătatea apuseană a Olteniei au fost transformate în „provincia imperială Dacia”[2].

Provincie de frontieră, Dacia a primit, o garnizoană importantă alcătuită mai ales din elemente recrutate din regiunile dunărene, destul de apropiate, etnic, de geto-daci. Ori, însăși modul prin care se desfășura serviciul militar roman, ostașii în sine, deveneau un mijloc de romanizare.

Soldatul roman trebuia să execute un serviciu militar foarte îndelungat, 20-25 de ani, după terminarea căruia se libera, primind, pe lângă o sumă de bani, un lot de pământ chiar în ținutul unde se afla trupa lui în momentul liberării. Soldații nu aveau dreptul să se căsătorească cât timp erau sub arme, doar la liberare, atunci statul roman le recunoștea oficial căsătoria și acorda cetățenie soției și urmașilor, copiilor. Veteranii trupelor auxiliare, recrutați dintre provinciali și romanizați în decursul lungului stagiu militar, primeau de asemenea dreptul de cetățenie, împreună cu familia lor. Acești veterani se așezau de obicei împrejurul taberei, unde își construiau locuințe: „*canabae*”[3].

Acestea erau așezări civile clădite de cele mai multe ori în jurul castrelor, un mediu propice de legătură între cele două civilizații, care intrau în contact direct și prin intermediul limbii latine, preluate în timp.

Țară bogată și frumoasă, Dacia va oferi tuturor soldaților liberați condiții excelente pentru întemeierea unui cămin. Începând cu secolul al II-lea soldații se căsătoresc cu localnice, iar „în jurul numeroaselor castre din Dacia vor răsări tot atâtea focare de romanizare: *villae, pagi, regionesrurales*”[4]. Ca la orice aglomerație, veneau și negustori, meseriași și numărul populației creștea considerabil. Încet, în jurul castrelor, se dezvolta un oraș, după sistemul roman, cu consiliu comunal *(ordodecurionum*), edili și doi magistrați cu drept de judecată (*duoviri iure dicundo*).

Dar nu numai ostașii străini contribuiau la opera de romanizare, ci și dacii. Având în vedere calitățile lor militare, ei au fost repede înrolați în armata romană, iar când se liberau, din pricina vieții de tabără, ei erau complet romanizați, așa că la întoarcerea în satul natal, răspândeau între concetățenii lor atât cultura, cât și limba latină. Cât de mare trebuie să fi fost

---

[1]Vasile Pârvan, *Dacia – Civilizațiile antice din țările carpato-dunărene*, ediția a IV-a, Editura Științifică, București, 1967, p. 155.

[2]Aurelia Mincă, Mihail Butoi, *Monumente istorice și de artă din județul Olt*, Editura Meridiane, București, 1984, p. 14.

[3]***Istoria Militară a Poporului Român*, vol.I, Editura Militară, București, 1984, p.189.

[4]Vasile Pârvan, *op. cit*.p.153.

numărul acestor veterani se vede lămurit din faptul că, spre deosebire de toate celelalte limbi neolatine, limba romană exprimă noțiunea de om în vârstă prin bătrân care nu este altceva decât transformarea potrivit legilor fonetice ale limbii noastre, a cuvântului *veteranus*. Istoria acestui cuvânt arată odată mai mult că rolul cel mai de seamă în procesul de romanizare l-au avut cele 165 de generații de veterani.

Factorul economic

Factorul economic este cel mai important și totodată cel mai vizibil.

Numeroase mărturii literare arată cât de râvnit era teritoriul Daciei pentru resursele naturale, minele de aur, argint, dar și hotarele extinse. O atracție deosebită a reprezentat-o bogăția auriferă, cantitățile impresionante devenind ademenitoare. Dacia „era renumită pentru bogățiile ei fabuloase, asemenea Californiei sau unui El Dorado”[5].

Renumele pe care îl avea Dacia de a fi o regiune bogată, a atras din toate părțile Imperiului Roman un mare număr de negustori, care, au împânzit întreaga provincie în scop de câștig. Pătrunzând până în cele mai îndepărtate colțuri ale Daciei, ei au răspândit odată cu mărfurile lor, felul roman de viață și limba latină în mijlocul populației dace.

Dar, o acțiune romanizatoare mult mai importantă din acest punct de vedere l-au avut plugarii din provinciile romane apropiate, care, venind în Dacia s-au așezat printre țăranii daci, împrumutându-le obiceiurile și organizația romană.

Dacă ținem cont că factorii au fost numeroși și au lucrat toți în același timp, cu mare intensitate, timp de mai multe generații și într-un teren mai dinainte pregătit, înțelegem de ce romanizarea dacilor a fost atât de completă încât, deși rămași timp de o mie de ani în afara granițelor Imperiului și sub deosebite stăpâniri străine, ș-au păstrat nealterată amintirea Romei, făcându-i părtași ai moștenirii ei.

Factorul urban

Viața orășenească a constituit și ea un puternic ferment de romanizare. Romanizarea este „esențialmente o cultură a orașelor”[6].

Integrarea Daciei în „*orbis Romanus”*[7](lumea romană), transformă fostul stat a lui Decebal într-una dintre cele mai bogate, active și importante provincii ale Imperiului Roman. Numărul orașelor din Dacia romană a fost excepțional de mare, ajungându-se la unsprezece. Este de știut că, spre deosebire de locuitorii satelor, orășenii sunt mai puțin conservatori, țin mai puțin la tradițiile lor. De aceea, dat fiind că populația orașelor era, în marea ei majoritate, romană, prin contractul cu ea, băștinașii, atât cei din satele de prin împrejurimi cât mai ales cei stabiliți în oraș, adoptau, fie din nevoile administrative, fie prin imitația culturii romane superioare, limba și obiceiurile romane.

Tot în orașe, din pricina caracterului amestecat al locuitorilor, veniți din toate părțile lumii romane, era nevoie pentru a se înțelege de o singură limbă comună. Chiar dacă doreau să facă negoț sau să lucreze cu autoritatea așezată în oraș, dacii trebuiau să deprindă limba latină. Dar cum limba este forma în care se înveșmântează un anumit chip de a gândi, adoptând limba latină băștinașii își schimbau și mentalitatea, ajungând cu timpul să cugete și să se manifeste la fel cu ceilalți locuitori romanizați ai Daciei.

Așezările omenești din Dacia romană se distingeau după aglomerațiile urbane sau rurale, după cum erau locuite de cetățeni romani ori de băștinași sau peregrini, cum le spuneau romanii și erau împărțite în trei tipuri: colonii, municipii și sate.

Coloniile și municipiile erau aglomerări urbane, dar se deosebeau atât prin alcătuirea populației, cât și prin felul conducerii și drepturile publice de care această populație se bucura. Coloniile erau așezările ai căror membrii, cetățeni romani, se bucurau de toate

[5]Paul MacKendrik, *Pietrele dacilor vorbesc*, în românește de Horia Florian Popescu, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978, p.62.
[6]*Ibidem*, p. 81.
[7]Eugen Cizek, *Epoca lui Traian*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1980, p. 307.

drepturile. Ele erau conduse de doi magistrați aleși pe timp de un an și având drept de judecată, numiți *duoviri jure dicundo.*

Municipiile, așezări în care nu toți locuitorii erau cetățeni și deci nu se bucurau de toate drepturile, erau conduse de patru magistrați anuali, numiți *quattuorviri* și de un *ordodecurionum*. În timp, prin romanizare peregrinii deveneau cetățeni iar municipiile erau ridicate la rangul de colonii.

Coloniștii romani care au fost aduși în Dacia „ex totoorberomano”[8], cum afirmă Eutopius, erau purtătorii unei tehnicii avansate, net superioare, în toate domeniile, în special în cel al construcțiilor. Romanii sunt cei care au adus și dezvoltat în Dacia locuirea de tip urban, construind pe locul unor așezări dacice primele orașe moderne ca structură și dotare.

În sudul Daciei, după cucerirea romană, s-au ridicat numeroase orașe, cele mai multe pe temeliile vechilor centre dacice și au avut un rol remarcabil în procesul preluării limbii latine de către băștinași, precum și a modului de viață, de civilizație. Noile orașe formate au înflorit datorită dezvoltării forțelor de producție din provincie și în special al efortului productiv dacic, element definitoriu în mai toate domeniile de activitate.

Factorii Romanizării asupra comunităților dacice din arealul Oltului Inferior

Romula Malva

Romula, cel mai mare oraș roman din sudul Daciei, cu nume latin, se găsește sub actualul sat Reșca, comuna Dobrosloveni. De la începutul stăpânirii romane, cel mai târziu în timpul lui Adrian (117-138), s-a întemeiat orașul Romula.

Așezarea a fost construită pe o terasă a Oltului, peste o veche așezare dacică și pare să fi dispus încă de la început de o incintă fortificată de pământ întărită cu șanț și val aflată în mijlocul orașului. Această incintă a fost ocupată, alături de populația dacică autohtonă, de veterani și coloniști. În plus, din primele decenii ale secolului al II-lea, așezarea de la Romula dispunea și de unul sau două castre de pământ[9].

Orașul clădit pe vechea așezare dacică Malva, a devenit colonia romană Romula. Numele Malva de proveniență geto-dacic deriva din străvechea limbă indo-europeană, care însemna mal, tocmai pentru că așezarea era situată pe malurile Oltului și ale râului Teslui.

Romula este menționată pentru prima dată în Tabula Peutingeriană, dar și de către geograful din Ravenna, un topic latin ce înseamnă „Mica Romă”[10]. Privind numele geto-dacic al orașului și existența acestuia sunt menționate „diploma militară din 7 ianuarie 230 a soldatului Marcus Aurelius Decianus, născut în colonia *Maluese ex Dacia* și inscripția onorifică a ofițerului Sex. Iul. Possessor comandant al garnizoanelor Romula și Slăveni, și *curator civitatis Romulensium Malvensium,* adică controlor al finanțelor orașului Romula Malva”[11].

Important centru economic și administrativ, Romula a cunoscut de-a lungul anilor mai multe faze de dezvoltare edilitară și dotare urbanistică. În oraș existau străzi pavate, apeducte, canalizare, locuințe private, clădiri publice administrative, iar în afara acestuia ferme suburbane și monumente funerare.

În prima fază Romula a fost o fortificație întărită cu val de pământ, datând probabil din perioada războaielor purtate de Traian cu dacii. Din această perioadă cercetările arheologice au scos la lumină numeroase apeducte, cantități de marmură folosită la amenajarea băilor luxoase. În timpul domniei lui Septimius Severus(193-211), valul de pământ a fost înlocuit cu un zid de cărămidă.

[8]Eugen Cinzek, op.cit., p. 318.
[9]Dumitru Tudor, *Orașe, târguri și sate în Dacia romană*, Editura Științifică, București, 1968, pp. 342-361.
[10]Dumitru Tudor, *Itinerare arheologice și istorice oltene*, Editura Sport-Turism, București, 1979, p.143.
[11]*Ibidem*, p. 144.

Faza a treia este legată de domnia lui Filip Arabul, care extinde suprafața întărită „zidul înconjura o arie pentagonală de 158 acri, îndeajuns de mare pentru a cuprinde o populație de 40.000 de locuitori”[12].

Informații prețioase cu privire la Romula oferă și inginerul italian L.F. Marsigli, care venise în țară, la Dunăre, în vederea construirii unui pod de vase la Turnu-Severin. Cu acest prilej, inginerul a călătorit mult ajungând și prin Olteniaunde, a alcătuit planurile mai multor așezări romane printre care și Romula, în anul 1691, desenând cele două castre pe care le-a văzut.

Săpăturile arheologice au putut elucida ipoteza celor două orașe fortificate. Unul central de „formă patrulateră *Romula quadrata*, iar altul în jurul acestuia cu fortificațiile circular-poligonale *Romula circuita*”[13].

În fortificațiile primului oraș se aflau cele mai grandioase și importante construcții publice și particulare. În acest sector central locuiau coloniștii romani, aristocrația bogată din Romula Malva, care se bucura de condiții deosebite. Se presupune că Filip Arabul pe lângă zidul de apărare s-a preocupat și de restaurarea acestei *Romula quadrata*.

Mărturii legate de zidul de apărare provin din săpăturile arheologice din anul 1880, când s-a descoperit o inscripție datată în anul 248, din textul căreia rezulta că Filip Arabul „ înconjură orașul cu un zid circular (*circuitum muri*), ridicat din temelii cu mâna armatei (*manu militari)*[14].

În ceea ce privește folosirea armatei la construcția zidului, inscripțiile descoperite pe latura nordică, întăresc acest lucru. Sunt menționate detașamentele din legiunile *VII Claudia, XXII Primigenia*, aduse de la Rin. Noile fortificații ridicate pe marginile înalte ale depresiunii, erau construite din cărămizi lipite cu un lut cleios. Temelia zidului, lată de 2 metri, puțin înfiptă în sol, era realizată din cărămidă și piatră. Zidurileerau prevăzute cu turnuri la intervale de 50 m, construite, în aceeași tehnică, cu lemn la partea superioară și acoperite cu șindrilă. Este vorba de o „fortificație ridicată în grabă, de slabă calitate”[15], mai de grabă „o sperietoare pentru barbari, decât un serios obstacol defensiv”[16].

Orașul Romula era prevăzut cu patru porți de intrare, străbătut de două străzi magistrale, axiale, și cu numeroase edificii impunătoare, datorită avântului edilitar.

În urma săpăturilor arheologice întreprinse între anii 1911și 1965, s-a descoperit un monumental edificiu, o construcție de caracter public, probabil *curia* (primăria), în care se aduna consiliul comunal (*ordodecurionum*). Construcția era situată la sud de actualul pod de peste Teslui, pe o movilă proeminentă de lângă drumul roman ce ducea spre Sucidava.

Construită din cărămidă prinsă în mortar de var, clădirea, lungă de 26 m și lată de 14,20 m, avea trei săli mari și era acoperită cu țiglă. În față, pe întreaga lungime a edificiului, se găsea un portic. Fațada și cele trei săli interioare au fost decorate cu coloane, pilaștri, frize, sculptate în calcar de Vrața[17].

A doua clădire descoperită în incinta cetății, cu o lungime de 39 m și lățimea de 27 m, era compusă din numeroase încăperi frumos decorate și ornamentate cu plăci de marmură sculptate cu motive florale și statui. Elementele arheologice și stratigrafice dovedesc că este vorba despre un complex de băi, cu numeroase camere pardosite cu cărămizi, prevăzute la subsol cu sistem de încălzire hypocaust. Băile erau separate, pentru femei și bărbați, și conțineau vestiare, bazine cu apă caldă, săli cu abur.

---

[12]Paul MacKendrick, *op. cit*. p. 91.
[13]*Ibidem,* p.91.
[14]Dumitru Tudor, *Itinerare arheologice și istorice oltene*, p. 145.
[15]Aurelia Mincă, Mihai Butoi, *op. cit*., p.16.
[16]Dumitru Tudor, *op. cit*., p. 145.
[17]Dumitru Tudor, *Oltenia romană,* ediția a IV-a, Editura Academiei Repubicii Socialiste România, București, 1978, pp. 182-184, 195.

Romula deținea astfel, cele mai moderne și elegante băi publice.

Orașul era alimentat cu apă din pârâul Teslui printr-un apeduct subteran, construit din teracotă, lung de 5 km. În schimb, evacuarea apei murdare din locuințese realiza prin numeroasele conducte de plumb care se deversau într-un canal colector. Acest canal este păstrat în perfectă stare de conservare pe o lumgime de 4 km.

O *villa suburbana* a fost descoperită lângă poarta de nord a orașului. Clădirea de formă rectangulară cu dimensiunile de 23x26,70 metri, era construită din cărămidă și dispunea de mai multe camere de locuit sau ateliere, încălzită prin sistemul hypocaust.

Ferma dispunea de o curte centrală, înconjurată de un portic, de tip pompeian. În mijlocul curții centrale se găsea un bazin pătrat, pavat cu cărămizi. Această *villa suburbana,* construită în secolul al II-lea este singura cunoscută în Dacia Inferior[18].

Necropolele orașului, două la număr, erau așezate de-a lungul drumurilor care plecau spre Sucidava, Acidava, Slăveni. Necropola din partea de nord a orașului aparținea se pare, dacilor cu o stare materială modestă, chiar sărăcăcioasă, datorită puținelor obiecte de inventar funerar descoperite în cele 150 de morminte. Unii se incinerau, alții se înhumau. În schimb, necropola din partea de sud a orașului era destinată persoanelor importante cu o stare materială foarte bună, având în vedere sarcofagele de piatră, precum și multitudinea inventarul funerar.De aici provine cel mai frumos sarcofag, lucrat în carierele de la sud de Dunăre (2,30 x 1,80 x 1,54 m). Capacul, în formă de acoperiș de casă cu țigle, careprezintă decorat capul Meduzei și portretul lui Thanatos, adormit cu o coroană în mână, simbolul somnului etern.

Pe cutia sarcofagului se poate citi epitaful versificat prin grija soției defunctului:„ Zeilor Mani. Lui Aelius Iulius Iulianus, consilier comunal, casier, edil al coloniei Romula, Valeria Gemellina i-a spus soțului care a bine meritat”[19]. Mai jos sunt câteva versuri scrise de soție în amintirea și prețuirea soțului. Acest sarcofag a fost descoperit întâmplător în anul 1836 de către un țăran care săpa un șanț. La deschiderea acestuia s-a descoperit un bărbat îmbălsămat, așezat pe un pat de frunze de laur.

Pe cap purta o cunună de lauri din aur, la gât un medalion din bronz, iar în picioare încălțăminteaaccesorizată cu ținte de sticlă.

Muzeul Romanațiului – Caracal, deține pe lângă acest sarcofag, care este expus în curte, și alte capace de piatră descoperite la Romula.

În privința acestui domeniu, Romula Malva s-a remarcat prin producția de ceramică, cărămizi, pietre gravate și țigle. Prosperitatea economică explică importurile obiectelor de lux *terrasigillata* de către romani din Galia și Italia, ulei de măsline și vin în amfore ștampilate din Grecia, lămpi, sticlărie, bijuterii. În scurt timp meșterii olari locali au reușit să imite ceramica de import, printr-o formă mai simplă, fără glazură și cu mai puține decorațiuni, ceea ce a dus la oprirea importurilor. Meșterii olari au fost foarte activi în Romula și au lăsat în urma lor variate tipuri de vase de argilă roșie și vânătă, cum ar fi, ulcioarele cu o toartă sau două, ulcelele canelate. Vasele produse la Romula erau mercantilizate în diverse provincii din „Dacia Inferior, precum Slăveni, Dioști sau Locusteni, fiind transportate pe uscat, mărfurile circulând pe rețeaua de drumuri spre sud (Slăveni) și spre nord Acidava (Enoșești)”[20].

Cuptoarele olarilor se aflau în apropierea râurilor Olt și Teslui, dar și a malurilor argiloase., și astfel, produsele lor au fost comercializate în cantități mari peste Dunăre și Olt.

---

[18]*Ibidem*, p. 196.

[19]Dumitru Tudor, *Itinerare arheologice și istorice oltene*, p. 140.

[20] Mircea Negru, Ștefan-Emilian Gramureac, Petre Gherghe, Lucian Amon, Cristian Eduard Ștefan, Viorel Petac, Silviu Ene, *ROMVLA*, Seria rapoarte arheologice, II, Raport privind cercetările arheologice din anul 2013, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2022,p.113.

O altă categorie o reprezintă lămpile de iluminat din lut, opaițele, răspândite în toată provincia. Iluminatul locuinței devenise o necesitate, precum și folosirea acestora. Pentru asigurarea necesarului, atelierele locale realizau în număr tot mai mare opaițe de diferite forme și dimensiuni. Opaițele de lut se executau manual, la roată sau prin folosirea unui tipar. De regulă, producătorii își inscripționau numele propriu sau acolo unde era cazul, numele atelierului, pe fundul opaițului. Exista și o gamă de lux a opaițelor realizate din metal, turnate în bronz, dar întru-un număr redus, destinate celor bogați. Erau costisitoare și grele, fiind nevoie de prinderea cu lanțuri în tavanul casei. O astfel de lampă s-a descoperit la Romula. Aceasta prezenta pe margini: „trei anse (inelușe) de atârnat, iar toarta este decorată cu motive vegetală (frunză de viță de vie cu boabe de struguri)”[21].

Tot la Romula se realiza cea mai bună cărămidă și țiglă, mărturie stau tiparele și numeroasele cuptoare descoperite în afara incintei orașului. Numărul mare de țigle cu ștampile de la numeroase trupe precum: „ XI Claudia, V Macedonica, legiunile VII Claudia Philippiana, XXII Primigenia Philippiana, numerus Syrorum Malvensium, cohors I Flavia Commagenorum”[22], dovedesc faptul că Romula era cel mai important centru de producție a ceramicii din întreaga provincie Dacia Inferioară (Malvensis). Greutățile pentru războiul de țesut și fusele dovedesc că erau îndeletniciri casnice de bază, iar greutățile din argilă pentru undițe sunt semne că practicau pescuitul în apa râului Olt, care era mult mai aproape de Romula.Tehnica în care a excelat Romula a fost „*intaglio*”[23], gravarea în adânc a desenelor pe pietre semiprețioase, onyx, cornalină, agată. Materia primă pentru gravarea lor atât în relief cât și în adânc se aducea de regulă din Banat.

Un număr impresionant de intaglii ne oferă figuri, motive decorative, capete de animale, păsări. Registru figurativ al gemelor din Romula este foarte variat. Totuși, cea mai reprezentativă figură feminină este cea a zeiței Fortuna, ea fiind divinitatea protectoare a orașului, urmată de portretele lui Hadrian cu Sabina, Marcus Aurelius, Lucius Verus.Erau gravate și figuri bizare, grotești, chiar stranii care serveau drept talismane și ca obiecte cu puteri magice.

Pe unele geme sunt gravate urări:„Nu-mă-uita, Călătorie ușoară (în greacă) și Ferește-te de câine (în latină)”[24]. Gravarea era realizată de meșterii locali, iar acest lucru este dovedit prin resturile unor ateliere, descoperite pe malurile râului Teslui.

Prosperitatea teritoriului Romula Malva se datora activităților comerciale și a practicării agriculturii favorizată de pământulmănos în care se cultiva cereale și viță de vie. În afară de cereale și vin din Romula plecau către export și cantități mari de ceramică, geme, printr-un oficiu vamal ce funcționa în această localitate.

Activitatea comercială se reflectă în bogata circulație monetară. S-au descoperit tezaure monetare cu sute de monede de argint la: Slăveni, Enoșești, Reșca, Redea, Gostavăț. Romula Malvaca oraș autonom a deținut titulaturile de *municipium și colonia*, dar nu se știe cu exactitate când au fost acordate, nici de către cine.În mod evident, pe timpul lui Antonius Pius nu s-au acordat titulaturi de *municipium* în Dacia, așadar este posibil să se fi acordat în anul 123, când a avut loc vizita lui Hadrianus în Dacia. În schimb, rangul de colonie al Romuleiapare ca inscripție pe monumentalul sarcofag a lui Iulianus, datat pentru secolul al II-lea, cu probabilitatea ca Marcus Aurelius sau Septimius Severus să-i fi acordat acest titlu. Indiferent de titulatură, Romula era un oraș cosmopolit, modern, ca orice alt oraș roman, guvernat de autorități și principii , în care se vorbea limba latină, siriană și limba greacă.

[21] Petre Gherghe, Mirela Cojoc, Laurențiu Comănescu, *Opaițe romane de la Acidava și Rusidava județul Olt*, Editura Autograf, Craiova, 2019, p.30.

[22] http://ran.cimec.ro/sel.asp?descript=resca-dobrosloveni-olt-castrul-roman-de-la-resca-romula-cod-sit-ran-126754.09, consultat la 15.06.2020, ora19.00.

[23]Paul MacKendrick, *op.cit*., p. 94.

[24]*Ibidem*, p. 94.

Argumentul că aceştia vorbeau, scriau şi în limba greacă ne-o demonstreazăinscripţiile de pe un fragment de cărămidă, descoperit, în care meşterul recomanda cititorului: „Învaţă după Homer ordinea evenimentelor din războiul cu Troia”[25], dar şi faptul că Homer se lectura în oraş. Aproprierea faţă de râul Olt a adus numeroase probleme oraşului. Romula beneficiind de o dezvoltare economică, a devenit uşor ţinta jafurilor unor hoţi, iar mai apoi a unor atacuri menite să lichideze bunurile dar şi populaţia. Prima invazie a carpilor din anii 245-247 a adus numeroase pierderi materiale şi de vieţi omeneşti implicate în conflict. Filip Arabul conştient că aceste atacuri nu vor înceta reface oraşul şi îl fortifică cu un zid poligonal. Urmează o a doua invazie de această dată, cu aliaţi, carpo-gotică în anii 249, condusă de regele got Kniva, care învinge şi distruge oraşul Romula Malva, ajungând ulterior un sat modest.

Sucidava

Sucidava, cel de-al doilea oraş roman din Dacia, extins pe o suprafaţă de 29-30 ha, s-a dezvoltat pe o mai veche aşezare dacică. Numele Sucidava provine de la tribul geto-tracic al Sucilor care au stăpânit la început acest teritoriu, aşezaţi pe o terasă a malului Dunării. Sucidava a atras atenţia arheologilor datorită schiţelor lui Marsigli, cel care a trasat pentru prima dată planul ruinelor. În anul 1901, în urma cercetărilor realizate de Grigore Tocilescu s-a dezvelit o mică parte din cetăţuie şi podul roman.

Lucrările au fost continuate pentru scurt timp de Vasile Pârvan şi mai apoi ce mai complexă cercetare realizată de Dumitru Tudor. În anul 1936 acesta ajutat de o echipă tânără de arheologi au scos la lumină întregul contur al cetăţii, bazilica creştină, portalul podului, fântâna secretă, zidul de apărare al cetăţii, o necropolă, iar majoritatea artefactelor descoperite au intrat în colecţiile Muzeului orăşenesc Corabia. Mai mult, au fost publicate sute de rapoarte de cercetare şi trei monografii despre această aşezare.

În perioada războaielor dacice s-a construit aici un castru de pământ în care staţiona legiunea I Lingonum. Mai târziu, după 106, în jurul acestuia s-au aşezat primii colonişti romani alcătuind un sat, şi mai apoi, în jurul anului 250 dezvoltând un oraş. Sucidava sau Târgul Sucilor, era apărată de o vale naturală şi un şanţ. Cetatea la exterior era înconjurată de ziduri din cărămidă crudă şi palisade, iar în interior mai exact pe colţul de sud-est, sucii ridicaseră un sanctuar şi numeroase locuinţe în jurul acesteia.

După cucerirea Daciei, „în jurul castrului s-au aşezat primii colonişti romani, formând un vicus (sat)”[26] şi distrugând în mare parte cetăţuia. Totuşi, comunitatea dacică a sucilor rămasă pe loc s-a integrat treptat în noua aşezare, contribuind la formarea oraşului roman Sucidava.

Centrul unei zone agricole şi un important punct vamal, aşezarea daco-romană s-a dezvoltat rapid extinzându-şi suprafaţa locuită şi conturându-se urbanistic.

În secolul a II-lea î. Hr., au apărut primele structuri urbanistice, străzi, clădiri zidite şi fortificarea oraşului printr-un şanţ şi val de pământ de formă trapezoidală. Fortificarea a fost o măsură necesară impusă cetele de *latrones* (hoţi) din apropierea Oltului[27].

Economia în plină dezvoltare şi pericolul din apropierea graniţelor, i-a determinat pe locuitori să ridice un zid de apărare, între val şi şanţ, gros de un metru, confecţionat din piatră.La începutul secolului al III-lea î. Hr., probabil în timpul lui Sever, au loc din nou lucrări de fortificare, aşezarea fiind înconjurată cu un zid trapezoidal, pe o suprafaţă de 30 de ha., cu laturile de 500 la nord, 525 la est, 575 la vest şi pe latura sudică 725.

La o distanţă de 100 de m., erau amplasate turnuri de apărare de formă patrulateră. Accesul în oraş se realiza prin cele patru porţi ale cetăţii. În urma săpăturilor arheologice s-a

[25]Mihail Macrea, *Viaţa în Dacia Romană*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1969, p. 344.
[26] http://ghidulmuzeelor.cimec.ro/id.asp?k=483&-Cetatea-romana-Sucidava-(Celeiu)-CORABIA-Olt, consultat la 15.06.2020, ora18.30.
[27]Dumitru Tudor, *Itinerare arheologice şi istorice oltene*, p. 107.

descoperit poarta de nord, flancată de două turnuri de apărare cu dimensiunile 3,65 m x 4,40 m, care asigura accesul către cetatea Romula, pe un drum lat de 6 m.

O a treia fortificare a oraşului are loc pe la mijlocul secolului al III-lea, datorită atacurilor carpo-goţilor întreprinse în mai toate oraşele Daciei. Un nou zid defensiv s-a construit pe latura de est-vest, iar vechile turnuri de apărare au fost şi ele reconstruite cu unele circulare, mult mai solide, cu diametru de 9 m. În această perioadă s-a acordat mai multă atenţie înălţării zidurilor de apărare, refacerii turnurilor exterioare, dar şi a porţii de sud care făcea legătura cu aşezarea romană de la Orlea.

Populaţia Sucidavei se compunea în mare parte din veteranii veniţi din garnizoanele de peste Dunăre, din legiunile I Italica, V Macedonica şi numeroşi greci. Prosperitatea Sucidavei provenea din agricultură. Fertilitatea solului, bogăţia cerealieră, suprafaţa de lucru şi muncile agricole au contribuit treptat la dezvoltarea sclaviei, aşa cum lasă să se înţeleagă din inscripţiile epigrafice.Astfel, este menţionat un anume „Valens, sclavul lui Domitius, care adoră, printre alţi zei, şi pe *Diana regina*, divinitatea protectoare a sclavilor”[28]. Localnicii se ocupau şi de viticultură, după cum reiese dintr-un testament gravat pe o piatră, descoperit, în care proprietarul lăsa domeniul viticol celui care urma să aibă grijă de el şi de înmormântarea lui. În nici o altă cetate nu s-au găsit atât de multe amforelor de import pentru vin sau untdelemn, cu ştampile greceşti, ca la Sucidava.

Sucidava a fost un important centru de producţie a obiectelor de plumb, deşi acest material lipsea din această zonă. S-au descoperit numeroase obiecte din plumb, precum, bare, greutăţi, rame de oglinzi. În lumea romană au pătruns peste două sute de oglinzi, dintre care jumătate proveneau de la meşterii Sucidavei, care le confecţionau aici. Obiectele găsite sunt expuse în muzeul orăşenesc, la muzeele din Caracal, Corabia, Craiova, Bucureşti.

Aşezarea nu a dispus de metale sau piatră, în schimb a avut un lut argilos foarte bun pentru practicarea olăritului şi a cărămiziilor. Cuptoare de olari au fost identificate în mai multe zone. Aceştia au ajuns să copieze foarte bine opaiţele de lut ale producătorilor apuseni, precum: Fortis, Vettus, şi să reproducă în argilă reliefuri de natură religioasă şi nu numai: Cavalerii danubieni, Bacchus.

În atelierele de ceramică se realiza şi o gamă variată de opaiţe. Astfel, marii producătorii executau două tipuri de opaiţe, cele fără toarte, destinate comercializării în alte provincii sau exportului, care rezistau transportului, pe distanţe mari, fără ca ele să se spargă, şi cele cu toartă, uşor de prins şi manevrat, pentru necesarul local. Marea majoritate erau create în tipare cu ajutorul celor două componente; capacul, care reprezenta partea superioară şi cea de-a doua, bazinul, la care se adăuga ulterior toarta. Opaiţele erau uscate, arse în cuptoare şi apoi comercializate.

Cele mai cunoscute şi des întâlnite opaiţe din Oltenia erau cele cu: „decoraţia capacului cu o rozetă stilizată, în mai multe variante, în jurul orificiului de alimentare”.[29]

Tipul acesta de opaiţe se produceau şi în atelierele locale, dat fiind faptul că la Sucidava în urma săpăturilor arheologice s-a descoperit un astfel de tipar.

Cărămiziile erau ştampilate cu inscripţii militare, astfel, sunt cunoscute toate trupele care au trecut prin garnizoana Sucidavei. De mare importanţă este şi descoperirea unei greutăţi etalon denumită *semissis* (de 1,810 g) cu numele prefectului Flavios Gerontios. Această greutate servea la controlul monedelor de aur care intrau sau ieşeau din Sucidava.

În ciuda dezvoltării economice, a elementelor urbanistice moderne, Sucidavanu a deţinut niciodată titulatura de *municipium* sau colonie, în schimb aceasta a avutstatutuldepagus sau *vicus* (sat). A fost un simplu oraş de provincie, centrul comercial unui bogat *territorium*[30].

---

[28]*Ibidem*, p. 111.

[29] Petre Gherghe, Mirela Cojoc, Laurenţiu Comănescu, *op. cit..,* p.31.

[30]Paul MacKendrick, *op.cit.*,p. 91.

Teritorial Sucidava era administrată de un consiliu de *curiales*, deputați din satele vecine. Aceștia se întâlneau în cetate pentru a rezolva treburile administrative sub supravegherea a doi *quinquennales,* edili aleși pe cinci ani. Totuși, puterea supremă o deținea comandantul militar.

De-a lungul drumurilor romane care ieșeau din oraș s-au descoperit necropole de incinerație și inhumație. Situația este asemănătoare cu cea de la Romula Malva, unde cei bogați aveau un loc aparte. Așadar, la nord de Sucidava era locul destinat celor înstăriți, loc denumit de localnici Măgura Mare, după movilele mari, proeminente. Aceștia erau îngropați în coșciuge zidite din cărămidă sau în sarcofage sculptate în calcar.

Pe drumul care ducea spre Romula Malva, s-a descoperit în campania arheologică din anii 1966-1973, o necropolă plană cu 400 de morminte, de la Traian la Constantius II (337-361). Predominant este ritul de inhumație, cadavrele orientate diferit, în poziție culcată, pe spate. Scheletele descoperite în sarcofagele de piatră conțin un inventar bogat, constituit din ulcioare depuse la picioare și o monedă așezată în mânăsau în gură. Mormintele de secol II-III abundă în inventar ceramic: vase, figurine de lut, dar și obiecte de podoabă, precum cercei, inele, fibule.

Sunt prezente și mormintele de incinerație, într-un număr restrâns, caracterizate prin diferitele tipuri: cu cenușa în urna funerară, cu resturile cremației depuse într-o groapă arsă ritual și incinerarea pe loc. Incursiunile barbarilor și ale avarilor aduc dezastrul în cetate. Peste 80 de cetăți și orașe sunt distruse, prădate și incendiate, iar Sucidava distrusă definitiv. Între anii 306 – 337, după distrugerea hunilor „cetatea a fost refăcută și transformată într-o bază militară, în care s-au construit cazărmi, grajduri, un pod peste Dunăre și un fort”[31].

CONCLUZII

Dacă după Romanizare viața politică a Daciei a dispărut, în schimb, viața economică a continuat, fiind foarte puțin tulburată. Exploatarea economică a Daciei a făcut să apară o clasă întreagă de negustori, așa încât la începutul secolului al III-lea exista în Dacia chiar o aristocrație daco-romană, din care făceau parte bogații, arendași ai pășunilor și salinelor.

Exista în Dacia și mine particulare, care erau exploatate fie de proprietarii lor, fie închiriate de aceștia antreprenorilor de meserie. Alături de aur se exploata fierul, sarea și marmura. Dintre acestea, sarea era un produs de mare preț, deoarece se găsea rar și constituia un însemnat articol de comerț.

Negustorii daco-romani întreprindeau călătorii și încheiau afaceri comerciale în afara hotarelor Daciei, mai ales în sudul Dunării, Dalmația și în orașele de la Marea Egee. Toată această activitate economică a făcut din locuitorii Daciei oameni înstăriți. De aceea orașele încep să se împodobească cu edificii, băi, amfiteatre, fântâni, în care apa era adusă pe apeducte de la distanțe de kilometri.

Abundența urmelor de locuire civilă de-a lungul Oltului, bogate și variate, demonstrează că elementul autohton s-a contopit treptat cu noua civilizație. Pe la anul 200, Dacia era plină de orașe înfloritoare, romanizate.Aglomerările masive de populație se pot constata în toate zonele străbătute de râul Olt, acolo unde bogățiile naturale au atras un număr mare de locuitori. Cercetările arheologice au evidențiat continuitatea de viață a elementului autohton, importanța acestuia în toate domeniile de activitate, acomodarea la noul stil de viață. În acest sens istoricul american Paul MacKendrikmenționa faptul că: „populația geto-dacă a continuat să trăiască etalând o neobișnuită capacitate de adaptare la influențele externe”[32].

[31] http://ghidulmuzeelor.cimec.ro/id.asp?k=483&-Cetatea-romana-Sucidava-(Celeiu)-CORABIA-Olt, consultat la 15.06.2020, ora18.35.

[32]Paul MacKendrik, *op. cit*. pp. 79-80.

Sunt cunoscute de asemenea, că de-a lungul Oltului au existat numeroase cetăți și fortificații romane, importante centre, majoritatea construite pe vetrele dacice, păstrându-se în același timp și numele, precum: Romula, Sucidava, Acidava, Buridava.

Pentru protejarea noilor teritorii, a granițelor, romanii au întărit malul drept al Oltului, construind numeroase castre, în special între Islaz și Boița. Pe linia fortificată a Oltului (*Limes Alutanus*) se găsesc cele mai importante castre de la Tia-Mare, Romula, Slăveni, Acidava, în jurul cărora s-au dezvoltat așezări civile. În zona militară puternic urbanizată, *Limes Alutanus*, Romanizare a fost intensă.

BIBLIOGRAPHY

BARNEA Alexandru, Ciucă Ion, *O nouă unitate militară la Acidava*, în SCIVA, 40, 2. 1989.

BERCIU Dumitru, Buridava dacică, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1981.

CIZEK Eugen, *Epoca lui Traian*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1980.

CIUCĂ Ion, *Ipoteza privind localizarea Rusidavei*, în „Revista istorică", I, 1990, nr. 9-10.

GHERGHE Petre, COJOC Mirela, COMĂNESCU Laurențiu, *Opaițe romane de la Acidava și Rusidava județul Olt*, Editura Autograf, Craiova, 2019.

***Istoria Militară a Poporului Român*, vol.I, Editura Militară, București, 1984.

MACKENDRIK Paul, *Pietrele dacilor vorbesc*, în românește de Horia Florian Popescu, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978.

MACREA Mihail, *Viața în Dacia Romană*, Editura Științifică, București, 1969.

MINCĂ Aurelia, Butoi Mihail, *Monumente istorice și de artă din județul Olt*, Editura Meridiane, București, 1984.

NEGRU Mircea, GRAMUREAC Ștefan-Emilian, GHERGHE Petre, AMON Lucian, ȘTEFANCristian Eduard, PETAC Viorel, ENE Silviu, *ROMVLA*, Seria rapoarte arheologice, II, Raport privind cercetările arheologice din anul 2013, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2022.

ODOBESCU Alexandru, *Anticuitățile județului Romanați*, Editura Tipografia Societăţii Academice Române, București, 1878.

PÂRVAN Vasile, *Dacia – Civilizațiile antice din țările carpato-dunărene*, ediția a IV-a, Editura Științifică, București, 1967.

STRECHIE Mădălina, *Curs practic de epigrafie latină*, Editura Universitaria, Craiova, 2018.

Eadem, *Noțiuni de civilizație latină*, Editura Universitaria, Craiova, 2008.

TOCILESCU Grigore, *Dacia înainte de romani*, Editura Tipografia Academiei Române, București, 1880.

TUDOR Dumitru, *Itinerare arheologice și istorice oltene*, Editura Sport-Turism, București.

TUDOR Dumitru, *Oltenia romană*, ediția a IV-a, Editura Academiei Repubicii Socialiste România, București, 1978.

TUDOR Dumitru, *Orașe, târguri și sate în Dacia romană*, Editura Științifică, București, 1968.

TUDOR Dumitru, *Istoria sclavajului în Dacia Romană*, Editura Academiei Repubicii Populare Române, București, 1957.

WEBOGRAFIE

http://ran.cimec.ro/sel.asp?descript=resca-dobrosloveni-olt-castrul-roman-de-la-resca-romula-cod-sit-ran-126754.09

http://ghidulmuzeelor.cimec.ro/id.asp?k=483&-Cetatea-romana-Sucidava-(Celeiu)-CORABIA-Olt

FIGURES OF SPEECH IN CURRENT PRESS LANGUAGE

Emilia-Mihaela Costescu (Crînguș)
PhD Student, University of Craiova

Abstract: The journalistic language has caught the attention of many researchers in the linguistics field, being the subject of many specialized studies, scientific papers and analysis that follow the evolution of the media act.
Figures of speech are very important in journalistic language. A figure of speech is a creative use of language to generate an effect and is considered the living substance of the artistic language. The language used in the written press has the ability to invent or promote cult expressions or memorable expressions, which belong to some personalities from the past or some well-known contemporary people.
In this article we define the figures of speech and we will present examples from the current press, in the period 2018-2023.

Keywords: journalistic language, figure of speech, stylistic registers, productive words, diversity

Figurile de stil sunt definite ”drept cuvinte sau grupuri de cuvinte (expresii) ce modifică raporturile firești dintre semnificant și semnificat.”[1] Figura de stil este considerată substanța vie a limbajului artistic și reprezintă procedeul prin care se sporește expresivitatea unei comunicări. În ceea ce privește denumirea acestui procedeu în lucrările de specialitate apar diverse formule: figură de stil, figură de limbaj, trop, procedeu artistic, figură retorică, figură de cuvânt.

Limbajul figurat este specific funcției poetice și este prezent în limbajul jurnalistic actual. Rolul funcției poetice în limbajul jurnalistic este evidențiat atunci când emițătorul (jurnalistul) utilizează figuri de limbaj precum: aliterația, asonanța, onomatopeea, sincopa, afereza, epitetul, personificarea, paralelismul, repetiția, enumerația, metafora, inversiunea, hiperbola, cu scopul de a impresiona și de a atrage atenția asupra mesajului.

În continuare vom defini figurile de stil și vom prezenta exemple din presa scrisă actuală, din perioada 2018-2023.

a) **Figuri de stil la nivel fonologic**

1. *Onomatopeea* constă în utilizarea unui termen care, prin elementele sale sonore, imită sau sugerează sunete naturale.

- “Adevărata pandemie a vremurilor noastre este *tropăitul* de rinoceri senini pe care îl putem discerne în jurul nostru.” (Ziare.com, 19 ianuarie 2021, https://ziare.com/)
- “Dar nici nu trebuie să avem această triadă: *să şuierăm, să tuşim* şi să respirăm greu ca să ajungem în faţa medicului specialist.”(Adevărul, 31 ianuarie 2019,https://adevarul.ro/)
- “Fraților, terminați cu *zumzăiala* la televizor, ne-am săturat, vă alegem, discutați, când ieșiți la televizor să fie aceeași voce, că așa am câștigat în 2016” (Evenimentul zilei, 14 martie 2018, https://evz.ro/)

[1] Szabo, Lucian Vasile, *Libertate și comunicare în lumea presei*, Editura Amarcord, Timișoara, 1999, p. 142.

2. *Sincopa* constă în eliminarea unui sunet sau grup de sunete din interiorul cuvintelor. În presa scrisă, expresivitatea este urmărită în mod deliberat.

- "Iar explicaţiunea postărilor eco ar avea legătură cu faptul că, tot cam de când au început acestea, *dom' rector*este şi posesorul unui superb SUV BMW fill electric, cu numărul familiei, IS-**-DIO. " (Ziarul de Iaşi, 15 octombrie 2022, https://www.ziaruldeiasi.ro/)
- "Un om pe fază, *dom'le*, că doar nu degeaba se pricepe să deosebească faza de nul…" (Ziarul de Iaşi, 15 octombrie 2022, https://www.ziaruldeiasi.ro/)

3. *Afereza* - această figură de stil constă în eliminarea unui sunet sau grup de sunete de la începutul cuvântului. În presa scrisă actuală apare rar.

- "Un om pe vremea aceea putea fără ruşine să nu ştie carte, dar pentru un şlic, mai ales să fi fost *acel şlic nalt* ca obeliscul din grădina publică, s-ar fi dat în vânt." (Ediția de dimineață, Ianuarie 2023, https://editiadedimineata.ro/)

4. *Apocopa* constă în căderea unui sunet sau grup de sunete de la finalul unui cuvânt. Este un procedeu întâlnit şi în limbajul presei scrise, considerându-se că eliminarea consoanelor sau vocalelor ajută la fluidizarea comunicării.

- "Da, ea care ne-a dat în gât la organe atâta amar de vreme, *săru' mâna,* zice domnul Gologanovici care ne fura apa la pauşal, fost mare director la comunişti, cine mai era ca el" (Cotidianul, 18 august 2021, https://www.cotidianul.ro/)

- "Ce să vă mai zic, istorii peste istorii, a venit şi o balenă, şi o godzilă, printr-un portal electromagnetic deschis în beci la *conu' Vasilmir*." (Cotidianul, 18 august 2021, https://www.cotidianul.ro/)
- "*Las'* că ştiu eu cum îl pupai pe piticul Boc" (Ziare.com, 22 septembrie 2022, https://ziare.com/)

b) **Figuri de stil la nivel morfologic şi sintactic**

1. *Enumeraţia* este o altă figură de stil care nu lipseşte din limbajul presei scrise. Această figură de stil se realizează prin înşiruirea unor termeni în enunţ care se află în raport de coordonare (substantive, verbe, adjective). Enumerarea poate fi întâlnită sub formă de:

- *polisident*– enumeraţie în care elementele enunţului sunt legate prin conjuncţii:

- "Sunt convins ca va reuşi acest lucru. În acest moment vreau să pun punct tuturor speculaţiilor: nu merg la Rapid *nici azi, nici maine, nici peste 10 ani*." (Ziare.com, 19 septembrie 2019, https://ziare.com/)

- *epimonă* –constă în utilizarea în mod excesiv a conjuncţiilor coordonatoare.Prin utilizarea acesteia se urmăreşte accentuarea ideii, asupra căreia se atrage atenţia prin amplificare.În presa scrisă actuală întâlnim următoarele exemple:

- "Trăiască răvuluţia din decembrie care ne-a dat liber la călătorii şi la dat cu părerea (deocamdată!), dar care a uşurat ţara *şi de gaze, şi de petrol, şi de bănci, şi de fabrici, şi de uzine şi ne-a transformat în micuţi consumatori de piaţă dirijată de marile puteri economice.*"(Cotidianul, 6 mai 2022, https://www.cotidianul.ro/)

Alte exemple de enumeraţii din presa scrisă:

- Ducele o compară pe Meghan cu Prinţesa Diana. *Are aceeaşi compasiune, are aceeaşi empatie, are aceeaşi încredere, are aceeaşi căldură*" (Gândul, 8 decembrie 2022, https://www.gandul.ro)

- Sfântul Vasile cel Mare a studiat la *Cezarea, Constantinopol şi Atena*, impresionându-şi dascălii cu cunoştinţele sale vaste în *domeniul filosofiei, teologiei, astronomiei şi medicinei*. (BZI.ro, https://www.bzi.ro/,31 decembrie 2022)

- Sunt reliefate *implicarea concretă în actul de guvernare, anvergura culturală a regelui, dorinţa sa sinceră de modernizare a ţării, înţelegerea lucidă şi profundă a contextului geopolitic*. (Contemporanul, 31 iulie 2021,https://www.contemporanul.ro/)
- Decizia înscrierii mele în PUSL a fost una la fel de firească precum cea de a candida, pentru că doar cu *viziune, competenţe, cunoaştere, pricepere, determinare, onestitate şi o echipă puternică* pot atinge obiectivele asumate. (Jurnalul, 14 ianuarie 2023, https://jurnalul.ro/)

2. *Inversiunea* este procedeul artistic care constă în modificarea ordinii obişnuite a cuvintelor în propoziţie sau în frază cu scopul de a oferi expresivitate textului. Cea mai cunoscută formă a inversiunii este aşezarea adjectivului în faţa substantivului.

- "Cele cinci volume, apărute într-o *elegantă viziune grafică*, sunt rodul a peste 25 de ani de cercetare ştiinţifică minuţioasă în arhive şi în biblioteci." (Contemporanul, 31 iulie 2021,https://www.contemporanul.ro/)
- "După ani de activitate solară scăzută, vizitatorii abia aşteaptă să poată vedea din nou *faimoasa aurora boreală*." (Adevărul, 14 ianuarie 2023, https://adevarul.ro/)
- "După arestarea sa în 17 ianuarie, Aleksei Navalnîi a ripostat, difuzând o anchetă despre *imensa şi fastuoasa proprietate* de care ar beneficia preşedintele Vladimir Putin pe malul Mării Negre." (Digi24, 27 ianuarie 2021, https://www.digi24.ro/)

3. *Interogaţia retorică* este procedeul prin care se adresează o întrebare la care nu se aşteaptă un răspuns. În Micul Dicţionar Academic interogaţia retorică este definită ca fiind un "procedeu retoric constând în adresarea unor întrebări, nu pentru a obţine un răspuns ci pentru a comunica o idee, o atitudine." [2]

- "Cine credeţi că o să-şi mai cunune copiii la 10 zece ani dacă rromii nu vor mai fi?" (Academia Caţavencu, 18 mai 2021, https://www.academiacatavencu.info/)
- "Mai crede cineva în propunerile de pace ale Moscovei?" (Ziarul de Iaşi, 31 martie 2022,https://www.ziaruldeiasi.ro/)
- "Sa fie lampa cu gaz o soluţie pentru casele românilor? … Ce facem noi pentru tinerii de azi, viitorul de mâine?" (Ziare.com, 9 septembrie 2022, https://ziare.com/)
- "Credeţi că "partenerii "noştri nu văd cum suntem trataţi de propria noastră clasă politică?" (Ziare.com, 15 decembrie 2022,https://ziare.com/)

- "Cîte procese au aceeaşi soartă cu „Revoluţia" şi cu dosarul „Colectiv"? Cu „Mineriada" şi cu restituirile de la ANRP? Nu cumva procesele Elenei Udrea şi ale lui Sorin Blejnar sau Negulescu Portocală au avut o soartă asemănătoare?" (Cotidianul, 15 aprilie 2022, https://www.cotidianul.ro/)

4. *Repetiţia* este un procedeu stilistic care presupune utilizarea în mod repetat a unui cuvânt sau grup de cuvinte cu scopul de a evidenţia o idee. În GALR repetiţia este definită ca fiind acea figură de stil care "constă în reluarea o dată sau de mai multe ori a unui component

[2] Academia Română, *Mic dicţionar academic*, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2010, p. 1150.

al discursului (sunet, cuvânt, sintagmă, propoziție, enunț).” [3] În presa scrisă am întâlnit exemplele:

- “Simona Halep a efectuat mai multe exerciții printre jaloane, fiind stimulată să intensifice mișcările. „*Repede, repede, repede*! 1, 2, 3! Ultimul*! Împinge, împinge, împinge*!”, se aude pe fundalul filmulețului postat de Simona Halep.” (Pro Sport, 12 ianuarie 2023, https://www.prosport.ro/)
- *Răbdare, răbdare!* Dar până când? (Ziare.com, 9 septembrie 2022, https://ziare.com/)
- “Gooooool, *după gol, după gol, după gol*” (Ziarul Prahova, 25 octombrie 2022, http://ziarulprahova.ro/)
- Toate, nimic de zis, foarte frumoase, semn că are un telefon *scumpuţ-scumpuţ*. (Ziarul de Iași, 15 octombrie 2022, https://www.ziaruldeiasi.ro/)

c) **Figuri de stil la nivel semantic sau figuri de cuvânt**

1. *Personificarea* este procedeul artistic prin care se atribuie însușiri omenești obiectelor, lucrurilor, ființelor necuvântătoare. În Dicţionar General de Ştiinţe ale Limbii, personificarea este definită drept “figură semantică (trop) prin intermediul căreia se atribuie unui obiect concret sau unei noțiuni abstracte trăsături ale creaturilor vii sau chiar calități umane.”[4]

În limbajul presei actuale întâlnim această figură de stil în articole ce vizează domeniul politic, cultural, medical, etc.

- “Pentru cei care nu știu, cabana încheie traseul de patru-cinci ore de pe Valea Jepilor și se află pe platoul Bucegilor, chiar *pe buza prăpastiei*, la marginea pantei abrupte...” (Dilema Veche, 12 inauarie 2023, https://dilemaveche.ro/)

- “dacă voi, care aveți sabia în mînă, vă puneți în slujba despotismului, monstru greu și slab care vă zdrobește pe toți, ruși și polonezi deopotrivă, *forța voastră orbește și păcălește*;” (Observator cultural, 6 aprilie 2022, https://www.observatorcultural.ro/)
- “*Covid-ul a băgat SUA în şomaj*. Aproape jumătate dintre americani nu au un loc de muncă din cauza pandemiei” (România TV, 30 iunie 2020, https://www.romaniatv.net/)

2. *Epitetul* este o figură de stil des întâlnită în limbajul presei. Epitetul este “un determinant expresiv pus pe lângă un substantiv sau pe lângă un verb pentru a scoate în evidență mai nuanțat o trăsătură a obiectului sau a acțiunii pentru a da mai multă expresivitate artistică.”[5]

- “Nu aveți decât să întindeți o pătură în deșert și să priviți în sus la *cerul înstelat* din Parcul Național Joshua Tree. Acest parc are unul dintre cele mai *întunecate ceruri* din California, cu drumeții de observare a stelelor și festivalul anual Night Sky.” (Adevărul, 14 ianuarie 2023, https://adevarul.ro/)
- “Aceștia au lansat o anchetă privind *retragerea haotică* a armatei americane din Afganistan, care a permis preluarea imediată a puterii de către talibani și a dus la scene cu mii de *oameni disperați* care au luat cu asalt aeroportul din Kabul.” (Jurnalul Național, 14 ianuarie 2023, https://jurnalul.ro/)

[3] Academia Română, *Gramatica limbii române*, volumul al II-lea - *Enunțul*, Editura Academiei Române, București, 2008, p. 778.

[4] Bidu-Vrănceanu, Angela, Călăraşu, Cristina, Ionescu-Ruxăndoiu, Mancaş, Liliana Mihaela, Pană-Dindelegan, Gabriela, *Dicţionar general de ştiinţe ale limbii*, București, Editura Științifică, 1997, p. 363.

[5] Academia Română, *Dicționarul Explicativ al Limbii Române (DEX)*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2016, p. 389.

- "Au fost trei *zile pline*, dar cu plimbări şi *mese îmbelşugate* cum doar în Liban am văzut." (Ziarul Financiar, 1 septembrie 2020, https://www.zf.ro/)
- "În timpul *valurilor de căldură*, o proporţie semnificativă de persoane în vârstă care se prezintă la urgenţe din cauza căldurii sunt victime ale hiponatremiei, adică ale unei hiperhidratări în paralel cu o alimentaţie insuficientă." (Digi24, 24 iulie 2022, https://www.digi24.ro/)

3. *Comparația* este figură semantică în care doi termeni, unul comparat și celălalt comparant, sunt puși în paralel pentru a scoate în evidență caracteristicile primului termen. Elementele după care putem identifica comparațiile sunt prezența termenilor: ca, cum, precum, asemenea, așa precum,etc. Această figură de stil este prezentă și în limbajul jurnalistic:

- "Rătăciți printre cercuri de piatră maiestuoase, vizitatorii pot vedea plăci care ies din pământ, *movile funerare și sculpturi în stâncă de formă inelară, extinzându-se ca undele dintr-o picătură de apă*." (Adevărul, 14 ianuarie 2023, https://adevarul.ro/)
- "pentru ai mei, pentru mine un Brifcor sau uneori chiar și un Pepsi, alteori nimic, pentru că *existau cabane unde bătea un vînt al sărăciei exact ca în galantarele de la Alimentara*, de pildă la cabana Omu nu-mi amintesc să fi găsit niciodată ceva comestibil."(Dilema Veche, 12 ianuarie, 2023, https://dilemaveche.ro/)
- "Insula Cangurilor de aproape 4400 kilometri pătrați este cunoscută pentru fauna sălbatică incredibilă, priveliști uluitoare ale oceanului și *statutul său de refugiu ecologic - ca o grădină zoologică fără garduri*."(Adevărul, 14 ianuarie 2023, https://adevarul.ro/)
- Așa cum voi analiza altcîndva sau în altă parte, *Rusia se comportă, imperial, ca o colonie fără metropolă*. 6 aprilie 2022, https://www.observatorcultural.ro/)

4. *Hiperbola* este o "figură de gândire constând în exprimarea exagerată (în mare sau în mic) a calităților unui obiect/stări/acțiuni." [6] În presa scrisă, mai ales în ştirile de senzaţie, întâlnim des utilizarea unor termeni spectaculoși, hiperbolici, așa cum este cazul și în exemplele următoare:

- "*COVID-19 face ravagii în Italia!* Numărul contaminărilor crește alarmant de repede" (Capital, 25 decembrie 2021, https://www.capital.ro/)
- "*Scaunul Monicăi Anisie atârnă de un fir de păr*!" (Evenimentul Zilei, 13 septembrie 2020, https://evz.ro/)
- Dimineața cu nodul în gât și *cu inima cât un purice*, au bătut plini de emoție la ușa casei!" (Ziarul Evenimentul, 13 octombrie 2022, https://www.ziarulevenimentul.ro/)
- "*Bubuie cazurile Covid*: peste 12.000 de infectări în ultimele 24 de ore" (Știri pe surse, 26 iulie 2022, https://www.stiripesurse.ro/)

5. *Metafora* este „o figură a retoricii care constă în utilizarea unui cuvânt concret pentru a exprima o noțiune abstractă, în absența oricărui element care să introducă formal o comparație"[7]. Metafora este o comparație nedezvoltată, din care termenul comparat lipsește.

- "*Puzzle-ul pandemiei COVID-19* în Africa: oamenii de ştiinţă nu-şi pot explica absenţa unui vârf epidemic pe continent" (Adevărul, 6 septembrie 2020, https://adevarul.ro/)

[6] Bidu-Vrănceanu, Angela, Călăraşu, Cristina, Ionescu-Ruxăndoiu, Mancaş, Liliana Mihaela, Pană-Dindelegan, Gabriela, *Dicţionar general de ştiinţe ale limbii*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1997, p. 237.
[7] Dubois, Jean, *Dictionnaire de linguistique*, Editura Larousse, Paris, 1994, p. 301.

- "Cele mai spectaculoase imagini *cu super-Luna sângerie.* Cum s-a văzut pe glob și de ce unii s-au îngrijorat" (Digi24, 16 mai 2022, https://www.digi24.ro/)
- "Am avut apoi și ceremonia și a fost frumos. *Oceanul era cu adevărat sălbatic*." (Digi24, 24 iulie 2022, https://www.digi24.ro/)
- "*Nemții rup lanțurile Covid*, românii își trag masca și pe ochi!" (Național, 2 august 2020, https://www.national.ro/)

Concluzii

Din studiul nostru s-a putut observa că presa scrisă utilizează destul de mult figurile semantice. Fiecare jurnalist alege metoda proprie de a atrage publicul și de a captiva atenția.

Jurnaliștii aleg figurile retorice pentru a ornamenta textul și pentru a prezenta într-o manieră mai dinamică informațiile. Figurile de stil urmăresc același scop, de a atrage atenția și de a motiva cititorul să aleagă un anumit articol din toată gama existentă.

În limbajul presei actuale cele mai întâlnite figure de stil sunt : enumerația, metafora, apocopa, personificarea, hiperbola, metonimia, sinecdoca sau figurile de stil bazate pe jocurile de cuvinte.

Exemplele prezentate în studiul nostru, culese din cele mai importante ziare din ţara noastră, ne arată că nu există o anumită barieră lingvistică în utilizarea expresiilor stilistice și frazeologice în textele informative, nu doar în cele literare.

BIBLIOGRAPHY

- Academia Română, *Gramatica limbii române*, volumul al II-lea - *Enunțul*, Editura Academiei Române, București, 2008.
- Bidu-Vrănceanu, Angela, Călăraşu, Cristina, Ionescu-Ruxăndoiu, Mancaş, Liliana Mihaela, Pană-Dindelegan, Gabriela, *Dicţionar general de ştiinţe ale limbii*, Editura Științifică, Bucureşti, 1997
- Croitor, Blanca, *Sufixele în limba română actuală. Formații recente*, Editura Universității din București, 2021;
- Dubois, Jean, *Dictionnaire de linguistique*, Editura Larousse, Paris, 1994
- Iordan, Iorgu, *Sufixe românești de origine recentă (neologisme)*, Buletinul Institutului de Filologie Română Alexandru Philippide, VI, 1939;
- Stoichițoiu-Ichim, Adriana, 2007, *Anglicisme „la modă" în limbajul modei*, în Limba română – stadiul actual al cercetării (coord. Gabriela Pană Dindelegan), Bucureşti, Editura Universității București, București, 2007;
- Szabo, Lucian Vasile, *Libertate și comunicare în lumea presei*, Editura Amarcord, Timișoara, 1999
- Vintilă-Rădulescu, Ioana, *Limbajul presei românești de azi – o limbă de lemn?*, în Ilie Rad, *Limba de lemn în presă*, București, Editura Tritonic, 2009;
- Zafiu, Rodica, *Interpretarea limbajului jurnalistic*, în *Limba română. Revistă de știință și cultură*, nr. 7-9, Chișinău, 2007

Dicționare

- DEX, Dicționarul Explicativ al Limbii Române, Academia Română, Editura Univers Enciclopedic, București, 2016.
- DSL, Dicţionar de ştiinţe ale limbii, Angela Bidu-Vrănceanu, Cristina Călăraşu, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, Mihaela Mancaş, Gabriela Pană Dindelegan, Editura Nemira, 2001;

- MDA = *Micul dicţionar academic*, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti” 2001-2003, vol. I-IV, Editura „Univers Enciclopedic”, Bucureşti;
- Popescu, Cristian, Florin, *Dicționarul explicativ de jurnalism, relații publice și publicitate,* Editura Tritonic, București, 2002.

Surse electronice

- https://www.adevarul.ro/
- https://www.agerpres.ro/
- https://as.ro/
- https://www.cancan.ro/
- https://www.cotidianul.ro/
- https://www.digisport.ro/
- https://dilemaveche.ro/
- https://evz.ro/
- https://gorjeanul.ro/
- https://www.historia.ro/
- https://www.informatia-zilei.ro/
- https://www.mediafax.ro/
- https://www.national.ro/
- https://rasunetul.ro/
- https://ziare.com/
- https://ziarullumina.ro/
- https://www.ziaruldeiasi.ro/

THE POLITICS OF CLASS IN VICTORIAN LITERATURE – AN OVERVIEW

Laurenţiu Boşog
PhD Student, University of Craiova

Abstract: Issues of social class make up an inescapable part of reality. As fiction tends to be used to reflect reality, shining various spotlights on issues that plague it, social class and class consciousness inevitably become part of the literary discourse. In this article we will take a quick look at manifestations of class related discourse in Victorian literature, using the works of authors such as Charles Dickens, George Eliot and Henry James as examples.

Keywords: analysis, class, Victorian, gender, overview

UNDERSTANDING CLASS

In *Some Perspectives on Social Stratification and Social Class* Irving Krauss identifies four principal concepts of class discourse, and highlights the use of the concepts of *social stratification* and *social class* as being interchangeable, ignoring the classical concept of class[1] and suggests viewing the concept of stratification as descriptive one, while the concept of social class takes the analytic role. In parallel, Neale also identifies four concepts, defining *social stratification* as *being measured by objective, measurable, and largely economic criteria, such as source and size of income […]*[2]while *social classes* are *conflict groups […]objectively identified, at least in part, by setting out the authority structure of associations.*[3]

As Victorian literature trended more towards idealistic realism in its depictions, the economic repercussions of the grand expansion of the British Empire and the results of the Industrial Revolution allowed an erosion of the previously existent social barriers that allowed the upper class of English society its status, as the newly acquired social mobility put the idea of class identity into question. Much of the 19th century's literature remained focused on issues of class, social and economic status, and the relationship between classes.[4]

In terms of class consciousness, we can identify among the middle class a sense of unease, as their status existed in an area where it was easy to spend away their fortunes and find themselves in a lower rung as a consequence. They were the lesser professionals, separate from the petit bourgeoisie, but just as ambitious; who formed a class identity with others like themselves and not with the great industrialists or older gentry, whose position of authority and superiority they readily adopted, despite being viewed as inferiors by the other members of the middle class. [5]

CLASS MOBILITY AND INDIVIDUAL ASPIRATIONS

With the economic and social changes affecting British society in the Victorian Era, it is not surprising to see the idea of upward mobility explored in fiction. Despite the 18th

[1] Krauss, I. (1967). *Some Perspectives on Social Stratification and Social Class. The Sociological Review*, 15(2), 129–140. <https://doi.org/10.1111/j.1467-954X.1967.tb01273.x >
[2] Neale, R. S. "Class and Class-Consciousness in Early Nineteenth-Century England: Three Classes or Five?" *Victorian Studies* 12, no. 1 (1968): pg. 9. < http://www.jstor.org/stable/3826429 >
[3] Ibid. pg. 10
[4] Idem.
[5] Ibid. Pg. 15-16

century's economic growth leading to more opportunities for social advancement appearing, Neale notes how these were in direct conflict with the then increasing population, resulting in more applications for the newer opportunities, while older ones tended to still be mired in issues of nepotism and graft.[6]

The notion that all that would be required to advance in society is hard work and dedication still permeates social discourse to this day. However, the notion has been critiqued many times, mainly for the fact that it *discourages class consciousness among the working poor, many of whom harbor the unrealistic belief that they will one day be rich.*[7]

While the issues and myths of upward mobility are an integral part of American culture, they are also explored in Victorian writings. In *Great Expectations* we see Dickens paint a picture of a deeply stratified society. Here each social strata has its own, numerous in-groups; from criminals and artisans to clerks and entrepreneurs- and our protagonist's journey as he attempts to climb his way to the top of the social ladder. The onus of Pip's victimhood here is not laid on him, but rather he is treated as *a late victim of widespread social injustice.*[8]

We should remember that *social rank is not something intrinsic, it is bestowed by the community and need have nothing to do with intrinsic merit.*[9] Thus, in order to gain the acceptance of the community he desires to be a part of, Pip must participate in a *greedy and unjust world of 'respectability'*.[10] Here, in the smaller scale relationships of the novel, Dickens creates a microcosm of Victorian society at large; where it is the expectation that the middle class, as represented by Pumblechook, should act as a gatekeeper to social mobility. Both he and Miss Havisham, despite taking the roles of guardians for Pip and Estella, use them as extensions of themselves, to advance their own desires. Thus they pass on their struggles and issues onto their wards, just as the issues of the upper classes never remain confined to them, but instead trickle down to harm those on the lower end of society's rung. The only way for Pip to liberate himself is, then, to renounce his fortune and position; and by doing so and returning to his lower class roots, does he truly re-discover himself.[11]

Social mobility is, however, not always an upwards movement. As stated previously, social rank is something that is bestowed upon, thus it is safe to say that it can also be taken away, even from those born into it. Indeed, as the newly appeared middle class stratified itself, those who found themselves as members of the petit bourgeoisie often feared declining into lower social ranks due to their lack of connections and wealth.[12] In George Eliot's *Middlemarch* Lydgate, who ranks above others not just because of his aristocratic origin, but also due to his ambitions in his medical career, finds himself in bankruptcy. Lydgate's *a creature of a hollow class ideology*,[13] whose decline can be attributed to his inability to separate his professional ambitions from his social status, result in him losing wealth because of his endeavour.

In *Bleak House*, the discourse of the middle class takes an important role. The idea of the middle class promoting philanthropy to the poor, promoting industry and creating new

---

[6] Ibid. Pp. 13

[7] Delgado, Richard. (2007). *The Myth of Upward Mobility.* University of Pittsburgh law review. University of Pittsburgh. School of Law. 68.

[8] Hagan, John H. "The Poor Labyrinth: The Theme of Social Injustice in Dickens's 'Great Expectations.'" *Nineteenth-Century Fiction 9*, no. 3 (1954): 170. < https://doi.org/10.2307/3044305 >

[9] Furst, Lilian R., and Henry Staten. "Class Ideology in Middlemarch." PMLA 116, no. 2 (2001):pg. 430. <http://www.jstor.org/stable/463529 >

[10] Ibid. Pg 172

[11] Hagan, John H. "The Poor Labyrinth: The Theme of Social Injustice in Dickens's 'Great Expectations.'" *Nineteenth-Century Fiction 9*, no. 3 (1954): 174.

[12] Neale, R. S. "Class and Class-Consciousness in Early Nineteenth-Century England: Three Classes or Five?" *Victorian Studies* 12, no. 1 (1968): pg.14

[13] Furst, Lilian R., and Henry Staten. "Class Ideology in Middlemarch." PMLA 116, no. 2 (2001):pg. 430.

work opportunities, in contrast to the upper classes whose wealth is often generational, earned through taxing those living on their land. However, this discourse of the upper classes to assert their authority and power over the lower one are often perfunctory, as seen in the novel. From Skimpole and Turveydrop to Jellyby and Pardiggle, all appear to Esther in order to *assert their authority by calling on Esther to assume a position defined by the languages of class.*[14]Despite, as Bosche notes, three of them having already precarious economic situations themselves, they still attempt to insert themselves before Esther as figures of authority in English society due to their perceived status, performing the roles of wielders of social power.

CLASS AND GENDER

As intersectionality is key to understanding any concept, the ideas of class and gender in the Victorian Era are greatly intertwined. Here, the wife's role is shaped into that of the *Angel in the House*: *whereas the husband earned the money, wives had the important task of administering the funds to acquire or maintain social or political status.*[15]

As the one in charge of administering the household, the woman's role is thus intertwined- if she is of upper or middle class- with that of the servant, thus staging the conflict in the Victorian novel between the wife and the lower class other.[16] She controls the household, the space in which social activities and class interaction occurs, through knowledge of social signifiers such as dress or etiquette. Thus the woman's role is to maintain the performance of class. These performative aspects help identify what aligns with class identity, which in turn can align with more static markers such as education or occupation.[17] As Leonore Davidoff notes: *Every cap, bow, streamer, ruffle, fringe, bustle, glove or other elaboration symbolised some status category for the female wearer.*[18]

Such performance is shown in the opening of *Middlemarch*, where the dresses worn by Dorothea and Celia Brooke act as signifiers of their social status. Plain but elegant dresses, they denote both their familial origin and perform humility as dictated by religious norms, playing at the class politics of respectability.

The Brooke connections, though not exactly aristocratic, were unquestionably "good:" if you inquired backward for a generation or two, you would not find any yard-measuring or parcel-tying forefathers […]Young women of such birth […] naturally regarded frippery as the ambition of a huckster's daughter[…]Such reasons would have been enough to account for plain dress, quite apart from religious feeling; but in Miss Brooke's case, religion alone would have determined it.[19]

The role of women also extended to inter-class relations. As women acted as mediators at home, this role was later taken outside, where they would reach out to the poor, advising them and offering aid in manners such as cleaning or cooking, and even as employers, seeking out cheap labour.[20] In fiction, we often find such figures amongst Dickens' works; such as Miss Havisham, whose initial role as a protector becomes twisted by

[14] Chris R. Vanden Bossche. "Class Discourse and Popular Agency in 'Bleak House.'" Victorian Studies 47, no. 1 (2004): pg. 14. <http://www.jstor.org/stable/3829744 >

[15] Langland, Elizabeth. "Nobody's Angels: Domestic Ideology and Middle-Class Women in the Victorian Novel." *PMLA* 107, no. 2 (1992): pg. 291.< https://doi.org/10.2307/462641 >

[16] Idem

[17] Thein, Amanda Haertling, Megan Guise, and DeAnn Long Sloan. "Exploring the Significance of Social Class Identity Performance in the English Classroom: A Case Study Analysis of a Literature Circle Discussion." *English Education* 44, no. 3 (2012): 218. <http://www.jstor.org/stable/23238728 >

[18] Davidoff, Leonore, *The Best Circles: Women and Society in Victorian England,* Totowa, Rowman (1973), pg. 90

[19] Eliot, George, *Middlemarch* < https://www.gutenberg.org/ >

[20] Langland, Elizabeth. "Nobody's Angels: Domestic Ideology and Middle-Class Women in the Victorian Novel." *PMLA* 107, no. 2 (1992): pg. 296

a need for revenge, or Mrs Pardiggle, whose 'good works' are a product of selfishness and greed, straddling the line into a parody of middle class avarice and performative charity[21]. With both characters Dickens takes away the façade created by the performance of respectability to reveal the exploitation caused by the power imbalance between classes.

CONCLUSIONS

The concept of class appears as a key player in Victorian literature. It exists to delineate the characters into stratified groups, where those at the lower rung seek to rise and improve their condition, and those who profit from this stratification reinforce the system by implementing a code of rules designed to keep the air of superiority around them via the performance of aesthetic, respectability and class; all existing to differentiate the in-group from the out-group.

BIBLIOGRAPHY

Chris R. Vanden Bossche. "Class Discourse and Popular Agency in 'Bleak House.'" *Victorian Studies* 47, no. 1 (2004): 7–31. <http://www.jstor.org/stable/3829744 >

Davidoff, Leonore, *The Best Circles: Women and Society in Victorian England,* Totowa, Rowman (1973)

Delgado, Richard. (2007). *The Myth of Upward Mobility*. University of Pittsburgh law review. University of Pittsburgh. School of Law. 68.
<
https://www.researchgate.net/publication/256022636_The_Myth_of_Upward_Mobility >

Eliot, George, *Middlemarch* < https://www.gutenberg.org/ >

Furst, Lilian R., and Henry Staten. "Class Ideology in Middlemarch." PMLA 116, no. 2 (2001): 429–30. <http://www.jstor.org/stable/463529 >

Hagan, John H. "The Poor Labyrinth: The Theme of Social Injustice in Dickens's 'Great Expectations.'" *Nineteenth-Century Fiction* 9, no. 3 (1954): 169–78. <https://doi.org/10.2307/3044305 >

Krauss, I. (1967). *Some Perspectives on Social Stratification and Social Class*. The Sociological Review, 15(2), 129–140. <https://doi.org/10.1111/j.1467-954X.1967.tb01273.x >

Langland, Elizabeth. "Nobody's Angels: Domestic Ideology and Middle-Class Women in the Victorian Novel." *PMLA* 107, no. 2 (1992): 290–304.< https://doi.org/10.2307/462641 >

Neale, R. S. "Class and Class-Consciousness in Early Nineteenth-Century England: Three Classes or Five?" *Victorian Studies* 12, no. 1 (1968): 5–32. <http://www.jstor.org/stable/3826429 >

Thein, Amanda Haertling, Megan Guise, and DeAnn Long Sloan. "Exploring the Significance of Social Class Identity Performance in the English Classroom: A Case Study Analysis of a Literature Circle Discussion." *English Education* 44, no. 3 (2012): 215–53. <http://www.jstor.org/stable/23238728 >

[21] Chris R. Vanden Bossche. "Class Discourse and Popular Agency in 'Bleak House.'" Victorian Studies 47, no. 1 (2004): pg. 16. <http://www.jstor.org/stable/3829744 >

PROLETCULT LANDING IN THE DESTINY OF IOANA POSTELNICU AND HENRIETTA YVONNE STAHL

Felicia Rodica Aliu (Brîncoveanu)
PhD Student, University of Pitești

Abstract: Etymologically, the term proletcultism comes from the Russian, "proletarskaia kultura", meaning a culture of the proletariat, of workers in factories and construction sites or of peasants co-opted into agricultural households. The task of ennobling these environments fell to the writers. A significant number of intellectuals abdicated from this mission, which was impossible, the others continued their way, not easy either, offering works in the patterns required by this false literary doctrine in which narrative art is overshadowed by an idealized typology of characters, out from the ranks of the many, but capable of escalating any obstacle.
Among the intellectuals who passed through the filters of socialism were the two writers, Ioana Postelnicu and Henriette Yvonne Stahl, a fact that influenced thematically, aesthetically, ideologically their works published between 1959-1970. The writings published in these decades managed to see the light of day, but they are impregnated with ideas promoted by the communist party, even if in the subtext the reader can sense the ironic spirit and the blaming nuances, the revolt against the harsh regime they faced not only in real life , but also artistically. Their creations from this period characterize socialist realism. The directions imposed by the era and the period lead to a frustrated narrative that lacks lyrical thrill. The novelty of the novels lies in the art of portraiture, which slides towards psychologism. In some places, historical, political or working-class tensions also arise. In the novels of both writers, the protagonists are teenagers in order to emphasize the idea of a newly formed generation in the spirit and in the law of the proletcultist doctrine.

Keywords: proletarianism, socialist realism, laborism, censorship

Tranzitată de ambele scriitoare, perioada de după al Doilea Război Mondial a adus cu ea o experiență pe care lumea literară a întâmpinat-o cu reticență, cu un spirit de frondă ce s-a transformat treptat în resemnare și conformism. Logosul, exercițiul narativ sunt armele de care literații s-au folosit, înfruntând cenzura și mascând disidența. Incongruența dintre sfera social-politică și așteptările intelectualilor a suscitat reacții diferite cu efecte dintre cele mai variate în fața unor măsuri, precum impunerea unui șablon de gândire, respectiv de creație; deconstrucția valorilor; o realitate socialistă ce promovează un Om nou, depersonalizat, transformat în marionetă; colectivizarea; elogiul unei clase în formare în spațiul citadin, muncitorimea, rezultat al industrializării. După anul 1947, orice intenție de manifestare artistică a primit noi reguli, pe care scriitorii le-au asimilat în grade diferite, dintr-o nevoie acută de subzistență sau din orgoliul de a rămâne în peisajul literar. Foarte puține texte depășesc eticheta pe care criticul Eugen Negrici o atribuie scrierilor apărute în acest interval, „de apariție neverosimilă în universul maculaturii realist-socialiste”[1], dar, din punctul nostru de vedere, pot fi receptate ca exercițiu de menținere a demnității și a libertății lumii interioare. Niciuna dintre autoare nu renegă direcțiile analitice ce le-au consacrat, acestea regăsindu-se și-n „maculatura” rămasă pentru mulți critici fără interes.

[1] Eugen Negrici, *Literatura română sub comunism*, Proza, Ediția a II-a, București, Editura Fundației Pro, 2006., p.282.

Eugen Negrici vorbea de „miturile speranței", mânuite cu abilitate de incitatorii comuniști: unul este „mitul Revoluției mesianice" ce are în intenție reorganizarea lumii și „mitul Noii Vîrste de Aur", „amândouă aceste mituri (complementare) erau legate de mitul Progresului neîntrerupt al umanității spre un viitor luminos"[2]

O trăsătură generală a romanelor scrise în această perioadă, inclusiv a celor două autoare, este accesibilitatea, pentru că s-au folosit de un limbaj ușor de recunoscut și de înțeles de clasele sociale medii, pentru că visul sistemului „a fost acela de a crea un om nou, adorator fanatic al idealului comunist"[3]. Resentimentul „față de cei bogați și mai ales față de cel bogat și străin"[4] s-a transformat într-un ideal pentru adepții acestui regim, de aceea, orice trimitere în plan epic la acest conflit cu America, îi permite autorului să treacă de filtrele impuse scrierilor înainte de a vedea lumina tiparului. O astfel de tematică istorico-socială nu este ofertantă pentru un scriitor, literatura având de suferit în privința tehnicilor romanești, a retoricii și a mesajului.

Atât Ioana Postelnicu, cât și Henriette Yvonne Stahl sunt nume ce se găsesc pe lista scriitorilor puși la index, cel puțin imediat după instalarea regimului. Suntem în fața unui „peisaj bizar"[5] în care scara de valori se inversează, criteriile estetice sunt substituite de valențele propagandistice în stabilirea ierarhiei culturale. Nu putem vorbi de o proză înregimentată politic în ceea ce le privește pe cele două autoare care s-au făcut remarcate în perioada interbelică, chiar dacă au aderat la acest regim, acceptând compromisul „uman și aristic"[6].

După publicarea romanului *Beznă*, în 1943, Ioana Postelnicu nu a mai oferit tiparului nicio operă, încercând să găsească o cale convenabilă, salutară prin care să răspundă cu eleganță rigorilor și condiționărilor politice. Se va orienta spre o literatură pentru adolescenți și copii, dar și spre romane ce ancorează în plină atmosferă comunistă, în care se pune accent pe efectele benefice ale industrializării. Reapare în contextul literar al vremii cu mai multe volume: *Pădurea Poenari* (1953), *Orașul minunilor* (1957), *Serfi*- „șase povestiri pentru copii cuminți și mai puțin cuminți"(1958), *Adolescenții* (1962), *Toate au pornit de la păpușă* (1972). Ioana Postelnicu evidențiază etapele de șlefuire a personalității tinerilor într-o societate totalitară, ororile fiind resimțite în mod diferit de categoriile sociale și de categoriile de vârstă. Pentru adolescent, regimul dobândește valențe pozitive, în timp ce pentru cei maturi, care au cunoscut și altă realitate, prezentul se asociază cu o traumă pe care o pot depăși doar prin rememorarea trecutului.

Dacă Ioana Postelnicu a rămas, grație contextului familial, în afara oricăror repercusiuni traumatizante, Henriette Yvonne Stahl, prin apropierea de Petru Dumitriu, obligat să părăsească țara pentru a se salva, a cunoscut aspecte umilitoare, precum închisoarea. Gestul lui Șerban Voinea, fratele ei vitreg, socialist convins, de a alege expatrierea în defavoarea unei alianțe politice cu regimul comunist, din postura de ministru, s-a răsfrânt asupra familiei. Interdicția de a se mai exprima literar explică absența de pe scena literelor românești, aspect ce s-a suprapus cu racolarea în rândurile informatorilor securității timp de aproape treisprezece ani, din 1961 până în 1972. Două decenii, începând cu 1947, perioada a fost extrem de aridă din punct de vedere literar, ea fiind un exemplu de scriitor pe care totalitarismul l-a condus spre situații-limită, obligând-o să semneze articole defăimătoare la adresa fostului partener ce a ales exilul, aruncând asupra lui oprobriul publicului. Cercetătorii au ajuns la concluzia că articolul nu-i aparține, pentru că există o serie de

[2] Eugen Negrici, *Op.cit.*, p.28.
[3] Idem, p.25
[4] Idem, p.22
[5] Idem, p.11.
[6] Constanța Valentina-Mihăilă, Henriette Yvonne Stahl între mistică și modernitate, București, Editura Muzeul Literaturii Române, 2014, p. 180.

neconcordanțe cu romanele *Drum de foc* și *Pontiful*, unde cititorul descoperă o imagine demnă, aureolată de bunătate și talent a lui Filip Nazarie, ipostaza literară a scriitorului Petru Dumitriu. Tematic, operele acestei autoare publicate între 1960 și 1980, *Fratele meu, omul* (1965), *Nu mă călca pe umbră* (1969), *Lena, fata lui Anghel Mărgărint* (1975), au păstrat în centru tumultul sufletului feminin, renunțând însă la factorul primordial declanșator al dramelor de conștiință, iubirea, prin inserarea fundalului social care le sustrage din condiția umilă și le aruncă în vâltorile vieții. Asistăm la formarea unei clase tinere, încrezătoare în promisiunile socialiștilor.

Constanța-Valentina Mihăilă consideră că adevărata pată a prozei feminine nu o reprezintă „așa-zisa îmbrățișare a sloganurilor popagandistice, ci involuția în plan estetic”[7]. Acest regres artistic este determinat de efortul de a eluda cenzura, efectul resimțindu-se la nivelul discursului epic, privat de profunzime și suprasolicitat prin detalii ale unei realități muncitorești. Toate aceste romane se înscriu în categoria scrierilor cu final fericit și personjele sunt urmărite în formare, chiar dacă uneori evoluția lor pare neverosimilă. Personajele masculine din aceste romane ale Henriettei Stahl au ca model pe propriul bunic din partea mamei, socialist recunoscut și ateu, lucrător la căile ferate. S-a născut astfel puternicul sentiment de simpatie față de soarta omului simplu, torturat de adepții regimului comunist. Arta portretistică se reconfirmă în cazul scriitoarei care surprinde prin fidelitatea construcției tipologiei ilegalistului, pentru care a avut dintotdeauna o afinitate.

Ambele scriitoare au ales să rămână în peisajul literar prin scrieri la limita cenzurii, fără ca din paginile lor să răzbată cu vehemență spiritul nihilist, întâlnit la alți confrați. Henriette Yvonne Stahl își exprima cu sinceritate crezul ce a ajutat-o să traverseze cele câteva decenii de îngrădire ideatică, socială și politică. „În anii aceștia, de multă durere am avut timp să-mi dau seama, că nici întâmplările vieții, nici „filosofiile” tuturor filosofilor nu au dezlegat misterul vieții în care existăm.[...] A fi, sau a rămâne optimist, nu poate fi decât rezultatul ori al unei mari nesimțiri, ori al unei beții temperamentale, ori al unei mari, excepționale virtuți. Aș fi dorit să fac parte din categoria a treia, a „eroicilor”, care cu toată durerea din jurul lor, poate și a lor proprie, nu își pierd încrederea în sensul vieții”[8].

Vom încerca o prezentare succintă a câteva scrieri ale celor două scriitoare, căutând să relevăm aspectele noii ideologii, sursă a unui exercițiu literar al cărui substrat trădează condiția dramatică a unei clase care îmbrățișează idealurile unei lumi căreia nu-i se pot intui încă tendințele dictatoriale. Stigmatul compromisului reflectă o apreciere a criticii pe care nu-l putem eluda, chiar dacă intențiile nu sunt elogioase, iar fenomenul comunist se păstrează în limita obiectivității.

În cazul Ioanei Postelnicu, două sunt romanele în care atitudinea pro comunistă și viziunea realist-socialistă devin pregnante. În *Toate au pornit de la păpușă*, situația politică a țării este redată explicit, la fel și glorificarea regimului instaurat. Unul dintre personaje, Dragoș, i-a contact cu această ideologie care aprobă fapte precum sabotajul și furtul, motivația fiind înlăturarea fasciștilor și bunăstarea țării. El se maturizează descoperind partea întunecată a vieții: o existență precară, cu lipsuri materiale ce-i întrerup parcursul educațional. Salvarea tânărului o reprezintă chiar noul regim, statul, prin misionarii, Simion și Arcadie, doi muncitori a căror credință oarbă în privilegiile regimului ilustrează nevoia oamenilor de a lupta pentru un ideal la capătul căruia se află „binele”, „lumina”, „speranța”. Ei sunt inițiatorii tânărului, căci reușesc să-l modeleze în spiritul Răsăritului, al „adevărului” pe care-l propovăduiește Stalingradul.

Un alt destin este cel al Nataliei, mama lui Dragoș, imaginea femeii pragmatice, ancorată în lumea satului arhaic, pe care o părăsește la îndemnul familiei, descoperind mediul

[7] Idem, p.186.
[8] Mihaela Cristea, *Despre realitatea iluziei, De vorbă cu Henriette Yvonne Stahl*, București, Editura Minerva, 1996, pp 76-77.

urban ca spațiu al răului în care trăiește un acut sentiment al dezrădăcinării. După multe lipsuri îndurate în capitală, femeia revine în satul natal, încercând să reînnoade cursul unei existențe zdruncinate. Nimic nu o mai poate doborâ după ce înfruntase moartea. Schimbările vizibile, chiar și la nivel rural, nu o vor împiedica să-i croiască fiului un viitor.

Sun această cupolă în care ni se lasă impresia că primează socialul, că noua orânduire schimbă cursul istoriei în bine, cititorul familiarizat cu tehnicile romanești ale autoarei din perioada interbelică regăsește spiritul introspectiv prin care nu abdică de la crezul său artistic: spiritul feminin este o sursă inepuzabilă de emoții și trăiri pe care numai femeia-scriitoare le poate devoala în autenticitatea lor. *Toate au pornit de la păpușă* ne oferă o galerie de personaje feminine (Luiza, Tea), pe cât de eterogene din punctul de vedere al statutului și al mediului de viață, pe atât de convergente prin mentalitatea genului pe care îl individualizează.

Romanul *Pădurea Poenari* păstrează în centru acțiunii tipologia feminină, dar adaptată tezismului proletcultist. Paginile cărții sunt un elogiu adus regimului comunist pe fundalul căruia femeia își găsește împlinirea socială și profesională. Cititorul descinde în plin proces de industrializare, personajele fiind împărțite conform aceleiași dispute între Bine și Rău, oamenii partidului reușind să anihileze intențiile distructive ale adepților regimului american. Construcția epică se cristalizează în jurul unui personaj feminin, Dobrița Păun, o tânără inteligentă și frumoasă, al cărei portret amintește de personajele din basmele oierilor. Ea este reprezentanta femeilor ce luptă pentru depășirea propriei condiții, impunându-se prin determinare și curaj.

Călătoria cu trenul din incipitul romanului redă simbolic intrarea într-o lume aflată la granița dintre tradiție și modernitate. Dobrița și Ispas aleg calea binelui, încrezători în promisiunea lui Vasile Bărgăoan, care le descrie șantierul ca un topos ce le poate asigura respect și demnitate. Aceasta este lozinca prin care comunismul își câștigă adepții. În plus, iluzia libertății sădește în sufletul fetei dorința de a lucra pe sondă, aproape de schela petrolieră. Același vis îl are și Mărunțica, prietena Dobriței, alături de care lucrează la cantină. El va deveni realitate sub privirile admirative ale flăcăilor.

Pașii făcuți de protagonistă sunt similari luptei de emancipare a femeii care se reflectă în hotărârea de a demasca nedreptățile șefului de cantină, Vâlcu, dejucând totodată planurile vechiului director de șantier de a zădărnici dezvoltarea sondelor în pădurea Poenari. Tânăra devine prototipul omului format de partid în spiritul și legea viitorului glorios.

Curajul Dobriței, ca și al lui Vasile, Ifrim și Irimia, nu va trece neobservat de reprezentanții partidului, care în plină sărbătoare muncitorească, 23 august, îi vor recompensa sub privirile pline de admirație ale celorlalți. Scena are un puternic impact moralizator și punctează aspectele pozitive și disponibilitatea regimului spre transparență. În plus, traseul tinerei ce răzbate într-o lume destinată bărbaților relevă măiestria propagandistică a naratoarei, care de-a lingul a două decenii găsește calea de a puncta latura pozitivă a acestui regim, chiar dacă uneori nuanțele sunt exagerate și vizează penibilul.

Destinul Henriettei Stahl, mult mai tumultuos decât al Ioanei Postelnicu, își păstrează aceeași linie și-n perioada regimului totalitar, reușind să reziste traumelor prin orientarea spre literatură. Scrierile ei au mai multe niveluri de înșelegere/ semnificații, înțelesul prim, superficial favorizându-i publicarea unor volume, precum *Fratele meu, omul* (1965), *Nu mă călca pe umbră* (1969), *Lena, fata lui Anghel Mărgărit* (1975).

Fratele meu, omul ancorează în plină atmosferă comunistă. Eroul, Matei Ventura, descoperă importanța regăsirii de sine în inchisoare cu ajutorul tinerei ilegaliste Ioana Roman, care a înfruntat ororile recluziunii în numele semenilor și al convingerilor că fiecare obstacol clădește identitatea ființei. Romanul nu prezintă o apologie a regimului nou instaurat și nici nu insistă pe efectele acestuia, ci se folosește de acest pretext, necesar eludării cenzurii, pentru a oferi o operă despre adevăratele valori umane, milă, bucurie, fericire, camuflate adesea prin cinism și neîncredere. Matei este imaginea masculină căreia îi împrumută

convingerile și propriile dileme despre lume, viață, destin, și-l va face adeptul legilor scrise și nescrise ale moralității. El este construit în oglindă cu fratele său Gabriel, pe care se va strădui să-l ocrotească de orice suferință, așa cum îi promisese pe patul de moarte Sandrei Ventura.

Maturitatea precoce a lui Matei se va traduce într-o într-o conduită exemplară, de aceea personajului nu i se conturează un portret fizic, el este suma gândurilor, a ideilor și a simțirilor sale. El este conștiința fratelui și implicit a umnității și nu pregetă a-l judeca pentru superficialitatea cu care se raportează la viață. „Până la conștiința lui nu ajunge nimic, nici mila, nici argumentele, pentru că e păzit ca de o armură de neînduplecata lui frivolitate. Nu vrea să calce cu dinadinsul legea, dar nu știe că legea există”![9]

Întrebată de modelul real sau livresc de care s-a folosit în realizarea personajului, Henriette Yvonne Stahl afirmă explicit: „Seamănă cu toți eroii lui Dostoievski și mai ales cu mine”[10]. Face parte din categoria personajelor singulare, alături de Petre Cristian din *Marea bucurie,* de Ana Stavri din *Între zi și noapte*, cu o capacitate extraordinară de a înțelege viața și de a o înfrunta. Atitudinea de revoltă a lui Cristian împotriva condiției de apatrid și împotriva destinului o împărtășește și Matei Ventura, care se autodenunță pentru o crimă pe care nu o înfăptuiește. Agonia eroului ca și disperarea lui Petre Cristian sunt pasaje din care răzbate exaltarea la limita artificialului. Epicul este pus în umbră de reflecțiile cu accente filosofice, atenția deplasându-se spre conștiința lui Matei care luptă să-și conserve libertatea gândirii, chiar și după confruntarea cu întunericul, cu răul ce guvernează existența. „Oamenii sunt răi. Viața trebuie îmbunătățită, înnobilată cu orice preț. [...] Numai libertatea de a căuta valori noi este sfântă! [...] Trebuie luptat și pentru fericire, nu numai pentru pâine. Înnobilarea oamenilor, asta vreau”[11].

Accente neverosimile dobândește și finalul romanului, faptele se precipită, Pia mărturisește într-un moment de luciditate că ea este autoarea crimei ce care este acuzat matei. Gabriel l-a rândul lui depășește starea de confuzie, lăsându-se învăluit de o bucurie imensă: „Matei, fratele lui, era nevinovat”[12]. Deși nu ocupă prim-planul romanului, detaliile de natură socială, politică redau un tablou citadin din care se degajă arta observației, specifică realismului. La nivelul expresiei, tehnica portretistică și dramatizarea epicului prin dialog întăresc virtuțile literare ale autoarei, chiar dacă tematic, romanului îi lipsește profunzimea ideatică.

În *Lena, fata lui Anghel Mărgărit*, Henriette Yvonne Stahl se folosește de același scenariu: creează fundalul conform contextului politic, însă evidențiază conflictul interior al unei tinere ce trebuie să înfrunte câteva experiențe dureroase, dar cu efect cathartic. Ea este Lena, fiica unui ilegalist, mecanic de locomotivă, care a crezut în sacrificiul lui mesianic. Fericirea apărută brusc, prin regăsirea lui Tudor, un camarad al tatălui său, după sinuosul proces de maturizare, nu este credibil pentru că diminuează din măiestria analizei ce conduce personajul prin diverse medii: lumea mizeră a micului funcționr, burghezia pervertită și disprețuitoare, imaginea iluzoriei a unei existențe lipsite de griji, așa cum se vede în vagoanele ce tranzitează gara unde locuia alături de familia sa. Lumea citadină din romanele interbelice este substituită de un topos din apropierea Bucureștiului în care viețuiesc oameni simpli, împovărați cu drame imposibil de gestionat.

Familia fochistului Mărgărit trăiește într-o casă modestă, din chirpici, printre trenuri și călători, la granița dintre sat și oraș. Lena este implicată de la o vârstă fragedă în lupta de supraviețuire a familiei: cară lemne, cărbuni și apă din fântână, vinde porum sau cireșe pasagerilor, are în grijă pe fratele ei mai mic, Victoraș. Adesea, chipurile luminoase și

[9] Henriette Yvonne stahl, Fratele meu, omul, Ediție ne varietur, București, Editura Minerva, 1973, p.10.
[10] Mihaela Cristea, op.cit., p.157.
[11] Henriette Yvonne stahl, Op.cit., p. 251.
[12] Idem, p.277.

eleganța domanelor o fac să viseze la acestă lume inaccesibilă. Odată cu arestarea lui Mărgărit și după moartea acestuia în urma corecțiilor aplicate pentru mesajele instigatoare și răspândirea de manifeste împotriva socialiștilor, Maria Mărgărit și Lena sunt alungate de șeful gării. Primesc găzduire la cârciuma unor greci, nenea Sofocle și tanti Caliope. Oboseala le va răpune pe cele două femei, ajunse slușnice, căci acum lena se transformase într-o tânără frumoasă, admirată de clienți și pentru glasul ei melodios. În lipsa actelor, ea se prezintă o perioadă ca nepoatăa proprietarilor, mai ales că învățase grecește. Bibiloteca cu romane de dragoste ale grecoaicei Caliope se transformaă într-un mijloc de relexare și de visare. Realitatea dură în care își duce existența nu poate fi compensată prin lectură, protagonista îmbolnăvindu-se. Lisabeta Calotă, mama lui Tudor, tânărul de șaisprezece ani pe care îl cunoscuse pe când trăia Anghel Mărgărit, o va salva, luând-o menajeră în casa boierului Racoveni.

Caracterul frumos al Lenei, ca și chipul, i se desăvârșește prin studiu, singurul mijloc ce o ajută să înțeleagă menirea femeii și o ferește, o perioadă, de tentațiile unei lumi a cărei opulență o înspăimântă. Grație Sofiei Albu, o activistă de partid, învață limba franceză și, mai ales, să trăiască cu secretul tăinuirii identității. Sfidând orice sfat și orice avertisment, încrezătoare într-o fericire pe care și-o construise în imaginație, i se dăruiește lui Cantemir Racoveni, a cărui iubire se transformă repede în dispreț. Sofia Albu va fi alături de ea. „Suntem din altă categorie decât oamenii de sus. Ei sunt o altă clasă, noi avem alte idealuri, alte perspective. Ei te disprețuiesc”[13]. Părăsește casa boierului, putând în pântec rodul acestei iubiri. Războiul se încheiase și idealurile pe care le apărase Anghel Mărgărit devin acum realitate. Ajunge le redacția ziarului „Scânteia” și îl regăsește pe Tudor Calotă, cel care îi cunoaște adevărata identitate.

Romanul este de factură realistă, diferit ca formulă de celelalte scrieri din care răzbate forța analitică. Narațiunea emoționează, iar naratoarea o privește cu simpatie și compasiune pe eroina ce trece dintr-un mediu în altul, prilej pentru a oferi un tablou veridic al spațiului românesc din perioada celui de-al Doilea Război Mondial. Lupta din sufletul personajului ia forma unor notații, fără profunzime, în timp ce înfățișarea și gesturile ei trădează o sensibilitate neconformă cu societatea în care evoluează. Arta discursivă se pierde în firul epic, în care primează angajamentele sociale, criticarea burgheziei și idealizarea noii clase, muncitorimea.

Nu mă călca pe umbră conține, după mențiunea din subtitlu „fragmente din memoriile lui Onofrei, scrise de el însuși, deși din pudoare, la persoana a treia de altcineva”, despre care Henriette Stahl susține că „nu putea fi scris decât de un om matur, cu experiență mare de viață”[14]. Onofrei reprezintă tipologia omului naiv, mult prea ancorat în concret, care și-a pierdut aura sacrului. Profanul îl acaparează și toate cele zece piese ale volumului, considerate de unii nuvele, sunt tot atâtea trepte de regăsire a sufletului, aumbrei, camuflată de noul spirit scientist.

Titlul volumului are o nuanță imperativă, un dialog între autoare și spațiul oprimant, o încercare de a proteja datul inițial al ființei, unitatea dintre materie și spirit. Protejându-și umbra, personajul își ocrotește ființa, „umbra lui Dumnezeu pe pământ”[15] în viziunea lui Jean Chevalier sau, după Ivan Evseev, umbra este „dublul persoanei”[16]. În mentalul popoarelor există teama „ de a nu călca umbra altui om”, despre care Lucian Blaga consideră că reflectă întreg destinul uman.

[13] Idem, p.82.
[14] Mihaela Cristea, Op. Cit., p.158.
[15] Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, Dicționar de simboluri, volumul 3, P-Z, București, Editura Artemis,p.404.
[16] Ivan Evseev, Enciclopedia simbolurilor religioase și arhetipurilor culturale, Timișoara, Editura Arhiepiscopiei Timișoarei, 2007, p.623.

În monografia Constanței-Valentina Mihăilă, volumul este plasat în categoria antiromanului, înțeles ca „o strategie evazionistă”[17]de a se folosi de mediul socialist, în care omul este robotizat, deposedat de individualitate, de identitate și obligat să accepte ceea ce induce ssistemul, pentru a vehicula o atitudine insurgentă nu doar împotriva regimului, ci și a convențiilor literare ce le dimunează forța creatoare.

Prima nuvelă, *Onofrei și reflexia în vid*, se folosește de un simbol cu valențe mitice, oglinda, o interpretare a mitului lui Narcis. Înfiorat de propria-i singurătate după cele zece căsătorii și tot atâtea despărțiri, Onofrei își cumpără o oglindă în mărime naturală, o posibilă logodnică care-l ține permanent conectat cu sine și cu realitatea. Descoperă că această conviețuire cu eul reflectat este „mai obositoare” până într-o zi când sparge oglinda și-n cioburile ei descoperă chipurile „lumii” și are revelația bruscă a noțiunii „împreună” pe care o căutase de atâtea ori în dicționar. Printre chipuri se află și capul de fată, „de data asta blond”, alături de care reintră în circuitul redundant și monoton al celei de-a unsprezecea căsnicii. Renunțând la reflexia în oglindă, el renunță la visuri și îmbrățișează banalul alterității, conștient că orice încercare de a ieși din tipar este iluzorie ca și reflexia în oglindă.

A doua nuvelă, intitulată *Onofrei și iezuiții*, are un accent tragi-comic, căci personajul vrea să-și opereze diformitățile, din motice estetice, și apelează la un medic ginecolog, prietenul său din provincie. Atât în propia familie, cât și-n spital domneau condițiile modeste și viața austeră: „slăbiseră, dar erau fericiți”[18]. O altă preocupare neconcordantă cu viața modestă este achitarea ratelor la televizorul ce le captează atenția, anulându-le iluzia sărăciei și a lipsurile din ce în ce mai evidente. „Câteodată le plăcea programul de la televizor așa de mult, că nu mai mergeau să se culce în paturile lor, ci moțăiau instalați comod în fotolii, ca să nu scape cumva a doua zi începutul programului”[19].

Lupta dintre pisica și șoricelul pe care-l descoperise în salonul improvizat dezvoltă conotații politice, iar sentimentul de teamă ce-l încearcă pe protagonist „ca nu cumva pisica să-l denunțe”[20] pentru că îndrăznise să îi ia apărarea celui neajutorat. În realitate, teama rezidă din simpatia lui pentru adepții ordinului iezuit.

Folosindu-se de un umor negru, în *Onofrei și curcubeul*, naratoarea îl surprinde pe Onofrei într-un efort continuu de a trece pe sub curcubeu, un ideal ce-i acaparează întreaga energie și care-i hrănește firea romantică. Desprinderea de concret are efecte negative în planul existenței lui: copilul moare de inaniție, în timp ce el își achiziționează un automobil, haine noi și mănâncă la restaurant din bani împrumutați sau obținuți din cotizațiile celorlați. Căutările se intensifică prin schimbări succesive de la o religie la alta, pozând în victima divinității: „De aceea Onofrei îl învinuia pe Dumnezeu de tot ce se întâmpla rău pe pământ, scoțându-se pe el însuși mereu din cauză”[21]. Finalul vieții îl surprinde întors spre sine, singura realitate ce-i este permis a o explora: „înecându-se în propriul lui pronume scris cu litere majuscule: EU”[22].

În *Onofrei și Ioana d'Arc*, pierderea Buletinului de Populație” este o parabolă a pierderii identității și a desprinderii de contextul nou în care oamenii nu mai au măsura capacităților proprii și și-au pierdut statutul de îngeri. „Dar îngeri, îngeri ai văzut?- Da, [...], dar prea puțini și unii dintre ei erau chiar bolnavi”[23]. Drama singurătății și a incomunicării îl poartă spre epoca Ioanei *d'Arc*, ea însăși un model pentru omul ce-și hrănește egoul cu propriile reușite, uitând să-și conserve modestia și simplitatea originare. Această întâlnire îi

[17] Constanța-Valentina Mihăilă, op. Cit., p.209.
[18] Henriette Yvonne Stahl, Nu mă călca pe umbră, București, Editura pentru literatură, 1969, p.14.
[19] Ibidem
[20] Idem, p.28
[21] Idem, p.35.
[22] Idem, p.36.
[23] Idem, p.40.

este benefică personajului masculin, pentru că îi permite să alunge gândul ispitirii propriei sorți: „Hotărî că a doua zi va merge să-și facă un buletin nou”[24].

În *Onofrei și secolul vitezei*, Bucureștiul capătă o altă înfățișare, se transformă „într-o pădure de blocuri”, în care individul își pierde identitatea, trecând somnambulic dintr-un cartier în altul, dintr-un bloc în altul. Enunțurile scurte, eliptice, recurente descriu „viteza” cu care Onofrei transgresează timpul și spațiul. Zambila, la care va renunnța pentru a putea înfrunta obstacolele, la fel și stația „Ghiocelul”, ce se desființase, rămân ecouri ale trecutului, ale unei vârste a fericirii ce se pierde în negura timpului. „Sus pe mușuroi, iar în șanț, sus pe morman, iar în șanț. Picioarele din ce în ce mai grele, Onofrei gîfîie. Simte cum îmbătrânește, cum chelește, cum i se clatină dinții, cum face zbîrcituri sub ochi”[25]. Noul, asimilat civilizației, este dușmanul eului, nu este perceput ca un factor de progres.

La limita absurdului este construită și nuvela *Onofrei și propria lui înmormântare*. Din spatele acestui scenariu răzbate drama incertitudinilor, echivalente cu experimentul unor morți succesive „aici pe pământ, zi de zi”, urmate de tot atâtea învieri. Cu fiecare etapă a vieții, omul se clădește pe sine, renaște, nu înainte de a conștientiza că fiecare etapă aduce cu ea o moarte simbolică: a copilăriei, a iubirii, a cuplului. Tendințele lumii moderne, robotizarea, îl ademenesc și pe Onofrei *(Onofrei și cibernetica*), care nu rezistă tentației de a-i dovedi laurei că este „genial”. Descoperirile științifice se întorc împotriva omului, îi destabilizează viața. Laura cade victimă robotului Tic, setat să înghită„ ce e murdar și ce e inutil”.

O nuanță metafizică și accente filosofice transpar *din Onofrei și rostogolirea în sus*; relația Viață-Dumnezeu-Eternitate făcând diferența dintre oameni. Simbolistica „rostogolirii în sus” este explicată de el însuși ca un act de eroism pe care se simte dator să-l încerce: „eroismul consta tocmai în lupta cu imposibilul și învingerea imposibilului, luptă pe care hotără s-o ducă cu orice preț”[26]. Miracolul se ascunde în tot ce-l înconjoară și trebuie deslușit cu sufletul, îndurând ororile celorlalți care se dovedesc implacabili cu cei care le înșeală așteptările. Credința în Dumnezeu este condiționată de miracol, iar atunci când acesta întârzie să apară, semenii, incapabili de milă și iubire, îl ucid pe Onofrei, suprimând, de fapt, propriile sentimente.

Mânuind cu adevărată măiestrie arta dramatică, naratoarea glisează între realitate și ficțiune în Onofrei și Henriette Yvonne Stahl, insistând asupra principiului ce-i străbate întreaga literatură. „Arta este vie. Nici nu se poate ști dacă nu cumva viața, realitatea nu se conformă până la urmă puterii de imaginație a omului creator”.[27]

Motivul lui Narcis prezent în prima scriere este completat în finalul volumului cu simbolul onofreic, acea tipologie a omului visător, singur, preocupat să găsească un sens vieții în care omenirea se reflectă prin actul oglindirii. „În fiecare zi îmi telefona un Onofrei, alt Onofrei, încă un Onofrei, mereu un Onofrei, toți Onofreii...”[28]. În spatele lui Onofrei se ascunde însăși autoarea, prin al cărei umor de urmor de factură tragi-comică se sustrage restricțiilor sistemului și cenzurii și continuă pe linia cu care ne-a obișnuit, a literaturii de profunzime și de introspecție, în care își fac loc accente moralizatoare și critice la adresa lumii. În ultimul capitol al cărții accentul se deplasează spre literatura „originală” sau „modernistă” care în locul accesibilității preferă tehnici inovatoare care conduc spre ermetism, căci volumul de „502 pagini” nu poate fi descifrat decât de un singur receptor: scriitorul, adică Onofrei. Un veritabil obstacol între carte și public îl reprezintă arta narativă,

[24] Idem, p.51.
[25] Idem, p.59.
[26] Idem, p.87.
[27] Idem, p.97.
[28] Idem, p.97.

limbajul, simbolurile preferate de scriitor, astfel încât „ar cere totuşi ani de caznă ca să fie învăţate şi de alţi oameni”[29].

Cele zece scene, crochiuri, după unii, capitole ale unui roman, după alţii, sunt insolite prin cheile de lectură pe care le oferă şi prin trecerea cu uşurinţă de la ironie la grotesc şi la absurd, punctând momente de un tragism asumat cu luciditate. Pe fundalul unui Bucureşti ce îmbrăţişează modernul, redat prin elemente de civilizaţie, precum tramvaiul, automobilul, „pădurea de blocuri”, televizorul, robotica, se proiectează şi se consumă călătoria prin viaţă a lui Onofrei, care îşi acceptă înfrângerea , simţindu-se strivit de o realitate pe care nu o poate gestiona.

BIBLIOGRAPHY

1. Chevalier, Jean, Gheerbrant, Alain, *Dicţionar de simboluri*, volumul 3, P-Z, Bucureşti, Editura Artemis;
2. Cristea, Mihaela, *Despre realitatea iluziei, De vorbă cu Henriette Yvonne Stahl*, Bucureşti, Editura Minerva, 1996;
3. Evseev, Ivan, *Enciclopedia simbolurilor religioase şi arhetipurilor culturale*, Timişoara, Editura Arhiepiscopiei Timişoarei, 2007;
4. Mihăilă, Constanţa- Valentina , *Henriette Yvonne Stahl între mistică şi modernitate,* Bucureşti, Editura Muzeul Literaturii Române, 2014;
5. Negrici, Eugen, *Literatura română sub comunism*, Proza, Ediţia a II-a, Bucureşti, Editura Fundaţiei Pro, 2006;
6. Postelnicu, Ioana, Pădurea Poenari, Bucureşti, Editura de Stat pentru Literatură şi artă, 1953;
7. Postelnicu, Ioana, Toate au pornit de la păpuşă, Bucureşti, Editura Eminescu, 1972;
8. Stahl, Henriette Yvonne, *Nu mă călca pe umbră*, Bucureşti, Editura pentru literatură, 1969;
9. Stahl, Henriette Yvonne, *Fratele meu, omul*, Ediţie ne varietur, Bucureşti, Editura Minerva, 1973.
10. Stahl, Henriette Yvonne, *Lena, fata lui Anghel Mărgărit*, Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1975.

[29] Idem, p.106.

CONFLUENCES AND INTERFERENCES OF CUSTOMS IN THE ROMANIAN-BULGARIAN BORDER AREA

Nicoleta Diana Jilavu (Matei)
PhD Student, University of Craiova

Abstract:Our approach includes, on the one hand, the meeting point of customs in the cross-border area of the Danube and, on the other hand, it aims at the common points and the differences that they imply. The cross-border region of the Danube in the Bulgarian region, the holidays over the year have certain corresponding elements in the existing customs and traditions and in the Romanian cross-border space.
There are not so many written references about the folklore of this area, which is at the center of research in this area. They were reduced after the 40s of the 20th century, after the establishment of communism. "After a hiatus of several decades, only since the seventh decade have several anthologies of prose and popular Aromanian poetry been published,"[1] as Iulia Wisoşenschi states.

Keywords: confluence, interference, custom, tradition, celebration

Obiceiurile calendaristice, atât cele cu dată fixă, cât şi cele cu mobilă, au caracter ciclic. Toate se repetă după cum le vine rândul în calendar. „Obiceiurile vieţii de familie, marcând momente importante din viaţa social-biologică a individului şi a familiei, se practică la date diferite, în funcţie de evenimentul care le solicită şi, de regulă, o singură dată în viaţa acelui individ. (…) Obiceiurilor vieţii de familie le este caracteristică nu o reluare succesivă, la interval scurte, a aceleiaşi desfăşurări, ci o succesiune continuă de elemente distincte, dar similare ca structură, organizate pe baza anumitor principii, deci o succesiune gradată, subliniind momente diferite. (…) În ansamblul lor se proiectează întreaga evoluţie a vieţii unui individ (…) o evoluţie tipică, modelată şi structurată pe anumite principii.”[2]

Obiceiul cuprinde manifestări care au loc cu un anumit prilej, o rânduială. Sărbătoarea, însă, devine un act solemn, o modalitate de „a nu da uitării (…) generator de ordine şi echilibru. (…) Sărbătoarea şi praznicul vor fi fost poate cândva mai intim legate, astăzi însă, cel dintâi poate denumi, deopotrivă, manifestări laice, dar şi religioase, pe câtă vreme cel de-al doilea rămâne rezervat evenimentelor dictate ecleziastic. Lor li se adaugă festivitatea, desfăşurare publică având ca unic reper viaţa civică.”[3]

Termenul „tradiţie” este definit de Jean Cuisenier. Acesta provine „din latinescul «traditia», derivat al verbului «tradere», ceea ce înseamnă «a da mai departe», «a transmite». (...) bunul transmis poate să nu fie unul de ordin material. Poate fi o învăţătură, spre pildă, ori un obicei.”[4] O altă definiţie a acestuia este dată de „Dicţionarul de etnologie şi antropologie” al autorilor P. Bonte şi M. Izard: „Tradiţia este (...) ceea ce se păstrează din trecut în prezent,

[1] Wisoşenschi, Iulia, *Reflectări ale legăturilor de rudenie în literatura orală aromână,* Editura Etnologică, Bucureşti, 2016, p. 14.
[2] Pop, Mihai, Ruxăndoiu, Pavel, *Folclor literar românesc*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1978, p. 182.
[3] Ştiucă, Narcisa Alexandra, *Sărbătoarea noastră cea de toate zilele, volumul I,* Editura Cartea de Buzunar, Bucureşti, 2004, p. 3.
[4] Cuisenier, Jean, *Tradiţia populară*, traducere de Nora Rebreanu Sava, Editura Casa Cărţii de Ştiinţă, 2005, p. 8.

fiind transmisă şi rămânând activă şi acceptată de către cei care o primesc şi care, la rândul lor, o transmit de-a lungul generaţiilor”[5]. Tradiţia populară este, în schimb, un „mod de transmitere şi însuşire a cunoştinţelor, practicilor şi valorilor curente într-un anume tip de societate, cultural determinată şi istoric datată, societate pe care unii o numesc din acest motiv şi fără analize suplimentare, «societate tradiţională.»”[6].

Încă din vechime, oamenii au încercat să se orienteze. Au căutat posibilităţi să-şi organizeze munca după semnele cerului. De aceea, ţăranul şi-a creat un calendar pentru orientare, un instrument care l-a aşezat în echilibru cu natura, cu vremea, cu tot ce era bine şi cu ceea ce îi era interzis pentru a nu atrage nefastul. „Românului ţăran nu-i trebuiesc cărţi astronomice, nici barometru, nici calendare tipărite. El e singur astronom şi calendarist. Vremea l-a învăţat a observa şi a-şi întipări bine în minte semnele de căpetenie (…) Aceste semne însă, nu le păstrează el numai pentru sine, ci precum le-a moştenit de la părinţii şi străbunii săi, aşa le împărtăşeşte el şi le explică copiilor săi.”[7]

Dicţionarul limbii române, descrie termenul calendar ca pe un „sistem de împărţire a timpului în ani, luni şi zile, bazat pe fenomenele periodice ale naturii”[8]. Anotimpurile sunt, astfel, „dictate de creşterea şi descreşterea forţei soarelui.”[9]

Etnologul Antoaneta Olteanu defineşte calendarul popular drept un „sistem de gândire în jurul căruia se aşează întreaga arhitectură a mentalului tradiţional. (…) Nu este numai o ordonare a timpului, o limitare a momentelor sacre în înşiruirea cotidiană a zilelor profane (…) este acea ştiinţă a vieţii, rânduială a vremii, a şti când să faci şi când să nu faci un lucru.”[10]

Calendarul popular include sărbători care se desfăşoară, în general, deopotrivă cu cele creştine. Sărbătorile cu dată fixă au loc la o anumită dată, neschimbată, iar cele cu dată mobilă sunt dependente de data în care se desfăşoară Paştile. Calendarul creştin cuprinde praznice împărăteşti, marcate în calendar cu cruce roşie, alte sărbători importante, notate tot cu cruce roşie, însă ele marchează prăznuirea celor mai importanţi sfinţi, şi sărbători notate prin intermediul crucilor negre, între care se află şi prăznuirea unor sfinţi importanţi, unii foarte cinstiţi de credincioşii români, precum Sfântul Cuvios Antonie cel Mare (17 ianuarie), Sfinţii Ierarhi Atanasie şi Chiril (18 ianuarie), Sfântul Ierarh Grigorie Teologul (25 ianuarie), Sfinţii 40 de Mucenici de Sevastia (9 martie) etc.

Calendarul românilor integrează mai multe tipuri de început de an. Dincolo de Anul Nou civil care începe la 1 ianuarie şi se încheie la 31 decembrie, vom include aici, din punct de vedere religios ortodox, Anul Nou bisericesc care debutează la 1 septembrie şi se încheie la 31 august, dar vom putea discuta şi despre Anul Nou pastoral care începe la 23 aprilie (la Sf. Gheorghe) şi se încheie la 26 octombrie (Sf. Dumitru). Putem vorbi, de asemenea, despre Anul Nou agrar ce este prevăzut între echinocţiul de primăvară şi cel de toamnă (Mucenici/Buna Vestire: 9-25 martie şi Sfântă-Măria Mică/Ziua Crucii: 8-14 septembrie), Anul Nou viticol (1 februarie - 14-15 septembrie). Nu putem exclude Anul Nou Dacic, mai puţin uzitat, perioadă calendaristică de trei săptămâni, cuprinsă între Filipii de Toamnă (14 Noiembrie) şi Moş Nicolae (6 decembrie)[11], despre care vorbeşte în lucrările sale etnologul Ion Ghinoiu.

---

[5] Bonte, Pierre, Izard, Michel, *Dicţionar de etnologie şi antropologie*, ediţia a II-a, Polirom, 2007, p.673.
[6] Cuisenier, Jean, *op. cit.*, p. 89.
[7] Marian, Simion Florea, *Sărbătorile la români, Studiu etnografic, I*, ediţie îngrijită şi introducere de Iordan Datcu, Editura Fundaţiei Culturale Române, 1994, p. 70.
[8] Vezi termenul *calendar* la adresa https://dexonline.ro/definitie/calendar, site accesat la 15.01.2021.
[9] Ştiucă, Narcisa Alexandra, *op. cit.*, p. 5.
[10] Olteanu, Antoaneta, *Calendarele poporului roman*, Editura Paideia, 2001, p. 7.
[11] Ghinoiu, Ion, *Comoara satelor, calendar popular,* Editura Academiei Române, Bucureşti, 2005, p. 245.

Atunci când aducem în atenţie termenul confluenţă vom aduce evalua sensurile pe care le precizează Dicţionarul explicativ al limbii române. Pe de o parte se referă la „locul în care se unesc două sau mai multe cursuri de apă”[12] sau un „loc de întâlnire, de contact.[13] Interferenţa, în schimb, presupune o „întâlnire, încrucişare, combinare a două sau mai multe fenomene, întâmplări, fapte etc[14] sau un „fenomen de suprapunere şi de compunere a efectelor a două (sau a mai multor) mişcări vibratorii provenite din surse diferite; intensificare (sau slăbire reciprocă) a intensităţii undelor prin suprapunerea lor.”[15] Demersul nostru include, pe de o parte, punctul de întâlnire al obiceiurilor din zona transfrontalieră a Dunării şi, pe de altă parte, vizează punctele comune şi diferenţele pe care acestea le presupun.

„Există în nord-vestul Bulgariei o zonă ce înconjoară Vidinul şi coboară aproape compact româneşte. Ea apare ca o prelungire etnofolclorică şi lingvistică a zonei Timocului, râul fiind, de altfel, un hotar ce desparte marea zonă dintre Morava şi Timoc, locuită de români, şi acest «pinten» pătruns destul de adânc în extremitatea nord-occidentală a Bulgariei”.[16] Virgil Nestorescu redă o hartă care are în cuprins localităţile cu populaţie românească din regiunea Vidin. Pornind de la râul Timoc, acestea sunt: Cudelin, Balei, Bregovo, Rachitniţa, Kosovo, Deleina, Şpicovi Colibi, Boriloveţ, Periloveţ, Caniţ, Rabrovo, Topoloveţ, Dolni Boşneac, Calenic, Drujba, Vrău, Gămzovo, Tianovţi, Florentin, Iasen, Negovanovţi, Maior Uzunova, Capitanovţi, Gomotarţi, Coşava, Pocraina, Şoşava, Slanotrăm, Cutova, Antimova, Cumbair şi Vidin.

În spaţiul cercetat de noi, referindu-ne la cel din regiunea transfrontalieră a Dunării din regiunea bulgară, sărbătorile de peste an au anumite elemente corespondente în obiceiurile şi tradiţiile existente şi în spaţiul transfrontalier român. Ne referim la roşitul ouălor de Paşti, la tăiatul porcului de Crăciun, la prepararea sarmalelor şi a piftiilor, la Iordănit (Iordanov în zona bulgară), la organizarea de clăci pentru ducerea la bun sfârşit a unor treburi importante din gospodărie. Iulia Wisoşenschi[17] subliniază importantţa studierii „comparate a folclorului popoarelor vecine din Sud-Estul Europei”[18]. Alexandru Odobescu este cel care semnalează necesitatea acestui demers despre care academicianul Sabina Ispas spune că „studierea comunităţilor folclorice româneşti sud-dunărene, prin investigarea şi interpretarea formelor ştiinţifice de exprimare culturală deschidea noi orizonturi consideraţiilor teoretice şi, totodată, creiona repere ferme de identitate ce asigurau grupurilor umane coeziune, coerenţă, siguranţă şi legitima apartenenţa lor la străvechiul fond cultural al romanităţii orientale (Ispas, 2003:33)”[19]

Cercetătorii N. Panea, C. Bălosu şi Gh. Obrocea[20] subliniază o serie de aspecte care evidenţiază obiceiurile şi tradiţiile existente în Timocul bulgăresc în perioada sărbătorilor de iarnă. Ne referim la colindeţe (colindeţ, colindeţe, Moş Ajun în spaţiul românesc), ridicatul la grindă de către moaşă (obicei practicat şi astăzi în zona Olteniei şi a Munteniei – Vlaşca –

[12] Vezi termenul *confluenţă* la adresa https://dexonline.ro/definitie/confluente/definitii , site accesat la 08.01.2023.
[13] *Ibidem.*
[14] *Ibidem* .
[15] *Ibidem*.
[16] Vezi Panea, Nicolae; Bălosu, Cornel; Obrocea, Gheorghe, *Folclorul românilor din Timocul Bulgăresc*, Editura Omniscop, Craiova, 1996, p. 7.
[17] Wisoşenschi, Iulia, *Reflectări ale legăturilor de rudenie în literatura orală aromână,* Editura Etnologică, Bucureşti, 2016.
[18] *Ibidem,* p. 7
[19] Wisoşenschi, Iulia, *Reflectări ale legăturilor de rudenie în literatura orală aromână,* Editura Etnologică, Bucureşti, 2016, p. 7.
[20] Panea, Nicolae; Bălosu, Cornel; Obrocea, Gheorghe, *Folclorul românilor din Timocul Bulgăresc*, Editura Omniscop, Craiova,

Teleorman, în sate din apropierea Dunării), Sorcova, Plugul, Steaua, Iordănitul, stropitul animalelor din gospodărie cu agheasmă de Bobotează, păzitul fântânilor (obicei regăsit în spaţiul Olteniei în localităţi precum Moţăţei, Băileşti sau Izbiceni), Triful Viilor, Dragobetele, Mărțișorul/ Marteniţa, Lăzărelul, Joimărica (focurile de Joimari), hora de pomană (obicei practicat în a treia zi de Paşti în localităţi din Dolj, Olt sau Teleorman), Căluşul, Paparuda, Sânzienele, cât şi anumite practici legate de sărbători precum Sfântul Petru, Sfântul Ilie, Sfântă Măria Mare, Sfântă Măria Mică, Sfântul Dumitru şi alte sărbători. O particularitate identificată atât în Timocul bulgăresc, cât şi în cel sârbesc, are în vedere o sărbătoare cu totul specială care are în centru patronul spiritual al casei, unul dintre sfinţii din calendarul ortodox, ales din bătrâni şi cinstit cum se cuvine şi cu evlavie de către urmaşii lor. Vom face, aşadar, precizarea că acest obicei se înscrie în rândul celor de familie. Cât despre asemănări, diferenţieri şi punctele de întâlnire ale acestora ne vom preocupa îndeaproape în capitolele următoare.

BIBLIOGRAPHY

1. Bonte, Pierre, Izard, Michel, *Dicţionar de etnologie şi antropologie*, ediţia a II-a, Polirom, 2007
2. Brezeanu, Stelian, *Poezii populare de la românii din Timoc, culese de C. Sandu-Timoc*, cu o introducere de N. Cartojan, ediţia a II-a, Editura Ager, 2007
3. Brezeanu, Stelian; Zbuchea, Gheorghe, *Românii de la sud de Dunăre*, Arhivele Naţionale ale României, Bucureşti, 1997
4. Bucuţa, Emanoil, *Românii dintre Vidin şi Timoc*, Tipografia Cartea Românească S.A, Bucureşti, 1923.
5. Constantinescu, N.A., *Chestiunea timoceană*, Imprimeria I.E. Trouţiu, Bucureşti, 1941
6. Crâşmaru, Romeo, *Românii Timoceni. Studiu jurnalistic despre românii din Timoc şi Morava şI lupta lor pentru păstrarea identităţii naţionale*, Editura Alma, Craiova, 2015
7. Cuisenier, Jean, *Tradiţia populară*, traducere de Nora Rebreanu Sava, Editura Casa Cărţii de Ştiinţă, 2005, p. 8.
8. Ghinoiu, Ion, *Comoara satelor, calendar popular*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2005
9. Marian, Simion Florea, *Sărbătorile la români, Studiu etnografic, I*, ediţie îngrijită şi introducere de Iordan Datcu, Editura Fundaţiei Culturale Române, 1994
10. Negrilă, Adrian Sorin, *Oraşul Nikopol (Bulgaria). Studiu de geografie umană,* Editura Etnologică, Bucureşti, 2016.
11. Nestorescu, Virgil, *Românii timoceni din Bulgaria*, Editura Fundaţiei Culturale Române, Bucureşti, 1996
12. Olteanu, Antoaneta, *Calendarele poporului roman*, Editura Paideia, 2001, p. 7.
13. Panea, Nicolae; Bălosu, Cornel; Obrocea, Gheorghe, *Folclorul românilor din Timocul Bulgăresc*, Editura Omniscop, Craiova, 1996
14. Pop, Mihai, Ruxăndoiu, Pavel, *Folclor literar românesc*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1978
15. Sandu-Timoc, Cristea, *Cântece bătrâneşti şi doine,* cuvânt înainte de Tudor Arghezi, Editura pentru literatură, 1967
16. Stahl, Henry H., *Triburi şi sate din sud-estul Europei; structuri sociale, structuri magice şi religioase,* traducere de Viorica Nicolau, Editura Paideia,

Bucureşti, 2000

17. Ştiucă, Narcisa Alexandra, *Sărbătoarea noastră cea de toate zilele, volumul I,* Editura Cartea de Buzunar, Bucureşti, 2004, p. 3.

18. Tîrcomnicu, Emil, *Românii dintre Vidin, Dunăre şi Timoc, sărbători, obiceiuri, credinţe,* Editura Institutului Cultural Român, Bucureşti, 2010

19. Tucă, Petronela-Luminiţa, *Iancu Jianu, o perspectivă asupra construirii eroului,* vol. I, Editura Etnologică, Bucureşti, 2019

20. Vâlsan, G, „Românii din Bulgaria şi Serbia", în *România şi popoarele balcanice*, 1913

21. Vâlsan, G., *„Românii din Serbia*", în Buletinul Societăţii Regionale de Geografie, 1937

22. Vâlsan, G., *Românii din Serbia*, ediţie postumă, „Buletinul Societăţii Regale de Geografie", Tomul LVI, 1937

23. Wisoşenschi, Iulia, *Reflectări ale legăturilor de rudenie în literatura orală aromână,* Editura Etnologică, Bucureşti, 2016

Articole

Ţîrcomnicu, Emil, „Cercetări etnografice la românii dintre Kozlodui şi Şiştov", în *Revista Română de Sociologie*, serie nouă, anul XXII, nr. 5–6, Bucureşti, 2011, p. 495–514, document accesibil online la adresa: https://www.revistadesociologie.ro/pdf-uri/nr.5-6-2011/06-ETircomnicu.pdf, site accesat la 04.01.2023

Ţîrcomnicu, Emil, Cercetări etnografice la românii dintre Kozlodui şi {iştov", în *Revista Română de Sociologie,* serie nouă, anul XXII, , nr. 5-6, pp. 495-514, Bucureşti, 2011

Site

Vezi documentul la adresa: https://www.mdlpa.ro/pages/romaniabulgaria, site accesat la 04.01.2023

https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/31002, site accesat la 04.01.2023

https://dexonline.ro/definitie/calendar, site accesat la 15.01.2021

https://dexonline.ro/definitie/confluente/definitii , site accesat la 08.01.2023

BIBLICAL SOURCES OF THE BARTOLOMEU VALERIU ANANIA NEW TESTAMENT (1993) TRANSLATION

Cătălin Varga
PhD Student, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: The article addresses to romanian biblical scholars preoccupied with the history of biblical translations. We search for the biblical sources (editions and critical editions) of „Anania" translation of the Sacred Text in order to establish the dependence of the authorised versions in Europe and America. The most common francophone editions used by translator was the following: La Bible de Jérusalem (Paris, 1973); La Bible. Traduction Oecuménique (Paris, 1978); La Bible. Traduction par Émile Osty (Paris, 1973). We identify La Bible. Traduction Oecuménique (TOB) as the key one. The most common anglophone editions used by translator was the following: The Holy Bible. King James Authorised Version (Oxford, 1977); The New Oxford Annotated Bible (Oxford, 1977); Good News Bible (New York, 1978) – with the preeminence of KJV edition. This two biblical translations (TOB and KJV) influenced the romanian translator in he's entire process of translating the original greek text.

Keywords: translation, Bible, critical editions, francophone and anglophone versions, original greek text.

Conform bibliografiei versiunii biblice din 1993, edițiile biblice, în limba engleză, trecute prin filtrul analizei comparate, sunt 3 la număr: *The Holy Bible. King James Authorised Version* (Oxford, 1977); *The New Oxford Annotated Bible* (Oxford, 1977); *Good News Bible* (New York, 1978[1]). Însă, dacă ne uităm în manuscrisele traducătorului, observăm că a mai folosit și alte două ediții celebre: *Revised Standard Version* (*RSV*) și *Today's English Version* (*TEV*[2]).

Principalul izvor biblic anglofon, din care s-a inspirat B. Anania, conform unei minuțioase analize filologice pe care o vom schița mai jos, a fost ediția istorică *KJV*. Primele versiuni în engleza medie au fost Bibliile *wycliffite* de la sfârșitul sec. al XIV-lea, asociate cu John Wyclif, deși probabil nu editate de acesta. William Tyndale (1494-1536), care și-a achiziționat Noul Testament al lui Luther, în anul 1526, l-a tradus în limba engleză, fascinat fiind de lexicul anglo-saxon care îi permitea să se joace cu termenii privitori la „evanghelie" și „Cult", și încântat, de asemenea, de faptul că ebraica și engleza erau mult mai compatibile, lexical și semantic, decât ebraica și greaca. În anul 1604, la îndemnul puritanilor anglicani, Regele Iacob I al Angliei patronează o nouă traducere a Bibliei, care să amelioreze atât Biblia catolicilor, cât și ediția protestantă de la Geneva. Așa ia naștere renumita și consacrata versiune a Bibliei *King James Version*, cea care a antrenat un colectiv numeros de experți teologi și filologi, care au lucrat în echipe cu sediul la Oxford, Cambridge și Westminster. Proiectul de traducere a durat 6 ani, însă nu a primit vreo recunoaștere oficială, ci pur și simplu a devenit cea mai populară versiune biblică tipărită. Primii coloniști în America nu o agreau, din pricina patronajului regal, ei

[1] Bartolomeu Valeriu Anania, *Noul Testament*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1993, p. vii.
[2] Călin Florea (ed.), *Atelier Biblic. Caiete de lucru*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2003, p. 9.

folosind în continuare ediția de la Geneva, ale cărei note marginale se potriveau mai bine cu teologia lor.

Această ediție medievală a fost cu timpul revizuită și diortosită constant, ajungându-se, în anul 1952, la renumita versiune adaptată și completată *Revised Standard Version (RSV)*. Această nouă ediție a Bibliei anglofone, publicată în America, stă sub semnul dictonului din *Ecclesiastul* 12, 12, care spune că traducerea Bibliei este o operă fără de sfârșit. În timpul a 4 decenii, de la ediția din 1952 a *Revised Standard Version* și până la cea din 1990 a *New Revised Standard Version*, un număr incredibil de 27 noi ediții ale Bibliei au fost publicate în limba engleză. Cele mai notabile dintre toate aceste ediții scripturistice, care într-o asemenea inflație editorială nu prea se justifică, sunt următoarele: *Revised Standard Version* (1952); *Jerusalem Bible* (1966); *New American Bible* (1970); *New English Bible* (1970); *Good News Bible* (1976); *New International Version* (1978); *New King James Version* (1982); *Contemporary English Version* (1995); *New International Reader's Version* (1996). Vechiul Testament al acestei ediții de mai sus a fost rodul a 81 de ședințe ale Comisiei, cu un număr total de 450 de zile de muncă asiduă, ca totul să fie pregătit pentru tipar la data de 30 septembrie 1952. Noua versiune a fost lansată cu o campanie publicitară pe măsură. Însă această promovare excesivă (3418 locuri de lansare, cu un public de peste un milion și jumătate de persoane) nu a scăpat de întâmpinarea criticilor. Acuzații nefondate și malițioase au curs de peste tot împotriva autorilor, aceștia au fost atacați din pricina unui presupus lexic prea modernizat pentru limba inspirată a Bibliei (fraza "prin Sângele Său" nu a mai fost adăugată textului din *Coloseni* 1, 14; adaosurile scribale din *Marcu* 16, 9-20 și *Ioan* 7, 53 – 8, 11 sunt marcate ca nefiind inspirate, adică interpolări târzii ale Bibliei). Obiecțiile, la un moment dat, au ajuns să escaladeze atât de mult ridicolul, încât un pastor fanatic din Carolina de Nord a ars întreaga ediție și a trimis cenușa ei decanului Facultății de Teologie a Universității Yale, unul dintre coordonatorii ediției, motivându-și dezgustul religios, față de noua traducere, prin gestul acesta de proveniență medievală, când cărțile incomode erau aruncate în foc.

Despre ediția clasică *King James Version* vom mai spune doar atât: traducătorii ei erau conștienți de misiunea lor, uriașă în responsabilitate, de a reda contemporanilor Cuvântul lui Dumnezeu. Tot aceștia spuneau că se bucură de varietatea traducerilor fiindcă această realitate este *profitabilă* pentru aflarea înțelesurilor Scripturii. Poate că reușita versiunii mitropolitului Bartolomeu Anania, spune profesorul V. Mihoc, stă tocmai în această concepție sacră a responsabilității transmiterii nealterate a Cuvântului lui Dumnezeu comunității de credință din care faci parte[3].

Conform bibliografiei versiunii biblice din 1993, edițiile biblice, în limba franceză, trecute prin filtrul analizei comparate, sunt 3 la număr: *La Bible de Jérusalem* (Paris, 1973); *La Bible. Traduction Oecuménique* (Paris, 1978); *La Bible. Traduction par Émile Osty* (Paris, 1973[4]). Tot în urma unei atente investigații filologice se va putea observa tendința diortositorului înspre ediția *La Bible de Jérusalem*.

Această ediție păstrează aproape exactă ordinea canonului Textului Masoretic (Pentateuhul – Cărțile Istorice – Cărțile Poetico-Sapiențiale – Cărțile Profetice), fără a mai adăuga și cărțile deuterocanonice, deci izvorul textului vechitestamentar este Biblia ebraică. Este o ediție mai puțin pretențioasă, nu are note de subsol, ci doar niște sumare introduceri ale cărților biblice. Conține totuși un bogat tabel cronologic al întregii istorii

[3] Vasile Mihoc, "Labor amoris. Sfânta Scriptură în versiunea Bartolomeu Valeriu Anania", în *Primele mărturii despre Biblia Jubiliară 2001: Versiunea Arhiepiscopului Bartolomeu Valeriu Anania*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2003, pp. 86-89.
[4] Bartolomeu Valeriu Anania, *Noul Testament*, p. vii.

biblice, un calendar al sărbătorilor cuprinse în Biblie și un tabel de măsurători și monezi biblice[5].

În prefața ediției autorii ne dezvăluie izvoarele biblice ale traducerii Vechiului Testament: Textul Masoretic, Targumele aramaice și Septuaginta. Pentru traducerea Noului Testament se specifică faptul că s-au folosit cele mai bune ediții critice moderne, însă nu se oferă titlul lor. Noi credem că se face referire la edițiile critice *Nestle-Aland*. Pasajele biblice considerate neautentice sunt introduse, în textul tradus, între paranteze, astfel se atenționează cititorul cu privire la paternitatea lor. De asemenea, se amintește faptul că literalitatea și imperfecțiunea lingvistică a textului original au fost adaptate unui limbaj mai puțin tehnic și conceptual, optându-se pentru cele mai genuine echivalente franțuzești, practic avem de-a face cu o traducere într-un limbaj comun, universal[6].

Cercetătorul A.G. Murray, într-o recenzie obiectiv alcătuită, spunea că valoarea proiectului *La Bible de Jérusalem*, desfășurat sub auspiciile Școlii Biblice Dominicane de la Ierusalim, a fost unanim recunoscut. Fapt pentru care, într-o traducere fidelă originalului, prin retroversiune, va apărea versiunea în limba engleză: *The Jerusalem Bible*, editată de Alexander Jones, în 1966. Această din urmă ediție păstrează textul interpretat de editorii francezi, îmbunătățindu-l în lumina noilor descoperiri istorice, arheologice și literar critice[7]. Biblistul englez John Barton, în schimb, o consideră o traducere extrem de inovatoare, nu în sens depreciativ. Publicată pe secțiuni, în perioada 1948-1954, ediția *Bible de Jérusalem* a fost rezultatul unui efort conjugat al poeților și criticilor literari (nu ne miră deci apetitul cărturarului Bartolomeu pentru această ediție). Traducerea Psalmilor se face respectând metrica, iar cercetarea științifică este de un nivel foarte înalt, exprimată prin introducerile și notele prezente la fiecare carte biblică în parte. Biblia de la Ierusalim a fost revizuită integral, în anul 1985. Noua sa denumire a fost *New Jerusalem Bible* (*NJB*). În foarte multe privințe această versiune biblică rămâne cea mai inovativă traducere, în uzul comun, a secolului trecut[8]. Pare uimitor totuși că Anania se inspiră mult din această traducere revoluționară, mai ales că în Ortodoxie cantonarea în canoanele limbajului bisericesc împotmolesc serios astfel de inițiative traductologice.

Studiu de caz: Evanghelia după Matei (*KJV, RSV, TEV*)

***Mt* 6, 16**:

ἀφανίζουσιν γὰρ τὰ πρόσωπα – *they desfigure their faces* – „își mânjesc fețele”

Verbul grecesc ἀφανίζω, la tranzitiv, are însemnătatea de “a face ceva/pe cineva de nerecunoscut; a distruge; a desfigura” (*Mt* 6, 19); iar la intrazitiv reflectă ideea de dispariție, pieire (*Fapte* 13, 41). Ținând cont că verbul este la diateza activă, traducerea corectă ar fi cea de “distrugere, desfigurare”. Deși ediția *KJV* folosește această opțiune traductologică (“*they desfigure their faces*”), totuși Anania o respinge și o consideră inacurată. Inexplicabil, din punct de vedere filologic, alege opțiunea (*mânjesc*), deși a avut la îndemână opțiunea (*își strică fețele lor*) a Bibliei de la București (1688), care este cea mai apropiată, ca sens filologic, de originalul ἀφανίζω. Precizăm că revizuirea Bibliei de la 1688, renumitul proiect biblic de la Iași (MLD), optează pentru ajustarea formei brute în ceva mai digerabil filologic: *posomorăsc fețele* – care este de fapt propunerea Bibliei lui Nicodim (1940), cea pe care Anania o persiflează în manuscrisele sale, notând-o cu semnul latin (*sic*!). Precizăm că în Biblia 1975 apare varianta “își smolesc”. Anania renunță la această formă în favoarea celei publicate (*își mânjesc fețele*) strict din rațiuni

[5] R. de Vaux, P. Benoit et.alii. (eds.), *La Bible de Jérusalem*, Traduite en francais sous la direction de l’École biblique de Jérusalem, Les Éditions du Cerf, Paris, 1998, 2117 p.
[6] R. de Vaux, *La Bible de Jérusalem*, p. 13.
[7] *** *The Jerusalem Bible*, ed. by Alexander Jones, Longman and Todd, Darton, pp. xvi + 1547 + 498. Review by A. Gregory Murray, published in *The Downside Review*, vol. 85, no. 278, 1967, pp. 90-91.
[8] John Barton, *O Istorie a Bibliei*, Humanitas, București, 2021, pp. 501-502.

fonetice. Iată motivația sa de ordin lingvistic, redată în același manuscris: "***își smolesc*** *nu e foarte propriu și, pe de altă parte, împiedică limba (vecinătatea dintre* ș *și* s*)*".

***Mt* 11, 3**:

ὁ ἐρχόμενος – *Are you the one John said was going to come?*

Traducerea *TEV* este respinsă de Anania fiindcă este o parafrazare inutilă. Invocarea personajului istoric Ioan Botezătorul, în apropierea participiului problematic al verbului ἔρχομαι, complică teologic lucrurile. De exemplu, în prologul ioaneic, același verb la participiu caracterizează acțiunea luminării lumii, dar și a venirii Luminii în lume, prin Persoana lui Iisus. Filologic interpretând, în *Ioan* 1, 9, acest participiu se referă la tema iluminării (φωτίζω), lumina fiind reprezentată de articolul hotărât τὸ. Prin urmare, participiul neînsoţit de articol exprimă ceea ce se întâmplă simultan cu acţiunea verbului, sau modul în care acţiunea decurge. Din punct de vedere gramatical, această construcţie arată un mod adverbial de a folosi participiul, iar traducerea este aceasta: "*El (*Logosul*) era lumina cea adevărată, care lumina pe tot omul, când a venit (*lumina*) în lume*" (trad. autorului). Începând cu v. 9 ni se descrie logosul ca fiind adevărata lumină (τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν) care luminează întreaga omenire, contrastând lumina cea obişnuită, dar şi presupunerea ca Ioan ar fi această lumină ce oferă viaţă (v. 8). Ținând cont de această posibilă eroare hermeneutică, vizavi de persoana lui Ioan, opțiunea mitropolitului Anania pentru respingerea traducerii *TEV* este cât se poate de inspirată.

***Mt* 12, 6**:

τοῦ ἱεροῦ μεῖζόν ἐστιν ὧδε – *something similar than the temple is here*

Diortositorul Anania respinge foarte inspirit variantele anglofone (*RSV* şi *TEV*) fiindcă acestea nu redau pronumele εἶμι – "*eu sunt*", care trimite către Persoana Mântuitorului ca fiind instanța mai presus de templul evreilor. Iată motivația autorului, consemnată în manuscris: "*Patru traducători (B 1936, B 1940, KJV, NT 1979) optează pentru* ***o persoană*** *– ceea ce se acordă perfect cu concluzia din versetul 8 (Domnul sâmbetei)*".

***Mt* 12, 18**:

ἰδοὺ ὁ παῖς μου– *Behold my servant*

Versiunea Anania nu preia niciuna dintre variantele anglofone fiindcă toate redau παῖς, nejustificat filologic, prin "rob, serv", când de fapt termenul înseamnă „fiu, copil, tânăr". Opțiunea autorului este aceasta: "*Iată Fiul Meu*", căci textul profetic isaian (42, 1) se referă la Hristos Fiul Domnului.

***Mt* 15, 4**:

θανάτῳ τελευτάτω – *is to be put to death* – "să fie pedepsit cu moarte"

Din nou intuiția diortositorului este foarte bună: imperativul verbului τελευτάω te forțează să nu iei în considerare versiunile *KJV* şi *RSV*, ci varianta *TEV*, oferind următoarea traducere: „*iar cel ce va grăi de rău pe tatăl său ori pe mama sa, să fie pedepsit cu moarte*" (15, 4c).

***Mt* 18, 3**:

ἐὰν μὴ στραφῆτε – *Except ye be converted* – „De nu vă veți reveni"

În cazul acestui text avem o mostră de traducere teologică, nu filologică. Literal, verbul στρέφω înseamnă "a întoarce", însă în contextual de față este vorba de imperativul divin al convertirii lăuntrice (paradigma de raportare fiind statutul de nevinovăție al pruncilor), de aceea versiunea Anania traduce astfel: „*De nu vă veți reveni și nu veți fi precum copiii...*" (18, 3b).

***Mt* 23, 23**:

τὴν κρίσιν – *justice* – "dreptatea"

În cazul acestui text avem de-a face cu o imprecizie filologică din partea diortositorului: deși ediția *KJV* traduce substantivul articulat τὴν κρίσιν prin *judgment*, adică „judecata", Anania alege să respingă această traducere corectă și să preia termenul *justice* (*RSV* și *TEV*), dar și pe cel al spațiului francofon (*la justice*), care nu sunt niște opțiuni acurate în comparație cu originalul, și să le echivaleze cu substantivul „dreptate" care este de fapt propunerea ediției Bibliei lui Nicodim (1940). Traducerea corectă, prin „judecată", se regăsea în edițiile anterioare (1975, 1936, 1914, 1688), dar și în singura traducere românească a Noului Testament după originalul bizantin (NT Vatoped).

În urma acestei sumare investigații filologice putem să oferim următoarele concluzii cu privire la izvoarele anglofone folosite de Bartolomeu Anania. În primul rând, observăm o afinitate față de versiunea *KJV*, din care preia 10 variante textuale, dar și respinge 7 (nu le consideră adecvate filologic în raportul lor cu originalul grecesc). Pe următoarele locuri sunt versiunile: TEV (cu un raport de 7 la 4) și *RSV* (cu un raport de 6 la 5). Aceste date statistice se regăsesc în raport apodictic cu originalul. În al doilea rând, diortositorul, prin acribia sa filologică, observăm că respinge des propunerile venite din spațiul anglofon, însă uneori și greșește (elimină varianta corectă filologic și preia una greșită, așa este cazul în textul din *Mt* 23, 23 când traduce τὴν κρίσιν prin "dreptatea", dar și în cazul textului din *Mt* 6, 16 unde verbul ἀφανίζουσιν nu se traduce prin clasicele "smolesc / mânjesc"). De asemenea, respinge ideea de a consemna, măcar printr-o notă de subsol, datele criticii textuale, preferă să nu amintească nimic referitor la interpolarea din *Mt* 23, 14. În al treilea rând, remarcăm inspirația diortositorului de a pleca de la nuanța originală, filtrând sensul printr-o limbă modernă, cu variațiile sale, și găsind cele mai inspirate corespondente românești, printr-o analiză sinoptică tradițională. Metodologia întregului demers, dincolo de unele stângăcii aferente unei asemenea munci sisifice, denotă un puternic control al limbii române și o adâncă ancorare în limba literară, dar și în limbajul bisericesc.

Studiu de caz: Evanghelia după Ioan (*BJ, TOB, BO*)

***In* 3, 31:**

ὁ ὢν ἐκ τῆς γῆς ἐκ τῆς γῆς ἐστιν καὶ ἐκ τῆς γῆς λαλει – *celui qui est de la terre est terrestre et parle en terrestre* – "cel ce este de pe pământ, pământesc este și ca un pământean grăiește"

Intervenția autorului, în textul acesta, este una salutară la nivel de stilistică. Vechea ediție sinodală din 1975, dar și cea recentă din 2008, traduc în felul următor: "*cel ce este de pe pământ, pământesc este și de pe pământ grăiește*". Cea mai recentă traducere a Noului Testament, în limba română, versiunea Vatoped 2022, propune o secvență lingvistică și mai problematică: "*din pământ este și din pământ grăiește*".

***In* 5, 4:**

κατὰ καιρὸν – *à certains moments* – "la o anume vreme"

Deși versiunea *TOB* arată clar că acest verset poate fi suspectat de interpolare, totuși îl redă în aparatul critic de unde Anania îl preia în diortosirea sa, punctând ideea de moment oportun (timp favorabil). Îndreptarea filologică a versiunii sinodale anterioare este motivată în felul următor: "*Se pare că ideea nu este aceea de moment surpriză, ci de o anume periodicitate – **la vreme** e ambiguu. Ar putea fi: la vreme potrivită, sau la o anume vreme, sau la timp (ideea de exactitate ritmică)*". De asemenea, semantica lexicală a *semnificatului*, în cheie coșeriană, ne oferă o flexibilitate lingvistică a episodului acesta curativ de la Betezda (ne referim aici la ceea ce profesorul E. Munteanu spunea prin semantica lexematică limitată la studiul domeniului semnificaților lexicali, fiindcă, în

ansamblul teoriei coşeriene, câmpurile semantice fac obiectul lexematicii). Câmpul lexical coşerian este o paradigmă lexicală ce derivă din segmentarea conţinutului în diverse unităţi (cuvinte care îmbină trăsături distinctive). Aşa este cazul terminologiei curative biblice. De exemplu, în textul acesta din *In* 5, raportat la sfera teoretică a semnificatului, alături de adjectivul ὑγιὴς (*Mt* 12, 13; *Mc* 5, 34; *FA* 4, 10), putem asocia termeni ca θεραπεία (*Lc* 9, 11; 12, 42; *Ap* 22, 2) sau ἰάομαι (*Ps* 6, 2; *Mt* 13, 15; *Mc* 5, 29; *Lc* 22, 51; *1Ptr* 2, 24). Însă dacă ne raportăm la context, înţelegem că avem de-a face nu doar cu o vindecare trupească, ci şi cu o tămăduire sufletească, o restaurare a vieţii fostului paralitic. De aceea, evanghelistul foloseşte acest triptic terminologic gradual (τῷ τεθεραπευμένῳ în v. 10; ὑγιῆ în v. 11; ἰαθεὶς în v. 13), iar potrivit teoriei semanticii lexicale, ἰάομαι este descrierea supremei vindecări, din care derivă mai apoi θεραπεία şi ὑγιὴς ca manifestări ale unei vindecări trupeşti. Ţinând cont de acest context lingvistic ioaneic, diortosirea versiunii Anania, cu accentul pe timpul oportun al vindecării miraculoase depline, din *In* 5, 4, este cea mai acurată secvenţă traductologică.

***In* 11, 7:**

ἔπειτα μετὰ– *Puis, après cela*

B. Anania respinge această variantă din pricina strecurării pleonasmului. Întocmai procedează şi cu ediţia sinodală care traduce pleonastic prin formula: "*Apoi, după aceea*". Observăm iarăşi grija diortositorului pentru cultivarea unei stilistici înalte.

***In* 11, 22:**

[ἀλλὰ] καὶ νῦν οἶδα ὅτι – *Et maintenant, je sais que...*

Din nou respinge traducerea *BO*, însă de data aceasta din motive pur teologice: doreşte să scoată în primplan credinţa care anticipează minunea. Traducerea *BJ* pe care o preia Anania (*Mais maintenant encore, je sais que...* – „Dar eu ştiu încă de pe-acum că...") se acordă perfect teologic cu declaraţia din v. 27 al aceluiaşi capitol.

***In* 12, 25:**

εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν – *la conservera* ***en*** *vie éternelle* – "o va păstra **întru** viaţa veşnică"

Din nou autorul merge pe interpretarea filozofică a lui Noica, cu valenţele ontologice ale prepoziţiei "întru". Argumentarea are, în schimb, şi o încărcătură teologică: "*E mai bogată încărcătura lui εἰς cu* ***în, întru***. *Opţiunea noastră:* ***o va păstra întru viaţa veşnică****, nu ca o rezervă (****pentru****), ci ca o implicare sigură (****întru)***". Deşi intuiţiile filozofice şi teologice ale diortositorului sunt inspirate, nu ne putem explica de ce nu s-a preluat această formulă din manuscris. Versiunea finală, cea tipărită, a Noului Testament, redă textul cu o uşoară schimbare, întocmai variantei sinodale, dar care strică întreaga logică internă a originalului: "*o va păstra pentru viaţa veşnică*".

***In* 14, 2:**

εἰ δὲ μή, εἶπον ἂν ὑμῖν ὅτι πορεύομαι ἑτοιμάσαι τόπον ὑμῖν – *sinon, je vous l'aurais dit; je vais vous préparerer une place* (BJ – respins)

Traducerea sinodalei redă originalul greşit din perspectivă filologică: aserţiunea (directă sau indirectă) e greu de admis în cazul acesta. Secvenţa sinodală: "*Iar de nu, v-aş fi spus. Mă duc să vă pregătesc loc*" ratează redarea formulei interogative a originalului grecesc. Aceeaşi eroare filologică întâlnim şi în cazul NT Vatoped ("*Iar de nu, v-aş fi spus; Mă duc să vă pregătesc loc*"). Particula, aproape intraductibilă doar printr-un singur corespondent lexical, ἂν, conform lexicoanelor de specialitate, are în general rolul de a trimite către o nesiguranţă temporală sau de a introduce o afirmaţie relativă. Datorită acestei dimensiuni morfologice, ea se declină în următoarele cazuri: poate lua forma ἐάν –

"dacă" (sugerând posibilitatea unei acțiuni – *In* 8, 19) – în cazul acesta, traducerea corectă ar fi următoarea: "*Dacă nu ar fi așa, v-aș mai fi spus Eu vouă că mă duc să vă pregătesc un loc?* [τόπον, fiind la acuzativ, nu se traduce doar prin "loc", după cum procedează Anania]"; de asemenea, particula ἂν denotă și o întrebare retorică directă (*FA* 8, 31; 17, 18) sau indirectă (*Lc* 1, 62; *FA* 5, 24) – este tocmai cazul textului de față, de aceea traducerea oferită de versiunea Anania este una salutară pentru exegeza ortodoxă. Mai mult decât atât, această opțiune traductologică se acordă perfect cu promisiunea Mântuitorului din versetul următor: ἐὰν πορευθῶ tradusă nu ca un dubiu ("*Și dacă Mă voi duce*"), ci ca o certitudine, folosindu-se un condițional mai moderat, de tipul: "*de vreme ce Mă voi duce*".

TOB acceptat - *sinon vous aurais-je dit que j'allais vous préparer le lieu où vous serez?* – „Iar de nu, oare v-aș fi spus Eu vouă că Mă duc să vă pregătesc loc?"

***In* 20, 5:**

παρακύψας βλέπει κείμενα τὰ ὀθόνια – *et voit les bandelettes posées là*

Recunoaștem că ne este greu să înțelegem motivația autorului de a respinge această traducere. Sensurile verbului la participiu κείμενα sunt cât se poate de tehnice: "*a întinde, a zăcea, a sta, a culca, a exista*" etc. Ținând cont că este o construcție participială gama traductologică este variată: "[a văzut giulgiurile] stand la pământ, întinse pe jos, aruncate jos, singure la pământ" etc., însă personificările de genul: "zăcând, odihnindu-se" ar trebui evitate, ele sunt redundante în acest context: Trupul Domnului Se odihnea în mormânt, nu giulgiurile – tema teologică a șabatului este una de mare importanță în Scriptură, ea pleacă de la odihna lui Dumnezeu, din ziua a 7-a a creației, și se desăvârșește în cheie eshatologică: odihna întregii creații, în ziua a 8-a – ziua veșniciei (Sf. Maxim Mărturisitorul). Anania preferă inacurata, în cazul acesta, propunere a *BJ – il aperçoit les linges, gissant à terre* – "a văzut giulgiurile odihnindu-se la pământ"!

În cazul unor anumite texte ioaneice (1, 1[9]; 12, 6[10]; 14, 30[11]), versiunea Anania respinge în bloc, din rațiuni filologice și teologice, propunerile traductologice ale acestor 3

---

[9] Ἐν ἀρχῇ (*Au commencement*). Rațiunea acestei respingeri este motivată atât filologic, cât și filozofic – prin acest din urmă argument observăm deschiderea universală și interdisciplinară a diortositorului: "*În v. 1 tradus prin* ***La început****. Versiunile occidentale îl traduc identic și în v. 2:* ***in the beginning / au commencement****. La fel Biblia 1688:* ***De-nceput*** *(v. 1),* ***de-nceput*** *(v. 2). De luat în seamă implicațiile filozofice și teologice ale lui* ***întru*** *(Noica). Pentru prima oară:* ***Întru-nceput***". A se vedea Călin Florea (ed.), *Atelier Biblic*, p. 87.

[10] τὸ γλωσσόκομον ἔχων τὰ βαλλόμενα ἐβάσταζεν (*il dérobait / comportait ce qu'on y mettait*). De data aceasta, motivația este una strict de ordin filologic: "*Ideea nu e că Iuda sustrăgea întregul venit, ci că-și însușea periodic o parte din el.* ***Din ce se punea în ea*** *e corect, dar sintagma τὰ βαλλόμεναexprimă întregul, nu partea. Dacă păstrăm vigoarea gramaticală a acestei sintagme (în latină:* ***ea quae****), atunci verbul cel mai potrivit ar fi* ***a vămui****. Deci:* ***vămuia ce se punea*** *în ea (sau într-însa, spre a evita rima supărătoare)*". A se vedea Călin Florea (ed.), *Atelier Biblic*, p. 98. Deși intuiția autorului este valabilă, totuși argumentarea este greșită. Nu verbul βάλλω, care adună o multitudine de sensuri ("a arunca [proiectile și alte obiecte], a scăpa de ceva, a doborî, a lovi, a nimeri, a forța pe cineva să plece, a introduce" etc.), arată ideea raptului total, ci prezența participiului prezent al verbului ἔχων, tradus greșit în versiunile românești. Acesta intră în categoria participiilor temporale și răspunde la întrebarea "când?". Trei moduri temporale există: participiul antecedent al verbului, care se traduce prin "înainte de a face", sau apropiat de timpul principalului verb, *când*; participiul contemporan al verbului care se traduce prin "în timp ce făcea"; și participiul subsecvent al verbului ce vizează țelul și rezultatul și care în majoritatea cazurilor se traduce prin "după ce a făcut". Participiul temporal, atunci când este identificat, trebuie să răspundă la întrebarea: Autorul descrie doar când anume s-a petrecut acțiunea, sau indică de asemenea *de ce* și *cum* s-a întâmplat? Întrebarea se continuă pe ideea dacă nu cumva se vizează o altă valoare semantică specifică. Răspunsul este dat tot de către autor, explicând țelul acțiunilor lui Iuda: καὶ τὰ βαλλόμενα ἐβάσταζεν "*fura din ceea ce se punea în ea* [în punga cu bani]". Se pare că traducerile biblice românești, nu au reușit să identifice participiul prezent al verbului, și au optat să traducă la gerunziu: „având, ținând", care este de fapt un specific traductologic al formei

ediții celebre fancofone, dovadă că nu era dependent nici de exegeza școlii franceze. Un caz aparte îl reprezintă textul din 1, 14b: δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός, tradus de versiunea Anania prin secvența lingvistică: "*ca pe slava Unuia-Născut din Tatăl*". Versiunile francofone sunt respinse fiindcă traducerea lor (*gloire qu'il tient du Père comme Unique-Engendré* [*BJ*]; *cette gloire que, Fils unique* [*plein de grâce et de vérité*], *il tient du Père* [*TOB*]; *gloire comme celle que tient de son Père un Fils unique* [*BO*]) este înțeleasă, de către diortositor, ca fiind o neinspirată parafrazare, de genul lui: "*slavă pe care El o deține (a primit-o) de la Tatăl ca Fiu Singur-Născut*".

Sintagma μονογενής este compusă din adjectivul μόνος ("singurul, unicul") și substantivul de origine verbală γένος (unii filologi[12] spun că provine din forma verbală γεννάω care înseamnă "a naște" [*Unicul-Născut / Singurul-Născut*], iar alții susțin că verbul γεννάω se referă doar la relația ontologică dintre un copil și tatăl său, adică la paternitatea copilului [pentru indicarea maternității, grecii foloseau verbul τίκτω, sinonimul semantic al lui πρωτότοκος[13]]). De asemenea, unii biblişti afirmă că γένος este o structură a verbului γίνομαι care se traduce prin "a fi, a deveni", *ghenos* însemnând deci ideea de categorie, de fel, de chip – iar întreaga structură morfologică însemnând de fapt "Unicul de felul Său" – accentul căzând pe unicitate, pierzându-se deci orice conotație filologică a descendenței sau nașterii[14].

Dincolo de aceste dezbateri filologico-biblice nesfârșite, următoarea realitate lingvistică este certă: cei care elimină natura nașterii se sprijină pe conexiunea fragilă dintre Μονογεννήτος și verbul γεννάω, oferind vagi și ipotetice explicații, autorii greci nu foloseau un astfel de construct. Eroarea pleacă de la înrudirea rădăcinii γεν- a verbului γίνομαι (*naștere*) cu rădăcina γενν- a verbului γεννάω (*devenire*), ceea ce reprezintă substituirea lui Μονογεννήτος cu Μονογενής. Toate dovezile morfologice și etimologice ale limbii grecești susțin că adjectivul μόνος arată unicitatea, iar γένος indică nașterea pe filieră paternă, prin Μονογενής înțelegându-se o naștere unică – asumat teologic, termenul desemnează dogma unicității și irepetabilității Nașterii Fiului din Tatăl în veșnicie[15].

---

nearticulate a participiului aorist, nicidecum al participiului temporal cum este în cazul de față. De asemenea, participiul aorist „având, ținând", este în majoritatea cazurilor antecedent timpului acțiunii principalului verb, și nu contemporan cum este în cazul nostru. Ar fi totuși o excepție, gerunziul folosit de traducerile biblice românești ar fi putut sta în picioare, adică la timpul prezent al acțiunii, numai dacă verbul principal (ἐβάσταζεν "fura") ar fi fost la timpul aorist; însă nu este cazul aici, căci ἐβάσταζεν este la imperfect. A se vedea Constantin Georgescu (ed.), *Dicționar Grec-Român*, vol. 2, Ed. Nemira, București, 2012, p. 40; Daniel B. Wallace, *The Basics of New Testament Syntax: An Intermediate Greek Grammar*, Zondervan Publishing, Grand Rapids, 2000, pp. 272-273; Cătălin Varga, *Structuri retorice și omiletice reflectate în unele scrieri ale Noului Testament*, Ed. Mega, Cluj-Napoca, 2019, pp. 70-71.

[11] καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν (*sur moi il n'a aucun pouvoir / Certes, il n'a en moi aucune prise / Sur moi, certes, il ne peut rien*). Traducerea versiunii Anania este următoarea: "*Multe nu voi mai grăi cu voi, căci vine stăpânitorul acestei lumi; **și el întru Mine n-are nimic***". A se vedea Bartolomeu Valeriu Anania, *Noul Testament*, p. 177.

[12] D.A. Carson, *Exegetical Fallacies*, Baker Book, Grand Rapids, 1984, pp. 29-30. Autorul susține că rădăcina γεν- este una problematică, ideea că μονογενής ar putea însemna unicul de felul său este o pură ipoteză (LXX traduce ideea de unicat [din ebraicul *yahid*], în Psalmii 21, 21 și 24, 16, fără a implica chestiunea nașterii). Mai mult decât atât, în *Evrei* 11, 17 se folosește μονογενής pentru a descrie relația de părinte/fiu dintre Avraam și Isac, însă noi știm că el nu era unicul fiu al patriarhului.

[13] Henry G.Liddle, Robert Scott, *Greek-English Lexicon*, Harper&Brothers, New York, 1883, p. 977; J.B. Lightfoot, *Saint Paul's Epistles to the Colossians and to Philemon. A Revised Text with Introductions, Notes and Dissertations*, Zondervan Publishing, Grand Rapids, ^{2}2009, pp. 148-149.

[14] Balz Horst, Gerhard Schneider, *Exegetical Dictionary of the New Testament*, Williams B.Eerdmans Publishing, Grand Rapids, 2004, p. 440.

[15] Răzvan Perșa, "Monogenes – de la Sfânta Scriptură la Simbolul de Credință", în vol. *Fundamentele biblice ale Crezului Niceo-Constantinopolitan*, (Ioniță Apostolache coord.), Ed. Mitropoliei Olteniei, Craiova, 2011, pp. 107-110.

Prin urmare, opțiunea inspirată a versiunii Anania (*ca pe slava Unuia-Născut* [Unicului-Născut – n.n] *din Tatăl / ca pe slava Celui Unul-Născut din Tatăl*), care înlocuiește vechea formulă sinodală (*slavă ca a Unuia-Născut*), este una de bun augur: elimină ideea că Unul-Născut e altcineva decât Cuvântul Întrupat – trebuie să fie limpede dogma că slava Logosului Întrupat este identică cu aceea a Logosului primordial[16].

Cu o privire generală observăm o afinitate față de versiunea *La Bible de Jerusalem*, se inspiră din aceasta, în cazul evangheliei după Ioan, de mai bine de 12 ori, dar și respinge 3 secvențe traductologice ale acesteia. La polul opus se află ediția *La Bible Osty*, pe care o respinge în aproximativ 5 cazuri. Inexplicabilă este respingerea textului din *In* 20, 5 (*TOB*), în chestiunea giulgiurilor, însă alte texte respinse denotă o grijă aparte a diortositorului pentru cultivarea unei stilistici exemplare.

În comparație cu versiunile anglofone B. Anania preia destul de des propunerile traducătorilor francezi, ceea ce denotă un subiectivism aparte față de școala exegetică francofonă. Există, în schimb, și circumstanțe atenuante: versiunile francofone sunt destul de unitare, spre deosebire de cele anglofone, rareori *BJ*, *TOB* și *BO* prezintă diferențieri traductologice importante – poate datorită acestui constant consens filologic Anania prefera traducerea spațiului francofon.

BIBLIOGRAPHY

Anania Bartolomeu Valeriu, *Noul Testament*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1993.

Béguin O. (ed.), *La Bible. Traduction Oecuménique*, Les Éditions du Cerf, Paris, 1988.

de Vaux R., P. Benoit (eds.), *La Bible de Jérusalem*, Traduite en francais sous la direction de l'École biblique de Jérusalem, Les Éditions du Cerf, Paris, 1998.

Florea Călin (ed.), *Atelier Biblic. Caiete de lucru*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2003.

Georgescu Constantin (ed.), *Dicționar Grec-Român*, vol. 2, Ed. Nemira, București, 2012.

Horst Balz, Gerhard Schneider, *Exegetical Dictionary of the New Testament*, Williams B.Eerdmans Publishing, Grand Rapids, 2004.

Liddle Henry G., Robert Scott, *Greek-English Lexicon*, Harper&Brothers, New York, 1883.

MacArthur John, *The MacArthur Study Bible. New King James Version*, Thomas Nelson, Nashville, 1997.

Wallace Daniel B., *The Basics of New Testament Syntax: An Intermediate Greek Grammar*, Zondervan Publishing, Grand Rapids, 2000.

[16] Călin Florea (ed.), *Atelier Biblic*, p. 89.

PERSONAL DEICTICS IN CURRENT ROMANIAN ADVERTISING DISCOURSE

Mădălina Chirilă
PhD Student, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: Personal deictics are primarily used in current Romanian advertising discourse to refer to the receiver of the advertising message, with the aim of creating a stronger and more personal connection with the target audience, making them feel directly involved in the advertising message. The direct and individual address induces a sense of closeness and personal engagement by establishing a more intimate and authentic relationship between the brand and the consumer. This can positively influence the audience's perception of the promoted product or service and encourage a favorable response. It's important to note that the use of personal deictics may vary depending on the brand's communication strategy and target audience. Some advertising campaigns may deliberately employ personal deictics to directly and individually address consumers, while others may adopt a more general and impersonal style.

Keywords: deictic, advertising discourse, referent, target audience, anaphora.

1. Prezentare generală

Deicticele există la nivelul tuturor limbilor lumii, absența acestora fiind de neconceput, deoarece, fără elemente de natură deictică, nu ar fi posibilă ancorarea conținutului enunțiativ în cadrul discursiv al comunicării. Prin urmare, deicticele desemnează „ansamblul modalităților de expresie care asigură ancorarea mesajului lingvistic (enunț) în situația de comunicare în care este produs" (GALR II 2008:727).

După câteva decenii de cercetare pragmatică, există încă numeroase controverse legate atât de terminologie („ambreior", „shifter", „expresii indexicale", „subiectivitatea limbajului" (GALR II 2008:728; Sebeok 2002:128; Alexandrescu 2002:14-216)), de modul de interpretare generat de descrierea semantică a deicticelor („semn vid" (Benveniste I 1966:254), „asemic" (Kerbrat-Orecchioni 1980:36-37), lipsit de „sens semantic individual" (Gadamer 1998:122), cu „sens lexical"[1](Popescu 1998:128)), de relația deictice – anaforă – cataforă, dar și de componența claselor deictice. Dovada constă în numeroasele perspective de abordare ale aceleiași realități lingvistice. Ceea ce îi unește este observarea unei interdependențe între elementele deictice și contextul enunțării, întrucât deicticele nu pot fi interpretate decât având cunoștință de toate elementele situației de comunicare.

Din perspectivă funcțională, *deicticele* formează o clasă omogenă, în timp ce, din punct de vedere gramatical, se constituie în clase eterogene. Din categoria claselor

[1] În semantică se consideră că orice lexem are o parte care rămâne constantă și una care se actualizează diferit, în funcție de situația de comunicare (Popescu 1998:128). Deicticele au, așadar, un sens general valabil și unul care se actualizează în funcție de context. De exemplu, „aici" desemnează locul în care se emite un mesaj lingvistic, dar el este diferit de la o situație de comunicare la alta. D. Kaplan operează, în acest sens, o distincție între *character* (ceea ce este constant) și *content* (diferitele interpretări) (Kaplan, *apud* Ștefănescu 1988:101). Cât despre clasa pronumelor deictice, unii autori precizează că dintre clasele lexico-gramaticale cu rol de deictice, „pronumele are un grad ridicat de abstractizare, prin constanta lui semantică și se actualizează în contextul mesajului, putând evoca obiecte diferite, dacă acestea aparțin domeniului indicat de invarianta semantică" (Iordan, Robu 1978:258-259).

gramaticale susceptibile a avea rol *deictic* fac parte: *pronumele* (personale propriu-zise, de politețe, reflexive, posesive, demonstrative, relativ-interogative s.a.) și *adjectivele pronominale aferente*, *adverbele* (de loc, de mod, de timp), *substantive*, *adjective*, *verbe* și *desinențe verbale*, *interjecții*, *numerale*, *articole* (DȘL 1997:150-151).

K. Bühler vorbește despre o organizare internă a *deicticelor*, menționând că există un câmp indexical, al cărui punct „zero", numit „origo" este alcătuit din *coordonata personală* („eu"), *coordonata temporală* („acum") și *coordonata spațială* („aici") (Bühler 1978:79).

Deicticele sunt foarte apropiate de *anaforă*, însă ultima își ia înțelesul din enunțurile anterioare și nu din conținutul extralingvistic. Ambele realizează ancorarea mesajului în context (situațional/lingvistic), sensul elementului lingvistic fiind preluat prin mecanisme asemănătoare și multe dintre elementele deictice au și un rol anaforic. Ele diferă prin rolul distinct, deicticele ancorând mesajul în situația de comunicare, anafora leagă părți ale discursului pentru a oferi continuitate și coerență (GALR II 2008:749).

Totuși, în lucrările de specialitate, deicticelor le sunt aglutinate și anafora și catafora, fiind considerate un tip particular de deictice, nu o clasă diferită.

2. Tipologie

În literatura de specialitate se disting mai multe criterii de clasificare a deicticelor:

a. „tipul de informație codificată" (GALR II 2008:737):

Studiile străine prezintă mai multe tipuri de deixis. Astfel, J. Lyons și J. Meibauer prezintă trei tipuri de *deixis*, are alcătuiesc punctul „zero", „origo", al „câmpului indexical" : „personal", „temporal" și „local" (Lyons 1975:279; Meibauer 1999:44). St. C. Levinson adaugă „deixisul social" și „deixisul discursiv" (Levinson 1983:62-63).

În studiile românești, întâietatea în inventarierea și descrierea formelor deicticelor o are L. Ionescu-Ruxăndoiu, în cele două lucrări, *Dicționarul de științe ale limbii* (DȘL 1997:151) și *Conversația. Structuri și strategii* (Ionescu-Ruxăndoiu 1999:84-106). Autoarea prezintă cele trei tipuri principale de deixis: *personal*, *temporal* și *spațial*, la care adaugă *deixisul textual* și pe cel *social*. Tot despre cinci tipuri vorbesc și autorii GBLR (GBLR 2010:629). În GALR se găsește o a șasea formă de deixis pe lângă cele enunțate mai sus, și anume „deixisul descriptiv"(GALR 2005:654) sau „deixisul modal", după Ionescu-Ruxăndoiu (Ionescu-Ruxăndoiu 1999:86). Un alt tip de deixis apare la R. Ghiță, „deixisul gestual" (Ghiță 2011:46).

b. „modul de funcționare" (GALR II 2008:729-732; Fillmore 1997:63):

deicticele simbolice „își indică nonambiguu referentul prin simpla lor utilizare în situația de comunicare"(GALR II 2008:730). Prin urmare, pentru a interpreta sensul contextual, este suficientă „cunoașterea coordonatelor contextuale generale ale schimbului verbal" (Ionescu-Ruxăndoiu 1999:85);

deicticele ostensive sau gestuale semnifică acea clasă de deictice a căror utilizare într-un context situațional „nu este suficientă pentru identificarea elementului de context la care face referire, fiind necesară o indicare („arătare", „ostensiune") a acestuia prin mijloace extralingvistice (gest, orientarea privirii)"; din clasa deicticelor ostensive fac parte pronumele, adjectivele și adverbele demonstrative, articolele hotărâte, pronumele personale de persoana a treia (GALR II 2008:730); cu alte cuvinte, referentul deicticului gestual presupune „referirea la un mod fizic de monitorizare a schimbului verbal" (Ionescu-Ruxăndoiu 1999:85):

deicticele mixte fac referire la acea clasă de elemente care prezintă o utilizare „parțial simbolică și parțial ostensivă" (GALR II 2008:731).

c. referențialitate (Ghiță 2011:39); această clasificare are ca punct de plecare conceptul de „puritate deictică", concept care vizează modalitatea termenilor de a indica anumite categorii deictice, dar și gradul în care primează acest scop asupra celorlalte,

nedeictice (anaforice și/ sau cataforice)(Ghiță 2011:46-47). Din această perspectiva, se deosebesc trei categorii:

deicticele de gradul I cuprind acea clasă de elemente „care permit înțelegerea mesajului prin simpla raportare la coordonatele deictice ale procesului comunicativ" (Ghiță 2011:39); din această categorie fac parte deicticele simbolice, caracterizate de „scop pur deictic" (Ghiță 2011:47);

deicticele de gradul al II-lea necesită, pe lângă raportarea la coordonatele deictice ale procesului comunicativ și elemente de natură non-verbală (indicarea) sau sintagme cu rol explicativ (Ghiță 2011:39); aici se încadrează elementele susceptibile atât de o utilizare pur deictică, cât și de una nedeictice, prin urmare, elemente care prezintă „scopuri amalgamate" (Ghiță 2011:47)

deicticele de gradul al III-lea însumează cuvinte, sintagme, expresii care funcționează doar ocazional deictic (frecvent, substantive în vocativ, ca în exemplul) (Ghiță 2011:39); acestea sunt caracterizate de „scopuri amalgamate (nedeictic + deictic ocazional)" (Ghiță 2011:47).

3. Deicticele personale propriu-zise în discursul publicitar românesc actual

Analiza noastră oferă o imagine de ansamblu asupra întrebuințării deicticelor personale propriu-zise în cadrul publicității românești, regăsindu-se forme numeroase și variate, de la cele accentuate, la cele neaccentuate, cu rol obligatoriu ori facultativ, unele dublând pronumele personale inițiale, o caracteristică a limbii române:

(1) A: De Crăciun, toți primesc cadouri, nu-i așa? Chiar și moșul.
B: Tocmai ce mi-am făcut niște net de spiridușii ăștia din altă rețea. Nu știu ce să zic.
A: Știu *eu.* De Crăciun, toată lumea primește net.
C: Indiferent de rețea, pui aplicația și știe *ea* cât net ai consumat.
A: Și *ți-l* dă inapoi pe o cartelă Vodafone.
D: E un miracol de Crăciun. (Antena 1)

(2) Voce: Vlad, *tu* ai prieteni cu care să mergi la distracție?
A: Da.
Voce: Dar prieteni cu care să te uiți la meci, ai?
A: Normal că am.
Voce: Dar ai vreun prieten de la care poți împrumuta bani?
A: Păi, nu prea.
Voce: Credius. Prietenul tău, când ai nevoie de bani. (PRO TV)

(3) Voce (*masculină*): Așa arăta o zi obișnuită din viața lui, până în ziua în care și *el* a descoperit noul Dero doi în unu. Cel mai intens parfum de până acum, pentru rezultate garantate și mai multă bucurie împreună. Noul Dero doi în unu e unul pentru doi. (Antena 1)

Pronumele deictice personale propriu-zise codifică „identitatea actanților comunicării" (Hoarță Cărăușu 2005:57). Astfel, „cel care vorbește se numește totdeauna <<eu>>, cel interpelat se numește <<tu>>" (Iordan/ Robu 1978:409), în timp ce „el" și „ea" nu sunt nici emițător, nici receptor (GALR II 2008:737), după cum este ilustrat și în exemplele (1), (2) și (3).

(4) A: Părul meu este atât de uscat!
B (nucă de argan): Draga mea, ai nevoie de ulei de argan presat la rece și Nature Box îl are din belșug.
A: Dar cum de le știi pe toate acestea?

B: Sunt o nucă de argan, trebuie să fiu atentă la cine *mă* foloseşte. Observi părul tău acum?

A: Magnific!

B: Este şi certificat! (Kanal D)

Dacă, în general, rolul de emiţător şi receptor este specific persoanelor, există şi excepţii când, prin personificare, inanimatele ocupă aceste poziţii în cadrul unei enunţări, precum în exemplul (4), unde emiţătorul este o nucă de argan.

(5) Voce (feminină): Credeam că am nevoie doar de un burete şi apă caldă ca să am vasele curate până când am auzit că.

Voce (masculină): Buretele are o grămadă de bacterii.

Voce (feminină): Am verificat. Are enorm de multe. Doar cu apă nu dispar cu totul. Am zis gata, ne-am cumpărat maşina de spălat vase Beko ce elimină bacteriile şi virusurile la 70 de grade şi capsulele Finish ce asigură o curăţare igienică. (PRO TV)

(6)Voce (masculină): Vrei să câştigi cu Mios? Trimite trei coduri de bară de pe pachetele cu Mios şi datele tale personale şi poţi cîştiga un munte de snacks-uri Mios săptămânal şi lunar role şi CD player portabile biciclete şi un super scooter. Mios. Te-ai scos. (PRO TV)

(7) Voce (feminină): Pentru o viaţă sănătoasă, faceţi mişcare cel puţin 30 de minute în fiecare zi. (PRO TV)

În limba română, referirea la emiţător şi receptor se poate face şi prin absenţa elementelor pronominale deictice, compensată însă prin „persoana verbului" (GALR II 2008:737), în cazul acestuia, persoana fiind „o categorie de natură relaţională (rezultată din relaţia subiect – predicat pe axa sintagmatică)" (GALR I 2008 : 185). Extrem de multe texte publicitare sunt construite în maniera aceasta, prin omisiunea pronumelui personal, adesea în poziţia sintactică de subiect[2] într-o construcţie declarativă, ca în exemplul (5), sau interogativă, precum în exemplul (6), ori cu predicat cu valoare imperativă, vezi exemplul (7). Totodată, construcţiile sunt suficiente şi eficiente fără formele pronominale, prezenţa acestora se impune numai în caz de „emfază, contrast, sau când este suport al unei particule presupoziţionale (*şi*)" (Zafiu 2003:235), după cum apare în exemplele (8), (9) şi (10):

(8)Voce (masculină): Vino şi *tu* cu salariu sau pensia la garanty BBVA şi primeşti de la noi bonus 10 la sută din venitul încasat în prima lună plus. (Antena 1)

(9) Voce (masculină): Când ai chef de joacă sau când vrei să vezi cel mai frumos răspuns, când cauţi un nou ritm, când strigi hai România, în fiecare zi, când vrei să afli.

A: Bună seara, bun găsit la Observator!

Voce (masculină): Când ţi-e dor să urmăreşti o poveste cu sufletul la gură sau când îţi găseşti fericirea şi trăieşti fiecare clipă.

B: Hei, Antena, ce-i cu liniştea asta?

Voce (masculină): Când eşti *tu*, vrei tot ce-ţi place.

C: Hei, Antena, şefii vor să vadă şefii.

Voce (masculină): Când sunteţi *voi*, când sunteţi *voi* toţi. Antena, când vrei spectacol pe orice ecran. (Antena 1)

[2] Acest fenomen se datorează „apartenenţei românei la tipul *pro-drop*" (Zafiu 2003:235).

(10) Voce (masculină): Când cei dragi au nevoie de un mic ajutor, *tu* ai toată susținerea noastră să-l poți oferi. Acum, la Provident, ai rate fixe și zero comisioane să investești în lucrurile de care chiar ai nevoie. Pentru un împrumut rapid, sună la 0212757575 sau aplică online. Provident. Împreună, rezolvăm mai ușor. (Kanal D)

(11) Voce (masculină): Pentru o viață sănătoasă, consumați zilnic fructe și legume. (TVR1)

Totuși, în situații precum cea din exemplul (11), absența pronumelui subiectul ridică o oarecare problemă în ceea ce privește identitatea referentului, întrucât forma verbală este specifică atât persoanei a doua plural („voi"), cât și persoanei a doua singular, ca marcă a politeții („dumneavoastră"). Cu toate acestea, considerăm valabilă prima interpretare, ținând cont de faptul că publicul vizat este reprezentat de membrii unei societăți ca entitate multiplă, nu individuală.

(12)Voce (feminină): Casting crème gloss. Tot *tu*, dar ultra strălucitoare. De la Loreal PARIS. Pentru că meriți. (Antena 1)

(13) Voce (feminină): Mama are grijă de *mine*, dar îmi doresc să aibă grijă și de ea. Teraflu ameliorează simptomele de răceală și gripă și contribuie și la aportul de lichide. Teraflu . Ia o pauză și ai grijă de *tine*. (B1)

(14) Voce (masculină): Salut, el e Alex, iar *eu*, *eu* sunt Rex. În campionatul trecut am descoperit că simt următorul gol. Gol! Din nou și din nou! E fun să fii vedetă, dar stai, încă ceva. Provocarea finală. Fii și *tu* fan fotbal. Joacă zilnic gratuity pe betano Master și poți câștiga un milion de lei. Betano. Jocul începe acum. (TVR 1)

În limba română, nu există diferențe de gen la primele două persoane, spre deosebire de cea de-a treia, care cunoaște categoria gramaticală a genului și le marchează diferit, prin utilizarea formelor specifice pentru feminin („ea", „ele"), respectiv masculin („el", „ei") (GALR I 2008:198). În funcție de contextul comunicativ, pronumele personale de persoana întâi și a doua pot avea referenți reprezentanți ai ambelor sexe, în timp ce persoana a treia își indică precis genul referentului. În exemplul (12), pronumele personal „tu" desemnează un referent feminin, aspect ce reiese din: a. reclama video, unde apare o femeie; b. produsul prezentat, vopseaua de păr fiind, în primă instanță, adresată sexului frumos; c. genul adjectivului „ultra frumoasă", care este dependent sintactic față de un substantiv sau un substitut al acestuia din cadrul grupului nominal (GALR I 2008:141). În shimb, pronumele personal propriu-zis „tine", din exemplul (13), și pronumele personal propriu-zis „tu", din exemplul (14), nu marchează opoziția de gen feminin-masculin, în contextele comunicative aferente, întrucât ele vizează receptorul mesajului publicitar, al cărui gen variază de la o situație la alta, în funcție de identitatea fiecărui individ-consumator. Tot astfel, nici forma pronominală „mine", din exemplul (13), nu diferențiază genul, identificat doar pe cale extralingvistică (materialul video prezintă o mamă și fetița ei), dar în exemplul (14), acesta este clar precizat prin asocierea cu numele Rex, specific genului masculin. În ceea ce privește persoana a treia, „opozițiile de gen se marchează prin formele supletive" ale pronumelui personal, unde se realizează un „acord referențial", în sensul că „genul pronumelui corespunde sexului natural al nominalului substituit" (GALR I 2008:187).

(15) Voce (masculină): Când iubești pe cineva, ai face orice pentru a-*l* proteja. Chiar orice. Pentru ca tu să te poți bucura de întreaga prospețime și de gustul complet. Mutti. O familie. O pasiune. Roșii. (TVR1)

Un alt tip de acord este cel „formal”, precum în exemplul (15), unde „pronumele reia mărcile genului gramatical al nominalului pe care îl reprezintă în discurs” (GALR I 2008 :187). Prin urmare, pronumele „-l„ este un substitut al pronumelui nehotărât „cineva” care desemnează „un ansamblu nonvid de entități”, având trăsătura de „+ Uman” (GALR I 2008 :254), ceea ce impune substituirea „în discurs prin formele de singular masculin ale pronumelor variabile în raport cu genul” (GALR I 2008:187).

(16) Voce: Ce se întâmplă cu *mine*? Nu e genul meu să fac așa ceva. Când simt gustul intens de cacao din napolitana ușoară și crocantă, nu pot să rezist. Crema fină, bogată în lapte, îl face și mai tentant. E senzația pe care vreau să o păstrez doar pentru *mine*. Dacă *m*-a văzut? Dar dacă nu *m*-a văzut? (PRO TV)

(17) Voce (masculină): Înoiește-te de primăvară! Cu Vodafone EasyTech e mai ușor ca oricând. Smartphonuri și gadgeturi în rate ușor de plătit. Ia uite cum pleacă. Ai asigurare inclusă , e ușor. Relaxează-te, totul nelimitat. Bun. Bun. Să vezi ce fețe fac. Tehnologia vine la *tine* cu EasyTech. Portează-te la Vodafone. Ai smartphonuri sau gadgeturi la alegere și comunicare nelimitată în rețeaua pe care te poți baza. Vodafone. (Antena 1)

(18) Voce (*masculină*): Așa arăta o zi obișnuită din viața *lui*, până în ziua în care și *el* a descoperit noul Dero doi în unu. Cel mai intens parfum de până acum, pentru rezultate garantate și mai multă bucurie împreună. Noul Dero doi în unu e unul pentru doi. (Kanal D)

Tot cu trimitere la primele două persoane ale pronumelui personal propriu-zis, acestea sunt utilizate numai deictic și sunt considerate „deictice pozitive” (GALR II 2008:737), deoarece codifică persoana emițătorului, în exemplul (16) și pe cea a receptorului, în exemplul (17), fiind numite de E. Benveniste „partenerii schimbului lingvistic” (Benveniste 2000: 247), în timp ce persoana a treia „selectează un referent deictic negativ” (GALR II 2008:737), care codifică o persoană diferită de emițător/ receptor, precum în exemplul (18).

(19) Voce (feminină): Binele este mereu aproape. Fie că vine la tine acasă, fie că vii tu acasă la *el*. Te așteptăm cu soluții în farmacii și online. Comandă cu livrare sau cu ridicare din farmacii. Helpnet. Vino la bine! (Antena 1)

(20) Voce (*feminină*): *Îi* dai copilului tău ficat de cod încă de la o lună? Moller’s cod liver oil omega-3, folosit în Norvegia de 160 ani, are o concentrație mare de acizi grași omega-3 natural și de vitamina D pentru dezvoltarea creierului a inteligenței și pentru a susține imunitatea. Doar o linguriță în fiecare zi. Moller’s. Copii sănătoși și inteligenți. (Antena 1)

Atunci când nu prezintă o utilizare deictică, pronumele personale de persoana a treia își indică referentul pe cale anaforică sau cataforică (GALR II 2008:737). Anafora desemnează „relația dintre două elemente lingvistice, în care cel care apare ulterior în discurs (numit *anaforic*) nu are sens de sine stătător, ci este interpretat semnatico-referențial prin raportare la elementul apărut anterior” (GALR II 2008:749). În situație contrară, vorbim de cataforă. Prin urmare, pronumele personal „el”, din exemplul (19), este utilizat anaforic, reluând sensul antecedentului substantival „binele”, pe când în exemplul (20), „îi” prezintă o utilizare cataforică, sensul acestuia fiind recuperat ulterior în cadrul contextului comunicativ.

(21) A: Aproape de tine mereu+cu-n sfat și-o vorbă bună, poți să fii fericit cu noi împreună, rămânem lângă tine la greu noi nu vrem decorații. Catena, o farmacie pentru generații. Prețuri mici pentru mămici, surprize

pentru pitici, reduceri mari pentru bunici, toate *le* găsești aici. Farmacia inimii, Catena. (PRO TV)

Există posibilitatea ca un element non-deictic să codifice mai multe entități pe care le cumulează, ceea ce, în literatura de specialitate, se numește „anaforă cumulativă" (GALR II 2008:751). Pronumele „le" reia mai mulți referenți non-personali diferiți, în exemplul (21) (prețuri mici, surprize, reduceri mari).

(22) Voce (masculină): Pentru cei mari care știu să se pună în locul celor mici și pentru cei mici care știu să *îi* răsplătească cu pupici. Pentru *ei* am creat hârtia Pufina. Puternică.
Voce (feminină): Și fină.
Voce (masculină): Pu
Voce (feminină): fina. (Antena 1)

(23) Voce (feminină): Acc 600. Lasă răceala în grija *lui*. (Prima TV)

(24) Voce (masculină): Dicarbocalm. Oprește durerea înainte să te oprească *ea* pe tine. (Kanal D)

Indiferent de tipul de utilizare, deictică sau non-deictică (ana-/ cataforică), pronumele personal de persoana a treia are capacitatea de a se referi atât la persoane, ca în exemplul (22), cât și la non-persoane, ca în exemplele (23) și (24).

(25) A: *Ea* e mami.
B: *Ea* e mama lui mami.
Voce: Arăți mai tânără în doar paisprezece zile cu noul tratament intensiv cu acid hialuronic. Nivea Cellular anti-age. (Antena 1)

În exemplul (25), referentul este diferit, deși este redat prin aceeași formă pronominală, căci, după cum afirmă C. Kerbrat-Orrechioni, „ceea ce variază odată cu situația de comunicare este referentul unității deictice și nu sensul" (Kerbrat-Orrechioni 1980:36). Așadar, pronumele de persoana întâi va trimite mereu la emițătorul enunțării, dar acesta va fi altul de la o enunțare la alta. În mod similar, pronumele de persoana a treia va desemna un referent personal non-identic cu persoana emițătorului și a receptorului sau un referent obiectual diferit, în funcție de context sau cotext.

Majoritatea reclamelor sunt structurate sub forma unui monolog adresat, ceea ce conduce la prezența, în discurs, a formelor pronominale și verbale de persoana a doua singular. Prin urmare, unii autori au numit această particularitate a discursului publicitar (*in extenso*, în limba română actuală) „genericitate", iar persoana a doua, „persoană generică" (Zafiu 2003:134-135). Relaționând informațiile de mai sus, constatăm că persoana a doua singular prezintă un „uz non-deictic", prin care se desemnează „un grup, o categorie de persoane, cu referință potențială, și care apare în mod prototipic în propoziții caracterizante, generice" și care indică „deținătorului unui rol tematic (agent, experimentator, pacient, beneficiar), obligatoriu *uman, colectiv* și *nedefinit*" (Zafiu 2003:234-235). Alte mijloace de exprimare a genericității persoanei sunt: reflexivul „se", construcțiile pasive fără complement de agent, elidarea subiectului la persoana a treia, persoana întâi plural, pronumele nehotărâte și, în ultimă instanță, nominalele generice (Zafiu 2003:240).

(26) Voce (feminină): Gustă și *tu* noile cipsuri la cuptor cu 70 la sută mai puține grăsimi. (B1)

(27) Voce (feminină): Nervocalmin. *Tu* controlezi nopțile agitate. (Antena 1)

(28)Voce (masculină): Suferi și *tu* de dureri articulare? Voltaren Forte. (PRO TV)

(29) Voce (masculină): Carbocit. nu lăsa balonarea să *te* separe de cei dragi. (Antena 1)

În cadrul discursului publicitar românesc actual, referentul persoanei generice este reprezentat de publicul-consumator care desemnează totalitatea oamenilor care iau contact cu reclama, în cazul publicului larg, sau o anumită categorie de persoane, atunci când produsul promovat se adresează doar unui public-țintă. Exceptând exemplul (26) în care nu este vizat un anumit grup de oameni, toate celelalte sunt destinate persoanelor care suferă de stres (27), dureri articulare (28) și balonare (29).

(30) Voce (masculină): Bergenbier prezintă super prietenii tăi: căpitanul organizare, femeia fantastic de optimistă, profesorul am la mine orice și *tu* doar nu ești omul invizibil la bere. Încearcă berea super ușorde băut și hai mai des la ieșirile cu super prietenii tăi. Bergenbier, prietenii știu de ce. (PRO TV)

(31) Voce (masculină): Prietenii spun că vor doar așa, de poftă, după care îți cer să le iei tot KFC-ul. Când *te* lovește pofta, ia-ți de poftă! Ai crispy strips, fillet bites sau crispy sandwich la doar 14,99 lei fiecare. KFC. (Antena 1)

(32) Voce (feminină): *Îți* cade părul? Ți-e teamă că vei găsi fire de păr în perie? Nou! Full Resist ser anti-cădere a părului, cu aminexil, fortifică părul de la rădăcină, cu aspect mai bogat în șase săptămâni și mai puțin păr pe perie. Noul Full Resist de la Elseve. L'Oreal Paris. Face ceea ce promite. Demonstrat clinic. Pentru că meriți. (Kanal D)

Referitor la pozițiile sintactice pe care persoana a doua singular poate să o ocupe, acestea sunt variate, în funcție de specificul fiecărui tip de pronume. Pronumele în discuție poate îndeplini funcția de subiect, în exemplul (30), obiect direct, în exemplul (31) și obiect indirect, în exemplul (32).

(33) Voce: Azi totul se întâmplă cu viteza luminii. În bussiness însă, viteza face diferența între reușită și eșec. Viteza de a găsi soluția la orice solicitare a clientului, pentru că viteza e o necesitate, nu o opțiune. *Noi* o garantăm. Ai internet prin fibră optică cu viteză de 1 Gb pe secund, prin reteaua ta de încredere. Ready? Vodafone. (PRO TV)

Atunci când un verb se află la persoana întâi a indicativului prezent, actiunea desemnată de acesta are însușirea de a se concretiza într-un act de limbaj (promisiune, declarație) sau într-un gest, dacă verbul face parte din subclasa performativelor (GALR II 2008:734). Construcția „noi garantăm" asigură receptorul de calitatea serviciilor oferite, în exemplul (33).

În legătură cu pronumele personal de persoana întâi plural, „noi", literatura de specialitate operează o distincție între *pluralul propriu-zis* (noi = eu + eu + eu…), *pluralul inclusiv* (noi = eu + tu +/- alții) și *pluralul exclusiv* (eu + alții) (GA I 1966:136; GALR II 2008:738; Hobjilă 2003: 104). Totodată, emițătorul reperabil prin „eu", se diferențiază de autorul textului publicitar, fiind doar „un vehicul" al acestuia. În acest sens, K. Bühler identifică o categorie aparte de *deixis*, numit „Deixis am Phantasma", ale cărui elemente deictice sunt integrate unei lumi fictive sau oniricului (Bühler, apud Meibauer 1999:13). De altfel, cele menționate anterior reprezintă o trăsătură caracteristică a discursului publicitar,

emițătorul nu-şi asumă decât rolul de a fi livrat mesajul lingvistic, nu şi cel de a-l fi creat. Nu este un emițător real ca în cazul unei conversații cotidiene.

Se remarcă, în discursul publicitar românesc actual, împletirea formelor de plural, după cum reiese din analiza exemplelor:

a. *pluralului exclusiv* vizează o entitate compusă din persona emițătorului şi o altă persoană diferită de emițător şi receptor: (34) noi = eu + el (sora – emițător, fratele – participant), (35) noi = eu + el (soția – emițător, soțul – participant):

(34) A: De ce *noi* avem fiecare camera lui şi mama şi tata trebuie să doarmă înghesuiți? De ce nu înțeleg oamenii mari că bibelourile tot sunt jucării şi ele? Părinții ăşti, cum ți-i creşti, aşa îi ai.

Voce: Cei mai frumoşi ani. Kinder Chocolate. (PRO TV)

(35) A: Mă bucur mult că *v*-ați făcut timp.

B: Soțul dumneavoastră?

A: Nu încă. Aici aş vrea o culoare mai, aşa, ştiți? Noi suntem o familie mai

B:Netradițională, aşa.

A: Da.

B: Studente, paleta.

Voce: Viața are mai multe nuanțe. Noi avem una pentru fiecare. Savana. Energizare prin culoare. (PRO TV)

b. *pluralul propriu-zis* este, probabil, cel mai bine reprezentat în discursul analizat, fiind

specific mărcilor/ brand-urilor, prin intermediul căruia îşi asigură publicul de implicarea fiecărui departament în asigurarea bunăstării acestuia: () noi = echipa Carrefour; noi = echipa Frosta:

(36) Voce (feminină): Pentru o friptură ca-n basme, la *noi* ai piept de curcan Peneş la 4,25 lei, dar şi castraveți cornichon la 4, 99 lei. Dă-ți liber la gătit. Carrefour. (PRO TV)

(37) Voce (masculină): Cum prepari o mâncare gustoasă? Cu ingrediente naturale? Sau cu potențiatori de aromă? Nu? Nici *noi*. Natural, ca la tine acasă. FRoSTA. Fără trucuri. Fără secrete.(Kanal D)

c. *pluralul inclusiv* este slab reprezentat în discursul publicitar: () noi = eu + tu (soția – emițător, soțul – receptor):

(38) A: A venit Viața pe la *noi* (în rolul de Viață – un bărbat)

B: Viața.

A: Viața. Viața.

Voce (masculină): Atunci când viața îți bate la uşă, nu poți să nu îi deschizi. Cu creditul de nevoi personale Alpha Rapid, eşti pregătit pentru toate momentele când viața te surprinde din nou. Alpha Bank – evoluăm împreună. (Antena 1)

O particularitate întâlnită în cadrul materialului faptic avut în vedere în analiza întreprinsă este reprezentată de ocurența reclamelor publicitare care conțin deictice cu roluri „circumstanțiale (spațiale/locale)" (Hobjilă 2003:106):

(39) Voce (masculină): Cel mai bine cheltuit leu? E la Mega *de lângă tine*. Ai caşcaval Hochland la 9,69 lei prin card colect. (Prima TV)

(40) Voce (masculină): Repede şi uşor cumperi exact ce-ţi doreşti de la magazinul La Doi Paşi *de lângă tine*. La Doi Paşi găseşti exact ce-ţi doreşti şi un plus de savoare pentru mese îmbelşugate în familie. (Kanal D)

(41) Voce (masculină): Tehnologia e *lângă noi* în fiecare clipă. Ca s-o stăpânim, trebuie să o înţelegem, iar ca să o înţelegem avem nevoie de specialişti care să o explice. Despre telefoane, laptopuri şi alte 1000 de lucruri inteligente, ne vorbeşte atent şi pasionat Claudiu Râpan la Doza de IT. Face bine să ştii. (TVR 1)

În exemplele (39) şi (40), deicticul pronominal personal „de lângă tine" trimite, în contextele date, la magazinul cel mai apropiat de locaţia receptorului, la „acasă", care poartă coordonate distincte, în funcţie de poziţia pe care o ocupă locuinţa acestuia. De observat că, în exemplul (41), deicticul pronominal personal „lângă noi" nu mai are aceeaşi referinţă, ci variază în funcţie de locul în care ne aflăm în diferite momente şi de accesul la tehnologie.

Concluzii

Pragmatica publicităţii româneşti se bazează pe abordarea strategică şi eficientă a promovării produselor şi serviciilor, în contextul specific al pieţei din România. În general, publicitatea românească se concentrează pe comunicarea clară şi directă cu publicul ţintă, într-un mod care să atragă atenţia şi să genereze interes.

În urma analizei discursului publicitar, se pot formula următoarele concluzii:

- centrarea discursului pe receptor, prin utilizarea unui limbaj familiar şi a adresării la persoana a doua singular;
- utilizarea formelor pronominale pentru a crea un discurs personal, în detrimentul celui impersonal;
- ocurenţa pronumelui personal propriu-zis ca deictic simbolic şi non-deictic (anaforic şi cataforic);
- codificarea prin formele pronominale de persoana întâi şi a doua a unor referenţi, în genere, umani, şi prin persoana a treia, a unor referenţi non-personali, în special.

BIBLIOGRAPHY

Articole:

Zafiu, R., *<<Tu>> generic în limba română actuală*, accesat online: http://ebooks.unibuc.ro/filologie/dindelegan/20.pdf.

Dicţionare:

DŞL = *Dicţionar general de ştiinţe – ştiinţe ale limbii*, coord. A. Bidu-Vrănceanu, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1997.

Gramatici:

GA I = *Gramatica limbii române*, vol. I., Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1966.

GALR II = *Gramatica limbii române*, vol II, *Cuvântul*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2008.

GALR II = *Gramatica limbii române,* vol II, *Enunţul*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2008.

GBLR = *Gramatica de bază a limbii române*, Editura Univers Enciclopedic Gold, Bucureşti, 2010.

Lucrări ştiinţifice:

Bühler, K., *Sprachteorie*, Frankfurt, 1978.

Alexandrescu, V., *Pragmatique et Théorie de l' énonciation*, Editura Universității din București, 2002.

Benveniste, É., *Problèmes de linguistique générale*, vol. I, II, Gallimard, Paris, 1992 (1966), 1999 (1974).

Hobjilă, A., *Microsistemul deicticelor în limba română vorbită neliterară actuală*, Casa Editorială *Demiurg*, Iași, 2003.

Gadamer, H.G., *Semantică și hermeneutică*, în *Semiotică și filozofie. Texte de referință*, București, 1998

Hoarță Cărăușu, L., *Pragmatica pronumelui*, Editura Cermi, Iași, 2005.

Ghiță, R., *Deixisul – categorie lingvistică universală. Modalități de exprimare a deixisului în limbile română, franceză și maghiară*, Editura Universității Transilvania din Brașov, Brașov, 2011.

Fillmore C. J., *Lectures on Deixis*, Center for Study of Language and Information, Stanford, California, 1997.

Ionescu, Ruxăndoiu, L., *Conversația – structuri și strategii*, Editura All Educational, București, 1999.

Iordan, l, Robu, VI., *Limba română contemporană*, Ed. didactică şi pedagogică, Bucureşti, 1978.

Kerbrat-Orecchioni, C., *Échanges sur la conversation*, Paris, Éditions du CNRS, 1988.

Kerbrat-Orecchioni, C., *L'énonciation. De la subjectivité dans le langage*, IIe éd. Paris, 1980.

Levinson, St. C., *Pragmatik*, Tübingen, 1994.

Lyons, J., *Einführung in die moderne Linguistik*, München, 1975.

Meibauer, J., *Pragmatik: Eine Einführung*, Tübingen, 1999.

Popescu I., *Sémantiques*, Iaşi, 1998.

Sebeok, Th. A., *Semnele. O introducere în semiotică*, trad. Sorin Mărculescu, Editura Humanitas, București, 2002.

Ștefănescu, I., *English morphology. The nominal and verbal categories*, București, 1988.

TYPES OF PRAGMATIC MARKERS IN WHICH PRONOUNS FUNCTION IN CURRENT ROMANIAN ADVERTISING DISCOURSE

Mădălina Chirilă
PhD Student, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: This article examines the types of pragmatic markers in which pronouns function in current Romanian advertising discourse. After clarifying the theoretical concepts, the author analyzes the function of the pronoun in the pragmatic markers of the turn to speak, where it is a component part of a certain number of verbal and non-verbal signals for assuming or transfer of the role of speaker.

Keywords: pragmatic markers, markers of the turn to speak, pronoun, advertising, receiver.

1. Terminologie

Le concept de *marqueur pragmatique* a enregistré, dans les travaux de linguistique pragmatique, un riche inventaire des termes avec lesquels il a été designé, de sorte que certains auteurs parlent d'un « labyrinthe terminologique » (Ștefănescu, 2007:11).

Les noms sous lesquels apparaissent ces « éléments linguistiques dont la fonction peut être individualisée exclusivement au sein du discours conversationnel » (Hoarță Cărăușu, 2022:152) sont nombreux[1]: « marqueurs pragmatiques » (en anglais *pragmatic markers* - Fraser, 1990:295, 1996:323; DȘL, 1997:284), *« marqueurs discursifs »* (en anglais *discourse markers* - Fraser, 1990:295; Schiffrin, 1987:310; GALR II, 2008:874), « marqueurs interactifs » (Merlan, 2002:92).

Nous préférons donc le terme de *marqueur pragmatique*, car cette expression ne limite pas notre prise en compte de tous ces éléments, sachant qu'ils ne constituent pas une classe homogène en termes de structure, et que les qualificatifs de « particules », « mots » ou « expressions » présentent l'inconvénient de ne pas couvrir l'ensemble de la classe (Merlan, 2002:92).

2. Définir le concept de marqueur pragmatique

Les recherches sur le langage humain ont toujours été une priorité parmi ceux qui sont avisés d'essayer de décrire ses mécanismes de fonctionnement. La perspective qui s'est le plus développée est la perspective linguistique, qui tente d'établir des règles de bon fonctionnement. L'orientation pragmatique du langage a cependant été perdue de vue et n'a été retrouvée que lorsque certains penseurs, généralement des philosophes du langage, ont remarqué qu'il existait un aspect du langage qui n'avait pas encore été exploré. Par exemple, il a été constaté que le language transmet plus que le sens de l'énoncé, il communique plus que ce qui est dit explicitement. Ainsi, de nombreuses études se sont concentrées sur l'analyse de la conversation, une analyse qui n'est plus purement linguistique et qui « complète le tableau communicatif » (Vieru, 2011:98). Un certain nombre d'éléments précédemment ignorés jouent un rôle important dans l'analyse du discours. Il s'agit de *marqueurs pragmatiques*, ces « petits éléments de nature verbale [...] qui relient un lien entre ce que le locuteur dit à un moment donné et le message qu'il a exprimé précédemment » (Vieru, 2011:99).

[1] Des listes exhaustives des designations du concept de marqueur pragmatique sont disponibles chez B. Fraser (Fraser, 1990:294) et A. Merlan (Merlan, 2000:92).

Il existe plusieurs définitions possibles du concept de *marqueur pragmatique*, comme le révèle l'analyse de plusieurs travaux de specialité.

B. Fraser distingue, au sein d'une expression linguistique, entre *le contenu propositionnel* – « un état du monde que le locuteur souhaite porter à l'attention du destinataire » (n.t.) et *le contenu non propositionnel* - le reste de l'information, ce « everything else » définit comme « marqueurs d'humeur tels que la structure déclarative de la proposition et les expressions lexicales variant en longueur et en complexité » (n.t.) (Fraser, 1996:322-323). Ces informations supplémentaires constituent, pour B. Fraser, l'objet de deux ouvrages *(An approach to discourse markers*, 1990 et *Pragmatic markers*, 1996) et constitue l'ensemble des *marqueurs pragmatiques*. Selon Fraser, le *marqueur pragmatique* englobe les « indices codifiés linguistiquement qui signalent les intentions communicatives potentielles du locuteur » (n.t.) (Fraser, 1996:323) et qui ne peuvent pas fournir de contenu sémantique, pas plus que le contenu propositionnel ne peut fournir d'informations pragmatiques. Il existe une délimitation claire et nette entre les deux types de contenu et les rôles qu'ils jouent dans le discours.

Une approche moins tranchante se trouve chez D. Schiffrin, qui définit le *marqueur pragmatique* par rapport aux unités discursives, arguant qu'il est impossible de la définir comme une proposition, un acte de langage ou une <<tone unit>> et tente de trouver des relations entre les fonctions pragmatiques de mots tels que « oh, well, and, but, or, so, because, now, then, I mean, y'know » et les fonctions grammaticales (Schiffrin, 1987:31). Parmi les mots ci-dessus, « and », « but » et « or » remplissent « un rôle dans le système grammatical de la langue anglaise » (n.t.), et il est possible que « les propriétés grammaticales des éléments eux-mêmes contribuent à leur fonction discursive » (n.t.) (Schiffrin, 1987:128).

A. Merlan propose d'interpréter les *marqueurs interactifs* (comme l'auteure appelle les marqueurs pragmatiques) du point de vue de de leur production dans une situation de communication donnée, d'où provient leur nom, en les définissant comme « les traces laissées dans le discours par l'activité dialogique/conversationnelle du locuteur et de l'interlocuteur (Merlan, 2002:92).

Dans le *Dictionnaire général des sciences du langage*, il est noté que le terme « marqueur », à l'origine spécifique à la phonologie, a élargi son champ d'application, dépassant la « sphère grammaticale, pour désigner tout indice dans le plan de l'expression associé à une signification/fonction linguistique particulière. On parle de marqueurs déictiques, marqueurs de détermination, marqueurs de modalisation, marqueurs stylistiques, marqueurs pragmatiques, etc ». (DȘL, 1997:284).

D'un point de vue structurel, la classe des marqueurs pragmatiques « englobent des éléments hétérogènes » qui comprennent des « éléments lexicaux ou grammaticaux – simples ou composés, des locutions, des stéréotypies verbales, des liaisons libres (syntagmes, propositions ou phrases) » (GALR II, 2008:874) ou des « mots lexicaux ou grammaticaux simples ou composés (*păi, bun, da, evident, știi?, ei!, aș!, vrasăzică, salut! / Bah, bien, oui, évidemment, tu sais ?, hé ?, donc, bonjour !* etc.), locutions (*în primul rând, înainte de toate, nici vorbă, referitor la*, etc. / *tout d'abord, avant tout, pas du tout, relatif à*, etc.), unités phraséologiques (*ferească Dumnezeu!, bună ziua, la mulți ani!, asta-i bună, ce mai la deal la vale etc.* / *Que Dieu nous en préserve !, bonjour !, bon anniversaire !, ça c'est bon !, Pour faire bref* etc..) ou des combinaisons libres – syntagmes, propositions ou phrases (*nu-i așa?, dacă tot veni vorba, să fiți sănătos, vreau să zic* etc. / *n'est-ce pas ?, puisqu'on en parle, bonne santé, je veux dire,* etc.) » (Merlan, 2002:92).

D'un point de vue grammatical, ils peuvent fonctionner comme des marqueurs pragmatiques « les vocatifs, les verbes, les interjections, les adverbes et les locutions adverbiales, les conjonctions, les constructions exclamatives ou interrogatives ». (GALR II, 2008:874)

Sur la base des définitions données par la linguistique pragmatique au concept de *marqueur pragmatique*, on peut conclure que ces éléments discursifs ont une fonction éminemment pragmatique, soulignant les intentions communicatives de l'émetteur et du récepteur, tout en assurant l'ancrage du message en cours de transmission par les parties antérieures du discours. Ils remplissent plusieurs fonctions pragmatiques dans le discours, comme nous le verrons dans l'analyse qui en est faite.

3. Typologie

Les *marqueurs pragmatiques* sont classés selon plusieurs critères, et il existe donc plusieurs typologies dans la littérature.

B. Fraser distingue quatre catégories de marqueurs : 1. *marqueurs pragmatiques de base* (en anglais *basic pragmatic markers),* 2. *marqueurs pragmatiques du type commentaire* (en anglais *commentary pragmatic markers),* 3. *marqueurs discoursifs* (en anglais *discourse markers),* 4. *marqueurs de la structure du discours* (en anglais *discourse structure markers*) (Fraser, 1990:295-297). Dans son article de 1996, B. Fraser conserve les trois premiers types de marqueurs, tandis que le dernier est remplacé par des *marqueurs pragmatiques en parallèle* (en anglais *parallel markers*) (Fraser, 1996:337*).*

P. Koch et W. Österreicher (Koch, Österreicher 2011, *apud* Hoarță Cărăușu, 2022:154) divisent les marqueurs pragmatiques appelés « Gesprächswörter » en sept catégories : 1. *marqueurs structuraux* (« Gliederungssignale »), 2. *marqueurs de changement de rôle conversationnel* (« Turn-taking Signale »), 3**.** *marqueurs de contact* (« Kontaktsignale »), qui comprennent les signaux locutifs et réceptifs (« Sprecher und Hörersignale »), 4. *marqueurs d'hésitation* (« Überbrückungsphänomene »), 5. *marqueurs de correction* (« Korrektungsphänomene »), 6. *interjections* (« Interjektionen ») et 7. *marqueurs d'accentuation* (« Abtönungsphänomene »).

Un certain nombre des marqueurs susmentionnés se retrouvent dans la classification d'A. Merlan, qui divise les marqueurs interactifs, selon le *rôle* qu'ils jouent dans le dialogue, en six catégories : 1. *marqueurs de structuration du discours dans la situation d'interaction* (« Gliederungssignale »), 2. *marqueurs de communion phatique ou marqueurs de contact* (« Kontaktsignale »), 3. *marqueurs du tour de parole* (<<Turn-taking Signale>>), 4. *marqueurs d'hésitation* (« Überbrückungsphänomene ; hesitation phenomena »), 5. *marqueurs de correction* (« Korrektungssignale ») et 6. *modalisateurs/nuanceurs (« Modalpartikeln/ Abtönungsphänomene »)*(Merlan, 2007:92).

En tenant compte de plusieurs critères de classification, K. Hölker propose une typologisation large des marqueurs pragmatiques *(*Hölker 1988, *apud* Hoarță Cărăușu, 2022:153-154), comme suit: selon le *critère formel*: 1. *unités prosodiques (contour intonatif), 2. traits syntaxiques (énoncés déclaratifs, interrogatifs, impératifs)* et 3. *expressions (dar, când, chiar etc. / mais, quand, même,* etc.) *;* selon le *critère fonctionnel:* 1. *expressifs (cu atât mai bine, în sfârşit etc. / tant mieux, enfin,* etc.), 2. *appellatifs (încetişor, să vedem* etc. / *lentement, voyons,* etc), 3. *phatiques (da, euh / oui, euh),* 4. *métalinguistiques (à propos, sau, mai întâi / à propos, ou, d'abord) ;* selon le *critère de leur expression :* 1. *unités simples* morphologiquement *(deci, apoi etc. / ainsi, alors,* etc.)*, 2. unités complexes* morphologiquement *(în sfârşit, în mod just* etc. */ enfin, équitablement,* etc.*) ;* selon le *critère morphologique:* 1. *conjonctions (şi, sau / et, ou),* 2. *adverbes (bine, în sfârşit, pe scurt / bien, enfin, en bref),* 3. *structures prépositionnelles (în orice caz, în fond / Quoi qu'il en soit, fondamentalement) ;* selon le *type de texte* dans lequel les marqueurs pragmatiques apparaissent : 1. *argumentatifs (or, deci, din moment ce / ou, par conséquent, puisque),* 2. *narratifs (şi apoi, şi / et ensuite, et),* 3. *monologiques (pe de o parte, pe de altă parte, spunând acestea* etc. / *d'une part, d'autre part, en disant ceci,* etc.*),* 4. *dialogiques (da dar, nu dar / oui mais, non mais).*

Les auteurs du GALR répartissent les « marqueurs pragmatiques-discursifs », selon les rôles qu'ils jouent dans la communication, en : 1. *marqueurs de contact ou phatiques*, 2. *marqueurs de structuration de l'interaction verbale (globale ou au niveau des interventions)*, 3. *marqueurs d'hésitation et de correction*, 4. *marqueurs de modalisation/nuanceurs,* mais aussi selon la « structure séquentielle globale de la conversation », en : *1. marqueurs d'initiation de la conversation,* 2**.** *marqueurs de développement des interventions conversationnelles*, 3. *marqueurs de clôture de la conversation* (GALR II, 2008:874).

Ensuite, nous aurons recours à l'identification, à l'inventaire et à l'analyse des *marqueurs du tour de parole* dans le discours publicitaire roumain actuel, en nous basant sur des exemples extraits du propre corpus, après avoir examiné quelques aspects théoriques définissant cette classe de marqueurs pragmatiques.

3.1. Marqueurs du tour de parole dans le discours publicitaire roumain actuel

3.1.1. Terminologie

Pour désigner cette classe de marqueurs pragmatiques, plusieurs expressions sont utilisées dans la littérature, telles que « marqueurs du tour de parole » (Merlan, 2002:92), « marqueurs du changement du rôle conversationnel » (Hoarță Cărăușu, 2007:331), « signaux indiquant le moment de l'intervention » (Collett, 2005:89).

3.1.2. Le concept de marqueur du tour de parole

Le concept de *marqueur du tour de parole* est né de l'analyse de la conversation en observant que, bien que généralement dans une conversation les gens parlent à tour de rôle, il y a des moments où deux personnes parlent en même temps, ce qui conduit soit à l'interruption du dialogue (l'émetteur en cours est arrêté par l'intervention du récepteur qui veut être l'émetteur) ou l'apparition du « dialogue superposé » (Le récepteur souhaite prendre le rôle de l'émetteur et superpose sa réponse sur celle de l'émetteur en cours, dans le désir de lui céder le rôle). L'impossibilité de parler et d'écouter en même temps est générée, selon les études des psychologues, par la limitation de l'être humain, du cerveau humain. (Collett, 2005:88).

Parler à tour de rôle est une opération triviale à première vue, mais dans la structure en profondeur, les choses sont beaucoup plus complexes, car il existe un certain nombre de « signaux conventionnels » entre les deux participants à la conversation, en parlant d'un « dialogue formel, dans lequel des idées et des opinions sont échangées, et d'un dialogue informel, dans lequel des signaux sont échangés sur le moment de la prochaine intervention ». Ainsi, l'émetteur peut émettre des « signaux » de *conservation* (« marqueurs de défense du rôle du locuteur » (Merlan, 2002 : 92)) ou de *cession* (« marqueurs d'attributtion/de transfert du rôle du locuteur » (Merlan, 2002 : 92)) du rôle, et le récepteur, de *prise* (« marqueurs de demande du rôle du locuteur » (Merlan, 2002 : 92)) ou d'*évitement* du rôle (Collett, 2005:89).

Définissant la conversation comme « le type familier courant de communication orale, dialogique, dans lequel deux ou plusieurs participants assument librement le rôle d'émetteur » (Ionescu-Ruxăndoiu, 1999:39), l'auteure mentionne qu'en termes de changement du rôle d'émetteur, il existe deux *règles d'accès à la parole* : « la désignation de l'émetteur suivant par le locuteur, ou l'autosélection en tant qu'émetteur » (Ionescu-Ruxăndoiu, 1999:45).

Les auteurs GALR parlent de *stratégies d'accès à la parole*, affirmant que les participants à la conversation « prennent la parole », « maintiennent la parole », « donnent la parole » (GALR II, 2008:849).

Dans une conversation, la « plus petite unité interactive » est constituée de deux interventions/répliques qui forment « un échange de répliques » (GALR II, 2008:846). L'échange de répliques aura lieu entre deux participants à la conversation, dans laquelle chacun d'entre eux devient, à son tour, l'émetteur, tandis que l'autre est le récepteur. Il y a

donc un échange constant de rôles : pendant que l'un parle, l'autre écoute, car ils ne peuvent « parler et écouter en même temps » (Collett, 2005:88).

Les interventions dans l'échange de répliques sont « successives » et délimitées par des pauses plus longues[2] ou plus courtes. En général, celles-ci « varient entre quelques microsecondes et quelques dixièmes de seconde » (GALR II 2008:846), jusqu'à « un intervalle de temps si court qu'il peut être considéré comme presque inexistant - dans certains cas, il est inférieur à 50 millièmes de seconde », de sorte que le changement de rôle de l'émetteur se produit si facilement et si rapidement qu'il a été appelé « transition en douceur » (Collett 2005:88) et est régi par le « principe d'alternance des paroles » (GALR II, 2008:846).

Les *marqueurs du tour de parole* sont une catégorie de « marqueurs interactifs », un terme utilisé par A. Merlan pour les marqueurs pragmatiques, que l'auteure divise à son tour en « marqueurs de demande de rôle du locuteur, marqueurs d'attribution/transfert du rôle du locuteur et marqueurs de défense du rôle du locuteur » (Merlan, 2002:100).

Dans ce qui suit, nous préférons désigner les participants à la conversation par « émetteur » pour le locuteur et « récepteur » pour l'interlocuteur.

3.1.2.1. Marqueurs de sollicitation du rôle d'émetteur

Pour prendre la parole, le récepteur dispose de plusieurs moyens de montrer à l'émetteur son désir de parler, constituant des *marqueurs verbaux de prise de parole* et des *marqueurs non verbaux de prise de parole*.

Dans la catégorie des *marqueurs verbaux de prise de parole*, « solliciter le rôle du locuteur peut être signalé par des tentatives infructueuses (un son, une syllabe, un mot ou un segment d'énoncé laissé en suspension) d'interrompre[3] l'intervention en cours du locuteur par divers moyens linguistiques (phonétiques : allongement d'une voyelle dans le premier mot, signe qu'il demande à être entendu ; lexicaux : verbes comme *ascultă!, știi?, vezi? / écoute ! tu sais ? tu vois ?* des interjections comme *iată, uite / voici*, *regarde*, la conjonction *deci / donc*, des adverbes comme *bun, așa / bien, ainsi* ; syntaxiques : répétition du pronom personnel *eu / je*, en règle générale) » (Merlan, 2002:100).

Dans le cas des interruptions, les interventions linguistiques peuvent etre associées aux éléments paraverbaux tels que « l'augmentation du volume » (Collett, 2005:92) ou « l'haussement du ton » (GALR II, 2008:849) et des éléments non verbaux tels que « l'impression de détermination » (Collett, 2005:92).

Les *marqueurs non verbaux de prise de parole* sont constitués en divers « moyens non linguistiques (gestes, mimiques, toux, etc.) » (Merlan, 2002:100), dans ce qu'on appelle les « signaux d'avertissement » (« lever la main ou écarquiller légèrement les yeux »), dans les « mouvements préparatoires » (« ouvrir la bouche et aspirer bruyamment l'air dans les poumons ») ou dans la production de « signaux de fond négatifs » (soupirs, regards détournés, hochements de tête) (Collett, 2005:91).

Dans notre corpus, l'interruption est perceptible en ce qui concerne la prise de la parole:

(A și B, în ipostaze tandre)
A: ***ce****-ar fi [să*
B: *să] mergem la cumpărături*

[2] Dans le cas de pauses très longues, on parle de leurs significations discursives dans la conversation : « l'inattention de l'allocuteur », le désir « de retarder sa réaction », son indécision, son hésitation à réagir, son refus de réagir (GALR II, 2008:850).

[3] Dans certaines situations, le « dialogue simultané » ne constitue pas une interruption, comme dans le cas des encouragements et des représailles, où l'émetteur peut poursuivre sa réplique sans être interrompu par l'intervention de l'autre (Collett, 2005:91).

Voce (masculină): de ce să întrerupi tandrețea↑ alegem noi din mii de produse.

C (delivery de la Bringo apare în patul celor doi): ș: nicio problemă ne ocupăm noi

A: așa + castraveți ↑ ardei gras↑ miere de albine ↑ roșii ↑ ouă↑ coriandru↑ a: și niste fructul pasiunii.

C: și atât. (dispare)

A: unde rămăsesem↑

(se aude C cum comandă în magazin produsele pentru livrare)

C: Mariane ↑ hai cu fructul pasiunii ↑ și mare grijă la ouă↑

Voce (masculină): cumpărăturile la noi ↓ viața la tine. (Kanal D)

Dans l'exemple (1), la question de l'émetteur est bloquée par l'intervention du récepteur qui, anticipant ce que l'émetteur veut dire, fournit la réponse avant que la réplique ne soit terminée, ce qui aboutit à une interruption réussie, l'émetteur « abandonnant la parole en faveur de l'interrupteur » (Collett, 2005:92).

3.1.2.2.Marqueurs d'attribution/transfert du rôle de l'émetteur

L'émetteur en cours peut envoyer des « signaux de cession de la parole » à l'autre participant à la conversation, même avant qu'il ne termine son discours, afin de faciliter « une transition en douceur » et l'absence de longues pauses, de sorte que le « moment de départ » coïncide avec le « moment où le partenaire termine ce qu'il/elle a à dire » (Collett, 2005:93). Ces signaux peuvent être *verbaux* ou *non verbaux*.

Pour céder la parole, l'émetteur peut « exécuter certains actes de langage (questions, directives, excuses, invitations, offres, selon le principe des paires adjacentes, la production par l'allocuteur d'une réponse au stimulus), donner à l'allocuteur des signaux explicites qu'il/elle est en train de céder la parole (séquences d'appel adressées à l'allocuteur - vocatifs, questions de confirmation) » (GALR II, 2008:850).

Les moyens de signalement *non verbale* de la fin de l'intervention conversationnelle de l'émetteur en cours comprennent le « changement du pattern du regard » (« si le locuteur regarde ailleurs, cela peut indiquer que la fin du message approche »), ou au sein d'un groupe de personnes « la personne que le locuteur regarde est susceptible de devenir la prochaine à parler »), « baisser le ton », « gestes de la main », hausser les épaules ou utiliser des expressions telles que « Je ne sais pas » ou « Je n'en sais rien.» (Collett, 2005:93-94). Il est également possible de céder le rôle d'émetteur en s'abstenant de parler (silence) ou par mimique[4] (GALR II, 2008:850).

Selon certains chercheurs, l'attribution/le transfert du rôle d'émetteur peut se faire soit par « désignation de l'émetteur suivant par le locuteur, soit par autosélection comme émetteur » (Ionescu-Ruxăndoiu, 1999:45 ; Merlan, 2002:100).

(2) A*: băi ↑ +**ce** faci băi aici*↑

B: *ete **îmi** vărs oful pe un cui. na*↑ (*bate cuiul cu ciocanul*)

A: *da **ce** supărare ai*↑

B: *nu reușesc să vând casa **asta**↓ nici terenu ↓**nimic** ↓+am pus multe anunțuri peste **tot** +degeaba.*

A: *ă: îi fi pus **tu** peste **tăt** ↓dar nu chiar unde trebuie +pune anunț și pe publi 24, ca să vinzi mai răpidi.*

B: *pun↓ peste **tot.***

Voce (masculină): pune anunț de vânzare pe public24.ro↓ ca să vinzi mai repede++ milioane de oameni folosesc lunar publi24. (PRO TV)

[4] Nous considérons que froncement des sourcils ou le sourire adressé à la personne qui sera désignée comme le prochain émetteur peuvent être inclus dans cette catégorie.

Les trois échanges de repliques de l'exemple (2) illustrent parfaitement le fonctionnement des « paires adjacentes ». L'annonce combine deux séquences de type « question – réponse » et une séquence de type « offre - acceptation » (Ionescu-Ruxăndoiu, 1999:50), où le rôle de l'émetteur est cédé et repris, à tour de rôle, par les deux participants à la conversation.

(3) Voce (masculină): *când un prieten are nevoie de ajutor↓ +**ce** faci↑*
A: *Acționez ↓desigur.*
Voce (masculină): pentru că poți conta pe Savex↓ îndepărtează eficient petele +devenind doar o amintire +++ce te oprește↑ contează pe Savex. (Kanal D)

Dans le contexte des « phrases adjacentes », « le premier énoncé (...) détermine, par son contenu, l'identification univoque de l'auteur de l'intervention suivante » (Ionescu-Ruxăndoiu, 1999:50). Dans l'exemple (3), la question posée par le commentateur ne peut être adressée à une autre personne que la personne A, car est la seule personne présente dans la salle où a lieu l'échange de répliques. Pour cette raison, A se sent visé et assume le rôle d'émetteur, son intervention étant requise par nécessité dans le contexte communicatif donné.

(4)Voce (masculină): ce avem noi aici↑+ o primă întâlnire și o întrebare cheie.
B*: unde **te** vezi + peste 5 ani↑*
C: *în 5 ani tată + mai puțin când merg la schiuri*.
Voce (masculină): măcar ai televiziune ultrahd.++ la digi găsești tehnologia pentru prezent și viitor+ Net wifi 6 de super viteză telefonie mobilă + și televiziune ultrahd. Digi. Pentru orice viitor.(Digi FM)

L'exorde de la publicité (4) non seulement introduit le thème du discours, mais constitue également le cadre du dialogue inséré, anticipé par l'acte interrogatif et la réponse à celui-ci offerte par la voix commentaire. La paire adjacente du type « question-réponse » est représentée par « deux énoncés différents, produits par des émetteurs différents », dans lesquels « la première partie annonce nécessairement une certaine deuxième partie » (Ionescu-Ruxăndoiu, 1999:50). Si la réponse manquait, on ne pourrait plus parler de dialogue, et le silence du destinataire pourrait prendre une certaine signification pragmatique, comme « Je ne sais pas ! », « Je réfléchis à la réponse. », « J'essaie d'imaginer. », « Je refuse de répondre. » ou il pourrait générer certains sentiments qui réduiraient le récepteur au silence.

(5) A: mă duci cu zăhărelul.
B: ce dulceață de fată↑
C: vorba dulce+ mult aduce.
D: i-a zis vreo două de dulce.
A: numai lapte și miere.
B: *gata cu dulcegăriile*↑
A, C, D: *De **to:t***↑
B: *ei ↓ nici chiar așa. **Ne** putem baza însă pe Fitodiab. Menține normal nivelul glucozei din sânge↑ și chiar pune umărul la scăderea valorilor glicemice crescute.*
Voce (masculină): Fitodiab.+ Și viața e dulce.+ Remediu natural prin Hofigal.+ acesta este un medicament alimentar.+ Citiți cu atenție prospectul. (Digi FM)

Dans l'exemple (5), l'acte directif « arrête les flagorneries » détermine l'échange des rôles, à la cession de la parole par l'émetteur en cours et à sa reprise par le récepteur, qui lance à son tour une question qui exige une réponse (GALR II, 2008:850). Nous constatons que le nouvel émetteur généré par l'acte directif est représenté par plusieurs personnes, produisant dans ce cas un chevauchement (Collett, 2005:92 ; GALR II, 2008:850 ; Ionescu-Ruxăndoiu, 1999:46), puisque le rôle d'émetteur n'est pas désigné et que chacun des trois participants a le droit d'intervenir, compte tenu du fait que leurs interventions précédentes avaient en commun le sujet exposé dans l'acte directeur : les « flagorneries ». Le fait qu'aucun d'entre eux ne cède et continue sa réplique indique que le chevauchement ne s'est pas produit accidentellement que dans la phase initiale (le « point accidentel ») et qu'il découle plus tard du désir d'imposer le point de vue (le « point d'imposition ») (Collett, 2005:92).

(6) Voce (feminină): tuturor ne plac + dar când e să le spunem pe nume
A: *nu **se** zice cremvuști*↑
B: c*renvuști cu n:*
C: c*renfox. + Mai simplu*
Voce (feminină): Cren + cren+ crenfox. Și mai simplu ↓ și mai gustos. (Antena 1)

Le rôle d'émetteur est pris en charge par « l'autosélection » (Ionescu-Ruxăndoiu, 1999:45; Merlan, 2002:100) dans l'exemple (6), où l'exorde concentré dans le commentaire narratif « captatio benevolentiae » (Robu, 2015:253) fonctionne comme un prélude à la cession de ce rôle, doublé par « un contour intonatif terminal » (GALR II, 2008:850). De cette manière, les trois participants contribuent à la conversation en développant le thème proposé par le commentateur, en choisissant le moment où ils interviennent, sans compromettre l'intervention de l'autre et sans provoquer d'interruption. L'ordre n'est fixé d'aucune manière, peut-être seulement par les connaissances qu'ils ont sur le thème et qui, en les exposant, génère d'autres ajouts de la part d'autres personnes.

(7) A*: **eu** iau Proflexon*↓ *deoarece când vine vorba să am grijă de articulațiile **mele***↓ ***mi**-am dat seama că nu are rost să aștept.*
B: *compoziția proflexon **m**-a convins.+ glucozamină și încă cinci ingrediente **care** pot ajuta articulațiile.*
C: *proflexon conține până la 180 de comprimate.+ Un pachet economic la un preț convenabil.*
A: *să ai articulații sănătoase înseamnă mai multă distracție cu nepoții.*
Voce (masculină): acesta este un supliment alimentar. + citiți cu atenție prospectul. (Antena 1)

S'agissant d'un dialogue dissimulé, créé et joué dans le but de persuader le public, et donc contrôlé, « le rôle du sélectionneur incombe généralement au modérateur » de la publicité (Merlan, 2002:101), comme dans l'exemple (7). Après que les « rôles » ont été partagés, la mise en scène a lieu, où chacun sait ce qu'il doit dire et quand il doit le dire. En outre, le « regard » de la caméra tombe sur l'émetteur en cours, ce qui double l'orientation de la désignation de l'émetteur. Dans ce cas, la désignation est implicite, aucun élément linguistique ne l'exigeant explicitement.

(8) A: superb
B: crezi↑
C: eu sunt tu din viitor ++fată↑ cum ai ales tu tocmai aqua fiesta↑

A: ***ce*** *+ nu-i bine↑*

C: *e super + au venit de la o revistă să* ***ne*** *facă poze la casă și acum e noua culoare a anului 2024.*

Voce (masculină): Oskar Super Culoare.++ peste 3000 de culori.+++ îl iei acum îți mulțumești mai târziu. (Antena 1)

Il existe également des situations dans lesquelles l'émetteur en cours demande à l'émmeteur précédent une nouvelle intervention, comme dans l'exemple (8), par le biais d'une proposition interrogative exprimant un malentendu (Merlan, 2002:101). Ainsi, A est confuse sur ce que C voulait communiquer, ne sait pas si elle aime ou non la couleur choisie pour la peinture et est obligée de demander des éclaircissements. L'incertitude d'A est alimentée par la question « fille, comment as-tu choisi précisément aqua fiesta », qui, par la nature de la formulation et par l'adverbe « précisément » en renforcent l'idée d'impossibilité, à laquelle s'ajoute le dédoublement d'A, en C (A dans le futur), qui implique un fond de connaissance commun (manque d'audace, « obéissance » décorative). Cependant, le choix audacieux de la couleur aqua fiesta indique qu'A a changé entre-temps ou qu'elle ne s'est jamais connue.

(9) (în timpul jafului unei camionete cu bani, hoții remarcă faptul că paznicul e în dubă și îi vede chipul unuia dintre ei care are dresuri de tip plasă, spre deosebire de ceilalți care au dresuri de tip licra)

A: *pe bune↑*

B: ***ce*** *e↑ Au spus ciorapi nu*

A: *poftim↑ încearcă asta. ++++Snickers creamy. Ți-ar prinde bine puțină finețe.* (PRO TV)

Dans l'exemple (9), la provocation d'une nouvelle intervention se fait également au moyen d'une proposition interrogative à des fins de clarification, qui est à son tour générée par une proposition interrogative, sauf que l'émmeteur en cours tente également d'apporter une clarification à la remarque reçue (formulée implicitement). Par conséquent, la réplique demandée ne contiendra plus la réponse à la question, mais la solution au problème, ce qui renvoie à l'idée de manque de finesse. Au sens littéral, la finesse fait référence à l'onctuosité du nouveau Snickers creamy, le produit promu par la publicité, et au sens connotatif, au masquage raté réalisé avec des bas en résille, par opposition aux deux voleurs, qui ont choisi les bas fins en lycra. Alors que les premiers ne cachent pas les traits de la face, les seconds brouillent le visage. Son choix a donc trahi son manque de finesse, en choisissant un produit brut, désagréable au toucher.

(10) A (doctor Ana-Maria Vintilă): aproape jumătate dintre adulții din România ↓suferă de hipertensiune arterială.

B (Virgil Ianțu): măsoară-ți tensiunea arterială+ ține legătura cu medicul tău

A: și respectă întocmai ce ți-a recomandat.

B: *de* ***ce***↑

A: *Pentru că așa spun* ***eu.***

B: *Pentru că așa spun* ***eu.***

Voce (masculină): Proiect dezvoltat de Societatea Română de Cardiologie +cu sprijinul Servier România. (PRO TV)

Il est intéressant de noter, dans l'exemple (10), la « reprise en écho » (Merlan, 2002:101) de la proposition « Parce que je le dis. », provoqué par la réponse donnée par le récepteur à la question lancée, réponse qui, en la doublant, accentue l'assimilation de l'information.

(11) Voce (masculină): (A și B, la birou, în timp ce la etaj se aud strigăte de bucurie și din tavan cad confetti): ura:

A (fericită): p*romoție la Altex și media galaxy. + Unul din 100 de cumpărători primește banii înapoi.*

B: *Tare:*↑

Voce (feminină): Iei: ↑

B: *încă un câștigător.*

A (serioasă și cu timbrul schimbat*): **asta**-i Dora+ a aflat că o să fie promovată.*

Voce (feminină): în februarie↓ inapoi iei. + Loghează-te în contul tău Altex sau Media Galaxy + și cumpără online sau în magazine până pe 1 martie și poți primi toți banii înapoi. unul din 100 de cumpărători primește banii înapoi↓ indiferent de suma cheltuită. Campanie valabilă la Altex și Media Galaxy. (Antena 1)

L'exemple (11) illustre un signal non verbal de répartition du rôle du récepteur, où la réplique d'A est générée par le « regard » de B, tourné vers A, qui ne comprend pas qui s'exclame et quelle est la cause de la joie qui provoque tant d'agitation (Merlan, 2002:102). Dans ce contexte, la personne qui regarde devient celle qui prend la parle (Collett, 2005:94). La réplique d'A suscite un commentaire de B qui, disposant de cette information, intervient avec « un autre gagnant », réplique générée par l'interjection « iei / hourra ! » et les cris de joie produits une seconde fois. Dans la chaîne, A répond « c'est Dora, elle a appris qu'elle allait être promue ».

4. Conclusions

Suite à notre analyse, nous constatons que le pronom se retrouve principalement dans la classe des *marqueurs du tour de parole*, spécifique au discours publicitaire roumain actuel:

a. En ce qui concerne *les marqueurs demandant le rôle d'émmeteur*, le pronom est peu représenté, puisqu'il n'est présent que dans une seule interruption (1);

b. Dans la catégorie des *marqueurs d'attribution/transfert du rôle d'émetteur*, le pronom fait partie des actes directifs (5), des actes interrogatifs (8), (9), des paires adjacentes (2), (3), (4), reprise en écho (10), dans la réplique d'autosélection du rôle de l'émetteur (6), dans la replique du modérateur désignant l'émetteur (7) et dans la replique généré par le signal non verbal (le regard du récepteur) (11).

BIBLIOGRAPHY

Bidu-Vrănceanu, Angela et alii, 1997, *Dicționar general de științe: științe ale limbii*, București, Editura Științifică.

Collett, Peter, 2011, *Cartea gesturilor. Cum putem citi gândurile oamenilor din acțiunile lor*, traducere din engleză de Alexandra Borș, București, Editura Trei.

Fraser, Bruce, 1990, *An approach to discourse markers*, în *Journal of Pragmatics.*

Fraser, Bruce, 1996, *Pragmatic Markers*, în *Pragmatics.*

GALR II 2008 = *Gramatica limbii române, Enunțul*, volumul al II-lea, București, Editura Academiei Române.

Hoarță-Cărăușu, Luminița, 2007, *Dinamica morfosintaxei și pragmaticii limbii române actuale*, Iași, Editura Cermi.

Hoarță Cărăușu, Luminița, 2022, *Mărci pragmatice de contact în discursul televizual românesc actual*, în *Meridian critic*, Număr special (vol. 38).

Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana, 1999, *Conversația. Structuri și strategii*, ediția a II-a (revizuită), București, Editura ALL EDUCATIONAL.

Merlan, Aurelia, 2002, *Mărcile interactive şi funcţiile lor în dialog*, în *Limba română vorbită în Moldova istorică,* Vol. I., Klaus Bochmann, Vasile Dumbravă, Lepzig.

Schiffrin, Deborah, 1987, *Discourse Markers*, Cambridge University Press.

Ștefănescu, Ariadna, 2007, *Conectori pragmatici*, București, Editura Universității din București.

Vieru, Roxana, 2003, *Mărci pragmatice locutive*, în Gabriela Pană Dindelegan (coord.), *Aspecte ale dinamicii limbii române actuale (II)*, București, Editura Universității din București, pp. 233-256.

CONTEXTUAL VALUES OF THE IMPERFECT IN THE CURRENT ROMANIAN LANGUAGE

Mirela-Alina Oprescu
PhD Student, University of Craiova

Abstract: No linguist or grammarian proposed the status of mode for the imperfect.
The new modal meanings attached to the imperfect are: counterfactuality and distancing. The prelude would allow marking the unreality of the facts imagined by a child.
Therefore, the prelude forms would serve to express two types of modality: an epistemic one, in which the transition from the real world to the imaginary one, of the game ("reality-switching") is marked, and one of the illocutionary, as specified by the authors: Berthonneau & Kleiber (1994), Anscombre (2004), Patard and Richard. We note that similar epistemic modal effects have been observed in other uses of the imperfect by authors such as; Adam (1992), Gosselin (1999), Berthonneau & Kleiber (2003), Bres (2006), being associated with counter-real processes (eg: "Un pas de plus et elle était dehors.") or hypothetical (eg: " Si j'étais riche, je partirais aux Maldives.».
Thus, modal values leave open all possible perspectives: follow-up, inflection or process interruption, as specified by S. Mellet (1988: 10).

Keywords: imperfect, context, modality, values, trait

Imperfectul ia o valoare modală când procesul este privit ca posibil în afara universului real. Trăsătura *modală prototipică* a imperfectului este (+Real), procesul fiind existent, efectuat.

Niciun lingvist sau gramatician nu a propus pentru imperfect statutul de *mod*.

Noile sensuri modale ataşate imperfectului sunt : contrafactualitatea şi punerea la distanţă.

Prin urmare, G.B.L.R. (2016 : 254) menţionează *imperfectul jocului* folosit de copii printre folosirile *modale* ale imperfectului, alături de imperfectul *ireal* şi cel al *atenuării*.

De asemenea, Cornel Săteanu (1980 : 205) consideră acest imperfect infantil ca făcând parte din folosirile restrânse, rezervate anumitor grupuri sau stiluri. Acesta arată o modalitate *irealĕ*.

Astfel, Vetters (2002: 123) preciza că imperfectul nu permite să evidenţieze sensul *modal* din următorul exemplu: "Paul n'est pas là, il était malade." Acesta considera că sensul temporal şi modal «au lieu d'étre incompatibles, vont logiquement ensemble».

Anumiţi lingvişti : Fleischman (1989: 15-16), Adam (1992: 160), Goosse (1993: 125) atribuie imperfectului o valoare modală *ficţională,* fiind un imperfect *preludic* folosit în jocul copiilor (ex.: «Moi j'étais le papa, et, toi, tu étais la maman.»-Warnant 1966: 343).

Preludicul ar permite marcarea *irealităţii* faptelor imaginate de un copil.

Prin urmare, formele preludice ar servi să exprime două tipuri de *modalitate*: una *epistemică*, în care este marcată trecerea din lumea reală în cea imaginară, a jocului ("reality-switching") si una a *ilocutorului*, după cum precizau autorii: Berthonneau & Kleiber (1994), Anscombre (2004), Patard si Richard. Remarcăm că *efecte modale epistemice* similare au fost observate în alte folosiri ale imperfectului de către autori precum; Adam (1992), Gosselin (1999), Berthonneau & Kleiber (2003), Bres (2006), fiind asociat cu *procesele contrareale*

(ex.:«Un pas de plus et elle était dehors.») sau *ipotetice* (ex.:«Si j'étais riche, je partirais aux Maldives.»).

Astfel, valorile *modale* lasă deschise toate perspectivele posibile: urmare, inflexiune sau întreruperea procesului, după cum preciza S. Mellet (1988: 10). Acestea sunt posibile, în funcţie de context, într-un enunţ exclamativ sau interogativ introdus prin "si", putând să exprime fie o dorintă (ex.:«Si vous pouviez lire au fond de mon Coeur,...»-Diderot), un regret (ex.:«Si j'étais mieux conseillé»), o sugestie (ex.:«Si nous commencions l'examen?»-Giraudoux).

O valoare *modală «d'irréel du passé»* o are şi verbul modal "devoir", precum condiţionalul trecut (ex.:«Je devais m'en douter»).

Categoriile modale pot fi *modalităţi apreciative, pozitive şi negative*. (ex.:" Aveam o pană pe marginea drumului.") sau (ex.: "Simulam o pană pe marginea drumului.").

De asemenea, putem întâlni şi o subjectivitate colectivă, printr-o *modalitate epistemică* (ex.:" Nopţile erau lungi."), (ex.: „Pregătise totul singur."). Aceasta este o relativitate cauzală, implicând o dimensiune temporală şi dinamică.

În altă ordine de idei, formele la imperfect pot fi şi metafore ale aşteptării (ex.: „ Trebuia să aştepte mult până ce termina lucrul.").

În limba română, precum şi în limba franceză şi limba latină, au fost depistate aceste funcţionări comune ale imperfectului temporal, fiind nişte acţiuni trecute, neîncheiate.

Astfel, acest timp este unul de relaţie cu alt reper din prezent sau condiţional.

În general, imperfectul se asociază cu diferite efecte de sens: narativ, descriptiv, ipotetic şi atenuativ.

De asemenea, atât în limba română cât şi în limba franceză există diferite valori modale precum: cea de politeţe (ex.: „ Voiam să vă rog a închide uşa."), pitorească, istorică, de închidere, de ruptură.

Imperfectul de ruptură este adesea un caz particular de *imperfect narativ*, introducând o progresie temporală. De aceea, imperfectul narativ apare ca fiind unul *perfectiv*, putând fi înlocuit cu perfectul simplu.

În anumite contexte când propoziţia principală conţine un verb ce exprimă dorinţa, imperfectul este echivalent cu un condiţional-optativ (ex.: „Voiam să te văd."). Acesta este denumit şi *imperfectul modestiei*.

Prin urmare, orice proces se găseşte situat într-un timp care este universal, realizat în diferite moduri prin care exprimăm diferite sentimente sau stări, acţiuni.

În concluzie, timpul imperfect poate fi considerat unul continuu, nefinalizat, având semnificaţia modală de irealitate, caracterizând limbile romanice, existând corespondenţe între cel românesc şi celelalte limbi.

Marcel Proust spunea: „... acest timp a rămas pentru mine un izvor neistovit de misterioase tristeţi.".

Verbul, după cum spunea şi Victor Hugo în "Les Châtiments", este DUMNEZEU: "Le mot c'est le verbe et le Verbe c'est Dieu.".

În "Cours de lingvistique Générale", Saussure spunea că limba este "une institution, un trésor de signes transmis de génération en génération.".

Altfel spus, se vor analiza formele vechi ale imperfectului comparativ cu cele din limbile romanice.

În limba română, *imperfectul* prezintă trei caracteristici semantice :una de natură ***modală*** [+ ***real***], una ***temporală*** [+anterioritate faţă de momentul enunţării] şi una de natură ***aspectuală*** [- ***perfectiv***].

Cele 3 trăsături se realizează diferenţiat, astfel încat ***valorile imperfectului*** sunt mult mai complexe decât semnificaţiile celorlalte timpuri ale trecutului.

Trasatura modală este comună tuturor formelor indicativului care exprimă evenimente considerate şi prezentate de vorbitor ca ***reale***.

Formele de ***imperfect*** subliniază ***evenimente posibile, nerealizate***, astfel că ***imperfectul*** poate fi egalat cu un ***condiţional-perfect***:

Ex: ”Dacă mă *sunai* ieri, îţi *aduceam* cartea astăzi.”~ “Dacă m-ai fi sunat ieri, ţi-aş fi adus cartea astăzi.”

Ex:”Chiar dacă mă *sunai* ieri, tot nu îţi *aduceam* cartea azi. “

Aceeaşi valoare *modală* (“eveniment *posibil* , dar *nerealizat*.”) asociată cu nuanţa de *regret* sau *reproş* apare şi în enunţuri *exclamative* introduse prin “*dacă, de*” sau în combinaţie cu expresia adverbială:”*mai bine*”.

Ex:”Ah! Dacă *erai* mai curajos! Ei! Dacă *veneai* cu mine!”

Ex:”Mai bine mă *ascultai*!”~”Mai bine m-ai fi ascultat!”

În gramatică, imperfectul este o formă verbală temporală de trecut existentă în unele limbi. În limba română, este un timp numai al indicativului. În altele există la indicativ şi la conjunctiv.

Imperfectul exprimă un proces trecut fără limite precise în timp, în curs în desfăşurare în momentul sau perioada la care se referă, care este anterior celui al vorbirii. Uneori, procesul este unul durativ, în raport de simultaneitate cu alt proces trecut. El exprimă implicit şi aspectul *imperfectiv* la trecut.

Ex: ” În timp ce mânca, a sunat telefonul.”

La indicativ, imperfectul mai are şi valoare *absolută*, cea *iterativă*, exprimă un proces repetat în trecut.

Ex: ” Se certau mereu.”

Imperfectul a existat în limba protoindo-europeană şi a fost moştenit de limba protogreacă, apoi greaca veche (ex:”emachonto” = ”luptau”); de limba protoslavă, apoi slava veche şi celelalte limbi slave în perioada lor veche, dintre care unele l-au păstrat; de limba latină, care l-a transmis *limbilor romanice*.

În *limba latină*, imperfectul se formează cu sufixul -*ba* adăugat la infinitiv şi desinenţe.

-conjugarea I: amabam (iubeam);

-conjugarea a II ua : videbam (vedeam);

-conjugarea a III a: ducebam (conduceam), capiebam (prindeam);

-conjugarea a IV a: sentiebam (simţeam).

Ex: ” Hercules stabulum sordidum purgabat. (H. curăţa grajdul murdar.)”

Latina are şi conjunctiv imperfect. Acesta se formează de la infinitiv cu vocala finală -e lungită, urmat de aceleaşi desinenţe ca ale indicativului imperfect.

Ex: -conjugarea I: amarem;

-conjugarea a II ua: docerem;

-conjugarea a III a: ducerem; caperem (cu -io la prezent);

-conjugarea a IV a: audirem.

Conjunctivul imperfect se foloşeste în unele tipuri de propoziţii subordonate, de exemplu cele circumstanţiale de scop, atunci când predicatul propoziţiei principale este la un timp trecut.

Ex:” Navigabam ut ad insulam venirem. (Navigam ca să ajung la insulă.)”.

Româna a moştenit din limba latină numai imperfectul indicativului. Acesta este marcat de sufixul -a la clasele de conjugarea I şi a IV a cu infinitivul in -i, şi de sufixul -ea la conjugările II, III, IV cu infinitivul în -i.

-conjugarea I :adunam; -conjugarea a II- ua: păream; -conjugarea a III a: începeau; -conjugarea a IV a: iubeam.

Imperfectul românesc mai are şi valori nespecifice. Una este cea de condiţional perfect.

Ex: ” Dacă ştiam, veneam şi eu”. Alta este de condiţional cu valoare de optativ prezent sau trecut, de atenuare a exprimării unei dorinţe.

Ex: ”Voiam să te văd.”

Indicativul imperfect se formează , cu o singură excepţie, de la radicalul formei de indicativ prezent, persoana I plural a verbelor de conjugarea I şi a III- a, şi de la radical, plus sufixul -iss la această formă a verbelor de conjugarea a II ua. La acestea se adaugă desinenţe specifice:

-conjugarea I: chantais ;

-conjugarea a II ua: finissais, -ais, -ait, -issions, -issiez, -issaient;

-conjugarea a III a: je voulais, voulais, voulait, voulions, vouliez, voulaient.

Imperfectul indicativ are aceleaşi valori specifice ca cel românesc:

-valoare relativă: ” Monsieur Legrand n’a pas pu participer à notre réunion, parce qu’il était en déplacement à l’étranger. ” În unele subordonate, ca cea completivă directă, este în general obligatoriu acolo unde în limba română se foloseşte de regăsirea indicativului prezent: ” Ma mère me disait toujours que je devais faire des études pour être independant.”

-valoare absolută descriptivă/narativă:

Ex: ”Du haut de la colline, on apercevait un petit village dont les toits brillaient au soleil.”

-valoare absolută iterativă:

Ex: ”Pendant les vacances, nous faisions toujours de longues balades à vélo.”

Ca valoare nespecifică, imperfectul mai exprimă, ca şi în limba română, o dorinţă sau o cerere în mod atenuat:

Ex: ”Excusez -moi de vous déranger; je voulais vous demander un renseignement.”

Tot în mod nespecific, *imperfectul* se foloseşte obligatoriu în unele cazuri când în limba română se foloseşte condiţional-optativ prezent:

-în propoziţia circumstanţială condiţională introdusă prin conjuncţia “si” dacă condiţia se referă la prezent:

Ex: ”Si nous avions une voiture, nous pourrions aller visiter les châteaux de la Loire.”

-în propoziţia circumstanţială de mod comparativă introdusă prin “comme si”:

Ex: ”Madame Rodier s’habille comme si elle avait vingt ans.”

-pentru exprimarea exclamativă a unei dorinţe sau a unui regret introduse prin conjuncţia “si”:

Ex: ”Ah!si j’étais plus jeune!”

Limba franceză are şi conjunctiv imperfect care se formează de la indicativ perfect simplu, persoana I singular fără ultima literă (nepronunţată) a desinenţelor, plus sufixul -ss. (în afara persoanei a III a singular), plus desinenţe personale, şi mai are ca marcă a modului şi conjuncţia “que”.

Ex: -conjugarea I : que je parlasse. (je parlai): asses, ât, assions, assiez, assent;

-conjugarea a II ua: que je finesse (finis);

-conjugarea a III a cu -u: que je voulusse (voulus);

-conjugarea a III a cu -i: que je visse (je vis).

În spaniolă, imperfectul indicativ păstrează, la conjugarea I, sufixul -ba din latină, dar are sufixul -i la celelalte două conjugări. La verbele regulate, acesta se formează de la infinitiv fără -ar, -er, respectiv -ir.

Ex: -conjugarea I: cantaba (bas, ba, bais, ban);

-conjugarea a II ua: comer = a mânca: comia, comias, comia, comiamos, comiais, comian;

-conjugarea a III a: partia, partias, partia, partiamos, partiais, partian.

Valorile specifice ale imperfectului indicativ spaniol sunt aceleaşi ca şi în limba română:

- relativă: ex: ”Sole *tocaba* el piano cuando su hermana entro en el salon.” ~ “Sole cânta la pian când sora ei a intrat în salon.”

- descriptivă: ex: ”Estaba enfermo.” ~ “Eram bolnav.”

- iterativă: ex: ”Nos veiamos todas las semanas.” ~ “Ne vedem în fiecare săptămână.”

- Se mai foloseşte şi *atenuativ*:

Ex: ”Mire, queria decirle algo.”~ “Ascultaţi, doream să vă spun ceva.”, precum şi uneori în locul condiţionalului-prezent.

- în propoziţia independentă: ex: ”Yo que tu lo hacia.”~”În locul tău aş face-o.”
- în propoziţia principală, în registrul familiar, exprimă consecinţa îndeplinirii condiţiei exprimate de propoziţia condiţională:

Ex: ”Si me ofrecieran el puesto lo acceptaba.”~”Dacă mi-ar oferi postul, l-aş accepta.”

Spaniola are şi conjunctiv (subjuntivo) imperfect. Acesta se formează de la persoana a III a plural a perfectului simplu, fără -ron. Există două forme de conjunctiv imperfect:

- *Forma 1:* -conjugarea I: cantara ,ras, ra, ramos, rais, ran;

-conjugarea a II ua: camiera;

-conjugarea a III a: partiera.

- *Forma 2*: -conjugarea I: cantase, ses, se, semos, seis, sen;

-conjugarea a II ua: comiese, ses, se, semos, seis, sen;

-conjugarea a III a: partiese, ses, se, semos, seis, sen.

În limba spaniolă, acest timp este folosit tot în propoziţia subordonată, dar nu numai în relaţie cu un verb regent la un timp trecut al acesteia, ci verbul regent poate fi şi la condiţional prezent, şi atunci verbul la conjunctiv imperfect nu plasează procesul în trecut:

- subordonat anumitor verbe regente la un timp trecut, în propoziţia completivă directă, pentru un proces trecut în raport de posterioritate cu primul:

Ex: ”Esperaba que llamara/llamase pronto.” ~”Speram că va suna curând.”

- unui verb regent la un timp trecut, în propoziţia de mod comparativă:

Ex: ”Usted actuo como si no supiera nada.” ~”D-vs aţi acţionat ca şi cum nu aţi fi ştiut nimic.”

- subordonat unui verb regent la condiţional prezent, în propoziţia condiţională:

Ex: ”Si vinieras/vinieses conmigo, te lo contaria todo.”~”Daca ai veni cu mine, ţi-aş povesti totul.”

În limba italiană, *imperfectul indicativ* se formează de la radicalul verbului, plus vocala caracteristică clasei de conjugare (-a,-e,-i), plus sufixul -v, urmaşul sufixului din latină, plus desinenţele personale.

Ex: -conjugarea I: parlavo, vi, va, vamo, vate, vano;

-conjugarea a II ua: credevo, vi, va, vamo, vate, vano;

-conjugarea a III-a: dormivo, vi, va, vamo, vate, vano;

-conjugarea a III a cu suf -isc la prezent: finivo, vi, va, vamo, vate, vano.

Valori: -relativă: ex: ”Guardavo la televisione quando c’è stato il terremoto.”~”Mă uitam la televizor când a fost cutremurul.”

-descriptivă/narativă: ex: ”Era mezzanotte, pioveva e la macchina carreva silenziosa.”~”Era miezul nopţii, ploua şi maşina rula fără zgomot.”

-iterativă: ex: ”Prendevamo sempre il caffè alle 11.00.”~”Beam totdeauna cafeaua la ora 11.”

-atenuativă de cerere: ex: ”Volevo (vorrei-cond. present) delle rose.”~”Aş dori nişte trandafiri.”

-în fraze cu subordonata condiţională referitoare la trecut, în limba vorbită, ca în limba română.

Ex: ”Se andavi piu piano non facevi l’incidente ”~”Dacă mergeai mai încet, nu făceai accidentul.”

Conjunctivul imperfect se formează de la radicalul verbului, plus vocala caracteristică clasei de conjunctiv, plus sufixul -ss plus desinenţe personale.

Ex: -conjugarea I : parlassi, parlassi, parlassi, parlassimo, parlaste, parlassero;

-conjugarea a II ua: credessi, ssi, ssi, ssimo, ste, ssero;

-conjugarea a III a : dormissi, ssi, ssi, ssimo, ste, ssero;

-conjugarea a III a cu sufixul -isc la prezent: finissi, issi, issi, issimo, iste, issero.

Conjunctivul imperfect se foloseşte mai ales în propoziţii completive directe exprimând procese din trecut simultane cu cele ale anumitor verbe regent la trecut.

Ex: ”Speravo che tu capissi.”~”Speram că înţelege”. Verbul regent poate fi şi la condiţional prezent, şi atunci cel la conjunctiv imperfect exprimă un proces de realizat in viitor:

Ex: ”Vorrei che voi parlaste con il capo.”~”Aş vrea să vorbiţi cu şeful”. Poate exprima şi o condiţie de care depinde realizarea unui proces în prezent.

Ex: ”Compreresti una Rolls Royce, se avessi I soldi?”~”Ai cumpăra un Rolls Royce dacă ai avea bani?”

Imperfectul surprinde evenimente care nu prezintă o naraţiune concretă sau un început/sfârşit:

Ex: ”Je *montais* l’échelle.”

De asemenea, se foloseşte în armonie cu perfectul compus pentru a începe o scenă înainte de o altă acţiune.

Ex: ” Elle *regardait* la télévision quand sa grand-mère a appelé.”

Acesta prezintă evenimente care au avut loc în mod obişnuit:

Ex: ” Chaque jour je *faisais* du yoga.”

Termenul ***timp*** este foarte ambiguu în limba franceză. Anumiţi gramaticieni francezi, urmându-i pe Damourette şi Pichon, numesc ***timpurile verbului <<tiroirs verbaux>>.***

Astfel, *imperfectul* poate situa procesul într-una din trei epoci (nu contează care):

Ex: - “Il *partait* lorsque le telephone sonna.”~(passé).

-“Si tu *etais* ici, quell bonheur!”~(actuel).

-“Il *serait* heureux s’il réussissait à son examen.”~(futur).

-“Elle *croyait* tout savoir.”

Conform lui Martin Riegel, Jean-Christophe et René Rieul în “Grammaire méthodique du francais “, ***trecutul*** este singurul loc *posibil* din realitate, al <<ce qui a été >>, referindu-se mai detaliat la ce a fost. Se poate opune în acelaşi mod imperfectul şi mai mult ca perfectul.

Ex: ” Il *fermait* la porte.”~ Aici punctul de referinţă şi punctul evenimentului coincid.

Ex: ”Orphée chanta; le soleil *se levait*.”~ Aici se menţine punctul de referinţă al perfectului simplu.

Formele simple prezintă un proces în curs de realizare:

Ex: ”Il *chante/chantait* merveilleusement l’air de Papageno.”

Într-o frază complexă temporală, formele compuse pot exprima *anterioritatea*:

EX: ”Quand il avait déjeuné, il *sortait* promener son chien.”

Verbul “manger” este ***imperfectif*** în: “Je *mangeais*.”, dar ***perfectif*** în: ”Je *mangeais* un pomme.”

Imperfectul exprimă *aspectul secant*:

Ex: ”Julien *lisait*.”~ În acest exemplu, procesul comportă două părţi, una reală şi una virtuală, şi nu este delimitată prin margini precise. Altfel spus, a început înaintea reperului

temporal trecut şi ar putea să se prelungească. Verbele se acordă cu *aspectul secant* când sunt ***imperfective***:

Ex: ”Julien *lisait.* “ şi cu *aspectul non secant* când sunt ***perfective***:

Ex: ”La marquise *sortit*.”

Când un verb *perfectiv* se foloseşte la un timp exprimând *aspectul secant* precum *imperfectul*, enunţul poate să ia o *valoare iterativă* sau să marcheze un efect particular.

În exemplul: ”La marquise *sortait* à cinq heures”, se poate considera că procesul trecut este repetat. Alte valori apar în context.

Impresia de *durată* nu este decât un efect de sens produs de aspectul secant al imperfectului.

Aspectul *iterativ* este indicat de circumstanţiala de timp: ” Il *allait* au théâtre souvent/parfois/tous les mois…”

Valorile aspectuale, temporale şi ***modale*** ale formelor verbale interacţionează cu sensul lexical al verbelor.

În limba franceză, imperfectul denotă , ca şi în limba română, un proces situat în afara actualităţii locutorului. El are o valoare *temporală* când procesul este mutat în *trecut* şi o valoare *modală* când procesul este privit ca *posibil* în afara universului real.

Imperfectul diferă de ***perfectul simplu***, fiind un timp *analitic* , exprimând *aspectul secant*. Procesul este văzut <<din interior>>, ceea ce-i permite să-l separe în două părţi şi să distingă ceea ce este efectiv realizat şi ceea ce nu este înca. El opune << à un certain point du temps, une partie du procès déjà accomplie à une autre qui reste à accomplir.>> (R. Martin 1971: 70).

Wagner &Pinchon: 353 consideră *imperfectul* <<un véritable présent du passé>>. Imperfectul este poate un prezent pe planul *aspectului*, dar este un *timp al trecutului* pe plan cronologic. Valoarea *aspectuală* a imperfectului nu este identică cu cea a prezentului: <<L’imperfectivite de l’imparfait est beaucoup plus marquee que celle du Présent. (…) Le terme du procès est laisse totalement ignore.>> (R.Martin 1985:31). *Imperfectul* cunoaşte <<des emplois MODAUX totalement inconnus du Présent>>.(R.Martin 1985:32).

Imperfectul şi în limba franceză se acordă cu expresia *duratei, fara termen final* marcat (aspectul durativ). Acesta opreşte limita finală. Ex: ”Il *sortait*.”

El poate crea o stare de *incertitudine*:

Ex: ”Il *sortait* quand la cheminée se détacha du toit.”

De asemenea, are caracter analitic şi non-delimitat, funcţionând ca un *timp anaforic*.

Aspectul său analitic permite să introducă o ruptura prin perfectul simplu:

Ex: ”Une nuit qu’il *dormait,* il crut entendre…”~(Flaubert).

Imperfectul prezintă fapte simultane, fără succesiune cronologică, fiind folosit în pasaje *descriptive*:

Ex:” Les ténèbres *etaient* profondes.”(Maupassant).

<<L’IMPARFAIT ne localise pas lui-même la situation qu’il introduit.>> (Berthonneau et Kleiber 1993:57).

În limba franceză, valorile *temporale* şi *modale* ale imperfectului, ca timp al trecutului, sunt:

-***descriptif***: procesele la imperfect ocupă un interval *temporal* mai vast decât perfectul simplu.

Valoarea aspectuală poate fi exploatată pentru a închide o povestire trecută. Acesta evită în povestire un final brutal, dar îi conferă unul deschis:

Ex: ”Et, n’ayant plus d’épée, il leur *jetait* des pierres.”(Hugo).

Partea virtuală inerentă a imperfectului dă impresia de nefinalizat, lasă să urmeze ceva, diferând de perfect simplu.

-***naratif***: Indică un proces trecut unic, mai mult sau mai puţin scurt. Acest efect este sensibil cu verbe *perfective*.

BIBLIOGRAPHY

ANSCOMBRE, J.-C., *<<L'imparfait d'atténuation: quand parler à l'imparfait, c'est faire>>*, în *"Langue francaise",* 142, 2004, p.75-99.5, 2018.

AVRAM, M. *"Gramatica pentru toţi",* Bucureşti: Editura Academiei R.S.R., 1986.

DE MULDER, W. *<<Un sens épistémique pour l'imparfait et le passé simple?>>,* în Langue Francaise, 173, 2012, p.99-113.

DE SAUSSURE, L.; STHIOUL, B., *<<Imparfait et enrichissement pragmatique>>*, în Larrivée P.& Labeau E.: *"Nouveaux développements de l'imparfait"*, Cahiers Chronos, Amsterdam: Editions Rodopi, 2005, p.103-120.

FLOREA, L.-S. *<<Les emplois modaux comme effets de perspective temporelle>>,* în *"Studia Universitatis Babes-Bolyai: "Philologia"",* LIV, 4, 2009, p.48-64.

DRAGOMIRESCU, A.; NEDELCU, I.; NICOLAE, A.; PANĂ DINDELEGAN, G.; ZAFIU, M.-R. *Gramatica de bază a limbii române*, Editia a 2-ua, Bucureşti: Editura Univers Enciclopedic, Gold, 2016

IURESCU, M. *"Valori temporal-aspectuale ale imperfectului în română şi italiană",* în *"Meridian. Critic.",* Analele Universităţii "Ştefan cel Mare" din Suceava, 28(1), 2017, p.229-238.

PATARD, A. *<<L'emploi préludique de l'imparfait entre temporalité et modalité: Eléments d'analyse à partir d'une étude de cas>>*, în *"French Language Studies"*, Cambridge University Press, 2010, p.189-211.

PATARD, A. *<< L'un et le multiple.L'imparfait de l'indicatif en francais: valeur en langue et usages en discours>>*, These de doctorat, Université Paul Valéry Montpellier, 2007.

SĂTEANU, C. *"Timp şi temporalitate în limba română contemporană"*, Bucureşti: Editura Stiinţifică şi Enciclopedică, 1980.

TEJEDOR DE FELIPE, D. *<<Modalisation et ethos, à propos de l'imparfait et du conditionnel>>*, în *"Linguistique plurielle",* 2008, p.267-278.

VET, CO *<<La notion de "monde possible" et le système temporel et aspectuel du francais>>*, în *"Langages",* 64, 1981, p.109-124.

EXILE – THE ROAD TO AN OPEN IDENTITY

Laura-Mariana Lungu
PhD Student, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: The term exile refers to the condition of those who had to leave their country for various reasons. The issue of exile is directly related to the "lost object" that constantly returns to the mind of the subject, the loss of the birthplace being constantly represented by the exiled person. The exile is the bearer of otherness in the host country, illustrating the type of the foreigner, a condition that shows the illusory character of belonging. The process of exile is a psychic process whose most important dimensions are the sudden separation, the excessive identity changes, the formation of trauma. This can be understood as a destiny of its own that turns out to be tragic. Exile thus constitutes the transition to otherness, to a search for identity in an unknown space. It is he who produces complex relations between inside-outside, before-after, space-time, separation-rediscovery, native country-country of refuge, native language-foreign language or exclusive language-occasional language, etc. The exile occupies a central place in this issue, because he is the one who crosses the border of a new space, therefore, he is the bearer of alterity in the adopted country, illustrating the type of the foreigner, a condition that reveals the deceptive character of belonging. It is the exile that can cause the symbolic loss of the subject.

Keywords: exile, identity, alterity, language, exile authors.

Între exil și căutarea identității

Din perspectiva antropologică, *pragul* stabilește joncțiunea simbolică între exterior și interior, invitând călătorul să pășească într-un spațiu necunoscut. Ideea acestei treceri permite înțelegerea rolului metafizic al pragului în experiența celui care îl trece. Pragul desemnează diferența, contrastul, caracterul a ceea ce este diferit, distinct atunci când este utilizat cu sensul de început al unei situații sau chiar a unei limite care desparte două situații sau etape diferite. Este regăsit și cu sensul de început și sfârșit, situație care se pliază pe cazul autorilor de exil care trec pragul unui teritoriu necunoscut și aleg să își scrie opera parțial sau integral într-o limbă care nu le aparține. Pragul constituie astfel trecerea spre alteritate, spre o cautare a identității într-un spațiu necunoscut. El este cel care produce raporturi complexe între interior-exterior, înainte-după, spațiu-timp, separare-regăsire, țară natală-țară de refugiu, limbă maternă-limbă străină sau limbă exclusivă-limbă ocazională, etc. Pragul constituie concretizarea interogațiilor prin traversarea spre un teritoriu necunoscut.

În ceea ce privește acest concept, exilatul ocupă un loc central căci el este cel care traversează frontiera unui spațiu nou, prin urmare, este purtător de alteritate în țara-gazdă, ilustrând tipul străinului, condiție care dezvăluie caracterul înșelător de apartenență. Exilul este cel care poate provoca pierderea semnificației subiectului. Exilatul se confruntă cu pierderea identității, deziluzie, anihilarea sinelui, ceea ce poate determina o nouă poziție identitară în țara gazdă. Confruntarea cu o nouă cultură angajează subiectul în ceea ce numim identitate deschisă[1]. Privarea de patrie provoacă un sentiment de expatriere, o îndepărtare afectivă. Înseamnă separarea de sufletele și obiectele animate, dar și abandonul limbii materne, o traiectorie însoțită de multiple traumatisme.

[1] Lya Tourn, *Chemin de l'exil,* Paris, Éditions CampagnePremière, 2009.

Termenul de *exil* desemnează condiția celor care și-au părăsit țara din motive diverse : religioase, economice, politice, ideologice fără a mai putea reveni. Exilul este și o îndepărtare forțată, impusă de împrejurări politice sau sociale sau aleasă, care poartă urmele violenței care l-a precedat. Exilul face loc psihanalizei, întrucât determină o multitudine de probleme mai puțin aparente. Exilul crează o ruptură cu mediul său cultural, social și lingvistic. Exilul poate destabiliza identitatea unei persoane, deoarece aceasta se confruntă cu schimbări culturale, lingvistice și sociale semnificative. Există situații în care, în drumul către o identitate deschisă în exil, individul poate explora și integra diferite elemente ale noii culturi și ale culturii de origine, găsind uneori un echilibru între trecut și prezent. Dezrădăcinarea este un exemplu care merită luat în considerare sub aspectele sale psihice, căci nu este vorba doar de pierderea țării natale, ci de reale consecințe în construcția identitară, probleme de apartenență. Fie că este vorba de o perioadă determinată sau nedeterminată, pierderea este cea care se instalează în conștiința exilatului sub forme variate, aceasta fiind problema majoră cu care acesta se confruntă constant. Dezrădăcinarea provoacă ceea ce Freud numește perioada de doliu[2], care este însoțită de suferință psihică, timpul și spațiul luând dimensiuni diferite. Este vorba de o ruptură deoarece viața exilatului devine un paradox - absența în prezent și prezența în trecut:

> „În fața pierderilor și a separării, exilatul trebuie să îndeplinească un proces psihic care prezintă unele caracteristici ce au în vedere ceea ce Freud numește perioada de doliu. În ciuda „etapei euforice" de la începutul exilului, o oscilație psihică dureroasă deplasează puțin câte puțin idealizarea care își schimbă scopul. „Tărâmul făgăduinței" al țării adoptive cedează locul imaginar „paradisului pierdut" al pământului natal : deplasarea indică apariția „fazei nostalgice" a doliului exilatului."[3]

Problematica exilului este direct legată de „obiectul pierdut" care revine în permanență în mintea subiectului, pierderea locului natal fiind reprezentată constant de persoana exilată. Exilatul este purtător de alteritate în țara adoptivă, ilustrând tipul străinului, condiție care arată caracterul înșelător al apartenenței. Procesul exilului este prin excelență un proces psihic ale cărui dimensiuni cele mai importante sunt separarea bruscă, schimbările identitare excesive, constituirea traumei. Acesta poate fi înțeles ca un destin propriu care se dovedește a fi tragic.

Exilul constituie astfel trecerea spre alteritate, spre o cautare a identității într-un spațiu necunoscut. El este cel care produce raporturi complexe între interior-exterior, înainte-după, spațiu-timp, separare-regăsire, țară natală-țară de refugiu, limbă maternă-limbă străină sau limbă exclusivă-limbă ocazională, etc.

În ceea ce privește acest concept, exilatul ocupă un loc central căci el este cel care traversează frontiera unui spațiu nou, prin urmare, este purtător de alteritate în țara adoptivă, ilustrând tipul străinului, condiție care dezvăluie caracterul înșelător de apartenență. Exilul este cel care poate provoca pierderea simbolistică a subiectului. Exilatul se confruntă și cu pierderea identității, cu deziluzie, anihilarea sinelui, ceea ce poate determina o nouă poziție identitară în țara adoptivă. Confruntarea cu o nouă cultură angajează subiectul în ceea ce numim identitate deschisă. Privarea de patrie provoacă un sentiment de expatriere, o îndepărtare afectivă. Înseamnă separarea de sufletele și obiectele dragi, dar și abandonul limbii materne, o traiectorie însoțită de multiple traumatisme. Scrierile de exil dezvăluie o

[2] *Ibidem.*, p. 11.

[3] Original quote : « Face aux pertes et à la séparation, l'exilé doit accomplir un travail psychique qui présente certaines des caractéristiques de ce que Freud a appelé le « travail du deuil » (…) Malgré la « phase euphorique » du début de l'exil, une oscillation psychique douloureuse déplace peu à peu l'idéalisation, qui change l'objet. La «terre promise» du pays d'accueil cède la place imaginaire au « paradis perdu » du sol natal : le déplacement signe l'émergence de la « phase nostalgique » du deuil de l'exilé » in Lya Tourn, *Op. cit.*, p. 11.

arie de interogații identitare într-un context al diversității, un discurs complex care are în vedere trecutul și prezentul. Identitatea este o trăsătură esențială a specificității literaturii de exil, studiul ei presupune admiterea diversității conceptelor care o definesc: schimb, refuz/acceptare, trecut/prezent, interogații identitare, multiculturalism, pluriligvism, exil, etc. Importanța locului pe care identitatea îl ocupă în rândul scrierilor de exil este dată de raportul complex între țara de origine și țara de adopție, de rădăcini, orgini, provocările prezentului, ale unei limbi și culturi necunoscute. Exilul presupune întreruperea legăturii cu patria și adaptarea la o nouă realitate. Cu toate acestea, patria rămâne adesea o sursă de identitate și de nostalgie pentru persoanele aflate în exil, iar relația cu aceasta poate influența evoluția identității lor.

Exilul poate fi o experiență complexă și provocatoare, care poate afecta în mod semnificativ identitatea unei persoane. Drumul către o identitate deschisă în exil implică explorarea și reconcilierea diferitelor aspecte ale identității într-un mediu nou și necunoscut. Drumul exilului este sinuos și implică o căutare neîncetată a identității. Este important de menționat că identitatea este un concept fluid și se poate schimba de-a lungul timpului, în funcție de experiențele și contextele în care ne aflăm. Identitatea joacă un rol central în literatura de exil. Literatura de exil explorează sentimentul de despărțire, pierdere și dorința de a păstra legătura cu rădăcinile și cu cultura de origine.

Limba este un factor important în integralitatea identității, în acest sens, în unele cazuri intervine privarea de limba maternă. Apare prin urmare nevoia de a folosi cât mai puțin propria limbă, de a o cenzura și de a o schimba, ceea ce determină efecte multiple în spațiul gândirii, care sunt însoțite adesea de ,,o traumă a memoriei și o așteptare semnificativă, legată de renunțarea la o formă privilegiată de exprimare a filiației.”[4] Limba maternă este una dintre problemele majore ale exilatului, cu excepția cazurilor în care limba țării de adopție coincide cu cea a țării de origine. Este vorba mai exact de constrângerea de a-și abandona propria limbă, ceea ce devine o pierdere dureroasă care dublează în același timp rutura excluderii. Într-o scrisoare adresată lui Raymond de Saussure, de pe data de 11 iunie 1938, Freud, în calitate de exilat, vorbește de imposibilitatea de a-și abandona limba sau de a o înlocui cu alta:

> ,,Poate ați omis acest punct atât de dureros pentru emigrant... Care – cum să spun ! pierderea limbii în care am trăit și am gândit, și pe care nu o vom putea înlocui cu alta, oricâte eforturi emoționale am face. ”[5]

Chiar dacă nu este vorba despre o renunțare definitivă, noua limbă devine o condiție de supraviețuire pentru exilat. Stăpânirea unei limbi necunoscute îi solicită subiectului un puternic consum de energie psihică și produce o schimbare irevocabilă, cuvinte din țara de adopție se instalează în vocabularul acestuia, la fel ca unele construcții lingvistice bizare, precum și perturabarea memoriei care indică o mutație în curs. Exilatul se află între două limbi, la fel cum se situează și între două timpuri și două spații. Nivelul de achiziție al noii limbi depinde de capacitatea de asimilare a fiecăruia și variază de la un subiect la altul. Sunt mai mulți factori care influențează nivelul atins, precum contradicțiile, respingerea voluntară, dragostea sau interesul pentru o anumită limbă, abilitatea și bineînțeles, istoria personală. Avem exemple reprezentative în rândul autorilor de referință care au atins excelența în ceea ce privește perioada scurtă de timp în care au reușit să asimileze o limbă străină : Emil Cioran, Samuel Bekett, Hector Bianciotti.

---

[4] Original quote : « d’une véritable blessure de la mémoire et d’une atteinte identificatoire significative, liée au renoncement à une forme privilégiée d’expression de la filiation » in Lya Tourn, *Op. cit.*, p. 12.

[5]Original quote : « Peut-être avez-vous omis ce point si douloureux pour l’émigrant… C’est – comment dire ! – la perte de la langue en laquelle on a vécu et pensé, et qu’on ne pourra jamais remplacer par une autre, quelques efforts affectifs qu’on fasse…» in *Freud, une vie,* Éditions Fayard, Paris, 2013, p. 726, citée par Peter Gay.

Înlocuirea limbii materne presupune o modificare în structura intimă a gândirii şi are consecinţe remarcabile. Sursă de durere fizică intensă, abandonul limbii materne şi înlocuirea acesteia cu o alta se dovedeşte a fi un refuz îndărătnic de investiţie în „limba celuilalt". Totuşi, involuntar, influenţa asimilării este atât de puternică încât relaţia între limbi se modifică şi limba de adopţie o „vânează" pe cealaltă, mai ales atunci când aparţine unei culturi superioare :

> „Astfel franceza. Niciodată nu voi şti dacă ea m-a acceptat cu adevărat, dar aşa cum iedera se înfăşoară în jurul unui arbore ea a secat toată spanioladin mine, sunt convins de asta. (…) Au fost necesari cinci ani să scriu fără să-mi dau seama, prima pagină a unei nuvele în franceză. Am rezistat ; (…) Am vrut să îmi traduc pagina, să mă întorc personal acasă, dar am descoperit o turnură care îmi era dragă, fără echivalent în spaniolă, şi am cedat atracţiei aventurii."[6]

Autorii exilaţi abordează deseori tema identităţii prin prisma dualităţii şi a conflictului interior. Ei se confruntă cu dilema de a se adapta la noua lor realitate şi de a se integra în cadrul unei noi culturi, în timp ce încearcă să-şi păstreze legătura cu cultura şi tradiţiile lor de origine. Uneori, acest conflict poate duce la o căutare a unei identităţi noi sau hibride, care combină elemente din ambele culturi.

Faza nostalgică a doliului exilului este o temă explorată frecvent în literatură. Exilul este o experienţă profund destabilizantă. Nostalgia reprezintă o emoţie complexă care se manifestă prin dorinţa intensă de a se întoarce în locul de origine sau într-o epocă din trecut. Această fază nostalgică a doliului exilului este o temă recurentă în literatură. Scriitorii utilizează adesea nostalgia ca un mijloc de explorare a sentimentelor de pierdere, de dezorientare şi de căutare a identităţii care acompaniază experienţa de exil. Literatura oferă posibilitatea de a exprima şi de a înţelege această experienţă complexă a exilului.

În ceea ce priveşte autorii de exil, aceştia au experimentat exilul şi îşi exprimă trăirile, experienţele şi reflecţiile prin operele lor. Aceşti autori abordează subiecte referitoare la identitate, exil, alienarea şi relaţiile cu patria şi cultura de origine. Mulţi dintre ei au transpus experienţele personale în operele lor şi au explorat temele exilului şi ale identităţii în moduri variate. Prin personaje şi poveşti, aceşti autori aduc în prim-plan complexitatea şi dificultatea căutării identităţii îtr-un context de exil.

Autori români de exil

Din categoria scriitorilor de limbă franceză îi putem lua în considerare pe cei supuşi utilizării unei limbi din diverse motive. Robert Jouanny vorbeşte despre o categorie specială de scriitori care aleg să îşi scrie operele în limba franceză, limbă care nu le aparţine, care dă şi titlul cunoscutei sale lucrări Singularités francophones, publicată în anul 2000. El explică alegerea acestor autori în ceea ce priveşte propunerea unor opere de expresie total sau parţial franceză, ca fiind una deliberată, aceştia alegând limba franceză din diverse motive, fie ele istorice, familiale, politice, morale, psihologice, culturale sau pur şi simplu fortuite, chiar cu preţul unei rupturi definitive de limba maternă[7] Jouanny vorbeşte despre întâmplări determinate cursul istoriei[8] şi de scriitori supuşi unei limbi, ca de exemplu, franceza. De altfel, Robert Jouanny vorbeşte despre „scriitorii de refuz", fiind vorba pe de o parte de un

[6]Original quote : « Ainsi du français. Jamais je ne saurai si elle m'a vraiment accepté, mais que tel le lierre qui s'enroule autour d'un arbre il a desséché en moi l'espagnol, de cela je suis convaincu. (….) Il s'en fallut de cinq ans que j'écrive, sans m'en rendre compte, la première page d'une nouvelle en français. Je résistai ; (…) Je voulus traduire ma page, me ramener moi-même au bercail, mais je découvris une tournure qui m'était chère, sans équivalent en espagnol, et je cédai à l'attrait de l'aventure » in Hector Bianciotti, *Le Pas si lent de l'amour,* Éditions Grasset &Fasquelle, 1995, pp. 425-427.

[7] Robert Jouanny, Singularités francophones ou Choisir d'écrire en français, Paris, Presses universitaires de France, 2000, p. 6.

[8] Original quote : «le fruit des hasards de l'Histoire» in Ibidem.

refuz al limbii materne cum este și cazul lui Emil Cioran. Refuzul scrierii operelor în limba maternă este determinat de răspândirea scăzută a operelor pe plan internațional și prin urmare, a obținerii unei consacrări literare, dar și de diverse traume psihice. În multe cazuri, motivele alegerii sunt mai degrabă afective decât lingvistice, refuzul este însoțit de o serie de motivații individuale sau sociale.

Cazul lui Eugen Ionescu (1909-1994), cunoscut mai degrabă ca autor francez, Eugène Ionesco, este reprezentativ, întrucât el consideră perioada petrecută în țara în care s-a născut una de exil[9] - lucru pe care îl repetă în nenumărate rânduri. Deși țară de origine, România este pentru Ionescu un loc în care nu se regăsește, ba mai mult, vorbește despre aceasta fie în calitate de „țară străină", fie ca de o „țară secundară". La treisprezece ani când este adus de tatăl lui la București, este nevoit să învețe din nou limba română pe care nu o vorbea deloc la momentul respectiv. Acesta va fi pentru el începutul unei lungi și dificile perioade în care toată durerea resimțită este determinată de raportul dintre cele două țări, România și Franța, raport care cauzează ruptura și dezrădăcinărea definitivă. Începând cu acest moment, Eugen Ionescu va reprezenta imaginea exilatului prin definiție, întoarcerea în țară este resimțită ca o rupere de locul unde a copilărit și este marcată în permanență de dorința de a fugi cât mai departe, dorință justificată de relația tensionata cu tatăl său. Localitatea unde a copilărit La Chapelle-Anthenaise, „paradisul copilăriei sale" așa cum îl descrie, îl marchează și îi influențează întreaga operă. El explică în interviurile sale realizate de Claude Bonnefoy sub titlul Entre la vie et le rêve, publicate în 1966 și 1996, experiența trăită în acel sat unde este trimis de către mama sa, împreună cu sora lui, din lipsa mijloacelor limitate din acea perioadă. El descrie acest loc ca unul protector și șarmant, diferit de Paris - locul unde revine în jurul vârstei de unsprezece ani și pe care îl compară cu o închisoare : „Mi se părea o închisoare."[10]. În ceea ce privește percepția acestuia despre Paris, Marina Mureșanu arată că acesta oscilează de-a lungul vieții „între infern și paradis" și că acest „exilat prin definiție, oriunde a fost"[11]întotdeauna s-a simțit „prizonierul unui cerc infernal"[12]. Infernul, dar mai ales, paradisul, apar aproape obsesional în operele sale autobiografice, dar și în piesele de teatru. Opera lui Eugen Ionescu se află într-o ambivalență lingvistică, culturală și familială, determinată de cele două spații, autorul fiind într-o continuă rătăcire urmărită de frici și suferințe.

Despre ce tip de exil se poate vorbi în cazul lui Eugen Ionescu? Dacă în majoritatea cazurilor exilul este determinat de o expulzare sau de o plecare impusă de circumstanțe, în cazul lui Eugen Ionescu acesta este în strânsă legătură cu trăirile intime, cu raportul singular care se stabilește între locul de origine și locul de expatriere. Este vorba de un refuz violent al limbii materne determinat de raportul dificil cu tatăl și cu societatea țării natale care determină aproape o separare aproape definitivă. Respingerea tatălui său și a patriei este asociată cu ideile fasciste ale Gărzii de Fier:

„Tot ce am făcut, am făcut într-o oarecare măsură împotriva lui, am publicat pamflete împotriva patriei lui (cuvântul patrie nu era suportabil pentru că însemna țara tatălui meu ; pentru mine Franța este țara mea, pentru simplul fapt că am trăit aici cu mama mea, în copilărie, în primii ani de școală și pentru că țara mea nu putea fi decât cea în care trăia mama mea."[13]

---

[9] Original quote : « là-bas, je me suis senti en exil » in Eugène Ionesco, Présent, passé, passé présent, Paris, Mercure de France, 1968, p. 23.

[10] Original quote : « J'avais l'impression d'une prison » in Eugène Ionesco, Entre la vie et le rêve. Entretiens avec Claude Bonnefoy, Paris, Gallimard, 1996, p. 16.

[11] Original quote : « exilé par définition, où qu'il fût » in Marina Mureșanu Ionescu, « Le Paris de Ionesco : enfer ou paradis ou le «Parisien de Roumanie», in Écrivains francophones en exil à Paris, Karthala, 2012, p. 86.

[12] Original quote : « le prisonnier d'un cercle infernal» in Idem., p. 95.

[13] Original quote : « Tout ce que j'ai fait, c'est en quelque sorte contre lui que j'ai fait, j'ai publié des pamphlets contre sa patrie (le mot pays n'était pas supportable puisqu'il signifie le pays du père ; mon pays était la France

Modalitatea în care Eugen Ionescu și Emil Cioran percep Parisul, trăiesc și creează în acest creuzet cultural, este în mod inseparabil legată de exilul lor. În funcție de perioadă, de situațiile istorice neprevăzute, dar și de cotiturile vieții, Parisul este o sursă de fericire, un spațiu protector sau un loc al neliniștilor și al fricilor.

Emil Cioran (1911-1995) , unul dintre cei mai cunoscuți autori români de exil, a părăsit România în anul 1941. Eseurile sale filosofice scrise în limba franceză, în care abordează teme precum absurdul existenței și nihilismul: *Précis de décomposition* (1949) și *Syllogismes de l'amertume* (1952). Exilul este un subiect recurent în scrierile lui Cioran. Această experiență a exilului a fost determinată de dezamăgirea sa față de politica românească și de dezgustul provocat de naționalismul exacerbat care a dus la ascensiunea regimului fascist în țară. Cioran a considerat că nu se poate identifica cu mediul politic și cultural din România și a considerat că adevărata sa patrie este universalismul intelectual. Prin urmare a decis să trăiască într-un exil permanent în Franța, iar exilul a avut un puternic impact asupra scrierilor sale. În eseuri precum *Pe culmile disperării* și *Exerciții de admirație*, el explorează adâncimea disperării umane și efectele devastatoare ale exilului interior. El considera exilul nu numai ca o separare fizică de locul natal, ci și ca o ruptură existențială, ca o pierdere a rădăcinilor și a identității. Exilul devine astfel o metaforă pentru condiția umană în general, pentru sentimentul de înstrăinare și pentru imposibilitatea de a găsi o realitate absolută sau o sursă de sens în lume.

Cioran exprimă adesea nostalgia pentru țara sa natală și pentru rădăcinile pierdute, dar în același timp dezvăluie și o oarecare atracție pentru exil. Exilul devine o formă de eliberare, de renunțare la constrângerile și limitările condiției umane. Este o oportunitate de a se regăsi pe sine și de a experimenta libertatea totală în afara oricăror legături sociale sau culturale. Prin explorarea acestei teme în *Exerciții de admirație*, el aduce în discuție aspecte profunde ale condiției umane și pune sub semnul întrebării ideea de apartenență și sens în lume. Exilul devine astfel un mijloc prin care Cioran explorează paradoxurile și complexitățile existenței umane.

În cazul lui Emil Cioran, exilul a reprezentat o traiectorie zbuciumată, ,,sfâșiere lăuntrică și eliberare, refugiu și damnare, resemnare și clamare a unui destin dezrădăcinat"[14]. Se observă lipsa determinațiilor naționale și pierderea identității care sunt înlocuite de un spațiu al universalității în care acesta se regăsește. Exilul lui Cioran se raportează tot mai mult la conotații metafizice, distincția între aici și acolo dispare, acestea din urmă pierzându-și determinațiile geografice și căpătând mai degrabă reprezentări simbolice. Sorin Alexandrescu vorbește despre un exil metafizic, care se traduce prin dorința lui Cioran de un loc indefinibil, explicând inapartenența sa ca o singurătate socială. Alteritatea cu care se confruntă este abolită prin uitare și irealizare. Experiența exilului este adâncită în permanență, descoperind asttfel exilul metafizic, constiința acestuia fiind dominată de meloncolie care devine un topos recurent în fragmentele sale filozofice:

,,Oricâte resorturi psihanalitice ori psihanalizabile i s-ar putea atribui, cert este că melancolia este produsul unei agresiuni asupra conștiinței, traumă ce va stărui în eul abisal al gânditorului și-i va marca scriitura, destinul, felul de a se raporta la lume ori la semeni."[15]

În ceea ce privește receptarea operei, se remarcă o dificultate determinată de raportul dintre identitate și dezrădăcinare, integrare și înstrăinare ce au devenit aproape similare, ,,marele singuratic", cum a mai fost numit, a exprimat în cugetările sale neputiința de a se

---

tout simplement parce que j'y ai vécu avec ma mère ; dans mon enfance, pendant les premières années de l'école et parce que mon pays ne pouvait être que celui dans laquelle vivait ma mère) » in Eugène Ionesco, Présent passé – Passé présent, Gallimard, « Idées », 1976, p. 23.

[14] Iulian Boldea, ,,Identitate și ruptură în opera lui Emil Cioran", în Limba română, Chișinău, nr. 11-12, anul XIX, 2009, p. 1, https://limbaromana.md/index.php?go=articole&n=785

[15] Iulian Boldea, Op. cit.

ataşa unei identităţi naţionale. Sentimentele pentru ţara în care s-a născut, România, sunt contradictorii şi paradoxale, ura şi iubirea sau fascinaţia şi respingerea coexistă : „Am scris în vremea aceea o carte despre ţara mea: pesemne că nimeni nu si-a atacat ţara cu o violenţă asemănătoare. (...) O iubeam pentru că nu putea răspunde aşteptărilor mele."[16] În cazul lui Cioran, iubirea se poate traduce prin ură şi revoltă, după cum ataşamentul prin repulsie. În scrierile sale se configurează ideea de legitimare a unei identităţi prin conştiinţa unei rupturi şi a unei frustrări identitare.

În Convorbiri el afirmă că prima sa carte Pe culmile disperării (1934) pe care o scrie în limba română la vârsta de douăzeci şi doi de ani, este „explozivă şi barocă", fiind dificil de tradus în franceză.[17] El apreciază o traducere mai bună a acestei cărţi în limba germană, aceasta răspunzând mai bine impreciziilor sugestive ale limbii române. Cioran reproşează limbii materne ambiguitatea asociată propriei imagini, plină de contradicţii şi posibilităţi, dar şi amestecul puţin coerent de limbă slavă şi latină. Prin practicarea limbii franceze ca limbă de scriitură, Cioran vindecă tulburările din trecut, devine altul, acest idiom dovedindu-se a fi pentru el antidotul exceselor din perioada primelor sale scrieri, cele ale unui „tânăr nebun". Trecerea de la spritul românesc la cel francez este marcat de această ruptură definitivă, prin posibilitateta traducerii sentimentelor nesigure, de a se simplifica, Emil Cioran justificând el însuşi motivaţiile alegerii sale:

„Luasem decizia de a nu mă mai întoarce în România. Pentru mine, totul se terminase; totul ţinea de trecut în adevăratul sens al cuvântului (...) Decizia mea de a scrie în franceză – decizie pe care o luasem la un moment dat – se dovedise a fi mult mai dificil de realizat decât prevăzusem. (...) Ce aţi fi vrut să fac cu româna mea la Paris? Mă despărţisem definitiv de România : ea nu mai exista pentru mine. Promisesem redactarea une teze în România – ceea ce nu am făcut niciodată. În orice caz, România nu mai reprezenta pentru mine decât trecutul. Şi atunci la ce îmi serveşte să scriu în română? Şi pentru cine? Apoi, ceea ce aş fi scris, nu ar fi fost nicodată acceptat de regim."[18]

Opera lui Emil Cioran este caracterizată de asumarea unei dezrădăcinări premeditate, de ataşamentul şi totodată respingerea propriilor origini în care integrarea şi înstrăinarea coexistă. Faptul că la sfârşitul vieţii, Cioran face trecerea de la limba franceză spre limba română prin acceptul de a publica în revista Luceafărul, stârneşte întrebări dintre cele mai controversate. S-a despărţit oare Emil Cioran definitiv de România aşa cum el însuşi afirma? Să fi fost şi el captiv al unei identităţi deschise sau într-o limbă care nu poate fi înlocuită, aşa cum susţinea Freud?

La fel ca prietenii lui, Emil Cioran şi Eugen Ionescu, Mircea Eliade (1907-1986) este un alt autor român care a cunoscut exilul. Acesta a fost obligat să părăsească România în 1945 ca urmare a criticilor sale împotriva regimului comunist.

Mircea Eliade, celebrul istoric al religiilor, scriitor, eseist şi filosof abordează la rândul său tema exilului în operele sale. Experienţa exilului a influenţat în mod semnificativ viaţa şi creaţia sa, oferindu-i o perspectivă unică asupra lumii şi a condiţiei umane. Eliade a

[16] Iulian Boldea, Op. cit.

[17] Original quote : «explosif et baroque » in Emil Cioran, Convorbiri (interviuri), Bucureşti, 1993, pp. 102-103 ; Entretiens, Gallimard, Paris, 1995; Oeuvres, Gallimard, Paris, 1995.

[18] Original quote : « J'avais pris la décision de ne plus retourner en Roumanie. Pour moi, c'était fini ; tout ça me semblait vraiment du passé au sens absolu du terme (…) Ma décision d'écrire en français – décision que j'avais prise en un moment – s'est révélée beaucoup plus difficile à réaliser que je ne l'avais cru. (…) Qu'est-ce que vous voulez que je fasse avec mon roumain à Paris ? J'avais rompu avec la Roumanie : elle n'existait plus pour moi. J'avais promis en Roumanie de faire une thèse – ce que je n'ai jamais fait. De toute façon la Roumanie ne représentait que le passé pour moi. Alors à quoi bon écrire en roumain ? Et pour qui ? Ensuite ce que j'écrivais n'aurait de toute façon jamais été accepté par le régime » Apud Robert Jouanny, Op, cit., pp. 41-63 in « Leçons de sagesse », propos recueillis par M. Jakob, Magazine littéraire, décembre 1994, pp. 187-207, repris dans Entretiens, Gallimard,1995.

fost nevoit să părăsească țara ca urmare a instaurării regimului comunist. Această despărțire forțată a fost o traumă profundă pentru el și a avut un impact major asupra tematicii și stilului său literar.

În opera sa, Eliade explorează diverse aspecte ale exilului, atât dintr-o perspectivă personală, cât și universală. Chiar dacă tema exilului nu este abordată în mod direct în romanele sale, putem interpreta anumite elemente ca o metaforă a exilului interior sau spiritual. Ștefan Viziru, protagonistul romanului *Noaptea de Sânzâiene*[19] care a fost scris de Eliade în română și publicat pentru prima dată tradus în limba franceză la prestigioasa ediție Gallimard în 1955, se simte dezrădăcinat în propria sa viață și caută în mod constant lucruri noi pentru a se elibera din rutina cotidiană. El se află în căutarea unei realități alternative, a unui paradis pierdut unde ar putea găsi o formă de împlinire sau plenitudine. Aceste căutări pot fi interpretate ca o tentativă de eliberare din propria existență, un fel de exil interior.

În scrierile sale, Eliade a explorat adesea teme referitoare la căutarea identității și a dimensiunii sacre a existenței umane. Exilul în opera sa, este utilizat ca un motiv pentru reprezentarea experienței rupturii, a pierderii și căutarea unui nou cămin, atât în plan fizic cât și metafizic. În opera sa, *Sacrul și Profanul*[20], „scrisă în 1956, la sugestia profesorului Ernesto Grassi”[21], Eliade explorează tema exilului într-un context metafizic. El examinează natura sacră a anumitor locuri și ritualuri și modalitatea în care acestea pot oferi un sentiment de conexiune cu ceva transcendent, chiar și într-un context de exil sau de dezrădăcinare. Exilul la Eliade poate fi interpretat ca o metaforă a condiției umane, de căutare constantă a sensului și a aspirațiilor de a găsi un cămin, fie el în plan fizic, spiritual sau existențial. Exilul devine astfel un mijloc de a explora problemele fundamentale ale existenței și condiției umane.

Personalitate complexă, Eliade sosește la Paris la vârsta de 38 de ani, așa cum aflăm din Jurnalul său intim, singurul lui confident în perioada exilului, unde continuă să scrie în limba maternă, fiind interesat de fenomenul cultural românesc[22]. Primul său studiu care apare în Franța este intitulat Chestiunea Șomanismului și este publicat în februarie 1947, în Revista Istoriilor religioase.[23] Ceea ce atrage atenția în cazul lui Mircea Eliade este faptul ca nu se simte străin și se integrează foarte repede în viața culturală a Parisului, întrucât este înconjurat de rude, dar și de prieteni ce reprezentau la vremea respectivă elita românească:
„Însoțit de Cioran, m-am dus să vizitez într-o după-amiază, pe Elena Văcărescu, care tocmai fusese numită consilier cultural pe lângă ambasada României. L-am întâlnit, după cinci ani, pe Eugen Ionescu, am cinat în apartamentul lor, de pe strada Claude-Terrasse și Rodica mi-a arătat-o cu mândrie pe fiica lor, Marie-France Ionescu, care tocmai sărbătorise primul său an de viață. I-am întâlnit și pe foștii mei studenți, Mariana și Mihai Șora... Am cunoscut mulți români la Paris și m-am împrietenit repede cu ei.”[24]

Asumându-și datoria de a trăi în exil, Eliade manifestă un interes crescut pentru cultura în care a fost crescut și fomat, având conștiința responsabilității față de aceasta. Scopul lui era să demonstreze că „România există și ca prezență spirituală”[25], remarcându-se printr-o colaborare activă cu alți scriitori români. La vremea respectivă, presa era una dintre cele mai la îndemână modalități pentru intelectualii români din exil de a menține identitatea

[19] Mircea Eliade, *Forêt interdite* [Noaptea de sânziene] (Traducere în franceză de Allain Guillermou), Paris, Editura Gallimard, 1955.
[20] Mircea Eliade, *Le sacré et le profane,* Paris, Gallimard, 1965.
[21] Mircea Eliade, *Sacrul și profanul* (Traducere din franceză de Brânduța Prelipceanu, Ediția a III-a), București, Humanitas, 2000.
[22] Eugen Simion, Mircea Eliade – Nodurile și semnele prozei, Editura Virtual, București, 2010, p. 3.
[23] Cf. Ibidem., p. 73.
[24] Cornel Ungureanu, La Vest de Eden, Ed. Amacord, Timișoara, 1995, p. 71.
[25] Mircea Eliade, „Pentru o bibliografie a pribegiei”, în vol. Profetism românesc, București, Roza vânturilor, 1990, p. 152.

culturală, după ocupația sovietică și tentativele regimului comunist de a distruge cultura română. Astfel, Mircea Eliade fondează, cu sprijinul generalului Nicolae Rădescu, revista Luceafarul – prima revistă literară din exil. Apărută în două numere, primul în 1948, iar al doilea în 1949, în Cuvânt de început al primului număr se vorbește despre dificultatea scriitorilor rămași în țară de a se exprima liber și de a-și publica textele și de dorința autorilor aflați în exil de a menține o legătură vie cu țara de origine prin libertatea de a scrie:

,,Această sincopă a literaturii și culturii românești nu poate fi, bineînțeles, remediată de cei câțiva sciitori pe care soarta i-a purtat peste hotarele țării. Doar acești puțini scriitori din străinătate au totuși ceea ce de mult nu mai au scriitorii în țară: libertatea de a scrie și a publica. Și încep, acum, să aibă și un public, înfiripat din numărul tot mai mare de refugiați. Toți aceștia simt nevoia să păstreze legătura vie cu limba, arta și cultura românească (...) În paginile revistei își vor da, așadar întâlnire toți scriitorii români de peste hotare, oricât de diverse ar fi idealurile lor estetice și de antagonice perspectivele lor spirituale."[26]

Trebuie să menționăm faptul că în această revistă a publicat și Emil Cioran ultimele sale scrieri în limba română : Razne și Fragmente, asta după ce luase hotărârea de a-și scrie opera exclusiv în limba franceză, fapt care a stârnit numeroase întrebări legate de hotărarea lui de a renunța sa mai scrie în limba maternă. Textele nu sunt publicate sub propriul nume, ci sub pseudonimul Z.P, originea acestor două inițiale rămânând necunoscută. Trebuie subliniat faptul că Emil Cioran renunțase de câțiva ani să mai scrie în română, în momentul în care Mircea Eliade pregătea primul număr al revistei din 1948.

Dorința lui Eliade de a-i reprezenta pe intelectualii exilați prin revista Luceafărul este subliniată de el însuși: ,,Revista se arată a fi după cum o așteptăm; o icoană, în miniatură, a tuturor tradițiilor literare și spirituale încă vii, astăzi, în cultura românească."[27] Mai mult, textele pe care aceasta le conținea aveau în vedere situația politică din acea perioadă, dorul de țară, dar și condiția de exilat. Activitatea sa publicistică este marcată de interesul crescut pentru situația culturii românești, prin cele două eseuri și două nuvele publicate la resvista pe care a fondat-o, Eliade contribuie la prestigiul acesteia, notorietatea lui fiind recunoscută internațional.

Pentru Mircea Eliade, exilul nu este o ,,rupere de cultura românească, ci numai o schimbare de perspectivă, mai exact o deplasare în dispora", asa cum afirmă în Memorii.[28] Deși a trăit și a murit în exil, acesta a experimentat ruptura cu trecutul, manifesându-și nevoia de a se întoarce la origini, limba fiind cea care devine echivalentul patriei pentru Eliade în exil: ,,Din când în când, simțeam nevoia să îmi regăsesc izvoarele, pământul natal. În exil, pământul natal e limba, e visul..."[29]

În concluzie, exilul și căutarea identității sunt teme adânc înrădăcinate în experiența umană. Pentru cei aflați în exil, căutarea identității poate fi un proces dificil și complicat, dar și de introspecție. Această căutare poate implica explorarea rădăcinilor culturale și a tradițiilor personale, dar și adoptarea elementelor din noua cultură în contextul în care se află individul. Literatura poate fi o sursă valoroasă de înțelegere și explorare a acestor teme, oferind perspective și voci diferite care reflectă complexitatea și diversitatea experiențelor umane în exil.

Există un număr impresionant de autori care s-au confruntat și se confruntă cu o limbă și o cultură care nu le aparține. După cum am putut observa în cazurile prezentate, exilul este cel care provoacă o ruptură care se exprimă cel mai adesea prin raportul care se stabilește

[26] Apud Magdalena Filary, ,,Mircea Eliade and the firt romanian literary magazine in exile", în vol. Journal of romanian literary studies, no. 8/2016, p. 665-666 in Cuvânt de început, Luceafărul, nr.1, noiembrie 1948, pp. 3-4,http://old.upm.ro/jrls/JRLS-08/Rls%2008%2086.pdf

[27] Apud Magdalena Filary, Op.cit., p.666.

[28] Ibidem., p.670.

[29] Cornel Ungureanu, Mircea Eliade și literatura exilului, Editura Viitorul Românesc, 1995, p. 37.

între locul de origine și locul de adopție, chestiunea identității la acești scriitori, unii „români și francezi” în același timp, rămânând esențială pentru înțelegerea carierei lor literare și a operelor. Operele lor pot fi o sursă valoroasă de înțelegere și de explorare a complexității exilului și a identității în această situație.

BIBLIOGRAPHY

BIANCIOTTI, Hector, *Le Pas si lent de l'amour,* Éditions Grasset &Fasquelle, 1995.

BOLDEA, Iulian, „Identitate și ruptură în opera lui Emil Cioran”, în *Limba română*, Chișinău, nr. 11-12, anul XIX, 2009, https://limbaromana.md/index.php?go=articole&n=785

CIORAN, Emil, *Convorbiri (interviuri),* Bucureşti, 1993.

CIORAN, Emil, *Entretiens*, Gallimard, Paris, 1995.

CIORAN, Emil, *Oeuvres*, Gallimard, Paris, 1995.

ELIADE, Mircea, *Forêt interdite* (Noaptea de sânziene), Paris, Editura Gallimard, 1955.

ELIADE, Mircea, *Le sacré et le profane,* Paris, Gallimard, 1965.

ELIADE, Mircea, *Profetism românesc,* Bucureşti, Roza vânturilor, 1990.

ELIADE, Mircea, *Sacrul și profanul*, Bucureşti, Humanitas, 2000.

FILARY, Magdalena, „Mircea Eliade and the firt romanian literary magazine in exile”, în vol. *Journal of romanian literary studies*, no. 8/2016, p. 665-666 in Cuvânt de început, *Luceafărul*, nr.1, noiembrie 1948, http://old.upm.ro/jrls/JRLS-08/Rls%2008%2086.pdf

GAY, Peter, *Freud, une vie,* Éditions Fayard, Paris, 2013

IONESCO, Eugène, *Entre la vie et le rêve. Entretiens avec Claude Bonnefoy*, Paris, Gallimard, 1996.

IONESCO, Eugène, *Présent passé – Passé présent,* Gallimard, « Idées », 1976.

IONESCO, Eugène, *Présent, passé, passé présent,* Paris, Mercure de France, 1968.

JOUANNY, Robert, *Singularités francophones ou Choisir d'écrire en français*, Paris, Presses universitaires de France, 2000

MUREȘANU IONESCU, Marina, « Le Paris de Ionesco : enfer ou paradis ou le «Parisien de Roumanie», in *Écrivains francophones en exil à Paris*, Karthala, 2012.

SIMION, Eugen, *Mircea Eliade – Nodurile și semnele prozei,* Editura Virtual, Bucureşti, 2010.

TOURN, Lya, *Chemin de l'exil,* Paris, Éditions CampagnePremière, 2009.

UNGUREANU, Cornel, *La Vest de Eden*, Ed. Amacord, Timișoara, 1995.

UNGUREANU, Cornel, *Mircea Eliade și literatura exilului*, Editura Viitorul Românesc, 1995.

TRANSLINGUISME – THE WRITER BETWEEN TWO OR MORE LANGUAGES

Laura-Mariana Lungu
PhD Student, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iaşi

Abstract: Literary practice in one or more foreign languages has been experienced by an impressive number of authors over the centuries. Translingual writers are writers who have practiced literature, exclusively or not, in a second language or in several. Many French-speaking writers have the tendency to produce a reflection on languages and language, and often even to make language one the main subjects of their writing. The change of language and its consequences in the life of exiles also occupy a prominent place in autobiographical accounts, novels and essays.

Keywords: translinguism, translinguistic writers, change of language, language of writing, mother tongue, second language, singularities.

La pratique littéraire dans une ou plusieurs langues étrangères a été expérimentée par un nombre impressionnant des auteurs à travers les siècles. Bien que des études critiques ont démontré la visibilité de ces écrivains particuliers et leur pratique, on a du attendre jusqu'en 2000 pour la parution des monographies consacrées à la pratique qu'on dit « translingue ». L'invention du néologisme « translingue »[1] en 2000 met en valeur la différence entre auteur *translingue* et auteur *francophone*, ce dernier se limitant au sens uniquement linguistique. Les différentes prises de positions ont essayé de démontrer une certaine « singularité » des auteurs dits translingues. Cette différentiation est déjà présentée par Dominique Combe dans *Poétiques francophones* et dès le début de son livre de référence *Les littératures francophones,* la question de langue se pose différemment pour l'écrivain translingue par opposition aux écrivains issus des contextes coloniaux et postcoloniaux[2], « le recours au français n'est pas une affaire collective, c'est-à-dire communautaire et institutionnalisée, mais se comprend plutôt dans la singularité d'une trajectoire personnelle »[3]. Parmi les auteurs translingues qui ont écrit leurs textes dans plusieurs langues, on remarque Milan Kundera, François Cheng, Hector Bianciotti, Vassilis Alexakis, Nancy Huston, Emil Cioran, Eugène Ionesco, Mircea Eliade, etc. Les auteurs qui ont écrit leur œuvre entièrement dans une autre langue que celle maternelle sont moins nombreux : Agota Kristof, Julia Kristeva, Andreï Makine. Selon Alain Ausoni, les figures les plus marquantes de ceux qui ont écrit en français sont « certainement Emil Cioran, Samuel Beckett et Romain Gary »[4].

À partir de la fin des années 1980, on voit en France l'apparition d'un champ fécond de productions traitant le changement de langue et le choix d'écrire en langue étrangère surtout dans le cas des écrivains qui en font le plus souvent le problème central. Plusieurs textes de ce type, dont des textes autobiographiques, des essais ou des fictions, connaissent la reconnaissance littéraire par les prix littéraires remportés : Goncourt, Médicis et Goncourt des lycéens, Renaudot, Femina. Parmi les œuvres écrits en français qui ont remporté la

[1] Steven G. Kelmann, *The translingual Imagination*, Lincoln, University of Nebraska Press, 2000.
[2] Dominique Combe, *Les littératures francophones,* Paris, Presses Universitaires de France, 2019, p. 8.
[3] Alain Ausoni, *Mémoires d'outre-langue. L'écriture translingue de soi,* Genève, Slatkine, 2018, p. 24.
[4] *Ibidem.*, p. 13.

reconnaissance littéraire figure *Le Testament français* d'Andreï Makine qui obtient en 1995 trois des plus importants prix : Goncourt, Goncourt des lycéens et Médicis. Makine partage ce dernier prix *ex aequo* avec Vassilis Alexakis qu'il remporte pour *La langue maternelle,* roman autobiographique ou un Grec fait partager sa relation avec la langue maternelle à l'occasion de son retour de Paris.

Ces thèmes ont trouvé une place importante dans la littérature francophone translingue, surtout dans les textes autobiographiques, faisant lieu à toutes sortes de questions qui visent l'influence du choix sur l'élaboration de la poétique, les raisons et la motivation du changement de langue. Le changement de langue et ses conséquents dans la vie des exilés occupent une place de choix aussi dans les récits autobiographiques, les romans et les essais.

Cette visibilité de la littérature translingue se manifeste par une série de tentatives critiques qui traduisent la problématique et les écrivains en question. Dominique Combe est le premier qui oppose à la « francophonie collective » l'existence d'une francophonie « individuelle »[5], en donnant des exemples pertinents d'auteurs qui ont rédigé une partie plus ou moins considérable de leurs œuvres en français : Cioran, Ionesco, Istrati, Tzara, Ionesco, Istrati, Cioran, Beckett, Rilke :

> « Cioran, qui a abandonné le roumain après 1947, ne semble guère disposé à y revenir, ainsi qu'il s'en explique lui-même. Jusqu'à plus ample informé, Ionesco ne semble plus avoir écrit en roumain à compter de la rédaction de *La Cantatrice chauve,* pas plus qu'Istrati ou Tzara. Rilke, certes, rêvait de s'installer en Suisse romande, après une vie d'errance, mais le français n'a été malgré tout pour lui qu'une langue d'écriture seconde, en aucun cas destinée à supplanter l'allemand, quand Tzara, Istrati, Ionesco et Cioran se sont voués exclusivement à la francophonie »[6].

Il parle dans *Poétiques francophones*[7] de la question du changement de langue auquel il consacre un chapitre, qui à côté d'autres remarques sur l'existence d'une « francophonie individuelle », lance une réflexion qui fait place à un nombre important de recherches abordant cette question. La langue est celle qui conditionne l'écriture et donne sens à l'acte littéraire, soit qu'il s'agit d'un choix libre ou imposé par histoire. Dominique Combe donne plusieurs exemples d'écrivains qui ont choisi de changer la langue d'écriture, cette pratique remontant aux siècles les plus anciens : Dante Alighieri crée la *Divine Comédie* en italien, en passant facilement du latin à une langue vulgaire, Descartes est capable de rédiger son œuvre en plusieurs langues : il compose le *Discours de la méthode* (1637) en français et les *Meditationes metaphysicae* (1641), traduites ultérieurement en français par le duc de Luynes (1647). La pratique du changement de langue n'est récente, les humanistes de la fin du Moyen Âge et de la Renaissance passent fréquemment d'une langue à l'autre. Cette pratique inscrite dans un plurilinguisme généralisé est perpétuée par les auteurs contemporains.

Combe parle des raisons du changement de langue, les plus importantes étant la liberté, le hasard et la nécessité. Dans le cas de Rilke, Beckett ou Cioran, on remarque un choix délibéré du français, ils ont abandonné leur langue maternelle au profit du français et « sont devenus francophones par adoption »[8]. La langue devient pour tous ces écrivains une liberté et non un fait imposé ou « un mal nécessaire » comme c'est le cas surtout des anciennes colonies, un exemple pertinent étant le Maghreb. Dans le cas des auteurs roumains exilés en France, ils choisissent le français en tant que langue d'écriture, bien qu'ils soient libres de conserver la langue maternelle. Cependant, un nombre des écrivains roumains fixés en France restent attachés à leur langue d'origine comme Mircea Eliade qui écrit la grande

[5] Dominique Combe, *Poétiques francophones,* Paris, Hachette, 1995, p. 12.
[6] *Ibidem.*, p. 113.
[7] Dominique Combe, p. 105-129.
[8] *Ibidem.*, p. 106.

partie de son œuvre en roumain ou Paul Goma qui poursuit son œuvre en roumain après son installation en France, ses romans étant traduites en plusieurs langues. Une raison qu'il évoque parmi les plus importantes quant au choix de langue d'écriture est le hasard : « Mais il arrive parfois que le changement soit dû aux aléas des circonstances, collectives ou privées ; qu'Agota Kristof, hongroise fixée à Neuchâtel, écrive en français *Le grand cahier* (1986) ne paraît guère résulter d'un choix délibéré, mais plutôt du hasard de l'émigration »[9]. De telle manière, le fait de changer la langue et les conséquences de cet acte font place à une problématique plus large de la francophonie :

> « Certes, le code linguistique est le matériau de l'écrivain ; mais il véhicule « une vision du monde », un système de références propres à chaque culture, de sorte que changer de langue c'est voir et penser le monde différemment, et par là changer aussi d'identité. Comme le style pour Proust, le changement de langue est une « affaire de vision » - il conditionne une poétique « autre ». De l'anglais au français, du roumain au français, du russe à l'anglais, du polonais à l'anglais, du portugais à l'anglais, Beckett, Cioran, Nabokov, Conrad, Pessoa, sont certes encore reconnaissables ; mais il diffèrent malgré tout d'avec eux-mêmes, et c'est dans cette distance que réside la marge d'une pensée différente »[10].

Le changement de langue est lié le plus souvent dans le cas des écrivains à une « déterritorialisation ». C'est l'exil ou l'émigration volontaire ou obligé par les circonstances politiques ou l'histoire qui engendre le changement de langue. Par l'exil imposé par les circonstances, l'écrivain se confronte à une dépossession de soi, mais également à l'altérité, à l'évasion de soi. Le changement de langue est associé au décentrement, l'écrivain se confronte avec la perte, l'étrangeté, la destruction. L'aliénation linguistique engendre le travail du négatif. L'écrivain opère un retour sur soi-même, une quête intérieure qui traverse l'expérience de dépouillement.

Les observations de Dominique Combe constituent le point de départ d'un nombre important d'études visant la question du changement de langue. Si jusqu'ici on a saisi un intérêt accru manifesté pour la pratique translingue des auteurs particuliers tels Beckett, Conrad, Nabokov, Pessoa, c'est en 2000 qu'on voit la parution des monographies consacrées majoritairement au translinguisme en tant que phénomène littéraire. L'étude *The translingual Imagination* de Steven G. Kellman reste pionnière quant au sujet des auteurs qui écrivent au moins dans une langue autre que leur langue première car c'est lui qui introduit le néologisme « translingue »[11], son étude visant les écrivains translingues de l'anglais. L'ouvrage de Robert Jouanny *Singularités francophones ou choisir d'écrire en français,* paru en 2000, constitue la première étude consacrée à des écrivains particuliers, surtout les écrivains translingues de français qui choisissent au moins cette langue comme langue d'écriture. Il parle d'une catégorie qui « s'inscrit dans une démarche plus individuelle que collective, indépendante ou moins dépendante des contraintes de la tradition et de l'histoire »[12]. Parmi ces singuliers au sein de la francophonie, il parle des écrivains appartenant à une aire des littératures francophones comme : le fruit des hasards de l'histoire et des écrivains soumis à une langue, comme le français, les motivations de l'abandon de la langue maternelle étant liées à l'histoire individuelle aussi bien qu'à l'histoire collective:

> « Mais il est d'autres écrivains, qui, sans appartenir à une collectivité considérée comme francophone, ont choisi, délibérément,

[9] *Ibidem.*, p. 108.
[10] Robert Jouanny, *Singularités francophones ou choisir d'écrire en français,* Paris, Presses Universitaires de France, 2000.
[11] Steven G. Kelmann, *Op. cit.*
[12] Robert Jouanny, *Op. cit.*, p. 6.

d'écrire en français, au prix, généralement, d'une rupture avec la langue maternelle »[13]

Robert Jouanny parle aussi de la critique littéraire qui, à cause de la position géographique comme manière de déterminer l'identité littéraire, néglige « ces inclassables, qui pour des raisons diverses, tantôt momentanément historiques, tantôt familiales, politiques, morales, psychologiques, culturelles ou simplement fortuites, ont réellement choisi de proposer une œuvre littéraire d'expression totalement ou partiellement française. Cette diaspora mérite d'être prise en considération car, marginale, elle échappe à nos clivages, catégories et rivalités nationales »[14].

Il y a aussi des études récentes d'une importance considérable qui continuent et complètent le travail de Jouanny : un essai important est *Les exilés du langage. Un siècle d'écrivains venus d'ailleurs (1919-2000)* d'Anne Rosine Delbart, paru en 2005. Elle fait référence aux auteurs d'expression française, soulignant déjà dans le titre le point commun de ces écrivains « venus d'ailleurs » qui choisissent le français en tant que langue exclusive ou alternative d'expression « qu'ils soient de nationalité française ou non »[15]: ils créent leurs œuvres dans un « exil langagier »[16] et se trouvent dans la difficulté de définir la langue. Une autre étude récente est la monographie *Langue française, langue d'adoption. Une littérature invitée entre création, stratégies et contraintes (1946-2000)* de Véronique Porra dédiée aux « écrivains allophones d'expression française » comme elle les appelle. Dans son corpus, Porra montre que les œuvres des auteurs translingues ont été perçues dans la deuxième moitié du XXe siècle par les lecteurs français comme une production d'étrangers.

Le *Dictionnaire des écrivains migrants de langue française (1981-2011)*[17] inscrit plusieurs écrivains nés ailleurs qu'on rencontre aussi dans les études de Jouanny, Delbart ou Porra, ce dictionnaire touchant le problème de changement de langue, mais plus d'autant il cherche à montrer l'apport de ces écrivains dits translingues dans la vie littéraire française.

Des labels tels « singularités francophone » proposé par Jouanny, « écrivains français venus d'ailleurs » selon Delbart ou « écrivains allophones d'expression française » selon Porra, qualifient l'écrivain venu d'ailleurs et lui ofrrent une nouvelle visibilité, qui à côté d'un champ critique fécond traitant le phénomène des écrivains translingues et d'écriture en langue étrangère constituent un véritable objet d'étude.

Le phénomène du translinguisme est légitimé par la condition particulière de l'écrivain qui écrit son œuvre entre deux ou plusieurs langues et espaces. Dans l'approche translingue, il faut décrypter la variété des conditions du passage à une autre langue et l'appartenance à cette condition particulière. Bien que ces écrivains aient en commun le « saut » à une autre langue, les raisons et les conditions sont extrêmement variées. Le passage des langues est donc le résultat de ces conditions changeants qui le plus souvent « peuvent déterminer des rapports différents de la pratique translingue, n'est pas toujours unique et définitif, de sorte qu'on gagne à considérer la dynamique du translinguisme »[18].

En dépassant la répartition traditionnelle des écrivains qui produisent des œuvres en français selon les aires géographiques et culturelles, les pratiques littéraires translingues peuvent être différenciées selon les trois critères temporels proposés par Dominique Combe. Il s'agit plus précisément du moment où l'écrivain a opéré le changement de langue, la durée

[13] *Ibidem.*
[14] Robert Jouanny, *Op. cit.,* p. 6.
[15] Anne-Rosine Delbart, *Les exilés du langage. Un siècle d'écrivains français venus d'ailleurs (1919-2000),* Limoges, PULIM, 2005, p. 20.
[16] Alain Ausoni, *Op. cit.,* p. 26.
[17] Ursula Mathis-Moser et Birgit Mertz-Baumgartner (dir.), *Passages et ancrages en France. Dictionnaire des écrivains migrants de langue française (1981-2011),* Paris, Honore Champion, 2012.
[18] Alain Ausoni, *Op. cit.*, p. 31.

qui vise un changement permanent ou temporaire et la fréquence de cette nouvelle langue, c'est-à-dire, si cette langue d'adoption a été adoptée exclusivement ou partiellement par un écrivain après le changement dans ses textes.

La production translingue se remarque par les textes autobiographiques, la plupart des écrivains en question ont pratiqué l'écriture de soi, elle se remarque par « le caractère si volontiers autobiographique » [19] qui est du au rapport spécial que l'écrivain entretient avec la langue d'adoption, « le translinguisme est en tout cas apparu comme une expérience digne d'être explorée et rejouée dans l'écriture par un nombre considérable d'écrivains »[20]. Parmi les textes autobiographiques publiés à partir de la deuxième moitié du XXe siècle, on mentionne : *Paris-Atènes* (1989) et *Je t'oublierai tous les jours* (2005) de Vassilis Alexakis, *Ce que la nuit raconte au jour* (1992) de Hector Bianciotti, *Le Testament français* (1992) de Andreï Makine, *L'Homme dépaysé* (1996) de Tzvetan Todorov, *Le Nord perdu* (1999) de Nancy Huston, etc. On remarque un essor des textes autobiographiques translingues dès la fin des années 1980. À côté de ces écrivains, Agota Kristof publie en 2004 un texte autobiographique *L'Analphabète.*

Agota Kristof – écrivaine translingue

Agota Kristof est une écrivaine hongroise née à Csikvánd qui est un village situé à l'ouest de Budapest. Elle a grandi dans une petite ville frontalière de Köszeg. À cette époque-là, la Hongrie était alliée de l'Allemagne nazie, c'est pourquoi Agota vit la guerre « de loin » de son village. Agota traverse la frontière occidentale en 1956 avec son mari et sa petite fille, à la suite de la répression de la révolution hongroise. Accueillie en Autriche avec le statut de réfugiée, elle est transférée en Suisse romande à Lausanne, puis à Zurich, et s'installant par la suite à Neuchâtel où elle passera le reste de sa vie.

Agota Kristof est une auteure pour laquelle le français est une langue apprise tardivement et par une démarche individuelle. Cette écrivaine confrontée à l'exil, est arrivé à rejeter sa langue maternelle au profit d'une langue totalement inconnue.

Les ouvrages critiques ne sont très productifs en ce qui concerne la question de l'écriture dans une langue étrangère qu'Agota Kristof a adoptée en exil, bien que « la question du changement de langue est néanmoins très présente, à la fois dans l'œuvre romanesque, dont l'écriture en langue étrangère est l'un des thèmes principaux, dans son récit autobiographique, centré sur son rapport à l'écriture, et dans ses interventions publiques, qui répondent souvent à la question, fréquente pour les écrivains francophones, « pourquoi écrivez-vous en français ? »[21]. C'est l'expérience du changement de langue qui influence la vie et l'écriture d'Agota Kristof et participe à l'élaboration de la poétique de l'auteure.

La critique néglige cet aspect fondamental de l'œuvre d'Agota Kristof, plus précisément, la situation particulière du changement de langue, elle étant étudié plutôt en tant qu'écrivaine exilée ou déracinée : Agota Kristof est incluse dans la célèbre *Histoire de la littérature en Suisse romande*[22] dans la catégorie des « figures d'exil »[23]. Beaucoup d'études traitent Agota en tant qu'écrivaine déracinée et se focalisent notamment sur les conséquences de ce déchirement dans son œuvre, sans insister sur la question du translinguisme qui influence de manière décisive la poétique de l'auteure. Agota se remarque par une œuvre monolingue écrite dans la langue d'adoption, son roman autobiographique *L'Analphabète*[24] et

[19] *Ibidem.*, p. 32.
[20] *Ibidem.*, p. 33.
[21] Sara De Balsi, *Agota Kristof – écrivaine translingue,* Presses Universitaires de Vincennes, 2019, p. 7.
[22] Roger Francillon (dir.), *Histoire de la littérature en Suisse romande, t. IV, La littérature en Suisse romande aujourd'hui,* Lausanne, Payot, 1999, pp. 35-36.
[23] Marie Bornard, «Figures d'exil », dans Roger Francillon (dir.), *ibid.*, p. 319.
[24] Agota Kristof, *L'Analphabète. Récit autobiographique,* Genève, Zoé, 2004.

ses romans particulièrement *Le troisième mensonge*[25] et *Hier*[26] révèlent le changement de langue et l'écriture dans une langue étrangère.

Agota Kristof peut être encadrée dans cette catégorie d'écrivains appelés « sigularités francophones » par Robert Jouanny « devenus francophones dans des pays autres que la France »[27] qui :

> « sans appartenir à une collectivité considérée comme francophone, ont choisi, délibérément, d'écrire en français, au prix, généralement, d'une rupture avec la langue maternelle»[28].

Agota Kristof est arrivée en Suisse à la suite des hasards biographiques qui l'ont conduite en ce territoire francophone, étant soumise à une langue totalement inconnue comme le français. Elle est devenue donc francophone dans un pays autre que la France et se remarque entre les autres avec la spécificité de son écriture où on trouve souvent le thème de l'exil et les difficultés rencontrées au contact à une nouvelle langue. Elle fait cas de la spécificité de la pratique translingue de l'écriture en français qui a des effets qui se laissent décryptés par l'écriture, notamment par l'écriture de soi. À côté d'un nombre considérable d'écrivains qui ont publié des textes autobiographiques translingues depuis la deuxième moitié du XXe siècle, Agota Kristof se remarque par l'autobiographie *L'Analphabète* paru en 2004.

Parmi les études atribuées aux écrivains translingues de langue française qu'on a mentionnées (Dominique, Jouanny, Delbart, Porra, Ausoni), celles des premiers trois envisagent la singularité de sa démarche, alors que Porra l'exclut de son étude compte tenu de sa marginalité géographique. Alain Ausoni lui enclut dans le corpus de son étude et lui consacre un chapitre qui est centré sur l'autobiographie *L'Analphabète* et sur la question de « langue ennemie » et les conséquences du départ et du changement de langue :

> « À la lecture de l'œuvre d'Agota Kristof, on comprend qu'il arrive que pour un réfugié le pays qu'on dit accueil, aussi accueillants que puissent être ses habitants, ne soit jamais qu'un pâle *ersatz* du pays natal, et sa langue, indépendamment du niveau de maîtrise atteint en définitive, un matériau étranger. (…) Kristof n'hésite pas à présenter l'écriture en français, sa langue de hasard, comme un pis-aller sans influence notable sur la forme de son œuvre. Et au discours sur les bénéfices identitaires et littéraires de « l'exil libérateur », elle oppose le côté mortifère du phénomène : « partir, c'est mourir beaucoup »[29].

L'étude *Agota Kristof - écrivaine translingue* de Sara de Balsi est le plus récent parmi celles consacrées aux écrivains francophones translingues, soulignant la nécessité d'étudier cette auteure en tant que translingue, car « l'expérience du changement de langue – de vie et d'écriture – a contribué de manière décisive à l'élaboration de la poétique de l'auteure ».[30] Sa démarche envisage une réflexion plus ample sur le changement de langue et les conséquences poétiques et esthétiques du choix de la langue d'adoption en tant que langue d'écriture. De plus, elle y s'intéresse à la pratique d'écrire en français, visant la place de l'auteure hongroise devenue francophone, les changements de sa poétique et les stratégies de la pratique translingue.

[25] Agota Kristof, *Le Troisième Mensonge,* Paris, Seuil, 1991.
[26] Agota Kristof, *Hier,* Paris, Seuil, 1995.
[27] Robert Jouanny, *Op. cit.*, p. 8.
[28] Robert Jouanny, *Op. cit.*, p. 6.
[29] Alain Ausoni, *Op. cit.*, p.153.
[30] Sara De Balsi, *Op. cit.*, p. 8.

Agota Kristof peut être encadrée par excellence dans cette catégorie des « auteurs translingues », ou selon Jouanny dans celle « d'écrivains devenus francophones dans des pays autres que la France » compte tenu du fait qu'est arrivée par hasard en Suisse romande, après avoir fui la Hongrie.

Ce qui nous intéresse, c'est de voir comment Agota Kristof, cette « écrivaine » confrontée à l'exil, est arrivé à rejeter sa langue maternelle au profit d'une langue totalement inconnue et plus précisément, de comprendre les raisons du choix de la langue française en tant que langue d'écriture. Dans *L'Analphabète* qui est considéré comme une autobiographie translingue importante pour cette période, elle parle de ce hasard qui l'a conduite à adopter la langue française et par la suite composer son œuvre dans cette langue d'accueil :

> « cette langue je ne l'ai pas choisie. Elle m'a été imposée par le sort, par le hasard, par les circonstances»[31].

Ce qu'on remarque, c'est le fait qu'elle écrit exclusivement en français après l'assimilation de la langue française, bien que cette langue lui soit imposée seulement dans le quotidien. De plus, la langue maternelle en tant que langue d'écriture est peu présente dans les textes d'Agota Kristof après son exil en Suisse, on ne remarque qu'un nombre réduit de poèmes en hongrois.

Quant aux raisons pour lesquelles Agota Kristof choisit d'écrire dans une langue qui lui est étrangère, l'explication la plus pertinente est celle d'un désir de visibilité ou d'existence littéraire. Dans l'espace mondial littéraire, le facteur d'inégalité est représenté par la diversité des langues. C'est ainsi que la traduction devient un outil de lutte pour la reconnaissance littéraire des écrivains issus des espaces dont la langue est peu valorisée ou peu reconnue sur le marché mondial des lettres. Selon Cassanova, l'écriture dans une langue dominante est similaire à l'acte de traduire. C'est aussi la modalité par laquelle Agota Kristof accède à la consécration de son œuvre et par la suite, à la « littérarisation » de celle-ci, car elle choisit « l'écriture directe dans la langue dominante », le français, par la suite, son œuvre obtient le « certificat de littérarité »[32] et s'impose auprès des instances légitimes. La meilleure explication est donnée par l'auteure elle-même dans ses notes manuscrites qu'elle a laissées sur quelques avant-textes qui soulignent :

> « qu'elle ne pensait pas pouvoir se faire une place dans la littérature hongroise fortement politisée des années 1970 et que, selon elle, l'écriture en hongrois ne lui aurait pas permis de rencontrer un public international par la traduction»[33].

L'obligation d'écrire dans une langue d'adoption en vue d'une reconnaissance internationale de son œuvre et les conjonctures de l'exil mènent à un conflit avec la langue française, Agota Kristof en souligne les raisons dans *L'Analphabète*. Elle y parle d'une lutte longue et acharnée sans fin avec cette langue qu'était totalement inconnue pour elle :

> «C'est pour cette raison que j'appelle la langue française une langue ennemie, elle aussi. Il y a encore une autre raison, et c'est la plus grave : cette langue est en train de tuer ma langue maternelle»[34].

[31] Agota Kristof, *Op. cit.*, Genève, Zoé, 2004, p. 54.
[32] Pascale Cassanova, *La Républiaue mondiale des Lettres,* Paris, Seuil, 1999, pp. 202-203.
[33] Alain Ausoni, *Op.cit.*, p. 82.
[34] Agota Kristof, *Op. cit.*, p. 24.

Agota Kristof opère donc une écriture translingue de soi et prouve une lutte continue avec une nouvelle langue «sans pour autant considérer que la pratiques translingue de l'écriture modifie la conscience de soi»[35].

En conclusion, les écrivains translingues partagent dans leurs œuvres l'expérience du changement de langue et ses conséquences, donnant lieu à un discours qui fait l'objet de nombreuses démarches critiques. Les écrits translingues laissent voire une aire d'interrogation identitaire, tout écrivain francohone étant « condamné à penser sa langue »[36] et sa condition, car il vit et pense l'entre-deux, dans certains cas l'écriture « est synonyme d'inconfort et de doute »[37]. Agota Kristof est une figure marquante du translinguisme qui partage sa condition et le rapport qu'elle entretient avec cette langue dans laquelle elle compose l'entier de son œuvre.

BIBLIOGRAPHY

AUSONI, Alain, *Mémoires d'outre-langue. L'écriture translingue de soi,* Genève, Slatkine, 2018.

BORNARD, Marie, «Figures d'exil », dans FRANCILLON, Roger (dir.), *Histoire de la littérature en Suisse romande, t. IV, La littérature en Suisse romande aujourd'hui,* Lausanne, Payot, 1999.

CASSANOVA, Pascal, *La Républiaue mondiale des Lettres,* Paris, Seuil, 1999.

COMBE, Dominique, *Les littératures francophones,* Paris, Presses Universitaires de France, 2019.

COMBE, Dominique, *Poétiques francophones*, Paris, Hachette, 1995.

DE BALSI, Sara, *Agota Kristof – écrivaine translingue,* Presses Universitaires de Vincennes, 2019.

DELBART, Anne-Rosine, *Les exilés du langage. Un siècle d'écrivains français venus d'ailleurs (1919-2000),* Limoges, PULIM, 2005.

FRANCILLON, Roger (dir.), *Histoire de la littérature en Suisse romande, t. IV, La littérature en Suisse romande aujourd'hui,* Lausanne, Payot, 1999.

GAUVIN Lise, *La fabrique de la langue, Paris, Seuil,* 2004.

JOUANNY, Robert, *Singularités francophones ou choisir d'écrire en français,* Paris, Presses Universitaires de France, 2000.

KELLMAN,Steven G., *The translingual Imagination*, Lincoln, University of Nebraska Press, 2000.

KRISTOF, Agota, *Hier,* Paris, Seuil, 1995.

KRISTOF, Agota, *L'Analphabète. Récit autobiographique,* Genève, Zoé, 2004.

KRISTOF, Agota, *Le Troisième Mensonge,* Paris, Seuil, 1991.

KROH, Alexandra, *L'Aventure du bilinguisme*, Paris, L'Harmattan, 2000.

MATHIS-MOSER, Ursula et Birgit Mertz-Baumgartner (dir.), *Passages et ancrages en France. Dictionnaire des écrivains migrants de langue française (1981-2011),* Paris, Honore Champion, 2012.

[35] Alain Ausoni, *op. cit.*, p. 84.
[36] Lise Gauvin, *La fabrique de la langue*, Paris, Seuil, 2004, p. 258.
[37] *Idem.*, p. 256.

FASHION-FROM CONCEPT TO FORM OF COMMUNICATION

Violeta Marinela Preduţ (Dumitru)
PhD Student, University of Piteşti

Abstract: The term "fashion" came into circulation at the end of the 15th century, in French-mode- and in English-fashion.
The semantic history of the concept of "fashion" indicates a register of meanings: from ethical ones - "measure", "decency" and aesthetic ones - "elegance", "manner", "beauty", "good taste", to the general ones of modernity, contemporaneity, actuality. In the common language, the word "fashion" inherited a meaning from all these, while the scientific discourse combined it with the phenomena of communication, imitation, conformity, social change, innovation.
There is a tendency to overlap the meaning of the concept of fashion with that of clothing, both in common and scientific language, but fashion is mainly reflected in clothing, but it does not stop there.
Clothing communicates information to viewers through the visual language elements of which it is composed, points, lines, colors, color spots, shapes, but at the same time it communicates the social status of the wearer, it communicates the state of mind, some moral values, belonging to various styles and groups.
Clothing is an abbreviation of who we are, what we think.
In order to truly understand the role that clothing occupies in human society, we must return to its origins, understand the motivations that lead us to use it, establish the place it occupies in modern society and how we can make the consumption of clothing products to reduce global pollution.

Keywords: clothing, communication, concept, fashion, semantics

De la rădăcina indo-europeană **muid** provin zeci de cuvinte greceşti, latine, franceze, printre care se numără şi *mod, modern, a modifica*.

Termenul **modă** provine din fr. *mode,* şi, în ambele limbi dezvoltă sensul primar şi cel mai vechi, anume de: *fel de a se îmbrăca, de a se purta* etc., şi sensul particular unei anumite epoci: *gust, preferință la un moment dat pentru un anumit fel de a se îmbrăca*. La rândul său termenul franţuzesc este derivat din latinescul *modus* care înseamnă *măsură, moderaţie*.

De-a lungul timpului, ideea de modă în istorie, literatură şi filozofie a cuprins două sensuri. Primul, generic, de fenomen cultural care reflectă modernitatea sau aculturaţia, iar cel de-al doilea, ca aspect exterior al individului – înfăţişarea ilustrată de îmbrăcămintea şi înfrumuseţarea corpului. Ambele sensuri au fost susţinute sau combătute în filozofie, în literatură şi în istorie, fapt ce i-a determinat pe unii autori să caracterizeze conceptul de „modă" ca fiind ambiguu (R. König; J. Craik; A.-M. Sellerberg sau Z. A. Bernhardt).

Termenul de „modă" a intrat în circulaţie la sfârşitul secolului al XV-lea, semnificând modul de utilizare, de comercializare şi de producţie de îmbrăcăminte.[1] Trei sute de ani mai târziu, cuvântul „modă" capătă o nouă semnificaţie: a urma, a fi în pas cu actualitatea.[2]

Definiţii ale modei

Parcursul istoric al modei a arătat că aceasta este un fenomen care derivă din contactul social. În ceea ce priveşte definirea modei, cei mai mulţi dintre autori au relaţionat conceptul

[1] Buffa, Cristiano, *Moda*, în Simonetta Minetti (coord.), *Encicplopedia della comunicazione*, DeAgostini, Novara, 2004, p. 300.
[2] Braudel, Fernand, *Costumele şi Moda*, în Fernand Braudel, *Structurile cotidianului: posibilul şi imposibilul*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1984, p. 65.

de „modă” fie cu practicile estetice ale vieţii cotidiene, subliniind caracterul temporar şi ciclic al modelor, fie cu atitudinile şi comportamentele de consum, de acumulare a unor comodităţi, accesorii şi bunuri materiale.

Pentru a putea evidenţia inovaţiilor aduse de-a lungul timpului în conceptualizarea modei se impune o expunere cronologică a definiţiilor.

Emory S. Bogardus (1882-1973) sublinia în cadrul lucrării din *Essentials of Social Psychology (1918)*, că moda reprezintă „un mod de a gândi sau de a acţiona în favoarea căruia doar o proporţie mică a unui grup optează datorită competiţiei şi altor restricţii”.[3]

Acelaşi autor evideţiază trăsăturile specifice, făcând o prezentare de ansamblu corespunzătoare cercetărilor vremii:[4]

1. Moda devine prevalentă prin imitaţie.

2. Individul este frecvent atras de „vârtejul” modei datorită temerii de dezaprobare socială. Presiunea socială se manifesta deosebit de puternic asupra femeilor, mai ales în ceea ce privea vestimentaţia, dar, actualmente, vârtejul a cuprins şi sfera masculină.

3. Dorinţa de a se distinge şi impulsul faţă de contrastul şi variaţia socială sunt gratificate prin modă.

4. Modei îi stă bine cu noutatea.

5. Invenţia este antecedentul necesar al modei.

6. Reputaţia urmează moda.

7. Moda face apel la libertate.

8. Moda se sincronizează cu spectacularul. Senzationalul atrage atenţia şi conferă, de asemenea, individualitate şi distincţie,.

9. Activităţile comerciale ale designerilor şi promotorilor asigură dominaţia modei.

10. Stimulii modei entuziasmează creşterea imitaţiei modei. [...]. Multe articole sunt achiziţionate nu pentru că acestea sunt frumoase, dar pentru că vecinii sau prietenii deţin bunuri la modă.

11. Sprirtul progresului duce la emergenţa modei.

Aceste caracteristici, deşi au fost enunţate în 1920, sunt încă specifice manifestărilor modei în societăţile contemporane. Astfel că moda se realizează ca un proces de imitaţie în comportamentul indivizilor, ilustrând cele două extreme ale vieţii sociale, apartenenţă şi individualitate.

Alfred L. Kroeber, considerat iniţiatorul studiului cantitativ al modei vestimentare, a pus accentul pe faptul că, „spre deosebire de alte fenomene sociale care se schimbă ca efect al dezvoltării interne sau al cauzelor externe, în modă schimbarea este gratuită”, este o schimbare făcută de dragul schimbării[5]

Împreună cu Jeane Richardson, Alfred Louis Kroeber a analizat, schimbarea vestimentaţiei feminine în Occident de-a lungul a trei secole (1787-1936), constatând că există o variaţie a siluetei în ansamblu („tip permanent”), care se schimbă la fiecare 50 de ani, şi o variaţie a detaliilor („tip aberant”) în cadrul fiecărui tip de vestimentaţie permanent.[6]

Sociologul american Herbert Blumer definea moda ca „un element în continuă schimbare prin care anumite forme se bucură de acceptarea temporară şi de respect pentru ca apoi să fie înlocuite de altele în conformitate cu vremea”[7].

---

[3] Bogardus, Emory S., *Suggestion-Imitation Phenomena*, în Emory S. Bogardus. *Essential of Social Psychology*, University of Southern California Press, Los Angeles, 1920, p. 138

[4] Idem, pp. 138-144

[5] A.L. Kroeber, *Anthropology*, 1948, apud Stoetzel, Jean, *La psychologie sociale*, Flammarion, Paris, 1963.p. 245

[6] J. Richardson şi A.L. Kroeber, *Three Centuries of Women's Dress Fashions, a Quantitative Analysis*,University of California Press, 1940

[7] Blumer, Herbert, „Fashion: From Class Differentiation to Collective Selection”, în Sociological Quarterly, 10, 1969, p. 281

Susan B. Kaiser[8] (1985, 9) considera moda o „formă de comportament colectiv acceptat la un moment dat în societate şi despre care se anticipează că se va schimba".

În lumea modernă, suntem conştienţi că societatea şi formele acesteia nu sunt niciodată statice, iar schimbările apar în mod constant. Mai mult însă, noutatea în curentele modei este atenuată, posedând câteva elemente de familiaritate pentru indivizi, tocmai pentru că astăzi funcţionarea industriei modei în economia de piaţă a indus conştiinţa schimbării vestimentaţiei, prin lansarea sezonieră a colecţiilor (iarnă, vară, primăvară).

Componenta dinamică este esenţială în definiţia sociologică a modei, dar nu trebuie omis faptul că moda conţine şi caracteristici stabile, căci elementele de noutate, asupra cărora o proporţie semnificativă din populaţie îşi exprima adeziunea, au efecte diferite asupra generaţiilor, genurilor şi claselor sociale. Celelalte componente structurale, respectiv ubicuitatea şi manifestarea modei semnifică faptul că moda devine publică, cunoscută, etalată[9].

Pornind de la aceleaşi caracteristici definitorii, Morris B. Holbrook şi Dixon Glenn (1985) afirmau că „moda reprezintă consumul public prin intermediul căruia oamenii comunică altora imaginea pe care doresc să o proiecteze".[10]

În această ordine de idei, consumul de modă vestimentară reprezintă un mod de poziţionare socială şi culturală, împlinind expectanţele indivizilor cu privire la ascensiunea socială.

Ca fenomen social, moda poate fi caracterizată în termeni de ciclicitate, ca transformare continuă a preferinţelor membrilor unei societăţi în diferite domenii.

În opinia lui Septimiu Chelcea[11], moda ca „ansamblul de comportamente şi opinii colective care, într-o anumită cultură dată, arată preferinţa temporară pentru anumite practici expresive ale vieţii sociale (vestimentaţie, coafură, alimentaţie, lectură)".

Cristina Tîrhaş[12] propune definirea modei ca „ansamblu de atitudini şi comportamente specifice unei perioade (epoci), într-un context cultural dat, exprimată printr-un privilegiu aparte acordat unui anumit lucru, mergând de la elemente specifice (vestimentaţie, podoabe, coafură, stiluri arhitectonice şi de mobilier), până la ideologii, modalităţi de gândire şi conduite de viaţă".

Altă abordare este propusă de sociologul Achim Mihu,[13] care defineşte moda ca fiind "un model sau un stil de înfăţişare şi comportare, indus oamenilor prin forţa persuasiunii reclamei şi receptat prin disponibilităţile oamenilor (parcă nelimitate) de imitaţie". Aşadar, moda reprezintă „un set de coduri şi convenţii care reglementează comportamentul vestimentar care prezintă următoarele particularităţi:

1) moda reprezintă o formă de comportament social temporar acceptat în societate;

2) moda traduce preferinţele oamenilor faţă de anumite practici ale vieţii cotidiene;

3) moda este un fenomen social dinamic care se manifestă cu o anumită ciclicitate, determinată de preferinţele indivizilor;

4) adoptarea modei exprimă un comportament de conformare; 5) se propagă prin imitaţie.

---

[8] Kaiser, Susan B., The Social Psychology of Clothing and Personal Adornment, Macmillan Publishing Company, New York, 1985, p. 9

[9] König, René, The restless image. A sociology of fashion, George Allen & Unwin Ltd., Londra, 1973,p. 57

[10] *Apud* Kawamura, Yuniya, Fashion-ology: An Introduction to Fashion Studies, Berg Publishers, Oxford, 2004, p. 94

[11] Chelcea, Septimiu, „Modă", în C. Zamfir şi L. Vlăsceanu (coord.), Dicţionar de sociologie urmat de indicatori demografici, economici, sociali şi sociologici, Editura Babel, Bucureşti, 1993, p. 365

[12] Tîrhaş, Cristina, „Moda", în S. Chelcea şi P. Iluţ (coord.), Enciclopedie de psihologie, Editura Economică, Bucureşti, 2004, p. 227

[13] Mihu, Achim, Sociologie, Eikon, Cluj-Napoca, 2008, p. 348

Spre deosebire de celelalte creaturi ale naturii, omul nu a putut să se arate aşa cum a fost creat. Acesta a încercat în diverse moduri să-şi creeze vestimentaţie.

Nu s-a putut stabili cu exactitate momentul apariției vestimentației și nici motivația folosirii acesteia, dar există câteva teorii, printre cele mai importante sunt: nevoia de protecție față de un mediu ambiental ostil, pudoarea care ar fi determinat acoperirea părților intime, și nevoia ornamentării corpului.

De-a lungul vremii, omul s-a raportat în mod diferit la vestimentatie.

La început hainele erau produse din materialele pe care omul le găsea în mediul înconjurător, ulterior s-a trecut la tesături naturale, iar în contemporaneitate, când resursele naturale ale planetei sunt în scădere şi cererea de produse vestimentare tot mai mare, s-a impus realizarea acestora din fire și fibre sintetice.

Vestimentația este formată din obiecte care vin în contact direct cu corpul. Aceasta produce efecte fizice și psihice atât pentru purtător, cât și pentru privitor, datorită receptării mesajelor transmise de către elementele de limbaj artistic conținute.

În ultimii ani s-a constatat o creștere a producției, dar și a consumului de produse vestimentare datorită curentului „Fast-fashion” care a reușit performanța de a modifica trendurile modei, puternic influențată și de globalizare.

De evidențiat este faptul că întreg sistemul modei are implicaţii în mai multe ramuri ale vieţii sociale: individ, comunicare, valori, consum, resurse, poluare, iar şirul poate continua.

Consumatorii de modă se împart în două categorii: imitatori și inovatori. În prima categorie a imitatorilor sunt plasaţi oamenii care urmează trendul modei impus de către inovatori.

Deși majoritatea oamenilor sunt consumatori de modă, nimeni nu îi învață să o consume în mod conştient şi responsabil. Copiii învață de la părinți, părinții din experiență sau prin imitarea modelelor sociale, dar de cele mai multe ori producătorii sugerează modelele de urmat, având la bază raţiuni economico-financiare.

Dacă oamenii ar fi învățați să își compună imaginea și să folosească inteligent aceste produse în scopul obținerii beneficiilor dorite, s-ar putea ajunge la un consumul conştient-responsabil.

Pentru ca oamenii să-și poată gândi combinațiile vestimentare trebuie să înțeleagă mecanismul comunicării informațiilor prin vestimentație. Aspectul exterior al omului este important deoarece acesta transmite informații care sunt decodificate instinctiv de privitori. Aceste informații sunt transmise prin ansamblul de elemente de limbaj vizual. Fiecare element vizual din care este compusă vestimentația este înţeles separat, apoi creierul asamblează informațiile în mesaje coerente, asemeni citirii cuvintelor într-o propoziție. Cu cât crește nivelul de cultură și experiență cu atât crește viteza citirii. Aspectul exterior al omului este primul lucru pe care îl vede un observator fiind un factor critic în urma căruia, privitorii, judecă, acceptă sau resping interacțiunea.

Aşadar, prin vestimentație, ca formă de comunicare, se pot transmite intenționat sau involuntar mesaje și informații. Persuasiunea prin vestimentație este un mod de influențare a privitorilor, ea având diferite scopuri. Un element este etalarea forței luptătorilor și amplificarea puterii conducătorilor. Însă un alt scop îl are utilizarea costumului în teatru și cinematografie. Astfel, prin îmbrăcăminte nu numai că putem vedea în ce perioadă istorică suntem și în ce arie geografică ne aflăm, dar putem identifica statutul social al individului, starea de spirit, fiind, totodata, şi un indicator al principiilor şi valorilor pe care le deţine.

Educația vestimentară ar trebui să fie introdusă în învățământul de masă pentru a avea acces întreaga populație, întrucât vestimentația a fost și este o constantă în viața oamenilor. Prin această educație s-ar putea încuraja și facilita căutarea identității personale, căutare prin care trec toți adolescenții. Din păcate lipsa educației vestimentare determină oamenii să imite stilurile vestimentare ale persoanelor cele mai vizibile din punct de vedere social, al

persoanelor influente, pe care le apreciază şi pe care le aleg ca modele de urmat, şi desigur, producătorii nu ezită să speculeze acest fenomen al imitației.

Concluzii

Conceptul de moda a intrat în uz spre sfârşitul secolului al XV-lea, fiind caracterizat de schimbare şi inovaţie.

Fenomenul modei a pătruns în mai multe domenii, însă cel mai mult este asociat cu vestimentaţia oamenilor.

Parcursul modei comunică informaţii importante despre om şi societate, despre evoluţie şi epoci istorice.

BIBLIOGRAPHY

Blumer, Herbert, „Fashion: From Class Differentiation to Collective Selection", în Sociological Quarterly, 10, 1969.

Bogardus, Emory S., „Suggestion-Imitation Phenomena", în Emory S. Bogardus. Essential of Social Psychology, University of Southern California Press, Los Angeles, 1920.

Chelcea, Septimiu, „Modă", în C. Zamfir şi L. Vlăsceanu (coord.), Dicţionar de sociologie urmat de indicatori demografici, economici, sociali şi sociologici, Editura Babel, Bucureşti, 1993.

Kaiser, Susan B., „Toward a contextual social psychology of clothing: a synthesis of symbolic interactions and cognitive theoretical perspectives", în Clothing and Textiles Research Journal, 2, 1983.

Kaiser, Susan B., The Social Psychology of Clothing and Personal Adornment, Macmillan Publishing Company, New York, 1985.

Kawamura, Yuniya, Fashion-ology: An Introduction to Fashion Studies, Berg Publishers, Oxford, 2004.

König, René, The restless image. A sociology of fashion, George Allen & Unwin Ltd., Londra, 1973.

Kroeber, Alfred L., „On the Principle of Order in Civilization as Exemplified by Changes of Fashion", în American Anthropologist, New Series, 21, 3, 1919.

Mihu, Achim, Sociologie, Eikon, Cluj-Napoca, 2008.

Richardson, James, „Vertical integration and rapid response in fashion apparel", în Organizational Science, 7, 4, 1996, pp. 400-412.

Stoetzel, Jean, La psychologie sociale, Flammarion, Paris, 1963.

Tîrhaş, Cristina, „Moda", în S. Chelcea şi P. Iluţ (coord.), Enciclopedie de psihologie, Editura Economică, Bucureşti, 2004.

MAN AS AN OBJECT OF CONTEMPORARY SPIRITUAL REFLECTION

Marius Ionuț Haba
PhD Student, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: Social relations are, by all means, extremely important for a man in life. The Holy Scripture says, for that matter, that man was created by God for this specific purpose of being in communion with his Creator and his fellows. Communion with God is achieved through prayer and with people by maintaining relationships grounded in common high ideals. As regards Prayer, the Holy and Divine Liturgy is par excellence the sacred reality in which man communes with God and his fellows. Now, as to communion and social relations between people, this must be based – according to specialists – on concrete help, emotional support and offering one's company. It was even shown that highly qualitative social relations have a positive impact on human life.
Man's constant and natural desire of being in the company of his fellows is actually aimed at sharing experiences and receiving, also, what the others have to share, and since life itself is a mystery, man has always questions which are posed by his experiences. That is why looking for guidance is an ontological need. From this perspective, one of the most important advisors in a Christian's life is the spiritual father, who is the only one able to help him in the process of spiritual growth given the fact that such a spiritual director went in some measure through the fire of temptation and therefore acquired a certain experience in this sense.

Keywords: social relations, communion, guidance - orientation, spiritual director, confession

Pe tot parcursul vieții, omul se află în relație cu semenii săi: familia, prietenii, colegii, cu întreaga lume. În general, „relațiile pe care le avem cu semenii noștri sunt o parte definitorie a vieții noastre"[1]. Toate aceste relații au un impact major asupra personalității noastre, asupra stării de bine, a sănătății mentale și fizice etc. Există studii care arată faptul că „suportul social de care oamenii beneficiază este asociat cu niveluri reduse ale simptomelor de tulburări mentale (depresie, anxietate, etc)"[2]. Relațiile sociale au un impact pozitiv asupra persoanei umane. Omul se autodescoperă în comuniune cu semenii săi și poate să se lupte cu neputințele sale sau poate să crească duhovnicește. Pentru ca lucrurile să ajungă la un asemenea nivel spiritual, este nevoie ca relațiile cu semenii să fie de înaltă calitate.

1. Omul - ființă socială

Calitatea omului de a fi o ființă socială se observă încă din primele pagini ale Sfintei Scripturi, unde ni se spune că Dumnezeu l-a făcut pe Adam și că a constatat: „nu este bine să fie omul singur; să-i facem ajutor potrivit pentru el" (Fac. 2, 18). Înțelegem faptul că nu se găsea ajutor potrivit pentru Adam și Dumnezeu de aceea o creează pe Eva. Scriptura, prin această afirmație, arată nevoia socială a omului de a comunica, de a fi cu un alt semen. Tot cartea *Facerea* ne spune că Dumnezeu îl caută pe Adam ca să stătea de vorbă cu el, „în răcoarea serii" (Fac. 3, 8). Deci, omul a fost creat spre a fi în comuniune cu Dumnezeu și cu semenii săi. Dumnezeu nu l-a făcut pe om

> „ca pe animalele singuratice, ci ca grup, împreună cu alții în comuniune,
> ca să nu trăiască numai sieși, ci și tatălui, și mamei, și fraților, și soției, și copiilor,

[1] Silviu Andrei MATU, „Suportul și relațiile sociale", în: *Tratat de psihologie pozitivă*, Aurora SZENTÁGOTAI-TĂTAR, Daniel DAVID (eds.), Editura Polirom, Iași, 2017, p. 197.
[2] *Ibidem*, p. 198.

și altor rudenii și prieteni, și celor dintr-o localitate, și seminției, și patriei, și celor de un neam, și tuturor oamenilor. Ba încă și părților lumii și întregii lumi. Și, cu mult înainte, lui Dumnezeu Făcătorul. Căci, dacă este întreg rațional (cuvântător), trebuie să fie social, iubitor al universului, iubitor al lui Dumnezeu"[3].

Părintele Dumitru Stăniloae, vorbind despre dialogul omului cu Dumnezeu, despre rugăciune, spune: „pomenirea Lui produce contactul și comuniunea reală cu Dumnezeu. Unde e dialog, nu mai e distanță și separație, ci comunicare reală. Cuvântul aduce celui căruia i se adresează putere din viața celui care vorbește"[4]. Deci, omul nu poate fi izolat. „O persoană există doar în comuniune. Se realizează pe măsura interesului ei pentru celălalt și a interesului celuilalt pentru ea. E taina Sfintei Treimi"[5]. Sfânta Treime este modelul de comuniune și iubire pentru om. Dragostea dintre Persoanele Sfintei Treimi este o icoană pentru fiecare om. Desigur că această icoană nu poate fi aplicată în totalitate deoarece „relația dintre Persoanele Sfintei Treimi nu poate fi aplicată persoanei umane, fiindcă Dumnezeul Treimic este necreat, în timp ce omul este creat"[6]. Însă, putem vorbi doar despre cel mai înalt model spre care omul trebuie să tindă.

În continuarea celor expuse în cartea *Facerea*, putem să amintim momentul participării Mântuitorului Hristos la nunta din Cana Galileii (Ioan 2, 1-11). Scopul căsătoriei este unirea soților în vederea întrajutorării acestora, cu scopul mântuirii. În familie, cei doi „se au unul pe altul dăruindu-se unul altuia, lepădându-se fiecare, de dragul celuilalt, de sine și de voia sa, de luarea-aminte numai la sine, de sorbirea din bucuriile vieții de unul singur, într-un cuvânt de orice formă de egoism"[7]. Taina nunții îi unește pe cei doi spre a se sprijini pe parcursul vieții sub toate aspectele: trupesc, sufletesc, dar mai ales duhovnicesc. Familia este și ea o altă icoană a Sfintei Treimi. Având acest model al desăvârșirii, soții se susțin unul pe altul pentru a putea depăși momentele dificile ale vieții. Astfel, căsătoria se arată a fi o cale duhovnicească ce duce spre Împărăția Cerurilor.

Termenul de „comuniune" înseamnă legătură puternică, unire strânsă între oameni, unitate a celor care împărtășesc aceleași idei, aceeași credință, împărtășanie, euharistie[8]. Comuniunea arată legătura strânsă pe care o pot stabili oamenii împreună. Comuniunea arată dorința oamenilor de a fi împreună, de a se bucura pentru aceleași lucruri, de a empatiza. Interesant este faptul că termenul ne trimite și la Sfânta Împărtășanie. Deci, omul are nevoie să fie în comuniune, în primul rând, cu Dumnezeu și mai apoi cu oamenii. Euharistia îl pune în legătură pe creștin cu Dumnezeu și cu oamenii. Apoi, Sfânta Liturghie este o slujbă cu implicații comunitare. Termenul de „liturghie - λειτουργία (leitourgia)", înainte de a fi folosit cu înțelesul de astăzi, „însemna orice serviciu sau slujbă publică, adică orice funcție sau lucrare de interes public (λειτον - leiton de la λαός - laos = popor + ἐργο - ergo = lucru, lucrare, operă), deci orice activitate depusă de un slujbaș al statului, în interesul general al

---

[3] MONAHUL AUGUSTIN, „Prolog la prima ediție", coll. *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinților Părinți, care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși* 12, traducere din greceşte, introducere și note de Preotul Profesor Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2017, p. 46.

[4] Nota 71, în: TEOLIPT, MITROPOLITUL FILADELFIEI, *Despre lucrarea cea ascunsă întru Hristos*, coll. *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinților Părinți, care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși* 7, traducere din greceşte, introducere și note de Preotul Profesor Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2013, p. 87.

[5] Preot Marc-Antoine COSTA DE BEAUREGARD, Preot Dumitru STĂNILOAE, *Mica dogmatică vorbită: dialoguri la Cernica*, trad. Maria Cornelia Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, [3]2007, p. 200.

[6] HIEROTHEOS, mitropolit de Nafpaktos, *Persoana în tradiția ortodoxă*, trad. de prof. Paul Bălan, Editura Bunavestire, Bacău, 2002, p. 226.

[7] Jean-Claude LARCHET, *Despre iubirea creștină*, trad. de Marinela Bojin, Editura Sophia, București, 2010, p. 124.

[8] Cf. Ion COTEANU et alii, *Dicționarul explicativ al limbii române, Academia Română. Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan - Al. Rosetti"*, ediție revăzută și adăugită, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, [2]2009, p. 215.

cetățenilor unei țări”[9]. Ulterior, termenul a căpătat valențe creștine, fiind utilizat cu înțelesul de slujire adusă lui Dumnezeu. În liturghie, toți cei prezenți formează un popor, o unitate. Toți creștinii prezenți se roagă împreună, toate cererile sunt folosite la plural. Psihologul Mihaly Csikszentmihalyi confirmă caracterul comunitar al Sfintei Liturghii, dar și al celorlalte slujbe, prin următoarele constatări: „pentru subiecții cercetărilor noastre care trăiau singuri și nu mergeau la biserică, duminica era momentul cel mai deprimant al întregii săptămâni”[10]. Deci, Sfânta Liturghie ne amintește că suntem ființe sociale, comunitare, și că nu putem trăi în mod individualist, egoist.

Oamenii de știință spun că viața socială este cea care îl face pe om cu adevărat fericit: „psihologul Michael Argyle spune că există trei surse de satisfacție care împlinesc nevoile noastre elementare în orice fel de relație: ajutorul concret, sprijinul emoțional și compania”[11]. Putem aminti în acest context unele adevăruri pe care ni le menționează scrierile noutestamentare despre comunitatea primilor creștini. Nevoia unora față de alții este arătată prin faptul că în Biserica primară toate se puneau la comun, totul era de obște, dar și prin faptul că organizau anumite colecte (bani sau bunuri) pentru cei săraci: în anul 44, creștinii din Antiohia hotărăsc să facă o colectă pentru cei din Ierusalim (Fapt. 11, 27-30); creștinii din Corint fac o colectă pentru sfinții din Ierusalim (2 Cor. 8, 1 - 9, 15). Referitor la faptul că toate bunurile erau folosite în comun, ne amintim cazul lui Anania și al Safirei, care au ascuns bunurile pe care au promis că le vor dărui (Fapt. 5, 1-5).

Sfântul Apostol Pavel, în epistolele sale, spune despre creștini că sunt trupul lui Hristos și „mădulare unii altora” (Rom. 12, 5). Viața sacramentală a creștinului presupune ca acesta să fie implicat, în mod activ, în viața Bisericii. Dacă el se izolează, crează răni și în celelalte mădulare, de aceea legătura dintre membrii trupului Domnului este una extrem de importantă. Creștinii sunt „templu al lui Dumnezeu” (1 Cor. 3, 16), „ogorul lui Dumnezeu” (1 Cor. 3, 9) sau poporul lui Dumnezeu (Rom. 9, 25-26). Având această chemare, creștinul trebuie să fie în comuniune cu semenii săi pentru a duce la împlinire lucrarea de mântuire și îndumnezeire a creației, pe care Dumnezeu l-a ales să o guverneze înțelept.

Cercetătorii spun că dintotdeauna „ființele umane au trăit în grupuri care au fost permanent caracterizate de relații intense și durabile între membri și că nevoia de apartenență este un motiv puternic, fundamental și universal”[12]. Nevoia omului de a fi împreună cu semenii săi este fundamentală. Această relație pe care doresc să o stabilesc cu aproapele meu reflectă, în gândirea Părintele Dumitru Stăniloae, relația dintre Persoanele Sfintei Treimi:

> „când sunt în relație cu altul, acest altul este și el în relație cu un altul, un alt «altul». Când vorbesc cu tine, când sunt în relație cu tine, sunt și în relație cu altul; fiindcă tu nu ești singur, nu ești gol de orice relație, ci ești plin, ești caracterizat de relația pe care o ai cu altul. Astfel, Duhul purcede din Tatăl Care este în relație cu Fiul, plin de iubire pentru Fiul. Nu există un Tată abstract, există un Tată Care are un Fiu. De asemenea, Duhul este în relație cu un Fiu Care are un Tată [...] Există o relație între două persoane care sunt ele însele în relație cu o alta”[13].

Omul, intrând în relație cu aproapele, intră în comuniune cu întreaga umanitate. Nevoia relațiilor este dată de faptul că, prin ele, omul se îmbogățește, crește social, cultural,

---

[9] Preot Prof. Dr. Ene BRANIȘTE, *Liturgica specială*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, [2]1985, p. 189.

[10] Mihaly CSIKSZENTMIHALYI, *Flux: psihologia fericirii*, trad. Monica Lungu, Ed. Publica, București, 2015, p. 260.

[11] Style CHARLOTTE, *Psihologia pozitivă*, trad. de Claudia-Roxana Olteanu, Editura ALL, București, 2015, p. 35.

[12] Irvin D. YALOM, Molyn LESZCZ, *Tratat de psihoterapie de grup: teorie și practică*, trad. din limba engleză de Simona Reghintovschi și Anatol Reghintovschi, Editura Trei, București, 2008, p. 40.

[13] Preot Marc-Antoine COSTA DE BEAUREGARD, Preot Dumitru STĂNILOAE, *op. cit.*, p. 122.

spiritual etc. S-a demonstrat că evoluția vieții sau a unor boli este influențată direct proporțional cu capacitatea persoanei de a avea relații sociale. Cercetătorii au arătat că „integrarea și legăturile sociale au un impact pozitiv asupra cursului unor afecțiuni grave cum sunt cancerul și SIDA”[14], pe de altă parte, „izolarea socială este un factor de risc pentru mortalitatea timpurie la fel de mare ca și factorii de risc evidenți, cum ar fi obezitatea sau fumatul”[15]. Relațiile sociale asigură un trai normal și-i conferă persoanei siguranță, liniște, sănătate psihică și spirituală.

Părinții filocalici spun că oamenii care trăiesc în izolare devin egoiști, deoarece „cei ce fac toate numai pentru ei își însușesc iubirea de sine ca pe cel mai mare dintre rele. Aceasta e neunirea cu nimeni, necomunicarea, lipsa de iubire, nedreptatea, lipsa de evlavie”[16]. Omul se împlinește când este în dialog cu celălalt, mai ales dacă vorbim despre un dialog ziditor. „În fiecare om este o lumină. Dar ea nu se actualizează decât în comuniune, în iubire. Suntem lumină unii pentru alții. Fiecare se umple de lumina celuilalt”[17]. Omul este comparat cu o lumină pentru ceilalți. Eu, când mă deschid, pot să-i luminez pe alții, dacă sunt duhovnicesc, dacă o lumină a pătruns în viața mea. Putem vorbi, în acest caz, despre oamenii cu viață sfântă, ca fiind cei care au un impact major asupra celor din jur. Aceștia transferă lumina din viața lor, în viețile celorlalți. Însă, noi putem deveni și întuneric pentru ceilalți și-l putem accentua în ei. Putem vorbi despre un anumit dinamism al vieții spirituale. Cert este că omul a fost creat spre a fi în comuniune cu semenii săi.

2. Nevoia existențială a omului de comunicare și comuniune

Omul dorește să fie în compania semenilor săi deoarece le împărtășește acestora experiențele sale și, în același timp, se împărtășește din ceea ce aceștia îi dăruiesc. Întrucât viața este o taină, omul are mereu întrebări în ceea ce privește experiențele sale. De aceea, căutarea sfaturilor este o nevoie ontologică. Oamenii se întâlnesc zilnic cu această necesitate: cer recomandări în privința produselor și a obiectelor pe care doresc să și le procure, cer sfaturi în privința orientării profesionale sau caută un loc de muncă, cer recomandări de natură culturală sau artistică: cărți pe care să le citească, muzica pe care să o asculte sau filmele pe care să le urmărească. Specialiștii în relațiile interumane recomandă o mai mare atenție cu privire la ceea ce influențează luarea hotărârilor. Din această perspectivă ar trebui să se aibă în vedere și procesul de deturnare a sensului comunicării prin dezvoltarea unui întreg sector de cercetare care vizează influențarea deciziilor în direcții care nu au nici o legătură cu bunăstarea individului - manipularea mediatică, manipularea prin informare/falsă informare, strategiile de marketing, programarea neurolingvistică (sindromul broaștei fierte, tiparul ferestrei Overton în abordările politice) sunt doar câteva din elementele acestui mecanism care se referă la distorsionarea capacității decizionale a individului. Astăzi, oamenii de știință caută să descopere sisteme de sprijinire a deciziilor care ar putea ajuta indivizii să-și îmbunătățească deciziile[18]. Este important acest aspect deoarece un sfătuitor bun îți poate schimba viața, iar un manipulator expert îți poate aduce moartea sufletească și nu numai!

Prima relație de comunicare pe care o stabilește omul, încă de la venirea sa pe lume, este cea cu părinții. Pentru a se dezvolta armonios din toate punctele de vedere, copilul are nevoie de îndrumători și formatori. Astfel, primii săi îndrumători sunt părinții, urmează nașii, bunicii și celelalte rude, după care se adaugă și duhovnicul, la vârsta când apare conștiința păcatului. Deci, omul, ca să crească frumos, are nevoie de persoane care să-i fie modele, care

[14] Irvin D. YALOM, Molyn LESZCZ, *op. cit.*, p. 41.
[15] *Ibidem*, p. 41.
[16] MONAHUL AUGUSTIN, *op. cit.*, p. 45.
[17] Preot Marc-Antoine COSTA DE BEAUREGARD, Preot Dumitru STĂNILOAE, *op. cit.*, p. 215.
[18] Cf. Ilan YANIV, „Receiving other people's advice: Influence and benefit”, în: *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, XCIII (2004), 1, p. 12.

să-l inspire, să-l formeze. Nu întâmplător Sfântul Porfirie Kavsokalivitul spune că un copil se izbăvește de cele rele dacă părinții ajung la sfințenie[19], iar Sfântul Paisie Aghioritul scrie: „pentru o educație creștinească corectă, sunt necesare trei lucruri: în primul rând, puține cuvinte, în al doilea rând, multe exemple și în al treilea rând, mai multă rugăciune”[20]. Aceeași idee este valabilă și în cazul profesorilor și cu atât mai mult în cazul părintelui spiritual.

Omul este o taină, fapt pentru care și legăturile dintre oameni poartă un caracter tainic. Pentru a se cunoaște pe sine, omul are nevoie de cineva care să-i fie alături în acest parcurs:

> „eu am nevoie de cineva să mă descopere, să mă înţeleagă, să mă întregească şi întărească cât mai deplin; nu-mi ajunge să mă descopăr numai eu; sau nu mă pot descoperi deplin fără să-mi fiu descoperit cu dragoste şi de altul în cele bune, dar şi în cele în care trebuie să devin şi mai bun”[21].

Întâlnirea cu celălalt îl ajută pe om să se descopere și să dorească să se schimbe. Dacă relațiile care se stabilesc cu semenii au scop duhovnicesc, cele două persoane vor crește împreună și se vor susține pe acest drum al desăvârșirii. Nu întâmplător Părintele Dumitru Stăniloae, vorbind despre legătura dintre oameni, în general, o aseamănă cu legătura dintre mădularele trupului: „nu se poate însănătoși un mădular bolnav, dacă nu i se comunică sângele mădularelor sănătoase. Aceasta se face între oameni prin iubire”[22]. Cu atât mai mult este valabil acest lucru în legătura dintre părintele spiritual și ucenic, aceștia fiind uniți într-un mod aparte prin harul duhovniciei. Legat de neascultarea ucenicului, Marcu Ascetul îi recomandă părintelui, ca în acele momente, să nu se mânie: „dacă ți s-a rânduit să înveți întru Domnul și nu ești ascultat, întristează-te cu mintea, dar nu te tulbura la arătare”[23]. Arătarea pe față se referă la a nu da curs mâniei sau întristării, ci la a o așeza înaintea Domnului.

După cum spuneam, creștinul poate crește duhovnicește doar dacă este bine sfătuit. Astăzi, când lumea se află la o anumită răscruce, tinerii, dar și adulții, au nevoie de un îndrumător adevărat. Doar un povățuitor încercat poate să discearnă care este adevărul și calea cea mai bună de urmat. Sfătuirea aceasta cu duhovnicul trebuie să pornească chiar de la gândurile care ne asaltează, pentru că de la nivelul gândului începe păcatul. „Omul are nevoie să-și descopere gândurile rele, egoiste, ca să poată scăpa de ele. Are nevoie de ajutorul altuia, de puterea și judecata altuia, însăși comunicarea cu altul este un act de smerenie și de ieșire din încrederea mândră în sine”[24]. Cercetarea gândurilor și arătarea acestora cuiva îl ajută pe creștin să se cunoască mai bine, să se înțeleagă și să primească sfaturi potrivite pentru a ști cum să acționeze în lupta împotriva patimilor[25]:

---

[19] Cf. SFÂNTUL PORFIRIE KAVSOKALYVITUL, *Sfaturi pentru viața de familie*, trad. din limba greacă și note de protopresbiter dr. Gabriel Mândrilă, Editura Sophia/Metafraze, București, 2019, p. 69.

[20] CUVIOSUL PAISIE AGHIORITUL, *Mica Filocalie*, traducere de Pr. Victor Manolache, Editura Egumenița, Editura Cartea Ortodoxă, Galați, 2009, p. 142

[21] Dumitru STĂNILOAE, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, coll. *Opere complete* 5, Editura Basilica, Bucureşti, 2013, p. 201.

[22] Nota 68, în: AVVA DOROTEI, *Să nu judecăm pe aproapele*, VI, 8, coll. *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinţilor Părinţi, care arată cum se poate omul curăţi, lumina şi desăvârşi* 9, traducere din greceşte, introduceri şi note de Preotul Profesor Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă, Bucureşti, 2017, p. 625.

[23] SFÂNTUL MARCU ASCETUL, *Despre cei ce-și închipuie că se îndreptățesc din fapte*, 176, coll. *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinţilor Părinţi, care arată cum se poate omul curăţi, lumina şi desăvârşi* 1, traducere din greceşte, introducere şi note de Preotul Profesor Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă, Bucureşti, 2017, p. 322.

[24] *Fragmente din cuvintele Avvei Isaia*, coll. *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinţilor Părinţi, care arată cum se poate omul curăţi, lumina şi desăvârşi* 12, traducere din greceşte, introducere şi note de Preotul Profesor Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă, Bucureşti, 2017, p. 349.

[25] De aceea și Talasie Libianul îl numea pe cel care urmează unui părinte duhovnicesc „bărbat chibzuit” (TALASIE LIBIANUL, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, IV, 40, coll. *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinţilor Părinţi, care arată cum se poate omul curăţi, lumina şi desăvârşi* 4, traducere din

„e necesar ca gândurile mele să le comunic nu pentru a le susține, ci pentru a le lepăda. Adică trebuie lepădate gândurile care susțin egoismul și nu se pot lepăda decât comunicându-le altuia, cu scopul lepădării. Trebuie să le dezaprobi în fața altuia. Cel căruia le comunici trebuie să-ți devină un însoțitor de comuniune. Nu mă pot descărca de egoism neintrând în comuniune cu altul. Numai o altă conștiință mă poate descărca, arătându-i că părăsesc egoismul”[26].

Doar având pe cineva de încredere, căruia pot să-i descopăr gândurile, am șansa să merg pe drumul cel bun. Specialiștii în psihologie au constatat că nu este important ca un sfat să vină de la cineva care este mai inteligent sau mai informat, ci, în primul rând, de la cineva care este obiectiv, care nu este implicat în situația respectivă[27]. Și aceasta deoarece duhovnicul poate ajuta la găsirea soluțiilor, mai ales în familiile cu probleme. Dacă soții sau chiar întreaga familie are același duhovnic, el poate să-i ajute să depășească momentele critice.

Prin spovedanie, creștinul iese din izolare și dialoghează cu cineva. Iar duhovnicul nu este oricine deoarece are împuternicire de la Însuși Mântuitorul Hristos spre a putea ierta păcatele (Ioan 20, 22-23). Mai mult decât atât, Sfântul Ioan Gură de Aur spune că Dumnezeu împrumută mâna și gura preotului pentru a le sluji pe toate, în Biserică[28]. Cu referire la spovedanie, creștinul primește de la Dumnezeu sfaturi prin gura preotului, dacă ambii se roagă și s-au pregătit duhovnicește: „Spovedania este singura Taină în care există o convorbire personală, intimă și profundă, între preot și credincios [...] Orice om are nevoie de un confident serios și de un prieten”[29]. Omul de astăzi are nevoie să se deschidă cuiva, să-și mărturisească neputințele, să fie ascultat. Astăzi asistăm la o adevărată „epidemie de singurătate”, la creșterea procentului persoanelor care au depresie sau care suferă de anxietatea socială. Acestea sunt, de fapt, un efect al slăbirii credinței și a religiozității omului „recent”, al abandonării spovedaniei, al renunțării la ajutorul pe care Dumnezeu îl dăruiește lumii Sale, din dragoste.

Creștinul, nu doar că are nevoie de spovedanie, ci îi este indispensabilă pentru a putea viețui în Hristos. Pentru a crește duhovnicește, el trebuie să se cerceteze neîncetat; „cel ce dorește să viețuiască fără greșeală trebuie să petreacă în supunerea față de un părinte încercat și nesupus înșelării [...] și să socotească porunca și sfatul lui ca pe cuvântul și sfatul lui Dumnezeu”[30]. Sfatul duhovnicului este văzut de părinții filocalici ca fiind voia lui Dumnezeu. Ucenicul este îndemnat să se roage pentru duhovnic[31], pentru ca Dumnezeu să-l lumineze pe acesta. De fapt, ambii trebuie să fie într-o relație vie cu Dumnezeu pentru a putea găsi cărarea mântuirii. Părinții filocalici insistă în a arăta cât de primejdios este pentru cineva să-și caute mântuirea sufletului fără a avea un sfătuitor: „nu va porni cineva pe talazurile mării lipsit de

---

greceşte, introducere şi note de Preotul Profesor Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă, Bucureşti, 2010, p. 40).

[26] Nota 528, SFINȚII VARSANUFIE ȘI IOAN, *Scrisori duhovnicești*, 320, coll. *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinţilor Părinţi, care arată cum se poate omul curăţi, lumina şi desăvârşi* 11, traducere din greceşte, introducere şi note de Preotul Profesor Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 2016, p. 427.

[27] Cf. Ilan YANIV, *op. cit.*, p. 11.

[28] Cf. SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR, *Comentariile sau explicarea epistolelor pastorale: I și II Timotei, Epistola către Tit și cea către Filimon*, II, traducere din limba greacă ediția de Oxonia 1861, de Arhiereul Teodosie A. Ploieșteanul, Atelierele Grafice Socec & Co., București, 1911, p. 193.

[29] Preot Marc-Antoine COSTA DE BEAUREGARD, Preot Dumitru STĂNILOAE, *op. cit.*, pp. 211-212.

[30] CALIST ȘI IGNATIE XANTHOPOL, *Metoda sau cele o sută de capete*, 15, coll. *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinţilor Părinţi, care arată cum se poate omul curăţi, lumina şi desăvârşi* 8, traducere din greceşte, introducere şi note de Preotul Profesor Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă, Bucureşti, 2013, p. 53.

[31] Cf. Ieromonahul Rafail NOICA, *Cultura duhului*, Editura Renașterea, Alba Iulia, [3]2017, pp. 51-55.

un cârmaci priceput”[32], după cum cineva nu poate practica o meserie dacă, mai înainte, nu s-a format, dacă nu fost în grija cuiva. Cel care pornește la un astfel de drum, de unul singur, are șanse mari să pătimească mult.

Există studii prin care se arată faptul că anumiți pacienți se enervează atunci când sunt sfătuiți să-și schimbe comportamentul, iar această reacție poate amenința încrederea și satisfacția pacienților, iar relația medic - pacient se compromite[33]. Profesioniștii din domeniul sănătății sunt îndemnați să le ofere pacienților sfaturi scurte, simple și durabile în ceea ce privește schimbarea comportamentului[34]. Este bine ca duhovnicul să încerce să asculte mai mult și, pe parcursul spovedaniei, să intervină cu îndemnuri scurte și foarte concrete. Mai reținem faptul că „nu este de ajuns ca preotul să spună adevărul, ci trebuie să-l spună cu compasiune, cu delicatețe”[35]. Duhovnicul trebuie să înțeleagă faptul că are în fața sa un suflet rănit, care caută înțelegere din partea cuiva. Tot legat de îndrumare, Marcu Ascetul spune: „celui ce nu se află în ascultarea ta, să nu-i aduci greșeala în față. Căci aceasta ține mai mult de stăpânire decât de sfătuire”[36]. Duhovnicul nu este un „guru” care dă sfaturi tuturor, la unison, ci doar celor care îl caută, care îl ascultă. El se îngrijește doar de mântuirea acelora, nu și a celor care au alți duhovnici.

Concluzii

Nevoia de comuniune este un aspect fundamental în viața unui om. În primul rând, creștinul trebuie să fie în comuniune cu Dumnezeu, Cel Care este Izvorul existenței sale și de la care îi vine tot binele. În al doilea rând, omul este o ființă socială și are nevoie să trăiască în compania semenilor săi. Relațiile cu cei din jur îi definesc viața. Dacă acest lucru nu se întâmplă, izolarea îl va face să devină egoist.

Omul dezvoltă relații cu semenii săi deoarece are nevoie să-i fie validate acțiunile sale și să primească sfaturi în privința frământărilor pe care le are. În ceea ce privește viața duhovnicească, cel mai bun sfătuitor este părintele duhovnicesc. Cu acesta, creștinul trebuie să dezvolte o relație cât mai sinceră, spunându-i chiar și gândurile, care nu-i dau pace, pentru a putea să crească duhovnicește.

Spovedania este ieșirea din izolare și intrarea în dialog cu cineva. Creștinul se deschide în fața unui semen de al său, adică duhovnicul, însă în mod tainic el comunică cu Dumnezeu. Prin această deschidere se restabilește relația de comuniune alterată de păcat. Relația duhovnic–ucenic este o relație ce vizează duhul, creșterea duhovnicească, fapt pentru care amândoi trebuie să se smerească lăsându-L pe Împăratul cerurilor să lucreze în inimile lor.

Marius Ionuț Haba (n. 1988) este doctorand al Facultății de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae” din Iași (UAIC), pregătind sub îndrumarea Pr. prof. dr. Ioan C. Teșu o teză de doctorat intitulată: „Rolul părintelui duhovnicesc în vindecarea sufletului omului contemporan”. Din 2016 este preot paroh al Parohiei Ortodoxe Române „Sfântul Apostol și Evanghelist Matei” din Cirié (Torino), Italia. Email: ioanhaba@gmail.com.

BIBLIOGRAPHY

1. AVVA DOROTEI, *Să nu judecăm pe aproapele*, VI, 8, coll. *Filocalia sau*

[32] CALIST ȘI IGNATIE XANTHOPOL, *op. cit.*, p. 54.
[33] Cf. Benjamin GARDNER, Phillippa LALLY, Jane WARDLE, „Making health habitual: the psychology of 'habit-formation' and general practice”, în: *British Journal of General Practice*, LXII (2012), 605, p. 666.
[34] Cf. Benjamin GARDNER, Phillippa LALLY, Jane WARDLE, *op. cit.*, p. 666.
[35] Pr. Filoteu FAROS, *Dialogul în psihoterapia ortodoxă*, trad. din limba greacă de Pr. Șerban Tica, Editura Sophia, București, 2010, p. 162.
[36] SFÂNTUL MARCU ASCETUL, *op. cit.*, p. 322.

culegere din scrierile Sfinţilor Părinţi, care arată cum se poate omul curăţi, lumina şi desăvârşi 9, traducere din greceşte, introduceri şi note de Preotul Profesor Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, Bucureşti, 2017.

2. BRANIȘTE, Preot Prof. Dr. Ene, *Liturgica specială*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, [2]1985.

3. CALIST ȘI IGNATIE XANTHOPOL, *Metoda sau cele o sută de capete*, 15, coll. *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinţilor Părinţi, care arată cum se poate omul curăţi, lumina şi desăvârşi* 8, traducere din greceşte, introducere şi note de Preotul Profesor Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, Bucureşti, 2013.

4. CHARLOTTE, Style, *Psihologia pozitivă*, trad. de Claudia-Roxana Olteanu, Editura ALL, București, 2015.

5. COSTA DE BEAUREGARD, Preot Marc-Antoine, STĂNILOAE, Preot Dumitru, *Mica dogmatică vorbită: dialoguri la Cernica*, trad. Maria Cornelia Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, [3]2007.

6. COTEANU, Ion et alii, *Dicționarul explicativ al limbii române, Academia Română. Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan - Al. Rosetti”*, ediţie revăzută şi adăugită, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, [2]2009.

7. CSIKSZENTMIHALYI, Mihaly, *Flux: psihologia fericirii*, trad. Monica Lungu, Ed. Publica, București, 2015.

8. CUVIOSUL PAISIE AGHIORITUL, *Mica Filocalie*, traducere de Pr. Victor Manolache, Editura Egumenița, Editura Cartea Ortodoxă, Galați, 2009.

9. FAROS, Pr. Filoteu, *Dialogul în psihoterapia ortodoxă*, trad. din limba greacă de Pr. Șerban Tica, Editura Sophia, București, 2010.

10. *Fragmente din cuvintele Avvei Isaia*, coll. *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinţilor Părinţi, care arată cum se poate omul curăţi, lumina şi desăvârşi* 12, traducere din greceşte, introducere şi note de Preotul Profesor Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, Bucureşti, 2017.

11. GARDNER, Benjamin, LALLY, Phillippa, WARDLE, Jane, „Making health habitual: the psychology of 'habit-formation' and general practice”, în: *British Journal of General Practice*, LXII (2012), 605.

12. HIEROTHEOS, mitropolit de Nafpaktos, *Persoana în tradiția ortodoxă*, trad. de prof. Paul Bălan, Editura Bunavestire, Bacău, 2002.

13. LARCHET, Jean-Claude, *Despre iubirea creștină*, trad. de Marinela Bojin, Editura Sophia, București, 2010.

14. MATU, Silviu Andrei, „Suportul și relațiile sociale”, în: *Tratat de psihologie pozitivă*, Aurora SZENTÁGOTAI-TĂTAR, Daniel DAVID (eds.), Editura Polirom, Iași, 2017.

15. MONAHUL AUGUSTIN, „Prolog la prima ediție”, coll. *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinţilor Părinţi, care arată cum se poate omul curăţi, lumina şi desăvârşi* 12, traducere din greceşte, introducere şi note de Preotul Profesor Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, Bucureşti, 2017.

16. NOICA, Ieromonahul Rafail, *Cultura duhului*, Editura Renașterea, Alba Iulia, [3]2017.

17. SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR, *Comentariile sau explicarea epistolelor pastorale: I și II Timotei, Epistola către Tit și cea către Filimon*, II, traducere din limba greacă ediția de Oxonia 1861, de Arhiereul Teodosie A. Ploieșteanul, Atelierele Grafice Socec & Co., București, 1911.

18. SFÂNTUL MARCU ASCETUL, *Despre cei ce-şi închipuie că se îndreptăţesc din fapte*, 176, coll. *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinţilor Părinţi, care arată cum se poate omul curăţi, lumina şi desăvârşi* 1, traducere din greceşte, introducere şi note de Preotul Profesor Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune

Ortodoxă, Bucureşti, 2017.

19. SFÂNTUL PORFIRIE KAVSOKALYVITUL, *Sfaturi pentru viața de familie*, trad. din limba greacă și note de protopresbiter dr. Gabriel Mândrilă, Editura Sophia/Metafraze, București, 2019.

20. SFINȚII VARSANUFIE ȘI IOAN, *Scrisori duhovnicești*, 320, coll. *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinţilor Părinţi, care arată cum se poate omul curăţi, lumina şi desăvârşi* 11, traducere din greceşte, introducere şi note de Preotul Profesor Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 2016.

21. STĂNILOAE, Dumitru, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, coll. *Opere complete* 5, Editura Basilica, București, 2013.

22. TALASIE LIBIANUL, *Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte*, IV, 40, coll. *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinţilor Părinţi, care arată cum se poate omul curăţi, lumina şi desăvârşi* 4, traducere din greceşte, introducere şi note de Preotul Profesor Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, Bucureşti, 2010.

23. TEOLIPT, MITROPOLITUL FILADELFIEI, *Despre lucrarea cea ascunsă întru Hristos*, coll. *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinţilor Părinţi, care arată cum se poate omul curăţi, lumina şi desăvârşi* 7, traducere din greceşte, introducere şi note de Preotul Profesor Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2013.

24. YALOM, Irvin D., LESZCZ, Molyn, *Tratat de psihoterapie de grup: teorie și practică*, trad. din limba engleză de Simona Reghintovschi şi Anatol Reghintovschi, Editura Trei, București, 2008.

25. YANIV, Ilan, „Receiving other people's advice: Influence and benefit", în: *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, XCIII (2004), 1.

THE TEACHING ABOUT THE HOLY CHURCH IN THE VISION OF METROPOLITAN NICODIM MUNTEANU

Petru-Ionuț Irimia
PhD Student, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: In the present study we want to present the teaching of the Metropolitan of Moldavia and Suceava, from the period 1934-1939, Nicodim Munteanu as it is found in his speeches, related to the divine-human institution - the Church, mysteriously founded by the Savior Jesus Christ through the sacrifice His from the cross, and in a visible way at the time of the descent of the Holy Spirit, on Pentecost, when following the sermon of the Holy Apostle Peter, 3000 souls were baptized (Act. Apost. 2, 41).
Metropolitan Nicodim Munteanu, a tireless writer and scholar with experience especially in translations, known as a translator of the Bible and numerous works belonging to Russian literature, more than 100, considered that the mission of the Church is not only to sanctify the faithful and their lives, but also to teach them, to pass on knowledge that will also be useful for their temporal life on earth.
In his speeches, he made an analogy between everything that the Church preaches, what is found and happens inside it with everything that promotes, is found and happens in the school, the comparisons and connections made by Hierarch Nicodim having the role of emphasized the importance and irreplaceable role of the Church in society and in the lives of believers.

Keywords: Church, School, Nicodim Munteanu, Metropolitan, learn, speeches.

În studiul de față dorim să prezentăm învățătura Mitropolitului Moldovei și Sucevei, Nicodim Munteanu (1934-1939) așa cum se găsește ea exprimată în Cuvântările sale, în ceea ce privește instituția divino-umană, Trupul lui Hristos (Col. 1, 18), și anume Biserica.

Mitropolitul Nicodim Munteanu, un neobosit scriitor și un cărturar cu experiență, cunoscut ca traducător al Bibliei, dar și a numeroase lucrări aparținând în mod deosebit literaturii ruse (peste 100 de volume, broșuri și povestiri), a considerat că misiunea Bisericii nu este doar aceea de a sfinți „mădularele sale", pe credincioși, ci și aceea de a-i învăța pe aceștia, de a le transmite cunoștințe de care să se folosească și în viața vremelnică de care se bucură pe pământ.

În Cuvântările ocazionale rostite, vlădica Nicodim a făcut analogie între tot ceea ce se propovăduiește, se găsește, se petrece și se învață în Biserică, cu tot ceea ce promovează, se găsește și se petrece în altă instituție ce are menirea de a educa și de a forma omul, și anume: Școala. Comparațiile și asemănările pe care le face ierarhul Nicodim între cele două instituții, au avut menirea de a sublinia importanța și rolul de neînlocuit al Bisericii în societate și în viața credincioșilor.

Biografia ierarhului Nicodim Munteanu ne descoperă că acesta nu a fost doar un cărturar sârguincios, ci a fost și un iubitor al „casei lui Dumnzeu", ctitorind o biserică impunătoare asemenea unei catedrale în Pipirig, satul natal al acestuia, restaurând numeroase biserici, precum și reședința Mitropolitană din Iași, iar Lavra Neamțului a adus-o la strălucirea pe care a avut-o în vremea Sfântului stareț Paisie Velicicovschi, întreprinzând

demersurile necesare pentru a recupera pământurile acesteia[1], plantând pomi, trasând alei betonate, construind o casă stărețească nouă, foarte necesară pentru acea perioadă, precum și numeroase alte lucrări edilitar-gospodărești, de multe ori, pentru a duce la bun sfârșit toate cele enumerate, a „înjugat zilele cu nopțile.”[2]

Viziunea Vlădicului Nicodim în ceea ce privește Biserica a fost în acord cu învățătura pe care Mântuitorul Hristos a propovăduit-O și pe care au transmis-o nealterată și neștirbită Sfinții Apostoli și Sfinții Părinți. Mitropolitul Nicodim a căutat să exprime Eclesiologia pe înțelesul credincioșilor, într-un limbaj accesibil, într-o manieră proprie, folosindu-se de darul de povestitor primit de la Dumnezeu, dorința sa fiind aceea de a le stârni curiozitatea de a afla mai multe despre credința ortodoxă strămoșească, de a-i conștientiza că au obligația să frecventeze locașul de cult și de a fi „mădulare vii”, participând la viața liturgică, la cultul divin public, ce se desfășoară în „Casa Domnului”.

Mitropolitul Nicodim în predicile sale a căutat să descopere clerului și credincioșilor faptul că Biserica, „Trupul tainic al lui Hristos”, nu este doar cea făcută din zid, folosită ca locaș de cult, spațiu sacru, unde creștinii învață ceea ce le este de folos pentru dobândirea mântuirii. Biserica fiind de fapt locul unde adunarea creștinilor, *ecclesia*, experiază trăirea în comuniune, pregustând prin participare la viața liturgică care se desfășoară în ea și, mai ales, prin împărtășirea, prin cuminecarea, cu Trupul și Sângele lui Hristos Euharistic, factorul coagulant din Biserică, așa cum frumos afirmă Sfântul Apostol Pavel „Că o pâine, un trup suntem cei mulţi; căci toţi ne împărtăşim dintr-o pâine” (I Cor. 10, 17), ceva din ce va fi în chip deplin în împărăția cerurilor, adică acel „deja și nu încă”[3].

În predica rostită la sfințirea bisericii din Stoenești, județul Muscel, Mitropolitul Nicodim Munteanu face un scurt istoric al apariției Bisericii ca locaș de cult, începând cu Vechiul Testament, prezentând pe Înțeleptul Solomon ca fiind primul ctitor de locaș de cult realizat din piatră închinat lui Dumnezeu, prezentând Biserica ca fiind comunitatea de persoane care mărturisesc aceeași învățătură de credință și care stau în comuniune, ca „popor al lui Dumnezeu”[4], în jurul Sfântului Potir:

> „Biserica este casa lui Dumnezeu. Însuși Mântuitorul Hristos o numește așa. El zice: «Casa Tatălui meu casă de rugăciuni se va chema». Ba și însuși Dumnezeu o numește așa: «Să-mi zidiți casă și să-mi puneți numele Meu acolo și voi locui între voi!» Iar cel dintâi ctitor care a zidit cea dintâi biserică Dumnezeului celui adevărat a răspuns: «Ce casă îți vom zidi, când cerul și cerurile cerurilor nu te încap.» Și dacă a zidit biserica a zis: «Iată Ți-am zidit casă și am pus numele Tău acolo […] Să fie dar ochii Tăi deschiși ziua și noaptea spre biserica aceasta și urechile Tale·să ia pururea aminte la rugăciunile celor ce se vor ruga aicea […] De se va încuia cerul și nu va da ploaie pe pământ, pentru că a greșit poporul Tău; dacă se va întoarce poporul Tău și se va ruga în casa aceasta, să dai ploaie poporului Tău. De va veni

[1] Vezi † Episcopul NICODEM, Stareţul Sfintei Monastiri Neamţu, *Memoriu asupra drepturilor Monastirilor Neamţu-Secu, la folosirea moşiei dimprejurul lor, numită „Vatra Monăstirii”, pe temeiul documentelor anexate la urmă, cum şi a stăpânirii de fapt*, Tipografia Sfintei Monastiri Neamţu, 1933.

[2] Diac. I. IVAN, „Patriarhul Nicodim și Mănăstirea Neamț”, în: *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, LIV (1978), Nr. 3-4, p. 362.

[3] Alexander SCHMEMANN, *Din apă și din Duh - studiu liturgic al botezului*, trad. Pr. Prof. Ion Buga, Editura Symbol, 1992, p. 37.

[4] Alexander Schmemann, *Introducere în Teologia Liturgică*, Traducere din limba engleză de ieromonah Vasile BÂRZU, Editura Sophia, București, 2009, p. 213.

asupra poporului molimă ucigătoare, pentru că a greşit poporul Tău, şi de se va căi poporul Tău şi se va ruga în casa aceasta, Tu să asculţi din cerul cel sfânt al Tău şi să trimiţi mântuire poporului. De va veni asupra poporului neam străin şi va obijdui poporul Tău, pentru că a greşit; de se va întoarce poporul şi se va ruga cu faţa spre casa aceasta, Tu să asculţi din cerul cel sfânt al Tău şi să trimiţi izbăvire poporului Tău!» Aşa s-a rugat cel dintâi ctitor şi Dumnezeu i-a răspuns: «Iată, ţi-am ascultat rugăciunea! Să fie cum ai zis!»

Dar mai sunt şi alte semne, care arata prezenţa lui Dumnezeu în biserică. Aşa Mântuitorul zice: «Unde sunt doi sau trei adunaţi în numele Meu, acolo sunt şi Eu în mijlocul lor.» Dar unde oare se aduna mai mulţi oameni în numele Domnului, ca în biserică?"[5]

Tot în cadrul aceleeaşi predici vlădica Nicodim Munteanu face o prezentare a locaşului de cult, în special a sfântului altar cu ceea ce este mai sfânt în el, şi anume sfânta masă, precizând faptul că pe aceasta se află Sfântul Chivot unde este depozitată rezerva euharistică, Trupul şi Sângele Mântuitorului Hristos, pentru împărtăşirea grabnică sau pentru împărtăşirea bolnavilor, amintind şi de singura carte care trebuie să stea pe aceasta, Sfânta Evanghelie sau Evangheliarul:

„Apoi pe sf. masă cea din altar stă pururea Evanghelia, cuvântul lui Dumnezeu. Şi unde e cuvântul lui Dumnezeu, acolo e şi Dumnezeu. Apoi în sfintele altare e pururea de faţă Trupul şi Sângele lui Hristos Dumnezeu, prin urmare e Însuşi Dumnezeu de faţă. Iată dar cu adevărat că biserica e casa luí Dumnezeu, asupra căreia stă numele Lui, la care iau aminte urechile Lui şi privesc ochii Lui pururea, în care stă de faţă în mijlocul credincioşilor însuşi Dumnezeu, unde e cuvântul Lui şi corpul şi sângele Lui, etc."[6]

Mitropolitul Nicodim, al Moldovei şi Sucevei, pentru credincioşii prezenţi, dar şi pentru autorităţile politice care se aflau de faţă, ţine în cuvântarea de la sfinţirea bisericii de la Stoeneşti o scurtă lecţie de istorie, expunându-le faptul că din totdeauna biserica ca locaş de cult, zidit de mâna omenească, a fost şi un spaţiu în care poporul, dar mai ales copiii, au învăţat să citească şi să scrie, în decursul veacurilor aceasta a ţinut loc, chiar foarte bine, şi de şcoală:

„Dar biserica mai este şi şcoală dumnezeiască de însuşi Dumnezeu întemeiată, unde se predă cuvântul şi legea Lui. Ia să vedem, are oare biserica toate însuşirile unei şcoli? Şcoala are sală de clasă, catedră, bănci, elevi, profesori, cărţi şi program. Biserica are toate acestea. Are sală de clasă, mai mare ca la orice şcoală. Are catedră: amvonul sau treptele din faţa altarului. Bănci are mai puţine – stranele –, pentru că învăţătura aicea e despre Dumnezeu şi mântuirea omului, şi ea trebuie ascultată în genunchi sau în picioare. Elevi sunt toţi locuitorii satului sau ai târgului. Profesor e preotul. Are cărţile cele mai de seamă: Evanghelia - cuvântul Domnului; apostolul – învăţătura apostolilor; 12 cărţi mari cu imne de laudă şi de proslăvire a lui Dumnezeu şi a sfinţilor lui, pline de învaţătură pentru creştini. Alte 12 volume mari – Vieţile sfinţilor, pe cele 12 luni ale anului – minunate lecţii pentru credincioşi, şi alte multe cărţi. Din toate aceste cărţi preotul scoate, ca dintr-o comoară bogată, învăţături pentru popor la toate ocaziile şi la toate împrejurările. Dar program are şcoala asta? Are! E calendarul, în care se arată ce lecţii au să fie în fiecare zi a anului pentru că învăţământul în şcoala asta e pe

[5] † Î.P.S. NICODIM, Mitropolitul Moldovei, „Cuvântare ţinută la sfinţirea bisericii din Stoeneşti, judeţul Muscel - 8 octombrie 1939", în: *Cuvântări pastorale şi îndemnuri,* Editura şi tiparul Sfintei Monastiri Neamţu, [1] 1940, pp. 195-197;

[6] † Î.P.S. NICODIM, Mitropolitul Moldovei, „Cuvântare ţinută la sfinţirea bisericii din Stoeneşti, judeţul Muscel - 8 octombrie 1939", în: *Cuvântări…*, p. 197.

anul întreg. Aici nu sunt vacanțe nici măcar de o zi. De-a lungul veacurilor pline de mari greutăți, prin care a trecut poporul nostru, când noi nu aveam nici universități, nici academii nici licee, ba nici chiar şcoli primare, bisericuțele modeste, de bârne sau de nuiele, erau singurele şcoli, şi preoții modeşti şi smeriții călugări au fost singurii profesori, iar cărțile bisericeşti erau singurele cărți de învățătura. Aici, în bisericuțele acestea s-a făurit şi limba, şi naționalitatea românească, şi acei preoți modeşti şi călugări smeriți au fost făuritorii.

Doar se ştie, că pe la anul 250 d. Hr., imperiul roman şi-a retras din Dacia armata, administrația şi toți slujbaşii. Atunci au fugit de aici şi bogații, şi negustorii. A rămas numai poporul de rând, micii slujbaşi şi preoții. Timp de 1000 de ani singura şcoală a fost biserica şi singurul profesor preotul. Când dupa o mie de ani cerul istoriei a început a se limpezi, poporul nostru era bine format şi călăuze avea preoți, călugări şi episcopi. Şi când au început a se forma voievodate, cnezate şi principate, principii şi voievozii, din adâncă recunoştință au zidit biserici frumoase şi au întemeiat mănăstiri, înzestrându-le din belşug, ca să-şi poată împlini şi mai departe menirea."[7]

Din cele expuse până acum în predica Mitropolitului Nicodim de la sfințirea bisericii din Stoenești, rostită cu înflăcărare, aşa cum un bătrân înțelept povesteşte ceva interesant nepoților săi, putem distinge, în persoana Mitropolitului Moldovei şi Sucevei, pe ierarhul cărturar, bun cunoscător al istoriei, care se vede nevoit, care se simte obligat moral, să amintească celor prezenți, mai ales autorităților vremii, de contribuția, deloc de neglijat, pe care Biserica, instituție divino-umană, a avut-o şi o va avea în viața şi istoria poporului român.

Din enumerarea cărților de cult folosite de preot în activitatea sa pastoral-liturgică şi misionar-catehetică, aflăm de dubla întrebuințare pe care au avut-o acestea în tumultoasa istorie a poporului român. O primă întrebuințare, cea de bază, a cărților de slujbă fiind cea din cadrul oficierii serviciilor divine, iar o a doua, la fel de importantă, complementară celei dintâi, se referă la faptul că aceste cărți s-au constituit la un moment dat în singurele manuale de pe care cei doritori, buchisind slovele de pe ele, au învățat să citească.

Călugării din mănăstiri şi preoții din parohii, slujitori devotați ai Bisericii, de cele mai multe ori batjocoriți şi umiliți, au fost cei care au dus greul alături de poporul român, nu l-au părăsit pentru un trai mai bun. Aceştia în momentele grele au fost sprijin pentru credincioşi, au fost povățuitori pentru conducători şi au menținut vie conştiința unității de limbă şi de neam, propovăduind „evanghelia dreptății"[8] şi nădejdea unor timpuri mai bune:

„Dar timpurile grele nu erau trecute. Au venit cuceritori şi au rupt din țările române care cât a putut şi la apus şi la răsărit şi la miazănoapte. În aceste timpuri de robie şi iobăgie cine-i cerceta pe românii subjugați, cine îi încuraja şi-i întărea sufletește? Călugări smeriți, cu haină aspră şi adesea desculți se strecurau pe potecile munților sau peste vadurile râurilor despărțitoare de neam şi duceau dosite în trăistile lor, cartea de rugăciune şi de slujbă bisericească, cu care înviorau sufletele însetate, le mângâiau şi le întăreau în nădejdea unor vremuri mai bune. Biserica a făurit şi inimi de eroi. Lângă fiecare erou găsim şi un preot sau călugăr sfătuitor şi încurajator. Aşa găsim lângă Ştefan cel Mare pe Teoctist Mitropolitul şi pe Daniil Sihastrul, lângă Alexandru cel Bun pe Mitropolitul Iosif I, lângă Vasile Lupu pe Mitropolitul Varlaam, lângă Tudor Vladimirescu pe Episcopul Ilarion, etc. Ba acei smeriți

[7] † Î.P.S. NICODIM, Mitropolitul Moldovei, „Cuvântare ținută la sfințirea bisericii din Stoenești, județul Muscel - 8 octombrie 1939", în: *Cuvântări…*, pp. 197-199.

[8] *Liturghier*, Editura Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă, București, 2012, p. 155.

dascăli mai făceau şi altceva: fiindcă acele cărţi, ce le purtau ei în traistă, erau toate la fel după limbă, ei au întreţinut mereu unitatea limbii, ca şi unitatea naţională. Unde erau atunci cei ce se uită astăzi pieziş la preoţii noştri şi numesc pe smeriţii monahi: lepădături? Dar aceste lepădături au şi astăzi în mijlocul poporului trecere, cum n-are cel mai strălucit savant. Iată colo, în cutare mănăstire, în cutare zile ale anului se adună treizeci, patruzeci de mii de oameni şi o săptămână întreagă petrec în rugăciune şi reculegere sufletească şi după ce au primit în ziua hramului apă sfinţită, cruciuliţe, cărticele şi iconiţe, pleacă acasă întăriţi sufleteşte[9]. Dar noi ne-am silit să sărăcim mănăstirile, să le irosim averea, să le stricăm chiar şi să le disprețuim, ca nemaifiindu-ne trebuitoare. Să luăm însă aminte că vremurile rele niciodată nu sunt trecute. Vremurile bune se rânduiesc cu cele rele. De aceea în timpurile bune să ne pregătim cu stăruinţă să întâmpină cu bărbăţie pe cele rele ca să le trecem cu bine. Priviţi la vremile de astăzi! În gura lor ţipă până şi cele mai grele vremuri ale trecutului. Când s-a mai pomenit să vedem în vecinătatea noastră, un popor mare de zeci de milioane, cu destulă cultură, a fost doborât în o singură lună. Au fugit de acolo cârmuitorii, au fugit bogaţii, au fugit fruntaşii? Şi cine a rămas? A rămas poporul şi au rămas preoţii şi călugării smeriţi ca să înceapă iar lucrarea de refacere, iarăşi să zidească firicel de nisip peste firicel de nisip şi să făurească iarăşi patria şi să redreseze neamul."[10]

În Biserică creştinul primeşte o „învăţătură suprafirească", aceasta fiind asemănată de Mitropolitul Nicodim cu o şcoală care a luat fiinţă din voia lui Dumnezeu[11], în chip nevăzut în momentul jertfei de pe Cruce a Mântuitorului Hristos şi în chip văzut la Cincizecime, când după momentul Pogorârii Sfântului Duh în chip de „limbi ca de foc" peste Sfinţii Apostoli şi în urma predicii Sfântului Apostol Petru sau botezat 3000 de suflete (Fapt. Apost. 2, 41).

Biserica de zid este darul credincioşilor făcut lui Dumnezeu, ea este locul de pe pământ unde omul încearcă să se pregătească pentru întâlnirea cu Dumnezeu, participând la cultul divin public ce se săvârşeşte în aceasta şi, astfel, pregustă din viaţa aceasta pământească ceea ce va fi, în chip deplin, în împărăţia lui Dumnezeu:

„s-a zidit o singură dată şi pentru totdeauna, nemijlocit de însuşi Dumnezeu: ea este întemeiată pe minuni, se susţine prin minuni şi face minuni; căci este întemeiată pe piatra cea din capul unghiului care este Fiul lui Dumnezeu; se susţine cu puterea Duhului Sfânt, învie pe cei omorâţi de păcat pentru viaţa veşnică."[12]

Mitropolitul Nicodim Munteanu explică pe înţelesul tuturor câteva din învăţăturile de bază ale credinţei noastre referitoare la Taina Bisericii, la Eclesiologie, şi anume că: prin Biserică se transmite în lume Evanghelia Mântuitorului Hristos[13], în Biserică Hristos e viu şi lucrează în permanenţă şi că El, ca izvor al sfinţeniei, trimite credincioşilor prin Duhul Sfânt, în cadrul Sfintelor Taine, energiile divine necreate[14], harul dumnezeiesc indispensabil pentru mântuire.

[9] Intuim că vorbea de Mănăstirea Neamţ, unde până astăzi au loc în ziua hramului, ziua Înălţării Domnului, slujbe şi evenimente cultural-educativ la fel de importante.
[10] † Î.P.S. NICODIM, Mitropolitul Moldovei, „Cuvântare ţinută la sfinţirea bisericii …", pp. 200-201.
[11] † Î.P.S. NICODIM, Mitropolitul Moldovei, „Predică despre învăţătorii…", în: C*uvântări…*, p. 221.
[12] † Î.P.S. NICODIM, Mitropolitul Moldovei, „Predică despre învăţătorii …", p. 213.
[13] Pr. prof. univ. Vasile MIHOC, „Biblie, Tradiţie şi Biserică", în: *Sfânta Scriptură şi Sfânta Liturghie izvoare ale vieţii veşnice*, Trinitas, Iaşi, 2008, pp. 333-334.
[14] Arhim. Prof. V. PRESCURE, *În duhul credinţei şi al evlaviei ortodoxe*, Ediţia Mitropolia Olteniei, Craiova, 2006, p. 20.

Ierarhul Nicodim a transmis mesajul că Biserica este „Casa lui Dumnezeu” în care se oficiază Sfânta Liturghie, Sfintele Taine și Laudele bisericești, în timpul cărora credincioșilor li se descoperă înaintea ochilor fizici și, cu atât mai mult, a celor duhovnicești, întreaga viață a Mântuitorului, le sunt prezentate, ca modele vrednice de urmat, viețile și chipurile sfinților și, într-o formă concentrată, întreaga istorie a mântuirii, „timpul înglobează prin dilatare trecutul, prezentul și viitorul”[15], făcând posibilă „contemporaneitatea liturgică”[16]:

> „la Liturghie asculți toată viața Mântuitorului tău și toată taina mântuirii tale; aicea. numai, pe catapeteasmă, e înfățișat înaintea ta tot soborul sfinților, ca tu să poți alege pe care vrei, ca să-i urmezi viața. În curgerea anului, în biserică, se perindă pe dinaintea ta toate praznicele, toate zilele sfinților cu virtuțile și nevoințele lor, toate posturile cu lacrimile și umilința sufletească, toate zilele de pomenire ale răposaților cu amintirea morții și a înfricoșatei Judecăți. Și oare mult îi trebuie fiecăruia, ca să ia învățătură aicea în biserică? Trebuie numai auz și ochi, luare aminte și pricepere. Să vină cine vrea; tuturor ușile le sunt deschise: nu se face cercetare: cine ești; nu se cere examen. Vină dimineața: vei auzi Utrenia, închipuirea facerii lumii; vină ziua: vei asculta Liturghia și vei fi chemat la masa tainelor lui Hristos; vină seara: vei găsi Vecernia și vei primi învățătura asupra sfârșitului lumii și a sfârșitului tău. Așa-i Biserica: mamă adevărată în toate privințele! Învățătoare adevărată pentru toți și pentru fiecare!”[17]

Sfânta Liturghie, prin puterea dumnezeiască care se revarsă din ea, izvorul ei fiind Trupul și Sângele Mântuitorului, are menirea de a ne ridica „într-un punct în care veșnicia se încrucișează cu timpul, iar în acest punct noi devenim contemporani reali ai evenimentelor biblice”[18], este prezentată de Mitropolitul Nicodim a fi un „memorial liturgic”[19], conținutul ei prezentând anamnetic atât evenimentele petrecute de la crearea lumii, cât și pe cele care vor avea loc, pe care creștinii le așteaptă, la cea de a doua venire a Domnului Hristos, cu „slavă pe norii cerului” (Mat. 16, 42). Felul în care este structurată și inspirat gândită slujba Sfintei Liturghii, aceasta descoperă împrejurări care vor avea loc ca și cum deja s-au petrecut, mărturisind astfel că trecutul capătă sens, duce pe credincios către telosul inițial – dobândirea mântuirii[20], doar atunci când este privit din perspectiva viitorului[21]:

> „Aducându-ne aminte, așadar, de această poruncă mântuitoare și de toate cele ce s-au făcut pentru noi: de cruce, de mormânt, de învierea cea de a treia zi, de înălțarea la ceruri, de șederea cea de-a dreapta și de cea de-a doua slăvită iarăși venire.”[22]

---

[15] Pr. Lect. Dr. Dan STREZA, „Aspecte ontologice ale timpului liturgic”, în: *Revista Teologică,* XXVII (2017)*,* Nr. 9, p. 139.
[16] Paul EVDOCHIMOV, *Ortodoxia*, traducere din limba franceză de dr. Irineu Ioan Popa, Arhiereu vicar, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1996, p. 262.
[17] † Î.P.S. NICODIM, Mitropolitul Moldovei, „Predică despre învățătorii …”, pp. 221-222.
[18] P. EVDOCHIMOV, *Ortodoxia*, p. 262.
[19] P. EVDOCHIMOV, *Ortodoxia*, p. 107.
[20] Diac. Ioan I. ICĂ jr., „Mistagogia realist-simbolică – o propunere laică de recentrare euharistic-sacramentală a celebrării Liturghiei”, în *De la Dionisie Areopagitul la Simeon al Tesalonicului - integrala comentariilor liturgice bizantine studii si texte*, Editura Deisis, Sibiu, 2011, p. 338.
[21] Pr. Prof. Dr. Viorel SAVA, „Dimensiunea eshatologică a cultului divin ortodox”, în: *„În Biserica slavei Tale” studii de teologie și spiritualitate liturgică (III)*, Editura Doxologia, Iași, 2012, p. 134.
[22] *Liturghier…*, 2012, p. 174.

Mitropolitul Nicodim Munteanu vorbind despre însemnătatea Sfintei Liturghii, de necesitatea participării credincioșilor la această „sfântă și dumnezeiască slujbă", după cum am observat, acesta amintește și de cele două Laude mari bisericești, care pregătesc preoții și credincioșii pentru Jertfa Euharistică nesângeroasă, și anume: Utrenia și Vecernia, slujbe care marchează cele două momente principale ale zilei, dimineață și seara, vlădica prezentând succint simbolistica lor, dar și rolul didactic pe care îl îndeplinesc în cadrul cultului divin public.

Pentru Mitropolitul Nicodim Munteanu Biserica nu înseamnă doar clerul, ea fiind alcătuită și din „poporul lui Dumnezeu care se adună în jurul Altarului euharistic pentru a celebra Taina Tainelor"[23], numai conlucrând împreună, clerul cu poporul, reușindu-se, în viziunea sa, depășirea tuturor obstacolelor și a încercărilor îngăduite de Dumnezeu ca să vină peste lume, pentru ca birund toate, fiecare după osteneală să dobândească cununa cea nepieritoare, cea „nevestejită" din împărăția cerurilor:

> „victoria depinde de sforțările și bărbăția nu numai a câtorva persoane singuratice, ci de rândurile strânse, de inimele îndrăznețe, de brațele puternice, de entuziasmul personal și de devotamentul plin de sacrificiu al fiecărui soldat din marea oștire a lui Dumnezeu, adică de fiecare din voi care e demn de numele de creștin […] Straşnic aș dori eu să trezesc în voi încredințarea, că bunăstarea a toată lumea atârnă în parte și de voi și de fiecare creștin în parte luat, fie bărbat sau femeie, fie cleric sau mirean, episcop sfințit sau om știut numai de Dumnezeu Cel ce binecuvintează pe fiecare fiu adevărat și credincios al Domnului."[24]

Concluzii

Mitropolitul Nicodim Munteanu, al Moldovei și Sucevei, a căutat „cu timp și fără timp" (II Tim. 4, 2) să sfințească viața credincioșilor primiți în grijă, dar, în același timp, s-a preocupat și să-i învețe, cele două slujiri ale arhiereului, sfințitoare și învățătorească, completându-se reciproc, într-un mod fericit în persoana sa. Pentru a înfăptui cu succes misiunea didactică, vlădica a avut grijă să predice, „în dulcele grai moldovenesc", de fiecare dată când avea prilejul, mai ales la sfințiri de biserică sau la sfintele Liturghii, utilizând un limbaj accesibil, neîncărcat cu neologisme, pe înțelesul poporului, transmițându-le învățătura de credință a Bisericii așa cum s-a păstrat de veacuri.

Mitropolitul Nicodim Munteanu a iubit biserica de zid, fiind un ctitor harnic și darnic, dar mai ales a prețuit Biserica din inimile și sufletele credincioșilor pe care a căutat să o zidească mereu și să o întărească.

Ierarhul cărturar, Nicodim Munteanu, a fost preocupat să prezinte preoților și credincioșilor în Cuvântările și Predicile sale istoria Bisericii, încă din perioada vechiului legământ, și modul în care aceasta lucrează în lume, comparând misiunea acesteia în societate cu cea care se realiza în și prin școală. Vlădica a evidențiat ideea că menirea Bisericii, pe lângă aceea de a conduce pe credincioși la asemănarea cu Dumnezeu (telosul inițial), este și aceea de a-i învăța pe aceștia adevărurile de credință, precum și cele necesare, de neapărată trebuință, pentru a fi niște buni cetățeni ai patriei pământești, dar, mai ales, ai celei cerești, pentru a ajunge „casnici ai lui Dumnezeu" (Efes. 2, 19).

---

[23] Pr. Ioan BIZĂU, *Experiența liturgică a prezenței lui Dumnezeu în viața lumii*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2012, p. 271.

[24] † Î.P.S. NICODIM, Mitropolitul Moldovei, „Răspunderea creștină", în: *Cuvântări…*, p. 274.

Prin zelul misionar de care a dat dovadă, predicând și învățând clerul și poporul, și prin grija, exprimată în cuvântările sale, ca viața liturgică din parohii să fie una dinamică, vie, Mitropolitul Nicodim Munteanu își înscrie numele alături de vrednicii Mitropoliți ai Moldovei și Sucevei, ca Sfântul Dosoftei, Sfântul Varlaam, Sfântul Iosif cel Milostiv și alții, care au căutat să ridice moral și spiritual „poporul necăjit și întristat" din Moldova.

BIBLIOGRAPHY

1. BIZĂU, Pr. Ioan, *Experiența liturgică a prezenței lui Dumnezeu în viața lumii*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2012.
2. EVDOCHIMOV, Paul, *Ortodoxia*, traducere din limba franceză de dr. Irineu Ioan Popa, Arhiereu vicar, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1996.
3. ICĂ, Diac. Ioan I. jr., „Mistagogia realist-simbolică – o propunere laică de recentrare euharistic-sacramentală a celebrării Liturghiei", în: *De la Dionisie Areopagitul la Simeon al Tesalonicului - integrala comentariilor liturgice bizantine studii si texte*, Editura Deisis, Sibiu, 2011, pp. 333- 338.
4. IVAN, Diac. I., „Patriarhul Nicodim și Mănăstirea Neamț", în: *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, LIV (1978), Nr. 3-4, pp. 360-367.
5. *Liturghier*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2012.
6. MIHOC, Pr. prof. univ. Vasile, „Biblie, Tradiție și Biserică", în: *Sfânta Scriptură și Sfânta Liturghie izvoare ale vieții veșnice*, Trinitas, Iași, 2008, pp. 320-338.
7. † NICODEM, Episcopul, Starețul Sfintei Monastiri Neamțu, *Memoriu asupra drepturilor Monastirilor Neamțu-Secu, la folosirea moșiei dimprejurul lor, numită „Vatra Monăstirii", pe temeiul documentelor anexate la urmă, cum și a stăpânirii de fapt*, Tipografia Sfintei Monastiri Neamțu, 1933.
8. † NICODIM Patriarhul României *Cuvântări pastorale și îndemnuri*, Editura și tiparul Sfintei Monastiri Neamțu, [1] 1940.
9. PRESCURE, Arhim. Prof. V., *În duhul credinței și al evlaviei ortodoxe*, Ediția Mitropolia Olteniei, Craiova, 2006.
10. SAVA, Pr. Prof. Dr. Viorel, „Dimensiunea eshatologică a cultului divin ortodox", în: „*În Biserica slavei Tale" studii de teologie și spiritualitate liturgică (III)*, Editura Doxologia, Iași, 2012, pp. 122-134.
11. SCHMEMANN, Alexander, *Din apă și din Duh - studiu liturgic al botezului*, trad. Pr. Prof. Ion Buga, Editura Symbol, 1992.
12. SCHMEMANN, Alexander, *Introducere în Teologia Liturgică*, Traducere din limba engleză de ieromonah Vasile Bârzu, Editura Sophia, București, 2009.
13. STREZA, Pr. Lect. Dr. Dan, „Aspecte ontologice ale timpului liturgic", în: *Revista Teologică,* XXVII (2017), Nr. 9, pp. 139-151.

CHRISTIAN PRINCIPLES IN THE PEDAGOGY OF SIMION MEHEDINȚI

Ioan Puiu

PhD Student, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: The Holy Fathers, desiring that young people enjoy a joyfull life on this earth, but also be heirs of the Kingdom of Heaven, paid particular attention to their formation. Through their writings dedicated to young people, the Holy Fathers have shown that they are called to follow the life of Christ, the greatest Teacher of all time, and that an education which helps the young person to live here beautifully but also to acquire Eternity with God is a true art.

St. John Chrysostom understood by the art of education that permanent concern for the salvation of the soul entrusted to him for formation, the purpose of education being the preparation for eternal life. The Holy Fathers emphasize that education must help the young person to know and cultivate in his life the Christian virtues, and this is greatly strengthened by the model provided by those who form the young person.

The great Romanian teacher and scholar of the last century, Simion Mehedinți, born into a genuine Christian family and having relatives who were priests, understood the particularly important role that knowledge and living the faith plays in the full formation of the young person.

Through his writings, conferences and all his teaching activity, Mehedinți worked for the moral edification of young people, being fully convinced that the foundation of the young person's formation must be the Holy Gospel which "like a spring of clean water, which quenches thirst, is a fountain of wisdom for young and old, for the learned as well as the unlearned, for the rich as well as the poor .... and he who hears her words and weighs them carefully cannot fail to become wiser, better and happier"[1].

This study aims to present some of the Christian principles on the formation of young people drawn from the works of Simion Mehedinți and to answer questions such as: What is the role of the family in the formation of young people? What are the duties of a true educator? What Christian principles are found in Simion Mehedinți's work?

Keywords: education, youth formation, Christian pedagogy, Simeon Mehedinți, educator's duties

Introduction

Paraphrasing the words of the chronicler, Simion Mehedinți stated that "not only scientists are born in Romania, but also great artistic and aesthetic talents"[2] and he believed that their number would increase "if the biological fund, carefully preserved and helped by a well-prepared school, will bring to the front line of battle the most chosen of each generation"[3] .

Regarding the place where elites can be born, Mehedinți states that "in the humblest hut a genius can be born"[4] . In order not to be lost and to fulfil their destiny, it is absolutely essential that geniuses be noticed, and if "an eye is found to see them, they ... will be capable of changing the life of an entire country" . [5]

[1] S. MEHEDINȚI, *Poți fi om deplin fără să fii creștin,* Editura Viața românească, București, p. 40.
[2] Idem, *Trilogia științei. Cercetător-Erudit-Savant, în Memoriile Secți*unii istorice ale Academiei Române, Seria III, Tomul XXI, Monitorul Oficial și Imprimeriile statului, Imprimeria națională, București, 1939, p. 329.
[3] Ibidem.
[4] S. MEHEDINȚI (Soveja*), „Învățătorul" în straja țării,* Editura „Cugetarea" PC Georgescu – DELAFRAS, București IV, str. Popa Nan, 21, p. 53.
[5] Ibidem, p. 55.

These statements also contain much truth regarding the life and work of the renowned scholar and teacher Simion Mehedinți (1868 - 1962). He was born in the small village of Soveja, in the Vrancei Mountains, in a Christian family with many children. Being gifted by God with many talents, the young man from Soveja overcame the hardships of childhood, dedicated himself to study, was noticed and supported by personalities of the time such as Alexandru Odobescu, Titu Maiorescu and became the founder and organizer of Romanian geographical education, a renowned scholar, a famous Romanian academician and a brilliant teacher.

Dedicating his life to the Christian formation of young people and adults, he wrote an impressive number of articles, studies and books with pedagogical content, among which we mention: "J.J. Rousseau's Ideas on Education", "Towards the New Generation", "The People", "Another Growth. The School of Work", "Trilogies. Science - School - Life. With applications to the Romanian people", "Romanian Christianity. Addition to the ethnographic characterization of the Romanian people", "Premises and conclusions at Terra. Memories and Confessions", "De senectute. Old age in the framework of work for culture".

The teacher from Vrancea built his entire life and work on the solid foundations of Christianity, being a prominent personality of the last century.

The role of the family in education

In his thesis ***"J.J. Rousseau's ideas on education"***, analysing the particular notes of J.J. Rousseau's pedagogical conception, Mehedinți supports some of the ideas and principles he enunciated, takes them up and develops them or, finding shortcomings in them, has the courage to assert his position and propose new principles.

Thus, starting from Rousseau's concept of *"natural education"* in which he showed an aversion to civilised society as an inferior and decadent form of human life and praised the unaltered life in the midst of nature as it had come from the hands of the Creator, the Sovejan scholar states that "human nature seems to him neither good nor bad, but simply perfectible"[6] , and that the present state of civilised humanity, compared to that of those living in the wilderness, is much higher.

J. J. Rousseau called for the education of children to be as far removed as possible from the artificial society of the cities, and he identified parents, the real educators, as having the first essential role in the education of children. Stressing that "as the true nurturer of children is the mother, so their true teacher is the father"[7] , he constantly urged parents to care for their children, their education being "the first and most sacred of their duties"[8] . The teacher from Vrancea will take up this idea of the family's duty to educate its children and will develop it in his work "Another growth. School work".

While Rousseau considered family education based "on spontaneity and the development of individual character" superior to public education which can become "tireding and harmful to the individual by the enforced levelling of a single method applied to a large number of special characters"[9] , Mehedinți, while agreeing with this shortcoming of public education, also points out the shortcomings of family education. Thus he states that education in the family cannot give "the unity of feelings, views and aspirations, without which a society can only live by the grace of chance, without which it can be a huddle, a mixture, but never a body with a systematically organized life" . [10]

---

[6] S. MEHEDINȚI, *Ideile lui J.J. Rousseau asupra educației* în S. Mehedinți, *Primii pași. Primele certitudini., Ediția a II-a*, Editura Terra, Focșani, 2013, p. 94.
[7] Ibidem, p. 5.
[8] Ibidem, p. 6.
[9] Ibidem, p. 101.
[10] Ibidem, p. 102.

The great scientist from Vrancea then points out that the two types of education can be combined, since "public education, far from excluding the help of the family, necessarily implies it. The child is inevitably the pupil of his parents before he is the pupil of the public school teachers and it is difficult to imagine how the school can give a good education when it has not been well started and then well supported by the family"[11] .

Simion Mehedinți was aware that man is called to live for eternity and that is why he urged parents not to delay anything in the upbringing of their children, and "in addition to strength, teaching and character" to give them from infancy "a deep moral guidance" to make them "true Christians"[12] . The great Sovejan pedagogue emphasised that the beginning of moral education does not involve learning prayers by heart, but rather parents living and teaching their children to fulfil the commandment to love their neighbour, i.e. humanity.

Finding the crowding of people in cities "*unnatural*", Rousseau identified the countryside as a suitable setting for raising children, and proposed that their upbringing should be done by parents, not paid strangers. If a child's father was unable to take charge of his children's education, he recommended entrusting their upbringing to a teacher. The teacher should be young and close to the children to help them become human beings. A special bond is established between teacher and pupil, different from that between children and parents. While children love and respect their parents, they listen to the teacher in every way. Mehedinți will write about the duty and work of the teacher in his work "Trilogii".

Emphasizing the importance of the family in the early education of young people, the scientist from Vrancea stated that "it is not ink and paper that are the beginning of school, but everyday life in the parental home"[13] . It is here that the child receives his first lessons in life: he learns arithmetic and geometry by counting seedlings and measuring layers, he receives his first lesson in history from a story about the old days told by his father or grandfather, his first lesson in geography is the first trip out of the village, his first lesson in morality is the gentle treatment of the animals in the yard. In childhood, patience, mindfulness, care and orderliness, cleanliness and gentleness are learned in the household.

Since the mother is responsible for her child's soul and "life is like a war" that does not allow anyone to delay attention and preparation for a moment, the great Sovejan pedagogue recommended as a rule of life: "Work thus, as if every day the end could come, - so that death may find you ready"[14] .

Mehedinți considered that he who has acquired the skill of caring for others, walks firmly on the Way of Christ, for "to love is not to say a word pleasing to the ear, but to work in such a way as to spare one's neighbor suffering"[15] . By making true love for others the foundation of life, today's children on the threshold of youth will have the strength not to oppress others, for "the whole of man's life is but a further repetition (a paraphrase) of childhood"[16] .

School education

The scientist from Vrancea says that the difficult task of school is not to teach knowledge to young people, but to develop good inclinations from birth, to stifle bad ones and to graft others useful to society. He believes that it would be more useful if, at the end of a stage of study, the teacher could provide a 'soul diagnosis', based on an assessment of the young person's degree of humanity and acquired skills, rather than an assessment of their ability to retain information. If the teacher is not able to provide a "complete soul diagnosis",

[11] Ibidem.
[12] Idem, *Altă creștere - Școala muncii*, Opera Omnia, Editura TIPOMOLDOVA, p. 180
[13] Ibidem, p. 126.
[14] Ibidem, p. 180.
[15] Ibidem, p. 183.
[16] Ibidem.

including some "hypotheses about the future", it is desirable that the teacher should at least be able to indicate the young person's most important quality or ability, as well as his or her most vulnerable point, which needs to be worked on. Thus, the completion of studies would be the time when a young person would say goodbye "to a parent or confessor who knows all the good and all the bad, and sets each young person on the path of life, giving him the last advice so that he knows how to observe himself and how to strengthen the weak links of his character"[17] .

Analysing the widespread use of beating as a pedagogical method present in his time in primary school, but also in military schools, the Sovejan teacher condemns it, considering that "true schooling starts from gentleness and love"[18] and that "the law of the stick is the most stupid of all laws"[19] . Asserting the uselessness of spanking in education, Mehedinți believes that "the strongest souls are hardened not in the heat of spanking, but in the gentle warmth of love"[20] , since spanking not only brings pain but "also defiles the child's soul by teaching him to be a coward and in truth a liar". This is why the Sovejan scholar insisted that "it is not with the rod, but with words and advice that children should be guided"[21] , protecting them from the evil example of others and being a positive example for them.

In the "Conclusion" of his work "Another growth - the school of work", Mehedinți presents as signs of a good growth: *health and physical strength* as support for the manifestation of *health and strength of the soul.*

The great teacher from Vrancea mentions among the criteria that help us to observe the health of the soul: *respect for the truth* ("he cannot have a healthy soul who in the depths of his conscience does not feel disgusted by lies"[22] ; the healthy person feels that "any error, just like a false figure in an arithmetical calculation, must be answered in false results"[23] and "keeps to the truth, as the blind man keeps to the fence"[24] , and if he happens to make a mistake "he has the power within himself to rise up, redeeming his mistake himself, that is, cancelling it by returning to the right path"[25]); the *ability to realise the truth* (Mehedinți considered that "the most obvious sign that someone has acquired a good growth is the ease with which he can keep to the straight and narrow whenever it is a question of translating a conviction into action", for only he who "has the ability to follow the truth not only in theory but also in practice, we know that he has acquired a good growth"[26]); the *harmonious development of all the outstanding qualities, especially those characteristic of the people of which he was born* (it is necessary that "a person be not only a person, but a personality, whose soul has a well-defined, unified character" and is a "typical representative of the nation into which he was born"[27]).

The scholar from Vrancea considered the students "the aristocracy of a generation"[28] , those who are duty-bound to lead the destiny of their nation tomorrow. In order to fulfil this role, Mehedinți asks them to take care of their physical health, but especially their spiritual

[17] Ibidem, p. 282.
[18] Simion MEHEDINȚI, *Altă creștere* ..., p. 63.
[19] Ibidem, p. 78.
[20] Ibidem, p. 163.
[21] Ibidem, p. 164.
[22] Ibidem, p. 338.
[23] Ibidem, p. 339.
[24] Ibidem.
[25] Ibidem, p. 340.
[26] Ibidem.
[27] Ibidem, p. 341.
[28] Idem, *Poporul*, Ediție îngrijită, studiu introductiv, note și comentarii de Constantin Schifirneț, Editura Albatros, București 2022, p. 172.

health, guarding themselves "against all that is untruthful, both in theory and in practice"[29] and learning "to live close to the eminent personalities of humanity, valuing above all beautiful souls"[30] .

Having acquired the bodily health and soul balance to be truly aristocratic, young students are called upon to add to their lives the enthusiasm, optimism that is confidence in the future and "the most precious flower of a strong soul, resting on ever-creative work (...) the most natural crown of health and wisdom"[31] .

The teacher from Vrancea considers the care for the training of young people "the most real guarantee for tomorrow"[32] . This training involves teaching young people to eliminate from their lives "everything that is irrational and bears the slightest resemblance to falsehood", to have "a deep respect for physical strength" and a constant quest "to acquire and preserve exemplary health, eliminating from their lives any *deviation* that diminishes the energy of the body", to believe that "only those with a *strong soul* can also have flourishing health and become the leading personalities of their age" and to be optimistic, "that is, ready to face dangers"[33] confident in the truth of the Saviour's words that "to him who has will be given more". So the true aristocracy, the students of tomorrow, if they wish to play a significant role in the history of their nation, must have: health, serenity and optimism.

Mehedinți, a great connoisseur of the human soul, said that at the age of youth the best representatives of each generation go through a kind of crisis of the soul regarding the meaning of life. "For those bent on abstract conquest, the occasion of the crisis is usually the problem of knowledge. Those, however, in whom the will is strong, stop at questions of a utilitarian nature and become partisans of political propaganda. And those with a more developed ethical and artistic fibre are struck by the non-monic side of life and, like the *spirit of negation,* find the whole of creation evil"[34] .

In order to overcome this crisis and to acquire the knowledge of how to lead one's life wisely, the great Sovejan pedagogue recommends a permanent effort to remove the errors of public opinion, helped by the truths of accurate research and supported by "the advice of a chosen personality and especially by intimate contact with the great thinkers of mankind, who teach you to *be honest with* yourself"[35] .

Duties of educators

The Sovejan scholar considers a teacher to be "anyone who teaches others: the priest who stands before the altar like the lamp in the candlestick; the teacher who puts the first book in the hands of children and opens their eyes to life; the judge who keeps the law by giving due justice to all; the officer who prepares warriors for the great day of the supreme sacrifice. All those who have a duty to do and do it with all their heart and mind are *teachers,* that is, followers of the One of two thousand years ago"[36] .

The teacher's duty is not only to teach the child to read and write, but to help the child to learn "the harder craft of clear judgement and good judgement in all things"[37] . Mehedinti encouraged the teacher born in the countryside to return as an educator to his native village in order to reach contentment more quickly, saying that "nowhere is heaven closer to earth than

[29] Ibidem, p. 175.
[30] Ibidem, p. 176.
[31] Ibidem, p. 177.
[32] Ibidem, p. 178.
[33] Ibidem, p. 178.
[34] Ibidem, p. 49.
[35] Ibidem, p. 53.
[36] S. MEHEDINȚI (SOVEJA*), op. cit*, p. 9.
[37] Simion MEHEDINȚI, *Către noua generație. Biserica, Școala, Armata, Tineretul*, Colecția Opera Omnia, Editura TIPOMOLDOVA, Iași, 201, p. 121.

in your village"[38] and because "here you will be a reformer of the country, while in the city, you are barely a drop of water in the sea and .... no one can climb to the highest rung of his life except by staying close to the corner of the world he understands best"[39] .

Talking about the power that any educator has, the teacher from Vrancea concludes: "it is up to us, teachers of all grades, from the village to the university, to heal many wounds and give our people the spiritual vigour they need to withstand adversity, whether external or internal" and that "above the dead paper of false reforms, rises the power of the true soul of those who realise the nobility of the title of Teacher"[40] .

The true teacher will be attentive to the gifts of children and "will not humiliate the puzzled child when he does not know how to think quickly"[41] but, guessing his gift from birth, will make him work according to his talent. Another duty of the true teacher is to awaken in the soul of each apprentice "the love of an ideal in life"[42] .

The educator - role model for young people

In order to succeed in being truly models for others, Mehedinți stated that he wanted "teachers, by the purity of their lives, to be like the priesthood, just as every priest, by the moderation of his life, should seem to everyone a true teacher"[43] . This would be possible if future priests and teachers would learn in the same school and have models in those who run the normal seminaries.

Underlining the great responsibility that the educator has for "everything he says and does in front of children"[44] , the scholar from Vrancea spoke about the great mistake of offending or speaking badly to a child who is not paying attention, does not remember or does not understand something. He recommended that in such situations the teacher should check that the request he has made is not badly formulated or that what the child has been asked to do is not too difficult for his age.

Since in order to educate oneself and to educate, it is necessary to want that thing to happen, the Sovejan pedagogue considered that: "wanting is also a matter of judgment: you must bring before your mind (or the minds of others) an idea so vivid and clear that you can see all its consequences; let the imagination of the good that springs from it delight you, just as if it were already fulfilled. (Then you are inflamed by it, i.e. you feel a surge of enthusiasm that drags others along). Or, on the contrary, to be frightened of its evil consequences, to be frightened, to suffer and to make others suffer at the thought that this idea would be fulfilled"[45] .

Identifying also the defects through which an educator will not be able to make a quality training, Mehedinți mentions selfishness which can manifest itself as greed, avarice, ambition, vanity, falsehood.

The Sovejan scholar stressed the importance and responsibility of the teacher in the training of the young generation, stating that "any blessed school organization must begin first and foremost with the teacher. He is the school, he is the measure, he is the model after which the child draws his future life. Without him, and apart from him, the school, whatever its appearances, a mere delusion"[46] .

The teacher from Vrancea considered that "he who has no faith, can be insecure even as a scientist" and not having his own life and that of his fellow men in the perspective of

[38] Ibidem, p. 128.
[39] Ibidem, pp. 128-129.
[40] Idem, *Ce poate face un Educator?*, Editura Librăriei SOCEC&Co. S. A., București, 1932, p. 28.
[41] Idem, *Către noua generație* ..., p. 356.
[42] Ibidem, p. 357.
[43] Idem, *Școala poporului*, București, „Viața românească”, 1923, p. 113.
[44] Idem, *Altă creștere* ..., p. 329.
[45] Ibidem, p. 336.
[46] Idem, *Către noua generație* ..., p. 142.

eternity and "having nothing holy, he can be at the first opportunity: cynical, liar and even a scoundrel. The pole of such an intellectual's life is egoism with its two great aspects: *vanity,* when the cynic is satisfied, or *hatred,* when his egoism remains unsatisfied"[47] .

Continuing the idea, Mehedinți considers that "a scholar lacking the inner light of faith *in the eternal* can sometimes become a pure beast ... who, having nothing *holy* in the face of eternity, has nothing to respect even in the side of science and mind, falsifies, says one thing today after saying another yesterday, embraces whom he has hated and hates whom he has embraced, ... as if the thread of his conscience were broken, as if *he* were no longer *himself*"[48] . From the ranks of such people are chosen the traitors of the nation.

The scientist from Vrancea believes that such people are very dangerous. If the cynicism of a common scoundrel is something people know how to guard against, it is harder to guard against a scholar who hides his cynicism "under the cloak of erudition, disinterest and other camouflaged means"[49] .

In order to be a victorious generation, Mehedinti urges young people to beware of "those who believe only in their own selfishness"[50], to be interested in the truth in all its aspects and to be repulsed by liars and lies, since he who bows his head to even one untruth or one person who lies is doomed to perdition and with him the nation is lost. For the Sovejan pedagogue, lying is like "a poison that slowly penetrates an entire generation"[51] .

Loving much the nation he was born into, the Sovejan scholar believed that "the first law of progress is to preserve first the bodily and soul characters of your national spirit" and if you fail to love all people, "be content if you can love those of one nation with you enough"[52] **The true educator**

Although anyone who teaches others is always a teacher, the true teacher not only "must first know himself what he has to teach others ... but must know what the needs of the nation are during those times"[53] . The true teacher "loves children as the gardener loves the trees he prunes of caterpillars and grafts. He must bend over each branch individually and see it blossom" and this "cannot be done more easily and more perfectly than by putting the children to work, or better still: by letting them work and working something with them. For work is not an addition to school, but the very beginning and foundation of learning. It is not the sinful printed paper that is called a book, the way to the child's soul"[54] .

Making the distinction between a person who instructs and one who trains, Mehedinți states that "a true educator can only be the one who makes his life a guide for others"[55] , and if for training young people it is enough to know the facts, to have lucidity and logical argumentation, when you want "not only to instruct, but to share with others a truth that sticks to the soul and pushes it to action, something else is needed: you must also yourself feel real love for those entrusted to your care"[56] . So the true educator has love for his neighbour, has a higher ideal in life, an inner harmony, fights against selfishness within himself.

Underlining once again the distinction between a teacher and an educator, the Sovejan pedagogue states that "without a more complete and refined structure of soul, which gives

---

[47] S. MEHEDINȚI (SOVEJA*), op. cit.,* p. 95.
[48] Ibidem, p. 96.
[49] Ibidem.
[50] Ibidem.
[51] Ibidem.
[52] Idem, *Poporul* ..., p. 44.
[53] Idem, *Către noua generație* ..., p. 345.
[54] Ibidem, p. 355.
[55] Idem, *Trilogii: știință, școală, viață. Cu aplicări la poporul român,* Institutul de Arte Grafice „Cugetarea" Georgescu-Delafras, București, IV - Str. Popa Nan, 21, (1940), p. 219.
[56] Ibidem.

you the ability to value not only science, but also the ethical and aesthetic side of life; without a serious concern for what can be beyond the glimpse of daily life, even the most erudite teacher, who gives lessons, cannot be an educator. Without "reckoning with eternity", no matter how skilled one is in the technique of lessons, he cannot be the source of education for others"[57] .

Concluding, the scholar from Vrancea finds that "real science and impersonal emotion, supported by a transcendent ideal, this is the supreme power that can elevate a school professional to the rank of educator"[58] .

Concluding and endorsing the pedagogical principles proposed by the Swiss Pestalozzi, Mehedinți considers that "before science, the educator needs what we call 'heart', that is, vocation"[59] , arguing that "through love the educator's vocation is manifested first and foremost, and if the flame of love is missing, science is in vain, and all other qualities, however brilliant, are in vain"[60] .

If the love of the educator "is like a spring of new life, a birth in beauty, a glimpse not only into the past but into the future, an addition of power, knowledge and consciousness not only individual but also ethnic"[61] , the second characteristic of the educator is "the gift of penetrating the soul of the learners"[62] .

Education for the health of the soul

Since everyone comes into the world with his talents but also with his limitations, the great Sovejan pedagogue affirmed that through education and "an intelligent rhythm of work", man can acquire "skills and abilities worthy of praise, or eliminate from the sphere of his life a great number of inclinations capable of ruining him physically and mentally"[63] . In order to succeed in doing this, it is necessary to have daily contact with a moral personality, "a man of real ethical temperament"[64] .

Mehedinți believed that for the good growth of a nation it is necessary to choose from each generation the persons most endowed with ethical talent, to give them the most careful upbringing and to place them in leading positions in the branch of activity in which they can be models for others[65] since "the moral dictatorship of such people is the greatest support on which the life of a modern state can rest"[66] . Therefore "we can follow in the *footsteps of Jesus*, but not by laws and regulations, but by *people*, putting in positions of command those with real ethical endowment and imposing on the masses the *regime of work* most suited to the needs of the phase of civilization and culture in which we find ourselves, in order to give the common people at least good skills"[67] . Starting from the old Dacian saying "there can be no healthy body except in a man with a healthy mind", the scholar from Vranda urged young people to look after the health of their soul, arguing that "only he who pursues a high goal in life has a truly healthy soul, so high that he can rise above all the winds and waves of everyday life"[68] . Like the sailor who is constantly pursuing "the steadfast light of the lighthouse, so the man who is fully sober, that is to say, healthy in soul, pursues without

[57] Ibidem, p. 221.
[58] Ibidem, p. 222.
[59] Ibidem, p. 242.
[60] Ibidem, p. 242.
[61] Ibidem, p. 247.
[62] Ibidem, p. 247.
[63] Idem, *Apropiere de Iisus prin Biserica noastrp prin alegerea educatorilor,* Atelierele grafice SOCEC&Co. S. A., București, 1935, p. 37.
[64] Ibidem.
[65] Ibidem, p. 41.
[66] Ibidem.
[67] Ibidem, p. 42.
[68] S. MEHEDINȚI (SOVEJA*), op.cit.,* p. 76.

deviation one and the same goal in life"[69] , and not just any goal but "a goal that can lift him above the low level of everyday life".

For the pure soul "all the positive values of the nation, even those without a name in history"[70] become as if ever present before him, a presence so categorical that they become an imperative in everything that person works or thinks. Such a person is also not disinterested in the future of the nation and therefore "respects in his life, in all circumstances, the heritage of the parents who gave birth to him and is as wary as fire of anything that might tarnish in his descendants the precious image of his ancestors"[71] .

Concluding, Mehedinți urges young people to keep first and foremost the health of their soul, to remember constantly that everything has to pay and that we cannot escape the consequences of our deeds, to trust that the one with a healthy soul preserves and even increases the health of his body, because "this is how you live, how you think ... (and) he who does not err in thought cannot err in deed either, for judgment, like an unadorned watch, shows him at once all the consequences of the unwise deed"[72] .

The role of the elderly in education

Mehedinți states that the elderly have a great duty towards young people and can help them in two ways: "by showing them in what way they can avoid their errors and what shortcomings need to be overcome, and then by drawing the youth's attention to the weaknesses of human nature, especially to overvaluation, i.e. vanity"[73] .

In order for young people to be wise, they need to look at the life of the elderly, because, although there is a progressive decline in the physical side, the body becoming increasingly powerless, "in the ethical side, old age is the culmination of life"[74] . Old age is like the end of a musical opera: there is "a decline, some of the instruments of the orchestra grow dull, yet the sense of harmony increases rather than decreases" . [75]

With age, the body becomes more powerless, but "on the soul side we see: how the quantity of knowledge increases, how the quality of aesthetic taste increases and how the tonality of ethical sense rises"[76] .

Unlike young people who are at the beginning of their lives, the elderly have a richer and deeper knowledge of things, since "he who has seen many things and heard many things cannot fail to know many things. By reading one thing today and another tomorrow, ... by sitting around books, they will become scholars in their old age"[77] . It is natural that young people do not know a lot of things that can only be discovered through the experience of a long life.

The Sovejan pedagogue urges young people to pay attention to the work of the elderly, because it is more valuable in the field of culture, since, unlike young people who "as soon as they find a few new facts, they imagine that they have become the reformers of their speciality"[78] , the elderly "who in the course of their lives have seen so many novelties that have become old fashions, no longer lose their temper in the face of any fashion. Always checking facts and theories, they know that it is as great a danger to lock oneself up in a

---

[69] Ibidem.
[70] Ibidem, p. 80.
[71] Ibidem, p. 83.
[72] Ibidem, p. 84.
[73] S. MEHEDINȚI, *De senectute. Bătrânețea în cadrul muncii pentru cultură - scădere și adaos*, în *Cultură și civilizație. Concepte, definiții, rezonanțe,* Îngrijirea ediției, studiu introductiv și note de Gheorghiță Geană, Editura Trei, 1999, București, p. 327.
[74] Ibidem, p. 305.
[75] Ibidem, p. 309.
[76] Ibidem, p. 313.
[77] Ibidem, p. 314.
[78] Ibidem, p. 315.

single theory, considered as a sort of Koran of the specialty, as it is to change theories like decorations, just for the sake of parade"[79] . They get the renovations only after they check them thoroughly.

Unlike the young, the elderly, "in addition to their inevitable erudition, are acquiring an increasingly finer critical sense ... and the ability to synthesise"[80] . The ability to synthesise cannot be demanded of young people, as this requires, in addition to a considerable amount of knowledge, "a kind of intellectual wisdom, i.e. the ability to see things further away without being hindered by things close at hand"[81] .

Another richness of old age, in addition to the ability to polish aesthetic taste, giving works of real value, is the ability of the elderly to become moral heroes. Unlike the work of the artist and the scientist, which is occasional, the work of moral heroes is the hardest because "it admits of no intermittency"[82] , "moral holding is something permanent and demands an unceasing approach to the highest notes of the range"[83] . The scholar from Vrancea stated that, unlike young people, who are characterised by the desire to assert themselves and to have, most old people, gradually giving up their selfishness, become selfless, generous, thrifty, merciful, discreet and humble. If physically old age "is a fall and a disfigurement, in the soul it is a transfiguration, that is to say, the casting off of all impurities, starting with the most blackened - vanity. From selfishness, it moves more and more towards altruism, from brag to modesty"[84] .

Moral principles from the Holy Gospel

Mehedinți considers the Holy Gospel "the first great pedagogical work of mankind"[85] , because it shows teachers that "young people must be judged not by the social class from which they have emerged, but by their spiritual strength"[86] and because in it the Saviour establishes love, that is, love of neighbour, as the basic pedagogical principle of all education. Analysing the case of Socrates, whom the "learned" and "intelligent" of his time condemned to death, the Sovejan pedagogue finds as "the first great discovery in the development of pedagogical doctrine"[87] the statement that "it is not intelligence that is the basis of social morality and the education of children, but sentiment, that is, love"[88] .

Believing that "a man, as well as a people, values as much as he has understood from the Gospel"[89] , the scholar from Vrancea affirmed the inestimable value of Christianity "over any other religion and any other moral system"[90] .

Speaking of Christian education, Mehedinți notes its superiority over any other pedagogy and mentions as its principles "the primacy of feeling in education and the use of the direct active method, aided by parable as a literary genre and by paradox through which great wonder is provoked in order to open the way to an idea"[91] and the love of one's neighbour as "the basis for the formation of convictions"[92] .

---

[79] Ibidem, pp. 315 - 316.
[80] Ibidem, p. 316.
[81] Ibidem, p. 316.
[82] Ibidem, p. 321.
[83] Ibidem, p. 322.
[84] Ibidem, pp. 324 - 325.
[85] S. MEHEDINȚI (SOVEJA*), op. cit.,* p. 110.
[86] Ibidem.
[87] Ibidem, p. 111.
[88] Ibidem.
[89] S. MEHEDINȚI, *Poți fi om ...*, p. 1.
[90] Ibidem, p. 4.
[91] Idem, *Trilogii: știință, școală, viață ...*, p. 272.
[92] Ibidem, p. 271.

In order to make the teaching of the Holy Gospel accessible to young people, the teacher from Vrancea wrote the work "Can you be a full human being without being a Christian?", in which he explains the emergence of Christianity and underlines its superiority by presenting love as the highest law of one's life, by affirming the equality of all people (both men and women, children or adults, free or slaves) due to their quality as children of the same heavenly Father.

Presenting the image of the Saviour Christ, as the Teacher of the world, Mehedinți emphasized that Christ spoke with great kindness, in parables, "wherever he had something to say"[93] , to everyone, regardless of race, "with soul, and with truth", his teaching being a real novelty and good news in a "world that despised the stranger (whoever he was), the poor, the woman"[94] .

The Sovejan scholar has traced some of the parables told by the Saviour, has sought and found for each of their teachings a concrete application in the life of young people or educators.

Starting from the parable of the mustard seed, the teacher from Vrancea talks about the duty to invest in the training of any young person, because "from a weak child, a wise man can be born in time, on whose word thousands and millions of people rely"[95]. Taking up the parable of the unmerciful debtor, he urges forbearance "for no one can boast that he would never make a mistake, and therefore would not need the forbearance of others"[96] . Reflecting on the attitude of the elder son in the parable of the prodigal son, he advises young people not to be "narrow-hearted"[97] like that, but to rejoice in the correction of those who have erred. Analysing the parable of the unmerciful rich man and the poor Lazarus, Mehedinti draws attention to the risks that a life lived in abundance can entail, saying that it can make a man wasteful and unmindful of the needs of the poor.

Underlining the teachings of other parables spoken by the Saviour, the Sovetian scholar urges young people to be patient, to show gratitude, not to waste time, to be forgiving, not to be lazy in fulfilling their responsibilities, for "every child can acquire light and has the way open, to rise by his work as high as possible"[98] , to be humble, finding that "half-heartedness is more often than not a sign of stupidity and lack of humanity"[99] .

Each parable analysed by Mehedinți has a significant motto that includes exhortations to young people and underlines a teaching of the parable. Thus we find exhortations such as: "sow good seed and only in good soil"[100]; "choose the bad seed and throw it into the fire"[101]; "if you sow good seed in good soil and sow tares, it is enough to work diligently and be confident that you will overcome. The power of good is immeasurable. He who adds good day by day, can gain the greatest successes in life"[102] ; "whoever wants to work, let him not lose hope wherever and whoever he may be"[103]; "leave no one out of your love, brotherhood and kindness"[104]; "to err is human; but let not the erring lose hope that there may be mercy for him also"[105]; "in life, steadfastness is more precious even than cleverness"[106]; "work

[93] Idem, *Poți fi om* ..., p. 38.
[94] Ibidem, p. 37.
[95] Ibidem, p. 57.
[96] Ibidem, p. 75.
[97] Ibidem, p. 85.
[98] Ibidem, p. 107.
[99] Ibidem, p. 99.
[100] Ibidem, p. 42.
[101] Ibidem, p. 48.
[102] Ibidem, p. 53.
[103] Ibidem, p. 58.
[104] Ibidem, p. 76.
[105] Ibidem, p. 80.

chooses who is *chosen*. After all, he who works a land with diligence and faith will in time become its full master"[107]; "and much can be made out of little"[108]; "greed loses its humanity, that is, man's highest possession"[109] .

Conclusion

Aware of the essential role of the teachings of the Holy Scriptures in the full formation of young people, the entire pedagogy of the scholar from Vrancea is inspired by the principles of the Holy Gospel.

Through teaching articles, studies, manuals, books and conferences, Simion Mehedinți wanted to teach that "education is a source of light and warmth ... and its purpose is to help you find yourself, to get rid of the dizziness that usually envelops you like a cloud, to help you come to your senses"[110] and that education must be based on Christian values.

Whether he is talking about education in the family or in the organized framework of state institutions, whether he is talking about the education of children, students or adults, education can bear true fruit only to the extent that it is based on love of neighbour, forgiveness and humanity, as taught to us by Christ. The same principle was also used by the modern teacher Pestalozzi. He understood that "the real lever of education is not the intellect on which the rationalists relied, but active intuition, - that is, the method based on love"[111] .

BIBLIOGRAPHY

MEHEDINȚI (SOVEJA), S., *„Învățătorul" în straja țării,* Editura „Cugetarea" PC Georgescu - DELAFRAS, București IV, str. Popa Nan, 21.

MEHEDINȚI, S., *Apropiere de Iisus prin Biserica noastrp prin alegerea educatorilor,* Atelierele grafice SOCEC&Co. S. A., București, 1935.

MEHEDINȚI, S., *Ce poate face un Educator?*, Editura Librăriei SOCEC&Co. S. A., București, 1932.

MEHEDINȚI, S., *Cultură și civilizație. Concepte, definiții, rezonanțe,* Îngrijirea ediției, studiu introductiv și note de Gheorghiță Geană, Editura Trei, 1999, București.

MEHEDINȚI, S., *Ideile lui J.J. Rousseau asupra educației* în *S. Mehedinți Primii pași. Primele certitudini, Ediția a II-a, Editura Terra, Focșani*, 2013.

MEHEDINȚI, S., *Poporul*, Ediție îngrijită, studiu introductiv, note și comentarii de Constantin Schifirneț, Editura Albatros, București 2022.

MEHEDINȚI, S., *Poți fi om deplin fără să fii creștin,* Editura Viața românească, București.

MEHEDINȚI, S., *Școala poporului*, București, „Viața românească", 1923.

MEHEDINȚI, S., *Trilogia științei. Cercetător-Erudit-Savant*, în *Memoriile Secțiunii istorice ale Academiei Române,* Seria III, Tomul XXI, Monitorul Oficial și Imprimeriile statului, Imprimeria națională, București, 1939.

MEHEDINȚI, S., *Trilogii: știință, școală, viață. Cu aplicări la poporul român,* Institutul de Arte Grafice „Cugetarea" Georgescu-Delafras, București, IV - Str. Popa Nan, 21, (1940).

MEHEDINȚI, Simion, *Altă creștere - Școala muncii*, Opera Omnia, Editura TIPOMOLDOVA.

[106] Ibidem, p. 92.
[107] Ibidem, p. 101.
[108] Ibidem, p. 113.
[109] Ibidem, p. 117.
[110] Idem, *Trilogii: știință, școală, viață...,* p. 134.
[111] Ibidem, p. 237.

MEHEDINȚI, Simion, *Către noua generație. Biserica, Şcoala, Armata, Tineretul*, Colecția Opera Omnia, Editura TIPOMOLDOVA, Iași, 2011.

PRINCIPLES OF SIMION MEHEDINȚI'S PEDAGOGY

Ioan Puiu

PhD Student, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: Considering that the purpose of pedagogical science is "to give the greatest and most harmonious development of the genes planted in each individual, according to the interests of society and of the individual, helping him to become a "man of prowess", a well-defined character"[1] , Simion Mehedinți develops a true pedagogy that wants to meet the needs of the Romanian nation that has just completed its borders.

The work of a true visionary, the pedagogical work of the scholar from Vrancea is not only addressed to his contemporaries, but contains ideas and principles that are still relevant today. Talking about the importance of education received in the family, about the fundamental role of the model in the life of the young person or about Christian virtues as the foundation of the complete formation of a person, Mehedinți created numerous pedagogical works "from which one can deduce a great faith in education, a warm heart for the peasantry, an intuition of the needs of the school and the idea of a Christian-based education"[2] .

This study aims to create a brief history of the life and work of the great pedagogue Simion Mehedinți, to present how his work was received by contemporaries, to list some ideas and principles that can be drawn from his works with didactic content and to answer questions such as: what is the foundation on which Romanian pedagogy should be built? What is meant by the concept of "working school"? What role do universities play in the life of a nation?

Keywords: Romanian pedagogy, Simeon Mehedinți, pedagogical principles, experiential education

I. Simion Mehedinți - biographical data

The famous pedagogue and encyclopaed Simion Mehedinți was born on 16 October 1868, in the village of Soveja in Vrancea, in a faithful family, with relatives who were priests. After the Christian education he received in his family, he studied in his native village, suffering a lot, not because of physical illnesses but because of the unpedagogical methods of his first teachers, confessing that the illness he suffered most during his childhood "was not the chicken pox, but the school"[3] . As an adult, Simion would constantly campaign through his writings, conferences and all his teaching work for the free education of young people, without physical punishment.

However, in these early years of schooling in his home village of Soveja, he gathered "a good deal of empirical knowledge, which later served him in many circumstances"[4] . He continued his studies at the Seminary of Roman, at the Central Seminary of Bucharest, at the High School of Focșani and at the "Sfântul Sava" College of Bucharest, places where he met teachers whom he took as models.

---

[1] Simion MEHEDINȚI, *Altă creștere - Școala muncii*, Opera Omnia, Editura TIPOMOLDOVA, 2011, p. 17.

[2] Ștefan BÂRSĂNESCU, *Politica culturii în România contemporană, Studiu de pedagogie,* Ediția a II-a, Prefață de Carmen Crețu, Cuvânt înainte de George Văideanu, Editura Polirom, 2003, p. 117.

[3] S. MEHEDINȚI, *Premise și concluzii la Terra. Amintiri și mărturisiri,* Monitorul oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria națională, București, 1946, p. 10.

[4] Ibidem, p. 197.

He successfully passed the baccalaureate exam in 1888 and enrolled "following the deepest urge of his heart"[5] at the University of Bucharest in mathematics, but due to lack of financial resources he gave up mathematics. He was offered a scholarship at the Scuola Normale SuperiorSchool , opted for it and then became a student at the Faculty of Letters. At the Normal School, that elite school with a rich library, Mehedinți will have the opportunity to read a lot in the fields of philosophy, history and literature strengthening his general culture and will participate in many "conferences of high theoretical level, held by the greatest scholars of the country at that time as well as ... theoretical and practical pedagogical training"[6] .

Here he met his teachers Titu Maiorescu (1840 - 1917) and Alexandru Odobescu (1834 - 1895), personalities who were aware of the value of the young man from Vrancea and who supported him in his training as a scholar and teacher. In 1892, Simion Mehedinți completed his university studies with his bachelor's thesis "The ideas of J. Rousseau on education", obtaining the qualification "magna cum laudae", the work being highly appreciated by Titu Maiorescu, one of the members of the examination committee[7] .

Also during his university years, supporting the emancipation rights of the Transylvanian Romanians, Simion Mehedinți was one of the founders of the "League for the cultural unity of all Romanians".

Thanks to the seriousness and concern for study shown during his studies, at the invitation of Alexandru Odobescu and with the support of Titu Maiorescu, Mehedinți received a scholarship abroad to specialize in geographical sciences, with the duty to create a department of geography at the University of Bucharest upon completion of his studies. Thus, the young Sovejan became a student in Paris, then in Germany, in Berlin and Leipzig.

Attending the famous Sorbonne University in Paris, which was "in full preface"[8] , Mehedinți impressed by the conscientiousness with which he dedicated himself to his studies, which is why he was accepted to study at the famous Ecole Normale in Paris. Writing to Alexandru Odobescu about his pupil Simion Mehedinți, Georges Perrot, the director of this school, stated that "the young man is intelligent, assiduous, industrious. He spends his days in the rooms of the Institute of Geography, where maps and books are at his disposal. He seeks advice and follows it with sanctity; he is on very good terms with his comrades and is particularly fond of those who set an example of work and curiosity of spirit"[9] .

After a period of retreat in his native village caused by a severe neurosis, where he "felt one with all of his family, those of today and forever"[10] , Mehedinți will return to Germany, will graduate his doctorate in Leipzig in 1899, with the thesis "Cartographic Induction" and will become the father of Romanian geography. After a short period as a teacher of German language at the "C. Negruzzi" boarding school in Iasi and a repetitive teacher of literature (history and geography) at the University Pedagogical Seminary in Iasi, the teacher from Vrancea became the first professor of geography at the University of Bucharest and the organizer of the Romanian geographic education, a job he would fulfill for almost 40 years.

As a teacher and a good pedagogue, Mehedinți will understand the need to train young people in the values of tradition and national culture. The Sovejan scholar realised that

---

[5] Ibidem, p. 21.
[6] Victor TUFESCU, *Simion Mehedinți. Viața și opera,* Editura Enciclopedică, București, 1994, p. 19.
[7] Dumitru MUSTER, *Tabel cronologic la S. Mehedinți*, în *Scrieri despre educație și învățământ. Antologie,* Îngrijitor de ediție: Dumitru Muster, Editura Academiei Române, București, 1992, p. 8.
[8] S. MEHEDINȚI, *Premise și concluzii ...*, p. 32.
[9] Filofteia MIHAI și Rodica BICHIS, *Alexandru Odobescu și corespondenții săi*, București, Editura Minerva, 1984, p. 268.
[10] S. MEHEDINȚI, *Premise și concluzii ...*, p. 113.

"the transformation of the Romanian spirit and its orientation towards the values of modernity were primarily due to the school"[11] which did not have well-trained teachers, education being distinguished "by lectures that simply took ideas from Western culture"[12] . This situation would change for the better in the early 1900s with Spiru Haret's school reform, as a result of which many faculties would have specialist professors, scientifically well-trained in European universities and who became the founders of the subjects taught in our country, playing a great role in the creation of national institutions.

To educate geographic thinking, Mehedinți recommended: *the seminar* as a way to initiate beginners in geography, *teaching books* with cartographic sketches and reading for all classes, *the monthly colloquium* for the communications of the well-prepared, *the geography congress* to accustom teachers to the new teaching method that did not emphasize only memorization. Due to his heavy workload, the scholar from Vrancea often spent his holidays preparing textbooks and during the school year he was concerned with "creating an environment of geographical thinking among young people at the university"[13] . These well-crafted textbooks even led "some old-fashioned teachers, accustomed to rote learning and map-pointing, ... to convert to the new system of teaching, being won over not only by the beauty and clarity of the textbooks, but also by their subject matter"[14] .

In 1901 he married Maria Cicei, who gave him two children: a daughter, dedicated to raising her sons, and a son, Emil, who became a lawyer. In 1905, Mehedinți dedicated himself to his vocation as a teacher and became a member of the editorial board of the "General Education Review", and from 1907 to 1923 he was the editor of the magazine "Literary Conversations", being responsible for the column "School Chronicle" in which he published numerous pedagogical articles.

Due to his prestige and his sincere concern to raise the nation through culture, he was elected a corresponding member of the Romanian Academy in 1908.

Continuing his teaching activity, he published in 1912 the pedagogical-educational volume "Towards the new generation", then in 1919 "Another growth - School of work". Between 1914 and 1932 he published the magazine "People's Sunday" alone and with his own funds (Weekly paper for the upliftment of the people), believing firmly that the modern Romanian nation can base its existence on its own culture and civilisation.

A full member of the Romanian Academy since 1915, the renowned Sovejan encyclopaedist is constantly concerned with enhancing the ethical dimension of the Academy, which has the duty to make "a supreme selection of all the positive values of each age and a rigorous removal of all the negative ones"[15] being "the highest expression of the culture of the nation"[16] .

Minister of Religious Affairs and Public Instruction for a few months in 1918, Mehedinți wanted to reorganise education and proposed two laws for the Preparatory School, the Normal Seminaries and the law for the organisation of School Efories, laws approved by Parliament but which were not implemented.

In 1930 was publishet his seminal work on geography, "Earth. Introduction to Geography as a Science". Dissatisfied with the transfer of the geography department from the

---

[11] Constantin SCHIFIRNEȚ, *O concepție științifică și etică despre națiune,* studiu introductiv la S. Mehedinți în *Poporul,* Ediție îngrijită, studiu introductiv, note și comentarii de Constantin Schifirneț, Editura Albatros, București, 2002, p. XI.
[12] Ibidem, p. XI.
[13] S. MEHEDINȚI, *Premise și concluzii ...*, p. 178.
[14] Victor TUFESCU, *op.cit.*, p. 57.
[15] S. MEHEDINȚI, *Cultură și civilizație. Concepte, definiții, rezonanțe,* Îngrijirea ediției, studiu introductiv și note de Gheorghiță Geană, Editura Trei, 1999, București, p. 300.
[16] Idem, *Academia, instituție etnopedagogică. Institutul - organizare internațională,* Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului. Imprimeria națională, București, 1941, p. 2.

Faculty of Letters and Philosophy to the Faculty of Sciences at the end of 1938, he resigned from teaching, but continued to write, publishing important works such as "Trilogies: Science - School - Life. With Application to the Romanian People" (1940), "Romanian Christianity" (1940), "Complete Works" (vol. I - 1943), "Premises and Conclusions on Earth. Memories and Confessions" (1946), "De senectute. Old age in the work for culture" (1946).

He would die at the age of 94 in 1962. According to his inscription of 20.VI.1957 in his "Last Prayer to his Friends", he wishes to be buried next to his family in the cemetery of Soveja, and to have at his head a stone with no name, no year, no place, with letters that have been cut off (as if they had been gnawed by time) to remind us that he lived for his country, loved the truth and wrote Terra[17] .

Studying the biography of the great professor and scholar Simion Mehedinți, we can observe some principles that can be used in the training of every young person:

The foundation of a young person's education is laid in childhood, in the family and completed at school

The son of a teacher and of a pious mother, grandson of priests, having been brought up in the family according to the teachings and values of the Gospel, Mehedinți will always be guided by these principles, and throughout his life there are "deep traces of ecclesiastical readings"[18] . The continuation of this family training with the systematic and institutionalised training at the Roman and Bucharest Seminaries helped him to deepen the mysteries of the faith, to understand the importance of a life lived according to Christian morals and to always find the strength to overcome the obstacles that came his way.

It's worth fighting to develop the gifts planted in you

Despite his difficult family situation (orphaned by his mother at the age of nine, then orphaned by his father as a teenager and raised by his sister) and the brutal pedagogical methods used by his first teachers (beating and marking only memorization ability), Simion Mehedinți constantly struggled to discover and multiply his gifts.

Neither changing three schools during his four years of high school nor having to give up his desire to attend the Faculty of Mathematics because of material shortages and accept a scholarship to the Faculty of Letters discouraged him. Neither did illness due to too much study during his doctorate stop him from completing the work for which he was sent to study abroad and then becoming a university professor, the founder of Romanian geographical education, an academician, the editor of a renowned cultural magazine, a minister of education, and an author of books.

To perform in education, in addition to intense study, one needs role model mentors who believe in and invest in the young person

In addition to the seriousness he always showed in his studies (proof being the graduation with very good marks of an "encyclopedic baccalaureate" and the completion "magna cum laude" of the bachelor's exam), Simion Mehedinți had the opportunity to be close to great professors such as Alexandru Odobescu and Titu Maiorescu, personalities who always noticed and enhanced the gifts with which the young man from Sovejan was endowed.

Thus, Professor Alexandru Odobescu, director of the Higher Normal School in Bucharest, obtains from the Romanian Geography Society a scholarship for four years of training at foreign universities for a student who, upon his return to the country, will create a special geography department and chooses Mehedinți as the recipient of this scholarship. He will fulfil his obligations responsibly and on his return home will become the founder of Romanian geography education.

---

[17] Dumitru MUSTER, *op.cit.*, p. 13.

[18] C. RĂDULESCU-MOTRU, *Revizuiri și adăugiri*, V, 1947, volum îngrijit de Rodica Bichis, comentar Dinu C. Giurescu, Editura Floarea Darurilor, București, 1998, p. 14.

On the other hand, Titu Maiorescu sympathized with his talented student Simion Mehedinți, corresponded with him during his studies abroad, and for his qualities and his adherence to the values and ideas of Junimism he proposed him as director of the prestigious magazine "Convorbiri literare". Taking Maiorescu as a model, the scholar from Vrancea turned his interest towards national pedagogy, continuing through writings and conferences the work of Maiorescu in the formation of the Romanian elite.

Grateful to those who believed in and invested in his training, Mehedinți, who became a teacher, will in turn support students dedicated to his studies with scholarships.

By taking advantage of the opportunities offered to him and by assuming responsibility, the young person can be fulfilled, at least professionally.

Although he was born in a small village and had a precarious material situation, Mehedinți chose to go to high school and then, after attending university, he took full advantage of the opportunities offered. He accepted an invitation to complete his studies abroad, and when he became a teacher and for a short time Minister of Religious Affairs and Instruction, he proposed methods and laws to rectify the shortcomings he had suffered in the primary classes and devised an organisation of Romanian education based on the real needs of the nation. As director of the magazine "Convorbiri literare" and member of the Romanian Academy, Simion Mehedinți strives for the full education of the young generation, an education based on Christian morality. This work brings him a special fulfilment.

II. The cultural context of Simion Mehedinți's didactic work

At the beginning of the 20th century, Romanian culture was largely influenced by the criticism of Titu Maiorescu, a criticism that was imposed by "the rationale of selecting ideas and institutions taken from other cultures"[19] .

Analysing Mehedinți's work in the field of pedagogy and comparing it with that of C. Rădulescu Motru, Nicolae Iorga and A. C. Cuza, in their fields of activity, Ștefan Bârsănescu observed in all of them "the effort to describe and define - ethnographically, historically, literary, economically - our national specificity, the opposition against imported schemes, the attitude of defence of the Romanian ethnicity against the mixtures and degradation through imitations and the annoyance against artificial and inoperative reforms through laws, their advocacy for the maintenance and perfection of native institutions"[20] .

Taking into account the difficult accommodation of the Romanian traditionalist background to the modernization that was imposed, many Romanian personalities - among them Simion Mehedinți - showed an interest not only in what concerned their discipline but, meditating on the destiny of their nation, they considered appropriate the involvement of science in the development of the nation and insisted on laying the foundations of the sciences about the nation. These personalities sought "to integrate Romanian science into universal science and to build the necessary infrastructure for research activity, laboratories, scientific societies, congresses, publications" . [21]

Although the father of Romanian geography, the Sovejan scholar does not only do pure geography. His geography "is a cultural-active geography: inspired and humanized. The scientist has made of the science whose foundation he has laid for us not a knowledge of the Earth simply, but one of the Earth inhabited by people: by those who have been, by those who are and by those who will be. (...) The study of phenomena related to the Earth is combined with anthropology, ethnography, history, pedagogy, ethics and philosophy. It became a lesson in generous humanism if it was a question of the geography of the world,

[19] Constantin SCHIFIRNEȚ, *op.cit.*, p. V.
[20] Ștefan BÂRSĂNESCU, *op.cit.*, p. 112.
[21] Constantin SCHIFIRNEȚ, *op.cit.*, p. XII.

and a lesson in inspiring patriotism when it was a question of the geography of the homeland"[22] .

Concerned with the multidisciplinary development of young people, the great teacher from Vrancea constantly supported the convention established at the level of the sociology and geography departments, which established that the students of one specialty should also take an exam in the other specialty. There was also an agreement between Professors Mehedinți and Tudor Vianu on the possibility of geography students participating in the philosophy of culture course. The Sovejan scholar also doubled the geography courses with those of ethnography, "in which he made social-cultural diagnoses and in which he urged the students to original creation as the supreme criteria to be validated by the right new generation history"[23] .

III. Reception of Simion Mehedinți's didactic work by other pedagogues

Analyzing the entire scientific and didactic work of Simion Mehedinți, Professor Dumitru Muster argues that his true calling was that of a teacher, bringing as arguments statements or decisions that the teacher from Vrancea took throughout his life. Thus, Muster recalls that due to material shortages the young man from Sovejan easily accepted to give up the Faculty of Mathematics where he had enrolled to become a teacher and to move to the Faculty of Letters where he received a scholarship, reflecting that "after all, isn't teaching there too?"[24] . Then, after graduating, after asking the minister to put the history chair at a Focșani high school out to tender, Mehedinți considers that: "if another chair had been vacant in Focșani, who knows what the new graduate would have done, as he did after taking the baccalaureate" . [25]

Another argument that Dumitru Munster invokes would be that during his doctoral studies and immediately after this period, Simion Mehedinți chose to be a teacher of German, geography or history at two high schools in Iasi, easily changing his scientific specialty, the important thing being that he was a teacher. The teacher from Vrancea was also very attached to his title of teacher, as it was "the only polite formula he accepted to be used by his interlocutors when they addressed him"[26] . Having loved his work as a teacher very much, after his retirement from the ministry, he even showed his readiness to exchange his university professorship for a teaching post that would enable him to put into practice what he had written in his works on pedagogy. Other arguments are that he chose to begin his career in publishing with a bachelor's thesis on pedagogy and that his last publications were also pedagogical works.

Pedagogue Costică Neagu finds justified the word of Professor Muster who said that Mehedinți's true calling was that of pedagohg, arguing this statement by the choice of the Sovejan scholar to be a teacher for almost four decades and by the multitude of didactic works published.

Mehedinți's model of discourse when addressing young people is similar to that of the German Fichte. The great teacher from Vrancea wanted to cultivate in the soul of young people the responsibility for the destiny of the Romanian culture and nation, stating that "a new generation can only be the one that introduces new elements in the civilization and culture of a people and a new rhythm in the life of that people. ... The terms of the problem

---

[22] Gheorghiță GEANĂ, *Un sistem operational de filosofie a culturii*, studiu introductiv la S. Mehedinți, *Civilizație și cultură*, Editura Trei, București, 1999, p. 16.
[23] Ibidem, p. 17.
[24] S. MEHEDINȚI, *Premise și concluzii ...*, p. 22.
[25] Ibidem, p. 23.
[26] Dumitru MUSTER, *S. Mehedinți - pedagog*, studiul introductiv la S. Mehedinți, în *Scrieri despre educație și învățământ. Antologie,* îngrijitor de ediție Dumitru Muster, București, Editura Academiei Române, 1992, p. 19.

are clear: can you create and add new elements of Romanian civilisation and culture? If so, then you are a new generation; if not, then you are nothing more than young specimens, a mere continuation"[27] .

Analyzing the work in the various fields of involvement of the Sovejan scholar, Gheorghiță Geană observes that as "servant of the university department, of the social tribune, of the pen, organizer of school in science, bearer of the academic ideal, reformer of education, Simion Mehedinți was for half a century at the forefront of efforts to build a modern Romanian culture. He distinguished himself through a dynamic, inspiring presence, awakening consciences. His figure in culture is one of a strategist"[28].

Stanciu Stoian mentions Simion Mehedinți in his work "Modern and Contemporary Romanian Pedagogy", as one of the personalities whose names "can be mentioned in a place of honor because they have become known abroad"[29] and that "he was interested in the problems of education, often coming up with important and even original contributions"[30] . Stanciu also notes that "underestimating urban civilization, Mehedinți attributed great value to education through traditional work and in the spirit of traditional values"[31] .

The pedagogue Ștefan Bârsănescu observed that the great encyclopedist from Vrancea advocates that all education "be inspired by a serene patriotism ... and to develop in the transcendent light of religious ideas"[32] .

Talking about Mehedinți's way of seeing the educational process, Costică Neagu states that he treats it in a "holistic way, highlighting three types of education in the historical course of mankind: Cain - savage pedagogy - homo homini lupus; Moses - barbaric pedagogy - homo homini servus and Jesus - human pedagogy - homo homini frater"[33] .

Ilie Popescu Teiușan considers that the pedagogical activity of the Sovejan scholar was "that of a social pedagogue who tried to give the school a direction that met the needs of the Romanian people, starting from ethnographic considerations"[34] , and that the notion of a school of work "meant a step forward on the way to the establishment of a national pedagogy"[35] .

Analyzing the pedagogical work of Simion Mehedinți, Ion Gh. Stanciu notes that his pedagogy is based on ethnography. Thus, the great encyclopaedist from Vrancea considers the nation as an "ethnic community with a specific, original culture, but with a closed character"[36] , and identifies the village as the repository of Romanian cultural creations. Since Mehedinți considers the primary aim of education to be the integration of the child into the life of his or her people, he believes that the training of the young person must be done for the environment in which he or she lives, "with the means proper to the environment and by an educator who knows it very well"[37] . For the intellectual and moral training of the child, the

---

[27] S. MEHEDINȚI, *Civilizație și cultură ...,* p. 272.
[28] Gheorghiță GEANĂ, *op. cit.,* p. 37.
[29] Stanciu STOIAN, *Pedagogia română modernă și contemporană,* Editura didactică și pedagogică, București, 1976, p. 172.
[30] Ibidem, p. 173.
[31] Idem,*, Simion Mehedinți,* în *Dicționar de pedagogie contemporană,* sub redacția generală a Prof. dr. doc. Ștefan Bârsănescu, Editura Enciclopedică română, București, 1969, p. 169.
[32] Ștefan BÂRSĂNESCU, *op.cit.,* p. 117.
[33] Costică NEAGU, *Prefață*, în S. Mehedinți, *Discursuri, Conferințe, Volumul I,* Editura Terra, Focșani, 2000, p. 8.
[34] Ilie POPESCU TEIUȘAN, *Pedagogi și oameni de școală din România,* Editura didactică și pedagogică, București, 1975, p. 99.
[35] Ibidem, p. 100.
[36] Ion GH. STANCIU, *Școala și pedagogia în secolul XX,* Editura Didactica e Pedagogica, Bucharest, 1983, p. 191.
[37] Ibidem, p. 191.

Sovejan pedagogue recommended the school of work, criticising the "school of words" which was reduced to writing and reading and which could slow down the child's development.

IV. Principles of Simion Mehedinți's pedagogy

Introduction

In order to discover the ideas and principles of Simion Mehedinți's pedagogy, it is necessary to study his books, speeches and articles. However, most of these ideas and principles can be found in his works: "J.J. Rousseau's Ideas on Education", "The People", "The People's School", "What Can an Educator Do?", "Other Growth. The school of work", "The teacher. The foundation of all school reforms", "Method and Methodics", "Towards the New Generation", "Premises and Conclusions on Earth. Memories and Confessions", "Trilogies. Science - School - Life. With applications to the Romanian people".

Of all these pedagogical works, the most well-received work was "Other Growth. The School of Work", which in the 20 years since its publication went through seven editions, a rare occurrence in the publishing world at the time. It was considered "a kind of teachers' bible of the time"[38] , being "a true programmatic pedagogical work for its time, a unique profession of faith in our literature, similar to such monuments of world pedagogical literature as Comenius' "Dialectica magna", Rousseau's "Emil", Pestalozzi's "Leonard and Gertrude" and Makarenko's "Pedagogical Poem"[39] .

A great connoisseur of the human soul, the great Sovejan encyclopaed sought to help educate young people of all ages, but also adults. Wishing to educate adults in the Christian spirit, he published, with his own money, for almost 18 years, the magazine "People's Sunday. Weekly sheet for the uplifting of the people", wishing "to tell only the truth and to help justice in every way" as he wrote in the first issue of the magazine on 14 September 1914. This work for the education of the people shows us the special character of Mehedinți, who "remained close to the people, with all his university and academic occupations"[40] .

Although he was constantly concerned to guide everyone, regardless of age, either by word of mouth or by correspondence, paying attention to each person who wanted to clarify or develop, nevertheless the age group to which he devoted most time was the young, since he was convinced that "the true rebirth of a people begins with its youth; true decadence also begins there" as he confessed in the motto of his third edition of his work "To the New Generation".

Victor Tufescu confesses that he has always noticed in Mehedinti "that interest that only people with a big heart have towards young people who walk the path of science ... and you could feel him permeated by that aura that envelops great personalities and a very human inclination towards those he could call disciples"[41] .

Giving a broader definition of education, Mehedinți considers that it is "the sum of all the actions by which the individual is enabled to inherit all that is essential (from the tradition of "civilization" and "culture") of the nation to which he belongs, as well as from the common heritage of mankind in order to develop as fully as possible his creative abilities, both for his personal benefit and for that of the nation, without which he cannot live fully"[42] .

Finding unjustified and erroneous the rules that advocate starting guiding children "from what is close to what is further, from simple - to compound, from known - to

[38] Gheorghiță GEANĂ, *op. cit.*, p. 19.
[39] Dumitru MUSTER, *S. Mehedinți - pedagog ...*, p. 20.
[40] Victor TUFESCU, *op.cit.*, p. 113.
[41] Ibidem, p. 79.
[42] S. MEHEDINȚI, *Trilogii: știință, școală, viață. Cu aplicări la poporul român,* Institutul de Arte Grafice „Cugetarea" Georgescu-Delafras, București, IV - Str. Popa Nan, 21, (1940), p. 224.

unknown"[43] , the scholar from Vrancea is convinced that education must start "from the understood to the incomprehensible"[44] .

Appreciating the quest of Descartes, who, arriving at the end of his studies with a lot of doubts, decides to "close his books and travel, in order to see the world with his own eyes and to gather truth from experience"[45] , Mehedinți is an advocate of experiential learning and states that, in the field of earth science, "the only geography that sticks to the soul is not that of books or lectures, but that which the researcher himself gathers from the direct intuition of nature"[46] and that "the geographer knows as much as he has seen"[47] .

Being aware that "no one can go beyond the level of his epoch"[48] , Mehedinți defines the method as "the generative idea that shows us the object of a science as something organic, showing us the path along which that science developed as a necessity of the human spirit, concerned with that object of research"[49] or as "the thread of theoretical certainty that ensures the construction of science"[50] . Methodology is "the thread of practical certainty, i.e. the means of choosing the most appropriate string of ideas for conveying to the young minds of children and young people the essential part of the truths of the science in question" or more briefly "method is the logic of science, methodology is the logic of teaching"[51] . A good teacher needs to know both method and methodology well.

Family and education

Starting from the pedagogical system of J.J. Rousseau, in the end of his thesis "J.J. Rousseau's ideas on education", the Sovejan scholar proposes a more harmonious pedagogical system, which would also include three bases of operation: "religious sentiment in the history of civilization, the position of women in contemporary society and the cultivation of national sentiment, ethnic individualization as an element of progress in humanity"[52] .

Rousseau considered that the teacher's duty was to leave a great deal of freedom to the child in the first stage of his life, "since the primitive impulses of the human heart are right, ..., the child will never do anything but what is in truth useful"[53] , wishing that "the pupil be first of all a man and then become what he likes"[54] . Mehedinți finds this theory of the child's freedom due to the goodness of his natural dispositions erroneous, since "the germ of inherited vices takes over the life of the individual year after year"[55] and recommends a Christian education from an early age.

Concluding on Mehedinți's thesis, we see that he took some of Rousseau's ideas and developed them in his other works. Among these ideas we mention: the role of the family and especially of the father in education, the duty of the teacher to form people, the role of the Church in moral education.

Talking about the role of mother in the education of children, the great teacher from Vrancea stated that "before knowing what a book is and before having seen even an alphabet,

---

[43] Idem, *Metodă și metodică,* Tiparul Universitar, București, 1941, p. 3.
[44] Ibidem, p. 4.
[45] Ibidem.
[46] Ibidem, p. 7.
[47] Ibidem, p. 8.
[48] Ibidem, p. 9.
[49] Ibidem, p. 22.
[50] Ibidem, p. 24.
[51] Ibidem, p. 24.
[52] Idem, *Ideile lui J.J. Rousseau asupra educației* în *S. Mehedinți Primii pași. Primele certitudini, Ediția a II-a, Editura Terra, Focșani*, 2013, p. 118.
[53] Ibidem, p. 103.
[54] Ibidem, p. 104.
[55] Ibidem, p. 105.

mother can plant in the heart of the child feelings that will guide him all his life and can impart knowledge that no book in the world could replace"[56] .

Being the first teachers of their children, through all that they learn by being around them, mothers are called to be aware of the importance of the model they teach, since "they give birth not only to the body but also to the soul of the child"[57] .

Mehedinți believes that, first and foremost, parents have a moral duty to help their children multiply their God-given talents, with a very effective method at their disposal: work appropriate to the child's age. Urging parents to be patient and to invite their children to work with them, the author of "Another Growth" states that "the habit of always scolding the child: 'Stay, be good' is very wrong. It is like telling the fire not to burn and the river not to flow" .[58]

Parents are also urged to carefully supervise and guide the work of their infants since by the age of seven "a man earns nearly three quarters of the capital with which he will walk to his grave" and "if he has learned to be industrious and straight of speech, ready to speak his mind without shyness, these are great endowments which even heaven enjoys, and tomorrow-to-morrow a whole country will make use of them" . [59]

Ethnic education

In the preface to the third edition of "***Another Growth.*** Mehedinți talks about the influence of the family in the child's education, stating that "before any contact with school, every child is moulded by his mother, acquiring with the language a whole soul wealth, a certain way of thinking, forged by fathers and ancestors"[60] .

Mehedinți argues that education must start from the child-concrete, a member of an ethnic group, not from an abstract child, "i.e. from a being who would be more or less the same in all the countries of the earth and who would only later in the school of life (and in civilized countries in the school of the book) moderate in a special way"[61] .

Developing a pedagogy based on ethnography, Mehedinți believes that "from the earliest years the child is a concrete creature, imbued with all the ethnic tradition that you receive with the language ... (that is why) pedagogy cannot be an international science, like algebra, but has an ethnographic side" and "the growth of a nation's youth must necessarily begin with the concrete child, as it is portrayed to us by its ethnic environment, loaded for better or worse with all the heritage left by its ancestors"[62].

Continuing the above, Mehedinți emphasized that the true pedagogue will have to skillfully identify the details of the child's ethnic environment in order to make use of the tradition close to the child's soul in applying pedagogical rules. Borrowing pedagogical methods and programmes that are successful in other traditions can fail if the ethnic and geographical environment in which they are used is not taken into account. Thus it can be said that ethnography is in some ways "a kind of pedagogy of humanity"[63] .

The scholar from Vrancea considered that the first duty of any teacher of young people is to "raise a generation better prepared"[64] than the one he was part of. But the greatest duty of a Romanian educator, as Mehedinți stated, is "to fully integrate the children into the

[56] Idem, *Altă creștere ...,* p. 133.
[57] Ibidem, p. 135.
[58] Ibidem, p. 170.
[59] Ibidem, p. 172.
[60] Ibidem, p. 6.
[61] Ibidem.
[62] Ibidem, p. 7.
[63] Ibidem, p. 9.
[64] Idem, *Către noua generație. Biserica, Școala, Armata, Tineretul*, Colecția Opera Omnia, Editura TIPOMOLDOVA, Iași, 2011 p. 295.

life of the nation"[65] , giving them "all that is essential from the heritage of the past, and all the inspiration they need to fulfil in their lives the obligations of solidarity with the nation, to the point of self-sacrifice"[66] .

Education and nation

The scholar from Vrancea considers that one of the fundamental duties of schools is to instil patriotism in the souls of young people. The arguments used to cultivate patriotism are the wealth and beauty of the country, the dignity, the moral high ground and the history of the nation. Mehedinți urged young people to love their nation because "there is no nation on the face of the planet, before which we are forced to bow our eyes without the hope of reaching and even surpassing it"[67] , for "whoever has in the morning of his culture *Mioriţa* as popular poetry, and in the cultured *Luceafăr* and *Satirele,* cannot doubt for a moment the brilliance that will be added by noon"[68] .

Believing that "the highest purpose of a people is to be itself, that is, to live its life to the full and to represent, if it can, an original way of seeing the world"[69] , Mehedinți is convinced that our nation has something to give to the world and it is the duty of every young person to "know and cultivate everything that is chosen in the character and tradition of the Romanian nation"[70] because "in songs and proverbs, in carols and fairy tales, in chronicles and national legends, we will find not only the relief of the bitterness we have gone through and are going through but also the strengthening of our faith in the future"[71] .

But not only the popular creation of our nation is valuable, but also the creations of Balcescu, Eminescu, Creanga, Maiorescu and of all those who "while preserving the love due to the capital works of universal literature, have nevertheless rightly cherished the language and the original appearance of the life of our people"[72] making Romanian literature and art "the highest manifestation of our being as a nation"[73] .

School of work

Mehedinți confesses that in the work "***Another Growth. The School of Work***" wants to draw attention to work as "the school of the whole of humanity and of the child", since the work of the masses is "the source of strength, skill, habits and therefore the character of a people". He states that, along with the book, he places actual work as a reaction against "abstract education, which sterilizes the soul of the child, eliminating from education precisely what is most alive, i.e. everyday occupations and ethnic tradition"[74] .

Starting from the idea that education can polish the character of each person and speaking about the importance of practical work, of work, from an early age, Simion Mehedinți stated that "work, whatever it may be, leaves its traces not only in the palm, but also in the brain: it awakens certain *thoughts*, arouses certain *feelings* and brings to the lips certain *words,* matching the thoughts, as the coat matches the body. As you work, so you think, and so you speak", concluding that "the only way to acquire sound learning and sure character is by actual work"[75] .

---

[65] S. MEHEDINȚI (SOVEJA*), „Învățătorul" în straja țării,* Editura „Cugetarea" PC Georgescu – DELAFRAS, București IV, str. Popa Nan, 21, p. 27.
[66] Ibidem, p. 29.
[67] Idem, *Ce trebuie să cugete un roman despre ţara şi naţia română?*, în *Discursuri, Conferinţe, Volumul I,* Editura Terra, Focşani, 2000, p. 193.
[68] Ibidem, p. 192.
[69] SOVEJA, *Oameni de la Munte,* Editura Librăriei SOCEC&Co. Societate Anonimă, București, 1921, p. 7.
[70] Ibidem, p. 8.
[71] Ibidem, p. 9.
[72] Ibidem.
[73] Ibidem.
[74] Simion MEHEDINȚI, *Altă creștere* ..., p. 11.
[75] Ibidem, p. 25.

Talking about the road to work or learning through experience, Mehedinți states some principles about work such as: *work in truth* ("the mystery of education is to work at every age only true work"[76]); *raise work up to character* ("the flower of education is character", and character is not a possession founded only on birth, but can be shaped and strengthened; "to have character is to have such strong skills that you can be master of them without resistance"); *add love to work* ("the power of character lies in love"; you can convince yourself of someone's character by noticing which work they like best: "tell me what and how you work, that I may tell you who you are"); *elevate your work to creation* ("the sign of perfect work is happiness"; by original creation you "bring heaven and earth closer together")[77] *; work for others* (to see if you really love them); *don't get into the habit of cheating work* ("Superficiality is suicide. When you say you have done a work, deceiving yourself and others with a sham of work, you are out of character")[78] *; don't steal another's work* ("All work is holy, and he who wastes it is a scoundrel and a heathen"); *six days to work, and on the seventh day rest with the thought of what you have worked and especially what remains to be worked* ("work is not only the fountain of knowledge, strength and character, but also a sign that you are alive")[79] .

Educator

The great Sovejan encyclopaed believes that the notion of educator has a broader scope. Thus, he found that it defines both the teacher in the school, but also "the pedagogue devoted to youth"; "the priest with Christian feeling - a model of life for both the young and the old"; the magistrate - "the clearest mirror for all troubled consciences", who in truth does justice; the missionary-physician who treats without thinking of money and who takes measures for the "ennoblement of the body and soul of his nation"; the soldier who is also concerned with the "moulding of the soul of the fighter for the defence of the nation's being"; the statesman - that "all-embracing mind" capable of guiding on the most appropriate path[80] . Thus, the educator is "the most precious social power. He is the superlative ethical talent, just as the scientist and the artist reach the summit in Science and Art"[81] .

Simion Mehedinți has always stressed that the training of teachers is a very important work, which should not be rushed. Since teachers and priests are chosen as models by their pupils, for the upliftment of the nation and the formation of "another generation of young people" they need to be "an example of intense and complete life", "the most chosen personalities of their entire generation"[82] . Thus they must be models of physical and moral health, optimistic, lively, skilful, skilled in work and not just in speech. Teachers need to know and practise gymnastics, manual work, drawing and music.

The Sovejan pedagogue stressed that for a good education of the nation, it is necessary that those who educate - the teacher and the priest - be the best trained, and "the priest should be the most distinguished man in each parish (...) and the archpriests the most distinguished personalities of each generation"[83] .

For the work done by teachers to be fruitful, Simion Mehedinți believes that it must be scientific (i.e. based on an accurate judgement of the links between cause and effect), free (i.e. to enliven the worker with the thought of the fruits that will come out of it), morally just and creative (i.e. to go on new paths and bear new fruits)[84] .

---

[76] Ibidem, p. 283.
[77] Ibidem, p. 284.
[78] Ibidem, p. 285.
[79] Ibidem, p. 286-287.
[80] Idem, *Trilogii: știință, școală, viață ...,* p. 342.
[81] Ibidem.
[82] Idem, *Altă creștere ...,* p. 224.
[83] Idem, *Pentru biserica noastră*, Tipografia Gutenberg Joseph Gobl S-ri, București, 1911, p. 16.
[84] Idem, *Altă creștere ...*, p. 252 - 253.

Strongly believing in the power of the moral example of the educator, the scholar from Vrancea chooses as the motto of his work "Approaching Jesus through our Church by choosing educators" the statement: "it is not by laws, nor by words or by books that the world is changed, but by people, putting forward as a guide to life those with moral talent"[85] .

The role of the University

For a good organization of the social life of his time, Mehedinți believes that there is a need for "as much science as possible in the university, through the work of heads of special endowment, and for the multitude of youth and therefore of the entire nation, the most accurate professional guidance, that is, the use of the truth found in science, in practical applications, according to the characteristics of each individual and the needs of him and the community of which he is a part"[86] .

The pedagogue from Vrancea puts "work helped by love and science" as the foundation of education, with the mention that "the mixture of love in education does not mean at all that pedagogy ceases to be a science to become only an art"[87] . Although the foundations of education, sometimes love and gentleness are not enough for the formation of young people. In the case of stubborn people, harshness can sometimes be used.

In Simion Mehedinți's view, "the proper purpose of the university is the scientific training of young people who desire higher culture", culture being "the highest manifestation of life, i.e. the advancement of science, culture and art"[88] . In contrast to the medieval period when young people received an encyclopaedic, sometimes superficial training, having to wander from one course to another and "knock on all the doors without really opening one"[89] , the Romanian faculties of the early 20th century wanted students to be able to work with the same freedom as their teachers and to be specialists "at least in one branch of science"[90] , depending on their individual gifts.

Although "every science is worthy of love and care"[91] , Mehedinți also identifies certain *elite sciences* as those which "sharpen the self-consciousness of a nation, and clarify its originality in relation to others, and thereby contribute most directly to the progress of human culture"[92] .

Believing that "the soul of each generation is as the university makes it, for from it comes the whole ruling stratum of a people"[93] , the scholar from Vrancea considered the role of the university in the development of the nation to be particularly important, stating that "the university is responsible for most of our sins today. If the teachers and other leaders of society are not as they should be, it is the university that is to blame, for it has not prepared them properly either. If magistrates or lawyers are not up to the level of our society's needs, the university is to blame, because it has not sifted the bran well enough. If the priesthood is not what we want it to be, it is the theological faculty that is to blame, because it has not put before young people superior models of Christian life. If the teaching is not as it should be, the university is also to blame, because teachers and teachers of normal schools have come

[85] Idem, *Apropiere de Iisus prin Biserica noastră prin alegerea educatorilor,* Atelierele grafice SOCEC&Co. S. A., București, 1935, p. 1.
[86] Idem, *Trilogii: știință, școală, viață ...,* p. 405.
[87] Idem, *Altă creștere ...*, p. 255.
[88] Idem, *Către noua generație* ..., p. 326.
[89] Ibidem, p. 329.
[90] Ibidem, p. 333.
[91] Ibidem, p. 334.
[92] Ibidem, p. 334.
[93] Idem, *Poporul*, Ediție îngrijită, studiu introductiv, note și comentarii de Constantin Schifirneț, Editura Albatros, București 2022, p. 22.

out of the universities. If, finally, doctors do not perform their duties properly, again the university is to blame, since it has trained them as it trained them ..." .[94]

Believing that the university is equipping young people with the right means, Mehedinți urges them to do their duty and to acquire "a scientific conception of the world, a moral conception of life and a national conception of the state (...) and to be the first generation to definitively bend the balance of history in favour of our nation"[95] .

Personalities. Statesman

Speaking of the role of personalities, the great pedgogist from Vrancea considered that "the greatest progress in the life of a people is made precisely by such persons, who contain to a higher potency the qualities of the whole nation"[96] and that it is a true blessing for a young person to meet in the path of his life, right from the beginning, such persons who can guide him towards the truth.

In his work "Trilogy of Life", giving a definition of the superior man or personality, Mehedinți states that he "in addition to the power of creation has a real harmony in all the significant manifestations of life"[97] and that in their work there is a complete harmony between word and deed: "theoretical truth is for them always twinned with practical good. What is harmony in the world of ideas seems natural to them to translate into a new harmony in the world of deeds, and error is for their soul something analogous to 'sin' for the saints"[98] .

Simion Mehedinți considered personality not only the person who creates scientific, artistic or philosophical works. A personality can also be a teacher "who warms the humble children of a village to his bosom and awakens in one of them who knows what great vocation or raises them all far above the level of their parents' lives", or a priest who helps his villagers "to save themselves from poverty and then gathers around the altar the wild flock"[99] .

Mehedinți believes that for a good organization of the country and for the nation to fulfill its mission, it is necessary that the homeland be led by a true statesman. This is "the greatest personality of an era"[100] .

Analysing the role of the true statesman, Mehedinți finds that he must be "the man who stands above an entire epoch, showing each human society its particular path. Just as the helmsman stands on the deck of a ship, from where he sees far and guides all to reach the desired goal, so the statesman stands above all his contemporaries, harmonising the efforts of all to achieve the historical ideal of the people in which and for whom he lives"[101] .

Since politicians can greatly influence the fate of a generation or even a nation, the Sovejan scholar was concerned to identify what qualities a superior politician should possess. These qualities include: *Deep knowledge of the people he* wants to lead (not only a good knowledge of the past but also an intuition of the present, an intuition that is acquired through meetings with "the deepest layers of his nation"), *lack of passions* (to be "free from vanity, avarice, fickleness and other such trivial abasements" in order to be able to work for the good of the nation, not only his own) and *"a real self-denial"*, because "only by erasing every trace of selfish calculation can one rise to the grasp and fulfilment of the great historical purpose of a state or a nation"[102] .

---

[94] Ibidem.
[95] Ibidem, p. 167.
[96] Ibidem, p. 53.
[97] Idem, *Trilogii: știință, școală, viață ...,* p. 369.
[98] Ibidem.
[99] Idem, *Poporul* ..., p. 83.
[100] Idem, *Politica de vorbe și omul de stat, ediția a doua,* București, Editura Librăriei SOCEC&Co. Societate Anonimă, 1928, p. 241.
[101] Ibidem, p. 236.
[102] Idem, *Poporul* ..., p. 82.

Conclusions

With a deep love for working with young people, Simion Mehedinți writes numerous works that are useful for primary school pupils, students and educators. They include various aspects of education: definitions of education, details of the purpose and recommended pedagogical methods, the responsibilities and qualities of educators, definitions of the specifics of Romanian pedagogy, laws on the organisation of the various stages of study.

Written throughout his life, the pedagogical work of the scholar from Vrancea speaks constantly about an education that takes into account the features of civilization and culture existing in the environment in which the young person lives, an education based on traditional work and Christian values of the nation, an education that cultivates love of the nation, an experiential education. Mehedinți recommends the school of work and criticises the "school of words".

Mehedinți speaks in his writings about the role of parents in education, about the qualities of the true educator, about the work of personalities and the true statesman, about the superiority of moral education and the place of the Church in the cultivation of the nation.

All this lifelong concern for the training of young people both to be heroes of the times in which they live but also citizens of Heaven and constant concern to help raise through culture of the nation qualifies the great Sovejan teacher to occupy a place "in the national pantheon"[103] .

BIBLIOGRAPHY

Cărți

- BÂRSĂNESCU, Ștefan, *Politica culturii în România contemporană, Studiu de pedagogie,* Ediția a II-a, Prefață de Carmen Crețu, Cuvânt înainte de George Văideanu, Editura Polirom, 2003.
- MEHEDINȚI (SOVEJA*),* S., *„Învățătorul" în straja țării,* Editura „Cugetarea" PC Georgescu – DELAFRAS, București IV, str. Popa Nan, 21.
- MEHEDINȚI, S., *Academia, instituție etnopedagogică. Institutul - organizare internațională,* Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului. Imprimeria națională, București, 1941.
- MEHEDINȚI, S., *Apropiere de Iisus prin Biserica noastrp prin alegerea educatorilor,* Atelierele grafice SOCEC&Co. S. A., București, 1935.
- MEHEDINȚI, S., *Cultură și civilizație. Concepte, definiții, rezonanțe,* Îngrijirea ediției, studiu introductiv și note de Gheorghiță Geană, Editura Trei, , București, 1999.
- MEHEDINȚI, S., *Ideile lui J.J. Rousseau asupra educației* în *S. Mehedinți Primii pași. Primele certitudini, Ediția a II-a, Editura Terra, Focșani*, 2013.
- MEHEDINȚI, S., *Metodă și metodică,* Tiparul Universitar, București, 1941.
- MEHEDINȚI, S., *Pentru biserica noastră,* Tipografia Gutenberg Joseph Gobl S-ri, București, 1911.
- MEHEDINȚI, S., *Politica de vorbe și omul de stat, ediția a doua,* București, Editura Librăriei SOCEC&Co. Societate Anonimă, 1928.
- MEHEDINȚI, S., *Poporul*, Ediție îngrijită, studiu introductiv, note și comentarii de Constantin Schifirneț, Editura Albatros, București 2022.
- MEHEDINȚI, S., *Premise și concluzii la Terra. Amintiri și mărturisiri,* Monitorul oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria națională, București, 1946.

[103] Gheorghiță GEANĂ, *op. cit.*, p. 37.

- MEHEDINȚI, S., *Trilogii: știință, școală, viață. Cu aplicări la poporul român,* Institutul de Arte Grafice „Cugetarea" Georgescu-Delafras, București, IV - Str. Popa Nan, 21, (1940).
- MEHEDINȚI, Simion, *Altă creștere - Școala muncii*, Opera Omnia, Editura TIPOMOLDOVA.
- MEHEDINȚI, Simion, *Către noua generație. Biserica, Școala, Armata, Tineretul*, Colecția Opera Omnia, Editura TIPOMOLDOVA, Iași, 2011.
- MIHAI, Filofteia și BICHIS, Rodica *Alexandru Odobescu și corespondenții săi*, București, Editura Minerva, 1984.
- POPESCU TEIUȘAN, Ilie, *Pedagogi și oameni de școală din România,* Editura didactică și pedagogică, București, 1975.
- RĂDULESCU-MOTRU, C., *Revizuiri și adăugiri*, V, 1947, volum îngrijit de Rodica Bichis, comentar Dinu C. Giurescu, Editura Floarea Darurilor, București, 1998.
- SOVEJA, *Oameni de la Munte*, Editura Librăriei SOCEC&Co. Societate Anonimă, București, 1921.
- STANCIU, Ion GH., *Școala și pedagogia în secolul XX,* Editura didactică și pedagogică, București, 1983.
- STOIAN, Stanciu, *Pedagogia română modernă și contemporană,* Editura didactică și pedagogică, București, 1976.
- TUFESCU, Victor, *Simion Mehedinți. Viața și opera,* Editura Enciclopedică, București, 1994.

Studii

- GEANĂ, Gheorghiță, *Un sistem operational de filosofie a culturii*, studiu introductiv la S. Mehedinți, *Civilizație și cultură*, Editura Trei, București, 1999.
- MEHEDINȚI, S., *Ce trebuie să cugete un roman despre țara și nația română?*, în *Discursuri, Conferințe, Volumul I,* Editura Terra, Focșani, 2000.
- MUSTER, Dumitru, *S. Mehedinți - pedagog*, studiul introductiv la S. Mehedinți, în *Scrieri despre educație și învățământ. Antologie,* îngrijitor de ediție Dumitru Muster, București, Editura Academiei Române, 1992.
- MUSTER, Dumitru, *Tabel cronologic la S. Mehedinți*, în *Scrieri despre educație și învățământ. Antologie,* Îngrijitor de ediție: Dumitru Muster, Editura Academiei Române, București, 1992.
- NEAGU, Costică, *Prefață*, în S. Mehedinți, *Discursuri, Conferințe, Volumul I,* Editura Terra, Focșani, 2000.
- SCHIFIRNEȚ, Constantin, *O concepție științifică și etică despre națiune,* studiu introductiv la S. Mehedinți în *Poporul,* Ediție îngrijită, studiu introductiv, note și comentarii de Constantin Schifirneț, Editura Albatros, București, 2002.
- STOIAN, Stanciu, *Simion Mehedinți,* în *Dicționar de pedagogie contemporană,* sub redacția generală a Prof. dr. doc. Ștefan Bârsănescu, Editura Enciclopedică română, București, 1969.

EDUCATION OF YOUNG PEOPLE IN THE CHURCH THROUGH CATECHESIS. MOTIVATION AND METHODS

Alexandru Baciu
PhD Student, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: Increasingly, we see that the contemporary man, in order to define his role in society, seeks to progress as much as possible professionally, seeks to keep up with the "fashion" in terms of technology, is assimilated by the commercial side of society. All these factors lead to his dissipation. The spiritual side is often neglected or treated with indifference.
This way of life is especially aimed at young people, those who are just starting out, who can easily be moulded to the demands of the times.
With all these temptations from the outside, the Church comes with a superior proposal, urging young people to a different knowledge, a perfect one, the experience life in God. The Saviour Jesus Christ says: "This is eternal life, that they may know you, the only true God, and Jesus Christ whom you have sent" (John 17:3).
We often hear in society, especially in the media, the idea that the Church, as an institution with social concerns, (unfortunately consumer society cannot perceive it as a divine-human reality) is unable to communicate with the young people within it.
This paper aims to establish some frameworks to demonstrate that the Church is concerned with the spiritual and even intellectual formation of young people through catechesis. From its experience of more than 2000 years since the "moment of Pentecost", the Church has always known how to listen, to guide, to teach, to correct mistakes, to offer people what no other human institution has offered, a different kind of existence. A superior existence in Christ.

Keywords: catechesis, formation, Church, youth, experience

I. Catechising young people, an intrinsic motivation

Young people have always been present in the pastoral concerns of the Church. The Church is and remains a mystery "which can never be completely contained in a definition, since the human life of the faithful is permeated by the divine life"[1] , says Father Stăniloae. Thus, young people, with all their troubles, are invited to follow a sure path, a path of happiness and fulfilment. On the path of knowing God, of participating in the divine life, man in general, the young person in particular, feels the goodness of God, which knows no end: "The Godhead dwells in the pure soul, uniting with it the goodness of God. It dwells not as what it is, for it does not fit into the whole building, but because man is able to receive it"[2].

We cannot talk about effective Church ministry with young people without talking about catechesis. The teaching side is an important part of the dignity of the priesthood, after the model of Christ. Without catechesis, as the exercise of the teaching dimension, young people are deprived of the knowledge of saving truths and sent into the abyss of ignorance.

Following the evidence, ignorance and ignorance are the main causes of falling into serious sins, into irreparable mistakes. This aspect is highlighted by Father Professor Roger

[1] Pr. Dumitru STĂNILOAE, *Autoritatea Bisericii*, în revista „Studii Teologice", Anul XVI (1964), nr. 3 - 4, p. 183.
[2] Sfântul Simeon METAFRASTUL, *Parafrază în 150 de capete, capitolul 112*, în „Filocalia sfintelor nevoințe ale desăvârșirii", volumul traducere și note Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, EIBMBOR, București, 1976, p. 360.

Coresciuc in a study dedicated to contemporary catechesis: "It cannot be disputed that the main element that triggers the passions is not only the urges, instincts, deviations, but above all ignorance and separation from God"[3] . The priest, aware of the height of the mission to which he is called, can transform, through catechesis, the life of the faithful. The young person who comes into contact with the truths of the faith and puts into practice what he has learned, finds something new in his life; something beyond this world, but which offers him a perspective, an answer to his search. This "element" of newness is uncreated divine grace, which springs from the being of the Triune God. Pr. Corescic says:

> "Man is in a constant search and sin itself is a response - perverted - to this search. The moment one succeeds in overcoming the binomial search-perverted response, one arrives at a new perspective on life and death, on passion and virtue. He who is ravished by the "beauty" of grace no longer sins, because his lust is positively "satisfied" and superabundantly nourished by uncreated grace, which fulfils all possible shortcomings. Lust itself is transformed into seeking love, chiselling and empowering the soul's powers in a way that never happened before, when they were fed with perverted responses. This dynamic of relationship and discovery of the profound beauty of the divine "dwellings" is at the heart of contemplative theology. Nothing of this world can satisfy the person who has once tasted these beauties" . [4]

Catechesis, as a means of transmitting saving truths, has its origin in the teaching activity of the Saviour Christ. Professor Dumitru Călugăr says in this regard: "The beginning of the teaching mission for us is made by the Saviour Jesus Christ. He 'taught by word of mouth', that is, he 'catechized' the crowd that thirsted for his word. He is the first catechist, and the "catechetics" of all time will find in His "catechesis" the norms of perfect catechesis"[5] .

The motivation to accomplish this work, which involves the creation of a structured, complete catechetical plan, comes from an intrinsic conviction, from the priest's experience of what he teaches. In the educational-catechetical approach, the priest is, or should be, constantly referring to the Teacher Christ, who preaches and catechizes "as one who has great power" (Matthew 7:29). The author Carmen-Maria Bolocan explains the meaning of the word "power" in the above verse. She says that, first of all, *power* means "full knowledge of those to whom he preaches, of what he preaches, and of the means by which he preaches it"[6] . Then power implies "full awareness of His purpose in the world, of His call as the Fulfiller of the work of salvation"[7] . *The sacrificial love* of the Golota and then its fulfilment on all the Christian altars indicates the power of the Saviour and, in the end, constitutes the essence of the mission. The power to which Christ referred also indicates *strength* in the strict sense of the word, "to resist the hindrances and especially the temptations that came to Him through Satan and his angels, power to take up the weight of the Cross and to carry it, power to live what He Himself preached"[8] . *Humility*, "the good sister of love and co-parent of power"[9] is also part of this phrase.

---

[3] Pr. Dr. Roger CORESCIUC, „Cateheza contemporană: Rolul alegerii în demersul epistemologic", în revista *Teologie și Viață*, anul XXV (2015), Nr. 9-12, p. 89.
[4] *Ibidem*, p. 90.
[5] Pr. Prof. Dumitru CĂLUGĂR, *Catehetica- Manual pentru Facultățile de Teologie*, Editura Renașterea, Ediția a IV-a, Cluj-Napoca, 2005 , p. 23.
[6] Carmen-Maria BOLOCAN, *Catehetica și didactica religiei*, Editura Performatica, Iași, 2005, p. 65.
[7] *Ibidem*.
[8] *Ibidem*.
[9] *Ibidem*.

Thus, the motivation of the catechetical priest is based on the five pillars: knowledge-full awareness-power-power-humility.

We discover in the catechetical work of the Saviour Jesus Christ some principles, which contemporary pedagogues have systematized and highlighted as always relevant. Father Professor Constantin Necula says that the success of the Saviour Jesus Christ, on the educational level, is based on the following principles:

1. Infinite respect for your interlocutors.
2. Fundamental belief in the principle of educability. For the Supreme Teacher man is always an educable being.
3. In his sermons he had the listeners in mind in the sense of listening to others and not judging them.
4. Jesus is questioning the listeners, including His way of life.
5. Firmness, especially where it was necessary, is a catechetical principle of the Saviour.
6. In his expositions, the Lord uses meditation through a game of His absence/presence.
7. Finally, Christ is perfectly congruent and consistent in all that he teaches[10] .

II. The priest and the young person on the path of knowledge and perfection.

The Priesthood transcends the limited meaning often conveyed by secularized society, namely that of "profession". It is the vocation to the fulfilment of the divine. Saint John Chrysostom says that "the priesthood is carried out on earth, but it has the ordinance of the heavenly bodies. And rightly so, for this office was not ordained by a man or an angel or an archangel or any other power created by God, but by the Comforter Himself. The Holy Spirit has ordained that the priests, while still in the body, should offer to God the same service that the angels offer in heaven." [11].

Priesthood is the unseen giving of Christ as a Person. It "qualifies the very seen person (priest) who fulfills those means by which Christ gives his powers or his body and blood through those Mysteries"[12] . In other words, God has chosen man, as His organ, through whom to work the divine. The world needs the priesthood and the priest in order to remain in permanent contact with the unending love of the Holy Trinity. "Orthodox theology concerning the priesthood highlights the infinite wisdom and love of God for man, who, knowing that human weakness needs a mediator from the visible world in order to receive divine grace, makes use of man, making him the bearer of divine grace as a priest"[13] .

Priesthood is a high, divine and responsible mission. He who rises to receive this dignity should possess qualities that keep him always awake and aware of the height of his calling. Here is what St. John of Konștadt says about this fact:

> "Our priestly ministry is a heavenly ministry, the ministry of incorruptibility and immortality, of eternal life, the ministry of justice and

[10] Cf. Pr. Conf. Univ. Dr. Constantin NECULA, *Educabilitatea religioasă a omului contemporan. Direcții în Catehetica modernă* în volumul „Teologie și Pedagogie. Identitatea specifică și responsabilitate comună în actul educației”, editori: Pr. Ion VICOVAN-Pr. Paul-Cezar HÂRLĂOANU- Pr. Emilian-Iustin ROMAN, Editura Doxologia, 2016, pp. 341-342.

[11] Sfântul Ioan GURĂ DE AUR, *Tratatul despre preoție*, în volumul „Despre preoție”, traducere și note de Pr. Dumitru Fecioru, Editura Sophia, București, 2004, p. 74.

[12] Pr. Prof. Dr. Dumitru STĂNILOAE, *Teologia Dogmatică Ortodoxă, volumul III,* Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2003, p. 149.

[13] Pr. Filotheos FAROS, *Clerul azi- o privire din interior-tentații, impasuri, maladii și remedii*, traducere Ovidiu Lăzărescu, Editura Egumenița, Galați, 2013, p. 33.

holiness, the ministry through which the souls of men are reborn, purified, sanctified, renewed, reach that perfection which man can attain with the help of God, and become holy. How the priest should be! How far he should be from any passion for earthly things, how heavenly, meek, humble, subdued, wise he should be"[14] .

In his relationship with the church community in general and with young people as an integral part of this community in particular, the priest is a *spiritual father*. This "gives" the priest the obligation to take on many tasks that come with many torments, hardships and temptations. The priest, serving as a father in the church community, "frets over the shortcomings of its members, even if his own affairs are going well. Because he gets to take on more responsibilities, he experiences more dangers, torments and hardships than others, because 'every day he serves you', 'he searches you...and in the middle of the night if you call him'"[15] .

The quality of "spiritual father" attributed to the priest in the parish comes from the fact that on the one hand he bears the seal of " he who gives birth in Christ"[16] of those he ministers to, as the Apostle Paul states (I Corinthians 4:15), and on the other hand, for the fact that he forms the Christian spiritually, guiding him on the way of salvation[17] .

Spiritual fatherhood comes from within the priest outwards. Beyond external realities, spirituality "aims at an inner reality"[18] . If he does not feel this calling he could fail miserably. It doesn't matter if you possess the qualities of a good administrator or theologian. Pastoral and then catechetical "success" is not measured in "Christians gained", added to the number of parishioners, or in "Christians learned", provided with the necessary theological information. Father Faros points out that what ultimately matters in this demersal "is not what you do, *but what you are*, the cleric inevitably coming to face at some point with his own empty self"[19] .

The priest, in relation to the young people of the parish, must possess qualities that will help him to better fulfill his mission as spiritual father and catechist-friend. It is certain that the first step in this direction is *awareness and preparation for spirituality*. "It is not good to teach others a craft before you have learned it yourself by careful and long apprenticeship"[20] , St. Gregory the Dialogues draws our attention to. This is why in ancient times, the dukedom was granted after an experience as a liturgical priest and the attainment of spiritual maturity.

The qualities of the priest can be divided into many categories. However, in this part of the study we will only confine ourselves to the *moral* and *intellectual qualities* so necessary in catechetical work with young people.

Among the moral qualities we mention only a few: pure life, right and steadfast faith, and love.

A *pure life* is a quality that a priest should possess not only to maintain a relationship with God, but also to be an example for the younger generation, eager for role models. Neglecting this aspect runs the risk of falling into "spiritual schizophrenia".

---

[14] Sfântul Ioan din KRONȘTADT, *Liturghia - cerul pe pământ. Cugetări mistice despre Biserică şi cultul divin ortodox*, traducere de Boris Buzilă, ediția a II -a, Editia Deisis, Sibiu, 2002, p. 255.
[15] Pr. Filotheos FAROS, *Clerul azi- o privire din interior-tentații, impasuri, maladii și remedii...,* p. 35.
[16] ÎPS Andrei ANDREICUȚ, *Spovedanie și Comuniune,* Ediția a II-a, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2011, p. 121, p. 121.
[17] *Ibidem*, p. 124.
[18] Pr. Filotheos FAROS, *Clerul azi- o privire din interior-tentații, impasuri, maladii și remedii...,* p. 40.
[19] *Ibidem*, p. 40.
[20] Sfântul Grigorie CEL MARE, *Cartea regulei pastorale*, traducere, prefață și note de Pr. Prof. Alexandru Moisiu, EIBMBOR, București, 1996, p. 30.

The purification of life, of the soul, is a permanent state, and the fight against the passions must occupy a central place. "A pure soul is one that is free from the passions and enjoys unceasingly the love of God"[21] , says St Maximus Confessor. The priest faces a life full of temptations, temptations that could make him tired and take him out of the natural course of his ministry. On this path he will be tried by many evils, but, in the vision of a great ascetic, three "giants" (evils) are at the root of all evils, which are fed by forgetfulness, carelessness and ignorance[22] .

Young people can immediately condemn a priest's "departure" from the spiritual fires of his mission. A lack of authenticity immediately surfaces and can only bring harm.

Young people see the priest as someone who is one step above them on the moral ladder. "It is also not easy for the faithful to accept the sinfulness of their pastor. Saints, to a large extent, we consider superhuman. The believer can rationally admit that his shepherd is sinful. "He is human like us", they say, but to accept it with the heart is another matter"[23] . However, we must admit that this tendency, which is more and more accentuated today, to judge the priest also comes against the background of a justification of one's own sinfulness. Father Faros says in this sense:

> "The laity tend to demand a lot from the clergy, and perhaps they do so, overlooking the fact that he is human like they are, feeling that he is the first to raise the bar with his morally rebuking sermons. Consciously or subconsciously, we have an urge to undermine authority, especially moral authority, in order to justify our bad. This explains the passion with which so many seek out and talk endlessly about scandals caused by clerics"[24] .

Along with a pure life, the catechist priest's upright and steadfast faith is imperative. The Saviour Christ says clearly "and if the blind guide the blind, both will fall into the pit" (Matthew 15, 14). If the priest has a crooked faith, the truth will also be corrupted because "the meaning of faith is in truth; it is the active tendency towards truth"[25] . The priest's faith becomes a model for young people, and this gives him enormous responsibility. The consequence of a faith far removed from the truth could place the young person in the most dreaded sins against faith: *scepticism*, *religious indifferentism*, *unbelief (atheism)*, *heresy*, *apostasy*, *superstition*, *bigotry* or *religious fanaticism*[26] .

There is an inner rebellion that grinds the young person at a certain age, usually adolescence. If the priest does not know how to guide, what advice to use when the young person is unable to manage his feelings, there is the possibility of slipping into one of the extremes of the sphere of sins against the faith - either lack of faith, or excessive religiosity and, finally, religious fanaticism.

> "At a certain age some adolescents and young people face the critical period of rethinking the world; the desire to assert themselves as an independent and independent person arises, there is a moment of "pressure", which can take

---

[21] Sfântul Maxim MĂRTURISITORUL, „Capete despre dragoste- cap 34” în *Filocalia sfintelor nevoințe ale desăvârșirii*, volumul II, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, București, 1999, p. 73.

[22] Sfântul Ioan DAMASCHIN, „Cuvânt minunat și de suflet folositor”, în *Filocalia sfintelor nevoințe ale desăvârșirii*, volumul IV, traducere, de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Editura Arhidiecezană, Sibiu, 1948, pp. 188-189.

[23] Pr. Filotheos FAROS, *Clerul azi- o privire din interior-tentații, impasuri, maladii și remedii...,* pp. 48-49

[24] *Ibidem*, pp. 51-52.

[25] Mitropolit Dr. Nicolae MLADIN, Prof. Diac. Dr. Orest BUCEVSCHI, Prof. Dr. Constantin PAVEL, Prof. Diac. Dr. Ioan ZĂGREAN, *Teologia Morală Ortodoxă, Volumul II,* Editura Reîntregirea, Alba-Iulia, 2003, p. 21.

[26] *Ibidem*, pp. 25-26.

various forms. Doubts about faith, a negative attitude towards existing state and social institutions or a keen interest in the religious aspects of life emerge"[27] .

In the process of forming young people, the priest must be full of love, "the first queen and lady of all virtues"[28] . Without love, man would be deprived of the essence of the spiritual life, he would be incomplete, as Saint Simeon the New Theologian rightly points out: "The superiority of love is illustrated by the image of the human body which symbolizes the whole of the virtues, but which lacks the head, which is love"[29] . It is fascinating and relevant in our context the statement of St. John the Theologian: "He who does not love has not known God, because God is love" (I John 4:8). Man without love is separated from God. The priest, in his ministry with young people, needs much availability and much love. You cannot guide someone on the path that leads to God-love without being moved by love yourself. This is antagonism! "If you are a teacher of the brethren, care for them with hardness of heart and with tender love"[30] , says a Philocal Father.

There is a prejudice about the image of the priest among young people. It is often said that the priest is a person who excels in sobriety, is very cold or has a "sour face". This prejudice can be a hindrance to young people's relationship with the priest and the Church. There are also other hindrances that make the relationship I mentioned earlier impossible. If we are aware of these obstacles, we can easily remove them.

We often speak of hindrances coming *from our side* as a manifestation of sinful inclination. These are 'selfishness, self-love, impatience, impatience, stubbornness, suspicion, unbelief, disobedience and pride.' These sins always cause us to put ourselves first and to put our own interest before the benefit of others"[31] . There are also hindrances that we seem to blame on those around us. How often do we hear this excuse invoked even by some clerics that "today's young people are difficult" or "today's young people are lacking in morality compared to the young people of yesteryear". This mental construct is "apparent and entirely unfounded. As a foundation of not loving one's neighbour, everyone usually points out their weaknesses"[32] . At the root of unloving is always our own weakness.

From a theological perspective there are also hindrances that come from demons. This reality is expressed by St. Peter the Apostle when he says: "your adversary the devil walks about, roaring like a lion, seeking whom he may devour" (I Peter 5:8). Tempted by demons, we find ourselves in the difficulty of showing love. However, "the hindrances that come from the devil are not discouraging to God's followers, but, on the contrary, they mobilize them much more in the fight"[33] .

Along with moral qualities, in order to talk about an efficiency in the segment of youth pastoring and catechizing, we also highlight *intellectual qualities*.

---

[27] Pr. Prof. Gleb KALEDA, *Biserica din casă*, traducere din limba rusă de Lucia Ciornea, Editura Cartea Ortodoxă, București, 2006, p. 72.

[28] Sfântul Simeon NOUL TEOLOG, „Imnele iubirii dumnezeiești. Imnul 17", în volumul, *Studii de Teologie dogmatică ortodoxă* a Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1991, p. 403.

[29] Arhiepiscopul Basile KRIVOCHEINE, *În Lumina lui Hristos- Sfântul Simeon Noul Teolog. Viața-Spiritualitatea-Învățătura*, traducere din lb. franceză de Pr. Conf. Dr. Vasile Leb și Ierom. Gheorghe Iordan, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997, p. 411.

[30] Avva DOROTEI, „Diferite epistole", în *Filocalia sfintelor nevoințe ale desăvârșirii*, volumul IX, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1980, p. 639.

[31] Arhimandrit Serafim ALEXIEV, *Dragostea. Tâlcuire la Rugăciunea Sfântului Efrem Sirul*, traducere din limba bulgară de Gheorghiță Ciocioi, Editura Sophia, București, 2007, p. 123.

[32] *Ibidem*, p. 128.

[33] *Ibidem*, p. 143.

Without a thorough knowledge (especially theological, but also cultural), the priest would lose a lot to young people who are increasingly touched by the information age. Informal education is often unfiltered and destructive in places.

In the sphere of theological education, the catechist should not lack a thorough knowledge of the Holy Scriptures and the writings of the Holy Fathers. Saint Nicodemus Aghiorite does not conceive of the priesthood without a sound theological education.

> "You who wish to become a confessor should have a special knowledge and skill of the Scriptures of the Old and New Testaments, of the Dogmas of the Faith contained in the Symbol of Faith, that is, in the Creed, and even more and more especially of all the Canons of the Holy Apostles, of the Holy Synods and of the Holy Fathers, with the reading of which you should devote yourself day and night, so that you may know them by heart. You shall sleep with them, as Alexander the Great did with Homer's Iliad"[34] .

Reading the Holy Scriptures can give you a deeper understanding of the meaning of life, it can give you answers to the concerns that young people come into contact with. This is why St. Isaac Sirul exhorted: "Enlighten yourself with the reading of the Scriptures which show you the way of subtle contemplation (understanding)"[35] .

Cultural knowledge is an integral part of a priest's intellectual education. Cultural "clumsiness" can discredit the priest in the eyes of young people. This is what Metropolitan Antonie Plămădeală urged:

> "The priest must be *informed*. With each of his faithful he must speak in his own language. He must be cultured with the cultured, and be simple with the simple, but his simplicity, unlike that of the simple believer, must spring from a great culture, be a height that adapts, not simply a simplicity-simplicity. With this he could not help the simple one, whose own simplicity is sufficient and useless" .[36]

In conclusion, without a thorough intellectual formation, the mission of catechizing young people could fail.

III. The importance of catechesis as a means of youth ministry

Catechesis is not just about the religious in people or about intellectual and moral education, but it is much more than that. Father Bulacu states that the catechetical demersal involves

> "the whole action of education: on the intellect, on the feeling and on the will. That is why intellectual education, religious education and moral education are the three partial means of catechesis which together restore its integrity. Just as catechism is one of the multilateral means of religious intellectual education, so religious intellectual education is one of the three sides of catechesis"[37] .

In other words, catechesis is not only religious education, but it is "an action of formation provided in the ecclesial space, by the personnel of worship or adjacent to it

---

[34] Sfântul Nicodim AGHIORITUL, *Carte foarte folositoare de suflet*, ediție diortisită și îngrijită de Pr. Prof. Univ. Dr. Constantin Coman, Editura Bizantină, 2005, p. 15.

[35] Sfântul Isaac SIRUL, „Cuvinte despre sfintele nevoințe-Cuvântul XXIII", în *Filocalia sfintelor nevoințe ale desăvârșirii*, volumul X, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981, p. 131.

[36] ÎPS Dr. Antonie PLĂMĂDEALĂ, *Preotul în biserică, în lume, acasă*, Tipografia Eparhială, Sibiu, 1996, p.106.

[37] Pr. Mihail BULACU, *Pedagogia creștin-ortodoxă*- ediție facsimilată după tipăritura din anul 1935, Editura Școala Brâncovenească, Constanța, 2009, p. 283.

(priest, lay theologian, etc.)"[38] in which the three types of education are summed up. In a study on religious education as an expression of the link between school and Church, Professor Constantin Cucos shows the link between religious education and catechesis:

> "Religious education and catechesis are closely linked. Religious education comes with a generalist perspective, which ensures a good particularisation, now or in the future, through catechesis. Religious education presents, proposes and signifies a set of values, catechesis contextualizes, exemplifies, promulgates, advocates these values. Religious education provides knowledge, catechesis forms behaviour. Religious education makes a significant contribution to the intellect, curiosity and cultural background; catechesis addresses the affective dimension, strengthens feelings, experience and faith"[39] .

Catechesis means growth, and growth means change. "We grow from something we are into something we are not and yet continue to be the same person. Growth is a process that takes place within the individual: he grows in understanding, in strength, in intelligence, in feeling"[40] .

The catechesis must be written in such a way that it leads the young person to desire progress in the spiritual life. In the context of modernity, "the dynamism of catechetical sessions, the animation of meetings, group themes, the focus on the person of the catechumen, the value of feedback, the practical orientation of the rites of Christian initiation are coordinates that can hardly be ignored in a contemporary catechetical module"[41] . But, nevertheless, the priest-catechist must strive to do everything from a spiritual point of view, to transmit the catechetical content together with the "personal experience" so that the young person understands and feels the content as a saving truth. The catechetical hour should not only address the rational side, but especially the heart. Father Roger Coresciuc emphasized the idea that "when we speak of catechesis and catechetical initiation the relationship between pedagogy and theological content can no longer be the same. "The theological 'learning contents', if they can be called so, can only be mystagogical 'contents', whose coordinates cannot be subject to modern pedagogical limitations"[42] .

Catechesis has always found its usefulness and place in the history of the Church. To deny the importance of catechesis is to strike at the institution of catechumenate in the early Christian centuries and to disregard the Lord's command: "Go and teach all nations..." (Matthew XXVIII, 19). Thus, the importance of catechesis and catechesis in the ministry of the Church can be deduced from two aspects: the historical aspect and the logical aspect[43] . On the historical side, the importance of catechesis comes from the fact that it finds its source in the most ancient practice of the Church, namely in the institution of catechumenate.

> "The discipline of catechumenate - including a series of moral and spiritual preparations, ascetical prescriptions and ritual gestures - was therefore a culmination of conversion, understood as a personal event and a preparation for

---

[38] Prof. univ. Dr. Constantin CUCOȘ, „Educația religioasă-expresia unei conlucrări responsabile dintre Școală și Biserică. Prezent și perspective”, în volumul *Teologie și Pedagogie. Identitatea specifică și responsabilitate comună în actul educației*, editori: Pr. Ion VICOVAN-Pr. Paul-Cezar HÂRLĂOANU- Pr. Emilian-Iustin ROMAN, Editura Doxologia, 2016, p. 129.

[39] *Ibidem*, p. 130.

[40] Sophie KOULOMZIN, *Biserica și copiii noștri*, traducere din limba engleză de Doina Rogoti, Editura Sophia, București, 2010, p. 50.

[41] Pr. Asist. Dr. Roger CORESCIUC, „Paradigme catehetice palamite”, în revista *Teologie și Viață*, anul XXVI (2016), Nr. 1-4, p. 8.

[42] *Ibidem*, p. 9.

[43] Cf. Pr. Drd. Adrian DIACONU, „Cateheza în activitatea pastoral-misionară a preotului”, în revista *Studii Teologice*, anul XLI (1989), nr. 3, p. 78.

baptismal enlightenment, through which every believer becomes a living member of the mystical body of the Church"[44] .

The durability of this form of spreading God's word is again an argument for its importance: "That this discipline was necessary in the spread of the Gospel and the strengthening of church communities surrounded by a still pagan world is clear from the simple fact that the institution of catechumenate was maintained as such until the complete Christianization of Europe"[45] .

From a logical point of view, catechesis is important because it is a practical means of transmitting, explaining and unfolding revealed truth to generations of Christians:

> "The importance of catechesis also has logical-doctrinal reasons. Even the Apostle Paul asked himself: "How shall they believe in Him of whom they have not heard? and how will they hear without a preacher?" (Rom. 10:14). The right faith, the content of the divine revelation made through the incarnation, preaching, death, resurrection and ascension into heaven of the Saviour Jesus Christ, the good news of the liberation of the human race from the bondage of sin, must be continually expounded, explained and made known to every Christian generation (...).) The Church founded by him and always nourished by an endless Pentecost has the mission to sanctify, teach and shepherd God's people on the narrowest path to the Kingdom of Heaven"[46] .

From a missionary point of view, catechesis is "the most direct way of combating proselytism"[47] . As sectarian proselytism is on the rise, especially in vulnerable communities, catechesis among young people is becoming a necessity and above all a priority.

All the catechized faithful in our Church "should be themselves - on the basis of the universal priesthood - eager and prepared for mission, to protect themselves, to know the right answers in all controversial issues and even to try to reintegrate those broken from the pleroma of Orthodoxy"[48] .

The catechist's attention should be focused on the young people. They have many factors (enthusiasm, readiness to study and spiritual life, free time, etc.) that can put them at the service of the Church and make them living members of Christ: "Children and young people were also in the care of the Saviour Jesus Christ, who was always around them. They are in fact the future of the parish, being the branches of the vineyard, and therefore concern for bringing them into the bosom of the Church must be a major imperative of every priest's concerns"[49] .

Father Professor Petre Vintilescu stressed, as if prophetically:

> "Young people are the phalanx that will fill the gaps left in the ranks of society by the rhythmic wanderings of our ancestors from this planet to the next. In social life, they will come with the attitudes and orientations of their period of soul formation. For the Church, they can therefore be used as the most effective means for the religious-moral regeneration of the environment, especially since each young generation contains in its bosom the leaders of tomorrow of the mentality and public life of their fellow citizens" . [50]

---

[44] *Ibidem*, p. 78.
[45] *Ibidem*, p. 78.
[46] *Ibidem*, p. 79.
[47] *Ibidem*, p. 80.
[48] *Ibidem*, p. 81.
[49] Pr. Ilie SÎRBU, „Catehizarea copiilor şi tineretului, obiectiv prioritar al Bisericii", în revista *Altarul Banatului*, anul I (40), 1990, nr. 5-6, p. 53.
[50] Pr. Petre VINTILESCU, *Preotul în faţa chemării sale de păstor al sufletelor*, Editura Mitropolia Olteniei, Craiova, 2007, pp. 192-193.

In the catechetical approach, the priest will take into consideration the age of the young people and their area of concern and, thus, will organize the catechetical classes according to age categories: "Taking into account and caring for the category of children and young people, it is automatically necessary to differentiate them according to age and concern, so that in this way it is easy to work with each category"[51] .

Finally, it is necessary to highlight some teaching methods and means that can be used in the catechization process. In our approach we will take as a reference the study of Father Ilie Sârbu. The teaching method, in general, used by the priest-catechist is the way to achieve the objectives of catechesis[52] .

Father Ilie Sârbu states that "the methods of teaching (catechesis) are many and varied"[53] , and he proposes two methods in the catechetical approach, the most often used: the expository method and the method of dialogue.

The expository method is the most used in catechetical demersal and means "the didactic process of sharing knowledge with the listeners (...) by means of uninterrupted words, without engaging in any dialogue between the expositor and the listener, it is the monological-didactic form"[54] . From the Savior's teaching activity we note that this method is used masterfully in the Sermon on the Mount.

The dialogue method is "the process of eliciting truths from the students through questions, of course asked according to a certain teaching order, formulated according to the nature of the lesson and the answers given. It is a form of conversation in which the pupils (young people) can also ask the catechist questions to clarify the subject"[55] . It is a high moral objective: "Through the dialogue between teacher and pupils, knowledge is transmitted and the possibility of reaching a higher moral level is offered"[56] .

The priest should not lack modern means of transmitting the truths of the faith: informative-demonstrative means (Bible, resources that are part of the Holy Tradition, objects of worship, models, icons, diagrams, maps, technical means-audio projector, compact discs, etc.), means of practice and training (computer) and means of evaluation: questionnaires, tests[57] .

These modern means should not be used excessively or, better said, should not be counted as an end in themselves because they are "auxiliary teaching tools, which facilitate the transmission and assimilation of teaching information, recording and evaluation of the results obtained"[58] . Father Ilie Sârbu has stated in this sense: "One can accept, without fear of being wrong, a certain technicalisation of teaching methods, but without falling into the other extreme in which the priest leaves the teaching activity solely to these means. It is good to use them, but only as a means, not as an end in itself"[59] .

BIBLIOGRAPHY

---

[51] Pr. Ilie SÎRBU, *Catehizarea copiilor și tineretului, obiectiv prioritar al Bisericii...*,p. 53-54.

[52] "The term *method* derives etymologically from two Greek words (odos- "way"; metha- "towards", "to") and has the meaning of "way (to)... ', 'way' (towards)... ". In didactics, method refers to the path that is followed, the road that leads to the achievement of educational objectives". Prof. Univ. Dr. Constantin CUCOȘ, *Pedagogie*, ediția a II-a, Editura Polirom, București, 2006, p. 286.

[53] Pr. Ilie SÎRBU, *Catehizarea copiilor și tineretului, obiectiv prioritar al Bisericii...*,p. 54.

[54] *Ibidem*.

[55] *Ibidem*.

[56] Pr. Prof. univ. Dr. Sebastian ȘEBU, Prof. Monica OPRIȘ, *Matodica predării religiei*, Editura Reîntregirea, Alba-Iulia, 2000, p. 92.

[57] *Ibidem*, p. 154.

[58] *Ibidem*, p.154.

[59] Pr. Ilie SÎRBU, *Catehizarea copiilor și tineretului, obiectiv prioritar al Bisericii...*, p. 54.

Bibliographical sources

Avva Dorotei, „Diferite epistole”, în *Filocalia sfintelor nevoințe ale desăvârșirii*, volumul IX, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1980;

Sfântul Grigorie cel Mare, *Cartea regulei pastorale*, traducere, prefață și note de Pr. Prof. Alexandru Moisiu, EIBMBOR, București, 1996;

Sfântul Ioan Damaschin, „Cuvânt minunat și de suflet folositor”, în *Filocalia sfintelor nevoințe ale desăvârșirii*, volumul IV, traducere, de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Editura Arhidiecezană, Sibiu, 1948

Sfântul Ioan Gură de Aur, *Tratatul despre preoţie*, în volumul „Despre preoție”, traducere și note de Pr. Dumitru Fecioru, Editura Sophia, Bucureşti, 2004;

Sfântul Ioan din Kronştadt, *Liturghia - cerul pe pământ. Cugetări mistice despre Biserică şi cultul divin ortodox*, traducere de Boris Buzilă, ediția a II -a, Editia Deisis, Sibiu, 2002;

Sfântul Maxim Mărturisitorul, „Capete despre dragoste- cap 34” în *Filocalia sfintelor nevoințe ale desăvârșirii*, volumul II, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, București, 1999;

Sfântul Nicodim Aghioritul, *Carte foarte folositoare de suflet*, ediție diortisită și îngrijită de Pr. Prof. Univ. Dr. Constantin Coman, Editura Bizantină, 2005;

Sfântul Simeon Metafrastul, *Parafrază în 150 de capete, capitolul 112*, în „Filocalia sfintelor nevoințe ale desăvârșirii”, volumul traducere și note Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, EIBMBOR, București, 1976

Sfântul Simeon Noul Teolog, „Imnele iubirii dumnezeiești. Imnul 17”, în volumul, *Studii de Teologie dogmatică ortodoxă* a Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1991;

Specialist books:

Alexiev, Arhimandrit Serafim *Dragostea, Tâlcuire la Rugăciunea Sfântului Efrem Sirul*, traducere din limba bulgară de Gheorghiță Ciocioi, Editura Sophia, București, 2007;

Andreicuț, ÎPS Andrei *Spovedanie și Comuniune,* Ediția a II-a, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2011;

Bulacu, Pr. Mihail, *Pedagogia creştin-ortodoxă*- ediție facsimilată după tipăritura din anul 1935, Editura Școala Brâncovenească, Constanța, 2009;

Călugăr, Pr. Prof. Dumitru *Catehetica- Manual pentru Facultățile de Teologie*, Editura Renașterea, Ediția a IV-a, Cluj-Napoca, 2005;

Cucoș, Prof. univ. Dr. Constantin, „Educația religioasă-expresia unei conlucrări responsabile dintre Școală și Biserică. Prezent și perspective”, în volumul *Teologie și Pedagogie. Identitatea specifică și responsabilitate comună în actul educației*, editori: Pr. Ion Vicovan-Pr. Paul-Cezar Hârlăoanu- Pr. Emilian-Iustin Roman, Editura Doxologia, 2016;

Cucoș, Prof. Univ. Dr. Constantin, *Pedagogie*, ediția a II-a, Editura Polirom, București, 2006;

Faros, Pr. Filotheos *Clerul azi- o privire din interior-tentații, impasuri, maladii și remedii*, traducere Ovidiu Lăzărescu, Editura Egumenița, Galați, 2013;

Kaleda, Pr. Prof. Gleb *Biserica din casă*, traducere din limba rusă de Lucia Ciornea, Editura Cartea Ortodoxă, București, 2006;

Koulomzin, Sophie, *Biserica și copiii noștri*, traducere din limba engleză de Doina Rogoti, Editura Sophia, București, 2010;

Krivocheine, Arhiepiscopul Basile, *În Lumina lui Hristos- Sfântul Simeon Noul Teolog. Viața-Spiritualitatea-Învățătura*, traducere din lb. franceză de Pr. Conf. Dr. Vasile Leb și Ierom. Gheorghe Iordan, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997;

Mladin, Mitropolit Dr. Nicolae, Bucevschi, Prof. Diac. Dr. Orest, Pavel, Prof. Dr. Constantin, Zăgrean, Prof. Diac. Dr. Ioan, *Teologia Morală Ortodoxă, Volumul II,* Editura Reîntregirea, Alba-Iulia, 2003;

Necula, Pr. Conf. Univ. Dr. Constantin „Educabilitatea religioasă a omului contemporan. Direcții în Catehetica modernă" în volumul *Teologie și Pedagogie. Identitatea specifică și responsabilitate comună în actul educației*, editori: Pr. Ion Vicovan-Pr. Paul-Cezar Hârlăoanu- Pr. Emilian-Iustin Roman, Editura Doxologia, 2016;

Plămădeală, ÎPS Dr. Antonie, *Preotul în biserică, în lume, acasă*, Tipografia Eparhială, Sibiu, 1996

Stăniloae, Pr. Prof. Dr. Dumitrum *Teologia Dogmatică Ortodoxă, volumul III,* Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2003;

Șebu, Pr. Prof. univ. Dr. Sebastian, Opriș, Prof. Monica, *Matodica predării religiei*, Editura Reîntregirea, Alba-Iulia, 2000;

Vintilescu, Pr. Petre, *Preotul în fața chemării sale de păstor al sufletelor*, Editura Mitropolia Olteniei, Craiova, 2007;

Studies and articles

Coresciuc, Pr. Dr. Roger, „Cateheza contemporană: Rolul alegerii în demersul epistemologic", în revista *Teologie și Viață*, anul XXV (2015), Nr. 9-12;

Coresciuc, Pr. Asist. Dr. Roger „Paradigme catehetice palamite", în revista *Teologie și Viață*, anul XXVI (2016), Nr. 1-4;

Diaconu, Pr. Drd. Adrian „Cateheza în activitatea pastoral-misionară a preotului", în revista *Studii Teologice*, anul XLI (1989), nr. 3;

Sîrbu, Pr. Ilie, „Catehizarea copiilor și tineretului, obiectiv prioritar al Bisericii", în revista *Altarul Banatului*, anul I (40), 1990;

Stăniloae, Pr. Dumitru, *Autoritatea Bisericii*, în revista „Studii Teologice", Anul XVI (1964), nr. 3 – 4;

THE DIVINE ATTRIBUTES – PHILOSOPHICAL AND THEOLOGICAL CONSIDERATIONS

Sorin Benescu
PhD Student, University of Bucharest

Abstract: This research aims to make a foray into the history of points of view regarding the divine attributes within the Roman Catholic Church and then take note of some recent opinions expressed by philosophers of religions, thus bringing back to the attention of specialists a theme that seems neglected.

Keywords: Beeing, God, philosofy, theology, attribute.

1. Introducere

Înainte de a afirma orice, se cuvine, pentru a rezolva problema onestității, să precizăm, încă de la început, poziția adoptată de subsemnatul. Ipotezele principale asumate se enunță astfel: principiul inteligenței ecosistemice, principiul antropic, dualism moderat, eschatologic, poziția clasică teistă, ortodoxă[1]. Nu suntem de acord cu avantajele logice, rezolvarea problemei teodiceii, a simplității și a infinității, a coerenței și nici cu celelalte argumente în favoarea unui politeism ordinal sugerate de d-l Eric Steinhart[2], care susține un singur Dumnezeu pentru fiecare univers existent, deși este o teorie cu o structură axiologică atractivă. Acest studiu își propune să facă o incursiune în istoria punctelor de vedere din interiorul Bisericii Romano-Catolice și apoi să ia act de câteva opinii recente, exprimate de filosofi ai religiilor, pentru a readuce în atenția specialiștilor o temă care ni se pare neglijată. Atributele lui Dumnezeu se reflectă inevitabil atât în cultul celor două Biserici, ortodoxă și catolică și chiar și protestantă, cât și în estetica creștină, observată mai ales în arhitectura clădirilor și în interiorul lor. Biserica folosește astfel *meta-imagini*[3] pentru a predica divinitatea, faptul că El este, faptul că Dumnezeu este Adevărul, că El este Frumosul, adică dă mărturie despre două atribute și mai ales propovăduiește Întruparea, acel eveniment istoric care este în același timp înlăuntrul și dincolo de timp și spațiu. Textul de față își propune să atragă atenția asupra unui subiect pe care modernii l-au abandonat mai mult sau mai puțin, dar care are consecințe asupra modului în care omul acționează și modelează lumea din jurul său[4].

2. Considerații filosofico-teologice

Dintr-un punct de vedere catolic, există două principii[5] care stau la baza teoriei atributelor divine:

- imperfecțiunea inteligenței umane și
- perfecțiunea divină.

[1]Aceste supoziții sunt subînțelese și în *Dictionnaire de Théologie Catholique*. Vezi Vacant, Mangenot, *Dictionnaire de Théologie Catholique*, (Paris, Editura Letouzey et Ané, 1903), 2223-2235.
[2] Steinhart, Eric, *On the plurality of gods*, https://www.jstor.org/stable/43658418, accesat la data 23.05.2022.
[3] Karahan, *BEAUTY IN THE EYES OF GOD*, https://www.jstor.org/stable/44173258, accesat la data 23.05.2022.
[4]Rauwens, *Le problème philosophique des attributs de Dieu...*, https://www.persee.fr/doc/phlou_0035-3841_1955_num_53_38_4546, accesat la data 23.05.2022.
[5] Vacant, *op. cit*.

Cu alte cuvinte, gândirea occidentală medievală clasică afirmă teologia Ființei Perfecte, sistem unanim acceptat în rândul teiștilor. Din aceste două principii, rezultă inevitabil principiul analogiei**,** care presupune idei imperfecte sau incomplete pe care omul le poate afirma despre Ființă. Cunoștințele posibile umanului sunt, așadar, abstracte și analogice. Abstractizarea este legea care guvernează activitatea mentală a omului. Mintea umană operează cu unele concepte având un grad de universalitate. Analiza făcută cu ajutorul minții se numește judecată, numită de Sfântul Toma *intellectus componens,* și constă din unirea într-o idee a unor atribute izolate, o legătură între abstractizări mentale. Apoi, aceasta se materializează în propoziție gramaticală. Atributul este un reprezentant al unei fracțiuni de realitate și de perfecțiune. Cunoștințele sunt rezultatul a două operațiuni mentale: abstractizarea și compoziția. Acestea se încarnează apoi în propoziții. Orice propoziție nu face altceva decât să lege un subiect cu un atribut, o substanță cu un atribut, un cuvânt cu alt cuvânt. Observăm că se pornește cu analiza de la realitatea umană, sau cum ar spune Heidegger, de la *Dassein*. Aceste operații sunt valabile și când se aplică la gândirea despre natura divină. Transcendența și infinitatea naturii divine nu pot fi exprimate printr-un concept al unei inteligențe finite, cum sunt cea umană sau cea angelică, chiar dacă cea din urmă are cunoștințe directe și nu mediate. Noi putem să cunoaștem doar prin analogie cu ființele create ceva din măreția Creatorului, dar ceea ce este în Sine Dumnezeu rămâne cu desăvârșire necunoscut pentru noi. Există asemănări între creat și necreat și acest lucru ne permite să accedem la o cunoaștere analogică a frumuseții și perfecțiunii divinului, care este pentru creat primul model și primul principiu. Privim, așadar, ca printr-o oglindă: *Căci vedem acum ca prin oglindă, în ghicitură, iar atunci, faţă către faţă; acum cunosc în parte, dar atunci voi cunoaşte pe deplin, precum am fost cunoscut şi eu*. (1Cor. 13.12) Toate atributele divine sunt exprimate prin analogie și comportă un grad de aproximare. Astfel, perfecțiunea divină este numeric una, deși în univers putem sesiza o multitudine de perfecțiuni ale ființelor care îl populează. Dumnezeu este prin excelență simplu, uniform, pe când ființele create sunt diverse, împărțite în genuri, specii, indivizi. Acestea nu pot reflecta decât o imagine parțială a creatorului, în funcție de nivelul ierarhic pe care se află fiecare. Chiar toată creația, luată în ansamblu și eventual prelungită corespunzător, rămâne la o distanță infinită față de Creator, modelul suprem și nu poate revela toată perfecțiunea divină. În Dumnezeu, atributele exprimă o unitate perfectă, mai presus de orice multiplicitate. Dumnezeu este prin excelență simplu, uniform. Prin contrast, ființele create sunt diferite și deci nu pot reflecta decât parțial esența divină. Perfecțiunea divină este infinit superioară oricărei perfecțiuni sesizate în universul creat. Cu alte cuvinte, putem extrage din acest raționament următoarele:

1. Ideea de Dumnzeu se obține din integrarea unor concepte furnizate de perfecțiunile sesizate în lumea creată[6]
2. Atributele divine sunt conținutul acestor concepte aplicate la Dumnezeu, după ce s-a operat o rectificare riguroasă prin eliminarea oricărei limitări sau imperfecțiuni
3. Atributele divine sunt doar analogii ale esenței divine, fie luate în particular, fie luate în ansamblu.

Ele descriu esența divină doar fragmentar și detaliat, dar nu pot exprima toată puritatea, toată plenitudinea, toată splendoarea divinității. Această împărțire logică a exprimării noastre umane nu are nici o repercursiune asupra divinului, esența divină rămâne

[6] Această metodă este și cea folosită de Newton când afirmă: *cel mai frumos sistem cosmic format din Soare, Planete, și Comete nu poate proveni decât în urma sfatului și puterii unei Ființe inteligente și puternice*. Acest argument rămâne valabil pentru noi, deși Newton a scris propoziții antitrinitariene și a avut hermeneutică antitrinitară. De asemenea, atribuirea de perfecțiuni sesizate în universul creat lui Dumnezeu aparține cu siguranță Filosofiei Naturale. Vezi Snobelen, *The Theology of Isaac Newton's...*, http://www.jstor.org/stable/301985, accesat la data 23.05.2022.

indivizibilă. Multiplicitatea atributelor divine există doar în mintea noastră, în divin ele exprimă unitatea perfectă, mai presus de orice multiplicitate[7].

Nu toate caracteristicile ființelor create se pot translata automat divinului, doar prin intermediul principiului cauzalității. Selecția comportă trei niveluri. În cadrul primului nivel, perfecțiunile din lumea creată sunt împărțite în două: simple și compuse. Cele compuse nu se pot atribui divinității, fiind inferioare și presupunând anumite imperfecțiuni și limitări. Acestea pot fi asignate doar metaforic, dar niciodată cu sens propriu sau formal. Un astfel de exemplu este corporalitatea. Perfecțiunile simple exprimă o realitate pozitivă, nu includ limite sau lipsuri și pot fi separate de subiecții de la care provin. Ca exemplu, putem nominaliza știința, dreptatea sau bunătatea. Pe nivelul doi, dintre perfecțiunile simple, se selectează cele care decurg dintr-o perfecțiune mamă și care leagă alte proprietăți[8]. Acestea fac referire la constituția intrinsecă a Ființei divine și le distingem de actele divine libere în raport cu ființele create, nefiind esențiale. Pe nivelul trei se exclud din categoria atributelor divine relațiile intra-trinitare, intra-divine, chiar dacă au legătură cu esența divină, din două motive: nu sunt comune celor trei Persoane divine și depășesc posibilitățile rațiunii umane. Astfel, prin selectări succesive, din punct de vedere creștin, ajungem la următoarea definiție: atributele divine sunt perfecțiuni comune celor trei Persoane divine, posedate în mod obligatoriu de Dumnezeu și care decurg din esența Sa.

Pentru clarificarea și dezvoltarea ideii de Dumnezeu, rațiunea umană dispune de două metode:

- metoda deductivă și
- metoda inductivă.

În cadrul celei de a doua metode, distingem trei căi:

- calea pozitivă,
- calea negativă și
- calea excesivă.

Metoda deductivă constă în alegerea unui atribut esențial și deducerea tuturor celelalte atribute din acesta. Această metodă a fost folosită în special de vechii scolastici. De exemplu, se ia ideea de existență absolută și din ea se deduc toate celelalte atribute. Poate cel mai elocvent exemplu este abordarea carteziană, care pornește de la atributul divin al infinității incomprehensibile, din care deduc toate celelalte atribute, încercând să evite orice antropomorfism și insistând în același timp pe unitatea esenței divine și scoțând în evidență relația dintre subiectul uman și Dumnezeu: providența generală și cea particulară, rezultatul fiind o dragoste divină veritabilă sub forma unei pasiuni[9].

Metoda inductivă constă din proiectarea în divinitate a perfecțiunilor descoperite în universul nostru creat, prin intermediul celor trei metode sau căi enumerate mai sus. În cadrul metodei pozitive, se aplică principiul conform căruia într-un efect nu poate fi mai mult decât este în cauză. Se fac astfel enunțuri pozitive referitoare la divin pornind de la creat, dar se elimină imperfecțiunile inerente, bazându-se pe principiul asemănării dintre Ființa divină și ființa creată. Perfecțiunile create sunt astfel atribuite necreatului. În cadrul metodei negative, se face apel la principiul distanței infinite și ontologice dintre creat și necreat. Se exprimă astfel contrastul prin negarea perfecțiunilor create, atunci când sunt atribuite lui Dumnezeu. Această negare nu vizează perfecțiunea în sine, ci modul imperfect prin care aceasta este atribuită naturii divine. De exemplu, când spunem că Dumnezeu nu este viu înțelegem de fapt că Dumnezeu este supra viu, mai presus de viu. Adică viața divină este cu totul diferită de

[7] Vacant, *op. cit*. sau S. Thomas, I Sent., dist. II q. I, a. 3.
[8] Sunt numite de Sf. Părinți αξιωματα, αρεται, αξιαι.
[9] Chukurian, *L'APPROCHE CARTÉSIENNE DES ATTRIBUTS DIVINS...*, REVUE DE THÉOLOGIE ET DE PHILOSOPHIE, 150 (2020), 373-392.

viața ființelor așa cum o înțelegem noi. Se încearcă evitarea antropomorfismului și panteismului, cele două erori care confundă finitul cu infinitul și care introduc în divinitate imperfecțiuni sau limite din natura umană. Negarea este așadar doar în formă, în Dumnezeu existând doar plenitudine[10]. Această operație de negare nu face altceva decât să aprofundeze calea pozitivă. Calea excesivă reunește cele două căi de mai sus; ea afirmă infinitatea prin negarea limitelor, a tuturor ființelor, a tuturor frumuseților și calităților pozitive observate în univers sau imaginate de om. Perfecțiunea divină este presupusă așadar prin lărgirea la infinit a perfecțiunilor create. De exemplu, Dumnezeu este viața infinită, inteligența infinită, bunătatea infinită. Termenii folosiți în teologie sunt, corespunzător cu cele trei căi, afirmativi, negativi sau proeminenți. Astfel, Dumnezeu este tot numele, fără de nume și mai presus de orice nume.

În teologia catolică, clasificarea atributelor se face cel mai adesea în jurul a patru idei centrale:

1. După modul de cunoaștere:
   - pozitive (se elimină imperfecțiunile): existența, adevărul, bunătatea, inteligența, voința etc.,
   - negative: simplitatea (lipsa compoziției), statutul de necreat, independența, infinitatea, imutabilitatea, diferențierea de tot ce este creat, eternitatea, incomprehensibilitatea, invizibilitatea, inefabilitatea (nu se poate exprima în cuvinte), etc.,
   - transcendente.
2. După comunicabilitate: atribute care se regăsesc și la ființele create și atribute care aparțin în exclusivitate firii divine. Atributele comunicabile coincid cu cele pozitive de mai sus, iar cele necomunicabile cu cele negative și pun în evidență transcendența.
3. După activitate, printr-o operație pur mentală umană: pasive sau metafizice și active sau fizice. Ultimele se împart în intelectuale (referă inteligența divină) și morale (referă voința divină).
4. După relativitate:
   - relative (presupun o relație *ad extra* cu creatul, posibilă sau actuală, de exemplu atributul creator) și
   - absolute (nu presupun nicio relație cu creatul). Cele relative sunt în același timp eterne și necesare[11].

Chestiuni precum ordinea atributelor sau atributul primar au început să frământe mințile intelectualilor începând cu sec. al XV-lea. Rolul atributului primar s-a vrut a fi acel atribut care desemnează cea mai profundă diferență între creat și necreat și care conține implicit toate celelalte atribute ce se pot deduce prin rațiune din acesta. În funcție de alegerea atributului primar, distingem mai multe școli:

1. școala nominalistă[12] - susține că esența divină este constituită din suma tuturor perfecțiunilor posibile. Confundă natura divină în sine cu natura metafizică determinată de rațiunea umană. Toate atributele au aceeași semnificație și desemnează în mod egal plenitudinea Ființei divine.
2. școala scotistă[13] - optează pentru o infinitate radicală. Nu precizează atributul principal care desemnează toate perfecțiunile.

[10] Dacă, de exemplu, spunem că Dumnezeu nu este o substanță, înțelegem că El este o substanță infinită, dacă spunem că El nu este viața, înțelegem că El este viața supremă.

[11] De exemplu, atributul creator nu depinde de faptul că Dumnezeu a creat lumea, acest atribut ar fi putut exprima calitatea naturii divine și în cazul în care El nu ar fi creat nimic.

[12] Reprezentanți: Occam, Gabriel Biel, Pierre d'Ailly.

[13] Reprezentanți: Gratry, Palmieri, Ubaghs, Louvain.

3. școala tomistă – se împarte în trei mari curente:
    - atributul principal este intelectul divin (virtual sau actual) – alegere fondată pe două argumente: esențele sunt determinate de atributul principal al speciei din care fac parte și inteligența este atributul care îl apropie pe om cel mai mult de Dumnezeu; omul, fiind o imagine a lui Dumnezeu, preia din caracteristicile divinității. Alții consideră infinitatea atributul prin care inteligența divină se distinge de inteligența creaturilor.
    - atributul principal este aseitatea (Dumnezeu este cauza și principiul propriei Sale existențe) – cel mai răspândit atribut principal în rândul teologilor și al filosofilor,
    - atributul principal este subzistența sau aseitatea radicală. În interiorul conceptului de aseitate, au fost remarcate două aspecte: cel negativ și cel pozitiv. Ultimul face referire la aseitatea radicală. Acesta se înțelege prin plenitudinea Ființei, autonomia Ei, marchează distincția radicală între creat și necreat, semnifică existența pură și plenară, exprimată prin numele YHVH. Toate atributele se rezumă la Cel ce este, existența subzistentă prin Sine, plenitudinea perfecțiunii. Din acesta se deduc toate celelalte atribute. Toate afirmațiile care fac obiectul divinului se rezumă în afirmarea existenței Sale: El este.

Problema care apare inevitabil este cum se poate reconcilia simplitatea firii divine, care nu admite multiplicitate sau compunere de nici un fel, cu multitudinea de atribute observate și asignate naturii lui Dumnezeu. Doctrina simplității divine este studiată și analizată și astăzi. Problema reconcilierii unului cu multiplul este una din cele mai vechi dileme din filosofia occidentală. Încă din antichitate, Thales a tras concluzia că trebuie să existe o unitate fundamentală care stă la baza universului empiric. Simplitatea a fost considerată ca o perfecțiune, din care se poate deduce imutabilitatea și incoruptibilitatea, încă din timpul lui Parmenide și a atins apogeul în sistemul neoplatonic al lui Plotin. Gânditorii religioși ai Evului Mediu au încercat o împăcare și o sistematizare, o sinteză între Revelația Biblică și filosofia greacă. Simplitatea divină a devenit astfel cheia de boltă a construcțiilor lor intelectuale. Aceasta revine în atenția filosofilor religiilor de astăzi[14].

Pentru teologia catolică, distincția dintre atribute (care exprimă natura divină) poate fi reală sau logică/rațională. Adică aceste atribute pot desemna realități diferite sau nu, ceea ce implică sau nu compoziție în natura divină. Această distincție se reduce, de fapt, la distincția dintre atribute și natura divină, pentru că toate atributele fac referire la aceeași natură divină. În primul caz, atributele dau mărturie despre o distincție reală, existentă în divinitate, iar în al doilea caz, distincția este prezentă și reală doar în rațiunea umană și nu există în divinitate, există deci mai mulți termeni care exprimă aceeași realitate transcendentă, divină. În acest caz, avem de a face cu două posibilități, fie cu o tautologie mentală pur subiectivă, fie cu o neputință a minții omenești de a epuiza prin exprimare o realitate care o transcende și deci nu avem de a face cu sinonime, ci cu exprimări care dezvăluie aspecte proprii particulare. Principalele curente în legătură cu acest subiect sunt:

1. Arienii și eunomienii
2. Nominaliștii
3. Realiștii
4. Formaliștii
5. Doctrina comună
6. Opiniile tomiste.

[14] Rogers, *The Traditional Doctrine of Divine Simplicity*, http://www.jstor.org/stable/20019808, accesat la data 23.05.2022.

Arienii și eunomienii neagă orice fel de distincție, fie reală, fie logică/rațională între atribute și esența divină, pentru a salva simplitatea firii dumnezeiești. Pentru aceștia, toate numele divine sunt sinonime și se reduc la un singur nume. După Eunomiu, cuvintele trebuie să indice obiecte. Dacă un obiect este indicat prin mai multe nume, atunci toate acele nume au aceeași semnificație sau diversitatea se regăsește în obiect și generează diversitatea în cuvinte. Acestui tip de raționament i s-a opus replica Sf. Părinți[15], care au spus că în Sf. Scriptură Dumnezeu este numit cu mai multe nume care nu pot avea același sens, căci atunci multe pasaje scripturistice nu ar avea înțeles. Părinții au preluat de la Aristotel teoria conform căreia:

1. cuvintele fac referire la obiecte prin intermediul conceptelor
2. multiplicitatea conceptelor este compatibilă cu lucrul în sine
3. cu cât un obiect este superior, mai înalt și mai perfect, cu atât are nevoie de mai multe reprezentări mentale (concepte), fiecare cu semnificație proprie și distinctă.

Concluzia lor a fost că numele divine au semnificații diferite corespunzătoare cu ideile pe care le exprimă. iar ideile acestea nu împart nicidecum în mod real divinitatea și nu afectează simplitatea firii divine, ci separația este doar mental-umană și ea provine din imperfecțiunea spiritului uman în comparație cu Ființa divină, care este perfectă.

Nominaliștii nu împărtășesc teoriile ariene sau eunomiene, ci aderă la teoriile universaliilor, care duc la sinonimia atributelor. Raționamentul lor este următorul: dacă atributul aduce ceva nou, atunci fie face referire la o realitate și atunci ar desemna o compoziție în firea divină, fie este doar o formalitate fără corespondent în realitate, ceea ce este absurd, fie este o construcție mental-umană și atunci Dumnezeu este neînțelept în realitate, fiind înțelept doar în mintea noastră. Tot eșafodajul acestui raționament cade dacă mintea noastră omenească nu ar înțelege firea divină prin intermediul lucrurilor create, ceea ce deja s-a afirmat la începutul acestui articol. Concluzia este că multitudinea conceptelor noastre nu adaugă nimic în divinitate. Multiplicitatea, compoziția există doar în mintea noastră, de tipul logic/rațional, datorită neputinței firii omenești de a concepe și înțelege Ființa transcendentă. Gândirea umană nu poate împărți real firea divină.

Realiștii, reprezentați în special de Gilbert de la Porrée[16], episcop de Poitiers, au susținut un punct de vedere diametral opus celui nominalist și au afirmat o distincție reală între esența divină și atributele sale. Biserica Catolică a statuat (în 1148) excluderea oricărei compoziții în natura divină, compoziții provenite eventual din atribute care supradaugă perfecțiuni prin intermediul accidentelor. Aceste accidente sau atribute nu pot fi identificate cu esența simplă și indivizibilă. Astfel, este inexact să afirmăm, de exemplu, că Dumnezeu are adevărul sau are bunătate, ci, mai degrabă putem afirma că El este adevărul, El este bunătatea, El fiind tot ceea ce are. În divinitate, *a avea* este identic cu *a fi*. Nu sunt chestiuni diferite. Perfecțiunile divine se identifică absolut, în realitate, cu esența Sa. Ființa divină este, prin urmare, fiecare din aceste perfecțiuni și fiecare perfecțiune este esența Lui toată. Astfel, înțelepciunea divină este natura divină însăși. Toate perfecțiunile se întrepătrund în realitate și formează de fapt o singură perfecțiune, care se confundă cu existența Lui însăși[17].

Formalismul a fost reprezentat în special de Duns Scotus. Acesta a susținut o distincție formală *ex natura*. Preocuparea școlii formaliste avea ca obiective evitarea realismului puritan în beneficiul ortodoxiei și respingerea distincției logice/raționale susținute de tomiști. Era o încercare de a rămâne fideli unui sistem de negare paralel și o contrapondere la tezele dominicane. Poziția era indecisă între două opinii contradictorii și, datorită criticii, împinsă când într-o extremă, când în alta. Propunea un tip de subtilitate obscură și

[15] Părinții greci: Sf. Vasile cel Mare, Sf. Grigorie de Nyssa, Sf. Chiril al Alexandriei.
[16] Condamnat de Conciliul de la Reims (1148), prezidat de papa Eugeniu III.
[17] Acest lucru a fost exprimat și de Sf. Bernard, cu alte cuvinte.

enigmatică. Unii reprezentanți ai acestei școli[18] reinterpretează formalismul în termenii distincției virtuale tomiste. Alții sunt mai aproape de o distincție reală prin formula *nume actuale*, care desemnează *natura formală a lucrului*, anterioară oricărei operații intelectuale. Sf. Toma demonstrează că, fără o distincție existentă între atributele divine, anterioară oricărei operații mentale, conceptele exprimate sunt false și inutile. Inutile - pentru că ar fi suficient unul singur, false - pentru că nu au baze obiective. Un singur concept nu poate epuiza realitatea divină. Nici suma tuturor conceptelor nu poate face acest lucru.

Doctrina comună celor două Biserici, ortodoxă și catolică, susține distincția logică/rațională cu fundament în realitate ca formulă tehnică ce reglementează raportul dintre esența divină și atributele sale[19]. Acest tip de distincție este soluția optimă. Aspectul subiectiv subliniază caracterul abstract al conceptelor, iar aspectul obiectiv reflectă supraabundența Ființei divine, capabilă de a furniza un număr infinit de concepte și aspecte diferite.

Există mai multe opinii tomiste generate de lupta contra scotismului. Școala tomistă se împarte în două: adepții unei distincții logice majore și cei care optează pentru distincții logice minore. Cele majore fac referire la concepte exclusive și eterogene (ca, de exemplu, cel de animal) iar cele minore - la concepte de valori. Marea majoritate a teologilor a adoptat distincțiile logice minore ca fiind cele mai apropiate de teologia Sf. Părinți și de simplitatea esenței divine, afirmând reciprocitatea atributelor divine între ele și între atribute și esența divină.

La acuzația filosofilor[20] că teologia atribuie divinității caracteristici umane, mai mult sau mai puțin explicit, teologii catolici au replicat că se face o corecție severă perfecțiunilor create, înainte de a fi atribuite lui Dumnezeu, ceea ce filosofii ignoră real sau simulat. De altfel, Dumnezeul religiilor este în general perceput ca fiind diferit de Dumnezeul filosofilor[21]. Dumnezeul religiilor este, în general, conceput ca fiind personal, activ în istorie, încet la mânie, plin de îndurare. Cel filosofic cu greu poate fi descris ca fiind personal, este infinit, dar infinitul lui derutează imaginația. În realitate există, evident, un singur Dumnezeu, dar mai multe concepte, idei, diferite reprezentări a ceea ce ar trebui să fie Dumnezeu. Conceptul filosofic este considerat, de multe ori, o ficțiune arogantă a minții unor învățați, care poate fi lejer ignorat. De exemplu, Dumnezeul lui Pascal era de fapt Dumnezeul lui Descartes[22]. Dar speculația filosofică este necesară. De exemplu, concluzia filosofică conform căreia Dumnezeu este neschimbat *ab extra*[23] se dovedește a fi indispensabilă. Teologia naturală se întâlnește cu filosofia și aceasta din urmă concluzionează că, dacă există, Dumnezeu ar trebui să aibă atribute: omnipotență, aseitate, omniscientă, indestructibilitate, caracter necreat, iubire de ordine, intenționalitate. De multe ori, Dumnezeul filosofic nu are voință și cu greu poate fi adorat. Teologii afirmă că Dumnezeu se face cunoscut, se revelează și acest lucru face posibilă cunoașterea Lui. Numai revelația face posibilă cunoașterea Lui. Când Dumnezeu a vorbit omenirii, a făcut-o indicând conținuturi mentale[24]. Apoi, oamenii au încercat, cu ajutorul teologilor și exegeților, să înțeleagă cât mai exact aceste conținuturi mentale. Aceștia au folosit imagini și metafore care au creat interacțiuni între conținuturile mentale, ceea ce a dus la reacții în lanț în cunoașterea umană, care este supusă logicii și obiect al silogismului aristotelian. În procesul dezvoltării limbajului divin, s-au creat astfel dicționare care au făcut legătura între formele vocale și conținuturile mentale originare

[18] Vezi Jean de Rada.
[19] Poziție regăsită la Sf. Vasile cel Mare, Sf. Grigorie de Nyssa, Sf. Augustin, Sf. Bernard. Vezi Vacant, *op. cit*.
[20] Vacant, *op. cit*.
[21] Attfield, *The God of Religion and the God of Philosophy*, http://www.jstor.org/stable/20005011 , accesat la data 23.05.2022.
[22] *Ibidem*, p. 2.
[23] Adică nu se schimbă din cauze externe decât dacă El acceptă.
[24] Key, *Language between God and the Poets...*, https://www.jstor.org/stable/j.ctv941sks.9, accesat la data 23.05.2022.

revelate. Dar filosofii afirmă că se poate ajunge la o anumită cunoaștere și prin rațiunea umană. Dintr-o perspectivă creștină, Hristos salvează cunoașterea naturală a lui Dumnezeu de la ambiguități sau alte erori periculoase. Sf. Pavel cheamă Biserica să ia forma lui Hristos, o transformare prin înnoirea minții, pentru a discerne voia lui Dumnezeu și pentru a deveni o imagine a Lui în lume. D-l Greg Cootsona[25] face o analiză pertinentă a cunoașterii naturale a lui Dumnezeu, punând accentul pe *sensus divinitas* care trebuie metamorfozat în *imago Dei*. Revelaționiștii construiesc pe ipoteza că Dumnezeu se revelează. Filosofii pun la îndoială această ipoteză. Ea presupune implicit că Dumnezeu există și că are această posibilitate. Dumnezeul filosofic este, în foarte multe cazuri, mai sărăcăcios. Cu toate aceste neajunsuri ale lui, atributele Dumnezeului religios se pot apăra cu ajutorul filosofiei dar, în același timp, filosofia impune limite serioase privind ceea ce se poate spune despre Dumnezeu[26]. Aceste atribute au fost subiect de dezbatere filosofică și teologică încă de pe vremea lui Xenofanes, sec. al VI-lea î.Hr. – atotștiința - și le regăsim și în oracolele sibiline, până la Clement din Alexandria și apoi până la Newton[27]. Dilema cea mai importantă a fost și rămâne relația dintre transcendența divină și unicitatea Sa în raport cu multitudinea de atribute manifestate. Unicitatea definește monoteismul, iar acesta din urmă a fost atribuit de cercetători popoarelor primitive sub denumirea de monoteism primitiv, pentru a putea fi studiat de istoricii religiilor. Acest lucru este contestat de d-l Pettazzoni[28], care consideră că Ființa Supremă a acestor popoare/populații este doar o aproximare, iar teoria monoteismului primitiv este bazată pe ceva echivoc și eronat. În studiul său, el ajunge la concluzia că atributul atotștiinței aparține unei categorii de ființe divine și nu tuturor divinităților și are ca obiect doar omul și faptele sale, divinitățile respective fiind de obicei cele luminoase și celeste, știința lor fiind mai degrabă vizuală și depinzând de lumină. Atributele divine sunt în strânsă legătură cu conceptul de divin promovat și afirmat. Despre ele se discută mult în islam, fiind afirmate cu putere. Dar există multe diferențe și scăpări, dacă judecăm dintr-un punct de vedere filosofic doctrinele. De exemplu, Sami S. Hawi[29] susține că Ibn Ṭufayls Hayy Bin Yaqzan a trecut granița dintre creaționism și panteism, de la mărturisirea de credință „*Nu este alt Dumnezeu decât Allah*", la „*În realitate nu există decât Dumnezeu*". Concluzia la care se ajunge este că Ibn Ṭufayls este un urmaș al lui Plotinus și al lui Muʿtazilah în ce privește concepția sa despre atributele divine, dar doctrina sa este panteistă. În islam, mai precis în islamul șiit, atributele sau numele divine sunt comentate puțin și sunt lăsate să fie descoperite de credincioși în Coran, credința fiind puternic legată de liderii spirituali și nedepinzând foarte mult de comentarii[30].

După cum am spus mai sus, conceptul de divin de la care pleacă gândirea influențează radical atributele. Astfel, în mod surprinzător pentru noi, cei de astăzi, creștinii au fost considerați la început atei de către romani și persecutați în consecință, pentru că nu credeau în panteonul greco-roman, format din zei finiți, imorali, antropomorfici. Există o diferență și între teismul clasic și *teismul proces*[31], înțeles de obicei prin atribuirea unei naturi temporale și procesuale divinității. Este vorba aici despre o teologie rațional-filosofică care satisface

[25] Cootsona, *The Promise and Problem of the Natural Knowledge of God*, https://www.jstor.org/stable/j.ctvbcd1kg.9, accesat la data 23.05.2022.
[26] Attfield, *The God of Religion and the God of Philosophy*, http://www.jstor.org/stable/20005011, accesat la data 23.05.2022.
[27] Pettazzoni, *On the Attributes of God*, http://www.jstor.org/stable/3269453, accesat la data 23.05.2022.
[28] *Idem*.
[29] Hawi, *On the Existence of God and His Attributes*, http://www.jstor.org/stable/599158, accesat la data 23.05.2022.
[30] Fitzgerald, *THE MOST BEAUTIFUL NAMES OF GOD...*, https://www.jstor.org/stable/10.2307/26647232, accesat la data 23.05.2022.
[31] Edwards, *CONCEPTS OF GOD'S NATURE AND EXISTENCE*, https://www.jstor.org/stable/10.1163/j.ctv20dsb64.15, accesat la data 23.05.2022.

criterii de logică și coerență, este compatibilă cu teologia Ființei perfecte, cu descoperirile științei, are ca valoare supremă viața omului, compatibilitate cu reflecția rațională, cunoștințele științei, cu sensibilităţile noastre estetice, morale și religioase. Teismul clasic a început cu Philo, care a influențat gândirea Părinților. El a încercat să combine gândirea greacă cu cea biblică. Astfel, grecii l-au conceput pe Dumnezeu simplu, nediferențiat, unitar, fără patimi/pasiuni, atemporal. Scriptura însă ne înfățișează un Dumnezeu în același timp transcendent și imanent, unitar și complex, cu sentimente și voință, rațiune, cunoștințe, înțelepciune, care acționează temporal și este atât în istorie, cât și mai presus de ea, răspunzând în timp la evenimente. Teismul clasic unește idealurile grecești cu cele ebraice referitor la perfecțiunea divină, dar este plin de contradicții, paradoxuri și noninteligibilitate. Acesta diferă de creștinismul și iudaismul popular. Principiul platonist al plenitudinii domină teologia clasică: perfecțiunea divină constă în existența infinită, în atotștiință infinită; Dumnezeu este act pur, existență pură, actualitate pură. Teologia procesuală nu admite acest principiu al plenitudinii nici în existența divină, nici în ce privește creația. Perfecțiunea divină include toate atributele în totalitatea lor, împreună cu legăturile dintre ele[32]. Teiștii susțin că Dumnezeu poate interveni în lume și poate cauza schimbări, adică Dumnezeu are putere cauzală. Conceptul de putere, care este un atribut divin, are repercursiuni asupra înțelegerii metafizicii creației și providenței, asupra guvernării lumii, intervenției speciale, asupra atotputerniciei și bunătății divine[33]. Toma d'Aquino a respins ipoteza conform căreia Dumnezeu are puteri pasive. El are deci doar puteri active. D-l Graham Renz ajunge la concluzia că puterea lui Dumnezeu se înțelege cel mai bine ca fiind ceva intrinsec și nerelațional, direct, cu rădăcini în natura Lui și ale cărei manifestări depind de libera alegere divină. Într-o accepțiune clasică, Dumnezeu este acum tot, deodată, în toate modurile în care El poate fi și are toată ființa din toată eternitatea. El este simplu, atemporal, etern, imuabil, nemișcat, infinit etc., cu toate atributele. Puterea Sa este diferită de puterea unei ființe create, dar există o asemănare, o analogie, un nucleu comun în definiția puterii. Predicatele exprimă sensuri diferite datorită transcendenței. Nominaliștii susțin că substanțele au putere prin ele însele, nu prin proprietățile lor. Pentru realiști, puterile sunt cărămizi ontologice. Din Scriptură reiese clar că Dumnezeu are o putere foarte mare. Pentru Judith Krawelitzki[34], puterea divină are două caracteristici majore: este relațională și mântuitoare și denotă un concept de divin personal. Ea observă că numele divine, adică atributele, nu sunt concepte care definesc, ci indică o relație, ceea este fundamental pentru a înțelege atributul puterii divine. Pentru ea, Scriptura nu dă mărturie de atotputernicie, ci mai degrabă exprimă un concept relațional și personal. Multe din atributele divine sunt subiect de controverse, acest lucru fiind normal, având în verdere transcendența divină unanim acceptată în cadrul teismului. Acest lucru se vede de exemplu și în problematica expusă de Jon Hoover[35] în capitolul *God's wise purpose, perpetual activity and self-sufficiency*, din cartea sa *Ibn Taymiyya's Theodicy of Perpetual Optimism*, unde dezbate bunătatea lui Dumnezeu în raport cu autosuficiența Sa.

3. Concluzii

Dacă vom lua aminte la bibliografiile folosite de filosofi în ultimii zece ani, vom constata că numele divine, atributele lui Dumnezeu, nu au reținut atenția acestora. Poate în

[32] Mărturisirea de credință de la Westminster identifică atributele metafizice: există doar un singur Dumnezeu viu și adevărat, infinit în existență și perfecțiune, spirit pur, invizibil, fără trup, fără părți, fără patimi, imuabil, mare, etern, atot puternic... Vezi Edwards, *op. cit*.

[33] Renz, *WHAT IS GOD'S POWER?*, EUROPEAN JOURNAL FOR PHILOSOPHY OF RELIGION, PP. 87–112, Vol 13, No 3 (2021), DOI: 10.24204/EJPR.2021.3295, Washington University in St. Louis.

[34] Krawelitzki, *God the Almighty?*, https://www.jstor.org/stable/43894171, accesat la data 23.05.2022.

[35] Hoover, *GOD'S WISE PURPOSE, PERPETUAL ACTIVITY AND SELF-SUFFICIENCY*, https://www.jstor.org/stable/10.1163/j.ctt1w76tv7.6, accesat la data 23.05.2022.

lumea arabă musulmană, numele divine sunt enunțate și explicate mai des, revelând natura divină și făcând obiectul adorației credincioșilor. Conștiința modernă are instinctiv o repulsie pentru metafizica esențelor, iar teologii ortodoxi sunt cantonați în sisteme închise și învechite, ritualiste, rigid dogmatiste fără posibilitate de dialog real cu lumea filosofilor, ci doar eventual mimarea lui. Biserica Catolică încearcă un dialog cu filosofia, dar societatea devine tot mai dezinteresată de o cunoaștere a Dumnezeului mărturisit de ea, tot mai mulți tineri declarându-se agnostici. Fără a renunța la beneficiile unei abordări eshatologice, nici la ideea unui Dumnezeu dincolo de istorie, credem că e momentul revalorizării gândirii teologilor și filosofilor din Evul Mediu în context modern, cu aparatul critic de care dispunem astăzi, pentru a salva conceptul de Dumnezeu de contradicțiile lui și a aprofunda metodele metafizicii. Astăzi, omenirea așteaptă mai puțin sfârșitul lumii în maniera în care o făceau anticii sau cei din Evul Mediu, așteptând cu înfrigurare parusia, dar mai degrabă vrea să accelereze ea însăși acest sfârșit, având și posibilitățile tehnice efective de a face acest lucru. Spre exemplu, creștinismul propovăduiește iubirea aproapelui; *de la Domnul a fost aceasta şi este lucru minunat în ochii noştri*. (Mt. 21.42) Dar aceasta provine din două porunci ale iubirii: *Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău, cu toată inima ta, cu tot sufletul tău şi cu tot cugetul tău... Iar a doua, la fel ca aceasta: Să iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuţi*. (Mt. 22. 37-39), care fac din creștinism religia iubirii, dar în cercurile puterii, și nu numai, ci chiar și în rândurile credincioșilor, având nuanțe de particularism și exclusivism, foarte adesea cele două porunci intră în conflict[36] și iubirea lui Dumnezeu are precedență, sacrificându-se iubirea aproapelui prin generarea de războaie cu motivații religioase. Prin maniera în care este abordat, subiectul atributelor divine are repercursiuni asupra eticii, iar atributele au valoare normativă pentru acțiunea umană. Omul este singurul mediator din univers capabil să afirme că Dumnezeu există, deci afirmă atributele Sale, și prin credința sa orientează istoria[37].

BIBLIOGRAPHY

Attfield, Robin, *The God of Religion and the God of Philosophy*, Source: Religious Studies, Vol. 9, No. 1 (Mar., 1973), pp. 1-9, Published by: Cambridge University Press, Stable URL: http://www.jstor.org/stable/20005011.

Chukurian, Aurélien, *L'APPROCHE CARTÉSIENNE DES ATTRIBUTS DIVINS - L'indifférence du Dieu infini et providentiel suscitant une relation d'amour*, REVUE DE THÉOLOGIE ET DE PHILOSOPHIE, 150 (2020), P. 373-392

Cootsona, Greg, *The Promise and Problem of the Natural Knowledge of God*, Editura Claremont Press, capitol din cartea Connecting Faith and Science, Philosophical and Theological Inquiries, Stable URL: https://www.jstor.org/stable/j.ctvbcd1kg.9.

Edwards, Rem B., *CONCEPTS OF GOD'S NATURE AND EXISTENCE*, Brill. (2021), Stable URL: https://www.jstor.org/stable/10.1163/j.ctv20dsb64.15

Fitzgerald, Michael Louis, *THE MOST BEAUTIFUL NAMES OF GOD A SHI'ITE COMMENTARY*, Quaderni di Studi Arabi , Vol. 11 (2016), pp. 15-24, Published by: Istituto per l'Oriente C. A. Nallino, Stable URL: https://www.jstor.org/stable/10.2307/26647232.

Hawi, Sami S., Ibn *Ṭufayl: On the Existence of God and His Attributes*, Journal of the American Oriental Society, Vol. 95, No. 1 (Jan. - Mar., 1975), pp. 58-67, Published by: American Oriental Society, Stable URL: http://www.jstor.org/stable/599158.

Hoover, Jon, *GOD'S WISE PURPOSE, PERPETUAL ACTIVITY AND SELF-SUFFICIENCY*, Book Title: Ibn Taymiyya's Theodicy of Perpetual Optimism, Published by: Brill, Stable URL: https://www.jstor.org/stable/10.1163/j.ctt1w76tv7.6.

[36] Qingping, *On a Paradox of Christian Love*, http://www.jstor.org/stable/40018025, accesat la data 23.05.2022.
[37] Rauwens, *op. cit.*

Karahan, Anne, *BEAUTY IN THE EYES OF GOD. BYZANTINE AESTHETICS AND BASIL OF CAESAREA*, Source: Byzantion, 2012, Vol. 82 (2012), pp. 165-212, Published by: Peeters Publishers, Stable URL: https://www.jstor.org/stable/44173258.

Key, Alexander, *Language between God and the Poets Ma'na in the Eleventh Century*, Chapter Title: The Lexicon, Published by: University of California Press, Stable URL: https://www.jstor.org/stable/j.ctv941sks.9.

Krawelitzki, Judith, *God the Almighty? Observations in the Psalms*, Source: Vetus Testamentum , 2014, Vol. 64, Fasc. 3 (2014), pp. 434-444, Published by: Brill, Stable URL: https://www.jstor.org/stable/43894171

Pettazzoni, R., *On the Attributes of God*, Numen, Vol. 2, Fasc. 1/2 (Jan. - May, 1955), pp. 1-27 Published by: Brill, Stable URL: http://www.jstor.org/stable/3269453.

Qingping, Liu, *On a Paradox of Christian Love*, The Journal of Religious Ethics, Vol. 35, No. 4 (Dec., 2007), pp. 681-694, Published by: on behalf of Journal of Religious Ethics, Inc., Stable URL: http://www.jstor.org/stable/40018025.

Rauwens, Joseph, *Le problème philosophique des attributs de Dieu et leur valeur normative pour l'action*. In: *Revue Philosophique de Louvain*. Troisième série, tome 53, n°38, 1955. pp. 165-196; doi : https://doi.org/10.3406/phlou.1955.4546, https://www.persee.fr/doc/phlou_0035-3841_1955_num_53_38_4546.

Renz, Graham, *WHAT IS GOD'S POWER?*, EUROPEAN JOURNAL FOR PHILOSOPHY OF RELIGION, PP. 87–112, Vol 13, No 3 (2021), DOI: 10.24204/EJPR.2021.3295, Washington University in St. Louis.

Rogers, Katherin, **Rogers**, Kate, *The Traditional Doctrine of Divine Simplicity*, Source: Religious Studies, Vol. 32, No. 2 (Jun., 1996), pp. 165-186, Published by: Cambridge University Press, Stable URL: http://www.jstor.org/stable/20019808.

Snobelen, Stephen, D., *"God of Gods, and Lord of Lords": The Theology of Isaac Newton's General Scholium to the Principia*, Source: Osiris, 2nd Series, Vol. 16, Science in Theistic Contexts: Cognitive Dimensions (2001),pp. 169-208, Published by: The University of Chicago Press on behalf of The History of Science Society, Stable URL: http://www.jstor.org/stable/301985.

Steinhart, Eric, *On the plurality of gods*, Source: Religious Studies, SEPTEMBER 2013, Vol. 49, No. 3 (SEPTEMBER 2013), pp. 289-312, Published by: Cambridge University Press, Stable URL: https://www.jstor.org/stable/43658418.

Vacant, A., **Mangenot**, E., *Dictionnaire de Théologie Catholique contenant l'Expose des Doctrines de la Théologie Catholique leurs Preuves et leur Histoire*; Fascicule VIII: Asie – Augustin (Saint), Editura Letouzey et Ané, Paris, 1903.

SOCIAL DYNAMICS AND ROMANTIC PURSUITS IN JANE AUSTEN'S EMMA: EXPLORING STATUS, COMPETITION, PRIVACY AND MARRIAGES

Gina-Geta Fojica-Chiroiu
PhD Student, University of Craiova

Abstract:In Jane Austen's Emma, social status plays a significant role in the characters' lives, particularly for the protagonist, Emma Woodhouse. Emma, a wealthy and privileged young woman, believes that no man is worthy of her hand in marriage due to her high social standing. Meanwhile, Harriet Smith and Jane Fairfax, both lacking in social status and fortune, face limited marriage prospects. Emma, influenced by her own vanity, attempts to shape Harriet's destiny by discouraging her from accepting a proposal from a suitable farmer, Mr. Martin, and instead encouraging her to pursue a match with the respected but uninterested Mr. Elton. Emma's misguided meddling continues as Harriet develops feelings for Emma's close friend, Mr. Knightley, whom Emma believes is far above Harriet's social station. In contrast, Jane Fairfax, despite her lack of fortune, is highly accomplished and educated, making her a potential match for higher social status. Ultimately, Austen pairs Harriet with Mr. Martin, the most suitable partner for her, and rewards Jane's intelligence and accomplishments by uniting her with Frank Churchill, a man of similar social standing.
Throughout the novel, competition arises among the female characters, driven by Emma's vanity and desire for control. However, these competitions serve a purpose, leading Emma to confront her true feelings for Mr. Knightley and ultimately find her own happiness.
This article also explores the influence of privacy and courtship rules in the novel which represent a mirror for the social interactions in the eighteen century. The characters' visits and social gatherings reveal levels of intimacy and attachment. Misunderstandings arise due to the characters' inability to express their feelings openly. The novel features six marriages, some successful and others influenced by social status or misguided matchmaking attempts. Ultimately, the story highlights the importance of genuine love, social conventions, and clear communication in relationships.

Keywords: social conventions, marriages, courtship, privacy, status

The social destiny of characters

In many of Jane Austen's novels the social status of a person influences her destiny through her or his spouse. One's family name and family's roots as well as one's fortune were important factors that had to be considered in determining one's social destiny. In "Emma" we can divide the characters in three social categories: the rich families that have also a great history and name: Woodhouse and Knightley; the rich families that own their wealth to commerce and other businesses but don't have a name's history like the Cole family or Mr. Elton and his wife; and the ones that aren't as poor as the lower classes but neither as rich as the ones mentioned above, but they are still well esteemed in their community because they were well-educated people: Mr. Weston and his wife, Mrs. Bates and her family, Mr. Perry and Mrs. Goddard.

In *Emma*, social status seems to be very important, especially for Miss Woodhouse. One might assume that Emma decided not to ever get married because she thought that there isn't a man good enough to be her husband. Young ladies would be called fortuned if they married a man that had a better situation than their own. To know that a better social position

than hers only the residents of Dowell Abbey had, that were already her relatives through Isabella and John Knightley's marriage, wasn't a great prospective for a pretentious young lady like Emma.

In opposition to Emma's social position, we find Harriet Smith and Jane Fairfax. Their social destiny seems quite similar as they both came from similar backgrounds. In order to explore their social destiny and their marriage prospective, Austen presents their backgrounds as well as their detailed characterization, and their social destiny compared with their actual destiny in the novel.

Harriet Smith is the illegitimate daughter of a wealthy man that left her in Mrs. Goddard's care, the mistress of a school for young girls. She has no family and fortune: *"Harriet Smith was the natural daughter of somebody…" (Emma, p. 20)*

Her unknown history was a big obstacle in getting married or just being courted by men of some social position or wealth. As genuine, kind and beautiful she was, that wasn't enough to represent a good match for some gentleman. The door for entering the high society of Hartfield's community was her friendship with Emma, but it won't bring much good. Her weak nature complemented Emma's strong personality filling also the emptiness that Miss Taylor's marriage produced. In her vanity, Emma thinks that Harriet deserves something better and that she can improve her social status only by being a friend of hers. Emma became a very influential character especially for someone like Harriet who was very vulnerable and easy to influence.

Thinking of Harriet's own sake, Emma influences her to reject Robert Martin's marriage proposals, although she had some feelings for the young farmer. Mr. Martin is soon replaced by Mr. Elton, the vicar of Highbury, a highly respected figure and friend of the family. At first Harriet is self-conscious of the incompatibility between their statuses, but as her friend insists, she begins to have feelings for the young gentleman, unfortunately, Mr. Elton doesn't feel the same way about her.

Encouraged even more by Emma, Harriet's dreams overgrow her initial modesty and realism and falls for Mr. Knightley when Emma thinks that Frank Churchill is the subject of her attention. Emma realizes the absurdity of the situation and her misleading encouragements when she finds out the truth. She can't believe Harriet will even think about Mr. Knightley as he is a great step above Harriet in society. No one would ever imagine such a couple because Harriet wasn't inferior just socially, but also intellectually.

In the case of Jane Fairfax, even if her background is somehow similar to Harriet's, Mrs. Weston sees her as a possible mistress of Dowell Abbey as she is almost equal if not superior to Emma in beauty, education and talent. The only important similarity with Harriet in this case is their almost non-existent dowry as her family, though known, was poor.

Jane Fairfax was the only child of Mrs. Bates' youngest daughter. Her father who was a Lieutenant of a regiment of infantry died abroad and her mother died when she was three years old. Faith was still kind with her. Her social destiny would have consisted in growing up in Highbury with her grandmother and aunt, but Colonel Campbell, who had been a friend of her father, took pity of her and because he had a daughter right about her age, engaged himself in raising her and educating her as his own daughter. Jane became a member of the Campbell family.

Even though Jane's social connections were greatly improved with the Campbell family, Jane's perspective of a good marriage were very small as she was to became the governess for the children of a rich family as Miss Taylor was for Emma and Isabella Woodhouse.

They were both beautiful women, but their beauty was extracted from different qualities. Harriet's beauty came from her great sweetness, while Jane's beauty came from her grace and refinement. When meeting Harriet for the first time, Emma wasn't struck by

anything of remarkable intelligence in her conversation. But she soon comes to be fond of her as a friend because even though she is a very accomplished young lady, she is still considered very beautiful by members of society, having a stereo-typical appearance: "*short plump and fair, with great fine bloom, blue eyes, light hair, regular features, look of great sweetness." (Emma, 19)*

But apart from her beauty, Harriet didn't have the witty and refinement to be a heroine. Jane possessed all that and for this reason, their social destiny differs so much.

Harriet's lack of intelligence and accomplishments, which were usually required by a husband of class, meant that her options of marriage were limited.

On the other hand, Jane Fairfax thanks to her intelligent and graceful nature which was beautifully shaped and developed due to Colonel Campbell's generosity of providing her education, her social destiny is of a higher status when compared to Harriet's.

Austen creates for each female character the best male character to suit her and to complete her social destiny. Mr. Martin although a farmer, is the most suitable character for Harriet's status in society and as it seems, also her best option. He is not an ordinary farmer as Emma believes the first time she hears about him, the only one who sees his true merits is Mr. Knightley who finds the couple perfect to each other.

After a short examination of Jane Fairfax's background and the author presentation of her, we are inclined to think that her social destiny will be to become a governess, that is what she was educated for, and probably a spinster as her aunt, Miss Bates, as she is an orphan without any fortune. However, Jane Austen finds her way to reward her intelligence and accomplishments by giving her also a suitable husband in the person of Frank Churchill. He has an important social position due to his maternal relatives' generosity, his father, Mr. Weston, though a kind man, he isn't socially superior to Miss Bates. So, Frank Churchill and Jane Fairfax is again a perfect love match.

Competition

Competition is also, a fierce word related to their social status and the social ladder than everybody wants to climb, a term that if it is used in a moderate amount, it can easily bring one's success. But if there's a winner, it must obviously be also a loser. Competition between the female characters of the novel is present all along, also between the male characters but they seem to use it in a more discrete way if we think about the supposed competition between Mr.Knightley and Frank Churchill.

Different forms of rivalry appear in the novel, forms that find their main contestant in Emma's character. A form of competition exists between Emma and Harriet, another form between Emma and Jane Fairfax, and a third form between Emma and Augusta Elton. These forms are very different while dealing with various matters, but they all have a common starting point, Emma's vanity.

At first, we might think that Emma doesn't like Jane because of her aunt's exaggerated praises. After her arrival in Highbury Emma thinks that she doesn't enjoy her company because of Jane's reserve. She seems to superficially restrain her freedom in words and actions, a fact that is rather unpleasant for an energetic young lady like Miss Woodhouse. In fact, the Emma feels threatened by this beautiful and talented woman, knowing that if Jane had been the daughter of an important family, she would have been her equal, if not superior to Emma as Emma herself was conscious of her musical limits in comparison with Jane. Her suspicions about Jane and Mr. Dixon based on the little facts that she knew were completed by her imagination fed by her jealousy. Jane herself was jealous on Emma but from totally different reasons. Frank's attempt to mislead others in believing that his favourite was Emma, and Emma's continuous flirtation with the young man, found a jealousy echo in his true fiancée. But as soon as the real facts appeared and the truth was spoken, Emma understood her mistake and put an end to this competition.

The Emma-Augusta Elton competition has a third person involved, Harriet Smith. Even if Harriet loved Mr. Elton and he loved instead Miss Woodhouse, the winner of his heart was Augusta. But the rivalry between Emma and Mrs. Elton it isn't about Mr. Elton, but about the social status, the sympathy of the neighbours, etc. And while Miss Woodhouse was too proud to consider herself in a competition with such a vulgar woman, Mr. Elton tried her best in competing with Emma, deeply envying her since she had refused the accept her as an intimate friend.

The most evident competition is between two best friends, Emma and Harriet. But here Jane Austen uses competition with a clear purpose; in order to make Emma see the truth within her. Without this competition, Emma would have never understood and accepted her true feelings about Mr. Knightley.

Throughout the entire novel *Emma* tries to play the role of a matchmaker. She puts her own feeling on a backseat to her desire to control everyone else's feelings. She feels that she is superior to just about everyone else and tries to make Harriet feel the same convincing Harriet to reject Mr. Martin's proposal because of his economic standings and social status.

Emma loves to play the role of Cupid, being in a full control of others and their love life. She never once thought about her feelings until competition stared her square in the eyes. From the beginning of the novel, we can identify her love feelings for Mr. Knightley that she did not admit, even to herself. He represented the perfect gentleman for her, speaking and acting always in the right way. She accepts critics only from his part, feeling ashamed of herself Mr. Knightley would scold her for some reason. When Mrs. Weston suggests that Mr. Knightley seems to be falling for Jane Fairfax, Emma is outraged with that idea, motivating her grief to Mrs. Weston and to herself by using their nephew Henry, who would lose his heritage if this marriage would take place, as a reason. But when Harriet Smith declares his feelings for Mr. Knightley, Emma understands everything:

"It darted through her with the speed of an arrow that Mr. Knightley must marry no one but herself!" (*Emma, p.345)*

Austen uses competition for a reason, in order to get Emma and Mr. Knightley matched up. Jane Austen uses Emma as a tool to match up and pull apart certain characters. This leaves nothing, and no one to be Austen's cupid for Emma's love therefore she calls upon competition. Since it is human nature for one to want what others have or to compete for something they think they may not get, this competition brings out the highest potential of feelings that Emma could have had for Mr. Knightley.

Her competitive instinct is telling her, before she even admits it to herself that Harriet and Mr. Knightly should not be together because she has feelings for him. She then becomes "acquainted with her own heart" and realizes that she has feelings for Mr. Knightly. She only realizes her feelings after her instinct tells her that she should not allow Harriet and Mr. Knightly to be together. When Emma questions herself why does she feel this way it "darts through her, with the speed of an arrow" that she has feelings for Knightly. Jane Austen's idea of an arrow darting through Emma has a double meaning, darting through her mind and through her heart. The first and more noticeable is the fact that it hit her with the speed of an arrow that she has feelings for Mr. knightly. However, if you look at this line, with the perspective of the whole story in mind, you see that throughout the entire novel Jane Austen uses Emma as cupid who shoots arrows to other characters, but here for the first time Austen uses competition to shoot an arrow of love at Emma, therefore darting through her with the speed of an arrow. Faith calls Emma a winner as Mr. Knightley is strongly in loved with her. If Jane Austen were not to use competition as a catalyst for Emma to realize her feeling, she would still be caught up in the world of control and match making, never admitting to herself what she wanted and the proper way to achieve this goal.

Privacy and courtship

As there were certain unwritten rules that the ladies and gentlemen had to respect in both outside and inside society of the eighteenth century, the events and love stories in Jane Austen's novels are delayed by rules regarding all sorts of privacy and courtship.

The main events of the novel Emma take place during the visits that the characters pay to each other and during balls or parties. Male and female characters have the chance of meeting, talking, barely touching their hands during these social assemblies. The length and frequency of the visit indicates the level of intimacy between characters and it also reveals the sort of attachment between them.

Mrs. Taylor's visits to Hartfield are frequent emphasizing her strong attachment to Emma, a maternal one, and to Emma's father feeling rather guilty because by marrying she "abandoned" them. Harriet's frequent visits to Hartfield represent the necessary base of her friendship with Emma, as she never returns her visits.

A short visit, on the other hand, might represent lack of interest and affection or even antipathy. As an example, we have Harriet's last visit to Martin's family which Emma considers that it shouldn't last more than fifteen minutes, enough time to be polite but also to make them understand that Harriet doesn't have any more interest in Robert Martin's family or in preserving their relationship of acquaintance and friendship. Another similar example is represented by the visits that Emma pays to Miss Bates and her niece, Jane Fairfax. They are always short and hind a second purpose that just talking to some annoying ladies. Emma feels sorry for their social and financial situation helping them in various occasions, but is still reluctant to Miss Bates way of speaking, her excessive eulogies about her niece and also to Jane herself or to her reserved behaviour. The length and sincerity of her visit suffer a change when she Mr. Knightley makes her realize that she was wrong and that she deeply offended Miss Bates. She decides to rectify the situation immediately indicating a new concern to Miss Bates and a new regard towards her niece.

The visits that men pay, their frequency and length reveal other forms of attachment and intimacy. Making a young lady his frequent host, he gives her a hint and to everyone around that she is the object of his interest, meaning a potential partner. In the novel Emma we can find multiple examples to demonstrate this theory in the person of Mr. Elton, Mr. Frank Churchill and Mr. Knightley. Mr. Elton finds his interest in Emma as his future wife, thought Emma thinks his frequent visits suggests his hope for some moments of privacy with Harriet.

Frank's frequent visit to Hartfield show his close relationship with Emma, though in hindsight we recognize that Frank continually finds excuses to visit Jane. A young man that pays all those visits to a young woman or to a family that has a 20 years daughter or niece has to masque his intentions paying numerous and more obvious visits to another young lady (Emma) if he wants to hide his feelings for some time as Frank had wanted.

Even Mr. Knightley strong feelings for Emma could have been guessed through the great amount of visits that he paid to the inhabitants of Hartfield mansion.

More formal than visits, parties are organized around social conventions more than around individual attachments - Emma's hosting a dinner party for Mrs. Elton, a woman she dislikes, exemplifies this characteristic. There are six important parties in the novel: the Christmas Eve party at Randalls, the dinner party at the Coles', the dinner party given for Mrs. Elton, the dance at the Crown Inn, the morning party at Donwell Abbey, and the picnic at Box Hill. Each occasion provides the opportunity for social intrigue and misunderstandings, for vanities to be satisfied and connections formed or for a more pleasant purpose, the one of courtship and declaring their love. Parties also give characters the chance to observe other people's interactions. Knightley observes Emma's behaviour toward Frank

and Frank's behaviour toward Jane. Parties are microcosms of the social interactions that make up the novel as a whole.

The misunderstandings that permeate the novel are created, in part, by the conventions of social propriety. To differing degrees, characters are unable to express their feelings directly and openly, and their feelings are therefore mistaken. While the novel by no means suggests that the manners and rituals of social interaction should be eliminated, Austen implies that the overly clever, complex speech of Mr. Elton, Frank Churchill, and Emma deserves censure. She presents Mr. Martin's natural, warm, and direct manner of expressing himself as preferable to Mr. Elton's ostentatious and insincere style of complimenting people. Frank too possesses a talent for telling people exactly what they want to hear, and Knightley's suspicions of Frank's integrity are proven valid when it turns out that Frank has been misleading Highbury and hiding his true feelings for Jane. The cleverness of Frank's and Emma's banter gets them both into trouble by upsetting Jane, about whom Emma says indiscreet and unfair things. Emma and Frank's flirting at the Box Hill party hurts both Knightley and Jane. Moreover, Emma forgets herself to the extent that she cruelly insults Miss Bates. Austen seems to prefer Knightley and Martin's tactful silence to the sometimes overly gregarious commentary of Emma, Mr. Elton, and Frank, and, as a result, the author gives the latter characters' contrived speech a misleading influence on the story as a whole.

Marriages in *Emma*

There are six potential or fulfilled marriages in Austen's novel Emma: Miss Taylor and Mr. Weston, Isabella and John Knightley, Mr. Elton and Augusta, Jane Fairfax and Frank Churchill, Harriet and Mr. Martin and Emma and Mr. Knightley. The first one is the marriage between Miss Taylor and Mr. Weston. As they are both adults in the forties or fifties, their relationship had a slow but safe progress that ended with a wedding. They were both sure of their intentions and of their actions as each one represented for the other the best and most probably the last chance for a married life.

Other marriages are thought and arranged by Emma that is sure of having the main role in Miss Taylor and Mr. Weston's union. But this time the marriages that Emma plans are less successful than the last one because she commits an unpardonable mistake, that of ignoring all social rules. A clear example is represented by her childish attempt of joining Harriet, which family and provenience is unknown and Mr. Elton, which is considered to be a "standard of perfection in all Highbury." The refusal of Mr.Elton, who is outraged by this intimate connection with Harriet which was real only in Emma's vivid imagination, makes Emma grow by realizing that matrimony is strongly associated to social status.

The marriage between Isabella Woodhouse and John Knightley is harmonious because they are complementary in personality and temper and suitable for one other on social basis. The mild, generous, almost dutiful nature of Isabella maintains the balance in the family and they appear in the novel as a "perfect couple".

Mr. Elton and Augusta Hawkins form at first a couple from totally other reasons than love. Mr. Elton appears to be "not so perfect" as everyone in Hartfield assumes, as he seems to be attracted more by Miss Woodhouse than by just Emma. He is offended by Emma's assumption that he might accept, not to say love, Harriet Smith, who apart from her unknown parentage she's by no means inferior to Mr. Elton. The only thing that lacks in Mr. Elton's social position is the association with a family name that has a history in that community, a name with some resonance- like Woodhouse- and as he doesn't manage to get it, he has to make do with Augusta's money. Through this marriage she receives a social status, while Mr. Elton receives an annual financial amount of money and also gets rid of the shame of being rejected by Emma.

Jane Fairfax and Frank Churchill's relationship is probably the most surprising one as it is revealed towards the end of the novel, although it shouldn't be that surprising as they

have met before arriving to Hartfield and had common friends and complementary natures. Jane's reserved and modest personality but still accomplished in every possible way complements wonderfully the cheerful, sometimes saucy lover who because of his jolly nature doesn't care about Jane's social status, being and acting as a blind lover because of his young age. Their marriage will be based on love and regardless from social differences that might arouse some gossips, it has all the chances to be a happy one.

Another marriage that has all the right premises for becoming a happy and long lasting one is the marriage between Harriet Smith and Robert Martin. Their feelings are pure as their souls and they last from the beginning till the end although Harriet doesn't understand her own feeling and doesn't value Mr. Martin's feelings at first because she is confused by Emma.

Emma herself lives the most incredible love story that she never had imagined for herself being determined to find the perfect match only for others. She says that she doesn't want a married life because she wants to stay with her father, but the true reason is that she didn't find and didn't think it exist a suitable man for her. She has a highly respect for Mr. Knightley whom she listens like a brother but with whom she often argues. He, on the other hand, protects her and admonishes her several times criticizing her behavior, but realizes his new feelings for her sooner than Emma, being probably tormented by jealousy when Emma is courted at first by Mr.Elton and later by Frank Churchill. Emma also realizes her feelings for her brother-in-law through jealousy when Harriet confesses her love for Mr. Knightley. After she tried to find Harriet a match, she finds herself in an ungracious position of fighting for her love with none other than Harriet, her friend. She is capable of doing everything now that she has understood her feelings, even if that means losing her friend.

Marriage in that age meant security for both man and woman and as a couple for their future children. Mr. Knightley describes very well one of the fundaments of a good marriage:

> *"A man would always wish to give a woman a better home than the one he takes her from; and he who can do it, where there is no doubt of her regard, must, I think, be the happiest of mortals." (Emma, p. 393)*.

If the man could fulfill this and the woman could bring a considerable dowry, then the marriage would be successful and if love reunited them more than interests, it would be the ideal marriage.

BIBLIOGRAPHY

1. Austen, Jane. *Emma.* Boston: Fields, Osgood and Co., 1870. *Google Books.* Web. 15 Aug. 2012.
2. Bailey, John Cann. *Introductions to Jane Austen.* London: Oxford University Press, 1931.
3. Beer, Patricia. *Reader, I Married Him: A Study of the Women Characters of Jane Austen, Charlotte Brontë, Elizabeth Gaskell and George Eliot.* London: Macmillan, 1974.
4. Carr, S., *Public Space*, Cambridge, Cambridge University Press, 1993.
5. Fritzer, Penelope Joan, *Jane Austen and the Eighteenth-Century Courtesy Books*, Connecticut, Greenwood Press, 1997.
6. Selwyn, David. *Jane Austen and Leisure.* London: Hambledon Press, 1999.
7. Stone, Lawrence. *The Family, Sex and Marriage in England 1500-1800*. Harmondsworth: Penguin Books, 1977.

8. Trilling, Lionel, *Emma and the Legend of Jane Austen*, London, Macmillan Press, 1968.

CITIES OF EXILE IN ALFRED GONG'S LITERATURE

Ştefan Mihăilă
PhD Student, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iaşi

Abstract: When talking about the author Alfred Gong, we must start from the Bukovina group, to which the author belonged. His birth in 1920 places him in the second generation of German-speaking Jewish authors from Bukovina, who were born not in the Habsburg monarchy but in the Kingdom of Great Romania. The Romanian socio-political environment brought the young Arthur Liquornik values as well as pain and suffering. On the one hand, he was taught the knowledge and depth of a folklore that he would later have wished to deepen in Romance studies at Chernivtsi University. On the other hand, Romanian politics meant recurrent persecution, which put him and his acquaintances in danger.
Just as for Paul Celan, alienation, homelessness and attempts at refuge are not only literary motifs and themes for Alfred Gong, but also personal experiences. Alfred Gong experienced the exile and the feeling of horror before "tomorrow" several times and on several levels. This work attempts a twofold analysis. On the one hand, this work presents the exile experience of Alfred Gong. Second, it looks at European urban topoi to see to what extent these topoi can be seen as both cities of exile and places of transition. Bucharest, Budapest, Vienna, Lesum are the cities that compose a literary map of refuge and exile.

Keywords: Exile Poetry, Bukowina Literature, Urban Topoi, Refuge Cities, Postwar Poetry.

1. Einführung

Neben Paul Celan, Rose Ausländer, Alfred Kittner, Moses Rosenkranz, Immanuel Weissglas gehört Alfred Liquornik zu den deutschsprachigen Autoren aus der Bukowina. Mit Paul Celan und Immanuel Weissglas besuchte er dasselbe Gymnasium und wie sie hat er sehr früh angefangen, Dichtungen zu schreiben. Diese Arbeit geht an das Thema sozialgeschichtlich heran. Man versucht die Beziehung und das Verhältnis zwischen dem Text und den gesellschaftlichen und geschichtlichen Wirklichkeiten darzustellen. Diese Methode der Textanalyse geht davon aus, dass es zwischen den sozialgeschichtlichen Kontexten und den literarischen Wirklichkeiten unterschiedliche Entsprechungen gibt. „Die Textelementen nehmen Bezug auf die sozialhistorischen Daten, und deshalb haben klare Fragen an den literarischen Text." (Nünning 2010: 208). Hinzu kommt, dass die geselschaftlichen und historischen „Ansätze Stoffe, Motive und die Figurenkonstellationen in Beziehung zu gesellschaftlichen Prozessen setzen". (Ibidem: 208).

Um die Fragenstellungen zu antworten, zieht man eher textinterne, als textexterne Aspekte in Betracht. Als textinterne Elemente versteht man die sozial- gesellschaftlichen Konstrukte, die in der textuellen Wirklichkeit übernommen sind.

Man versucht auf die folgenden Fragen, zu antworten: Inwieweit sind die Gedichte von Alfred Gong poetische Ausdrücke seiner Erfahrungen während der Kriegs- und Nachkriegszeit? Welche literaturgeschichtliche Bedeutung trägt jeder literarische Topos? Was für Unterschiede und Ähnlichkeiten gibt es zwischen den Übergangsmetropolen von Alfred Gong?

Obwohl die biographischen Hinweise über Alfred Gong wenig bekannt und betrachtet sind, kann man dank der Bemühungen von einigen Germanisten wie Joseph Strelka, Jerry Glenn oder Joachim Hermann Licht auf das Exilerlebnis von Alfred Gong werfen. Im Folgenden versuchen wir, einige Aspekte Gongs Leben in Europa von 1939 bis seine Auswanderung in die Vereinigten Staaten vorzustellen.

2. Das Exil als wiederkehrendes Phänomen

Wenn man das Leben von Alfred Gong durchliest, bemerkt man, dass seit 1939 der Autor ein wiederkehrendes Exil erlebte. Für ihn ist die Exilerfahrung zu einem Phänomen geworden. Zuerst gab es das innere Exil, das er in seiner Heimat unter verschiedenen Regierungen erlebte, danach hatte er die Chance auf ein freies äußeres Exil, das er im Ausland (in Wien) verbrachte.

Nach dem Abschluss des Gymnasiums begann er im Jahr 1939 in Czernowitz sein Studium mit der Fachrichtung Romanistik und Vergleichende Literaturwissenschaft. Genau wie für Paul Celan sind die Entfremdung, die Heimatlosigkeit und die Zufluchtsversuche für Alfred Gong nicht nur literarische Motive und Themen, sondern auch persönliche Erfahrungen. Das Exilerlebnis und das Gefühl des Grauens vor „Morgen“[1] erlebte Alfred Gong mehrmals und aus mehreren Sichten. Seine erste Exilerfahrung erlebte er im Jahr 1940, als der nördliche Teil der Bukowina von der Sowjetunion auf der Grundlage des Molotow-Ribbentrop-Paktes annektiert wurde. Er wurde von der Universität relegiert, weil seine Familie ein kleines Geschäft besessen hat. Wegen eines solchen Besitzes wurde die Familie Gong von der sowjetischen Regierung als Bourgeois betrachtet und zusammen mit seiner einzigen Schwester nach Sibirien deportiert. Der Zwangsdeportierung konnte seine Familie nicht entkommen und sie sind aus Russland nicht mehr zurückgekommen. Das einzige Familienmitglied, das dieser Deportierung entkam, war der junge Alfred. Zufällig verbrachte er die Nacht der Razzia bei einer Freundin. Dieser Zufall wird sein Leben mit dem Exil retten. (Colin, Kittner 1994: 365)

Ab diesem Zeitpunkt wird ein erzwungenes inneres Exil beginnen. Diese Art von Exil wird Flucht, ununterbrochene Verfolgung und Geheimleben in seinem Heimatland bedeuten. 1941 wurde die nördliche Bukowina von rumänischen und deutschen Armeen zurückerobert und als Folge davon wurde Gong in einem jüdischen Ghetto und später in einem Konzentrationslager zwangsinterniert. Die Flucht gelang ihm dank der Bestechung einer der Wachen. Das Entkommen aus dem Ghetto ist in der ersten Stanze des Gedichtes „Die Flucht“ dargestellt: „Ihm gelang es vom Kreuzen zu fliehen.../ (Die Wächter hatten Weiber und Wein)/ Bluthunde umbellten die Spuren/sie suchten ab die Fluren/ im scharfen Jupiterschein“.

Gong lebte ein weiteres Jahr als Flüchtling in seiner Heimat. Manchmal konnte er die Nacht bei jüdischen Freunden verbringen, die als offizielle Ausnahmen vorläufig von der Deportation ausgenommen waren, weil sie, so die offizielle Bezeichnung, "wirtschaftlich bedeutende Juden" hatten. Manchmal konnte er auch mit nichtjüdischen Freunden schlafen, die den Mut hatten, sich dem Gesetz zu widersetzen. Schließlich gelang es ihm, Ausweispapiere zu erhalten. Ein Bekannter von ihm, Dimitrie Petrescu, damals bekannt als Dichter unter den Pseudonym Dimitrie Stelaru, verlor seine Papiere, als er betrunken in demselben Zimmer schlief, in dem Gong wohnte. (Strelka 2018: 261) Gong zog im Jahr 1942 in ein etwas freieres Exil, nämlich in die Hauptstadt Bukarest. Diese Stadt erwies sich nicht nur als humaner als die Landschaft der Pogrome in der Bukowina, sondern sie bot sogar einem guten rumänischen Bürger wie dem neu angekommenen Dimitrie Petrescu die Möglichkeit, als Filmkritiker für die Zeitung Capitala zu schreiben (Ibidem: 260).

Laut Joseph Strelka gehört Alfred Gong zu einem besonderen Fall von Exilliteratur, verschieden von der traditionellen deutschen Exilliteratur, deren Vertreter als Kinder ins Exil gingen und erst im Gastland zu schreiben begannen. Alfred Gong gehört zu jenen, die tatsächlich keine Wahl zwischen äußerem und innerem Exil hatten. Der Fall von Alfred Gong ist sehr ähnlich mit seinem bekannten Landesmann Paul Celan. Für Beiden war das Exil im Grunde ein doppeltes Exil. Das äußeres Exil Alfred Gongs ist auch doppeltmal vorgekommen. Zuerst, gab es keinen Fluchtweg für ihn nach außen während der faschistischen Zeit, und aus diesem Grund musste er in der rumänischen Hauptstadt im Geheim arbeiten. Zweitens da

[1] „Zum letzten Mal graut mir in Europa/ der Morgen“ aus der ersten Stanze des Gedichtes „Camp Lesum Blues“.

Rumänien nach dem Ende des Zweiten Weltkrieges kommunistisch geworden war, war ihm eine Rückkehr in seine Heimat nicht mehr möglich. Er weilte in Wien bis zum 14. Oktober 1951, um später nach New York auszuwandern. Die Amerikanische Metropole war ihm eine eindrucksvolle Stadt, so dass er sich bis zu seinem Tod in dieser Stadt niedergelassen hat. (Ibidem: 260)

Das Schreiben war dem bukowinischen Autor nicht nur eine künstlerische Begabung, sondern auch eine Notwendigkeit, um nämlich eine Flucht von der Realität und den Traumata zu finden. Im Falle von Alfred Gong genau wie für andere Dichter seiner Generation (Paul Celan, Immanuel Weissglas) war die Lyrik eine Möglichkeit und Mittel der Auseinandersetzung mit den Vergangenheitserfahrungen: „In der Lyrik, im Prozess des Schreibens sehen viele Autoren die Möglichkeit der kurzfristigen Flucht von der Realität, von der Wirklichkeit. Aber gleichzeitig offenbart sich die Lyrik als ein Mittel der Auseinandersetzung mit ihrer Vergangenheit, mit Holocausterlebnissen". (Shchyhlevska 2009: 128-129)

3. Alfred Gong, Dichter des Urbanen:

3.1. Die amerikanische Metropole als literarischer Topos

Die Dichtung Alfred Gongs fängt zahlreichen Motiven und Themen um. Sein erster Gedichtband ist seiner äußeren und inneren Erlebnisse in den Kriegs- und Nachkriegsjahren gewidmet. Sein zweiter Gedichtband „Israels letzter Psalm" fängt religiöse Motive und Themen um, die zu der jüdischen Kultur und Geschichte gehören. Neben Psalmen und Gebete stehen auch Dichtungen, die die Sehnsucht, Einsamkeit, Verfolgung und den Tod thematisieren. Die ersten Gedichte die als Mittelpunkt die Stadt als literarischer Topos haben, sind in dem Zyklus *Manhattan Neonperlen* enthalten. Diese Poesien weisen auf berühmte Stadtviertel wie: Manhattan („Manhattan Spiritual"), East Side („East Side Ballade") Harlem („Interview mit Harlem", „Harlem-Improvisation"). Es handelt sich von einer satirischen Perspektive über das Stadterlebnis in einem Viertel der sozialen Ungleichheit. Manhattan und andere Stadtviertel New Yorks werden hier als Topoi in dem die Leichtsinnigkeit und Oberflächlichkeit beherrschen. Diese Gedichte stellen auch das Verständnis Gongs gegenüber der gesellschaftlichen Sichte. „Manhattan Neonperlen" lassen eine starke Identifikation mit Einwanderern und Minderheiten erkennen, und einzelne Gedichttitel zeigen eine Faszination für musikalische Formen, wie in „Grünhorn Blues" und „Manhattan Spiritual", deren erste beiden Strophen die Bandbreite von Gongs Stimme und Vision vermitteln. Obwohl Gong auf alte Traditionen zurückgreift, ist Gong in seiner Ausdrucksweise unverkennbar nach 1945 angesiedelt. Ein vergleichbarer Tonfall findet sich in seinen Gedichten über die afroamerikanische Erfahrung, insbesondere in „Interview mit Harlem" und „Harlem-Improvisation". Während das Erste eine Parodie auf das Kinderlied „Zehn kleine Negerlein" darstellt, ist das Letzte eine bombastische, im improvisatorischen Jazz-Stil vorgetragene Apostrophe an die Sonne. Darüber hinaus zeigen diese Gedichte, wie Gong im Gegensatz zu Waldinger neue Nachkriegstrends in der Weltsprache der Poesie aufgreift. Als deutschsprachiger Dichter, der als eingebürgerter US-Bürger in Amerika schreibt, weist Gong in seinen Amerika-Gedichten einen einzigartigen Blickwinkel auf. Im Gegensatz zu anderen deutschsprachigen Autoren aus Amerika teilt Gong weder eine objektive Distanz zum Thema noch den privilegierten Status eines Gastautors. Obwohl er sprachlich als Emigrantenpoet bezeichnet werden kann, schreibt Gong aus der Perspektive eines Immigranten, da er die amerikanische Erfahrung aus erster Hand kennt. (Gregory 2002: 61-62)

3.2. Neue Perspektive über die Stadt

Einen Paradigmenwechsel kann man in seinem dritten Gedichtband „Manifest Alpha" sehen. Hier wird die Stadt zu einer gemütlichen Umgebung. Dieser Gedichtband enthält einen

Zyklus „Du und die Stadt“ von sechs Dichtungen, die dem städtischen Raum gewidmet sind. Wir müssen daran erinnern, dass diese Poesien in den Jahren 1952-1955 nach seiner Auswanderung in die Vereinigten Staaten entstanden sind. Die Poesien, auf die wir uns beziehen sind: „Das Tonband der Stadt“, „Die Gerüche der Stadt“, „Großstadt technisch koloriert“, „Die Zunge der Stadt“, „Die Haut der Stadt“, „Mit sechstem Sinn“. Diese Gedichte rücken die Stadt und das urbane Erlebnis in das rechte Licht. Besonders für diesen Zyklus ist, dass er sich vor dem Prosaband „Happening in der Park Avenue“ in einigen Sichten unterscheidet. Das Prosawerk von Alfred Gong ist eine Kritik gegen die Gesellschaft und stellt die sozialen Probleme des städtischen Raums dar. Im Gegensatz dazu, stellt sich der Gedichtzyklus „Du und die Stadt“, der eine sehr liebvolle und schöne Perspektive der Stadt dem Leser bietet. „In diesen Texten setzte Gong der Metropole ein Denkmal und ermöglicht dem Leser ein unverwechselbares, facettenreiches und positives emotionales Stadterlebnis New York (Shchyhlevska 2011: 91) In diesem Zyklus handelte sich um eine Wahrnehmung der amerikanischen Metropole, die der allen fünf klassischen Sinnen entspricht. Die ersten fünf Gedichte sind Niederschläge der Sinne, die von Demokrit und Aristoteles beschrieben wurden. In diesem Sinne könnte man fünf Analogien (Gedicht-Sinn) machen:

- „Die Haut der Stadt” (ursprünglich „Großstadt taktilisch“ genannt) thematisiert die taktile Wahrnehmung des urbanen Raums.
- „Die Zunge der Stadt“ (ursprünglich Großstadtgeschmack genannt) thematisiert die gustatorische Wahrnehmung der Stadt.
- „Das Tonband der Stadt“- ist ein Ausdruck der auditiven Wahrnehmung der Stadt
- „Die Gerüche der Stadt“- ist ein ist ein Ausdruck der olfaktorischen Wahrnehmung des urbanen Raums.
- „Großstadt technisch koloriert“- thematisiert die visuelle Wahrnehmung der Stadt.

Der Zyklus endet mit dem Gedicht „Mit sechstem Sinn“. Mit diesem Gedicht bietet der Autor dem Leser die Chance den urbanen Raum „bar der Sinne und frei zu erleben“ (Ibidem: 92). Mit diesem Gedicht endet sich nicht nur den Zyklus „Du und die Stadt“, sondern auch den ganzen Gedichtband „Manifest Alpha“.

Die literarischen Topoi in der Dichtung Alfred Gongs lassen sich unter drei Kategorien erkennen:

- Die amerikanische Metropole - Der Zyklus *Manhattan Neonperlen*, Das Gedicht „New York 1970“.
- Die fiktionalen Topoi- Der Zyklus *Du und die Stadt*
- Die Europäischen Topoi- „Gedenkblatt für Budapest“, „Bukarest, Juli 44“ „Wien Silvester 46“, „Camp Lesum Blues“.

4. Von Bukarest durch Wien nach Lesum

Die dritte Kategorie ist in dem Gedichtband Gnadenfrist enthalten und bezieht sich auf die Erinnerung an den Kriegs- und Nachkriegszeiten. Diese Topoi beziehen sich auf die real-physische Orte: „Bukarest Juli 44“, „Wien Silvester 46“, „Camp Lesum Blues“. Man muss sich auch daran erinnern, dass der ganze Gedichtzyklus ein prägendes lebensgeschichtliches Merkmal darstellt. Jedes Gedicht äußert poetisch die wichtigsten Begebenheiten seines Lebens aus der Periode 1940-1946, und zusätzlich das Jahr 1951, als er nach den Vereinigten Staaten ausgewandert ist. Es handelt sich um die Flucht, die Zuflucht vor der national-sozialistische Behörde und des Kriegs. Jedes dieser Gedichte drückt entweder den Prozess der Flucht („Gejaid, „Flucht“) oder die Städte aus, die der Autor durchreist, als Übergangspunkte auf einer Landkarte des Todes und des Überlebens: Bukarest, Wien, Camp Lesum.

„Gejaid“ ist der poetische Ausdruck der Verfolgungserfahrung. Sehr ausdrucksvoll finden wir sogar schon den Titel der Poesie. Das aus dem mittelhochdeutschen substantivierten Verb entspricht heutzutage den Nomina: Jagd, Jagdbezirk oder Jagdrecht. Die Fahndung, der das lyrische Ich unterlegen ist, wird durch das Symbol der Tierhetze thematisiert. Das Bild des Jagdrituals ist durch den Ausdruck „Aktion Halali“ aufgezeigt. Halali ist in dem jagdlichen Brauchtum sowohl ein verbaler Gruß aus der Jägersprache als auch ein traditionelles Tonsignal und oftmals wurde es mit dem Ende einer Jagd assoziiert. Die Rettung aus der Jagdhetze ist mit Hilfe von Stillmittel geäußert. Der Bauer Ilie ist in diesem Gedicht die Vermenschlichung oder die Personifikation der Rettung. Er steht auch als eine poetische Instanz für die Menschen die ihre Menschlichkeit während der faschistischen Regierung nicht verloren hat. Diese Instanz rettet das lyrische Ich aus der Aktion Halali, und verkleidet es als sein eigener Sohn: „Mich, als Sohn verkleidet, führt /der Bauer Ilie hinaus aus der/ Aktion Halali. Irgendwo Zerbers/ Geheul: I-li-e Eli-Jas Elijau“.

Der Name des Bauers weist aus auf den alttestamentarischen Propheten hin. In der theologischen Mythologie wird Elijas als Retter am Ende der Zeiten wiederkommen. Das Geheule am Ende des Gedichts erklingt in drei Sprachen: Rumänisch, Deutsch und Hebräisch. Das dreisprachliche Geheule symbolisiert die Identitätskrise, das innere Exil. Die drei Namen stehen für Symbole der Identitäten, die dem lyrischen ich und dem Autor verboten wurde.

Die Instanz des Bauers ist eine Besonderheit sowohl in der Dichtung des Autors, als auch in der Gesellschaft jener Zeiten. Seine Hilfe war eine ungewöhnliche Ausnahme. Wir müssen hier an der vierten Stanze des Gedichtes „Die Flucht“ erinnern. Diese Stanze drückte die allgemeine Haltung der Mehrheit gegenüber dem Fremdling: „Keiner, den er bat, ließ ihn ein, /keiner gab ihm Bett und Speise, /alle Türen blieben verschlossen: /Wer dir hilft, wird morgen erschossen.../Und er dankte leise“.

Nach der Flucht und der wiederkehrenden Hetze, denen Alfred Gong unterlegen wurde, konnte er eine Zuflucht für eine kurze Periode finden. Diese Zuflucht nahm nicht nur die Form eines offiziellen Asyls, sondern auch die Form der heimlichen Existenz an. Für fast vier Jahre durfte er nur heimlich, in der Hauptstadt Rumäniens leben. Sein Dasein konnte man sich nur unter dem Zeichen des U-Boot-Existenz vorstellen, wie er in seinem Gedicht schon dargestellt hat.

Dieses Gedicht zeigt, wie die Bukarester Erlebnisse den Autor prägten und schildert die literarische Bedeutung des Bukarester Topos. Bukarest ist der Raum, wo sowohl das lyrische Ich, als auch der Autor die Kriegserfahrung erleben. Der Belagerungszustand und die Angriffe der feindlichen Armee bringen eine chaotische Stimmung mit. Der Fremdling, dem das Leben verboten wurde, der nur im Untergrund bestehen darf, findet in dieser Stimmung des Chaos, die Hoffnung und den Mut, so dass er „U-Boot aufs Dach“ steigt.

Der Titel ist in Hinsicht auf den raumzeitlichen Rahmen sehr ausdrucksvoll. Er bietet eine hohe Präzision bezugnehmend auf die Verortung und Zeitlichkeit. Dem Leser werden der Platz „Bukarest“ und die Zeit „Juli 44“ mit Genauigkeit geboten.

Mit Hilfe der Stilmittel wird das Bild des Kriegserlebnisses sehr komplex dargestellt. Die erste Stanze beginnt mit einem Oxymoron: „Die feindlichen Flieger-Gott segnen sie.“ Die feindliche Ausprägung der angreifenden Flieger wirkt ungleichmäßig auf die Menschen der Stadt Bukarest. Die Belagerung und die Angriffe sind den Bürgen ein Fluch, ein Grauen, aber sie wirken auf andere Weise auf den Geheimmenschen. Sie werden dem Fremdling zu einem Segen, weil er nur in dem Chaos, das von den Angriffen hervorgerufen wurde, die Hoffnung finden kann. „Die feindlichen Flieger-Gott segnen sie-/ sind heimgeflogen./ Ich U-Boot steige aufs Dach/ zu den angesengten Tauben./ Das rauchende Weichbild/ Unter dem Luesgesicht / der Luna“.

Die Epitheta wie: „rauchende, Feuer“, und die Motive wie: „die schwangere Witwen“, „der kochende Asphalt“, „der feuerschluckende Himmel“ schildern die Schaden, die

Zerstörungen und die Wirren, die der Krieg hinterlässt. Die Leiden des Krieges werden auch durch das Krankheitsbild des Mondscheins ausgedrückt. Die Verse „Unter dem Luesgesicht der Luna" weisen auf die Krankheit „Lues venera" hin. (Shchyhlevska 2008: 172) Sehr relevant ist auch das lateinische Wort für den Mond. Luna ist in der alten römischen Mythologie die Göttin des Mondes, die oftmals mit der Unterirdischen Existenz assoziiert wurde.

Die Vierte Stanze ist sehr relevant aus der Sicht der Geschichtlichkeit. Sie verstärkt die zeitliche Genauigkeit der Erfahrung, weil sie auf die Belagerung von Ploiești anspielt. Genau wie Bukarest war Ploiesti das Ziel der alliierten Bombentreffer während der Jahre`43 und `44: „Nördlich, Richtung Ploesti, der Himmel/ schluckt Feuer".

Nach einer literarischen und historischen Analyse der Erfahrung und Gedichten Alfred Gongs können wir drei Poesien auf Grund der literarischen Komparatistik zusammenstellen. „Bukarest Juli 44", „Wien Silvester 46" und „Camp Lesum Blues". Alle drei sind poetische Ausdrücke der Übergangsorte, die der Autor durchwanderte, um eine Zuflucht oder eine neue Heimat zu suchen.

Die ersten zwei Gedichte zeichnen sich durch die raumzeitlichen Koordinaten aus. Die Bezüge auf die realen Topoi: Bukarest, Wien, und die Genauigkeit der geschichtlichen Sichte: Juli 44, Silvester 46, lassen uns bemerken, dass sie demselben Muster folgen. Die Unterschiede kommen vor, wenn wir eine tiefere Interpretation durchführen. Wenn die rumänische Hauptstadt, wie obengenannt wurde, einen Topos der Belagerung- und Kriegserfahrung ist, legt die andere Poesie einen Topos des wiederhergestellten Friedens aus. „Die schwangere Witwen" und die feindlichen Flieger" sind weg, anstatt dazu ziehen sich die „möblierten Zimmer", der „Ofen mit Manuskripten", „die Lucky Strikes" und „das halbe Glas Lethe" herauf. Die neue Umgebung kündigt günstige Omen für die kommenden Zeiten an: „Geh, sei nicht fad, das Leben ist schön./ Dein Ofen meint es gut mit Manuskripten,/ Auch sind drei Lucky Strike/ und das halbe Glas Lethe ein günstiges Omen/ für das kommende Jahr".

Zwischen Bukarest und Wien steht eine andere Übergangsmetropole, der Alfred Gong eine Dichtung gewidmet hat. Das Nachkriegsjährliche Budapest ist in dem Gedicht „Gedenkblatt für Budapest" poetisch dargestellt. Budapest wird zu einem literarischen Topos, der ein Mnemotop des Schmerzes vorstellt. Die Epitheta: wie Tränen, Hämoglobin, Düster, krepierende Cocktails zeigen den Tod und das Leid auf, die Kriege und Pogrome hinterlassen. „Vista: Hämoglobin/ Von Bruder und Barbar".

In der letzten Stanze wird mit Hilfe der Stillmittel die Hoffnungslosigkeit dargestellt. Die Repetition des Adverbs „eitel" in den ersten und zweiten Dichtungen deutet auf die tiefsinnige Verzweiflung hin. „Eitel, was man verschwiegt/ Eitel, was man schreibt". Nicht nur die Sprache ist nach dem Krieg sinnlos, sondern auch das Verschweigen. Man kann keinen Trost mehr finden. Der Krieg prägte sowohl den Gedanken, den man nicht gesteht („Verschweigen"), als auch den Logos („Schreiben"): „(So auch das Wimmern der Geige)/ Die Sprache der Steine nur bleibt".

Die letzte Poesie enthält dieselben Merkmale hinsichtlich der topographischen Sichte aber die zeitlichen Koordinaten fehlen. Camp Lesum war ein Flüchtlingscamp für Einwanderer, die nach Amerika gehen wollten, und wurde von 1946-1958 betrieben. Dieses Camp befand sich in der Stadt Lesum, die in der Nähe von Bremen stattfindet. Das englische Nomen *Blues* in dem Titel fasst eine breite Semantik um, deswegen bietet es eine mehrfache Interpretationsmöglichkeit. Einerseits konnte es auf die musikalische Gattung hinweisen, die damals in den Vereinigten Staaten auf besondere Weise in New York und Manhattan sehr populär war. Anderseits konnte es auf die psychische Stimmung hinweisen. Blues ist oftmals im Englischen in Redewendungen wie *autumn blues* oder einfach *the blues* im Plural benutzt. Die erste Redewendung bedeutet auf Deutsch „Herbstdepression", während die zweite Redewendung „Katerstimmung" bedeutet. Man kann bemerken, dass beide Ausdrücke Bezug auf die depressive Stimmung oder auf den psychischen Zusammenbruch nehmen.

Die erste Stanze fasst einen umfangreichen Begriffskreis um: „Grauen“, „Gebet“, „Freiheit“, „Heimatlosen“: „Zum letzten Mal graut mir in Europa/ der Morgen. Bald weckt die Freiheitsglocke/ die Heimatlosen zum Gebet unterm Sternenbanner/ mit anschließendem Breakfest in der Kantine.“

Der Fremdling, der schon durch Bukarest, Budapest, Wien durchwanderte, findet in Lesum die Pforte zu einer neuen Welt, zu anderen Städte der Freiheit und Hoffnung. Das Camp in Lesum bleibt für den Autor der letzte europäische Topos, den er besucht um sich von den Wunden der Vergangenheit zu heilen. In Erwartung der Abreise bleibt die Stimmung noch eine des Grauens und der Angst vor dem Morgen.

5. Schlussfolgerungen

Zum Schluss könnte man sagen, dass die Dichtung Alfred Gongs eine breite und vielfältige Perspektive auf die Stadt bietet. Außer von den religiösen Motiven, Pogrom- und Exilerfahrungen und die Fremdlosigkeit als Thema kann man auch die Stadterfahrung eines Ein- und Auswanderers durch die Dichtung deutsch-amerikanischen Autors erleben. Das Urbane wird von Arthur Liquornik auf drei Ebenen umgestaltet: Die Stadt als geistige Erfahrung und Umgebung, die Stadt als amerikanische Metropole und die Stadt als Ein- und Auswanderungspunkt. Mit dieser letzten Sicht befasste sich diese Arbeit. Die Städte Europas waren sowohl für die Lebensgeschichte, als auch für die Dichtung Alfred Gongs Übergangsmetropole. Mit diesem Begriff versteht man eine Stadt, groß oder klein, eine Metropole oder nur ein Camp (wie Lesum), wo der Mensch mehrere Etappen eines Exilerlebnisses erfährt. Bukarest bedeutet als Topos des inneren Exils, wo man in seiner eigenen Heimat auf einem Vertriebenenleben gezwungen ist. Budapest und Wien sind die Städte wo man als Auswanderer das Ende des Krieges erlebt. Und endlich erreicht man den Flüchtlingslagern in Lesum. Oberflächig betrachtet könnte das Camp in Lesum eine Möglichkeit bedeuten, und nämlich die Chance auf ein neues Leben. Allerdings stellt das Gedicht mehr vor. Die Stimmung der Flüchtlinge ist hoffnungslos und depressiv und den Blick auf Zukunft kann die Traumata der Vergangenheit noch nicht löschen. Das Camp Lesum könnte man als Symbol des Paradoxes solcher Flüchtlingslager schildern, wo die Menschen körperlich gerettet sind, aber geistlich für immer verletzt. Die tiefsinnigen Schmerzen lassen die Menschen auf die „Neue Welt“ nicht freuen. Sie wandern aus Europa nach Amerika aus, aber die Schmerzen und Traumata, die sie in Europa erlebten, folgen ihnen immer weiter.

BIBLIOGRAPHY

Gong, Alfred. 2006. *Gandenfrist. Gedichte,* Aachen: Ed. Rimbaud.

Gong, Alfred. 1995. *Israels Letzter Psalm,* Aachen Ed. Rimbaud.

Shchyhlevska, Natalia. 2011. *Verschränkungen*, Aachen: Ed. Rimbaud

Shchyhlevska, Natalia. 2008. *Alfred Gong: Leben und Werk,* Bern: Ed. Peter Lang

Shchyhlevska, Natalia. 2009. „Deutschprachige Autoren aus der Bukowina*“,* Studien zur Deutschen und Europäischen Literatur des 19. Und 20. Jahrhunderts 55, Frankfurt am Main: Ed. Peter Lang.

Nünning, Vera; Nünning, Asgar (ed.). 2010, *Methoden der literatur- und kulturwissenschaftlichen Textanalyse,* Stuttgart: Ed. J.B. Metzler.

Colin, Amy; Kittner, Alfred (ed.). 1994, *Die Versunkene Dichtung der Bukowina,* München: Ed. Wilhelm Fink Verlag

Strelka, Joseph P. 2018. „Alfred Gong“ *Deutschsprachige Exilliteratur seit 1933*, 2 (1), 260-269.

Strelka Joseph P.; Glenn, Jerry; Joachim Herrmann. 1987. „Alfred Gongs Frühe Lyrik: Auswahl Und Einführung.” *Modern Austrian Literature*. 20 (1), 73–90

Divers, Gregory. 2002. *The Image and Influence of America in German Poetry Since 1945*. New York: Ed. Camden House.

BUCHAREST TOPOI IN "MEMOIRES OF AN ANTI-SEMITE" BY GREGOR VON REZZORI

Ştefan Mihăilă
PhD Student, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iaşi

Abstract: The second half of the 20th century is characterized in the humanities by a paradigm shift in relation to space. In architecture, urban space is reconsidered, rethought, and reshaped under the new parameters created on the one hand by postwar capitalism in the West and on the other by communist ideology and doctrine in the Soviet and Central and Eastern European countries. Also, in philosophy and sociology, the relationship between the (urban) space and the individual is analyzed and reconsidered on the basis of reciprocity, materialism, and social interactions. Last but not least, both literary criticism and literature as a form of artistic expression will engage with what we now call the Spatial Turn. Bakhtin's coining of a concept to represent the relation time-space gave a very significant impulse in the literary studies for new approaches regarding the importance of space in literary texts. Among more recent works and theoretical approaches, we can find Westphal's Geocriticism or Tally's Literary Cartography.
As far as this paper is concerned, we approach the significance of the Bucharest literary topoi in the autobiographical work of Gregor von Rezzori "Memoires of an Anti-Semite" from a literary cartographical perspective. We would like to determine in which terms Bucharest is remapped in the literary text and to which extent this text could be considered a city novel.

Keywords: Literary Cartography, City Novel, Bucharest Topoi, Spatial Turn, Heterotopy.

5. Spatial Turn

The last century brought up a paradigm shift regarding the relations space-time in social sciences and literary studies. According to Doris Bachmann the changes and renaissance of the concept of space was caused by the major geopolitical events of the 1980s, the concept of space has experienced a renaissance in the social sciences and the study of culture, inspired by international research. The removal of this spatial political polarity caused a shift in the whole constellation and mapping of the world and brought a new focus on space. With the use of the Spatial Turn concept, space becomes a social construct and the concept of space is reinforced at the level of individual disciplines. It is the when the cultural Geography could be considered a new discipline for the study of space (Bachmann 2016: 213).

However, some problems and tensions remain regarding the approach to the concept of space between: on the one hand (postcolonial) political perspectives of space, focused on the Eurocentric remapping of the relation center-periphery, and on the other hand approaches in German-language research, which regards the Spatial Turn as a concept that would rather "involve focusing increased attention on the spatial aspect of the historical world, nothing more, nothing less". (Schlögel 2003: 68 in Bachmann 2016: 212)

Among the most important contributions to the new spatial paradigm in philosophy and social sciences, we must mention the work of the French philosopher Henri Lefebvre "La production de l'espace". Among the numerous concepts and theories that the author presents in his work, we would like to mention the concept of socio-spatiality. Lefebvre's core idea in "La production de l'espace" is that people produce not only social relations and use values,

but thus also social space. On a first level, Henri Lefebvre proposes a reconsideration of space in terms of a dialectic of social relations and space: "Social relations, which are concrete abstractions, have no real existence apart from space. Their basis is space". Social space contains social relations of reproduction (personal and sexual relations, family, reproduction of labor power) and relations of production. (Lefebvre cited in Fuchs 2019:28).

Lefebvre points out that there can be no absolute space because social activity relativizes and historicizes it. On the second level, he proposes a "Trialectics of Spatiality" (Atkinson 2005: 42) that examines the intertwining of cultural practices, representations, and imaginaries. According to Lefebvre, space could be divided into three categories:

- Spatial practice, which is the production and reproduction. It contains the social formation characteristic particular places and spatial conditions. The spatial practice provides continuity and cohesion. In relation to the social space and the relationship between the individuals of the society, this cohesion ensures a guaranteed level of competence and a certain level of performance.
- Representations of space associated with the relations of production and the structure that implement these relations, and thus with knowledge, signs, coding.
- Representative spaces that depict many-sided symbols, sometimes coded, sometimes not, associated with the secret or unknown part of social life, as well as with art (which may be delineated less as a code of space than as a code of representative spaces). (Lefebvre 1991:34)

A very important contribution in the context of urbanism and architecture was made by the social scientist Michael Foucault. In his essay "Des Espace Autres," published in 1967, the French sociologist introduces the concept of heterotopia. First of all, Foucalt explains that the postmodern world will transform into a space-critical world: "The present epoch will perhaps be above all the epoch of space. We are in the epoch of simultaneity: we are in the epoch of juxtaposition, the epoch of the near and far, of the side-by-side, of the dispersed". (Foucault 1967: 1).

In the matter of time-spatiality, the author points out the paradigm shift. According to Foucault, "the anxiety of our era has to do fundamentally with space, no doubt a great deal more than with time". (Foucault 1967: 2) He also points out the heterogeneity of space. For Foucault, space must be defined in terms of the relationships between different kinds of places for individuals do not live in a vacuum, but in a web of relationships that delineate places that are irreducible to one another.

According to Foucault, space has a heterotopic characteristic because it contains several types of places that are juxtaposed. He distinguishes between places like, youth homes, prisons, cemeteries, cinemas and theaters, gardens, museums, libraries, vacation villages, guest houses, or brothels. According to the categorization method he developed, these places can be divided according to six principles. Regarding museums and libraries, Foucault also points out their heterochronic nature. In our modernity, museums become an accumulation of time in a particular place. They become an archive of different epochs:

> the idea of accumulating everything, of establishing a sort of general archive, the will to enclose in one place all times, all epochs, all forms, all tastes, the idea of constituting a place of all times that is itself outside of time and inaccessible to its ravages, the project of organizing in this way a sort of perpetual and indefinite accumulation of time in an immobile place, this whole idea belongs to our modernity. (Foucault 1967: 7).

6. The Literary Cartography

More recent works to be mentioned in this paper are the efforts of Robert Tally or Adam Barrows regarding the mapping and remapping of literature in order to assert the literary cartographical approach. For instance, Robert Tally used Bakhtin's chrono-tope as a very important concept to understand and create literary maps and cartographies. More explicitly he sees the concept of the chrono-tope as a "tool both for comprehending and producing literary cartography, as the chrono-tope brings space, time, and genre together in a conceptually integrated way" (Tally 2013: 56).

The cartographical significance of literature consists of the ability of the texts to describe and present imaginary or real places that would become for readers references by which they would regard and understand the world in which they live.

"In a manner of speaking, literature also functions as a form of mapping, offering its readers descriptions of places, situating them in a kind of imaginary space, and providing points of reference by which they can orient themselves and understand the world in which they live". (Tally 2013: 2). Furthermore, the considerations of Ricardo Padron are very helpful in giving the literature a mapping function. He sees the literary texts as tools that create mental images of the places they describe. "After all, they allow us to create mental images of the places they describe, even in the absence of actual illustrations" (Tally 2013:2). We can relate these assertions with the geocritical approach of Bertrand Westphal. According to him the relations between text and space works also in the sense of the changing the horizon of expectations.

7. The City/Urban Novel

The most representative prose works that manage to influence the space they describe are those that belong to the genre of the urban novel. This type of novels builds motifs, myth and symbols around the referential space they refer to. The influence affects readers' perception about the referent because all motifs and symbols map the horizon of expectations to readers.

With his essay Lieven Ameel offers a possible conceptual explanation regarding the urban novel. According to the Finnish researcher, the urban environment of the urban novel means a presence that exerts its influence on all elements of the narrative. The spatial element enables the development of the plot. The city also plays an important role in how far it helps the protagonists to fulfill their destiny. (Ameel 2017: 239)

In order to better describe the urban novel, we would like to present the contribution of Diane Levy Wolfe. In her essay she distinguishes between two types of novels. The novels about the experience in the city and novels about the experience of the city. Examples of the first category are: Dicken's "Bleak House", Balzac's "Le Père Goriot" or Joyce's "Ulysses". To the second category, corresponding to novels of experience in the city, belong "Zazi dans le Métro" by Raymond Queneau and "Project pour une révolution à New York" by Alain Robbe Grillet are examples of "urban literature". In these novels, setting takes precedence over character. In these novels, the spaces even ascend to the protagonists. "Such literature would be essentially experiential; it would render the qualitative experience of the city as directly as possible, unadulterated by moral judgments or comparisons with the natural world". (Levy 1978: 66) The author argues that the role of the city becomes an active component of the plot. While traditional novels used the city as a metaphor to convey the realities of contemporary life, urban novels convey the psychological and perceptual realities of the city. Space is no longer a "mere setting" in this type of novel, but it becomes a protagonist.

Italo Calvino sees an example of this kind of urban novel in "Ferragus" by Honoré de Balzac. He evaluates the French author's enterprise as a very difficult and comprehensive task: "to turn a city into a novel; to represent its districts and streets as characters, each endowed with a personality totally different from the others; to summon up human figures

and situations like spontaneous vegetation burgeoning from the pavements of this or that street" (Calvino 1999: 2246).

According to Calvino, Balzac succeeds in transforming the city into protagonists. The French author describes the liveliness and biological continuity of the city: "to ensure that in every changing minute the real protagonist is the living city, its biological continuity, the monster that is Paris" (Calvino 1999: 2249).

The German literature also contains significant examples of the so-called city novels, which portray both experience in the city and experience of the city. Among these novels are: "Berlin Alexanderplatz" by Alfred Döblin, "Stern 111" by Lutz Seiler, "Die Effingers" by Gabriele Tergit, "Die Berlinreise" by Hanns Josef Ortheil.

In the novel "Berlin Alexanderplatz" by Alfred Döblin, the city becomes a living organism. It is no longer an abstract entity, but is now given an active role to play: "Eastern Berlin affects the character with its temptations, challenges and dangers. The area around Alexander Platz is not only the center of a big city, not only a social hotspot, but a pulsating organism". (Helmut 2008: 44).

The author also presents real places from Berlin in this novel. An example of this is the slaughterhouse from the fourth book, chapter 2. The slaughterhouse scene takes place in a real place that corresponds to its real referents in every respect: "The slaughterhouse in Berlin. In the northeast of the city between the Eldenaer street over the Thaer Street away over the Landsberger Avenue up to the Cothenius Street the ring railroad along stretch the houses, halls and stables of the slaughterhouse and cattle yard". (Döblin 1980:192).

We can say, that this novel belongs to the second category. It is a novel about the city experience, the experience of the city, because here Berlin has turned into a protagonist. Very important is also the perspective of Vietta Silvio. According to this one could look at the novel through a double perspective: on the one hand it is about the urban and its transformation in a protagonist, on the other hand one could notice the social class: The alienation of the individual caused by the urban. Vietta Silvio sees this perspective as a "typical modern uprooted form of existence of a metropolitan subproletariat". (Silvio 1992: 313)

In the following we would like to analyze to which extent the second story of the "Memoires of an Anti-Semite" map or remap Bucharest. Which kind of literary cartography offers Rezzori through his work? We would also like to present in which aspect the second story of Rezzori's autobiographical work has the characteristics of a city novel?

8. The Map and the role of Bucharest in "Memoires of Anti-Semite"

The second story of Rezzori's work is a very significant in matters of literary urban topoi. The setting of this story named "Youth" takes place in the capital city of Romania. While reading the story one can observe how rich this text is when it comes to places, streets neighborhoods of the interwar Bucharest. The particularity of these places is the heterotopy and the anachronism. For Rezzori's text the streets and mahalas[1] of Bucharest do not mean a mere setting. They are both plot triggering topoi and the spaces of an aesthetic mixture of Occident and Orient. Brigita Finta offers a very detailed definition of the world of the Romanian capital. She sees it as world of "ambivalent connotations, standing in the tension between the modern and the obsolete, the adventurous and the disillusioning, the seductive and the repulsive, the central and the peripheral". (Finta 2013:75).

Through the eyes of the first-person narrator, Rezzori depicts the Orient, or the traces of the Ottoman Empire. Images of this kind of places can be found in the description of the mahalas or the suburbs with their characteristic streets. We will focus on two streets that become the symbols of the Near East in the texts: Calea Griviței and Calea Moșilor.

[1] Romanian word borrowed from Turkish, meaning slums

The Calea Griviţei received me with all the shabby enchantment of the old Balkans. I was intoxicated. I saw, I felt, I smelled the nearby Orient. A dimension of the world that had previously been a fairyland became a tangible presence—filtered, to be sure, through a garbagy modernity in which all the dubious aspects of technocratic civilization came to the fore, decaying and degenerating, but nevertheless swirling with life, color, adventure.

The fragment from "Memories of an Anti-Semite" describes the first impression that the city leaves on the protagonist and is very relevant in the sense of the verbs: intoxicate, see, feel, smell. The street acts as a stimulus that excites a trinity of sensory receptors: Seeing, Feeling, Smelling. In addition to this, the mixture of the oriental view with the "garbagy modernity" was not just "decaying" but also swirling with "life, color and adventure". What draws the attention of the reader was the approach and the subjective perspective of the narrator. Although, this kind of subjectiveness is typical for the first-person narration, in this text offers more than a narrative technique. This kind of approach reminds us of "Le fleur du mal", in the sense of finding the aesthetic in decaying and repulsive environments.

"Calea Mosilor" and the neighborhood surrounding this street are described with all their oriental valences. The narrator, with a great eye for details, notices the most important Oriental nuances of this periphery. The settlement is anachronistic. It dates back to the Ottoman era and as a legacy of that era still exists the hammam, which becomes a symbol in Rezzori's text.

> The neighborhood around the factory, a settlement from the Turkish period, had coalesced with the exuberantly growing city… But over the flat rooftops loomed the notched, melon-shaped dome of an old hammam, the local steam bath; and the carvings on the hoary wood, the faded pink, ultramarine, and pistachio-green of the paint, the ancient motifs of tulips, cypresses, and pomegranate blossoms stamped into the plaster, contained all the poetry of the Orient.

The depiction of the hammam becomes a vivid and descriptive image thanks to the abundance of epithets: the faded pink, ultramarine and pistachio green of the painting, the tulip, cypress and pomegranate flower motifs punched into the mortar. It can be read several motifs: The pink, the painting with the specific colors, the bas-reliefs, the tulips, cypresses or pomegranate flowers. The floral ornaments represent plants that geographically come from the East. These architectural elements trace the oriental spirit and reveal a time, that is long gone. The protagonist reads these pictures and drawings from the hammam as he would read literature from the Near East: "contained all the poetry of the Orient". This reminds us of the text of Italo Calvino. The Italian philologist argues how Paris is as readable as a novel or as an encyclopedia. Each corner of the city contains a piece of information, a kind of content. It could be in the cultural memory or in the functionality of the place. The streets, the stores, like any other place, convey information to the passers-by, just like the pages of a book or a magazine. To justify his hypothesis, the author also presents an analogy between the city and historical monuments. In the case of a cathedral, where each ornamental element refers to artistic symbols and concepts.

> This idea of the city as encyclopedic discourse, as the collective memory, is part of a whole tradition: think of the Gothic cathedrals in which every architectural and ornamental detail, every space and element, referred to notions that were part of a global wisdom, was a sign that found echoes in other contexts. In the same way we can 'read' the city like a reference work, just as we read Notre-Dame (even though we read it through ViolletLe-Duc's restorations), capital by capital, pluvial after pluvial. (Calvino 1990: 158).

The oriental bath is for Rezzori what the Gothic cathedral means for Calvino: a monument that, through ornamental elements, refers to culture, history and art. For both authors, such a place is legible. If Calvino reads the cathedral as a snacking reference book, Rezzori flips through the hammam like a collection of poems. The analogy goes in another direction as well. Both the hammam and the cathedral play the same role for Christianity and Islam. Both places are media of religious ritual. While in the cathedral are served worships and prayers, in the hammams the purifying ritual is fulfilled. Because of their cultic importance, hammams were first built as annexes to mosques.

The oriental aspect of the city is stated also through the comparison with the city of Smyrna. For the protagonist, the city was an environment of thin buildings with slate and copper roofs which could never remember of the west:

For all its Art Nouveau villas and futuristic glass-and-concrete buildings, Bucharest was as Oriental as Smyrna. The Occident, with its many-splendored towered citadels, was far away, there where the sun, dipping in, blood red, from the swamps and steppes and scrawny settlements of the east, would now only be prewarming the slate and copper roofs before melting them with its farewell blaze.

The mahalas are not mere settings. They attract the protagonist because they offer him opportunities to undertake newer adventures. He responds to these opportunities with a spirit of adventure that comes from his childhood.

I began combing through the Mahalàs of Bucharest with the same lust for adventure with which I had once combed through the garden of my childhood days. I peered with the same curiosity into the lives of these other species; I listened with the same devotion to the essence of the unknown.

The curiosity, the wanderlust and the spirit of adventure are qualities of the young Rezzori that make him a flaneur not just in the sense of Walter Benjamin's concept but also in a more post-modern sense. If we take in considerations the work of the American philosopher Nassim Taleb we can think of the protagonist of the text as of a rational flâneur. According to Taleb the rational flaneur is someone who doesn't commit to a particular way of doing. For Taleb the flâneur is someone who looks for options. "Someone who, unlike a tourist, makes a decision opportunistically at every step to revise his schedule (or his destination) so he can imbibe things based on new information obtained […] being a flâneur is called "looking for optionality." (Taleb 2012: 440). Moreover, a rational flâneur changes their decision "at every step to revise his schedule, so he can imbibe things based on new information". (Taleb 2012: 188). Like a rational flaneur young Rezzori payes attention to every particularity of the new environment in which he wants to blend. He does not want to be a mere observer of the new environment but rather a participant to the life and customs of those places which culture and life style he is eager to assimilate.

The motif of the neighborhood, called Mahala in Romanian, has a double meaning. On one side, it symbolizes the unknown, as the environment of adventure, as shown above. On the other hand, it symbolizes temptation. It is about a space of erotic pleasure that attracts, fascinates and pursues the first-person narrator.

The one-story petit bourgeois houses, with gabled ends facing the street and narrow longitudinal courtyards in between, were all brothels. These courtyards teemed with girls; they swarmed through the streets in a eternal, plundering Mardi Gras, which—odd as it may sound—fitted in with one of the mood elements of mychildhood. For this carnival made something obvious: the fundamental erotics in Surrealism, whose origin, I thought, could be traced back to some fanciful artists of the Jugendstil.

This kind of place is also the literary topos where the protagonist experiences his first erotic encounters. The Jewish Widow who owned a store in the neighborhood of Vacaresti called "Parfumeria Flora" attracted him although she was much older. The reason he fell in

love with this woman is that she showed him something else than the arrogance and coldness for which she was known. She revealed him her "Andalusian face":

In any case, it was very beautiful: her dramatic face, the "Andalusian face," as I was to call it later in tender moments, was flooded with happiness more blissful than all desire—and so powerful that it tore a moan out of her. I know that this change in her face was what made me love her.

The adjective "Andalusian" is rather a cultural and social characteristic of the interwar Bucharest, than a mere figure of speech for the physical beauty of the old Jewish widow. We must mention here that in the 20s and 30s the Jewish community of Bucharest contained both the Yiddish-speaking community and the Ladino-speaking Jews.

This kind of Topoi has also a social meaning for the first-person narrator. In the slums of the Romanian metropole the protagonist socializes: He chats, drinks coffee and is able to befriend people whom in his childhood would never get the chance to meet.

> I appreciated the chats, the coffee, and the friendly, if sanctimonious, reception. I began liking these slum shop keepers […] We became friends. It was, if you will, my first real encounter with life—that is to say, the life of other people, of other species of human beings: a discovery of the world, often no less mysterious or wondrous than in childhood.

Furthermore, only in the mahalas of Bucharest could Rezzori get the chance to meet mister Garabetian, an Armenian shop owner "of great embonpoint and charm". Just like the Jewish lover with Andalusian face, Garabetian is a representative character for the interwar society of Bucharest. Along the Jews the Armenians were a very significant and historical minority in Romania with a deep tradition in trading and merchandising activities. His physical appearance is very important because it portrays the stereotypical near-eastern physiognomy. Using the comparison as figure of speech, the author portrays his face recalling the oriental originally fruits and his posture by analogy with the most representative personality of the far east.

> Day in, day out, from dawn to dusk, he sat like a Buddha, immobile, in front of his store: […] his dark fingers tipped with rosy nails; the heavy lids half shut over the shiny almond-shaped eyes, which were like black olives preserved in oil; and a pea-shaped, aubergine-colored growth on the violet lower lip.

9. Conclusions

To sum up we would like to assert that the second story of "Memoires of an Anti-Semite" offers the reader a very reach topography of the interwar Bucharest. The space coordinates are not mere mentions of the streets, neighborhoods, but rather they have narrative meaning and symbolism. Streets like "Calea Grivitei" or "Calea Mosilor" are symbols of the Orient not just because of their aspect but also because of the reminiscence and vestiges of the ottoman era. The Slum which in Romanian is called Mahala has a very significant importance as literary topos. The author described them very elaborately and by doing that he offers to the reader a cartographical image of the city. Furthermore, the depictions of such topoi embrace and introduce those who read the novel in a literary universe full of Balkan references and symbolism of the near East.

As we have shown above, the mahalas have also a narrative meaning in the sense of that they signify a plot-triggering setting. They trigger first of all a sense of wanderlust and attract young Rezzori into longing for the unknown. Just while wandering through this kind of places the protagonist has the chance to get to know people of different social classes:

from the vendors and merchandisers to shop owners like Mr. Garabetian. Also, this is the environment where the protagonist learns about the first erotic and love experiences. All in all, we can say that the narrative significance of such places turns the second story of the autobiographical work of Gregor von Rezzori into a city novel.

BIBLIOGRAPHY

- Von Rezzori, *Gregor, Memoires of an Anti-Semite*, Pan Books, London, 1983
- Doris Bachmann-Medick, *Cultural Turns, New Orientations in the cultural studies*, De Gruyter, Berlin, 2016
- Henri Lefebvre, *The production of space*, Blackwell, Oxford, 1991
- Fuchs, Christian, "Henri Lefebvre's Theory of the Production of Space and the Critical Theory of Communication", *Communication Theory*, Volume 29, Issue 2, May 2019, Pages 129–150,
- Atkinson, David, Jackson Peter, Silbey David, Washbourne Neil, *Cultural Geography, A Critical Dictionary of Key Concep*, I.B.Tauris, London, 2005
- Foucault, Michel, "Des Espace Autres", *Architecture /Mouvement/ Continuité,* March, 1967
- Tally, T. Robert, *Spatiality*, Routledge, New York, 2013
- Bakhtin, M.M., *The Dialogic Imagination*, University of Texas Press, Austin, 1981
- Taleb, Nassim, *Antifragile*, Random House, New York, 2012
- Bernsmeier, Helmut, *Lektüreschlüssel Alfred Döblin Berlin Alexanderplatz*, Reclam, Stuttgart, 2008
- Ameel, Lieven, "The City Novel", *The Routledge Handbook of Literature and Space*, Ed. Robert T. Tally Jr, Routledge, New York, 2017
- Levy Wolfe Diane, "City Signs: Toward a definition of urban literature", *Modern Fiction Studie*s, Spring 1978, Vol. 24, No. 1, *The Modern Novel and the City*
- Vietta, Silvio, *Die literarische Moderne, Eine problemgeschichtliche Darstellung der deutschsprachigen Literatur von Hölderlin bis Thomas Bernhard*, Springer-Verlag, Heidelberg, 1992
- Finta, Brigitta, *Mitteleuropäische erinnerte, erzählte und imaginäre Topographien. Geschichts- und Identitätskonstruktionen des Grenzgängers Gregor von Rezzori*, Dissertation November, 2013.
- Calvino Italo, *Hermit in Paris: Autobiographical Writings*, Vintage International, New York, 1990
- Calvino Italo, *The city as Novel in Balzac*, "Why read the Classics", Vintage Classics, 1999, New York, Kindle-Edition.

THE SECRET TO HAPPINESS IN FRANCES BURNETT'S THE SECRET GARDEN

Cristina Dalgacev
PhD Student, University of Craiova

Abstract: The novel is about the journey of a 10-year-old orphan, Mary Lennox, that loses her parents to a cholera epidemic and moves to her adoptive uncle in Great Britain. We analyze three types of connections that help her become well-balanced and happy: connection with people through communication, connection with nature, and connection through time spent together, with people that replace her parents. We find out how trauma travels through generations and how important it is to heal childhood wounds to be able to live a full life and not only to be in survival mode.

Keywords: Connection, trauma, love, nature, well-being.

The 19th- century is known for the lack of affection towards children, it is said they are kissed only in their sleep, the father figure is missing in most stories and the mother is cold and intolerant. Most main characters end up in a sad situation and their mature relationships suffer because of lack of balance during their childhood. *The Secret Garden*, written at the end of Victorianism, comes as fresh air and as an exception to what usually happens to children in Victorian novels. Mary Lennox meets wonderful people that make her feel loved and show her how amazing this world is, starting with nature represented by the secret garden and ending with the amazing experience of helping others.

'It is at heart a novel about mothering: Motherless Mary and Colin are restored to health, "mothered" by the nurturant power of a garden. Her conception of maternity is non-gendered; both women and men can mother, and the ideal mother represented by Mrs. Susan Sowerby, expects the same behaviour from boys and girls. Moreover, the activity of mothering is carried out in part by the spirit of Colin's dead mother working through her garden. Using metaphors of gardening and botany, Burnett replaces Catherine and Cathy's nominal mother/ child relationship with the primacy of the maternal bond'.[1]

The first connection that we get to know once we are born is the one with our mother. The appropriate connection is described as gentle, close, loving, tolerant, and supportive. If in the first two years it is not appropriate and the child suffers because of the lack of affection, time spent together, or any type of violence, if parents do not offer time and they are not available for the child, he/she will end up feeling alone, without confidence in himself/herself and without trust towards the world around himself/herself. The relationship that mother and father develop is the mirror for future relationships because what you see at home becomes your natural pattern of behaviour. For orphans, it is different because somebody else can take the place of the biological parents and those parents could be loving and present, an important aspect that would have a significant impact on the life of those children. Mary Lennox is an example of an orphan that thanks to her adoptive family finds beauty in life, confidence in herself, and trust in this world. Being a busy person, her mother thinks only about her parties and does not want to be disturbed by the existence of an unwanted child. Mary spends time

[1] Silver, Anna Krugovoy, Domesticating Bronte's Moors: Motherhood in the Secret Garden, The Lion and the unicorn, volume 21, number 2, pp.193-203, Johns Hopkins University Press, April 1997.

with her Indian babysitter without having any rules, discipline, or respect toward others. She is self-centered and servants must obey her wishes. She is not resilient and has a lot of tantrums because she does not have her needs met and she is still searching for attention. Children that spend quality time with their parents and who get affection and attention are well-balanced: 'She was not an affectionate child and did not care about anyone '(Burnett, Frances:9). Her parents are killed because of a cholera epidemic, and she is found alone in her room with a snake, by British soldiers that take her to live in the family of a clergyman. His children used to upset her by singing to her a common nursery rhyme: "-'Mistress Mary, quite contrary/- How does your garden grow? /- With cockle shells and silver bells, /-And pretty maids all in a row." (Burnett, Frances:14). Her bad-tempered behaviour, coldness, and selfishness do not bring her a lot of friends. When she finds out about her parent's death she says:' -" Why did they forget about me? Why is there nobody coming after me?" (Burnett, Frances:11).

The phrase "quite contrary" speaks about her stubbornness and the fact that she does everything she wants.

Mary is like an adult child because as Gaspar Gyorgy writes in his *Suflete de sticlă,* the children that were alone and did not have their needs met end up not being psychologically and emotionally immature, she still has tantrums and signs that she did not get love and a proper education. Because she did not have a strong and affectionate emotional base throughout her childhood, she does not trust people and she feels that the world is not a safe place. We heal each other with the help of others and through our relationships with others. We come into this world connected to our mother and even if she is gone, we do not end up alone, we end up with other people that can show us that life is beautiful and can help us restore our personality. Gaspar Gyorgy explains how the entire phenomenon of healing is possible 'only in the context of relationships with somebody: a lover, a brother, a child, a priest, a soul mate. Each of us needs the empathy of someone to break the wall built to protect himself/herself (Gyorgy, Gaspar:27).

When it comes to the relationship with Mr. and Mrs. Crawford, she is very cold, and she refuses their affection because she is not used to receiving caresses and kisses. She does not love people and the people around her do not seem to enjoy her presence. Finding herself alone in the world, her destiny must be decided, so she arrives at Misselthwaite, where her uncle Archibald Craven has a large English country house with one hundred rooms. Her adoptive father, Mr. Craven, lost his wife, Lilias, after an accident in the garden and because he was so depressed and shocked, he locked the garden and buried the key. He has a son, Colin, that is abandoned in one of the rooms where nobody talks to him, just a servant that comes to bring him food. Being separated from the real world, he thinks that he is extremely ill and is going to die soon. Mary and Colin are both missing their parents, even if Colin still has a father. He is always away; he travels all the time, and he does not accept that he has a son because of the great pain his wife's loss created.

Peter Levine explains the symptoms of traumatic experiences in his extraordinary book *Într-o voce nerostită,* where he talks about fear and stillness provoked by traumatic events:"- 'Only fear can defeat life. It is a clever, treacherous adversary, how well I know. It has no decency, respects no law or convention, shows no mercy. It goes for your weakest spot, which it finds with unnerving ease" [2] (Levine, Peter: 63). As Gabor Mate explains in his book, *Mitul normalității,* "trauma is something that happens inside a person because of difficult and painful events that happen to him or her. Trauma is not what happens to you, but what happens inside of you" [3] (Mate, Gabor: 40). Colin's father is stuck in the past and in his

[2] Levine, Peter,într-o voce nerostită, Deblocarea traumelor și restabilirea stării de bine, Pagina de Psihologie, București,2022.
[3] Mate, Gabor, Mitul normalității, editura Herald, București, 2022.

pain and is afraid to live his life in the present, he runs away and does not want to deal with his problems. As Gabor Mate says, trauma keeps us in the past and is stealing all the beauty of the now. In Greek, trauma is explained through the word "wound" and even if we understand it or not, our wounds or the way we face them, express who we are and form our way of thinking about the world around us. The writer also explains how trauma affects our relationships and our social life in general, keeping us away from becoming our true selves: "Trauma destroys the feeling of value in a person, poisons the relationships and undermines the appreciation for life itself"' (Mate, Gabor:41). Colin does not live his life anymore; he spends his time in his room without caring about the light of the day and because of his father's attitude towards life, he does not appreciate his existence, he is afraid of living in the present.

Nowadays psychology shares a lot of interesting things about family legacy and this not only about genes and character or appearance, but there are also the traumas that travel throughout generations. This transmission goes from father to son, from Craven to Colin, all the things that have not been healed in his father are now sent to him. Mark Wolynn, the therapist specialized in family trauma writes in his book: *Povestea ta a început demult. Cum să vindeci traumele moștenite*[4], that "repeated trauma continues to go on because it is not healed" (Mate, Gabor: 53). That is why many times even if people consider that they are okay and do not suffer we end up observing the same situation and pain in the life of their children. Mr. Craven tries to run away, he keeps himself busy all the time just to be away from his house, family, and the secret garden, but running away shows how fearful he is in dealing with the past. All this anxiety born once his wife dies is transmitted to their son, Colin, who is extremely scared and believes that he is sick and is going to lose his life soon.

Mary and Colin do not have connections with anyone, and they feel alone in this world. They were sad and bad-tempered all the time, they did not eat well or spend time outside playing.

We observe the transformation that the main character lives through the years because if at the beginning of the novel we find a sad, ugly, spoiled, thin girl, little by little we understand that through connection**,** everything is possible, and she becomes this wonderful flower that gets 'sun' and 'water' in a garden where flowers get love and support.

When it comes to connection with nature as an extremely important aspect of our well-being, spending time outside, running on the moors, taking care of the flowers, enjoying the fresh air, moving your body, developing the smell, feeling your own body, all these aspects give birth to another creature inside Mary, a pleasant and balanced one. She becomes united with nature, which is seen as a mother figure through every seed, flower, or bird. She meets a robin that leads her towards the gate of the garden, a secret garden that will represent for her the most important aspect of her everyday life. She thinks about Robin exactly the way she feels about a person, a friend. We all know how beneficial it is to take a walk and enjoy the plants around us, green being the most relaxing colour for our eyes.

In the beginning, she did not enjoy anyone talking to her, but that changes when she meets Martha, who is open and talkative. They spend a lot of time together and she starts feeling what being connected to somebody really means. It is well known how helpful sharing our thoughts is for our well-being, to understand that you are not alone and somebody else feels the way you do. Martha has an ideal family, many brothers and sisters, and a loving mother. Susan Sowerby is the absolute mother figure in the novel. They lived far away from Misselthwaite, but Martha was so happy to go home to her mother that the long distance did not count. Martha tells Mary every day about their activities, their family, and their natural

[4] Wolynn, Mark, Povestea ta a început demult, Cum să vindeci traumele moștenite, editura Trei, Bucureşi, 2016.

bond, and for Mary everything is new. They bake bread, sing and sow together. Martha introduces her to Dickon, her brother, a patient, open-minded, happy boy that teaches her about many types of flowers and helps her take care of the secret garden, a metaphor for inner life as well. Dickon says to his mother with pride in his voice, a lady that represents a notable example of motherhood: "-Oh mom! You are so great! You always find a way to get people out of trouble!' (Burnett, Frances: 253). Dickon is a well-balanced boy thanks to his mother and family that live a balanced life and he gets emotional support and the love he needs to be self-confident and to enjoy the beauty of life.

Mary's connection to Martha, Ben, Dickon, the robin, and Colin create a profound change in the main character of the novel, that learns to receive love and give love: "She started to love the garden and at the same time the robin, Dickon, and Martha's mother" (Burnett, Frances: 67). We find a different version of Mary, open towards people, towards nature and towards life itself: "Mary was so happy that she could hardly breathe" (Burnett, Frances: 68), "I did not think I would like five people" (Burnett, Frances:110). She feels how love gives her a beautiful state of mind, she feels positive and relaxed and begins to observe how beautiful nature is and how beautiful the world around her really is once she gets connected to herself and to the people around her that become her real family. Even if we do not have biological parents, the adoptive family we meet during our journey through life can bring us balance and teach us what love really is.

Martha's mother was happy every time her daughter arrived home. They were washing clothes together, baking bread, cooking different food together, and enjoying each other's company. Martha tells Mary stories about her family, about moments spent together and Mary becomes part of their family, an orphan that has now been adopted and receives love and support from her new family. The connection also appears through play because we know that play is a way to relax and learn new things. Mary did not have a childhood that involved spending time outside and skipping the rope and she realized that these simple things make her happy. Martha shows her how to skip the rope and she enjoys the fresh air, the physical effort, and eating better afterward:" Without realizing she was smiling towards the grass and the plants" (Burnett, Frances: 81). Martha's mother knows that if plants grow with the help of beautiful words, the same thing happens with people. All her children are happy because they have a strong and authentic connection to their mother because the mother is the beginning of all things. Mary concludes:" I do not think she resembles mothers in Inda" (Burnett, Frances: 88).

At the beginning, Colin is sad, rude, spoiled, has a lot of angry tantrums, and sits on the bed all day long. He misses his mother and father and does not know how to control his emotions. Everything begins with our parents, and we are the result of their values, choices, and well-being. Gaspar Gyorgy explains how important it is for the parent to respect himself and appreciate his or her existence because his or her way of seeing life will surely influence the child: 'If you want a change in the family life and in the relationship with the child or children, you need to start with yourself because exactly how Mahatma Ghandhi says in his famous quote, be the change you want to see in the world!" [5] (Gyorgy, Gaspar: 50).

Colin resembles his father in the lack of passion and reasons to live. The boy becomes fond of Mary, and she encourages him and takes care of him like a mother, the girl can now give what she receives from her adoptive family:" I'm going to sing to you slowly" (Burnett, Frances:137). We know how calming it is for the children to hear the voice of their mother and to feel her warmth, so Mary is helped by the others and helps Colin by becoming his mother figure.

[5]Gyorgy, Gaspar, Copilul invizibil, Curtea Veche Publishing, Bucuresti,2016.

Connection to the parents and the attachment to them is particularly important for the well-being of the child:" Without trustworthy adults that can take care of ourselves and without our impulse to be close to them, we cannot survive." (Mate, Gabor:121). When we are little, the relationship is of dependency and as we get older, we discover that we are interdependent, and we cannot function alone in this world. The therapist and pediatrician Donald Winnicott described it as a "supportive environment for any caring relationship that offers an authentic and secure experience of belonging. In other words, a supportive environment is one where the parent or someone else is available and capable to be close to the child in all her/his inner experiences and to make her/him feel safe and connected while he/she is learning about emotions" [6](Hoffman, Kent:142).

To be connected also means to be on the same path as another person, to understand his thoughts and ideas, and to accept her/him as they are. To be empathic means to understand how the child feels, not to take all her/his energy, but to make her/him understand that we all share similar experiences and emotions, and we are different at the same time.

Besides the attachment and the connection to our mother and father we also have a certain something that is called authenticity and that means that we can be ourselves no matter what, we can express our passion and our views and be accepted as we are, be loved and feel happy.

We talk about connections, a magical word because they are the most important ingredient when it comes to happiness. Quality relationships help create our well-being, our 'hygge' as Danish people use to call this feeling of comfort, balance, happiness and joy.

In his book *Mica Enciclopedie Hygge, reteta Daneză a Fericirii*, Meik Wiking talks about why Danish is the happiest people in the world: 'happier people have more quality friendships and family relationships, so quality relationships bring happiness, and they are determined by these relationships'7 (Hiking, Meik:278). Mary Lennox finds her happiness thanks to great relationships with people that she meets at her uncle's house and thanks to the possibility of being herself and finding passion in the connection to nature and in outdoor activities.

BIBLIOGRAPHY

Burnett, Frances, 2022, Grădina Secretă, Corint Junior, București.

Koffman, Kent, Cooper, Glen, Powell Bert, 2017, Cum să crești un copil sigur de sine. Parentajul bazat pe Cercul Siguranței, București, Editura Trei/ How to raise a secure child.

Levine, Peter, 2022, Într-o voce nerostită; Deblocarea traumelor și restabilirea stării de bine, București, Pagina de Psihologie. /In an unspoken voice.

Gyorgy, Gaspar, 2016, Copilul invizibil, Curtea Veche Publishing, București.

Mate, Gabor, 2022, Mitul normalității, Editura Herald, Bucuresti. /The myth of normal.

Wolynn, Mark,2016, Povestea ta a început demult, Cum să vindeci traumele moștenite, editura Trei, București./It didn't start with you.

Wiking, Meik, 2017, Mica Enciclopedie Hygee, Rețeta Daneză a Fericirii, Litera, București.The Little Book of Hygge:Danish Secrets to Happy Living.

Gyorgy, Gaspar, Suflete de Sticla, Traumele celor rătăciți în trecut, Pagina de Psihologie, 2020, Bucuresti.

[6] Koffman, Kent, Cooper, Glen, Powell Bert, 2017, Cum să crești un copil sigur de sine. Parentajul bazat pe Cercul Sigurantei, București, Editura Trei.

[7] Wiking, Meik, 2017, Mica Enciclopedie Hygee, Rețeta Daneză a Fericirii, Litera, București.

Silver, Anna Krugovoy, Domesticating Bronte's Moors: Motherhood in the Secret Garden, The Lion and the unicorn, volume 21, number 2, pp.193-203, Johns Hopkins University Press, April 1997.

WAITING FOR GODOT AS A PERSPECTIVE ABOUT THE SECULARIZATION OF THE FICTIONAL SPACE

Paul-Cristian Albu
PhD Student, University of Craiova

Abstract:The purpose of the paper is to offer a panoramic view of the loss of spiritual identity in the playwork of Samuel Beckett's Waiting for Godot. I am interested in discussing the way in which the secularization of the literary space is represented in the empirical world, as it is imagined in the fictional space of that play. I am equally interested in observing the manner in which this writer manages to express the idea of a non-religious space in literature. Moreover, I will consider talking about revolt as a symbol of the desire to overcome a rigid social order that hinders human freedom and its innate desire for alternative realities, whether fictional or transcendental. In order to offer a consistent critical view of the concept aforementioned, I will consider using the technique of close reading the text of the play, focusing on the way in which language is used to convey the idea of the absurd. The creative use of language and the exploitation of absurd and contradictory situations, in general, will be regarded as a means to make visible the new and revolutionary way in which theatre came to be understood by this playwright.

Keywords: *spiritual identity, loss, revolt, absurd, transcendental*

1. Introducere

Studiul nostru își propune să aducă în discuție maniera în care se reflectă secularizarea spațiului ficțional așa cum este vădit în capodopera beckettiană *Așteptându-l pe Godot*, având, ca punct de plecare o serie de referințe critice pentru a configura maniera în care se identifică pierderea spiritualului în literatura contemporană, îndeosebi, în literatura franco-irlandeză.

Se cuvine să afirmăm că unii cercetători și-au îndreptat întreaga atenție asupra trăsăturilor teatrului absurdului, asupra viziunii despre lume a autorului care se desprinde din această piesă teatrală și de aceea, considerăm că este capital să acordăm o importanță, la un grad elevat, modului în care se reflectă lipsa spiritualului.

2. Conceptul de secularizare

Înainte de a discuta despre maniera în care se reflectă spiritul laic în opera-manifest a lui Samuel Beckett, este indeniabil de a nu puncta câteva detalii despre laicitate sau laicizare, în manieră generală, pentru a înțelege mai abitir modul în care se reflectă ateismul sau, mai bine afirmat, a manierei în care deperdiția sensului religios prezintă o emergență în societatea literară contemporană și vom începe prin a introduce aserțiunea conform căreia lexemul *secularizare* comportă o etimologie de origine latină *saeculum*[1] care designa, în contextul anterior, *secol sau veac*[2], sens care a prezentat o deperdiție prin transfer etimologic, pierdere care a facilitat un ecart față de semnificația autentică și a determinat emergența unui sens totalmente distinct, acela de separare de lumea

[1] https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/si%C3%A8cle/72645, consultat la data de 26 Mai 2023, ora 11:00
[2] *Ibidem.*

religiosului[3], de abatere colectivă de sacru și de transfer înspre profan, înspre o lume lipsită de identitate morală. În acest sens, este vorba ,,despre un proces prin care gândirea religioasă, practica și instituțiile își pierd semnificația socială''.[4]

Să ne gândim acum ce altă valoare se mai întrevede să comporte acest termen și vom fi obligați de a introduce afirmația că laicitatea sau secularismul prezintă un raport sinonimic cu cel de *modernitat*e, deoarece semantemul precizat posedă ca suport unic plasarea în subsidiar sau chiar periferizarea valorii religioase a societăților contemporane. Acest aspect poate fi susținut și de prezența unui ecart față de contextul ecleziastic, deoarece omului modern i se prezintă emergența unei distanțări radicale de originile creștine acompaniată de avatarul pe care îl cunoaște societatea, în special, cea creștină, în a doua jumătate a secolului al XX-lea.

În această privință, se întrevede virtualitatea de a menționa că pronarea sau clamarea filosofilor, a scriitorilor și a politicienilor de o debarasare față de spațiul ,,concentrațional'' ecleziastic se manifestă tendențios în secolul anterior celui în care ne derulăm și consumăm actualmente întreaga existență, pentru că revolte și tendințe de laicizare a toposului literar și folosofic, ba chiar politic au apărut încă din secolul al XVIII-lea, odată cu mișcarea Luminilor. Iluminismul accentua, în manieră ostensivă, preeminența raționalității și a scientismului, a valorilor de stânga, precum *egalitate și fraternitate*, în fața tenebrelor ranforsate de metisajul religiosului, al superstiției și al autoritarismului.

De asemenea, acest modernism care a apărut odată cu secularizarea spațiului public universal se centrează asupra unei sensibilizări acute la respectarea ordinii laice a acestui loc amintit, precum și asupra favorizării emergenței ateismului, a agnosticismului și a unei ranversări a paradigmei clasice a societății tradiționale unde transcendentul ocupa un loc primordial și unde religia coordona întreaga activitate socială și culturală a societăților europene.

3. *Așteptându-l pe Godot*-operă-manifest pentru remarcarea lipsei transcendentului

Finalizând de evocat unele trăsături și oferind un aspect definițional conceptului de *laicitate*, dorim ca atenția noastră să prezinte o propensiune asupra manierei în care imaginea secularismului se reflectă în cadrul capodoperei amintite și se cuvine să menționăm, întâi de toate, că această operă reprezintă prima piesă teatrală scrisă de Beckett, în limba lui Voltaire, după 1945. Mai exact, această operă a fost publicată, în 1952, prima ei reprezentație având loc în 1953, la *Théâtre de Babylone*.

Revenind la subcapitolul acestei lucrări, vom dori să scoatem în evidență modul în care se manifestă lipsa oricărei speranțe ontologice, la Samuel Beckett, pornind de la întrebarea : *Este oare Samuel Beckett contra ideii de Dumnezeu în literatură ?* sau *Cum se conciliază spiritualul și literarul în opera dramaturgică postmodernă ?* și vom începe prin a introduce aserțiunea conform căreia opera *Waiting for Godot/En attendant Godot/ Așteptându-l pe Godot* trimite lectorul inocent cu gândul la prezența unei divinități ce refutează manifestarea ei pentru Salvarea personajelor din tartarul existenței, din universul concentrațional în care își consumă existența, neexistând astfel pentru protagoniștii operei virtualitatea de a evada din realitatea despotică căreia sunt damnate, în manieră definitivă. Această absență a Divinului determină prezența unei ranversări a conceptului de Absolut, un ecart în raport cu noțiunea de Suprem, Dumnezeul Iubirii creștine devenind, la nivel imaginar, simbolul unei divinități terifiante care posedă trăsături scabroase, care își conservă identitatea personală în ochii protagoniștilor și care se manifestă, doar la nivel

[3] https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/s%C3%A9cularisation/71781 , consultat la data de 26 Mai 2023, la ora 11: 07

[4] Brian. Wilson, *Religion in secular society*, Oxford University Press, 1966, 288 p.

imaginar, în crepusculul lor mental: „Privat de universul fizic și al comunității umane, singurele sale căi de comunicare, Dumnezeu care nu mai putea să vorbească, părăsise lumea''[5]

Ne întrebăm pe această cale, dacă Dumnezeu abandonează ființa umană sau e indispensabil de a lua în considerare că această părăsire divină este o iluzie pur beckettiană și putem crede că e demn de precizat, în acest sens, că Divinitatea de sorginte creștină pare că rejectează virtualitatea unui aport în prezervarea actului comprehensiv optim asupra existenței personajelor, refutând ideea de a aduce un optimism briliant în sufletele acestora, fiind un Dumnezeu ce nu oferă posibilitatea de a evada din universul în care domină dezolarea, confuzia generală, discursul abstrus și inchietudinea existențială. Este o divinitate incomprehensibilă care nu prezintă o notă de compatibilitate cu personajele Vladimir și Estragon, deoarece nu le ajută să evolueze pe scena vieții. Avem tendința de a crede că este inevitabil, totodată, de a nu preciza că acest concept de Absență se găsește în raport sinonimic cu ideea unui Dumnezeu ce aduce iluzii futile în sufletele personajelor, ce refuză acordarea unui ajutor în mântuirea protagoniștilor lui Samuel Beckett și e important de a menționa că personajele nu îi constestă atributele esențiale, fiind conștiente de existența lui, la nivel psihologic. În acest context, putem admite opinia lui Beckett conform căreia Dumnezeu reprezintă un Zeus imaginar, un fals creator al unei civilizații umane pe cale de a se aneantiza, de a se demantela, personajele care se înfățișează sub forma unor suflete pereche sau de „existență în doi''[6] fiind niște fantoșe care acționează doar la comanda autorului și care sunt supuse unei deperdiții a personalității care se acompaniază de suferința atroce, inepuizabilă și indicibilă.

Acest Dumnezeu absurd este o entitate lipsită de personalitate, o Instanță Supremă căreia îi lipsește compasiunea plenară și un Dumnezeu de care merită să ne îndepărtăm treptat și să ne punem întrebări cu privire la existența Lui. Această ființă invizibilă condamnă ființa umană să nu cunoască transcendența, viața eternă și dorește rejectarea Sa din planul de Salvare al omului postmodern, plasându-l într-un univers în care incomensurabilul nu poate fi palpabil și unde totul este destinat unei morți lente, dar sigure, fiindcă această existență „fictivă'' preeminentă omului ordinar este construită în dezacord cu tot ceea ce există în abisurile existențiale ale fiecăruia dintre noi.

Omul habitual este damnat să subziste într-o lume unde scientismul și raționalismul domină, fiind astfel conștient că într-o lume lipsită de valori spirituale discursul științific predomină în spectrul întregii activități umane, într-o lume în care limbajul cunoaște o demantelare sublimă în contextul în care prezintă o apariție indelebilă științele tehnice care studiază limbajul, în special cel informatic. Introduc această supoziție, deoarece în era în care tehnologia domină câmpul terestru unde oamenii își derulează întrega activitate, omul postmodern este destinat uitării unor repere morale de origine creștină, fiind condamnat, astfel, pesimismului existențial, erodării condiției umane, precum și unei vieți solitare care prezintă o sumisiune în fața tragicului și a neantului existențial. Personajele sunt supuse și unei inchietudini ontologice, iar Beckett dorește ca această operă să fie o imolare în Numele unei Non-existențe, unei „himere'' de care oamenii se acroșează și de care nu pot scăpa. Tindem să credem că oamenii se acroșează de acest imbold nu pentru a-și satisface niște orgolii personale, ci pentru a-și consemna destinul nefericit pe axa dimensională a unei izbăviri pentru a face cunoștință cu Paradisul care ar aduce mulțumiri suculente omului, totul fiind predestinat, finalmente, unei grefări în zodia nefericită a Demonicului lumii în care traiul nostru se consumă încetul-cu-încetul, căci este vorba despre „situația

[5] Lucien Goldmann, *Le Dieu caché : Étude sur la vision tragique dans les Pensées de Pascal et dans le théâtre de Racine*, Paris, Éditions Gallimard, 1959, p. 41
[6] Ludovic Janvier, *Pour Samuel Beckett*, Paris, Editions de Minuit, 1966, p. 51

irațională în care trăim, despre posibilitatea de a nu ști nimic, despre inconsistența rațiunii noastre''[7]

Demențialitatea cu care Beckett creează transpunerea necredinței în această operă, este dată și de o anumită voluptate a scriiturii, căci ,,există scriitori care scriu din plăcere. Plăcerea hedonistă de a crea, plăcerea narcisistă a celor care-și contemplă opera pentru a-i savura frumusețea, plăcerea-vinovată, poate-a propriului text.''[8]

Putem crede, dacă ar fi posibil să luăm în considerare citatul lui Octavian Saiu, că există un aspect dezirabil de a scrie la Beckett, dar -completăm noi-, în același timp, se relevă indispensabilitatea de a stipula că satisfacția se convertește într-o folie, într-o stare absolută de a transpune totul în tiparul literaturii actuale, frumusețea lecturii fiind, în cele din urmă, aneantizată, iar procesul de creație sortit lugubrului.

Totodată, acest scriitor recurge la făurirea acestei opere, întrucât are o confiantă exacerbată în sine însuși pentru a reda o lume în descompunere spirituală, o lume în care, din păcate, Răul cunoaște și posedă contururi inimaginabile pentru a încătușa ființa umană în lagărul non-sensului, al inexistenței și al inchietudinii psihologice, fiind un scriitor și un literat care vede moartea înaintea ochilor datorită perisabilității ființei umane care se scaldă, în chip flagrant, în lacul disperării, al aflicțiunii și al nenorocirii pe care destinul uman o lasă întregii omeniri. Acest dramaturg al absurdului dorește să lase moștenire umanității capodopera sa pentru a intensifica ideea unei negații ontologice, a unei dureri amare trădate de pesimismul oamenilor care nu pot înțelege că nu e obligatoriu de a ne lega de ,,false zeități'' pentru ca o licărire de speranță să răsară în sufletul nostru. Astfel, se aneantizează din forul străfundului nostru voința de a înțelege și de a accede la Suprem, la Absolut, la Nemurire, totul fiind dedat ordurii existenței în care ne consumăm supliciile, indolenței, fastidiosului și falaciosului.

Beckett scrie această lucrare, pentru că e conștient de nimicnicia omului și cu finalitatea de a converti ludicul în tragic, în stare dolentă inalterabilă pentru a distruge în întregime plăcerea pe care lectura o poate oferi pentru credinciosul care crede fără încetare în Divinitatea Iudeo-Creștină, transmițând omului ,,imposibilitatea'' de a se salva, de a se cunoaște pe sine însuși, de a iubi Celestul și de a atinge idealul mult așteptat: Acela al cunoașterii veritabile a Divinității, totul reducându-se la o speranță fictivă, absurdă care va aduce neîmplinirea omului.

Opera *Așteptându-l pe Godot* face trimitere la un mister, la o iluzie, la o absență care nu se poate devoala și care nu va cunoaște niciodată iubirea pe care Dumnezeu ar putea-o oferi ființei umane, fiind o metaforă a necredinței, a necontopirii cu increatul, a combinării cu moartea și cu nevrednicia de a cunoaște totul.

Această enigmă, indicibilă, de altfel, subliniază o durere a sufletului, o încercare de evadare din neantul cotidian atât de corupt, atât de malefic, atât de zdrobitor pentru întreaga ființă umană care se străduiește din răsputeri să alunge duhul răutății, al nevrozei, al depresiei și al singurătății. Godot/Dumnezeu, deși este un personaj absent, prezintă capabilitatea de a aneantiza abstractizarea oricărei speranțe, a oricărei luciri de optimism și lasă lectorului impresia că Divinul pare nu a exista într-o lume goală de sens, de nepricepere, de valori morale, de repere existențiale, acest personaj, fiind, astfel, unul care duce spre nicăieri și care risipește orice suflu de nădejde al ființei umane.

Personajele sunt plasate într-o lume pe cale de a se dezintegra, iar ele însele își distrug propria speranță, propria personalitate, nefiind capabile de a găsi o noimă a vieții,

[7] Rémy Thibault, *En attendant Godot, Fin de partie Samuel Beckett*, Paris, Editions Nathan, 1991, p. 23
[8] Saiu, Octavian, *Beckett. Pur și simplu*. București, Ed. Paideia, p. 6

fiind reduse la statutul de păpuși mașinale care ,,atestă destinul schimbător al omului capabil de a se diversifica în structurile sale''[9]

Acum vom dori să discutăm despre personajul Godot și se cade să afirmăm că teorii inombrabile se regăsesc când vorbim despre acest protagonist absent, deoarece este o ființă malefică, atestându-și caracterul malițios prin rejectarea manifestării Sale, în plan fizic.

Godot pare a reprezenta un vacuum interminabil, un personaj cu diferite căi de interpretare, fiind, pentru Beckett și pentru alți ireligioși, o născocire umană, un reper ficțional cu ajutorul căruia personajele cred că pot evada din lumea repausului ontologic. Acesta prezintă un raport strâns cu acel concept de absență, de durere irefragabilă, fiind o nulitate pentru acești protagoniști care cred că pot evada din matca realității. Acest Godot intensifică profund opoziția graduală și degradantă dintre personaje și le dă de gândit personajelor că nu are dexteritatea de a plonja în lumea lor, fiind astfel o ființă funestă care nu se poate îngriji pe ea însăși.

Dumnezeu pare a fi de neînțeles, de neexplicat, lipsit de voință, individualizându-se în raport cu celelalte personaje care doresc să transgreseze a lor condiție ordinară și de a se îmbina cu Absolutul, fiindcă acest Dumnezeu pare a fi „o forță inexplicabilă, cât și incontrolabilă''[10]

Totodată, Godot este un personaj în care totul se năruie, iar personajele vor înțelege că absurdul se va contopi cu iluzia futilă pentru a se exprima, într-o manieră plauzibilă, faptul că zeii și ,,umanitatea suntem noi'' [11], totul fiind destinat vanității unei lumi în care ne consumăm și ne stingem încetul-cu-încetul.

Godot reprezintă, în același timp, o dezagregare a lumii care ar trebui să fie dominată de rațiune, dar care, din nefericire, propulsează ideea unei iraționalități, precum și a unei aprehensiuni față de un viitor macabru, cu nuanțe de insidios.

4. *Așteptându-l pe Godot*-operă-manifest pentru critica religiei în contemporaneitate

Finalizând de evocat detalii despre lipsa divinității în opera capitală scrisă în limba franceză a lui Beckett, vom dori să discutăm despre maniera în care se reflectă critica religiei la Beckett și va fi surprenant pentru noi, lectorii, în mare parte credincioși, să aflăm că autorul răspunde credinței cu moneda abstrusului, a unei rațiuni ce pare a căpăta trăsături indelebile, cu o intoleranță dezonorantă pentru așa-zișii progresiști care elogiază în agora europeană clemența și toleranța.

Însuși titlul operei din limba franceză, *En attendant Godot*, sau cum suntem mai nou anglofili, *Waiting for Godot* trădează o așteptare futilă a unui Dumnezeu pe care Beckett nu l-a putut înțelege și pe care a dorit cu orice preț să îl elimine din conștiința oricărui om năpădit de angoase, de tribulații insurmontabile și de conflicte cu sine însuși. Avem de-a face cu niște așa-zise personaje pe care-bineînțeles-un ateu ,,rațional'', precum Beckett, care oferă o notă meprizantă pentru orice acțiune creștină pe care ar considera-o, după gândirea lui complet maladivă pentru noi, cei care desemnăm încă marea compactă de credincioși care nu ne-am educat la școala ,,raționalității'' și pentru cei care încă ne legăm de misticisme incerte, absconse, conform gândirii acestui scriitor care dorește cu orice preț eliminarea sentimentului religios din societatea umană care s-ar lăsa ghidată de niște mesageri bonomi care promit omului eternitatea- le consideră bolnave, demne de a fi plasate în forul nebuniei, deoarece doresc cu orice preț atingerea unui univers insesizabil și imperceptibil chiar și pentru mintea unui credincios.

---

[9] Louis Perche, *Samuel Beckett ou l'enfer à notre portée*, Paris, Le Centurion, coll. « Œuvres et pensée », 1969, p. 192

[10] Michel Bernard, *Samuel Beckett et son sujet : Une apparition évanouissante*, L'Harmattan, 1996, p. 184.

[11] Samuel Beckett, *En attendant Godot*, Paris, Les Editions de Minuit, 1952, p. 109

Prin acest titlu, totodată, scriitorul nostru favorit, Beckett pare a alunga sau mai bine zis își interzice cu stupoare și cu insolență-de ce nu- prezența unui Dumnezeu care ar putea fi o entitate care ar făuri un miracol în sufletul unor personaje care se revoltă la maximum contra unei condiții umane letale, pline de angoasă, de stări dolente care se infiltrează în inima omului care dorește, în rânduri pline de larghețe infinită, să descopere prezența unui Dumnezeu caracterizat prin magnanimitate și omniprezență în inima unui credincios care se opune unui ateu marcat de scepticism și mefiență față de orice Instanță caracterizată de pricepere care autorizează prezența unui paradis doar dacă ne aflăm în situație permanentă de cozerie cu El Însuși.

Chiar din primul act al piesei se relevă indispensabilitatea acută și inebranlabilă a omului incarnat de personajul Vladimir de a crede în Absolut, în Suprem, într-o Instanță pură pe care ochiul minții umane nu posedă dexteritatea de a O devoala: „Încep să cred. Am rezistat multă vreme acestei gândiri, spunându-mi, Vladimir, fii rezonabil!''[12] Prin adjectivul cu tentă de nume predicativ „ rezonabil'', acest personaj al cărui nume a fost menționat invocă dorința omului de a rămâne rațional, lucid în fața unei „ascensiuni'' a miraculosului. Această neputință de a fi rațional se concretizează prin învingerea temporară a miraculosului, a religiei în fața unui așa-zis ateism, a unei simple raționalizări a elementelor care compun cadrul artistic.

Replica estragoniană Tu crois?/ Crezi?[13] evocă, într-o manieră abitiră și-desigur!-ironică impotența omului de a crede în Divinitate sau tribulațiile care îl apasă când caută să ofere un sens spiritual vieții sale. Ne-am întreba totuși de ce ar exista această tribulație, de ce tocmai aceste răspunsuri incerte. Această propoziție de natură interogativă ne oferă virtualitatea de a chestiona raportul intim dintre impotență și încredere exacerbată în destinul uman, dintre mundan și virtual, dintre creștinism și ateism sau agnosticism. Raportul acesta va exacerba melanjul dintre cele două concepte menționate, în care, din păcate, credința în Supranatural va prezenta o deperdiție dimensională pe scara umanității în fața rationalului și eliminării oricărui concept care va vehicula esențialitatea rolului jucat de Divinitatea din Scrierile Iudeo-Creștine, în viața intimă și colectivă a unei societăți. Această relație va determina și va poseda un rol decisiv în epoca actuală unde ideile progresisite de stânga cunosc o ascensiune fantastică și indelebilă în memoria colectivă a umanității care va uita treptat traumele augmentate de evenimentele care s-au grefat în axa temporală a anilor 1939-1945.

Totodată, trebuie amintit că Beckett dorește prin simpla întrebare „ Tu crois? /Crezi?'', pe lângă să interogheze preceptele ontologice și profunde ale ființei umane, să aducă în discuție maniera în care se poate grefa componenta religioasă de origine creștină în cotidianul actual, plin de alergii la tot ceea ce se raportează la metafizic, la transcendent, la modalitatea „optimală'' prin care omul prezintă virtualitatea comunicării și comuniunii cu Absolutul, Nenumitul, Imuabilul sau Imortalul.

Replica facețioasă pe care o oferă protagonistul Vladimir, un nume cu o rezonanță puternic slavonă, atât în spațiul occidental, cât și în cel românesc „Sunt mulțumit să te revăd. Te credeam plecat odată pentru totdeauna''[14] aneantizează sau, mai bine zis, anihilează oportunitatea unei întâlniri cu Divinul, precum și certificarea unei probabilități de a comunica și de a fi în comuniune plenară cu Infinitul, cu Neantul. Această revedere ironică-desigur- a lui Vladimir de către Estragon comportă, dacă se dorește a se lua în considerare aserțiunile mele-un grad elevat de discordanță între crezul lui Estragon care speră la un metisaj al ființei sale cu Omniprezentul și rationalitatea incarnată de Vladimir care anihilează orice speranță a revederii cu Neîntrupatul.

[12] *Ibidem*, p. 6
[13] *Ibid*
[14] *Ibid.*

Să mai reflectăm puțin și să ne gândim ce mai poate reflecta această propoziție interogativă și va fi surprenant pentru noi, masa compactă care a fost elevată la școala anti-rațiune, să aflăm că replica lui Vladimir pare a evoca, în același timp, cu o notă de certitudine sau incertitudine, un ecart al dimensiunii spațiale și temporale față de timpurile vechi, precum și o distanțare față de concepțiile ce par a fi obsolete în ochii multor oameni care propagă indispensabilitatea afirmării ateismului și agnosticismului, în spațiul public românesc, precum și în cel care comportă valențe de extraneitate pentru concetățenii noștri aruncați în arena publică de către diverse categorii intelectuale pentru a li se atesta că valorile pronate de ei par a poseda o nuanță vetustă, inchizitorie și plină de vervă contra noilor concepte atât de răspândite în spațiul vestic. Totodată, replica vladimiriană nuanțează și ironia unui destin care pare a fi vidat de conceptele tradiționale clamate sau proclamate de principiile religiei creștine.

Un alt episod pe care Beckett îl observă la societatea contemporană și care pronează ecartul umanității față de credință este redat de secvențele:

VLADIMIR: Ai citit Biblia?

ESTRAGON: Biblia...(*Se gândește*). A trebuit să arunc o privire.

VLADIMIR (*uimit*): La școală fără Dumnezeu?[15] (tr.n)

Să reflectăm puțin asupra primei replici care privește aducerea în discuție a religiosului și a manierei în care se poate face referire la un subiect atât de sensibil în cotidianitatea actuală, precum și la instrumentul prin care se poate face propagandă în numele divinității iudeo-creștine, Biblia sau Sfânta Scriptură.

În această privință, considerăm că replica ,,Ai citit Biblia?'' cultivă ironia sau sarcasmul beckettian față de un obiect atât de sacru în ochii umanității, fiind un instrument de sarcasm în ochii beckettieni. În acest sens, se cuvine să afirmăm că Samuel Beckett transgresează deferența persoanelor care practică o religie și sunt acroșați de dogmele religioase și ne vom întreba motivul pentru care Beckett nu respectă convingerile religioase ale practicanților religiei creștine.

În acest sens, vom fi stupefiați să aflăm că Beckett discreditează preceptele religiei fondate de Însuși Mântuitorul Iisus Hristos, fiind un inamic declarat al creștinismului, precum și al figurilor care incarnează diverse virtuți creștine (Fecioara Maria, Apostolii etc.), fiindcă acesta dă dovadă de ateism militant, de persoană care detestă, în manieră profundă, credincioșii care prezintă o sumisiune-extremă sau nu- față de Divinitatea bonomă și plină de clemență din credința creștină.

Biblia este pentru Beckett un obiect despre care se poate discuta rigolând, căci pentru el nu prezintă o constelație de adevăruri pure, apodictice, considerând că această carte poate fi mereu plasată sub semnul interogației și că oamenilor nu li S-a revelat Logosul, așa cum considerăm noi, oamenii obișnuiți.

De asemenea, putem crede că acest dramaturg postmodern L-a luat în derâdere pe Însuși Dumnezeu, fiindcă a dorit să Îi excludă învățăturile și să se lase ghidat de Forța Lui Supremă, iar cuvintele facil falacioase, în ochii lectorului inocent, incită, în linii mari, să reflectăm asupra manierei în care Transcendentul Imaculat se melanjează cu Realul, Teluricul și vom fi surprinși să aflăm că Beckett plasează ființa trascendentă în afara unui spațiu bine conturat și definit, întrucât pentru el Binele nu comportă un raport sinonimic cu ideea de Dumnezeu. Tindem să credem că Beckett realizează niște alegeri eronate, fiindcă Biblia, cartea primordială a creștinilor, a posedat un rol indescriptibil de capital în istoria omenirii, iar Ideea refutării preceptelor creștine echivalează cu ascensiunea periculoasă a unei umanități pe cale de a se demoniza, de a se sălbătici care face elecția Răului,

[15] *Ibidem*, p. 13

considerând că Dumnezeu este o ființă de ordin himeric a cărui existență e necesar de a fi abhorată.

Această umanitate pare a situa preceptele creștine în sfera deleterului, iar conceptul de Salvare în regiunea nuizibilului. Aceste concepte beckettiene pe care le considerăm obsolete, dar deosebit de periculoase pentru gândirea umană caracterizează cel mai bine epoca actuală în care omul este dominat și oprimat de raționalism sau scientism.

Ultima replică inserată aici ,,La școală fără Dumnezeu?''[16] evocă pronarea unei neutralități de sorginte anti-religioasă, îndepărtarea conceptului de divinitate în școlile publice, precum și ateizarea forțată a credincioșilor care se vor educa în spațiile colective. Inserarea ironică de către Beckett a acestei replici certifică detestarea lăuntrică a preceptelor de origine creștină de către omul modern, în special de către ateii a căror figură se întrevede în persoana și personalitatea scriitorului francez de origine irlandeză.

Această ateizare forțată a spațiului public școlar este adulată și clamată, în mod special, de Beckett care consideră că o combatere a religiilor ar fi eficientă pentru masele atât de ,,abrutizate'', încât ne-am întreba dacă laicitatea s-ar mai referi la practicarea liberă a credinței sau la radicalizarea forțată a tinerilor în numele ateismului. Tindem să credem că Beckett pledează, la fel ca majoritatea ateilor, la o meprizare a spiritului religios, la transgresarea principiului de libertate de conștiință, de liberă asociere și de religie, deoarece dorește ca masele să fie emancipate de sub tutela benefică a religiosului și a principiilor fundamentale după care s-a ghidat omenirea, de-a lungul timpului.

În acest context, este imposibil să luăm în considerare că Beckett pledează pentru o democratizare a gândirii raționale de tip uman, fiindcă pentru acest dramaturg libertatea de conștiință este anihilată, acesta fiind în contradicție cu opinia lui Jean Boubérot care afirmă următoarele: „Dacă realizarea laicității presupune un proces de laicizare, cele două obiective sunt libertatea de conștiință, libera exercitare a cultelor și egalitatea drepturilor''[17]

Ateismul pe care îl aclamă Beckett este unul de natură pozitivă, dacă ar fi să luăm în considerare clasificarea lui Sponville[18], deoarece acesta constestă existența unor zei și condamnă la umanitate credința infinită într-un Neant, într-un univers în care ființele supreme tronează asupra universului, autorul considerând că trebuie eradicată orice formă de credință din societate, chiar prin prozelitism de această factură și că laicitatea comportă un raport sinonimic cu ideea de ateism. Tindem să credem că această opțiune beckettiană este una eronată, deoarece, laicitatea se referă, cel mai adesea, la deferența convingerilor politice și, mai ales, religioase ale celuilat. E adevărat că o nuanță de verosimilitate există în faptul că religiile trebuie eradicate din spațiul public, dar nu și din gândirea sau intelectul uman, fiind de acord, astfel, cu aserțiunea filosoafei Kintzler : „ o valoare care permite construcția tuturor celorlalte''[19]

Să reflectăm acum asupra a ceea ce ar putea însemna citatul filosoafei Kintzler și vom începe prin a afirma că, laicitatea, o componentă importantă a societății contemporane și franceze, specialmente, suprimă virtualitatea erijării unei religii la statutul de privilegiu, precum și acordarea unei egalități inebranlabile diverselor categorii socio-profesionale, indiferent de confesiunea exercitată.

Totodată, acest citat pare a suprima concepția beckettiană conform căreia religia trebuie eliminată, în manieră definitivă și obligatorie, din spiritul uman, deoarece aceasta poate fi rejectată doar din spațiul public, nu și din cel privat, deoarece omul va prezenta

[16] *Ibid*.
[17] Jean Baubérot, *Histoire de la laicité en France*, Paris, Edition PUF, 2010, p. 4
[18] André Comte-Sponville, *Présentations de la philosophie*, Paris, Le Livre de Poche, 2002, 180 p.
[19] Catherine Kintzler, *Qu'est-ce que la laicité ?*, Paris, Vrin, coll. Chemins philosophiques, 2007, 128 p.

mereu facultatea de a se ghida după principii personale pe care le îmbrățișează ca fiind oportune pentru a-și creea propriile idei despre universul în care îi este grefată existența.

Terminând de oferit o panoramă a modului în care se reflectă laicitatea în opera lui Samuel Beckett, dorim să ne îndreptăm acum atenția asupra revoltei care penetrează în conștiința beckettiană, reflectată în opera lui capitală scrisă în limba franceză.

Această revoltă beckettiană se traduce prin impotența umană de a-și transgresa condiția, datorită faptului că omul așteaptă cu impacientă transcenderea stării sale ordinare, acroșându-se de speranța că Divinitatea îi va oferi o salvare din cotidianul în care își derulează activitatea habituală. Omul obișnuit dotat cu inteligență naturală va afla, în opinia beckettiană, că Dumnezeu este o elucubrație, o ființă care nu posedă capacitatea de a se manifesta, în plan real.

Între Dumnezeu și ființa umană se va stabili o distanță considerabilă, ființa umană conștientizând abandonarea de către Instanța Supremă a cărei locuință este situată pe axa infinitudinii, Beckett dând de înțeles credincioșilor ,,cuplați'' cu iluziile transcendenței că mintea lor pare a fi maladivă, Divinul fiind, astfel, de natură neconcludentă, intangibilă, portretizat în linii imaginare de om pentru a-și ucide angoasele, temerile, precum și tribulațiile.

Această revoltă se îndreaptă și contra unei divinități care întreține un raport sinonimic cu absența aducerii unei speranțe, deoarece nu prezintă dexteritatea de a oferi ajutor personajelor care își consumă suferința, în plan psihologic, mai ales. Acest aspect se centrează asupra faptului că, în universul beckettian, Dumnezeu se află într-o lume paralelă cu aceea în care trăim, absența aceasta ranforsând ideea unei incomunicabilități între cele două universuri paralele.

Această răscoală este evocată și prin imposibilitatea de a penetra în Neant, omul beckettian conferind o alură de prezență acestui Dumnezeu Imaginar, deoarece tragicul există ,,mai puțin în sentimentul de absență decât într-o experiență de incomunicabilitate'' [20]. Credem că citatul lui Onimus este parțial fiabil, deoarece pentru Beckett Dumnezeul iudeo-creștin care pendulează între iubire și asperitate, este autistă la durerile protagoniștilor Vladimir și Estragon, fiind o ființă preeminentă omului cu o fizionomie tiranică și imprudentă care nu posedă capacitatea de a se manifesta, în mod vizibil, în raportul cu a sa creație umană.

Tindem să credem că Dumnezeul pe care îl descrie Beckett este unul posac, însă pentru cei care formează majoritatea compactă a credincioșilor, acest Dumnezeu, deși este invizibil, prezintă capabilitatea de a comunica și de a transmite un mesaj ființei umane care este năpădită de necazurile vieții și luăm în considerare, totodată, că drumul prin care se întrevede virtualitatea de a comunica și de a ne contopi cu Neantul este unul anevoios și șerpuit. Revolta mai poate însemna și imposibilitatea de a se depăși pe sine însuși, deoarece sunt conștiente personajele că atributele lor existențiale nu le autorizează să transgreseze cadrul sau spectrul mundan în care își consumă pasiunile și stările dolente, într-un univers pe cale de a se laiciza.

5. Concluzii

Finalizând de evocat detalii despre modul în care se reflectă secularismul în opera beckettiană, vom dori să concluzionăm și să amintim faptul că Beckett pledează pentru o distanțare radicală față de religios, în special, față de componenta creștină europeană, precum și pentru un ateism militant prin denigrarea și parodierea diverselor scene biblice, cum ar fi Crucificarea Mântuitorului Iisus Hristos, deoarece acesta crede că Dumnezeul creștin este o himeră periculoasă de care umanitatea e obligată să se detașeze, întrucât evenimentele care compun scena biblică sunt încadrate în domeniul rizibilului de către

[20] Onimus, Jean, *Beckett,* Paris, Editions du Seuil, 1968, p. 94

acest scriitor. Considerăm că e periculos să o luăm pe calea militantismului, deoarece demnitatea umană, alături de libera asociere în credință și în exprimarea opiniilor plurale ar fi anihilate și sortite eșecului.

BIBLIOGRAPHY

https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/si%C3%A8cle/72645, consultat la data de 26 Mai 2023, ora 11:00

https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/s%C3%A9cularisation/71781, consultat la data de 26 Mai 2023, la ora 11: 07

Baubérot, Jean, *Histoire de la laicité en France*, Paris, Edition PUF, 2010

Beckett, Samuel, *En attendant Godot* , Paris, Les Editions de Minuit, 1952

Bernard, Michel, *Samuel Beckett et son sujet : Une apparition évanouissante*, Paris, L'Harmattan, 1996

Goldmann, Lucien, *Le Dieu caché : Ếtude sur la vision tragique dans les Pensées de Pascal et dans le théâtre de Racine*, Paris, Ếditions Gallimard, 1959

Janvier, Ludovic, *Pour Samuel Beckett*, Paris, Editions de Minuit, 1966

Kintzler, Catherine, *Qu'est-ce que la laicité ?*, Paris, Vrin, coll. « Chemins philosophiques», 2007

Onimus, Jean, *Beckett*, Paris, Editions du Seuil, 1968

Perche, Louis, *Samuel Beckett ou l'enfer à notre portée*, Paris, Le Centurion, coll. « Œuvres et pensée », 1969

Saiu, Octavian, *Beckett. Pur și simplu*. București, Ed. Paideia, 2018

Sponville, André-Comte, *Présentations de la philosophie,* Paris, Le Livre de Poche, 2002

Rémy Thibault, *En attendant Godot, Fin de partie Samuel Beckett,* Paris, Editions Nathan, 1991

Wilson, Bryan., *Religion in secular society*, Oxford University Press, 1966

RISKY DRIVING BEHAVIOR: IMPORTANCE OF PSYCHOSOCIAL INTERVENTION PROGRAMS IN REDUCING DANGEROUS BEHAVIOR ON THE ROAD

Felicia Haidu

PhD Student, „Ion Creangă" Pedagogical State University, Chișinău, Moldova

Abstract: The impact of risky driving includes accidents resulting in injuries, loss of life, and economic costs. Various interventions, such as public awareness campaigns, education, law enforcement, and technological measures, have been implemented to address this issue. However, the effectiveness of these interventions may vary, and a comprehensive approach that includes emotional and cognitive education is needed. The study emphasizes the relevance of addressing and resolving dangerous driving behaviors to prevent accidents and their consequences, through psychosocial intervention programs. The program's objectives included reducing aggression in traffic, improving self-control and conflict management skills, and increasing awareness of aggressive driving behaviors. The program involved a group of 100 participants selected based on their high levels of aggressive driving behavior. The intervention program was found to significantly reduce risky driving behavior, as evidenced by posttest comparisons using ANCOVA. The results suggested that the intervention had a positive impact on the experimental group, leading to lower levels of risky driving behavior. These findings emphasize the importance of intervention programs in promoting safer driving and reducing risks on the road.

Keywords: risk, driving, intervention, cognition, stage

Importanța șofatului și riscurile asociate acestuia în societatea contemporană.

Șofatul reprezintă o activitate cotidiană pentru milioane de oameni din întreaga lume, fiind un mod de transport rapid și comod. Cu toate acestea, o preocupare majoră în societatea contemporană este reprezentată de riscurile asociate acestui comportament. Șofatul riscant, ce ar putea fi definit ca fiind conduita imprudentă și nesăbuită în trafic, poate avea consecințe grave asupra siguranței rutiere. În acest articol, se vor explora factorii care contribuie la șofatul riscant și impactul său asupra societății, precum și eficiența programelor de intervenţie în reducerea comportamentului riscant în trafic.

Există o serie de riscuri asociate șofatului riscant, care afectează atât șoferii, cât și ceilalți participanți la trafic. Mulți șoferi aleg să conducă cu viteză mare, ignorând limitele de viteză și punându-și în pericol propria viață și pe cea a celorlalți participanți la trafic. Alți factori includ utilizarea telefonului mobil în timpul condusului, conducerea sub influența alcoolului sau a drogurilor, ignorarea regulilor de circulație, precum și nerespectarea distanței de siguranță față de ceilalți participanți la trafic.

Dintre acestea, viteza excesivă reprezintă unul dintre factorii principali care contribuie la producerea accidentelor rutiere. Studii ample au demonstrat că o creștere a vitezei medii de deplasare duce la o creștere semnificativă a probabilității producerii de accidente grave (Iio, et al., 2021). Mai mult decât atât, viteza excesivă reduce timpul de reacție al șoferului și crește distanța necesară pentru oprire în situații de urgență (Zheng, et al., 2018)

Un alt factor important asociat șofatului riscant este utilizarea telefonului mobil în timpul condusului. Tehnologia modernă a adus cu sine numeroase distrageri, iar utilizarea telefoanelor mobile în timpul șofatului a devenit o problemă serioasă. Conversațiile telefonice

sau mesajele text şi chiar utilizarea reţelelor Social Media, reprezintă distrageri, care reduc atenţia şoferilor şi pot creşte timpul de reacţie în situaţii critice. Studiile arată în mod evident că utilizarea telefonului mobil în timpul condusului creşte semnificativ riscul de producere a accidentelor rutiere (Hill, et al., 2015)

Alcoolul şi consumul de droguri reprezintă alte aspecte importante legate de şofatul riscant. Substanţele psihoactive afectează abilităţile cognitive şi motorii ale şoferilor, reducându-le timpul de reacţie şi capacitatea de a lua decizii adecvate în trafic. Consumul de alcool înainte de a conduce este un factor de risc bine cunoscut şi studiile au arătat că chiar şi o cantitate mică de alcool poate afecta negativ performanţele şoferilor (Willemsen, et al., 2007).

Pe lângă factorii menţionaţi, stresul şi oboseala pot contribui şi ele la şofatul riscant. Atunci când o persoană este supusă unor niveluri ridicate de stres sau este epuizată, atenţia şi capacitatea acesteia de a lua decizii corecte în trafic pot fi afectate. Studiile au evidenţiat că persoanele care se confruntă cu stres cronic sau care nu dorm suficient au un risc mai mare de a se implica în accidente rutiere (HM & SM., 2018)

Impactul şofatului riscant asupra societăţii este semnificativ. Accidentele rutiere cauzate de conduita imprudentă în trafic duc la pierderea vieţii oamenilor, rănirea gravă a participanţilor la trafic şi distrugerea proprietăţii. Astfel de accidente generează costuri mari în sistemul de sănătate, sistemele de asigurări şi în economie în general. De asemenea, traumatismele fizice şi psihologice suferite în urma accidentelor rutiere pot avea un impact negativ pe termen lung asupra persoanelor implicate şi familiilor lor.

Pentru a aborda această problemă, au fost dezvoltate programe administrative sau sociale, menite să reducă comportamentul riscant în trafic. Aceste programe includ campanii de conştientizare publică, educaţie rutieră, creşterea aplicării legilor de circulaţie şi implementarea măsurilor tehnologice precum sistemele de asistenţă în conducere şi limitatoarele de viteză. De asemenea, pedepsele mai aspre pentru cei care comit infracţiuni rutiere grave au rolul de a descuraja comportamentul riscant în trafic.

Cu toate acestea, eficienţa acestor campanii în reducerea comportamentului riscant în trafic poate varia, mai ales pe termen lung. Unele studii arată că aceste acţiuni de conştientizare şi educaţia rutieră pot avea un impact pozitiv în sensul reeducării comportamentului riscant. Pe de altă parte, este necesară o abordare complexă, care să includă, pe lângă educaţia rutieră încă din şcoală, implicarea comunităţii şi o aplicare consecventă a legilor de circulaţie, şi o educaţie intrinsecă, la nivel emoţional şi cognitiv.

Relevanţa studiului problemei şofatului riscant şi a metodelor de intervenţie de autoreglare emoţională rezidă în necesitatea abordării şi soluţionării comportamentului periculos în trafic, luând in considerare o creştere a incidenţei evenimentelor neplăcute în trafic. Comportamentele riscante şi agresive pe şosea pot avea consecinţe grave, inclusiv accidente cu victime, leziuni şi pierderi de vieţi omeneşti.

Şofatul riscant şi Programul de intervenţie psihosocială

În cadrul programului de intervenţie, s-a propus diminuarea comportamentului agresiv în trafic la conducătorii auto, luând în considerare factorii psihologici implicaţi. Totuşi, conform literaturii de specialitate, parametrii psihologici precum temperamentul furios şi reacţia furioasă nu pot fi modificaţi, deşi aceştia constituie predictori ai comportamentului agresiv şi sunt variabile constante. Astfel, furia poate fi considerată o trăsătură care nu poate fi modificată în cadrul unui experiment, spre deosebire de furia ca stare, care poate varia în funcţie de circumstanţe.

În programul formativ propus, se încearcă ţinerea sub control a acestor factori, prin dezvoltarea parametrilor de autoreglare emoţională. Scopul este de a diminua comportamentul agresiv în trafic prin intervenţia psihosocială la nivelul diminuării furiei, de

autoreglare a cogniţiilor şi emoţiilor negative şi de conştientizare a manifestărilor de şofat agresiv, riscant şi periculos.

În vederea dezvoltării unui program de intervenţie psihosocială destinat şoferilor cu comportament agresiv în trafic, etapa iniţială de evaluare a jucat un rol important. Această evaluare a implicat utilizarea chestionarelor STAXI, DULA şi DECAS, cu scopul de a identifica contextul general şi personal în care agresivitatea se manifestă în trafic. Motivaţia acestui program se bazează pe rezultatele studiilor anterioare, care au identificat factorii predictivi ai furiei la şoferi şi au evidenţiat dificultăţile de control al furiei în diverse aspecte ale vieţii personale, sociale şi profesionale. Astfel, intervenţia propusă nu se limitează doar la reglarea comportamentului şi a emoţiilor în timpul condusului auto, ci îşi propune să dezvolte abilităţi de comunicare şi reglare emoţională, având un impact pozitiv asupra întregului spectru al vieţii individului. Participanţii vor fi învăţaţi să identifice punctele vulnerabile în relaţiile interpersonale, să dezvolte capacităţi de ascultare şi înţelegere a mesajelor celorlalţi şi să-şi exprime furia într-un mod social acceptabil. De asemenea, ei vor dobândi autocontrol, ceea ce reprezintă un beneficiu pe termen lung, şi vor învăţa strategii de gestionare a conflictelor, frustrărilor, furiei, stresului şi neliniştii, în scopul prevenirii apariţiei acestora. Pe măsură ce dobândesc noi abilităţi cognitive şi emoţionale, participanţii vor putea să-şi dezvolte şi alte aspecte ale personalităţii lor, cum ar fi stima de sine, sinceritatea şi responsabilitatea. În final, programul îşi propune să sporească conştientizarea asupra comportamentului agresiv, periculos şi cu risc în trafic şi poate contribui la îmbunătăţirea siguranţei rutiere şi la reducerea numărului de incidente şi accidente.

Prin intermediul chestionarului STAXI, s-a evaluat nivelul de agresivitate şi furie, oferind o înţelegere a trăsăturilor emoţionale şi comportamentale asociate cu manifestarea agresivităţii în trafic. Acest aspect este important în identificarea factorilor emoţionali care pot alimenta comportamentul agresiv şi în dezvoltarea strategiilor adecvate de gestionare a furiei şi reglare a emoţiilor. Chestionarul DECAS a furnizat informaţii despre trăsăturile de personalitate relevante, cum ar fi agreabilitatea, stabilitatea emoţională şi conştiinciozitatea. Aceste trăsături pot juca un rol semnificativ în manifestarea comportamentului agresiv în trafic. Prin identificarea şi înţelegerea acestor trăsături de personalitate, programul de intervenţie poate fi adaptat în mod specific pentru a aborda nevoile individuale ale participanţilor. Chestionarul DULA a evaluat componenta cognitivă a comportamentului agresiv, concentrându-se pe aspecte precum gândirea distorsionată şi interpretările negative ale situaţiilor rutiere. Identificarea acestor modele cognitive maladaptative este esenţială în dezvoltarea unor strategii de intervenţie eficiente, care să ajute participanţii să-şi corecteze gândirea şi să dezvolte abilităţi de rezolvare a conflictelor în trafic.

Pe baza rezultatelor obţinute în evaluarea iniţială, programul de intervenţie psihosocială poate fi elaborat în mod personalizat, luând în considerare trăsăturile specifice ale fiecărui participant şi contextul în care se manifestă comportamentul agresiv în trafic.

Eşantionul de cercetare a fost alcătuit dintr-un grup omogen format din 100 de persoane, cu vârste cuprinse între 20 şi 55 de ani, care au fost selectate dintre subiecţii care au participat la experimentul de constatare şi au prezentat un nivel ridicat de comportament agresiv în trafic. Acest grup a fost format din persoane identificate cu scoruri mari la scala de şofat agresiv şi a servit drept eşantion experimental. Programul de intervenţie s-a desfăşurat pe o durată de 6 luni, între 1 septembrie 2018 şi 1 februarie 2019, cu o frecvenţă de întâlniri săptămânale. În total, au avut loc 24 de întâlniri cu grupul experimental, în care s-au înregistrat 45 de ore de contact direct şi 30 de ore individuale sub forma temelor pentru acasă. Şedinţele s-au desfăşurat în Cabinetul Individual de Psihologie al coordonatoarei programului, specialistă în domeniul psihologiei transporturilor, psihologiei muncii şi organizaţionale, psihologiei clinice şi siguranţei naţionale, având formare în analiză tranzacţională şi psihologie judiciară. Eşantionul a fost împărţit în două loturi: un lot

experimental format din 50 de conducători auto și un lot de control tot cu 50 de conducători auto. Variabila dependentă a fost comportamentul agresiv al conducătorilor auto în trafic, iar variabilele independente au inclus etapele evaluării programului (pretest și posttest) și tipul lotului (experimental și de control).

Metodele și tehnicile utilizate în cadrul acestui program psihosocial de intervenție au inclus psihodiagnoza prin aplicarea chestionarelor menționate în capitolul anterior și utilizarea unor abordări specifice din domeniul psihoterapiei, cum ar fi metodele cognitive-comportamentale și analiza tranzacțională. Întâlnirile de grup din cadrul modulului terapeutic au avut o durată medie de 60-90 de minute. Evaluarea programului a constat în retestarea conducătorilor auto și s-a concentrat pe diminuarea frecvenței și intensității comportamentelor agresive manifestate de aceștia. Argumentele pentru utilizarea abordărilor cognitive-comportamentale și a analizei tranzacționale în cadrul acestui program se bazează pe faptul că aceste metode pot ajuta conducătorii auto agresivi să își dezvolte autonomia și să-și consolideze starea adultă. Atmosfera terapeutică a fost una de confort, securitate și respect, iar analiza tranzacțională a fost aplicată într-un cadru multidisciplinar. Această metodă are aplicații în diverse domenii, precum medicină, comunicare, educație și managementul afacerilor, fiind recunoscută ca un instrument eficient pentru consolidarea relațiilor interpersonale și dezvoltarea personală. Studiile arată că analiza tranzacțională poate fi eficientă în tratarea problemelor emoționale și de relație și poate fi utilizată în contextul educațional pentru a integra principiile și filosofia în viața de zi cu zi a conducătorilor auto. (ITAA Task Force on Transactional Analysis Core Concepts, 2000)

Comportamentele nedorite ale șoferilor sunt adesea rezultatul acțiunilor lor intenționate, ceea ce indică posibilitatea de a le schimba deliberat. Două abordări în promovarea schimbării includ schimbarea comportamentului cu anticiparea schimbării atitudinilor corespunzătoare și schimbarea atitudinii urmată de modificarea comportamentului. Terapia cognitiv-comportamentală (TCC) poate juca un rol important în schimbarea atitudinii și comportamentului conducătorilor auto. TCC se concentrează pe schimbarea modelelor de gândire dezadaptative pentru a promova comportamentul adaptativ și emoțiile pozitive. Astfel, TCC poate fi eficientă în abordarea comportamentului agresiv și îmbunătățirea atitudinilor conducătorilor auto în trafic.

Scopul programului psihosocial de intervenție s-a concretizat prin următoarele obiective:

- Prevenirea și reducerea comportamentului agresiv în trafic prin activități de reducere a conflictelor, îmbunătățirea adaptării la context și controlul reacțiilor de furie.
- Dezvoltarea și îmbunătățirea sinelui psihologic și emoțional prin activități de autocunoaștere și interacțiune cu ceilalți membri ai grupului.
- Schimbarea atitudinilor și comportamentului membrilor grupului în situații similare cu cele din trafic, pentru a adopta comportamente socialmente dezirabile.
- Obținerea unui nivel de autocontrol care să permită gestionarea impulsurilor agresive și îmbunătățirea calității relațiilor în trafic.
- Dezvoltarea abilităților de gestionare a stresului și furiei pentru a face față situațiilor de stres la volan și altor incidente în trafic.

Obiectivele specifice includ reducerea agresivității manifestate în trafic, dezvoltarea abilităților de comunicare asertivă în situații tensionate, adoptarea comportamentelor prosociale și conforme cu normele rutiere, și conștientizarea responsabilității conducătorului auto în gestionarea reactivității în situații declanșatoare de agresivitate.

Inițierea programului reprezintă o etapă esențială în demersul terapeutic, punând bazele pentru desfășurarea corectă și eficientă a programului. În această primă etapă, se iau în considerare mai multe aspecte-cheie pentru asigurarea succesului terapeutic.

În primul rând, s-au desfășurat discuții în cadrul echipei terapeutice pentru a identifica temele relevante care vor fi abordate în programul terapeutic. Aceste teme pot varia în funcție de nevoile și problemele individuale ale participanților. De exemplu, pot fi abordate teme precum gestionarea stresului, dezvoltarea abilităților de comunicare sau îmbunătățirea relațiilor interpersonale. În paralel, s-au analizat și controlat variabilele care pot influența progresul terapeutic. Aceasta înseamnă identificarea și luarea în considerare a factorilor externi care pot afecta evoluția participanților în program. De exemplu, se poate lua în considerare mediul familial, factorii socio-economici sau alți factori de stres care pot influența sănătatea mentală a participanților. O altă componentă esențială în această etapă este evaluarea psihologică inițială. Prin colectarea și centralizarea datelor referitoare la evaluarea psihologică, obținerea de informații detaliate despre nevoile și problemele individuale ale participanților. Aceste informații sunt esențiale pentru a dezvolta un plan terapeutic personalizat și pentru a asigura un tratament adecvat pentru fiecare participant. În paralel cu evaluarea psihologică, se întocmește și un contract terapeutic. Acest contract stabilește acordul de colaborare între terapeuți și participanți și clarifică așteptările și responsabilitățile fiecărei părți în cadrul programului terapeutic. Contractul terapeutic servește ca un cadru de referință pentru relația terapeutică și asigură un climat de încredere și colaborare între terapeuți și participanți.

Echipa de coordonare în cadrul demersului terapeutic are un rol esențial în asigurarea derulării corespunzătoare a programului și în sprijinirea participanților pe parcursul acestuia. Aceasta se implică într-o serie de atribuții cheie care au un impact semnificativ asupra succesului terapeutic al participanților. În primul rând, respectarea orarului întâlnirilor este deosebit de importantă. Echipa de coordonare trebuie să fie responsabilă și să se asigure că toate întâlnirile programate încep și se încheie la timp. De asemenea, este esențial ca acestea să fie reprogramate în cazul în care apar motive obiective care împiedică desfășurarea lor. Prin respectarea orarului, se creează un cadru de încredere și se asigură consecvența și stabilitatea programului pentru participanți. Planificarea activităților săptămânale este o altă atribuție importantă a echipei de coordonare. Aceasta implică stabilirea obiectivelor și activităților specifice pentru fiecare săptămână, luând în considerare nevoile și progresul participanților. Prin planificare clară și detaliată, se oferă participanților o direcție clară și coerentă în cadrul programului terapeutic. Aceasta contribuie la menținerea motivației și la asigurarea unui progres constant în procesul lor terapeutic.

În timpul derulării programului terapeutic, pot apărea diverse schimbări sau probleme neprevăzute. Echipa de coordonare are rolul de a identifica și de a găsi soluții adecvate pentru aceste situații. Aceasta presupune o abordare flexibilă și adaptabilă, fiind pregătită să facă față schimbărilor și să răspundă eficient la provocările apărute. Capacitatea de a identifica și de a gestiona problemele neașteptate asigură buna desfășurare a programului și sprijină participanții în depășirea obstacolelor.

În ce priveste demersul terapeutic , se menționează că evaluarea psihologică constă în două studii: evaluarea psihologică inițială și identificarea predictorilor, care este relaționată la chestionarul DULA și STAXI. Aceste instrumente de evaluare sunt utilizate pentru a obține o înțelegere detaliată a profilului psihologic al participanților. De asemenea, prin convorbiri individuale, se obține acordul de participare din partea fiecărui participant selectat pentru a fi inclus în programul terapeutic. În cadrul acestor convorbiri, terapeuții prezintă în detaliu programul terapeutic, obiectivele și așteptările acestuia. Participanții au ocazia de a pune întrebări, de a clarifica orice aspecte și de a lua o decizie informată în ceea ce privește implicarea lor în program. În final, se realizează semnarea contractului terapeutic, care reprezintă un acord oficial între terapeuți și participanți cu privire la colaborarea în cadrul programului terapeutic.

S-au desfasurat o serie de activități menite să familiarizeze participanții cu programul și cu ceilalți membri ai grupului. Scopul acestei luni este de a facilita tranziția de la etapa de pre-afiliere la desfășurarea propriu-zisă a programului și de a stabili o bază solidă pentru activitățile terapeutice și educaționale ulterioare. Iată câteva dintre activitățile desfășurate în această primă lună:

Familiarizarea cu programul: Participanții vor fi informați în detaliu despre structura, obiectivele și beneficiile programului. Vor fi prezentate informații despre modul în care programul este organizat, despre durata și activitățile specifice pe care le vor desfășura.

Cunoașterea eventualelor obstacole: Participanții vor fi încurajați să-și identifice eventualele obstacole sau temeri legate de participarea lor în program. Aceasta le va permite terapeuților să ofere suport individualizat și să dezvolte strategii pentru a depăși aceste obstacole.

Prezentarea terapeuților și a obiectivelor: Terapeuții implicați în program vor fi prezentați și se va discuta despre rolul lor în procesul de terapie și educație. Vor fi stabilite obiective clare și măsurabile pentru fiecare participant, care să orienteze progresul în cadrul programului.

Autocunoașterea și automotivarea: Participanții vor fi încurajați să reflecteze asupra propriei lor implicări în program și asupra motivațiilor lor personale pentru a participa. Aceasta va ajuta la stabilirea unui angajament personal puternic și la menținerea implicării pe parcursul întregului program.

Deprinderea abilităților de relaționare noi: O atenție deosebită va fi acordată dezvoltării abilităților de comunicare asertivă. Participanții vor învăța cum să-și exprime nevoile și opiniile într-un mod clar, respectuos și non-agresiv. Vor fi propuse exerciții practice și se vor oferi tehnici pentru a spori abilitățile de relaționare.

Scopul acestei perioade este de a crea o bază solidă pentru dezvoltarea personală și relațională a participanților. Aceștia au fost îndrumați către atingerea unor obiective specifice care au avut un impact semnificativ asupra creșterii personale și dezvoltării relațiilor interpersonale.

Obiectivul de a încuraja participanții să-și exprime liber gândurile, sentimentele și emoțiile a avut un impact profund în prima lună. Prin exercițiile de "spargere a gheții", participanții și-au depășit barierele și s-au deschis în fața celorlalți membri ai grupului. Acest proces de exprimare autentică le-a permis să-și manifeste nevoile și preocupările, să se simtă înțeleși și acceptați, creând astfel o atmosferă de încredere și suport reciproc.

Un alt obiectiv important a fost să se faciliteze participarea la exerciții de grup care să conducă la identificarea și rezolvarea conflictelor interpersonale. Prin intermediul acestor exerciții, participanții au învățat să-și asculte și să-și înțeleagă mai bine colegii de grup, să exploreze diferite perspective și să găsească soluții constructive la problemele interpersonale. Aceasta a dus la crearea unui mediu armonios și cooperativ în cadrul grupului.

Obiectivul de a identifica principalele probleme apărute în relaționarea cu ceilalți și emoțiile negative a permis participanților să ia conștientizare asupra aspectelor care le-au afectat relațiile și starea emoțională. Prin explorarea acestor probleme și conștientizarea emoțiilor negative asociate, participanții au fost capabili să dezvolte strategii și abilități de gestionare a acestor situații. Aceasta a avut ca rezultat îmbunătățirea calității relațiilor interpersonale și creșterea stimei de sine.

Un obiectiv practic în prima lună a fost ca fiecare participant să rețină numele tuturor celorlalți membri ai grupului. Acest lucru a contribuit la crearea unei atmosfere de apropiere și conexiune în cadrul grupului. De asemenea, stabilirea și acordarea regulilor de lucru a implicat implicarea și responsabilitatea fiecărui membru în crearea unui mediu sigur și respectuos.

Identificarea asemănărilor și deosebirilor de personalitate: explorarea asemănărilor și deosebirilor de personalitate cu ceilalți membri ai grupului. Participanții au avut oportunitatea de a înțelege că fiecare individ este unic și diferit, dar în același timp există trăsături și atitudini comune care îi leagă. Această explorare a permis dezvoltarea empatiei și înțelegerii reciproce, contribuind la creșterea armoniei și cooperării în cadrul grupului.

Fiecare participant a fost încurajat să identifice o motivație personală pentru a finaliza programul și să stabilească un obiectiv personal. Aceasta a dat sens și direcție clară implicării lor în program. Motivația personală le-a oferit forța de a depăși obstacolele și a persevera în timp ce obiectivul personal le-a furnizat un scop concret și măsurabil pentru dezvoltarea lor.

Prin realizarea analizelor de covarianță în cadrul programului de intervenție, s-au obținut informații relevante despre eficiența acestuia. Aceste analize au permis evaluarea diferențelor dintre grupul de control și grupul experimental, ajustând pentru variațiile inițiale ale comportamentului agresiv în trafic. Astfel, s-au putut evalua în mod specific impactul intervenției psihosociale în reducerea comportamentului riscant și periculos în trafic. Pe baza rezultatelor obținute din analizele de covarianță, se vor dezvolta și implementa strategii mai eficiente în reducerea comportamentului agresiv în trafic. Datele furnizate de aceste analize au reprezentat o bază solidă pentru îmbunătățirea programului de intervenție și pentru adaptarea acestuia în funcție de nevoile specifice ale participanților.

Pentru a evalua impactul programului de intervenție asupra șofatului riscant, s-a efectuat o comparație între lotul experimental (GE/test) și lotul de control (GC/test) pentru a detecta posibile diferențe în pretestare între cele două grupuri. Pentru aceasta, s-a utilizat testul Kolmogorov-Smirnov Z pentru a evalua distribuția scorurilor în lotul de control. Rezultatele testului au indicat o deviere semnificativă a scorurilor față de o distribuție normală ($z = 1.490$, $p < 0.05$) în cazul lotului de control, în timp ce pentru lotul experimental nu s-a observat o deviere semnificativă ($z = 0.897$, $p = 0.396$).

Pentru a continua analiza, s-au comparat cele două loturi utilizând testul non-parametric Mann-Whitney U. Acest test este potrivit în situațiile în care datele nu îndeplinesc criteriile pentru un test parametric, precum distribuția normală. Prin utilizarea testului Mann-Whitney U, s-a evaluat dacă există diferențe semnificative între cele două loturi în ceea ce privește variabila șofat riscant, în contextul programului de intervenție.

Tabelul 1.1 Testul Mann-Whitney U pentru testarea diferențelor dintre loturi în pretest, în ceea ce privește șofatul riscant

Lot	N	Min	Max	Mediana	Media	SD	Media rangurilor	Mann-Whitney U	Z	p
Experimental	50	13	21	14	16.560	1.96042	61.12	719.000	-3.701	0.07
Control	50	11	27	13	15.120	3.17284	39.88			

Note: SD = abaterea standard (eng. standard deviation).

Interpretarea datelor din tabelul 1.1 indică faptul că la pretestare, participanții din lotul experimental au înregistrat în medie un nivel nesemnificativ mai ridicat al șofatului riscant în comparație cu lotul de control. Cu toate acestea, este important de menționat că diferențele înregistrate între cele două loturi sunt semnificative statistic, conform rezultatelor testului Mann-Whitney U ($z = -3.701$, $p = 0.07$).

Astfel, rezultatele sugerează că, înainte de implementarea programului de intervenție, nu exista o diferență semnificativă între lotul experimental și lotul de control în ceea ce

privește nivelul de șofat riscant. Cu toate acestea, lotul experimental a înregistrat în medie valori mai mari ale șofatului riscant față de lotul de control.

Aceste constatări ar putea indica faptul că programul de intervenție ar putea fi eficient în reducerea comportamentului de șofat riscant, deoarece lotul experimental a prezentat un nivel mai mare la pretestare, ceea ce lasă loc pentru o posibilă ameliorare prin intermediul programului.

Analiza de covarianță (ANCOVA) a fost utilizată pentru a testa eficiența programului de intervenție în reducerea comportamentului de conducere riscant. Această metodă a implicat compararea celor două loturi de participanți după intervenție (posttest), luând în considerare și corectând pentru diferențele inițiale dintre cele două loturi înainte de intervenție (pretest). Este important de menționat că distribuția scorurilor la subscala șofat riscant nu urmează o distribuție normală în cele două loturi. Cu toate acestea, ANCOVA este o metodă statistică robustă la încălcarea asumpției de normalitate a distribuțiilor, atât timp cât măsurătorile sunt aproximativ simetrice și nu există diferențe semnificative în distribuția reziduurilor între grupuri. Înainte de utilizarea ANCOVA, s-au verificat și respectat asumpțiile asociate cu această metodă, inclusiv independența observațiilor, liniația relației dintre variabila dependentă și variabila covariantă, precum și omogenitatea covarianței.

Astfel, prin utilizarea analizei de covarianță, s-a evaluat eficiența programului de intervenție, controlând și ajustând pentru diferențele inițiale între loturile de participanți, pentru a evalua impactul specific al intervenției în reducerea comportamentului de conducere riscant.

Tabelul 1.2 ANCOVA - diferențe statistice comparate (GE/retest GC/retest) privind variabila șofat riscant

Efect	Suma pătratelor	df	Media pătratelor	F	p	Eta pătrat parțial
Model	463.867[a]	2	231.934	103.383	0.000	0.681
Constanta	10.141	1	10.141	4.520	0.036	0.045
Șofat riscant PRETEST	398.687	1	398.687	177.712	0.090	0.001
Lot Șofat riscant POSTTEST	171.383	1	171.383	76.393	0.001	0.441
Eroare	217.614	97	2.243			
Total	20485.438	100				

Note: R Squared = 0.681 (Adjusted R Squared = 0.674)

După ajustarea pentru diferența dintre mediile din pretest, se observă că media scorului la subscala șofat riscant în posttest este de 12.715 în lotul experimental și de 15.431 în lotul de control. Aceasta indică faptul că participanții din lotul experimental au avut scoruri mai scăzute la șofatul riscant comparativ cu cei din lotul de control.

Analiza statistica a relevat diferențe semnificative între cele două loturi în posttest ($F(1, 97) = 76.393$, $p = 0.001$), ceea ce indică faptul că programul de intervenție a avut un impact semnificativ asupra reducerii comportamentului de șofat riscant. Această diferență între loturile experimental și de control sugerează că intervenția a avut un efect pozitiv asupra participanților din lotul experimental în comparație cu cei din lotul de control. De asemenea, este important de menționat că nivelul variabilei șofat riscant în pretest a fost menținut

constant, ceea ce indică faptul că diferența observată în posttest este rezultatul intervenției și nu a unor diferențe inițiale între grupuri. Rezultatele obținute de lotul experimental explică 44.1% din variabilitatea scorurilor la subscala șofat riscant (eta pătrat parțial = 0.44). Aceasta indică o mărime medie a efectului a intervenției, ceea ce sugerează că programul de intervenție a avut o influență semnificativă în reducerea comportamentului de șofat riscant în rândul participanților.

În concluzie, programul de intervenție implementat a avut un impact semnificativ în reducerea comportamentului de șofat riscant. Participanții din lotul experimental au înregistrat scoruri mai scăzute la șofatul riscant în comparație cu cei din lotul de control, iar intervenția a explicat o parte semnificativă a variației scorurilor. Aceste rezultate sugerează eficiența programului de intervenție în promovarea unui șofat mai sigur și reducerea riscurilor asociate.

Relevanța programelor de intervenție în reducerea comportamentului de șofat riscant este susținută de rezultatele acestui studiu. Comportamentele riscante și agresive în trafic au consecințe grave, iar creșterea incidenței evenimentelor neplăcute evidențiază necesitatea abordării și soluționării acestei probleme.

Programul de intervenție implementat în cadrul acestui studiu a demonstrat o scădere semnificativă a comportamentului agresiv și riscant la participanții din lotul experimental. Variabilele măsurate, cum ar fi șofatul agresiv, cognițiile și emoțiile negative asociate, au înregistrat îmbunătățiri semnificative.

Schimbarea, în cazul comportamentului de șofat agresiv a fost relativ mică, ceea ce indică faptul că există încă loc pentru îmbunătățiri suplimentare. Cu toate acestea, pentru comportamentul de șofat riscant, intensitatea efectului a fost considerată medie, sugerând că intervenția a avut o influență semnificativă în reducerea acestui comportament.

Aceste rezultate subliniază importanța programelor de intervenție în diminuarea comportamentului de șofat riscant. Cu toate că sunt necesare eforturi continue pentru a obține o scădere mai semnificativă și durabilă a acestui comportament, rezultatele obținute în acest studiu arată că intervențiile adecvate pot avea un impact pozitiv și pot contribui la creșterea siguranței rutiere și reducerea accidentelor de circulație.

BIBLIOGRAPHY

1. Hill, L., Rybar, J., Styer, T. & Fram, E., 2015. "Prevalence of and Attitudes About Distracted Driving in College Students". *Traffic Injury Prevention,* 16(4), pp. 362-367.
2. HM, Z. & SM., J., 2018. "Driving Aggression and Anxiety: Intersections, Assessment, and Interventions.". *J Clin Psychol.,* 74(1), pp. 43-82. Online: [DOI: 10.1002/jclp.22494. Epub 2017 Jun 21. PMID: 28636768.].
3. Iio, K., Guo, X. & Lord, D., 2021. "Examining driver distraction in the context of driving speed: An observational study using disruptive technology and naturalistic data". *Accident Analysis & Prevention,* 153(Online: [https://doi.org/10.1016/j.aap.2021.105983]).
4. ITAA Task Force on Transactional Analysis Core Concepts, 2000. *Key Concepts in Transactional Analysis.* [Online]Available at: https://www.itaaworld.org/key-concepts-transactional-analysis [Accessed 12 Iunie 2019].
5. Willemsen, J., Dula, C., Declercq, F. & Verhaeghe, P., 2007. "The Dula Dangerous Driving Index: An investigation of reliability and validity across cultures.". *Accident Analysis and Prevention,* 40(2), pp. 798-806. Online: [10.1016/j.aap.2007.09.019].

6. Zheng, H. et al., 2018. "Speed and reaction behavior in different highway landscapes: A driving simulator study". *Traffic Injury Prevention*, 19(8), pp. 880-884. Online: [DOI: 10.1080/15389588.2018.1511897].

INVOLVEMENT OF EMOTIONAL FACTORS IN THE LEARNING PROCESS

Gabriela Leuţanu

PhD Student, „Ion Creangă" Pedagogical State University, Chişinău, Moldova

Abstract: Emotion has a substantial influence on cognitive processes in humans, including perception, attention, learning, memory, reasoning, and problem solving. The effects of emotion on learning and memory are not always univalent, as studies have reported that emotion either enhances or impairs learning and long-term memory retention, depending on a number of factors. The results of the research show that the vast majority of respondents who do not cope with stress are between 18 and 25 years old, and the least, those between 31 and 35 years old. Most of them manage to control their emotions. The emotions/states of mind towards the exams identified by the respondents were mostly those of tension and fear, and a small percentage of them reacted positively.

Keywords: emotion, learning, cognitive processes, effects, self-control.

Introducere

Studiul are la bază analiza de conţinut a răspunsurilor la întrebările din cadrul unui instrument aplicat la 72 de studenți din România și are ca scop aflarea motivelor care afectează procesul de învățare, în special aportul adus de factorii emoționali în procesul academic.

Încă din secolul al XVI-lea, Shakespeare a reprezentat emoția fiind „rațiunea (care) tinde să-și ia zborul pe fereastră". Goleman (2005) crede că emoțiile se referă la sentimentele și la gândurile pe care acestea le antrenează, la stările psihologice și biologice și la măsura în care suntem înclinați să acționăm. Emoțiile sunt reacții complexe descrise prin intermediul a trei componente majore: o stare specifică, o schimbare fiziologică și impulsul de a acționa. Ele ne armonizează cu sinele și cu mediul.

Emoția are o influență substanțială asupra proceselor cognitive la om, inclusiv percepția, atenția, învățarea, memoria, raționamentul și rezolvarea problemelor. Emoția modulează selectivitatea atenției și influențează acțiunea și comportamentul motivant. Acest control atențional și executiv este intim legat de procesele de învățare, deoarece capacitățile atenționale intrinsec limitate sunt mai bine concentrate pe informații relevante. Emoția facilitează, de asemenea, codificarea și ajută la recuperarea informațiilor în mod eficient. Cu toate acestea, efectele emoției asupra învățării și memoriei nu sunt întotdeauna univalente, deoarece studiile au raportat că emoția fie îmbunătățește, fie afectează învățarea și păstrarea memoriei pe termen lung, în funcție de o serie de factori.

Avantajele factorilor emoționali. Roco (2004) afirmă faptul că cei care prezintă abilități emoționale înalte au ca deviză a vieții lor: să-și facă din ocupație o plăcere și din plăcere o ocupație. Psihologii susțin că există multe beneficii pentru stările emoționale pozitive, cum ar fi speranța, bucuria și recunoștința. Optimismul, de exemplu, a fost legat de multe rezultate benefice pentru sănătate și fericire, precum și de succesul personal. Goleman (2005) consideră că optimismul este o atitudine esențială. Emoțiile asigură supraviețuirea (în lipsa impulsului natural), luarea de decizii (sursă de informații), stabilirea limitelor, interrelaționarea (comunicare non-verbală), unitatea (prin empatizare, cooperare).

Emoțiile negative (emoția firească a unui examen, la supărarea inerentă atunci când avem conflicte interpersonale) ne conduc către schimbare și motivația de a schimba. Ele

trebuie privite ca parte inerentă a vieții, a relațiilor interpersonale, recunoscute, numite (frica, furia), înțelese și gestionate prin prisma cunoașterii nevoilor personale, prin reziliență, autocontrol (inhibarea emoțională sau modificarea contextuală a emoțiilor), exersarea abilităților emoționale.

Dezavantajele factorilor emoționali. Furia, frica, resentimentul, frustrarea și anxietatea sunt stări emoționale negative pe care oamenii le experimentează în mod regulat, dar încearcă să le evite. Și acest lucru este de înțeles - sunt concepute pentru a ne face să nu ne simțim confortabil.

Aceste stări emoționale negative pot crea un stres suplimentar în corpul și mintea ta. Acest lucru este inconfortabil, iar dacă nu se vor fixa moduri comportamentale de a face față adversității, poate genera probleme de sănătate (alcool, droguri, mâncat compulsiv) în caz în care stresul devine cronic sau copleșitor. Ineficacitatea gestionării implicării contextuale a factorilor emoționali poate conduce la izolare sau la problemele sociale, pot genera anxietate / depresie, probleme de atenție și gândire, și chiar poate conduce către delincvență sau agresivitate.

Educația emoțională. În Statele Unite ale Americii educația emoțională este inclusă obligatoriu în programă, sunt standarde ale procesului academic începând de la grădiniță și până la liceu, susținându-se că așa cum elevii trebuie să atingă un anume nivel de competență la matematică sau la limba maternă, tot așa trebuie să stăpânească și aceste abilități esențiale pentru viață. Încă de la nivelul de învățământ liceal, abilitățile includ ascultarea activă și purtarea de discuții într-o manieră de rezolvare a conflictelor (America Succeeds, 2019, p.17).

Aceasta înseamnă că atât copilăria cât și adolescența sunt ferestre de oportunitate existențială pentru a forma obiceiuri emoționale esențiale.

Implicarea școlii în dezvoltarea abilităților emoționale. Pentru ca actualii elevi – viitorii adulți – să se putea integra și să-și dezvolte o pluralitate emoțională conducătoare, din prisma socială, la o stare de bine, este necesar ca școala să se implice în identificarea individuală a capacităților emoționale și sociale ale elevilor (America Succeeds, 2019, p. 5), să determine potențialul fundamental al autocontrolului emoțional, să impună conștientizarea asertivității și empatiei, să acceseze termenul integrativ de ascultare activă. Carnes și Albrecht (2007) afirmă potrivit studiilor faprul că timpul alocat educației imprimă calitate educațională pentru transformarea copilului în elev și pentru accesarea performanței academice (p.71).

Conștientizarea de sine, autogestionarea, combinate cu conștientizarea socială îmbunătățesc calitatea relațiilor interumane, permițând elevilor să ia decizii bune, responsabile și etice în vederea depășirii sarcinilor sociale și academice, dezvoltă un comportament prosocial crescut și conduc la scăderea comportamentului antisocial, contribuie la însușirea unor atitudini pozitive față de diversitatea individuală și culturală, la echitate și justiție socială. (Cefai, et al., 2018). În ultimele două decenii, profesioniștii axați pe tineret au solicitat din ce în ce mai mult educația de învățare social-emoțională în școli. O abordare holistică a dezvoltării tinerilor sugerează că atât copiii, cât și tinerii sunt mai bine sprijiniți atunci când oferim educație în ambele domenii într-un mod integrat. Howard și Ferrari (2021) afirmă în urma cercetării că există o oportunitate de a examina posibilele legături între cele două domenii.

În cercetarea întreprinsă de Marques, et al. (2021) au fost identificate două categorii: o creștere a conștientizării de sine a profesorilor și a abilităților de autogestionare emoțională. Aceste constatări au produs rapoarte de îmbunătățiri ale capacității lor de a face față propriilor emoții, un management mai bun al cerințelor emoționale din viața școlară de zi cu zi și reflexe pozitive asupra bunăstării și practicii lor de predare. Totodată, rezultatele studiului evidențiate de Sezer și Uzun (2020) afirmă faptul că în educația socio-emoțională

ale directorilor de școli comportamentele de conducere afectează pozitiv atât încrederea organizațională, cât și performanța la locul de muncă al profesorilor.

Competența de autoinstruire include factori emoționali și factori cognitivi. Dacă individul conștientizează și își evaluează emoțiile va obține rezultate prin învățarea autodirijată. Școala are un rol important prin a coordona psihic elevii în activitatea de învățare. Atâta timp cât nu va învăța din obligație și va învăța din plăcere, elevul va dobândi satisfacție. Școlile elementare îi învață pe elevi nu doar să promoveze la disciplinele de învățământ, ci și să promoveze testul de viață, ce prespune competențe și abilități social-economice integrate academic și coordonate de profesori. Școlile sunt acum văzute ca o arenă importantă, dacă nu centrală, pentru promovarea sănătății și prevenirea primară, în plus față de educația elevilor (Roeser, Eccles, & Samoroff, 2000, p. 467).

În această cercetare s-a observat comportamentul unor elevi care erau stimulați în învățare prin pedepsire de către părinți, în cazul în care nu obțineau calificative mari la disciplinele de învățământ, precum și alți elevi care nu învățau pentru a obține calificative mari, ci din dorința de cunoaștere și explorare cognitivă. Din punct de vedere numeric, primii elevi îi depășeau pe elevii din a doua categorie. Constatarea observației în cadrul acestei cercetări a fost că ar fi benefic pentru elevi să se implementeze programe educaționale pentru părinți, deoarece ei sunt un exemplu pentru copil în familie și reprezintă suportul afectiv – emoțional și social, baza educației primordiale pentru ca acești copii să devină elevi și ulterior, cadrele didactice să preia și să ofere educație de calitate, să se focuseze doar pe formarea elevilor ca adulți.

Dacă învățarea este asociată cu emoții percepute pozitiv, elevul va aprecia succesul obținut și va participa activ la lecții, va fii motivat, creativ, flexibil. Asocierea activităților practice cu creativitatea elevilor îi conduce pe elevi la conștientizarea emoțiilor, vor învăța să le gestioneze pentru ca în perioada tânără să dezvolte încrederea și competențele necesare, să le utilizeze ca resurse în experiențele de viață.

Copiii de ieri, elevii de azi, studenții de mâine reprezintă viitorul societății în continuă dezvoltare. Bazele educaționale au rol deosebit de important pentru pregătirea elevilor de a deveni studenți asumați și care își pot controla emoțiile în orice context social.

Metodologia cercetării

În acest studiu a fost utilizată o anchetă pe bază de chestionar cu următoarele obiective de cercetare: indentificarea factorilor emoționali care stau la baza procesului de învățare, investigarea măsurii în care factorii emoționali influențează abilitățile de învățare ale studenților, stările cele mai utilizate de către participanții la studiu, dar și câți dintre aceștia rezistă sau nu la stres.

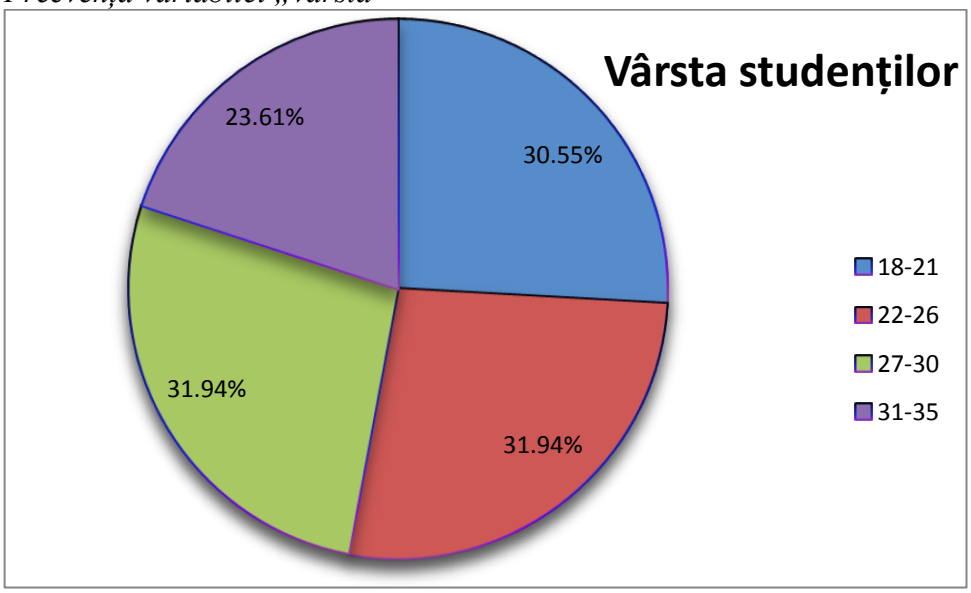
Metoda principală utilizată a fost observația, care a constat în alegerea informațiilor din chestionar pe baza răspunsurilor legate de stările participanților. Acesta a fost completat prin metoda analizei documentelor.

Printre variabilele folosite în acest studiu sunt: factorii care afectează modul de învățare, motivele pentru care studenții au rezultate bune sau rele la discipline, timpul petrecut pentru a învăța și aspectele pozitive și negative ale factorilor emoționali.

La studiu au participat 72 de studenți care au completat chestionarele pe parcursul anului 2021, mai exact în a prima jumătate a lunii decembrie, din România. În figura 1 este prezentată variabila vârstă a subiecților studiului. Dintre aceștia 21 sunt de gen masculin, iar restul de 51 de gen feminin, cu vârste cuprinse între 18 si 35 de ani, după cum urmează: 30,55% persoane cu vârsta între 18-21 de ani, 13,88% persoane cu vârsta între 22-26 de ani, 31,94% persoane cu vârsta cuprinsă între 27-30 de ani și 23,61% persoane cu vârsta între 31-35 de ani. Dintre aceștia 51,38% sunt necăsătoriți, 40,28% sunt căsătoriți iar 8,33% sunt divorțați.

Figura 1

Frecvența variabilei „vârstă”

Instrumentele. Chestionarul utilizat a fost completat în întregime în mediul online. Principalele întrebări au solicitat răspunsuri referitoare la precizarea sentimentelor / emoțiilor de către persoanele chestionate, a situațiilor legate de cursurile online (cum fac față stresului) și stările emoționale ale studenților.

Analiza conținutului comunicării a fost folosită în această cercetare pentru interpretarea răspunsurilor la întrebările din chestionarul utilizat.

Rezultate

Rezultatele cercetării evidențiază faptul că marea majoritate a respondenților care nu fac față la stres au vârsta cuprinsă între 18 si 25 de ani, iar cel mai rar, cei cu vârsta cuprinsă între 31 si 35 de ani. Cei mai mulți dintre aceştia reușesc să își controleze emoțiile. Emoțiile identificate de către respondenți, față de examene, au fost cele de tensiune și frică (în mare parte), iar un procent mic dintre respondenți au reacționat pozitiv.

În tabelul 1 sunt prezentate frecvențele variabilei autocontrol, unde sunt obținute scoruri mici la etapa de vârstă cuprinsă între 18 și 21 de ani. Scorurile mari au fost obținute de studenții cu vârste cuprinse între 31 și 35 de ani, care conștientizează că ajutorul familiei este important pentru susținerea emoțională, dar și socială.

Tabel 1

Tabel cu frecvența variabilei autocontrol

Studenți	18-25 ani	22-26 ani	27+30 ani	31-35 ani
Lipsă încredere	51	21,3	15,5	12,2
Toleranță frustrare	17,2	18	25,7	39,1
Rezistanță la stres	18	16,7	27,1	38,2
Gestionarea problemelor emoționale	10,6	11	33,3	45,1
Rezolvarea	8,1	12,6	22,3	57

problemelor cu ajutorul familiei	
Total	72 respondenți

Participanții acestui studiu consideră că ar putea să își îmbunătățească exersarea abilităților emoționale pentru a modifica modurile comportamentale.

Discuții și propuneri

În studiul de față s-a evidențiat faptul că respondenții, în mare măsură, își pot controla factorul emoțional pentru a face față examinărilor și a conduce către performanța academică, chiar sub presiunea unor factori perturbatori, ceea ce este similar cu ceea ce au găsit Becker & Luthar (2002) care în cercetarea lor s-a concluzionat că sunt revizuite patru componente socio-emoționale critice care influențează performanța performanței (atașamentul academic și școlar, sprijinul profesorilor, valorile colegilor și sănătatea mintală).

În cercetarea efectuată de Yefei, Guangrong & Xilong (2016) s-au examinat impactul inteligenței emoționale și a auto-leadership-ului asupra confruntării cu stresul și s-au evaluat rolurile de mediere pe care le joacă afectul pozitiv și autoeficacitatea în acest proces la un număr de 575 de studenți de la 2 universități chineze. Rezultatele analizei modelului de ecuație structurală au indicat că autoeficacitatea a mediat pe deplin relația dintre inteligența emoțională și coping activ, sub implicarea directă a auto-conducerii, însă afectul pozitiv și autoeficacitatea nu au mediat relația dintre auto-conducere și a face față stresului.

În cercetarea de față s-a observat impactul pozitiv pe care îl are prezența afectivă a familiei asupra studenților, ceea ce este similar cu studiul întreprins de Weiss, Muckenthaler & Kiel, (2020) în care au fost analizate situații critice, identificate comportamente și modele comportamentale. Factorii implicați în apariția și dezvoltarea acestor tulburări emoționale și comportamentale, conform studiului, au fost asigurarea unor condiții mai favorabile pentru examenele studenților și tratarea indulgentă a comportamentelor greșite ale acestora, dar și părinții prin nedezvăluirea informațiilor privind tulburările studentului.

Într-un studiu realizat de Relly, Gallagher-Lepak & Killion (2012) s-au identificat teme legate de domeniul afectiv în învățarea online, precum: singurătatea, anonimatul, comunicarea nonverbală, trepidațiile și necunoscutele. Autorii studiului sugerează că este nevoie de o atenție sporită domeniului afectiv, în special în învățarea online asincronă prin adoptarea unor strategii pedagogice care promovează un sentiment de comunitate în cursurile online între studenți și profesori.

În concluzie, dacă îi ajutăm pe copii să își îmbunătățească conștiința de sine și încrederea în sine, să își controleze emoțiile și impulsurile supărătoare și să-și dezvolte empatia, răsplata lor nu va consta doar într-un comportament îmbunătățit, ci și în performanțe academice măsurabile. Dacă inteligența emoțională ar fi la fel de răspândită ca și I.Q.-ul și la fel de înrădăcinată în societate ca aceasta drept masură a calității umane, atunci familiile noastre, școlile, slujbele și comunitățile în care trăim vor fi toate mai umane și mai stimulatoare. Dezvoltarea emoțională a studenților este decisivă pentru succesul lor în viață și nu doar pentru rezultate școlare.

În acest context, Leister și Jekauc (2018) remarcă în studiul de cercetare faptul că trebuie analizat dacă profesorii pot oferi, de exemplu, activități care au relevanță pentru studenți, activități interactive, exerciții diferențiate în funcție de abilitățile lor și variind subiectele emoționale. În plus, aceste cunoștințe explicite despre experiențele emoționale ale studenților, datorate factorilor declanșatori interni și externi, pot sprijini profesorii în elaborarea competențelor emoționale.

Literatura existentă a testat importanța factorilor raționali, cum ar fi personalul didactic, facilitățile din campus și calitatea educației. Angulo, Pergelova & Rialp (2010) au

evidențiat că mai puțină atenție a fost acordată relevanței factorilor emoționali, cum ar fi valorile personale.

Studiul de față este relevant pentru cercetare evidențiind măsura în care factorii emoționali influențează abilitățile de învățare ale studenților, rezistența la stresul emoțional și sunt necesare și alte studii care să demonstreze aplicabilitatea practică a unor măsuri psihopedagogice astfel încât studenții să fie sensibilizați asupra propriilor emoții și să își dezvolte abilități cu privire la inteligența emoțională.

BIBLIOGRAPHY

- Aber, J.L., Morris, P., Wolf, S., Berg, J. (2016). The Impact of a Holistic Conditional Cash Transfer Program in New York City on Parental Financial Investment, Student Time Use, and Educational Processes and Outcomes. *Journal of Research on Educational Effectiveness, 9*(3), 334-363.
- America Succeeds Org. (2019). *The case for social-emotional learning.* Retrieved January 10, 2022 from https://americasucceeds.org/wp-content/uploads/2019/10/America-Succeeds-The-Case-for-Social-Emotional-Learning.pdf
- Angulo, F., Pergelova, A. & Rialp, J. (2010). A market segmentation approach for higher education based on rational and emotional factors, *Journal of Marketing for Higher Education*, *20*(1), 1-17, DOI: 10.1080/08841241003788029
- Bailey, J., Bulotsky-Shearer, R.J. (2021). Learning Behaviors Mediate Associations between Parent-reported Peer Play Skills and Literacy and Mathematics Skills for Low-income Preschool Children. *Early Education and Development*, *0*(0), 1-18.
- Becker, B.E. & Luthar, S.S. (2002). Social-Emotional Factors Affecting Achievement Outcomes Among Disadvantaged Students: Closing the Achievement Gap. *Educational Psychologist, 37*(4), 197-214. DOI: 10.1207/S15326985EP3704_1
- Bleicher, R.E. (2014). What counts as successful school subject literacy: differing views from students, teachers and parents. *Critical Studies in Education, 55*(3), 353-368.
- Bogathy, Z., Sulea, C. (2004). *Manual de tehnici și abilități academice.* Editura Universității de Vest, Timișoara.
- Carnes, G. & Albrecht, N. (2007). Academic and social-emotional effects of full-day kindergarten: the benefit of time. *Emporia State Research Studies, 43*(2), 64-72. Retrieved from: https://esirc.emporia.edu/bitstream/handle/123456789/391/201.3.pdf
- Cefai, C., Bartolo P. A., Cavioni. V, & Downes, P. (2018). *Strengthening social and emotional education as a core curricular area across the EU : a review of the international evidence*. (NESET II report). Luxembourg. https://www.um.edu.mt/library/oar/handle/123456789/29098
- Clarke, B.L., Wheeler, L.A., Sheridan, S.M., Witte, A.L., Sommerhalder, M.S., Svoboda, E.A. (2017). Supporting Latinx Student Success via Family–School Partnerships: Preliminary Effects of Conjoint Behavioral Consultation on Student and Parent Outcomes. *Journal of Educational and Psychological Consultation, 27*(*3*), 317-343.
- Ebbert, A.M., Luthar, S.S.. (2021). Influential domains of school climate fostering resilience in high achieving schools. *International Journal of School & Educational Psychology, 9*(4), 305-317.
- Goleman, D. (2005). *Inteligența emoțională*. Editura Curtea veche, București.

- Greenwood, L., Kelly, C. (2020). Using appreciative inquiry to support the development of a sense of belonging for children in care who are experiencing an atypical in-year transition to a new school. *Educational Action Research, 28*(5),742-757.
- Howard, K.A.S. & Ferrari, L. (2021). *Social-emotional learning and career development in elementary settings, British Journal of Guidance & Counselling*. DOI: 10.1080/03069885.2021.1959898
- Haelermans, C., Ruggiero, J. (2017). Non-parametric estimation of the cost of adequacy in education: the case of Dutch schools. *Journal of the Operational Research Society, 68*(4), 390-398.
- Huang, H., Sebastian, J. (2015). The role of schools in bridging within-school achievement gaps based on socioeconomic status: a cross-national comparative study. Compare: *A Journal of Comparative and International Education, 45*(4), 501-525.
- Hwang, S.H.J., Cappella, E. (2018). Rethinking Early Elementary Grade Retention: Examining Long-Term Academic and Psychosocial Outcomes. *Journal of Research on Educational Effectiveness, 11(*4), 559-587.
- Leisterer S, Jekauc D. (2019). *Students' Emotional Experience in Physical Education—A Qualitative Study for New Theoretical Insights*. Sports, *7*(1):10. https://doi.org/10.3390/sports7010010
- Macsinga, I. (2002). *Teme ale cercetării psihologice studențești*, Editura Mirton, Timișoara.
- Marques, A.M., Fóz, A.Q.B., Lopes, E.G.Q. & Tanaka, L.H. (2021). Emotional education program: a participative intervention with teachers, *Qualitative Research Journal, 21*(3), 274-285. https://doi.org/10.1108/QRJ-07-2019-0052
- McCormick, M., White, H., Horn, P., Lacks, R., O'Connor, E., Cappella, E., McClowry. S. (2018). Instructional Support and Academic Skills: Impacts of INSIGHTS in Classrooms With Shy Children. *Early Education and Development, 29*(5), 691-715.
- Naser, S., Dever, B.V., Bowman-Perrott, L. (2019). Mapping Trajectories of Behavioral and Emotional Risk Among Predominately African American Youth Across the Middle School Transition. *School Psychology Review, 48*(4),362-376.
- Preston, C., Goldring, E., Guthrie, J.E., Ramsey, R, Huff, J. (2017). Conceptualizing Essential Components of Effective High Schools. *Leadership and Policy in Schools, 16*(4), 525-562.
- Öqvist, A., Malmström, M.. (2016). Teachers' leadership: a maker or a breaker of students' educational motivation. *School Leadership & Management, 36*(4), 365-380.
- Öqvist, A., Malmström, M. (2018). What motivates students? A study on the effects of teacher leadership and students' self-efficacy. *International Journal of Leadership in Education, 21*(2), 155-175.
- Raufelder, D., Hoferichter, F. (2015). Development and Validation of the Teacher and Motivation (TEMO) Scale: A Self-Report Measure Assessing Students' Perceptions of Liked and Disliked Teachers as Motivators. *International Journal of School & Educational Psychology* 3(2), 97-106.
- Raufelder, D., Regner, N., Drury, K., Eid, M. (2016). Does self-determination predict the school engagement of four different motivation types in adolescence?. *Educational Psychology, 36*(7), 1242-1263.
- Reilly, J. R., Gallagher-Lepak, S., Killion, C. (2012). Me and My Computer. Emotional Factors in Online Learning, *Nursing Education Perspective, 33*(2), 100-105. Retrieved from

https://journals.lww.com/neponline/Abstract/2012/03000/_Me_and_My_Computer___Emotional_Factors_in_Online.8.aspx

- Roco, M. (2004). *Creativitate și inteligență emoțională*. Editura Polirom, Iași.
- Roeser, Eccles, & Samoroff. (2000), p. 467 in Zins, J., E., și Elias, M. Social and emotional learning; promoting the development of all students, *Journal of educational and psychological consultation, 17* (2&3), 233-255.
- Sakiz, G. (2017). Perceived teacher affective support in relation to emotional and motivational variables in elementary school science classrooms in Turkey. *Research in Science & Technological Education, 35*(1), 108-129.
- Sezer, Ş. & Uzun T. (2020). The relationship between school principals' social-emotional education leadership and teachers' organizational trust and job performance, *International Journal of Leadership in Education*, DOI: 10.1080/13603124.2020.1849812
- Yefei, W., Guangrong, X. & Xilong, C. (2016). Effects of emotional intelligence and selfleadership on student's coping with stress. Social behavior and personality an international journal. *44*(5), 853-864(12). *Scientific Journal Publishers*. https://doi.org/10.2224/sbp.2016.44.5.853
- Teng, Y. (2020). The relationship between school climate and students' mathematics achievement gaps in Shanghai China: Evidence from PISA 2012. *Asia Pacific Journal of Education, 40*(3), 356-372.
- Urdan, T., Bruchmann, K. (2018). Examining the Academic Motivation of a Diverse Student Population: A Consideration of Methodology. *Educational Psychologist, 53*(2), 114-130.
- Verlenden, J., Naser, S., Brown, J. (2021). Steps in the Implementation of Universal Screening for Behavioral and Emotional Risk to Support Multi-Tiered Systems of Support: Two Case Studies. *Journal of Applied School Psychology*, *37*(1),69-107.
- Vivekananda-Schmidt, P., Sandars, J. (2018). Belongingness and its implications for undergraduate health professions education: a scoping review. *Education for Primary Care, 29*(5), 268-275.
- Weiss, S., Muckenthaler, M. & Kiel, E. (2020). Students with emotional and behavioral problems in inclusive classes: a critical incident analysis. *Journal of emotional and behavioral disorders, 29* (4), 213-225. https://doi.org/10.1177/1063426620967286
- Torre, D., Murphy, J. (2016) Communities of parental engagement: new foundations for school leaders' work. International *Journal of Leadership in Education, 19*(2), 203-223.

PERSONALITY AND JEALOUSY AS ATTACHMENT TRAUMA

Gabriela Leuţanu

PhD Student, PhD Student, „Ion Creangă" Pedagogical State University, Chişinău, Moldova

Abstract: Objectives. The main aim of this study is to identify the existing relationships between various inside and interpersonal factors and personality traits concerning to dysfunctional jealous behavior with individuals involved in romantic relationships.
Material and methods. Quantitative (questionnaires, inventories and scales) and experimental data have been used to measure and test the study's hypothesis. A sample of 180 participants has been measured on personality traits, dysfunctional attitudes, and level of resilience in front of family stressful events.
Results. The findings show that jealousy, as a feature of attachment trauma, significantly correlates ($p<0.001$) with several personality factors, such as neuroticism ($r=0.57$), dependency ($r=0.49$), psychoticism ($r=0.45$), culpability ($r=0.57$) and ergic tension ($r=0.60$). Contrary to previous research, the results indicate no significant effect ($F=1.69$, $p=0.172$) of life events and stressful family life on the experience of jealousy in the later years.
Conclusions. Personality traits start developing within early childhood, influenced mainly by the family environment a child is brought in. But as time goes by, individuals can become more attached to the new relationships they get involved in, displaying attitudes and behaviors guided mainly by their innermost fears and insecurities reflected in jealous behavior. Romanian individuals appear to discount the family background and hardships they come from, manifesting more loyalty to their family of origin, as seen in the findings of the quantitative data.

Keywords: personality, jealousy, attachment, relationship, trauma.

Introduction

Personality is undoubtedly a part of human nature and is the one designing our future. It shapes our life experiences and becomes the blueprint of our will, our karma, and our fate. Numerous researchers have studied some of its determining aspects, such as traits and dimensions.

Personality stands for the motivation and the argument through which we, humans, become different from each other, creating our bio-psycho-social uniqueness. Similar to a work of art, the dimensional parts of personality become a cast on our life screen, starting from a draft that turns into a piece of work in its entirety. No matter how stable it can be, personality gathers all sorts of nuances in its development.

My personal opinion is that personality development makes its contribution not only in defining an emotionally stable society that can adjust to universal needs but also in helping to discover other unknown universal facets.

It would be interesting to study the influence that the brain has on personality development, for example, which half of the brain, be it right or left, has the most profound impact in determining the direction of an individual's choice for life path. Another topic worth investigating: is to what extent the behavioral tendencies engendered by *the shadow* can impact personality development.

One should keep in mind that spirituality and intercultural differences are aspects that we imitate throughout the process of shaping our personalities. It is later on, as we take in

new values and focus on inexhaustible resources, that character starts developing in attunement with ourselves, with our uniqueness that is confined to our environment.

The imprint left by parents' personalities on their children's personality is reflected by parenting style, secure attachment type, healthy relationships, assertive communication with peers, and orienting one's life itinerary towards the climax of one's self.

Throughout their life, children, the future adults, develop a prominent personality sustained not only by the attachment style they adhere to and the parenting type present in their family but also by the development of a child's emotional intelligence.

It's only natural to wish to become a parent, and to share our love as a couple with these wonderful souls. There is no one to teach us how to be parents; we merely take in roles that are shaped by the beliefs that travel with us as we grow old and sometimes we end up passing them on trans-generationally in a skewed way, or better said, adapted to the new lifestyle existing within the context of the society.

If, in the beginning, the love we have for our life partner reaches maximum intensity based on pleasure, with time, once the kids are around, this sheer pleasure turns into mutual needs and interests destined to serve the well-being of our family. Even with the love that partners nurture for each other and the life principles they hold, they will display the love for their kids in a different way creating rules for mutual living, rules that become beliefs that will eventually lead to divergent opinions in child rearing; as such, conflicts may appear inside the couple's dynamic followed by feeble signs of trauma. All of these will be perceived through the child's filter, often seeing herself as a guilty party while innocently witnessing her parents', grandparents', or tutors' disputes. The child starts creating her values and making use of her resources will be at war with the parental system. When the child won't be able to become fully aware of these resources, she won't trust her forces, thus giving in to those beliefs molded by her life experiences.

The child senses the intensity of parental love and is ready to judge those moments with the same passion when this love is not received. If she happens to be caught in between abuses, she will develop psychological and emotional traumas along with insecure attachment and altered personality development.

Several factors that exist in a child's personality development would be found in their adult life. Culture and religion will play their role through the beliefs passed on to the children. Once inside a group, children will take in the cultural and religious customs they find appealing since they haven't been found within their family experiences. This is why determination in child rearing becomes essential for the parents, as well as for the teachers in the education system.

Nowadays, we do not find the same emphasis on intercultural differences since there are families with partners who share different religions; as such, children grow within the ambiance of mixed concepts, gathering from there whatever is suitable to develop, to increase their resources and consolidate their values.

More often than not, spirituality becomes a close friend to those who went through traumatic experiences. They find a way to fend off the hostile environment, creating a supporting belief to guide them through life. Religious individuals will bring in their thoughts that will become part of their life as a couple or family. It is up to the child's personality whether or not she will adhere to these beliefs or practice them according to the traditions displayed within the family.

When it comes to psychotherapy, this intervention boils down to being there for the client and providing a trustful and supportive stance. The principles of psychotherapy are rooted in a co-created therapeutic relationship, wherein trust becomes transparent, and the path to self-knowledge and experientially integrating one's own needs becomes absolutely necessary.

To ensure a child's happiness, parents, as a couple, need to supply this happiness through stability, safety, care, and meeting one's needs. As long as there is marital satisfaction with affective expression reflected the couple's relationship, it is then worth studying to what extent spirituality, through religious coping, may play a role in delivering certain beliefs to the couple, thoughts that are then passed over to the children and which of these beliefs play a role in personality development.

Childhood traumas are defined by those intensely negative events lived or witnessed by a child, usually from 0 to 6 years of age. There are several events of this sort, called interpersonal traumas, that can overwhelm a child, such as abuse, neglect, and violence. But there are also traumatic events such as accidents, natural disasters, war, medical procedures, very severe diseases, or the loss of a parent or a person who had an affectionate and safe bond with the child.

It has been proven that early traumas can have a devastating effect on mental health in the adult years (Wolff & Shi 2012). Exposure to early trauma has been strongly correlated to children and adult psychopathology, including ADHD, depression, anxiety, and personality disorders (Cummings, Berkowitz, & Scribano, 2012).

Previous studies found that childhood traumas can lead to harmful consequences within one's social and psychological features, becoming the bridges between childhood traumas and future psychopathology. Nevertheless, the majority of these studies have been done with psychiatric patients raising some questions regarding the selection bias and the probe potential. Additionally, these studies have been conducted primarily on Western countries and less in Eastern countries (Li & al 2014), focusing mainly on limited aspects of psychopathology, such as depressive symptoms or personality deficits. It is interesting to note, though, that previous studies have set the foundation for intercultural variations of psychosocial development (Zhao & Zhang, 2018). Given these premises, it raises the necessity of conducting studies of the population at large to investigate the impact of childhood traumas on different psychosocial characteristics.

A study from 2018 investigated the prevalence of early traumas and their impact on psychosocial features in a large sample of university students. The findings indicated a high presence of childhood traumas with a negative effect on social and psychological development. These findings may be significant in understanding the social and psychological mechanisms of early life stress (Wang et al, 2018).

With the early disorganized attachment style, children develop a relationship pattern that revolves around strong feelings of anxiety and fear, leading to volatile behavior. Generally, when children become frightened or anxious, they will instantly look for the proximity of their mother's comfort and safety, still the disorganized style, this exact attachment figure becomes the source of anxiety. Once they try to get closer, the anxiety level can increase, leading to more pressure, and as a result, the child will be torn between the need to get comforted and the need to avoid the attachment figure. These children will become very nervous and emotionally triggered around their caregivers, not knowing how to react around them. It is interesting to note the similarity of features and reactions present in those children with disorganized attachment styles and those who went through traumatic events.

"For a child going through her early and later childhood, attachment relationships represent the major environmental factors that influence and determine brain development as the child grows older. Attachment is the link to the interpersonal relationship which enables the immature brain to use the mature mechanisms of parent's brain to organize its mechanisms and processes." (Dr. Siegel, 1999, p. 67 and 85).

The present study has focused mainly on the experience of jealousy as a feature influenced by the traumatic events that marked the development of an individual's attachment style. I was primarily interested in investigating whether family relationships and life events

marred by trauma and stress have a significant impact on the dimension of jealousy present in individuals. Another main point of investigation revolves around a potential link between jealousy as an attachment trauma and personality factors.

The research has included a sample of 180 individuals within the age range of 18 to 35. They have been presented with questionnaires to measure several dimensions of personality traits as well as dysfunctional attitudes and level of resiliency within family events contexts. Afterward, a sample of 24 participants was selected by using the criteria of similarity in results for the dimensions of interest. This sample got divided into two groups of 12, one group representing the intervention group while the other was used as a control group for comparison after the implementation of the rehabilitation program.

Material and methods

To a sample consisting of 180 participants between the ages of 18 and 35, males and females (50% females), living in rural and urban areas (80.56% urban), high school graduates (48.9%), undergraduate (36.7%) and MS (14.4%) were administered the following instruments:

- The *Big Five Personality Test* with scales measuring: *Neuroticism*, *Agreeability* and *Openness* with internal consistency (Cronbach's Alpha) ranging from *.79* to *.85*

- *Eysenck Personality Questionnaire – R* with scales measuring *Psychoticism* and *Lie* with Cronbach's Alpha of *.78* for Lie and *.70* for Psychoticism

- *16 Personality Factor Questionnaire* (Cattell, 1950) using the scales to measure factors such as: *E – Conformity vs. Dominance, L – Alexia vs. Protense, O – Trust vs. Culpability, Q2 – Group dependency vs. Self-sufficient, Q3 – Weak self vs. Strong self, Q4 – Low ego tension vs. High ego tension.* Cronbach's Alpha ranges from *.50* to *.88*

- *Dysfunctional Attitude Scale* (Weissman, 1978) to measure the proneness for depression

- *Risk and Resiliency Inventory* (King, 2006) measuring the level of resiliency and risk when confronted with life adversities, stressful family events, and relationships with the family of origin

Hypothesis:

1. It is presumed that individuals with less stressful family events will manifest a lower level of jealousy as compared to those who passed through traumatizing life experiences and lived in families with stressful events

2. It is presumed that there is a significant relationship between jealousy as an attachment trauma and personality factors

Analyses

Analyses were conducted using R Programming for Data Science, version 4.2.3, and the descriptive analysis of amplitude indicates that variables such as *Openness, Agreeability, Neuroticism, Psychoticism, Lie, Dominance, Jealousy, Dependency, Life events,* and *Childhood* have a low amplitude to be treated as continuous variables. Therefore, they will be analyzed as non-parametric data. The rest of the variables, *Family Events (Skewness=-0.93, SE=0.18),* display a negative asymmetric distribution, *Culpability (Kurtosis=-1.15, SE=0.36), Trust (Kurtosis=-1.18, SE=0.36), Ergic tension (Kurtosis=-1.13, SE=0.36)* and *Dysfunctional attitudes (Kurtosis=-1.38, SE=0.36)* display platykurtic distribution, whereas *Family events (Kurtosis=4.03, SE=0.36)* presents a leptokurtic distribution of data.

Results

Analyzing the first hypothesis through linear regression on jealousy as a criterion variable, we cannot reject the null hypothesis (*F(3, 142)=1.69, p = 0.172*), meaning that there is no significant effect of life events, childhood, and family events on the feeling of jealousy.

Table 1

Group comparisons on study variables according to jealousy

	B	eta	B E	S	t	p
(Intercept)	1.24		.95	2 .81	3	< 0.001
Life events	0 .1	0 .06	0 .14	0 .72	0	= 0.471
Childhood	0 .18	0 .16	0 .09	0 .99	1	= 0.049
Family events	0 .09	0 .06	0 .12	0 .72	0	= 0.473

Table 2

Descriptive statistics of variables

Variables	N	Min	Max	Median	Average	Std. deviation
Jealousy	180.00	1 2.00	1 0.00	2 7.00	1 6.43	1 2.31
Life events	180.00	1 4.00	1 8.00	1 5.00	1 5.63	1 1.40
Childhood	180.00	1 2.00	1 8.00	1 4.00	1 4.26	1 2.07
Family events	180.00	1 .00	3 4.00	1 2.00	1 1.97	1 1.57

The second hypothesis, through Spearman correlation, is confirmed, meaning that jealousy positively correlates with several personality factors, such as: *Neuroticism* (*=0.25, p < 0.001*), *Psychoticism (=0.45, p < 0.001*), *Culpability* (*=0.57, p < 0.001*), *Dependency* (*=0.49, p< 0.001*), and *Ergic tension* (*=0.60, p < 0.001*).

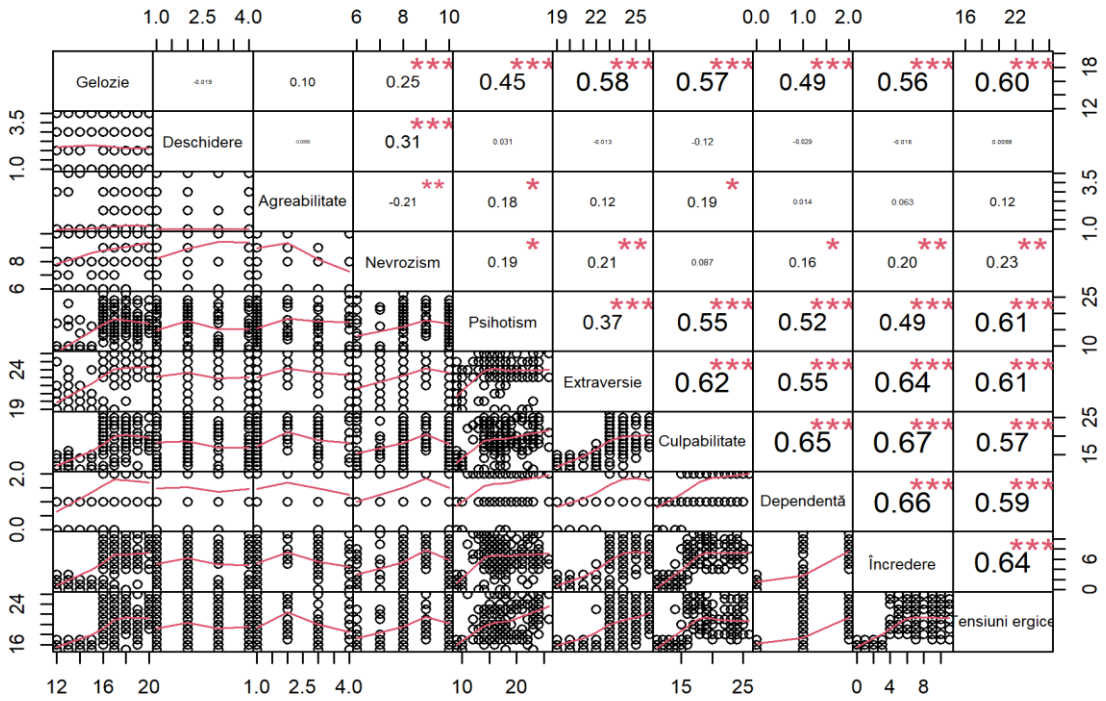

Figure 1. Spearman correlation matrix

Conclusions

Findings indicate that stressful life events during childhood within the family of origin are less likely to influence the dimension of jealousy in individuals, which can be explained by the fact that individuals today do not find their past life experiences as harmful as one would think. In Romanian culture, we are educated to see families as a supportive environment regardless of the emotional turmoil that might come across it.

Other findings indicate a strong correlation between jealousy and personality factors, such as neuroticism, psychoticism, guilt, dependency, trust, and ergic tensions. More than that, with aging and going through stressful life events, dysfunctional attitudes can increase, which is explained by the social-economic downfalls individuals confront nowadays. The good news is that resorting to a rehabilitation program at any time in life can become a first step into bettering one's attitudes in existing relationships, such as the findings indicate after an intervention for the dimension of jealousy seen here as an attachment trauma feature.

With the rehabilitation program provided for the experimental group, the attachment issues are brought out in the open, ensuring, a better understanding of the importance this aspect has in the life of individuals and their emotional relationships.

Acknowledgements

This study is a part of doctoral research project entitled "Psycho-emotional traumas and their consequences on personality development", PhD. Student LEUȚANU Gabriela, coordinated by PhD. CUCER Angela, Associate Professor, Coordinating Scientific Researcher, Institute of Educational Sciences, Chișinău, Republic of Moldova.

BIBLIOGRAPHY

1. Cattell, R. B. (1950). *Personality: A systematic theoretical and factual study*, 1st ed. McGraw-Hill. https://doi.org/10.1037/10773-000
2. Cummings, M., Berkowitz, S. J., & Scribano, P. V. (2012). Treatment of childhood sexual abuse: An updated review. *Current Psychiatry Report, 14*, pp. 599–607. https://doi.org/10.1007/s11920-012-0316-5.
3. Li, X., Wang, Z., Hou, Y., Wang, Y., Liu, J., Wang, C. (2014) *Effects of childhood trauma on personality in a sample of Chinese adolescents.* Child Abus Negl. 38: pp. 788–796. https://doi.org/10.1016/j.chiabu. 2013.09.002.
4. Wang, D., Lu, S., Gao, W., Wei, Z., Duan, J., & Hu, S. et al. (2018). The Impacts of Childhood Trauma on Psychosocial Features in a Chinese Sample of Young Adults. *Psychiatry Investigation, 15*(11), pp. 1046-1052. doi: 10.30773/pi.2018.09.26.
5. Wolff, N., & Shi, J. (2012). Childhood and adult trauma experiences of incarcerated persons and their relationship to adult behavioral health problems andtreatment. *International Journal of Environmental* Siegel, D. (1999). *The Developing Mind: Toward A Neurobiology of Interpersonal Experience*, The Guildford Press, p. 67; p. 85.
6. Siegel, D. (2007), *The Mindful Brain: Reflection and Attunement in the Cultivation of Well-Being*, W.W. Norton & Company.
7. *Research and Public Health, 9*, pp. 1908–1926. https://doi.org/10.3390/ ijerph9051908.
8. Zhao, S., Zhang, J. (2018). *The association between depression, suicidal ideation and psychological strains in college students: a cross-national study. Culture, medicine and psychiatry, 42*, pp. 914–928. https://doi.org/10.1007/s11013-018-9607-6

THE MYTH OF DON QUIJOTE

Angelica Valerica Ionce

PhD Student, Technical University of Cluj-Napoca, North University Center of Baia Mare

Abstract: Myths have always been a rich source of literary inspiration, the interpretations and forms they were given depending of time mentality and cultural space there are issued in, but also of the creators personality. Primary mythological motifs are common to all races and peoples, no mather the age and geographycal space.
The phenomenom that concernes the deconstruction of the human person and its replacement with a mythical man can be traced even from the Antiquiti.
Don Quijote de la Mancha is a novel rich in exploiting old myths, such as Ulysses. the medieval knight, Arcady, Orpheus, The Holy Grail, but it is, also, a novel that sends forward to other literary texts, for which it served as a model.

Keywords: myth, hero, character, world, madness, becoming.

Miturile au constituit dintotdeauna o bogată sursă de inspiraţie literară, interpretările şi formele atribuite acestora depinzând de mentalitatea epocii şi a spaţiului cultural în care sunt difuzate, dar şi de personalitatea creatorilor. Începând cu Hesiod, mitul devine pretext literar. De atunci, scriitorii au creat numeroase scheme narative, personaje şi evenimente ca modele de prelucrare a miturilor.

„Mitul povesteşte o istorie sacră, menţionează Mircea Eliade, el relatează un eveniment ce a avut loc în timpul primordial, în timpul fabulos al începuturilor. Altfel zis, mitul povesteşte cum mulţumită isprăvilor fiinţelor supranaturale, o realitate s-a născut, fie că e vorba de o realitate fatală, Cosmosul, sau numai de un fragment: o insulă, o specie vegetală, o comportare umană, o instituţie”[1].

Cu timpul, accepţia mitului s-a apropiat de simbol, încât unii cercetători au ajuns la definiţii precum: „simbolul devenit sensibil şi personificat” (Fr. Creuzer), „reprezentare simbolică a unei situaţii umane exemplare”(R. Trousson), „reprezentare figurată şi posibilă a realităţii într-o operă de artă”[2]. (P. Albouy)

Motivele mitologice primordiale sunt comune tuturor raselor şi popoarelor, indiferent de epocă şi de spaţiu geografic. De aceea putem spune că a existat dintotdeauna un model exemplar al eroului, al omului care luptă pentru binele comunităţii din care face parte şi căruia îi sunt transferate aspiraţiile acesteia.

Don Quijote de la Mancha este un roman bogat în valorificarea unor mituri din trecut, precum Ulise, cavalerul medieval, Arcadia, Orfeu, Sfântul Graal, dar este, totodată, un roman care trimite înainte, la alte texte literare, cărora le-a servit drept model. „Într-adevăr ca semn literar cu valoare mitică, - menţionează L. P. Pârvan, - romanul lui Cervantes trimite la alte semne literare, nu numai înapoi (texte antice, medievale, renascentiste), dar şi înainte, eventuala parodiere a romanului poliţist”[3].

[1] Mircea Eliade, *Aspecte ale mitului*, Editura Univers, Bucureşti, 1978, pag. 5-6.
[2] *Dicţionar de termeni literari*, Editura Academiei, Bucureşti, 1976, pag. 276.
[3] L. P. Pârvan, *Don Quijote un metaroman*, Editura Universitas, Piteşti-Braşov-Cluj Napoca, 2000, pag. 143.

Limba română a preluat expresia „a lupta cu morile de vânt”, folosită cu referire la o persoană care trăieşte într-o lume imaginară sau luptă pentru o cauză pierdută. Chipul creat de Cervantes are forţă semantică, încât poate fi folosit ca substantiv comun în expresia „este un don quijote”.

Există o distincţie între sensul religios al mitului viu şi utilizarea conceptului literar, distincţie ce se răsfrânge şi asupra omului modern, care spre deosebire de cel arhaic, atribuie mitului semnificaţia de fabulaţie, invenţie sau ficţiune.

Mitologia actuală extinde accepţia cuvântului mit şi la ceea ce s-a întâmplat după creaţie, fiind interesată şi de timpul istoric, nu doar de cel primordial. În acest sens, se poate considera că genul romanesc a devenit o suplinire a mitului arhaic, prin crearea unui tip ce conferă o dimensiune atemporală dincolo de timpul istoric, care oferă doar un cadru.

Procedeul de mitizare a eroului literar începe cu cel al demitizării lui, mitul fiind „o realitate culturală extrem de complexă care poate fi abordată şi interpretată în perspective multiple şi complementare”[4].

Nicolae Balotă susţine că mitul „e de esenţă religioasă, reprezentând legătura cu sacrul, e metaistoric, dar legat de o realitate istoric-mundană pe care o exprimă, e o trăire colectiv individuală, un eveniment al culturii cultice, dând sens unei viziuni cosmice şi existenţiale, e sursa de valori, nu e doar o imagine, o ficţiune, ci o revelaţie primordială, un răspuns la întrebările esenţiale ale omului, un model exemplar al trăirilor, a comportamentului uman”[5]. Experienţa mitică este trăirea sacrului ca sărbătoresc, iar sacrul e opus profanului, după cum o sărbătoare e opusă cotidianului. Cunoaştem de la cercetătorii romantici ai mitologiei „clasice” că miturile greceşti, aşa cum ne-au fost transmise de la Homer, „reprezintă o literaturizare a unor credinţe autentice”[6]. Dar procesul literar al unor conţinuturi cu caracter sacru aduce cu sine, inevitabil, o desacralizare a acelor conţinuturi. „Cunoaştem miturile sub formă de document literar şi artistic, iar nu ca izvor sau ca expresie a unei experienţe religioase solidară cu un rit”[7], arată M. Eliade, operele literare din perioada romană, epocă de declin a cultelor străvechi, fiind mult mai demitizate în comparaţie cu primele monumente literare ale Greciei antice.

Se poate afirma că între procesul de desacralizare a miturilor şi apariţia unor formaţiuni epice ale antichităţii, în care recunoaştem strămoşi ai romanului modern, există o legătură evidentă. Protoromanele Dafnis şi Cloe a lui Longos, ori Satyriconul lui Petroniu, ori Măgarul de aur al lui Apuleius „sunt ficţiuni posibile doar într-o lume în care mitul a devenit ficţiune, invenţie, fabulaţie lipsită de dovadă”[8]. Fără îndoială că prin descompunerea sensurilor originale ale mitului ca „istorie adevărată” profund semnificativă sensul mitului se modifică.

Lipsit de valenţele sale religioase, „mythosul se degradează, devine fabulaţie lipsită de adevăr, se preschimbă în iluzie, minciună”[9].

Naraţiunea lipsită de temeiurile mitice tinde să alunece în ficţiune pură, în fantastic, ori e impusă să caute un alt fond al adevărului ei, o altă bază de credibilitate şi veridicitate, pe care o va găsi în realitatea materială, în cotidian ori în viaţa istorică.

Una dintre sursele principale ale realismului poate fi, aşadar, aflată într-o substituire a mitului, într-un proces de echilibrare a demitizării, în căutarea unor noi justificări a faptelor, în înlocuirea povestirii devenită „mincinoasă” printr-o „povestire adevărată”. Înainte însă ca

[4] Mircea Eliade, *op.cit.*, Editura Univers, Bucureşti, 1978, pag. 5.
[5] Nicolae Balotă, *Euphorion. Eseuri. Permanenţe mitice în literatură*, Editura pentru literatură, Bucureşti, 1969, pag. 79.
[6] *Ibidem*, pag. 79.
[7] Mircea Eliade, *op.cit.*, Editura Univers, Bucureşti, 1978, pag. 148.
[8] Nicolae Balotă, *op.cit.*, Editura pentru literatură, Bucureşti, 1969, pag. 106.
[9] *Ibidem*, pag. 34.

mitul să-şi piardă semnificaţia sa sacră situaţia era alta. Se poate spune că povestirea care a devenit „mincinoasă" era ea însăşi povestirea cea mai „adevărată". Peste tot unde mitul este încă viu, în societăţile arhaice şi, fără îndoială, în perioada străveche a culturilor mediteraneene şi orientale el este opus ca „istorie adevărată" poveştilor profane care sunt socotite în acele societăţi „istorii false".

Mircea Eliade citează exemple de societăţi care fac o distincţie netă între „istoriile adevărate" – mituri constituind obiecte de credinţă tratând, în special, originea lumii ce se cer recitate în momente sacre, eroii fiind fiinţe divine – şi „istoriile false" – povestiri profanate, legende, istorisiri ale unor fapte comune. Între mituri şi povestiri există, desigur, relaţii, ultimele fiind, adeseori, rezultatul desacralizării celor dintâi. Această distincţie străveche pe care o întâlnim peste tot unde mitul mai are o viabilitate, dar se află într-un proces, firesc şi general, de demitizare, a determinat ulterior, în culturile literare, chiar în condiţiile desacralizării şi demitizării – o bifurcaţie importantă a genurilor literare sau chiar a sistemelor literare. Astfel încât „istoriile adevărate" vor persista în genurile nobile: tragedia, lirica odei, lirica elegiei, pe când „istoriile false" vor genera genuri pedestre.

Dezvoltate prin creaţie individuală, literaturile moderne nu cunosc fenomenul creării anonime, singurul generator de mit. Prin urmare, „literaturile mai tinere nu creează, ci preiau mituri în care dezvoltă virtualităţi noi, evidenţiază valori potenţiale, existând până atunci numai ca posibilităţi de sens. Aceste literaturi nu generează mitul, dar participă la devenirea lui semantică"[10].

În Evul Mediu, epocă de entuziasm religios, romanele cavalereşti, zoomorfe, alegorice sunt, de asemenea opere profane. Deşi au păstrat contactul cu mitologia vie a poporului, epopeele Evului Mediu au numeroase elemente ale miraculosului creştin, în schimb, primele romane moderne se constituie prin opoziţie cu eposul medieval în care sacrul – chiar dacă sub forme diferite, degradate, era încă prezent.

Prin urmare, „dacă într-un poem epic (ciclul lui Carol cel Mare, cavalerii Mesei Rotunde) întâlnim fapte eroice mitizate ale unei persoane istorice sau, invers, un mit secularizat, Don Quijote şi Gargantua vor apare ca eroi voluntari ai unor gesta parodica, eroi care ucid nu monştrii mitici, ci mitul însuşi ca un monstru arhaic"[11].

Şi oricât ar fi încercat M. de Unamuno în comentariul său la Don Quijote să-l apropie pe acesta, prin transigenţa unei credinţe absolute, ireductibile, de o Teresa de Avila, de un Ioan al Crucii ori de un I. de Loyola, „semnificaţia cărţii lui Cervantes nu este în triumful, ci în eşecul Gestului sacral desacralizat, devenit „formă fără fond"[12].

Între procesul care a dus, în perioada de decadenţă a antichităţii, prin desacralizarea lumii mitice la apariţia povestirilor „realiste" şi procesul modern de substituire a miraculosului, iar apoi a eroicului şi tragicului, prin drama burgheză şi romanul realist, există corespondenţe. Totuşi, „demitizarea pe care - pe prim plan literar - o vedem operând din plin în creaţia lui Cervantes, menţionează N. Balotă, nu e, în epoca modernă, un proces continuu şi univoc"[13], întrucât, practice întreaga literatură romanescă modernă este străpunsă de un curent subteran, de opoziţie faţă de literatura numită dominantă.

Este foarte anevoios de depistat un fir mitic în romanul contemporan. La început Don Quijote s-a luptat cu morile de vânt, fantezia fiind înfrântă de realitatea concretă. Genul romanesc a început prin a fi o parodie. Imaginaţia ca funcţie utopică îşi reclamă necontenit drepturile. Această tendinţă irealizatoare explică, în parte cel puţin, aplecarea scriitorului contemporan spre modalitatea mitică. Nu este vorba, bineînţeles, „de renovarea vechilor

[10] C. M. Ionescu, *Don Quijote, mit modern* în *Studii de literatură universală*, Bucureşti, 1966, pag. 35.
[11] Nicolae Balotă, *op.cit.*, Editura pentru literatură, Bucureşti, 1969, pag. 99.
[12] *Ibidem*.
[13] *Ibidem*, pag. 98.

mitologii, ci de o nouă apropiere a epicii de structurile mitului”[14]. Deşi, în aparenţă, structura mitică pare opusă structurii romaneşti, infiltraţii mitice întotdeauna au existat în ficţiunea romanescă.

În epoca modernă, însă, experienţa originară devine cu adevărat act mitic, geneză a unui cosmos, iar fenomenul originar nu este doar născător de lume, ci chiar punctul autentic al romanului. Fenomenul ce vizează descompunerea persoanei umane şi înlocuirea ei cu un om mitic poate fi urmărit chiar din Antichitate. Socrate, de exemplu, reprezintă în perspectivă platonică, primatul omului asupra miticului.

Mai târziu, însă, la neoplatonicieni, omul însuşi va deveni o figură mitică, o fiinţă cosmic-impersonală. Mitul sufletului, spre exemplu, care caută să se identifice cu sine, să-şi trăiască destinul, pentru ca în clipa când ajunge să-şi aparţină total, să înceteze de a-şi mai aparţine. Una dintre marile descoperiri ale romanului modern este „aceea a umanului ca loc al metamorfozelor”[15], adevărată schimbare în antropologia romanescă.

Vom cerceta în continuare trecerea lui Don Quijote prin ipostazele: personaj, erou, mit.

Popularitatea romanului *Don Quijote* a avut, se pare, precedente în istoria literaturii universale. Deja în anul 1605 cartea a fost cunoscută în Spania şi în Portugalia, iar în următorii ani în Europa şi Lumea Nouă. Popularitatea cărţii este argumentată şi prin următoarele ediţii: în anul 1605 a fost editată în Spania de şase ori, în anul 1607 - editată la Bruxelles, în 1610 - la Milan, cititorii rugându-l pe Cervantes să continue aventurile eroilor deja îndrăgiţi. Imediat după apariţia primului volum al lui Don Quijote, eroul şi-a început nesfârşita călătorie prin renumitele cărţi ale celor mai diferiţi autori: îl întâlnim în proza lui Quevedo, este un erou des prezent în piesele lui Tirso de Molina şi în creaţia lui Lope de Vega. Un cititor atent al romanului cervantesc a fost şi Calderón, care a împrumutat diferite motive din Don Quijote. Chiar în anul 1605 numele eroilor au apărut în sonetul lui Góngora la o sărbătoare din Valladolid, dar şi în operele lui Ben Jonson şi ale altor scriitori străini. Lista poate continua, iar acest fapt dovedeşte atât popularitatea geniului lui Cervantes, cât şi faima cărţii lui.

Umanitatea, din perioada apariţiei romanului şi până în prezent, şi-a manifestat interesul şi atitudinea faţă de Don Quijote, care au fost diferite în perioade şi epoci diferite. Totodată, fiecare naţiune i-a dat o parte din temperamentul şi mentalitatea sa.

Iniţial Don Quijote a fost gândit ca un personaj, „care încarnează proiecţia obiectivată a unui ideal subiectiv dobândeşte conştiinţa de sine şi dubla implicaţie se realizează ca autoironie”[16]. Romanul lui Cervantes a fost conceput iniţial ca o parodie a cărţilor cavalereşti care stimulau fantezia unor indivizi puţin ataşaţi de real.

Cervantes nu parodiază cavalerismul ca formă de raportare la real, ci degradarea lui, aşa cum se transmitea în romanul de aventuri al vremii. În romanul cavaleresc efortul eroic trece din naţional în uman individual. Ironia se exercită asupra acestei incompatibilităţi dintre „perfecţiunea asocială” a cavalerului rătăcitor şi rigurozitatea organizării instituţionale.

Ernst Robert Curtius definea eroul ca fiind „tipul ideal orientat cu central existenţei sale asupra nobleţei şi a realizării acesteia, cu alte cuvinte asupra unor valori „pure” şi nu tehnice ale vieţii, virtutea sa fundamentală fiind nobleţea firească, atât a trupului cât şi a sufletului. Virtutea specifică eroului este stăpânirea de sine”[17]. Toate aceste aspecte se găsesc cu prisosinţă în Don Quijote, alături de trăsăturile comice pe care le prezintă, întrucât în acest erou sunt absolutizate valori spirituale precum: curajul, cinstea, altruismul, mila, dreptatea, fidelitatea, fiind neglijate necesităţi umane, precum hrana şi odihna, atât de necesare

[14] *Ibidem*, pag. 100.
[15] *Ibidem*, pag. 115.
[16] C. M. Ionescu, *Don Quijote, mit modern* în *Studii de literatură universală*, Bucureşti, 1966, pag. 41.
[17] E. R. Curtius, *Literatura europeană şi Evul Mediu latin*, Editura Univers, Bucureşti, 1970, pag. 198.

scutierului. Dacă Sancho este un om obişnuit, pentru care realitatea nu există decât în măsura în care este percepută de simţuri, Don Quijote îşi biciuieşte simţurile prin veghe şi înfometare, tinzând, ca orice erou, spre depăşirea limitelor impuse de imperfecţiunea corpului omenesc.

Dacă iniţial eroul este considerat un semizeu, datorită originii sale divine, mitologia extinde ulterior sensul şi asupra individului înzestrat cu calităţi ieşite din comun care îl fac să se ridice deasupra altor oameni. Acest lucru se poate spune şi despre Don Quijote care se remarcă prin generozitate, idealism şi corectitudine.

Prin urmare, asistăm la ascensiunea Cavalerului în poziţia de erou. Din punct de vedere spiritual, el este mult superior personajelor secundare cu care intră în contact, deci, este un erou.

Astfel, personajul Don Quijote este „din capul locului un construct literar”[18] inexistent în folclor şi tradiţia literară, creat de imaginaţia lui Cervantes, intrat în circulaţia temelor literare încă din timpul vieţii autorului şi apoi ajuns mit. Romanul poate fi citit ca „un mit modern: mit al cărţii, al re-lecturii, al interpretării lumii în funcţie de valorile scriiturii, al integrării scrisului în lume ca parte componentă a sa, şi nu ca dublură”[19].

Devenirea în mit a lui Don Quijote şi a altor personaje poate fi urmărită în ideile şi reprezentările pe care acestea le-au provocat cititorilor mai bine de patru sute de ani. În această perioadă atât scriitorii, poeţii cât şi criticii literari au fost şi continuă să fie preocupaţi de întrebările „Cine este Don Quijote?”.

În secolul al XVII-lea *Don Quijote* a fost o sursă de comic pur, întrucât contopirea nebuniei lui Don Quijote cu nobleţea şi înţelepciunea sa nu erau apreciate. În veacul luminilor a servit drept sursă de pedagogism îngust. În romantism Don Quijote devine cartea unei înţelepciuni paradoxale, considerându-l, precum Schelling, întruchiparea „luptei între ideal şi real”, iar Turgheniev, care pleda pentru o armonie dintre ţărani şi moşieri, vedea în Sancho Panza simbolul maselor populare care-şi urmează stăpânul, pe Don Quijote, ideal şi plin de nobleţe.

Don Quijote satirizează cărţile cavalereşti, nu cavaleria-instituţia, neverosimilul eroism din romanele fabuloase, nu eroismul real, cel dovedit de Cervantes la Lepanto.

Pe parcursul secolelor, în diverse literaturi ale lumii, s-a scris mult despre Don Quijote, oferindu-se cele mai variate interpretări.

Generaţia de la 1898, printre care şi Unamuno, a identificat în Don Quijote sentimente naţionale şi personale despre soarta grea a Spaniei, despre demnitate, onoare, acestea fiind considerate calităţi pur naţionale care nu-i permit Spaniei să îngenuncheze în faţa altor popoare. În eseurile sale, Miguel de Unamuno, spre exemplu, demonstrează ascensiunea lui Don Quijote în mit prin renunţare la hispanism, prin saltul din naţional şi individual în general-uman. Dar atitudinea lui Unamuno faţă de Don Quijote pe parcurs se schimbă în funcţie de evenimentele trăite. Mai târziu Unamuno va proiecta devenirea lui Don Quijote în „spaţiul paradoxiei”. Aceasta presupune identitatea individualului cu universalul, regăseşte eternitatea şi infinitul în contingenţa lucrurilor, a clipei şi fragmentului, descoperă adevărul suprem în existenţă şi nu în conştiinţă, propune substituţia categoriilor mentale ale logicii prin funcţiile cunoaşterii „cardiace” care cultivă „viziunile iraţionale” şi speranţa în absurdul raţional, glorifică credinţa şi viaţa care îşi asigură vivacitatea prin întreruperi în nesiguranţă şi moarte.

Aceste categorii ale paradoxiei „structurează esenţa intimă a quijotismului ca doctrină de cunoaştere”, iar „modul ontologic al Cavalerului împlineşte pe acela gnoseologic, paradoxist”[20].

---

[18] L. P. Pârvan, *op.cit.*, Editura Universitas, Piteşti-Braşov-Cluj Napoca, 2000, pag. 139.
[19] *Ibidem*, pag. 13.
[20] Miguel Unamuno, *Despre sentimentul tragic al vieţii*, Iaşi, Institutul European, 1995, pag. 233.

Astfel, procesul de devenire mitică al lui Don Quijote se încheie, acesta fiind „primul şi unicul mit modern”[21], Cavalerul oferind un mod nou de cunoaştere a lumii.

În procesul cercetării procedeului de mitizare a personajului Don Quijote am determinat etapele trecerii eroului în mit. Aceasta începe o dată cu apariţia primului volum al lui Don Quijote şi a interesului deosebit al cititorilor europeni faţă de operă.

Don Quijote este un mit livresc, care răspunde mai multor idealuri şi accede simultan la cele trei căi de realizare metafizică: acţiunea ce constituie raţiunea codului cavaleresc, dragostea de semeni şi de Dulcineea şi cunoaşterea, el fiind o memorabilă figură de „nebun înţelept”, care vede lucrurile din perspectiva adâncă a sensului lor ideatic.

Don Quijote este un exemplu de complexitate livrescă, răspunzând mai multor idealuri. Personajul accede simultan la cele trei căi de realizare metafizică: acţiunea ce constituie raţiunea codului cavaleresc, numită aventură, dragostea de semeni şi de Dulcineea - mobilul demersurilor sale, rezultând dintr-o profundă bunătate, şi cunoaşterea, în sensul de înţelepciune, el fiind o memorabilă figură de „nebun înţelept”, care vede lucrurile din perspectiva adâncă a sensului lor ideatic.

Personajul lui Cervantes nu e în căutare de bogăţie, ci doar de glorie şi de sfinţenie.

Don Quijote formează o logică „integrală”, însuşindu-şi realul prin fantezie. El acţionează într-o lume „reală şi platonică”, conceptual diferită în esenţă de cea „fenomenală” a lui Sancho. Această aspiraţie spre esenţa de dincolo de fenomen şi ignorarea logicii lui determină revolta Cavalerului împotriva realului. Doar Don Quijote este capabil să formuleze aceste „adevăruri” ale gândirii exhaustive pe care Sancho le intuieşte dincolo de elanul logic al stăpânului său. O dată cu înlăturarea logicii pentru lucruri, nebunia ca moment limită al existenţei încetează de a mai prezenta un fenomen patologic eronat de la normă.

Semnificaţiile mai adânci ale raportului dintre Don Quijote şi Sancho Panza pot fi explicate din perspectiva dialecticii eticului cu esteticul ca două forme de eroism, ca două moduri de receptare a existenţei.

Urmărim un proces dublu de quijotizare a lui Sancho şi de sanchizare a lui Don Quijote, iar raportul acestor două deveniri este o dialectică între eticul absolut al Cavalerului şi esteticul trecător al Scutierului. Eforturile nobile ale lui Don Quijote de a schimba mentalitatea materialistă a lui Sancho dau roade în finalul romanului, când scutierul se molipseşte de idealismul şi bunătatea stăpânului său. Suspendat între eticul pur şi estetic, Don Quijote moare, iar Sancho există pentru că aspiră către etic şi rămâne credincios acestuia. Deşi Sancho s-a molipsit de idealismul stăpânului său, totuşi, o continuare a aventurilor acestuia pare imposibilă din cauza unui singur motiv: lipsa lecturilor cavalereşti.

Dincolo de toate asperităţile acestei relaţii, Sancho nu serveşte doar ca personaj de contrast, ci chiar ideii că prietenia poate învinge, depăşind meschinăria şi egocentrismul.

Dacă un om ca Sancho a putut fi schimbat, atunci pe bună dreptate putem afirma că Cervantes a mai adaptat un mit la contextul original al operei sale.

Printre cei pasionaţi de umbra Marelui Cavaler se numără şi Dostoievski, care s-a exprimat într-o formă retorică: „Nu există pe lume o operă mai profundă şi mai plină de forţă; deocamdată este ultimul şi cel mai plin de măreţie cuvânt al minţii omeneşti, este ironia cea mai amară pe care a putut-o vreodată expune un om şi dacă pământul n-ar mai fi, iar oamenii ar fi întrebaţi undeva: ia spuneţi, v-aţi înţeles viaţa de pe pământ şi ce concluzii aţi tras despre ea? Atunci omul i-ar putea oferi în tăcere pe Don Quijote”[22].

Don Quijote este un scolastic şi ceea ce stă scris rămâne inatacabil. În acelaşi timp el nu este mulţumit de prezent şi, întrucât are în minte o imagine utopică a lumii, o proiectează asupra realului.

---

[21] C. M. Ionescu, *Don Quijote, mit modern* în *Studii de literatură universală*, Bucureşti, 1966, pag. 38.
[22] F. M. Dostoievsky, *Jurnal de scriitor*, Editura Polirom, Iaşi, 2006, pag. 83.

Faptul că materialul iluziilor sale îl lua din universul romanelor cavalereşti e, sub o specie mai generală, întâmplător, şi la sfârşit, când Don Quijote se găseşte în preajma morţii, Cervantes îl face să cadă pentru o clipă în visul pastoral, imaginându-se în singurătatea câmpurilor cu numele schimbat de Quijotez, alături de Pancino, Carrascón.

Aşadar, devenirea mitică a lui Don Quijote are loc o dată cu oferirea unui nou mod de cunoaştere a lumii, care presupune echivalenţa individualului cu universalul, şi descoperă adevărul suprem în existenţă.

Don Quijote propune suplinirea categoriilor mentale ale logicii prin funcţiile cunoaşterii care cultivă „viziunile iraţionale" şi, totodată, speranţa în absurdul raţional. Eroul glorifică credinţa şi viaţa prin întreruperi în nesiguranţă şi moarte.

Categoriile paradoxiei oferă, astfel, o structură care explică esenţa quijotismului ca model de cunoaştere, procesul de devenire mitică al lui Don Quijote încheindu-se, acesta fiind primul mit modern.

José Ortega y Gasset conchide că în Don Quijote epica se clatină din temelii, cu aspiraţia ei de a susţine o lume mitică, vecină cu lumea fenomenelor naturale, dar deosebită de ea. În urma lecturii „am ajuns să înţelegem că lucrurile au două faţete"[23]. Una este înţelesul, semnificaţia lor, ceea ce sunt când le interpretăm. Cealaltă este materialitatea lucrurilor, substanţa lor sigură, ceea ce intră în alcătuirea lor, indiferent de orice interpretare.

Prin urmare, „rădăcina eroismului se află într-un act real de voinţă"[24]. De aceea Don Quijote nu este o figură epică, ci este un erou, deoarece Ahile face epopeea, iar eroul cervantesc o doreşte.

Astfel, Cervantes a pus în romanul său toate biruinţele şi înfrângerile epocii, toate conflictele de idei şi mentalităţi, creând unele imagini de rară forţă în istoria literaturii universale, imagini care exprimă profund, plurivalent, sensuri de gândire, direcţii ale spiritului, forţe caracteristice pentru Renaşterea spaniolă.

BIBLIOGRAPHY

Achim, George, *Iluzia ipostaziată. Utopie şi distopie în cultura română*, Editura Limes, Cluj Napoca, 2002.

Balotă, Nicolae , *Euphorion. Eseuri. Permanenţe mitice în literatură*, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1969.

Curtius, E., R., *Literatura europeană şi Evul Mediu latin*, Editura Univers, Bucureşti, 1970

Dicţionar de termeni literari, Editura Academiei, Bucureşti, 1976.

Dostoievsky, F., M., *Jurnal de scriitor*, Editura Polirom, Iaşi, 2006.

Drâmba, Ovidiu, *Istoria literaturii universale*, vol. I, Editura Saeculum, Bucureşti, 2002.

Eliade, Mircea, *Aspecte ale mitului*, Editura Univers, Bucureşti, 1978.

Foucault, M., *Istoria nebuniei în epoca clasică*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1972.

Ionescu, C., M., *Don Quijote, mit modern* în *Studii de literatură universală*, Bucureşti, 1966.

Jose, Ortega y Gasset, *Meditaţii despre Don Quijote şi gânduri despre roman*, Editura Univers, Bucureşti, 1973.

Miguel de Cervantes, *Don Quijote de la Mancha*, vol.I-II, Editura Paralela 45, Piteşti, 2004.

Miguel de Cervantes, *Nuvele exemplare*, Editura Polirom, Iaşi, 2001.

[23] Jose Ortega y Gasset, *Meditaţii despre Don Quijote şi gânduri despre roman*, Editura Univers, Bucureşti, 1973, pag. 74.
[24] *Ibidem*, pag. 151.

Pârvan, L., P., *Don Quijote un metaroman*, Editura Universitas, Piteşti-Braşov-Cluj Napoca, 2000.

Petraş, Irina, *Curente literare, mişcări – direcţii – tendinţe,* Editura Demiurg, Bucureşti, 1992.

Unamuno, Miguel, *Viaţa lui Don Quijote şi Sancho*, în româneşte de Ileana Bucurenciu şi Grigore Dima, Editura Univers, Bucureşti, 1973.

Unamuno, Miguel, *Despre sentimental tragic al vieţii*, Iaşi, Institutul European, 1995.

Vianu, Tudor, *Cervantes*, „Colecţia societăţii pentru răspândirea ştiinţei şi culturii", Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, Bucureşti, 1995.

NATIONAL ARTISTRY AND SPECIFICITY IN ART HISTORIOGRAPHY FROM THE INTERWAR PERIOD

Emanuel Sărmăşan, PhD Student, UMFST G.E. Palade of Targu Mureş

Abstract: With the ample volume entitled National Art and National Specifics in the Art Historiography of the Interwar Period, art historian and critic Valentin Trifescu arrives in the heritage landscape with a slightly more heterogeneous approach, certainly adapted to the didactic needs of any art historian or art history enthusiast. The compilation is intended to be fragmentary, sometimes even with a "scholastic" tinge through the multiple texts and artistic currents that the author proposes. Having obtained a PhD in history in 2013, both at the Babeș-Bolyai University of Cluj-Napoca and in France at the University of Strasbourg, Valentin Trifescu proposes a heritage radiography from the time of the formation of the Romanian people to the modern and even post-modern era, given the inexplicable circumstances in which various works of art have seen their traces lost in the existential pantheon of national culture, especially after 1990. Although the inter-war period is recognised as a flourishing and important period in terms of fine arts, cinema and the fashion industry, a number of important works of art remained in danger and were lost to history. The relations that existed between Romania and France proved to be fundamental from the time of the Roman Empire to ensure the idea of continuity and Romanticism in cultural and artistic terms.

Keywords: Art, National Specifics, Historiography, Interwar period, Culture

Through the extensive volume entitled *National Artistry and Specificity in Art Historiography from the Interwar period*, the historian and curator Valentin Trifescu arrives in the cultural heritage with a slightly more heterogeneous approach, certainly adapted to the academic needs for any researcher or art enthusiast. The compilation is intended to be fragmentary, sometimes even with a “scholarly” flavor through the texts and the multiple artistic tendencies that the author proposes. Having completed a PhD in History in 2013, both at the Babes-Bolyai University and simultaneously in France at the University of Strasbourg, Valentin Trifescu proposes a heritage radiography since the establishment of the Romanian people untill the modern era and even post-modern times, given the circumstances in which various pieces of art have seen their traces lost in the panoply of the national culture, especially after 1990. Although the interwar period is recognized as one of the most prolific in terms of the fine arts, but later the cinema and the film industry alongside a number of significant works remained endangered and faded into historical darkness. The existing relations between Romania and France proved to be fundamental from the very beginning to ensure the idea of both continuity and Romanity in cultural and artistic terms. The author places the first uppercase event launched by the critic and collector George Oprescu in 1921, who was willing to lead the delegation of Romanian professors from Transylvania. These cultural-institutional relations were meant to build friendships and lasting exchanges, especially with regard to the Franco-Romanian heritage. One of the contributors and promoters of these changes was Henri Focillon, who felt visibly close to so many famous figures such as Nicolae Iorga, Vasile Pârvan, Gheorghe Bals or Ion Cantacuzino.

Mural paintings in Transylvania have contributed to this conglomerate and Focillon's recurring journey became a distinguished environment exactly like that of his native France. Among many others, one of Valentin Trifescu's strengths is the emphasis on some revealing passages and his desire to imprint the note of belief and perception of pure French criticism, illustrated by the album *La Grande Roumanie* and published in Paris in 1929. In this case the historian puts the seal of a *Greater Romania avant la lettre* and in the meantime the facets of united and inspired people through their authentic peasant life. During the Interwar period France was perceived as Romania's big sister, a cradle of civilization regarding to *Latinity*. On the one hand, French art imposes this ritual of low tones through the pattern of Imperial Rome, which has actually shaped the destiny of the other Latin peoples, a good reason for Romanians to be called, *Les Latins du Danube.* On the other hand, the author Valentin Trifescu does not hesitate to point out the cultural counterpoints and interferences. Although a territory with a complicated and contested past, Transylvania remains worthy the province who maintains and preserves the Romanian and Latin elements in its terms and in the same time.

An inseparable contribution to the cosmopolitan crowning of *Latinity* is also due to the Celtic peoples, thus laying the foundations for certain forms of identity. The heritage struggle highlighted by the author is an obvious one through various movements or immigration theories that have been promulgated. The ethnic German historian Eduard Robert Rösler believed in a more unusual destiny of the Romanians who arrived on the Southern side of the Danube, while the story of Transylvania shows that Romanians arrived in this area only after the occupation of Hungarian troops. In this way, the approach of Tibor Gerevich tends to become increasingly radical, precisely because the Romanians were recognized as "shepherding their flocks through the Balkans", these people being actually ignored regarding their reputation in the large domain of art history. *The Venice Biennale of 1940* or *La Biennale di Venezia* brought to the fore the presence of vernacular art, the works of Romanian peasants becoming a real concern for controversy after a smoldering regional melting pot. The Hungarian view on the Romanians in Transylvania remained entirely unaffected, also characterized by a sort of cross-national regionalism. Until the turning point of the *Battle of Mohács*, the Hungarians managed to impose themselves and even to offer suggestive elements of German, Italian or for example, Czech art.

A phase intended to dampen the issue of the Romanian interethnic space is represented by the movements of Banat territory, well-known as *bănățenism*, that occurred between 1901 and 1983. The *historical Banat* was a boarder region and gathered under its auspices a multitude of native talents, reviewed by the author Valentin Trifescu. The art of the multiethnic space has regained its breath through the work signed by Aurel Cosma, that was entitled, *Romanian Painting in Banat from its Roots to the Present*. The work is followed by George Diaconovici, the first portrait painter of Banat. The painters of churches have proved to be among the most versatile at the time, after they did not refuse the striking loans from *Viennese* or even from the artists of *Western* territories. The Austrian administrative authorities have proved to be a reasonable contributor to facilitate the transit of these painters to take care over the Catholic churches of the colonists.

The Lombardians were also captivated by the techniques used by the Italian painters, adopting some rich allegorical visions. The top works in the pavilion were signed by Tizian, Veronese or Tintoretto, and the painter Constantin Daniel was considered the Serbian version of Tizian artist. Valentin Trifescu points out that the cultural movement of historical *Banat*

region was a distinct one and the *Impressionism* crossed through a sieve of freshness due to the exploitation of native landscapes. The destiny of the inhabitants and painters from Banat remained consigned to singularity and has hardly intersected with the Transylvanian ideas and concepts.

Relations were represented first of all by the contradictions between the religious and Byzantine components. The art movement which was specific to historical Banat region has further continued to inhale this sort of *Western* flavour, and the emerging notes of the landmarks are assigned to the Italian Renaissance, a constant source of inspiration and creative endeavour. However, Valentin Trifescu has not given up on presenting the impartial content, he preferred to return epistemically to the former cultural taboos from his earlier experience as a student, such as the Alsace independence movement. In fact, the author's involvement hides this sort of subjectivism and for a brief moment the role is converted into that of a restorer of art objects. Although based on a German-formed writing style, Hugo Haug has maintained his uprightness concerning Bavarian architecture, with museography as an issue of the past.

The author also brings into the topic a wide range of influences and infusions from *Rhenish* or *French* culture, which have restored this imperative need for collections such in the case of the *Museum of Decorative Arts*, the *Museum of History* or the *Museum L'Europe Notre Dame* in Strasbourg that further performed the role of buildings from the Gothic, Renaissance or Baroque and did not cross the gate of immortality as Neo-Romanesque replicas.

The broad perspective in Fine Arts has remained uniform without being intimidated by the existing administrative impasse. The author's insistence and various comebacks upon the works of Hans Haug is not accidental due to his canonical activity in these three fields of interest such as museography, art historiography and painting. The critics portray him as a *Sunday avant-garde artist* with various moralistic caricatures. Hans keeps the attention to spiritual symbols, but also to timber-framed houses, a specific technique used by weaving of trellis or wood laths with clay or unburnt brick. The last section of these artworks is dedicated to the researcher Coriolan Petranu. The French historian Claude Karnoouh was the first person who has examined his natural bonds and insights, thus creating a monumentalisation of the minor culture. The result of this complex radiography, in consonance and rhythm with the poet Lucian Blaga, did not seem to be a spare one, because it was moving away from the traditional meaning of Romanian culture.

Petranu and Blaga both put their artistic insight in a syncretic way, admiring the wooden churches of Bihor, Maramures or Transylvania without neglecting the product of the authentic spirit.[1] In this assent, peasant art has faced some controversial points through the independent influences or the *independent wood style component.* From that point on, the Romanian scholar focuses upon a certain classification, stating that the churches of the Saxons or Hungarians are purely *Western* masterpieces.[2] The author Valentin Trifescu does not shy away from pointing out the present case and also from a more litigious angle, of creative genius, existing either at local or national level. Thus, wooden churches can be

[1] Lucian Blaga, *Trilogia culturii*, București, Editura Humanitas, 2011, p. 252, apud Valentin Trifescu, *Artă națională și specific regional în istoriografia de artă din perioada interbelică*, Studii, Casa Cărții de Știință, Ediția a 2-a revizuită și adăugită, Cluj-Napoca, 2023, p. 97.

[2] Coriolan Petranu, *Arta românească din Transilvania*, Sibiu, Tipografia Cartea Românească din Cluj, 1943, p. 9, apud Valentin Trifescu, *Artă națională și specific regional în istoriografia de artă din perioada interbelică*, Studii, ed. cit., p. 110.

recognized by three characteristics, the authenticity, the artistic value and other distinctions in contrast to the religious buildings of Transylvania.[3]

The core idea is that a specific style is shaped and evolves simultaneously with the Romanian people and not in disharmony, the gallery, the pyramid head helmet or the four turrets being quite typical to the Saxon architecture. The architectural approach will use the methodology of what can be seen during the work and not the obscure plan. The conviction of a representative of the Viennese School, Otto Pächt (1902-1988) locates the nourishing existence of art from what is seen, "Am Anfang war das Auge, nicht das Wort – At the beginning was the Eye, not the Word."[4]

The expression denotes no more than the outline of a vertically emphasized plan and will continue in such a similar vein to the churches of Maramures through higher artistic qualities, a more pronounced verticalism regarding the body of the building and the tower, straight consoles under the tower gallery, shingle ornament sometimes instead of trims carved from the bottom of the tower gallery, double dome to the aisle and threshold, overlapping arcades to the threshold and last but not least the roof coronation to the East and West. This sort of classification involves portraying the same heritage, and the author Valentin Trifescu also proves to be a restorer thanks to the fluid partition of several painted or architectural versions from the Interwar period with sizeable deviations in the artistic and geographical space.

Certainly, architectural innovation is also due to a phenomenon of ethnicisation in the domain of art history, as Dominique Jarrasse argues, because these elements are adapted, converted and reshaped in a truly national concept. Through this book, the author has proposed in the meantime a series of antithetical theories developed in Transylvania – a work started and finished by the former priest and art historian, Atanasie Popa.

The complex structure of the heritage buildings demonstrates a clear distinction between Transylvania and the other provinces of the country. The craftsmen and peasants from Transylvania have once again managed to demonstrate their outstanding qualities, being unequalled in their meticulous workmanship of wood or the structures found in the form of a crucifix: "The cross-shaped trefoil is difficult to execute in wood. The moulding is complex and still not spherical, but a more pyramidal one. We do not have any vault up on the aisle related to the Byzantine model. Although in Bucovina, Moldova and especially in Muntenia wooden churches are still built, for the upper part, with vault over the aisle and belfry along the narthex."[5]

[3] Idem., *Biserica reformată din Sighet și bisericile de lemn din Maramureș*, extras din „Anuarul Institutului de Istorie Națională", X, Sibiu, 1945, p. 8., *apud* Valentin Trifescu, *Artă națională și specific regional în istoriografia de artă din perioada interbelică*, Studii, ed. cit., p. 120.

[4] Otto Pächt, *Methodisches zur kunsthistorischen Praxis*, München, Editura Prestel, 1977, p. 9., *apud* Valentin Trifescu, *Artă națională și specific regional în istoriografia de artă din perioada interbelică*, Studii, ed. cit., p. 150.

[5] Atanasie Popa, *Bisericile de lemn din Transilvania*, Arhitectură, plan, stil, extras din „Revista Institutului Social Banat-Crișana", iunie-august, Timișoara, 1942, p. 10.